

Botani Hericij de Saba, 1707.

BR

T. LUCRETII CARI DE
RERVM NATVRA,
LIBRI VI.

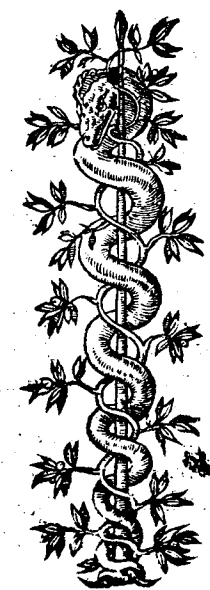
R10067

A DION. LAMBINO MONSTROLIENSI, LITTE-
rarum Graecarum in vrbe Lutetia doctore Regio, olim locus innumerabilibus ex
auctoritate quinque codicum manu scriptorum emendati, ac ferè redintegrati,
& praeterea breuib; ac perquam vtilibus commentariis illustrati: nunc ab eo-
dem recogniti, & longè meliores facti, planè que iam in suam pristinam integri-
tatem restituti: cum iisdem commentariis, plus quarta parte auctis.

ACCESSERVNT HÆC PRÆTEREA,
Vita Lucretij, eodem Lambino auctore.

PRÆTER eū indicē, qui in omnibus aliis libris auctè impressis poni solitus est,
omnium rerum, quæ à Lucretio singulis libris tractantur, ac disputantur,
capitula continens, Indices alij duo,
VNVS, rerum, quæ sunt in contextu Lucretij, & vocū, elocutionūque se-
rè omnium Lucretianarum:
ALTER, earū rerum, quæ sunt in commentariis Lambini.

~~Handwritten scribbles~~

Βασιλεὺς τ' ἀγαθῶ, καὶ περὶ τ' ἀίχμητῆ.

LVTETIAE, anno CID. IO. LXX.

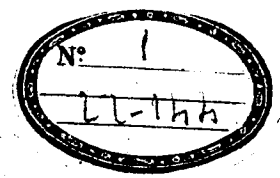
Apud Ioannem Bene natum.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

LL0

128

2 400 40 Saba MADE IN ITALY

Βοτάνη Περικύ 47/10/67. — BA

T. LUCRETII CARI DE
RERVM NATVRA,
LIBRI VI.

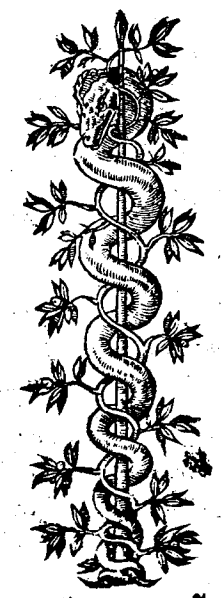
R10067

A DION. LAMBINO MONSTROLIENSI, LITTE-
rarum Graecarum in vrbe Lutetia doctore Regio, olim locus innumerabilibus ex
auctoritate quinque codicum manu scriptorum emendati, ac ferè redintegrati,
& praeterea breuibus, ac perquam vtilibus commentariis illustrati: nunc ab eo-
dem recogniti, & longè meliores facti, planè quae iam in suam pristinam integri-
tatem restituti: cum iisdem commentariis, plus quarta parte auctis.

ACCESSERVNT HÆC PRÆTEREA,
Vita Lucretij, eodem Lambino auctore.

PRÆTER eū indicē, qui in omnibus aliis libris a me impressis poni solitus est,
omnium rerum, quae à Lucretio singulis libris tractantur, ac disputantur,
capitula continens, Indices alij duo,
VNVS, rerum, quae sunt in contextu Lucretij, & vocū, elocutionumque se-
rè omnium Lucretianarum:
ALTER, earū rerum, quae sunt in commentariis Lambini.

~~Handwritten scribbles and signatures~~

Βασίλει τ' ἀγαθῶ, κατὰ τ' ἀίχμητῶ.

LVTETIAE, anno MD. IO. LXX.

Apud Ioannem Bene_natum.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

IO. AVRATVS, POETA REGIVS, IN
Lucretium à Dionys. Lambino restitutum.

*Immortalia si mortalibus ex elementis,
Non est, vt possint vlla ratione creari:
Mentis opusque tuæ sunt carmina, docte Lucreti,
Quæ tu de rerum natura pangere pergis:
Miror, te mortalem animi studuisse probare
Mentem, talia quæ scripta immortalia condat.
Nam si, quas maculas iniuria temporis (vt fit)
Chartis fortè tuis alleuerat: illicet, illas,
Vt quondam Cicero, sic nuper mente sagaci
Detergens Lambinus, in antiquumque nitorem.
Carmina restituens, docuit viuacius esse
Mente nihil, scriptis dare quæ sit idonea vitam.
Denique qui possit non immortalis haberi
Vus animi, quæ immortalem dat carmine famam.
Atque sibi, atque aliis, tibi vt olim, clara, propago,
Memmi cuius adhuc per carmina vatis amici.
Gloria viua viget mage, quàm per clara tropæa,
Aut tabulas pictas, aut erepta vrbibus æra.
Nunc certè tanto post tempore Memmius alter,
Qui sua gentili cognomina, comprobât arte,
Ipse colens musas, illasque colentibus æquus,
Nominis immortale decus sibi sentis oriri,
Atque alij pariter, quibus, ô Lambine, labores
Ipse tuos in restituendo vate vetusto
Consumptos, immortalis cum laude dicasti,
Eternum æterni monumentum, & pignus amoris:
Atque animi simul æterni, senioque carentis
Argumentum ingens contra facundâ poëtæ
Dicta, magis, quàm nisi bonâ ratione, fidèque.
Sed nos, ingenij miremur acumina, lingua
Flumina miremur: pietas sua fœdera seruet.*

DIONYSIVS LAMBINVS

KAROLO NONO, REGI
Christianissimo, S. D.

SI QVOD est in his paucis scriptorum veterum, tamquam ex naufragio reliquiis, litterarum genus, Karole, Rex Christianissime, vnde multe, magnæque vtilitates ad nos permanarint, poëmata sunt. Poëtæ enim, qui iidem philosophi fuerunt, primos illos homines rudeis, impolitos, feros erudierunt, expoliuerunt, à feritate ad hunc humanum, & ciuilem victum, cultumque traduxerunt. Iidem & melius, quàm plerique minuti philosophi, virtutis pulchritudinem descripserunt, eiufque amore nos inflammauerunt, & grauius à vitiorum turpitudine nos absterruerunt: iidem non, vt historici, ex veris rerum gestarum narrationibus, singulariumque personarum dictis, factis, euentis: sed philosophorum more, rebus verisimilibus excogitatis, personis fictis, casibus cuique personæ confectis ad extremum subiunctis, nos & præceptis vtilissimis instituerunt, & moribus optimis imbuerunt. Cùm autem poëtarum non sit vnum genus: alij enim sunt epici, alij tragici, alij comici, alij lyrici ac melici, alij dithyrambici, alij iamborum, & elegorum, & epigrammatum scriptores, & si qui sunt alij: omnium & vetustissimi, & laudatissimi sunt epici. Philosophi enim, & theologi illi antiqui res tum diuinas, tum humanas eas, quibus hominum vita excolta, & ad humanitatem conformata est, heroo potissimum carminis genere persecuti, posteris tradiderunt: quo in numero sunt apud Græcos Orpheus, Musæus, Homerus, (nam superiorum, non solum scripta, verum etiam nomina, temporis diuturnitas obliuione sempiterna obruit, penitusque deleuit) Hesiodus, Tyrtæus, Phocylides, Xenophanes, Pythagoras, Empedocles, Parmenides, aliiq; complures: apud Latinos Ennius, Furius, Lucretius, Varius, Virgilius. Epicos subsequuti sunt tragici, qui clarorum virorum, publicarumque personarum actiones, atque euentus numeris & modis imitantur: quo in genere sunt AEschylus, Sophocles, Euripides, Pacuuius, Actius: comici, qui obscurorum, & priua-

torum hominum vitam, facta, casus exprimunt: quales sunt Eupolis, Cratinus, Aristophanes, Menander, Epicharmus, Cæcilius, Plautus, Terentius: Dithyrambici, qui in Bacchi numine prædicando, laudibusque efferendo, atque in eius rebus gestis, ac victoriis canendis toti ferè sunt occupati: quorum omnium primum Glaucum quendam fuisse ab Herodoto traditum est: iamborum scriptores, qui in eos, à quibus læsi sunt, acerbius inuehuntur: vt Archilochus, Hipponax, & interdum Catullus, & Horatius: elegorum opifices, quo in numero sunt Callimachus, Mimnermus, Philetas, Tibullus, Propertius, Ouidius: Horum igitur omnium cum epici, meo quidem iudicio, plurimum profint, longèque ceteris auctoritate antecellant: hi studiosè nobis sunt legendi. In epicis porrò non eos tantum numerandos esse duco, qui res fortiter, & præclare gestas, bellaque cecinerunt, vt Homerus, Apollonius, Ennius, Varius, Virgilius, Lucanus: aut qui de agricultura scripserunt, vt Hesiodus: aut qui de piscibus, & venatione, vt Oppianus: verum etiam, multoque adeò magis eos, qui rerum causas occultas, atque à natura inuolutas longis versibus explicarunt, vt Empedocles, & Lucretius: & qui de affectibus animi comprimendis, de virtutibus expetendis, de vitiis fugiendis heroico carmine præcepta reliquerunt, vt Pythagoras, vt Phocylides, vt Horatius. Nam cum è rerum naturalium cognitione, morumque ac virtutum explicatione homines efficiantur nescio quo modo maiores, atque elatiore: & cum ex vtraque re animi magnitudo contra fortunæ impetus, rerumque humanarum imbecillitatem: fortitudo contra mortis timorem, temperantia contra libidinem, constantia contra superstitionem comparetur: poëtis autem hoc maximè propositum esse debeat, vt lectorem reddant meliorem: secundo loco, vt delectent: absurdum sit profectò eum, qui talia argumèta heroico carmine pro rerum dignitate tractarit, indignum poëtæ nomine iudicari: bellorum, aut rerum rusticarum, & similibus scriptorem solum in poëtarum numero, cæteraque collocari. Magnopere etiam ab iis dissentio, (quamuis graues sint auctores) qui Empedoclem, & ceteros huius generis scriptores è poëtarum choro sustulerunt, nihilque eos neque poëtæ proprium, neque cum Homero commune, præter numeros, habere pronuntiarunt. iis libentius assentior, qui illum & philosophum præstan-

tem, & optimum poëtam fuisse censuerunt. Non enim poësim imitatione sola, sed numeris, & figuris, & virtutibus poëticis metiendam puto: neque poëtam imitatore quendam statuo tantum, sed ingenio excellentem virum, & mente cõcitatum, & pæne dicam, diuinum: verbis non semper vrentem vsitatis, & popularibus, & de medio sumtis: sed interdum, & quidem sapius, nouatis, priscis, longè arcessitis: res magnas, res admirabileis, res abstrusas, ac reconditas in lucem proferentem. Denique ei, cui sit ingenium, cui mens diuinior, atque os Magna sonaturum, do nominis huius honorem, vt iubet Flaccus. Verum, dicit aliquis, hoc in Homero maximè laudabile est, quòd non solum virtute præstantium, fortiumque virorum actiones honestas, & cum virtute coniunctas, sed etiam improborum, ignauorum, amantium, libidinosorum, iratorum, inuidantium, metuentium dicta, factaque optimè exprimit, atque ob oculos proponit: quod quando neque Empedocles, neque Lucretius facere curarunt, poëtarum nomen non merentur. Immodò verò hoc ipsum est, quod in Homero reprehendunt: cum alij multi, tum philosophorum princeps Plato: eumque hoc nomine, neque in ciuitatem bene moratam, bonisque legibus temperatam recipit: & ex sua rep. non vi expellit ille quidè, aut ignominiosè exturbat, sed certè verecundè deducit, atque honorificè dimittit. Quare non continuò si Empedocles, & Lucretius personarum sic affectarum orationem, atque actionem non imitantur, poëtarum nomen eis adimere nos oportet. At Lucretius animorum immortalitatem oppugnat, deorum providentiam negat, religiones omnes tollit, summum bonum in voluptate ponit. Sed hæc Epicuri, quem sequitur Lucretius, non Lucretij culpa est. Poëma quidem ipsum propter sententias à religione nostra alienas, nihilominus poëma est. tantumne? immodò verò poëma venustum, poëma præclarum, poëma omnibus ingenij luminibus distinctum, insignitum, atque illustratum. Hæc autem Epicuri rationes insanas, ac furiosas, vt & illas absurdas de atomorum concursione fortuita, de mundis innumerabilibus, & ceteras, neque difficile nobis est refutare, neque verò necesse est: quippe cum ab ipsa veritatis voce, vel tacentibus omnibus, facillimè refellantur. Ad debuit ingenij sui vim ad modestiorem, probatiorèque disciplinam, atque ad grauius argumentum conferre. Debit.

quis negat? Sed dolere, & queri hoc licet: corrigere non licet. At Epicurus & Lucretius impij fuerunt. Quid tum postea? num iccirco nos quoque, qui eos legimus, impij sumus? Primum quàm multa sunt in hoc poemate cum aliorum philosophorum sententiis, ac decretis consentanea? quàm multa probabilia? quàm multa denique præclara, ac propè diuina? Hæc sumamus, hæc arripiamus, hæc approbemus. Illa, quæ sunt commentitia, quæ absurda, quæ cum religione Christiana pugnantia, reiiciamus, aspernemur, improbemus. Deinde ad eone faciles, & creduli sumus, ut, quæ sunt à quibuslibet scriptoribus memoriæ prodita, litterisque mandata, ea vel tanquam ex Apollinis oraculo edita, vera esse iudicemus, vel tanquam ab Archimede descripta pro certis habeamus? Quod si multa quotidie fabulosa, incredibilia, falsa denique legimus, vel ut animos relaxemus, vel ut in iis, quæ sine cõtrouersia vera sunt, libentius acquiescamus, constantiusque maneamus: quid est, quod Lucretium, elegantissimum, cultissimumque poëtam, aspernemur? Atqui non ita fuerunt nec ineptè religiosi, nec superbe fastidiosi, veteres illi Christiani, sanctissimi viri, Iustinus martyr, Gregorius Nazianzenus, Basilius Magnus, Ioan. Chrysostr. mus, Clemens Alexandrinus, Athenagoras, Eusebius, Cyprianus, Tertullianus, Arnobius, Firmianus, Augustinus, Hieronymus, ut scriptorem, nisi Christianum, & omni ex parte graue, castum, ac verum, neminem lectione dignum iudicaret. Quin & Empedoclem, & Democritum, & Epicurum, & Lucretium, & ceteros philosophos ac poëtas (ut oratores & historicos taceam) tum Græcos, tum Latinos, quamuis profanos, quamuis mendaceis, quamuis impios, studiosè legebant. Neque id temerè, aut frustra. Nam quemadmodum apes ex singulis floribus, quod est ad mel conficiendum vtilissimum, atque aptissimum limare, ac depasci consueuerunt: quod est inutile, nõ attingunt, aut certè non degustant: ita sanctissimi illi, & Christianissimi homines ex poëtis Græcis ac Latinis, ex scriptoribus profanis, atque à pietate Christiana remotissimis, quæ ad religionem nostram propagandam, atque ornandam valere existimarent, ea diligenter & accuratè carpebant, ac seligebant: quæ repugnare sentirent, ea aut præteribant, aut respuebant. Quo maiore odio digni, grauiusque vituperandi sunt peruersi quidam homines, qui non ita pridem, hac nostra ætate, qua

ætate omnes honestæ disciplinæ, omnes bonæ litteræ, multas sæcula oppressæ, ac sepultæ, aliquando tandem & Dei opt. max. benignitate, & Regis Francisci I. aui tui, litterarum parentis, consilio, studio, atque opera restitutæ, atque instauratæ, oculos sustulerunt, è tenebris emerferunt, florere denique ceperunt: eius ipsius, à quo tantum beneficium accepimus, filio Errico I. patri tuo persuadere conati sunt, ut ex tota Gallia litteras omnes exterminaret, funditusque deleret. Quod quemadmodum ab optimo principe non potuerunt obtinere, ita neque abs te, eius filio, ingentis spei, & diuinæ indolis adolescente, vnumquam obtinebunt. Namque ut clarissimi quidam viri se tum paratissimos litterarum defensores apud patrem tuum præbuerunt: ita & posthac apud te, si opus erit, vel iidem illi earum patrocinium constantissimè suscipient, vel alij illorum exemplum secuti, acerrimos se earundem patronos profitebuntur. Sed (ut eò, vnde degressus sum, reuertar) si scriptores omnes, qui religioni Christianæ aduersantur, reiicendos, ac damnandos esse arbitramur: ne Plato quidem nobis erit attingendus: apud quem omnia ferè in vtramque partem disputantur: qui vxores, & liberos vult esse communis: hoc est, si verba ipsa spectemus, qui certorum, & stabilium matrimoniorum usum tollit: cuius dialogorum bona pars flagitiosis puerorum amoribus referta est. Ne Aristoteles quidem lectione dignus erit: qui mūdum, ut numquam ortum esse, ita numquam interiturum putat: qui denique de animorum immortalitate videtur & à magistro suo Platone, & à nobis valde diffidere, plurimumque discrepare. Stoici, diligentissimi virtutis custodes, acerrimique vitiorum, & voluptatis hostes, nobis erunt mortis instar fugiendi. Deum enim, rerum omnium opificem, fecundarum causarum vinculis deuinciunt: fati, & necessitatis legibus constringunt: omni denique agendi libertate à fato separata spoliant. quod & à Dei natura est alienissimum, & à nostra religione remotissimum. Verùm philosophos omittamus. Homerus ipse, qui propter excellentiam commune poëtarum nomen fecit suum, si in scriptore nihil, nisi sincerum, castum, religiosum, pium probabimus, sæpe nobis erit de manibus ponendus, atque abiiciendus. Quàm multa enim sunt apud eum de Diis absurda, eorumque maiestate indigna? quàm multa fœda, obscæna, flagitiosa, turpia? (quamquam magna, quædam,

& recōdita mysteria in huiusmodi fabulis inuoluta delitescere non me fugit: quę non est huius loci aperire, aut explicare) sed tamen cui sunt illa inaudita: Iupiter ipse, Deorum, atq; hominum rex, sexcētis adulteriis, stuprisque nobilitatus? Ganymedes ab eodē propter formam raptus? Mars à Vulcano in adulterio deprehensus? Mercurius Marti complexum Veneris inuidens, sibi que talem amoris successum exoptās? Iuno muliebri illo dolore ex Iouis incōtinētia suscepto excrutiata? Venus in proelio à Diomede sauciata? Thetis & Aurora Iouem pro filiis, ne in acie cadāt, deprecantes? Iam Heroibus, & fortissimis totius Græcię, atque Asię viris quam personam imponit? quos mores attribuit? quam orationem affingit? iurgant inter se, cōuiciantur, maledicunt, libidine inflammantur, ira incendūtur, ægritudine contabescunt, plorant, lamentantur. Achilles Apollini minatur: cum Xantho fluuijo decertare paratus est: iuuenibus Troianis captiuis crudelissimè interfectis Patroclo parentat. Eundem mortuum tantum vitę desiderium afficit: tantum mortis odium percipit, vt dicat, malle se ab inferis excitatum homini non admodum copioso mercenariam operam præstare, quàm mortuis omnibus imperare. noti quidem sunt omnibus Homerici versus, sed eos tamen proferre nihil vetat.

Βου λείμνω κ' ἐπάροχος ἐὼν θητεύει μὲν ἀλλ' ὦ

Ἄνδρ' ἵπ' ἀκλήρω, ὃ μὴ βίους πολὺν εἶη,

Ἡ πᾶσιν νεκί' εἶσι κατὰ φημύοισιν δυνάσσειν.

Vlysses non viri fortis, non prudentis, non sapientis, sed veruti, sed malitiosi, sed fallacis, sed mendacis exemplar nobis ab illo proponitur. Idem apud Alcinoou ait nihil sibi videri melius, nihil præstabilius, nihil optabilius, quàm

Conuiuas latus plenis accumbere mensis,

Cum Cererem expediunt, & lauta obsonia comiti

Hinc illinc pueri apponunt, & vina ministrant,

Et reboant citharis laqueata, auratáque tecta.

Vulgatissimi sunt versus, planè cum Aristippi, & Cyrenai-
corum sententia congruentes.

Οὐδὲν ἐγὼ γὰρ τί φημι τέλος ἡσυχίης εἶναι,

Ἡ ὄπ' ἀφροσύνη μὲν ἔχη καὶ δῆμον ἀπώματα,

Δαιτυμόνες δ' αἰὰ δάματ' ἀκρυάζονται ἀοιδῶν,

Ἡμεῖσι

Ἡμεῖσι ἐξείμω, τῶ δὲ πρὸς ἡθῶσι τρεῖς πεζοί
Σίτου καὶ κρείων, μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύατων
Οἴνοχος φορέησι, καὶ εἰς χεῖρ' ἀπαέσσι.
Τοῦτο τι μοι ἤδιστον ἐνὶ φρεσὶν εἶδεταί (εἶ).

Sed de Homero verecundius, parciúsque nobis erat dicendum. Veniamus ad tragicos, qui omnium manibus teruntur, qui assiduè leguntur, qui ediscuntur. Primùm ipsa tragœdiarū argumenta, partim tota sunt atrocia, & scelerata, & impia: partim flagitiosa, & incesta: partim incredibilia, atque absurda: exempli gratia: liberi à matribus trucidati: mātres à liberis interfectæ: viri ab vxoribus, adiuuante adultero, de medio sublatti: indomitæ, atq; effrenatæ mulierum libidines: filiorum cum matribus concubitus: nouerçæ priuignorum amore flagrātes: fratres mutuis vulneribus animam vnā cum sanguine profundentes: patres per speciem & causam religionis filias immolātes: fortissimi viri alij acceptæ iniuriæ dolore ad insaniam redacti: alij, ne ad bellum proficiscantur, furorē simulantes: sexcenta his similia. Deinde sentētiæ talibus argumentis cōsentaneæ:

Oderint dum metuant: &

Natis sepulcrum ipse est parens: &

Nam si violandum est ius, regnandi gratia

Violandum est: aliis rebus pietatem colas: &

Iurauit lingua, mentem iniuratam gero. &

Τὸ μὲν δικαίον τὴν δόκῃσιν ἔρημο,

Τὰ δ' ἔργα τῶ πρὸς ἀφάντος εἶδα κερδαμῆς: id est

Opinionem iusti hominis tibi para:

Sed quaestiosa quæ sient, facito omnia. &

Τὸ κέρδος ἴδου καὶ ἀπὸ ψευδῶν ἔη: id est

Dulce est lucrum, partum licet ex mendacio. &

Πολλῶσι μωροῖσι οἱ θεοὶ σοφισμάτων

Σφάλλοισιν ἡμᾶς, κρείττορες πεφυκότες: id est

Multis labefactant nos superi artium modis: &

Præstantiores quippe longè viribus. &

Ὡς δὲ· τί λέξω, πότμος σ' αἰ, θεοὶ πικροῖσιν;

b

Η δὲ ἄλλως πῶς δὲ κεκτῆσθαι μάτιον,
 Δοκοῦντες ἄλλως δαμῶντων ἑὶ ἄβος,
 Τύχῳ δὲ πάντα τὰ βροτῶν περικρατεῖν; id est
 O Iupiter, tene aspicere humanum genus
 Dicam? an, deorum nulla cūm natura sit,
 Nos falsa opinione labi, & omnia
 Mortalium negotia fortuna regi? &
 Εὐφραρε σαυτὸν πίνει, τὸ καὶ ἡμέραν βίον
 Λογίζου σὸν, τὰ δὲ ἄλλα τῆς τύχης. id est
 Animum tuum oblecta: bibe: presentem diem.
 Tuum esse: cetera omnia fortuna puta.

Quid comici? nōne hi quoque, si summo cum eis iure age-
 re, atque ad viuum omnia refecare volumus, è bibliothecis o-
 mnibus erunt exigendi? Nihil dicam de Aristophane. notum
 os veteris comœdiæ. nota verborum illius non libertas, aut li-
 centia: sed turpitudine, atque impudentia. Plautini item sales
 nemini sunt inauditi. mitto quàm sint improbi, quàm scurriles,
 quàm obscæni. Ne Terentius quidem, quem omnes eruditi
 comicorum omnium pudentissimum, & verecundissimum fa-
 tentur esse, omni ex parte sermonibus prætextatis, atque im-
 pudicis vacat: quod genus,

Lepus tute es, & pulpamentum queris. &

Ego istum eunuchum vel sobrius.

Iam illud ab irato sene impiè dictum,

Deos nescio.

Ne multa. totum argumentū comicum ex senibus avaris, stul-
 tis, deliris: ex adolescentibus amatoribus, intēperantibus, scor-
 ratoribus, profusis, ac perditis: ex virginibus aut vi, aut pretio
 corruptis: ex meretricibus procacibus, ac rapacibus: ex seruis
 fallacibus, ac furacibus: ex lenonibus impiis, ac periuris: ex pa-
 raitis edacibus: ex militibus gloriosis cōstat. Quod si nō. poē-
 tas modò, sed oratores, & historicos, & ceteros scriptores om-
 neis, ad religionis perpendiculum, normamq; exigemus: per-
 multa in eis absurda, improba, turpia, nefaria, impia reperiem?
 Ad Lucretiū igitur nostrū reuertor, poētā egregiū, ac præstan-
 tē, scriptoremq; omnium Latinorū politissimū, vetustissimū,

elegantissimum: ex quo Virgilius & Horatius nō solūm dimit-
 diatos, sed integros sæpe verus mutuari solent. Hic vbi de re-
 rum primordiis, seu corpusculis indiuiduis: de eorum motu, &
 figuris, de inani, de imaginibus, siue simulacris, quæ è summo
 rerum corpore mittuntur: de animorum natura, de ortu, obitū-
 que siderum, de solis & lunæ defectu, de fulminis natura, de ar-
 cu cælesti, de auernis, de causis morborū, & multis aliis rebus
 disputat: subtilis, argutus, enucleatus, limatus est. in librorum
 proœmiis, in nonnullis similitudinibus, in exemplis, in disputa-
 tionibus de morte contemnenda, de amore fugiēdo, de som-
 no, & infomniis, grauis, copiosus, amplus, magnificus, elatus, or-
 natus est. Quem si quis casus ad grauiorem, & probabiliorem
 aliquam disciplinam, puta Platoniam, aut Peripateticam, aut
 Stoicam detulisset: Dij immortales, quantum ex eo fructum,
 quantā vtilitatem caperemus! quantam sui admirationem ho-
 minibus excitaret! quāta sui studia cōmoueret! Nam si, tā infe-
 lici argumēto sibi proposito, ac suscepto, poēma tamen edidit
 tam præclarum, tam illustre, tam luculentum: quid cum cēse-
 mus fuisse facturum, si vel rerum Platoniarum magnitudinē,
 ac maiestatem, vel Aristotelis acumen, atque vbertatem, vel
 Zenonis grauitatem, ac seueritatem versibus materiæ consen-
 taneis expressisset? quantū nomen, quantam laudem, quātam
 gloriā consecutus esset? Quam obrēfic agamus potius. id, quod
 adest, laudemus, eoque fruamur: eo, quod abest, æquo animo,
 patienterq; careamus: hoc est, huius poëmatis elegantiam, ve-
 nustatem, pulchritudinem amemus, atque amplectamur: argu-
 mēti melioris sortem in eo desideremus. Quid enim? eos poē-
 tas, ex quibus solam curarum nostrarum obliuionem, solamq;
 oblectationem quærimus, cupidissimè legere solemus: poētā
 nō modò nostros animos delectantem, verūm etiam obscurif-
 simas de rerum natura quæstiones pulcherrimis versibus ex-
 plicatē, negligemus? Homerum, propterea quòd in quibus-
 dā fabularum partim turpium, parrim absurdarum inuolucris
 omnium rerum naturalium, atque humanarum cognitionem
 inclusam continere existimatur, nō solūm legimus, verūm etiā
 ediscimus: Lucretium, sine fabularum, taliūque nugarum in-
 tegumentis, de principiis & causis rerum, de mundo, de mundi
 partibus, de vita beata, de rebus cælestibus ac terrenis, nō ve-
 rē illum quidem, neque piē, sed tamen simpliciter, & apertē,

& vt Epicureum, ingeniosè, & acutè, & eruditè, & purissimo sermone loquentem non audiemus? Non enim, si multis locis à Platone diffidet: non si multa cum religione nostra pugnantia dicit, iccirco ea etiam, quæ cum illorum, & Christianorum sententia congruunt, spernere debemus. Quàm præclarè de coërcendis cupiditatibus, de sedandis animorum motibus, de mentis tranquillitate comparanda disputat? Quàm subtiliter, & argutè eos, qui nihil percipi, nihilque sciri posse affirmant: qui sensus omnes fallaces esse dicunt, coarguit, ac refellit? quàm copiosè sensus defendit? quàm probabiliter, & pæne dicam, verè ostendit, sensuum fide labefactata, atq; euerfa, actiones omnes humanas eodem motu conuulsas concidere & corruere? Quot, & quàm firmis argumentis demonstrat, sensuum veritate sublata, rationem quoque ipsam, atque ad eam vitam, ac salutem funditè interire? quàm pulchræ sunt apud eum descriptiones? quàm venusta (vt Græci appellant) episodiarum bellæ de coloribus, de speculis, de magnete, de auernis disputationes? quàm graues ad continenter, iustè, moderatè, innocenter viuendum cohortationes? Quòd si quis plus æquo seuerus totam huius poëmatiss sententiam, ac materiam vituperabit, atque aspernabitur, solo fortassis Epicuri, quem Lucretius exprimere conatus est, nomine offensus: quid de eius sermone statuemus? quo quid purius, quid incorruptius, quid nitidius, quid elegantius dici, aut excogitari potest? Equidem hoc tibi, Karole, non dubitanter affirmabo, nullum in tota lingua Latina scriptorem Lucretio Latinè melius esse locutum: non M. Tullij, nõ C. Cæsaris orationem esse puriorem. Itaque, si ita commodum est, totã sanè Lucretij, hoc est Leucippi, Democriti, Empedoclis, Aristippi, Epicuri, quos secutus est Lucretius, philosophiam improbemus: at incredibilem verborum nitorem: at singularem sermonis elegantiam: at incorruptam Latinè loquendi facilitatem admiremur, amplectamur, æmulemur. Atque vtinam, Karole, vtrumque simul, & pietatem, & linguæ Græcæ, ac Latinæ cognitionem ex vnis atq; eisdem auctoribus comparare possemus, esset præclarum sacris libris esse contentos, profanos nõ desiderare. Nunc autem, cum litteras quidem Græcas ex Homero, & ceteris epicis: ex Sophocle, & ceteris tragicis: ex Aristophane, qui solus ex tot comicis ad nos peruénit incolumis: ex Platone, & Xenophonte, & Aristo-

tele, & Plutarcho: ex Herodoto, & Thucydide, & Polybio, & Dionysio Halicarnasico: ex Lyfia, & Demosthene, & AEschine, & aliis rhetoribus. Latinas autem ex Plauto, Terentio, Lucretio, Varrone, Cæsare, M. Tullio, Catullo, Virgilio, Horatio, Tibullo, Propertio, Plinio, & similibus, qui vel falsam religionem, vel meram impietatem quibusdam locis spirant, ac redolent, discere necesse habeamus: quid vetat, quo minus hos scriptores ita tractemus, itaque legamus, vt eorum sermonis quidem diuitias, lepóres, ornamenta ab ipsis compilemus: talibusque furtis ac spoliis, antiquorum illorum Christianorum exemplo, ecclesiam Dei opt. max. locupletemus, amplificemus, ornemus: religionem autem nostram, quam ex litteris sacris, tamquam ex liquidissimo, & sincerissimo fonte hausimus, incorruptam, inuiolatam, atque integram conseruemus? Nam neque olim cum me litteris Latinis docendis præfecisti, eo consilio Lucretium meis auditoribus explicandum suscepi, vt philosophiam Epicuream, iam explosam, atq; damnatam, reuocarem, ac restituerem: neque nunc, postquam eundem me linguam Græcam docere iussisti: magno meo labore, multisq; vigiliis, hunc eundem poëtam mendis innumerabilibus maxima ex parte purgatum, & breuibus commentariis illustratum, ea mente edendum curavi, vt homines vel à pietate Christiana auocarem, vel noua religione inficerem. non ita insanio: (nam philosophiam quidem sequor, & probo tum eam, quæ à Platone, & Xenophonte, tum eam, quæ ab Aristotele manauit: religionem autem nullam aliam neque colo, neque amplector, nisi quam à Domino nostro Iesu Christo, Dei immortalis filio, generis humani seruatore, ac liberatore edoctus sum:) sed primùm vt linguam Latinam hoc ipso inopem, atque egentem, quòd Lucretius mendosus, laceratus, ac deformatus obsolescebat, bonis eam suis, & opibus auitis auerem, ditarem, atque ornarem: deinde vt de omnibus omnium gentium hominibus, quos Latini sermonis mundities delectat, optimo huius linguæ auctore tot mendis ferè perpurgato, bene mereat: postremò vt omnes bonarum litterarum studiosi tibi, Rex potentissime, qui patris & aui tui vestigia persequens, ingenuarum artium, bonarumq; litterarum doctores, ac magistros Lutetiarum Parisiorum amplis præmiis affectos retines, alis, ac tueris, gratiam habeant, quòd ij, quos in vrbe totius Galliarum maxima,

ac celeberrima, liberalibus artibus, ac disciplinis, litterisque Hebraicis, Græcis, ac Latinis docendis præposuisti, non solum iuuentutem ex omnibus Europe partibus in hâc urbem, tamquam ad vberimum omnium disciplinarum mercatum, conuenientem, viua voce erudiant, verum etiam scriptoribus antiquis, iniuria temporum deprauatis, in integrum restituendis, omnium mortalium à litteris non abhorrentium studia iuuare, ac subleuare conentur. Enimuerò, Karole, nihil habet tua maiestas maius, quantumuis licet alij artem militarem extollant, quàm quòd bonas litteras, ingenuasque disciplinas diligis, tueris, ac propagas. Ars enim militaris sine litterarum, & doctrinæ adiumento non solum Regibus ac ciuitatibus liberis parum prædest, verum etiam totas sæpe respublicas, totaque regna labefactat, ac funditus euertit: litteræ contrà, & cognitio rerum ex libris petita, sæpe sine armorum, & rei militaris accessione maximas ciuitates incolumeis, potentissimæque regna salua tuentur, & conseruant. Iam verò, quòd nos maleuoli quidam homines insimulant, quasi omnia reip. mala, quæ his perditissimis temporibus vidimus, à litteris, & litteratis orta sint, vt tibi persuadeant, litteras ex tota Gallia esse eniciendas, funditusque extinguendas, si reip. ab his malis conuiescere, aut respirare cupis: sic cõtrà tibi persuadeto, Karole, veriusque hoc esse credito, quàm, *Pythia quæ tripode ex Phœbi, lauròque profatur*, vt ait Lucretius, eos omneis, qui huiusmodi sermonibus litteras in crimen, & inuidiam vocant, vel auaros, vel ambitiosos, vel facinorosos & sceleratos, & similibus vitiis copertos, & contaminatos esse: atq; idcirco litteras odisse. Nam cum suis flagitiis, & vitiis latebras ac tenebras quærant: litteras autem clarissimi luminis instar esse intelligant: nihil suis tætris vlceribus, grauisimisque animorum morbis tam aduersum, quàm litteras esse arbitrantur. Itaque viri boni, integri, abstinentes, temperantes, innocentes, & litteras plurimi faciunt, & litterarum studiosos colunt: in pretio, atque in honore habent: eosque si re iuuare non possunt, at verbis amplissimis, & oratione perquam honorifica prosequuntur. Sed de his nimis fortasse multa, præsertim ad te. Hos igitur T. Lucretij Cari de natura rerum libros sex, Karole, Rex inuicte, omnium, qui vquam post artē typographicā inuentā editi sunt, emendatissimos, tibi dono, ac dedico. Neque verò in hoc, stellionatus cri-

men, aut inconstantiæ vituperationē suscipio, quòd, quæ aliis iã antè desponderim, ac donarim, tibi denuò donem. Singulos enim libros singulis viris tui regni & mihi amicissimis, & doctissimis, eo animo donauì, vt essent amicitia: nostræ monumentum sempiternum. Tibi autem nũc eosdem vniuersos, illorum rogatu, tibi dono: quin illi ipsi, qui tuo in regno nati sunt, quique te dominum ac Regem suum agnoscunt, seipsos vnà cum his libris tuos esse profitentur, tibi que tradunt, & commendant, vt & ipsi, & hi libri tuo fidelissimo præsidio freti, ab omni iniuria externa sint tutiores, ac munitiores. Nam singuli singulis donati, ac traditi, atque ita disiuncti, ac diuulsi, contra iniuriam hominum, virtuti inimicorum, atque infestorum, his præsertim temporibus, cum litteræ inuidia, odiòque immeritò laborant, fortasse essent imbecilliores. Nunc autem coniuncti, & vniuersi, tibi, & tuæ certissimè dei commendati, tuæque validissima & potentissima dextera tecti ac defensi, nullos quantumuis acreis & violentos maleuolorum hominum impetus pertimescent. Ita igitur viuas, & valeas, & regnes, Karole, vt litterarum, ac litteratorum, virtutèque præstantium virorum columen, & præsidium, & perfugium multas ætates esse possis. Lutetiæ, anno ab humano genere seruato, CIO. IO. LXIII. Kalendis Nouembr.

DION. LAMBINVS ERRICO MEMMIO,
supplicum libellorum in Regia magistro, S. D.

Qvambrem hunc primum T. Lucretij Cari de natura rerum librum tibi donarim, Errice Memmi, cause multe concurrerunt. mouit me primum magnus inter nos vsus, & summa necessitudo satis longo conuictu, neque parua aut breui consuetudine, constituta, ab illo iam tempore, cum ego, tu, & frater tuus Io. Iacobus Memmius, & homo doctissimus, idemq; vir optimus, studiorum vestrorum socius, & quasi moderator Ioan. Maludanus, (ex cuius morte nec opinata, atque immatura, mihi nuper ab Aurato nostro nuntiata, incredibilem hausi dolorem) Tolosæ vnà commorabamur. Qua in vrbe tamen omne ferè nostrum studium in iure ciuili ponebamus: horas tamen aliquot pomeridianas, & vespertinas, & subsecinas ad Græcos & Latinos quosdam scriptores legendos conferebamus. atque ex Græcis quidem Homerum, Euripidem, & heocritum, Xenophontem, Plutarchum: ex Latinis autem M. Tullium, M. Varronem, C. Casarem, T. Liuium, Virgilium, Horatium, remissionis animorum

gratia legebamus. Sic igitur me afficit suauissima illius temporis recordatio, ut neque mihi umquam beatus vixisse videar, & si te præteream, atque ad eò si non in principe loco ponam flagitium me admissurum putem. Multum secundo loco apud me valuit tui, & C. Memmij Gemelli, cui vni suos libros omnes Lucretius inscripsit, & dedicauit, nominis communitas, eaque, quam Græci appellat, *ὁμοθυμία*. Nam cum ego vniuersos quidem libros Regi Karolo nono consecratos: singulos autem singulis hominibus nostratibus & mihi carissimis, & doctrina præstantibus donatos in lucem prodire voluisssem: existimaui, quemadmodum Lucretius Memmio omnes dicauisset, ita me tibi, tamquam eius gentili, vnum saltem librum, eumque primum, dicare debere. Accessit & quæ mihi ad hoc faciendum acerrimos stimulos admonit, tua omnium Græcorum, & Latinorum librorum, non modò è typis expressorum, verum etiam manuscriptorum, quos vndique magno pretio conquesti, & collegisti, instructissima bibliotheca: ex qua depromptum vnum T. Lucretij Cari exemplar peruetustum cum mihi commodatò dedisses: tantum mihi ad huius ornatissimi, poltrissimique scriptoris partim iniuria temporum, partim culpa hominum vel indoctorum, vel ineptè religiosorum deprauati emendationem adiumentum attulisti, ut non minimam partem locorum in eo restitutorum cum præsens atas, tum omnis posteritas tuo libello sit debitura. Atque hoc plures est ea, quam habes, optimorum librorum supellex, quòd eam libentissimè, ac liberalissimè ijs omnibus impertiris, quos exploratum habes. solere, vnde profecerint, ingenuè profiteri, neq; eum, quem foris perceperint, fructum sibi vendicare. Itaque mihi, quem optimè nosti, & quem scis nouam omnium M. Tullij scriptorum editionem omnibus suis numeris, & partibus perfectam atque expletam meditari, iam pridem tria vetustissima, atque emendatissima omnium M. Tullij operum exemplaria vltro detulisti, currentemque (ut aiunt) incitasti. Neque verò id solum fecisti, sed etiam, (qua in re industriam ac diligentiam tuam incredibilem litterarum amore coniunctam admiror) scripturas omnes inter se dissimiles, atq; à vulgata lectione discrepantes ad oram vnius exempli typis excusi, partim tua, partim tui librarij manu adscriptas mihi commodasti, ut minore meo labore ex talibus scripturis quasi sub vno aspectu positis, Adriano Turnebo interea, & Io. Aurato collegis meis, quorum iudicium est, ut scis, in hisce litteris subtilissimum, adhibitis, & consultis, eam potissimum sequerer, ac probarem, quæ & M. Tullio esset dignissima, & eius sententiæ maximè consentanea, & omnium virorum doctorum consensu, neminèque repugnante, optima ac verissima. Namque omnino mihi deliberatum est à vulgata & recepta scriptura, ne latum quidem unquam discedere, nihilque in tanto, talique scriptore immutare, nisi quod ita perspicuè & sine controuersia corruptum sit, ac deprauatum, cuiusque restitutio ita sit auctoritate librorum veterum comprobata, & (quod caput est) veritate ac ratione fundata, ut omnes mortales neq; indoctissimi, neq; maximè hebetes sic esse legendum, quemadmodum restituendum curauero, fatcantur. Verum de M. Tullio & alijs, & suo loco. Nunc T. Lucretij Cari de natura rerum, à me summa (quod te non fugit) diligentia, maximèque labore ad veteres membranas emendati, atque excarie sita, & squalore in suam pristinam formam, natiuumque habitum ac nitorem propemodum vindicati, librum primum tibi, tuo merito, libentissimè dono. Vale. Lutetia anno à genere humano seruato CIO. IO, LXIII. Kalendis Sextilibus.

IDEM

VIT mea semper hæc sententia, lector erudite, eos, qui scriptores veteres vel difficileis, atque obscuros explanant, atque illustrant, vel iniuria temporum deprauatos, codicum manuscriptorum auctoritate freti, in antiquum statum, pristinumque ac natiuum splendorem restituant, de bonis litteris, honestisque disciplinis melius mereri, quam qui aut poemata, aut orationes, aut libros artem aliquam iam antè à veteribus traditam, atque explicatam complectenteis scribunt & componunt. Nam si se ad poemata scribenda conferent: profectò Virgilio, Catullo, Horatio, Tibullo, & ceteris, quos sibi ad imitandum proposuerint, non erunt superiores. Si orationes, & epistolas conscribere conabuntur: à M. Tullij facundia, atque eloquentia longo scilicet aberunt intervallo. Si verò artis grammaticæ, aut rhetoricæ, aut dialecticæ præceptiones litteris persequi studebunt: veteribus illis, qui eadem præcepta tradiderunt, sine dubio multo erunt inferiores. Itaque cum horum ferè omnium arrogantiam mirari soleo, tum eorum maximè stultitiam, ac pene dicam, insaniam satis miserari, ac deplorare non possum, qui hodie grammaticas artes, rhetoricas, dialecticas à se scriptas, magno supercilio adolescentibus venditant, atque ostentant. Nam vel ea ipsa dicunt, quæ sunt iam à veteribus occupata: vel alia. Si eadem: vel id apertè, & sine dissimulatione faciunt: & tum, præterquam quòd impudentes, atque iniusti sunt, etiam actum agunt, inanemque operam sumunt: vel obscure, ac dissimulanter, quibusdamque rebus immutatis: & tum nihil à furibus differunt, qui rerum furtiuarum notis commutatis, furta sua se occultare posse confidunt. Si alia omnia afferunt: nugas afferunt: & ita, non ignorantiam solum, verum etiam temeritatem, ac vanitatem suam patefaciunt, indicant, ac produnt. Cum enim afferre meliora non possint, reliquū est, ut suis sectatoribus deteriora pro melioribus obrudant. Quare, si ita sentiūt, quemadmodum præ se ferunt: cum ipsi magno in errore versantur, tum alios in eundem errorem secum trahunt. Sin, quæ recta sunt, intelligunt, sed aliter tamen vel quæstus spe ducti, vel inani gloria perusti faciunt: capitalem fraudem admittunt. Neque verò me fugit, nonnullos & nostra, & patrum nostrorum atate claros viros existisse, qui & poemata, & orationes, & artes magna cum sua laude conscripserunt. Sed & rarum est hoc hominum genus, & nescio quo modo plerumque fit, ut, qui ad scribendum sunt ineptissimi, ij incredibilè scribendi dulcedine, ac voluptate, quasi prurigine, & scabie quadam affecti ducantur: qui còtra ad id ipsum cum ingenio, & natura facti, tum arte & studio egregiè instructi sunt: ij aut à scribendi voluntate & consilio refugiāt: aut, si quid soli & apud se scribant, de eo in vulgus edendo, tamquam sibi & Musis canentes, non valde laborent. Ego autem, quid in scribendo possim, alijs iudicandum relinquo, si modò è scriptis meis non ita multis, quæ diuulgata sunt, iudiciū hac de re fieri poterit. Sed certè in hoc genere partim explicandorum, ac declarandorum, partim restituendorum atq; emendandorum poetarum veterum elaboraui. Quæ in re quam laudem meruerim, nescio: quin ne quæsiui quidem. Semper enim in ipsa virtute, & rectè factis satis laudis inesse iudicaui, etiam si multitudo non laudaret. Verum tamen mihi conscius sum me omnibus bonarum litterarum studiosis prodesse, & consulere voluisse. Si non fuit par voluntati facultas: non arrogantia, aut confidentia, sed tarditas

taus, aut infirmitatis crimen suscipere debebo. Sed ad Lucretium tandem, cuius gratia hic sermo à me institutus est, venio. Hunc igitur poetam, lector humanissime, li- quidò tibi confirmare, verèque apud te gloriari possum, mea opera planè alium ab eo, qui abs te antea visus sit, in manus tuas peruenire. Obtingentis enim locus (neque hoc ~~proprium~~, sed Latino more dico) restitutum esse, tibi legendò cognoscere, atque experiri licebit. Vñs autem sum in eo restituendo, Romæ quidem tribus libris manuscriptoris: vno Vaticano: altero, qui fuit Gabrielis Faërnii: tertio, quem Scipio Tettius Neapolitanus mihi commodatò dedit: Lutetiæ verò, duobus: vno Memmiano, altero Bertiniano, qui ex cænobio D. Bertini, (Est autem hoc cænobium in oppido D. Odomari non longè à Morinis) olim ad P. Gallandium ipsius rogatu Lutetiam missus est, deinde Adriano Turnebo à P. Gallandio eius copia facta est. Atque ego (ne mentiar) Bertinianum codicem, què in meis scholiis sæpe commemorò, non vidi, sed librum Adriani Turnebi è formis plumbeis expressum, cum illo exemplari manuscripto diligentissimè, & accuratissimè vsque ad librum sextum duntaxat comparatum, habui, quandiu volui: eimque, quia Bertiniani codicis scripturas omnes dissimileis, & differenteis à vulgatis summa fide imitatas continebat, Bertinianum nominavi. Ne vulgatos quidem libros aspernatus sum. Quin omnes, quos potui, vndique conquisivi, & corrogavi, Parisiensis, Lugdunensis, còsque binos, Venetos item binos, vnos antiquiores, alteros recentiores, Florentinos, Vicetinos, Basilienses. Præterea grammaticos omnes veteres, & linguæ Latinæ veluti magistros, quos superioris ætatis oratorum, ac poetarum versus proferre meminissim, studiosè relegi: in his Varronem, Pompeium Festum, Macrobius, Nonium Marcellum, Diomedem, Sospitrem Carisium, Seruium, Priscianum, & simileis, vt, si qui versus Lucretiani integri, atque intaminati, aut certè quàm minimùm contaminati, & corrupti, ab eis proferrentur: ego eorù testimoniù secutus, Lucretij vulnera sanare. Scholia præterea, seu breueis còmentarios, addidi, quibus partim immutatorum à me locorù rationem reddidi, partim obscuriores quasdam voces declaravi, partim quæ ad à philosophiã, aut historiã pertinentia, difficiliora, atque impeditiora, ex Homero, Hesiodo, Pindaro, Theocrito: ex Platone, Aristotele, Theophrasto, Cleomede: ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Plutarcho, Diodoro Siculo, Strabone, Pausania, Arriano, Laërtio: ex M. Tullio, C. Cesare, T. Liuiò, Q. Curio, Plinio, & aliis poetis, philosophis, historicis, partim Græcis, partim Latinis, quos enumerare longũ sit, expediui, atque illustravi. Postremò, quoniã sæpe animaduerti, magnos, & eruditos viros, dum suis cogitatis, atque inuentis, nimio opere delectantur (vt sumus omnes φιλοσοφία, natura) dumque in suis scriptis recognoscendis, atque examinandis neminem alium arbitrum adhibet, præterquam seipos, interdum turpiter labi, atque errare: ego meis viribus, meòque ingenio diffusis, vbicumque mihi, vt hærerem, ac dubitarem, accidit, ad viros doctos mihi notos ac familiareis, tum alios multos, tum verò Gallie nostræ, atque adeò totius Europæ principes, collegas meos, Adrianum Turnebum, & Ioannem Auratum retuli: nonnullas meas coniecturas cum eis communicavi: eorum sententias, & quasi responsa, quamuis ea interdum non satis mihi probata, summa fide ipsis auctoribus reddidi: neque me puduit, vnde profecissim, ingenuè profiteri: quin contrà, turpissimum mihi futurum duxi, id, quod ab aliis acceptum probauissim, mihi impudenter adscribere, atque arrogare. Hæc te, lector, scire volui. Atque ea ipsa nimis fortasse multa tibi videbuntur, iam dudum Lucretium legere properanti. Sed te per humanitatem tuam, per pietatem tuam, per eam denique, quam mihi debes, si quam

debes, gratiam, obsecro, & obtestor, ne prius Lucretium legere incipias, quàm librarij, operarumque errata ita correxeris, quemadmodum esse corrigenda ad calcem libri admonui. In quorum numerum, atque ordinem, nonnulla etiam ex iis, quæ primæ editioni addidimus, non satis diligenter suis locis adglutinata, & idcirco ab operis per imprudentiam prætermissa, conieci, & quo quæque loco essent reponenda, indicaui. Quod si qua alia inter legendum animaduertes, quæ nos fugerint, ac fefellerint: fac memineris, nos homines esse, discasque, rebus humanis concedere oportere. Vale.

Idem tertiæ editionis lectori S. D.

RERAT olim (erudite lector) à pictore quodam præstantissimo, atque excellentissimo tabula pulcherrimè picta. Eam tabulam mali pictores longo post tempore vetustate aliquantum obscuratam, & propemodum obsoletam, nacti, non solum nois & alienis coloribus contaminarant verius, quàm illustrarant, verum etiam cæno, & sordibus conspurcarant. Ego autem eam miserandum in modum contaminatam, ita, vt vix pristina picturæ dignitas & pulchritudo agnosceretur: annos abhinc septem, multis similibus tabulis, ex illa prima, & nativa, quasi ad viuum expressis, atque imitatis, adiutus, in suam pene formam, atque in antiquam integritatem, ac dignitatem restitueram: sordeis ferè omnes ablueram: colores ineptos, & suppositos absterferam: aliena lineamenta deleueram: natiuos & veros colores supposititiis illis, & falsis inquinatos, oblitos, obscuratos, ac pene dicam, sepultos, aperueram, patefeceram, illustraram, in lucem reuocaram, ingenua & germana lineamenta, spuris & adulterinis illis partim deformata, partim cooperta interpolaram, reconcinnaram, ac redintegram. Eam hunc in modum opera mea quasi renatam, cum totam quidem Regi Gallorum, Karolo IX. singulos autè parteis sex viris Gallie nostræ doctissimis, atque ornatissimis, donauissim, & quasi consecrassim, omnibusque nationibus spectandam ac fruendam exposuissim: quidam omnium mortalium, qui vniquam fuerunt, qui sunt, qui erunt, iniustissimus, audacissimus, impudentiss. sibi improbissimè arrogauit: à se esse redintegratam, suo decòri restitutam, atque ab omnibus maculis vindicatam, suis denique & natiuis coloribus illustratam, impudentissimè prædicauit. Hanc iniuriam apud te, lector, queri volui prius, quàm in hac tertia Lucretij mei editione quidquam legere inciperes: non solum vt de isto improbissimo fure, atque adeò reip. depeculatore, ita, vt mereatur, existimares, tibi que nota esset istius Patæcionis iniustitia, & confidentia singularis, verum etiam vt atrocissimam mihi ab isto factam iniuriam, meumque iustissimum dolorem, pariter, communiterque mecum doleres. Proferam autem, & explicabo in conspectu tuo tabulas publicas, quibus ego eum furti manifesti, atque adeò depeculatoris, ita apertè conuincam, vt, quamuis omnes homines confidentia, atque impudentia vincat, negare non audeat tamen, se in rem alienam iniquissimè inuassisse, eamque vero domino, ac iusto possessori iniustissimè eripuisse. Sed, ne te diuini suspensum, atque incertum teneam, scire cupientem, quam ego tabulam pictam olim ab aliis inquinatam ac deformatam, à me non ita pridem magna ex parte nitidior

rem effectam, ab isto mihi ereptam, querat: non sinam te diutius (quamquam pro-
pmodum, quid velim, quidque significem, intelligentem) verum tamen non sinam
te, si forte tibi res tota inaudita, atque incognita est, diutius animi pendere. Omnium
poëtarum Latinorum, qui hodie exstant, & qui ad nostram ætatem peruenierunt,
elegantissimus & purissimus: idemque grauius, atque ornatissimus, Lucretius
est. Eum cum librarij scriptores, nondum inuenta arte typographica, mendis innu-
merabilibus, maculisque fœdissimis contaminassent, atque obruissent: ad illa à li-
brariis illata vulnera, leuia sanè & sanabilia, acceperunt multo grauiora, ac pene
dicam, insanabilia, ab hominibus doctis quidem illis, sed plus nimio suo ingenio in-
dulgentibus (vt sumus nostri ferè plus a quò amantes) imposta atque insucta. Qui-
bus hic, alioqui politissimus & elegantissimus scriptor, ita laceratus, confossus, de-
prauatus, corruptus est, vt vix quisquam eum legere, vix attingere, vix adspicere
auderet. Quod cum ego animaduertissem, sepèque & in Italia, & in hac nostra
Gallia doctissimorum virorum querelis interfuissem, tantam linguæ Latinæ iacturam
deploratum: ego eodem ferè tempore, quo tempore Horatium cum octo exem-
plaribus antiquis Romæ conuleram: Lucretium quoque cum tribus codicibus ma-
nuscriptis, quos ibidem nactus sum, diligentissimè, & accuratissimè comparauit. Ac
de Horatio quidem, quid in eo præstiterim, ignorare arbitror neminem. Litteræ certè
& ex vltima Gallia Belgica, & ex Germania, & ex Italia à doctissimis viris ad
me multæ venerunt, quibus mihi & gratulati sunt, & gratias egerunt, quòd
Horatium Flaccum à tot mendis vindicassem, talibusque commentariis illustrassem.
De Lucretio autem, si qui sunt, qui numquam, quid in eum à me boni profectum sit,
audierint, eum ego tribus illis codicibus, quos Romæ habui, & duobus, quorum al-
terum hic Lutetiæ à Turnebo, singulari ingenio & doctrina viro, collega meo, (cu-
ius mortem æternum Gallia deslebit) alterum ab Err. Memmio, viro clarissimo, in
reconditiore senatu senatore ornatissimo, commodatò acceperat: his, inquam, quinque
codicibus fretus, Lucretiū omni ex parte maculosum, deformem, atque vlcerosum,
magna ex parte à maculis, & vlcerebus vindicavi, & (quod vehementer ad rem
pertinet) commentariis breuibus quidem illis, sed tamen (nequid arrogantius di-
cam) non inutilibus, illustravi. Quod cum fecissem, posteriusque quosdam locos
horis subscripsi, partim mecum relegissem ac recognouissem, partim cum doctis
viris communicassem: curavi, vt secundum ederetur, idque figura, & forma
quàm minima, & ad circūgestandum facillima. Vix dum hæc secunda editio ab-
soluta erat, cum, ecce, mihi nuntiatum est, Thrasionem quendam (sic enim eum
doctissimus quidam Germanus, doctus omnibus nomine & fama notus, appellat:
ego autem numquam adducar, vt eum nominatim describam) exortum esse, qui
non solum in alienam possessionem irrueret, verum etiam alienam messem in gra-
naria sua conuerteret, & conuheret. Non negabo (lector) mihi hunc nuntium
iniucundum accidisse. Verum tamen hoc me solabar, quòd ita mecum ratiocina-
bar, ita cogitabam: & verò hoc mihi persuadebam, eum, qui hoc susciperet, vel do-
ctum & pudentem, vel indoctum atque impudentem esse: (nam neminem, qui
aut doctrinam cum impudentia, aut ignorantiam litterarum cum pudore coniun-
xisset, pertimescebam) si doctus & pudens esset: confidebam, eum & gratiam
mihi relaturum, quòd sibi viam ad Lucretium intelligendum, aperuissem, ac mun-
uissem, Lucemque quasi prætulissem: & si quid fortè humanitus peccassem, summo
iure mecum non acturum. Sin indoctus & impudens: eum ego augurabar suis etiam

ridiculum futurum. Omnino non existimabam, quemquam ad eam amentiam pro-
gressurum, vt, quæ à me essent occupata, sibi impudentissimè arrogaret: quæ optimè
emendata, iniustissimè reprehenderet: quæ fortasse minus accuratè, vt ab homine,
excogitata, & scripta: ex iis maledicendi ansam arriperet. Sed venit tandem ad nos:
expectatus ille, & renouatus ab illo Thrasione Lucretius. librum aperui, inspexi, le-
gi. Quid queris? Obstupui. (lector) tribus, aut quattuor paginis lectis. Omnia ferè,
quæ in eo Lucretio recta sunt, mea sunt: quæ tamen iste, aut silentio prætermittit, aut
malignè laudat, aut sibi impudenter arrogat. Sicunde reprehendendi ansam arripe-
re potest, ibi mihi petulantissimè insultat, in eo me improbiusimè insectatur. Quid
multa? Numquam post homines natos, quisquam tam verus atque insignis sycophā-
ta fuit, quàm sese iste in me præbuit. Quid ergo? dicit aliquis: Tūne solus, Lambine,
regnum in litteris obtinebis? te solum librorum omnium emendandorum facultatem
habere gloriaberis? ceteros omnes, tamquam profanos, ab his sacris arcebis? Ego verò
(lector) non vsque eò sum rerum imperitus, vt nesciam, latissimum harum litterarū,
quas colimus, esse campum: eumque iis omnibus, qui bonos libros assidue tractant,
ac peruoluant, patere. Non ita sum aut arrogans, aut impudens, vt me solum ido-
neum esse censeam, qui scriptores antiquos tractem, emendem, explicem, declarem:
mihi soli has partes deponam, ac sumam: aliis autem huius muneris administratio-
ne interdiciam. Sed hæc mea sententia est, lector crudite, cum suum cuique sit ius scri-
bendi, tum eos, qui posteriore loco scribunt, ius, qui priores aliquid in commune attu-
lerunt, & maximè, qui scriptorem aliquem vel explicare, vel emendare conati sunt,
dum viuunt, & dum quod inchoarunt, absoluerit ac perpolire possunt, laudis spe-
ratæ fructum præcipere non oportere. Quòd si quis contendat, hoc etiam aliquando
factum esse, quotidie factitari, & his moribus increbuisse, atque ideò licere: esto,
demus ita esse: verum ea lege tamen, primùm vt, si quid ab eo, qui antea uerterit, præ-
clare vel ingenij acumine inuentum, vel labore & diligentia perfectum est: id, si nõ,
laudes, ac certè silentio non prætereas. Si neque vt laudes, neque vt commemoras,
maleuolentia, & inuidia impeditus, animum inducere possis: ac certè, vt tibi non im-
pudenter adscribas, atque iniuste assumas, deinde si quid humana natura parum ca-
uit, aut, si quid etiam peccauit (quis enim homo natus hoc effugere potest?) vt rebus
humanis concedas, aut etiam dissimules, & connueas, atque hoc pacto legem in te
æquiorẽ sancias: aut, si fortè maledicus, & ad reprehendendum procliuus es na-
tura: id tamen clementer & modicè, aut intra modum facias. Nunc autem quid de
eo sentiendum, aut quid dicendum, lector, qui præclare ab altero facta, non solum
tacer, verum etiam sibi ore perfrecto arrogat? in quibus humanitus titubatum, aut
offensum est, ea petulantissimè exagitat, atque insectatur? quid est esse audacem? non
periculum existimationis, & famæ sine necessaria, atq; adeò probabili causa adire,
idque conari, vnde nullam laudem, summam ignominiam, & infamiam referas?
quid est esse arrogantem? non ea sibi tribuere ac sumere, quæ non habeas? quid est im-
pudentem? non ei ledere os, eiusq; auris atque animū offendere, qui te numquam
ne verbo quidem violari? quid est ingratum? non ei nocere, qui profuit? quid esse
petulantem? non eū maledictis appetere, qui modeste, innocenter, & sine maleficio vi-
uat? quid esse furem? non rem alienam inuito domino cõrectare, suam facere, atque
in suam vsque vertere? quid esse insidiosum, fallacem, insidum, & vt significantius
dicam, nigrum? non per simulationem laudandi vituperare, & altera manu aquam
porrigere, altera ignem intentare? Quid esse sycophantam? non ea, quæ rectè dicta, aut

facta sunt, silentio præterire: quæ humanitus peccata sunt, ea improbiſſimè reprehē-
dere: in præclaris & laudabilibus inuentis mutum & elinguem eſſe: in erratis me-
diocribus vocem contendere, & clamorem tollere: Talem igitur iſtum, quem nutu
ſignifico, cognoſces. Quod ſiquis ingenij, aut doctrinæ fama clarus: ſiquis Faërnus,
Victorius, Manuſius, Sigonius, Angellius, Brutus, Lolius, Vrfinus: ſiquis Turnebus,
Auratus, Muretus, Boſius, Bommorellius, Paſſeratius, Baiſſius, Scaliger: ſiquis Came-
rarius, Iunius, Xylander, Betuleius, Fabricius, Langius, Suffridus: ſiquis Achilles Sta-
tius, Oſorius: ſiquis Bucananius, Rogerius, Scrimgerus, & tales viri innumerabiles,
quos habet Italia, Gallia, Germania, Hiſpania, Britannia, omni doctrina præſtanteis,
hoc negotium ſuſcepſerunt: non eſſet quod indignè, aut moleſtè ferrem: immò verò eſ-
ſet, quod gauderem, vnum aliquem ex talibus viris exiſtiſſe, qui me fortasſe deſeſ-
ſum, & oneri ſuccumbentem, ſubleuaret: qui mihi, onus plus æquo graue, ægè ſuſti-
nenti, ſuccurreret ac ſubueniret: nunc autem, exortum eſſe vnum ex omnibus mor-
talibus nulla ex re magis, quàm feritate, importunitate, cõtumacia, ſuperbia, auda-
cia, confidentia, & impudentia excellentem, qui auderet rem à me inchoatam ac
ſuſceptam mihi de manibus extorquere, eamq; ſibi iniuſtiſſimè atque impudentiſ-
imè arrogare, mihi improbiſſimè maledicere, me indicta cauſa damnare, de me, vt
de homine nullis litteris tincto, ipſum, vt hominem omnium, qui viuunt, eruditiſ-
ſimum ac litteratiſſimũ, ſententiam pronuntiare, non indigniſſimum eſt? Neque verò
eſt, quod quiſquam Belga, Menapius, Sicamber, Flander, Hollandus, Brabantius, aut
Germanus, lædi ſe putet, aut de harum nationũ laude detrahi exiſtimet, cum iſtum,
barbarum, aut ſycophantam laceſſitus compello. Nullas enim cum his nationibus
inimicitias gero, immò mihi nonnulla etiam cum eis familiaritas & neceſſitudo in-
tercedit. Accipio quotidie ab harum nationum hominibus doctiſſimis litteras, egò-
que ad eos viciſſim mitto meas, ex quibus & quid illi de me exiſtiment, & quan-
tum ego eis tribuã, intelligere licet. Verſabar etiam quondã: (ita dico, quondã. Nam
hodie per hos nouũ edictũ, nuper apud illos propoſitũ ac diuulgatũ, omniũ, quæ poſt
homines natos compoſita ſunt, nobis moleſtiſſimè ferendum, quo vetat auctor edi-
cti, graui multa ei, qui ſecus faxit, irrogata, quemquã in iis urbibus, quæ regis Phi-
lippi imperio ſubiectæ ſunt, natum, in vllam noſtræ Galliæ ſcholam, bonarum litte-
rarum, aut iuris ciuiliſ diſcendi cauſa, venire: cum ſchola vniuerſa Pariſienſis (nam
de ceteris in præſenti nihil dico) ab infinitis vſque ſæculis, omnium totius orbis Chri-
ſtiani ſcholarum princeps, pontificibus omnibus S. E. Rom. approbantibus, meritiſ-
ſimò habita, atque ab omnibus nationibus ſemper antea maximè celebrata, & fre-
quentata ſit: per hoc igitur nouum edictum, nobis hodie non licet, neque poſthac li-
cebit, quemquam illarum nationum virum, aut adoleſcentem Lutetiæ, aut omnino
in Gallia videre. Adempta planè, atque erepta nobis eſt omnis bonarum artium, atque
adedo orationis ac ſermonis cum illis hominibus communio ac ſocietas.) Sed redeo ad
ſermonem inſtitutum. Verſabar igitur olim quotidie Lutetiæ cum eruditis viris, ac
iuuenibus: qui huc ex illis terrarum oris vel ſtudiorum, vel vrbis cognoscendæ cau-
ſa venerant, cum Vtenhonio, Blotio, Fruterio, Cantero maiore & minore, cum
Volguero, Molinario, Vornano, Torio, Eumenio, Bonardo, & multis alijs, quos
enumerare longum ſit, cum & illi me ament, atque obſeruent, & ego eos redamem,
mutuãque beneuolentia complectar. Quorum nonnulli, cum hanc iniuriam mihi ab
iſto, quem deſcribo, factam eſſe cognouiſſent, & apud me eum grauius accuſarũt,
& iniuriam mihi ab eo factã moleſtè tulerũt, & iſtũ priuatim acriter obiurgarunt.

Neque hoc ſatis habuerunt: ſed ſatyras quoque in eum mordaciſſimas, & epigram-
mata aculeatiſſima conſcripſerunt: quæ ſub ſigno habeo, diligentiſſimèque cuſtodio:
neque vtrquam eius iniuria adducar, niſi perget inſanire, vt in vulgus edam. Miſſæ
ſunt præterea à quibusdam eorum Lutetiã iam profectis ad me epistolæ, quibus mi-
hi totum hominis ingenium, totiusque vitæ antea actæ conſuetudinem deſcribunt,
atque explicant. quas, quantumuis malè de me meritis ſit, numquam foras proferã.
Verumtamen, nequis me hæc accuſatoriè conſingere, & ſuſpiciones falſas in iſtum
commouere exiſtinet: proferam hoc loco ſatyra cuiusdam, ab erudito, & nobili iu-
uene, Iano Doëza, in iſtum ſcriptæ, atque ad Danielelem Rogerium Anglum miſſæ,
principium: qua in ſatyra ille inſignem iniuriam, Fruterio, communi amico, moribũ-
do, & animam iam agenti, per ſpeciem officiũ, & amicitia, ab iſto factam, grauius
queritur: totamque iſtius malitiam, & perfidiam, & iniuſtitiã octoginta & am-
plius verſibus hexametris perſequitur. Huius igitur ſatyra ipſum duntaxat princi-
pium ponam, vt quiuis ex paucis verſibus intelligat, & quid de iſto ſui ſentiant, &
qualis iſte fuerit in ſuos, & ne cui mirum ſit, iſtum talem in me exiſtiſſe, alienũ, qui
ſe in amicos tam inhumanum, atque importunum præberit. Sic igitur Doëza,

Fruterius quod ſe, partemque ſui meliorem
Sacrauit moriens, & magni pondus Olympi
Auxit Atlantæis ceruicibus, eſſe beatus
Cenſetur meritò. quis enim tam liuidus, vt non
Hoc ipſum fateatur? at idem quod male cautus
Inſcripſit tabulis: Heres mihi Fanius eſto:
Omnibus infelix contrà, ne ſanus habetur,
Quotquot amico ipſo ſumus, heu, dum viueret, vſi:
Non, vt Fanius hic, fraudum caput, & plagij olim
Conuictus, Lambine, tibi: cum, fronte reſecta,
Furtiuus riſum mouit cornicula plumis.
Dictu turpe ſuis, quos inter erat quoque nobis
Tunc aliquis locus: atque etiamnum forſitan eſſet:
Qui fuerat, ſi non aliò nos ipſe vocaſſet
Perfidus, & ſanctum pede conculcaſſet amorem, &c.

Reliquos verſus, vt dixi, non adſcribam, ne cui ſæuior atque aſperior æquo in re-
ferenda iniuria videar. Verumtamen conſideret lector, quæ ſit huius teſtimonii
ſi hic Doëza, contemptus aliquis homo, & leuis, & improbus eſſet: tamen, quoniam
iſti amicus eſt, fides ei habenda eſſet. ſi eſſet ab iſto alieniſſimus, tamen, quia caſtiſ-
ſimis & integerrimis moribus præditus eſt, teſtimonium eius grauiſſimum eſſe de-
beret. At nunc idem, & amicus eſt, & homo integerrimus. Et hic teſtatur me ab iſto
eſſe compilatum: eum plagij à me conuictum: eum plumis furtiuus, tanquam corni-
culam æſopicam, ornatum, omnibus riſum mouiſſe dicit: fraudum caput appellat.
Quid poteſt in quemquam grauius, aut criminoſius dici? Et tamen alia ſunt in illa
ſatyra longè grauiora, & ſceleratioſa dicit: Et tamen alia ſunt in illa
nibus, qui nationis communitate cum iſto cõiuncti ſunt, ne cõmunem omnium cau-

ffam cum istius causa coniunctam esse putent, sed existiment, me ab isto iniustissimè
 lesam, & indignissimè modis acceptum, & atrocissimè iniuriis lacepsitum, neces-
 sitate coactum, atque inuitum, ad hanc causam dicendam, descendere. Qua in re
 si cui forte videbor indecorè, & præter consuetudinem, atque ad eò præter naturam
 meam, immoderatus efferri, & maledicta in eum iusto acrius regerere: cogitet, legè
 hanc esse antiquissimam, atque æquissimam, eum, qui maledixit prior, peius audire.
 quamquam non sum ei pro eius in me contumeliosè grauius nimis asperè respon-
 surus, neque par pari relaturus: sed mei pudoris, eius loci, quem me Rex Karolus ob-
 tinere voluit, & grauitatis, & ætatis, rationem habiturus. Quòd si quid tamen in-
 terdum dicetur grauius: existimare debebis, primùm, hanc vocem non esse meam,
 sed iusti doloris, æquitatis, iustitiæ & veritatis: deinde, vt sit vox mea, me responde-
 re voluisse, nõ laceffere: Quòd si benedictus, & benefactis certasset: fuisse bene au-
 diturum, beneficiique gratiam, qualem seuisset, talem messurum. Nunc autem equum
 esse, quod ab ipso profectum est, in auctorem reuertit. Quoniam igitur de iniuria, &
 contumelia, quæ mihi, totique genti Gallorũ, Regi ipsi, nationibus deniq; exteris, qui-
 bus olim meas vigilias impertui, illata est, cognouisti: restat, vt tabulis publicis id,
 quod tibi exposui, demonstrarem & confirmem. Tabulæ autem publicæ sunt, Lucre-
 tij iam à me bus editi exempla: semel, vnà cum commentariis, maiore forma, anno
 CIO. IO. LXXIII. iterum sine commentariis, & tamen cum breuibus scholiis ad
 calcem adiectis. forma quàm maximè pusilla. ex quibus, quam ego operam in Lu-
 cretio emendando nauarim, quid ille noui attulerit, facile cognosces: multique ad eò
 viri boni, & docti, cognouerunt: qui recenti mea de istius furtis improbiis, &
 iniuriis, & contumeliosè, querela, data opera Lucretium ab initio ad extremum vnà
 cum meis commentariis, perlegerunt, measque duas editiones cum istius editione cõ-
 sulerunt. quo facto, negare non potuerunt, istum non modò furem esse manifestò de-
 prehensum, verùm etiam petulantem, impudentem, contumeliosum, & quouis ma-
 lo dignum. Omnino enim ita se res habet. quicquid est in eius Lucretiana editione
 rectum & laudabile, paucus exceptus, ex mea editione sumsit, siue sit hoc in con-
 textu verborum Lucretij, siue in commentariis. Namque hoc admonendus es, lector,
 me in prima editione vulgatam lectionem nimis interdum fortasse religiosè reti-
 nuisse, satisque habuisse, si antiquam scripturam, recepta nihil immutata, in com-
 mentariis meis proponerem, fidelitèrque representarem. Quòd cum ita fecissem: de-
 speculator iste, plerasque scripturas veteres, aut coniecturas meas, in commentariis
 meis repertas, sibi arrogauit, quasi earum auctor, atque inuentor. Verum tamen si
 quando aliquid ab isto rectè profectum est, quod non negamus: id non tacebitur,
 neque iste merita laude priuabitur: quamquam certior factus sum ab iis, qui istum
 hege norunt, hoc esse in eo ferè perpetuum, vt, quæ aliis venerunt in mentem, quæq;
 ab aliis tradita, & fidei suæ commissæ accepit, ea sibi impudenter adscribat. Sed
 tamen quæ in eius editione comparent, in nostra verò secus, ea suis auctoribus bo-
 na fide reddentur. Vbi prædonem istum in furto manifesto medium tenebo: tum
 tu mihi, bone lector, hanc veniã dabis, vt, cum rei furtiuæ ex lege XII. tabularum
 æterna sit auctoritas, ego rebus meis manus iniiciam, meumque Lucretium pro meò
 iure repetam, ac vindicem: tu autem furem plumis, & ornamentis alienis insignem,
 non risu dignum, vt corniculam illam: sed pipulo differendũ, & infamiæ nota inu-
 rendum, si tibi videbitur, existimabis. Hæc te, lector, scire volui prius, quàm hanc
 tertiam mei Lucretij editionem legeres, partim ne tu inter legendum in digressiu-
 culas

culas quasdam stomachosiores, & amariores incidens, quibus istius improbitatè
 retũdo, tacitus apud te quæreret, quid hæc verborũ velitationes sibi vellent, & quor-
 sum pertinerent: partim vt intelligeres, me non potuisse istius iniuriam, tacitam, at-
 que inultam relinquere, nisi laudem magno meo labore, quem in emendando Lu-
 cretio suscepi, partam, amittere, ac proijcere vellem: quod neminem experientem,
 & fortem virum, fuisse probaturum, certò scio. Vale. Lutetia, a. d. VIII.
 Nouembr. anno CIO. IO. LXX.

T. LVCRETII CARI PATRIA, GE-
 nus, vitæ studium, ingenium, mortis genus & tem-
 pus, librorum ab eo scriptorum numerus, cõ-
 filium poëtæ, argumentum & inscriptio
 operis, D. Lambino auctore.

VM de T. Lucretio Caro nihil fere litteris mandatum sit à
 veteribus, aut certe pauca admodum, eaque incerta: atque
 idcirco, qui eius vitam conscribere antea conati sunt, ij mihi
 artem quandam diuinandi factitasse viderentur: non puta-
 ueram olim, mihi quidquam in ea re studij, temporis ve po-
 nendum, quæ vani cuiusdam arioli potius, quàm diligents
 explicatoris operam desideraret. Ne nunc quidem calamum
 ad aliquid ea de re scribendum in manum sumsissem, nisi
 amici aliquot mei, quorum auctoritas multum apud me valere debet, quibusque
 diutius obsistere neque potui, neque debui, me de mea pristina sententiã demouissent,
 mihique persuasissent, vt, quæ alij suo more exposuissent, ea ego retractarem meo,
 cum præsertim ydem fontes, vnde illi hauserunt, mihi quoque, atque ad eò omnibus
 hominibus patèrent. Qui vtinam essent non solum vberiores ac pleniores, verùm
 etiam liquidiores ac sinceriores, vt certiora de nostro Tito, atque exploratiora ex ijs
 petere liceret. Sed quid agas? Quæ nobis suppetunt, qualiacumque sint, iis libenter
 & iucundè fruendum: quæ desunt, iis æquo animo carendum. Dissimulare equidè
 non possum, me hoc negotium grauatè suscepisse, quod tam multi viri ante me con-
 fectum ac transactum reddiderunt, P. Crinitius, Baptista Pius, Lilius Gyraldus, aliq;
 nonnulli. Sed cum hanc causam amicis meis opponerem: respondebant, eos non satis
 eleganter, & propemodum inquinatè hanc rem confecisse: atque à me petebant, vt
 paullo nitidius, ac politius eam persequerer: cum dicerent, non tam referre quid di-
 ceretur, quàm quo modo diceretur. Postremò, cum preces quoque adhibuissent, meq;
 per amicitiam nostram obsecrassent, vt sibi etiam, atque etiam petentibus, hoc dare:
 ad extremum victus cessi, leuius me peccaturum esse existimans, si actum agerem, q̃
 si amicis aliquid à me, præsertim neque turpe, neque iniquum petentibus, denegatè.

Hæc igitur nobis quærenda, & quo ad eius fieri potest, exponenda sunt, T. Lucre-
 tij patria, genus, vitæ studium, ingenium, mortis genus, librorum ab eo scriptorũ nu-
 merus, consilium scriptoris, argumentũ & inscriptio operis. De patria igitur, con-

stat inter omnes, idque vel ex ipsius poetæ testimonio intelligere licet, eum Romanum esse. Sic enim ille in proæmio lib. I. Venerem implorans, càmque rogans, vt exorata Marte, cuius est amica, bellum per maria ac terras omnes componat, pacemque conciliet: Hunc, tu diua, (inquit) tuo recubantem corpore sancto, circumfusa super, suauis ex ore loquelas funde, petens placidam. Romanus incluta pacem. Nam neque nos agere hoc, patriæ tempore iniquo, Possimus æquo animo: neque Memmij clara propago Talibus in rebus communi deesse saluti. Et eodem libro infra: nec nostra dicere lingua Concedit nobis patrij sermonis egestas. Et lib. III. rationem reddere auentem Abstrahit inuitum patrij sermonis egestas. Itaque quod de T. Pomponio Attico scripsit Cornelius Nepos, munus illud Fortunæ fuisse, quod in ea potissimum vrbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperij, vt eandem patriam haberet, et dominam, et c. hoc idem de nostro Tito dicere licet, eandem urbem, eius patriam fuisse, et gentium dominam, siquidem Roma, patria eius est, vt est.

Atque hæc quidem de patria: De genere autem, gentis Lucretiæ fuisse T. Lucretium, nomen ipsum declarat. Porro autem gens Lucretia quàm clara atque antiqua fuerit, argumento sunt Lucretij Tricipitini, Triones, Ofella, Vespillonis, Calli. Quod verò ad cognomen attinet, tametsi rarius in fastis, et ceteris monumentis compareat, Romanum esse tamen et ex elegiis nonnullis P. Quidij, et ex epigrammatis M. Valerij Martialis intelligere licet. Sed credibile est, huius familiae Lucretios, equestri ordine contentos, populi honores non magnopere expetisse: quod nemo mirabitur, qui legerit, C. Mæcenatem Vipsanum, cum et Cæsari Augusto, et M. Agrippæ carissimus, atque admodum intimus esset, ideoque amplissimos honores capere, atque ad senatorium ordinem peruenire possit: angusto clauo tamen contentum fuisse. Licet etiam dicere, Lucretium nostrum et Vespillonum, aut Ofellarum familia fuisse, duorum cognomina habuisse, cum ad commune totius familiae cognomen aut Vespillonis, aut Ofellæ, cognomen Cari accessisset vel propter ingenij magnitudinem, et præstantiam, vel propter morum suauitatem, et comitatem, vel propter aliquid tale. Quod vt facilius credam, facit vel Q. Lucretius Vespillo, iurisperitus, quem commemorat M. Tullius in Bruto, vel Q. Lucretius Ofella, quem idem ibidem scribit aptiorem fuisse contionibus, quàm iudiciis: de quo fortasse et Velleius Paterculus lib. 2. verba facit: vel potius alter Lucretius Vespillo, cuius M. Tullius mentionem facit lib. 8. epistolarum ad Atticum, epistola V. et C. Cæsar lib. 1. et III. de bello civili: vt credibile sit, Lucretium nostrum, horum alicuius fratrem germanum, aut patruelem fuisse. Neque me mouet, quod Cæsar lib. 1. de bello civili, Lucretium illum senatorem appellat. fieri enim poterat, vt ex eadem familia alius esset equestris, aut etiam plebeij ordinis, alius senatorij. Quod si cui mirum videatur, consideret, M. Tullium Ciceronem, et Q. Tullium, eius fratrem, equestri loco esse natos. Finge igitur, ex his duobus fratribus alterum se ad honores petendos, et rempub. gerendam contulisse: alterum luce populari carere, suum negotium agere, et intra pelliculam se continere voluisse, (quod tamen secus factum est) sed finge ita euenisse. Proculdubio is, qui adilitatem maiorem, præturam, consulatum adeptus esset, vt Marcus, senatorij ordinis factus esset: ille alter, qui nullum magistratum gessisset, in equestri ordine mansisset. Hoc idem de nostro Tito dicere licet, eum equestri ordine contentum fuisse, cum eius propinqui, quod se ad rempub. administrandam, et ad magistratus gerendos contulerant, senatores facti essent. Quo posito, et concesso, licebit eum re-

ferre in familiam aut Vespillonum, aut Ofellarum, vt præter prænomen T. et nomen Lucretij, et cognomen Cari, vel sic appelletur, T. Lucretius, Vespillo, Carus: vel sic, T. Lucretius, Ofella, Carus. De duobus cognomentis autem, dubitari non debet. Nullum enim dubitandi relinquunt locum P. Cornelius, Lentulus, Sura: P. Cornelius Lentulus, Spinther: Fabius, Maximus, Verrucosus: Cornelius, Sylla, Felix: L. Calpurnius, Piso, Frugi, alij, quos longum sit enumerare. Hæc sunt, quæ de T. Lucretij nostri genere comperta habemus. Eusebius Pamphili F. eum natum esse tradidit Olympiade C. LXXI, hoc est, Cn. Domitio Ahenobarbo, et C. Cassio Longino COSS. anno ab V. C. 1577. Alij, Olympiade C. LXXII. hoc est L. Licinio Crasso, et Q. Mucio Scauula COSS. anno ab V. C. 1578. Ex quo apparet, eum M. Tullio Cicerone annis XII. aut XI. natum minorem fuisse, siquidem M. Tullius natus est Q. Seruilio Cæpione, C. Atilio Serrano COSS. et ita C. Iulium Cæsarem, Q. Tullium Ciceronem, C. Valerium Catullum, T. Pomponium Atticum, et horum æquales, non longè admodum inter se ætatibus distitisse. Adque consentaneum est cum iis, quæ scribit Velleius Paterculus lib. 2. his verbis. Iam pæne superuacaneum videri potest, eminentium ingeniorum notare tempora. Quis enim ignorat, diremtos gradibus ætatis floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium, senemque Crassum, Catonem, Sulpicium, moxque Brutum, Calidum, Caluum, Calium, et proximum Ciceroni Cæsarem, eorumque velut alumnos Corninium, ac Pollionem Asinium, æmulumque Thucydidis Sallustium, auctoremque carminum Varronem, ac Lucretium, neque vllò in suscepti operis sui carmine minorem Catullum? Neque ab his discrepant ea, quæ scripsit Cornelius Nepos in vita T. Pomponij Attici: his verbis. Idem (Atticus) L. Iulium Calidum, quem post Lucretij, Catullique mortem, multo elegantissimum poetam, nostram tulisse ætatem verè videor posse cõtendere, neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas eius Africanas possessiones, in proscriptorum numerum à P. Volumnio, præfecto Fabrum Antonij, absentem relatum, expeditum.

Cum his congruunt et M. Tullij verba in epistola quadam ad Q. Fratrem, lib. 2. quibus Quinti de Lucretij poemate iudicium cõprobat: quæ verba mox suo loco referemus. Quod ad studium attinet, credibile est, poetam nostrum, cum ad poëticam, et philosophiam natus esset, ingenioque suo indulgens, et naturam suam ducem secutus, philosophiam Epicuræam approbasset: vt solutiore animo, et commodius philosophari posset. se se Athenas contulisse, ibique Zenonem illum, Epicureorum coryphæum, vt eum M. Tullius lib. 1. de natura deorum appellat, audiuisse, atque hoc pacto totam Epicuri disciplinam accuratè cognouisse, ac perdidicisse. Cum esset igitur Lucretius ad poëticam factus natura, ingenique acumine excelleret: cõtentis popularibus honoribus, qui non solum equestri ordini, verum etiam plebeio patebant: (certè maioribus eius, et propinquus patuerant:) siue quod à populari leuitate abhorreret natura, siue quod vitam suam ei disciplina, quam sequeretur, quàmque amplexus esset, cõtentaneam esse veller: (sapientem enim ad rem. accessurum negabat Epicurus) constituit se intra fortunam suam continere, perpetuamque equestre dignitatem retinere, neque longius progredi, idque multorum bonorum, et clarorum virorum exemplo. Quamuis autem essent hi numero complures, vnus Pomponius tamen, multorum instar ei esse poterat: qui, cum ei honores amplissimos in sua ciuitate consequi liceret, ita priuatus, quàm diu mansit in vita, vixit tamen, vt viris totius ciuitatis Romanæ amplissimis, et ornatissimis, et nobilissimis carissimus fuerit.

Quantus autem poeta sit Lucretius, quam acuto, & acri ingenio: quanta sit carminis ab eo scripti grauitas, ac maiestas, quantus ornatus, quam pulchri, & præclari versus, quanta sermonis elegantia, mundities, integritas, atque, vt ita dicam, sanitas, cum omnes eruditi, qui hodie viuunt, intelligunt: tum qui patrum nostrorum ætate floruerunt, eo maxime declararunt, quod hunc poetam in primis amabant, ac lectitabant. Sed vltima illa, & maxime veneranda, vt pote nondum peregrinis foribus oblita, antiquitas, non obscure id significauit. Atq; (vt ab hoc potissimum initium sumam) quam bene existimarit de hoc poemate Q. Tullius Cicero, Marci frater, homo subtilissimi ac politissimi iudicij, declarat Marci ad eum epistola libro II. epistolarum ad Q. Fr. per quam sic ei rescribit. Lucretij poemata, vt scribis, ita sunt: multis ingenij luminibus tincta: multæ tamen etiam artis. Quæ potest laus vlla poematis esse maior? Homerum laudant omnes veteres, vt ingeniosum, & omnia perficientem natura potius, quam arte, contra laudatur Virgilius, quod in eo plus sit artis, & industria: naturæ & ingenij minus. At Lucretius noster vtroque valet, atque excellit, arte, inquam, & natura, vt quidem Q. Tullius Cicero, cui Marcus affertitur, iudicat. Quid est, quod aliorum iudicia, aut testimonia requiramus? Hi duo multorum nobis testium instar esse possunt. Verum tamen alij quoque testes citabuntur. Ac secundo sanè loco citetur Cornelius Nepos: cuius verba ex vita T. Pomponij Attici, paullo ante protulimus, ea, quibus significat, Lucretium in elegantissimis sue ætatis poetis esse numerandum. Tertius producatuur Ouidius: cuius hi sunt versus.

Carmina diuini tum sunt peritura Lucreti,
Exitio terras cum dabit vna dies.
Eiusdem sunt & hi. Explicat vt causas rapidi Lucretius ignis, Casurumque triplex vaticinatur opus: Sic sua lasciuo cantata est sæpe Catullo Fæmina, cui falsum Lesbija nomen erat. Citetur quartus Vitruuius: cuius hæc verba sunt lib. IX. cap. III. Cum verò neque moribus, neque institutis, scriptorum præstantibus tribuantur honores: ipsæ tamen per se mentes aëris altiora prospicietes, memoriarum gradibus ad cælum elatæ, æuo immortalis non modò sententias, sed etiam figuras eorum posteris cogunt esse notas. Itaque qui historiarum iucunditatibus instructas habent mentes, non possunt non in suis pectoribus dedicatum habere, sicuti deorum, sic & Ennij poetæ simulacrum. Accij autem carminibus, qui studiosè delectantur, non modò verborum virtutes, sed etiam figuram eius videntur secum habere præsentem. Itè plures post nostram memoriam nascentes cum Lucretio videbuntur velut coram de rerum natura disputare: de arte verò rhetorica cum Cicerone: multi posterorum cum Varrone conferent sermonem de lingua Latina. Itaque satis interdum mirari non possum, quæ tanta fuerit in Quintiliano iudicij peruersitas, vt primum cum Macro Lucretium, hoc est cum musca elephantum, compararit, cum sint inter se maxime dispares, ac dissimiles: (Macrum autem eum significo, quæ Quintilianus nouerat, nam u, qui hodie est in manibus, non est Macer germanus, sed alius, quidam Pseudomacer in antiqui, & veri Macri locum subditus) deinde scripsit, vtrumque esse quidem legendum, sed non vt phrasin, id est corpus eloquentiæ faciant: postremò subiunxerit, elegantem esse vtrumque in sua materia: sed alterum humilem, alterum difficilem. Nam primum Lucretius non fuit cum Macro comparandus, vt dixi, propterea quod nihil habent inter se simile. Deinde quod negat, Lucretij lectionem oratori prodesse posse ad corpus eloquentiæ constituendum: nihil vquam Quintilianus minus verè locutus est. Nam siue verba simplicia, ac propria, & elocutionem ipsam, spectes: paucis admodum verbis exceptis, quæ poeta aut suo iure finxit, aut ab Ennio

& aliis ficta, vsurpauit, potest orator ex sermonis genere, quo Lucretius est vsus, orationem suam efficere primò puriorem, atque elegantiorẽ: deinde vberiorẽ, ac nitidiorẽ: siue te ad rerum tractandarum rationem conuertas, habet, vnde facere possit orationem elatiorẽ, grandiorẽ, excelsiorẽ. Quemadmodum enim M. Tullius, periculum illum, qui fulgurare, tonare, permiscere Græciam dicebatur, eò ceteris oratoribus præstitisse dicit, quod Anaxagoræ physici auditor fuisse: & Demosthenem illum, quem Longinus scribit ignis instar, eorum, quos afficere velit, animos incendere, atque inflammare, tanto maiorem euasisse, quod Platonem in Academia de rebus à sensu populari remotis disputantem audiuisset: ita arbitror, eum oratorem, qui studiosè Lucretium legat, multo maiores in dicendo sonitus editurum, multoque vehementius animos auditorum quasi percussurum, & quocumque velit, impulsurum. Neque tamen hoc ita accipi velim, quasi hoc sentiam, disputationem de atomis, & de earum concursione fortuita, & de earum motu triplici, & similibus reb. ad eloquentiæ incrementum, ac pondus acquirendum oratori profuturam: sed hoc sentio, hoc dico, detracta certorum librorum materia, eius tractanda rationem, ac figuras oratori magnos & vberes fructus allaturas, magnoque adiumento ad eloquentiam omnibus suis partibus absolutam, comparandam futuram: & oratorem ab huius poematis lectione profectum, orationem confecturum longe grandiorẽ, magis sonoram, magis arduam, & excelsam, magis denique, vt ita dicam, exstructam, atque exaggeratam. Iam, quod idem ait, Lucretium esse difficilem: quid diceret, si huius temporibus natus esset, quibus à certis hominibus (quorum nominibus parco) ita deprauatus est, vt vix eius pristina species agnoscat, cum & ætati Lucretij pæne vicinus, & Lucretij exemplaria integra, & emendata, aut certe quàm minimè corrupta & mendosa habens, hæc scripserit tamen? Atqui nihil est in Lucretio magno opere difficile homini tolerabiliter erudito, & in disciplina Epicuri non omnino hospiti. quin pleraque in eo sunt, quæ non debet ignorare homo honesto loco natus, & liberaliter educatus, & bonis artibus eruditus, nedum is, qui est orator aliquando futurus, & apud pontifices, apud imperatores, apud reges, apud populos opulentos, ac potentis magnis de rebus verba facturum. Tali igitur ingenio præditus, atque ornatus, talibusque adiumentis partim à natura, partim à studio & doctrina instructus Lucretius, sese ad scribendum de natura rerum contulit, scribendi quidem genus, & figuras, & grandiloquentiam Empedoclis secutus: materiam verò, & res, ab Epicuro, cuius disciplinam, & decreta adamarat, mutuatus. Atque Empedocli quidem præclaram gratiam retulit, egregiis, & honorificentissimis versibus in eum scriptis, libro I. ibi: Quorum Acragantinus cum primis Empedocles est: Insula quem Triquetris terrarum gessit in oris, &c. sequitur deinde, Quæ cum magna modis multis miranda videtur Gentibus humanis regio, visendaque fertur, Rebus opima bonis, multa munita virum vi: Nil tamen hoc habuisse viro præclarius in se, Nec sanctum magis, & mirum, carumque videtur. Carmina quin etiam diuini pectoris, eius Vociferantur, & exponunt præclara reperta: Vt vix humana videatur stirpe creatus. Epicurum verò, magistrum, & ducem suum, diuinis propè laudibus ornauit, idque tribus locis: vno, post proœmium lib. I. ibi: Humana ante oculos sædè cum vita iaceret, &c. Primum Craius homo mortaleis tendere contra Est oculos ausus, primusque obsistere contra: Quem nec fama deum, nec fulmina, nec minitanti Murmure compressit cælum, sed eo magis acrem Virtutem inritat animi, constringere vt arcta Naturæ primus portarum claustra cum

piret. Ergo viuida vis animi peruenit, & extra Proceffit longè flammata mœnia mundi: Atque omne immensum peragrauit mente, animoque, Vnde refert nobis Victor, quid possit oriri, & c. altero loco, in proœmio lib. III. his versib. E tenebris tantis tam clarū extollere lumen Qui primus potuisti, inlustrās cōmoda vitæ, Te sequor, ò Graia gētis decus, inq; tuis nunc Fixa pedum pono pressis vestigia signis, & c. sequitur mox, Tu pater, & rerum inuentor, tu patria nobis Suppeditas præcepta, & cet. tertio, in proœmio lib. VI. vna, eadēque opera & Athenas, vbi fuit institutus, & disciplina inuentorē laudans, his versib. Prima frugiferos fatus mortalibus ægris Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ: Et recreauerunt vitam, legēsque rogarunt: Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ, Cum genuere virum tali cum corde repertum, Omnia veridico qui quondam ex ore profudit: Cuius & extincti, propter diuina reperta Diuulgata, vetus iam ad cælum gloria fertur.

Quod autem à quibusdam proditum memoriæ est, Lucretij carmen, quasi ab auctore inchoatum, rudēque atque impositum relictum, à M. Tullio esse emendatum, perfectum, ac perpolitum: id ego neque refellere, si velim, possim, quia Eusebij, qui huius opinionis auctor est, auctoritas, ab eo, qui grauioris alicuius auctoritate careat, eleuari, aut infirmari non potest: neque, si possim, velim, quia hoc ipsum nobis argumento magno debet esse, hoc poëma, præclarum M. Tullio esse visum, quod id dignum esse iudicari, in quo emendando operam suam collocaret. Ceterum hoc videor ex ipsius Lucretij versibus, atque ex ipsa operis summa, confirmare posse, nihil esse in hoc poemate foris profectum, nihil alienum, nihil aduentitium: sed omnia esse domestica, domi nata, & vernacula: ita totum opus simplex est, & vnum, & ab omni parte sui simile, quamuis partes sint inter se dissimiles ac dispares. Quemadmodum enim Phidias Minervam, quamuis ex partibus dissimilibus constaret, (vt & corpus humanum ex membris dissimilibus constare necesse est) tamen cum eam aspiceres, non diceres à pluribus artificibus esse fabricatam, sed ab vno Phidia perfectam, atque absolutam: sic, cum hoc diuinum Lucretij poëma vno quasi oculorum obtutu contempler, videor mihi non plurium scriptorum calamos, sed vnius Lucretij manum notare atque obseruare: vsque ad eò nullum prorsus in eo alienæ operæ vestigium compareret. Præterea licet ex multis huius poematis locis hanc facere de Lucretij animo coniecturam, ita eum fuisse animatum, ita magnificè & gloriosè de se existimasse, ita denique sui ingenij viribus esse confisum, vt videri nollet opis alienæ indigere. Declarant id, quod dico, versus hi bis ab eo positi. Aua Picridum peragro loca, nullius ante Trita solo: iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire: iuuatque novos decerpere flores, insignemq; meo capiti petere inde coronam, Vnde prius nulli velarint tempora musæ, & c. & hi, libro III. positi, in proœmio. Nam veluti pueris absinthia, & c. Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumq; videtur Tristior esse, quibus non est tractata, retróque Volgus abhorret ab hac: volui tibi suauiloquenti Carmine Pierio rationem exponere nostram, Et quasi museo dulci contingere melle. & hi libro eodē, Nunc age, quàm celeri motu simulacra ferantur, & c. Suauidicus potius, quàm multis versibus, edam: Paruus vt est cygni melior canor, ille gruū quàm Clamor, in ætheriis dispersus nubibus austri, quos versus iterat eodē libro, eo loco, quo loco de somno differere parat. & hi, quos lib. VI. posuit, Multa tamen restant, & sunt ornanda potitis versibus: & ratio superum, calique tenenda, & cet.

Quo mortis genere extinctus sit Lucretius, difficile dictu est: neque multo faci-

lius est dicere, quoto suæ ætatis anno è vita decesserit. Plerique mortuum esse ferunt, anno ætatis XLIII. Cn. Pompeio Magno III. Q. Cæcilio Metello Pio Cos. anno ab V. C. I. C. LI. eodem die, quo die P. Virgilium Maronem natum esse nonnulli scriptum reliquerunt. Nolunt autem eum, aut sua sponte mortem obiisse, aut alicuius morbi vi, vt sit, consumptum esse, sed, vt eius obitum & ætatem faciunt, scribunt, eum sibi ipsum manus attulisse, alij tædio vitæ, quod patriam suā ambitione, avaritia, luxuria, discordia, & similibus ciuitatum, quæ diu floruerunt, & iam senescunt, morbis astuare, atque afflictari videret: alij ægritudine animi, quod Memmij sui, qui in exsiliū pulsus erat, tristem casum æquo animo ferrè non posset: alij furore percitū, in quem Lucilia siue vxor, siue amica, amatorio poculo porrecto, eum imprudens adegerat, cum ab eo amari, non ei necem inferre, aut bonam mætem adimere, vellet. Quoniam autem de numero librorum à nostro poëta scriptorū, nonnulli dubitarunt, & leuissimis argumentis adducti, plures, quàm sex, ab eo scriptos esse existimant, videtur hic error minuendus, atque hæc dubitatio tollenda. Omnino igitur sex libros dumtaxat de natura rerum scripsit T. Lucretius Carus. Cuius rei cum sint mihi illa quoque argumenta non imbecilla, primū quod Grammatici veteres, alijque scriptores, Festus, Nonius, Diomedes, Priscianus, Probus, Carisius, Donatus, Seruius, Tertullianus, Arnobius, Lactantius, nullum Lucretij librum vltra sextum commemorant, nullōq; ex eius libro, præterquàm ex I. II. III. IV. V. VI. testimonium proferunt: deinde quod his sex libris solis tota Epicuri ratio, sententia, ac doctrina, quæ quidem ad naturæ explicationem pertineat, cōtinetur, neq; quidquam amplius, quod quis de ea dicere queat, reliquum est: & tamen multa de continentia, & parsimonia in victu, de honoribus contemnendis, de luxuria, & molititiae astringenda, & de ceteris rebus ad philosophiam moralem pertinentibus accedunt: tum ipsius auctoris testimonium, argumētū omnium firmissimi vim, & locum obtinere debet. Sic igitur Lucretius lib. VI. in proœmio, ad extr. Tu mihi suprema præscripta ad candida calcis Currenti, spatium præmonstra, callida Musa.

Quid enim aliud significat, quàm librum sextum suæ totius de natura rerū disputationis, operisq; à se suscepti esse fastigiū, & veluti extremam sui laboris metam, ad quam cum peruenerit, se, vt ludorum Circensium victores, qui spatium feliciter decurrerunt, coronam summa cum laude & gloria consecuturum? Quod si quis neget, cum librum, qui vulgò primus & inscribitur, & appellatur, esse primū, quasi multi alij libri à Lucretio ei præposui fuerint, versus illo, qui apud M. Terentium Varronem, lib. 4. de lingua Latina, legitur, auctoriq; Lucretio adscribitur, commotus, Ætheris, & terræ genitabile querere tempus: primū, ipsius libri argumentum satis declarat, Lucretium non aliunde, quàm ab hoc libro, initium duxisse. In primo libro enim disputat poëta de principiis, seu primordiis rerū. At nōne præposterum & peruersum ordinem secutus esset, si in prioribus quidem libris, de aliis quibusdam rebus, ordine posterioribus, disseruisset: in hoc libro verò, qui illis postpositus esset, de principiis rerum, quæ sunt ordine priora, disputaret? Deinde proœmium ipsum clamat, hunc esse primum librum. Præterea commendatio auctoris & ducit, quem sequitur, siue proparascæue ad disputationem de principiis rerum, cum laude Epicuri coniuncta, quæ est ibi, Humana ante oculos fædè cum vita iaceret, & c. huius rei fidem facit. Præterea ij versus, quibus, lectori, rei susceptæ difficultatem, & poëtae animi magnitudinem, ac pæne dicam, audaciam tacitè miranti, occurrit, Nec me animi fallit, Graiorum obscura reperta, Difficile inlustrare. Latius

nis versibus esse, &c. vincunt, hunc esse primum librum. Sed enim hoc faceret, se alij libri antecederent. Præterea hic locus ex eodem libro me adiuvat. Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque, necesse est, Non radij solis, neque lucida tela diei, Discutiant: sed naturæ species, ratioque, Principium hinc cuius nobis exordia sumet. Nullam rem è nihilo fieri diuinitus vniquam. Postremò versus positi lib. VI. eo loco, quo loco docere incipit, quo pacto fiat, vt magnes ferrum trahat: nullum dubitationi locum relinquunt. Sunt autem hi versus. Nunc omnes repetã, quam raro corpore sint res, Commemorare: quod in primo iam carmine claret. In primo carmine, hoc est, in primo libro. At in primo libro, in eo, inquam, libro, qui vulgò liber primus & inscribitur, & numeratur, posteaquam aliquot versibus ostendit, esse corpora quedam solidissima, & simplicissima, quæ primordia rerum dicuntur, docet continuò, esse inane, & res genitas corpore raro constare: ibi, Nec tamen vndique corporea stipata tenentur Omnia natura. namque est in rebus inane, &c. & ibi. Præterea, quamuis solidæ res esse putentur: Hinc tamen esse licet raro cum corpore cernas: In saxis, ac speluncis permanat aquarum Liquidus humor, & veribus flent omnia guttis, &c. Quòd autem ad versum illum attinet, qui apud Varronem Lucretio adscribitur: locus est apud Varronem corruptus, & vel Lucilij, vel alicuius alius scriptoris nobis ignoti nomen, pro Lucretij nomine reponendum est. Nam primum verisimile non est, M. Terentium Varronem à Lucretio, longè minore natu, testimonium sumsisse, vt neq; à quoquam alio inferioris ætatis scriptore. Quin, si Eusebio credimus, qui Lucretium nostrum scribit anno post M. Terentium Varronem XXXIV. post M. Tullium Ciceronem, XI. natum esse: fortasse hic poeta nondum vllam de natura rerum litteram fecerat, cum Varro suos de lingua Latina libros absolutos ad M. Tullium misit: aut certè ij libri nondum ad manus hominum perueniant, neque in lucem editi fuerant. Nequis autem dicat, audax facinus esse, librorum omnium, qui sic habent, consensum repudiare, auctoritatemque aspernari: ostendam, simile erratum in nomine Lucretij apud eundem scriptorem lib. VI. in hæc fuisse. Sic enim vulgò legitur, Apud Lucretium, Atque aliquos ibi ab rebus clepsere foro. Nam sine dubio legendum, apud Lucilium, Atque aliquos ibi ab rebus clepsere, foroque. quod vidit & Iosephus Scaliger. Sic sæpe apud Festum & Nonium, & Macrobius, & alios, in hoc nomine à librariis peccatum est. Sic apud Festum legitur vulgò in, Oufentina tribus. Lucretius. Priuerno Oufentina venit, &c. legendum, Lucilius, Priuerno Oufentina, (seu, Vfentina) venit. fluuiòq; Oufente. Apud Nonium còtrà, in aduerbijs, longinquè, & longiter, ita legitur vulgò. Lucilius lib. 3. Non, vt opinor, id à lecto iam longiter rati, legendum enim est, Lucretius lib. 3. Non, vt opinor, id à lecto iam longiter errat. quod in commentarijs libri 3. suo loco iam pridem indicauimus. Sic & apud Macrobiũ lib. 6. Saturn. cap. 1. Lucretij nomen, pro Lucilij à librariis scriptũ, & impressum est. sic enim vulgò legitur. Lucretius. Maior erat natu: non omnia possumus omnes. legendum enim, Lucilius. Maior erat natu, &c. Multo plura mihi colligere licet: sed ad reliqua propero. Consilium poetæ est, animi tranquillitatem, & à turba illam, quam crebrò habebat in ore Epicurus, hominibus afferre. Quoniam autem duæ res in primis homines sollicitant, & conturbant, vt ille putabat, religio, hoc est, timor ædèrum inanis, vitæq; beatæ inimicus, atque infestus: tum moris metus: his duobus timorũ quasi pestibus, & crucibus, conatur eos liberare, ostendèdo, primum nullũ esse deorum prouidentiam: deinde nullum sensum post vitam remanere, animòsq;

esse mortaleis. In quibus vehemèter quidem errat Epicurus, & nos Christiani valde ab eo dissentimus: sed nostri poetæ, qui eum ducem sequitur, consilium aperimus. Quoniam igitur neutrum horum facile expedire poterat Lucretius, nisi natura rerum perspecta, & cognita, omnem operam suam in explicanda ratione naturæ ponit. Itaque docet, mundum sine consilio deorum, atomorum concursu fortuito, esse factum, & mundos esse innumerabileis, eodem modo creatos, eosq; omneis esse interituros. Ac totum quidem librum tertium in disputatione de anima consumsit: ceteros verò in diuersis, ac varijs questionibus, quas lector ex indice earum rerum, quæ in singulis libris tractantur, facile per se cognoscet. Atque hæc ita se habere, vt dico, licet ex eo intelligere, quòd primo libro statim post proæmiũ, primum per quandam corporis fictionem (quam præcipue nominant Græci) & per quandam ὑπόθεσιν, religionis imaginem horribilem describit, eamque facit è celo cum tali ad spectu mortalibus imminentem: vitam hominum autem tali specie perterritam fœdè iacentem: deinde Epicurum, hominem natione Græcum, aduersus tam terribilem personam, oculos contendentem, eique obsistentem. subiicit deinceps, vnde referi nobis victor, quid posset oriri, Quid nequeat: finita potestas denique quoique Quanam sit ratione, & quam alte terminus hærens. sequitur mox, Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque, necesse est Non radij solis, neque lucida tela diei Discutiant: sed naturæ species, ratioque. En tibi: naturæ species, ratioque necesse est hunc terrorem discutiat, inquit: per naturæ speciem, & rationem, nihil aliud significans, quàm naturæ explicationem, siue disputationem de natura rerum, quam physicam seu physiologiã appellant Græci. Eodem pertinent illa, quæ posuit lib. 3. in proæmio. Nam simulacratio tua cæpit vociferari, Naturam rerum diuũ sine mente coortam: Diffugiunt animi terrores, mœnia mundi Discedunt, totum video per inane geri res. Apparet diuũ numen, sed èsque quietæ, &c. sequitur paucis post versibus, At contrà nusquam apparent Acherusia templa, Nec tellus obstat, quin omnia dispiciantur, Sub pedibus quæcumque infra per inane geruntur, &c. Consentanea sunt his & illa ex eodem lib. in extr. vbi describit hominum inconstantiam, & morbum animi, dum errantes, & incerti, assiduè quærant, vbi conquiescant, & locum identidem commutant, quasi onus, quo urgentur, deponere queant: sed frustra: quia morbi causam non tenent, inquit. Sic enim Lucretius concludit. Hoc se quisque modo fugit, at, quod scilicet, vt fit, Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit, Propterea, morbi quia causam non tenet æger. Quam bene si videat, iam, rebus quisque relictis, Naturam primum studeat cognoscere rerum, Temporis æterni quoniam, non vnius horæ, Ambigitur status, &c. Deinde (reded nunc ad primum librum) ostendit, ignorationem naturæ animæ, efficere, vt homines nati esse videantur in miseriam sempiternam, ibi. Quippe etenim quàm multa tibi, &c. sequitur mox, nam si certam finem esse viderent, ærumnarum homines: aliqua ratione valerent Religionibus atque minis obsistere vatum. Nunc ratio nulla est restandi, nulla facultas, Æternas quoniam pœnas in morte timendum. Ignoratur enim, quæ sit natura animæ, Nata sit, an contrà nascensibus insinuetur: Et simul intereat nobiscum morte diremita, An tenebras Orci visat, vastasque lacunas, &c. Idem lib. 3. proæm. Et quoniam docui, &c. Hæc secundum res animi natura videtur, Atque animæ, claranda mecum iam versibus esse: Et metus ille foras præcepit Acheruntis agendus, Funditus humanam qui vitam turbat ab imo, Omnia suffundens mortis nigrore: neque vllam esse voluptatem liquidam,

puramque relinquit. *Quantum autem existimavit Epicurus naturae explicatio-
nem, siue rerum naturalium cognitionem prodesse ad animos tranquillandos, om-
nique aegritudine, & metu liberandos, ostendit & M. T. illius lib. I. de finib. his ver-
bis. In physicis autem, quod plurimum profunt, plurimam operam posuit Epicu-
rus. Omnium enim rerum natura cognita, leuamur superstitione, liberamur mortis
metu, non conturbamur ignorantia rerum: e qua ipsa horribiles existunt saepe for-
midines: denique etiam morati melius erimus. cum didicerimus, quae natura deside-
ret. tum vero, si stabilem scientiam rerum tenebimus. seruata illa, quae quasi delapsa
de caelo est ad cognitionem omnium, regula, ad quam omnia iudicia rerum dirigen-
tur: numquam ullius oratione victi sententia desistimus. Nisi autem rerum natura
perspecta erit, nullo modo poterimus sensuum iudicia defendere. Quidquid porro
animo cernimus, id omne oritur a sensibus, qui si omnes veri erunt, ut Epicuri ratio
docet: tum denique poterit aliquid cognosci, & percipi. quos qui tollunt, & nihil
posse percipi dicunt: remota sensibus, ne id ipsum quidem expedire possunt, quod
differunt. Praeterea sublata cognitione, & scientia, tollitur omnis ratio & vitae de-
genda & rerum gerendarum. Sic est physicus & fortitudo sumitur contra mortis ti-
morem, & constantia contra metum religionis, & sedatio animi, omnium rerum
occultarum ignorantia sublata, & moderatio, natura cupiditatum, generibusque
earum explicatis: & ut modò docui, cognitionis regula, & iudicio ab eadem illa
constituito, veri à falso distinctio traditur. Argumentum & inscriptio operis, ex
his, quae supra diximus, satis patent. Explicatur hoc praeclearo poemate natura re-
rum, & inscriptio librorum, haec est, T. Lucretij de natura rerum libri V. I. omnium
& librorum veterum auctoritate, & doctorum virorum consensu, comprobata: ad
quae duo accedit ipsius scriptoris vox, & veluti testimonium. Sic enim lib. I. poeta
nostrus: Te sociam studeo scribendis versibus esse. Quos ego de rerum natura pan-
gere conor. & lib. III. proem. Si tibi forte animum tali ratione tenere versib. in
nostris possem, dum perspicis omnem Naturam rerum, ac praesentis vtilitatem. &
lib. V. proem. de Epicuro loquens. Haec igitur qui cuncta subegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis: nonne decebit hunc hominem numero diuum dignari
esse? Cum bene praesertim multa, ac diuinitus, ipsis immortalibus de diuis dare di-
cta fuerit, Atque omnem rerum naturam pandere dictis? Haec habuimus, quae de
T. Lucretij Cari patria, genere, vitae studio, ingenio, mortis genere, librorum ab eo
scriptorum numero, consilio poetae, argumento operis, & inscriptione librorum, scri-
beremus. Nunc Lucretium naturam rerum grauisimis, atque ornatissimis explican-
tem audiamus.*

Suprà in quaternione b. pag. 4. vers. 35. scribe, possemus. esset praeclear.
In quaternione c. pag. 6. v. 14. scribe, nulla re magis, & c.
In quaternione d. pag. 3. ver. 5. scribe, Q. Fabius Max. Verr. L. Corn. Sylla, & c.
pag. ead. v. 13. scribe, & ita, T. Lucretium Carum, C. Iulium, Caes. & c.

INDEX QVAESTIONVM, ET RERVM INSIGNIORVM, QVAE SINGVLIS LIBRIS CON- tinentur, omnium, qui vumquam editi sunt, locupletissimus, & planissimus.

LIBRI I.

- P**roaemium primum ad Venerem. pag. 1. vers. 4.
Proaemij primi conclusio, & Veneris inuocatio. pag. 6. v. 1
Proaemium secundum, in quo Memmius, docilem, & attentum reddit: simul- que proponit, quae de re sit disputatu- rus. pag. 9. & 10
Deos non procurare res humanas: esse beatos: neque beneficium capi, neque ira commoueri. pag. ead. v. 12
Religionis descriptio, & quasi hypoty- posis, & laus Epicuri, qui animos ho- minum religionis oppressos, liberarit. pag. 11. & 12
Religionis mala. pag. 14
Iphianassa, seu Iphigenia à patre Aga- memnone Diana immolata, ut exi- tus nauibus daretur. pag. ead.
Terroris animorum nasci ab ignoratio- ne naturae animae, quod eam putent esse immortalem. pag. 18
Proaemij secundi conclusio. pag. 21
Terroris animorum, & tenebras discuti à naturae cõtemplatione, & ratione. pag. 23 v. 5
Nullam rem gigni è nihilo: sed è certis prin- cipiis omnia fieri. pag. ead. v. 9
Argumenta, quibus hoc probat. pag. 24. & 25. & 27. & 28
Nullam rem ad nihilum interiri: sed quae- dam esse aeterna corpora, in quae om- nia dissoluuntur. pag. 28. v. 23
Argumenta, quibus hoc probat. pag. 29. 30 31 32
Non ideo prima corpora neganda, quia videri non possint: cum multa alia sint in rebus corpora, quae itidem vi- deri nequeant. pag. 33. 35. 36. 37. 38. 39
Praeter corpora, inane in rebus esse. p. 40. & infra
Multa argumenta, quibus probat esse ina- ne. p. 41. & infra
Motum esse non posse sine inani, & quo- modo pisces in aqua moueantur. p. 44
Concludit, in corporibus primis, & inani, consistere naturam rerum. pag. 48
Nihil per se esse in rerum natura, praeter inane, & corpora: cetera omnia aut his coniuncta, aut horum esse euenta. pag. 50. & 51
Tempus per se non esse. pag. 53
De euentis rerum. pag. 54
Corporum alia esse primordia: alia ex eo- rum caetera concreta & cõflata. p. ead.
Difficile esse credere, quidquam in re- bus solido corpore reperiri. pag. 55
Corpora, quae rerum sunt primordia, so- lida, atque aeterna esse. pag. 57
Corpora, & inane, ut principia sunt, ef- se per se, & separatim, & pura p. ead.
Materiam esse solidam, & aeternam. pag. ead.
Omne, quod est, esse distinctum corpore, & inani. pag. 58 & 59
Sine inani nihil posse frangi, aut findi, neque collidi & c. pag. 59
Corpora prima esse aeterna. pag. 60
Rebus frangendis finem esse à natura constitutum pag. 61
Quantum corpora prima sint solida, ta- men ex iis fieri posse res molles. pa- gina 62
Corpora prima, esse simplicissima. p. 63
Esse aliquid minimum in natura rerum. pag. 65

Errasse Heraclitum, & eos, qui ex sola igne res omnes consistere opinati sunt: omnesque illos, qui unum duntaxat quodlibet elementum, rerum materiam existimarunt. p. 68. & aliquot paginis seq.

Non minus falli eos, qui ex pluribus elementis, aut etiam ex omnibus (ut Empedocles) res omnes gigni opinantur. pag. 73

Laus Empedoclis. p. 74

Argumenta aliquot, quibus refellitur opinio Empedoclis. pag. 77. & seq.

Ex similibus particulis non posse res omnes constare, ut vult Anaxagoras. p. 82. & seq.

Degressio à proposito, in qua ostendit, se rerum obscuritate non esse deterritum à scribendo, & plus valuisse apud se amorem Musarum, & studium laudis, quam rei difficultatem. p. 90

Infinitem esse in omni parte spatium, atque infinita in eo semper moveri corpora. p. 93. & seq.

Non esse medium totius, in quod nitantur omnia, ut quidam crediderunt. pag. 102.

LIBRI II.

Proœmium, quo sapientiã laudat. p. 109

Conclusio proœmij, & nihil prodesse bona fortuna, nisi pectus sit omni metu, & religione vacua et purgata. p. 112

Prima corpora vario atque assiduo motu res & gignere, & genitas resolvere. p. 114. & seq.

Primorum corporum motus demonstratur ex similitudine eorum, quæ in solis radiis agitantur. p. 117. & 120

Prima corpora maxima celeritate moveri. p. 122.

Mundum non esse à Deo creatum, ut putant Stoici, & veteres Academici. p. 124.

Omnia corpora sua natura deorsum fer-

ri, neque ullam rem corpoream suam posse sursum meare. p. 125. & 126.

Prima corpora, cum per inanem deorsum recta ferantur omnia, decedere tamen, & declinare aliquantulum. p. 128.

Nisi prima corpora aliquantulum declinarent, non esset libera hominum voluntas, sed omnia necessitate & fato fierent: quod est falsum. pag. 131.

Interesse virum moveamur sponte, an inuisi. p. 134.

Quo in motu sint prima corpora, in eodem semper & fuisse, & futura esse. pag. 135.

Mirum non esse, cum semper moveantur prima corpora, non videri tamen eorum motum. p. 136.

Dissimilem esse primorum corporum figuras. p. 138. & 139.

Ex dissimilitudine figurarum, quæ inest in corporibus primis, nasci dissimilitudines rerum genitarum & concretarum. p. 142. & 143. & 144. & 146. & 147.

Vt dissimilem, ita finitas esse primorum corporum figuras. p. 150. & 151.

Infinita esse inter se similia cuiusque figura corpora. p. 154.

Infinita esse corpora prima, ex quibus singulae res gignantur. p. ead. et p. 155.

Motus exitiales, & vitales æquo inter se praelio decertare. p. 157.

Nullam rem esse, quæ ex uno genere principiorum constet, sed omnes constare ex dissimilibus, & permixtis. p. 158.

Terram, magnam esse deorum, & hominum matrem, & sublimem in curru vehi: & à quibus animalibus curru eius trahatur: & quos habeat comites. p. 160. & 161.

Quamobrem magnam matrem armatam comitentur, & c. p. 164.

Terram sensu carere, & multarum in ea rerum esse primordia: ut & in aqua, & in aliis rebus. p. 165. & 166.

Non posse omnia principia omnibus co-

necti, sed dissidere inter se quadam, neque unquam coherere posse, ne vulgo fiant portenta. p. 168. & 169.

Prima corpora omnis coloris esse expertia. p. 170. & 171.

Quamvis prima corpora non sint colorata, res genitas tamen coloratas esse ex formarum varietate, quæ inest in principiis. p. 173.

Argumenta, quibus probat, principia rerum coloris esse expertia. p. 174. 175. & 177.

Ceteris qualitatibus omnibus, quæ sub sensum cadunt, carere prima corpora. pag. 178. & 179.

Ex insensilibus principiis gigni sensilia omnia posse. p. 180. & 181.

Quamvis animantem grandior ictus, quam patitur natura, repente affligit. p. 185. & 35.

Prima corpora neque dolore, neque voluptate affici: & ita, carere sensu. p. 185.

Aether esse patrem omnium, & terram matrem. p. 190. & 191.

Referre, eadem primordia, seu corpora prima cum quibus coniungantur, & quali positura cum aliis contineantur. p. 191. & 192.

Mundum hunc, & similem alios innumerabilem in infinito spatio, non à diis, sed fortuito primorum corporum concursu genitos, & interituros esse: atque adeo iam senem esse hunc mundum. p. 192. 193. 195. & 196.

Deos non regere hunc mundum. p. 197. 198.

Homines non esse à celo delapsos, neque ex mari, sed ex terra natos. p. 202.

LIBRI III.

Proœmium, quod continet laudem Epicuri. p. 207. & 208.

Animi naturam esse cognoscendam, & metum inferorum depellendum ex animis, ut tranquillitas adsit. 210. & 211.

Homines mortem, & inferos maxime horrere: quævis id negent. p. 211. et 212.

Animum, certam esse hominis partem. 215.

Animum non esse harmoniam. p. 217.

Animum, atque animam unam ex se naturam conficere: sed animi esse dominiatum: & animi sedem esse mediam perceptoris regionem. p. 218. & 219.

Animum, atque animam corporea natura constare. p. 219. versu. 16.

Animum à minutissimis corporibus constare, & esse mobilissimum. p. 221. & 224.

Animi naturam simplicem non esse, sed à quatuor constare naturis: vetero, calore, aëre, & quarta natura nominis experte. p. 225. & 226.

Quo pacto dissimiles quatuor animi naturæ simul misceantur: unam ex se naturam creent. p. 227. & 229.

Animi vitia radicitus euelli doctrina, & ratione non posse: minui tamen & leuari posse. p. 229. & 230.

Corpus atque animum ita coniuncta esse, ut neque esse, neque sentire quidquam unum absque altero possit. p. 230.

Errare illos, qui animo sensus attribuunt, & corpus sentire negant. p. 232.

Falsum esse, oculos nihil cernere, sed animum per oculos, quasi per fores, aut fenestras apertas. p. 233.

Errare Democritum, qui ita corpus animo neccat, ut singula quæque animæ primordia singulis quibusque corporis primordiis apponat. p. 234.

Magis ab animo vitam esse, quam ab anima. p. 236. & 237.

Et nativos, & mortales esse animos. p. 238. & 239.

Animum gigni & senescere pariter cum corpore. p. 240.

Homines ebrii facti, & vino obruti membra grauari, crura præpediri, etc. 243.

Animum & suis ipsi morbus affici, & corporis morborum esse participem. p. ead.

Animum sanari certis remediis, & sicut medicina: interire igitur. p. 245.

Ut manus separata à corpore humano non sentit, nec ulla alia corporis humani pars: sic nec animum à corpore

Separatum sentire. pag. 247.
Corpus non posse ferre animæ discidium,
quin id putescat: & animam sæpe
dum vivit homo, labefactari. p. 249
Multa alia argumenta cōtra animæ im-
mortalitatē. p. 251. et pag. sequentib.
Sensum vitalem in toto corpore inesse.
p. 253.
Enumeratio rerum aliquot, quæ efficiāt,
ut aliquid possit esse æternū. p. 267.
& 268.
Animi naturam non esse solido corpore,
&c. p. 268
Mortem neque quicquam ad nos perti-
nere, neque imēdam esse. p. 269. &
270. & 274
Quæ hor. eāt homines post mortē. p. ead.
Occupatio obiectiois ab enumeratione
cōmodorum, & voluptatum. quibus
mortui carent. p. 278
Solutio obiectiois. p. ead. vers. 25.
Prosopeia naturæ ad homines nimium
vite cupidos, & nimis mortem hor-
rentes. p. 281 & 282
Nullas esse apud inferos pœnas, nullos
cruciatos: sed homines viuos, dum
vivunt, assidue cruciari. p. 288. et 289
Consolatio mortis. p. 290
Homines ignorare causam sui morbi,
suaq; agriitudinis, quia naturam re-
rum ignorant. p. 295. & 296
LIBRI IIII.
Proœmium. pag. 302.
Simulacra quædā, seu imagines ab re-
bus mitti. p. ead. in extr. & p. 303
Argumenta, quibus ostendit, ex reb. om-
nib. perpetuò fluere imagines. p. 304.
& 305.
Tenuissima natura constare imagines. p.
309. & 310.
Præter imagines eas, quæ è rebus fluunt,
esse alias, quæ sponte sua in aère gi-
gnuntur. pag. ead. vers. 17.
Facillimè, & celerrimè gigni imagines.
pag. 312
Celerrimè moveri imagines. p. 314. et 315

Argumenta, quibus celerrimum esse im-
ginū motum probat. p. ead. & p. 317
Visus causam esse in imaginibus: & cū
rem aliquā cernimus, quantū ea res
absit, nos videre per imagines. p. 319
Cur, cū singula quæq; simulacra cerni
nō possint, ipsæ tamen res cernantur.
pag. 320
Cur quæ in speculo videntur imagines,
ultra speculū esse videantur. p. 321
Cur in speculis ea, qua dextera sunt, læ-
na videātur: & cur de speculo in spe-
culū tradatur imago, ita ut quinque
ac sex imagines reddantur. p. 323
Cur in inflexis speculis dextera videātur
simulacra. p. ead.
Cur imagines nobiscum ingredi videā-
tur. p. 125
Cur splendida oculos lædant. p. ead.
Cur quæ intuentur arquati, fiant lurida.
p. ead. & p. 326.
Cur è tenebris videamus ea, quæ in luce
sunt, neque contrā fiat. p. 327
Cur turres quadratæ, rotundæ procul in-
intuentibus videantur. p. 328
Cur umbra nobiscum in sole moveri vi-
deatur. p. ead. in extr. & 329
Oculos in talibus rebus non falli, sed ani-
imum. p. 331
Cur navis in qua vehimur, stare videat-
tur: & multa alia similia, quæ aliter
nobis vidētur, quàm re vera sunt, ut
fidera quiescere, cū moueatur: duo
mōtes cōiuncti, qui longè inter se dis-
iuncti sunt: atria pueri circumagi,
&c. pag. ead. & p. 332. & 333
Navigia, & a plura, maris ignarū vi-
deri clauda: remorum partē eā, quæ
in mari est, videri inflexam multaq;
alia, quæ sensibus fidem quasi detra-
here conantur. p. 335
Nūquā decipi sensus in iis, quæ illis sub
iecta sunt: sed errore omnē nasci ab ani-
mi opinione: et quod sensib. videatur,
id verum esse, neque sensus refelli pos-
se. pag. 335. in extr. & pag. 336.

Longa disputatio contra novos Acade-
micos, & eos, qui nihil sciri posse, &
sensus fallacis esse dicunt. pag. 338.
& 339
De auditu & voce. p. 343
Vocem esse corpoream. p. ead.
Vnde fiat vocis asperitas, & læuor.
p. 344
Qui fiat, ut verba, & vocem articulata
intelligamus, aut non intelligamus. p.
ead. v. 29.
Vocem unam in multas voces diuidi,
& ad multorum hominū aureis dif-
ferri. p. 346
Quaratione fiat echo, seu vocis imago.
p. ead.
Cur per quæ loca ad oculos venire simu-
lacra non possint, per ea voces trans-
meent. p. 348
De gustatu, sapore, & succo. 350
Cur idem cibus aliis amarus, aliis dulcis:
res eadem aliis cibus, aliis venenum
sit. 351. & 352.
Cur febri laborantibus, quæ prius iucū-
da erant, amara, & insuauia fiant.
p. 352. v. 16
De olfactu, & odore: & cur alius aliis
aptior animantibus odor sit. p. 353. 354
In aspectabilibus etiā, & coloribus hoc
esse, ut alia inincunda, alia incunda
sint visu. p. 356
Animum tenuissimis & celerrimis mo-
veri simulacris. p. 357. in extr. & 358
Quemadmodum accursu imaginum res
cernimus, ita & earundem aduētū,
& affluxu, nos res cogitare. p. 360
Non esse mirum simulacra moveri, &
brachia in numerum iactare. p. 362
Cur, quodcumque voluerimus, statim co-
gitemus. p. 363
Quamobrem nobis videantur interdum
simulacra in numerū procedere, &
mollia membra mobiliter movere.
p. ead. v. 13.
Viri interdum, ut quæ modò in somnis
femina visa sit, statim vir factus vi-

deatur. p. 367
Animantibus sensus & membra nō esse
ad vsum data, sed datis sensibus &
membris, eorum vsum repertum. pag.
ead. v. 16
Quæ famis & sitis cause. p. 369. & 370.
Cur, cū volumus, moveri, & passus
proferre possimus. p. 370. extr. & 371
Quo pacto, & vnde nascatur somnus.
p. 373. & 375
Somnus post cibum altissimus, & suavis-
simus. pag. ead. in extr. & 376
De somnis. 377. & 378. & 381
De seminis profusione nocturna. p. 381
Vnde cupiditas rerum venerarum, &
amor, & quomodo vitari possit. 383.
Eugiendum esse amorem, nec eum care-
re Veneris fructu, qui vitat amorem.
p. 385
Amoris & libidinis mala, atque incom-
moda. p. ead. & 386. & 389. & 390
Vigilandum esse amē, & præcauendū,
ne amoris laqueis capiamur. p. 390.
extr.
Etiā eum, qui sit amore implicatus, pos-
se eum effugere. p. 393.
Amantibus cæcos esse in vitiis amicarum
suarum, eaque extenuare, atq; adeo
virtutum nominibus appellare: idcō
fieri, ut se amoris laqueis expedire nō
possint. pag. ead.
Feminam interdum etiā amore capi,
atque implicari, neque semper amo-
rem simulare: & communē esse non-
numquam utriusque in re venerea
voluptatem. p. 399.
Qui fiat, ut liberi sint patri, non matrē
similes, & contrā: & qui, ut utriq;
p. 401
Cur auorum etiā & proauorum non-
numquam similes nascantur. p. ead.
De causis sterilitatis, ac fecunditatis.
p. 403
Referre quo cibo mas & femina alan-
tur ad seminis naturam. p. 404.
Referre etiā quomodo tractetur valm-

pias ad procreationem liberorū, & ad grauidationem & conceptionem mulierum. p.ead.
Non fieri diuinitas, vt mulier deformis ametur. p.405
Amorē concinnari à cōsuetudine. p.ead.

LIBRI V.

Proemium, quod continet laudationem eius, qui princeps vite rationem inuenit, quæ nunc appellatur sapiētia. p.411. & 412
Nisi purgatum sit pectus, quæ, & quantita mala sint subeunda. pag. 412. extr.
Numero deorum esse habendum eum, qui animorū pestis sustulerit, pectoraque purgarit. pag. 417
Proposito eorum, quæ sit hoc libro tractaturus. p.ead. v. 19
Terram, mare, calum, solem, & ceteras mundi parteis, mundum denique, esse mortalem. p.420
Solem, lunam, & cetera, non esse immortalia, neque in deorum numero habenda. p.422
Mundi parteis non posse deorum sedes esse. p.423
Mundum non esse à diis hominum causa constitutum. p.426
Argumenta, quibus probat, mundum non esse à diis hominum causa creatum. p.428
Puerum infantem, nascentem, ex aluo matris nudum proiici, vt nautā à fluctibus eiectum, & naufragum: & vitam à vagitu incipere. p.429
Parteis mundi nasci & interire: ergo & mundū natū & interiturum. p.431
Argumenta, quibus probat, mundi parteis gigni, & interire, à terra, aqua, aëre, sole, &c. p.ead. v. 21
Aëra in singulas horas mutari: & quidquid de reb. fluit, recidere in aëra: & rursum ab aëre rebus retribui. p.434
Solis lumen numquā esse idem, sed sem-

per aliud. p.ead.
Lucernarum, & tædarum noua semper esse lumina. 435
Lapides, turreis, templa deorum, & cetera, vetustate consumi. p.436
Mundi naturam esse recētem. 437. v. 12
Ex pugnis, quibus inter se cōfligūt membra mundi, eorum interitum portēdi. p.440
Quomodo elemēta omnia, & sidera ex primis corporib. primū genita sint. p.443
Terram, primam ex corpusculorum fortuito concursu esse creatam, deinde æthera, deinde solē, & lunā, & mare, & aëra. p.445
Quo modo, & qua vi calum & astra moueantur, si mouentur. p.449
Qua ratione in media mundi parte terra possit consistere, & quiescere, neque desidat inferius. p.452
Solem, lunam, & ceteras stellas, ea esse magnitudine, qua nobis vidētur. 453
Qua ratione, cum sol sit tantulus, tātum tamen mittere lumen possit. 457
Cur luna annuos solis cursus mensuris peragat spatiis: & qua ratione sol nunc ad nos accedere, nunc à nobis recedere possit. p.459
Qua ratione nox fiat, qua item oriatur lux. pag. 462
Cur alternis nunc breuiores, nunc longiores sint aut dies, aut noctes. p.465
Cur augetur lunæ lumen, & decreseat, variamque speciem nobis præbeat. p.466
Ordine certo multa fieri. p.467. v. 24
De solis & lunæ defectibus. p.470
Breuis, & pulchra anacephaleosis, siue summa rerum supra explicatarum collectio. 471
Mundo nouo herbas, arbores, animalia rationis expertia, & ratione prædita existisse. p.471. in extr. et 472
Animalia non cecidisse de celo, neque è mari nata, sed ex terra: ideoque eam meritò

meritò maternum nomen esse adeptā pag. 472
Mundo nouo aueis primū esse natas, deinde homines, & cetera animalia: & tum nec frigora fuisse nimia, nec immoderatos calores, nec nimis acreis ventos p.473
Terram, vt mulierem ætate confectam, finem pariendi esse facturam p.ead.
Multa ex noua terra creata esse monstra, quæ augetur non potuerint, multaque animantium genera interuisse pag. 476
Centaurus, Scyllas, Chimæras, ceteraque id genus monstra ex diuersis generibus animalium compacta, neque fuisse unquam, neque esse posse. p.479
Primorum illorum hominum vitā asperitiam primò, atque omnium rerum ignarā fuisse: paulatim deinde molliorem, & vsu petitiorem euasisse pag. 482 & 483
Primos homines viribus admodum valuisse, & nudos humi ferarum ritu iacuisse: feras eorum quietē sæpe infestam habuisse, eosque viros deuorasse, interdū mutilasse: nec multo plus tamen sæpe immatura morte peruisse, quam qui nunc viuunt: navigationem illis incognitam fuisse p. 485 & 486
Casas tandē & pelleis parasse: & iura casti matrimonij colere instituisse, & cum finitimis amicitiam sanciuisse pag. 489
Sermonem ab hominibus naturā ipsam, & utilitatem expressisse: neque credendum esse, vnum aliquem rebus nomina imposuisse, atque ea mox alios docuisse: quod existimauit Plato p. 490. & 491
Argumenta, quibus probat, homines inter se varias res varijs nominib. notare potuisse p.492
Ignis origo, atque eius vsus p.495
Condiuū urbibus, & diuisis rebus pro

cuiusque facie, viribus, ingenio, sub regibus primū homines fuisse: mox sese legum vinculis obstrinxisse pag. ead. v. 20
Diuitias grandis homini esse, viuere parcè: æquo animo p.ead. v. 29
Magistratum & legum origo p.498
Quæ causa primū deorum opinionem in animis hominum infuserit p.500
Exclamatio queribundam in eos, qui primū prouidentia deorum mundum administrari statuerunt p.502
Quis verus deorum cultus p.ead. v. 15
Qui terrores nascantur ex eo, quod homines prouidentia deorum hunc mundum administrari putent p.ead. v. 19. & p.503
Aurum, argētum, æs, plumbum, ferrum, atque eorum vsus quomodo primū reperta: multaque alia ad belli vsū paulatim inuenta: reliquas omnes & res, & artēs ad summū gradatim & paulatim peruenisse p.505. 506
De ferri inuentione, & primorum armorum vsu p.507
De antiqua belli gerendi, & certaminū ratione p.508. & 509. & 510
Nexilem antè vestem fuisse, quam textilem p.512
Lanam fecisse viros ante mulieres p.513
Sationis & insitionis originem à natura profectam esse p.ead. extr.
Origo carminū, & musicæ. p.514. extr.
Cupiditatem infinitam, & ignoratiōē veræ voluptatis, causam esse miserrimum humanarum p.518
Vrbis & arceis condere, nauigare, res gestas litteris & memoriæ proderē quādo cœperint primi homines. p.519
LIBRI VI.
Proemium, quod constat laude Athenarum, & Epicuri p.522. 523
Breuis anacephalæosis eorum, quæ proximè explicata sunt p.528
Quæ mala nascantur ab ignorantia causarum p.528

Deos securum agere æuam pag. ead.
 Malè sentire de diis, qui eos irasci putat,
 & vitam suam sollicitam reddere,
 atq; anxiam, & tranquillitatis ex-
 pertem. p. 529
 De tonitruo 532. 533. 335
 De fulgure p. 536. & 537
 Cur tonitrus sonitū posterius audiamus,
 quam fulgur videamus p. ead. v. 3
 Densis nubibus, & aliè exstructis fulgur
 fieri. p. 539
 Nubeis permulta ignis semina habere
 pag. ead. v. 22
 De fulminis natura, & eius mobilitate,
 & viribus. p. 542
 De vi, & potentia fulminis p. 543
 Fulmina è nubibus densis, & aliè ex-
 structis gigni p. ead. v. 18
 Quomodo gignatur fulmè in nubib. &
 exiis erumpat. p. 545. & 546. & 547
 De causa mobilitatis fulminis p. 548
 Cur autumno & vere plura, quam
 aliàs, tonitrua fiant, & fulmina ca-
 dant p. 550
 Rationibus perquirendam fulminū na-
 turam, non arte haruspicum: nec dijs
 adscribendam. p. 551. v. vlt. & 552
 Prestères qua ex causa fiant p. 555
 De turbine, & vortice p. 556
 De nubibus & nebulis p. 557. & 558
 De imbribus, & pluuijs 560. & 561
 Quamobrem diuturna sint aliquando
 pluuiæ p. ead. v. 14
 De arcu caelesti, niuib. ventis, grandi-
 ne, pruinis, & c. p. ead. v. 19
 De terræ motib. p. 563. & 564
 Alia causa terræ motus p. 566
 Cur tot aquis in mare influentibus, mare
 maius non fiat p. 566. & 569

De Ætnæ ignibus. p. 570. & 571. & 573
 Multas res esse, quarum non satis est vnā
 causam afferre, sed plures sunt affe-
 renda, quarum vnā aliqua sit pag.
 573. v. 28
 De Nili incremento. 575
 De auernis, alijsque quibusdam locis,
 quæ auibus, & quadrupedibus sunt
 inimica. p. 577. 581. 582. & 586
 Procata sceue 581. 582
 Cur aqua in puteis, æstate sit frigidior
 pag. 588
 Cur fons, qui apud Hammonis fanum
 est, luce frigidus, nocte calidus sit.
 pag. ead. v. 18
 Cur ad mota stupa, aut tæda fonti cuidā
 frigido, accendatur p. 592
 Fons aquæ dulcis in mari p. ead. v. 15
 Cur à magnete ferrum trahatur p. 594
 Præmonitio, & attentionis renouatio
 pag. ead. v. 32
 Procata sceue, per quam multa, antea de-
 monstrata, repetit, quibus viam sibi
 munit ad naturam magnetis expli-
 candam p. ead. v. 26. & p. 596
 Non omnia corpora, quæ ab reb. mutun-
 tur, esse omnibus rebus apta, neque
 similiter res omnes afficere. p. 598
 Varia, & diuersa esse animalium, &
 rerum foramina, dissimilesque me-
 tus, & vias: aliæque succos transire,
 aliæ sonitus, aliæ voces, & c. p. 599
 Nunc ratio explicatur, propter quam
 magnes ferrum attrahat. pag. 601.
 & 602
 Vnde creetur morbus pestifer, & pesti-
 lentia p. 607
 Atheniensium pestilentia, quæ coorta est
 bello Peloponesiaco, descriptio p. 611

ariendam esse traditum est, idque testatur Virgil. lib. VI. hoc versu, Mox Italica
 Mnestheus, gen^o à quo nomine Memmi. Itaq; non immeritò Lucr. hunc C. Memmi-
 Gemellum, ad quem suos libros misit, clarum Memmij propaginem dixit. De quo po-
 tissimum, ceteris Memmiis præteritis, ne nimis longi simus, hæc pauca dicamus. Hic
 igitur ille est C. Memmius Gemellus, ad quem scriptæ sunt epistolæ aliquot à M. Tul-
 lio, lib. XIII. epist. ad Famil. Patris exsulantem, cum Athenas tamè, & Mitylenas in-
 terdum itaret. is tribunus pl. M. Lucillum accusauit, & quo minus L. Lucillus eius
 frater, triumpharet, diu obstitit. I. Pisone, & A. Gabinio coss. præturam gessit, vt ex
 M. Tullij lib. I. epistol. ad Q. Fr. epistola II. in extr. intelligere licet. Post præturam Bi-
 thynia provincia ei obtrig: quò proficiscentem secutus est C. Valerius Catullus, vt
 Catullus ipse quodam loco testatur. Perit postea consulatum cum M. Emilio Scau-
 ro, M. Valerio Messalla, Cn. Domitio Ahenobarbo, Cæsaris opibus & suffragio fre-
 tus, vt ex epistola XVI. XVII. XVIII. lib. III. epistolarum ad Atticum, & epist. VIII.
 lib. III. ad Q. Fratrem, cognoscere licet: sed repulsam tulit, & ambitus reus factus
 est, vt idem scribit epistola II. lib. III. ad Q. Fr. & epistolis supra commemoratis li-
 bri III. ad Attic. &, quamuis patronum Ciceronem nactus, nihilominus tamen
 damnatus fuit, & Patras exsulatum abiit. Ciceronem autem causam eius defen-
 disse, patronumque eius fuisse, satis hoc declarat, quòd ille eum clientem suum ap-
 pellat libri XIII. epistolarum ad Famil. epistola XIX. ex eademque epistola perspi-
 cuum est, cum in exsilio mortem obiisse, neque vniquam restitutum esse: quamuis
 eum restituere Curio cogitarit, vt scribit idem M. Tullius epistola I. lib. VI. ad Atti-
 cum. Epicurèum, & poetam fuisse constat, vt non sit mirum, T. Lucretium Carum,
 poetam nostrum, ipsum quoq; Epicurèum, eius familiarè fuisse, eiq; suos de natura-
 rerum libros dicauisse. Hæc habui, quæ raptim de hoc C. Memmio Gemello scriberè.

De orthographia satis multa diximus in epistola ad lectorem, in commentar. Ho-
 ratianis: quæ hic iterare, erat actum agere. Nos in sententia manentes, eandem scri-
 bendi rationem hic quoque secuti sumus, tum in alijs, tum in his, promsi, promtum,
 comsi, comtum, consumsi, consumtum: dēmtum, emtum, & similib. cōsq; omneis, qui
 illa scribunt cum p. & eos item, qui scribunt dampnare, temptare, antempna, & sol-
 lempnis, & similia, quamuis ita reperiantur scripta in nonnullis libr. manuscr. errare
 existimamus, atque adeò scimus. Hoc in Lucretio mutauimus, quòd, quouis, &
 quoi, & simil. pro cuius, & cui, & c. & volgus, volnus, vultus, vulturius, & simil.
 pro, vulgus, vulnus, vultus, vulturius, & c. scripsimus, quia sciamus, veteres, qui
 ea ætate vixerunt, & superiores, ita scripsisse: numquamque duo u. u. coniunctim in
 scribendo posuisse. Eandem scribèdi rationè etiam in Plauto nostro seruaturi sumus.

Omnia ferè ad disciplinā Democriti & Epicuri pertinentia, & vel à Platone, vel
 à Diogene Laërtio, vel à Plutarcho, vel à Cleomede, vel à M. Tullio Cicerone, vel ab
 alijs tractata, quæ ad Lucretium explicandum, declarandum, atq; illustrandum lu-
 cem aliquam afferre possunt, ea suis quæque locis in commentationib. nostris locauimus.
 Idem de pestilentia descriptione, quæ est apud Thucydidem lib. II. faciendum
 curauimus. Quod in prima iam editione, & omnium primi, feceramus: sed in hac
 vberius, ac plenius. Itaque eadem illa suis locis disposita ac distributa, in vnum col-
 ligere, & sub vnum quasi aspectum ponere, superuacaneum esse putauimus.

DE C. MEMMIO GEMELLO.

Admonitus à typographo, paginam vnā, atq; alteram vacuam fore, nisi quid,
 quo expleretur, ei suppeditarem: hæc subitò de Memmijs scripti. Memmiam
 gentem plebeiam fuisse, declarant tribunatus plebis à Memmijs gesti. Verum ta-
 men, si nobilitas antiquitate penditur, nobilissima est. A Meneſtheo enim Troiana

JACOBVS HELIAS MARCHIANVS

IN HANC TERTIAM T. LVCRETII CARI,

à D. Lambino de integro emendati, editionem.

*Prodiit antè tua, Lambine, Lucretius arte,
Vulgus iners quem atris obruerat tenebris:
Quémque etiam indulgens nimium sibi docta caterua,
Squalentem ex nitido nescia reddiderat.
Nunc depulsa iterum prodit caligine: & omni
Squalore absterfo, purpureo ore nitet.
Nubila quin etiam à Caro, noua, densa, remosti:
Quæ plagij affinis Fanius iste creat.
Fanius iste, tuo qui menda abluta labore,
Transfert in chartas absque rubore suas.
Innumerósque locos, acri quos lumine mentis
Clarasti, obscurat sordibus & maculis.
Nec sat, flagitium tantum admisisse, Thraioni est,
Verum etiam nomen lancinat vsque tuum.
Quem plumis tandem nudas ornatum alienis,
Inq; eius regevis dicta proterua caput.
Restituísque suæ unâ operâ Carum integritati,
Et lingue expugnas dira venena mala.
Si duplici ergo Titus Λαμπρινος lampade claret,
Quæ nox, quæ tenebræ iam superesse queant?*

T. LVCR.

T. LVCRETII CARI DE
RERVM NATVRA,

LIBER PRIMVS.

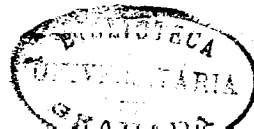

Eneadûm genetrix, hominum, diuûmque
voluptas,
Alma Venus, cæli subter labentia signa
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugi-
ferenteis
Concelebras: per te quoniam genus om-
ne animantum

Concipitur, visitque exortum lumina folis:
Te, dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
Aduentumque tuum: tibi suaueis Dædala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti:
Placatumque nitet diffuso lumine cælum.
Nam simul ac species patefacta est verna dici:
Et reserata viget genitabilis aura Fauoni:
Aëriæ primùm volucres te, diua, tuumque
Significant initum perculsæ corda tua vi.
Inde feræ pecudes persultant pabula læta,
Et rapidos tranant amneis: ita capta lepôre,
Inlecebrisque tuis omnis natura animantum
Te sequitur cupidè, quò quamque inducere pergis.
Denique per maria, ac monteis, fluuiósque rapaceis,
Frundiferasque domos auium, camposque virenteis,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, vt cupidè generatim sæcla propagent.

ÆNEADVM) Eneadarum, id est Romanorum, qui ab Ænea prognati sunt. profert hunc primum versum Prisc lib 7.

GENETRIX) Ænea matrem esse Venerem his versibus testatur Homerus il. 6. Αἰνείας δ' ἦός μ' ἐμεγαλύνει Ἀγκίστας Ἐν χερσὶ ἐκγεγαμῶν μῆτερ δέ οἱ ἴσ' Ἀφροδίτη. id est Æneas gloriatur & prædicat se ab Anchisa esse natum: mater autem eius

est Venus. Et Sophocles in Laocoonte. Νῦν δὲ ἐν πύλαισι Αἰρέας ὁ τῆς θεῶδ. id est Nunc autem in portis est AENEAS deae filius. & Virgil. lib. I. AENEID. Sic Venus: at Veneris contra sic filius orsus. idem lib. 7. Talia connubia, & taleis celebrent Hymenaeos Egregium Veneris genus, & rex ipse Latinus. & T. Linius lib. I. annual. AENEAM filium Anchisae & Veneris, & c. Quemadmodum autem à Romanis Mars eò quòd Romuli pater haberetur, Romani generis auctor dicebatur: ita Venus Romanorum genitrix appellabatur, propterea quòd AENEAE mater existimabatur. Iccirco Romulus cum annum describeret, eumque ex decem mensibus constitueret, primum à Marte patre, Martium, secundum à Venere, tanquam matre, aut certe progenitrice, Aprilem nominavit. Atque ob eandem causam Romani in sacris Martem patrem, Venerem genetricem appellabant, ut scribit Macrob. lib. I. ca. 12. Saturn. Eodemque loco Aprilem dictum esse tradit, quasi Aphilem ἀπὸ τῆς Ἀφροδίτης. Quin Arnobius testis est lib. 4. aduersus gentes, Venerem non solum AENEADUM matrem, sed etiam Romanae dominationis auctorem litteris Romanis esse pròditum. genitrix autem excudendum curavi, nò genitrix, tum quia ita scriptum reperit in duobus libris manuscriptis, tum quòd sciam ita locutos esse veteres, tamen si genitor dicerent, non genitor. quemadmodum meretricem dicimus, non meretricem à merito.

DIVVMQVE VOLVPTAS) Nam poëta etiam Deos faciunt rebus Veneris delectari: quòd est indignum eorum maiestate: sed illi humana ad Deos transferunt, diuina mallet ad nos, inquit M. Tull.

ALMA VENVS) Festus: alma, sancta, siue pulchra, siue alens, ab alendo scilicet. Hoc principium secundi versus, & principium item primi, mutuatus est in illo disticho Ausonius. Orta salo, suscepta solo, patre edita caelo, AENEADUM genitrix, hic habito alma Venus.

CAELI SVBTER LAB. SIG. & c.) ordo est, quae concelebras mare, quae concelebras terras subter signa caeli, labentia, id est quae mouentur vna cum caelo. Vnde aethera signiferum appellat lib. 5. Partibus erumpens primis se sustulit aether signifer.

CONCELEBRAS) hunc & superiorem versus profert Nonius Marcellus: interpretaturque concelebras, commoues. ego concelebras malim interpretari, celebres, & cultas reddis, vel colis, & frequentas. sic lib. 2. Et varie volucres, latantia quae loca aquarum Concelebrant. Mecum facit ea ratio, quae sequitur: parte quoniam genus omne animantium & c. id est quoniam tua opera, & tuo beneficio omne animantium genus oritur.

PER TE QVONIAM GENVS, & c.) sic Ouid. 4. Fast. Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda voluptas? & Catull. epithal. in Manl. & Iuliam. Nulla quit sine te domus Liberos dare, nec parens Stirpe dicier, & c.

VISITQVE EXORT. LYM. SOL.) exoritur, prodit in lucem, hac lucis vsura frui incipit. saepe haec duo nomina sic à Lucretio coniunguntur, ut infra eod. lib. Nec foret omnino caelum, neque lumina solis. lib. 2. haec aëra rarum sufficiunt nobis & splendida lumina solis. ibid. Nam cum caecigeni, solis qui lumina numquam Aspexere, & c. & lib. 5. Matutina rubent radiati lumina solis. vsurpauit & Virgilius lib. 6. AENEID. Ecce autem primi sub lumina solis, & ortus. idem lib. 8. surgit & aetherij spectas orientia solis Lumina, & c. Hom. ὁδ. ἀφ' ὧν ἡλίου. id est lumen solis. & item saepe,

TE, DEA, TE) ἡγεμονίη, ut apud Virgil. Georg. 4. Duc, age, duc ad nos. ibidem, Scis Proteus, scis ipse.

TE FVGIVNT VENTI, & c.) quia tu tuo aduentu calum, terras, & maria serenas.

ADVENTVMQVE TVVM:) sic restitui ex auctoritate quinque librorum manuscriptorum: quibuscum consentiunt nonnulli typis excusi. repetendum autem est ἀπὸ καὸς verbum, fugiunt, quòd antecedit. iam verò per aduentum Veneris, mensis Aprilis initium significat.

DÆDALA TELLVS) Festus, Dædala à varietate rerum, artificiorumque dictam esse apud Lucretium terram, apud Ennium Mineruam, apud Virgiliū Circen, facile est intelligere, cum Græcè δαῖδαλλον significet variare. Haecenus Festus. Idem Lucretius hoc eodem lib. aut reductum dædala Tellus. Vnde alii idem lib. 4. Mobilis articulatur verborum dædala lingua. idem libro 5. naturaque dædala rerum. ibid. Carmina, picturas, & dædala signa polire. Virg. lib. 4. Georg. Et munire fauos, & dædala fingere tecta. Hom. ἰλ. ε. εὐπὲρ ἐν αὐτῆς Πόλει δαῖδαλα πολλὰ ἰδύησι ἀεγῶν ἰδῶν. id est, in eo autem multa variè figurata effiebat mente sagaci, & perita. ib. τὰν ποσὶ δαῖδαλλον. id est, omni ratione, seu in omnem partem figurans, & varians. Quòd si quis malit hoc nomen à Dædalo, praestantissimo fabro ductum esse, non pugnabo.

SVM MITTIT) subministrat, & suppeditat: vel sursum mittit, effert, praefert. idem eod. lib. Latifcos nequeat Tellus summittere flores.

RIDENT) sua aequabilitate, & tranquillitate hilaritatem quandam praese ferunt. Tralatio est à rebus animatis, & ratione praeditis, quae risu hilaritatem significant: vel iccirco res inanimatae ridere dicuntur ea, quae sunt ornatae, magnificentia, bella, placida, tranquilla, quòd, quemadmodum qui ridet, risu, & hilaritate diffunduntur, ita & res aspectu pulchrae, & nitentes, & politae, hilaritate diffundunt spectatorem. Horat. oda XI. lib. 4. Ridet argento domus. Hom. ἰλ. τ. Αἴγλη δὲ οὐ ἐξ ὀνείης, γέλασε δὲ πᾶσα δαῖδαλον. id est, Fulgor autem in caelum venit: terra autem tota circum risit. Virgilius Pollione. Mistaque ridenti colocasia fundet acantho. Lucret. lib. 2. Praesertim cum tempestas arridet, & anni Tempora cōspargunt viridantis floribus herbas. & lib. 4. Vnguenta & pulchra in pedibus Sicyonia rident. & lib. 5. Praesertim si tempestas ridebat, & anni Tempora pingebant viridantis, & c.

AEQVORA PONTI) tranquillitas, atque aequabilitas maris: mare nullis ventis concitatum, & iccirco aequabile & tranquillum.

PLACATVMQVE & c.) & calum serenum, minimèque turbulentum, tranquillum, tralatio est. Placatum autem habent libri manuscripti, & nonnulli typis excusi: alij, pacatumque confirmat hanc scripturam, quam secutus sum, illud Ciceronis oratione ad Quirites post red. Tamè si mihi tranquilla & placata omnia fuissent, incredibili quadam, & pene diuina, qua nunc vestro beneficio fruor, laetitiae voluptate caruissem. Praeterea placatum opponitur irato: pacatum, bellum inferenti, aut facienti. Quemadmodum igitur mare turbulentum, iratum dicitur à poëtis, Horat. ode. 2. epod. Nec horret iratum mare. Ita hic à Lucretio tranquillum, placatum.

DIFVSO LVMINE) dispulsis, & diffusis à sole tenebris. Idem Lucret. lib. 3. princ. Sempèrque innubilis aether integit, & largè diffuso lumine ridet.

NAM SIMVL AC SPECIES, &c.) id est, nā statim vt ver aduēnit. ET RESERATA VIGET) idem dicit: & simulātque Fauonius Veris prodromus, apertus, ac patefactus vigere cœpit, qui antea quasi obseratus, & clausus videbatur, &c. Obserare, est sera claudere. Catull. ad Ipsith. Nequis luminis obseret tabellam: cuius contrarium est referare. Ennius. Nos ausi referare. M. Tull. offic. 2. Quamobrem nec ita claudenda res est familiaris, vt eam benignitas aperire non possit: nec ita referanda, vt pateat omnibus.

GENITABILIS) sic habent omnes libri typis excusi præter Venetos antiquos, & Vicetinos. Manuscripti autem, cum quibus impressi ij, quos dixi, consentiunt, genitalis: qua voce sæpius idem Lucretius vititur, vt hoc eodem libro. Quæ nos materiem, & genitalia corpora rebus, &c. & lib. 2. Corpora iactari vnus genitalia rei. ibid. in extremo, Multaque post mundi tempus genitale, diemque. & lib. 4. Nec diuina satum genitalem numina cuiquam absterrent. & lib. 5. genitalis origo. Et item Virgil lib. 2. Georg. genitalia semina poscunt. & lib. 3. obrusior vsus sit genitali aruo. Arnobius lib. 3. aduers. gent. Quid ergo dicemus? Deos procreare? Deos nasci? & iccirco his additas genitalium membrorum parteis, vt sufficere prolem possent, & vt noua quaque suboriente fetura, quicquid prior ætas abstulisset, rediuiua substitutio subrogaret? genitale autem est, quod ad gignendum valet, quod ve gignendi vim habet. Credibile est porro idem valere genitabile, & genitale: quemadmodum penetrabile & penetrabile, vtrumque pro eadem re est in vsu, vt exitiale, & exitiabile: innumerale, & innumerabile: naturalis & naturalis. M. Tull. in Lælio. Ita pulcherrima illa, & maximè naturabili carent amicitia. ita enim legitur in vet. cod. Plant. Mostell. Nō potuit venire orator magis ad me impetrabilis. Idem Epid. Si inuenio, exitiabilem ego illi faciam hunc, vt fiat, diem. Existimant tamen quidam docti viri hoc loco legendum genitalis, non ob id solum, quod ita habeant aliquot libri manuscripti, verum etiam quod vox genitabilis non videatur Latinis vsitata. Quod autem ad versum attinet, aiunt choræum esse pro dactylo, seu spondeo: quam licentiam sibi interdum permittunt poëtæ. Ego hac de re iudicium meum non interponam. viderint doctiores. Sed vox genitabilis tamen reperitur apud Varron. lib. 4. de lingua Latina: vbi tanquam testem producit Lucretij versum, si modò locus mendo vacat, his verbis: à qua bipartita diuisione Lucretius suorum vnus, & viginti librorū initium fecit hoc: Ætheris & terræ genitabile quærere tempus. & apud Tull. in Arato. Sollers natura, & rerum genitabilis ordo.

INITIVM,) id est, ingressum, introitum, initium, à verbo ineo, quod valet ingredi, vt inire magistratum, inire viam, & incunte ætate, incunte vere. sed non dissimulabo in Gabrielis Faëni, & Scipionis Tethij, & Bertiniano & Memmiano codice scriptum esse, initium, qua scriptura tamen reiecta, initum retinui, vt habet Vaticanus, & omnes typis excusi. sic Ouid. de Venere. Iuræque dat cælo, & terræ, & natalibus vndis: Perque suos initus continet omne genus. Idem Lucret. lib. 2. Vt videas initum motus à corde creari. Idem hoc eod. lib. Vnde initum primum capiat res quæque creandi. & lib. 3. & mobilis illa Vis, initum motus ab se quæ diuidit ollis.

PERCVLSÆ CORDA) hellenismus, vt infra eod. lib. mentis percussæ nquellas. & Virg. lib. 6. lacrum crudeliter ora, Ora, manusque ambas. & sexcētis alijs aliorum scriptorum locis. sic autem habent omnes libri impressi, & pleri-

que libri veteres. neque video, quamobrem hanc scripturam reijcere debeamus. percellere enim plus est, quàm percutere, vt pluribus verbis docui comment. Horatiani. nempe valet, peruertere, prosternere, deijcere, καταβάλλειν. (sic enim interpretatum reperi in lexico Latino Græco manuscripto) vt apud Virg. Perculit, & fulua moribundum extendit arena. Percutere verò, est ferire, & icere, & permouere: per translationem ad animum etiam pertinet, & animum permouere, atque ad eò labefactare significat. Licet tamen hic legere, Percussæ, me probante, aut certe, non repugnante. Sic Terent. Andr. Percussit illico animum.

PERSVLTANT PABVLA) saltu percursant, & prætereunt, & ita negligunt, scilicet rebus Venereis intentæ.

INLECEBRISQVE TVIS &c.) Hic versus abest à quattuor cod. manuscriptis: neque eum Nauagerius, neque Pontanus habuerunt: desideratur denique in codicib. Vicetin. & Parisiensib. Marullus vnus, vir doctus, ex auctoritate veteris cuiusdam codicis, (quemadmodum mihi religiose assenerunt Donatus Ianottus) nobis eum restituit. Amicus quidam meus ingenio & doctrina præstantissimus, putat esse ab ipso Marullo factum, ac pro Lucretiano suppositum, cum putaret ille aliquid deesse, neque desit quicquam. Sic enim hunc locum hoc versu deletò explicat: ita capta lepore quæque pecus Te sequitur cupidè, quo quamque inducere pergis. ego aliud, quod dicam, nihil habeo, nisi quod mihi videtur versus Lucretio dignissimus. iam hæc duæ voces in extremo versu, natura animatum, sæpe ab eodem item vsurpatæ sunt: vt infra hoc libro. Nec porro secreta cibo natura animantum Propagare genus possit, &c. ibid. in extremo. Nam veluti priuata citò natura animantum Dissluit, &c.

QVO QVAMQVE) duo libri manuscripti, & nonnulli impressi, habent, quocumque: vtraque scriptura probabilis est.

FLVVIOSQVE RAPACEIS.) sic Virg. Georg. 2. fluuiosque innare rapaceis.

FRVNDIFERASQVE DOMOS AVIVM) nidos, frundiferas autem excudendum curavi, libros manuscriptos, & veterum auctoritatem secutus.

INCVTIENS BL. P. P. AM.) vt incutere metum, bellum, ictum: sic & amorem dicunt poëtæ. est enim amoris plaga grauis, quod autem huic participio addidit ἄνδρα τῶν blandum, significauit, in amore dolorem inesse cum voluptate coniunctum. notum est, amorem, seu Cupidinem γλυκώπιρος à Platone dici, quod attribuit & Veneri Catullus carm. ad Manlium. non est dea nescia nostri, Quæ dulcem curis miscet amaritiam. sed idem tamen etiam ipsi Cupidini. carm. de Pelei & Thet. nupt. Sancte, puer, curis hominum qui gaudia misces. vsus est Lucretius eodem genere loquendi eod. lib. inf. Et simul incussit suauem mi in pectore amorem.

EFFICIS, VT CVPIDE) sunt enim in singulis animantibus innate miræ coniunctionis, & procreationis libidines. Quidam docti legendum putant cupida, vt cohæreat cum voce pecudes.

GENERATIM) per sua quæque genera.

SÆCLA PROPAGENT.) sua genera amplificent & multiplicent. in hoc eodem verbo producit primam syllabam infra eod. lib. Propagare genus possit, vitamque tueri. Et sanè Lucretius præpositionem pro, in plerisque compositis nunc producere, nunc corripere solet.

Quæ quoniam rerum naturam sola gubernas:
 Nec sine te quicquam dias in luminis oras
 Exoritur, neque fit lætum, neque amabile quicquam:
 Te sociam studeo scribundis versibus esse,
 Quos ego de rerum natura pangere conor
 Memmiadæ nostro: quem tu dea tempore in omni
 Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.
 Quo magis æternum da dictis diua leporem:
 Effice, ut interea fera mœnera militiai
 Per maria, ac terras omneis sopita quiescant.
 Nam tu sola potes tranquilla pace iuuarè
 Mortaleis: quoniam belli fera mœnera Mauors
 Armipotens regit: in gremium qui sæpe tuum se
 Reiiicit, æterno deuinctus volnere amoris:
 Atque ita suspiciens tereti ceruice reposta
 Pascit amore auidos, inhians in te, dea, visus:
 E que tuo pendet resupini spiritus ore.
 Hunc tu, diua, tuo recubantem in corpore sancto
 Circumfusa super, suaueis ex ore loquelas
 Funde, petens placidam Romanis, incluta, pacem.
 Nam neque nos agere hoc, patriæ tempore iniquo,
 Possumus æquo animo: neque Memmi clara propago
 Talibus in rebus communi deesse saluti.

QVAE QUONIAM RERVM) quia ab illo loco, per te quoniam genus omne animantum, &c. longum est hyperbatum, multaque interiecta sunt, iterat copulationem: illam, QUONIAM, hoc modo. Quoniam igitur sola rerum naturam gubernas, &c. Te sociam cupio, &c.

DIAS) aërias, seu ætherias, seu diurnas. Diu(m) (inquit Festus) quod sub celo est: ex quo sub dio fieri dicimus, quod sub celo fit, & non sub tecto. interdum diu(m) ad eum valet, quod diuinum. Virg. XI. AEn. dia Camilla. Horat. sat. 2. lib. I. macte virtute esto, inquit sententia dia Catonis. Idem Lucret. lib. 2. Ipsaque deducit dux vitæ dia voluptas.

IN LUMINIS ORAS) in lucem: in regiones luminis. Visitatum genus Lucretio. inf. eodem lib. Dum tempestates adsunt, & vinida tellus Tutò res teneras effert in luminis oras. & 2. Quem pueri tollunt visentes luminis oras. ibidem, indignos esse putandos, Viuam progeniem qui in oras luminis edant lib. 5. cum primum in luminis oras Nixibus ex aluo matris natura profudit. & sæpe alibi. idque imitatus est Virgilius Georgic. 2. sponte sua quæ se tollunt in luminis oras. & lib. 7. Aeneid. sub luminis edidit oras. Sed videtur uterque ab Ennio sumsisse. sic enim ille. At si se, sum quæ dederat in luminis oras. sum autem apud Ennium, valet eum, seu ipsum. Idem. O Ramule, Romule dic, ô, Qualem te pa-

aria custodem dii genuerunt? Tu produxisti nos intra luminis oras. Arnobius Lucretij verborum amator, lib. 2. aduers. gent. Antequam. Tages Thuscus oras contingeret luminis, &c.

NEQUE FIT LAETVM, &c.) sic Callimachus. Τις δὲ χεῖς, ἡ δὲ πρὸν ἄλλο χροῖς; Ἀφροδίτης; Τετραίλω, ἢ τε μοι μὴ κεν ἑώτα πῦξ. id est, Quid lepidum, quid incundum sine Cypride pulchra? Vita vale, hæc cura mi esse vbi deserint. Tale fere est illud Menandri, quod refert Plutarchus libro, πῶς δὲ τὸ πομπ. ἀκούειν. Ἀποθῖσθα ζῆ, ἢ τὸν ἥλιον βλέπει τὸν καιρὸν ἡμῖν, δούλα ἑώτ' ἐδ' ἠδονῆς. id est, Omnia, quæ viuunt, & solem nobis communem intuentur, hæc voluptati seruiunt. ex quo Græci ἀνώθηρον, & ἀναφρόδιτον appellant, quod Latini inuenustum, id est illepidum, atque inornatum. M. Tull. epistolarum lib. 7. ad Volumn. sed quoniam tanta fax est in vrbe, ut nihil sit tam ἀνώθηρον, quod non alicui venustum videatur, pugna, si me amas, &c. quo loco legitur in libris vulgatis ἀνωρα, mendosè.

TE SOCIAM STUDEO, &c.) Queritur à doctissimis viris, quid sit, quamobrem, cum Lucretius Epicuri rationem, & sententiam hoc poemate exprimere instituat: Epicurus autem dicat, deos neque benemeritis capi, neque gratia flecti, neque irasci, neque res mortaliū curare, hoc loco tamen Venerem. Lucretius imploret, eam sibi in suo poemate scribendo sociam adiungere cupiat: preceatur denique, ut illa interea dum ipse rerum naturam explicat, terras & maria tranquillet, bella componat, & pacem constituat. Exstat hæc de re eruditissima P. Victorij Florentini ad 10. Casam Florentinum epistola: in qua huic questionem ita putat responderi posse, si dicamus, Epicurum, tametsi voluerit, Deos nihil neque habere negotij, neque aliis exhibere, & tamen, id est preces non sustulisse, & vota mortaliū de suis rebus à diis immortalibus audiri putauisse, aut certè Deos immortalibus propter eorum præstantem & excellentem naturam, ab hominibus venerandos & colendos esse censuisse. Vtitur autè scriptoris locupletis Plutarchi testimonio: cuius hæc verba sunt in libro aduersus Coloten Epicureū. πῶς οὖν ἀποδείξειτο φύσιν, ἢ ψυχὴν, καὶ ζωῶν; ὡς ὄρνιθον, ὡς δελφίν, ὡς θυσίαν, ὡς ἀεθουσίαν. ῥήματα καὶ λόγους, καὶ τὰ φαιά, καὶ ἀεθουσίαν, καὶ ὀνομαζέων, ἢ τῶν ἀρχαίων ἢ τῶν ἀνομοίων ἀναρροῦσιν. id est quomodo igitur naturam, & animum, & animal relinquant? ut insurandum, ut preces, ut sacrificium, ut venerationem & adorationem, verba, & aientes, & simulant, & nominantes ea, quæ principis, & decretis evertunt. Eodem pertinet id, quod scribit M. Tull. lib. I. de Nat. Deor. si nihil aliud quereremus, nisi ut Deos piè coleremus, & ut superstitione liberaremur, satis erat dictum. nam & præstans Deorum natura hominum pietate coleretur, cum & æterna esset, & beatissima. habet enim venerationem iustam quicquid excelsit, &c. ibid. His terroribus ab Epicuro soluti, & in libertatem vindicati, nec metuimus eos, quos intelligimus nec sibi fingere ullam molestiam, nec alteri querere: & piè sanctèque colimus naturam excellentem, atque præstantem. Ego ut P. Victorio assentior, ita hoc etiam dici posse puto, Lucretium in proemio sui poematis non ut philosophum, sed ut merum poetam, à Deo operem, & pacem petere: & tamen in eo, quod à Venerem potissimum auxilium petat, non longè ab Epicuri sententia discedere, qui summum bonum in voluptate, atq; in non dolendo constituat, ut omittam quod homo Romanus neque indecore, neque ineptè Venerem Romanorum matrem implorauit.

PANGERE) translatum. nam propriè agricolæ plantas pangere, id est infi-

gere dicuntur. M. Tullius ad Tiron. an pangis aliquid Sophocleum? sic idem Lucret. lib. 4. in proemio. Deinde quod obscura de re tam lucida pango Carmina.

MEMMIADA) Memmio Gemello: qui praetor fuit in Bithynia, & postea exsulavit Athenis, ut perspicere licet ex M. Tullij ad eum epistolis lib. 13. Memmiada autem pro Memmio, ut Scipiada, apud Horat. saty. 1. lib. 2. Virtus Scipiadae, & mitis sapientia Laeli. & apud Virg. lib. 6. Aeneid. duo fulmina belli scipiadae. & idem Lucret. Quod superest, vacuas aureis mihi Memmiada, & te. & c. ubi tamè vulgò legitur, mihi Memmius, & te & c. ut sit rectus pro vocadi casu.

LEPOREM) tu leporeis dea, aeternum & diuinum meis versibus leporem asperge. nam sine te essent illepidi, atque inuenusti.

QUONIAM BELLI F. M. MAVORS & c.) Arnobius lib. 3. aduers. gentes. Potestatem, inquit, bellorum Mars habet. utrumne ut mota compe-scat, an ut cessantia & quieta commoueat? Nam si sedator militaris insanie est, cur quotidie bella non desunt? Sin autem conditor illorum est, Deum ergo dicemus in voluptatis sua dulcedinem collidere orbem totum, & c.

FERA) tralatio est. nam ferum est, quod non est humanitate politum atque excultum. fera igitur militiae munera intellige, quae feris potius, quam hominibus conueniant: quae feros, atque immanes animos deceant. vsus est & quarto ab hinc versu eadem translatione.

MOENERA) secutus sum libros manuscriptos, qui ita habent. maenera autem antiquo more dictum est pro munera, & pro u. ut a Pænis, Punicum. Punicæ regna vides, mærorum pro murorum. mænire pro munire. mætuus pro mutuus. æti pro vii. cæra pro cura, & c.

MILITIAI) militiae: dieresis. Iam diphthongus æ, olim scribebatur per ai, ne cui mirum sit, ex æ fieri & διαίρεσιν ai, ut viai, naturai, materiai, Iphianassaï, Geryonai, & similia innumerabilia apud Lucretium, & item apud M. Tull. in Arato. Vos quoque signa videtis aquai dulcis alumnae. & sepe alias: etiam apud Virgil. ut Aulai in medio libabant pocula Bacchi. denique apud omnes veteres.

NAM TV SOLA) etiologia.

QUONIAM) αιπολογία αιπολογια. quia (inquit) Mars belli moderator, & dominus est, qui tibi, ut amans, seruit.

MAVORS) Mars, seu Mauors, quia magna vertat, appellatus. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor.

ARMIPOTENS) Virg. lib. 9. AEn. Hic Mars armipotens animum, viris-que Latinis Addidit.

REIICIT) sic habent ferè omnes libri vulgati. quidam scripti tamen Reffi-cit. quam scripturam si quis probabit, legendum erit in gremio qui sepe tuo se Refficat: id est, recreat: quae scriptura quibusdam doctis placet. neque desunt, qui nihilominus, in gremium, retinēt, ut sit illis simile, in potestatem praedonū fuisse, in mentem fuisse, & c. quae notat Gellius lib. 1. cap. VII.

DEVINCTVS) sic habent tres libri manuscripti, quibus Romæ vsus sum, & item alij, Bertin. & Memm. sic Furius Bibaculus. Ille graui subito deuinctus vulnere habenas misit equi. & Virgil lib. 8. AEn. Tum pater aeterno fatur deuinctus amore. Notum est autem ex Homeri ὀδυσ. βιβ. 6. Venerem Martis amicam esse, eamque cum illo in adulterio deprehensam fuisse, cum eos ambos tenuissimis, & subtilissimis vinculis irretitos, atque implicatos Vulcanus Diis spectandos pre-

dos praebuisset. quae fabula significat primarum qualitatum, calidi frigidi, siccil-humidi temperationem. Mars enim siccus est & calidus: Venus humida & frigida

VOLNERE AMORIS) Virg. lib. 4. AEn. tacitum viuit sub pectore vul-nus. Theocrit. κωκωπι, ἐχθιστον ἔχων ἰσοκαρδιον ἔλκος Κυπριδος ἐν μεγάλας. Id est infestissimum sub corde vulnus, seu vlcus habes à Venere acceptum. vulnere au-tem & volnus, & volgius, & volt, & similia, per, o, excudenda curavi, quia sciam ita veteres esse locutos.

VSUSPICIENS) sursum aspiciens. sic autem habent libri aliquot vulgati, & tres manuscripti: duo item scripti, & quidam vulgati, suspirans, quam scriptu-ram equidem non damno.

TERETI) teres appellant Latini longum cum rotunditate, & laeuore: id for-tasse quod Graeci παδιον. Horat. ode 4. lib. 2. Brachia, & vultum, teretisque su-ras integer laudo, & c. Virg. AEn. 6. illam tereti ceruice reflexam.

REPOSTA) reposita. sic alibi posta, cõposta, disposta, & Virgil. lib. 1. AEn. manet alta mente repostum. & Georg. 3 non illis epulae nocuere repostae.

PASCIT AM. AVID.) id est delectat amore suos audios oculos. idem Lucr. lib. 2. Ne ve bonos rerum simili constare colores semine constituas, oculos qui pascere possunt. Plautus Venulo. Fuit hodie operæpretium eius, qui amabi-litati animum addiceret, Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eò vi-sere venit. & Terent. in Phorm. restabat aliud nihil, nisi oculos pascere. & Virg. An. 1. Sic ait: atq; animum pictura pascit inani. Etiam Aristot. quodam loco scri-bit, iucundissimum esse amanti, rei, quae amatur, aspectum.

INHANS IN TE) translatio est ab animantibus esurientibus, & audi-dè, atque ore aperto cibum appetentibus. Virg. lib. 7. AEn. & prospectat euntem Attonitis inhians animis. Plaut. Aulular. Credo illum audisse me habere thesau-rum domi. id inhiat.

EQVE TVO PENDET RES. SPIR.) vel significat os ori, & la-bra labris affixa, quale est illud Tibulli, Et dare anhelanti spumantibus humida labris oscula. & Lucret. lib. 4. Quae complexa viri corpus cum corpore iungit, Et tenet assuctis humectans oscula labris: vel certè Martis amantis spiritum ex Veneris amicae aspectu pendere, atque aptum esse. cui sententiae consentanea esset lectio, Atque ita suspirans tereti ceruice reposta.

HVNC TV DIVA, & c.) hunc tu Diua recubantem tuo corpore com-plexa.

INCLVTA) sic habent libri scripti. inclutus autem (inquit Festus) clarus, nobilis, iam y, & u, idem sonant.

AGERE HOC) naturam rerum explicare: hoc ipsam, quod suscepimus, attentè, & sine cura agere: in hoc studium incumbere. de hoc loquendi genere nos plura diximus in commentar. Horatianus. sic lib. 4. Nos agere hoc autem, & naturam quaerere rerum.

TEMPORE INIQVO) tempore aduerso. tempore iniquo, æquo animo, antithesis.

TALIBVS IN REBVS) in rebus turbulentis: tempore belli.

Quod superest, vacuas aureis mihi Memmiada, & te

Primùm Graius homo mortaleis tendere contrà:
 Est oculos aufus, primúsque obsistere contrà:
 Quem nec fama deùm, nec fulmina, nec minitanti
 Murmure compressit cælum: sed eo magis acrem
 Virtutem inritat animi, confringere vt arcta
 Naturæ primus portarum claustra cupiret.
 Ergo viuida vis animi peruicit, & extra
 Processit longè flammantia mœnia mundi:
 Atque omne immensum peragrauit mente, animoque:
 Vnde refert nobis victor, quid possit oriri,
 Quid nequeat: finita potestas denique quoique
 Quàm sit ratione, atque altè terminus hærens.
 Quare relligio pedibus subiecta vicissim
 Obteritur: nos exæquat victoria cælo.

HVMANA ANTE OCVLOS) significat, Epicurum animos hominũ religione, id est, inani deorum timore, & superstitione liberasse. Nam Epicurus quidem, vt testantur Diog. Laërtius, & M. Tullius, scripsit librum de pietate erga Deos: & supra diximus, Epicurum, quamuis negaret, Deos curam habere rerum humanarum: neque preces tamen, neque venerationem, & cultum deorũ, tanquam præstantium naturarum, suscipuisse. quæ sunt profectò valde inter se pugnantia, vt ostendit M. Tullius lib. I. de nat. Deorum, his verbis. Atqui scripsit librum de pietate erga Deos Epicurus, ita vt Coruncanium, aut Scauulam, pontifices maximos, te audire dicas, non eum, qui susulerit omnem religionem. nec manibus, vt Xerxes, sed rationibus, Deorum immortalium templa, & aras euerterit. Quid est enim cur Deos ab hominibus colendos dicas, cum Dij non modò homines non colant, sed omnino nihil curent, nihil agant? At est eorum eximia quædam, præstansque natura, vt ea debeat ipsa per se ad se colendam, allicere sapientem. An quicquam eximium potest esse in ea natura, quæ sua voluptate lætans nihil nec actura sit vquam, neque agat, neque egerit? Quæ porro pietas ei debetur, à qua nihil acceperis? aut quid omnino, cuius nullum meritum sit, ei deberi potest?

IACERET) humilis, mæsta, & prostrata esset: vel, vt Nonius interpretatur, qui hunc versum profert, forderet.

GRAVI SVB RELL.) grauem religionem dixit, tamquam onus.

QVÆ CAPVT A CAELI) σμα τὸ πῦρ. Nam corpus quoddam affingit religioni, & facit eam caput è cælo proferentem ad terrendos mortaleis.

GRAIVS HOM. O) Epicurus, Atheniensis, Gargetius, Neoclis filius.

TENDERE.) Sic Non. Marcellus legit, non, vt habet libri omnes & vulg. & manuscripti, tollere: quem hac secunda editione secutus sum, reiecta altera scriptura, vt supposita. tendere oculos. autem dixit, pro contendere. contendere porro oculos ita dictum, vt contèdere vocè, vireis, cursum, & simil. lib. 5. Tanto posse minus cum signis tendere cursum. Est autem longè plus oculos contendere, quàm tollere. Illud enim significat contenta acie aliquid intueri, & aciem oculo-

rum in rem, quæ cernitur, defigere. sic Afran. Contendit oculos: derepète abit cælo. Horat. epist. I. Non possis oculos quantum contendere Lynceus. Lucret. infrà eod. lib. bro. Nulla potest oculorum acies contenta tueri. Idem lib. 4. nisi se contendit acutè.

VIRTUTEM INRITAT ANIMI) inritat pro irritauit positum. vt apud Virg. lib. 9. Sceptra palatini, sedemque petit Euandri. Notat Priscian. Eumâr, cupit, audit, & similia, habere vltimam syllabam circumflexam, si patiantur syn-copam. sic iterum Lucr. lib. 6. quas exitus hic animai Disturbat vrbeis. Itaque postrema syllaba longa est. quem (inquit) neque fama Deorum, neque fulmina, neque cælum minaci murmure compressit, sed eo magis irritauit, atque excitauit eius animi virtutem, vt omnibus difficultatibus sublatis, ac remotis, ad explicationem nature, cognitionemque rerum inuolutarum, atque obscurarum aditum, viamque sibi muniret.

CONFRINGERE VT ARCTA, & c.) allegoria est ducta à re militari, & expugnationibus vrbiũ. libri veteres omnes habent, arcta.

CVPIRET) cuperet, notant Nonius, & Priscianus: atque hoc verbo in hac inflexione sæpe vititur Lucret.

VIVIDA) acris, potens, animosa. idem infrà, & viuida tellus Tued res teneras effert in luminis oras. Virg. 5. AEn. Exigui numero, sed bello viuida virtus. idem lib. 10. non viuida bello Dextra viris, animusque ferox. viuatus & viuידus (inquit Festus) à magna vi dicuntur.

ET EXTRA PROC.) & longè proceßt extra mœnia mundi, & c.

FLAMMANTIA) flammantia propter sidera, & igneis æthereos.

ATQVE OMNE IMMENSVM, & c.) aliud esse putat Epicurus id, quod appellat omne, id est τὸ πῦρ, aliud mundum. Nam mūdus est finitus: omne autem, est infinitum. mundus omni continetur, immò verò (si diis placet) mundi innumerabiles, eius sententia, quotidie & sunt in omni, & intereunt: at omne & hunc mundum, ceterosque omnes continet, & numquam neque natum, neque interiturum est.

VNDE REFERT) profert hunc versum Nonius, & interpretatur, refert, ostendit. ego referre hoc loco sic accipiendum puto, vt apud Virg. AEn. 4. Egre-giam verò laudem, & spolia ampla referis: pro reportare. vt sit translatio à re militari.

QVID POSSIT ORIRI, & c.) iterantur hi duo versus & hoc libro infrà, & lib. 5. victor Epicurus (inquit Lucretius) refert nobis ex ea veritatis inuestigatione, atque explicatione nature, quid possit nasci, quid non possit: qua ratione suus cuique rei finis sit constitutus, & terminus immotus, stabilis, æternus, altissimèque defixus, ac depectus. Legendum autem, quàm sit ratione, vt duobus aliis locis legitur.

ATQVE ALTE TERMINVS HAERENS) hunc locum virgilius est imitatus, seu potius mutuatus lib. 4. AEn. Et si fata iouis poscunt, hic terminus hæret. Horatius stabilem rerum terminum appellat carmine seculari. Thra so ille, quem iam supra descripsi, ridicule legendum hic censet, vtque altè terminus hæreat, & repugnantibus libris omnibus, & reclamante lege carminis.

PEDIBVS SVBIECTA) virgil. lib. Georg. 2. Felix, qui potuit rerum cognoscere causas, atque metus omnes, & inexorabile fatum subiecit pedibus, stre-pitumque Acherontis auerni.

VICISSIM,) quæ antea è cæli regionibus caput ostendebat, & homines sub se, tanquam graui onere oppressos tenebat.

OBTERRITVR) cod. Memm. habet, Exteritur. ceteri cum vulgatis cõgruunt.

VICTORIA) Epicuri, qui cognitis rerum causis, inanem deorum metum sustulit, pietatem duntaxat securam, & deorum maiestati consentaneam reliquit: vel qui omnes religiones funditus euertit, & ita terroribus animos hominum liberauit. sed dicamus, Epicurum cum in plerisque alijs rebus, tum in hac impium fuisse: atque iccirco nullo modo audiendum.

Illud in his rebus vereor ne fortè reatis
Impia te rationis inire elementa, viamque
Endogredi sceleris. quod contrà sapius olim
Religio peperit scelerosa, atque impia facta:
Aulide quo pacto Triviai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine fœdè
Ductores Danaum dilecti, prima virorum:
Quo simul infula virgineos circumdata comtus
Ex vtraque pari malarum parte profusa sit:
Et mæstum simul ante aras adstare parentem
Sensit, & hunc propter ferrum celare ministros:
Adspectuque suo lacrymas effundere ciueis:
Muta metu terram genibus summissa petebat:
Nec miseræ prodesse in tali tempore quibat,
Quod patrio princeps donarat nomine regem.
Nam sublata virum manibus, tremebundaque ad aras
Deducta sit, non vt, sollempni more sacrorum
Perfecto, posset claro comitari Hymenæo:
Sed casta incestè nubendi tempore in ipso
Hostia concideret mactatu mæsta parentis:
Exitus vt classi felix, faustusque daretur.
Tantum religio potuit suadere malorum.

ILLVD IN HIS REBUS) Occupatio est. Illud (inquit) in his rebus timeo, ne te putes introire disciplinam impiam.

IMPIA ELEMENTA) impias institutiones, ac præceptiones: aut impiam disciplinam: vel timeo, ne dicas, te ad impie rationis initia introire.

ENDO GREDI) endo, præpositio antiqua, quæ valet in: vt endoperator, seu induperator, endopeditus, endo statu, endo mari, endo manus apud hunc eundem, pro imperator, impeditus, in statu, in mari, in manus. Et testamentum endo procinctu, endoitium, pro in procinctu, & initium: de quibus lege Festum. sic & apud Lucill. Quam lepidè lexes compositæ! vt tessera omnes Endo pavimento, atque emblemate vermiculato! sic enim legendus ac scribendus secundus versus, non vt

vulgò, Arte pavimento &c. Idem, iactare endo foro se omnes, decedere nusquam. Quod autem vulgò indu quoque pro in, vsurpant, indu factum esse puto ex endo. Quamquam Indugredi à veteribus dictum esse arbitror, Probi grammatici auctoritate fretus, qui hunc versus profert.

SCELERIS) id est impietatis. nam scelus, facinus est: vel cruentum, vt sceleriorum & paricidarum, vel in parentis, patriam, Deos.

QVOD CONTRA) sic habent libri quatuor manuscripti, & ita legendum putant viri docti: quibus assentior. Sic enim & M. Tullium cum alibi, tum in Lelio loqui memini. Peccasse enim se non anguntur: obiurgari moleste ferunt. quod contra oportebat, delicto dolere, obiurgatione gaudere. vbi vulgò legitur, quin contra:

SCELEROSA) scelerata, seu sceleris plena. Varro lib. 5 de ling. Latina: scelerosi hominis. Terent. Eunuch. vbi illum scelerosum misera, atque, impium inueniunt?

AVLIDE QVO PACTO) id est quemadmodum ductores Danaum &c. post vocem facta, apponenda duntaxat virgula est, aut comma. nam hic versus, & aliquot, qui deinceps sequuntur, ex superioribus apti sunt.

TRIVIAI VIRGINIS) triuie virginis, nempe Dianæ. dicta autem Diana triuia est, (vt scribit Varro lib. 6. de lingua Latina) vel quod in triuio ponatur, vel quod luna putetur esse, quæ in cælo tribus viis mouetur, in latitudinem, longitudinem, altitudinem: vel quod (vt alij volunt) eadem sit Luna, Diana, Proserpina. Virgil. lib. 4. Æneid. Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ. reodini appellant Græci, eadem ratione: idemque παρθερον, vt Lucretius virginem.

IPHIANASSAI) Iphianassa, Iphigeniæ Agamemnonis filia. Cum Græci vento aduerso Aulide detinerentur, neque eis vlla ad Troiam perueniendi facultas daretur, Agamemnon, Chalcante consulto, eiusque responso audito, quod fuit eiusmodi, iratam Dianam esse placandam, votumque ei persoluerendum (voverat autem Dianæ, quod in suo regno pulcherrimum anno illo nasceretur.) Iphigeniam filiam suam, quæ nihil erat eo quidem anno natum pulchrius, immolauit. Promissum potius non faciendum, quam tam tetrum facinus faciendum fuit, inquit M. Tull. lib. 3 de Offic. sic & Horat. lib. 2. saty. 3. Tu cum pro vitula statuis dulcem Aulide natam Ante aras, spargisque mola caput improbe salsa, Incolumi capite es? hac de re autem lege Sophoclis Electram, & Euripidis Iphigeniam in Aulide. Huc pertinet illud Virg. Æneid. 2. sanguine placastis ventos, & virgine cæsa. Iphianassai autè legendum, quod agnoscit Prisc. non Iphianassæo, vt est in libr. vulgatis.

TVRPARVNT) inquinarunt, contaminarunt. sanguis enim inquinat: & quod cruentum est, impurum est: ex quo cruentum pro impuro vsurpatur. vt libro VI. An calum nobis vltro natura cruentum. Deferat, &c. vbi vulgò legebatur: natura corruptum.

DILECTI) hic apponenda est distinctionis nota. Theocr. ed. 17. Παῶν ἐκ πλείων ἀπολαύματα, ὧν ὁ φερόσ π. id est viri ex omnibus ciuitatibus dilecti, quorum aliquis vsus esset. Admonendus est lector, in tribus lib. manuscriptis, dilecti, scriptum esse: quod probō. Nam Festus quoque testatur dilectus militum dixisse veteres, non delectus. Atque hanc vocem semper ita scriptam reperio in libris manuscr. tum apud alios scriptores, tum apud M. Tullium. Exempli causa, Philipp. V. bello autem dubio quod potest esse stadium dilectus? & paucis verbis post. tumultum decerni, iustitium edici, saga sumi dico oportere, dilectum haberi, sublatis vacationibus. Idem pro Milone, in narratione, Cõuocabat tribus, se interponebat, Collinam nouam ex

dilectu perditissimorum ciuium conscribebat. *Quem locum eo libentius protuli, quod in omnibus libris vulgatis mendose legitur, non eò solùm quod delectum habent pro dilectu, & scribebat, pro conscribebat, sed etiam quod coloniam nouam, pro Collinam nouam. Fuit autem Collina vna ex quattuor tribubus rusticis. Nolim verò Fr. Fabricium Marcoduranum sua laude fraudare, qui se hunc M. Tullij locum ita scriptum, in libris antiquis reperisse testatur.*

PRIMA VIRORVM) Flos virorum. idem Theocr. ἄριος ἀώτος: vel prima virorum, id est ἀριστὰ ἀνδρῶν, vt loquuntur Græci. Lucianus Timone, ἀριστὰ ἰκολάγον: & ita Adrianus Turnebus. sed vtraque explicatio videtur mihi eodem recidere.

SIMVL) simulatque, simul vt.

INFVLA) filamentum laneum, quo sacerdotes feminae, & hostiæ velabatur. Virg. Georg. 3. Lanæ dum niuea circumdatur infula vitta.

VIRGINEOS CIRCUMDATA COMTVS) data circum virgineos comtus. ἀναστροφῆ: id est circumdata capiti, & temporibus comtæ virginis, vel comto capiti virginis.

ET MÆSTVM SIMVL, & c.) & simul. id est eodem tempore, vel & simulatque sensit, id est vidit, vel cognouit potius (erat enim velata) mæstum parentem Agamemnonem adstare, & c. ad hunc locum pertinent illa M. Tull. in orat. perfecto. Si denique pictor ille vidit, cum immolanda Iphigenia tristis Chalcas esset, tristior Vlysses, mæretet Menelaus, obuoluendum caput Agamemnonis esse, quoniam summum illum luctum penicillo non posset imitari, & c.

CELARE) vagina reatum, conditumque habere: vel si quis malit legi, celerare, vt scriptum est in nonnullis codicibus, id erit celeriter expedire, codices manuscripti tamen quattuor habent, celare.

MVTA METV TERR. GENIB. SVMM. PET.) sic habent omnes libri & manuscripti, & typis excusi: neque video quamobrem quicquam mutare debeamus. sic enim Virgilius est locutus Æneid. 9. Molle pecus, mutumq; metu. & 12. Siat pecus omne metu mutum. & M. Tull. Erumentaria. itaque illum in iure metu, conscientiaque peccati mutum, atque exanimatum, ac vix viuum relinquo. Idem pro domo sua, ciuitatemque fractam malis, mutam, debilitatam, abiectam metu, & c. Auancius tamen legendum putabat, Vulta metu terr. gen. & c. vt sit hæc huius loci sententia, Iphigenia vulta, id est vultus submissa, metu, id est propter metum, terram genibus petebat: vultus submissa autem, hoc est, vultu summissio. neque enim est quod quemquam offendat vocis nouitas. Nam eam etiam vsurpauit lib. 4. sed quos vtriusque figuræ esse vides iuxta, miscenteis volta parentum, & c. Præterea eadem voce vtitur Latini in numero multitudinis, pro singulari. M. Tull. epist. lib. 12. Vultus tuos mihi expressit omnes. & lib. 2. de Orat. Vultus omnes aduersarij diligenter perspicendi. Virg. lib. 4. Æneid. hærent infixi pectore vultus. & lib. 1. notos pueri puer indue vultus. Iam verò summissio vultu dixit Virgil. lib. 12. Æneid. sic dea summissio contra Saturnia vultu: & Catull summissio poplite, Carm. de Pel. & Thet. nupt. Proiciet truncum summissio poplite corpus. Ego tamen lectionem receptam, & vulgatam retinendam, præsertim à veterib. libris confirmatam, censeo. Nam & Virg. postremam huius versus partem imitatus est. Summissi petimus terram, & c. lib. 3. Æneid. & idem Lucretius lib. 3. terræque petitus suauis.

QVOD PATRIO PRINCEPS, & c.) princeps, id est prima. sic lib. 5. Qui princeps vita rationem inuenit eam, quæ Nunc appellatur sapientia. Notauimus in commentar. Horat. ad illum locum oda 16. lib. 1. Fertur Prometheus addere principi Limo coactus particulam vndique Defectam & c. sic idem Horat. epist. 19. lib. 1. Libera per vacuum posui vestigia princeps. Magnum immanitatis, atque atrocitatis in parte argumentum, filiam eam, à qua prima sit pater appellatus, mactare. sic Æschines in Orat. ἡ ἀνοσιβότης inuicitur in Demosthenem, quod is die septimo post filia eius, quæ se prima patrem appellat, mortem, hostias immolasset, his verbis, ὡρὶν περὶ δῆσαι, καὶ τὴ νομιζόμενα ποιῆσαι, σεφαιωσάμενος, καὶ λδοκῆν ἐδῶκε λαβῶν, ἐξεδύπει, & περιώρηται, τὴν μόνην ὁ δειλαίος. ἢ ὡρὶ τὴν αὐτὴν πατέρα ὡρῶσαι, πῶσαι ἀπολέσαι. id est, prius quàm filiam luxisset, prius quàm eius funeri iusta soluisset, coronatus, & albatu bouem immolabat, morem maiorum negligebat, leges & instituta ciuitatis violabat, vnica filia miser amissa, quæ ipsum prima patrem appellat, quem locum commemorat M. Tull. Tuscul. 3. his verbis. Itaque & Æschines in Demosthenem inuehitur, quod is septimo die post filia mortem hostias immolasset. at quàm rhetoricè! quàm copiosè! quas sententias colligit! quæ verba contorquet! vt licere quiduis rhetori intelligas. Eundem profert Plutarchus ὡρῶσαι. ὡρῶσαι ἀπολλῶν. & in vita Demosthenis notat. Itaque Iphigenia apud Euripidè his maximè verbis se patrem Agamemnonem flexuram sperat. Πρώτη ὁ ἐκαλεῖσαι πατέρα. ἢ σὺ πατέρα ἐμέ. id est, Te prima patrem vocaui, tu me filiam.

NAM SVBLATA VIRVM MAN) Tolli manibus virorum, aut etiã sustolli, vt mactaretur, cum ratione consentaneum est: vt verò in matrimonio collocaretur, absurdum fortasse alicui videatur. Sed videri non debet. Nam fortasse hoc referendum est ad morem Romanum, quo nouæ nuptæ sursum lata, id est sublata, domum viri ducebantur. natum ex sabinarum raptu, quæ primæ Romanorum uxores fuerunt. vel, vt alij volunt, significare volebant, virgines debere videri eò ire inuitas, & vi coactas, vbi virginitatè essent amissuræ: vel hanc sublationem signum esse coniunctionis sempiternæ, & indissolutæ præ sagiebant, vt, quemadmodum inuita domum viri ingressa esset, ita, nisi vi & necessitate magna coacta, eam non esset relictura.

SOLLEMNI) id est vsitato, stato, rato & fixo. Sollemne vel à solo, quod est τὸ ὑφίσταμενον, id est quod subsistit, vel ab Osca voce sollo, quod est totum: ex qua sollers quasi ὁλος ἀρετῆ, id est totus ars, & virtus, totusque in omni re prudens. rectè autem geminatur l, vt producat prima syllaba. Deducta est (inquit) non vt sollemnibus & vsitatis sacris perfectis, posset in claro & amplo matrimonio collocari, & c.

CLARO COMITARI HYMENÆO) id est, vel in claro matrimonio collocari, vt lib. 4. Et multa steriles hymenæis antè fuerunt Pluribus: vel nuptiali carmine, eoque claro propter nuptiarum claritatem celebrari. nam comitari hoc loco παρρητικῶς accipiendum est. nec mirū, cum etiam comito, as, fuerit veteribus vsitatum.

CASTA INCESTE) ἀνήθεις incestè autem, id est impure, propter sanguinem. nam sanguis inquinat, & impurum reddit. ex quo cruentum posui lib. V I, pro eo, quod est, impurum. Antalum nobis vltro natura cruentum Deferat. quod paullo antè commemorauimus.

NVBENTI TEMP. IN IPSO) eo ipso tempore, quo nubere debebat:

vel quo, matura viro, & nubilus erat.

MACTATV) mactatione, & immolatione à parente facta. mactare proprie valet magis augere, quasi magis auctare, ornare, honorare. M. Tullius ex Nonio, Ferunt laudibus, mactant honoribus. Itaque non solum ita loquimur, mactare Diis hostiam, id est, immolare. ut Virg. lib. 3. Aeneid. Cælicolum regi mactabam in litore taurum: & Lucret. lib. 5. Et nigras mactant pecudes, & manibus Diuis Inferias mittunt: sed & mactare Deos, pro eo, quod est, sacrificiis deos honorare, seu placare. M. Tull. in Vatin. Cum puerorum extis Deos mactare soleas. ex quo mactare malo, & mactare infortunio, Plaut. Bacchid. & ego te, & ille mactamus infortunio: cuiusmodi est illud apud Terent. Heaut. ergo herus damno auctus est.

EXITVS V.T. CLASSI.) Hæc Agamemnonis erat $\alpha\epsilon\sigma\phi\alpha\sigma\iota\varsigma$, propter quâ filiam suam immolaret. itaq; sic eum facit priuato homini respondentem Horatius sat. 3. lib. 3. Verum ego ut hærenteis aduerso litore nauicis Eriperem, prudens placui sanguine Diuos. Vide Eurip. Iphig. in Aulide.

TANTVM RELIGIO POT.) acclamatio: ut inf. eodem lib. Tantum elementa queunt permutato ordine solo. & Virg. lib. 1. Aeneid. Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Tutemet à nobis iam quouis tempore, vatam
 Teriloquis victus dictis, desciscete quæres.
 Quippe etenim quàm multa tibi iam fingere possum
 Somnia, quæ vitæ rationes vertere possint,
 Fortunâsque tuas omneis turbare timore?
 Et meritò. nam si certam finem esse viderent
 Aerumnarum homines: aliqua ratione valerent
 Religionibus, atque minis obistere vatam.
 Nunc ratio nulla sit restandi, nulla facultas:
 Aeternas quoniam pœnas in morte timendum,
 Ignoratur enim quæ sit natura animai:
 Nata sit, an contra nascentibus insinuetur:
 Et simul intereat nobiscum morte diremta:
 An tenebras Orci visat, vastâsque lacunas:
 An pecudes alias diuinitus insinuet se:
 Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno
 Detulit ex Helicone peremni frunde coronam:
 Per genteis Italas hominum quæ clara clueret.
 Et si præterea tamen esse Acherusia templa
 Ennius æternis exponit versibus, edens,
 Quò neque permanent animæ, neque corpora nostra:
 Sed quædam simulacra modis pallentia miris.
 Vnde sibi exortam semper florentis Homeri
 Commemorat speciem, lacrymas & fundere falfas
 Cœpisse, & rerum naturam expandere dictis.

TUTEMET A NOBIS) Hunc versum profert Orisc. lib. 12. Sententia autem huius loci hæc est, Quid Agamemnonem, regem ambitiosum, & stultè religiosum commemoro? tu ipse doctrina politus, atque ab omni superstitione liber, ac solutus, iam à nobis desciscere conaberis.

TERRILOQVIS) id est quæ loquuntur poetæ ad homines terrendos: quibus non imbecilli solum animi, verum etiam fortes, & constantes terrentur interdum, ut de Cerbero, de Acherunte, de Tantalo, Sisypho, Tityo, & ceteris.

DESCISCERE) duo libri manuscripti habent, disciscere: nonnulli, desistere: quibuscum consentiunt quidam vulgati. ceteri desciscere. quos sequor.

POSSVM) sic habent tres libri manuscripti, & typis excusi Vicetini, & Parisienses. sed hoc præterea varietatis in libris manuscr. reperi, quòd quidam habent, me fingere possum: quam scripturam nonnulli docti viri probant: aiuntque sic locutos esse veteres. alij ex hac suspicantur esse legendum, ex me fingere possum. Ego suspicatus aliquando sum legendum, confingere possum. Verumtamen aut vetus scriptura probanda, aut vulgata ac recepta. ne illa quidem mihi reiicienda videtur, ex me fing. poss.

VERTERE) euertere. Virg. Aeneid. 1. Tyrias olim quæ verteret arceis. Lucret. lib. 3. pietatem vertere fundo.

CERTAM FINEM) sic habent libri omnes manuscr. Vaticanus, Memm. Tethianus, Bertin. atque hæc scripturam agnoscit Nonius. Denique apud hunc scriptorem ferè semper hoc nomen in genere femin. usurpatur, ut inf. eod. lib. Denique iam quoniam generatim reddita finis. & lib. 2. certa Finis vtrinque tenet summâ. & 3. nec quæ sit pœnarum denique finis. & in plerisque aliis locis. sic apud Virg. lib. 5. Quæ finis standi? & apud Horat. od. 17. Epod. Quæ finis, aut quod me manet stipendium? Sententia autem huius loci hæc est. Si homines ærumnarum & miseriarum finem in morte viderent: aliqua ratione religionibus obstare possent. Nunc autem cum putent animos esse immortales, nasci videntur in miseriam sempiternam, neque se vquam quieturos sperant.

ÆTERNAS QVON. PœN. IN MOR. TIMENDVM) id est timere oportet. ut apud Græcos, $\phi\omicron\beta\epsilon\tau\iota\omicron\varsigma$. sic loquitur inf. eod. lib. Multa nonis verbis præsertim cum sit agendum. id est cum multa agere oporteat. & lib. 2. Addendum parteis alias erit: inde sequetur, & c. & lib. 3. Quinque (ut opinor) eam faciendum est sensibus auctam. ibid. vsque adeò prius est in nobis multa ciendum. & lib. 4. multâque nobis Clarandum est, planè si res exponere queamus, & c.

NATURA) $\epsilon\iota\sigma\alpha$. NATA SIT, AN CONTRA) vtrum anima nata sit vnâ cum corpore, ut volunt Stoici, & Aristoteles: an contra ab æterno creata in corpora nascentium insinuetur, atque infundatur, ut sentit Plato, & veteres Academici. Arnobius lib. 1. aduers. genteis: Quid sit sensus, quid anima, aduolaritne ad nos sponte, an cum ipsis facta sit, & procreata visceribus: mortis particeps degat, an immortalitatis perpetuitate donata sit.

ET SIMVL INTEREAT, & c.) & vtrum nobiscum moriatur anima, an ad inferos descendat, an in alia corpora migret: quæ postrema opinio fuit Pythagoreorum. dictum autè, insinuet se pecudes, pro sinuet, seu insinuet se in pecudes. nam veteres interdum non addebant præpositionem, si ea iam esset in verbo compositò. ut adigere arbitriū, potius quàm adigere ad arbitriū, & adigere insurandū, propugnâ mugis, apud Horat. sic idè Lucret. lib. 2. Hoc etiâ magis hæc animi te aduertere parest.

ENNIVS VT NOSTER CECINIT) qui videtur fuisse Pythagoræus. Horat. epist. ad August. Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus, Vt Criticidj cuncti, leuiter curare videtur, Quod promissa cadant, & somnia Pythagoræa. Persius sat. 6. Cor iubet hoc Enni, postquam destertuit esse Mæonides, Quinætu pavone ex Pythagoræo.

QVI PRIMVS) Primus Latinorum.

HELICONE) Bæotia monte, quem Musæ incolunt.

PER GENTEIS ITALAS HOM. Q. CL.) Sic habent nonnulli libri manuscripti: alij, omnium. Vtraq; scriptura probabilis est. Vtra sit recta & vera, quaeritur. Si hominum probabimus: ita explicabimus: quæ corona clara esset per genteis hominum Italorum. Sin omnium, sic: quæ corona, omnium coronarum clarissima per gēteis Italiae clueret, vt sit positius pro superlatiuo. quale est illud apud Ennium, Saturnia magna dearū: nisi quis dicat hic genitiuum esse diuisionis: quod genus apud Græcos vsitatisimum quidē est, sed etiam Latini vsurpant, vt Plinius, nigra ouium.

CLVERET) id est nominaretur: & ita Nonius. citat & illum Lucillij versum: Cuius opera Troginū calix per castra cluebat: Et illud Ennij, per genteis esse cluebat omnium miserimus. Valet etiam cluere interdum idem, quod videri, insignem esse, haberi, excellere, esse: vt infra eod. lib. Nec ratione cluere eadem, qua cōstat inane. ibid. Quæ nondum clueant vllō tentata periclo. & lib. 2. Nec minus, atque homines inter se nota cluere. ibid. primordia rerū, Inter se simili quæ sunt perfecta figura, Infinita cluere: & lib. 3. Vtilis inuenietur, & opportuna cluebit. lib. 4. Cuiuscunque cluet de corpore fusa vagari. Vtitur hoc verbo & Plautus non vno loco.

TEMPLA) regiones loca. Varro lib. 6. de lingua Latina. Vnus erit, quem tu tolles in cæcula cæli Tempia. Templū tribus modis dicitur, ab natura, ab auspicio, ab similitudine. ab natura, in cælo: ab auspiciis, in terra: ab similitudine, sub terra. In cælo templum dicitur, vt in Hecuba: O magna templa calitur commixta stellis splendidis, &c.

EDENS) edens per hos duos versus, qui sequuntur, Quod neque, &c. vt quidā doctissimi viri putant: alij volunt esse Lucretianos.

SED QVAEDAM SIM. MOD. PALL.) imitatus est hunc versum Virgilius multis locis, siue sit Ennianus, siue Lucretianus: vt Georg. 2. & simulacra modis pallentia miris: & AEn. 1. Ipsa sed in somnis inhumati venit imago, Cōiugis ora modis attollens pallida miris. & 6. Multa modis simulacra videt volitantia miris: & 10. Ora modis Anchisiades pallentia miris. Sed non dissimulabo, hunc versum abesse à codice Bertiniano, & Memmiano.

VNDE SIBI EXORTAM, &c.) ad hunc locum pertinent illa M. Tullij lib. 2. Acad. quaest. Num censes Ennium, cum in hortis ambulasset cum ser. Galba vicino suo, dixisse, visus sum mihi cum Galba ambulare: at cum somniauit, ita narravit, visus Homerus adesse poeta. Idem ibid. dormientium visa imbecilliora esse dicebas, quam vigilantium. quo modo? quia cum experrectus esset Ennius, non diceret, se vidisse Homerum, sed sibi visum esse.

ET FVNDERE) sic codex Berrinianus, & Memmianus. alij, effundere.

SEMPER FLORENTIS) Legendum, Semper florentis Homeri, vt sit i qv. quemadmodum notat Donatus ad illud Terentij, Et heri semper lenitas, &c.

SALSA) epithetum otiosum, vt quidā putant. qualia sunt illa, ἄλογοι ὀδύρας,

id est albos dentes: ἄλογοι γάλακτος, apud Homer. id est albi lactis: humida vina, apud Virg. alba niue, apud Horat. & alibi, dentibus albis.

EXPANDERE) explicare. in nonnullis libris scriptum est, exponere: in alijs expromere. ego hanc lectionem retinco.

Quapropter bene cū superis de rebus habenda
Nobis est ratio: solis, lunæque meatus
Qua fiant ratione: & qua vi quæque gerantur
In terris: tūm cum primis ratione sagaci
Vnde anima, atque animi constet natura, videndum:
Et quæ res nobis vigilantibus obuia menteis.
Terrificet morbo affectis, somnóque sepultis:
Cernere vti videamur eos, audiréque coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.
Nec me animi fallit, Graiorum obscura reperta.
Difficile inlustrare Latinis versibus esse:
Multa nouis verbis præsertim cū sit agendum.
Propter egestatem linguæ, & rerum nouitatem.
Sed tua me virtus tamen, & sperata voluptas
Suauis amicitæ, quemuis efferre laborem
Suadet: & inducit nocte vigilare ferenas,
Quarentem dictis quibus, & quo carmine demum.
Clara tuæ possim præpandere lumina menti:
Res quibus occultas penitus conuifere possis.

QVAPROPTER BENE CVM SVPERIS) concludit hunc locum hoc modo. Quoniam igitur videmus, ignoratione causarum, & rerum à natura inuoluntarum, homines miserè cōturbari, cū cetera res omnes obscuræ nobis sunt perquirendæ, & cognoscendæ, tūm maxime, quæ sit animi natura, videndum est, cū hoc loco coniunctio est, cui respondet altera, tūm, quarto ab hinc versu.

ET QVA VI QVAEQVE GERANTVR) legendum videtur, genantur: nō geratur, vt vulgò legitur. geno enim idem valet quod gigno. Cuius verbi ignoratione complures non apud hunc poëtam solum loci deprauati sunt, vt posterius ostendemus, verum etiam apud Varronem, & ceteros. Genium appellabatur deum (inquit Festus) qui vim obtineret rerum genendarum: vbi vulgò legitur & scribitur, gerendarum, corruptè. Varro lib. 1. de re rust. cap. 31. id ex pabuli segete viride sectum, antequam genas siliquas. Idem cap. 12. Quod est principium genendi. Idem in Andabata. Sed quod hæc loca aliquid genunt: quem postremum locum testem producit Priscian. lib. 10. cum altero Lucretij ex lib. 3. tanto magis insitiandū, Totum posse extra corpus durare, geni que. Verum tamen ferri hic potest recepta lectio, gerantur. gerantur autem, id est administrantur, à natura scilicet, vt sit tralatio ab imperatoribus, & magistratibus, qui res gerunt: quod ipsum tamen etiam transfatum est ab ijs, qui onera gerunt: id est sustinent.

SAGACI) sagaces proprie canes dicuntur: quia in eis vis odorandi eximia. Itaque sagaces appellantur, multi, & sollertis acuminis, inquit Festus. idē Lucret. inf. eod. lib. Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci Querimus, & c. ibid. infr. Verum animo satis hæc vestigia parua sagaci Sunt. & lib. 2. Nec minus hæc animum hæc cognoscere posse sagacem: & c. lib. 4. Tu mihi da tenuis aureis, animum que sagacem.

SOMNOQUE SEPULTIS) Ex Ennio. Nunc hostes vino domiti, somnoque sepulti. sic & Virg. lib. 2. Æn. Inuadunt urbem somno, vinoque sepultam. idem lib. 9. somno, vinoque sepulti Procubuerunt. ibid. Rutuli somno, vinoque sepulti Conticuerunt. Hoc totum autem, vigilantibus, somnoque sepultus, Græci dicunt, ὕπνου ἐν ὄνειρον.

MORTE OBITA QVORVM, & c.) iteratur hic versus lib. 4. mutuatus autem est hoc principium versus Virg. lib. 10. Æn. Morte obita quales fama est volitare figuras. notat Macrob. lib. 6. Saturn.

TELLVS AMPECTITVR OSSA) vel tamquam mater, vel simpliciter, continet. Virg. Æn. 5. Quam quæ Dardanium tellus mihi seruat Aestem, Et patris Anchisæ gremio complectitur ossa?

NEC ME ANIMI FALLIT) sic potius legendum, quam ut in quibusdā libris legitur, animus fallit. sic enim loquuntur interdum Latini, præsertim poëta, Falsus animi, æger & saucius animi: & crucior animi, & c. quamquam altera lectionem non ausim damnare. Verum tamen ausim, præsertim cum sic habeant plures codices, & ita scriptum sit apud Macrob. lib. 6. Est autem hoc loco occupatio.

MVLTA N. V. P. CVM SIT AGENDVM) id est cum multa sint nouis verbis agenda, seu agere oporteat, ut supra admonuimus. agendum enim actionem significat, ut apud Græcos ἀγῶν, id est agere oporteat. cum multa nobis verba sint innouanda: vel cum multa nobis nouis verbis sint appellanda.

PROPTER EGEST. LING.) Sic inf. eod. lib. nec nostra dicere lingua Concedit nobis patrij sermonis egestas. & lib. 3. rationem reddere auentem Abstrahit inuim patrij sermonis egestas. Sic Cato apud M. Tull. lib. 3. de Finibus, de Zenone. Cum vteretur in lingua copiosa factis tamē nominibus, ac nouis: quod nobis in hac inopi lingua nō conceditur. quamquam tu hæc copiosorem etiam dicere soles. Idem contra lib. 1. Non est hic omnino docendi locus: sed ita sentio, & sæpe disserui, Latinam linguam non modò non inopem, ut vulgò putarent, sed locupletiores etiam esse, quam Græcam. Quando enim, ne nobis dicam, aut oratoribus bonis, aut poëtis, postea quidem quam fuit, quem imitarentur, vllus orationis vel copiosæ, vel elegantis ornatus defuit?

SPERATA VOLVPTAS) sic habent quinque libri manuscripti, & excusi Paris. Veneti antiq. Vicetini, Florent. Quam scripturam secutus sum tum adductus tot librorum auctoritate: tum quod consentaneum est Lucretio, Epicuri decreta Latinis litteris illustranti, amicitia, & ex amicitia nascentis voluptatis causa, scribendi Laborem perferre. alij codices, si quis forte eos sequi malet, habent, spectata voluntas.

QVEMVIS EFFERRE LABOREM) Sic habet quinque libri manuscripti, & ex impressis, Vicetini: atque hæc germana est scriptura. nam & ita veteres loquebantur. vetus poëta apud M. Tull. orat. pro Sextio: si tu laborem summa cum cura offeras nullum. Vulgari autē, perferre lab. quam lectionem quamuis nō damnam, antiquam tamen magis probo.

PRÆPANDERE LVMINA) δαδουῦν, præferre facies: præferendo facies, lumen aperire. lib. 5. Tempore item certo roseam Matuta per oras Aetheris auroram defert, & lumina pandit. Vno verbo Latino prælucere.

PENITVS) introrsus.

Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est Non radij solis, neque lucida tela diei Discutiant, sed naturæ species, ratioque: Principium hinc quous nobis exordia sumet; Nullam rem è nihilo gigni diuinitus vñquam. Quippe ita formido mortaleis continet omneis, Quod multa in terris fieri, cæloque tuentur: Quorum operum causas nulla ratione videre Possunt: ac fieri diuino numine rentur. Quas ob res, vbi viderimus nil posse creari De nihilo: tum, quod sequimur, iam rectius inde Perspiciemus: & vnde queat res quæque creari: Et quo quæque modo fiant opera sine diuūm.

HVNC IGITVR TERR.) tres versus, qui deinceps consequuntur, iterantur in princip. lib. 2. & lib. 6. Eorum autem hæc sententia est. Hunc igitur terrorem, quem animis nostris incutit ignoratio causarum, cogitatio mortis, simulacra mortuorum, vel morbo affectus, vel dormientibus obijci solita, & similia, dissipent, & depellant, necesse est, non radij solis, & lux diurna, sed contemplatio naturæ, & ratio.

TELA DIEI) idem dicit. nam radij solis, tela diei sunt, utpote quibus tanquam telis huc & illuc iactis, ac diffusis totus orbis terrarum illustretur. Iam tela à Græco τῆλοσθαι dicta sunt, quod è longinquo loco mittuntur. Sic Ausonius Mosella, Luciferique pauent letalia tela diei. Notum autem est, Apollinem ab Homero & ceteris poëtis Græcis ἠελίοσθαι, & ἠελιοθῆται, id est, longè iaculantem appellari.

SPECIES) ἡ θεωρία, ἡ θεα: id est contemplatio. Cicero lib. 2. de nat. deorum. Nulla est enim insatiabilior species, & c.

RATIO) vel ratio simpliciter, id est λόγος: vel ratio naturæ, ut supra ratio cæli, & ratio deorum.

PRINCIP. HINC) id est cuius contemplationis, & rationis principium, nobis hinc nascetur, & proficietur. hinc autem, nempe, Nullam rem è nihilo, & c.

NVLLAM REM È NIHILO GIGNI) Omnium, qui vñquam de natura locuti sunt, fuit hæc opinio communis, nihil ex nihilo fieri: quod testatur Arist. 1. lib. φυσικ. τὸ γινόμενον ἐκ μὴ ὄντων γίγνεται ἀδύνατον. καὶ τὸ τῶν τῶν ὁμοιωμοῦσιν τῶν ὄντων παύσις οἱ καὶ φύσις, id est non potest fieri, ut id, quod gignitur, ex iis, quæ non sunt, gignatur. Nam de hac opinione omnes, qui de natura scripserunt, consentiunt. ibid. κοινὴ δὲ τῶν φυσικῶν, οὐδὲν γίγνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. id est communis opinio eorum, qui de natura disputarunt, nihil fieri ex nihilo. Etiam Democritus, quæ auctorem in primis sequitur Epicurus (Nam in physicis totus est alienus Epicurus, ut scribit M. Iulius lib. de finibus, quippe qui à Democrito pleraque omnia sumat).

Democritus igitur quoque hanc eandem sententiam probat, *μὴδὲν οὐτὴ μὴ ὄντος γί-
νεσθαι, μὴδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν φησὶν ἄρτι*: id est nihil ex nihilo fieri, neque in nihilum inte-
rre. Huc pertinent illa M. Tull. lib. 2. de diuinatione. Nō ergo omnium interitus, at-
que obitus natura conficit: & erit aliquid, quod aut ex nihilo oriatur, aut in ni-
hilum subito occidat. quis hoc physicus dixit v̄mquam? Ne Aristoteles quidem ab
hac communi omnium opinione longius discessit. Ita enim longam hac de re dispu-
tationem concludit lib. 1. φυσ. ἀποδοσ. nihil ferē ex eo, quod non est, simpliciter,
seu ex eo, quod non est per se, quale est priuatio, quam Græci σὴρησιν nominant. fie-
ri: sed contrā omnia fieri ex materia, quæ est ὄν, id est ens (liceat nobis hoc vocabu-
lo vti) ens (inquam) per se: non tamen ex materia fiunt omnia ea ratione, qua est
aliquid, sed qua ratione nihil est, seu est non ens, & ἔξ σμῆλεως, id est ex euentu:
hoc dico qua ratione inest in ea priuatio formæ eius, quam iam iam est inditura: id
est qua ratione est informis, & expers eius formæ, quæ materiam illam informatu-
ra est. ex eo autem, quod nihil est simpliciter & per se, veluti ex priuatione nihil
fit. ex eo igitur, quod est ens per se, fit ens. Verum tamen non fit per se, sed ex euentu,
id est quia euenit materiæ, vt ea forma, quam iam iam cōsecutura est, & ad quam
accommodata est, careat. hæc sunt Aristotelis.

DIVINITVS) diuina voluntate, seu diuino numine, vt idem statim loquitur.
τὰ μοῖρα.

CONTINET) afficit, seu coërcet, & constrictos tenet.

TVENTVR) cernunt, vident.

VIDERE) animo.

DIVINO NUMINE) diuinitus.

RENTVR) arbitrantur.

IVM, QVOD SEQVIMVR) sic habent omnes libri & manuscripti, &
typis excusi. quæ lectio si emendata est, hoc significat. vbi viderimus, nihil ex nihi-
lo creari posse, tum facilius id perspicimus, quod sequimur, id est, quod proba-
mus, & quod nobis proposuimus ad probandū, nempe & vnde quæque res creati
possit, & quomodo sine deorum opera creetur. Videtur mihi tamen reclamantibus
libris omnibus legendum esse, tum quod sequitur, & c.

OPERA SINE) sine opera, ἀνεργον.

Nam si de nihilo fierent: ex omnibu' rebus
Omne genus nasci posset: nil semine egeret.
E mare pri-nūm homines, è terra posset oriri
Squammigerūm genus, & volucres: erumpere cælo
Armenta, atque aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deserta teneret.
Nec fructus iide m arboribus constare solerent,
Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
Quippe vbi non essent genitalia corpora quoique,
Qui posset mater rebus consistere certa?
At nunc feminibus quia certis quidque creatur:
Inde enascitur, atque oras in luminis exit,

Materies

Materies vbi inest quouisque, & corpora prima.
Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quod certis in rebus inest secreta facultas.

NAM SI DE NIHILO FIERENT: EX OMNIBV' REBVS)
Epicuri verba ad hunc locum pertinentia, quæ exstant apud Laërtium, hæc sunt.
*Ἐπιφάνης δὲ οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. πᾶν γὰρ ἐκ παντός ἐστὶν ἄν, ἀπερμάτων γὰρ ἔστιν
ἄπειροσδερόμενον, καὶ ἐφ' ἄρα τὸ ἀφανὶσόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα εὐδαιμονώδης τὰ ἀπερμάτια,
καὶ ὄντων τ' εἰς ἀδύνατον.* id est primūm quidē nihil fieri ex nihilo. alioqui enim om-
nia ex omnibus orirentur, nihil egentia feminibus: & si id, quod interit, in nihilum
interiret, res omnes occiderent, cum ea, in quæ res resolverentur, non essent.

E MARE PRIMVM) è mare, pro è mari, antiquum. Carisius tamen do-
cet, nomina neutralia in e non factitia, in ablatiuo quoque eandem litteram serua-
re. M. Varro libro 3. de gente Rom. à mare separata oppida. idem libro 12. antiqu.
human. ab Erythreo mare orti. Varro Atacinus. Cingitur Oceano, Libyco mare, fra-
mine Nilo. sic & Horatius satyra 8. libro 2. Gausape purpureo mensam perferst.
ad hunc locum pertinet iocus ille Plautin. in mil. Glorioso. maris causa hercle ego
hoc vtor oculo minus. Nam si amare abstinuissem, tanquam hoc vterer. iocus est
ex ambiguo: quod inest in voce amare. dubium est enim vtrum dicat à mare pro à
mari, an amare à verbo amandi. qui locus explicatus est à Mureto libr. Variarum
lectionum 3. cap. 17.

SQUAMMIGERVM GENVS) pisces, vt infr. eodem lib. Nam quò squam-
migeri poterunt procedere tandem, Ni spatium dederint latices? & libr. 2. Præter-
ea genus humanum, mutæque natantes Squammigerūm pecudes. Animantium (in-
quit M. Tull. libro 2. de natura deorum.) aliæ corijs tectæ sunt, aliæ villis vestitæ,
aliæ spinis hirsutæ: pluma alias, alias squamma videmus obductas, alias esse cor-
nibus armatas, alias habere effugia pinnarum.

CONSTARE) constanter manere.

FERRE OMNES OMN. POSS.) omnes arbores omnia fructuum ge-
nera ferre possent. Virgilius hunc locum expressit Georgic. 2. Nec verò terræ ferre
omnes omnia possunt.

QVIPPE VBI) id est nam cum, & c.

GENITALIA) ad gignendum valentia: vim gignendi habentia. vt supra.

INDE) ex eo loco, vbi cuiusque materies inest. coniunge hæc duo, inde, vbi.

HAC RE) hanc ob rem, seu hanc ob causam.

SECRETA) distincta & separata.

Præterea, cur Vere rosam, frumenta calore,
Viteis Auctumao fundi suadente videmus,
Si non, certa suo quia tempore semina rerum
Cum confluerunt, patefit quodcunque creatur,
Dum tempestates adsunt, & viuuda tellus
Tutò res teneras effert in luminis oras?
Quod si de nihilo fierent: subito exorerentur
Incerto spatio, atque alienis partibus anni:

Quippe ubi nulla forent primordia, quæ genitali
 Concilio possent arceri tempore iniquo.
 Nec porro augendis rebus spatium foret vsus
 Seminis ad coitum, è nihilo si crescere possent.
 Nam fierent iuvenes subito ex infantibus paruis:
 Et terraque exorta repente arbutta salirent.
 Quorum nil fieri manifestum est: omnia quando
 Paullatim crescunt (ut par est) semine certo:
 Crescendoque genus seruant, ut noscere possis.
 Quæque sua de materia grandescere, alique.

CALORE) astate. VITEIS AVCTVMNO FVNDI SVAD.)

Treis codices manuscriptos secutus sum: quibuscum congruunt nonnulli vulgati. nam alij habent, sudante. Præterea in Florent. legitur, Vuas, non viteis. auctumno autem suadente dixit per translationem: ut et tralatio est, in sudante, si cui forte hæc scriptura probetur magis. ego quidem suadente magis probō. simili enim translatione vsus est infra libr. 2. ibi. Et iam cetera, mortaleis quæ suadet adire, Ipsaque et c. Tale fere est illud Plautinum Bacchid. princip. Quid est? quid metuis? ne tibi lectus malitiam suadeat? Sic iterum Lucretius lib. 7. imperare à rebus ratione vitibus, ad rem inaniam trāstulit. Nec minus in certo deteis cadere imperat etas.

DVM TEMPESTATES ADSVNT) id est tempora idonea, atque opportuna. nam tempestatis nomen est μέσων.

VIVIDA) vegeta, valida. viuatum et viuudum (inquit Festus) à magna vidicta sunt. supra notatum est.

TENERAS) epithetum, teneras, licet coniungere cum voce, oras: et tum interpretabimur, liquidas, molles. licet et cum voce, res, ut intelligamus res adhuc recentes, et infirmas, necdum ita corroboratas, ut iniuriam calis ferre possint. Sic infra paucis post versibus. Aëris in teneras possint proferrier auras.

ALIENIS PARTIBVS) id est intempesiuis: tempore non suo. suum, et alienum inter se opponuntur. quæ oppositio est illustris in illo Terentiano in Eunuchō. vide quid os suum, et cibus faciat alienus. ubi vulgo tamen legitur, otium.

QUÆ GENITALI CONC.) id est quæ prohiberi possent, quominus inter se congrederentur, et conuenirent ad rem aliquam gignendam. Concilium apud bonos scriptores, per translationem, quarumlibet rerum, ac personarum congregationem, ac cæcum significat: ut hoc loco, concilium genitale est congregatio corporum primorum ad gignendum valens. sic lib. 2. Multaque præterea magnum per inane vagantur, Conciliis rerum quæ sunt reiecta. id est, quæ non potuerunt coherere ad res gignendas. ibid. Quod tamen ut possint, ab cæcum, concilioque Nil faciet præter volgum, turbamque animantium. et lib. 3. Quam mortale quod est, immortali, atque peremni iunctum in concilio seuas tolerare procellas? Proprie autem concilium, et conciliare voces, sunt fullonia, ut docet Varro lib. 5. his verbis, Apud fullonem vestimentum, cum cogitur, conciliari dicitur. Iosephus Scaliger tamen notat, concilium et conciliare à ciliis dici, et conciliare esse σπιλωσις, πλῆσις, σπῆσις, id est condensare, constringere, et conculcare.

TEMPORE INIQVO) propter temporis iniquitatem, seu propterea quod d.

tempus esset alienum, aduersum, atque inopportunum. sic supra. patriam tempore iniquo. NEC PORRO AVGINDIS REBVS) id est, nec porro rebus iam nativis spatium opus esset ad congregationem corporum primorum, per quæ res illa iustam magnitudinem colligerent, atque acquirerent, et (ut infra loquitur) atatis florem contingerent.

SPATIO VSVS) id est spatium opus. Terent. Heaut. Mihi sic est vsus: tibi, ut opus est factum, face. sic idem Lucret. paucis versibus post. Nulla vi foret vsus enim, quæ partibus eius Discidium parere. et c. Sic et Plautus non semel.

OMNIA QUANDO, et c.) id est quoniam res omnes sensim crescunt certo semine conueniente. quando, hoc loco legendum est cum accentu graui in postrema syllaba. Docet enim Festus, Quando, cum graui accentu pronuntiat, idem significare, quod quoniam, et esse coniunctionem: cum acuto accentu vetus esse temporis aduerbium.

Huc accedit, uti sine certis imbribus anni
 Latificos nequeat factus summittere tellus:
 Nec porro secreta cibo natura animantium
 Propagare genus posset, vitamque tueri.
 Ut potius multis communia corpora rebus
 Multa putes esse, ut verbis elementa videmus,
 Quam sine principiis ullam rem existere posse.
 Denique cur homines tantos natura parare
 Non potuit, pedibus qui pontum per vada possent
 Transire, et magnos manibus diuellere montes,
 Multaque viuendo vitalia vincere sæcla:
 Si non materies quia rebus reddita certa est
 Gignundis, è qua constat quid possit oriri?
 Nil igitur fieri de nilo posse fatendum est:
 Semine quando opus est rebus, quo quæque creatæ
 Aëris in teneras possint proferrier auras.

LATIFICOS) latitiæ effectores. ex quo latificare. quo verbo etiam M. Tullius vsus est, lib. 2. de natur. Deorum. Indus verò, qui est omnium fluminum maximus, non aqua solum agros latificat, et mitigat, sed eos etiam conserit.

SUMMITTERE) subministrare, suppeditare, seu efferre. sic supra. tibi suauis dædala tellus summittit flores.

SECRETA CIBO) sine cibo, seorsum à cibo.

PROPAGARE) amplificare, multiplicare. tralatio à vitibus in verbo propagare, primam syllabam produxit, ut lib. 5. ut propagando possint procurrere sæcla. ibidem corripuit. Nec potuisse propagando procurrere prolem. sic et sup. et sæcla propagant. sic et Virg. nomen, propago, produxit lib. 6. nimium vobis Romana propago visa potens, superi. Propagatur genus autem, maris et femine coniunctione, scilicet, et rebus veneris. Atqui sine Cerere quidem et Libero friget venus: sine cibo autem non solum venus in animante languescit, sed ipsum quoque animans interit.

VT POTIVS MVLTIS) id est vt probabilius quis existimare possit, multa esse primordia rebus, quæ gignuntur, communia, quemadmodum elementa literarum multa videmus esse nominibus communia, quam rem vllam sine primordiis nasci, atque oriri posse.

PARARE) κατὰ φύσιν, efficere.

PEDIBVS QVI PONTVM) qualis fingitur Polyphemus à Virgilio lib. 3. Æneid. graditurque per aquor. Iam medium, nec dum fluctus latera ardua tinxit. quales & gigantes fuisse accepimus: de quibus lib. 2. fortasse nonnulla dicemus, ad illum locum, vix animalia parua creat.

VITALIA SÆCLA) sæcla hoc loco pro spatiis annorum posuit. Vitale autem idem valet, quod vita præditum, vel ad vitam pertinens, vel cum vita coniunctum. hoc totum autem, multa vitalia sæcla viuendo vincere, est, diu viuere.

REDDITA) attributa, vt sepe aliàs. QVANDO) quoniam: vt suprâ.

AERIS IN TEN. P. PROF. AVRAS) id est proferri in aërem, sic inf. Ordine mutato, & motu facere aëris auras.

Postremò, quoniam incultis præstare videmus
Culta loca, & manibus meliores reddi fætus:
Esse videlicet in terris primordia rerum:
Quæ nos fæcundas vertentes vomere glèbas,
Terraiq; solum subigentes, cimus ad ortus.
Quòd si nulla forent: nostro sine quæque labore
Sponte sua multo fieri meliora videres.
Huc accedit, vti quicque in sua corpora rursus
Dissoluat natura: neque ad nihilum interimat res.
Nam si quid mortale è cunctis partibus esset:
Ex oculis res quæque repente erepta periret.
Nulla vi foret vsus enim, quæ partibus eius
Discidium parere, & nexus exsoluere posset.
At nunc, æterno quia constant semine quæque:
Donec vis obiit, quæ res diuerberet ietu,
Aut intus penetret per inania, dissoluâtque:
Nullius exitum patitur natura videri.

MANIBVS) opera hominum, & opere rustico, cultura.

REDDI) sic legendum libris omnibus reclamantibus. hic enim ordo est. & quoniam videmus, fætus manibus reddi, hoc est fieri, meliores, & c. reddere autem, quod est in omnibus libris, ferri non potest.

ESSE VIDELICET) vel repetendum & non videndum, fatendum est, vel accipiendum est, videlicet, pro videre licet, seu perspicuum est, quod non est inusitatum, quemadmodum scilicet, pro scire licet, vt aliàs ostendimus, sibi, scilicet esse globosa, tamen cum squalida constant. lib. 2.

QVÆ NOS FÆCVNDAS) hic versus, & qui proxime sequitur, iteratur lib. 5.

VERTENTES) Virg. Georg. I. quo sidere terram. Vertere M. acenas. & lib. 7. Æneid. terram centum vertebat aratris.

TERRAIQVE SOLVM) solum (inquit Festus) terra. dicimus tamen solum terræ, & solum regni. Ennius. Sed sola terrai postquam permensa parumper. idem Tarquinio dedit imperium simul, & sola regni.

SVBIGENTES, mollientes, colentes. Vide Festum in voce, subactus. Virg. Georg. I. Ante Iouem nulli subigebant arua coloni. M. Tull. in Catone maiore. Quæ cum gremio molliato ac subacto sparsum semen excepit, & c. Idem translato lib. 2. de oratore ad Q. Fr. Subacto mihi ingenio opus est.

CIMVS AD) prouocamus ad ortus, id est facimus nasci, & oriri.

SPONTE SVA) sua vi, per se: ex quo sponte nata dicuntur, quæ sine manu hominum & cultura, nata sunt. Arnob. lib. 2. aduersus gentes: cum animantia cetera sponte natus alerentur, & nulla satione prolatis, & c. Græci ἀνομήν appellunt.

HVC ACCEDIT) Posteaquam docuit, nihil ex nihilo fieri, nunc (quod est consequens) ostendere incipit, res creatas non interire in id, quod non sit, id est in nihilum, sed prima corpora, ex quibus res omnes creatæ constant, vt pote solidissima, & simplicissima, æterna remanere.

NULLA VI FORET VSVS ENIM) sic habent tres libri manuscripti: alij, vsus ei. vtraque lectio probabilis est. sed hanc magis probò. Hæc enim huius loci est sententia. nulla enim vi opus esset, quæ vis partem eius rei, quæ periret, discinderet, ac dissolueret.

DISCIDIVM) sic habent tres libri manuscripti. discidium autem vox Latina est, ne quis forte de hoc dubitet, à verbo discindo, nata, vt excidium à verbo excindo, non à verbo excido. Virg. lib. 2. Æn. Abnegat excissa vitâ producere Troia. idem lib. 7. At licet amborum populos excindere regum. discidium autem idem valet quod discissio, disunctio, dissolutio. quo nomine vtitur sæpius & Lucretius, & alij boni scriptores, vt ego iam aliàs indicauit.

ET NEXVS EXSOLV.) i. & vincula dissoluere, quod valet, interimere.

AT NVNC, ÆTERNO) omnes libri scripti, & nonnulli excusi habent. Quòd nunc æterno: quæ scriptura si recta est, vt mihi quidem sit verisimile, sic interpretanda est, at nunc. sed nunc, nunc autem: vt dicimus, Quòd si, pro, si autem.

DONEC VIS OBIIT) secutus sum quinque librorum manuscriptorum auctoritatem. obiit autem, id est obuiam iit, incurrit, occurrit. Nam vulgati habent obeat. quam lectionem qui probant, desipiunt.

DISSOLVATQVE) licet legere, dissoluat, vt sit trium syllabarum, & ita erit versus spondiacus: licet & per dieresim, dissoluat: & item alibi. vt sit quadri-syllabum. EXITIVM) interitum. Exitium (inquit Festus) ponebant antiqui pro exitu: nunc exitium, pessimum exitum dicimus.

Præterea, quæcunque vetustate amouet ætas:
Si penitus perimit, consumens materiam omnem:
Vnde animale genus generatim in lumina vitæ
Redducit Venus: aut reductum Dædala tellus
Vnde alit, atque auget, generatim pabula præbens?
Vnde mare, ingenui fontes, externaque longè
Flumina suppeditant: vnde æther sidera pascit?
Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt,

Infinita ætas consumse antea, diésque.
 Quòd si in eo spatio, atque antea ætate fuere,
 E quibus hæc rerum consistit summa refecta:
 Immortali sunt natura prædita certè.
 Haud igitur possunt ad nilum quæque reuerti.

PRÆTEREA QUÆC. VET) Præterea (inquit) quæcunque senio & vetustate intereunt, si ea omnia funditus, & penitus, & omni ex parte intereunt: unde animalia suo quæque in genere reparari possunt per cõiunctionem maris & semina?
 VNDE ANIMALE GENVS) profert hunc vers. Carisius lib. I. & lib. 2. non longè à princip. ubi tamen non videtur ille animaduertisse, hoc loco, animale, esse adiectiuum: ut & lib. 2. quæ non animalia solum Corpora seiungunt, & c. & in eodem, Quatinus in pullos animaleis vertier oua Cernimus alituũ & c. & lib. 3 & totum esse animale videmus, & lib. V. tanto magis infitiandum Totum posse extrã corpus, formamque animale & c.

GENERATIM) per singula genera, ut supra. sic autem habent libri duo manuscripti: in quibus est Bertinianus: reliqui duo generatum: quos non sequor.

IN LUMINA VITÆ) Virg. lib. 6. Æn. Heu quantum inter se bellum, si lumina vitæ Attigerint, quantas acies, stragemque ciebunt?

REDDVCIT) geminatur d. metri causa. ut Rettulit, reperit, reccidere, reppulit, referre, redducit, apud hunc, & apud Virg. & apud Horat. & sexceta similia.

DÆDALA TELLVS) supra. tibi suaueis Dædala tellus Summittit flores.

INGENVI FONTES) secutus sum quatuor libros manuscriptos, quibuscũ consentiunt Florentini. ingenuos autem interpretor, non manu, aut opere factos, sed natiuos. ingenui etiã dicuntur, qui liberi sunt genere, & natura, non manu missione, aut vindicta, aut simili iuris civilis ratione: unde illa, ingenuus animus, ingenuus ciuis, ingenuæ artes, ingenuus pudor. ceteri libri habent ingenti, si quis forte magis probabit.

SUPPEDITANT?) suppetunt? vel parata sunt? absolute enim accipiendum, ut infra. Materies ut suppeditet rebus reparandis. sic M. Tull. Tuscul. quæst. quocunque loco bona suppeditant, ibi beatè possumus viuere.

VNDE ÆTHER SIDERA PASCIT?) Etiam nonnulli alij philosophi existimant, solem, & cetera sidera, & stellas, humoribus Oceani, & terræ vaporibus ali. sic M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. Ergo (inquit) cum sol igneus sit, Oceanique alatur humoribus, quia nullus ignis sine pastu aliquo possit permanere: necesse est aut ei similis sit igni, quem adhibemus ad usum, atque victum: aut ei, qui corporibus animalium continetur. ibid. Probabile igitur est, præstantem intelligentiam in sideribus esse, quæ & ætheream mundi partem incolant, & marinis, terrenisque humoribus longo interuallo extenuatis alantur. Virg. Æneid. I. polus dum sidera pascet, sed hac de re plura dicentur lib. 5.

CONSUMSE) id est consumfisse. talia sunt illa, promisse, quo vitur Catull. Euafti, percusti, diuise, erepsimus, quibus Horatius: vixer, direxti, accessis, extinxem, quibus Virgilius & Terent.

FVERE) si fuerunt ea, à quibus & c. id est si fuerunt principia quædam, & semina rerum, ex quibus hæc summa rerum reficitur, & reparatur, & constat: illa certè sunt immortalia, atque æterna.

Denique res omneis eadem vis, causaque volgo
 Conficeret, nisi materies æterna teneret
 Inter se nexus, minus, aut magis endopedita.
 Tactus enim, leti satis esset causa profectò:
 Quippe vbi nulla forent æterno corpore: corum.
 Contextum vis deberet dissoluere quæque.
 At nunc, inter se quia nexus principiorum
 Dissimiles constant, æternæque materies est:
 Incolumi remanent res corpore: dum satis actis.
 Vis obeat pro textura quouisque reperta.
 Haud igitur redit ad nihilum res vlla: sed omnes.
 Discidio redeunt in corpora materiai.

DENIQUE RES OMNEIS, & c.) huius loci hæc sententia est, ut mihi quidem videtur. Denique nisi & materia æterna esset, & ipsa teneret res magis, aut minus inter se connexas: eadem vis, & causa res omneis genitas consumeret, & deleteret: Nam solus tactus res genitas conficere posset. Sed legendum esset, inter se nexas minus, aut magis endopeditè, ut nexas referatur ad res, & endopeditè ad nexas.

INTER SE NEXVS, MINVS, AVT MAGIS ENDOPE-DITA) Sic habent tres libri manuscripti, & multi vulgati, quos sequor hac editione, quamuis olim aliam scripturam probauerim. alij enim habent, Inter se nexu minus, aut magis endopedito: alij, Inter se nexas minus, aut magis endopeditè. Atque hæc scripturam olim probaram, eiusque sententiam sic explicabam, nisi materies æterna res teneret nexas minus aut magis impeditè, & perplexè. alij, Inter se nexus minus, aut magis endopeditos. quæ lectio etiam probabilis est: ut per nexus inter se minus, aut magis impeditos significetur nexus inter se dissimiles, quo modo continuo loquetur.

TACTVS ENIM, & c.) hoc dicit: solus tactus, seu contactus satis magna causa esset leti: id est satis potens esset ad res interimendas. duriusculum est hoc loquendi genus: satis esset causa leti, pro satis esset magna causa leti. quidam docti ita legendum putant, hoc loco. Tactus enim leti omnibus esset causa profectò.

QUIPPE VBI NVLLA FORENT, & c.) id est, Nam cum corpora prima æterno corpore nulla essent, qualibet vis, & quavis causa eorum texturam, & concilium, & nexus dissoluere posset. Cum in omnibus libris vulgatis, & nonnullis manuscriptis legeretur, quorum, ego à duobus manuscriptis admonitus, eorum, reposui. Iam quod in codicibus Florentinis legitur, dissoluere quinquam, ut referatur ad vocem contextum, non probo. Namque huius loci hæc mihi videtur esse sententia si materies non esset æterna, id est, si non essent quædam corpuscula prima immortalia, atque ita solida, ut nullo ictu perfringi possint: & si hæc æterna corpora non continerent res genitas magis aut minus inter se implicatas, & connexas, qualibet vis, & quilibet tactus, ac pulsus eas dissoluere atque interimere posset. nunc autem quia & corpora prima sunt æterna, & res genita aliæ alijs magis sunt inter se connexæ, & tandiu manent incolumes, donec vis satis potens, ac vali-

da, pro cuiusque rei textura, in eas incidit, atque incurrit. per nexus principiorum inter se dissimileis, significat res genitas inter se connexas minus, aut magis impeditè: quod paulò antè dixit. Licet tamen etiam ita legere, Quippe ubi nulla foret aeterno corpore, quorum, &c. eadem sententia, ut hic versus, & qui deinceps sequitur, pendeant ab ijs, quæ antecedunt.

DISCIDIO) per divisionem, ac dissolutionem. sic autem habent quattuor libri manuscripti, non dissidio.

Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terræ præcipitavit.
At nitidæ surgunt fruges: ramique virescunt
Arboribus: crescunt ipsæ, fatûque grauantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus, atque ferarum:
Hinc lætas vrbeis pueris florere videmus:
Frundiferasque nouis aubus canere vndique siluas.
Hinc fessæ pecudes pingues per pabula læta,
Corpora deponunt: & candens lacteus humor
Vberibus manat distentis: hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciuia per herbas
Ludit, lacte mero menteis percussa nouellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunque videntur:
Quando alid ex alio reficit natura: nec vllam
Rem gigni patitur, nisi morte adiutam aliena.

PATER ÆTHER.) Ennius. aspice hoc sublime candens, quem inuocant omnes Iouem. pater est æther: terra mater.

MATRIS TERRA) terra, deorum, atque hominum mater est: omnium deorum antiquissima, ut aiunt poëtæ: de qua leges plura lib. 2.

PRÆCIPITAVIT) præcipitatis egit, ac demisit.

NITIDÆ,) id est opimæ, pingues, vrbes. Sic lib. 2. Et sursum nitidæ crescunt. Idem eod. lib. Tum porrò nitidas fruges, arbuslæque læta, &c. Sic Hor. Sat. 5. lib. 2. Res ubi magna nitet domino fene.

FRUNDIFERASQ. N.) supra, Frundiferasque domos auium.

HINC FESSÆ PECYDES PINGVES PER PAB. L.) sic cod. Faëni, Scipionis Tethij, & Bertinianus. Vaticanus autem, Hinc fatæ pecudes, pingues, &c.

PABVLA LÆTA) pabula cum apud hunc scriptorem sæpe hoc epitheto appellantur, tum apud Virgil. Dixit tamen etiam pinguis pabula Virg. Georg. 1. & pabula terræ Pinguis concipiunt.

DEPONUNT) ponunt. sic Horat. lib. 2. oda 7. Longaque fessum militia latus Depone sub lauru mea, &c.

VBERIBVS MANAT DIST.) sic Horat. Epod. od. 2. Distenta siccet vbera. Virg. Pollione. Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ vbera. idem Melibæo. Thyrsis ovis, Corydon distentas lacte capellas.

MENTEIS PERCVLSA) aliàs percussa. vtraque lectio probabilis est. Menteis nouellas, hoc est, quod Græci poëtæ dicunt, ἀπαλὰς φρένας. Lege quæ ad illud versus scripsimus lib. 3. Scilicet in tenero tenerascere corpore mentē Non fugientis.

QUANDO ALID.) id est quoniam aliud ex alio natura reficit, & reparat. sic autem loquebantur veteres. alid, & alid, pro alius, & aliud. Catull. de coma Berenices. An ne bonam oblita es facinus, quo regium adepta es Coniugium: quo non fortius ausit alid? alid pro alius dixerunt antiqui, inquit Prisc. lib. 12. & Sospater lib. 2. Veteres non tantum alius dixerunt, sed etiam alid. ut Sallust. Alid alibi stantes, omnes tamen aduersis vulneribus conciderunt. Iterum Lucret. infra. Sic alid ex alio per te tute ipse videre Talibus in rebus poteris. idem ibid. Namque alid ex alio clarescet. & lib. 3. Sic alid ex alio numquam desisset oriri. & lib. 5. Sic alid ex alio peperit discordia tristis. Quod autem quidam Thraso ait veteres dixisse alid pro alius, de alid nullam fieri mentionem: quid istis a finis facias? quasi verò non satis sit, grammaticos veteres admonuisse, alid, usurpatum esse ab antiquis pro alius, & non eo ipso significarint etiam alid eisdem usurpasse pro aliud. sed quid opus est admonitione Grammaticorum, cum & Catullus in coma Berenices usurpat alid, pro alius, ut supra ostendimus, & alid pro aliud? sic enim ille ad Marlium. Nec tantum niueo gausa est vlla columbo Compar. seu quid alid dicitur improbius. Sic autem lego apud Catullum. & item Ansonius in epigramm. non longè à princip. Sic enim ille: Suasisti Venus alma duos ἀσπείρας ut amarem: Odit me vtraque. alid demodò consilium. Postremò liquidò iurare possum sic scriptum esse in duobus libris manuscript. Bertin. & Memmiano.

NISI MORTE ADIUTAM ALIENA) sic Arist. lib. 1. ἀδελφὸς ἄλλοις καὶ φρονεῖ. ἢ τὸ δὲ φρονεῖ, ἀλλὰ φρονεῖ, ἢ τὸ δὲ φρονεῖ, ἀλλὰ φρονεῖ. sic vulgò dicimus, ortus vnus, alterius est interitus: & vnus interitus, ortus est alterius. Idem lib. primo. καὶ τὸ φρονεῖ. cap. 2. Atque hoc eleganter exprimit Lucretius: nulla res nascitur nisi morte aliena adiuta: morte aliena, id est alterius rei interitu. adiutam autem excutendum curauit, tum quia in vno manuscripto exemplari huius vocis postrema syllaba demersa erat in litura, tum quòd si, adiuta, legeremus, significaret, ipsam naturam mori posse, & mors aliena opponeretur, morti naturæ: alienum, enim eorū est, quæ ad aliquid referuntur. quæ sententia esset absurda. oportet enim mortē alienam opponi morti, seu origini potius eius rei, quæ gignitur.

Nunc age, res quoniam docui non posse creati
De nihilo, neque item genitas ad nil reuocari:
Ne quæ fortè tamen cœptes diffidere dictis,
Quòd nequeunt oculis rerum primordia cerni:
Accipe præterea, quæ corpora tute necesse est
Confiteare esse in rebus, nec posse videri.
Principiò venti vis verberat incita pontum,
Ingenteisque ruit naueis, & nubila differt:
Interdum rapido percurrens turbine campos
Arboribus magnis sternit, monteisque supremos
Siluifragis vexat flabris: ita perfurit acri
Cum fremitu, sæuitque minaci murmure pontus.

Sunt igitur venti nimirum corpora cæca:

Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli,

Verrunt, ac subito vexantia turbine raptant.

NUNC AGE, RES QUONIAM) libri Faëni, & Tethij habent. Nunc agefis, quando docui nil posse creari. De nihilo, neque item genita ad nihilum reu. alij, Nunc age, res quoniam docui non p. cr. quos nunc secutus sum. Nunc incipit ostēdere, esse atomos, id est corpora prima, & indiuidua: neque ea iccirco minus esse, quod oculis non cernantur: idque probat multis alijs similibus collectis, quæ nihilominus corpora sunt, etiam si ad spectu non sentiantur. Auctores atomorum sunt Lencippus, & Democritus, ut tradunt Plutarch. Diogenes Laërt. M. Tull. Plutarch. & Ἐπιπύρου τοῦ φιλοσοφ. Ἐπιπύρου ὁ Νεοκλείου Ἀθηναίου καὶ Δημοκρίτου φιλοσοφίας, ἐφηται ἀρχαί τ' ὄντων σώματα λόγῳ θεωρητὰ, ἀμέτρητα κενῶ, ἀβύνητα, ἀίδια, ἀφθάρτα, & c. id est, Epicurus Neoclis filius Atheniensis Democritum in philosophia secutus, principia rerum dixit esse corpora quædam, quæ ratione cernuntur, inanis seu vacui expertia, non generata, aeterna, numquam interitura. Diog. Laërtius in Democr. ἀνεκὶ αὐτῶν πᾶθε, ἀρχαί τ' ὄντων ἀπὸ μοις, καὶ κενὸν τὸ ἄνα πᾶτα νεομύδου, καὶ ἀθάλαττα ἀπύρου π' ἔτι κόσμοις, καὶ ἄβυνητα, καὶ ἀφθάρτα. id est Videntur hæc Democrito: principia rerum esse atomos & inane: reliqua autem omnia lege & opinione valere: tum mundos esse infinitos, ortos, & interituros. M. Tull. lib. I. de Finib. Principio (inquã) Epicurus in physicis totus est alienus: Democrito adijcit per pauca mutans, sed ita, ut ea, quæ corrigere vult, mihi quidem deprauare videatur. Ille atomos quas appellat, id est corpora indiuidua, propter soliditatem censet in infinita inani, in quo nec summum, nec medium, nec ultimum, nec extremum sit, ita ferri, ut concursuibus inter se coherescant. Idem in Lucullo. Cur enim (inquies) cum ex illis indiuiduis, vnde omnia gigni Democritus affirmat, & c. Idem iterum lib. I. de Finib. Aliena dicit in physicis, nec ea ipsa, quæ tibi probarentur, sed si qua in his corrigere voluit, deteriora fecit. Has atomos multis locis idem M. Tull. exagitat, ut lib. I. de nat. Deorū. Abūteris ad omnia atomorū regno, & licentia: hinc, quod cūque in solū veni, ut dicitur, effingis, atque efficis, quæ primū nulla sunt, nihil enim est minimū. deinde nullum est inane, nihil enim est, quod vacet corpore. Corporibus autē omnis obsidetur locus. Ita nullum inane, nullum esse indiuiduum potest. ibid. Ista enim flagitia Democriti, siue etiam antē Lencippi, esse corpuscula quædam leuia, alia aspera, rotunda alia, partim angulata, curuata quædam, & quasi adunca: ex his effectum esse cælum, atque terras, nulla cogente natura, sed concursu quodam fortuito. Idem lib. 2. de nat. Deorum. hic ego non mirer esse quemquam, qui sibi persuadeat, corpora quædā solida, atque indiuidua sua vi, & gravitate ferri, mundūmq; effici ornatissimum, & pulcherrimum ex eorum corporum concursione fortuita: Hæc qui existimat fieri potuisse, non intelligo cur non idem putet, si innumerabiles vnus, & viginti formæ litterarum vel aureæ, vel qualeslibet aliquod cōiiciantur, posse ex his in terram excussis, annales Ennii ut deinceps legi possint, effici: quod nescio an ne in vno quidem versu possit tātum valere fortuna. ibidem paucis post versibus. Quod si mundum efficere potest concursus atomorum: cur porticum, cur templum, cur domum, cur urbē non potest, quæ sunt minus operosa, & multo quidem faciora? Certe ita temere de mundo effutiunt, ut mihi quidem numquam hunc admirabile cæli ornatum, qui locus est proximus, suspexisse videantur. sic Octavius apud Arnobii

lib. 8. Quo magis mihi videntur qui hunc mundi totius ornatum non diuina ratione perfectum volunt, sed frustis quibusdam temere coherentibus conglobatum, mentem, sensum, oculos denique ipsos non habere.

TVTE) hunc locum testem producit Priscianus lib. 12.

VIS INCITA) vis incitata, malè quidam supponunt, vis insita, nam cum hæc lectio recta sit, & veterum codicum auctoritate confirmata, cum à Lucretio sæpe alibi est usurpata: ut lib. 5. Multa videmus enim caelestibus incita flammis fulgere: & 6. Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti percindat nubem. sed non dissimulabo, scriptum esse in codice Faëni, & item in Tethij, verberat incita portus: in Bertiniano, cortus, ad quem locū emendator quidam adscripserat, corpus, ego portus, ut in re obscura, & scriptura corrupta, non damno.

R VIT) ἐπερπατητός accipiendum est, ut infra. Quamlibet in partem trudent res antè, ruuntque. Sic Virg. Georg. I cumuloque ruit malè pinguis arcne. Idem 2. & ruit arnam Ad cælum picea crassus caligine nubem.

NVBILA DIFFERT) id est dissipat, & difficit, sic infra. Et calidos simul à medio differret igneis. & lib. 2. Scinillasque agere, & late differre fauillā. Virg. Georg. 1. Scythiæ que hiematis, atque arida differt Nubila. Horat. od. 10. Epod. Fractosque remos differat Idem ibid. Post insepulta membra differunt lupi.

INTERDV M RAPIDO PERC. TVRB) Virg. lib. I. Georg. Omnia ventorum concurrere prælia vidi: Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis sublimè expulsam eruerent: ita turbine nigro Ferret hiems cælumque leuem, stipulasque volanteis.

MONTEISQVE SVPREMOS) id est montium cacumina. Virg. Georg. 4. At chorus equalis Dryadum clamore supremos Implent monteis. Siluifragis flabris autem, id est ventis siluas frangentibus, id est acribus & validis.

SÆVITQVE MINACI MVRM.) Virg. Æneid. I. Illi indignantes magno cum murmure montis Circum claustra fremunt. Idem ibid. Interea magno misceri murmure cælum.

CORPORA CÆCA) id est, quæ cerni oculis non possunt: quæ sub adpectu non cadunt: ἀόρατα. inf. eod. lib. Naturam clandestinam, cæcamque adhibere. Virg. Georg. 4. & spicula cæca relinquunt. Idem lib. I. Æneid. nimbo sus Orion In vada cæca tulit.

VERRVNT.) Virg. Georg. 3. Ille volat simul arua fuga, simul æquora verrēs. Sic Arnobius lib. 8 sub persona Octavii, Nec mirare, si deum non vides. Veto, & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur: & sub oculos tamen non venit ventus & flatus.

Nec ratione fluunt alia, stragēmque propagant,
Quam quom mollis aquæ fertur natura repente
Flumine abundanti, quod largis imbris auget
Montibus ex altis magnus decursus aquai,
Fragmina coniiciens siluarum, arbuſtaque tota:
Nec validi possunt pontes venientis aquai
Vim subitam tolerare: ita magno turbidus imbr
Molibus incurrens validis cum viribus amnis

Dat sonitu magno stragem, voluitque sub vndis
 Grandia saxa: ruit quæ quidquid fluctibus obstat.
 Sic igitur debent venti quoque flamina ferri:
 Quæ, veluti validum flumen, cum procubuere
 Quamlibet in partem: trudent res antè, ruuntque
 Impetibus crebris: interdum vertice torto
 Conripiunt, rapidoque, rotanti turbine portant.
 Quare etiam atque etiam sunt venti corpora cæca:
 Quandoquidem factis, ac moribus, æmula magnis
 Annibus inveniuntur, aperto corpore qui sunt.

MOLLIS AQVÆ) mollis, id est, quæ aliis corporibus cedit. Sic Virg. lib. 9. Æneid. in extr. ac mollibus extulit vndis. Iterum Lucr. lib. 2. quæ mollibus vndis litoris incurui bibulâ pauit æquor arenam. Non celabo autem lectorè, me in nonnullis libr. manuscriptis scriptum reperisse, ac cum moll. aq.

MAGNVS DECVRVS AQVAI) illustris tralatio. Nam decurrere est de superiore loco currere. Virg. lib. 2. Æneid. Laocoon ardès summa decurrit ab arce. Idem Æneid. 4. Ecce fera saxi deictæ vertice capræ Decurrere iugus. Idem in Daphnide. Saxosæ inter decurrunt flumina vallis. sic Horatius dixit, Fluminis ritus delabentis in mare Etruscum, od. 29. lib. 3. Cum hoc loco magis congruit Virgilius ille lib. 11. Æneid. aut ubi decursu rapido de montibus altis Dant sonitum spumosi amnes, & in æquora currunt.

NEC VALIDI POSSVNT.) Confer hæc Lucretiana cum illis Virgilianis Georg. 1. Sæpe etiam immensum calo veni agmen aquarum, Et sædam glomerant tempestatem imbribus atris. Collectæ ex alto nubes: ruit arduus æther, Et pluvia ingenti sata læta, bovmque labores Diluit, &c. Idem lib. 2. Æneid. In segetem veluti cum flamma furentibus Austris Incidit, aut rapidus montano flumine torrens Sternit agros, sternit sata læta, bovmque labores. Sed videtur Lucret. Homerum exprimere voluisse, ubi Diomedem cum torrente comparat. βίβλη. ι. η. Θωε γδ αμπεδοι ποταμω παδον η εοικος Χερμαρρω, δς ωκα ρεων ενεδρασε γαφύρας, &c. id est properabat enim, seu ruebat per campum fluuio abundanti similis torrenti: qui celeriter & rapide fluens pontes disicere solet.

RVIT QVA QVIDQVID) Virg. lib. 1. Æneid. Qua data porta ruunt, quidquid autè idem, quod quidque, hoc loco, vt sæpe alibi, de quo dicitur à nobis aliàs.

TRVDVNT RES ANTE, RVVNTQVÆ) Virg. Æn. 4. Idè omnes simul ardor habet: rapiuntq; ruuntq; & lib. 9. Immanè Teucris molè voluuntq; ruuntq;.

RAPIDOQVE, ROTANTI TURBINE) ex libris scriptis alij habet, rapidoque rotanti; alij, rapidique rotanti: quibuscum consentiunt nonnulli excusis, ego autem, rotantia, olim reposueram, partim veteris lectionis vestigia, partim Latini sermonis usum, & sententiam Lucretij secutus. subintelligitur enim, flamina nunc antiquam, rapidoque, rotanti, probo: neque tamen lectionem illam damno quin omnibus anteponebam, si antiquorum librorum auctoritate niteretur. sic enim fere locutus est supra, verrunt, ac subito vexantia turbine raptant.

QVANDOQVIDEM FACTIS, AC MORIBVS, ÆM.) plerique libri

typis excusi habent, motibus: & item manuscript. duo Memmianus, & Bertinianus. alij autem tres manuscripti, habent, factis, ac moribus: quæ scriptura si placebit, tralatio erit ab hominibus ad ventos.

Tum porrò varios rerum sentimus odores:
 Nec tamen ad nareis, venienteis cernimus vmquam:
 Nec calidos æstus tuimur: nec frigora quimus
 Vsurpare oculis: nec voces cernere suemus:
 Quæ tamen omnia corporea constare necesse est
 Natura: quoniam sensus impellere possunt.
 Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest res.
 Denique fluctifrago suspensæ in litore vestes
 Vuescunt: eadem dispansæ in sole ferescunt.
 At neque quo pacto perfederit humor aquai,
 Visu est, nec rursus quo pacto fugerit æstu.
 In paruas igitur parteis dispergitur humor:
 Quas oculi nulla possunt ratione videre.

TVIMVR) cernimus. Festus. tuor video: tueor defendo. sed iam promiscuè altero pro altero viuuntur.

VSVRPARE OCVLIS) cernere: quemadmodum vsurpare sermone dicimus pro commemorare, & referre. Idem Lucret. lib. 4. cum iam defluerint ea sensibus vsurpare.

QVÆ TAMEN OMN-CORP.) de odoribus, & vocibus disputaturus est lib. 4.

TANGERE ENIM ET TANGI) hoc vnum est ex principijs, & sententis raris ac fixis Epicuri: quidquid tangere & tangi potest, id corpus est itaque. Lucretius lib. 2. non solum vocem, verum etiam animi vireus contendens, hoc idem asseuerat, his verbis, Tactus enim, tactus, pro diuim numina sancta, Corporis est sensus. & lib. 3. Quorum nil fieri sine tactu posse videmus: Nec tactum porrò sine corpore. Neque verò quisquam philosophus tactum, sensum esse maxime corporis proprium negat. Aristot. libro 4. φυσ. ἀφ' αὐτῶν τῶν αἰσθητικῶν πρὸς ἀπὸν. id est, putant omnes ferè philosophi corpus esse quidquid tangi potest. Contrà idem Epicurus τὸ κενόν appellat interdum φυσὸν ἀσθητὴν, id est naturam tactus expertem, siue naturam intactilem. Profert hunc versum Tertullianus lib. 4. aduersus Marcianum. Iam verò quòd tactum maxime animalis esse proprium plerique item philosophi dicunt, hoc non est huius loci.

DENIQVE FLUCTIFRAGO) sic habent quattuor libri manuscripti, & impressi, vtrique veneti, & vicetini, & Parisienses, & Florentini, & Lugdun. Nonius Marcellus tamen in voce, feresco, hunc versum testem producens, legit, Fluctiuago, si locus mendo vacat.

VUESCVNT) id est, humescunt: ex quo verbo fit, vuidus. Horat. od. 5. lib. 1. vuida suspendisse potenti vestimenta maris Deo. Virg. in Gallo, vuidus hiberna venit de glande Menalca. Iterum Horat. od. 5. lib. 4. dicimus. integro Sicci manè die, dicimus vuidi, cum Sol Oceano subest. v arro libro 4. de ling. Latina. vuidum est, quod humidum: & ideo ubi id non est, succus abest.

ÆDEM DISPANSÆ IN SOLE SER.) sic habent libri manuscripti: quibuscum consentiunt impressi veneti recentiores, vicetini, & Lugdunenses.

At Parisienses, & Aldini antiqui, & Florentini, eadem candenti in sole ferescunt. dispanſæ autem, id est explicatæ, extentæ, à verbo, dispanſando Sed. quid si dicamus, legendum esse, dispassæ, seu dispeſſæ? Nam A. Gellius lib. xv. cap. xv. notat, veteres dixiſſe passum, pro pansum, à verbo, pando, ut passis manibus, & passis velis. Itaque Plantum in milite Glorioso mutata a, vocali in e, per verbi compositi morem, dispeſis dixiſſe pro dispassis, id est dispanſis: Omnino sic hos duos versus legendos puto, Denique fluctifrago dispanſæ (sive dispeſſæ) in litore vestes, Vuescunt: eadem candenti in sole ferescunt.

SERESCUNT) id est siccantur, ut interpretatur Nonius Marc. ex quo verbo, Serenitas. PERSEDERIT) in vestibus in litore suspensis, seu dispanſis, atque explicatis inhæserit.

EVGERIT) EST) neque quo pacto humor fugerit æstu, id est, propere abierit ob calorem, seu per calorem solis. sic autem reposuimus, auctoritate librorum manuscriptorum freti.

Quin etiam multis solis redeuntibus annis
Annulus in digito subtertenuatur habendo:
Stillicidi casus lapidem cauat: vncus aratri
Ferreus occultè decreſcit vomer in aruis:
Stratæque iam volgi pedibus detrita viarum
Saxea conspicimus: tum portas propter, athena
Signa manus dextras ostendunt attenuari,
Sæpe salutantum tactu, præterque meantum.
Hæc igitur minui, quom sint detrita, videmus:
Sed quæ corpora decedant in tempore quoque,
Invida præcluserit speciem natura videndi.

MVLTIS SOLIS REDEVNTIBVS ANNIS) expressit vim Græci nominis ενιαυτός, quod annum significat, dictus quasi in seipsum rediēs, tanquam circulus quidam. sic Virg. Æn. 8. Ex quo terdenis urbem redeuntibus annis Ascanius clari condet cognominus Albam. Horat. sat. 2. libr. 2. siue diem festum rediens adnoverit annus.

SVBTER) qua parte carnem tangit.
HABENDO) dum habetur, dum gestatur in digito. sic illud Virg. Georgic. 3. vritque videndo Fæmina.

STILLICIDI CASVS) Festus. stircidium quasi stillicidium cum stille concretæ frigore cadunt. stiria enim principale est. stilla deminutum. Quod autem ad sententiam attinet, eam libro 4. vberius tractavi in extr. Nonne vides, etiam guttas in saxa cadentes humoris. longo in spatio pertundere saxa? eandem sic Cherilus malus poeta, de quo Horat. epist. ad August. Grævus Alexandro magno Regi fuit ille Cherilus, incultis qui versibus, & male natis Rettulit acceptos, regale numisma, Philippos: hanc igitur eandem sententiam sic Cherilus ille complectitur: Πέρες αυ κοιλίας πάρις ὕδατος ἐδέλεξεν. & Ovidius, quem quidam viri docti alterum Cherilum esse volunt: Gutta cauat lapidem non vi, sed sæpe cadendo.

STRATA VIARVM) strata viarum sic dictum, ut supræmontium, clausa domorū, vana rerum, amara curarum, & similia, quæ notauimus in comment.

Horatianis. Virg. lib. I. Æn. Miratur portas, strepitumque, & strata viarum.

PORTAS PROPTER) αἰας, οὐκ, propter autem valet propè. portas porrò, urbium intellige.

SIGNA) quæ collocabantur in portis urbium: quæque salutabant & qui peregrè proficiscebantur, & qui peregrè redibant. Collocabant & patroni statuas figuram, & formam suam conformatas pro valuis ædium suarum, ut eas clientes venerarentur & oscularentur, si quando illi sui copiam facere non possent, ut notat Alcianus περὶ ψων iuris lib. VIII. cap. X.

MANVS DEXTRAS) quas osculabantur qui ex urbe exibant, & qui peregrè in urbem redibant.

SÆPE SALVTANTVM TACTV) huius salutandi moris infinita sunt apud Latinos scriptores exempla ex quibus licet pauca degustemus. Cic. epist. ad Brutum. Hæc scripsi in ipsa turba matutinae salutationis. Qu. Frater de pet. consul. deductorum officium manus est, quàm saluatorum. Virg. Georg. 2. Si non ingentem foribus domus alta superbis, Manè salutantum totus vomit ædibus vnam: At securâ quies, & nescia fallere vita. Mart. lib. 4. Prima salutanteis, atque altera distinet hora. Exercent raucos tercia caustidos.

CVM SINT DETR.) sic habent omnes libri & veteres, & recentiores. Nonnulli tamen. cum sunt detrita, legi volunt.

INVIDA PRÆCLVSIT) sic habent codices scripti Vatic. Bertin. & typis excusi, Vicetini, Parisienses, Veneti antiquiores. alij minus rectè, Præcludit. sententia autem huius loci est, natura inuidit, atque ademit videndi facultatem, quæ corpuscula decedant in quoque tempore ex illorum æneorum simulacrorū manibus.

Postremò, quæcumque dies, naturæque rebus
Paullatim tribuit moderatim crescere cogens,
Nulla potest oculorum acies contenta tueri.
Nec porrò quæcumque æuo, macièque senescunt:
Nec, mare quæ impendent vesco fale saxa peresa,
Quid quoque amittant in tempore, cernere possis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.

MODERATIM) id est modicè, & moderatè, & sensim. ita (inquit) res naturales crescunt, ut, quid quotidie accedat, cernere nemo possit.

CONTENTA) quemadmodum dicimur oculorum aciem contendere, cum quippiam defixis oculis, & acerrimo obrutu aspiciamus: ita contentam, id est intentam, & acerrimè defixam oculorum aciem Latine dicimus. Simili modo vsurpatur à Latinis illa, contendere nervos, vocem, fideis, seu chordas, pro intendere. dem Lucret. infra lib. 4. Et quæ tenuia sunt, nisi se contendit acutè, Cernere non potis est animus ibidem paucis post versibus, contendere se, atque parare. Vide supræ, ad illum locum, mortaleis tendere contra Est oculos ausus.

NËC, MARE QUÆ IMPENDENT) sic habent tres libri manuscripti, quibuscum consentiunt vulgati, Parisienses, virique Veneti, Florentini, Vicetini, Lugdunenses. Postremò hanc lectionem agnoscit Pomp Festus in voce, vesco: dictum est autem, impendent mare, pro impendent mari. seu in mare. & ita Terentius Rhorm. Ita nunc imperatum tanta te impendent mala.

VESCO SALE) *Vescus* (inquit *Festus*) *fastidiosus*. *ve* enim pro *pufillo* *vtēbantur*. *Lucretius* *vescum* dixit *edacem*, cum ait, *Nec, mare quæ impendent vesco sale saxa peresa*. *Hactenus Festus* significat autem ille, *vescum* *salem*, seu *sale*, à *Lucretio* dictum, quia *saxa* *péredat*, & *minuat*, & *consumat*. *Gell.* lib. 16. *Vescum*, quod *ex ve* *particula*, & *esca* copulatum est, *vtiusque diuersæ significationis vim capit*. *Aliter enim Lucretius* *vescum* *salem* dixit, *ex edendi intentione*, *aliter Lucilius* *vescum* appellat *cum edendi fastidio*.

QVID QVOQVE AMITTANT) sic legendum ex auctoritate trium librorum manuscriptorum, sic paulo ante, sed quæ corpora decedant in tempore quoque, &c.

NATURA GERIT RES) id est res administrat, & moderatur, tamquam imperatrix. sed fortasse legendum, genit: id est gignit: quod verbum *Lucretio* est vsitatissimum. Verumtamen nihil mutandam censeo.

Nec tamen vndique corporea stipata tenentur
Omnia natura. namque est in rebus inane:
Quod tibi cognosse in multis erit vtile rebus:
Nec finet errantem dubitare, & quærere semper
De summa rerum, & nostris diffidere dictis.
Quapropter locus est intactus inane, vacansque.
Quod si non esset, nulla ratione moueri
Res possent. namque, officium quod corporis exstat,
Officere, atque obstare, id in omni tempore adesset
Omnibus. haud igitur quidquam procedere posset,
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, sublimaque cæli,
Multa modis multis varia ratione moueri
Cernimus ante oculos: quæ, si non esset inane,
Non tam sollicito motu priuata carerent,
Quam genita omnino nulla ratione fuissent:
Vndique materies quoniam stipata quiescēt.

NEC TAMEN VNDIQUE) Nunc postquam docuit, esse corpora prima, aggreditur ad ostendendum esse inane. Et primum à motu è loco ad locum, quæ Græci *τοπος* nominant, probabit esse inane. Non tamen (inquit) omnia constipata, & condensata sunt corporibus. STIPATA) densata.

QUAPROPTER LOCUS EST INT.) Cum corpus & inane inter se sunt contraria: quidquid autem tangit, & tangitur, sit corpus: sequitur, vt inane sit intactum quiddam, id est locus intactus, seu locus sine corpore. Inane autem, locus non est simpliciter. nam locus, locati locus est. ergo corpore non vacat. at inane, ex *Epicuri*, & *Democriti* sententia ita debet esse corporis expertis, vt corpora prima, seu primordia rerum nihil in se habent inanis, aut vacui, hæc est sunt solidissima. Itaq; *Aristot.* lib. 4. *φυσ. ἀεραίου*. inane ait esse locum, in quo nullum est corpus: & eodem lib. τὸ κενόν, id est inane, dicit esse τὸ ἄκωκον διαστήμα, id est corporis spatium: & *Lucretius*

Lucretius lib. 4. *Plagarum* quia sunt expertia, sicut inane est: Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum. fungitur autem, id est, patitur.

QVOD SI NON ESSET, NULLA RAT.) si non esset inane, non esset motus (inquit.) At motus est: ergo est inane. Hæc de re, sic *Diog. Laërt.* in *Epic.* τὸ κενόν οὐτε ποιεῖται, οὐτε παύεται, ἀλλὰ κίνησιν μόνον δι' εαυτῶν ὡς ἄνωσι παρ' ἑαυτῶν. id est, inane neque facere quicquam, neque pati potest: sed motum duntaxat per se corporibus præbet. & *Arist.* lib. 4. *φυσικ. ἀερ.* ἀεραίου δὲ ἐστὶν, ὅτι ἢ κίνησις ἢ ἄνωσι: ἢ δὲ εἶναι. αὐτῶν δὲ ἢ ἐστὶν ποιεῖται, καὶ ἀνωσις. Οὐ γὰρ ἀπὸ δυνάμεως κίνησις, εἰ μὴ ἢ κενόν. τὸ γὰρ πλεονεξία δυνάμεως ἐστὶν δυνάμεως, εἰ δὲ δυνάμεως, καὶ δύο ἐν τῷ αὐτῷ ἐνδέχεται, καὶ ὁ ποιεῖται ἄνωσις ἐστὶν ἄνωσις. & c. id est, Dicunt autem vnum, motionem à loco ad locum non fore: hæc autem, translatio, & accretio est. Non enim queat esse motio, inquit illi, nisi sit inane. Nam quod plenum est, nihil in se recipere potest: quod si recipiat, & duo, & quæ otlibet in eodem loco corpora simul esse queant, &c. quod fieri non potest. *Ibidem* *Aristoteles* scribit, *Melissum*, cum probare vellet, vniuersum esse immobile, hoc vti solitum esse argumento. si vniuersum esset mobile, aut si moueretur: esset inane: at non est inane: ergo vniuersum est immobile, & quietum. Ex quibus intelligere licet, neque motum esse sine inani, & si motus sit, necessariò etiam esse inane. Ratio autè cur sine inani motus esse non possit, hæc est, quod sublato de rebus inani, quicquid est in natura rerum, corpus esset. at qui corporis officium est obstare: ergo res omnes sibi inter se obstarent, & ita nihil moueretur, nihil procederet, nihil progrediretur, sed omnia quiescerent: cum eis nulla progrediendi via patèret, aut facultas daretur: cumque nihil esset, vnde cedendi principium nasceretur. Hanc de inani opinionem videtur probare *Virgilius* in *Sileno* his versibus. Nanque canebat, vti magnum per inane coacta semina terrarumque, animæque, marisque fuissent, Et liquidi simul ignis: vt his exordia primis Omnia, & ipse tener mundi cœcreuerit orbis.

OFFICIUM QVOD CORPORIS) sic legi malo, cum præsertim plerique libri sic habeant, q. corporum. PROCEDERE) porò cedere: progredi. SVBLIMA QVE CÆLI) sic dictum, sublima cæli, vt ab *Horat.* acuta bellii, à *Cæsare*, occulta, & remota templi, lib. 3. de bello ciuili: ab hoc eodem *Lucret.* vera viai, serena cæli, abdita terrai, conuexa cali, prima viai, & similia: quorum plura exempla collegimus in commentariis *Horatianis*. iam sublimis, & sublimis æquæ sunt in vsu, vt *imbecillus* & *imbecillus*, *inermus* & *inermis*, *hilarus* & *hilaris*, &c. QVÆ, SI NON ESSET INANE, NON TAM) id est, quæ non modò motu non carerent, si non esset inane, sed omninò nata, seu genita non essent: vel sic explica: quæ si non esset inane, non tantum dico ea fuisse motu caritura, sed numquam fuisse nascitura: vel sic: quæ, si non esset inane: genita omnino non essent, nedum motu carerent. quæ omnes explicationes eodem recidunt. In hoc autem genere loquendi, priuata carerent, intelligere debemus, participium priuata adiuuare verbum, carerent. quod non est bonis scriptoribus inusitatum: quem admodum scilicet & nomina poni solent, quæ vim verbi adiuuent. quod in commentariis *Horatianis* obseruauimus. *Turnebus* tamen nouitate rei offensus censet hoc loco legendum, pronata carerent, à quo dissentio.

Præterea quamuis solidæ res esse putentur:
Hinc tamen esse licet raro cum corpore cernas:
In saxis ac speluncis permanat aquarum

Liquidus humor, & vberibus flent omnia guttis.
 Dissipat in corpus sese cibus omne animantum:
 Crescunt arbuta, & fætus in tempore fundunt:
 Quod cibus in totas vsque ab radicibus imis
 Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis.
 Inter sæpta meant voces, & clausa domorum
 Transuolitant: rigidum permanat frigus ad ossa.
 Quod nisi inania sint: quæ possent corpora quæque
 Transire, hæud vlla fieri ratione videres.
 Denique cur alias aliis præstare videmus
 Pondere res rebus, nihilo maiore figura?
 Nam si tantundem sit in lanæ glomere, quantum
 Corporis in plumbo: tantundem pendere par est:
 Corporis officium est quoniam premere omnia deorsum:
 Contrà autem natura manet sine pondere inanis.
 Ergo quod magnus sit æquè, leuiusque videtur:
 Nimirum plus esse sibi declarat inanis.
 At contrà grauius plus in se corporis esse
 Deliquat, & multo vacui minus intus habere.
 Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci
 Quærimus, admistum rebus, quod inane vocamus.

PRÆTEREA QVAMVIS, &c.) hoc dicit: propono mihi res genitas quantumvis densas ac solidas: attamen ex iis, quæ iam dicam, ex iisque exemplis, quæ afferam, perspicuum est, illas esse raro corpore contextas, ac præditas. quantumvis, id est quantumvis.

HINC TAMEN ESSE LICET) ordo est. licet cernas hinc, id est ex his, quæ statim subiungam, eas res esse raro cum corpore, licet cernas, id est licet tibi, & cuius non cæco, cernere. mendose autem habent nonnulli libri typis excusi, liquet, reclamantibus quattuor codicibus manuscriptis: quibuscum consentiunt Veneti antiquiores, Parisienses, Vicetini. Iam post verbum cernas, debet scribi interpunctio, nota. IN SAXIS, &c.) hæc sunt exempla.

DISSIPAT) alij libri habent, Dissipat: quod tantundem valet, ego plerosque veteres secutus sum.

QVOD CIBVS IN TOTAS VSQVE AB RAD.) Olim fretus auctoritate trium librorum manuscriptorum, in quibus erat scriptum: Quod cibus in totas vsque ab &c. reposueram, Quod cibus in tota vsque vel ab rad. imis, &c. in tota, scilicet arbuta. Nunc autem, totas retineo & subintelligo, arbores, ut res significata spectetur, non vocabulum, quod significat. arbutum enim & arborem pro eodem usurpat Lucretius; Ne quis autem minus exercitatus in lectione veterum, hoc loquendi genus, ut inuistatum, damnet: sic Homerus, quodam loco, cum ita dixisset, νεφέλη δὲ μὴ ἀμφιέβηκε Κυαίην &c. subiicit τὸ δὲ οὐ πῶς &c.

cum νεφέλη sit generis fæminini. Quod defendens Plutarchus, νεφέλη (inquit) & νεφος, σιωπώμενος λέγεται. Quæ cum vocem νεφέλη priore loco posuisset, subiicit articulum neutrum τὸ, spectans vocem eiusdem significationis νεφος. Sic Lucretius hoc loco, cum supra posuisset arbuta, vocem neutri generis, subiicit, totas, spectans vocem, arbores, quæ idem valet. Sic iterum Lucret. lib. VI. In Syria quoque ferrur item locus esse, videri, Quadrupes quoque quod simul ac vestigia primum intulerint, grauius vis cogat concidere ipsa, Manibus ut si sint diuis mactata repente. Nam hic cum posuisset quadrupes, mutato genere, subiungit, ipsa: & mactata, quasi vocem animalia, usurpasset. alij legunt, in totos vsque à rad. & referunt ad vocem, fætus, ut sit, in totos fætus: à quibus dissentio.

INTER SÆPTA MEANT VO.) sic lib. 6. Denique per dissepta domorum saxea voces peruolitant. hæc de re lege lib. 4.

CLAUSA DOMORVM) parteis domorum clausas. sic supra, strata viarum, & alibi, rara viarum. Idem lib. 4. Et tamen ipsa quoque hæc dum transit clausa domorum vox obtunditur, &c.

RIGIDVM) ab effectu. quæ enim frigore condensata, & congelata sunt, exfrangantur potius, quam flectantur. quæ proprie rigida dicuntur à Latinis.

TANTVNDEM ST IN LANÆ GLOMERE) mirum primam vocem glomere produci, cum prima verbi glomero sit breuis: ut apud Virgil. Georg. 2. & gressus glomerare superbos: & sæpe alibi. tantundem autem, nempe corporis, & τὸ τοῦδ.

QVANTVM CORPORIS IN PL.) sic habent quattuor libri manuscripti: & omnes typis impressi, præter Vicetinos, & vnos Lugdunenses, & Venetos recentiores: in quibus legitur, corporum: quam scripturam si recipiemus, dicendum nobis erit hic, m, non elidi ante vocalem: quod non est nouum, præsertim apud Ennium, Lucretium, Horatium, ut alibi dicemus.

CORPORIS OFF.) simile est ac si dicat, quoniã proprium est eorum, quæ grauiasunt, deorsum ferri: vel corporum primorū. Licet autem Lucretius de atomis loquatur, quod quidam volunt, neque admodum pugno, nihil tamen obstat, quo minus, corporis, legatur in numero singulari, ut infra eod. libro, Corpus enim per se communis deliquat esse sensus.

OMNIA DEORSVM) in voce, deorsum, sit οὐσίπῶς, seu οὐσίπῶς, quem admodum in seorsum, suenit, suadet, & similibus.

NATURA INANIS) ἡ οὐσία τῆς κενῆς: natura ipsius inanis, seu vacui: inanis enim hoc loco patrij casus est. ut tertio ab hinc versu, Nimirum plus esse sibi declarat inanis.

CORPORIS ESSE) sic habent quattuor libri manuscripti: & vulgari, Lugdunenses, & Florentini. Parisienses autem & Vicetini, corporum inesse.

DELIQVAT) cum in quinque libris manuscriptis, & virisque Venetis, Parisiensibus, Florent. Vicetinis, dedicat, scriptum reperissem, in ceteris autem impressis, indicat: ego deliquat reposui. deliquare autem vetustum verbum est, quod valde aperire, & declarare, ut docet Nonius. Titinnius lib. 5. quid istuc est? aut quid, istuc sibi vult sermo? mater deliqua. Accius. Quæ re alia ex crimine inimicorum effugerit possis, deliqua. idem Lucret. infra eod. lib. Corpus enim per se communis deliquat esse sensus: idem lib. 3. Hæc quoque res etiam naturam deliquare ius. Ita autem certum est huius loci restitutio, ut, qui eam improbet, se in litteris parum videre ostendat.

hic locus intelligendus, si verbum pigrandi accipiamus absolute, & ut ita dicam, neutraliter. Nam alias ἐπιπικρός usurpatur, quemadmodum apud Accium: melius pigrasse, quam properasse est nefas, id est prestat factum aliquod iniustum, tardius admittere, aut omnino numquam admittere, quam celerius. Idem, sed cur propter te pigrem hæc, aut huius dubitem parcere capiti? Itaq; potest & hoc modo intelligi. Quod si pigraris, id est, quod verum si tardaueris seu tardius, & segnius tibi paraueris, &c. Quidam tamen legi volunt, Quod nisi pigraris, &c. Præterea mihi non est dissimulandum, reliquam huius versus partem, ita legi in omnibus ferè codicibus impressis, paullumve recesseris ab re: in Bertiniano autè, paullumve re abscesseris ab re: in Memmiano, paullumve abscesseris ab re, ut ego excudendum curavi: quæ lectio si cui probabitur, ita erit interpretandus hic locus, ut supra dixi. quod si tardus, & piger fueris, paullumve propter tuam pigritiam ab re, id est à vero, seu ab ea re, quam doceo, te remoueris, Hoc tibi de plano, &c. Atque ego hanc scripturam, & sententiam, quod ad hanc versus partem pertinet, magis probo. de altera, vtrum sit legendum, Quod si pigr. an, Quod nisi pigr. viderint eruditi.

HOC TIBI DE PLANO de plano, id est, quasi ex equo loco, nõ è superiore, ut qui sedet in tribunali, vel cõcionatur: vel de plano, id est liquidò, & sine dubio, & non multa opera in sumta, magnàve cura adhibita. Fortasse ducta tralatio est à prætoribus, aut procõsulibus, qui liteis, & cõtrouersias faciles, atque explicatas de plano diiudicabant: difficileis autè atq; implicatas è loco superiore, atq; è tribunali. Vlpianus lib. 2. de offic proconsul. De plano autem proconsul potest expedire hæc: ut obsequium parentibus, & patronis, liberisq; patronorum exhiberi iubeat: comminari etiam, & terrere filium à patre oblatum, qui non, ut oportet, cum ipso versari dicatur: poterit de plano similiter & libertum non obsequentem, emendare aut verbis, aut fustium castigatione. Hæc pertinent illa Ciceronis in Bruto, Quare si angustè & exiliter dicere, est Atticorum: sint sanè Attici. sed in comitium veniant, adstantem iudicem dicant, subsellia grandiore & pleniorē vocem desiderant. & hoc Aufonij, ex gratiarum actione pro consulatu. Has ego litteras tuas si in omnibus pilis atque porticibus, vnde de plano legi possint, instar edicti pendere mandauero: nonne tot statuis honorabor, quot fuerint pagina libellorum?

VSQVE ADEO LARGOS HAUST. sic restitui ex auctoritate quattuor librorum manuscriptorum. Nam libri vulg. habent, vsque adeo largos haustus de fontibus magnis, &c. significat autem, se tantam rerum copiam ex Epicurea doctrina haustam è pectore profusurum, ut verendum sit, ne prius ipse & Memmius senescant, ac moriantur, quam Memmius quamlibet vnam rem vel intellexerit, vel audierit, largos amneis, dixit ὑπερβολικῶς. SERPAT) obrepit, sensim veniat.

ET IN NOBIS VITAE CLAVS. RES.) id est, & in nobis corporis & animæ coniunctionem dirimat, ac dissoluat, id est moriamur.

Omnis ut est igitur per se natura, duabus
 Consistit rebus, nam corpora sunt, & inane,
 Hæc in quo sita sunt, & quæ diuersa mouentur.
 Corpus enim per se communis deliquat esse
 Sensus: quo nisi prima fides fundata valebit,
 Haud erit, occultis de rebus quò referentis

Confr-

Confirmare animi quicquam ratione queamus.
 Tum porrò locus, ac spatium, quod inane vocamus,
 Si nullum foret: haud vsquam sita corpora possent
 Esse, neque omnino quaquam diuersa meare:
 Id quod iam superà tibi paullo ostendimus antè.

OMNIS UT EST IGITVR, &c.) Tota (inquit) hæc rerū natura duabus ab initio rebus constat, corporibus, & inani, in quo corpora sita sunt, & per quod huc & illuc feruntur, ac mouentur. Hæc opinio (quod supra paucis attigi) non fuit solius Epicuri, sed & aliorum multorum. Leucippus enim posuit τὸ πᾶν καὶ τὸ κενόν: id est plenum & inane: Democritus τὰ πᾶσα καὶ τὸ κενόν, id est, solida & inane: Metrodorus τὰ ἀδιάσπρετα, καὶ τὸ κενόν, id est indiuidua & inane: Epicurus ἑμαρτα λόγῳ θεωρητὰ, ἀμέτοχα κενὸν, ἀλόγητα, ἀἴσθησθητα, οὐτε πρᾶξι δυνάμει, οὐτε διανοῆσει, & τὸ κενόν, id est corpora, quæ ratione duntaxat cerni possunt, inanis expertia, neque vniquam orta, neque vniquam interitura: quæ neque perfringi, neque immutari possunt: & inane. Empedocles autem, & Plato, & ceteri ante Platonem, negarunt esse in rebus inane. Aristot. τῶν κενῶν οὐκ ἔστι τὸ κενόν, ὡς τὸ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, id est tantū esse inanis concedit extra mundum, quantum cælo satis sit ad respirandum: esse enim igneum: Stoici ἄνευ τῆς κινήσεως τὸ κενόν, ἔστι τὸ ἀπειρον, id est, hæc, intra mundum nihil esse inane: extrà autem infinitum.

ET INANE, HÆC IN QVO SITA SVNT) & inane (inquit) in quo hæc corpora sita sunt, & per quod huc & illuc, horsum & illorsum feruntur. Nam inane neque facere quidquam, neque perpeti potest: sed tantūm corporibus motionis viam, & locum, & facultatem præbet. Itaq; Epicurus inane appellat χώραν, id est locum, & ἰσότημα, hoc est spatium.

CORPVS ENIM, &c.) Communis sensus (inquit) per se, hoc est sine vlla alia ratione deliquat, id est, declarat esse corpus. Communem autem sensum intellige hoc loco vel omnium animantium communem, vel sensum illum, qui est præter quinque sensus distinctos notissimos: qui de singulis rebus sub suos singulos sensus cadentibus communiter iudicat. Horat. saty. 3. lib. 1. Communi sensu planè caret, inquit, eheu, &c.

QVO NISI PRIMA FIDES, &c.) hoc in primis tuetur, & retinet mordicus Epicurus, sensus esse veros, neque vniquam fallere: & à sensibus omnium rerum cognitionem, ac scientiam proficisci: quod item Peripatetici comprobant. Arist. βίβλ. α. μζ. τὰ φυσικά: Πᾶσι δὲ ἀνθρώποις τὸ εἰδέναι ὀρέζονται, σημαῖον εἰ ἢ τῶν αἰσθησῶν ἀπάτησις, id est, omnes homines sciendi cupiditate ducuntur: cui rei argumento est, quòd ab omnibus maximè sensus diliguntur. Lucret. hoc eod. lib. Nam cõtra sensus ab sensibus ipse repugnat, Et labefactat eos, vnde omnia credita pendunt. Idem eos vberius defendit libro 4. ibi. Cetera de genere hoc mirando multa videmus, &c. Plato verò in Phædone refellit sensus, his verbis: ὃ δὲ δὴ καὶ αὐτῶν τῆς φρονήσεως κτήσιν; πότερον ἐμὸν δὴ τὸ σῶμα, ἢ οὐ, ἐὰν τις αὐτὸ ἐν τῇ ζῆτισιν κοινῶν συμπεριλαμβανῆ; ὅππῃ τὸ εἶον δὲ λέγω: ἄρα εἴχῃ ἀνήθηται ἕνα ὄψις τε καὶ ἀκοή τῶν ἀνθρώπων, ἢ τὰ γὰρ τοιαῦτα καὶ οἱ ποιηταὶ ἀεὶ ἡμῖν ἔδραλλουσιν, ὅτι οὐτ' ἀκούσασθαι κριβέες οὐδὲν, οὐτε ὀράσασθαι καὶ ἴπει εἰ αὐτῶν τ' ὅτι τὸ σῶμα αἰσθησῶν μὴ ἀκριβέες εἰσὶ, μὴ δὲ ἀφίς, ὅλην γὰρ αἰσθησῶν. πᾶσαι γὰρ πῦρ τοῦτων φαιλόπρασι εἰσιν. id est, Quid verò quod ad prudentiæ possessionem attinet, vtrum corpus ei impedimento est, an not,

si quis id socium in quaerendo adhibeat? Verbi gratia, hoc dico: verum veritatis aliquid habet aspectus, & auditus hominibus, an illa talia, quæ & poeta semper habent in ore, nos neque cernere quicquam perfectè, neque audire? Atqui si ex sensibus corporis hi non sunt veri & perfecti, neque certi, multo minus alij. Omnes enim sunt his deteriores.

CONFIRMARE ANIMI QUIDQVAM) animi ratione, vsitatum Lucretio loquendi genus: id est intelligentia secutus autem sum quattuor codices manuscriptos: in his Bertinianum, & Memmianum.

LOCVS AC SPATIVM) *ἡ ἐξ ἧς ἀγίστημα.*

NEQVE OMNINO QVAQVAM) neque omnino per vllam regionem siue hanc, siue illam meare. secutus sum autem duorum librorum manuscriptorum, cum quibus Veneti antiquiores congruunt, scripturam. Nam ceteri habent, omnino quoquam. quaquam autem aduerbium est motus per locum.

ID QVOD IAM SVPERA) sic legendum: atq; hanc scripturam agnoscit Priscianus libro 14. & 28. confirmant quattuor libri manuscripti, Faëni, Tettij, Bertinianus, Memmianus, Veneti antiq. Parisienses, Vicetini. Superà (inquit Priscianus) pro suprâ. sic enim antiqui protulerunt, & maximè Cicero: Toruu' draco serpit subter, superâque retorquens sese. Idem ibid. Hunc supera duplices humeros affixa videtur Stella micans tali specie, talique nitore.

Præterea nihil est, quod possis dicere ab omni Corpore seiunctum, secretumque esse ab inani, Quod quasi tertia sit numero natura reperta. Nam, quodcunque erit, esse aliquid debet id ipsum Augmine vel grandi, vel paruo denique, dum sit. Quoi si tactus erit quamuis leuis, exiguisque Corporum augebit numerum, summamque sequetur. Sin intactile erit, nulla de parte quod vllam Rem prohibere queat per se transire meantem: Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus.

QVOD POSSIS DICERE AB OMNI) sic habet omnes, quos quidem viderim, vulgati codices, & item duo manuscripti: duo tamen item manuscripti, quod dicere possit ab omni: ex qua scriptura suscitabatur M. Anton. Muretus legendum esse, quod dici possit ab omni: quæ coniectura mihi non displicet. Sententia autem huius loci hæc est. Quicquid est in rerum natura, id esse aut corpus, aut inane: nihil esse tertium.

QVOD QVASI TERTIA SIT NUM. NAT. REP.) sic habent quattuor libri manuscripti, Quod quasi tertia sit numero natura reperta: quos secutus sum. vulgati, Quod quasi tertia sit rerum natura reperta. dixit autem, tertia numero, ut dicimus tertium ordine.

NAM, QVODCVNQVE ERIT, ESSE ALIQVID, &c) secutus sum librorum manuscriptorum, & vicetinorum auctoritatem, qui ita habent, ut ego excudendum curavi, cuius scripturæ hæc mihi sententia videtur esse. In hoc

vniuerso nihil est præter corpus & inane. Quid ita? quidquid erit, vel erit ingenti mole, ac magnitudine præditum, vel perparuum, & perexiguum, dummodo sit: quod quidem si tangi poterit, corpus erit: Sin tangi non poterit, erit inane. sed libri typis excusi, Parisienses, veneti vtrique, Florentini, Lugdunenses, sic: Nam quodcunque erit, esse aliud debet, &c. cuius scripturæ, si quis eam probabit, hæc sententia videtur esse. nihil est in vniuerso præter corpus & inane. Nam si quid erit præterea, id ipsum aliud erit, id est, differet vel magnitudine, vel paruitate quantum ulacunque, dummodo sit, id est dummodo id ipsum non sit ita paruum, ut iam amplius non sit. Quod quidem si tangi poterit, in corporibus numerabitur: sin autem tangi non poterit, erit inane. Ergo nihil est præter corpus & inane.

CORPORVM AVGEBIT NUMERVM) magna est hoc loco librorum typis excusorum varietas: Florentini sic habent, Corporeum augebit numerum planè mendose Parisienses, & Lugdunenses alteri, Corporum adaugebit numerum: nonnulli, quibuscum consentiunt quattuor libri manuscripti, Corporis augebit numerum. vicetini & Lugdunenses alteri, Corporum augebit numerum: & ita Memmianus: quam scripturam veram, & rectam esse iudicavi. Ex hac autem vera ceteræ vitiose natae sunt, dum alij offensi postrema syllaba vocis, corporum, in qua m, non eliditur, ut neque olim interdum elidebatur, ex ea faciunt, corporis, alij ex verbo, augebit, faciunt, adaugebit. veteres autem interdum è versu non elidisse litteram, m. apparet ex versibus Ennij, & eiusdem Lucretij. Ennius lib. 10. Annal. Insignita ferè tum millia militum octo Duxit dilectos bellum tolerare potèteis. Lucret. lib. 2. Nam quod fluidum est, è leuibus, atque rotundis est. Idem lib. 3. Sed dum abest quod auemus, id exsuperare videtur Cetera. Idem lib. 4. in extr. Eicit enim sulci recta regione, viâque vomerem, atque locis auertit seminis ictû. Horat. sat. 2. lib. 2. num vesceris ista, Quam laudas pluma? cocto num adest honor idem?

Præterea, per se quodcunque erit, aut faciet quid: Aut aliis fungi debet agentibus ipsum, Aut erit, ut possint in eo res esse, gerique. At facere & fungi sine corpore nulla potest res: Nec præbere locum porro, nisi inane, vacansque. Ergo præter inane, & corpora, tertia per se Nulla potest rerum in numero natura relinqui, Nec quæ sub sensus cadat vllò tempore nostros, Nec, ratione animi quam quisquam possit apisci. Nam, quæcunque cluent, aut his coniuncta duabus Rebus ea inuenies: aut horum euenta videbis Coniunctum est id, quod numquam sine perniciali Discidio potis est seiungi, seque gregari: Pondus uti saxi, calor ignibu', liquor aquat, Tactus corporibus cunctis, intactus inani. Seruitium contra, libertas, diuitiæque, Paupertas, bellum, concordia, cetera, quorum

QUANDO) quoniam. SÆCLA HOMINVM) genera hominum.
 NANQVE ALIVD REBVS) sic legendum, non vt vulgo, aliud terris: hoc enim significat, quidquid actum est, euentu esse vel rebus, id est personis: vel regionibus. neque verò est quòd quæquam moveat syllaba, bus, brevis, quæ hic longa fit.

Denique materies si rerum nulla fuisset,
 Nec locus, ac spatium, res in quo quæque geruntur:
 Numquam Tyndaridis formæ conflatus amore
 Ignis Alexandri Phrygio sub pectore gliscens
 Clara accendisset sæui certamina belli:
 Nec clàm durateus Troiai pergama partu
 Inflammasset equus nocturno Graiugenarum:
 Perspicere vt possis, res gestas funditus omneis,
 Non ita vti corpus per se constare, neque esse:
 Nec ratione cluere eadem, qua constat inane:
 Sed magis vt meritò possis euenta vocare
 Corporis, atque loci, res in quo quæque gerantur.
 Corpora sunt porrò partim primordia rerum:
 Partim, concilio quæ constant principiorum.
 Sed quæ sunt rerum primordia, nulla potest vis
 Stringere. nam solido vincunt ea corpore demum.

RES IN QVO QVÆQVE GERVNTVR) si vulgatam scripturam sequimur, ac probamus, intelligenda sunt res bellicæ, laboriosæ ac præclaræ, quæ geri dicuntur ab imperatoribus, & regibus: vel geruntur accipiendum est pro aguntur, vt sit tralatio ab imperatore & principe res gerente. sin genuntur malumus: (quòd ego quidem magis probo) referendum est ad res naturales, quæ fortuito primordiorum concursu, & conflictu in spatio, & inani gignuntur. Quoniam autem in omnibus libris, geruntur, scriptum reperi, & ex hac scriptura probabilem sententiam elici posse arbitror, ita excudendum curavi.

IGNIS) æstus, cupiditas, libido, quæ est instar ignis & flammæ. sic Horat. od. XIII lib. Epod. quòd si non pulchrior ignis Accendit obsessam Iliam & c.

GLISCENS) gliscens sub Phrygio Paridis pectore. gliscere, crescere est, & ita Festus, & Nonius Marcellus. Sallustius. gliscente vento. Plaut. gliscit prælium. Virg. lib. 12. Æn. Haud secus accenso gliscit violentia Turno. Cic. in Hortens. gliscunt voluptates. Lucret. lib. 4. Inque dies gliscit furor, atque ærumna grauescit. Idem lib. 3. Nant oculi: clamor, singultus, iurgia gliscunt: & lib. V. Cum metus, aut dolor est, & cum iam gaudia gliscunt. DVRATEVS) durateus, seu durius equus, id est ligneus: cuius opifex fuit Epius, seu Epæus. Lege Hom. ὀδυσ. 7. & Virg. lib. 2. Æn. Instar montis equum & c. & Cum fatalis equus, & c. Festus. Epæus nomen fabri, qui equum durateum fecit. equum Troianum interdum appellant scriptores: & ita semper M. Tullius: equum Minervæ Horatius: quasi arte fabricatum, & ligneum. quo nomine eum appellat Plautus in Bacchidibus: sed de hoc equo plura diximus in commentar. Horatiani ad illum locum, Ille non inclusus equo Minervæ, & c. od. 6. lib. 4.

TROIAM PERGAMA) sic reposui reclamantibus quidè omnibus exemplaribus antiquis, sed tamen certissima coniectura fretus. Nam primum vox, Troianis quæ est in libris vulgatis, nò videtur huic loco conuenire: deinde Troiai, id est Troiæ pergama, olc nescio quomodo antiquitatem. Sic enim Stesichorus, οὐδ' ἴκτο ὄφρα μα. Eius, id est neque istli ad Pergama Troiæ. EADEM) οὐκ ἴκτο fit in ea, duæque vocales, quarum altera brevis est, altera longa, pro vna syllaba habentur.

CORPORIS ATQVE LOCI) sic habent quattuor libri manuscripti: quibuscum congruunt Parisienses, & Lugdunenses. alij, Corporum atque loci. Neque verò hæc scriptura damnanda est, quod fit à Thrasone quodam barbaro. confirmat enim eam vel ille versus, qui nò ita longè abest supra, Non ita vti corpus per se, & c. Et item is, qui est infra nihilo longius. Stringere. nam solido vincunt ea corpore demum. RES IN QVO QVÆQVE GERANTVR) etiam hoc loco legi fortasse potest, genantur. verumtamen, nihil mutò.

CORPORA SVNT PORRO) Corporum (inquit) alia sunt primordia rerum, nempe corpora indiuidua, simplicissima, & solidissima, id est ἀτομῆ: alia, quæ sunt ex atomis concreta, & conflata, vt arbor, saxum, aqua, terra, & c. similia. Hæc de re sic Laërt. in Epic. ἢ σωματῶν τὰ μὲν ἔστι συγκρίσιμα, ἢ δὲ ἄν αἰ συγκρίσιμα περὶ ἡωται.

STRINGERE) radere, lædere, vulnerare, Virg. lib. Æneid. 8. hunc primo leuis hasta Camillæ strinxerat. cod. Vatican. & Bertin. tamen habent, stringere: id est extinguere: de quo verbo infra lib. 2. ad illum locum, stringique colorem.

NAM SOLIDO VINCUNT EA CORP. DEM.) sic habent omnes ferè libri vulgati, & tres manuscripti, nisi quòd quidam habent, euincunt. & damnatum, non demum: in quibus est Memmianus.

Et si difficile esse videtur credere, quidquam
 In rebus solido reperiri corpore posse.
 Tranfit enim fulmen cæli per sæpta domorum:
 Clamor vt, ac voces: ferrum candescit in igne:
 Dissiliuntque fero, feruenti saxa vapore:
 Conlabefactatus rigor auri soluitur æstu:
 Tum glacies æris flamma deuicta liquefcit:
 Permanat calor argentum, penetraléque frigus,
 Quando vtrunque, manu retinentes pocula ritè,
 Sensimus infuso lympharum rore supernè.
 Vsqe aded in rebus solidi nihil esse videtur.
 Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum
 Cogit, ades, paucis dum versibus expediamus,
 Esse ea, quæ solido, atque æterno corpore consent,
 Semina quæ rerum, primordiaque esse docemus:
 Vnde omnis rerum nunc constet summa creata.

ETSI DIFF. ESSE VID. CREDERE QVIDQ) sic habent quattuor lib. manuscr Bertinian, Faërn. Tettian. Memm. & vulgati, Florentini. Vasica-

nus autem, & vulgati Veneti vtrique, & Parisiens. & Vicet. & vtrique Lugdun. videtur fors ita quicquam. quam scripturam si quis probabit, fors, accipiendum erit pro forsit. an, vt particula, ita, coniungatur cum voce, solido. neque verò assentior ijs, qui forsita positum volunt pro forsit. an.

TRANSIT ENIM FVLM.) sic lib. 6. Transit enim valide fulmen per septa domorū. Cur autē hoc fiat, docebit lib. 2. ibid. Perfacile si iā animi ratione, & c.

CLAMOR VT, AC VOCES) sic legendum, & ita habent codices emendati. neque tamen reiicienda est scriptura alterorum Venetorum. Clamor item, ac voces. sic lib. 6. Clamor vt, ac voces: transit per saxa, per ara.

DISSILIUNTQUE FERRO, FERVENTI S. V.) quattuor codices manuscripti habent, Dissiliuntque ferro, feruētī saxa vapore: quæ scriptura si probabitur, duo erunt epitheta ἀνωδύτως posita: quod est vsitatum & Homero, & alijs poetis. Horat. sat. 3. lib. 1. habere insuavis, acerbis. Idem alibi, Confidens, tumidus, aded sermonis amari, & c. Memmianus autem, Dissiliuntque fere feruētīa saxa vapore. Vnde licet legere, Dissiliuntque ferro feruentia saxa vapore.

CONLABEFACATAVS RIGOR) rigor auri, id est durities auri, estu. i. calore, labefactatus, soluitur. Sic autem legendum, non vt vulgò. Quin labefactatus, & c. conlabefactatus autem, id est, victus, vt lib. 4. Omnia quòd cōrīta, quòd igni conlabefacta. quamquam hic quidam legunt, concalesacta. Virg. Æn. 8. Intrauit calor, & labefacta per ossa cucurrit.

TVM GLACIES ÆRIS) sic restitui, secutus quinque librorum manuscriptorum auctoritatem: neque verò dubium est, quin hæc sit recta, & vera scriptura: vulgata contra, deprauata, & mendosa. Nam quid ineptius, quàm proposito exemplo vno de auro, deinde altero de argento, inculcare tertio loco exemplum de glacie? præsertim cum glacies non modò sine acriore flamma, verum, quavis flamma, & vel frigore remissò, vel solis tepore liquefcere soleat? Nunc autem quemadmodum paullo antè dixerat, rigor auri. sic hoc loco glaciem æris per translationem sermonis posuit. qua de re lege Adr. Turneb. A duers. lib. VI cap. 14.

PENETRALEQVE FRIGVS) Virg. Georg. 1. penetrabile frigus adurat. & Æneid. lib. 10. Aspice num m. age sit nostrum penetrabile telum. Lucret. hoc eod. lib. Nec penetralem ignem.

VTRVNQVE) calorem, & frigus. huius loci hæc sententia est. Calor & frigus per argentum permanant, quoniam nos poculum argenteum manu tenentes, aqua frigida, aut calida infusa, statim vtrunque sentire solemus. Adhibebant autē frigidam veteres, atque aded niuem ad refrigerandum vinū: calidam, ad tepesciendū. Iam, vtrunq;, legitur in quattuor codicibus manuscriptis, & item in vulg. Paris. vtrisque Venetis, Florent. Lugdun. in alijs, vtrinq;, minus rectè. sic lib. 6. Frigus item transire per æs, calidumque vaporem sentimus: sentimus item transire per aurum, atque per argentum, cum pocula plena tenemus.

LYMPHARVM RORE) aquis calidis, aut frigidis minutim & guttatim roris instar infusis: vel rorem lympharum translate dictum intellige.

VSQ. ADEQ) epiphonema, seu acclamatio. VERA RATIO) ἀληθής λόγος.

ADES) animo. sic. Cic. pro Milone. adeste animis, indices, & timorem, si quem habetis, deponite. Idem pro Sylla, adestote animis, qui adestis corporibus. admonendus est autem lector minus in litteris exercitatus, mendosè legi in quibusdam lib. vulgatis. naturaque rerum Cognita de paucis, cum sit legendum ita, vt habent ma-

bent manuscripti, Cogit, ades, paucis, & c.

Principiò quoniam duplex natura duarum Dissimilis rerum longè constare reperta est, Corporis, atque loci, res in quo quæque geruntur: Esse vtramque sibi per se, puramque necesse est. Nam quacunque vacat spatium, quod inane vocamus: Corpus eà non est. quà porrò cumque tenet se Corpus, eà vacuum nequaquam constat inane. Sunt igitur solida, ac sine inani corpora prima. Præterea quoniam genitis in rebus inane est: Materiam circùm solidam constare necesse est: Nec res vlla potest vera ratione probari Corpore inane suo celare, atque intus habere, Si non, quod cohibet, solidum constare relinquas. Id porrò nihil esse potest, nisi materiai Concilium, quod inane queat rerum cohibere. Materies igitur, solido quæ corpore constat, Esse æterna potest, quom cetera dissoluantur.

CORPORIS, ATQVE LOCI) sic habent libri manuscripti, & itè impri Paris. Veneti antiq. Florent. Alij excusi, Veneti recentiores, Lugdun. Vicetini, Corporum, atque loci, quæ lectio non est reiicienda, vt supra ostendimus.

RES IN QVO QVÆQVE GERVNTVR) videtur etiam hoc loco genuntur legendum, non geruntur. genuntur autem, id est gignuntur, vt supra diximus. infra paucis post versib. Præterea quoniam genitis in rebus inane est, & c. Verumtamen receptam scripturam, geruntur, non censeo loco mouendam.

ESSE VTRAMQVE, & c.) quoniam duæ naturæ repertæ sunt multum inter se dissimiles, corpus & inane, in quo inani corpora prima sunt & mouentur, & res quæque gignuntur, seu geruntur: necesse est, hanc vtramque naturam esse per se meram, & puram: id est & corpora prima, quæ dicimus esse principia rerum, esse inanis expertia: & contra inane esse incorporeum, & ab omni corpore vacuum. Sed dicit aliquis, in inani feruntur, & mouentur corpora prima: ergo non est vllū purum inane. respondeo, ea ratione inane sua natura, & per se purum, ac merum intelligi, quod sedem, & locum, & viam præbet corporibus: Quòd si aliter esset, id est, si nullum esset inane per se, & à corporca natura separatum: corpora prima non haberent vbi consisteret, aut quà mouerentur. quòd autē corpora prima in inani, seu per inane moueantur, non iccirco minus inane purum intelligitur. Quin eò ipso, quòd in inani corpora prima mouentur, ipsius inanis natura pura declaratur. Hoc enim vacui, atque inanis proprium est, corporibus locum, & viam suppeditare, & corpora in se recipere, & corporibus cedere: contra corporum proprium est obstare, nullumque aliud corpus in se recipere.

CORPVS EA NON EST) corpus ea quidem parte non est, qua parte est inane: sed tamen nihil vetat, quo minus per inane ferantur corpora prima. hæc igitur verba, Corpus ea non est, sic intellige, ea parte, qua parte est inane, non est corpus, nempe spectata ipsius inanis natura per se, & separatim, ut principio separato. Pergit autem, & conatur ostendere hoc argumento Lucretius, corpora prima esse simplicissima, & solidissima, ut pote inani carentia: quemadmodum inane alteri principium, molliissimum est: utpote corporis omnis experis, & corporibus omnibus cedens.

SVNT IGITVR SOLIDA, &c.) Ergo (inquit) corpora prima, quæ sunt primordia rerum ab inani separata, etque planè aduersa, ab inani sunt plane vacua.

SINE INANI) id est, ἀνεπαρονοδ, seu inanis expertia.

PRÆTEREA) altera ratio, per quam probat, corpora prima esse inanis expertia. Res genita (inquit) habent in se inclusum inane: alioqui non interirent, neque dissoluerentur. Quod si ob id intereunt, quia in eis est inane, materiam igitur aliquam solidam, & inanis expertem constare necesse est, ne res omnes ad nihilum redigantur.

NEC RES VLLA POTEST &c.) id est nemo est, qui vera ratione probare possit, ullam rem suo corpore inane continere & celare, nisi id, quod continet & celat ipsum inane, solidum esse fateatur. At hoc solidum nihil aliud esse potest, quàm primorum corporum congressus.

QVOD COHIBET) id, quod continet ipsum inane in se inclusum.

QVOD INANE QVEAT RERVM COH.) scutus eram olim libros excusos Parisiensis, Venet. recetiores, Florent. Lugdunensis, in quibus scriptum est, quod inane queat tectum cohib. Nunc manuscript. omnis, quibuscum consentiunt Veneti antiq. & Vicet. qui habent, quod inane queat rerum cohibere, sequi malui: cuius scripturæ rationem exputare non possum, nisi forte dicamus, inane rerum dici à Lucretio, alteram naturam rerum, quæ appellatur inane. supra enim dixit, duas esse naturas duntaxat in rebus, corpus & inane: & quæ ipsi accidunt, inane rerum igitur, id est, id principium, seu eam naturam, quæ est in numero rerum: vel inanitatem rerum, quomodo usurpauit Persius, quantum est in rebus inane: vel potius inane, quod est in omnibus rebus genitum, ut supra, non longè, quoniam genitum in rebus inane est. Non placet autem quod sycophanta quidam, & germanus Zoilus, inane rerum, sic explicat, inane, in quo res geruntur, id est, feruntur, seu mouentur, inquit ille.

CONCILIVM) cætus, congressus, συμπλοσις.

MATERIES IGITVR, &c.) id est corpora igitur prima æterna esse possunt, cum cetera, nempe genita omnia, intereant, aut dissoluantur. Sic Diogen. Laërt. ταυτα δὲ τὰ σώματα εἶναι ἀπείρα, καὶ ἀμεταβάλα, εἴτε μὴ μίμνηται πῦρ εἰς τὸ μὴ ὄν φθαρῆσθαι, id est, hæc autem corpora, sunt individua, & immutabilia, nisi velimus, omnia in id, quod non est, interire.

QVM CETERA DISSOLVANTVR) vel dicendum est versum esse spondiacum, vel fieri διαρεν, hoc modo, dissoluantur.

Tum porro si nil esset, quod inane vacaret:
Omne foret solidum, nisi contra corpora cæca
Essent, quæ loca complerent, quæcunque tenerent.

Omne, quod est, spatium vacuum constaret inane.
Alternis igitur nimirum corpus inani
Distinctum est: quoniam nec plenum nauiter exstat:
Nec porro vacuum. sunt ergo corpora certa,
Quæ spatium pleno possint distinguere inane.
Hæc neque dissolui plagis extrinsecus icta
Possunt: nec porro penitus penetrata retexi:
Nec ratione queunt alia tentata labare:
Id quod iam superà tibi paullo ostendimus antè.
Nam neque conlidi sine inani posse videtur
Quicquam, nec frangi, nec findi in bina secando:
Nec capere humorem, neque item manabile frigus,
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur:
Et quàm quæque magis cohibet res intus inane,
Tam magis his rebus penitus tentata labascit.
Ergo si solida, ac sine inani corpora prima
Sunt, ita uti docui: sint hæc æterna necesse est.

CERTA) si legemus, corpora cæca, ut habent omnes libri vulgati, cæca interpretabimur sub aspectum non cadentia, & oculorum obtutum effugientia, à ἐκτα. Sin, ut manuscripti, Vaticanus, & Bertin. & Memm. corpora certa (quam lectionem nunc magis probo) dicemus, corpora finita non numero, sed ratione.
QVÆ LOCA COMPLERENT) quæ complerent spatia, seu ἀεὶ κενὰ ἀ se occupata, & possessa.

OMNE QVOD EST, SP. VAC. CONST.) parum admodum refert, utro modo distinguas, hoc ne modo, omne, quod est, spatium vac. const. inane: an illo, Omne, quod est spatium vacuum, &c. ego tamen priore modo malo. Nam per omne, significare videtur τὸ πᾶν, id est vniuersum, Omne igitur, quod est, inquit, id est vniuersum, esset spatium vacuum, atque inane, neque præter inane quicquam esset in natura rerum. Hæc est huius loci sententia, quatumuis reclamēt licet simioli.

ALTERNIS) alternatim. **QVONIAM NEC PL. N.**) quoniam nec plenum est duntaxat in natura rerum, nec inane.

NAVITER) prorsus, ἀπείρα. Sed ne quis erret, non dicit Lucretius, id, quod est plenum, id est corpus solidissimum, & ἀπὸ ὄν, non esse nauiter plenum. nam contra supra probatum est, & id, quod est corpus, seu plenum, esse sine inani, & merum corpus: & inane, esse merum inane, ac sine corpore: sed docet, hoc vniuersum neque esse prorsus plenum, & corpus merum, nec vicissim prorsus inane, sed corpore, & inani distinctum. Nam & in inani corpora prima assidue mouentur: & inane corporibus locum præbet, ubi moueantur. Vel hoc dicit, nihil esse genitum, quod vel prorsus plenum, vel prorsus inane sit.

HÆC NEQVE DISSOLVI, &c.) res omnes genitæ dissoluntur, atque intereunt vel iniuria externa, & ictibus extrinsecus insitictis, vel interno aliquo viuo. Corpora prima autè (inquit Lucretius) neutro modo dissolui, aut labefactari,

aut perfringi possunt, neque vlllo alio modo. RETEXI) ἀποδοῦναι, resolui.
TENTATA) sic dicimus Latine, morbo tentari. idem lib. 6. Attide tentantur
gressus, oculique in Achæis Finibus. Idem hoc eod. lib. Quæ nondum clueant vlllo
tentata periculo. Horat. epist. 6. lib. 1. Si latus, aut renes morbo tentantur acuto.

ID QUOD IAM SUPER A) id est supra sic autem habent quattuor libri
manuscripti, quibuscum consentiunt Parisienses. CAPERE) ἀρῆσαι, recipere.

MANABILE FRIGVS) quod Virgil. dixit, penetrabile: id est, quod facile
in parteis intimas penetrat. sed mirum nomen, manabile, à verbo manandi, cum
sit absolutum. tale est interibile, ab interire, apud Arnob. lib. 2. quòd & illis argu-
menta sunt præstò, quibus eas passiuas, atque interibileis inuenitur, & his contra
non desunt, quibus esse diuinas, immortalisque monstratur.

NEC PENETR. IGN.) id est, qui in res omneis, quibuscumque adhæserit,
sesè citò insinuat. ET QUAM QUÆQUE MAGIS) sic est legendum

reclamantibus omnibus exemplaribus, & libr. vulgatis. Sic enim loquuntur La-
tini: quo magis, hoc, vel eo magis: quanto magis, tanto magis, vel tam magis: quàm
magis, tam magis, seu tanto magis. Itaque cum hoc loco ita scriptum esset: Et quo
quæque magis, & c. Tam magis & c. ego & ab aliis locis admonitus, & consue-
tudinis Latinorum memor, scripturâ vulgatam emendavi. Lucret. lib. 2. nam quàm
magis merisimus (al. vsimus) altè Directa, & c. Tam cupidè sursum reuomit ma-
gis. Idem lib. 4. & quanto plus aëris antè agitur, Et nostros oculos perterget lon-
gior aura, Tam procul esse magis res quæque remota videtur. Licet & alia ex hoc
scriptore exempla colligere. sic Virg. Æneid. 7. Tam magis illa fremens, & tristibus
effera flammis, Quàm magis effuso crudescunt sanguine pugne. quem Virgilij lo-
cum Quintilianus ait esse ex illo versum, Quàm magis arumna vrget, tam magis
ad malefaciendum viget. Idem Virg. lib. 3. Georgic. Quàm magis exhausto spuma-
uerit vberè mulctra, Lata magis: quo in proximo exemplo subintelligitur, tam. Te-
rent. Adelph. Nisi quia quàm miserè hoc cupio esse verum, tam vereor magis. Plaut.
Bacch. quàm magis id repeto, tam magis vrar. Idem Pænulo. Quàm magis aspecto,
tam magis est nimbata, & nugæ meræ.

Præterea, nisi materies æterna fuisset:

Antehac ad nihilum penitus res quæque redissent,
De nihiloque renata forent, quæcumque videmus.
At quoniam suprâ docui nil posse creati
De nihilo, neque quod genitu' est, ad nil reuocari:
Esse immortali primordia corpore debent,
Dissolui quòd quæque supremo tempore possint,
Materies vt suppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur solida primordia simplicitate,
Nec ratione queunt alia seruata per æuum.
Ex infinito iam tempore res reparare.

PRÆTEREA, NISI MAT.) Præterea (inquit) nisi materia fuisset æter-
na: res omnes genitæ ad nihilum redactæ essent: & quæcumque videmus, ex ni-
hilo renata essent. DE NIHILOQUE RENATA) sic restitui à co-

dicibus manuscript. ad hanc scripturam quasi manu ductus: in quibus scriptum
est partim, De nihiloque rata: partim, que ranta: partim, que nata. ex qua postrema
scriptura alij fecerunt, de nihilo quæsitæ, vt habent omnes ferè vulgati codices: alij
de nihilo quoque nata: quæ tamen probabilis lectio est. alius nescio quis, in cod.
Bertini. ano reposuerat, De nihiloque creata. sunt & qui legunt, De nihiloque pa-
rata forent. sed ita legendum esse, vt excudendum curavi, euincit locus similis in-
frâ eod. lib. De nihiloque renata virescat copia rerû. Quòd autem quidam sycophan-
ta negat ex illo loco hunc sic esse scribendum, ego mendaci, & periuro non credo.

DISSOLVI QVO) id est, in quæ primordia res quæque genitæ sui interi-
tus tempore dissolui queant.

SUPREMO) vltimo. Horat. epist. ad Torq. Supremo te sole domi Torquate
manebo. Idem ad Alb. Tib. Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.

SUPPEDITET) suppetat, satis sit, & prætin: vel parata sit. nam, suppeditet;
hoc loco absolutè accipiendum est, vt sæpe alibi.

SVNT IGITVR SOLIDA) concludit hunc locum hoc modo. Constant
igitur corpora prima solida simplicitate, id est, sunt solidissima, & simplicissima: at-
que ita sunt æterna. quòd si non essent solidissima, interirent tandem, neque æterna
essent. si corpora prima interirent: vel non haberent res naturales, semel peremta,
vnde rescicerentur, vel ex nihilo rescicerentur: quod fieri non posse probatum est.

Denique si nullam finem natura parasset
Frangendis rebus: iam corpora materiai
Vsq; redacta forent, æuo frangente priore,
Vt nihil ex illis à certo tempore posset
Conceptum, summum ætatis peruadere finem.
Nam quiduis citius dissolui posse videmus,
Quàm rursus refici. quapropter longa diei
Infinitæ ætas anteacti temporis omnis,
Quod fregisset adhuc disturbans, dissoluensque,
Numquam id reliquò reparari tempore posset.
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet, quoniam refici rem quamque videmus,
Et finita simul generatim tempora rebus
Stare, quibus possint æui contingere florem.

DENIQUE SI NULLAM FINEM) Scio, hos quattuordecim versus,
qui deinceps ab hoc numerati sequuntur, in codicibus vulgatis ordine conuerso in-
fra versum, cuius principium est, Innumerabilibus plagis, & c. collocari. Ego tamè,
quem ordinem in quinque codicibus manuscriptis, & in venetis antiquis, in Paris.
in vicetinis reperi, seruari. NULLAM FINEM) sic habent libri manu-
scripti. sententiæ autem huius loci hæc est: si non essent aliqua corpora solidissima,
quæ numquam vlla vi frangeretur: & si non esset tum rerum frangendarum finis,
cum ad ea corpora peruentum esset: iam corpora prima, id est primordia rerum ita
ad nihilum essent redacta, vt nihil ex illis conceptum, & concretum ad iustam mo-

gnitudinem pervenire posset, &c. PERVADERE FINEM) quidam libri manuscripti, & nonnulli typis excusi habent, pervadere finem: quos ego sequor. florem tamen, quod in alijs libris reperitur, non improbo. sic enim sæpe alibi, ut infr. statim, quibus possint cui contingere florem. & lib. 3. cupitum ætatis tangere florem. & 5. Nec potuere cupitum ætatis tangere florem. florem autem, id est æquilivum, iustum & perfectum vigorem.

NAM QVÆVIS CITIVS DISS.) Facilius est diruere, quàm ædificare. sententia vulgata. Sic Isocr. *ἡδὲ τὸ εὐκρίνον. εἰδὸς περὶ τὴν σιδήσασιν ἰδίῃ ἄπαντα χαλεπὸν, ἢ τὸ αὐτὸν ἢ ἄλλοι.* id est, scientes, componere quidem in rebus omnibus esse difficile, dissolvere verò, & diruere, facile. Plutarch. *ἡδὲ τὸ ἀκούειν. ἢ τὸ ἄνευ δαίμονος ἀκούειν, ἢ τὸ φιλιπποῦ Οὐλωθὸν κατέσκαψεν, ἢ τὸ ἐν ἀρσίνῃ καὶ τοιαύτων, ἢ φησὶ πόλιν ἐκείνην αὐτὸν δεινῶς.* id est, quemadmodum Lacedæmonius ille, cum audisset, philippum Olynthum funditus evertisse: at talem urbem (inquit) de integro excitare non possit ille.

ANTEACTI TEMPORIS OMNIS) sic habent libri manuscripti.

NVMQVAM ID RELLIQVO) sic habebant etiam nostri libri veteres: quod cum in prima editione non observassem, admonuit me Adr. Turnebus. reliquò porrò quattuor syllabarum, est.

AT NVNC NIMIRVM) concludit, certum finem esse rerum frangendarum, ad quem cum perventum fuerit, tum res frangi desinant. Ex quo efficitur, ut sint quedam corpora minima, & solidissima, inanis experta, quæ numquam frangi possint: ex quibus res quæque & reficiuntur, & ad ætatis florem, iustamque magnitudinem perveniunt. CONTINGERE) consequi, adipisci.

Huc accedit, uti, solidissima materiai
Corpora cum constant, possint tamen omnia reddi
Mollia, quæ fiant aër, aqua, terra, vapores,
Quo pacto fiant, & qua vi cunque genantur:
Admistum quoniam simul est in rebus inane.
At contrà: si mollia sint primordia rerum,
Vnde queant validi silices, ferrumque creari,
Non poterit ratio reddi. nam funditus omnis
Principio fundamenti natura carebit.
Sunt igitur solida pollentia simplicitate,
Quorum condensò magis omnia conciliatu
Artari possunt, validasque ostendere vireis.
Denique iam quoniam generatim reddita finis
Crescendi rebus constat, vitamque tuendi,
Et quid quæque queant per fœdera naturai:
Quid porrò nequeant, sancitum quandoquidem extat:
Nec commutatur quicquam, quin omnia constant,
Vsq; adeò, variæ volucres ut in ordine cunctæ
Ostendant maculas generaleis corpori inesse:
Immutabile materiae quoque corpus habere

Debent nimirum. nam si primordia rerum
Commutari aliqua possent ratione reuicta:
Incertum quoque iam constet, quid possit oriri,
Quid nequeat: finita potestas denique quoique
Quanam sit ratione, atque altè terminus hærens:
Nec toties possent generatim sæcla referre
Naturam, motus, victum, morésque parentum.

HVC ACCEDIT) Alia ratione probat, primordia rerum solidissima esse oportere, nempe quòd, quamvis sint talia, possint tamen in concilio, & congressu, id est in rebus gignendis, effici mollia, inanis interuentu, ut ita ex eis fiat aër, aqua, vapores, & similia: at si essent sua natura mollia, non possent ex eis fieri silices, ferrum, adamas, & similia.

CVM CONSTANT) sic legendum, & ita scriptum est in quattuor libris manuscriptis: quibuscum faciunt aliquot typis impressi, ut Parisiens. Veneti antiq. Vicetini. quod annotavi, ne quis semidoctus putet reponendum, cum constent. illo enim modo potius loquebantur antiqui.

QVO PACTO FIANI, &c.) imes, quocunq; modo fiant, & quacunque vi gignantur illa, nempe aër, aqua, terra, vapores: proinde quasi dicat, non est enim huius loci docere, quomodo ex primordiis solidissimis fiant aër, aqua, & cetera mollia, mendosè in alijs libris legitur, qua vi quæque gerantur. legendum enim: qua vi cunque genantur, quantumvis reclamant quidam βέλτοροι σοφιστῶν.

VNDE QUEANT VALIDI) hunc versum producit testè Nonius Marcell. in voce silex.

NAM FVNDITVS OMNIS PRINCIPIO FVNDAM.) fundamentum cuiusque rei debet esse firmissimum, ac solidissimum. at si principia rerum essent mollia, fundamentum rerum naturalium esset infirmum, imbecillum, fragile, & caducum. Ergo primordia, seu principia rerum non sunt mollia, sed potius solidissima.

DENIQUE IAM QVONIAM) in duobus cod. manuscr. & in aliquot excusis etiam hoc loco, ordine mutato, deinceps sequebatur hic versus, cum alius sex, porrò si nullas frangendi redd. fin. ego secutus sum plerosque typis excusos neque tamen meum esse puto hunc vel illi ordine probare, aut improbare.

VITAMQVE TVENDI) quidam libri habent, tenendi, minus rectè, quamvis non me fugiat, Latine dici, vitam retinere, & simplex pro composito interdum usurpari solere.

NEC COMMVTATVR QVICQVAM) & quando nulla res genita suam nascendi condicionem mutat, aut à suo naturali ordine discedit, immo verò constantissime legem à natura descriptam, ratumque ordinem servat, usque adeò, ut corui nigri ex coruis nascantur, & cyni è cynis candidi gignantur: nimirum dicendum etiam est, prima corpora, ex quibus cetera constant, & quidem multo magis, esse immutabilia. legendum autem est, quin omnia constant, potius quàm, ut vulgò, quando omnia constant.

CONSTANT) suam naturam, suumque ordinem servant, usque adeò, ut variæ volucres, &c. OSTENDANT) sic habent libri manuscr. nam vulgati habent, ostendunt, mendosè.

MACVLAS GENERALEIS) id est sui cuiusque generis proprias. quidam legi volunt genitales. i. à natura insitas, atque à primo statim ortu tributas: non probo.

CORPORI INESSE) alias corpore inesse, id est, in corpore esse.

REVICTA) id est vicissim victa, et superata. sic restitui secutus libros manuscriptos, et nonnullos typis excusos, in his Paris. Vener. antiq. Vicetina.

ATQVE ALTE TERMINVS HÆRENS) id est terminus firmus, ac stabilis, et qui nullis viribus conuelli potest. hic versus, et superior supra positi sunt non longè à principio. SÆCLA) id est animantium genera.

NATVR. MOTVS, V.) Quod fieri vsus docet, et iterum Lucretius lib. 4. non longè ab extr.

Tum porro, quoniam extremum quouisque cacumen Corporis est aliquod, nostri quod cernere sensus Iam nequeunt: id nimirum sine partibus exstat: Et minima constat natura: nec fuit vquam Per se secretum: neque posthac esse valebit: Alterius quoniam est ipsum pars: primaque & ima, Inde alia, atque alia similes ex ordine partes, Agmine condense naturam corporis explent. Quæ quoniam per se nequeunt constare: necesse est Hære, ut nequeant vlla ratione reuelli. Sunt igitur solida primordia simplicitate: Quæ minimis stipata cohærent partibus arte, Non ex vllorum conuentu conciliata, Sed magis æterna pollentia simplicitate: Vnde neque auelli quicquam, neque deminui iam Concedit natura, referuans semina rebus.

TVM PORRO QVONIAM, &c.) Hoc dicit, quoniam vsque ad eum apicem, seu ad id punctum, et cacumen quoduis corpus minui potest, ut id iam cernere nequeamus: nimirum id cacumen, quod iam sub aspectum non cadit, partibus caret, et minimum est, id est, non potest esse minus, quam est. Verum ut totius huius loci sententiam vsque ad versus, Quapropter qui materiam, &c. facilius consequamur, sciendum est, Peripateticos et Epicureos cum in alijs multis, quæ ad hanc disputationem non pertinent, tum in his maxime inter se disidere: primum quod illi volunt omne corpus in parteis infinitas secari posse, neque vllas corporis parteis vsque ad eum paruas esse posse, ut non possint fieri minores: id est, infinitum nihil esse quidem re, et vsu, seu functione, et (ut vulgò loquimur) actu: sed τὴν δύναμιν, id est potestate: quod ite sensit Empedocles: Epicurei autem contra, cuiusque corporis censent minimas esse parteis, id est eiusmodi, quibus nullæ possint esse minores, ad quas cum deuentum sit, diuisioni nullus iam amplius sit relictus locus: deinde quod illi negant inane, ut et Empedocles, et tamen motum recipiunt: Epicurus autem et inane ponit, ac mordicus reinet, et sine inani motum esse non posse contendit. Horum duorum versus scripturam vulgatam paulum immutavi, partim veterum codicum auctoritate fretus, partim coniectura ductus: quam adiuuat locus, qui sequitur infra ibi, cum

Cum videamus, id, extremum quouisque cacumen esse, quod ad sensus nostros minimum esse videtur. Sæpe autem in hac voce, et, quouis, et, quoi, peccatum à librarius est, cum in hoc scriptore, tum in alijs. Vcnit nunc vnus loci in mentem, qui est hoc eodem in libro infra non longè, ibi, Quoi quoniam ratio reclamatione vera, &c. pro quo libri aliquot vulg. habent, Quod quoniam, &c.

NEC FVIT VMQVAM PER SE SECR.) id est neque id corporis cacumen, quod iam oculi nostri cernere nequeunt, fuit vquam à suo toto secretum, aut per se: neque posthac esse poterit: quoniam ipsum, alterius pars est.

ALTERIVS QVONIAM EST IPSVM PARS:) secutus sum cod. Bertin. et Memm. et quosdam typis excusos.

PRIMAQVE ET IMA, &c.) id est et prima, atque vltima, deinde alia, atque alia partes corpus constituunt.

AGMINE COND.) Quidam legi volunt, Augmine condense, &c.

NECESSE EST, HÆRERE, VT NEQVEANT VLLA) sic restitui, primum iniecta mihi mendii suspitione ex veterum codicum scriptura, quæ est, Vnde queant vlla, cum vulgati habeant, Vnde queant nulla: deinde coniectura auguratus ita esse legendum, ut ego excudendum curavi, cum præferim hanc scripturam ad oram codicis Memm. annotatam reperissem. sententia autem verborum apertissima est. necesse est (inquit) ita hære, ut nequeant, &c.

QVÆ MINIMIS STIP.) atqui statim negabit, prima corpora vllis partibus esse prædita. Et cerè si partibus constar: ergo possunt diuidi. respondet ipse huic obiectioni versus proximo.

NON EX VLLORVM) est διὰ τῶν οὐκ, seu ἕνεκα τῶν οὐκ, per quæ declarat, quod superiore versus dixerat, proinde ac si ita dicat: sed ne erres, audi quo pacto sit hoc intelligendum, quod dixi, prima corpora minimis partibus stipata arte cohære. non enim hoc sentio, prima corpora ex vllarum rerum cætu, atque congressu esse concreta, cum sint simplicissima: sed hoc significare volui, ea esse solidissima, et ita compacta, et stipata, ut neque frangi, neque dissolui vllò modo possint.

SED MAGIS) ἀλλὰ μάλλον, sed potius. NEQVE DEMINVI IAM) sic cod. Bertin. et Memm. et Veneti antiq. quos secutus sum. atque ita legendum.

Præterea nisi erit minimum: parvissima quæque Corpora constabunt ex partibus infinitis. Quippe vbi dimidia partis pars semper habebit Dimidiam partem, nec res perfiniet vlla. Ergo rerum inter summam, minimamque quid escit? Non erit, ut distent. nam quamuis funditus omnis Summa sit infinita: tamen, parvissima quæ sunt, Ex infinitis constabunt partibus æquæ. Quoi quoniam ratio reclamatione vera: negatque Credere posse animum: victus fateare necesse est, Esse ea, quæ nullis iam prædita partibus existent, Et minima constent natura: quæ quoniam sunt: Illa quoque esse tibi solida, atque æterna fatendum.

Denique ni minimas in parteis cuncta resolui.
 Cogere consuesset rerum natura creatrix:
 Iam nihil ex illis eadem reparare valeret,
 Propterea quia quæ multis sunt partibus aucta,
 Non possunt ea, quæ debet genitalis habere
 Materies, varios connexus, pondera, plagas,
 Concurfus, motus, per quæ res quæque geruntur.
 Porrò si nulla est frangendis reddita finis
 Corporibus, tamen ex aeterno tempore quædam
 Nunc etiam superare necesse est corpora rebus:
 Quæ nondum clueant villo tentata periclo.
 At quoniam fragili natura prædita constant:
 Discrepat æternum tempus potuisse manere
 Innumerabilibus plagis vexata per æuum.

MINIMUM) id est aliquid, quo aliud minus esse non possit.

QUIPPE VBI) id est, quippe cum, seu, quippe quia.

NEQUE R. PERFINIET V.LLA) Sic habet duo libri manuscripti, quos sequor, alij præfiniet. ERGO RERVM INTER SVMM. MIN. QUID ESCIT?) secutus eram initio lectionem vulgatam, quid esset? cuius hanc sententiã esse scripseram, Ergo quid interesset inter summam rerum, & minimam? nihil scilicet. sed cum aliquot in lib. manuscriptis scriptum reperissem, minimamque quide scit atq; scripturam iudicio lectoris ingeniosi permisissim: eam non longo post tempore in editione secunda, quæ sine commentariis prodiit, repræsentaui, & secutus sum. escit autem, ut docet Festus, valet, erit. quem admodum, superescit, eodem auctore & doctore supererit. Ennius, Dum quidem & vnus homo Romæ totæ superescit. Nonnulli tamen est, & superescit, & c. & sine, c. scribendum existimant.

NON ERIT, VT DISTENT) in ἔσται ὄντως ἐξ ἁφ' ἑωυτοῦ, id est non poterit fieri, ut summa & minima res distent: non distabunt, nisi (inquit) erit aliquid minimum, nihil intererit inter rem summam, & minimam. nam ratione eorū, qui quoduis corpus infinite diuidi posse volunt, etiam res minima, æquæ ut res maxima, in parteis infinitas diuidetur, & æquæ ex partibus infinitis constabit.

QUOI QVONIAM RATIO) in vno cod. manu exarato reperi scriptū, Qui quoniam, non sine litura. nam audaculus aliquis ex voce, Quoi, conatus erat facere, Quod, ut est in plerisque libris vulgatis, ita tamen ut adhuc appareant recta & veræ scripturæ impressa vestigia.

NEGATQVE CREDERE POSSE ANIMVM: VICTVS, & c.) cum in quattuor codicibus calamo exaratis reperissem scriptum, negatque, consentientibus quibusdam excusis, & item in manuscriptis, animum, non, ut in vulgatis, animi, ego sic restitui, existimans hanc esse veram, & germanam scripturam. Quod si quis mutata distinctione, legi malet: negatque Credere posse: animi victus fateare necesse est, & c. non repugnabo. animi victus, autem ita dictum intelligitur, ut falsus animi, aeger animi, excruciatu animi, saucius animi, & similia. sententiã autem horum versusum hæc est. Cui (inquit) quia vera ratio reclamatur, & quia negat se

credere posse: necesse est, ut tu animi, seu animo victus fateare esse corpora quædam, quæ nullis partibus consent: vel, ut nos excudendum curauimus: Cui quia vera ratio reclamatur, negatque animum credere posse, necesse est ut tu victus, & c.

DENIQUE NI MINIMAS) Denique nisi (inquit Lucret) natura res omnes creatas in parteis minimas (minimas autem parteis appellat eas, quibus alie non possunt esse minores, & ad quas cum peruentum est, res diuidi posse desinunt) diuidi ac resolui cogeret: nihil ex illis partibus reparare posset. ratio est in promptu. nam si res create in parteis infinitas secari possent, qualibet harum partium rursus constaret ex partibus infinitis, at quæ multis, aut omnino aliquibus partibus constant, non possunt eas res habere, quas materies habere debet, plagas, pondera, connexus, & c. ni minimas autem reposui, hanc scripturam sententiã ipsa postulante, cum libri vulg. habeant, si minimas, plane mendosè. quam scripturam qui tuentur, cæcutiunt. Nam Epicurus, & eum secutus Lucretius volunt aliquid esse in rebus minimum. Itaque infra paucis post paginis, veteres philosophos reprehendit Lucretius, primum quod motum constituant, exempto inani: deinde quod faciant non esse finem rebus secandis, neque esse quicquam in rebus minimum.

PROPTEREA QVIA QVÆ MVLTIS SVNT PARTIBVS) Sic legendū est, reclamantibus omnibus exemplaribus, in quibus est, nullis sunt partibus. hoc enim significat Lucretius: omnia in minimas parteis resolui solent natura, non in infinitas. hæc autem partes minimas, sunt corpora prima, & primordia rerū, quæ in nullas iam amplius parteis secari possunt. Huiusmodi autem corpora ad res gignendas sunt aptissima. quod contra si essent multis partibus aucta, & si in multas parteis secari possent: ea, quæ materies genitalis habere debet, habere nullo modo possent, videlicet varios connexus, pondera, plagas, & c. Licet etiam legere, Propterea quia quæ sunt vllis partibus aucta & c. verum tamen, sic, ut edidi, legit malo. Quod autem ἰσχυροῦς τινος quidam legi volunt, propterea quia quæ vllis sunt partibus aucta, tales versus sibi habeant: Lucretio verò politis scriptori, ne affingant.

GERVNTVR) id est à natura administrantur: vel ut videtur hic legendū, gignuntur, i. gignuntur, ut sepe alias. PORRO SI NVLLA EST) quod est falsum Epicureorū sententiã, sed Peripatetici volunt esse verū. Sciendum est autem, hæc duo, nullum esse finem rebus frangendis, & res in minimas parteis non resolui, ratione, & sententiã vnum esse, vel se mutuo consequi, atque inter se congruere. nam si res non resoluuntur in minimas parteis: ergo nihil erit minimum. si nihil erit minimum: ergo erit aliquid minimo minus: ex quo consequetur, ut res omnes in parteis infinitas diuidi possint.

QVÆ DAM) sic legendum, non, quæque, nec quæquam: quæ duæ scripturæ vitiosæ, natæ sunt fortasse ex illa deprauata, quæquam: quæ reperitur in duobus manuscriptis. deprauata est autem ex recta, quædam, cum à librario d littera esset inuersa. Sed huius loci sententiã explicemus. Demus (inquit) nullum esse rerum frangendarum finem, quod tamen est falsum. verum tamen demus. certè nihilo minus necesse est aliqua corpora superare, id est superesse, & vltimè de rebus gignendis, quæ corpora nullo periculo fuerint tentata. alioqui consumpta materia, & rebus atate confectis, & corruptis, vel nihil renasceret, vel res ex nihilo reficerentur. quod est ἀδυνάτων.

AT QVONIAM) argumentum est à repugnantibus. Si quis dicat, corpora prima esse fragili natura prædita, negatque esse solidissima: hæc pugnat inter se, &

illa esse fragilia, & eadem ab aeterno tempore ad hunc diem integra, & salua remanere potuisse, cum assiduus ictibus fuerint verberata, ac vexata. atqui salua, & incolumia remanserunt: alioqui res ex nihilo reficerentur. ergo corpora prima, sunt solidissima, neque fragili natura praedita. Est igitur in rebus aliquid minimum: & frangendarum rerum modus, & finis est aliquis.

Quapropter, qui materiem rerum esse putarunt.
 Ignem, atque ex igni summam consistere solo:
 Magnopere à vera lapsi ratione videntur:
 Heraclitus inquit quorum dux praelia primus,
 Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis,
 Quamde graueis inter Graios, qui vera requirunt.
 Omnia enim stolidi magis admirantur, amantque,
 Inuersis quæ sub verbis latitantia cernunt:
 Veraque constituunt, quæ bellè tangere possunt
 Aureis, & lepido quæ sunt fucata sonore.
 Nam cur tam variæ res possent esse, requiro,
 Ex vno si sunt igni, puroque creatæ.
 Nil prodesset enim calidum denserier ignem,
 Nec rarefieri, si partes ignis eandem
 Naturam, quam totus habet super ignis, haberent.
 Acrior ardor enim conductis partibus, esset:
 Languidior porrò disiectis, disque supatis.
 Amplius hoc fieri nihil est, quod posse rearis
 Talibus in causis: nedum variantia rerum
 Tanta queat densis, rarisque ex ignibus esse.

QUAPROPTER QVI) Nunc, aliquot suis rationibus, quæ principiorum instar sunt, confirmatis, ac stabilitis, incipit aliorum, eorumque clariorum, philosophorum opiniones refellere, ac labefactare: atque ab Heraclito initium facit: qui dicebat (vt scribit Laërtius) πάντα ἐκ πυρός συνεστάναι, καὶ εἰς τὸ πύραυλον εἶναι. Ἐκ πάντων, ἀραιώσας, καὶ πυκνωσάσας γινώσκουσιν τὰ πολλὰ ποταμοὺς δίκην πυκνωσάντων τὸ πύρον ἀραιώσας, καὶ πυκνωσάσας γινώσκουσιν αἰετὰς γινώσκουσιν ὕδαρ πικρῶν ὕδαρ, εἰς γλυκὺς ἐπιπέσας, & τῶν τῶν ὁδοῖν ἐπὶ τὸ κατὰ τὸ ἴδιον. πάλιν τε αὐτῶν τῶν γλυκῶν χεῖρας, ὅς ἦς τὸ ὕδαρ γινώσκουσιν ἐκ δὲ τούτου τὰ λοιπὰ ὁμοίως, & c. αὐτῶν δὲ ἔστιν ἢ αἰετῶν ὁδοῖς, id est omnia ex igne constare, & in ignem resolui. Cum autem omnia rarefactione, & condensatione fiant, fluere magna ex parte fluminis instar: Ignem cum densatur, humescere, & ita aërem fieri: aërem cum cogitur, & congregatur, aquam fieri: aquam concretam in terram verti: atque hanc esse viam ad locum infimum. contra terram ipsam fundi: ex qua fieri aquam: ex aqua autem reliqua similiter: & c. hæc autem via est ad supremum locum. De eodem sic Vitruv. lib. 2. ca. 2. Heraclitus Ephesius, qui propter obscuritatem scriptorum à Grecis σοκρῆσις est appellatus, ignem principium rerum posuit. eadem ferè sunt apud Plutarch. de Heraclito lib. 1. καὶ τῶν ἀρεσκ. quem locum maxè testem.

producemus. CLARVS OB OBSCVRAM) ex quo dictus est σοκρῆσις, vt testatur Vitruuius, & item M. Tull. lib. 2. de Finibus, his verbis. Epicurus ita loquitur, vt non intelligatur. quod duobus modis sine reprehensione fieri potest: si aut de industria facias, vt Heraclitus, cognomento σοκρῆσις: aut cum rerum obscuritas, non verborum, facit, vt non intelligatur oratio. Idem lib. 3. Sed omnia vestri, Balbe, solent ad igneam vim referre, Heraclitū, vt opinor sequētes: quem ipsum nō omnes interpretatur vno modo. qui quoniā quid diceret, intelligi noluit, eum omittamus.

QUAMDE GRAVEIS INTER GRAIOS) secutus sum quinque librorum manuscriptorum auctoritatem: quibuscum consentiunt nonnulli typis excusi. Denique hanc scripturam agnoscit Pompeius Fest. his verbis: Quamde proquam vsos esse antiquos cum multi veteres testimonio sunt, tum Liuius in primo. Iupiter vt muro fretus magi, quamde manu stat. & secundo: Quamde tuas omnes legiones, ac populares: Et Lucret. lib. 1. Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis, Quamde graueis inter Graios, & c. Sententia autem hæc est. Clarus ob obscuram linguam inter Græcos vanos, atque inaneis, magis, quam inter graueis, eos dico, qui veri studio ducuntur.

INVERSIS QUÆ SVB VERBIS) verba inuersa, verba immutata: id est ab ea re, in qua propriè locum habent, ad aliam translata. & ita, interdum obscura. nam talis inuersio parit ferè obscuritatē. Cic. Partit. genus loquendi alterum sua sponte fufum: alterum versum, atque mutatum. Idem in Bruto huiusmodi verborū immutationes ἑστὶν ait à Græcis appellari. alij per inuersa verba significari putant, verba præposterè pronuntiata, vt vola, lauo. Terent. Heaut. inuersa verba tua, ceruices euersas tuas. quem locum declarans Turnebus, inuersa verba (inquit) id est inflexa, tropoque immutata. quibus plerumque amatores vt solent, verbi gratia, cum amicam appellant, vitam, animam, cor, mel merum, delicias, & similib. nominib. ET LEPIDO QUÆ SVNT FVC. SON.) translatio ab oculorū sensu, ad auditū. Fucata enim oculis cernuntur: soni auditu sentiuntur. Virg. Georg. 4. Milesia vellera Nymphæ Carpebant hyalifaturo fucata colore.

EX VNO SI SVNT) sic legendum est potius, quam vt vulgò. Ex vero si sunt, & c. vno autem, id est solo, sequitur deinceps, puroque, id est, meritoque.

NIL PRODESSET ENIM) Hæc est huius argumēti vis. dicit Heraclitus, ignem esse principium rerum: hanc autem varietatem rerum ex condensatione, & rarefactione existere. id fieri non potest, (inquit Lucret.) nam ignis cōdensatus, ac rarefactus vel desinit ignis esse, vel ignis naturam retinet. si ignis esse desinit, ignis igitur non est principium. si ignis naturam retinet: hoc tantum efficit condensatio, & rarefactio, quod contractis partibus, ignis erit acrior: disiectis, & dissipatis, remissior. Itaque in natura rerum nihil erit præter ignem.

DENSERIER) sic habent lib. manuscr. & aliquot typis impressi. denseri autem vsurpabant veteres pro densari: & denseri pro densare. quod supra iam indicauimus. QUAM TOTVS HABET SVPER) lib. vulgati habent, quam totus habet suus ignis: manuscripti autem, quam totus habet super ignis: quam scripturam & in prima editione, & in secunda annotaui. hanc nunc sequor. Super autem hic pro superus, siue superior accipi debet.

CONDUCTIS PARTIBVS) id est contractis, & congregatis. αὐνωμῆται ἢ μερά, vt supra.

DISQVE SVPATIS) id est & dissipatis, seu dissipatis. τμεσις. sic reposuit.

commotus scriptura primùm trium librorum veterum aliquantum illa quidem deprauata sed tamen germana, & recta proxima sic enim illi, disiectis, disque superatis: deinde Bertiniani, & Memmiani: in quorum altero scriptum est planè, disque superatis, in altero, deque superatis. Fuit tamen cum putarem legendum, disque paratis disparare autem idem fere valet, quod diducere, & distinguere. Cæs lib 7. de bello Gallico. disparandos, diducendosque ad suos curaret. Vitruv. lib. 2. cap. 2. Ex his ergo congruentibus cum res omnes coire, nascique videantur, & ea in infinitis generibus rerum, natura essent disparata, &c.

NEDVM VARIANTIA RERV. M.) id est tantum abest, vt tanta rerum variantia esse possit, nedum negationem continet, & in extremo membro periodi, aut sententiæ ponitur. variantia autem, id est varietas, nomen est ex participio factum, varians: cuius generis sunt illa apud eundem, retinentia, repetentia: & apud M. Tull. decentia, negantia, repugnantia, coheretia: & hæc omnibus vsitata, distantia, affluentia, abundantia, conuenientia, &c.

Atque hi si faciant admistum rebus inane:
 Denferi poterunt ignes, rarique relinqui.
 Sed quia multa sibi cernunt contraria, mussant:
 Et fugitant in rebus inane relinquere purum, &
 Ardua dum metuunt, amittunt vera viai:
 Nec rursus cernunt, exemto rebus inani,
 Omnia denseri, fierique ex omnibus vnum
 Corpus, nil ab se quod possit mittere raptim:
 AEstifer ignis vti lumen iacit, atque vaporem:
 Vt videas non è stipatis partibus esse.
 Quod si fortè vlla credunt ratione potesse
 Igneis in cœtu stingui, mutarèque corpus:
 Scilicet ex vlla facere id si parte reparcent:
 Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor
 Omnis, & ex nihilo fiènt quæcunque creantur.
 Nam quodcunque suis mutatum finibus exit,
 Continud hoc mors est illius, quod fuit antè.
 Proinde aliquid superare necesse est incolume ollis,
 Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes,
 De nihiloque renata virefcet copia rerum.

ATQVE HI SI FACIANT ADM. M.) Sententia horum verborum perspicua est. hoc enim significat Lucret. Atqui si hi faciant, id est, si ponant, & statuunt, inane rebus admistum esse: procederet eis ex animi sententia, quod volunt: & possent ignes nunc densari, nunc rarefieri. Nunc autem cum densationem, & rarefactionem fingant sine inani: longè aberrant à vero. nam, vt nihil rarum esse potest sine inani: ita nihil densari, quod careat inani.

DENSERI) sic legendum, & ita habent libri veteres omnes.

CONTRARIA, MUSSANT) secutus sum libros manuscriptos, aut eorum certè vestigia: quorū alij habent, contraria inesse: alij, mussant: alij, mussant: quod retineo. mussant autem: id est, tacent, muti sunt, hærent, neque habent: quod dicant. eodem verbo vsus est idem scriptor lib. 6. mussabat tacito medicina timore. & virgil. II. Æneid. Flent mæsti, mussantque patres. idem 12. mussat rex ipse Latinus. Idem valet apud Græcos μύσσειν. Homer. II. 2. αἰ δὲ ἐπὶ μύσσειν Ἀδύων πικρὰ ἴψην. 1. st enim verbum natum, & factum ex littera μύ, mutorum propria, vt pote quam solum proferre possunt. ex eadem μύω, μύσηται, mutio, tis, tit, & procerbiu, ne μύ quidem facere audere.

ET FUGITANT) sic habent libri manuscripti. hoc verbo sæpe vsitur, vt lib. 6. fugitabant visere ad agros. ARDVA DVM MET. AM. V. V.) Sic ferè M. Tull. Acad. lib. 4. alterum est, quod fallacibus, & captiosis interrogationibus circumscripti, atq; decepti quidam, cum eas dissoluere non possunt, desciunt à veritate. Talis fere sententia est apud Arist. lib. 11. 2. Νικησιμ. κ. φ. β. non longe admodum ab extr. VERA VIAI) notauimus alibi hoc loquendi genus, vera viai, prompta celi, vltima naturai, &c. MITTERE RAPT.) libri scripti habent partim, raptis, partim, raptim: cum quibus concordant veneti antiq. & Parisiens. ceteri excusi omnes, natum, præter Vicetinos, in quibus legitur, raptum. ego, raptim, puto rectam esse scripturam, eamq; esse deprauatam ab imperitu librariis, qui scripserant rapti per ζ, in extr. syllaba ζ, pro m. ex quo factum est postea raptus. si quis tamen malit, raptum, non reiicio. natum, puto esse suppositū, & adluterinum. raptim autem interpretor celeriter: quomodo & alibi vsurpatur.

LVMEN IACIT ATQVE VAP.) lumen iacit & calorem. sic lib. 2. de sole. At vapor is, quem sol mittit, lumenque serenum.

POTESSE) posse. potesse autem, integrum est, & eo vtiebantur veteres, vt Plautus, & Ennius, & Lucilius, & similes. vnus Lucilius versus in præsentī proferam, ex lib. 5. Nam si, quod satis est homini, id satis esse potesset: Hoc sat erat: nunc cum hoc non est, qui credimur porro Diuitias vllas animum mi explere potesse?

IGNEIS IN COETV STINGVI) Secutus eram initio libros vulgatos, in quibus ita impressum est, igneis in cætu stringi, massarèque corpus, quæ sic declarabam, igneis stringi, id est, denseri, & contrahi, & quod subsequitur, massare, id est, solidare, & constringere corpus. Dicebat autem Heraclitus, vt refert Plutarchus, ὅτι τὸ παχυμέρεσται τὸ πυρὸς, εἰς αὐτὸ συσπλοῦσται ζήεται γὰρ ἐπιπτεῖ ἀναχλωδὴν γὰρ τὸ πυρὸς, ὡς δὲ πλεῖται ἀσδυμώμενοι ὅ δὲ ἀπὸ ἀπὸ γίνεται, &c. id est, id ignis, quod sit crassissimis particulis præditum, cum in se contrahitur, terram fieri: deinde terram cum ab igni laxatur, aquam: exhalantem autem aquam, & extenuatam, aërem. In secunda autem editione sic excudendum curavi, igneis in cætu stingui, mutarèque corpus. quam scripturam nunc item amplctor, & retineo. Eius autem sententia non est obscura. igneis in cætu stingui, id est, igneis in congressu, & concretionem rei genitæ exstingui, & corpus igneum mutare: &c.

FACERE ID.) igneis mutare corpus. REPARCENT) dabunt, concedent, probabunt. cōdices veteres hoc loco deprauatos esse initio putabam, in quibus lectori significaram legi, reparcent: non etiam probaram, sed fallebam. itaque & in secunda editione, reparcent, edendū curavi: & nunc item hanc scripturam probo, Turnebo assentiens. atque hoc verbo vsitur & Plautus in Truculentō. vti: nam à principio rei item parissim meæ, vt nunc reparcis suauis. Sic autem com:

positum est reparco, ut resero, retego, recludo, reuelo, refigo, & simil. reparco enim idem valet, quod non parco, largior: ut resero, aperio, & c.

NAM QVODCVMQVE) hi duo versus iterantur infra eod. lib. & lib. 3. SVPERARE) superesse, & c. ut supra.

OLLIS) illis. sic loquebantur antiqui, ut, olla centuria, & c. ollus letho datus est, ex Varrone lib. 6. de ling. Lat. Virgil. etiam usurpat interdum. ut lib. 1. Olli subridens hominum fator atque deorum, & M. Tull. libris de Legibus.

Nunc igitur, quoniam certissima corpora quædam
Sunt, quæ conseruant naturam semper eandem:
Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine, mutant
Naturam res, & conuertunt corpora sese:
Scire licet non esse hæc ignea corpora rerum.
Nil referret enim quædam decedere, abire,
Atque alia attribui, mutarique ordine quædam:
Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent.
Ignis enim foret omni modis, quodcumque crearent.
Verum, ut opinor, ita st: sunt quædam corpora, quorum
Concurfus, motus, ordo, positura, figuræ
Efficiunt igneis: mutatoque ordine mutant
Naturam: neque sunt igni simulata: neque vllæ
Præterea rei, quæ corpora mittere possit
Sensibus: & nostros adiectu tangere tactus.

QVÆDAM DECEDERE, ABIRE) sic reposui à tribus codicib. manuscriptoris, & excusis Parisiensib. & Venetis antiquis admonitus, atque adiutus: in quibus scriptum reperi, descendere, abire. decedere, abire, autem dictum est ἀνωδέτως: cui opponitur id, quod statim sequitur, atque alia attribui: id est, alia accedere.

SI TAMEN) sic emendavi fretus auctoritate duorum codicum manuscriptoris. alii inuētis, in quibus est, si tantum: sententia quidem hanc scripturam postulat. Hoc enim sentit Lucret. Nil referret, id est, nil prodesset, seu nihil attineret, quædam ex igne decedere, & quædam ad eum accedere, & quorundam ordinem mutari, si nihilominus omnia naturam ignis retinerent.

OMNI MODIS) id est, omnibus modis ignis esset. Atque ita legebat Turnebus nos: & ita habent libri aliquot, manuscripti. alij, omnimodus, manente eadem sententia. vulgati plerique habent, unimodus: quibuscum consentit Memmianus. quæ lectio etiam probabilis est. CREARENT) nempe ignea corpora: quodcumque crearent corpuscula, & primordia rerum ignea, id esset ignis omnimodus, seu unimodus, seu omnimodis. id est omnino, & omnib. modis.

NEQVE VLLÆ) sic habet codex Vaticanus. quam scripturam secutus sum. ita enim loquebantur antiqui: Plaut. ex Varrone lib. 6. de ling. Lat. gannit odiosus totæ familiæ. Terent. Heaut. hoc ipsa in itinere alteræ dum narrat, forte audiui. M. Tull. de diuinat. lib. 2. sed si eadē hora aliæ pecudis iecur nitidum atq; plenum est, aliæ horridū, & exile, quid est quod declarari possit habitu extorum: sic idē Lucret. lib. 3.

lib. 3. Aut aliæ cuius desiderium infideat res. Idem lib. 6. Et potius nullæ sibi turpis consciu' rei, & c. ADIECTV) iactu ad sensus: appulsu, seu coniectu, qui ad nostros tactus perueniat. nam adicere telum, est plus quam iacere: nempe ita iacere, ut ad eum locum, quem iaculator petit, perueniat. Cæsar. lib. 2. de bello Gall. Et quia non longius hostes aberant, quam quò telum adici posset, prælii committendi signū dedit. Idem lib. 4. Atq; ita montibus angustis mare continebatur, ut ex locis superioribus telum in litus adici posset. sic Lucret. dixit, adiectum odoris. lib. 4. Nunc age, quo pacto narcis adiectus odoris Tagat, agam. & lumina adicere lib. 5. Nam quibus è spatiis cumq; ignes lumina possunt Adicere, & c. & M. Tull. adiectas voces, lib. 2. de nat. Deor. Extra autem eminent, quæ appellantur aures, & regendi causa factæ tutantur sensus, & ne adiectæ voces laberentur atque errarent, priusquam ab his pulsus esset. TANGERE TACTVS) id est ad tactus nostros peruenire, eosque afficere. pulchrè dictum, tangere tactus.

Dicere porrò, ignem res omnes esse, neque vllam
Rem veram in numero rerum constare, nisi ignem,
Quod facit hic idem: per delirum esse videtur.
Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat:
Et labefactat eos, vnde omnia credita pendent,
Vnde hic cognitus est ipsi, quem nominat ignem.
Credidit enim, sensus ignem cognoscere verè:
Cetera non credit, nihilo quæ clara minus sunt.
Quod mihi cum vanum, tum delirum esse videtur.
Quò referemus enim? quid nobis certius ipsis
Sensibus esse potest, quo vera, ac falsa notemus?
Præterea quare quisquam magis omnia tollat,
Et velit ardoris naturam linquere solam:
Quam neget esse ignis, summam tamen esse relinquat?
Aequa videtur enim dementia dicere vtrumque.
Quapropter qui materiam rerum esse putarunt
Ignem: atque ex igni summam consistere posse:
Et qui principium gignundis aëra rebus
Constituere: aut humorem quicumque putarunt
Fingere res ipsum per se: terramve creare
Omnia, & in rerum naturas vertier omnes:
Magnopere à vero, longèque errasse videntur.

DICERE PORRO, IGN) Porro autem (inquit Lucret.) dicere vnum esse rerum principium, ignem, nihilque omnino in natura rerum esse præter ignem, quod idem Heraclitus facit, valde delirum esse videtur.

CONTRA SENSVS) contra eos sensus, qui alia sentiunt præter ignem.

AB SENSIBVS) pro sensib. per quos ignem cognouit.

VNDE OMNIA CR.) id est, in quibus omnium rerum fides nititur, &

fundatur, ut supra dictū est, & infra plenius dicitur. QVEM NOMINAT IGNEM) sic habent tres libri manuscripti, vatic. & Bertin. & Memm.

CREDIT) Heraclitus credit, sensum, verbi gratia, tactum, ignem cognoscere: & in hoc non fallitur. quid enim me docuit ignem esse calidum? tactus.

CETERA NON CREDIT) non credit, sensum cetera cognoscere, quæ nihilo minus perspicua sunt, quàm ignis: verbi gratia, aërem, aquam, terram: quæ etiam sensibus cognoscuntur. QVO REFEREMVS ENIM) sic habent quattuor libri manuscrip. quibuscum congruunt vulgati, veneti antiq. & Vicet. probabantque hanc scripturam Iouianus Pontanus, & Francisc. Puccius. quò referemus enim, nisi ad sensus scilicet, tanquam arbitros & indices? sic supra, Haud erit occultis de rebus quò referentes confirmare animi quicquam ratione queamus. Libri vulgati autem sic, Quid referemus enim, & c. mea sententia minus rectè.

QVAM NEGET ESSE IGNIS) repete τὸ κενὸν, naturam. Nonnulli tamen legi volunt, ignis, seu, ignis, in accusandi casu.

SVMMA TAMEN) quidam legunt, aliam tamen: à quibus dissentio.

ÆQVA VIDETVR ENIM) par dementia videtur, id est, æquè delirum, ac stultum videtur, solum ignem ponere & concedere, ceteris omnibus negatis ac sublatis: atque ignem negare, ceteris omnibus rebus positus & concessis.

ET QVI PRINCIPIVM GIGN. AERA) ut Anaximenes Milesius: de quo sic M. Tull. in Lucullo. Anaximenes infinitum aëra dixit esse, ex quo omnia gignerentur. & Plutarchus, ἀεὶ τῆς ἀέρος. Ἀναξίμανος ὁ μιλῆσιος ἀεὶ τῆς ἀέρος ἀπὸ τῆς ἀέρος. ἐν τῷ τοῦτο ἔπειτα γίνεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν ἀπολύεσθαι: id est, Anaximenes Milesius principium rerum aërem pronuntiavit. Ex hoc enim oriri omnia, & in eum resolui. Archelaus item Atheniensis aëra infinitum principium rerum dixit, ut refert Plutarchus eodem loco. Ἀρχέλαος ὁ Ἀπολλοδώρου Ἀθηναῖος ἀεὶ τῆς ἀέρος καὶ τῶ ἀεὶ αὐτὸν πικρὸν γίγνεται, καὶ μάλιστα.

AVT HYMOREM QVICVNQVE) aut quicumque aquam putarunt esse principium rerum: ut Thales Milesius: de quo M. Tull. lib. 1. de natura Deor. & in Lucullo, & Vitruu. lib. 2. cap. 2. & proem. lib. 8.

TERRAMVE CREARE OMNIA) Aristot. lib. 1. τῆς γῆς ἔκ τῆς φύσεως. scribit nullum ex physicis principium rerum terram posuisse.

LONGEQVE ERR.) eod. duo manuscr. habent, longe deerrasse videntur.

Addè etiam, qui conduplicant primordia rerum,
 Aëra iungentes igni, terramque liquori:
 Et qui quattuor ex rebus posse omnia rentur,
 Ex igni, terra, atque anima procrefcere, & imbri:
 Quorum Acragantinus cum primis Empedocles est:
 Insula quem triquetris terrarum gessit in oris:
 Quam fluitans circum magnis amfractibus æquor,
 Ionium glaucis aspergit virus ab vndis:
 Angustoque fretu rapidum mare diuidit vndis.
 Italiæ terræ oras à finibus eius:
 Hic est vasta Charybdis: & hic Aetnæa minantur
 Murmura flammaram rursus se conligere iras:

Faucibus eruptos iterum vis ut vomat igneis:
 Ad cælumque ferat flammæ fulgura rursus.
 Quæ cum magna modis multis miranda videtur
 Gentibus humanis regio, visendaque fertur,
 Rebus opima bonis, multa munita virum vis:
 Nil tamen hoc habuisse viro præclarius in se,
 Nec sanctum magis, & mirum, carumque videtur.
 Carmina quin etiam diuini pectoris eius
 Vociferantur, & exponunt præclara reperta:
 Ut vix humana videatur stirpe creatus.
 Hic tamen, & supra quos diximus, inferiores
 Partibus egregie multis, multoque minores,
 Quamquam multa bene, ac diuinitus inuenientes
 Ex adyto tamquam cordis responsa dedere
 Sanctius, & multo certa ratione magis, quàm
 Pythia, quæ tripode ex Phœbi, lauroque profatur:
 Principiis tamen in rerum fecere ruinas:
 Et grauitè magni magno cecidere ibi casu:
 Primum quod motus, exempto rebus inani,
 Constituunt: & res molleis, rarâque relinquunt,
 Aëra, solem, ignem, terras, animalia, fruges:
 Nec tamen admiscunt in eorum corpus inane:
 Deinde quod omnino finem non esse secandis
 Corporibus faciunt: neque pausam stare fragori:
 Nec prorsum in rebus minimum consistere quidquam:
 Cum videamus id extremum quoiusque cacumen
 Esse, quod ad sensus nostros minimum esse videtur:
 Coniicere ut possis ex hoc, quod cernere non quis,
 Extremum quod habent, minimum in consistere rebus.

ADDE ETIAM QVI CONDVLPL.) verbi gratia, Archel. qui aërem & eam, quæ ei circumfusa est, densitatem, & eam, quæ circumdata est, raritatem, id est ignem, & aquam, vult esse principia rerum. TERRAMVE LIQV.) ut Parmenides. ATQVE ANIMA) atq; ex aëre. Virg. in Sileno. Nanq; canebat vti magnum per inane coacta semina terrarumq; animæq; marisq; fuissent. QVORVM ACRAGANTINVS) duo cod. manuscripti habent, Agri- gentinus. Bertin. & Memm. Acragantinus. Vatic. Agragentinus. Acragas fluuij, & oppidi nomen est. dictum autem oppidum à fluuio est.

TRIQVETRIS) siculus. Sicilia enim dicta est Triquetra à tribus promuntoriis, Peloro, Pachino, Lilybæo. Triquetram dictam esse quasi Triquedram à tribus sedibus indicat Quintilianus lib. 1. cap. 6. dicitur & Spania à Græcis, quasi

Τετραπλά: seu à Thrinaco quodam Sicilia tyrāno. Horat. saty. 6. lib. 2. militibus promissa, Triquetra Præmia Cæsar, an est Itala Tellure daturus?

AMFRACTIBVS) circuitionibus fractis. Cicero, longo amfractu circumscripta oratio. idem, solis amfractu. Virg. lib. II. Est longo amfractu valles accommoda fraudi. am enim in iunctura significat plerunq; circum, vt acquirere, ambire, ambustus, ancilia, hostiæ ambaruales.

IONIUM GLAUCIS ASP. VIRVS AB.) hic versus variè scriptus est in veteribus exemplaribus, et vulgatis codicibus. Nam libri Faer. et Tett. et Bertin. habet, Ioniū glaucis aspergit virus ab vndis, aut, in vndis. Vatic. et Memm. litus ab vndis. quibuscum consentiunt Ald. antiq. Paris. Vicetini. Veneti autem recentiores, et vtrique Lugdunenses, et Florentini, Ionio et Libycis aspergit litus ab vndis. ego hanc scripturam proximam adulterinam esse puto. illam superiorem, germanam: eamque iam in secunda editione secutus sum. Virus autem significat cuiusque rei humorem et virtutem naturalem, vt docet Nonius.

ANGVSTOQVE FRETU) producit hunc versusum testem Prisc. lib. 1. atq; fretu, positum esse pro fretu: vt Acherunta, pro Acheronta, et frundes pro frondes. et ita M. Tall. Verr. 5. Sicilia per angusto fretu diuisa. Sicilia autem erat olim Italia continens, et agro Brutio annexa: post vi maris, quod nunc Siculum dicitur, abscissa, atq; abrupta est ad Rhegium: quod à verbo ῥήγνυμι, id est frango, dictum est. Sed tamen fretus, us, in vsu est. idem Lucr. lib. 6. Nam fretus ipse anni permiscet frigus, et c. Arnob. lib. 1. aduers. gent. Et tamen, o isti, qui pollutas res nostras vitiorum criminamini: sribiligines et vos istas libris illis in maximis atq; admirabilibus non habetis? Nonne aliud hæc vtria, aliud dicitis hos vtres? calus, et calum? non item filus et filum? non item crocus et crocum? non item fretus et fretū? et c.

ITALIÆ TERRAI ORAS) sic videtur legendum, non, Italiae terrarum: sic enim loquuntur Latini, Italia terra, Campania terra, Gallia terra, et c. Verum tamen alteram scripturam non damno.

VASTA CHARYBDIS) quæ fuit aquarum vorago. Homer. ὄδ. μ. διὰ χάρυβδιδος ἀπὸ πρὸς ἑδὲ ἰδύαυ ὕδωρ. Virg. lib. 3. ter gurgite vastos sorbet in abruptū fluctus.

ÆTNEA MIN.) de Ætna, et de ignibus, ac murmuribus Ætnæ, lege lib. 6. Lucretij ibi. Nunc ratio quæ sit, et c.

RVR SVM SE CONL.) nam Ætna aliquando vicinas vrbes cineribus et fauillis obruisse dicitur: aliquando tantam vim cineris, et fauillarum eiecisse, vt vicini biduum tenebris sepulti viderentur. M. Tull. de nat. Deor. lib. 2. Nos autem tenebras cogitemus tantas, quante quondam eruptione Ætnæorum ignium finitimas regiones obscurasse dicuntur, vt per triduum nemo hominem homo agnosceret: cum autem tertio die sol illuxisset, tum vt reuixisset videretur. iccirco dixit rursum, Alij legunt, sarsum. quibuscum non pugnabo.

FAVCIBVS) crateribus: sic enim eas fauceis appellant Græci. idē Lucret. lib. 6. In summo sunt ventigeni crateres, vt ipsi Nominant, nos quas fauceis perhibemus, et ora. ERVPTOS) emissos, notandum participium, eruptos, ab absoluto verbo, erumpo. FVLGURA) fulgores, nam apud hunc poetā, fulgur et fulgor pro eodem ponuntur. MAGNA MODIS MVLT. MIRANDA) magna, miranda, duo epitheta ἀνωδῆτως posita.

VIDETVR) sic legendum, non vt in vulgatis, videntur. NIL TAMEN HOC HABVISSE) vide apud Diog. Laërt. multa de

Emped. quæ hoc loco referre longum sit. Non possum tamen mihi temperare, quin versus eius grauisimos, quibus poetæ infectatur, qui membra humana diis affinxerunt, ponam, à me apud Ammonium repertos, commentario ἀεὶ ἐριβουλίας, τμήματα. vbi ostendit, deos esse meras energias natura, et essentia sua, non ex potestate, et habitu proficiscentes, vt humanas. sic autem ille tandem. δὲ τῶντα δὲ ὁ ἀκραγανπίος σοφὸς ὑπὸ ραπίων τοῖς ἀεὶ θεῶν, ὡς ἀνθρώπων εἶδῶν ὄντων. ἀεὶ τοῖς ποιηταῖς λεγομένοις μύθοις, ἐπιγὰρ ἀεθρογυδῶς μὲν ἀεὶ Ἀπόλλωνος, ἀεὶ οὐ μὲν αὐτῶν ἀεθρογυδῶς ὁ λόγος, καὶ δὲ τὸν αὐτὸν ἔσπιν καὶ ἀεὶ τὸ θεοῦ παντὸς ἀπλῶς ἀποφαινόμενος.

Οὐτε γὰρ ἀνθρώποι κεφαλὴ καὶ γυῖα κέκασται,
Οὐ μὲν ἀπὸ γῶπων γὰρ δὴ κλάδι αἰσούσιν,
Οὐ πόδες, οὐ γὰρ γυῖν, οὐ μὴδεα λαχύνετα,
Ἀλλὰ φρενῶν ἱερῶν, καὶ ἀθέσπαστος ἐπλετο μῦθον,
Φρονήσι κάσμοι ἅπαντα καπαῖοισι δοῖσι.

id est propter has causas Argrigentinus sapiens infectans et exagitans poetarum fabulas, quæ de diis narrantur, tanquam humana forma præditi, subiecit præcipue quidem de Apolline, de quo institutus ei erat sermo, sed eodem modo, de omni essentia diuina simpliciter, et absolute pronuntians. Οὐτε γὰρ, et c. Quorum versusum hæc ferè sententia est, deos neque caput humanum habere, neque brachia ex humeris apta, neque pedes, neque genua, neque inguina hirsuta, sed mentem sacram, et diuinam duntaxat, et cogitationibus celeribus vniuersum mundum mouere.

CARVMQVE) plurisque faciendum: πμῶτερον. repetendum enim ἔπο καὶ ἄλλοις, magis, alij libri habent, clarumque. INFERIORES) Empedocle.

EX ADYTO TANQVAM CORDIS) ex animi recessu: ex animi penetrabilibus. ἀδυτὴ vox Græca, composita à priuatiua particula α, et δῶν, quod valet ingrediens. sunt enim ἀδυτὰ ἐὰν ἐκ τῶν ἐπιπέδων, et quæ intrare profanis non licet. Dixit autem, tanquam ex adyto, vt sit εἰκὼν.

RESPONSA DEDERE) sic M. Tull. lib. 2. de Finibus, loquens de Epicuro: In alio libro, vbi breuiter comprehensis grauisimis sententiis quasi oracula edidisse sapientiæ dicitur.

TRIPODE EX PHOEBI, LAVROQVE) cod. Memm. habet, tripode ex dio. de tripode Apollinis, et de Lauro, lege interpretem Aristoph. ad illum locū, ἢ δὴ ὁ φοῖβος ἔλακεν ἐκ τῆς σεμμάτων vbi ille, laurum (inquit) gerebat Pythia, et tripodes ipsi coronati erant. et Diodorum Siculum lib. 16. pag. 523.

FECERE RVINAS) sic Aristot. lib. 1. φυσικ. ζῆτιώωντες γὰρ οἱ καὶ φιλοσοφίᾳ ἀεθροποι τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν φύσιν τῆς ὄντων, ἐξεστῆς ἀπιστοῦ, id est, Primi illi philosophi veritatem et naturam rerum quærentes, euersi sunt, seu grauiter ceciderunt.

PAVSAM) id est quietem, finem, παύλας, παύσιν. Lucill. sat. lib. 1. Hæc vbi dicta dedit, pausam facit ore loquendi. Ennius apud Varr. lib. 6. de ling. Lat. pausam fecere fremendi. Lucret. lib. 3. Inter enim iecta est vitai pausa: et lib. 4. Parua fit ardoris violenti pausa parumper. Plaut. Rudente. Aliquando osculando melius est vxor pausam fieri. Arnob. lib. 5. aduers. gent. sed quid terrenis obnuisse vos fordeb. deum loquimur m. utrem, cum ab Iouis ipsius maledictus nullam pausam facere vel exigui temporis quineritis? A. Gell. lib. IX. c. XIII. ex Qu. Claudio Quadrigrario. Is maxime prælio commoto, atq; vtrisque summo studio pugnantibus, manu significare cepit, vtrique vt quiescerent pugnare, pugnae pausa facta est.

FRAGORI) id est frangendis corporibus.

NEC PRORSVM IN REBVS MINIMVM) *minimum* intellige, quo nihil minus esse potest, & ad quod cum peruentum sit, tum fiat cuiuslibet corporis secandi finis, vt supra diximus. Ad hunc locum pertinent ea, quæ à Cicerone disputantur sub Varronis persona lib. 1. Acad. quæst. Ex materia putant Peripatetici omnia esse expressa, atque efficta: quæ tota omnia accipere possit, omnibusque modis mutare, atque ex omni parte: eoque etiam interire non in nihilum, sed in suas partes, quæ infinitè secari, ac diuidi possint, cum sit nihil omnino in rerum natura minimum, quod diuidi nequeat. Idem lib. 1. de Finibus disputans aduersus Epic. Ne illud quidem physici est, credere aliquid esse minimum, & c. Vult igitur Epicurus aliquid esse in rebus minimum, nempe corpora prima: quæ scilicet iam secari, aut diuidi non possunt, eorumque sententiam nunc refellit Lucretius, qui negant quicquid in rebus esse minimum. lege, si tibi commodum est, quæ hac de re supra diximus.

CVM VIDEAMVS ID EXTREMVM) confer hunc locum cum illo superiore. Tum porro quoniam extremum quouisque cacumen, & c.

CONIICERE VT POSSIS) locus est aliquantum obscurus: quem sic declaro. Coniicere vt possis, ex hoc extremo cacumine, quod iam cernere non potes, & quod ad sensus nostros videtur esse minimum, id extremum esse in rebus minimum, quod extremum ipsæ res habent. Secutus autem sum scripturam ducrum codicum manuscr. cum quibus congruunt Parisienses, & Venetianiq. Nam ceteri codices habent, Coniicere vt possis ex hoc, quæ cernere non quis, & c. quam scripturam si quis probabit, ita erit explicanda. coniicere vt possis ex hoc extremo, quod extremum habent ea, quæ cernere non quis, esse aliquid minimum in rebus.

MINIMVM IN CONS. R.) id est minimum consistere in rebus, seu minimum esse in rebus. sic autem sæpe loquitur Lucretius, κατ' ἀποσπορίω.

Huc accedit item, quod iam primordia rerum
Mollia constituunt, quæ nos natua videmus
Esse, & mortali cum corpore funditus. atqui
Debeat ad nihilum iam rerum summa reuerti:
De nihiloque renata virefcere copia rerum.
Quorum vtrumque quid à vero iam, distet, habebas.
Deinde inimica modis multis sunt, atque venena
Ipsa sibi inter se. quare aut congressa peribunt:
Aut ita diffugient, vt tempestate coorta
Fulmina diffugere, atque imbreis, ventosque videmus.
Denique quattuor ex rebus si cuncta creantur,
Atque in eas rursus res omnia dissoluuntur:
Qui magis illa queunt rerum primordia dici,
Quam contra res illorum, retróque putari?
Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,
Et totam inter se naturam tempore ab omni.
Sin ita fortè putas, ignis, terræque coire
Corpus, & aërias auras, rorémque liquorum,

Nil in concilio naturam vt mutet eorum:
Nulla tibi ex illis poterit res esse creata:
Non animans, non ex animo quid corpore, vt arbos.
Quippe suam quicque in cœtu variantis acerui
Naturam ostendet: mistusque videbitur aër
Cum terra simul, atque ardor cum rore manere.
At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandestinam, cæcámque adhibere,
Emineat. ne quid, quod contra pugnet, & obftet,
Quo minus esse queat propriè quodcunque creatur.

HVC ACCEDIT ITEM, QVOD IAM) Sic restituendum existimant certissimis coniecturis ductus. alij libri habent, quoniam primord.

MOLLIA) vt ignem, aërem, aquam, terram. VIRESCERE) sic supra, de nihiloque virefcet copia rerum. non dissimulabo tamen, in quibusdam libris legi, virefcere. QVOD A VERO IAM, DISTET, HABEBAS) ordo est, quorum vtrumque, nempe & rerum summam ad nihilum reuerti, & ex nihilo res gigni, aut renasci, quantum à vero distet, iam habebas, id est iam cognouisti: vel paullo antè didicisti. Sic autem restitui. mendosè enim legitur in vulgatis codicibus, & in nonnullis manuscriptis, habebis. Est autem hic sermo implicatus, Quorum vtrumque quid à vero iam, distet, habebas. sic enim dictum oportuit, si versus pateretur: quorum vtrumque quid à vero distet, iam habebas: vt paullo antè diximus. quo modo interdum etiam loquuntur Græci, & verò liberius, & sapius. Sophocles in Oedipo Tyr. Μὴ τοῦ ὀνόματι, ἀλλ' ἀπ' αἰῶνος, εἰ σὲ π Δέσποτα, ὀλοῦμαι, ὡς ἐπιπύματι δέσπῳ. Nam hoc ordine verba collocari debuerunt, Μὴ τοῦ ὀνόματι, ἀλλ' ἀπ' αἰῶνος ὀλοῦμαι, εἰ σὲ π Δέσποτα. Sic iterum Lucr. lib. 2. Sed nihil omn. r. reg. viar. Declinare quis est qui possit cernere. sese? Idem lib. VI. Fecit, vt antè, cauam, docui, spiffescere nubem. DEINDE INIM. M. M. S. ATQVE VEN.) deinde (inquit Lucret.) hæc, quæ Empedocles, & qui eius sententiam sequuntur, principia rerum esse volunt, sunt inter se inimica, & quasi venena, id est mortifera, & letalia. aqua enim cum sit humida, & frigidiss. cum igne maxime pugnat sicco, & calidissimo: aër cum sit humidissimus, & calidus, cum terra pugnat, aridissima, & frigida. præterea ignis cum aëre, & terra pugnat: aër cum aqua: aqua cum terra. Sic autem Catull. Rufum quendam vitæ venenum dixit.

VT TEMPEST. COORTA) sic legendum, non coacta. nam sic loquuntur Latini. M. Tull. Verr. 3. tanta subito tempestates coortæ sunt. Lucret. lib. 2. Sed quasi naufragius magnis, multisque coortis. & lib. 4. vsque ad eò tetra nimborum nocte coorta. Caesar lib. 4. non longè ab exir. Tanta tempestas subito coorta est. idem lib. V. non longè à princip. qui nuntiarant, superiore nocte maxima coorta tempestate propè omnes nauis afflicta. idem eod. lib. maximo coorto vento.

QVI MAGIS ILLA QV) mutat genus. dixit enim quattuor ex rebus, deinde, in eas res. nunc, Qui magis illa, id est illa res, & illa elementa, ex quibus omnia nasci, & in quæ omnia dissolui volunt Empedocles, & qui eum sequuntur. Quod si quis vocem, illa, referet ad voces, cuncta, & omnia, videbitur legendum, Qui minus, & c.

NIL IN CONCIL. N. VT) id est, ut nihil eorum in congressu naturam suam immutat. ROREM QV B LIQVORIS.) sic habent tres lib. manuscrip. alij liquorum. NON EXAN. Q. CORP) id est, non quicquam corpore exanimo constans, seu non quicquam exanimum.

IN COETV VAR.) id est in concilio, & congressu varij acervi. cætus idè significat quod coitus: immò verò coitus & cætus idem sunt.

ATQVE ARDOR CVM RORE M.) sic reposui non dubijs coniecturis ductus. nam libri omnes habent, & quodam cum rore man. planè mendosè. sententia autem perspicua est. Si quattuor illa res (inquit) ita congregabuntur, & coibunt, ut naturam suam non mutant: primum nihil ex illis creari poterit, deinde videbitur aër cum terra confusus, & ardor, id est ignis cum rore, id est cum aqua: quod natura non patitur. sic supra ardorem pro igni posuit. Occidet ad nihilum nimirum funditus ardor. & infra eod. lib. Verùm semina sunt ardoris multa, &c.

CÆCAM) id est latentem, & obscuram. Idem lib. 2. Quod tales turbæ motus quoque materiai significant clandestinos, cæcosque subesse.

Quin etiam repetunt à cælo, atque ignibus eius:
Et primum faciunt ignem se vertere in auras
Aëris: hinc imbrem gigni, terramque creati
Ex imbri, retróque à terra cuncta reuerti:
Humorem primum, post aëra, deinde calorem:
Nec cessare hæc inter se mutare, meare
De cælo ad terram, de terra ad sidera mundi:
Quod facere haud vllò debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est,
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam, quodcunque suis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors est illius, quod fuit antè.
Quapropter quoniam, quæ paullo diximus antè,
In commutatum veniunt: constare necesse est
Ex aliis ea, quæ nequeant conuertier vmquam:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes:
Quin potius tali natura prædita quædam
Corpora constituas, ignem si fortè crearint,
Posse eadem, demtis paucis, paucisque tributis,
Ordine mutato, & motu, facere aëris auras:
Sic alias aliis rebus mutarier omnes.

QVIN ETIAM REP. &c.) Sic item Arist. ait enim elementa inter se commutari, & alterum ex altero gigni. Sed ea (ut dixi) appellat elementa, non principia. Inter principia autem & elementa multum vult interesse. repetunt autem, id est initium ducunt. CALOREM) id est ignem, ut supra ardorem dixit.

HÆC INTER SE MV TARE, MEARE DE C. &c.) sic habent quinque

quinque libri manuscripti, quibuscum vulgati consentiunt, Paris. & Vicet. alij habent, inter se mutando meare. &c. quam scripturam tamen non improbo: sed antiquam ei antepono. mutare inter se, autem sic dictum, ut amare inter se, &c.

AD SID. MVNDI) quidam libri habent, ad sidera cæli: & ita Virg. Georg. 4. Hinc ubi iam emissum caueis ad sidera cæli Nare per astatem liquidam suspenderit agmen, &c. Idem lib. 10. Æneid. cæli cui sidera parent.

SVPERARE) & ὑπερβαίνω, superesse, reliqua esse.

NAM, QVODCVNQVE SVIS, &c.) hic versus cum eo, qui deinceps sequitur, iam supra positus est. Ad hunc autem locum, atque ad hanc sententiã pertinent, quæ scribit M. Tull. lib. 3. de nat. deor. his verbis. Præterea omnia hæc tum intereunt, cum in naturam aliam cõuertuntur: quod fit cum terra in aquam se vertit, & cum ex aqua oritur aër, & cum ex aëre æther, & cum eadem vicissim retrò commeant. QVÆ PAVLLO DIX.) sic habent tres libri manuscripti, non, ut alij, quod paullo dix. Sed quæ sunt illa ignis, aër, aqua, terra.

IN COMMVTATVM VENIVNT) id est, in commutationem. Venire autem in commutationem, nihil aliud est, quàm in naturam aliam conuerti posse, & esse commutabilia. CONSTARE NECESSE EST EX ALIIS EA, QVÆ) ordo est. necesse est, ea, nempe ignem, aërem, aquam, terram, cõstare ex alijs, quæ nunquam commutari possunt.

QVIN POTIVS TALI, &c.) hos quattuor versus, qui deinceps sequuntur, quidam legunt cum interrogationis nota, hoc ordine, & sensu. Cur non potius constituas quædam corpora tali natura prædita, ut, si forte ignem crearint, possint eadem paucis detractis, paucisque additis, &c. aërem facere? Sed fortasse præstat sine interrogatione pronuntiare, & coniungere cum versu superiore, hoc modo: Ne tibi res omnes ad nihilum redigantur, immò potius, ut quædam corpora tali natura prædita, id est immutabilia, & quæ nequeant vllò tempore conuerti, constituas: id est statuas & existimes posse, si forte ignem crearint, eadem paucis demtis, id est detractis, & paucis tributis, id est additis, atque attributis, ordine & motu mutato facere aërem. FACERE AERIS AVRAS) sic habent lib. manuscripti, melius, quàm quidam vulgati, aëris auram. sic & paullo post, At manifesta palam res indicat, inquis, in auras Aëris, &c.

At manifesta palàm res indicat, (inquis) in auras
Aëris è terra res omnes crescere, alique:
Et nisi tempestas indulget tempore fausto
Imbribus, & tabe nimborum arbusta vacillant:
Sólque sua pro parte fouet, tribuitque calorem:
Crescere non possint fruges, arbusta, animantes.
Scilicet & nisi nos cibus aridus, & tener humor
Adiuuat: amisso iam corpore, vita quoque omnis
Omnibus è neruis, atque ossibus exfoliatur.
Adiutamur enim dubio procul, atque alimur nos
Certis ab rebus: certis aliæ, atque aliæ res.
Nimirum quia multa modis communia multis

Multarum rerum in rebus primordia mista
 Sunt, idèò variis variæ res rebus aluntur.
 Atque eadem magni réfert primordia sæpe,
 Cum quibus, & quali positura contineantur:
 Et quos inter se dent motus, accipiántque.
 Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem
 Constituunt: eadem fruges, arbuta, animanteis.
 Verùm aliis, alióque modo commista mouentur.
 Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
 Multa elementa vides multis communia verbis:
 Cùm tamen inter se versus, ac verba necesse' sit
 Confitere & re, & sonitu distare sonanti:
 Tantùm elementa queunt permutato ordine solo.
 At rerum quæ sunt primordia, plura adhibere
 Possunt, vnde queant variæ res quæque creari.

AT MANIFESTA PALAM, &c.) *Alia obiectio. At res omnes (dicit aliquis) è terra crescunt, & terra ipsa nihil fere gignere potest, nisi imbribus irrigetur, & solis calore foueatur. Ergo ignis, aër, aqua, terra, sunt principia rerum.*

ET TABE NIMBORVM ARB. VACILLANT) *hanc scripturam agnoscit Priscian. lib. 7. cõfirmant quattuor codices manuscripti, Vaticanus, Faërn. Tertianus, Bertinianus. quibuscum consentiunt Veneti antiq. & Lugdunenses alteri; neque est quòd quisquam putet legèdum, tabi, veritus, ne secunda syllaba, tabe, breuis sit. Nam fortasse eadem ratione producitur, qua secunda vocis, fame. Virgil. lib. 6. Æneid. medicatis frugibus offam Obijcit: ille fame rabida tria guttura pandens Corripit. tabe nimborum autem, id est liquore nimborum, quod totum valet, imbribus. AMISSO IAM CORPORE) sic loquitur M. Tull. epist. quadã ad Gall. lib. 7. vireis & corpus amisi. iterum Lucret. inf. eod. lib. Nam veluti priuata cibo natura animantium Diffluit amittens corpus, &c.*

NIMIRVM QVIA MVLTÀ MODIS, &c.) *sic legendum, & ita scriptum est in duobus cod. manuscriptis, non vt in vulgatis, multi modis. Cur alius alijs animantibus sit cibus, copiose & suo loco disputat lib. 4. ibi. Nunc alijs alius cur sit cibus, &c.*

QVIN ETIAM PASSIM NOSTRIS IN VERSIBVS IPSIS) *vtitur eadem similitudine, atque ad eòdè versibus lib. 2.*

SONITV DISTARE SONANTI) *sonitu sonanti sic dictum, vt lib. III. anxius angor (nisi forte ibi legendum est, anxius ægor) apud Plautum. amenitas amena, Captiuus: pretio pretioso, & pidico: nitoribus nitidis, Casina: pulchram pulchritudinem, Milite glor. acrem, acrimoniam, apud Næuium in Lycurgo: ex Nonio.*

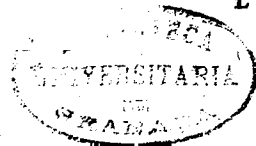
TANTVM ELEMENTA QVÆVNT) *ἐπιφωνήματα, seu acclamatio.*

Nunc & Anaxagoræ scrutemur ὁμοιομελίας,
 Quam Græci memorant, nec nostra dicere lingua

Concedit nobis patrij sermonis egestas.
 Sed tamen ipsam rem facile est exponere verbis,
 Principium rerum quam dicit ὁμοιομελίας.
 Ossa videlicet è paucillis, atque minutis
 Ossibu': sic & de paucillis, atque minutis
 Visceribus viscus gigni, sanguénque creari,
 Sanguinis inter se multis coëuntibu' guttis:
 Ex aurique putat micis consistere posse
 Aurum, & de terris terram concrefcere paruis:
 Ignibus ex ignem, humorem ex humoribus esse:
 Cetera consimili fingit ratione, putatque:
 Nec tamen esse vlla parte idem in rebus inane
 Concedit: neque corporibus finem esse secandis.
 Quare in vtraque mihi pariter ratione videtur
 Errare, atque illi, suprà quos diximus antè.
 Adde quòd imbecilla nimis primordia fingit:
 Si primordia sunt, simili quæ prædita constant
 Natura, atque ipsæ res sunt, æquæque laborant.
 Et pereunt: neque ab exitio res vlla refrenat.
 Nam quid in oppressu valido durabit eorum,
 Vt mortem effugiat leti sub dentibus ipsis?
 Ignis, an humor? an aura? quid horum? sanguen, an ossa?
 Nil, vt opinor: vbi ex æquo res funditus omnis
 Tam mortalis erit, quàm quæ manifesta videmus
 Ex oculis nostris aliqua vi victa perire.
 At neque reccidere ad nihilum res posse, neque autem
 Crescere de nihilo, testor res antè probatas.

NVNG ET ANAXAGORÆ) *Nunc contra Anaxagoram accingitur. Anaxagoras (vt scribit M. Tull. lib. 2. Acad. quæst.) materiam infinitam dixit esse, & qua omnia gignerentur: eamque, particulas similes inter se, minutas, primò confusas, postea in ordinem adductas à mente diuina. Hic librum suum sic orsus est: ὁμοίωμα πάντα χεῖματα τῶν νοῦν ἢ αὐτὰ διήρηται, καὶ δεικνύσκει: id est, Simul erant res omnes. mēs autem ea distinxit, & in ordinè redegit. Quæ videntur esse à Mose sumta.*

O MOIOMEPIAN) *hoc nomen scriptum est litteris Latinis in aliquot lib. manuscriptis. nos vulgatos secuti, Græcis excudendum curauimus, non pugnaturi, si quis Latinis scribat. ὁμοιομελίαν autem dicuntur, quorum partes appellatur nomine totius, vt os, sanguis, lapis. Nam quamuis hæc sint inter se dissimilia, constant tamen singula partibus similibus. ὁμοιομελίαν igitur, quam Anaxagoras principium rerum esse dixit, licet interpretari vel similitum partium naturam, vel partium similitudinem.*

PRINCIPIVM RERVVM) sic restitui, cum in omnibus libris vulgatis legeretur, Principio, &c. atque hoc idcirco nunc annotavi, quod Thraso ille, quem saepe describo, meam emendationem secutus, tacitam praevertit. quamquam quid in hoc queror, cum idem fecerit in aliis innumerabilibus?

OSSIBV', SIC ET DE) sic habent duo cod. manuscr. quae scriptura perspicue recta est. Nam vulgati vitiose habent, Ossibus, & sic de, &c.

SANGVENQVE CREARI) profert hunc versum Non. Marcell. in voce, sanguen, & in voce, viscus. profert & Fl. Sospiter Charisius lib. 1. his verbis, sanguis masculino genere dicitur: & facit, hunc sanguinem. sed Cato de habitu ait, sanguen demittatur. & Lucret. visceribus viscus gigni, sanguenq; creari. utitur eodem nomine & Ennius lib. 2. annalium. O pater, o genitor, o sanguen diis oriundum. Et idem Ennius apud M. Tull. lib. 5. de finib. non refugiat timido sanguen, atque exalbescat metu? restatur & Priscianus lib. 7. Denique A. Gellius lib. 3. cap. 7. haec Catonis verba profert. Eumque inter mortuos defatigatum vulneribus, aegreque spirantem, quod sanguen destuxerat, cognouere. Probus quoque grammaticus in Catholicis hunc locum spectavit, cum scripsit, Lucretium posuisse hoc sanguen, nouo more, cum sit hic sanguis. Iterum Lucret. paullo infra, sanguen, an ossa?

EX AVRIQVE PVFAT MICIS) sic hac de re Laert. Καθὰ τὸν ἐκ τῶν Ἀρχαίων λεγόμενον τὸν χρυσὸν σωεσθαι αἱ, οὕτως ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν μερῶν μικρῶν τὸ πᾶν συσκαπιδαι, καὶ τοῦ ἀργύρου κινήσεως, &c. id est, quemadmodum ex auri micis, quae appellantur aurum consistare: ita ex multis partibus similibus parvis uniuersum concretum esse: & mentem, motionis principium esse.

IGNIBVS EX IGNE, HVM. EX HVMORIB. ESSE) Admonueram in prima editione, versum hunc, qui reperitur in omnibus libris vulgatis: Sic ignem inter se paruis coeuntibus nasci, abesse ab aliquot lib. manuscr. eum autem, qui deinceps sequitur, sic legi in nonnullis vulgatis, Ignem ex ignibus, humorem ex humoribus esse: in manuscriptis autem sic: Ignibus ex ignis, hum. ex hum. esse. vnde ortam mihi suspicionem, versum, Sic ignem &c. non esse Lucretianum: proximum autem sic esse legendum, Ignibus ex ignem, humorem ex humoribus esse. Itaque in secunda editione, versu illo deleto, sic edendum curaueram, Ignibus ex ignem, humorem ex humoribus esse. atque hanc scripturam sycophanta omnium hominum impudentissimus, sibi arrogauit, ut & alias innumerabilibus. eam igitur ego nunc, ut meam, vindico. Sententia autem ita aperta est, ut declarationem non requirat. Iam verò, ignibus ex, ἀπὸ πολλῶν est, pro, ex ignibus. Quod si quis malet legi, ut in vulgatis, Ignem ex ignibus, hum. &c. equidem non pugnabo. sed antiquam scripturam malo.

QVARE IN VTRAQVE MIHI PARITER) in vtraque ratione: nempe & in eo, quod tollit inane, & in eo, quod vult, corpora in partibus infinitas secari posse: pariter, atque illi, id est aequè, atque illi, seu ita ut illi, videtur errare.

ADDE QVOD IMBECILLA) cum primordia rerum debeant esse validissima, atque ab omni iniuria tuta.

SI PRIMORDIA SVNT) ἐπιπόρρωσις, seu διόρρωσις.

IN OPPRESSV. VALIDO) in acri oppressione.

VT MORTEM EFFVG. LETI SVB DENTIBVS IPSIS!) sic habent libri manuscr. quae scriptura si emendata est, tralatio ducta est à feris: quae, quidquid innadunt, dentibus dilacerant, & discerpunt. In plerisque libris.

vulgatis legitur, leti sub cœtibus ipsis, in nonnullis, leti subeuntibus ipsis. plane mendose. assensus sum aliquando viro cuidam doctissimo, qui putabat hoc loco legendum esse, leti sub motibus ipsis. cuius coniecturam possum confirmare exemplo ex libro 2. Et quasi iam leti dominantem in corpore motum. Ego tamen à veteri scriptura discedere non sum ausus. Confirmare eam potest Arnobius lib. 2. aduersus gentes. Haec cum ita se habeant, & cum ab summo traditum teneamus auctore, non esse animas longe ab hiatibus mortis & faucibus constitutas, &c. tale est illud Ciceronis, vrbs ex faucibus Fati erepta: & illud Crassi, eripite nos ex faucibus eorum. & iterum illud Arnobij eodem libro, ab Orci faucibus vindicari.

QVID HORVM? SANGVEN, AN OSSA?) mire corrupti sunt hoc loco codices tum manuscripti, tum typis excusi: eorumque omnium varietatem longum sit proponere. alij enim habent, sanguinis ad nos? alij, sanguinis, an ne os? alij, sanguis omos? alij, sanguis ὀμοιωσ? alij aliter. Ego eam scripturam secutus sum, & quae proxime accedit ad veterem, & quam reperi a scriptam ad oram cuiusdam libri manuscr. M. Anton. Muretus putabat esse legendum, quid horum? sanguis, an ossum? Ossum autem ab antiquis usurpatum est, pro esse, teste Sospitero Charisio lib. 1. Ossio. Varro ad Ciceronem 13. Oliuo & ossio. idem: osse scribebant, non ossio, quamuis Gell. lib. 33. dixerit, Caluariaeque eius ipsum ossum expurgarunt, inauraruntque. Idem Muretus existimat apud Terent. in Eunuchio legendum, viden, ossum, & cibus quid faciat alienus? sed non est ita. nam ex librorum manuscr. vestigiis legendum, ut coniecit Langius, Viden os suum, & cibus quid faciat alienus? os suum autem, cibus alienus ἀπὸ τῆς οὐσίας est. Iam quod quidam hoc loco legi voluit, sanguisne, an ne os? πῶ φωνται.

ALIQVA VI VICTA PERIRE) vi victa: complosto, ut apud Virgilium saepe. Siliqua quassante legumen. & rnit Oceano nox. & neque te teneo, neque dicta refello. vel dic esse παρήχων.

AT NEQVE RECCIDERE) sic legendum, non recidere, aut recedere. reccidere autem dictum eadem ratione, qua reppulit, Virgil. lib. 4. connubia nostra Reppulit. rettulit, redducere, repperit, subbigit, & simil. Cic. in Mario. Subbigit ipse feris transfigens unguibus anguem. refferre apud Horat. pro referre, in epist. ad Pison. Vnde pedem refferre pudor vetat, aut operis lex: vbi vulgò legitur, proferre. vtebantur enim hac machina veteres ad productionem breuium syllabarum, in verbis compositis, ut primam litteram verbi simplicis geminarent. recidere autem ad nihilum, id est, ut alibi loquitur, reuerti ad nihilum. sic locutus est & M. Tull. Phil. 7. in extr. Hunc tuum tantum apparatus, tamque praclarum ne ad nihilum recidere patiatur.

Præterea, quoniam cibus auget corpus, alitque: Scire licet, nobis venas, & sanguen, & ossa, Et neruos, alienigenis ex partibus esse. Siue cibos omnes commisto corpore dicent Esse, & habere. in se neruorum corpora parua, Ossaque, & omnino venas, parteisque cruoris: Fiet, vti cibus omnis, & aridus, & liquor ipse, Ex alienigenis rebus constare putetur,

Ossibus, & neruis, venisque, & sanguine misto.
Præterea, quæcunque è terra corpora crescunt,
Si sunt in terris: terras constare necesse est
Ex alienigenis, quæ terris exoriuntur.
Transfer item: totidem verbis vtare licebit.
In lignis si flamma lateret, fumusque, cinisque:
Ex alienigenis consistant ligna necesse est,
Ex alienigenis quæ lignis exoriuntur.

PRÆT. QVON. CIB. &c.) Talis est vis huius argumenti. Corpus cibo augetur, & alitur: cibus autem, quo alimur, non est vnus, neque vnus generis. alimur enim, verbi gratia, pane, carnibus, piscibus, radicibus, caseo, fructibus, & bacis arborum, aqua, & vino, & similibus. atqui hæc sunt alienigena, & dissimilia inter se, ergo neque venæ, neque sanguis, neque cetera singula constant partibus similibus: cum omnia hæc, atque adeo singula, cibus illis omnibus alantur, & crescant. Quod si dicant, cibos omnes constare corpore misto: ergo alienigenis partibus constabunt.

SCIRE LICET NOBIS) hunc locum nimis audaciter corruperant arrogantes quidam homines, & quod grauius est, versum proximum, nescio quibus causis adducti, sustulerat. Alij nuper exorti, sceleratissimi, & immanissimi barbari, hanc meam emendationem sibi arrogarant, vt alias ferè omnes.

ET NERV. ALIEN. EX PART. ESSE.) quia constant ex iis rebus, quibus aluntur, & aulescunt. At ea, quibus alimur, & auemur, non sunt eiusdem generis, neque similibus inter se partibus constant.

BT NERVIS, VENISQVE) sic legendum, non vt habent quidam vulgati, neruis, sanieque: quamuis Turnebus aliter sentiat. Sic enim supra, Scire licet, nobis venas, & sanguen, & ossa, &c.

QVÆ TERRIS EXOR.) quæ alienigena ex terris oriuntur.

TRANSFER ITEM) transfer similiter ad alia.

EX ALIENIGENIS CONSISTANT) nempe flamma, fumo, cinere.

EX ALIENIGENIS QVÆ LIGNIS) quæ alienigena, nempe flamma, fumus, cinis exoriuntur è lignis: quæ ligna alio sunt genere, quàm flamma, fumus, cinis, versum, qui in lib. vulgatis deinceps sequebatur, Præterea tellus, quæ corp. cumque al. aug. temerè inculcatum, sustuli. Hunc quoque versum, Ex alien. q. lign. exor. Thraso delendum censet, ὄνος ὁμοῦς λόγος.

Linguitur hæc tenuis latitandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras sibi sumit, vt omnibus omnes
Res putet immittas rebus latitare: sed illud
Apparere vnum, quouis sint plura mista:
Et magis in promptu, primaque in fronte locata:
Quod tamen à vera longè ratione repulsum est.
Conueniebat enim, fruges quoque sæpe minutas,
Robore cum saxi franguntur, mittere signum

Sanguinis, aut aliùm, in nostro quæ corpore aluntur:
Quom lapidi lapidem terimus, manare cruorem:
Consimili ratione herbas quoque sæpe decebat,
Et latices, dulcis guttas, similique sapore
Mittere, lanigeræ quali sunt vbera lactis:
Scilicet & glebis terrarum sæpe friatis
Herbarum genera, & fruges, frundeisque videri:
Dispertita, atque in terris latitare minutè:
Postremò in lignis cinerem, fumumque videri,
Cum præfracta forent, igneisque latere minutos.
Quorum nil fieri quoniam manifesta docet res:
Scire licet non esse in rebus res ita mistas:
Verùm semina multi modis immista latere
Multarum rerum in rebus communia debent.

LING. HIC TEN. LATIT.) Habet (inquit) hoc loco latebram Anaxagoras, in qua delitescat, nempe id, quod dicit, res omnes in omnibus rebus esse mistas, & cõfusas: sed illud vnum apparere, cuius plura sint mista, & in prima fronte posita. PLURIA) sic legendum. sic enim loquebantur veteres. Terent. Adelph. Te plura in hac re peccare ostendam. Idem Phorm. multa aduenienti, vt fit, noua hic compluria. Cato Origin. lib. 2. fana hoc loco compluria. M. Tull. Protag. Confirmandi genera compluria. Quin A. Gellius testimonio veteru cõfirmat, pluria & compluria potius esse dicendum, quàm plura, & complura.

MINUTAS) quidam libri manuscr. habent, minacis. minacis autem (vt cohæreat cū voce, saxi) interpretor, duri, rigidi. tralatio est. in vno cod. manuscr. legitur minaci, vt coniungatur cum voce, robore: in quo inest etiam tralatio. in quibusdam impressis, fruges quoque sepe minutas. atque ita habet codex Memm. eamque puto esse rectam scripturam.

SANGVINIS) quia ex frugibus gignitur sanguis in corpore humano.

AUT ALIUM) aut aliorum, signum, subintell. quæ in nostro corpore aluntur, verbi gratia, venarum, neruorum, osium. aliùm: id est aliorum. sic esse legendum ratio & veritas aduincunt. Hoc enim sentit Lucretius: si verum esset quod Anaxagoras sibi sumit: conueniebat, fruges quoque minutas, cum moluntur, signum sanguinis mittere, aut aliarum rerum, quæ in nostro corpore aluntur, verbi gratia, neruorum, venarum, osium, &c. Quod autem quidam legentes, aut aliquid, vt est in libris vulgatis, & nonnullis manuscriptis, subiiciunt, nostra quo corpora aluntur, modis omnibus ineptum est. Conueniebat, inquiunt illi, fruges minutas, aut aliquid præter fruges, quo nostra corpora aluntur, signum mittere sanguinis, falsum. possent enim signum mittere osium, aut neruorum, aut venarum, &c. Præterea illud fruges minutas, nimis longè distat, ab hoc, aut aliquid. deinde quod in, aliquid subintelligit, præter fruges, fictum ad libidinem contra vsu Latini sermonis. Postremò versus inconcinuus est, nostra quo corpora aluntur. Quid multa: omnia ipso auctore digna, Lucretio indigna, ratione carentia, atque absurda.

CVM LAPIDI LAPIDEM TER.) hæc scriptura probabilis est, siue,

quamquam vis extima multos, &c. & eodem lib. hanc eandem sententiam iterat. *isflem pene versibus. Iamne vides igitur magni primordia rerum Referre in quali-
sint ordine quæque locata? & lib. 5. Iamne vides igitur, &c.*

ATQVE EADEM PAVLLO INTER SE MUTATA) non est hoc ita accipiendum, quasi primordia rerum mutantur, sed ad ordinis, posituræ, motio-
nis mutationem referendū: quod satis declaratur ipso loquendi genere, inter se mu-
tata. vel intellige primordia rerum aliquantum inter se dissimilia ac diuersa, nem-
pe aliis in aliorum locum substitutis, vel aliis detractis, aliis adiectis.

QVO PACTO) quemadmodum. sic sæpe alibi: vt lib. 2. Pluma columbarum
quo pacto in sole videtur, & sup. Aulide quo pacto Triuii virginis aram, &c.

CVM LIGNA ATQVE IGNEIS) quemadmodum (inquit) cum res
dissimiles, nempe lignum, & ignem paululum mutatis litterarum elemētis, aliis ad-
ditis, aliis detractis, distincta voce notamus. CONSIMILI NATVRA)
id est homæomeria, consimilibus partibus, seu consimilium partium principiis.

FIET VTI RISV TREMVLO) quidam putant, inter hunc versum, &
superiorem, aliquot versus deesse: ego non puto. Itaque hunc locum sic explico. Si
quis existimabit, nihil eorū, quæ cernuntur oculis, aliunde, quàm ex principiis con-
similibus nasci posse, hac ratione primordia rerum peribunt, neque iam erunt pri-
mordia, sed res concretæ, & genitæ, atque etiam animatæ, & rationis participes.
Nam cum homines nascantur ex aliquibus principiis, & cum iidem interdum ca-
chinnentur, interdum lacrymantur, fiet, vt ea principia, ex quibus homines constāt,
cachinnari quoque & lacrymari possint. quod crit absurdissimum,

CACHINNENT) cachinnos tollant. Vtitur hoc verbo, etiam lib. 4. in extr.
Quam famulæ longè fugitant, furtimque cachinnant.

Nunc age, quod superest, cognosce & clarius audi.

Nec me animi fallit, quàm sint obscura: sed acri
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor:
Et simul incussit suauem mi in pectus amorem
Musarum: quo nunc instinctus, mente vigenti
Auiæ Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo: iuuatque integros accedere fonteis,
Atque haurire, iuuatque novos decerpere flores:
Insignemque meo capiti petere inde coronam,
Vnde prius nulli velarint tempora Musæ:
Primum quod magnis doceo de rebus: & arctis
Relligionum animos nodis exsoluere pergo:
Deinde quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, Musæo contingens cuncta lepore.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Sed veluti pueris ablinthia tætra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoque liquore,

Vt puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Ablinthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali tactu recreata valeat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata: retròque
Volgus abhorret ab hac: volui tibi suauiloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi Musæo dulci contingere melle:
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem: dum perspicias omnem
Naturam rerum, qua constet comta figura.

NEC ME ANIMI FALLIT) Hunc locum imitatus est Virg. lib. 3. Ge-
org. Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum Quàm sit, & angustus hunc
addere rebus honorem: Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis Raptat amor: iu-
uat ire iugis, quæ nulla priorum Castaliam molli diuertitur orbita cliuo. Iam hoc
genus loquendi, animi fallit, simile illis est, victus animi, maturus æui, saucius ani-
mi, &c. sic & lib. 5. princip. Nec me animi fallit, quàm res noua, miraque menti ac-
cidat, &c. Sic supra. Nec me animi fallit, Graiorum obscura reperta, &c.

SED ACRI PERCVSSIT THYRSO) θυρσοπηγες, id est thyrso per-
cussi appellantur οἱ ἐν τοῖς βαρκοῖς ἐρεταὶ ὁμοῖοι. id est qui in sacris Bacchi furore di-
uino concitantur: & Bacchi sacerdotes thyrsos gestabant in Orgiis. Sunt autè thyr-
si, hæcæ pampinus inuolutæ, atque implicatæ. Horat. lib. 2. od. 19, euæ: parce Liber,
Parce graui metuende thyrso.

INCVSIT AMOREM) incutere amorem dixit, vt incutere metum, bellū,
& simil. sic sup. princip. Omnibus incutiens blandum per pectora amorem.

QVO NUNC INSTINCTVS) quo nunc incitatus, ac stimulatus. instin-
guo compositum est à verbo stinguo, vt præstinguo, restinguo, exstinguo, distinguo.

AVIA PIERIDVM, &c) producit tanquam testem hunc locum Quintil.
lib. 8. cap. 6. de tropis. & ait esse allegoriam. Et certe hanc eandem sententiam lib.
5. videtur Lucretius propriis verbis, & sine tropo expressisse, ibi, Denique naturā
hæc rerum, ratioque reperta est Nuper: & hanc primus cum primus ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possum vertere voces. Sic & Horat. epist. 19. lib. 1. Li-
bera per vacuum posui vestigia princeps: Non aliena meo pressi pede: qui sibi fudit
Dux, regit examen. & Virg. lib. 3. Georg. primus ego in patriam, modo vita super-
sit, Aonio rediens deducam vertice Musas, Et viridi in campo templum de marmo-
re ponam. idem ibidem. Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis Raptat amor,
&c. nam paullo antè retulimus. & Oppianus lib. 6. α. κενυρεπη. Εξεο, καὶ πρὸς αὐ-
τῶνσι βασιμῶν ἀπαρτῶν, τὸ μὲρόπων οὐπω πρὸς ἐπὶ τῶν ἀειδαῖς. id est Eia age, fle-
Etiam deserta per aspera currum, Quæ nondum proprio callem quis carmine tri-
uit. sic Eusebius non longè à principio historiae Ecclesiasticae dicit, se primum ingres-
sum tale argumentum, tanquam desertam quandā viam, & a nemine tritam inire
ausum esse, &c. verba eius hæc sunt. Ἐπι τῶν ἀειδῶν τῶν πρὸς τῶν ἀειδαῖς, ἡ δὲ
τῶν ἐρημῶν, ἀπὸ τῶν ἰερέων ὁδοὶ ἐξήρουν, &c. Iterantur hi aliquot versus initio lib. 4.

PIERIDVM) Musarum. Pieria Bœotia mons, in quo Musæ genitæ dicuntur. SOLO) solea, pede. Itaque rectè apud Varr. lib. 4. de lingua Lat. legit Scaliger F. quæ solo teri possunt, sola terra.

INTEGROS) nondum à quoquam libatos, seu degustatos: vel sinceros, illimos, & puros, εἰλικρινῆς. ATQVE HAVRIRE) è fontibus integris, intellige autem, hos esse musarum fontes. Sic Lucill. Satyra XXX. ex Nonio. Quantum haurire animus musarum è fontibus gestit. Quidam tamen subintelligi volunt, illa eadem duo, integros fontes, vt sit, atque haurire integros fontes: idque hyperbolicè dictum intelligatur. Quorum sententiam adiuvat versus ille, qui est supra, vt in quibusdam libris legitur. Vsq̄ adeò largos haustus è fontibus amnis, & c. Nam haustos legi malo: vt habent libri emendatiores.

INSIGN. Q. M. CAP. P.) id est & ex eare meo capiti coronam expetere, ex qua te musæ neminem corona donarint.

RELLIGIONVM) videtur significare, religionem dici à religando: quam M. Tull. ducit à relegendo. à quo dissentit Lactantius lib. III. de vera sapientia. cap. XXVIII. probans à religando dici. Idem Lactantius lib. I. de falsa sap. Magnum hoc opus, & homine dignum: Religionum animos nodis exsoluere pergo, (vt ait Lucret.) qui quidem hoc efficere non poterat, quia nihil veri afferbat. Nostrium est hoc officium, qui & verum Deum asserimus, & falsos refutamus.

PERGO) cod. Bertin. porgo: & item Memmianus, mendosè, opinor.

PANGO) vt supra, versibus esse, Quos ego de rerum natura pangere conor.

CONTINGENS) tingens, non à verbo tingo seu tinguo, sed à tango. Idem infra. Et quasi Musæo dulci contingere melle. Itaque paullo post malim legi, tali tactu recreata valeat, quàm, vt scriptum est in libris omnib. tali factu.

LE PORE) duo lib. manuscr. habent, liquore.

NON AB NVLLA RATIONE) hoc loco, ab, non tollit, aut priuat, sed adiungit, atque adiuvat, vt locus à frumento copiosus: & à vero sensu iudicas. non ab nulla ratione igitur, id est ab aliqua ratione, quod valet ἀνεργεῖς, meritò, cum aliqua ratione, non temerè.

SED VELVTI) testem producit hunc versum Non. Marcell. in voce, absinthium, & in voce, tetra. Quintilianus porrò lib. 3. in princip. hunc locum respiciens ita scribit. In ceteris enim admiscere tentauimus aliquid nitore non iactandi ingenij gratia, & c. sed vt hoc ipso magis alliceremus iuuentutem ad cognitionem eorum, quæ necessaria studiis arbitramur, & c. qua ratione se Lucretius dicit præcepta philosophiæ carmine esse complexū. Namque hac (vt est notum) similitudine viuitur. Ac veluti pueris, & c. viuitur eadem similitudine & Themistius in oratione quadam ad Nicomedensens, μωπτερον ἡμῶν καὶ σφοδρῶς ἡμῶν ἰατρῶν οἱ τὰ πικρῶτα καὶ φαρμάκων μέλιτι τῶν κωλύειν ἀεὶ χεῖραί τις, πῶς εἰδῶσι. quem locum Themistij protulit Muretus Var. lect. lib. 6. cap. 3. Imitandi (inquit) Themist. nobis sunt sapientiores medici: qui medicamenta amariora agris dant ebibenda, oris poculi melle circumlitris.

TÆTRA) id est amara, vt Non. Marcellus interpretatur.

MEDENTES) medici. CONTINGVNT) in quibusdam lib. legitur Aspergunt: in nonnullis, Aspirant, & ita apud Quintilianum, sed sine dubio mendosè. Nam aspirant factum ex aspergunt. aspergunt autem credibile est fuisse interpretationem verbi contingunt, ab aliquo litterarum studio ad oram libri ad-

scriptam: deinde postea in contextum translata. Contingunt enim, compositum verbum est à verbo simplici, tango, non à tinguo. ex contactu autem rerum, maxime liquidarum, & coloratarum, & similibus, contrahitur similis liquor, & color, aliæque talis qualitas.

DVLCI FLAVOQVE) epithetis vsus est valde accommodatis. mel enim dulce, & flavum est.

DECEPTAQVE NON CAPIATVR) ὁμοίωτον. quale est illud. cum tacent, dicunt. quomodo enim qui deceptus est, non capiatur? nisi dicamus, deceptam quidem esse puerorum atatem laborum tenus, sed iccirco non capi, quia absinthij succo perpotato conualefcit.

TALI TACTV RECR. VAL.) Sic malo legi, tali tactu, inquam, id est tali contactu, quàm, vt vulgo legitur, tali factu recr. val. quia lib. V. vbi hi versus iterantur, ita scriptum est, non, vt hoc loco, tali factu. valeat autem, id est conualefcit, valida fiat.

RETROQVE VOLGVS ABHORRET) sic habent omnes libri manuscripti: neque video quamobrem hanc scripturam reijcere debeamus. nam retro abhorere nihil aliud esse puto, quàm horrendo retro cedere, refugere, & reformidare, vt lib. 2. Aeneid. Obstupuit, retròque pedem cum voce represit: Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem pressit humi nitens, trepidusque repente refugit, & c. Hom. ἰλ. γ. παλινορρεῖ ἀπὸ πύργου. & paullo post, Αὐτὸς ἀπὸ χερσῶν. libri ferè omnes typis excusi habent, idèque Volgus, & c.

ET QVASI MVSÆO DVLCI COMTINGERE) quidam libri habent, continguere. Ego contingere magis probo, à verbo tango.

QVA CONSTET COMTA FIGVRA) comta, id est prædita, atque ornata. Atque ita scriptum est in quattuor libris manuscriptis, & in Paris. Venetis antiquis, Vicetinis, & quibusdam aliis impressis. in vno scripto, & nonnullis excusis, qua constet cuncta figura. Hoc autem, constet comta, tale est, quale illud supra, priuata carerent.

Sed quoniam docui, solidissima materiai
Corpora perpetuò volitare inuicta per æuum:
Nunc age, summaï ecquæ nam sit finis eorum,
Necne sit, euoluamus: item, quod inane repertu' sit,
Seu locus, ac spatium, res in quo quæque gerantur,
Peruideamus vtrum finitum funditus omne
Constet: an immensum pateat, vastèque profundum.
Omne, quod est igitur, nulla regione viarum
Finitu' sit. namque extremum debebat habere.
Extremum porrò nullius posse videtur
Esse, nisi vltra sit quod finiat, vt videatur,
Quo non longius hæc sensus natura sequatur.
Nunc, extra summam quoniam nihil esse fatendum est,
Non habet extremum: caret ergo fine, modoque:

Nec refert quibus adstas regionibus eius.
 Usque adeo quem quisque locum possidet, in omnibus
 Tantundem parteis infinitum omne relinquit.
 Præterea, si iam finitum constituatur
 Omne quod est spatium: si quis procurrat ad oras
 Vltimus extremas, iaciaturque volatile telum:
 Id validis utrum contortum viribus ire,
 Quod fuerit missum, maus, longæque volare:
 An prohibere aliquid censes, obstareque posse?
 Alterutrum fatearis enim, sumasque necesse est.
 Quorum utrumque tibi effugium præcludit: & omne
 Cogit ut exenta concedas sine patere.
 Nam siue est aliquid, quod prohibeat, officiaturque,
 Quo minu', quo missu' est, veniat, finique locet se:
 Siue foras fertur: non est ea fini' profectò.
 Hoc pacto sequar: atque, oras ubicunque locaris
 Extremas, quæram, quid telo denique fiat.
 Fiet uti nusquam possit consistere finis:
 Effugiumque fugæ prolatet copia semper.

NUNC AGE SUMMAI ECQUÆNAM SIT FINIS EO-
 RUM, NEC NE SIT, EVOLV. ITEM, QVOD INANE &c.) Hunc
 locum in omnibus libris vulgatis deprauatum, in quibus est, Nunc age, summa au-
 di, quæ nam sit, &c. restitui germanæ scripturæ vestigia secutus, in vetustis exem-
 plaribus non leuiter impressa. Sic enim habet codex vatic. Nec si te volumus: Ter-
 tianus & Faern. Nec si te volumus. Bert. & Memm. Nunc age summa quæ nam
 sit finis eorum, Nec si te volumus. Ex his igitur vitiosis scripturis ad rectam, & ve-
 ram quasi manu ductus sum: cuius hæc sententia est. Nunc, age, explicemus, ecquæ,
 seu ecqua, id est utrum aliqua sit finis summæ corporum primorum, necne sit.

RES IN QVO QUÆQUE GERANTVR) sic omnes quidem ha-
 bent libri vulgati: sed videtur legendum, gerantur, non gerantur. Verum tamen ni-
 hil mutandum censeo. similiter (inquit) peruideamus, utrum inane, siue locus ac
 spatium, in quo res quæque geruntur seu gignuntur, sit profusum finitum, an infinitum.

AN IMMENSVM PATEAT VASTEQUE PROF.) duolib. ma-
 nuscripti habent, vel ad vsque prof. ut & vulgati. vatic pateat ad vsque. Bertin.
 & Memm. pateat, vaste que. quam scripturam sequor. nam vulgata, pateat vel ad
 vsque prof. suppositiva est: quæ eam nonnulli veteres confirmare videantur. Nam
 ratio præter alios codices antiquos meliores, eam refellit. Quod enim patet, vsque
 ad profundum, finitum est. Nunc autem euoluere, & explicare parat, utrum sum-
 ma rerum sit finita, an pateat immensum, & vaste profundum, id est, an sit infinita.
 nam quod vaste est profundum, non habet fundum.

OMNE, QVOD EST IGITVR) Omne, quod est (inquit) id est, non patet,
 seu non videtur, ipsum vniuersum, est infinitum, siue spectes magnitudinem, atque infini-

tatem vacui siue primorum corporum multitudinem infinitam. Cuius rei hanc ra-
 tionem afferebat Epicurus. Nam si inane quidem esset infinitum, corpora autem fi-
 nita: numquam copulari, aut coherescere possent: sed perpetuo in infinito inani di-
 spersa, ac disiecta ferrentur, cum, ubi niterentur, aut quibus fulcirentur, aut unde
 coercerentur, plagis, & verberibus iteratis, non haberet. sin corpora quidem essent
 infinita, inane autem finitum: non haberent corpora infinita, ubi continerentur. Ad
 hunc locum pertinent quæ scribit M. Tull. lib. 2. de Diuinatione. Videtne Epicuru,
 quem hebetem, & rudem dicere solent stoici, quemadmodum quod in natura re-
 rum omne esse dicimus, id infinitum esse concluderit? Quod finitum est (inquit) ha-
 bet extremum. Quis hoc non dederit? Quod habet extremum, id cernitur ex alio
 extrinsecus. ne hoc quidem negari potest. at quod omne est, id non cernitur ex alio
 extrinsecus. nihil igitur cum habeat extremum, infinitum sit necesse est. Verba Epi-
 curi hæc sunt ex Laertio: Αλλά μὴ καὶ τὸ πᾶν ἀπείρον ἔσται. τὸ γὰρ πεπεραμένον, ἄκρον
 ἔχει. τὸ δὲ ἄκρον παρ' ἐπὶ τὸν πᾶν ὁρίζεται. ὅθεν τὸ πᾶν οὐδὲν ἔστιν. ὡς τε ἐν ἄκρον ἔχει. τὸ δὲ
 ἐν ἔχον ἄκρον, ὅπως ἐν ἔχει. ὅπως δὲ ἐν ἔχον, ἀπείρον οὐκ εἶναι. id est, At etiam omne, infi-
 nitum est. Nam quod finitum est, extremum habet. extremum autem ex alio quo-
 dam, seu præter aliud cernitur. at præter omne nihil est. Quare extremum non ha-
 bet. at quod non habet extremum, finem non habet. quod autem finem non habet,
 infinitum sit oportet. NAM QVÆ EXTREMVM DEBEAT HAB.)
 cod. Bertin. habet, nanquam, ex qua scriptura quidam vir doctus legendum pu-
 tat Nam quæ, quæ autem, id est, aliqua in parte.

NISI VLTURA SIT QVOD FINIAT.) id est, nisi id, quod finiat, sit
 ultra id, de cuius fine, aut infinitate quaeritur. quidam legendum putant, extra, pro
 ultra: quæ scriptura magis consentanea esset cum verbis Epicuri, & M. Tullij.

VT VIDEATUR, QVO NON LONGIVS HÆC) locus obscurus,
 atque adeo corruptus. secutus sum tamen scripturæ veteris auctoritatem: quam sic
 interpretor: ut videatur, nempe id extremum, quod finiat: Quo longius, & c. id est
 ultra quod, hæc natura sensus, id est visus, seu aspectus, non sequatur, id est, non
 possit vim suam explicare, atque expromere: seu non possit peruenire. hæc sensus na-
 tura autem, ὁκρινεῖς. Quidam viri docti legendum putant, Quoad non longius
 hoc: id est, vsque ad quod extremum, & non longius hoc sensus natura, nempe vi-
 sus, perueniat. codices vulgati habent, Quod non longius hæc. quæ scriptura sine
 dubio deprauata & corrupta est. Cum hæc scripsissem anno CIO. LXIII. bar-
 barus quidam Zoilus tribus annis post hæc sibi vindicauit, ut alia sexcenta, atque
 adeo omnia mea, pauculis exceptis.

NUNC EXTRA SUMMAM QVON.) Nunc, hoc loco vim habet ad-
 uersandi, ut scæpe alias, ex hoc loco, extra summam, probabilis est eorum conie-
 ctura, qui putant paullo antè legendum, nisi extra sit quod finiat. iam verò men-
 dosè habent quidam libri, extra summum.

NON HABET EXTREMVM: CARET ERGO, &c.) Ex Epicuro
 sunt hæc expressa. ἐν ἄκρον ἔχει. οὐδὲ δὴ πέρας ἔχει.

PRÆTEREA SI IAM.) liber vnus scriptus habet, Præterea sic iam. ego
 tamen nihil muto.

SI QVIS PROCURRAT) sic habent omnes ferè libri typis impressi: duo
 manuscripti, & Aldini antiq. cum Paris. percurrat.

IACIATURQUE VOLATILE.) Virg. lib. 4. Æneid. liquitque volatile fer-

rum Nescius, &c. Idem lib. 8. Stuppea flamma manu, telisque volatile ferrum spar-
gitur. iaciat telum autem, ab oris extremis, aut certe ab eo loco, in quo finem consti-
tuerit. ID VALIDIS VTRVM, &c.) sic restitui, hanc scripturam ef-
flagitante sententia, & ipsa veritate. Id telum (inquit) vtrum vis longè volare,
magnis viribus, validisq; lacertis contortum, an aliquid ob stare posse censes? Virg.
lib. 2. validis ingentem viribus hastam contorsit. Qui, in ualidis, retinent, quod est
in libr. vulgatis, & valde validis interpretantur, περὶ φλωπεῶν καὶ περὶ φωνταῶν.

QVO FVERIT MISSVM) eò volare & peruenire, quò fuerit missum.
sic autem legendum videtur, non, quod fuerit, vt est in aliis, quamquam etiam hæc
lectio ferri potest, sed enim ita vt edendum curauit, loquitur septimo ab hinc ver-
su, infra, ibi, Quò minu', quò missum est, veniat &c. volare autem, translatè posi-
tum est. Virg. lib. 9. volat Itala cornus Aëra per tenerum. Homer. ἰλια. γ. ἔπε' ἔπλατο
πικρὸς οἶσός. QVORVM VTRVMQVE TIBI EFF.) id est, vtrumcum-
que sumseris, effugiendi viam tibi intercludit: vtrumcumque dixeris, elabi non po-
tes, ita vt cogaris concedere & fateri omne esse infinitum, seu sine fine in omnes
partes patere.

QVOD PROHIBeat, OFFICIATQVE, &c.) sic legendum. prohi-
beat autem proceleumaticus est, vt, Genua labent: & alibi, Arietas in portas. licet
etià legere, proibeat, seu præbeat, περιμαλάωσι, officiat, id est obstat.

NON EST EA FINI' PROfecto) sic restitui, Io. Aurato approba-
tore, atque aded auctore. sententia autem perspicua est. Siue (inquit) obstat aliquid
telo, quo minus eò, quò missum est, perueniat, nempe ad finem: siue foras fertur: pro-
fectò non erat is finis, quem esse posueras. Nam si quid obstat, corpus est. at corpus
est in vniuerso, & est res genita. si nihil obstat, non est finis. nam si finis esset, telum
vltà non volaret. natum autem mendum est ex nomine fini', in quo s. elisum est, vt
integrum sit, finis: & ex voce profectò: qua deprauata factum est ab imperitiis &
indoctis, profectum, & ex, ea, à. Solet autem Lucr. libenter hoc aduerbiū, profectò,
vsurpare, & in extremo versu ponere, vt sup. Tactus enim lecti omnibus esset causa
profectò. & inf. eod. lib. Nec quos quæque darent motus, pepigere profectò. & lib.
3. Nec, quod sub magno scrutentur corpore, quicquam Perpetuam ætatem poterunt
reperire profectò. ibidem. Hæc neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò.

EFFVGIVMQVE FVGÆ PROlatET) id est, & fiet, vt fugæ co-
pia, id est spatij infinitas perpetuum telo effugiendi, atque euolandi locū præbeat.
prolatæ, est amplificare, & porrotenus latius facere.

Præterea, spatium summā totius omne
Vndique si inclusum certis consisteret oris,
Finitumque foret: iam copia materiai
Vndique ponderibus solidis confluet ad imum:
Nec res vlla geri sub cæli tegmine posset:
Nec foret omnino cælum, neque lumina solis:
Quippe vbi materies omnis cumulata iacêret
Ex infinito iam tempore subsidendo.
At nunc nimirum requies data principiorum

Corporibus

Corporibus nulla sit: quia nil est funditus imum,
Quò quasi confluere, & sedes vbi ponere possint:
Semper, & adfido motu res quæque geruntur,
Partibus in cunctis, æternaque suppeditantur
Ex infinito cita corpora materiai.
Postremò ante oculos rem res finire videtur:
Aër dissæpit colleis, atque aëra montes:
Terra, mare: & contrà mare terras terminat omneis.
Omne quidem verò nihil est, quod finiat extrà.
Est igitur natura loci, spatiumque profundi:
Quod neque clara suo percurrere flumina cursu,
Perpetuo possint æui labentia tractu:
Nec prorsum facere, vt restet minus ire meando.
Vsq; eadè passim patet ingens copia rebus,
Finibus exemptis, in cunctas vndique partibus.

PRÆTEREA, SPAT. SYMM.) aliud argumentum, quo probat, spa-
tium esse immensum, infinitum, & vt supra locutus est, vastè profundum. Si spa-
tium totius summæ finitum esset, & fundo aliquo terminaretur: corpora prima suo
pondere ad imum confluxissent. quo factò, nihil amplius sub cælo gigni posset. At
videmus quotidie res gigni, &c. Ergo, &c. CONFLVXET) confluxissent:
cuiusmodi sunt illa apud Virg. vixet, pro vixisset, exstinxem, pro exstinxissent, a-
pud Horat. erepsimus, pro erepsissemus, diuisset, pro diuisisset, euasisti, pro euasisti. a-
pud hunc eundem, consumse, pro consumsisset: & alia sexcenta.

NEC RES VLLA GERI) legendum hic videtur, geni, reclamantibus
quidem omnibus codicibus: sed peruincente veritatis voce, geni, autem valet gi-
gni, vt sæpe iam admonui. verumtamen si quis peruicax, geri, retineat, geri, (quod
sæpe iam ante dixi) tractum erit à re militari, & à munere imperatoris, qui res ge-
rit. Nam hoc loco profectò non potest Thraso interpretari, res geri, res ferri, nisi
secum ipse impudentia certare volet.

SVB CÆLI TEGMINE) sub cælo. M. Tull. in Arato, Inde est ales aus
lato sub tegmine cæli. QUIPPE VBI) quippe quia.

GERVNTVR) id est administrantur à natura rerum: vel lege, genuuntur: id
est gignuntur: vel potius, cientur, id est, mouentur. Ego tamen geruntur retineo.

SUPPEDITANTVR) περιττωσι: suggeruntur, & sufficiuntur ad res gignendas.

POSTREMO) argumentum à dissimili, noto, & confesso. aër quidem mon-
teis terminat, & montes aëra, & ita de ceteris: sed omne nulla re extrinsecus termi-
nari potest, cum extra omne nihil sit: vel dic esse argumentum à simili, hoc modo: si
omne esset finitum, necesse esset, id ab aliqua re externa terminari, quæadmodum,
quæ in promptu sunt, aër montes terminat, montes aëra finiunt, terra mare, & mare
terram: sed nihil est extrà, quod omne terminet: ergo omne est infinitum.

PERPETVÒ POSS. ÆVI LAB. TR.) tractu æui, id est, productione,
& continuatione ætatis. sic longos flammarū tractus dixit lib. 2. sic lib. 6. corporis
tractum. VT RESTET MINVS IRE MEANDO) nec possunt sta-

*cere flumina meando, id est fluendo, & labendo, ut minus via restet. in quibusd.
codicib. legitur, percurrere fulmina cursu. quam scripturam non probo.*

Ipse modum porrò sibi rerum summa parare.
Ne possit, natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane autem est, finire corpore cogit:
Ut sic alternis infinita omnia reddat.
Aut etiam alterutrum, nisi terminet alterum eorum,
Simplice natura & pateat tantum immoderatum:
Nec mare, nec tellus, nec cæli lucida templa,
Nec mortale genus, nec diuùm corpora sancta.
Exiguum possent horai sistere tempus.
Nam dispulsa suo de cœtu materiai
Copia ferretur magnum per inane soluta:
Siue ad eò potius numquam concreta creasset
Vllam rem: quoniam cogi disiecta nequisset.
Nam certe neque consilio primordia rerum
Se ordine quæque suo, atque sagaci mente locarunt:
Nec, quos quæque darent motus, pepigere profectò:
Sed quia multimodis, multis mutata per omne
Ex infinito vexantur percita plagis:
Omne genus motus, & cœtus experiundo,
Tandem deueniunt in taleis disposituras,
Qualibus hæc rebus consistit summa creata:
Et multos etiam magnos seruata per annos,
Ut semel in motus coniecta sit conuenienteis,
Efficit, ut largis auidum mare fluminis vndis
Integrent aneis, & solis terra vapore
Fota nouet fœtus, summissaque gens animantum
Floreat, & viuant labentes ætheris ignes.
Quod nullo facerent pacto, nisi materiai
Ex infinito suboriri copia posset,
Vnde amissa solent reparari in tempore quoque.
Nam veluti priuata cibo natura animantum
Diffluit amittens corpus: sic omnia debent
Dissolui, simul ac defecit suppeditare
Materies, recta regione auersa viai.
Nec plagæ possent extrinsecus vndique summam
Conseruare omnem, quæcunque est conciliata.
Cadere enim crebrò possunt, partemque morari,

Dum veniant aliæ, ac suppleri summa queatur.
Interdum resilire tamen coguntur, & vnà
Principiis rerum spatium, tempusque fugai
Largiri, ut possint à cœtu libera ferri.
Quare etiam atque etiam suboriri multa necesse est.
Et tamen ut piagæ quoque possint suppetere ipsæ,
Infinita opus est vis vndique materiai.

IPSA MODVM PORRO) *natura (inquit) impedit, quo minus summa rerum sibi modum, seu finem comparare possit, propterea quòd inane corpore, seu pleno, terminatur: corpus, seu plenum, inani. Nam (ut dicebat Epicurus) τὸ πᾶν ἀπείρονον ὅτι τῶν πλείονων τῶν σωματικῶν, καὶ τῶν μετέωρων κενῶν, id est omne, seu vniuersum, infinitum est & multitudine corporum, & magnitudine inanis.*

AVT ETIAM ALTERVTRVM, NISI TERMINET ALTE-
RVM EORVM, SIMPL. NATVRA ET PATEAT TANTVM
IMMOD) *Si quis locus est in hoc libro difficilis, & obscurus, hic est: neq; fortasse mendo vacat. iohannes Auratus, homo acerrimi iudicij, idemque amicus, & collega meus, putabat priorem quidem versus sic esse legendum, ut legitur in vulgatis: Aut etiam alterutrum, nisi terminet alterum eorum: posteriorem sic: Simpliciter natura pateat totum immoderatum: (nam in vulg. legitur, tantum) ut per, totum, intelligamus τὸ πᾶν, quod aliàs appellat, omne: immoderatum autem simplice natura, id est infinitum vna natura, videlicet inani: Sed libri omnes manuscripti habent, pateat tamen: neque habent copulationem, & post vocem, natura: & ita vulgati Paris. Veneti, vicetini. cuius scripturæ rationem explicare non possum, nisi quis dicat. ita legendum in priore versus, Aut si, etiam alterutrum si terminet alterum eorum, Simpliciter natura pateat tamen immoderatum: hac sententia, Aut si, etiam si alterutrum terminet alterum eorum, pateat tamen immoderatum simplice natura, id est, inane tamen sit infinitum vnica natura, hoc est corpora prima non sint infinita, sed inane duntaxat sit infinitum, & c. Sed quomodo si alterutrum ab altero vsque ad infinitum terminatur, potest esse alterum duntaxat infinitum? Omnino locus est mihi quidem inexplicabilis, neque habeo, quod afferam, quicquam melius. scripturam igitur, quæ reperitur in omnibus libris vulgatis, quod ad priorem versus attinet, videamus, eamq; sic interpretemur: Aut etiam nisi alterutrum alterum eorum terminet, & si immoderatum simplice natura, id est spatium immensum vnica natura tantummodo pateat, quod est dicere, si inane duntaxat sit infinitum, corpora autem prima sint finita: nec mare, nec, & c. Atque hanc huius implicatissimi loci explicationem probabat Muretus. cui hac tertia editione assensus sum. Sed velim copulationem, & poni in fine versus prioris, hoc modo, Aut etiam, alterutrum nisi terminet alterum eorum, & Simpliciter natura pateat tantum immoderatum. Præterea posterior versus videtur mihi sic esse explicandus. Et immoderatum simplice natura tantum pateat: id est si vel infinitum inane sit tantum sine corporibus infinitis: vel infinita corpora sint tantum sine inani infinito: si hoc ita sit: Nec mare, nec tellus, & c. Hæc mihi nunc tandem huius obscurissimi loci videtur esse sententia. Sic autem vsurpauit vocem, immoderatum, M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. Vides sublime fufum, immoderatum aëthera, Qui tenero terram circumuectum amplectitur.*

NEC CÆLI LVCIDA TEMPLA) Ennius apud M. Tull. lib. 2. de diuin. *Quantquam multa manus ad cæli cæcula templa Tenidebam lacrymans.*

SIVE ADEO POTIVS) *διεσπασίς*, quid dixi, futurum fuisse, ut copia materiam de suo cætu & concilio depulsa, per inane immensum differretur? immo verò nunquam quicquam congregiendi genuisset. ratio est in promptu: quoniam si inane duntaxat esset infinitum, prima autem corpora finita: nunquam illa congregi, nunquam coherere potuissent, sed per infinitum inane dispersa vagarentur. tale est illud supra, quæ, si non esset inane, Non tam sollicito motu priuata carerent, Quam genita omnino nulla ratione fuissent.

QUONIAM COGI DISIECTA) id est quoniam cum materia esset dissipata & distracta, in unum conuenire, & conciliari non potuisset.

NAM CERTE) occupatio diceret enim aliquis, at mens, aut Deus posset materiam dissipatam colligere, & congregare, & ita res creare. hoc negat, & refellit Lucretius ex Epicuri sententia.

SE ORDINE QUÆQUE SVO, ATQUE SAGACI) hanc scripturam traxi ex quattuor manu scr. codicib. leui immutatione facta, lōge (opinor) vulgata meliorem, & nisi fallor, veram, & rectam. Ordo autem verborum, & sententia hæc est. nam certè neque consilio atque sagaci mente (consilio autem, id est cōsilio) primordia rerum se quæque ordine suo locarunt, neque pepigere, & c. sic autem habent lib. manu scr. Ordine se suo quæque, atque sagaci mente locarunt. itaq; in hoc loco restituendo ordinem verborum tantum mutavi: nihil de meo addidi, nihil detraxi. Sed non dissimulabo lectori, mihi aliquando visum esse sic esse legendum, Se ordine se quæque, atque sagaci mente loc. cum putarem, suo, natum esse ex interpretatione vocis, se, ad oram libri adscripta, deinde, se, versus in se, & ita factum, se suo: Se autem, quod erat in principio versus, quasi superuacaneum deletum.

VE XANTVR PERCITA PLAGIS) Democritus dicebat, *κινῆσαι τὸ πᾶν κατ' ἀμυλοπῆται ἐν τῷ ἀπείρω*, id est moueri corpora prima in infinito plagis nauis ac reciprocis. Sic M. Tull. de Epicuro lib. 1. de Finibus. Censet, in infinito inani, in quo nec summum, nec infimum, nec medium, nec extremum sit, corpora indiuidua ita ferri, ut concurfionibus inter se coherescant: quem locum supra protuli. sed non dissimulabo, in codicibus duobus manuscriptis, Faerni, Tetti, scriptum esse, versantur perc. pl. AVIDVM MARE) Horat. auarum appellat.

INTEGRENT AMNEIS) sic legendum: & ita scriptum est in quinque lib. manu scr. nam vulgati quidam habent, integerent. mendosè. Accius apud Nonium. Nam huc venio, ut mea ope opes Troiæ integrem. Arnobius lib. 2. aduersus gentes. virtutum omnium seruamus, atque integramus tenorem. Idem ibidem infra. columba manu missa reuolare discit ad dominicas sedes: canis cum inuenit prædam, cohibere & continere latratum: verba psittacus & integrare, & nomina prorsus expromere.

VAPORE) id est calore, ut sæpe alias: & ita Virg. & Horat. non semel.

VIVANT) tralatio est ab animatis ad ignem, admodum vsitata scriptoribus omnibus Græcis ac Latinis. Horat. od. 21. lib. 3. Viuæ que producent lucernæ, Dum rediens fuger astra Phæbus. Sic Græci, scintillam, *ζωπυρόν*, id est ignem. viuum, seu ignis vitam dicunt, & *ζωπυροῦ* apud illos valet, ignem excitare.

LABENTE) supra princip. cæli subter labentia signa.

SVBORIRI) in locum decedentium, aut pereuntem oriri, & quasi subue-

nire, atque in subsidium oriri. VNDE AMISSA SOLENT REP. IN

TEMPORE QUOQUE) huius scripturæ sententia non est obscura. hoc enim per eam significatur, materiæ copia in locum eius, quæ defluit ex corporibus compositis, & rebus genitis, suboriente, in quoque tempore ea, quæ sunt amissa, reparari, ac rescirci. Proximè autem accessi ad scripturam veterem. Nam in libris manuscriptis ferè omnibus legitur partim, in tempore quæque: partim, in tempore quoque: in plerisque autem imprecisus, in corpore quæque: ex qua lectione quidam legi volunt, in corpore quoque: id est in quaque re genita corporea. Quod si quis malet legi, reparari corpora quæque, ut quidam vir doctus, non repugnabo. ego tamen vel eam, quam secutus sum, & antiquam, tutiorem esse puto: vel hanc, in corpore quoque.

AMITTENS CORPV) sic loquitur M. Tull. lib. 7. epist. ad Gallum. Ego hic cogito commorari, quoad me resciam. Nam & vireis, & corpus amisi. Idem Lucret. supra, amisso iam tempore vita quoque omnis Omnibus è nervus, atque ossibus exsoluatur. DEFECIT) defuit.

RECTA REGIONE AVERSA VIAI) sic restitui, aliorum locorum similium testimonio vsus lib. 2. Sed nihil omnino recta regione viai Declinare quis est, qui possit cernere, sese? idem lib. 4. Eicit enim sulci recta regione, viæque vomerem, atque locis auerit seminis ictum. sic Virgil. lib. 2. Æneid. nota excedo regione viarum. Idem lib. 7. Nec sidus regione viæ, litusque fefellit. sic M. Tull. lib. 5. accus. nostræ accusationis regio & via. ibid. Si quis tantulum de recta regione deflexerit.

NEC PLAGÆ POSSENT) sic habent aliquot libri typis excusi, & duo manu scr. alij, possunt. ego, possunt, non improbo: & ita hi duo versus pendebunt ex superiorib. hoc modo. Nec simul ac materia defecit, plagæ possunt extrinsecus summam conseruare. possent, etiam legere licet: eritque sententia aperta hoc modo: nec plagæ possent, & c. nisi materie copia suboriri posset, id est, si materia deficeret.

PARTEMQUE MORARI) quidam libri habent, partimque morari.

CONCILIATA) id est congregata, coacta, congressa.

SVPLERI SVMMA QUÆATVR) sic loquebantur veteres. Plautus Satyrione. retrahi nequitur, quoquo progressa est semel. Cato lib. 1. Orig. fana in eo loco compluria fuere. ea exaugurauit, præterquam, quod Termino sanum fuit, id nequitum exaugurari. Pacuu. si qua potestur inuestigari via. M. Tull. epist. lib. 9. ad Papir. qui primus Papisus est vocari desinit. Idem alibi: nunc de rep. consuli cepti sumus. Virgil. lib. 7. Quod fieri ferro, liquidò ve potestur electro. Idem Lucret. lib. 3. Quod tamen expleri nulla ratione potestur suppleri autem, id est aliis corpusculis succedentibus redintegrari, atq; expleri: ex quo verbo, supplementum natum est.

COGVNTVR) plage. VT POSSINT) principia rerum, & corpora prima. nō enim omnia corpora prima cum omnibus coherere & copulari possunt. ea igitur, quæ cum aliquibus coherere non possunt, à cætu & concilio libera feruntur, & vagantur, donec cum aliis copulentur. Præterea ex rebus genitis quotidie, atq; adeo singulis horarum momentis corpora prima decedunt, neque perpetuò cum iis, quibus cum semel coierint, coherescunt. A COETV) à congressu.

ET TAMEN VT) nam nisi corpora prima sint infinita, perpetua plage suppetere nequeant. INFLINITA OPVS EST VIS & c.) opus est vis, genus loquendi bonis scriptoribus vsitatum. sic lib. 3. Materies opus est, & c. lib. 2. princip. Ergo corpoream ad naturam pauca videmus. Esse opus omnino. eod. lib. Scire licet nil principiis opus esse colores.

Illud in his rebus longè fuge credere, Memmi,
 In medium summæ (quod dicunt) omnia niti,
 Atque idè mundi naturam stare sine vllis
 Ictibus externis, neque quoquam posse resolui
 Summa, atq; ima, quòd in medium sint omnia nixa,
 Ipsum si quidquam posse in se sistere credis:
 Et quæ pondera sunt sub terris, omnia sursum
 Nitier, in terræque retrò requiescere postea:
 Ut per aquas quæ nunc rerum simulacra videmus.
 Et simili ratione animalia subtu' vagari
 Contendunt, neque posse è terris in loca cæli
 Reccidere inferiora magis, quàm corpora nostra
 Sponte sua possint in cæli templa volare:
 Illi quom videant solem, nos sidera noctis
 Cernere, & alternis nobiscum tempora cæli
 Diuidere, & nocteis parileis agitare, diésque.
 Sed vanus stolidis hæc omnia finxerit error:
 Amplexi quòd habent peruersè prima viai.
 Nam medium nihil esse potest, vbi inane, locúsque
 Infinita: neque omnino, si iam medium sit,
 Possit ibi quicquam hac potius consistere causa,
 Quàm quavis alia longè regione manere.
 Omnis enim locus, ac spatium, quod inane vocamus,
 Per medium, per non medium concedat oportet
 Aequè ponderibus, motus quacunque feruntur.
 Nec quisquam locus est, quòd corpora quom venère,
 Ponderis amissa vi possint stare in inani:
 Nec quòd inane autem' sit, illis subsistere debet,
 Quin, sua quod natura petit, concedere pergat:
 Ne volucrum ritu flammaram, mœnia mundi
 Diffugiant subito magnum per inane soluta,
 Et ne cetera confimili ratione sequantur:
 Néve ruant cæli tonitralia templa supernè,
 Terræque se pedibus raptim subducatur, & omnes
 Inter permittas terræ, cælique ruinas
 Corpora soluentes, abeant per inane profundum,
 Temporis vt puncto nihil exstet reliquiarum,
 Desertum præter spatium, & primordia cæca.
 Nam quacunque prius de parti corpora cesse

Constitues, hæc rebus erit pars ianua leti:
 Hæc se turba foras dabit omnis materiai.
 Præterea quoque iam non omnia corpora fingunt
 In medium niti, sed terrarum, atque liquorum,
 Humorem ponti, magnisque è montibus vndas,
 Et quasi terreno quæ corpore contineantur:
 At contrà tenuis exponunt aëris auras,
 Et calidos simul à medio differri igneis,
 Atque idè totum circumtremere æthera signis,
 Et solis flammam per cæli cærulea pasci,
 Quòd calor à medio fugiens ibi colligat igneis.
 Quippe etiam vesci è terra mortalia facta:
 Nec prorsum arboribus summos frundescere ramos.
 Possè, nisi à terris paullatim quisque cibetur.
 Haud igitur possunt tali ratione teneri
 Res in concilio, medij cuppedine victæ.
 Hæc si pernosces parua perfunctus opella,
 (Namque aliud ex alio clarescet,) non tibi cæca
 Nox iter eripiet, quin vltima naturai
 Peruideas, ita res accendent lumina rebus.

ILLVD IN HIS REBVS) Peripateticorum, & veterum Academicorū
 (quamquam Plato fortasse excipiendus est, de quo mox dicemus) & Stoicorum, &
 omnium denique, qui vnum mundum, eumque finitum esse volunt, hæc sententia
 est, omnia grauius in medium ferri, leuia à medio ad extremum. Epicurus autem, &
 ceteri, qui mundos censent esse innumerabiles, & omne, infinitum: neque extre-
 mum, neque medium esse concedunt. Ita eorum ratione neque grauius in medium,
 neque leuia ad extremum mouentur. M. Tull. lib. 2. de nat. deor. Omnes enim par-
 tes mundi vndique medium locum capeffentes nituntur equaliter. maximè autè
 corpora inter se iuncta permanent, cum quodam quasi vinculo circumdata colligan-
 tur: quod facit ea natura, quæ per omnem mundum omnia mente & ratione confi-
 ciens funditur, & ad medium rapit, & conuertit extrema. Sed Plato quoque in
 Timæo videtur negare esse sursum ac deorsum, his verbis, βαρὺ δὲ καὶ κοίρον μὲν τῆς
 κάτω φύσεως ἄνω τε λεπρῶδης ἕξεται ζοῦδρον αἰθῆρα θεῖν σαφέστερα. φύσι δὲ πῦρ πῶς
 δύο εἶδη, διακλιφώτας διχρὶ τὸ πᾶν, ἑνὰρ πῦρ, τὸν μὲν κάτω, πρὸς ὃν φέρεται πᾶσι θ' ὅσα τῆς σώμα-
 τος ὄγκον ἔχει τὸν δὲ ἄνω, πρὸς ὃν ἀκραιώως ἐρχεται πᾶν, ἢ ὁρῶν ἐν δαμῆ νομίζειν. τὸ γὰρ πῦρ
 πῶς οὐρανὸν σφαιροειδοῦ, ὅτι πῦρ, ὅσα μὲν ἴσται ἀφροῦτα τῷ μέστῳ γέροντι ἔρατα, ὁμοίως αὐτῷ
 χεῖν ἔρατα πεφυκῆναι. τὸ δὲ μέσον, ἕξ αὐτῶν μέτρα ἦν ἔρατα ἀφροῦτος, ἐν τῷ κατ' ἀπικρῷ
 νομίζει διὰ πάντων εἶδη τῷ δὲ κόσμῳ ἕξ τῆς πεφυκῆτος, ἦν ἢ ἐρημῶν, ἄνω πῦρ, ἢ κάτω πῦρ
 ἔρατος, ἢ ἐν δίκῃ δόξει τὸ μέδεν πρὸς ὅσῳ ὄντομα λέγειν. ὁ μὲν γὰρ μέσος ἐν αὐτῷ πῶς, οὐτε κα-
 τῶ πεφυκῆτος, οὐτε ἄνω λέγειται δίκαιος, ἐν αὐτῷ ἐν μέστῳ. ὁ δὲ πέλει, οὐτε δὲ μέσος, ἐπὶ ἔρατον
 δέξορον. αὐτῶν μέρους ἕπεροι θατῆρα μάλλον πρὸς τὸ μέσον, ἢ πῦρ κατ' ἀπικρῷ & c. id est
 graue autè & leue si cum ea natura, quæ deorsum, & sursum dicitur, perpenda-

sur, planissimè declarari possit. Esse igitur duo quædã loca natura inter se diuersa, & contraria, quæ inuicem bifariã diremerint, unũ deorsum, ad quæ omnia, quæ molè aliquã, aut pondus aliquod habent, feruntur: alterũ verò sursum, ad quæ omnia vi subigente rapiuntur: nullo modo existimare oportet. Nam cum totum calum rotundum sit, quacumque à medio equaliter distantia, extrema facta sunt, ea similiter extrema oportet esse nata. Medium autem cum paribus intervallis ab extremis disunctum sit, cum ex aduerso cum extremis comparatur, existimandum est omnium esse. Cum igitur mundus ita natura factus sit, si quis eorum, quæ dicta sunt, sursum aut deorsum ponat, iniuria videbitur nomen eis non conueniens imponere. Nam medius quidem qui in eo locus est, neque deorsum, neque sursum dici debet, sed hoc ipso nomine medius est appellandus. Qui autem ambit, neque medius est, neque habet sui parteis alteram ab altera differentem magis, quàm alteram, quod ad medium attinet, aut ullam, quæ sit è regione, &c.

OMNIA) grauia: nam sic definit Arist. graue lib. I. de celo: quod suapte natura ad medium fertur: leue, quod à medio ad extrema.

NII I) incumbere, vergere.

NATVRAM) & or.

SVB TERRIS) sub medio terrarum puncto, quod centrum appellant.

SVRSVM) ad punctum medium: quod tamen Aristoteli est deorsum ferri.

IN TERRA QVE RETRO REQUIESCERE POSTA) sic habet quinque lib. manuscr. & ita legendum, nõ, vi in vulgatis, in terraque retro requiescè reposta. RETRO) πάλιν, contra.

ANIMALIA SVBTV VAGARI) magna est hoc loco scripturæ varietas. in alijs enim codicibus scriptum est, supra vagari, in alijs cuncta vagari, in alijs suapta, in alijs, suapte. ego subtv' reposui: quæ lectio perspicue recta, & vera est. subtv' autem, id est sub pedibus nostris, & sub medio terræ puncto, in regione ἀντιποδῶν, & ἀντιπόδων. RECCIDERE) sic habent lib. Parisien. & Veneti antiquiores, à quibus non discrepant manuscripti. licet tamen etiam legere, Decidere, vt referamus ad antipodas, qui videantur esse superiores ea celi parte, sub qua habitant, si pars illa celi ad nos referatur, tamquam illis antipodas.

INFERIORA) id est quæ loca sunt nobis inferiora: sed animalibus illis antichthonibus, atq; antipodibus superiora. contendunt (inquit) ea animalia, quæ sub pedibus nostris viuunt, nihilo magis recidere posse in calum, quod est nobis inferius, quàm nos posimus sponte nostra in calum nostri hemisphærij volare.

CÆLI TEMPLA) sic supra, nec celi lucida templa.

ILLI CVM VIDEANT SOLEM) quattuor libri manuscripti habent, illi. illi autem, si hæc scriptura placet, positum puto pro illic, vt apud Terent. Phorm. interea dum sedemus illi, interuenit adolescens quidam. ego tamen olim in prima editione vulgatam scripturam secutus eram, suspicatus. c. litteram vocis antecedentis postremam à librario esse omissam propter similem primam vocis subsequenti. quod sæpe reperimus factum in libris manuscriptis: cuiusmodi est illud apud Horat. saty. 3. lib. 2. Qui species alias veri, scelerisque tumultu permixtas capiet. vbi ego verissima & certissima coniectura ductus, restitui. Qui species alias veris, id est differenteis à veris. Nunc, illi, magis placet, siue accipiatur, pro pronomine, siue pro aduerbio. nec quemquam vox, animalia, quæ antecedit, quasi ea non possit coherere cum prouocabulo, illi, moueat. Sæpe enim scriptores mutant genus. licet igitur ita hunc locum declarare, Cum illi, nempe antipodes: vel cum illa animalia,

malia, quæ sub pedibus nostris habitant, videant, &c. hoc igitur sentit Lucretius, contendunt ij, de quibus loquimur, cum homines, qui sub pedibus nostris viuunt, sulem vident, id est cum eis dies est, nos sidera cernere, id est nobis esse noctem.

ET NOCTEIS PARILEIS AGITARE, DIES QVE) sic omnes ferè vulgati, & nonnulli manuscripti habent, plures tamen item manuscripti, parileis agitare diebus: quibuscum congruunt Parisienses. ego tamen alteram scripturam potius secutus sum, quia videtur hoc dicere Lucret. eos homines, qui sub pedibus nostris habitant, dies & nocteis nobis, seu nostris diebus ac noctibus, paricis atque æqualeis agere. Si quis tamen alteram scripturam magis probabit, cum eo non pugnabo.

SED VANVS STOL. HÆC OMN. FINXERIT ERROR) sic habent tres lib. manuscr. vulgati autem ferè omnes, parturit error. quæ lectio conficta, & supposita est. à duobus alijs manuscriptis absunt sex versus, qui deinceps sequuntur. finxerit autem interpretor, fingendi ansam & causam præbuerit, & præbuisse credibile est.

AMPLEXI QVOD HABENT) id est quia amplexi sunt, & tenent peruersè prima elementa, & primas vias naturæ inuestigandæ: quia statim ab initio non sunt ingressi veram naturæ cognoscendæ viam, sed longè diuersam. Iam verò amplexi habent, sic dictum. vt à Virgil. lib. 2. Æneid. & diuim amplexæ simulacra tenebant: & ab ipso Lucret. lib. 6. Semina habent ignis redæ, stuppæque tenentes. & à M. Tullio pro Sylla. illud erat genus hominum horribile & pertimescendum, qui tanto amore suas possessiones amplexi tenebant, vt ab his membra diuelli citius, ac distrabi diceres. Idem lib. 11. de nat. deor. quocirca sapientem esse mundum necesse est, naturamque eam, quæ res omnes complexa teneat. Neque enim probò lectionem vulgatam, Amplexi quod hebet, &c. prima viai autem, sic dictum, vt vltima naturæ, ab dta templi, acuta belli, abdita terræ, carula celi, & similia.

NAM MEDIVM NIHIL) μέσον (inquit Arist. lib. 4. de celo) ἢ ἀντιπόδων, id est medium contrariũ vltimo est. itaq; si non est extremũ, nec medium est.

QVAM QVAVIS AL. L. REGIONE) nec si demus esse medium, (inquit) propter hanc causam in medio potius, quàm in quouis alio loco quicquam consistere queat. corruptè habent libri quidam typis excusi, alia longè ratione.

CONCEDAT OPORTET ÆQVE) concedat, id est cedat. æquè, id est equaliter. malè autem in vulgatis libris legitur, Æquis ponderibus. Nam præter auctoritatem veterum codicum, ex illo loco, qui est lib. 2. intelligere licet, hinc quoque legendum, Æquè, non æquis. Omnia quapropter debent per inane quietum Æquè ponderibus non æquis concita ferri.

MOTVS QVAC. FER.) quidam vir doctus putat legendum, ponderibus motis quacunque feruntur. feruntur autem, videlicet pondera. quidam, motu quacunque feruntur.

NEC QVISQV AM,) id est nec quisquam locus inanis est, ad quæ cum corpora peruenerunt, possint in eo inani stare, tanquam pondere spoliata: nec verò inane corporibus subsistere vllò modo potest.

SVBSISTERE,) id est fundamenti loco esse, fundamenti vicem præbere, vbi sic lib. 2. At contra nulli de nulla parte, nec vllò Tempore inane potest vacuũ subsistere reij.

QVIN SVA QVOD NAT. PETIT,) id est, quin potius semper conce-

dat. id est, cedat, & viam ac locum det corporibus: quod ipsius natura petit ac postulat. vel dic, quin sua quod nat. & c. id est, ut non pergat concedere, & dare locū corporibus, id quod sua natura petit, & postulat.

NE VOLVCRVM RITV) totus hic, qui deinceps sequitur, locus, miserabilem in modum perturbatus & confusus erat, ex qua ordinis perturbatione, ita obscurus erat, ut nulla ex ea probabilis sententia elici posset. Ego autem versibus in suum ordinem restitutus, eadem opera eorum sententiam declaravi, atque explicavi.

MOENIA MVNDI,) id est ambitus mundi, metaphora.

CONSIMILI RATIONE SEQVANTVR) secutus sum fidem quatuor librorum manuscriptorum, quibuscum faciunt cod. Veneti antiquiores, & Parisienses, nam ceteri vulgati habent, ferantur.

TONITRALIA) sic habent quatuor libri manuscripti: quos secutus sum, nam vulgati habent, penetralia. tonitralia autem interpretor loca, in quibus fit tonitru: βροντή. Græci nominant: vel in quibus habitat is, qui tonat, Deus, vel quæ observantur ab Etruscis, & haruspicibus.

RAPTIVM,) id est rapiendum in modum, seu celeriter, ut supra, nil ab se quod possit mittere raptim. Horat. epist. 2. lib. 2. Exiguo, gratoque fruatur tempore raptim.

SVBVCAT) subtrahat. Virgil. Menalca. Et succus pecori, & lac subducitur agnis. idem lib. 3. Æneid. Tollimur in cælum curvato gurgite, & ydem subducta ad maneis imos descendimus vnda.

ET OMNES INTER PERM. TERRÆ, CÆLIQVE) hunc locum restitui coniectura ductus, ab vno tamen codice vetere adiutus, in quo vox, rerum, erat aliena manu scripta, & tota in litura mersa. sententia autem verborum hæc mihi videtur esse: & ne omnes homines solvètes inter cali, & terræ ruinas, corpora prima, ex quibus consistat, id est in sua principia resoluti, abeant per inane profundū, quidam tamen, solvètes, legūt casu quarto, ut coniungatur cum voce, ruinas. vulgata autem scriptura, rerum, cælique, mihi nullo modo probatur. nam rerum appellatione etiam cælum continetur.

DE PARTI CORPORA CESSÉ) sic restitui ab vno codice manuscripto admonitus: in quo scriptum erat, corpora adcessé, non sine litura: suspicatus primū scriptorem librarium peccasse, quod vocalem a. bis scripserit, hoc modo, corpora adcessé, deinde supra litteram c. ab homine, qui vocem, adcessé, Latinam non esse videret, sed mendam tollere nequiret, d. positum esse: ut legeretur, adesse: deinde ex verbo illo corrupto, adcessé, seu adesse, seu adcessé, factum, deesse, cum esset potius, cessé, reponendū: quod nos fecimus. Iam hoc, cessé, coniungo cum præpositione, de, quæ antecedit, ut sit decessé, pro decessisse, sic infra lib. 2. Propterea quia, quæ decedunt corpora quoque, vnde abeunt, minuunt. & lib. 3. Aut aliquo cum iam succus de corpore cessit.

IANVA LETI,) id est causa interitus, metaphora est, sic lib. 3. Haud igitur leti præclusa est ianua menti, & lib. 5. Haud igitur leti præclusa est ianua calo. Virgil. Æneid. 2. patet isti ianua, leto, sic Arnob. lib. 2. aduersus gentes. Omnis enim passio, leti atque interitus ianua est, & c.

HAC SE TVRBA DABIT) hæc se eijciet, vel hæc erumpet.

PRÆTEREA QVOQVE IAM, & c.) si quis hunc locum vsque ad extremum attentè legeret, ut erat initio scriptus, & ut in libris vulgatis legitur, non

esset ei fortasse facile, quod referatur, & quam quasi dōmōdōm habeat, videre. Nunc autem, in ordinem versibus restitutus, & mendo ex hoc versu sublato, ut legamus, Præterea quoque iam, non, ut vulgo, Præterea quoniam, & c. omnia erunt satis plana, expedita, & facilia.

SED TERRARVM ATQVE LIQVORVM) tres lib. manuscripti habent, sed terrarum, atque liquoris, ut legendum fortasse sit, sed terrar, atque liquoris. EXPONVNT) dicunt. DIFFERRIER) dissipari, dispergi, ut lib. 2. Scintillas agere, & latè differre fauillam.

CÆLI CÆRVLA) lib. 5. cærulea ponti, & ibid. cærulea mundi.

PASCI) sup. vnde æther sidera pascit? & lib. 5. Quò quoinque cibus vocat, atque inuitat eunteis.

QVIPPEETIAM) quidam putant esse Lucretij verba, ostendentis, philosophos illos etiam in eo errare, quod non omnia corpora fingant in medium niti, sed corpora terrarum, atque aquarum duntaxat. nam etiam corpora grauia (inquit Lucret.) videmus quodammodo sursum ferri, quando animalia mortalia è terra vescuntur, & c. Sed videtur potius eorum philosophorum esse ratio, per quam dicunt leuia corpora, ut flammæ & vapores, sursum ferri, usque solem & sidera pasci. Omnino hic locus est aliquantum difficilis, atque obscurus.

NISI A TERRIS PAVLL. QVISQVE CIBETVR) sic visus est mihi tandem hic locus restituendus, idque ex vestigijs scripturæ veteris: quam in prima editione non satis consideraram. quisque autem, videlicet arboris ramus. cibetur porro, id est alatur.

HAVD IGITVR) non possunt igitur res in concilio & cætu constare & permanere tali ratione, nempe quod mediij cupiditate affectæ sint.

IN CONCILIO) id est in congressu, in cætu.

CYPPEDINE) id est cupidine, cupiditate.

HÆC SI PERNOSCES PARVA PERF. OPELLA, & c.) hæc si perspecta, & percepta habebis, non magna opera insumta, neque magno admodum labore suscepto, & c. Cum in omnibus libris & vulg. & manuscr. legatur, parua perductus opella, ego certa coniectura ductus, sic reponi iussi, parua perfunctus opella, atque hæc est sine dubio vera, & germana scriptura, à me restituta. ita enim Latini loquuntur, perfungi opera, labore, periculo. iam vox, opella, ab operæ deminutum est: Horat. epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. & opella forensis adducit febreis.

ALID) aliud, ut supra.

NON TIBI CÆCA NOX ITER ER.) non tibi ignoratio causarum eripiet aditum ad vltimam cognitionem totius naturæ rerum.

VLTIMA NATVRAI) vltima naturæ, ut prima viar, supra. vltima dicitur naturæ intellige vltimas, seu primas naturæ causas.

SVM primum T. Lucretij Cari librum de natura rerum Errico Memmio propter grauiſſimas, & iuſtiſſimas cauſas dicauifſem, Ronſarde, hūc ſecundum me tibi donare debere non leuioribus cauſis adductus iudicauī. Primū enim poëtarū Gallicorū ſine controuerſia princeps & es, & haberiſ. Deinde, quemadmodum Lucretius noſter Latinorum primus naturā, & philoſophiam (mitto dicere, quam: do etiam, deliram, & in multis impiam) Latinis verſibus, iſſque ornatiffimis, ac politiffimis illuſtrauit: ita tu per amœniſſima omnium poëtarum Græcorum, ac Latinorum nemora diu peruagatus, atq; ex eorum liquidiffimis, & puriffimis fontibus infinita rerum noſtris hominibus inauditarum vbertate hauſta, ea poëmata ſermone Gallico in vulgus edidifti, quæ Homeri, Heſiodi, Pindari, Anacreontis, Apollonij, Theocriti, Callimachi, Virgilij, Horatij, Tibulli, Propertij, Ouidij, & ceterorum *λυδῶν, & μυροδύνα* redolerent. Huc accedit, quod ego, paullo te natu grādiſ, te adoleſcentem (vt probè meminifſe poteſ) ad Græcarum litterarū ſtudia, quamuis currentem, incitauī: tibi etiam (vt ipſe prædicare ſoleſ) in ſcriptoribus Græcis ac Latinis verſanti, quaſi lumē ſæpe prætulī. Deinde tu me elegantiffimo quodā, & propè diuino carmine, quod immortale cum ceteris tuiſ ſcriptis, futurum eſſe conſido, ampliffimè ornaſti, memoriæque ſempiternæ commendaſti. Poſtremò amicitiam noſtram ex optimis initiis ortam, & profectam cum abſente me, aſidua mei recordatione aluiſti: tū poſt lōginquas, & diuturnas peregrinationes meas patriæ reddito, plurimis, & illuſtribus amoris ſignis, ſummifq; erga me ſtudiis amplificaſti, atque auxiſti. Hiſ igitur cauſis impuſſus hunc ſecū dum librum, in quo de primorum corporum motu, de figuris eorum variis, & tamen finitis, numero infinito, natura ſimpliciſſima, omniūmq; colorum, atque ad eò omnium primarum qualitatū experte, de mundis innumerabilibus, qui fortuito illorum corpusculorū concurſu (rideamus licet Epicuri deliria) & oriuntur, & intereūt, diſputatur: hunc (inquam) librum amicitia noſtræ teſtem futurum ſempiternum, tibi libens, atque ex animo dono. Vale.

Vaue, mari magno turbātibus æquora vētis,
E terra magnum alterius ſpectare laborem:
Non quia vexari quemquam ſt iucunda voluptas,
Sed, quibus ipſe malis careas, quia cernere ſuaue ſt.

Suaue etiam belli certamina magna tueri,

Per campos inſtructa, tua ſine parte pericli:
Sed nil dulcius eſt, bene quàm munita tenere
Edita doct̄ina ſapientum templa ſerena:
Deſpicere vnde queas alios, paſſimq; videre
Errare, atque viam palanteis quærere vitæ:
Certare ingenio, contendere nobilitate:
Noct̄eis atque dieſ niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opes, rerūque potiri.

O miſeras hominum menteis, ô pectora cæca:
Qualibus in tenebris vitæ, quantifque pericliſ
Degitur hoc æui, quodcunq; eſt! nōne videre,
Nil aliud ſibi naturam latrare, niſi vt, cum
Corpore ſeiunctus dolor abſit, mente fruatur
Iucundo ſenſu, cura ſemota, metūque?
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Eſſe opus omnino, quæ demant quemque dolorem.
Delicias quoque vti nullas ſubſternere poſſint:
Gratius interdum neque natura ipla requirit.
Si non aurea ſunt iuuenum ſimulacra per ædeis,
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis vt ſuppeditentur,
Nec domus argento fulget, auróque renidet,
Nec citharis reboant laqueata, auratáque templa:
At tamen inter ſe proſtrati in gramine molli,
Propter aquæ riuum, ſub ramis arboris altæ
Non magnis opibus iucundè corpora curant,
Præſertim cum tempeſtas arridet, & anni

Tempora conspurgunt viridanteis floribus herbas.
Nec calidæ citius decedunt corpore febres,
Textilibus si in picturis, ostróque rubenti
Lactaris, quàm si plebeia in veste cubandu' sit.

SVAVE MARI MAGNO, &c.) videntur hæc ex illis Menandri sumta, *ὡς ἴδὲ πῶ θάλασσαν ἀποθεῖν γῆς ὁ εὖν, ὡ μὴ τέρ, ὅτι, μὴ πλεόντα ἀνδραμῶς*: id est, quàm suave est, mater, procul è terra mare cernere, non nauigantem. non dissimile est illud Oppiani βίβλ. ε' ἀμεί. ἀπὸ τῆς θαλάσσης Χαῖρε μοι ἐν γαίης, ἔκαστον δέ μοι ἦτορ εἷς: id est, At mare salue Ex terra mihi, longè autem mihi propitium sis. Eodem pertinent illa M. Tull. lib. 2. epistol. ad Attic. Nunc verò cum cogar exire de naui non abiectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri: cupio, vt ait tuus amicus Sophocles, καὶ ὑπὸ στήν πικρῇ Πικρὰς ἀκούσας ψακάδος διδύσῃ φρενί. quem Sophocles locum profert stobæus ex Tympanistr. paulo integriorè, ἢ τούτου χάρμα μείζον ἀλάστοις πατὶ τοῦ γῆς ὅτι, ἴσως παρ' ἡμῶν ὑπὸ στήν πικρῇ Πικρὰς ἀκούσας ψακάδος διδύσῃ φρενί: id est, quàm maiorem animo lætitiã percipere queas, quàm terra potientem sub denso tecto imbrem crebrum audire, mente quietã, & tranquilla?

E TERRA MAGNUM ALT.) huc versum testè producit Nonius Marcell. TVA SINE PARTE PERICLI) secutus sum scripturam quattuor librorum manuscriptorum, quibuscum consentiunt libri Parisienses, Aldini & Vicentini: atque hanc lectionem longè anteponunt vulgatae viri doctissimi: in his M. Antonius Muretus. vulgati autem habent, tui sine parte pericli.

BENE QVAM) ordo verborum est: quàm tenere edita templa, bene munita, &c. id est altas arcis benè munitas sapientum doctrinã. tralatio est perpetua.

DESPICERE VNDE) ex quibus templis, seu arcibus, possis deorsum aspiciere, &c. hoc enim propriè valet verbum, despiciere: Virgil. lib. 1. Æneid. Despicens mare veliuolum, terrãque iacenteis. Et despectare, idem Virgil. lib. 10. Ille sedens victor flammã despectat ouanteis. sic & despectus, est è loco superiore aspectus. Cæs. lib. 2. de bello Gall. quod oppidum cum ex omnibus in circuitu partibus altissimas rupes, despectissimè haberet, &c. PALANTEIS) vaganteis. palantis enim patrij casus est, sed accusandi, numeri multitudinis.

O MISERAS HOM.) Lutatius, seu Lactantius Firm. profert hos versus lib. 1. instit. sed legit, O stultas hominũ, &c. DECITVR HOC ÆVI) apud Nonium Marcellum sic legitur hic versus, Degimus hoc æui, &c.

NONNE VIDERE, &c.) omnes lib. vulg. habet, nonne videtis. veter. autè, & manuscr. ferè omnes, nonne videre, quos sequor. nonne videre, autem, oratio est præcisa, & decurtata: quali vti solènt in perturbationibus & indignationibus, proinde ac si dixisset, itane sunt cæci, vt nõ videant, nihil aliud naturã latrare, i. poscere, nisi vt, &c. LATRARE) i. poscere. Festus. Latrare Ennius pro poscere posuit.

NISI VT CVM CORPORE SEVNCTVS, &c.) hæc est recta & germana scriptura, quam partim coniectura, partim ex auctoritate trium librorum manuscriptorum restitui. Ordo autem & sententia horum verborum est, non videre homines. id est, itane cæcos oportet esse homines, vt non videant, naturã nihil aliud sibi latrare, hoc est poscere, nisi vt, cum dolor absit, à corpore, etiam mente fruatur incundo sensu, id est voluptate, semota (ipsa natura videlicet) ab omni cura, & metu: Omnes igitur libri manuscripti habent, mente, sine vlla varietate:

quibuscum congruunt nonnulli typis excusi, vt Parisienses, Veneti antiq. Vicentini. in eo autem dissentiunt & hi ab illis, & illi inter se, quòd alij habent, nisi vt qui: alij, nisi vt cui: alij, nisi vt que. ego ex, cui, feci, cum. Iam participium, semota, refero ad vocem, natura. Quòd si quis contendet, legendum esse, nisi vt cui, quemadmodum habent nonnulli typis impressi, & Vaticanus, & Memmianus, non pugnabodum participium, semota, quò sit referendum non video. nam cum voce, natura, non facile poteris coherere, propter relatiuum, cui, & propter eius antecedens, quòd subintelligitur, hoc modo, nisi vt is, cui absit dolor, à corpore seiunctus fruatur, &c. Itaque qui hanc scripturam probabit, necesse etiam habebit ex participio, semota, facere, semotus, aut semotu', quòd quibusdam viris doctis non displicet. Iam qui se hanc lectionem coniectura ductos probasse dicunt, triennio postquam hæc à me scripta sunt, impudentissimè, & confidentissimè mentiuntur. refellit enim eos ipsa prima editio. Sed infinitum sit toties lectorem admonere, quoties faciunt. Nam vbi non faciunt? Docet autem hoc loco Lucretius, finem bonorum esse frui voluptate, & dolore carere. quòd probabat Epicurus, vt apparet ex M. Tull. lib. 1. de Finib. vbi Torquatus ostendit, Epicureos non eam solam sequi voluptatem, quæ suauitate aliqua naturam ipsam mouet, & cum incunditate quadam percipitur sensibus, sed maximam illam eis videri voluptatem, quæ percipitur omni dolore detracto: iisdem placuisse nihil esse medium inter dolorem, & voluptatem: eumque, qui dolore careat, summa voluptate perfrui: denique omnis doloris priuatione summam voluptatem terminari.

PAUCA VIDEMVS ESSE OPVS) pauca videmus esse vtilia ac necessaria. vt sup. lib. 1. Infinita opus est vis vndique materiai.

QVÆ DEMANT QVEMQVE DOLOREM) vulgatos codices secutus sum. nam manuscripti, & Parisienses, & Veneti antiquiores habent, quæ demant cumque dolore. quam lectionem si quis probabit, cumque, interpretandum erit, quandocunque, & quouis tempore. vel dicemus esse τῶν οὐ, quæ demant cumque, pro quacunque demant. Ego sic, vt edidi, legi malo.

DELICIAS QVOQVE VTI NVLLAS) sic legendum, non, vt in nonnullis libris est, multas, neque vt in aliis, haud multas, neque, vt habebat Pontani codex, molleis. sententia autem hæc est. quanuis etiam nullas delicias, nullasque voluptates superuacaneas adhibere possint, & quasi substernere: tamen ne natura quidem quicquam gratius desiderat.

SI NON AVREA SVNT) hunc locum imitatus est Virgil. in Culice. Si non Assyrio fuerint bis laeta colore Attalicis opibus data vellera: si nitor auris sub laqueare domus animum non tangit auarum, victuraque decus, lapidum nec fulgor in vlla Cognitus vtilitate manet, nec pocula gratum Alconis referunt, Bætique toreuma, nec Indi Conchea bacã maris pretio est: at pectore puro Sæpe super tenero presternit gramine corpus, Florida cum tellus gemmanteis picta per herbas Vere notat dolci distincta coloribus arua, &c. Et Georg. 2. Si non ingentem foribus domus alta superbis Manè salutantum totis vomit adibus vndam, Nec varios inhiat pulchra testudine posteis, Illusaque auro vesteis, Ephyreiaque æra, Alba nec Assyrio fucatur lana veneno, Nec casta liquidi corrumpitur vsus oliui: At securã quies, & nescia fallere vita, Diues opum variarum: at latis otia fundis, spelunca, vniique lacus: at frigida Tempe, &c. Notauit Macrobius lib. 6. cap. 2. apud quem admonendus est lector, legi, auratãque tecta, pro, auratãque templa,

LAMPADAS IGNIFERAS MANIBVS) huiusmodi simulacra aurea, in ædibus diuitum, candelaborum locum & vicem obtinent.

LUMINA NOCTURNIS) sumtuosiores, & apparatus cenæ apud veteres noctu factitabantur, & totam noctem producebantur. Horat. od. 21. lib. 3. ad Amphoram. Te Liber, & si læta aderit Venus, segnè que nodum solucere gratiæ, Viuæque producent lucernæ, Dum rediens fuget astra Phæbus. ad quæ loca plura.

NEC DOMVS ARGENTO FVLGET) secutus sum quinque libros manuscriptos, quibus cum consentiunt Vicetini. neq; verò est quòd quemquam moueat syllaba postrema breuis in verbo, fulget. hanc enim licentiam sibi interdum permittunt poëtæ, vt iambum pro spondeo ponant: vt Virg. lib. 5. Ostentans artem pariter, arcumque sonantem. idem lib. 12. princip. Congredior fer sacra pater, & concipe fœdus. Horat. saty 3. lib. 2. amator Exclusus quid distat, agit vbi secum, eat, an non? &c. Lucret lib. 4. Ater inuit oculos.

REBOANT) resonat Virg. lib. 3. Georg. reboant siluæq; & magnus Olympus.

ATTAMEN INTER SE) hanc scripturam reperi ad scriptam ad oram libri typis impressi, quem mihi commodauerat Vincentius Laurus Calaber: eamque secutus sum, reiecta vulgata, Cum tamen: ex qua probabilis sententia elici non potest. quidam docti legi volunt, Tum tamen, propius accedentes ad vulgatam. Ad hunc locum pertinet illud Varronis Αἰθεραμόρη. Non sit thesauris, non auro pectus solutum: Non demunt animis curas, nec religiones versarum montes, non atria diuiti Crassi. ARRIDET) idonea, & opportuna est. translatio.

NEC CALIDÆ CITIVS) sic Horat. epist. ad Loll. 2. lib. 1. Non domus, aut fundus, non aris aceruus, & auri Egroto domini deduxit corpore febris, Non animo curas, &c. OSTROQVE RVBENTI) vestibus stragulis purpureis.

Quapropter quoniam nil nostro in corpore gazæ
Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni:
Quod superest, animo quoque nil prodesse putandum:
Si non fortè tuas legiones per loca campi
Feruere cum videas belli simulacra cienteis,
Feruere cum videas classem, latèque vagari:
His tibi tum rebus timefactæ religiones
Effugiunt animo pauidæ, mortis que timores:
Tum vacuum pectus linquunt, curaque solutum.
Quòd si ridicula hæc, ludibriaque esse videmus:
Re veraque metus hominum, curaque; sequaces
Nec metuunt sonitus armorum, nec fera tela:
Audacterque inter reges, rerumque potentis
Versantur: neque fulgorem reuerentur ab auro:
Nec clarum vestis splendorem purpureai:
Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas,
Omnis cum in tenebris præfertim vita laboret?
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis

In tenebris

In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris paurant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque, necesse est
Non radij solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturæ species, ratioque.

GAZÆ, ingentes diuitiæ, & Persicæ.

SI NON FORTE TVAS LEGIONES) εἰσρωεῖα. nisi forte (inquit) caræ, & religiones, & mortis formidines perterritæ legionibus, & turmis equitum, effugiunt ex animo: quod nunquam futurum est.

FERVERE CVM VIDEAS.) Nonius Marcell. testè producit versus ex hoc libro, huiusmodi, Feruere cum videas classem, latèque vagari: quem cum ego nusquam reperissem, ei hic locum esse existimaui. Perierat autem in exemplaribus manuscr. errore librariorum, propterea quòd duorum versuum idem principium esset. Habet verò hæc εἰσρωεῖα venustatem non iniucundam. Quòd autem simius quidam impudentissimus triennio post quam hæc scripseram, ita se ex Nonio scripsisse dixit: Feruere cum videas classem, latèque vagari, Ornatamque armis, belli simulacra ciente, deletò versu, Feruere cum videas belli simulacra cienteis: in eo declarat, se esse & furem impudentissimum, & barbarum. Feruere autem à verbo feruo, quo sæpe vtitur & Virg. vt Georg. 1. Omnia tunc pariter vento, nimbisq; videbis Feruere. Idem lib. 4. Æneid. cum litora feruere latè Prospiceres. Lucilius etiam indicatio, feruit. Feruit aqua, & feruet: feruit nunc: feruet ad annum.

HIS TIBI TVM REBVS TIMEFACTÆ) sic legendum, non vt in vulgatis quibusdam, timefacto. nam vt omitam, quòd libri manuscripti habent, timefactæ, sententia ipsa hanc lectionem flagitat. hoc enim sentit Lucretius, diuitias, nobilitatem, imperia, potentiam, nihil neque corpori nostro prodesse, neque animo: nisi forte timores, religiones, curæ, & ceteræ animorum pestes, perterritæ armorum sonitu, & telorum horrore, ex animis effugiunt. quod longe aliter est. vsus est eodem verbo M. Tull. de off. 2. Quamuis enim sint demersæ leges alicuius opibus, quamuis timefacta libertas, &c. sic enim habent libri veteres, vbi vulgati, timefacta. TVM VACVVM PECTVS) libri quidem veteres habent, vacuum tempus: quod si probemus, tempus, accipiendum pro capite, vt apud Cornificium, qui lib. 4. ad Herennium, eadem voce vtitur, ad extr. ibi, percutit tempus: & apud Virgil. lib. 9. it hasta Tago per tempus virumque: sed libris omnibus reclamantibus, pectus, legèdum arbitror. nam etiam si, tempora scriptum esset à Lucretio pro capite, tamen ne hoc quidem ferri posset. pectus enim, non caput, ex omnium philosophorum sententia perturbationum sedes est. Quin rationem ipsam Epicurus in pectore, non in capite collocat. Sic enim Lucret. hoc eodem libro infra. tamen esse in pectore nostro Quiddam, quod contra pugnare, obstarèque possit. & lib. III. Consilium, quod nos animum, mentemque vocamus: Idque situm media regione in pectoris hæret. Hic exsultat enim paor, & metus, &c. & eod. lib. Denique cur animi numquam mens, consiliūque Gignitur in capite?

QVOD SI RIDICVLA HÆC) Quod si hæc omnia, nempe gazas, gloriam regni, legiones, ridicula esse videmus, & si re vera metus & curæ non metuunt armorum sonitus, &c.

RE VERA QVE) sic Horat. od. 1 lib. 3. sed timor & mina scandunt eodem, quò dominus: neque Decedit ærata triremi, & Post equitem sedet atra cura. Idem od. 16 lib. 2. Scandit æratâ vitiosa nauis Cura, nec turmas equitum relinquit, & c.

QVIN OMNE SIT HOC RAT. EG.) cod Bertin. habet, quin omni sit hæc rationis egestas.

NAM VELUTI IN TENEBRIS) iterantur hi quinque versus, qui deinceps sequuntur, & lib. 3. & princ. sexti. Sed quod hic dicit, pueros in tenebris timere: idem ferè accidit omnibus: neque id temere. Nam cum videndi sensus omnium sensuum sit præstantissimus, oculûsque tanquam corporis dux in capite sit collocatus: in tenebris autem suo munere fungi non possit: fit vt in tenebris quasi eo, quo maxime nitimur & confidimus, præsidio nudati, & ab omni ope derelicti, pauemur. Huc pertinent illa Senecæ epist. CXI. lib. XIX. Itaque res falsa & inanis habet adhuc fidem, quia non coarguitur. Tanti putemus oculos intendere. iam apparebit quàm breuia, quàm incerta, quàm tuta timeantur. Talis est animorum nostrorum confusio, qualis Lucretio visa est. Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis in tenebris met. ita n. in l. tim. Quid ergo? Non omni puero stultiores sumus, qui in luce timemus? Sed falsum est, Lucreti. non timemus in luce: Omnia nobis fecimus tenebras, nihil videmus, nec quid noceat, nec quid expediat. tota vita incursumus: nec ob id resistimus, aut circumspicius pedem ponimus. Vides autem quàm sit furiosa res in tenebris impetus. At me Hercule id agimus, vt longius reuocandi simus: & cum ignoremus quò feramur, velociter tamen illud quò intendimus, ire perseueramus. Sed lucefcere, si velimus, potest. Vno autem modo potest, si & c.

HVNC IGITVR TERRORÈM, & c.) hi tres versus, qui deinceps sequuntur, positi sunt sup. lib. 1.

Nunc age quo motu genitalia materialia
Corpora res varias gignant, genitâsque resoluant,
Et qua vi facere id cogantur, quæ ve sit ollis
Reddita mobilitas magnum per inane meandi,
Expeditam: tu te dictis præbere memento.
Nam certè non inter se stipata cohæret
Materies: quoniam minui rem quamque videmus:
Et quasi longinquo fluere omnia cernimus æuo,
Ex oculisque vetustatem subducere nostris:
Cum tamen incolumis videatur summa manere,
Propterea, quia, quæ decedunt corpora quoique,
Vnde abeunt, minuunt: quo venêre, augmine donant:
Illa fenescere, at hæc contrâ florescere cogunt:
Nec remorantur ibi. sic rerum summa nouatur
Semper: & inter se mortâles mutua viuunt:
Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:
Inq; breui spatio mutantur sæcla animantum,
Et quasi cursores vitæ lampada tradunt.

Si cessare putas rerum primordia posse,
Cessandòque nouos rerum progignere motus:
Auius à vera longè ratione vagaris.
Nam, quoniam per inane vagantur cuncta, necesse fit
Aut grauitate sua ferri primordia rerum,
Aut ictu auferri alterius. nam cîta supernè
Obuia cum flixère: fit vt diuersa repente
Diffiliant. neque enim mirum, durissima quæ sint,
Ponderibus solidis, neque quicquam à tergis obster.

NUNC AGE) Nunc aggreditur ad disputationem de motu. Est autem motus apud Epicurum triplex. motus deorsum, omnium corporum, & ponderum proprius, ad lineam, seu ad perpendicularum: motus per plagam: motus per declinationem: de quibus mox plura dicemus.

OLLIS) illis, vt supra, & sæpe alibi.

REDDITA) attributa sic sæpe alibi.

QVONIAM MINUI REM) ἀπολογία ἀπολογίας. Vt probet esse motum, sumit, quod supra probatum est, materiam non esse inter se stipatam, sed rebus admistum esse inane. materiam autem non cohære inter se stipatam, ex eo intelligere licet, quòd res augentur, & minuuntur. αὐξήσεις αὐτῆς & φθίσεις sunt motus καὶ πόνος.

FLVERE) sic lib. 4. Vsq; adeò omnibus ab rebus res quæque fluenter fertur, & in cunctas dimittitur vndique parteis. & lib. 6. Nec mora, nec requies inter datur vlla stuendi.

QVÆ DECEDVNT CORPORA QVOIQVE) sic legendum putabam, non, corpora cunque: quauis quidam docti, in his Turnebus, & Muretus, & Passeratius probent, vt sit tmesis, pro, quacunque.

VNDE ABEVNT, MINVVNT) id, vnde abeunt, minuunt.

QVO VENERE, & c.) id, quò accesserunt, augent.

SIC RERVM SYMMA NOVATVR SEMPER) quia quod ex vno decedit, alteri accedit: & ortus vnius, alterius est interitus. ita quædam æternitas, quoad eius fieri potest, per successionem rerum conseruatur. Itaque Homerus in. ζ. hominum ætatem cum foliorum ortu & natura comparat. οὐρανὸς φύλλον θύει, τὴν αὐτῶν ὄρων: id est, Non alius multo est hominum ortus, quàm foliorum. Idem in. φ. de hominibus. Οἱ φύλλοισι ἐοικότες ἄλλοτε ἄλλοτε Ζαφύλλοιες πλέθουσι, ἀφ' ἧς καὶ τὸν ἔθροισ, Ἄλλοτε δ' αὐτῶν φθίνουσι ἀκέραιοι, id est, Qui foliis similes interdum munere terræ vefcentes, florent: interdum lumine casti Intereunt. Sic & Minermus. Ημεῖς δ' οἵατις φύλλα φύει πλουσιθίμος ὤρη Βαρος, ὅτ' αἰψὸν αὐτῶν αὐξήσεις ἕλει. id est, Nos autem, quales frondeis fert floriferum ver, Solis fulgor eas quando alit, atque fouet. Cum his congruunt & illa Lucretiana lib. 5. Sic voluenda dies commutat tempora rerum: Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore. Porro aliud succedit, & è contemptibus exit. Idem lib. 3. Cedit enim rerum nouitate extrusa vetustas. Idem hoc eodem libro infra Nunc hic, nunc illic superant vitalia rerum, Et superantur item. miscetur funere vagor, Quem pueri tollunt visentes luminis oras. Nec nox vlla diem, neque noctem auroa secuta est: Quæ non audierit mistos vagitibus ægris Ploratus mortis comites, & funeris atris.

MVTVA) id est mutuo. & ita sepe aliàs. ET QVASI CVRS.) sumuntur à ludis, quos faciebāt Atheniēses, quòsq; ἀγωνίας λαμπάδων appellabant: in quibus is, qui curreat, lampada tenebat, & cursu cōfecto, ei, qui postea cursur⁹ erat, lampada tradebat. significabat⁹ autē per hāc lampadē, & cursum, vitā humanā breuitas. qua de re vide Aristophanis scholiasten. Vsurpat hoc & Plato lib. 6. de legib. ἡνῶν- τις ἔσθ' ἔφορος παύδας καὶ διὰ τῆς λαμπάδας τὸν βίον ὡς ἀδιδόντες ἀλλοις ἔξ' ἀλλῶν: id est gignentes & alentes liberos, vitam tamquam lampada aliis ex aliis tradentes. Persius. sat. V. 1. Qui prior es, cur me in decursu lampada possis? Huc pertinet illud Cornificij, lib. III. rhetoric. Non enim, quēadmodū in palaestra qui tēdas ardētis accipit, celerior est in cursu cōtinuo, quā ille, qui tradit: ita melior imperator nou⁹, qui accipit exercitum, quā ille, qui decedit: propterea quōd defatigatus cursor integro facē, hic peritus imperator imperito exercitū tradit. Et illud Varronis lib. III. de re rust. Sed ὁ Merula, Axius noster ne dū hęc audit, physicā addiscat, q̄ de fructu nihil dixi, cursu lampada tibi trado. Cōmemorat hos ludos Harpocratio in voce λαμπάδιον, his verbis. ἡσείας, (al. πελεις) ἀγρῶσιν Ἀθῶναι οἱ ἔορται λαμπάδος πᾶσα Ἀθῶναιος, ἡ φαισίαιος, ἡ ἑρμῆσιος, Πολέμων φησὶν ἐν τῷ ᾧ τῷ εἰ τοῖς ἡσπυλαίοις πινάκων. ἰσ. ος δὲ ἐν ᾧ τῷ ᾧ ἀπιδὼν εἶπεν, ὡς ἐν τῷ ᾧ ἀπαπελειῶν ἔορτῇ ἀθῶναιων οἱ καλλίστας σολας ἐτάδιδυκό- τις, λαβόντες ἡμῶντας λαμπάδας ἀπὸ τῆς ἐστίας, ὕμνοδον τὸν Ηφαιστον, δύνετες, ἡ πομπήματα ἔκαταιούσαντα ἢ χεῖραν τῶ πυρὸς, διδάξαι τις ἀλλοις, id est Treis (al. ter) dies festos Lāpadis agitāt Atheniēses: Panathenæis, hoc est quinquatribus, Hephæstij, id est die festo Vulcani, Prometheus, vt ait Polemo libro de tabulis, quæ in tēplorū vestibulis posite sunt. Ister verd in primo Atticarū tradidit, die festo Αραιοτιοῦ, eos ex Atheniē- sibus, qui pulcherrimis vestibus ornati sunt. sumtis lampadibus accēsis ex vrbis foeco, Vulcanum laudare, eique sacrificare, ad memoriam illius in mortaleis beneficij, prodendam, quōd ignis vsūm intellectum alios docuit. commemorat & Isæus hunc ludū ἐν τῷ ᾧ τῷ Φιλοκτ. κληῖρου, sub extr. ibi, γυμνασιαρχικὰ δὲ λαμπάδι. Eodē pertinet illud ἐν τῷ ᾧ τῷ Ἀπολλ. κληῖρ. γυμνασιαρχικὰ εἰς ἡσπυλάδα. Vbi vulgo legitur ἡσπυλάδα, mendose. Nam ἡσπυλάδα, Prometheus dies festi sunt: quibus etiā hi ludi Lampaduchi fiebant, vt diximus. Admonet me huius loci apud Isæum emendatio, vt significem lectori Græcarū litterarū studioso, me propediē decē rhe- tores editurum plus decies mille locis emendatos, & scholijs vtilissimis illustratos.

NECESSE EST AVT GRAVITATE, & cet.) loquitur hic de duobus motibus duntaxat: quorum alter omnium ponderum est proprius, vocaturque motus deorsum, ad perpendiculum & ad lineam: alter fit per ictum, seu plagam, vocaturque motus sursum. Est & tertius motus κατ' ἐγκλίσιον, id est per declinationem, quem infra commemorabit Lucretius: qui quamobrem ab Epicuro sit excogitatus, docent M. Tull. & Plutarchus multis locis. M. Tull. de fato. Sed Epicurus declinatione atomi vitari fati necessitatem putat. Ita tertius quidam motus oritur extra pondus, & plagam. cū declinat atomus interuallo minimo. id appellat ἐλάχιστον. quam declinationem sine causa fieri, si minus verbis, re cogitur consistere. Sed de hac declinatione dicemus suo loco. de motu autem, qui fit deorsum, sic idem M. Tull. lib. I. de finib. bonor. & malor. Censet enim, eadem illa individua, & solida corpora ferri suo deorsum pondere ad lineam. hunc naturalem esse omnium corporum motum: Deinde ibidem homo acutus, cū illud occurreret, si omnia deorsum è regione ferrentur, & vt dixi, ad lineam, nunquam fore, vt atomus altera alteram posset attingere: ita attulit rem commentitiā: declinare dixit atomum perpaullum. quo nihil posset fieri minus: ita effici complexionēs,

& copulationes, & adhesiones atomorum inter se: ex quo efficeretur mundus, omneque partes mundi, quæque in eo essent. Plutarchus item lib. I. ᾧ τῷ ἡσπυλάδων. duos motus duntaxat ab Epicuro positos esse refert, motum ad lineam, seu motū deorsum è regione: & motū per declinationē. Sed dicendū est, Plutarchū, & M. Tull. in illo I. libri de finibus loco, praterisse motū, qui fit sursum per ictū, seu plagā, vt pote violentiū, minimēq; naturalē. Diogenes autē Laërtius triplicē atomorum motū ab Epicuro positū esse nō obscure tradidit his verbis. ἀντιδιδόντες τὰ ἀπομακρῶ- τω πᾶσι κατ' ἐγκλίσιον, κατὰ δὲ κατ' ἐγκλίσιον. καὶ δὲ ἀπὸ κινουμένων κατὰ πλάγην καὶ πάλιν, id est moueri autē corpora individua nūc ad lineā, nunc per declinationē: ea autē, quæ sursum mouentur, ictū quodā, & palpitationē, seu cōcūSSIONē quādā moueri.

AVT ICTV AVFERRI ALTERIVS) fit habent veteres aliquot codices. alij, & maxime vulgati, aut ictu forte alterius, ego illos sequor. vulgatam lectionem tamen, aut ictu forte alterius, non damno, sed alteram lectionem ei antepono. NAM CITA SVPERNE OBVIA QVM FLEXERE FMT VT DIV.) huius scripturæ sententia perspicua est. fluxere autem, id est per concursum se mutuo contigerunt, & concusserunt. Vtitur eodem verbo, aut certe eiusdem verbi supino lib. V. I. pulsarēq; fluctu Ferrea texta suo, & c. Sic enim ibi legendū cēsent, non vt vulgō. fluctu. Virg. lib. 9. Dant sonitum fluctu galeæ spugna aspera surgit. in quibusdam libris manuscriptis reperi scriptum, nam concita sepe Obuia consfluxere ita, vt diuersa repente Dissiliant, & c. quæ scripturæ etiam probabilis est.

DIVERSA REPENTE DISSIL.) hunc motum κατὰ πλάγην, & κατὰ πάλιν appellabat Epicurus: id est motum, qui fit per plagam & palpitationem.

NEQVE QVICQV. A TERGIS OBST.) sic legendum, nō, tergibus. Est enim versus spondiacus, habens non solum in quinta sede spondeum, verum etiā in quarta, vt hi Virgiliani lib. 7. Aut laeues ocreas lento ducunt argēto. & Georg. 3. Saxa per, & scopulos, & depressas cōualleis. & Hom. ἰλ. α. Πρὸς τὴν θεῶν μακάρων, ᾧ τῷ π. συντῆσι δὲ σπῶντων, & in catalogo, Οἱ τίκτει Ἀσυόχια βίη ἡεακλειῆν. Lucre. sup. lib. I. & incultis prestare videmus Culta loca, & manibus meliores reddi fetus.

Et quo iactari magis omnia materiai Corpora peruideas: reminiscere totius imum Nil esse in fumma: neque habere, vbi corpora prima Consistant: quoniam spatium sine fine, modoque fit, Immensumque patere in cunctas vndique parteis, Pluribus ostendi, & certa ratione probatu fit. Quod quoniam constat, nimirum nulla quies est Reddita corporibus primis per inane profundum: Sed magis adfido, varioque exercita motu, Partim interuallis magnis contusa resultant, Pars etiam breuib. spatiis nexantur ab ictu. Et quæcunque magis condense conciliatu, Exiguus interuallis connexa resultant, Endopedita suis perplexis ipsa figuris: Hæc validas saxi radices, & fera ferri Corpora constituunt, & cetera de genere horum.

Paucula, quæ porrò magnum per inane vagantur,
 Et cita dissiliunt longè, longèque recurvant
 In magnis interuallis: hæc aëra rarum
 Sufficiunt nobis, & splendida lumina solis.
 Multaque præterea magnum per inane vagantur,
 Conciliis rerum quæ sunt reiecta, nec vsquam
 Confociare etiam motus potuerunt recepta.
 Quous, vti memoro, rei simulacrum, & imago
 Ante oculos semper nobis versatur, & instat.
 Contemplator enim, quom solis lumina cumque
 Inscitum fundunt radios per opaca domorum:
 Multa minuta modis multis per inane videbis
 Corpora misceri radiorum lumine in ipso,
 Et velut æterno certamine prælia, pugnasque
 Edere turmatim certantia, nec dare pausam,
 Conciliis, & discidiis exercita crebris:
 Coniicere vt possis ex hoc, primordia rerum
 Quale fit in magno iactari semper inani.
 Duntaxat rerum magnarum parua potest res
 Exemplare dare, & vestigia notitiae.

REMINISCERE TOTIVS) *repete (inquit) memoria, nihil esse inum in summa totius, id est in omni, seu in vniuerso, ἐν τῷ παντί. Suprà enim libro primo docuit nihil esse extremum, nihil medium, nihil primum, ibi. Omne, quod est igitur, nulla regione viarum finitum est, &c.*

CONSTAT,) *id est sine controversia est. REDDITA) attributa, vt sæpe alias. CONTVSA RESVLTA NT) sic reposui, partim coniectura ductus, partim veteris scripturæ vestigia secutus, cum libri manu scripti habeant, partim consulta, partim conscripta, partim consulta. licet & legere conscripta, vt olim edidi. Fuit & cum putarem legi posse, consulta, vt respondeat illi, quod statim sequitur, connexa resultant. consulta autem, à verbo consilio, quod barbarus quidam probat, ineptum est, & suo auctore dignum. nam neque consilio, is, it, in tota lingua Latina reperitur, neque si reperiretur, consultus, participium ab eo fingi posset. Omnino, conscripta, aut, contusa, legendum videtur. nam corpora prima ex conscripta, aut contusione resultant probabile est.*

INTERVALLIS MAGNIS CONTVSA RESVLTA NT) *Μακρὰ δίσταται. Sic enim Epicurus (vt refert Laërtius) αἱ ἰδίαι εἰς μακρὰ ἀπὸ ἀλλήλων δίσταται, αἱ δὲ αὐτὴν πῶς παλλοῦν ἴσους, ὅταν πύχουσιν εἰς πῶς ἀραιοῦσθαι κεκλεισμέναι, ἢ στεροῦσθαι ἰσῶς πλεονεχῶν, id est, aliæ atomi magnis interuallis inter se distant, aliæ palpitationem cohibent, cum casus ita tulerit, in concilium, & copulationem conclusæ, aut ab atomis perplexis, & hamatis retetæ. NEXANTVR AB ICTV) id est copulantur, & cohærescunt per plagam & ictum. quidam libri manuscripti tamen habent, vexantur: quos non sum secutus, ne illud quidem dissimulabo, in vno*

scriptum esse, vexatur à victu: quod idcirco adscripsi, vt meminerint studiosi litterarum homines, librarios illos scriptores sæpe u. pro b. posuisse, & contra b. pro u. quis enim non videt, à victu, pro, ab ictu, esse mendose scriptum? atque hic locus me admonet mendorum illorum apud Non. Marcellum in nominibus, proluium & proluiudinem, vbi legendum, prolubium, &, prolubidinem.

ET QVÆCVNQVE MAGIS CONDENSQ) *sic habent duo libri manus scripti, vaticanus & Bertinianus, & impressi omnes. Sed Eaëni & Scipionis, & impressi Florentini, contenso. quam scripturam agnoscit Vrsicianus lib. 10. eo loco, vbi docet, à verbo, tendo fieri tensum, & tentum. Ego, condenso, non improbo. sic & lib. 1. Quorum condenso magis omnia conciliata Arctari possunt.*

EXIGVIS INTERVALLIS CONNEXA) *sic legendum potius, quam coniecta, aut, conuecta. nam ex, connexa, vera scriptura, factum, connexa: ex quo conuecta. Conuecta, autem, nullo modo ferri potest.*

ENDOPEDITA) *impedita, atque implicata.*

PER PLEXIS) *id est inter se connexis, & colligatis. Festus, plexa, colligata significat ex Græco: cui nos etiam præpositionem adiucimus, cum dicimus perplexa. Terent. Eunuch: pergin scelestia perplexè loqui? Virgil. lib. 9. Æneid. perplexum iter omne reuoluens Fallax siluæ. verbum perplexabile, apud Plaut. Asinar. Et in vocabulo Latinogræco, manuscripto, quod mihi commodauit Cl. Puteanus, ita scriptum est, perplexus, περιπλέμενος.*

ET CETERA DE GENERE HORVM PAVCVLA.) *sic distinguendum & interpungendum, vt sit hic Lucretij sensus: ea corpora indiuidua, quæ exiguis interuallis connexa, & suis perplexis figuris impedita resultant, saxa, & ferrum, & cetera huius generis paucula constituunt.*

QVÆ PORRO MAGNUM, &c.) *id est ea porrò, quæ magnum per inane mouentur, & vagantur, & cita dissiliunt longè, longèque resiliunt: ea creant aëra, & solè, & similia.*

MAGNUM PER INANE) *Virg. in sileno. Namque canebat vti magnis per inane coacta Semina terrarumq;, animæq; marisq; fuissent.*

ET CITA DISSILIUNT) *sic legendum, non, vt vulgò legitur, Cetera dissiliunt: quod mendum natum est ex indoctorum hominum arrogantia, aut certè inscitia, ac stultitia, qui hunc locum non intelligentes, corruperunt. Quidam vir doctus putabat legi etiam posse, Citæque. quod non displicet. Cum hæc scripsissem, triennio post Thraso ille hanc emendationem sibi arrogans, scripsit, ita esse legendum, vt edidi, & in vulgatis mendose legi, Cetera. quid flagitiosius? quid impudentius?*

SUFFICIUNT) *suppeditant.*

MVLTAQVE PRÆTEREA, &c.) *& præter illa corpora, quæ vel magnis interuallis, vel exiguis feruntur, ita tamen vt connectantur, & copulentur, sunt alia, quæ nondum congregari, neque connecti potuerunt.*

CONCILIIS RERVM QVÆ SVNT REIECTA) *id est, quæ cohærere & conciliari, & confociari non potuerunt.*

CONTEMPLATOR ENIM) *sic idem lib. 6. Contemplator enim cum montibus assimilata Nubila portabunt, &c. mutuatus est & Virg. lib. 1. Georgic. Contemplator item cum se nux plurima siluæ Induet in florem. idem lib. 4. Contemplator: aquas dulcis, & frondea semper Tecta petunt.*

CVM SÔLIS LYMINA CVMQVE, &c.) *id est quandocunque solis*

Nunc, quæ mobilitas sit reddita materiæ
 Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, Memmi.
 Primum aurora nouo cum spargit lumine terras:
 Et variæ volucres nemora auiæ peruolitantes
 Aëra per tenerum, liquidis loca vocibus opplent:
 Quàm subito soleat sol ortus tempore tali
 Conuestire sua perfundens omnia luce,
 Omnibus in promptu, manifestumque esse videmus.
 At vapor is, quem sol mittit, lumenque serenum,
 Non per inane meat vacuum: quo tardius ire
 Cogitur: aërias quasi dum diuerberat undas:
 Nec singillatim corpuscula quæque vaporis,
 Sed complexa meant inter se, cónque globata.
 Quapropter simul inter se retrahuntur, & extrà
 Officiuntur, vti cogantur tardius ire.
 At, quæ sunt solida primordia simplicitate,
 Cum per inane meant vacuum, nec res remoratur
 Villa foris, atque ipsa suis è partibus vnum,
 Vnum, in quem cœpere, locum, connixa feruntur:
 Debent nimirum præcellere mobilitate,
 Et multo citius ferri, quàm lumina solis:
 Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
 Tempore, quo solis peruolgant fulgura cælum.
 Nam neque consilio debent tardata morari:
 Nec perscrutari primordia singula quæque,
 Vt videant, qua quidque geratur cum ratione.

NUNC QUÆ MOBILITAS) Nunc docere parat, quanta mobilitate prædita sint prima corpora: idque argumento, seu comparatione à minori.

REDDITA) id est attributa, ut supra hoc eodem lib. nimirum nulla quies est Reddita corporibus. ibid. non longe à principio, quæ ve sit ollis Reddita mobilitas. & infra eodem lib. Præterea si nulla coloris principis est Reddita natura. & lib. 1. Si non, materies quia rebus reddita certa est Gignūdis ibid. Denique iam quoniam generatim reddita finis Crescendi rebus constat, & c. ibidem. Porro si nulla est frangendis reddita finis Corporibus, & lib. 3. Si non certa loca ad nascendum reddita cuique sunt. & lib. 5. Non (inquam) simplex his rebus reddita causa est.

PRIMUM AVRORA NOVO, & c.) hunc locū mutuatus est Virg. lib. 4. *Æneid.* Et iam prima nouo spargebat lumine terras Tithoni crocū linquens aurora cubile. **NEMORA AVIA PERVOLIT.**) etiam hunc locum mutuatus est lib. 8. *Æneid.* in princip. Omnia peruolitat latè loca, iamque sub auras Erigitur. Merum Lucret. infra. Et quæ peruolgant nemora auiæ peruolitantes.

CONVESTIRE) translatio sic poëta quidam vetus apud M. Tull. *Tuscul.* 3.

herbis prata conuestirier. **OMNIBVS IN PROMTV**) ante oculos omnium positum, omnibus apertum: ὄμματι δὲ ὅσιν. **AT VAPOR**) vapor, id est calor, ut sepe aliàs argumentum est, ut dicebā, à minori, hoc modo. si calor & lumen solis, quæ ipsa constant ex corporibus primis, tam citò meant per spatium, quod non est inane: quanto citius credibile est, corpora prima per inane deorsum mouerit ad hanc autem sententiam pertinent illa, quæ sunt lib. 6. Et tempestates terra, cælòq; coortæ E calo emotæ, terræque, repente fecessunt. Præterea quod dicit hic Lucretius vaporem, & lumen à sole mitti, idem fere dicitur infra, aliis verbis. Sol etiam summo de vertice dissipat omneis Ardorem in parteis, & lumine conscribit arua. idemque de igne supra lib. 1. *Æstifer ignis vti lumen iacit, atque vaporem.*

AERIAS QVASI DVM DIVERB.) Tres libri manuscrip. & aliquot typis impressi: vtrique Aldini, Parisienses, vtrique Lugdunenses, habent, quod sol diuerb. undas. Pontanus legebat, aërias quasi dum. atque hæc scriptura reperitur in cod. Bertin. & Memm. ex qua, si coniecturam facere liceret, ego existimarem legendum, aërias quasi tum diuerberet undas. Verumtamen eam, quam secutus sum, scripturam, rectam & veram esse puto: cuius sententia non est obscura. hoc enim significat. vapor, id est calor, quem sol mittit, non transit per inane vacuum. iccirco tardius ire cogitur, interea dum undas aërias, id est humidum & caliginosum aërem, permeando, quasi diuerberat.

CORPVSCVLA QUÆQVE VAPORIS) sic legendum, non, vapores, ut habet omnes ferè codices vulgati, & nonnulli veteres. sed veritas & ratio, vaporis, efflagitant. **COMPLEXA**) compositum nomen est à con, & plexa: ut perplexa, implexa, non participium à verbo, complector.

SIMVL INTER SE RETRAHVNTVR) sic legendum est, si auctoritatem quattuor librorum manuscriptorum, quibuscum consentiunt impressi Paris. Veneti antiquiores, sequimur. denique hanc scripturam agnoscit Priscianus lib. 8. sed ego, & libris omnibus repugnantibus, & Prisciano, si hic mendo caret, reclamante, tardantur, legendum puto, sententia longe planiore, & concinniore. Quin Priscianum, & libros Lucretianos corruptos esse arbitror: & à Lucretio, ac Prisciano, tardantur, scriptum esse existimo. Verumtamen iudicent hac de re eruditi.

OFFICIUNTVR) mirè ex verbo absoluto, officio, patiens fecit, officior. id quod notat Priscianus eo, quem dixi, libro: hinc participium offectus. Lucret. lib. 5. Quòve modo soleant offecto lumine obire. officiantur autem valet, obstando, & officiendo impediuntur. sic M. Tull. à verbo, obstrepo, fecit, obstrepor. sic enim ille Orat. pro M. Marcello. aut dum leguntur, obstrepi clamore militum videntur.

SVIS E PARTIBVS VNVM) id est, effecta vnum corpus, atque vnum totum è suis partibus. hoc dicit, non quòd significare velit, corpora prima partibus constare, sed ut ostēdat esse infracta, ac solidissima. sic supra lib. 1. Quæ minimis stipata coherent partibus arctè. Non ex vllorū conuentu conciliata, sed magis aternā pollentia simplicitate. **CONNIXA**) sic legendum, non, connexa. quanquā reclamantibus omnibus lib. manuscrip. & impressis, præter Venetos recentiores.

MVLTIPLEXQVE LOCI SPATIVM) cod. Vaticanus habet, Multiplicisque: ex qua scriptura suspicari possit aliquis, legendum, Multiplicisque loci spatium rege tamen vulgatam lectionem retineo.

PERVOLGANT) celebrant, complent. **SOLIS FVLGVRA**) solis fulgores, seu lumina. nam fulgur, & fulgor idem valent, præsertim apud Lucret.

CONSILIO) *ἢ ἀεὶ πρὸς*, menses in quibusdam libris legitur, Concilio. significat enim, non esse *ἀεὶ πρὸς*, id est, consilium, in corporibus primis, neque illa consulto aut moueri, aut tardari. Sic supra lib. 1. Nam certe neque consilio primordia rerum se ordine quæque suo, atque sagaci mente locarunt.

NEC PERSCRVI. PRIM.) i. nec primordia debet singula quæque, perscrutari, ut videat, & c. in nonnullis libris vulgatis, & antiquis legitur, Nec perfectari. GERATVR) administratur à natura, vel lege, genatur: id est gignatur. Quod autem Thraso hoc loco geratur, interpretatur, gignatur, procudatur, seu producat, primum veritate victus, fatetur tacite legendum esse, genatur: deinde facit intelligendo, ut nihil intelligat: postremo suam linguam Latine inscientiam indicat, ac declarat.

At quidam contra hæc, ignari, materiai Naturam non posse, deum sine numine, rentur Tantopere humanis rationibus, ac moderatis Tempora mutare annorum, frugisque creare: Et iam cetera, mortaleis quæ suadet adire, Ipsaque deducit dux vitæ dia voluptas, Ut res per Veneris blanditum sæcla propagent: Ne genus occidat humanum, quorum omnia causa Constituisse deos cum fingunt, omnibus rebus Magnopere à vera lapsi ratione videntur. Nam quamuis rerum ignorem primordia quæ sint: Hoc tamen ex ipsis cæli rationibus ausim Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis, Nequaquam nobis diuinitus esse creatam Naturam mundi, quæ tanta est prædita culpa. Quæ tibi posterus, Memmi, faciemus aperta.

AT QUIDAM) Hæc disputantur in Platonem, & in Stoicos: qui mundum à Deo creatum esse, & eius providentia gubernari volunt, non, ut Epicurus, qui ex atomorum concursione fortuita hunc mundi pulcherrimum ornatum esse perfectum, & sine ulla diuina providentia, aut opera æquabilem & ratum, & immutabilem rerum omnium ordinem conseruari existimat. quam Epicuri sententiam sic infertur & refellit M. Tull. lib. 2. de nat. deor. An cum machinatione quadam moueri aliquid videmus, ut spheram, ut horas, ut alia permulta, non dubitamus, quin illa opera sint rationis: cum autem impetum cæli admirabili cum celeritate moueri, vertique videamus, constantissime conscientem vicissitudines anniuersarias cum summa salute, & conseruatione rerum omnium, dubitamus, quin ea non solum ratione fiant, sed etiam excellenti quadam, diuinæque ratione? Idem eod. lib. paullo superius. Isti autem quemadmodum assueverant ex corpusculis non colore, non qualitate aliqua, quam *ποῖοντα* Græci vocant, non sensu præditis, sed concurrentibus temere, & casu, mundum esse perfectum, vel innumerabilem potius in omni puncto temporis alios nasci, alios interire? Quod si mundum efficere potest concursus atomorum: cur porticum, cur templum, cur domum, cur urbem non potest? quæ sunt minus operosa, & multo quidem faciliora? Heraclitus autem, *κόσμος* (inquit) οὐκ

πῶς, *ὅτι*, οὐκ ἔστιν ἀπὸ τῶν ἀτομῶν ἐπινοεῖται, id est mundum neque quisquam deorum, neque quisquam hominum effecit. Quasi metueret (inquit Plutarch.) ne à deo re abiudicata, id est hoc iudicato, Deum non esse mundi opificem, suscipiari possit aliquis, hominem esse eius effectorem. Sed præstat nos (inquit ille) Platonem fidem habentem & prædicare, & canere, hunc mundum a Deo esse conditum. Mundus enim omnium, quæ sunt, pulcherrimum quiddam est: Deus omnium causarum efficientium, causa est optima. AC MODERATIS) ordo verborum est, rentur materia naturam non posse annorum tempora mutare, frugisque creare sine deorum numine, rationibus tantopere humanis, id est tam humanis, tamque prope ad rationem humanam accedentibus, & tam moderatis, id est tam temperatis, constantibus, raris, & certis, sic autem hunc locum restituui, cum vulgò legatur, ac moderatè, veterum codicum auctoritate fretus, & tamen nonnihil etiam coniectura ductus.

ET IAM CETERA MORTALEIS, & c.) id est iam etiam cetera, ad quæ diua voluptas homines quasi manu ducit, nempe ut per res venereas genus suum propagent, ne genus humanum funditus intereat, repete *ἀπὸ κοινῶς*, rentur illi materiam efficere, aut consequi non posse sine deorum nutu, voluntate, ac providentia. Quidam legendum putant. Nec iam cetera, subintelligentes, rentur naturam materia posse, & c. Quæ scriptura eodem recidit.

DVX VITÆ D. VOL.) Voluptas, quam homines, atque adeo omnes animantes ducem sequuntur, aut certe sequi debent. Volunt enim Epicurei omnia in hac vita ad voluptatem, tanquam ad finem, esse referenda.

RES PER VENERIS) per complexum Venerum, sic loquitur infra eod. lib. Aut iuuat egrediens genitaleis per Veneris res. ibid. Inter sese ullam rem gignere conueniendo Per Veneris res, & c. lib. 5. Nec reperire cibum, nec iungi per Veneris res. BLANDITIM) id est blandiendo, blanditum dictum, ut exultim, insertim, cursim, raptim, blanditum autem esse legendum conieci ex scriptura, quæ reperitur in vno vetustiss. codice, blanditir. blanditir enim factum ex blanditir: quod valet blanditum, ut supra, raptis, ex raptim, reperi & in alio, blanditum.

QVORVM) in nomine possessiuo, humanum, primitiuum inclusum est, hominum, ut sit genus humanum, pro genus hominum: & ita conueniet prouocabulum relatiuum, quorum. CVM FINGVNT) sic nunc edendum curavi, codicem Bertinianum, & Memmian. & Vatic. secutus, in quibus scriptum est, confingunt. sententia autem & ordo verborum est: quorum (hominum) causa cum fingunt deos omnia constituisse: omnibus in reb. magnopere videntur à vera ratione aberrare.

NAM QVAMVIS RERVM) etiam lib. 5. hi qui deinceps sequuntur, sex versus ponuntur. EX IPSIS CÆLI RATIONIBVS) sic loquitur lib. 1. Nam tibi de summa cæli ratione, Deumque, differere incipiam.

REDDERE) *ἀποδοῦναι*, ostendere, ob oculos ponere, colligere.

NEQVAQVAM NOB. DIVINIT. & c.) sic lib. 3. in princip. Nam simul ac ratio tua cepit vociferari Naturæ rerum hand diuinitus esse coortæ, & c. al. creatæ.

Nunc id quod superest de motibus, expediemus. Nunc locus est (ut opinor) in his illud quoque rebus Confirmare tibi, nullam rem posse sua vi Corpoream sursum ferri, sursumque meare. Nec tibi dent in eo flammæ corpora fraudem:

Sursus enim vorfus gignuntur, & augmina fumunt.
 Et sursum nitidæ fruges, arbutaque crescunt:
 Pondera, quantum in se est, quom deorsum cuncta ferantur:
 Nec quom subiliunt ignes ad tecta domorum,
 Et celeri flamma degustant tigna, trabesque:
 Sponte sua facere id sine vi subigente putandum est.
 Quod genus, è nostro quom missus corpore sanguis
 Emicat exultans altè, spargitque cruorem.
 Nónne vides etiam, quanta vi tigna, trabesque
 Respuat humor aquæ? nam quàm magi' mersimus altùm
 Directa, & magna vi multi pressimus ægrè:
 Tam cupidè sursum reuomit magis, atque remittit:
 Plus vt parte foras emergant, exiliantque.
 Nec tamen hæc, quantum st in se, dubitamus, opinor,
 Quin vacuum per inane deorsum cuncta ferantur.
 Sic igitur debent flammæ quoque posse per auras
 Aëris expressæ sursum succedere, quanquam
 Pondera, quantum in se est, deorsum deducere pugnent.
 Nocturnasque faceis cæli sublime volanteis
 Nónne vides longos flammarum ducere tractus,
 In quascunque dedit parteis natura meatum?
 Non cadere in terram stellas, & sidera cernis?
 Sol etiam summo de vertice dissipat omneis
 Ardorem in parteis, & lumine conferit arua.
 In terras igitur quoque solis vergitur ardor:
 Transuersosque volare per imbreis fulmina cernis:
 Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
 Concurfant: cadit in terras vis flammea volgò.

NU NC ID QVOD S.) hic versus videtur superuacaneus, minimèq; Lucretianus. **NU NC LOCVS EST,** nunc conatur docere, omnia corpora, sua vi, & natura deorsum ferri: quòd si qua sursum interdum ferantur, eum motum esse violentum, atque ab ipsorum natura alienum. Sed videtur hic legendum, Nunc opus est, & c. Verum tamen nihil ausim mutare.

NEC TIBI DENT IN EO F.) id est nec te in eo inducant, nec tibi sint fraudi, & cogant te credere, non omnia corpora sua sponte deorsum ferri.

IN EO F.) sic legendum est, non, vt vulgo, timeo, quam scripturam in secunda editione representauimus à Turnebo admoniti, cum eam in libris nostris veteribus reperit, in prima per imprudentiam, & aliud agentes prætermissemus.

AUGMINA SVM.) i. augescunt. **ET SVRSVM NIT.)** Solutio est. respōdet autè hoc modo. quid tū postea, si flamma sursum mouetur? Etia fruges & arbores sursum crescunt, cum tamè omnia corpora, quatu in ipsis est, deorsum moueantur.

NITIDÆ FR.) sup. lib. I. ai nitidæ surgunt fruges, & c.
SUBSILIVNT) sursum saluant. itaque malim legi, sus siliant. sus sum enim dicebant antiqui pro sursum, & deorsum pro deorsum.
DEGVSTANT) transiunt est. depascuntur, absumunt, lambunt, vt loquitur Horat. saty. 5. lib. I. Nam vana per recorem dilapso flamma entinam Vulcani, summum properabat lambere rectum.

SINE VI SUBIGENTE) sic restitui ab vno codice manuscripto adiutus, cum in aliis omnibus libris degenerat, sine vi subiecta, planè mendose, quod homo barbarus probat, cum syllaba postrema vocis subiecta, longa sit. Quid est autem tam peruersum, aut infensum, quod non probet ac recipiat stupor enim impudentia & arrogantia conueniunt. **QVOD GENVS)** id est quale est, seu cuius generis est, sic sepe alibi loquitur, exempli gratia, lib. 3. Quod genus, aut Bacchi eum flos euannuit, aut cum, & c. ibid. Quod genus, in nostris membris, & corpore toto Mistra latens animi vis est, animæque potestas, ibid. Quod genus, in somnis sopiti vbi cernimus alta Exhalare vapore altaria, ibid. Quod genus est, animo malefactum eum perhibetur, lib. 4. Quod genus illa foris que verè transsiciuntur, Ianus cum per se transsectum præbet apertum, & lib. 5. Quod genus in nobis quædam licet in flexione Membra manere tamen, cum sint ea, quæ moueantur, & M. Tull. lib. 2. de vultu. Id faciet, si ostendet aliqua eius nota, & communia officia: quod genus in partibus, cognatos, amicos, & c. Idè ibid. Nam est quiddam, quod sua vi nos alliciat ad sese, non emolumento captans aliquo, sed trahens sua dignitate: quod genus, virtus, sciencia. Lucill. sat. lib. 6. Crebra vt scintilla in stricturis: quod genus olim Venetiū fœmo, & c.

NÓNNE VIDES ETIAM, & c.) delectatis videtur Lucretianus hoc versum principio, vt eadem pagina. Nónne vides, longos flammarum ducere tractus, & lib. 4. in extr. Nónne vides, etiam guttas in saxa cadentes, & c. lib. 5. Nónne vides etiam quàm latè paruis aquai Prata riget fons interdum, campis que reddunt detribid. Nónne vides, etiam diuersis nubila ventis, Diuersas ire in parteis, inferna supernis? & lib. 6. Nónne vides etiam terra quoque sulfur in ipsa Gignit? & c.

NAM QVAM MAGI' MERSIMVS ALTVM) sic restitui partim ex auctoritate veterum codicū, partim ex coniectura. quàm magis, tam magis, sic loquebatur polui illi scriptores, vt supra admonuimus. iam hoc mersimus altum, seu altè, significanter & proprie dictū, itaque qua mersa hic dicuntur, mox dicuntur emergere. Atque hoc totū barbarus hinc sequitur, & probat, quasi suum. vulgata autè scriptura, vrbis incepta est. alij, vsimus, reponunt, quod, sicubi reperitur, matum est ex mersimus. **REVO MIT)** alibi scriptum est, remouet, minus rectè.

SIC IGITVR DEBENT, & c.) quemadmodum (inquit) ligna sponte quidem sua deorsum feruntur, sed per expressionem quandam, & vi subigente, sursum mouentur, & in aquam mersa reuomuntur, ac reueiuntur: ita dicendum est, flammam non sponte natura, sed vi aliqua expressas, per auras subuolare, debet succedere, id est credibile est succedere: quod est sursum credere, & sursum moueri.

EXPRESSAS) aduersus, per expressionem emisse.

QVANTVM IN SE EST) SVAVI. DEBVCERE) deprimere & deferre flammam. **PVONENT)** contendant, translatis est.

SUBLIME VOLANTEIS) sic habent omnes libri tum manuscriptis, tum typis excusi, quod ed dico, ne quis putet legendum, sublime: quod seio quosdam conatos esse, verentis ne syllaba vltima, longa sit, quod longe aliter est. sic enim videtur.

lib. 4. Quæ multis formata modis sublime feruntur. & lib. 6. Propterea quia concurrunt sublime volantes Ætheriæ nubes & item Virgil. lib. Georg. 3. Iamque humiles, iamque elati sublime videntur. Idem lib. 10. Æneid. Sed sublime volans nubi se immiscuit atræ. NON CADERE, & c.) Virg. suadentque cadentia sidera somnos. atqui stellæ in terram non decidunt, sed sicci quidam halitus, solis & ætheris ignibus accensi. DISSVPAT,) id est dissipat, & dispergit. Vtitur & M. Tull. in Lælio. ea contrahere amicitiam, dissipare discordiam: talia sunt illa, simillare, simulare: recuperare, recipere: exsiliium, exsilium. quamquam exsiliium, non etiam exsiliium diei posse arbitror. ET LVGINE CONSERIT ARVA) translatio. conserit enim positum translatè pro complet, & collustrat.

VERGITVR) propendet, profunditur. Virg. lib. 6. Æneid. inuergit vina sacerdos. ad quem locum notat Seruius, veteres in sacris inferorum, vinum ita libare solitos, ut patera in partem læuam conuerteretur: quod vergere dicebant. Plaut. Curculione. ipsum expeto tangere, inuergere in me liquores tuos Sino ductim. quidam tamen legunt, spargitur ardor.

TRANSVER SOSQVE VOLARE, & c.) quemadmodum globi ferrei exprimuntur ex fistulis ancis.

ABRVPTI NVBIBVS IGNES) sic Virg. lib. 3. Æneid. ingeminant abrupti nubibus ignes. Sic Greci, $\nu\beta\iota\beta\omega\varsigma$ & $\nu\beta\iota\beta\omega\varsigma$: dicunt, id est ignem abscissum, & qui nubibus scissis erupit. quod notat Turnebus Aduers. lib. V. cap. XXVII. Ne quis autem hoc loco legendum putet, abruptis, testificor, in quattuor libris manuscriptis, & in plerisque excusis legi, abrupti, nõ, abruptis. Et quod vulgò in codicibus Virgilianis legitur eo, quem supra testem prodaxi, loco, abruptis, antiqua exemplaria docent legendum, abrupti.

Illud in his quoque te rebus cognoscere auemus:

Corpora cum deorsum rectum per inane feruntur
Ponderibus propriis: incerto tempore firmè,
Incertisque locis, spatio secedere paullum,
Tantum quod momentum mutatum dicere possis.
Quod nisi declinare solerent: omnia deorsum,
Imbris uti guttæ, caderent per inane profundum:
Nec foret offensus natus, nec plaga creata
Principiis. ita nil unquam natura creasset.
Quod si forrè aliquis credit grauiora potesse
Corpora, quo citius rectum per inane feruntur,
Incidere è supero leuioribus: atque ita plagas
Gignere, quæ possint genitaleis reddere motus:
Auius à vera longè ratione recedit.
Nam per aquas quæcunque cadunt, atque aëra deorsum,
Hæc pro ponderibus casus celerare necesse est,
Propterea, quia corpus aquæ, naturæque tenuis
Aëris haud possunt æquè rem quamque morari:

Sed citius

Sed citius cedunt grauioribus exsuperata.
At contra nulli de nulla parte, neque villo
Tempore, inane potest vacuum subsistere reij,
Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
Omnia quapropter debent per inane quietum
Aequè ponderibus non æquis concita ferri.

ILLVD IN HIS QVOQVE) Nunc incipit disputare de motu tertio, qui fit per declinationem, seu $\kappa\alpha\tau\ \epsilon\gamma\chi\lambda\iota\sigma\iota\varsigma$: quam excogitauit Epicurus duas ob causas: Primum quod si corpora prima suapte natura ad perpendicularum mouerentur duntaxat, neque paullum declinarent: numquam inter se copularentur, numquam cohererent, numquam confligerent: & ita numquam quicquam gigneret: deinde, ut facti necessitatem vitaret. qua de re sic M. Tull. lib. 1. de nat. Deorum. Cum videret Epicurus, si atomi ferretur in locum inferiorem suoque pondere, nihil fore in nostra potestate, quod esset earum motus certus & necessarius, inuenit quo modo necessitate facti effugeret. quod videlicet Democritum fugerat. ait, atomum, cum pondere & grauitate directò deorsum feratur, declinare paullulū. hoc dicere turpius est, quam illud, quod vult, non posse defendere. sed proprius huius disputationis locus est infra ibi. Denique si semper motus connectitur omnis, Et vetere exoritur semper nouus ordine certo. Nec declinando faciunt primordia motus Principium quoddam, quod facti fœdera rumpat, & c. ad quem locum plura dicemus.

COGNOSCERE AUEMVS) non celabo lectorem. quod leue ac nugatorium fortasse cuius videatur: sed ei tamen, qui versatur in lectione librorum calamo exaratorum, magni sit momenti: in quattuor libris manuscriptis legi, cognoscere habemus: perspicue mendosè. quod eo consilio notauit, ut sciat lector minus tritus in huiusmodi libris, primum in eis aspirationis notam sæpe esse superuacaneam: & contra sæpe desiderari: deinde sæpe b. pro u. & u pro b scriptum reperiri: quemadmodum & supra breuiter admonui, nullo exemplo proposito. Itaque nunc duo exempla huius rei insignia afferam: vnum est in oratione Cluentiana, quæ vulgò inscribitur, pro A. Cluentio Habito: in quaque passim, A Cluentius Habitus cognomento appellatur, cum & pro A. Cluentio Auito legendum sit, & A. Cluentius cognomento Auitus sit appellandus. alterum est, in Catone maiore, ubi vulgò legitur, Audire te arbitror, scipio, hospes tuus habitus Massanissa, quæ faciat hodie, & c. cum legendum sit, hospes tuus auitus: de quibus locus me admonuit Petr. Faber Tolosanus, vir doctissimus cum vnà Romæ essemus: idque se à Cuiacio, iurisconsulto a tatis nostræ clarissimo accepisse addidit. Sic infra in principio lib. 3. cod. Vaticanus habet. Quod te imitari habeo. quid enim contendat hirundo Cygnis: cum perspicuum sit, legendum esse, aueo. Sic contra outre pro obire. & multa similia in eisdem libris sæpe reperimus.

PONDERIBVS PROPRIIS) innata grauitate.

FIRME) sic habent libri veteres, de qua scriptura indicet lector ingeniosus. nam ex vulgatis alij habent, firmè: alij, ferri.

SPATIO SECEDERE PAVLLVM) omnes, quos vidi, libri manuscripti habent, spatio secedere. Parisiensis, & Veneti antiquiores, & Vicetini, de pelle-re: quos non sum secutus. decedere, non reiecissem, cum præsertim quidam testentur scriptum reperiri etiam in exemplaribus antiquissimis, quemadmodum legitur in

Florentinis & Venetis recentioribus, nisi plures fecissem cuiusdam docti viri coniecturam, qui existimat legendum, secedere, ex antiqua scriptura, sepellere. quam tamen ipsam verbis Ciceronis confirmare possim ex lib. I. de natura deorum. Omnis autem ista rerum effigies quomodo ex indiuiduis corporibus oritur? quæ etiam si essent, quæ nulla sunt, pellere se ipsa tamen, & agitari inter se concursu fortasse possent: formare, figurare, & c. non possent. Quare, se pellere, scriptura, sit fortassis omnium optima, & rectissima, cum præsertim in omnibus libris antiquis reperitur expressa, ut in prima iam editione indicaui.

TANTVM QVOD MOMEN MUTATVM DIC. POSS.) sicre-
posui, seculis antiqua scripturae vestigia. Nam tres quidem manuscripti codices ha-
bent, Tantum quod molen mutare dicere possis. Bertinianus autem, & Memm. sine
vlla litura, aut dissensione, ita ut excudendum curavi, Tantum quod. molen mu-
tatum dicere possis: quibuscum congruunt Florentini vulgati. Adr. Turnebus autem
legi volebat. Tantum quod molen mutatus dicere possit. Et, mutatus, interpretaba-
tur, mutationis, ut sit hæc sententia: vix dicere possis leuem mutationem esse factam.
Iam verò molen idem valet, quod momentum, id est exiguus motus, potius quidam
docti putant legendum, Tantum quoad molen, & c. alij quidam, Tantum quod
minimum momentum dicere possis. Appellabat enim minimum illud spatium in
suo, ut testatur M. Tull. lib. de Fato. Tantum quod, autem, locutio veteribus usitata,
Plauto, Terentio, M. Tullio, ceteris: quæ idem ferè valet, quod, nisi quod, hoc tantum,
non amplius quàm quod, de quo satis multa in commentar. ad Æmil. Prob.

NEC FORET OFFENSVS NATVS,) id est nec corpora prima um-
quam inter se offendissent, & conflixissent: non esset nata occursatio, aut offensio
atomorum, offensus, id est, ut Græci appellant, ἀπαιμοσι. Viuitur eodem vocabulo
infra eod. lib. Aut ex offensu cum turbant corpore in ipso. & lib. 4. Cogit hebescere
enim crebris offensibus aer. & lib. 6. Nō igitur multis offensibus, in remorato Hastat.

QVOD SI FORTE) Occupatio est. Si quis (inquit) forte existimat, gra-
uiora corpuscula, quo citius directo per inane feruntur, eo magis incidere posse in
ea, quæ sunt leuiores, & ita plagas quasdam gignere, quæ motus genitales red-
dere queant, errat. Nam si non esset inane, per quod mouerentur corpora prima,
sed omne esset plenum, & in eo pleno mouerentur principia rerum: valeret hæc
ratio, & diceret aliquid, qui ea niteretur, cum perspicuum sit, aquam & aërem
facilius cedere corporibus grauioribus, quàm leuioribus, nunc autem cum proba-
uerimus, corpora prima per inane moueri: dicendum est, æquè celeriter moueri cor-
pora prima leuissima, atque ea, quæ sunt grauisima.

POTESSE) antiquum & tamen integrum, pro posse, à verbo, potissimum, quod
valet, possum, ut supra diximus.

INCIDERE E SUPERO LEVIORIBVS,) id est incidere in cor-
pora leuiores, & propter leuitatem tardiora. sic loquitur infra paucis post ver-
sibus. Haud igitur poterunt leuioribus incidere vnumquam. Ex supero grauiora,
neque ictus gignere per se.

ATQVE ITA PLAGAS GIGNERE) sic restitui, reclamantibus co-
dicibus omnibus, in quibus legitur, plagis gignere, veritate ipsa hanc scripturam
flagitante. hoc enim significat, verendum esse, si omnia corpora prima æquè cele-
riter per inane ferantur, ne numquam alia aliis incidant: atque ita plagas, seu ictus
non gignant, ex quibus ictibus motus genitales orientur, meam coniecturam adiu-

uat similis ille locus, quem paullo antè testem produxi. neque ictus gignere per se,
Qui varient motus, per quos natura gerat res.

PRO PONDERIBVS, pro ratione ponderum, id est pro ut grauiora, aut
leuiores sunt. NATVRAQVE TENVIS) in voce, tenuis, duæ syllabæ breues
habentur pro vna longa: vel, u. fit consonans: quod item fit locis innumerabilibus.

HAUD POSSVNT ÆQVE REM QVANQVE) haud æquè, id est non
æqualiter, non similiter. nam aqua magis subsistit corporibus, quàm aer. hinc fortas-
se fit, ut homines natate possint, qui diuicerint: volare nūquam: quod aues possunt:
lignum in aqua exstet, neq; mergatur: in aëre non exstet, neque quietescat, sed deor-
sum feratur in terram.

QVIN SVA QVOD NATVRA PETIT, & c.) vsurpauit hunc ver-
sum, supra in extremo primo libro. Quin autem, id est, ut non.

ÆQVE PONDERIBVS NON ÆQVIS) ex hoc versu emendavi illud,
qui est in libro primo, eo, quem modò commemoravi, loco.

Haud igitur poterunt leuioribus incidere vnumquam
Ex supero grauiora, neque ictus gignere per se,
Qui varient motus, per quos natura gerat res.
Quare etiam, atque etiam paululum clinare necesse est
Corpora, nec plus quàm minimum, ne fingere motus
Obliquos videamur, & id res vera refutet.

Namque hoc in promptu, manifestumque esse videmus,
Pondera, quantum in se est, non posse obliqua meare,
Ex supero cum præcipitant, quod cernere possis.

Sed nihil omnino recta regione viai
Declinare, quis est, qui possit cernere, sese?
Denique si semper motus connectitur omnis:
Et vetere exoritur semper nouus ordine certo:
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam, quod fati fœdera rumpat,
Ex infinito ne causam causa sequatur:

Libera per terras vnde hæc animantibus exstat,
Vnde est hæc, inquam, fatis auolsa voluntas,
Per quam progredimur, quod ducit quemque voluptas?
Declinamus item motus nec tempore certo,
Nec regione loci certa, sed vbi ipsa tulit mens.

Nam dubio procul his rebus sua quoique voluntas
Principium dat: & hinc motus per membra vagantur.
Nōne vides etiam patfactis tempore puncto
Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
Vim cupidam tam desubito, quàm mens auet ipsa?
Omnis enim totum per corpus materiai

Copia conquiri debet, concita per artus
 Omneis: vt studium mentis connexa sequatur.
 Vt videas initum motus à corde creari:
 Ex animique voluntate id procedere primùm:
 Inde dari porrò per totum corpus & artus.

PER QVOS NATVRA GERAT RES) id est, administret res. sed vi.
 detur hoc etiam loco legendum, genat, non, gerat. nam quos paullo antè motus ge-
 nitaleis dixit, per eos motus nunc ait naturam res gignere: quæ idem valent. Verum
 tamen nihil muto. PAVLLVM CLINARE) libri vulgati, & nonnulli
 manuscrip. habent, inclinare. in vno libro manuscripto legitur planè, clinare: quam
 scripturam probo: eamque puto esse corruptam ab eo, qui putaret, verbum clinan-
 di, non esse Latinum, cum ab eo nascatur vox, clinamen, qua infra vititur ibi, Id fa-
 cit exiguum clinamen principiorum.

NEC PLVS QVAM MINIMVM) id appellabat Epicurus, ἡμίχρον, vt
 testantur Laërtius, & M. Tull. lib. de Fato. Verba M. Tullij sunt hæc. tertius motus,
 cum declinat atomus interuallo minimo. id appellat ἡμίχρον.

NE FINGERE MOTVS) huc pertinent illa M. Tullij lib. 1. de Finib. Nam
 & ipsa declinatio ad libidinem fingitur. ait enim declinare atomos sine causa: quo
 nihil turpius physico: & illum motum naturalè omnium ponderum è regione infe-
 riorem locum petentiū, sine causa eripuit atomis. Nec tamen id, cuius causa hæc fin-
 xerat, affectus est. Nam siue omnes atomi declinabunt, nullæ vniquæ cohærescent:
 siue aliæ declinabunt, aliæ suo nutu rectè ferètur: primùm erit hoc quasi prouincias
 atomis dare, quæ rectè, quæ obliquè ferantur: deinde eadem illa atomorum, in quo
 etiã Democritus hæret, turbulenta cõkursio, hunc mundi ornatū efficere non poterit.

SED NIHIL OMNINO, & c.) ordo est, sed quis est, qui possit cernere,
 corpora prima nihil omnino se de recta regione declinare? implicata oratio: qualis
 illa est. Quorum vtrumque quid à vero iam distet, habebas. Verbū, declinare, hoc
 loco iungitur cum quarto casu, & est ὑποκινῶν, vt apud Virgil. lib. Æneid. 4. nec
 dulci declinat lumina somno. & apud M. Tull. de Fato. Quæ ergo noua causa in
 natura est, quæ declinet atomum?

QVOD FATI FOED. RYMP.) id est, quod tollat fatum, seu fati ne-
 cessitatem. Hac de re sic M. Tull. lib. de Fato. Sed Epicurus declinatione atomi vi-
 tari fati necessitatem putat. Itaque tertius quidam motus oritur extra pondus &
 plagam, cum declinat atomus interuallo minimo: id appellat ἡμίχρον. Quæ declina-
 tionem sine causa fieri, si minus verbis, re cogitur confiteri. non enim atomus ab ato-
 mo pulsà declinat. nam qui potest pelli alia ab alia, si gravitate feruntur ad perpen-
 diculum corpora indiuidua rectis lineis, vt Epicuro placet: Sequitur enim, vt, si alia
 ab alia numquã depellatur, ne contingat quidem alia aliã. Ex quo efficitur, etiam si
 sit atomus, eaq; declinet, declinare sine causa. hanc rationè Epicurus induxit ob eã
 rem, quod veritus est, ne, si semper atomus gravitate ferretur naturali ac necessaria,
 nihil liberum nobis esset, cum ita moueretur animus, vt atomorum motu cogretur.
 Legito, si vacas, ceterã, quæ sequuntur. Huc eodem pertinet locus ille ex lib. 1. de nat.
 Deor. quem paullo antè testem produximus. Velut Epicurus cum videret, si atomi
 ferrentur in locū inferiorem suo pte pòdere, nihil fore in nostra potestate, quod esset
 earū motus certus & necessarius, inuenit quo modo necessitatè fati effugeret, & c.

Eadem de re sic Plutarch. lib. πεπερα τῶν ζώων φροσιμὰ πεπερα. οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ τῆς ἑπι-
 κούρου διδασκῶντος ἡμῶν μετρίων, σμικρῶν οὕτω ποσὶ μακρὰ καὶ φαῦλοι, ἀπομονοπορεῖσθαι μίαν
 ἐπιβουλάχρον, ὅπως ἀσπρα καὶ ζῶα, καὶ πύχη παρῆσθαι, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῶν μὴ ἐπὶ τῆς. Id est,
 neque enim ipsi (Stoici) dant Epicuro rerum maximarum causa, rem tam parvam
 & leuem, atomum vnam, declinare minimo interuallo, vt astra & animalia, &
 fortuna recipiantur: & vt ne libera voluntas, ac potestas nobis pereat.

EX INFINITO NE CAVSAM) atque ita sit fatum. nam fatum nihil
 aliud est, quàm εἰρμός, seu συμπλοκὴ ἀπὸ τῶν πεπεραμένων: id est series, seu connexio cau-
 sarum ordinata, seu causarum inter se nexarum aternitas. iam qui introducunt
 causarum seriem ordinatam, ac sempiternam, ij mentem hominis libera voluntate
 spoliatam, fati necessitate deuinciunt, vt scribit M. Tull. de Fato.

FATIS AVOLSA VOLVNTAS) id est, fati non alligata. Sic autem le-
 gendum hoc loco, non, vt in vulgatis, auolsa voluptas: vt contra proximi versus
 scriptura recta est. Per quam progredimur, quò ducit quemque voluptas: tale enim
 est illud Virgilianum in Alex. trahit sua quemque voluptas.

NAM DV BIO PROC. HIS R. S. QVOIQVE VOL.) Voluntas
 est principium motus in nobis. sic Aristot. Physic.

ET HINC MOTVS PER MEMBRA VAGANTVR) omnes libri
 typis excusi, quos quidem viderim, habent, per membra rigantur: quam scripturam
 si probabimus, erit transluiio: & hunc locum sic explicabo. hinc id est à voluntate,
 motus rigantur, id est complentur, aluntur, amplificantur, & propagantur. lib. 5.
 Quod maria, ac terras omnes, cælumque rigando Compleat. In duobus lib. manu-
 scrip. scriptum est, per membra vagantur: cuius scriptura sententia plana est: eamq;
 ne quid dissimulem, ceteris antepono. quidam legendum censent, per membra re-
 guntur, atque ita legitur in cod. Memmiano, & Tettiano. ex qua scriptura, si conie-
 ctura locus est, libenter facerem, genuntur, id est, gignuntur. quasi diceret Lucretius,
 in nobis à voluntate motus proficisci, atque oriri. quod quidem idem valet, atque
 id, quod & paullo antè dictum à nobis est, & Aristoteles item tradidit, volunta-
 tem esse principium & originem motus in nobis. fuit autem lapsus procliuis, vt ex,
 genuntur fieret, geruntur: deinde ex, geruntur, modò, reguntur, modò rigantur. Sic
 autem loquitur alibi, vt supra eod. lib. Cessandòque novos rerum progignere mo-
 tus. Qui autem, geri motus, pro, creari, Latine dici posse putant, in lingua Latina
 sunt hospites, ne quid grauius dicã, gerere dicitur proprie & nutritrix, aut mater alū-
 num, aut filium. & baiulus onus, & qui vestitus est, vestem: & coloratus, colorè,
 & similia. transluiè. Imperator bellum, & magistratus personam publicam, & ne-
 gotiorum gestor, seu procurator, & similia. gerere motus verò, pro creare, aut gigne-
 re motus, scio Latine dici nullo modo posse, quicquid blaterent Thrasones.

NONNE VIDES ETIAM PATEF. TEMP. P.) Virg. Georgic. 1. Vt
 cum carceribus sese effudère quadrigæ, & c.

TAM DESVBITO) idem lib. 3. Sape ita desubito permista cæde calenteis.
 Ennius. Cum de, ut iò me orat mulier, lacrymânque ad genua accidit. Vlautus
 Bacch. Quid si apud te veniat desubito prandium, aut potatio? & c.

QVAM MENS AVET IPSA) profert hunc locum Nonius, sed corruptè.
 scriptū est enim in exempli Nonij, quàm mens habet ipsa b. pro u, cum aspiratione
 superuacanea quæ duo sæpe peccantur in codicib. manuscrip. vt supra diximus.

CONQVIRI DEBET) in quibusd. lib. manuscr. scriptū est, cõciri, quod nō

temere admonere, sed ut sciant studiosi lectores, sepe à librariis illis positum reperiri
c, pro qu. ut acca, pro aqua, delica, pro deliqua, & simil. nisi quis dicat, conciri, esse
rectum, & integrum, de quo iudicent eruditi. Omnino, conquiri, magis probo.

CONNEXA SEQUATUR) sic habent omnes libri vulgati: quidam scri-
pti, connixa. VT VIDEAS INITVM MOTVS, &c.) sic habent cod.
Aldini recentiores, & Paris. & Lugdunens. vtrique. & manuscrip. Bertin. Memm.
Tettian. initum autem interpretor, ingressum, seu introitum, ut lib. 1. Significat initum
perculse corda tua vi. alij habent, inittu, ut manuscrip. Vaticanus, & excusi, vice-
tini ac Florētini: quā posteriorem scripturā si recipimus, in voce, inittu, i, & u. coeūt
in vnā syllabā. sic idē lib. 3. & mobilis illa vis, inittu motus ab se quæ diuidit ollis.

DARI PORRO) dari porro, id est amplificari, ac dilatarī, seu permanere,
distribui, didi. sic ferē supra dixit, dare se foras, ad extr. lib. 1.

Nec simile est, ut cum impulsū procedimus ictu,
Viribus alterius magnis, magnoque coactu.
Nam tum materiam totius corporis omnem
Perspicuum est nobis inuitis ire, rapique,
Donicum eam refrenauit per membra voluntas.
Iamne vides igitur, quamquam vis extima multos
Pellit, & inuitos cogit procedere sæpe,
Præcipiteisque rapit: tamen esse in pectore nostro
Quiddam, quod contra pugnare, obstaréque possit:
Quoius ad arbitrium quoque copia materiæ
Cogitur interdum flecti per membra, per artus:
Et proiecta refrenatur, retróque residit:
Quare in feminibus quoque idem fateare necesse est,
Esse aliam præter plagas, & pondera causam
Motibus: vnde hæc est nobis innata potestas:
De nihilo quoniam fieri nil posse videmus.
Pondus enim prohibet, ne plagis omnia fiant,
Externa quasi vi. sed ne mens ipsa necessum
Intestinum habeat cunctis in rebus agendis:
Et deuicta quasi cogatur ferre, patique:
Id facit exiguum clinamen principiorum,
Nec regione loci certa, nec tempore certo.

NEC SIMILE EST, &c.) quia hoc fit ab inuitis: illud sponte, & volun-
tate nostra. Vide Aristot. lib. 3. in 2. Nicom. vbi disputat de βίαιον & ἀκούσιον.

VIRIBVS ALTERIVS) significat id, quod Aristoteles eo, quem modò dixi,
loco, βίαιον, id est violentum nominat: quod sic definit ille: βίαιον, οὗ ἀρχὴ ἐξ ἑωδου,
μὴ δὲ ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἀκούσιου. I. violentū est id, cuius principium est extrinsecus,
nihil adiuvante eo, quod agit. sumit autem partem ἀκούσιου, id est eius, quod fit in-
uitē. nam ἀκούσιον, diuiditur ἐς τὸ δὲ ἀκούσιον, ἐπιλοπιον ἐν τῷ μεταίτιον, & ἐς τὸ βίαιον.

id est in id, quod fit per ignorantiam, quod postea molestum sit, cuiusque pœnitentia:
& in violentum. DONICVM EAM) eam, nempe materiam. nonnulli libri
habent, Donec clausa refr. vnde legendum existimaui, Donicum eam. Nam vulgata
si habent, Donec eam, &c.

VIS EXTIMA) nonnulli libri habent, extera. COGIT) βιάζεται, ἀκούσιον ἐπι-
QUIDDAM,) nempe voluntatem fati necessitate solutam.

ET PROIECTA REFR.) & profusa reprimatur, & retro quiescit?

ESSE ALIAM PRÆT. PL. ET POND. CAVS.) nempe declinatio-
nem. Perspicue igitur hoc loco Lucretius ex Epicuri sententia tertium genus motus,
qui fit per declinationem, ponit. PRÆTER PLAGAS) per quas fit motus
sursum. PONDERA) ex quibus oritur motus deorsum, qui proprius est omnium
corporum. VNDE HÆC EST NOBIS) à qua declinatione nata est in
nobis libertas agendi, fati necessitate soluta. M. Tull. lib. 1. de nat. deor. Epicurus
cum videret, si atomi ferrentur in locum inferiorem suo pondere, nihil fore in nostra
potestate, quod esset earum motus certus, & necessarius, inuenit quomodo neces-
sitate effugeret. Logendum est autem, ut excudendum curauimus, nobis innata po-
testas, ut scriptum est in codice manuscr. Vaticano & Memmiano: non, ut habent
plerique libri excusi, ollis innata potestas.

DE NIHILO QUONIAM, &c.) at de nihilo esset hæc nobis innata quid-
libet agendi potestas, si non esset atomorum declinatio.

PONDVS ENIM) per quod corpora deorsum mouentur per se, & sua sponte:
& cum æquali celeritate moueantur, numquam alterum ab altero tangi potest.

SED NE RES IPSA) sic omnes quidem habent libri, sed legendum puto,
mens ipsa, vel reclamantibus libris omnibus, ratione hanc scripturam efflagitante.

NECESSVM INTESTINVM) necessitatem intestinam, cuius causa effi-
ciens esset motus atomorum naturalis certus & necessarius, qui fit deorsum.

EXIGVVM CLINAMEN) id est minuta declinatio atomorum. clinamen
autem à verbo clino, as. ex quo acclinis. Horat. saty. 2. lib. 2. Acclinis falsis animus,
&c. sic enim legendum esse indicauimus, cum vulgò legeretur, & acclinis, &c.

Nec stipata magis fuit vquam materiæ
Copia, nec porrò maioribus interuallis.
Nam neque adaugefcit quicquam, neque deperit inde.
Quapropter, quo nunc in motu, principiorum
Corpora sunt, in eodem antea ætate fuere:
Et posthac semper simili ratione ferentur:
Et quæ consuerunt gigni, gignentur eadem:
Condicione: & erunt, & crescent, in quibus valebunt,
Quantum quoique datum est per fœdera naturæ.
Nec rerum summam commutare vlla potest vis.
Nam neque quò possit genus vllum materiæ
Effugere ex omni, quicquam est: neque rursus, in omne
Vnde coorta queat noua vis intrumpere, & omnem
Naturam rerum mutare, & vertere motus.

NEC STIP. MAG. FVIT VMQ.) id est neque contractiora inter se, & densiora vniquam principia fuerunt, neque rariora, & diductiora, quam hodie sunt. ET QVÆ CONSERVNT) sic legendum, & ita habent duo libri manuscripti: alij conseruunt. Ridiculè autem Thraso putat legendum, Et qua conseruunt, &c. vs sit hæc sententia, & qua conditione prima corpora conseruuntur gigni, eadem conditione gignentur: quasi verò primordia rerum gignantur, & nõ res omnes gignant, vel certè ex his res omnes gignantur.

EADEM CONDICIONE) eadem lege, eodem pacto.

ET POSTHAC SEMPER) al. Et post hoc semper, &c.

IN QVÆ VALEBUNT) & inualebunt, seu inualescent. τμῆσις. vt Virgil. lib. 9. Æneid. Inque salutatam. & Lucret. conque globata, inque pedita, disque supatis, & que gregari, & simil. sexcenta.

QVANTVM QVOIQVE DAT. EST) verbum, est, quod aberat à plebisque vulgaris, repositi auctoritate manuscr. codicum, & aliorum vulgarum fretus.

NEC RERVM SVMMAM, &c.) id est nec τὸ πᾶν, id est vniuersum, seu omne, vt sæpe ipse appellat, vis vlla commutare potest. longe igitur aliud est omne, quam mundus. Nam mundus interibit etiam ex sententia Epicuri. immò verò idem sentit, infinitos quotidie mundos & oriri, & interire. lib. 5. Quod superest, ne te in promissis plura moremur: Principio maria, ac terras, cælumque tuere: Horum naturam triplicem, tria corpora Memmi, Treis species tam dissimileis, tria talia texta vna dies dabit exitio, multosque per annos sustentata ruet moles, & machina mundi. idem eodem libro infra. quapropter maxima mundi Cùm videam membra, ac partes consumpta regni, Scire licet cæli quoque idem, terræque fuisse Principiale aliquod tempus, clademque futuram.

EX OMNI) ex summa, ex vniuerso, ἐκ τῷ παντός. vt paullo antè diximus.

NEQVE RVRVSVS, IN OMNE VNDE) ordo est. neque rursus quicquam est, vnde, id est ex quo, noua vis coorta in omne irrumpere queat.

IN OMNE) εἰς τὸ πᾶν.

Illud in his rebus non est mirabile, quare, Omnia cùm rerum primordia sint in motu: Summa tamen summa videatur stare quiete, Præterquam, si quid proprio dat corpore motus. Omnis enim longè nostris ab sensibus infra Primorum natura iacet. quapropter vbi illa Cernere iam nequeas, motus quoque surpere debent: Præsertim quom quæ possimus cernere, celent Sæpe tamen motus, spatio diducta locorum. Nam sæpe in colli tondentes pabula læta Lanigeræ reptant pecudes, quò quamque vocantes Inuitant herbæ gemmantes rore recenti: Et satiati agni ludunt, blandèque coruscant. Omnia quæ nobis longè confusa videntur: Et veluti in viridi candor consistere colli.

Præterea

Præterea magnæ legiones cùm loca cursu Camporum complent, belli simulacra cientes: Et circumuolitant equites, mediòque repente Transmittunt valido quatientes impete campos: Fulgur ibi ad cælum se tollit, totaque circum Ære renidescit tellus, subterque virum vi Excitur pedibus sonitus, clamorèque montes Isti reiectant voces ad sidera mundi: Et tamen est quidam locus altis montibus, vnde Stare videtur, & in campis consistere fulgur.

ILLVD IN HIS REBVS) οὐδὲν ἄτοπον ἐστὶν. non est, inquit, mirum, ipsum vniuersum, atque ipsam summam rerum videri stare & quiescere, cùm principia rerum perpetuo motu agitentur. PRÆTERQVAM SI QVID) vt cælum, aër, aqua, &c. LONGE NOSTRIS AB SENSIBVS INFRA) videtur legendum, nostris ab sensibus ipsa. verum tamen nihil mutare ausim.

QVAPROPTER VBI ILLA) cùm in duobus libris calamo exaratis scriptum reperissem, vbi illum: ego ex voce, illum. feci, illa, vt intelligamus corpora prima. quòd si quis malet legi, illam, vt subintelligamus primorum naturam, non magno opere repugnabo. sed tum versu proximo legendum erit, surpere debet.

SVRPERE) pro surripere. sic Horat. od. 12. lib. 4. quid habes illius, illius, Quæ spirabat amores: Quæ me surpuerat mihi?

PRÆSERTIM CVM QVÆ) argumentum ductum à rebus, quæ videnti sensu percipiuntur: cuius argumèti hæc vis est. si earum rerum, quas cernere possumus, motus, aspectum nostrum fugiunt propter longum locorum interuallum: quãto verisimilius, & magis cum ratione consentaneum est, principiorum, quæ sub sensum oculorum non cadunt, motus non cerni?

IN COLL) in colle. sic alibi, parti, voci, cõtagi, &c. pro parte, voce, cõtage, &c. ponere solet. TONDENTES PAB. L.) tondentes, id est depascentes. sic Virgil. Georg. 1. princip. Tercentum niuei tondent dumeta iuueni. & Æneid. 3. Quattuor hic primum omen, equos in gramine vidi Tondenteis campum latè, candore niuali. Eadem ratione dictum est ab eod. lib. VI. rostròque immanis vultur obunco Immortale iecur tondens. sic enim legendum, non, vt vulgò, iundens.

REPTANT) translatio. Horat. etiã ad homines transtulit epist. ad Tibull. lib. 1. Ant tacitum siluas inter reptare salubris, &c.

GEMMANTE S) id est rore perfusa, & ita gemmarum speciem præ se ferentes. idem lib. 5. Aurea cùm primum gemmanteis rore per herbas, &c.

BLANDEQVE CORVSCANT) scutus fuerã iam in prima editione cod. manuscriptorum, vaticanum & Bertinianum, & typis excusos, Florentinos, in quibus plane legitur, coruscant. nam ceteri vulgati ferè omnes habent, partim, chroniscant, partim, croniscant, partim, coniscant. coruscant autem interpretabar, dimicant, cornibus scilicet: cornibus se mutuo petentes coruscationem quandam referunt. Sic fere Virgil. nisi quòd ἐπερπαυῖς vsurpauit Æneid. 12. Cunctanti telum Æneas fatale coruscant. idem lib. 8. duo quisque Alpina coruscant Gasa manu. vel simpliciter coruscant, trepidant, huc & illud mouentur, saltitant. sic ferè Plautus Rud. Equidem

me ad velitationem exerceo. Nam omnia corusca præ tremore fabulor. Neque verò quemquam mouere debet, quòd Virgilius in eis exemplis, quæ supra posui, hoc verbum ἐρηπιπῶς usurpat. nam nihilo magis est actiuum, quàm vibrandi verbum. At cum dicantur ignes, & flammæ, & linguæ vibrare, absolutè, vt alibi notauimus: dicimur tamen etiam vibrare ensẽ, hastam, venena, & c. actiue. Sic igitur coruscare propriè absolutũ est, quamuis & actiue interdum usurpetur. Virg. Georg. 4. Tum trepidæ inter se coeunt, pennis que corniscant. ibid. elucet alæ, & fulgore coruscant, Ardentes auro. Hæc igitur scriptura mihi videtur probabilissima, & mercuriale tutissima: eamque hac tertia editione retinui. Verum tamen etiam mihi venit in mentem, fortasse, corussant, esse legendum, aut corussunt, à verbo Græco κορῦσαι, ex quo fit κορῦσαι communitè. credibile enim est hinc Lucretiũ finxisse, corussos, aut corussos, is. est autem κορῦσαι, seu κορῦσαι, cornibus dimico, & cornibus peto. quo verbo vtitur Theocr. & Plato. De scriptura autem illa, quæ in nonnullis item libris veterib. reperitur, coniscant, quærendum.

BELLI SIMVLACRA CIENTES, Virg. lib. 5. Quà ludo intentus bello simulacra ciebat. ibid. pugnaeque cient simulacra sub armis.

ET CIRCVMVOLITANT EQVITES, hos duos versus aliò translatos, in suum locum restitui. TRANSMITTUNT VALIDO) libri manuscr. duo & Aldini antiqui habent, Tramittunt, hunc locum profert Macrob. lib. 6. Saturn. vbi offendit, hinc effectum, atque imitatum esse illud Virgilianum lib. 4. Æneid. alia de parte patentis Transmittunt cursu campos, & c. sic & Valer. Flaccus lib. 3. iamque ipse recenti. Stat tumulo placida transmittens agmina lauro.

IMPETE, id est impetu: qua voce pluribus locis vtitur, vt lib. 4. Despectum præbet sub terras impete tanto, & c. & lib. 5. Aut hominem tanto membrorum esse impete natum. & lib. 6. Exstructis aliis alias super impete miro. quod item nomen indicat A. Gellius lib. 19. cap. 6. à Nænio poëta esse usurpatum.

FVLGVR) i. fulgor: sic itè infra sexto versu. videtur enim Lucret. altero pro altero promiscuè, & ἀλλήλοισιν vti. vt lib. 4. Et quasi protelo stimulat fulgore fulgur. & sup. hoc eod. lib. neq. fulgorè reueretur ab auro. & lib. 5. nullo qui sit fulgore notatus. FVLGVR IBI AD CÆL. SE T. Hom. il. β. ἐκαθεν δὲ τὴν ἀίετα ἀντὶ τῆς ἀπὸ χαλκῶδ' ἀπαστασίου Ἀγγλῆ πύριτον ἀνάσσει δὲ αἰθέρος ἕρατον ἦκε.

RENIDESCIT) splendore armorũ perfusa hilaritatem quandã præ se fert, & quasi risu diffundit spectatorẽ. SVBTERQVE) & subter pedes sub pedibus.

REIECTANT VOCES) referunt voces. in quibusdam cod. manuscriptoris reperi scriptum, clamor quoque montes icit, & eiecit voces ad sidera mundi.

Nunc age iam deinceps cunctarum exordia rerum
Qualia sint, & quàm longè distantia formis,
Percipe, multigenis quàm sint variata figuris:
Non quòd multa parum simili sint prædita forma,
Sed quia non volgò paria omnibus omnia constant.
Nec mirum, nam cum sit eorum copia tanta,
Vt neque finis (vti docui) neque summa sit vlla:
Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse paræ filo, similique affecta figura.

Præterea genus humanum, mutæque natantes
Squammigerum pecudes, & læta arbusta, feræque,
Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant circum ripas, fonteisque, lacusque:
Et quæ peruolgant nemora auia peruolitantes:
Horum vnum quoduis generatim sumere perge:
Inuenies tamen inter se distare figuris.
Nec ratione alia proles cognoscere matrem,
Nec mater posset prolem: quod posse videmus,
Nec minus, atque homines, inter se nota cluere.
Nam sæpe ante deum vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis exspirans calidum de pectore flumen.
At mater virideis saltus orbata peragrans,
Liquit humi pedibus vestigia pressa bifulcis,
Omnia conuifens oculis loca, si queat vsquam
Conspicere amissum fætum: completque querelis
Frunderum nemus adstans, & crebra reuifit
Ad stabulum, desiderio perfixa iuenci.
Nec teneræ falices, atque herbæ rore vigentes,
Fluminæque vlla queunt summis labentia ripis
Oblectare animum, subitamque auertere curam.
Nec vitulorum aliæ species per pabula læta
Deriuare queunt animum, curaque leuare:
Vfque adeò quiddam proprium, notumque requirit.
Præterea, teneri tremulis cum vocibus hædi
Cornigeras norunt matres, agnæque petulci
Balantum pecudes. ita, quod natura reposcit,
Ad sua quisque ferè decurrunt vbera lactis.
Postremò quoduis frumentum, non tamen omne
Quodque suo in genere inter se simile esse videbis,
Quin intercurrat quædam distantia formis.
Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quàm mollibus vndis
Litoris incurui bibulam lauit æquor arenam.
Quare etiam atque etiam simili ratione necesse sit,
Natura quoniam constant, neque facta manu sunt
Vnius ad certam formam primordia rerum,
Dissimili inter se quædam volitare figura.

NVNC AGE IAM.) Hinc incipit docere, primum atomos formis, seu figuris inter se differre: deinde ostendet, figurarum dissimilitudines esse finitas: postremo singularum figurarum corpora prima, esse infinita.

NON QVOD MVLTa PARVM) non quod parum multa sint corpora simili figura nata (nam tantum abest, ut pauca sint, ut etiam sint infinita) sed quia omnia corpora non sunt simili inter se figura praedita.

VT NEQVE FIN. VTI D. NEQ. id est ut primordiorum neque finis, neque numerus sit ullus. Nam ad primum dicebant Democritus et Epicurus esse infinitum et magnitudine spatii infiniti, et multitudine atomorum.

ESSE PARI FILO) simili textura. translatio a tela. sic dicimus poema et orationem esse tenui filo, crasso filo, subtili filo. Lucretius lib. 4. Quae vulgo volitant subtili praedita filo. filum significat etiam interdum extremum cuiusque rei lineamentum, ut lib. 5. Perparuum quiddam interdum mutare videtur Alterutra in partem filum. idem lib. 5. Forma quoque hinc solis debet, filumque; videri. Plautus Mercator. satis scitum filum mulieris. Arnob. lib. 3. aduersus gent. At vero vos deos parum est formarum quod amplectimini mensione, filo etiam atterminatis humano. Apuleius lib. de deo Socr. loquens de demonum corporibus: sed fila corporum possident rara et splendida et tenuia usque adeo, ut radios omnes nostri tuoris et raritate transmittant, et splendore reuerberent, et subtilitate frustrentur. A. Cellus lib. XIIII. cap. IIII. Facit quippe imaginem Iustitiae, fierique solitam esse dicit a pictoribus, rhetoribusque antiquioribus ad hunc ferè modum: forma atque filo virginali, aspectu vehementi, et c.

PRÆTEREA GENVS HVMANVM, et c.) argumentum ab effectis. animantes ipsae, quae constant ex atomis, animantes, inquam, eiusdem generis, et speciei, differunt inter se figura. non enim omnes equi, non omnes tauri, non omnes canes, (et item de ceteris sentiendum) simili sunt figura praediti. Nam si ita esset, mater prolem non agnosceret. at mater prolem agnoscit, ut equa suos equulos, canis suos catulos, cerua suos huiusmodi, et contra: ergo atomorum non una est figura. hunc versus cum eo, qui proxime sequitur, citat Non. Marcellus in voce. pecudes, probans, non solum quadrupedes, verum etiam pisces, pecudes appellari.

MVTÆQVE NATANTES) duo epitheta maxime piscium propria, mutae, et natantes. Ita Graeci πλωσόν ὄψος ἐ ἀφωρον dicunt. sed tamen non omnes pisces esse mutos tradiderunt Aristoteles, et alij nonnulli. lege, si vacas, quae annotauimus in commentariis nostris Horatianis ad illum locum od. 3. lib. 4. O mutis quaeque piscibus Donatura cygni, si libeat. sonum. Squammigerum autem, pro squammigerorum positum sic infra eod. lib. sic denique mutas Squammigerum pecudes.

ET VARIÆ VOLVRES) vel dissimiles, vel varij coloris, et πικύλα. Idem lib. 4. Tum varia fugiunt volucres, et c.

LACTANTIA) Quid sibi velit hoc lactantia, non satis dispicio. Quid si legendum dicamus, fluitantia? quid si lactantia? id est inuitantia?

CONCELEBRANT) colunt, celebria reddunt: ut lib. 1. quae terras frugiferentis Concelebras.

INVENIES TAMEN INTER SE DIST. FIGVRIS) duo libri manuscripti habent, distare figuras. Bertinianus autem, differre figuris: et ita Mém. alij, distare figuris. quos sequor. etiam differre figuris, proba.

NOTA CLVERE) nota, apparere, nota esse.

ANTE DEVM DELVBRA) id est ante deorum simulacra et statuas. nam delubrum dictum est quasi delibrum. estque fustis delibratus: id est lignum, cui cortex detractus est: quod venerabantur pro deo. Festus.

TVRICREM. PR. M. C.) Virg. lib. 4. Vidit turicremis cum dona imponeret aris, et c. Macrobius lib. 6.

AT MATER VIRID. SALT.) hunc affectum maternum, matrum omnium communem, ac naturalem erga fetus suos, etiam Oppianus Αχιλλ. α. describit sub finem his verbis. Οἶον δ' ἑλλοιδρίας παρὰ πύργου ἀγαλάσσι Μητρες, οὐκ ἀπαρθε γυναικίαι στενάχοισι Κωκυτῶν, αὐτίκ' ὅ στωαργώεις νομίαι: et c. nam satis est mihi locum indicasse. et item apud Ovid. lib. 4. Fastorum, Ceres amissam filiam lametabili voce requirens, cum vacca vitulum suum raptum gemente comparatur: ut vitulo mugit sua mater ab ubere raptum, et quaerit fetus per nemus omne suos, et c.

BISVLICIS) διγλώσσις, bifidis. ET CREBRA REVISIT) crebra, id est crebro. Virg. Georg. 3. et pede terram Crebra ferit. idem lib. 4. nec fera comansem Narcissum. sic apud Hom. κρατὰ ἀδὲ προ κρατῶν. et similia.

AD STABVLVM) reuisit ad stabulum, honestè dictum, ut illud Terent. He-cy. nunc ad eam visam. idem Lucret. lib. 6. Nam quicumque suos fugitabant visere ad agros, et c. Plautus Menachm. Nunc ad eum inuiso. idem Trucul. Nunc ad amici decimo mense post, Athenas Atticas viso.

PERFIXA) tralatio a iaculatoribus. Sic infra lib. III. Nec gelidi torpet telis perfixa pauoris. NEC TEN. SA. ATQVE H. RORE VIGENTES) quae ex rore vigorem et viridis colligunt. nonnulli tamen legi malunt, virētes. non admodum dissimile est illud supra, Inuitant herbae gemmanes rore recenti. cum hoc loco congruit ille Virg. Georg. 3. Non umbrae altorum nemorum, non mollia possunt Prata mouere animum, nec qui per saxa volutus furior electro campū petit amnis, et c. DERIVARE QVEVNT ANIM.) sic omnes quidam ferè habent libri manuscr. et vulg. quae scriptura si recta est, deriuare, positum videtur translate pro auocare, et auertere. Sed locus est mihi valde suspectus. Itaque olim in prima editione cum in duobus libris manuscriptis reperissem scriptum. Deriuare queunt aio, cumque saepe me antea hic locus cruciasset, quod putabam Latinos ita loqui non solere deriuare animum, pro auocare animum a molesta aliqua cogitatione, aut cura: existimaram hac scriptura attentè considerata legendum, ut ego in prima et secunda editione imprimendum curavi, Deriuare queunt aliò. neque me mea coniecturae ne nunc quidem poenitet. deriuare autem, hoc est conuertere aliò, quo modo loquitur lib. 4. sub extr. atque alic conuertere mentem: vel traducere aliò, quo modo ibid. Aut aliò posis animi traducere motus. Deriuare enim aliò, seu in aliam rem, seu in aliam personam, et sitatum bonis scriptoribus. Terent. Phorm. atque ex crimine hoc Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram deriuem senis? M. Tull. lib. 1. accusat. aliò responsonem suam deriuauit. idem pro Milone. Dicam enim non deriuandi criminis causa, sed ut factum est. idem lib. accus. 4. Quid est quamobrem putes te tuam culpam non modò deriuare in alium, sed communicare cum altero posse. CVRAQVE LEVARE) sic habent libri veteres: alij, curamque leuare. quamquam parum refert utro modo scribatur.

AGNIQVE PETVLCI) petulantes et petulci appellantur (inquit Festus) qui proteruo impetu, et crebro petunt laedendi alterius gratia. Virg. Georg. 4. neque oues, haedique petulci Floribus insultent. citat Macrobius lib. 6.

BALANTVM PECVDÉS) *ovcis, sic autem esse legendum, non, ut habent libri vulgati, Balatum pecudis, arguunt veteres codices. sic Virg. lib. 1. Georg. Balatumque gregem fluuium mersare salubri. Idem lib. 3. Quin etiam ima dolor balantum lapsus ad ossa. Putaueram tamen olim legendum Balanteis pecudes. sic enim ferè idem Lucretius loquitur lib. VI. etiam pecudis balantibus ægor. Sed nunc, balantum, malò. propius enim ad scripturam antiquam accedit.*

QVOD NATVRA REPOSCIT) *quidam docti legendum censent, quoad natura reposcit, præterea quidam libri vulgati habent, quod natura peposcit.*

VBERA LACTIS) *vbera lactea, supra lib. 1. lanigera quali sunt vbera lactis. POSTREMO QVODVIS) sic Stoici. M. Tull. lib. 2. Acad. Stoicum est id quidem, nec admodum credibile, nullum esse pilum omnibus rebus talem, qualis sit pilus alius: nullum granum. hæc refelli possunt: sed pugnare nolo. ad id enim, quod agitur, nihil interest, omnibus ne partibus visa res nihil differat, an internosci non possit, etiam si non differat. Idem ibid. Vidés ne ut in proverbio sit ouorum similitudo: tamen hoc accepimus, Deli fuisse complureis, saluis rebus illis, qui gallinas alere solerent. hi cum ouum inspexerant, quæ id gallina peperisset, dicere solebant.*

PINGERE) *variare, ornare. translatio.*

TELL. GREM.) *Virgil. lib. 2. Georg. Coniugis in gremium lætæ descendit.*

MOLLIBVS) *molles vndæ dicuntur, quia facile cedunt aliis corporibus. Virg. Æneid. 10. Accepit venientem, et mollibus extulit vndis. sic iterum Lucret. lib. 1. Quam cum mollis aquæ fertur natura repente Flumine abundanti, &c.*

LITORIS INCVRV) *hunc versum profert Nonius in voce lauit, ut probet, hoc verbum à veteribus usurpatum esse in tertia coniugatione. quod item admonuimus in comm. Horatianis ad. Oden. 3. lib. 2. Verumtamen in cod. Bertin. et Vaticano, scriptum est, bibulam pauit æquor arenam. Atque ita hic reponendum esse censeo, reclamante atque inuito Nonio, pauire autem, est ferire. M. Tullius lib. 2. de diuinatione. sed quia cum pasuntur, necesse est aliquid ex ore cadere, et terram pauire, terripauium primo, post terripudium dictum est, &c. Quod si hæc scriptura, quam secutus sum, Nonij auctoritate et testimonio non niteretur, ego eam reiecissim. quamquam, ut dicam quod sentio, et iam antea satis ostendi, Nonij auctoritas non semper, neque vbiuis mihi grauis est: ut neque hoc loco.*

BIBVLAM ARENAM) *Virgilius Georg. 1. Collectum humorem bibula deducit arena.*

VOLITARE) *moueri, ferri. translatio.*

Perfacile est iam animi ratione exfoluere nobis,
Quare fulmineus multo penetratior ignis,
Quam noster fluat è tedis terrestribus ortus.
Dicere enim possis, cælestem fulminis ignem,
Subtilem magis è paruis constare figuris:
Atque idèò transire foramina, quæ nequit ignis
Noster hic è lignis ortus, tedaque creatus,
Præterea lumen per cornu transit: at imber
Respuitur. quare? nisi luminis illa minora

Corpora sunt, quàm de quibus est liquor almus aquarum?
Et quamuis subitò per colum vina videmus
Perfluere. at contrà tardum cunctatur oliuum,
Aut quia nimirum maioribus est elementis:
Aut magis hamatis inter se, perque plicatis.
Atque idèò fit, ut non tam deducta repente
Inter se possint primordia singula quæque,
Singula per quouisque foramina permanere.

PERFACILE EST IAM) *sic excudendum curavi, cum à vulgatis abisset particula, iam. quod et alij καὶ οὐκ post secuti sunt, quasi vulgatum.*

RATIONE ANIMI) *id est intelligentia. supra lib. 1. Nec, ratione animi quam quisquam possit apisci. M. Tull. lib. 1. de inuent. rhet. Nec ratione animi quicquam, sed pleraque viribus corporis administrabant.*

PENETRALIOR IGNIS) *sic habet cod. Bertinianus et Memm. vulgati autem, penetratius, mēdo se. penetratius autē actionem significat, ut aliàs notauimus.*

E TEDIS) *teda sextum genus est arborum cognatarum, quæ picem, et resinam gignit. sunt enim hæc sex, pinus, pinaster, abies, picea, larex, teda. lege Plin. lib. 16. cap. 10. CÆLESTEM FVLMINIS IGNEM) cod. Bertinianus et Memmian. habent, cælestis fulminis ignem.*

NOSTER HIC È LIGNIS) *sic restitui secutus codices Ald. antiquos, Vicetinos, Parisiens. Lugdunens. quibuscum consentiunt manuscripti, Bertinian. et Memm. iam hic, pronomen quin breue sit, non dubium est. Virg. lib. 4. Æneid. Solus hic inflexit sensus, &c. PER CORNY TRANSIT) sic habent lib. manuscripti tres: quibuscum congruunt vtrique Aldini, vicet. Paris. Floren. sed codex Bertinian. cornum. per cornu autem, siue cornum, laternam corneam intellige.*

ET QVAMVIS SVBITO) *id est, quantumvis subitò.*

PER COLUM) *colum, vas ad colandum aptum, ex lapide, aut argilla.*

AUT MAGIS HAMATIS) *quæ αἰσθητικῶς nominat Epicurus.*

PERQUE PPLICATIS) *et valde perplexis. mensis: ut, inq; peditis, conq; globatis, et simil. NON TAM DEDUCTA) sic legendum, non, diducta. atque hanc scripturam confirmant codices, vatic. Bertin. et excusi vicetini, ac Paris. deducta autem interpretor, subtilia, atque attenuata. Virg. deductum dicere carmen. Asfan. respondit voce deducta. Pompon. vocem deducas oportet, ut mulieris videantur verba. lege Macrob. lib. 6 Saturn. Alij, diducta, probant: et interpretantur, distracta. quam scripturam, tanquam mendosam, reiicio: neque eorum, qui eam tuentur, me monet auctoritas, quia ut hanc scripturam scio esse veram, et rectam: ita illos exploratum habeo pingue esse, atque hebetere, et, quod peius est, quòdque vel optima ingenia, et subtilissima iudicia corrumpit, malevolentia, et liuore suffusos. SINGVLA QVÆQVE, SINGVLA) παρὰ μόρια, ut apud Virg. Sileno. timidisque superuenit Ægle, Ægle naiadum pulcherrima.*

Huc accedit, uti mellis, lactisque liquores
Iucundo sensu linguæ tractentur in ore.

At contrà tetra absinthi natura, ferique
 Centauri fædo pertorquent ora sapore.
 Ut faciliè agnoscas, è læuibus, atque rotundis
 Esse ea, quæ sensus iucundè tangere possunt:
 At contrà quæ amara, atque aspera cumque videntur,
 Hæc magis hamatis inter se nexa teneri,
 Propterea que solere vias rescindere nostris
 Sensibus, introitūque suo perumpere corpus.
 Omnia postremò bona sensibus, & mala tactu,
 Dissimili inter se pugnant perfecta figura:
 Ne tu fortè putes serræ stridentis acerbum
 Horrorem constare elementis læuibus æquè,
 Ac mufæa mele, per chordas organici quæ
 Mobilibus digitis expergefacta figurant:
 Neu simili penetrare putes primordia forma
 In næreis hominum, cum tætra cadauera torrent,
 Et cum scena croco Cilici perfusa recens est,
 Araque Panchæos exhalat propter odores:
 Néve bonos rerum simili constare colores
 Semine constituas, oculos qui pascere possunt:
 Et qui compungunt aciem, lacrymaréque cogunt:
 Aut fœda specie turpes, tætrique videntur.
 Omnis enim, sensus quæ mulcet, causa, iuuatque,
 Haud sine principali aliquo læuore creata est:
 At contrà quæcunque molesta, atque aspera constat,
 Non aliquo sine materiæ squalore reperta est.

HVC ACCEDIT, VTI M.) aliis argumentis ab effectis, seu exemplis
 potius, docet, prima corpora non iisdem figuris omnia esse prædita.

TETRA ABSINTHI NAT.) supra lib. I. Sed veluti pueris absinthia
 tetra medentes, cum dare conantur, & c. FERIQUE CENT.) & feri cen-
 taurij natura: id est centauréum, seu centaurium productis iis syllabis, quæ sunt ante
 ultimas. Ferum autem appellat propriè, respiciens Chironè Cætaurum partim equum,
 partim hominem: & ita immanem, agrestem, & non humanum. Centaurium (in-
 quit Festus) medicamentum à Chirone centauro inuentum. Virgil. Georgic. 3 graue
 olentia centauréa. Lucret. lib. 4. Abrotonique graues, & tristia centauria.

PERTORQUENT ORA) id est efficiunt, vt, qui ea gustat, ac mandit, os
 distorqueat: quemadmodum aiunt, eos, qui herbam Sardoâ degustarint, ore distor-
 to mori: vnde risus sardonius. Hom. ὀδυρόν. Σαρδόνιον δὲ ἐρύλασσε.

QUÆ AMARA) in voce, quæ, diphthongus æ, corripitur, neq; eliditur. quod
 sepe fieri solere admonuimus in comment. Horat. quæ amara, & c. cumque, pro
 quæcumque amara, & c. tmefis. VIAS RESCINDERE) sic habent duo
 cod. manuscr.

edd. manuscr. & typis excusi Paris. Florent. vni Lugdun. al. restringere.

SERRÆ STRID. ACERB. HORR.) acerbum horrorem, tralatio est à
 gustandi sensu, ad auditum. Nam acerba sunt, quæ sunt linguæ & palato ingrata
 propter insitam immaturitatem: serræ horror autem non gustatum: sed auditum of-
 fendit. M. Tull. lib. 5. Tuscul. surdi vocem citharædi non audiunt: ne stridorem qui-
 dem serræ audiunt, cum acuitur. MVSÆA MELE) cantilenas musicas.
 sic cycnæa mele dicit sexta abhinc pagina: Et cycnæa mele, phœbeaq; Dædala chor-
 dis. vox Græca, vnde poetæ melici, qualis Simonides. Plin. lib. 7. cap. 24. inuen-
 ta memoria est à Simonide melico. de quo Quintil. lib. II. cap. 2. videntur autem hi
 poetæ, melici appellati, quod eorum carmina non ad lyram, sed ad alia organa mu-
 sica canerentur. Idem Lucret. lib. 5. modò organici melicos peperere sonores.

ORGANICI) qui digiti pulsantes organorum chordas, seu nexuos, suauis in-
 de eliciunt sonos. Idem lib. 5. modò organici melicos peperere sonores. quem locum
 iam iam protuli. MOBILIBVS DIGITIS) sic legendum, non, nobilibus.

EXPERGEFACTA) excitata. FIGVRANT) conformant, seu de mouis.
 SCENA) scio, hoc nomen passim in veteribus marmoribus & membranis scri-
 bi cum diphthongo æ, scena: verumtamen vsus secutus sum, præsertim cum sit
 Græcum σκηνή: n, autem vertatur in e, longum.

CROCO CILICI) crocum Cilicium laudatur, vt oleum Venafranum, vi-
 num Falernum. Ouid. Fast. 4. Tèrque lauet nostras spica Ciliffa comas. Plin. lib. 27.
 cap. 6. prima nobilitas est croco Cilicio in Coryco, & c. perfundeatur autem scena
 croco. Horat. epist. ad August. Rectè, necne crocum, florésque perambulet Attæ Fa-
 bula, si dubitem, clament peruisse pudorem, & c.

PANCHÆOS) Arabicos. Virg. Georg. 4. Panchæis adolefcunt ignibus aræ.

PASCERE) hoc est delectare. tralatio. sic Terent. Phorm. restabat aliud nihil,
 nisi oculos pascere, sectari. in ludum ducere, & reducere. Virg. lib. 4. Æneid. atque
 animi pictura pascit inani. Lucr. lib. 1. pascit amore auidos inhians in te dea visus.

TVRPES, TETRIQUE VID.) nonnulli legunt, fædi, turpésque: in qui-
 busdam libris scriptum est, turpes, olidiq; sed hoc, olidi, deprauatū esse puto: alibi,
 cali, ego ex hac vitiatâ scriptura libenter fecerim, turpes, fædique.

OMNIS ENIM, SENSVS QUÆ MVLCET CAUSA, IVVAT-
 QVE) in eo codices manuscrip. secuti sumus, quod, mulcet, reiecto illo, multat, ex-
 cudendum curauimus: (quamquam nonnulli habent, mulcat,) quibuscum consen-
 tiunt vulgati Veneti antiq. Vicetini, Parisiens. in hoc non sum secutus, quod habent,
 cumque videntur, vitiosè, non, vt legendum est, causa, iuuatque.

HAUD SINE PRINC. AL. LÆVORE) sic legebat hunc versum
 Pontanus, & ita habent cod. Aldini antiq. & Parisiens. ita denique emendatum
 est ad oras codicum Lugdunensium: læuorem principalem, intellige, læuorem pri-
 morum corporum, seu principiorum, vt contrà statim dicit, materiæ squalorem.
 vsus est eadem voce lib. 5. Scire licet cali quoque idem, terræque fuisse Princî-
 piale aliquod tempus, cladémque futuram.

AT CONTRA, QUÆCVMQVE) sic legendum, & ita habent cod. Al-
 dini, & Vicetini antiq. & Paris. & aliquot manuscripti. Post versum proximum
 in omnibus vulgatis libris, (Aldinos, & Vicetinos excipio) reperiuntur duo ver-
 sus inepti, & superuacanei. Itaque eos reieci, præsertim cum absint à manuscrip.
 & in codice Iouiani Pontani deleti sint. Cum hoc scripissim, triennio post barba-

*rus homo idē se fecisse, hoc est, hos versus delensisse dicit. Potestne vlla describi ma-
ior impudentia? sed quid queror de hoc loco? vbi non est sui similis?*

Sunt etiam quæ iam nec læuia iure putantur
Esse, nec omnino flexis mucronibus vnca:
Sed magis angululis paullum prostantibus: & quæ
Titillare magis sensus, quàm lædere possunt:
Fæcula iam quo de genere est, inulæque sapores.
Denique iam calidos igneis, gelidamque pruina,
Dissimili dentata modo compungere sensus
Corporis, indicio nobis est tactus vterque.
Tactus enim, tactus, (prò diuūm numina sancta,)
Corporis est sensus, vel cùm res extera sese
Insinuat, vel cùm lædit, quæ in corpore nata st:
Aut iuuat egrediens genitales per Veneris res:
Aut ex offensu cùm turbant corpore in ipso
Semina, confunduntque inter se concita sensum:
Vt si forte manu quamuis iam corporis ipse
Tute tibi partem ferias, æquè experiare.
Quapropter longè formias distare necesse st
Principiis: varios quæ possint edere sensus.
Denique quæ nobis durata, ac spissa videntur,
Hæc magis hamatis inter sese esse necesse st,
Et quasi ramosis altè compacta teneri:
In quo iam genere in primis adamantina saxa
Prima acie constant, ictus contemnere fueta:
Et validi silices, ac duri robora ferri,
Æræque, quæ claustris restantia vociferantur.
Illa autem debent ex læuibibus, atque rotundis
Esse magis, fluido quæ corpore liquida constant.
Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque:
Et procursus item in procliue volubilis exstat.
Omnia postremò, quæ puncto tempore cernis
Diffugere, vt fimum, & nebulas, flammæque, necesse st,
Si minus omnibu' sunt è læuibibus, atque rotundis:
At non esse tamen perplexis endopedita,
Pungere vti possint corpus, penetrareque saxa.
Nec tamen hæerere inter se: quod quisque videmus
Sensibus esse datum: facile vt cognoscere possis
Non è perplexis, sed acutis esse elementis.

Sed quòd amara vides eadem, quæ fluuida constant:
Sudor vti maris est: minimè id mirabile habendum.
Nam quod fluuidum est, è læuibibus, atque rotundis
Est: at læuibibus, atque rotundis mista doloris
Corpora: nec tamen hæc retineri hamata necessum st.
Scilicet esse globosa, tamen cùm squalida constant:
Prouolui, simul vt possint, & lædere sensus.
Et quo mista putes magis aspera læuibibus esse
Principiis, vnde est Neptuni corpus acerbum:
Est ratio fecernundi, seorsumque videndi.
Humor dulcet, vbi per terras crebrius idem
Percolatur, vt in foueam fluat, ac mansuescat.
Linqvit enim superà tætri primordia viri
Aspera: quo magis in terris hærescere possunt.

SVNT ETIAM, (QVÆ) Etiam corpuscula quædam esse dicit media inter
lenia, & aspera. (ANGVLVLIS) in libris vulgatis, & manuscrip. scriptum
reperi partim angellis, partim angululis, quod idem valet.

TITILLARE) τὸ πάλσι, tralatio. nam titillare est certæ partis corporis hu-
mani contactu, nempe eius, quæ sub aliis est, risum vel inuito excitare. itaque solus
homo titillatur. hic autem translata posuit pro eo, quod est, contactu neque prorsus
iucundo, neque planè aspero, & molesto, sensus hilarare, & quasi diffundere.

FÆCVLA IAM QVO DE G.) Horat. satyr. 8. lib. 2. acria circum Ra-
pula, lactuca, radices: qualia lassum Peruellunt stomachum: siser, alec, fæcula Coa.

INVLÆQVE SAPORES) sic restitui ex auctoritate duorum cod. manu-
script. tametsi Bertinianus habeat, inuia: Memmianus, initia, non, inulæ. sed culpa
est scriptorum librorum, qui scribebant interdum l, pro i, & contra, i, pro l. Inu-
lam Horatius & Plinius dicunt amaram. Horat. satyr. 8. lib. 2. Erucas virideis, inu-
las ego primus amaras Monstravi incoquere. duo alij item manuscripti habent, vi-
ciaque sapores. vicia leguminis genus. Virgil. Georgic. 1. Aut tenues fetus vicia,
tristisque lupini. vulgari ferè omnes habent, vni que sapores.

DISSIMILI DENTATA) sic habet quinque lib. manuscr. & ita legendū,
non, vt vulgò, tentata. TACTVS VTERQVE) tactus ignis, & pruinae. qui-
dam doctus legendum putat, tactus vtrique, id est tactus vtriusque.

TACTVS ENIM, TACT.) τὰ κρῶν, vt sup. prin. lib. 1. Te, Dea, te fugiūt vti,
PRO DIVVM NVMINA SANCTA) prò dij immortales, pro diuūm
atque hominum fidem. his exclamationibus vti solemus in indignationibus, quasi
hominibus diffisi ad Deos confugientes. M. Tull. in Lælio. Nam quis est, prò Deūm
fidem, atq; hominum, qui velit, vt neque diligit quemquam, neq; ipse ab vllō dili-
gatur, circumfluere omnibus copiis, & c. innumera sunt alia apud Plaut. & Terēt.
exempla. sic idem Lucret. in seod. lib. Nam prò sancta Deūm tranquilla pectora pa-
ce, Quæ placidum degūt æuūm, vitāq; serenam, & c. Quòd autem ad huius sac-
sententiam attinet, supra lib. 1. docuit, tactum, sensum esse maxime corporis propriū
ibi. Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest res: contra inane neque facere

quicquam, neque pati posse, sed duntaxat motionem, seu motionis facultatem corporibus præbere: quod his verbis docuit Epicurus, τὸ δὲ κινῶν αὐτὴ κίνησις, οὐτὲ παρὰ δυνάμει, ἀλλὰ κίνησις αὐτῶν δι' ἑαυτῶν ὅτις ἑαυτὰ κινεῖται.

AVT EX OFFENSU) sic legendum, & ita habent quattuor libri manuscripti. vsus est eadem voce sup. Nec foret offensus natus, nec plaga creata.

CVM TURBANT) id est turbas excitant, ut accipiamus absolute, quomodo & sup. Corpora, quæ in scelis radiis turbare videntur, ad quem locum lege, quæ annotata sunt, vel coniunge cum voce, sensum, quæ sequitur, hoc modo: cum semina turbant & confundunt sensum, ut sit ἐερρηπλον.

VAR. EDERE SENSU) Amicus quidam meus legi posse putabat, varios reddere sensus. Ego nihil muto, ledere sensus autem plane mendosum est.

HAMATIS) M. TULL. lib. 2. Acad. ut ille, qui asperus, & læuibus hamatis, vincinatisque corporibus concreta hæc esse dicat, interiecto inani.

ET QVASI RAMOSIS) sic restitui secutus codicem Bertinianum, & alios duos manuscriptos. nam ceteri vet. & vulgati, habent per ramos.

ICIUS CONTEMNERE. SVETA) sic Plin. de adamantib. lib. 37. cap. 4. incudibus deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum utrinque dissiliet, & c. Virgil. lib. 6. Porta aduersa ingens, solidoque adamante columna, vis ut nulla virum, non ipsi excindere ferro Calicola valeant. Itaque adamas ex re dictus, quod nulla vi domari, hoc est vinci, aut frangi possit: à verbo δαμάω, seu δαμάω, quod domare significat: & particula priuante, α.

ROBORA. FERRI) tralatio est, ab inanimato ad aliud inanimatum. nam robur proprie de quercu dicitur. sic sup. Robore cum in saxi franguntur.

CLAVSTRIS RESTANTIA) vectibus, aut clauibus resistentia, sonitum edunt. quidam legunt, quæ claustris exstantia, & interpretatur, æra, quibus portæ sunt inductæ, atque operatæ. Sed præstat lectionem receptam tueri: & per æra intelligere vel cornices, quibus fores pulsantur, ut placet Adr. Turnebo (κορῶνας appellant Græci) vel cardines ahenos, quod ille magis probat.

ILLA AVTEM DEBENT) sic legendum, non, illa quidem.

ESSE MAGIS, FLUIDO QUÆ CORPORE LIQ. C.) sic habent omnes fere vulgati, quibuscum consentiunt duo manuscripti. sed cod. Scip. Tertij, & Faëri habent: Esse magis, liquido quæ corpore fluida constant.

NEC RETINENTVR ENIM) inter hunc versum & superiorem interpositus fuerat à nescio quibus hominibus versus & illepidissimus, & ab huius loci sententia alienissimus. Namque papaueris haustus item est facilis, quod aquarum eum ego deleui. sententia autem huius loci hæc est. ea (inquit) ex læuibus, & rotundijs principijs constant oportet, quæ sunt liquida, & fluida. cui rei argumento est, quod eorum glomeramina quæque, id est corpuscula globosa, & rotunda, seu particula glomeris in morem globosæ, non retinentur inter se, id est non coherent inter se. neque manent constipatæ, aut compactæ. ET PROCURSVS ITEM) id est, & cursus eorum productus, & porrotenus continuatus, item, id est similiter, in proclivem, & prouolui locum volubilis est. similiter autem, nempe ut glomeramina inter se non retinentur. procurrere, est porro currere, ut progredi, proferre, & c. porro gradi, & porro ferre, seu in publicum gradi, & in publicum ferre. in quibusdam libris tamen scriptum reperi: Et percursus item. Ne hoc quidem reticebo, à codice Bertiniano abesse præpositionem, in, quæ est ante nomen, proclive. quæ scriptura si cui place-

bit, proclive, erit aduerbium. neque est quod quemquam moueat syllaba vltima. nam breuem esse licet cuius modi est in his, sublime volantes, superne gubernata, & simil.

PUNCTO TEMPORIS) id est breuissimo tempore. puncto, participium est. alij legunt, puncto tempore. ego nihil muto. Sic supra eod. libro. Nonne vides etiam patefactis tempore puncto Carcerib. & c. & lib. 4. Iamne vides igitur, quam puncto tempore imago Ætheris ex oru ad terrarum accidat oras?

SI MINVS OMNIBVS SVNT) Muretus legendum putat, si minus omnibus sunt: non, ut vulgò, si minus omnia sunt, cui assentior. Nam supra dixit, Omnia postremo, ut hic iterare eandem vocem, sit τωπλογαί. PVNGERE VTI) in quibusdam libris scriptum est, Pandere: in nonnullis impressis, pangere: utrumque mendosè. NEC TAMEN HÆRERE, & c. huc versum, & duos, qui deinceps sequuntur, δὲ ἐπιζῶ, ac delendos censeo, tanquam inculcatos, adulterinos, neque Lucretianos germanos. quod cur ita sentiam, cum possim pluribus alijs argumentis firmissimis probare, his tribus contentus sum: quorum, hæc est primum, quod sint superuacanei: alterum quod sententiam corrumpat: tertium, quod horum versus scriptor dicat cognosci posse, res illas, fumum, nebulas, flammæ, & simil. constare ex acutus elementis, cum dicere debeat, ex læuibus & rotundis. nam acuta elementa in iis rebus locum non habent. SED QVOD AMARA) occurrit tacite obiectioni. poterat enim quissiam dicere: si, quæ fluida sunt, ea constant primordiis læuibus, & rotundis: amara autem, & cetera, quæ lædunt sensus, ex asperis, hamatis, & squalidis, quid aqua marina fiet, quæ liquida est simul, & amara?

SVDOR VTI MAGIS EST) Sudor maris, id est, aqua marina. Empedocles est hoc. Nam Empedocles dicebat, mare esse sudorem terræ, ut testatur Aristot. lib. 2. μετεωρ. cap. 3. cum reprehendens, his verbis, ὁμοίως δὲ γὰρ οἱ καὶ εἰς εἰπῶν ἰδρωτὰ τὸ γῆς εἶναι πῦρ. διὰ τὰς αἰτίας τὰς αἰφῆρας εἰρηκταί, καὶ διὰ τὸ ἐμπροσθεν. ὡς εἰς πῦρ σιν γὰρ οὕτω εἰπῶν, ἵστας εἰρηκεν ἰκανῶς ἢ γὰρ μεταφορῶς, πῦρ κινῶν. ὡς εἰς δὲ τὸ γῆρας πῦρ οὐχ ἰκανῶς, id est similiter autem ridiculum est etiam, si quis, cum dixerit terræ sudorem esse mare, existimet se plani & manifesti aliquid dixisse: quemadmodum Empedocles. Nam ad poesin quidem ita locutus, satis dixit: sed ad cognoscendam maris naturam, parum, MINIME ID MIRABILE HABENDVM) sic habent plerique codices typis excusi: quos secutus sum. nam manuscripti hoc loco deprauati sunt. ex quibus quidam cum alius vulgatis congruentes, habent, mirabile cuiquam: alij mirabile debet. ex qua scriptura vitiosa, facere ausim, mirari debes. NAM QVOD FLVVIDVM EST) hic, m. non eliditur. qua de re supra diximus lib. 1. Respondet autem iis, quæ obiecta fuerant, hoc modo. non est quod quisquam miretur, eadem interdum esse & amara, & fluida: quamuis dixerimus fluida constare à læuibus, & rotundis elementis: amara, ex asperis, squalidis, & molestis. Nam in his quæ sunt amara simul & liquida, dicendum est primordiis rotundis, palitis, & læuibus esse admista quædam doloris & molestie corpora, id est horrida, aspera, & squalida: quo fit ut prouolui possint simul, & sensus ledere.

DOLORIS CORPORA) id est aspera, & squalida.

NEC TAMEN HÆC RETINERI HAMATA) id est nec tamē hæc, hamata, inter se retineri, & hæreere necesse est. sic supra locutus est. Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque.

SCIL CET ESSE GLOBOSA, TAMEN CVM SQVAL. CONS.) sic habent omnes libri & manuscr. & typis excusi: neque est quod quisquam du-

bitet de integritate scripturæ. scilicet autem, positum pro scire licet: vt apud Terent. Heaut. scilicet facturum me esse. ibid. Continuo iniectis verba tibi Dromonem scilicet, sic apud Plautum, videlicet, pro, videre licet, in Rudente. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit. ibidem paullo post. Videlicet illum fuisse nequam adolescentem, qui illico, & c. sic idem Lucret. sup. Esse videlicet in terris primordia rerum: Quæ nos, & c. Ita totius huius loci hæc sententia est. Scire licet, ea principia, ex quibus constat aqua marina, esse globosa, cum tamen constent, id est sint, squalida. debet autem distinctionis nota scribi post vocem, globosa, vt, tamen cum, sic intelligamus, quasi dictum sit, cum tamē. VNDE) a quibus, nempe principiis asperis.

EST NEPT. CORP. ACERB) id est, aqua marina, salsa, & amara est, infra eod. lib. Hic si quis mare Neptunum, Cereremque vocare Constituet fruges, & Bacchi nomine abuti Mauult, quam laticis proprium proferre vocamen: Concedamus, vt, & c. Arnobius lib. III. aduersus genteis, traditum esse à veteribus scribit, Neptunum esse appellatum ex eo quod aqua nubat terræ. Cicero verò lib. 2. de nat. deorum, à nando, acerbum improprie posuit, pro amaro: vel acerbum intellige, lingue iniucundum, ingratum, ac molestum, vt sup.

EST RAT. SECERN.) id est ratio & via est aliqua secernendi eius, quod dulce est, ab eo quod est amarum. HVM. DVLCET, VBI, & c.) si vulgarit, & receptam scripturam tuebimur, humor dulcis, hic erit ordo: ita (subintellige) vt humor dulcis in foueam fluat, & mansuescat, vbi idem humor, nempe dulcis, crebro percolatur, id est permanat, & pertransit, vt, & c. sed videtur legendum, Humor acerbus: vt sit hic ordo, vbi humor acerbus percolatur crebrius ita, vt, & c. vel, vt quidam existimat male de me meritis, Humor dulcit, vbi & c. vel, Humor dulcet. dulcet autem, seu dulcit, id est, dulcescit, vt idem ille notat. cur enim cuiquam, quantumlibet improbo atque iniusto. suum eripiam? nisi forte hoc quoque illi alienum est, non suum. humor porro, nempe, salsus, & marinus. Licet etiam, vt mihi videtur, legere, Percolatus, vt sit hic ordo verborum. Est ratio secernendi humoris salsi, ab eo, qui dulcis est, vbi, id est, quando, humor, (marinus scilicet) crebrius idem percolatus, ita, vt in foueam fluat, & mansuescat, dulcit, siue dulcet, id est dulcescit, quod si cui placebit, sic erit distinguendum, seorsumq; videndi: Humor dulcit vbi, per terr. crebrius idem Percolatus, & c. LINQ. EN. SVP. TÆT. & c.) Nā aqua marina, inquit, superā, id est in superiore parte terræ, linquit primordia tætri viri, id est humoris naturalis marini Ita autem legendum esse, quemadmodum excudendum curauimus, vincunt lib. tres manuscr. & Ald. antiq. & Paris. nisi quod in Paris. & vno manuscr. legitur, Liquit enim tætri superā prim. Prisc. autem lib. 6. hunc versum paullo aliter profert. sic enim ille, Liquit enim superā tætri vestigia viri, sed vel aliud agebat Prisc. vel scriptoris librarij peccatum est.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit, primordia rerum
Finita variare figurarum ratione.
Quod si non ita sit: rursus iam semina quædam
Esse infinito debent corporis auctu,
Namque in eadem vna quouis quois breuitate
Corporis, inter se multum variare figuræ.

Non possunt. fac enim minimis è partibus esse
Corpora prima: tribus, vel paullo pluribus auge.
Nempe vbi eas parteis vnus corporis omneis
Summa atque ima locans, tramutans dextera læuis,
Omni modis expertus eris, quam quisque det ordo
Formai speciem totius corporis eius:
Quod superest, si fortè voles variare figuras:
Addendum parteis alias erit. inde sequetur.
Adsimili ratione, alias vt postulet ordo,
Si tu fortè voles etiam variare figuras.
Ergo formai nouitatem, corporis augmen
Subsequitur. quare non est vt credere possis,
Esse infinitis distantia semina formis,
Ne quædam cogas immani maximitate
Esse, supra quod iam docui non posse probari.
Iam tibi Barbaricæ vestes, vestes, Melibœaque fulgens.
Purpura, Theffalico concharum tincta colore: &
Aurea pauonum ridenti imbuta lepôre
Sæcla, nouo rerum superata colore iacèrent:
Et contemptus odor myrrhæ, mellisque sapes,
Et cynéa mele, Phœbéaque dædala chordis
Carmina, consimili ratione oppressa silerent.
Namque alijs aliud præstantius exoreretur.
Cedere item retrò possent in deteriores
Omnia sic parteis, vt diximus in meliores.
Namque alijs aliud retrò quoque tætrius esset
Naribus, auribus, atque oculis, orisque sapor.
Quæ quoniam non sunt in rebus reddita, certa &
Finis vtrunque tenet summam: fateare necesse est
Materiem quoque finitis differre figuris.
Denique ab ignibus ad gelidas, hiemisque pruinas,
Finitu est, retròque pari ratione remensu est.
Finit enim calor, ac frigus, mediisque tepores
Inter vtrumque iacent, explentes ordine summam.
Ergo finita distant ratione creata:
Ancipiti quoniam mucrone vtrunque notantur,
Hinc flammis, illinc rigidis infessa pruinis.

EX HOC APTA FIDEM DV.) ex hoc apta, id est pendetis, & auctu
ad hunc, vel huic connexa: etiam ex hoc ipso fidem, hoc est argumentum, & probatione,

aliorum libidine infesta: mare prædonibus, seu piratis infestum, pro infestatum. sed. Adr. Turn. cuius iudicium plurimi, ut de beo, facio, ait, scripturam antiquorum codicum defendi posse, si intelligamus, infessa pruinis, dictum pro fessa in pruinis. i. deficientia in pruinis: seu finita pruinis, seu fatigata pruinis. quod concoquere non possum.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit, primordia rerum,
Inter se simili quæ sunt perfecta figura,
Infinita cluere. etenim distantia cum sit
Formarum finita, necesse est, quæ similes sint,
Esse infinitas, aut summam materiai
Finitam constare: id quod non esse probavi.

EX HOC APTA FIDEM DUCIT) sic supra, non longè admodum, Quod quoniam docui, perg. conn. rem, q. Ex h. apta fid. ducat, pr. r. Finita var. & c. & M. Tull. Tusc. lib. 5. Fulgentem gladium è lacunari seta equina aptum demitti iussit. idem Acad. lib. 2. mundus undique ex se aptus. Idem de Fini lib. 4. ordo rerum conseruatus, & omnia inter se apta, & connexa. Ab hoc loco incipit docere, cuiusque figuræ primordia inter se similia, esse infinita, quod hoc modo probat. dissimilitudo, seu distantia figurarum, finita est, ut antè probatum est. at si similes principiorum figuræ, erunt etiam finitæ: fiet, ut summa materia sit finita. hoc falsum (cōtrarium enim supra probatum est) ergo & illud.

ETENIM DISTANTIA, & c.) nō adscripsissem in hac tertia editione hoc quiddam leue, sic esse scriptum in tribus lib. manuscriptis, Vaticano, Memm. & Bertiniano, nisi homo barbarus, & quod grauius est, insignitè impudens, & contumeliosus, post meas duas editiones, contendisset, hunc versum ita legendum & scribendum, Infinita cluere. enim distantia cum sit, & c. cui neminem doctum & sanum crediturum puto. Est enim versus ipso quidem planè dignissimus, Lucretio verò indignissimus. Quod autem ait, à Marullo factum, etenim, ex, enim: quod erat in manuscriptis: magnum, & impudens mendacium. nam, ut de aliis taccā, liquet mihi deierare, ita scriptum esse hunc versum, ut edidi, in cod. Bertiniano: quem scio nunquam in Marulli manus incidisse. quid est esse sycophantam. si hoc non est, ea conferre & ementiri in alterum, præsertim doctum, & clarum virum, (mitto dicere, mortuum, quo quid sceleratius?) quæ perspicuè falsa sunt?

Quod quoniam docui, nunc suauiloquis, age, paucis
Versibus ostendam, corpuscula materiai
Ex infinito summam rerum vsque tenere,
Undique protelo plagarum continuato.
Nam quòd rara vides magis esse animalia quædam,
Fæcundamque minus naturam cernis in illis:
At regione, locoque alio, terrisque remotis,

Multa licet genere esse in eo, numerumque repleti:
Sicuti quadrupedum cum primis esse videmus
In genere anguimanos elefantos, India quorum
Milibus è multis vallo munitur eburno,
Ut penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
Vis est: quarum nos perpauca exempla videmus.
Sed tamen id quoque uti concedam: quam lubet esto
Vnica res quædam natiuo corpore sola,
Quoi similis toto terrarum non sit in orbe:
Infinita tamen nisi erit vis materiai,
Vnde ea progigni possit concepta: creati
Non poterit: neque, quod superest, procreescere, aliq̄te.
Quippe etenim sumant oculi, finita per omne
Corpora iactari vnus genitalia rei:
Vnde, vbi, qua vi, & quo pacto congressa coibunt
Materiae tanto in pelago, turbæque aliena?
Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:
Sed quasi naufragiis magnis, multisque coortis
Disiectare solet magnum mare, transtra, gubernas,
Antennas, proram, malos, tonfasque natanteis,
Per terrarum omneis oras fluitantia a plustra
Ut videantur, & indicium mortalibus edant,
Infidi maris insidas, vireisque, dolumque
Ut vitare velint: néve vlllo tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti:
Sic tibi si finita semel primordia quædam
Constitues: æuūm debebunt sparfa per omne
Disiectare æstus diuersi materiai:
Numquam in concilium ut possint compulsa coire:
Nec remorari in concilio, nec crescere adacta.
Quorum vtrumque palam fieri manifesta docet res:
Et res progigni, & genitas procreescere posse.

QVOD QVONIAM DOC. NVNC SVAVIL.) Nunc incipit docere, infinita materiai corpuscula, ab æterno tempore vsque continuata plagarum impulsionem, summam rerum continere, & ita res omneis naturalis singularis ab æterno vsque tempore progignere, & procreare. PROTELO.) id est impulsu, seu tendere, ut interpretatur Donatus in Phorm. vbi hunc versum Lucret profert ad illum locum, Ne te iratus suis sæuè dictis protelet. docetq. protelum dictū esse vel à ætè & iactū, vel ab asiduo telorum iactu. Vtitur eadem voce idem Lucretius libro 4.

*is homo idē se fecisse, hoc est, hos versus delensisse dicit. Potestne vlla describi ma-
ior impudentia? sed quid queror de hoc loco? vbi non est sui similis?*

Sunt etiam quæ iam nec læuia iure putantur
Esse, nec omnino flexis mucronibus vnca:
Sed magis angululis paullum prostantibus: & quæ
Titillare magis sensus, quàm lædere possunt:
Fæcula iam quo de genere est, inulæque sapes.
Denique iam calidos igneis, gelidamque pruina,
Dissimili dentata modo compungere sensus
Corporis, indicio nobis est tactus vterque.
Tactus enim, tactus, (prò diuūm numina sancta,)
Corporis est sensus, vel cūm res externa sese
Insinuat, vel cūm lædit, quæ in corpore nata st:
Aut iuuat egrediens genitales per Veneris res:
Aut ex offensu cūm turbant corpore in ipso
Semina, confunduntque inter se concita sensum:
Vt si forte manu quamuis iam corporis ipse
Tute tibi partem ferias, æquē experiare.
Quapropter longē formas distare necesse st
Principiis: varios quæ possint edere sensus.
Denique quæ nobis durata, ac spissa videntur,
Hæc magis hamatis inter sese esse necesse st,
Et quasi ramosis altè compacta teneri:
In quo iam genere in primis adamantina saxa
Prima acie constant, ictus contemnere sueta:
Et validi filices, ac duri robor ferri,
Æraque, quæ claustris restantia vociferantur.
Illa autem debent ex læuibibus, atque rotundis
Esse magis, fluido quæ corpore liquida constant.
Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque:
Et procurfus item in procliuē volubilis exstat.
Omnia postremò, quæ puncto tempore cernis
Diffugere, vt fumum, & nebulas, flammæque, necesse st,
Si minus omnibus sunt è læuibibus, atque rotundis:
At non esse tamen perplexis endopedita,
Pungere vti possint corpus, penetrarèque saxa.
Nec tamen hæerere inter se: quod quisque videmus
Sensibus esse datum: facile vt cognoscere possis
Non è perplexis, sed acutis esse elementis.

Sed quòd amara vides eadem, quæ fluuida constant:
Sudor vti maris est: minimè id mirabile habendum.
Nam quòd fluuidum est, è læuibibus, atque rotundis
Est: at læuibibus, atque rotundis mista doloris
Corpora: nec tamen hæc retineri hamata necessum st.
Scilicet esse globosa, tamen cūm squalida constant:
Prouolui, simul vt possint, & lædere sensus.
Et quo mista putes magis aspera læuibibus esse
Principiis, vnde est Neptuni corpus acerbum:
Est ratio secernendi, seorsumque videndi.
Humor dulcet, vbi per terras crebrius idem
Percolatur, vt in foueam fluat, ac mansuescat.
Liquit enim superà tætri primordia viri
Aspera: quo magis in terris hærescere possunt.

SVNT ETIAM, QVÆ) Etiam corpuscula quædam esse dicit media inter
lenia, & aspera. ANGVLV LIS) in libris vulgatis, & manuscrip. scriptum
reperi partim angellis, partim angululis, quod idem valet.

TITILLARE) τῆρσιλιζῆ, tralatio. nam titillare est certæ partis corporis hu-
mani contactu, nempe eius, quæ sub alis est, risum vel inuito excitare. itaque solus
homo titillatur. hic autem translata posuit pro eo, quod est, contactu neque prorsus
iucundo, neque planè aspero, & molesto, sensus hilarare, & quasi diffundere.

FÆCVLA IAM QVO DE G.) Horat. satyr. 8. lib. 2. acria circum Ra-
pula, lactuce, radices: qualia lassum Peruellunt stomachum: sifer, alec, fæcula Coa.

INVLÆQVE SAPORES) sic restitui ex auctoritate duorum cod. manu-
script. tamen si Bertinianus habeat, inuia: Memmianus, initia, non, inulæ. sed culpa
est scriptorum librorum, qui scribebant interdum l, pro i, & contra, i, pro l. Inu-
lam Horatius & Plinius dicunt amaram. Horat. satyr. 8. lib. 2. Erucas virideis, inu-
las ego primus amaras Monstravi incoquere. duo alij item manuscripti habent, vi-
ciaque sapes. vicia leguminis genus. Virgil. Georgic. I. Aut tenues fæuis vicia,
tristisque lupini. vulgati ferè omnes habent, vique sapes.

DISSIMILI DENTATA) sic habet quinque lib. manuscr. & ita legendū,
non, vt vulgò, tentata. TACTVS VTERQVE) tactus ignis, & pruine. qui-
dam doctus legendum putat, tactus vtrique, id est tactus vtriusque.

TACTVS ENIM, TACT.) ἡγρον, vt sup. prin. lib. I. Te, Dea, te fugiūt vetti,
PRO DIVVM NYMINA SANCTA) prò dij immortales, pro diuūm
atque hominum fidem. his exclamationibus vti solemus in indignationibus, quasi
hominibus diffisi ad Deos confugientes. M. Tull. in Lelio. Nam quis est, prò Deūm
fidem, atq; hominum, qui velit, vt neque diligit quemquam, neq; ipse ab vilo dili-
gatur, circumfluere omnibus copis, &c. innumera sunt alia apud Plaut. & Terēt.
exempla. sic idem Lucret. in f. cod. lib. Nam prò sancta Deūm tranquilla pectora pa-
ce, Quæ placidum degūt æuūm, vitamq; serenam, &c. Quòd autem ad huius loci
sententiā attinet, supra lib. I. docuit, tactum, sensum esse maximè corporis propria
ibi. Tangere enim & tangi, nisi corpus, nulla potest res: contra inane neque facere

quicquam, neque pati posse, sed duntaxat motionem, seu motionis facultatem corporibus præbere: quod his verbis docuit Epicurus, πὸ δὲ κενὸν οὐτὲ πῖνσι, οὐτὲ παύσει δυνάμει, ἀλλὰ κίνησι μόνον δι' ἑαυτῶν τῆς ἑμῆς παρεχεται.

AVT EX OFFENSU) sic legendum, & ita habent quattuor libri manuscripti. vsus est eadem voce sup. Nec foret offensus natus, nec plaga creata.

CVM TURBANT) id est turbas excitant, ut accipiamus absolute, quomodo & sup. Corpora, quæ in solis radius turbare videntur. ad quem locum lege, quæ annotata sunt. vel coniunge cum voce, sensum, quæ sequitur, hoc modo: cum femina turbant & confundunt sensum, ut sit ἐπερρηπικόν.

VAR. EDERE SENS.) Amicus quidam meus legi posse putabat, varios reddere sensus. Ego nihil muto, ledere sensus autem planè mendosum est.

HAMATIS) M. Tull. lib. 2. Acad. ut ille, qui asperus, & læuibus: hamatis, vnicinatisque corporibus concreta hæc esse dicat, interiecto inani.

ET QVASI RAMOSIS) sic restitui secutus codicem Bertinianum, & alios duos manuscriptos. nam ceteri vet. & vulgati, habent per ramos.

ICIVS CONTEMNERE. SVETA) sic Plin. de adamantib. lib. 37. cap. 4. incudibus deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrum vtrunque dissulter, & c. Virgil. lib. 6. Porta aduersa ingens, solidoque adamante columna, vis ut nulla virum, non ipsi excindere ferro Calicola valeant. Itaque adamas ex re dictus, quod nulla vi domari, hoc est vinci, aut frangi possit: à verbo δαμάω, seu δαμάω, quod domare significat: & particula priuante, a.

ROBORA FERRI) tralatio est, ab inanimato ad aliud inanimatum. nam robur propriè de quercu dicitur. sic sup. Robore cum in saxi franguntur.

CLAVSTRIS RESTANTIA) vectibus, aut clauibus resistentia, sonitum edunt. quidam legunt, quæ claustris exstantia, & interpretatur, æra, quibus portæ sunt inductæ, atque operatæ. Sed præstat lectionem receptam tueri: & per æra intelligere. vel cornices, quibus fores pulsantur, ut placet Adr. Turnebo (κορῶνας appellant Græci) vel cardines ahenos, quod ille magis probat.

ILLA AVTEM DEBENT) sic legendum, non, illa quidem.

ESSE MAGIS, FLUIDO QUÆ CORPORE LIQ. C.) sic habent omnes fere vulgati, quibus cum consentiunt duo manuscripti. sed cod. Scip. Tettij, & Faëni habent: Essè magis, liquido quæ corpore fluida constant.

NEC RETINENTVR ENIM) inter hunc versum & superiorem interpositus fuerat à nescio quibus hominibus versus & illepidissimus, & ab huius loci sententia alienissimus, Nanque papaueris haustus item est facilis, quod aquarum. eum ego deleui. sententia autem huius loci hæc est. ea (inquit) ex læuibus, & rotundis principis consistunt oportet, quæ sunt liquida, & fluida. cui rei argumento est, quod eorum glomeramina quæque, id est corpuscula globosa, & rotunda, seu particule glomeris in morem globosæ, non retinentur inter se, id est non coherent inter se. neque manent constipata, aut compacta. ET PROCURSVS ITEM) id est, & cursus eorum productus, & porrotenus continuatus, item, id est similiter, in proclivem, & pronum locum volubilis est. similiter autem, nempe ut glomeramina inter se non retinentur. procurrere, est porro currere, ut progredi, proferre, & c. porro gradus, & porro ferre, seu in publicum gradi, & in publicum ferre. in quibusdam libris tamen scriptum reperitur. Et percursum item. Ne hoc quidem reticebo, à codice Bertiniano abesse præpositionem, in, quæ est ante nomen, proclive, quæ scriptura si cui place-

bit, proclive, erit adverbium. neque est quod quemquam moueat syllaba vltima. nam breuem esse licet. cuius modi est in his, sublime volantes, superne gubernata, & simil.

PVNCTO TEMPOR E) id est breuissimo tempore. puncto, participium est. alij legunt, puncto tempore. ego nihil muto. Sic supra eod. libro. Nonne vides etiam patefactis tempore puncto Carceribus & c. & lib. 4. Iamne vides igitur, quàm puncto tempore imago Ætheris ex oris ad terrarum accidat oras?

SI MINVS OMNIBV SVNT, Muretus legendum putat, Si minus omnibus sunt: non, ut vulgo, Si minus omnia sunt, cui assentior. Nam supra dixit, Omnia postremo, ut hic iterare eandem vocem, sit ἑπιλογίζομαι. PVNGERE VTI) in quibusdam libris scriptum est, Pandere: in nonnullis impressis, pangere: vtrumque mendosè. NEC TAMEN HÆRERE, & c.) hic versus, & duos, qui deinceps sequuntur, δὲ ἐκλιζω, ac delendos censeo, tanquam inculcatos, adulterinos, neque Lucretianos germanos. quod cur ita sentiam, cum possim pluribus aliis argumentis firmissimè probare, his tribus contentus sum: quorum, hæc est primum, quod sint superuacanei: alterum quod sententiam corrumpat: tertium, quod horum versus scriptor dicat cognosci posse, res illas fumum, nebulas, flammæ, & simil. consistare ex acutus elementis, cum dicere debeat, ex læuibus & rotundis. nam acuta elementa in iis rebus locum non habent. SED QVOD AMARA) occurrit tacita obiectioni. poterat enim quissiam dicere: si, quæ fluida sunt, ea constant primordiis læuibus, & rotundis: amara autem, & cetera, quæ ledunt sensus, ex asperis, hamatis, & squalidis, quid aqua marina fiet, quæ liquida est simul, & amara?

SVDOR VTI MAGIS EST) Sudor maris, id est, aqua marina. Empedocles est hoc. Nam Empedocles dicebat, mare esse sudorem terræ, ut testatur Aristot. lib. 2. μετεωρ. cap. 3. eum reprehendens, his verbis, ὁμοίως δὲ γὰρ οἱ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ἰδρωτὸς τὸ γῆς ἔστι πῦρ. διὰ τὰς πῦρ σαρφῆς εἰρηκίαι, καὶ δὲ τῶν ἑμπεδοκλεῖς. ὡς ποιοῦσιν ὁ οὐρανὸς ἐπιπέδον, ἰσῶς εἰρηκίαι ἰκανῶς ἢ γὰρ μεταφορῶς, πῦρ πῦρ ὡς δὲ πῦρ ὡναι πῦρ φῶσιν, οὐχ ἰκανῶς, id est similiter autem ridiculum est etiam, si quis, cum dixerit terræ sudorem esse mare, existimet se plani & manifesti aliquid dixisse: quemadmodum Empedocles. Nam ad poetam quidem ita locutus, satis dixit: sed ad cognoscendam maris naturam, parum, MINIME ID MIRABILE HABENDUM) sic habent plerique codices typis excusi: quos secutus sum. nam manuscripti hoc loco deprauati sunt. ex quibus quidam cum alius vulgatis congruentes, habent, mirabile cuiquam: alij mirabile debet. ex qua scriptura vitiosa, facere ausim, mirari debes. NAM QVOD FLVVIDVM EST) hic, m. non eliditur. qua de re supra diximus lib. 1. Respondet autè iis, quæ obiecta fuerant, hoc modo. non est quod quisquam miretur, eadem interdum esse & amara, & fluida: quamuis dixerimus fluida constare è læuibus, & rotundis elementis: amara, ex asperis, squalidis, & molestis. Nam in his, quæ sunt amara simul & liquida, dicendum est primordiis rotundis, palitis, & læuibus esse admista quedam doloris & molestiæ corpora, id est horrida, aspera, & squalida: quo fit ut prouolui possint simul, & sensus ledere.

DOLORIS CORPORA) id est aspera, & squalida.

NEC TAMEN HÆC RETINERI HAMATA) id est nec tamè hæc, hamata, inter se retineri, & hæerere necesse est. sic supra locutus est. Nec retinentur enim inter se glomeramina quæque.

SCILICET ESSE GLOBOSA, TAMEN CVM SQVAL. CONS.) sic habent omnes libri & manuscr. & typis excusi: neque est quod quisquam du-

bitet de integritate scripturæ. scilicet autem, positum pro scire licet: ut apud Terent. Heaut. scilicet facturum me esse. ibid. Continuo inieciſſe verba tibi Dromonem scilicet. sic apud Plautum, videlicet, pro, videre licet, in Rudente. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit. ibidem paullo post. Videlicet illum fuisse nequam adolescentem, qui illico, & c. sic idem Lucret. sup. Esse videlicet in terris primordia rerum: Quæ nos, & c. Ita totius huius loci hæc sententia est. Scire licet, ea principia, ex quibus constat aqua marina, esse globosa, cum tamen consent, id est sint, squalida. debet autem distinctionis nota scribi post vocem, globosa, ut, tamen cum, sic intelligamus, quasi dictum sit, cum tamē. VNDE) a quibus, nempe principiis asperis.

EST NEPT. CORP. ACERB) id est, aqua marina, salsa, & amara est. infra eod lib. Hic si quis mare Neptunum, Cereremque vocare Constituet fruges, & Bacchi nomine abuti Mauult, quam laticis proprium proferre vocamen: Concedamus, ut, & c. Arnobius lib. III. aduersus gentes, traditum esse à veteribus scribit, Neptunum esse appellatum ex eo quod aqua nubat terrā. Cicero verò lib. 2. de nat. deorum, à nando. acerbum improprie posuit, pro amaro: vel acerbam intellige, lingue iniucundum, ingratum, ac molestum, ut sup.

EST RAT. SECERN.) id est ratio & via est aliqua secernendi eius, quod dulce est, ab eo quod est amarum. HVM. DVLCET, VBI, & c.) si vulgata, & receptam scripturam tuebimur, humor dulcis, hic erit ordo: ita (subintellige) ut humor dulcis in foueam fluat, & mansuescat, ubi idem humor, nempe dulcis, crebro percolatur, id est permanat, & pertransit, ut, & c. Sed videtur legendum, Humor acerbus: ut sit hic ordo, ubi humor acerbus percolatur crebrius ita, ut, & c. vel, ut quidam existimat male de me meritis, Humor dulcit, ubi & c. vel, Humor dulcet. dulcet autem, seu dulcit, id est, dulcescit, ut idem ille notat. cur enim cuiquam, quantumlibet improbo atque iniusto. suum eripiam? nisi forte hoc quoque illi alienum est, non suum. humor porro, nempe salsus, & marinus. Licet etiam, ut mihi videtur, legere, Percolatus, ut sit hic ordo verborum. Est ratio secernendi humoris salsi, ab eo, qui dulcis est, ubi, id est, quando, humor, (marinus scilicet) crebrius idem percolatus ita, ut in foueam fluat, & mansuescat, dulcit, siue dulcet, id est dulcescit. quod si cui placebit. sic erit distinguendum, seorsumque videndi: Humor dulcit ubi, per terr. crebrius idem Percolatus, & c. LINQ. EN. SVP. TÆT. & c.) Nā aqua marina, inquit, superā, id est in superiore parte terræ, linquit primordia tætri viri, id est humoris naturalis marini ita autem legendum esse, quemadmodum excudendum curauimus, vincunt lib. tres manuscr. & Ald. antiq. & Paris. nisi quod in Paris. & vno manuscr. legitur, Liquit enim tætri superā prim. Prisc. autem lib. 6. hunc versum paullo aliter profert. sic enim ille, Liquit enim superā tætri vestigia viri. sed vel aliud agebat Prisc. vel scriptoris librarij peccatum est.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit, primordia rerum
Finita variare figurarum ratione.
Quod si non ita sit: rursus iam semina quædam
Esse infinito debent corporis auctu.
Namque in eadem vna quouis quouis breuitate
Corporis, inter se multum variare figuræ.

Non possunt. fac enim minimis è partibus esse
Corpora prima: tribus, vel paullo pluribus auge.
Nempe ubi eas parteis vnus corporis omneis
Summa atque ima locans, tramutans dextera læuis,
Omni modis expertus eris, quam quisque det ordo
Formai speciem totius corporis eius:
Quod superest, si fortè voles variare figuras:
Addendum parteis alias erit. inde sequetur.
Adsimili ratione, alias ut postulet ordo,
Si tu fortè voles etiam variare figuras.
Ergo formai nouitatem, corporis augmen-
Subsequitur. quare non est ut credere possis,
Esse infinitis distantia semina formis,
Ne quædam cogas immani maximitate
Esse, supra quod iam docui non posse probari.
Iam tibi Barbaricæ vestes, vestes, Melibœaque fulgens.
Purpura, Thessalico concharum tincta colore: &
Aurea pauonum ridenti imbuta lepore
Sæcla, nouo rerum superata colore iacèrent:
Et contemptus odor myrrhæ, mellisque saporis,
Et cynéa mele, Phœbéaque dædala chordis
Carmina, consimili ratione oppressa filerent.
Namque alijs aliud præstantius exoreretur.
Cedere item retrò possent in deteriores
Omnia sic parteis, ut diximus in meliores.
Namque alijs aliud retrò quoque tætrius esset
Naribus, auribus, atque oculis, orisque saporis.
Quæ quoniam non sunt in rebus reddita, certa &
Finis vtrinque tenet summam: fateare necesse est
Materiem quoque finitis differre figuris.
Denique ab ignibus ad gelidas, hiemisque pruinas,
Finitu est, retròque pari ratione remensu est.
Finit enim calor, ac frigus, mediisque tepores
Inter vtrumque iacent, explentes ordine summam.
Ergo finita distant ratione creata:
Ancipiti quoniam mucrone vtrinque notantur,
Hinc flammis, illinc rigidis infessa pruinis.

EX HOC APTA FIDEM DV.) ex hoc apta, id est pendens, & vtrumque
ad hunc, vel huic, connexa: etiam ex hoc ipso fidem, hoc est argumentum & probationem,

ducit. Ita hoc totum, ex hoc, bis sumo. quod est frequens apud scriptores.

FINITA VARIARE FIGURARVM RATIONE) sic legitur hic versus in quinque lib. manuscriptis, nisi quod in vno scriptum est, variata, non, variare. In codicibus autem Aldinis antiq. Vicet. Parisiens. & ceteris vulgatis, Finitas variare figurarum rationes. quarum lectionum vtra sit potior, iudicet lector. verbū variare quidem neminem mouere debet, si hoc loco absolūtē poni præter morem videatur. nam etiam alibi eodē modo vsurpatur, vt infra eod. libro, quinto abhinc versus. Nunc ad huius loci sententiam veniamus. Posteaquā docuit, primorū corporum figuras, dissimiles esse, ac distantes: docet iam, eas ipsas figurarum dissimilitudines ac varietates, finitas esse, qua de re sic Laërt. ex sententia Epicuri. Ἐπὶ δὲ τούτοις τὰ ἀπώμα ἔστι σαμῶτων καὶ μετὰ, ἃ ὦν ἐ αὶ συγκρίσις γίνονται, καὶ εἰς ἃ διαλύονται, τὰ ἐνεργία ἀπεκλιπῆσθαι τῆς τῶν δὲ φασὶς ἔστι χημῶτων. οὐ γὰρ διακρίσις γίνονται, πῶς αὐτῶν φασὶς ἔστι χημῶτων ἐν ἑαυτοῖς ἀπεκλιπῆσθαι, & c. id est præterea corpora indiuidua, & plena, ex quibus res compositæ, concreta quæ gignuntur, & in quæ dissoluuntur, comprehendendi non possunt re, & vsu: figurarum autem differentiis possunt. Non enim fieri potest, vt tot rerum naturalium differentiæ ex figuris re comprehensis nascantur. In vnaquaque autem figuratōne simpliciter infinita sunt corpora indiuidua: differentiis autem non sunt infinita, sed eò tantum, quod re comprehendendi non possunt, infinita. Sic propemodum Plutarch. ὁμοῦ ἔστι δὲ ἐκόντων πῶς φιλῆσθαι δὲ τὴν χημῶτα ἔστι ἀπώτων ἀπεκλιπῆσθαι, οὐκ ἀπὸ ἐκ. id est figuras autem atomorum re comprehendendi non posse: non tamen esse infinitas.

QVOD SI NON ITA SIT) tale est argumentum Lucretij. Si essent infinita atomorum figuræ, essent aliquæ atomi immani & immensa magnitudine: hoc falsum: ergo & illud. minorem propositionem sic probat.

NAMQVE IN EADEM VNA QVOIVS QVOIVS BREVITATE) secutus sum in hoc versus religiose codices veteres, nisi quod ex, quouisuis, feci quouis quouis, id est cuiusque, vt quicquid pro quicque vsurpari solet & apud hunc poetam, & apud alios scriptores: quouisuis autem, aut cuiusuis, ferri non potest in hoc versus. FAC ENIM) sic habet cod. Bertinianus, quem secutus sum. alij, face enim. OMNIMODIS EXPERTVS ERIS) libri manuscrip. sic habent. alij, Omnimode expertus fueris. omni' modis autem, id est omnib. modis.

FORMAI SPEC.) formarum speciem habet secunda mea editio: sed primæ editionis lectionem, Formai, hic assero.

ADDENDVM PARTEIS ALIAS ERIT.) id est partis alias addere oportebit: quod loquendi genus notauimus supra lib. 1. ad illum versus. Eternas quoniam pœnas in morte timendum, & item ad illum, Multa nouis verbis præsertim cum sit agendum. sic Varro lib. 8. de lingua Latina. Sic omneis repudiandum arteis, quod in medicina, & in musica, & in aliis multis discrepant scriptores.

ADSIMILI RATIONE) sic restitui, librorum manuscriptorum auctoritate fractus. Virgil. lib. 6. Quos super atra silex iamiam casura, cadentique Imminet affimilis. QVARE NON EST VT CRED. P.) ἐκ ἐστὶ ὄπως πιστῶν, id est non potest, vel non debet fieri, vt credas.

IMMANI.) id est ingenti, vt apud eundem, immania templa.

MAXIMITATE) vox rara, maximitas, quam vt probet esse Latinam, hunc versus proferit Nonius Marc. Vtitur Arnobius lib. 6. aut verò in vastis porrigere se longius, atque in maximitate producere.

BARBAR. VEST.) id est Babylonica. idem lib. 4. Cum Babylonica magnifico splendore rigantur. vestes sunt purpureæ textiles, aut acu pictæ, ex Babylonia auctæ. vel dic. Phrygias significari.

MELIBOEAE QV E) Festus. Melibœa purpura à nomine insule, in qua tingitur, est dicta Virg. lib. 5. Æneid. Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit. Melibœa autem Thessalia est vrbs, de qua Strabo lib. 9. & item Stephanus de vrbs.

TINCTA COLORE, ET AVREA) aberat à vulgatis omnibus copulatio, & post vocem, colore, quam restitui coniectura ductus, cum reperissem scriptum in duobus cod. manuscr. coloret.

AVREA PAV. RIDENTI IMB. COL. & c.) sic habent cod. manuscripti, & ita legendum. quod item iam pridem admonuit P. Victorius annotat. in epist. 19. lib. 15. facta autem, id est genera. vulg. Sedula, quæ rerum, & c.

CYCNEA MELE) cantiones cycnorum. cycnos traditum est moribundos suauissimè canere. Plato in Phædone. Κύωνι ἀποθανούσῃσι ποτε δι' ἡλιθία ἄδουσι, καὶ δότις ὅπ' ἡμέμοισι ὡς τὸν θεὸν εἰπέναι, οὐ εἰσὶ θεοῦ ἐκπῶντες: id est cycni morituri tum maxime canunt, latantes quod ad Deum ituri sunt eum, cuius sunt ministri. μέλη αὐτῆ Græcum est. sic supra. Ac Musæa mele, & c.

DÆDALA CHORDIS) variata, πικρικυλίστρα chordis: quæ varios sonos reddunt chordis: vel varietate grata, & iucunda. Phæbæa autem intellige, quæ cithara canuntur. Nam poëtæ Phæbum cithara canentem faciunt. Hom. il. a. οὐ μὲν φέρμενος ἀεικαλλίος, ἢ ἔχ' Ἀπόλλων. Et Mercurius Phæbo pro virga, quam ab eo accepit, lyram ei vicissim donasse dicitur.

QVÆ QVON. N. S. IN REB. REDD.) id est quæ quoniam in rebus locum non habent: vel non sunt rebus attributa, vel in rebus non reperiuntur, & c.

CERTA ET FINIS) & quoniam certa finis, & c. alij legunt, certaque finis, vt fit versus hypermeter. sed errant.

VT RINQVE) & ab ijs rebus, quæ sensus vehementer offendunt, & ab ijs, quæ magnopere delectant: vel à duobus extremis contrariis.

AB IGNIBVS) à caloribus æstiuis. FINITVM EST) spatium.

RETROQVE) à frigoribus hibernis ad calores æstiuos.

FINIT ENIM) declarat id, quod obscurius dixerat, finit autem legendum, non finis. Sed aliter hac de re M. Tull. lib. 6. de rep. & Virgil. & ceteri. quamquam Lucret. de summa rerum agit, seu de omni: M. Tull. de mundo. Epicurei enim non vnum mundum, sed plures, & innumerabiles esse volunt. sic igitur M. Tull. Cernis autem terram quasi quibusdam redimitam & circumdatam cingulis: è quibus duos maxime inter se diuersos, & cæli verticibus ipsis ex vtraque parte subnixos obriguisse pruina vides: medium autem illum, & maximum solis ardore torreri. Virgil. Georg. 1. Quinque tenent calum Zona, quarum vna corusco, & c.

ANCIPITI QVON. MUCRONE) hinc calore, illinc frigore dominante. mucrone, id est sine, vt interpretatur Adr. Turnebus.

INSESSA PRVINIS) si hanc scripturam recipimus, vt recte, & germanam, in seffa, interpretabimur obseffa & circumseffa, aut obteffa: atque ita habent libri ferè omnes vulgati, præter Aldinos antiq. in quib. impressum est, in seffa. In manuscriptis autem alijs scriptum reperi, in seffa, & ita habet Vicetini: in alijs, in seffa: quæ scripturæ varietas facile declarat, locum esse corruptum. ego aliquando existimavi legendum, in seffa pruinis. sic enim loquitur Latini. via latrocinijs in seffa: & c.

aliorum libidine infesta: mare prædonibus, seu piratis infestum, pro infestatum. sed
Adr. Turn. cuius iudicium plurimi, ut debeo, facio, ait, scripturam antiquorum codi-
cum defendi posse, si intelligamus, infesta pruinis, dictum pro fessa in pruinis. i. desi-
nencia in pruinis: seu finita pruinis, seu fatigata pruinis. quod concoquere non
possum.

Quod quoniam docui, pergam connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit, primordia rerum,
Inter se simili quæ sunt perfecta figura,
Infinita cluere. etenim distantia cum sit
Formarum finita, necesse est, quæ similes sint,
Esse infinitas, aut summam materiai.
Finitam constare: id quod non esse probavi.

EX HOC APTA FIDEM DUCIT) sic supra, non longè admodum,
Quod quoniam docui, perg. conn. rem, q. Ex h. apta fid. ducat, pr. r. Finita var. & c.
& M. Tull. Tusc. lib. 5, Fulgentem gladium è lacunari seta equina aptum demitti
iussit. idem Acad. lib. 2. mundus undique ex se aptus. Idem de Fini lib. 4. ordo reris
conseruatus, & omnia inter se apta, & connexa. Ab hoc loco incipit docere, cuius-
que figuræ primordia inter se similia, esse infinita, quod hoc modo probat. dissimili-
tudo, seu distantia figurarum, finita est, ut ante probatum est. at si similes principiorum
figuræ, erunt etiam finitæ: fiet, ut summa materia sit finita. hoc falsum (cõtrarium
enim supra probatum est) ergo & illud.

ET ENIM DISTANTIA, & c.) nõ adscripsissem in hac tertia editione hoc
quiddam leue, sic esse scriptum in tribus lib. manuscriptis, Vaticano, Memm. & Ber-
tiniano, nisi homo barbarus, & quod grauius est, insignitè impudens, & contumel-
iosus, post meas duas editiones, contendisset, hunc versum ita legendum & scribè-
dum, Infinita cluere. enim distantia cum sit, & c. cui neminem doctum & sanum
crediturum puto. Est enim versus ipso quidem planè dignissimus, Lucretio verò in-
dignissimus. Quod autem ait, à Marullo factum, etenim, ex, enim: quod erat in ma-
nuscriptis: magnum, & impudens mendacium. nam, ut de aliis taccã, liquet mihi
deierare, ita scriptum esse hunc versum, ut edidi, in cod. Bertiniano: quem scio nun-
quam in Marulli manus incidisse. quid est esse sycophantam. si hoc non est, ea con-
ferre & ementiri in alterum, præsertim doctum, & clarum virum, (mitto dicere,
mortuum, quo quid sceleratius?) quæ perspicuè falsa sunt?

Quod quoniam docui, nunc suauiloquis, age, paucis
Versibus ostendam, corpuscula materiai
Ex infinito summam rerum vsque tenere,
Undique protelo plagarum continuato.
Nam quod rara vides magis esse animalia quædam,
Fæcundamque minus naturam cernis in illis:
At regione, locoque alio, terrisque remotis,

Multa licet genere esse in eo, numerumque repleti.
Sicuti quadrupedum cum primis esse videmus
In genere anguimanos elefantos, India quorum
Milibus è multis vallo munitur eburno,
Ut penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
Vis est: quarum nos per pauca exempla videmus.
Sed tamen id quoque uti concedam: quam lubet esto
Vnica res quædam natiuo corpore sola,
Quoi similis toto terrarum non fit in orbe:
Infinita tamen nisi erit vis materiai,
Vnde ea progigni possit concepta: creari
Non poterit: neque, quod superest, procrefcere, aliq̃ue.
Quippe etenim sumant oculi, finita per omne
Corpora iactari vnus genitalia rei:
Vnde, vbi, qua vi, & quo pacto congressa coibunt
Materiae tanto in pelago, turbæque aliena?
Non (ut opinor) habent rationem conciliandi:
Sed quasi naufragiis magnis, multisque coortis
Disiectare solet magnum mare, transra, gubernæ,
Antennas, proram, malos, tonsasque natanteis,
Per terrarum omneis oras fluitantia aplusra
Ut videantur, & indicium mortalibus edant,
Infidi maris insidas, vireisque, dolumque
Ut vitare velint: néve vllò tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti:
Sic tibi si finita semel primordia quædam
Constitues: æuam debebunt sparsa per omne
Disiectare æstus diuersi materiai:
Numquam in concilium ut possint compulsa coire:
Nec remorari in concilio, nec crescere adacta.
Quorum vtrumque palam fieri manifesta docet res:
Et res progigni, & genitas procrefcere posse.

QVOD QVONIAM DOC. NVNC SVAVIL.) Nunc incipit docere,
infinita materiai corpuscula, ab æterno tempore vsque continuata plagarum impul-
sione, summam rerum continere, & ita res omneis naturalis singularis ab æterno
vsque tempore progignere, & procreare. PROTELO.) id est impulsu, seu tend-
re, ut interpretatur Donatus in Phorm. vbi hunc versum Lucret. profert ad illum lo-
cum. Ne te iratus suis seui dictis protelet. docetq. protelum dictu esse vel à æes &
λαί, vel ab asiduo telorum iactu. Viitur eadem voce idem Lucretius libro 4.

Et quasi protelo stimuletur fulgure fulgur. Est autem hic, ut opinor, aduerbium, significatque longè, productè, perpetuò, & continuo tenore. protelare longe propellere (inquit Festus) ex Græco videlicet, πῆλε, quod significat longè. Turpill. apud Nonium. Propter peccatum paucillum indignissime patria protelatum esse, scintilla patriis. lege & Nonium in verb. protelare: ubi hos versus Lucilij profert, Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri Ducere protelò validis cervicibus possent. Sic Catull. ad Catonem: hunc ego, si placet Dionæ, Protelò rigida mea cecidi.

NAM QUOD) ἀποδοξοῦσα. Dicit aliquis (inquit) esse quædam animalia alia aliis rariora, verbi gratia, elefantos, monocerotes, phœnices: Cum igitur elefanti rari sint, debent eorum corporum primorum, ex quibus constant, figuræ esse raræ & finitæ: ergo quædam corporum primorum figuræ sunt finitæ. hæc est ἀποδοξοῦσα, seu obiectio. FÆCUNDAMQUE MINVS) sic necessario legendum, non ut vulgo, Fæcundamque magis. Loquitur enim de animalibus raris duntaxat, in quibus natura sit minus fecunda.

AT REGIONE, LOCOQUE ALIO) hæc est solutio obiectio.

MVLTA LICET GENERE ESSE IN EO) id est, possunt esse multa: vel nihil obstat, quo minus multa sint animalia singularia in eo genere, alio in loco, etiamsi apud nos pauca, & rara sint. genere autem, legendum, non, genera. sic statim, sicut quadrupedum cum primis esse videmus in genere anguimanos, & c. & infra. Esse igitur genere in quouis primordia rerum, & c.

ANGVIMANOS) quibus manus est tortilis, flexilis, lubrica, volubilis serpentis in morem. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. manus etiam data elephantis, & c. Iterum Lucret. lib. 5. Inde boues Lucas turrato corpore tatos Anguimanos belli docuerunt volnera Pæni sufferre, & c. Elefanto autem pro manu est proboscis. Sed de elephantis lege Plinium libro 8. cap. 10.

INDIA QUORVM MIL. E' MVLT.) nam (ut scribit Plin. lib. 8.) postium vicem in domiciliis præbent dentes elephantorum: sæpeisque in iis, & pecorum stabulis pro palis fieri ex his dentibus Polybius tradidit.

SED TAMEN ID QUOQUE) Huius loci hæc sententia est. verum esto, demus, unam rem unius generis in toto orbe terrarum esse natam. nisi erunt tamen infinita materia corpora similia, & eiusdem formæ, ex quibus ea res constata in lucem profertur queat: neque creari, neque creata procreare, & ali poterit.

IN ORBE) nihil mutavi, quanuis libri duo manuscripti habeant, in orbi. Satis est mihi admonuisse lectorem, utrunque usurpatum esse à veteribus.

OMNE) ὅμοιο. VNIVS GENITALIA REI) quæ ad unam rem gignendam valeant. MATERIAE TANTO IN PELAGO) id est in tanta atomorum multitudine, & copia, & ut verius dicam, infinitate.

TVRBAQUE ALIENA) id est in turba atomorum dissimilis figuræ.

RATIONEM CONCILIANDI) lib. Vaticanus habet, conciliari. ego tamen nihil mutò. SED QUASI, & c.) id est, sed quemadmodum, & c. Sic sæpe alibi poeta nosfer, exempli causa, lib. 3. Et quasi cum caput, atque oculus, tentante dolore, Læditur, & c. Idem lib. 4. Et quasi multa breui spatio summittere debet, & c. Sic & M. Tullius in Catone maiore. Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, auelluntur: si matura, & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis affert, senibus maturitas.

MAGNIS, MVLTISQUE COORT.) sic reposui, secutus libros omnes

manuscriptos, cum in vulgatis legatur, ventisq; coortis: quæ scriptura, quamvis videatur speciosa, & probabilis: sic enim locutus est lib. 6. Ventus ubi, atque animæ subitò vis maxima quædã Aut extrinsecus, aut ipsa ab tellure coorta est, & c. placet tamen mihi magis antiqua. TRANSTRA, GVERNA,) sic restitui, secutus vestigia veteris scripturæ. nam cum reperissem in tribus libris manuscriptis, transtra, cauerna, in vno, transtra curua carina: statim conieci, cauerna, corruptum fuisse ex, gubernata: atque ex, gubernata, factum esse, guerna, u, pro b: deinde, cuerna: deinde, cauerna: postremo, carinas, quod postremum est in libris vulgatis. quam meam coniecturam spero doctos viros, eosque maximè, qui versati sunt in lectione membranarum antiquarum, probaturos. vsus est Lucret. eadem voce lib. 4. & recta superne gubernata, gubernata, autem idem valet, quod gubernacula. qua de voce plura ad illum locum dicemus. ANTEMNAS) antemna, (ut scriptum est in vocabulario Cl. Puteani) κέρασ πλοίου: id est, cornu nauigij.

TONSASQUE NATANTEIS) id est remos fluctuantis. Virg. lib. 7. Æneid. & in lento luctantur marmore tonsæ. Ennius: Ponè petunt: exin referunt ad pectora tonsas. Idem, Postè recumbite, vestraque pectora pellite tonsis. Tonsa (inquit Festus) remus, quod quasi tondeatur ferro. Tonsæ, ut interpretatur auctor vocabularij Latinogræci, κώπη. APLVSTRA) Aplustra (inquit Festus) nauium ornamenta, quasi amplustria, quia erant amplius, quàm essent vsu necessaria. scriptum est in vocabulario Latinogræco Cl. Puteani, Aplustrum, ἄπλον πλοίου, ὡς ἐπιπέσει ἀπρον τῆς ὀπισθοῦς. Cic. in Arato, Nauibus absumentis fluitantia quærere aplustra, quemadmodum autem Lucretius, & M. Tull. dixerunt, fluitantia aplustra: sic Virgilius lib. 10. fluitantia transtra. INFIDI MARIS INS.) Itaque Herodotus in Polyhymn. ex persona Persarum regis, mare δολῶν πεπεῶν appellat. & Pittacus vnus è septem dicere solebat, πῶν γῆ, ἀπῶν δὲ θαλάσση: id est, fida res, terras infida, mare. PELLACIA) id est, fallacia à pelliciendo. Vitiur eadem voce etiam libro 5. Nec poterat quemquam placidi pellacia ponni Subdola pellicere in fraudem, videntibus vndis. Pellicere (inquit Festus) in fraudem inducere. idem alibi in verbo, Lax, Lax fraus est. Virg. lib. 2. Æneid. inuidia postquam pellacis Vlyssæi. (Haud ignota loquor) superus concessit ab oris. Arnobius libro 4. aduersus gentes. Quis est, inquam, qui credat, ad humanas accubuisse Deum mensas, interuentum auaritiæ causa, fefellisse supplices ambiguitate responsi? præcellere in futurum ordine? adulterasse? seruisse? vulneratum esse? & adamasse? & per omnes libidinum formas incestarum, cupiditatumque circumegisse pellaciam?

ÆVVM DEBEVNT SPARSA PER OMNE,) quidam libri scripti habent, æuum debebunt sparsa per omnem.

IN CONCILIVM, VT POSSINT COMP. COIRE) in concilium coire: id est conciliari, congregari.

Esse igitur genere in quouis primordia rerum. Infinita palam st, vnde omnia suppedantur. Nec superare queunt motus utique exitiales Perpetuò, neque in æternum sepelire salutem: Nec porro rerum genitales, auctificique Motus perpetuò possunt seruare creata.

Sic æquo geritur certamine principiorum
 Ex infinito contractum tempore bellum:
 Nunc hinc, nunc illic superant vitalia rerum:
 Et superantur item: miscetur funere vagor,
 Quem pueri tollunt visentes luminis oras.
 Nec nox vlla diem, neque noctem aurora secuta est,
 Quæ non audierit mistos vagitibus ægris
 Ploratus, mortis comites, & funeris atri.

ESSE IGITUR GENERE) *concludit, cuiusque generis primordia esse infinita. GENERE IN QVOVIS) vel ex hoc loco apparet, supra legendum, multa licet genere esse in eo, &c.*

NEC SUPERARE QVEVNT MOT. VTIQ. EXITIALES) *id est, nec utriusque motus exitiales, & pestiferi, res genitas superare, & funditus perimere possunt, quin extinctæ aliquando renascantur: nec genitales, & ad gignendum vitales, & salutare, queunt easdem in perpetuum servare. mendose in omnibus lib. scriptum & impressum est, exitialeis. legendum enim, exitiales, in recto casu.*

SIC ÆQVO GERITUR, &c.) *Sic æquali (inquit) principiorum certamine, seu prælio bellum geritur ab æterno tempore. Nam neque res genitæ manent æternæ, neque in perpetuum intereunt: sed & res, quæ genitæ sunt, intereunt: & quæ interierunt, renascuntur. Ita fit, ut summa rerum sit æterna, cum res singulares quotidie nascantur, & moriantur: oriantur & occidunt.*

CONTRACTVM) *Sic idem lib. 4. Nautæ cum ventis contractum cernere bellum. VITALIA RERVM) id est res vitales. quemadmodum apud Horat. epist. ad Scævam, tu postis vilia rerum: id est res viles: quem locum nos in omnibus libris corruptum, restituimus ex auctoritate codicum manuscriptorum. Res vitales autem intellige, quæ ad vitam aliquid conferunt, & adiuvant.*

VAGOR.) *vagitus. Festus, vagorem pro vagitu posuit Ennius lib. 16. Qui clamorem oppugnatus vagore volanti. Et Lucr. lib. 2. Et superatur item, miscetur, &c. producit testem hunc eundem Lucretij vers. Nonius. sed corruptum.*

VISENTES LUMINIS ORAS) *nascentes. lib. 1. dias in luminis oras exoritur. NEC NOX VLLA D. &c.) id est, neque nox vlla diei successit, neque dies vllus noctem excepit, quo non ab altera parte, puerorum nascentium vagitus, auditus sit: ab altera, vox eorum, qui mortem amicorum, aut propinquorum lamentantur, ac deplorant. Atque, ut brevius complectar: eodem die, & eadem nocte, alius nascitur: alius diem obit supremum.*

Illud in his obsignatum quoque rebus habere
 Cónuenit, & memori mandatum mente tenere,
 Nil esse in promptu, quorum natura tenetur,
 Quod genere ex vno consistat principiorum:
 Nec quicquam, quod non permisto semine constet.
 Et quàm quicque magis multas vis possidet in se,
 Atque potestates: ita pluria principiorum

In sese genera, ac varias docet esse figuras.
 Principiò tellus habet in se corpora prima,
 Vnde mare immensum voluentes flumina fontes
 Adfiduè renouent: habet, ignes vnde oriantur.
 Nam multis succensa locis ardent sola terræ.
 Eximiis verò furit ignibus impetus Aetnæ.
 Tum porro nitidas fruges, arbustaque læta,
 Gentibus humanis habet vnde extollere possit:
 Vnde etiam fluidas frundeis, & pabula læta
 Montiuago generi possit præbere ferarum.

ILLVD IN HIS REB.) *Nunc docet, nullam rem genitam vno primordiorum genere constare. OBSIGNATVM) id est memoriæ mandatum, in pectore conditum. translatio ducta à tabulis obsignatis. ea enim obsignare solemus, quæ ab aliis videri nolumus, quæque diligentissimè custodienda esse putamus. sic Arnobius loquitur libro 3. aduers. gentes, quia fornitem Lucilianum, & Marjyam Pomponij, obsignatum memoria continetur.*

ET MEM. M. M.) *declarat quod obscurius dixerat, καὶ ἐπιλυσιῦν.*

NIL ESSE, &c.) *nihil esse in promptu positum, nihil natum, nihil genitum, quod ex vno genere principiorum, aut quod ex omnibus vnus figura, & similibus principijs constet. nil esse in promptu autem, subintell. eorum, quorum &c.*

QVORVM NATVRA TENETVR,) *id est quæ nota sunt, seu quorum natura nota est. Porro autem sic habent libri manuscripti. vulgati, quorum natura videtur. ET QVAM QVICQVE MAGIS MVLTAS VIS, &c.) Prisc. hunc versum profert lib. 6. (quanuis cum paullo aliter legat,) docens, vis, à Lucr. numero multitudinis usurpatum esse: ut etiam à Sallust. lib. 3. histor. Malo iam assuetum ad omnes vis controuersiarum. vtitur eadem voce in eodem numero & lib. 3. Et quasi multæ vis vnus corporis exstant. Animaduertat autem litterarum studiosus, etiam vsitatum fuisse bonis scriptoribus hoc loquendi genus, quàm magis, ita magis: quàm magis, ita plura. nam vsitatus illud, de quo alibi diximus, quàm magis, tam magis. Sic autem citatur hic versus à Prisc. Et quàm multarum rerum vis possidet in se. ITA PLVRIA) sic legendum. Nam sic reperio veteres esse locutos. quod quidam semidocti, & arrogantes non videntes, supposuerunt hoc loco, plurima. Idemq; & alibi fecerunt. DOCET) ostendit, declarat. tralatio est.*

VNDE MARE IMM. VOLV.) *id est, ex quibus fontes flumina volubilia & delabentia in mare effundentes, mare redintegrent: quod partim à ventis, partim à sole minuitur, partim à terra, dum per terrarum meatus dimanans, ad caput amnium reuertitur: ut idem Lucretius ait lib. 5. ibi: Quod superest, humore nouo mare, flumina, fonteis semper abundare, & latices manare peremneis, Nil opus est verbis: magnus decursus aquarum. Vndique declarat, &c.*

ADSIDVE RENOVENT) *sic legendum & ita scriptum est in lib. manuscriptorum: nisi quòd Vaticanus librarij culpa habet, remouent.*

HABET, IGNES VNDE) *habet corpora, ex quibus ignes oriantur.*

EXIMIIS VERO) *sic habent omnes lib. manuscripti. omnes ferè vulgati. Eximiis, quos non sum secutus. Eximiis autem interpretor, egregiis, insignibus, non*

vulgatis, neque vsitatis. IMPETVS ÆTNÆ) sic puto impetum Ætnæ dictū esse, vt impetum cæli lib. 5. Principio quantum cæli tegit impetus ingens. De Ætnæ autem ignibus copiose disputabit lib. 6.

TVM PORRO NIT.) Porro autem habet primordia in se inclusa, vnde fruges, & arbores hominibus efferre, & pabula muis animantibus, ac feris subministrare possit.

NITIDAS) supra lib. 1. At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt, &c. & infra eodem libro, in extr. Præterea nitidas fruges, vinctaque læta, &c.

Quare magna deum mater, materque ferarum,
Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna.
Hanc veteres Graiū docti cecinere poetæ
Sublimem in curru biugos agitare leones:
Aëris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiungere feras: quia quamuis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona:
Eximiis munita locis quod sustinet vrbeis.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more sacrorum
Idæam vocitant matrem, Phrygiâque cateruas
Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt,
Per terrarum orbem fruges cœpisse creari.
Gallos attribuunt, quia numen qui violant
Matris, & ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos,
Viuam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tēta tonant palmis, & cymbala circum
Concaua, raucifonōque minantur cornua cantu:
Et Phrygio stimulat numero caua tibia menteis:
Telaque præportant violenti signa furoris:
Ingratos animos, atque impia pectora volgi
Conterrere metu quæ possint numine diuæ.
Ergo cum primum magnas inuecta per vrbeis
Munificat tacita mortaleis muta salute:
Ære atque argento sternunt iter omne viarum,
Largifica stipe ditantes, ninguntque rosarum
Floribus, vmbrantes matrem, comitūque cateruas.
Hæc armata manus (Curetas nomine Graij

Quos

Quos memorant Phrygios) inter se forte catenas
Ludunt, in numerūque exsultant sanguine læti.
Terrificas capitum quatientes numine cristas,
Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur:
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum starent: pernice chorea
Armati in numerum pulsarent æribus æra,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
A Eternūque daret matri sub pectore volnus.

QUARE MAGNA DEVM MATER) Hæc eadem Cybele à poetis appellatur, & Cybeli cultrix, & Dindymene, & Berecinthia. Arnob. lib. 3. aduersus gentes. Terram quidam è vobis, quod cunctis sufficiat animantibus victum, matrē magnam esse dixerunt: eandem hanc alij, quod salutarium seminum frugem gerat, Cererem esse pronuntiarunt: nonnulli Vestam, quod in mundo stet sola, ceteris eius partibus mobilitate in perpetua constitutis, &c. Idem lib. 7. Sed & magna mater accita ex Phrygio Pessinunte iussis consimiliter vatam, salutaris populo, & magnarum causa Letitarum fuit, &c. sequitur statim, nihil quidem aliud scribitur missum ab Attalo Rege, nisi lapis quidam non magnus, ferri manu hominis sine ulla impressione qui posset, coloris furui atque atrii, angulis prominentibus inæqualis: & quem omnes hodie ipso illo videmus in signo oris loco positum, indolatum, & asperum, & simulacro faciem minus expressam simulatione præbentem, &c. de eadem lege Herodianum lib. 1. & Ouid. Fast. 4. & M. Tullium oratione de harusp. respō. & Varr. lib. 5. de lingua Lat.

SUBLIMEM IN CVRRV) sic hunc versum restitui, reclamantibus libris omnibus, coniectura sola ad hanc scripturam, nisi fallor, rectam, & veram ductus. Atque hæc mea coniectura ratio est. Ita scriptum erat in emendatis illis, & antiquissimis libris, Sublimem in curru. annotatum est postea ab aliquo studioso ad ora libri è regione huius loci, idque signis duobus similibus appositis, Sedentem: quæ erat interpretatio vocis, Sublimem: Deinde, qui ex illo codice aliud exemplum descripsit scriptor librarius, existimans, vocem, sublimem, esse mendosam, & sedentem, in eius locum substituendum, ita fecit: deinde semidocti, hunc versum legentes, cum animaduertent, primam syllabam vocis, sedentem, esse breuem, neque huic loco conuenire, reposuerunt satis temere, Sedibus, ita ex, Sublimem, Sedibus, factum esse puto. hæc mea coniectura est. quæ mihi ita demum videbitur, si doctis probabitur. sin minus, primum fatebor me parum vidisse: deinde rogabo, vt aliquid melius reperiant. nam mea quidem sententia, vox, sedibus, hoc loco inepta est. Dictum est autem à Lucretio, sublimem in curru, & uem à Sex. Iulio Frontino lib. 1. Stratagematum, cap. 9. ita vt à Virg. Sublimes in equis lib. 7. Æneid. nam, sublimis in curru, nihil aliud significat, quam qui, vel quæ vehitur in curru, & sedet in sella curuli, quod si barbarus homo, qui hanc meam emendationem non tam malevolentia, & inuidia, quam cæcitate mentis, & ignoratione bonarum artium impeditus, improbauit, ac damnauit, cognouisset: vulgatam lectionem non defendisset. sic Liuius lib. XXXV III. Itaque irret consul sublimis curru, multiingis si vellet, equis:

X

uno equo per urbem verum triumphum vehi, &c. Possent huius locutionis plura afferre exempla. sed ita in promptu res est iis, qui aliquid vident in litteris, ut non egeat exemplis. Virgil. videtur hunc locum imitatus lib. 6. qualis Berecintia mater Inuehitur curru Phrygiæ turrata per vrbeis, Lata Deum partu, centum complexa nepotes, Omneis cælicolas, omneis supera alta tenentes. ad quem locum notat Seruius, quia ipsa est terra, quæ vrbeis sustinet, iccirco designari, ad designari ei coronam cum turribus. BIIVGOS AGIT. LEONES) Macrobius lib. I. Saturn. cap. 21. Quis enim ambigat, matrem Deum, terram haberi? Hæc dea leonibus vehitur, validis impetu, atque feruore animalibus: quæ natura cæli est: cuius ambitu aër continetur. Hac de re sic Virgil. lib. III. Æn. Et iuncti currum dominæ subiere leones. Aliam mox causam subiungit Lucretius.

ADIVNHERE FERAS, QVOD) Ouid. lib. 4. Faistorum aliam vult causam esse. cur huic genus acre leonum Præbeat insolitas ad iuga curua iubas? Desieram: cæpit: feritas mollita per illam Creditur. id curru testificata suo est. Arnobius lib. 5. aliam rationem affert, his verbis. Verum deum mater adolescentuli fatum sciens, interq; homines illum tamdiu futurum saluum, quamdiu esset solutus à matrimonij fœdere, ne quid accideret mæsti, ciuitatem ingreditur clausam muris, eius capite subleuatis: quod esse turritum ratione ab hac cæpit.

QVAMVIS) quantumuis. MVRALIQVE) sic ab Ouid. turrisfera, à Virgil. turrata appellatur. dabatur autem muralis corona ei, qui primus murum subiisset: quia erat aurea. Et poëta vrbeis appellat εὐσεφάους, id est pulcris coronis ornatas, seu pulcre coronatas. Hom. il. 7. Ημαπ τῷ δῖτ' ἔμελλε βίλω ἠεκακείλω, Ἀλκμλῶν πῆξι δαυ εὐσεφάου ἐνὶ Θηβῶν. id est quo die Alcmena Herculem erat paritura in vrbe Thebe, seu Thebis bene coronatis: quod interpretatur Eustathius, δὲ πυχίτω. id est quæ bonis & firmis muris sæptæ sunt.

EXIMIIS MVNITA LOCIS) sic habent libri manuscripti, quibus vsus sum. vulgati ferè omnes, Ex imis. ego antiquam scripturam probo. veruntamen iudicet lector. Quidam testantur se scriptum reperisse in libris suis veterib. Extremis mun. locis. QVONVNC INSIGNI) qua corona.

IDÆAM VOCITANT MATREM) Phrygiam, è Phrygia auectam. GALLOS ATTRIBVNT) Festus. Galli, qui vocantur matris magnæ comites, dicti sunt à flumine, cui nomen est Gallo: quia, qui ex eo biberint, in hoc fure re incipiāt, ut se priuent virilitatis parte. Alij putant ideò eos sibi genitalia incidere, quia violauerint nomen patris, matris ve, ne possint ipsi fieri parentes. lege Ouid. hac de re, eodem lib.

QVI IN ORAS) in voce qui, i, vocalis non eliditur, & corripitur. TYMPANA TENTA TONANT) profert hunc versum Nonius Marcellus in voce, tenta. quem cum lego, & pronuntio, aut ab alio pronuntiarum audio, tympani sonitum audire mihi videor.

ET CYMBALA CIRCVM CONCAVA) cymbala dicta sunt τὸ τὸ κῶπρον, quasi κῶφαλα, quia incurua, & caua. Itaque epithetum addidit valde accommodatum. MVNIFICAT) donat, munerat: scitum illud Antisthenis, quod refert Clemens Alexand. αἰσθητικῶν: qui, cum μιγαζοῦνται, qui appellantur à Græcis, id est matris deorum stipis coactores, stipem ab eo poscerent: respondit, οὐ τρέφω τὴν μητέρα θεῶν, ἡ δὲ οὐ θεὸς τρέφουσιν id est non alo matrem deorum, quam dicitur alunt. LARGIFICA) largæ, munifica, liberali. Auctor vocabularij Latino

græci mihi à Cl. Puteano commodati, Largus, inquit, ἀφιλῆς. STIPE) nummo signato, ut docet Festus, cui rei testimonio, inquit, est, quod datur militi stipendium: & quod cum spondetur pecunia, stipulari dicitur. Huc pertinent illa Ciceronis lib. de Legib. 2. Stipem sustulimus, nisi eam, quam ad paucos dies propriam idææ matris excepimus, &c. STERNVNT ITER OMNE VIARVM.) Sic restituit hunc locum Adr. Turnebus ex libris veteribus. Nam libri omnes vulgati habent, sternunt iter: omnia circum, &c.

NINGVNT QVE) & tantam rosarum copiam effundunt, atque aspergunt, ut ningere, seu ninguere videantur. tralatio est. à ninguo fit ninguidus. Auson. epist. 2. ad Paull. iam ninguida tinguit Oppida Iberorum. quidam tamen legi volunt, pinguntque. Ego nihil mutandum censeo. CVRETAS) Virg. Georg. 4. pro qua mercede canoros Curetum sonitus, crepitatiāq; ara secuta, &c. Callimach. εἰς Δία. Οὐλα ἢ κοῦρητες γὰρ ἀεὶ πορὺν ἀρχῆσται, τὸ δὲ χεῖρα πεπλήγναι, ἵνα κρόνος ἄσασιν ἠχλῶ Ἀσπίδος εἰσαίη, ἢ μὴ σὺο κελζῶπος, iidem Corybantēs nominantur. Ouid. lib. quem supra dixi: pars manibus clypeos, galeas pars fundit inaneis. Hoc Curetes habent, hoc Corybantēs opus, &c. Virgil. lib. 3. Æneid. Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiāque æra. Hi sunt pueri & sacerdotes magnæ matris Deorum, de quibus lege Diodorum Sicul. lib. I. & 5. & Strabonem lib. 10. cuius mihi hæc pauca verba ascribere libet.

τύποις δὲ ἀτομάζον κοῦρητας, νεοῖς πιας, ἐνόπλιον κίνησιν μετ' ἀρχῆσταις ἀπὸ διδόντας, ἀεσθητικῶν μῦθον τὸ ἀεὶ τὸ δὲ διὸς ἡμετέρας ἐν ᾧ τὸ κρόνος εἰσαίησιν εἰς αἰσθητικῶν κατὰ πῆγην τὰ πικρα ἀπὸ τῆς ἡμετέρας διδόντες ἢ τὸ πειρωμένω ἔπικρῶν πῆγην τὰ ἀδύνατα, ἢ τὸ ἡμῶν βρέφος ἐκποδῶν πεινῆ, ἢ ἀεὶ σὺο ζῶν εἰς δὴ ἀμῶν. ἀεσθῆς ἢ τὸ σωζοῦν τὸ λαθεῖν τῶν κοῦρηται, σὺο πικρῶν, ἢ τῶν δὴ ἀμῶν ἰσφῶν, ἢ ἐνόπλιον χορείας, ἢ πορὺν ἀεὶ ἀπῆντες ἢ θεῶν, ἐκπλήξῃν ἔμελλον τὸ κρόνον, ἢ λήσῃν ἰσφῶν ἀπῆσαι τις ἀπὸ τῶν δα. i. hos autem Curetas nominabant, adolescentis quosdam, armatam saltationē referentis, proferetes de Iouis ortu fabulam: in qua Saturnū quidē introducunt liberos suos, statim ut nati sunt, deuorare soliti: Rheam autē partus dolores celare, & puerū editū summouere & seruare conantē: atq; ad hanc v̄ Curetas assumentē, qui cū tympanis, & talibus aliis rebus sonoris, & saltatione armata, & strepitu deam officiosè circumeuntes terreāt Saturnū, furtimq; ei suū filiū substrahant. His accedant illa ex Apollodoro. οἱ ἢ κοῦρητες ἐνόπλιοι ἐν τῷ ἀπὸ τὸ βρέφος φυλάσσοντες, τῶν δὲ ἀσπιδας σὺο κρόνον, ἢ ἀμῶν τὸ πικρῶν ἀδύνατος ἢ κρόνος ἀκούσῃ. i. Curetes autem armati in antro infantē custodientes, clypeos hastis collidebant, ne Saturnus pueri vocē audiret. Eadē de re & Arnob. lib. 3. fere consimilia scribit. INTER SE F. CAT.) reposueram olim, forte caterue, quaterq; coniectura ductus: cum in libris vulg. impressum reperissem, forte caterue. venerat enim mihi in mentem, scriptū esse in libro aliquo antiquo, terce, caterce, proterque, quaterque. (sepe enim c, pro qu. reperitur scriptū in membranis antiquis) ex caterce postea factū esse, caterue, ex terce, forte. Sed in secunda editione libris veterib. repetitis, & accuratius consideratis, & approbata Turnebi sententia, catenas, edēdū curauī. catenas ludere autē, si recta omni ex parte scriptura est, valet catenas in choreis ducendis imitari, quod restim ductare dicit Terentius. Itaq; putabam hīc legendum, catenas. Ducunt. Sed nihil affirmo. Ex eo autem, quod Curetes armati saltāt, saltationis genus intelligere debemus ἐνόπλιον, saltationē Pyrrhicā, seu Πυρρικήν posteriores appellarūt. Fuit enim alterum genus, quod ἠλεων dixerūt, quodq; ἐνόπλιον altera ex parte respondet. Vtrumq; genus significat Hom. il. 2. in extr. ibi. καὶ ῥ' αἰ μὲν παλαῖς σερφάνας ἔχον, οἱ ἢ μαζούρας εἶχον χευστίας δὲ ἀργυρέων πλαμῶν. i. puellæ quidem

corollas gestabant, iuvenes verò gladios habebant ex balteis argenteis pendenteis.

LÆTI) libri veteres habent, Fleti, unde suspicetur aliquis legendum, pleti, id est repleti, completi. Fleti tamen retinent alij, & interpretatur, aspersi, madefacti.

QVI IOVIS ILL. VAG.) hoc pulchrè describit Callim. iis versibus, quos paullo antè protuli. & Quid. eod. lib. Tutus vt infanti vagiat ore puer.

ARMATI IN NVM. STARENT) hunc versum delendum censeo.

PVLARENT ÆRIBVS ÆRA) citat hunc versum Carisius lib. I.

NE SATVRNVS EVM MALIS MANDARET) id est ne maxillis eum permitteret, & ita deuoraret. Nã Saturnus, vt osẽdimus ex Strabone, filios suos deuorare solitus esse fingitur. unde etiam à Latinis Saturnus dictus est. M. Tull. lib. 2. de nat. deor. Saturnus autem appellatus est, quod saturatur annis. ex se enim natos comesse fingitur solitus, quia consumit ætas temporum spatia, annisque præteritis insaturabiliter expletur. Sic Græci Saturnum Κρόνον dicunt, quasi χρόνος, id est tempus, quod negat esse deum Arnobius libro tertio aduers. gentes. ex quo ne Saturnum quidem. Quod autem Thraso quidã maderet, & legit, secunda breui, vt sit tribrachus locò dactyli, eis nõ exnas cum suo versu. Ex huius loci similitudine versus poetæ cuiusdam veteris, quos profert M. Tull. lib. 4. Tuscul. quæst. & lib. 3. de orat. ad Q. fratrem, qui in omnibus, quos quidem viderim, libris, corruptè leguntur, sic restitui: Impius hortatur me frater, vt meos malis miser Mandem natos. vulgò enim legitur, manderem, pro mandem. Atque vt aliud ex alio incidit, fatcor, nõ tam librarij culpa, quàm mea, factum esse, vt versus ille Horatianus, qui est sat. 3. lib. 2. Cum rapies in iura malis ridentem alienis, non fuerit cum multis alijs locis emendatus in prima editione. Habebam enim scripturam codicum manuscriptorum in meis aduersarijs, sed cum suspensus atque occupatus essem pluribus curis, & cogitationibus, in eo versu dormitavi, eumque ita, vt legitur in vulgatis libris, excudi neglexi. Sed legendus ita est, Cum rapies in ius malis ridentem alienis. Iam, malis alienis: id est maxillis alienis, malis autem, seu maxillis alienis ridere, vt docet Eustathius, est nõ libenter, neque ex animo ridere, & ita ridere, quasi non tuis, sed alienis maxillis rideas. quod sumtum esse ex illo Homeri versu, Ὀδυσ. υ. οἱ δὲ ἴδον γαυροῦσι χαλῶν δὴ οὐλοῖον, id est, illi autem malis iam ridebant alienis: indicauit mihi Io. Auratus, collega meus, vir doctissimus, à Simeone Bosio per litteras admonitus. Sed nunc secunda editione Horatiana emendatus, & explicatus est. Atque (vt ad Lucretium redeam) non desunt quidam docti, qui antiqua scriptura, quæ reperitur in Codice Memm. percussus, putent, legendum, manderet secunda syllaba longa, vt intelligamus, mandeò des, det, usurpatum esse à Lucretio pro mando dis, dit, quod à nullo veteri grammatico traditum esse puto, neque id me vsquam legere memini.

Propterea magnam armati matrem comitantur,
Aut quia significant, diuam prædicere, vt armis,
Ac virtute velint patriam defendere terram,
Præhidióque parent, decorique parentibus esse.
Quæ bene, & eximiè quàmuis disposta ferantur,
Longè sunt tamen à vera ratione repulsa.
Omnis enim per se diuùm natura necesse est
Immortali æuo summa cum pace fruatur,

Semota à nostris rebus, seiunctaque longè.
Nam priuata dolore omni, priuata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Terra quidem verò caret omni tempore sensu:
Sed quia multarum potitur primordia rerum,
Multa modis multis effert in lumina solis.
Hic si quis mare Neptunum, Cereremque vocare
Constituet fruges, & Bacchi nomine abuti.
Mauolt, quàm laticis proprium proferre vocamen:
Concedamus vt hic terrarum dicitur orbem
Esse deum matrem, dum re non sit tamen apse.

PROPTEREA MAGNAM) sic habent omnes libri manuscripti, præter Vaticanum, in quo scriptum est, Præterea. PATRIAM DEF. TERRAM) πατρίδα γῆν. DECORIQUE) & ornamento. DISPOSTA) id est disposta, vt semper alibi, reposita, composta, & simil. pro reposita, & composita.

OMNIS ENIM PER SE) hi versus positi iã sunt sup. lib. I. in principio.

SED QVIA MVLT.) quidam legunt, sed quia, quod malo, quàm, Et quia, quod est in libris fere omnibus vulg. & manuscrip. HIC SI QVIS) in quibusdam libris legitur, Huc si & c. quidam docti legi volunt, Hinc si quis, & c.

MARE NEPTVN.) Quod aqua nubat terram, (inquit Arnob. lib. 3.) appellatus est (inquiunt) cognominatusque Neptunus. At M. Tullius lib. 2. & 3. de natura deorum. Neptunus à nando dictus est, inquit. Nubat porro apud Arnobium, nequis forte de hoc verbo hic erret, valet, tegat. ex quo illud, caput obnubito.

CEREREM Q. VOC. CONST. FR.) M. Tull. lib. 2. de nat. deor. Itaque tum illud, quod erat à deo natum, nomine ipsius dei nuncupabant, vt cum fruges Cererem appellamus, vinum autè, Liberum: ex quo illud Terent. Sine Cerere, & Libero frigit Venus: Tum, & c. A Cerere autem dicti sunt Cerriti, quasi Cereriti: id est furiosi, & insani, & à Cerere percussis. qua voce vititur Horatius sat. 3. lib. 2. Cerritus fuit, an commotæ crim. m. & c. ad quem locum adnotauimus satis multa. vititur & Plautus: vititur & M. Tullius in epist. 5. lib. 8. ad Attic. quem locum eo libentius lectori indicabo, quod nondum vllis in exemplis emendatè legitur. Sic igitur Cicero. & si solet eum, cum aliquid furiosè fecit, penitere. numquam cerritior fuit, quàm in hoc negotio. Sic autem legendum esse princeps vidit Simeo Bosius Lemouix. nam vulgò legitur, cærtior. DVM RE NON SIT) i. dum tamen re apse, quod valet, re ipsa, seu reuera, non sit. sic restitui coniectura ductus. Nam cum reperissem in omnibus libris vulgatis, paucis exceptis, dum vera re tamen haud sit: in manuscriptis verò, dum vera re tamen ipse: facile suspicatus sum, primum cum declarans aliquis illud apse, tanquam obscurum, adscripsisset ad oram libri vera, translatum esse hoc, vera, in cõtextum verborum Lucretij: deinde ex, apse, factum esse, ipse: ita totum versum corruptum esse. reapse autem dixisse veteres, testatur Festus: vititurque testimonio Pacuuij in armorum iudicio. Si non est ingratum reapse, quod feci bene. usurpat & Apuleius lib. 1. de asino aureo. Ad hæc Merocè (hoc enim ei re apse nomen magis, quàm fabulas Socratis, conuenire sentiebam) immò superfit hic saltè,

Et c. Idem lib. II. At sacerdos, ut reapse cognosci potuit, nocturni commonefactus oraculi, miratusque congruentiam mandati muneris, Et c. M. Tull. lib. I. de Diuinatione, Formæ reapse nullæ sunt: speciem tantum animis offerunt. Et lib. I. de Finib. Quamobrem ordiamur ab eo, quod primum posui: quod idem reapse primum est. idem in Lælio: securitas specie quidem blanda, sed reapse multis locis repudianda. Plaut. Rud. minus, quam reapse experiundo, Et c. Cùm hunc locum ita restituissem, etiam in prima editione, tamen homo iniustissimus, triennio post ausus est hanc restitutionem sibi vendicare, duarum vocularum ordine immutato, nam cùm ediderim, dum re non sit tamen apsc: gravis auctor, ait se scripsisse, dum non sit re tamen apse. Sic solent fures: earum rerum, quas furati sunt, formas immutant, ne cognoscantur. Sed quid de hoc loco queror, cùm alij sint innumerabiles?

VOCAMEN) utitur hoc eodem vocabulo Arnobius lib. II. aduersus gent.

Sæpe itaque ex vno tondentes gramina campo
Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles,
Buceriæque greges, sub eodem tegmine cæli,
Ex vnoque litim sedantes flumine aquai,
Dissimili viuunt specie, retinentque parentum
Naturam, & mores generatim quæque imitantur:
Tanta' sit in quouis genere herbæ materiai
Dissimilis ratio: tanta' sit in flumine quoque.
Iam verò quamuis animantem ex omnibus vnam
Ossa, cruor, venæ, calor, humor, viscera, nerui
Constituunt: quæ sunt porrò distantia longè
Dissimili perfecta figura principiorum.
Tum porrò, quæcunque igni flammata cremantur,
Si nil præterea, tamen ex se ea corpora tradunt,
Vnde ignem iacere, & lumen summittere possint:
Scintillæque agere, ac latè differre fauillam.
Cetera consimili mentis ratione peragrans,
Inuenies intus multarum femina rerum
Corpore celare, & varias cohibere figuras.
Denique multa vides, quibus est odor, & sapor vnà:
Reddita sunt, cùm adoles in primis pleraque dona,
Relligione animum turpi quom tangere parto.
Hæc igitur variis debent constare figuris.
Nidor enim penetrat, quâ succus non it in artus:
Succus item seorsum, & rerum sapor insinuat
Sensibus, ut noscas primis differre figuris.
Dissimiles igitur formæ glomeramen in vnum
Conueniunt: & res permixto semine constant,
Quinetiam passim nostris in versibus ipsi.

Multa elementa vides multis communia verbis,
Cùm tamen inter se versus, ac verba necesse' sit
Confiteare alia ex aliis constare elementis:
Non quo multa parum communis littera currat,
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus isdem:
Sed quia non volgò paria omnibus omnia constant.
Sic aliis in rebus item communia multa
Multarum rerum cùm sint primordia: longè
Dissimili tamen inter se consistere summa
Possunt: ut meritò ex aliis constare ferantur
Humanum genus, ac fruges, arbustaque læta.

SÆPE ITAQUE EX VNO) post degresionem de matre deorum, redit ad disputationem institutam, in qua ostendit, nullam rem esse, quæ ex vno genere principiorum constet. quod nunc exemplis multis collectis docet.

DVELLICA PROLES) duellica, id est, bellica. Nam duellum idem valet, quod bellum, & dvis idem, quod bis, & duonum, dixerunt veteres pro bonum. Festus. duellum bellum, videlicet, quòd duabus partibus de victoria contententibus dimicatur. in voce, duellica, u, & e, in vnam syllabam coëunt. alij dicunt in voce, equorum, m, elidi, ut in metiendo versu ita legamus, & equorum' duellica proles. Iam per equorum duellicam prolem equos intellige. equus enim animal est bellicum. Virgil. Æneid. 3. Bello armantur equi, Et c.

BUCERIÆQUE GREGES) citat hunc versum testem Nonius in voce, buceria, & in voce greges, docens, greges reperiri etiam in genere fæmineo. Bucorum (inquit Festus) de bobus dicimus. Est autem Bucorum vox ducta è duabus Græcis βοῦς, bos, & κέρας, cornu. Bucera, porrò, quod quidam putant, legi non potest. nam κέρας, vnde hoc nomen factum est, habet priorem syllabam breuem.

TANTA' SIT) ἄπασαν. IAM VERO QVAMVIS AN.) sic habent libri manuscripti. vulgati autem, Hinc porrò Et c.

EX SE EA CORPORA TR.) sic hunc locum restitui, cùm in cod. manuscriptis, corpora, scriptum reperissem. quidam vir doctus tamen legendum putat, ex se corpore: id est, ex suo corpore. VNDE) id est, ex quibus corporibus, Et c.

DIFFERRE) ἀποπέφυ, in diuersas partes ferre.

MENTIS RATIONE) sic dictum, mentis ratione, ut alibi, animi ratione. Perfacile est iam animi ratione exsoluere nobis, Et c. lib. III.

CORPORE CELARE) in corpore suo inclusa, & abdita habere.

COHIBERE) continere in suo corpore inclusas.

DENIQUE M. V. QVIB. EST ODOR, ET SAP.) secutus sum in hoc versu libros vulgatos: qui omnes sic habent, exceptis antiq. venetis. manuscripti autem sic: quibus & color, & sapor vnà, quos quamobrem non simus secuti, mox dicemus. RELIGIONE ANIM. TURPI CVM TANG.) sic hunc versum restitui, partim auctoritate veterum codicum fretus, partim coniectura ductus. Nam cùm reperissem in codicibus manuscriptis aliis, Relligione animum turpi contingere parato: alius, contingere patro: in nonnullis excusis, ut Paris. continet.

gere porro: ex, contingere, feci, cum tangere, id est, cum tangeris. ex, parato, aut, parato, feci, parto. (quæ vox reperitur integra in cod. Venet. antiq.) approbante, atque adeo mihi præeunte nostro Adr. Turnebo. Hunc igitur versum sic declaro: Cum tangere animum religione, id est, cum deorum timore conturbaris, atque æstuas, turpi parto, ob turpe partum, id est, propter ea lucra, quæ tu mentiendi, peierando, fraudando, et malis artibus fecisti: seu cum ob tuas iniurias, furta, et rapinas diis immortalibus sacrificas, ut eos tibi propitios et placatos reddas. hæc est huius versus sententia. Sed libet nunc mihi de toto hoc loco, id, quod sentio, expromere. Non te diutius suspensum, lector, tenebo. Versum, Reddita sunt cum adoles in primis pleraque dona: vel, ut in nonnullis libris reperitur, et maxime manuscript. Reddita sunt cum odore, et c. adulterinum esse puto: atque ita à Lucretio scriptum esse arbitror, quemadmodum excudendum curavi: totiusque huius loci hæc mihi videtur esse sententia. Denique multa vides odore simul, et sapore prædita, nempe quo tempore tua turpia lucra animum tuum mordent, vrunt, et cruciant: id est, cum hostiis immolandis Deos placare studes: hæc igitur, quæ tu immolas, quæ prædita sunt odore simul, et sapore, debent variis constare figuris. Sed quærat aliquis, unde in contextum carminis Lucretiani irrepserit hic alienus versus? dicam quod mihi venit in mentem. ad hunc versum, Religione animum turpi cum tangere parto, studiosus aliquis fortassis annotavit, i. cum adoles dona Diis oblata: seu, cum sacrificas. hanc annotationem arripuit alius, et ex ea, additis quibusdam, quæ ad superiorem versum pertinere possent, versum illum fecit ineptum: Reddita sunt, cum adoles, et c. ex quo postea concinnavit alius, Reddita sunt cum odore, et c. et eadem opera corruptit superiorem, in quo erat, quibus est odor, et sapor una, et substituit, quibus et color, et sapor una, et c. cum hic Lucretius de duobus tantum loquatur, nempe odore, et sapore, seu nidore, et succo: cumque ex sententia Epicuri colorum varietas non fiat ex dissimilitudine figurarum, sed ex varia et dissimili positura, ordine, motu, et c. ut mox docebit ipse Lucret. Cum hæc scripsissem, itaque hunc locum, ut nunc editus est, edendum iam ab initio curavissem, homo barbarus, paucis quibusdam immutatis, et retento eo versu, quem damnavi, huius loci, aut certe, versus huius, Religione animum, et c. emendationem sibi arrogavit, suum tenens institutum.

HÆC Igitur variis debent, et c.) Hæc igitur, quibus est odor, et sapor una, dicendum est variis figuris constare.

NIDOR) quem paullo antè dixit odorem, nunc nidorem dicit. nidor, inquit, ea via penetrat in artus, qua succo, seu rerum saporis præclusus aditus est: et contra succus seorsum in sensus insinuat. ex quo intelligere licet, nidorem, et succum: seu odorem et saporem, non eiusdem figuræ principis constare.

GLOMERAMEN IN UNUM) in unum concilium, et cætum.

QUIN ETIAN NOSTRIS, et c.) vsus est eadem similitudine, atque adeo iisdem versibus sup. lib. I. EX OMNIBVS ISDEM) sic legendum, nisi malis legere, iisdem. isdem M. Tull. in perfecto oratore vsurpatum tradit ab Ennio. templis isdem. isdem erat verius (inquit) nec tamen opimius. malè sonabat iisdem. impetratum est à consuetudine, ut peccare suavitatis causa liceret.

Nec tamen omni modis connecti posse putandum est
Omnia. nam volgò fieri portenta videres:

Semiferas

Semiferas hominum species existere: & altos
Interdum ramos egigni corpore vivo:
Multaque connecti terrestria membra marinis:
Tum flammam tætro spiranteis ore Chimæras
Pascere naturam per terras omniparentis.
Quorum nil fieri manifestum est, omnia quando
Seminibus certis certa genitrice creata
Conseruare genus crescentia posse videmus.
Scilicet id certa fieri ratione necesse est.
Nam sua quoique cibus ex omnibus intus in artus
Corpora discedunt: connexaque conuenienteis
Efficiunt motus. at contra aliena videmus
Reiicere in terras naturam, multaque cæcis
Corporibus, fugiunt è corpore, percita plagis:
Quæ neque connecti quoiquam potuere: neque intra
Vitaleis motus consentire, atque animari.
Sed ne fortè putes animalia sola teneri
Legibus his: eadem ratio res terminat omnibus.
Nam veluti tota natura dissimiles sunt
Inter se genitæ res quæque: ita quamque necesse est
Dissimili constare figura principiorum:
Non quòd multa parum simili sint prædita forma:
Sed quia non volgò paria omnibus omnia constant.
Semina cum porrò distent: differre necesse est
Interualla, vias, connexus, pondera, plagas,
Concurfus, motus: quæ non animalia solum
Corpora seiungunt: sed terras, ac mare totum
Secernunt, cælumque à terris omne retentant.

OMNIMODIS) id est omnis generis, seu cuiusvis figuræ, videlicet principis. vsus est eadem voce sup. hoc eodè lib. pro omnibus modis, Omnimodis expertus eris.

SEMIFERAS HOM. SPECIES) ut hippocentavros. de portentis lege lib. 5. ibi: Multaque tum tellus etiam portenta creare Conata est, mira facie, membrisque coorta. RAMOS EIGNI CORP.) id est ramos gigni è corpore vivo: ut apud Horat. tanto emetiris aceruo. quod genus, obseruatum, et notatum est à nobis ad illum locum. CHIMÆRAS) Chimæram sic describit Homerus Odys. 2. ἄρα δὲ λέων, ἄπιθεν δὲ δράκοντα, μέσση δὲ γυναιξὲς. et c. id est, ut vertit noster Lucretius lib. 5. Prima leo, postrema draco, media ipsa chimæra. Virgil. lib. 6. flammisque armata chimæra.

TERRAS OMNIPARENT.) γαῖα παρμητῶν, à Græcis dicta. CERTA GENITRICE) sup. Quippe ubi non essent genitalia corpora quoique, Quis posset mater rebus consistere certa?

CORPORA DISCEDUNT) sic legendum, et ita habent quinque libri

manuscripti. ex omnibus cibis sua cuique, id est propria & accommodata cuique corpora prima discedunt, id est diduntur, seu distribuuntur in artus.

QVÆ NEQVE CONNECTI QVOIQVAM) libri omnes vulgati habent, cuiquam. quidam libri scripti, quoiquam, quo modo loquebantur veteres: quos sequor. NEQVE INTRA) libri manuscripti aliquot habent, inter.

ATQVE ANIMARI) sic restitui, reclamantibus libr. omnibus, in quibus legitur, atque imitari: leui mutatione facta. nam. sume, atque imitari, vt habet omnes libri vulgati: & manuscrip. (nisi quod vnus habet, imitare:) deinde ex e. facito a. postremo ex imit. nim: totidem enim sunt pedes: habebis, animari. quam correctionem nemini erudito, maxime in libris veteribus versato, violentam visum iri confido. Turnebus autem mauult legi, atque micare. & micare, interpretatur, moueri. alij lectionem vulgatam retinent, eamque interpretantur, conformari, similia fieri. Ego nullius iudicium reprehendo, nullius diligentiam insector. (quamquam scripturam, imitari, nullo modo probo, eiusque interpretationem multo minus: illam autem alteram, micare, mihi refellere licet.) Sed meam coniecturam confirmare possum verbis Ciceronis ex lib. 1. de nat. deorum. Si essent corpora indiuidua, quæ nulla sunt, pellere se ipsa, & agitari inter se concursu fortasse possent: formare, figurare, colorare, animare non possent. & ex lib. 6. de repub. hisque animus datus est ex illis sempiternis ignibus, quæ sidera & stellas vocatis: quæ globosæ & rotundæ diuini animatae menibus, circulos suos, orbisque conspiciunt celeritate mirabili. Adiuuat eam & illud Arnobij ex lib. 1. aduersus gent. Immo si arbores, glebæ, saxa, sensu animata vitali vocis sonitum quirent, & verborum articulos integrare, & c. Idem lib. 2. non longè à princip. vtrum illum tellus viginis alicuius conuersa putrore, tamquam vermeis, animauerit, tamquam mureis?

EADEM RATIO RES TERMINAT OMNEIS) cum reperissem in quattuor libris manuscriptis ita scriptum, eadem ratio determinat omnes: ego repositi, res terminat omnes, quæ lectio mihi videtur recta.

DIFFERRE NECESSVM EST INTERVALLA, & c.) necessum est, repositi secutus libros scriptos: quamquam vtrum legatur, necessum est, an necesse est, parum interest, nisi quod illud magis Lucretianum est, cum hoc loco congruunt illa, sup. Iamne vides igitur, paullo quod diximus antè, Permagis referre, eadem primordia sæpe Cum quibus, & quali positura contineatur, Et quos inter se dent motus, accipiuntq;? RETENTANT) ne cælum cum terris misceatur.

Nunc age, dicta meo dulci quæsitâ labore
Percipe, ne forte hæc albis ex alba rearis
Principiis esse, ante oculos quæ candida cernis:
Aut ea, quæ nigrant, nigro de femine nata:
Nëve, alium quemuis quæ sunt induta colorem,
Propterea gerere hunc credas, quod materiai
Corpora consimili sint eius tincta colore.
Nullus enim color est omnino materiai
Corporibus, neque par rebus, neque denique dispar.
In quæ corpora si nullus tibi forte videtur
Posse animi iniectus fieri, procul auius erras.

Nam cum cæcigeni, solis qui lumina numquam
Adspexere, tamen cognoscant corpora tactu,
Ex ineunte æuo nullo continctâ colore:
Scire licet, menti quoque nostræ corpora posse
Verti in notitiam, nullo circumlita fuco.
Denique nos ipsi, cæcis quæcumque tenebris
Tangimus, haud vllò sentimus tincta colore.
Quod quoniam vinco fieri, nunc esse docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omneis.
Quod facere haud vllò debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necesse est,
Ne res ad nihilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit:
Continuò hoc mors est illius, quod fuit antè.
Proinde colore cae contingas femina rerum,
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

NVNC AGE DICTA MEO) Nunc aggreditur ad docendum, primis corpora colore vacare, atque ad eò omnibus qualitibus, præter figuram, magnitudinem, & pondus. qua de re sic Laërtius, φησὶ δὲ οὐδὲν πῶς μὲν ποιοῦντε τὰ αἰσθητὰ ἀπονοῦσθαι, καὶ τὸ γήμαρτος, καὶ μετέωρος, καὶ βαρῆς. πὶ δὲ χεῖρα αἰσθητῶν ἀπονοῦσθαι: id est, ait autem interius neque qualitate vlla atomos esse præditas, præterquam figura, magnitudine, & pondere. colorem autem ex positura atomorum variari. M. Tull. lib. 2. de natura Deor. Isti autem quemadmodum asseuerant ex corpusculis non colore, non qualitate aliqua, quam ποιοῦντε Græci vocant, non sensu præditis: sed concurrentibus temerè, atque casu, mundum esse perfectum, vel innumerabilis potius in omni puncto temporis alios nasci, alios interire?

ALBIS EX) sic habent libri manuscripti: quæ scriptura præterquam quòd suauior est, etiam Lucretiana est. NIGRANI) id est, nigra sunt. Virgil lib. 4. Æneid. His ego nigrantem commissa grandine nimbum, Dum trepidant alæ, & c. Desuper infundam. hunc locum memoria teneat lector. erit enim nobis vsui ad locum quendam, qui sequitur, emendandum.

NEVE ALIVM) quidam libri manuscripti habent, Nëve, pro, Nëve. quod docti probant, vt antiquum: ne ego quidem improbo. Verumtamen nihil mutauit, satis est mihi lectori indicasse.

ALIVM QVEMVIS QVÆ SVNT INDV. COLO.) sic restitui partim coniectura, & ratione ductus, partim quattuor librorum manuscrip. auctoritatem secutus, in quibus cum sine vlla litura scriptum reperissem, imbuta colore, primùm cæpi mecum diligentius, atq; attentius hanc scripturam considerare, & ita existimare, non temere in tot cod. manuscr. reperiri scriptum, colorem: qui casus cum videatur cum participio, imbuta, non posse coherere (verbum enim, imbuere, semper coniungitur cum sexto, aut septimo casu) verisimile esse, mendam subesse in voce, imbuta. deinde mihi venit in mentem, si quis forte contenderet legendum, colore, & est in vulg. non satis aut verè, aut propriè dici aliquid, imbutum colore, cum color

vel sit ipsa corporum extremitas, vel in corporum extremitate, seu extremo cortice consistat, non interius manarit: imbuta autem & tincta ea dicuntur à Latinis, quæ à Græcis δεικται. Præterea imbutum de odore, aut succo aliquo dicitur, non de colore, ut apud Horat. epist. 2. lib. 1. Quo semel est imbuta recens, seruat odor. Testa diu. Præterea infra ita loquitur, Scire licet quàm sint nullo velata colore. at, velari colore, & indui colore, simillima sunt: immo verò eadem figura dicta sunt. tralatio enim sumta est ab iis animantibus, quæ vestiuntur. Postremo eo, qui deinceps sequitur, versu, ita loquitur, gerere colorem: quod item de persona & vestitu dicitur. M. Tull. Offic. lib. 1. Est igitur proprium munus magistratus intelligere se gerere personam civitatis. sic Lucret. lib. 5. extr. loquens de pelle. Ut letum insidiis qui primus gessit, obiret. Sic Horat. de Aristippo epist. ad Scaenam. Personamque geret non inconcinnus utranque. ibid. de eod. Quilibet indutus celeberrima per loca vadet. Ex quibus intelligere licet, Latine dici, ut induere, & gerere personam, ita induere & gerere colorem: & velari colore, & contingi seu tingi colore, & circumlini fūco, ut statim loquitur: imbuti colore autem nullo modo. Ita adductus sum, ut, induta colorem reponerem. TINCTA COLORE proprie dictum. nam quæ tincta sunt, etiam colorata dicuntur, sed, imbuta colore, Latine dici non potest. omnino malim, tacta. IN QUÆ CORPORA SI NULL. &c. id est quæ corpora si tibi videntur non posse cogitatione, aut ratione comprehendere: vel sic, quæ corpora si existimas neminem animo complecti posse. &c. iniectus animi, id est animi adiectio ad rem aliquam, & cogitatio. Sic M. Tull. in iucere animum dixit lib. 1. de nat. Deor. in quam magnitudinem regionum se iniiciens animus, & intendens, ita late, longèque peregrinatur, ut nullam tamen oram ultimi videat. Sic Arnobius dixit, oculorum iniectum, lib. 1. non longè ab extr. quod oculorum (inquit) susciperet iniectum. & eodem libro, infra, iaculationem mentis.

CÆCIGENTI cæci nati. AD SPEXERE nonnulli libri habent, dispexere. NULLO CONTACTA COLORE non dicit, corpora naturalia nullo colore esse contacta, sed ea cognosci à cæcis solo tactu, non oculorum sensu, cui subicitur color. Cæco enim nihil est coloratum, cum ei semper sint tenebræ: color autem non nisi luce cerni queat. utpote qui ita definitur ab Aristot. lib. 2. de anima 5. & 6. αἴθερος, τὸ τὸ δὲ φῶς ἐστὶν ἐν ἑαυτῷ ὡς ἐν ἑαυτῷ πῦρ: id est pellucidi, in corpore finito, extremum: quod quidem extremum cerni nō potest, nisi illud δὲ φῶς ἐστὶν, seu functione sit δὲ φῶς ἐστὶν: quod est lumen. Atque hæc ex sententia Aristotelis. contacta autem puto legendum potius, ut habent tres libri veteres, quàm, ut vulgati, continctæ.

VINCO FERRE) probo argumentis, & quasi expugno. Sic sæpe loquitur Horatius, ut saty. 3. lib. 2. Vincit enim stultos ratio insanire nepotes. & M. Tull. Parad. ὅτι πῶτε αἰ μὲρ ποὶ μαίοντα Ego verò te non stultum, ut sæpe non improbum, ut semper: sed dementem, & insanum, rationibus, seu (ut alij legunt) rebus, vincam, sed aduincam necessarius. sic enim legendum censeo, non, ut vulgò, addicam.

OMNIS ENIM COL. sic habent cod. manuscr. nisi quòd in duob. scriptum est, & omnis, planè mendosè. Quòd autem ad huius loci sententiam attinet, sic argumentatur Lucret. si prima corpora essent aliquo colore contacta, seu tincta, mutaretur. nā color omnis in quenuis alium colorem mutatur, (quod intellige de mediis coloribus.) At prima corpora immutabilia esse docuimus. ergo prima corpora coloris omnis sunt expertia. IMMUTABILE ENIM QUIDDAM) hunc versum cum tribus, qui deinceps sequuntur, posuit lib. 1.

Præterea, si nulla coloris principii est Reddita natura: at variis sunt prædita formis, Equibus omnigenos gignunt, variantque colores. Præterea, magni quòd refert, semina quæque Cum quibus, & quali positura contineantur, Et quos inter se dent motus, accipiantque: Perfacile extemplò rationem reddere possis, Cur ea, quæ nigro fuerint paullo antè colore, Marmoreo fieri possint candore repente. Ut mare cum magni commorunt æquora venti, Vertitur in canos candenti marmore fluctus. Dicere enim possis, nigrum quòd sæpe videmus, Materies vbi permixta est illius, & ordo Principiis mutatus, & addita, demtaque quædam, Continuo id fieri ut candens videatur, & album. Quòd si cæruleis constarent æquora ponti. Seminibus: nullo possent albescere pacto. Nam, quocunque modo perturbes, cærulea quæ sint; Numquam in marmoreum possunt migrare colorem. Sin alio, atque alio sunt semina tincta colore, Quæ maris efficiunt vnum, purumque nitorem: Ut sæpe ex aliis formis, variisque figuris Efficitur quiddam quadratum, vnæque figuræ: Conueniebat, uti in quadrato cernimus esse Dissimileis formas: ita cernere in æquore ponti, Aut alio in quouis vno, puroque nitore, Dissimileis longè inter se, variisque colores. Præterea nihil efficiunt, obstantque figuræ Dissimiles, quo quadratum minus omne sit extræ. At varij rerum impediunt, prohibentque colores, Quo minus esse vno possit res tota nitore.

PRÆTEREA SI NULLA) id est, Præterea etsi principia omni colore vacent, at tamen dissimilibus, & variis figuris sunt prædita. Itaq; principia dissimilia inter se figurarum, alio atque alio ordine posita, varios colores efficiunt. Hæc igitur verba, si nulla coloris principii est Reddita natura, sic declaro. etiam si hoc sit verum, nullum colorem principii esse attributum, aut innatum, &c.

MARMOREO CANDORE) candore exquisitissimo, & eo, qui ad Paris, aut Lunensis marmoris candorè proximè accedat. Horat. od. 19. lib. 1. Vrit me Glyceræ nitor splendentis pario marmore purius. EXTEMPLO) id est continuo, de qua voce, eiusque ratione lege Varron. lib. 6. de lingua Latina.

VT MARE) id probat à simili. DICERE ENIM POSSIS, NIGR. Q. S. V. & c.) Huius loci hæc sententia est. Dicere possis, mare, quod interdum nigrum videtur, continuò fieri vt candidum videatur, vbi eius principia inter se permista sunt, & ordo principiorum immutatus est, & quadam principia sunt addita, quadam detracta. quod non fieret, si mare cæruleis, seu nigris principis constaret. MARMOREVM) id est candidum marmoris instar.

SIN ALIO, ATQVE ALIO) Si quis dicit (inquit) semina maris alia alio colore esse contacta, & ex dissimilibus coloribus vnum colorem effici, quemadmodum ex disparibus figuris fit alia figura, exempli causa, ex triquetris, seu triangulis quadratum: necesse erit, quo modo in figura quadrata, alias figuras inesse videmus: ita & in puro maris colore, aut in vno quouis alio, dissimiles colores comparere. at hoc non fit. non igitur, & c. VNÆQVE FIGURÆ) sic restituit M. Antonius Muretus, à codicibus manuscriptis. ad veram scripturam coniectura, & propè manus ductus. Nam cum hunc locum in cod. Vaticano vnà legeremus, in eoque reperissemus, vnâque figura, in aliis duobus, vnâque figura est, immo, ne mentiar, figura est, suspicatus est ille è vestigio legendû, vnâque figuræ. cui ego continuò assensus sum, & maneo in sententia, sic enim veteres loquebantur. Plaut. Trucul. istæ dedi. Terent. Heaut. hoc ipsa in itinere alteræ dum narrat, forte audiui. Idem Eun. mihi sola ridiculus fuit. Cic. pro Tullio. hoc iudicium sic expectant, vt non vnæ rei statui, sed omnibus constui putetur. sic Lucret. sup. lib. I. neque sunt igni simulata, neque vllæ Præterea rei. & lib. VI. Et potius nullæ turpis sibi conscii rei.

DISSIMILEIS FORMAS) figuras, nempe triquetras, seu triangulas, nam ex triangulis constant quadrata.

QVO QUADRATVM MINVS OMNE SIT EXTRA) sic excudendum curavi, secutus librorum manuscriptorum testimonium. quanquam mihi non displicet ea scriptura, quam amicus quidam meus ex vulgata leuiter immutata traxerat, quo quadr. minus insit in illis. ille enim ex verbo, esset, fecerat, insit. sed omnino antiqua scriptura melior est, & si rem propius spectes, verior. quadratum enim ex triangulis factum, extra triangula est, non in triangulis.

Tum porrò, quæ ducit, & inlicit, vt tribuamus Principiis rerum nonnumquam, causa, colores, Occidit: ex albis quoniam non alba creantur: Nec quæ nigra cluent, de nigris: sed variis de. Quippe etenim multo procliuius exorientur Candida de nullo, quàm de nigrante colore, Aut alio quouis, qui contrà pugnet, & obstet. Præterea, quoniam nequeunt sine luce colores Esse, neque in lucem existunt primordia rerum: Scire licet quàm sint nullo velata colore. Qualis enim cæcis poterit calor esse tenebris, Lumine qui mutatur in ipso, propterea quòd Recta, aut obliqua percussus luce refulget? Pluma columbarum quo pacto in sole videtur:

Quæ sita ceruices circum, collumque coronat. Namque aliàs fit vti claro fit rubra pyropo: Interdum quodam sensu fit, vti videatur Inter cæruleum virideis miscere smaragos. Caudaque pauonis, larga cum luce repleta est, Confimili mutat ratione obuerfa colores: Qui, quoniam quodam gignuntur luminis ictu, Scilicet id sine eo fieri non posse putandu est. Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in se Pupula, cum sentire colorem dicitur album, Atque aliud porrò, nigrum cum, & cetera sentit, Nec refert ea, quæ tangis, quo fortè colore Prædita sint, verum quali magis apta figura: Scire licet nil principiis opus esse colores: Sed variis formis varianteis edere tactus.

TVM PORRO, QVÆ DVCIT, ET INLICIT, VT TRIBVA- MVS, & c.) Hæc est vera huius loci scriptura, quam ego cum in codice Bertiniano & Memm. expressam reperi, tum Adriani Turnebi auctoritate comprobata illustravi. Vix autem me puto fidem lectori facturum, si enumerem lectionis huius loci dissimilitudines, & differentias. Nam cum vsus sim quinque lib. manuscriptis, octo impressis & amplius, vix treis reperi, qui inter se cõgruerent: cum alij haberet, quæ ducit in illicitum, vt trib. alij, quod dicunt inlicitum trib. alij, quæ ducit & vt illicitum hoc, & c. Huius igitur veræ, & rectæ scripturæ hæc sententia est. Tum porrò ea causa, quæ nos ducit & inlicit, vt nonnumquam principiis rerum colores tribuamus, nempe hæc, quoniam ex albis non creantur alba, nec nigra ex nigris, sed ex contrariis, aut dissimilibus contraria, aut dissimilia: hæc, inquam, causa occidit, id est nulla est. Quippe etenim, & c. hic est ordo verborum, quo explicato, etiam sententia explicata, & aperta est. Cum hæc iam pridem scripsissem, homo barbarus, & inhumanus, hanc emendationem, & scripturam ita commemorat, & laudat, non vt meam, sed vt nostrum communem: idemque de illa superiore, omne sit extra. Hanc proximam, quæ sequitur, sed variis de, tacitus probat, & sequitur: itemque illam, quæ sequitur, quàm de nigrante & c. potest ne fingi βαρβαρος vllus impurius? sed quid hic stomachor? talem se præbuit in ceteris, vt dixi iam antea sapius, quàm me decuit. Sentio enim quàm sit indecorum, cum talibus sycophantiis velitari. Sed tamè iniuria magnitudo, & rei indignitas fecit, vt hæc lectori indicanda existimarem.

SED VARIIS DE.) id est de variis & differentibus αιασπονη, cum in libris manuscriptis reperissem, partim variis ea, partim variis ad, & ita in Vicetinis, ego, sed variis de, restitui. nam ceteræ scripturæ, sed variant se, sed variatur, sed variata, (quàm postremam Pontanus substituere) omnes sunt deprauatæ.

QUIPPE ETENIM MVLTQ) hæc est ratio, seu αιπολογία, quare causa illæ, quæ inlicit ad tribuendos principiis colores, nulla sit.

CANDIDA DE NVLLO, QVAM DE NIGRANTE COLO- RE) postremam huius versiculi partem, deprauatam, feliciter, doctorum virorum

iudicio, restitui in antiquum statum. Nam cum reperissem ita scriptum in cod. Vaticano, quam de nigro nate colore, ex nigro nate, feci, nigrante. quæ scriptura perspicua, & sine controuersia, recta est. nigrante autem interpretor nigra, vt supra, nigrant, interpretatus sum, nigra sunt. Aut ea, quæ nigrant, nigro de semine nata. Virg. lib. 5. Æn. totidem nigranteis terga iuuenos. & 8. cum sæpe nigrantem Ægida concuteret dextra. Atque hanc emendationem miror Thrasionem sibi non vendicasse; cuiusque approbatione tacita, hoc est maligna, & inuida contentum fuisse, qua moderatione tamen in aliis locis quam plurimis vsus est, si moderatio appellanda talis iniuria est. PRÆTEREA QVON. NEQVEVNT SINE LVCE) sic argumentatur. sine luce colores non cernuntur. corpora prima non cernuntur: ergo corpora prima nullo sunt colore prædita. Syllogismus inualidus quidem est: omnes tamen eius partes veræ sunt. Nam sine luce colores nõ cerni etiam Aristot. docet. Sic enim ille τὸ ἐν φωτὶ ὁρώμενον, χρώμα. ἂν εἴη ἢ ἐκ τῆς τοῦ χρώματος αἰσθητικῆς φωνῆς. τὸ δὲ τῶν τῶν χρώματι τῆ, τὸ κινητικῶν τῶ κατ' ἐπέχου δὲ φωνῆς: id est quod in luce cernitur, color est. idcirco sine luce color non cernitur. hæc enim est coloris essentia, ac definitio, quod vim habet mouendi id, quod est re, & functione pellucidum. idem docet colorem esse ad spectabile in eo, quod per se ad spectabile est: nempe ἐν τῶν φωνῆς, id est in extremitate corporis, seu in summo rei. cortice. Extremitas autem per se est aspectabilis. quia in se habet, per quod cerni possit, nempe colorem. pellucidum porro ad spectabile est non per proprium colorem, sed per alienum.

PROPTEREA QVOD RECTA, AVT OBL.) alius enim color est, si rectus sit luminis angulus, alius si obliquus.

PERCVSSVS) sic legendum, non percussus, vt habent nonnulli typis impressi: & ita ferè loquitur infra. Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu, &c. & lib. 5. Luna potest solis radius percussa nitere.

QVO PACTO) ὡς περ. quemadmodum.

PLVMA CVM LVMBARVM) M Tull in Lucullo. Neque verò hoc loco expectandum est, dum de remo inflexo, aut de collo columbæ respõdeam. neque enim is sum, qui, quidquid videtur, tale dicam esse, quale videatur.

QVÆ SITA CERV. CIRC. COLL. QVÆ COR.) jordo est, quæ cit cum sita, id est circumposita, seu circumdata, ceruices & collum columbarum coronat. Fortasse imitatus est illud Næuij Iliad. lib. 1. Collum marmoreum torquis gemmata coronat. PYROPO) Pyropus genus est metalli. Plin lib. 36. cap. 8. es in uncias duas, additis auri scrupulis senis, prætenui pyropi bractea ignescit. Isidorus Pyropum ait esse metalli genus ex dimidia parte auri, & dupla argenti. esse & gemmam, quam Latini carbunculum appellant, nonnulli putant. Sed videtur legendum potius rubro sit clara pyropo, quàm, vt vulgò legitur, claro sit rubra pyropo. idque vel ex Ouidij versu intelligere licet lib. 2. Metam. Clara micante auro, flammâsque imitante pyropo. SCILICET ID SINE EO F. N. P. PVTANDVST) vel sic legendum, vt excudendum curavi, cum in tribus lib. manuscriptis reperiat scriptum, putandum est: vel sic, Scire licet sine eo fieri non esse putandũ.

Cum hæc scripsissem in prima editione, Thraso ille impudentissimus, dixit me alteram scripturam probasse, altera improbata. Potest quisquam mentiri impudentius? ET QVONIAM PLAGÆ QVODDAM.) Audi quomodo cernamus ex sententia Epicuri: quod sumit argumenti loco ad probandum, rerum primordia coloris esse expertia. visus sit ictu quodam. (inquit) nempe δὲ τῶν τῶν εἰδῶν

ἄνω εἰς

ἄνω εἰς τὴν ὄψιν ἐπιπέσωσας, id est per imaginum incurfionem in videndi sensum, & per plagam, seu ictum quendam: qui ictus alius est; si oculus sentiat album colorem, alius, si nigrum, & ita de ceteris. at ictus non fit sine tactu. tactus autem non eget colore. vt suo officio fungitur. nihil refert enim, quo sint colore prædita ea, quæ tangis. ergo prima corpora nullo colore contacta sunt. sed quod ad disputationem attinet de causa visus, seu aspectus, Aristoteles visus causam esse arbitratur τὴν τῶν ὁρώμενων ἐπέχου, ποίηται ἐπεχόμενα εἰς τὴν ὄψιν: id est eorum, quæ cernuntur, qualitatem suam expromentem atque explicantem in videndi sensum. Plato, & Stoici aliter sentiunt: quin ne hi quidem inter se planè consentiunt. qua de re lege A. Gellium lib. 5. cap. 15. sed de his plura suo loco etiam à nobis dicentur lib. 4.

OPVS ESSE COLORES) sic legit Nonius: profertque etiam versum ex Plauto in Capt. Iam maritimi omnes milites opus sunt tibi. possem alia exempla afferre quàm plurima. Cæs. lib. 5. de bello Gall. quæcunque ad proximi diei oppugnatione opus sunt, noctu comparatur. M. Tull. epist. ad Cælium, dux nobis & auctor opus est. Idè Lucr. sup. lib. 1. Infinita opus est vis vndiq; materiai. & lib. 3. Materies opus est, vt crescant postera sæcla. & lib. 4. Nec motus opus sunt nostris vxoribus hilum.

Præterea, quoniam non certis certa figuris
Est natura coloris, & omnia principiorum
Formamenta queunt in quouis esse nitore:
Cur ea, quæ constant ex illis, non pariter sunt
Omnigenis perfusa coloribus in genere omni?
Conueniebat enim, coruos quoque sæpe volanteis
Ex albis album pennis iactare colorem,
Et nigros fieri nigro de femine cycnos,
Aut alio quouis vno, variòque colore.
Quin etiam quanto in parteis res quæque minutas
Distrahitur magis, hoc magis est, vt cernere possis
Euanescere paullatim, stinguique colorem:
Vt fit, vbi in paruas parteis discerpitur aurum,
Purpura, pæniceusque color clarissimu' multo,
Filatim quom distractus, disperditur omnis:
Noscere vt hinc possis, prius omnem efflare colorem
Particulas, quàm discedant ad femina rerum.
Postremò, quoniam non omnia corpora vocem
Mittere concedis, neque odorem: propterea fit,
Vt non omnibus attribuas sonitus, & odores:
Sic, oculis quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet, quædam tam constare orba colore,
Quàm sine odore vllò quædam, sonitùque remota:
Nec minus hæc animum cognoscere posse sagacem,
Quàm quæ sunt aliis rebus priuata, notisque.

z

PRÆTEREA QUONIAM NON CERTIS) sic habent libri omnes manuscripti, quibuscum congruunt aliquot typis excusi. sententia autem, & vs huius argumenti hæc est. Præterea (inquit) demus prima corpora colore esse prædita: non dicent ij, qui hoc volunt, in certis figuris certum inesse colorem, verbi gratia, omnia corpora prima triquetra, seu triangula figura, esse nigra: omnia quadrangula formæ, esse carulea, & c. sed in vnaquaque figura fatebuntur esse principia dissimilibus coloribus prædita: verbi gratia, primordia triangula figura alia esse alba, alia nigra, alia mediorum colorum. Einghamus igitur, cornos maiore ex parte constare ex primordiis triangulis: quæ, vt diximus, non sunt vnius coloris. Fict igitur, vt corni nascantur non nigri, sed vel albi, vel virides, vel carulei, vel versicolores. Atqui hoc non fit: ergo principia non sunt colorata. Legendum autem est, Præterea quoniam non certis: non, vt vulgò, nisi certis.

QUINETIAM QUANTO) aliud argumentum, quo vititur ad probandum, primordia rerum coloris esse expertia. Quo quicque minutiores in parteis secatur, eo magis euanescit eius color. finge igitur, rem aliquam in parteis ita paruas esse dissectam, vt illa fugiant sensum oculorum. tum scilicet intelliges, earum colorem euanuisse, atque extinctum esse, quod si ita est, multo credibilis est, semina rerum, quæ sunt subtilissima, & simplicissima, & minima, colore omni carere.

STINGVIQVE COLOREM) id est exstingui, stinguo, verbum simplex. composita exstinguo, restinguo, distinguo, prastinguo. vsus est eodem verbo & lib. 4. ardore in membris qui stinguere possit. & M. Tull. Arato. Quæ neq; tæpestas perimet, neq; longa vetustas Interimet, stinguens præclara insignia cali. Idem in prognost. Vt cum Luna means Hyperionis officit orbi, Stinguuntur radij cæca caligine tecti.

POENICEVSQVE COLOR) duo lib. manuscr. habet, Punicæusque color: tres, Pæniceusque: quod probo. dictum enim Pæniceus, pro Punicus, vt mænera pro munera. Pæniceus autem, seu Punicus color, differt à purpureo, & caruleo. Ac differebat quidem pæniceus coloris & carulei, nota est. sed pæniceus & purpureus fortasse non cuius nota est. Purpureus color igitur ex sanie, & cruore purpuræ piscis conficitur. Ex quo eum credibile est ruborem fuisse nigricantem. Pæniceus color verò fortasse ex palma, & similibus plantis fiebat, isque rubor dilutior & floridior erat. Virg. Melib. Punico suras euincta cothurno. Idem lib. 12. cum primùm crastina cælo Punicis inuecta rotis aurora rubebit. Varro lib. 4. de lingua Latina, Pænicum, purpuræ genus ex Karthagine primùm allatum. idem, Pænica pavimenta ex lapide Numidico. POSTREMO QUONIAM) argumentum à simili. quædã sunt corpora odore, & sonitu, seu voce carètia. nihil obstat igitur, quo minus etiam sint corpora quædam coloris expertia, nempe corpora prima: quæ sub oculos non cadunt, & iccirco non egent colore. NEC MINVS HÆC) Festus huc versum præfert in voce, sagax, docetque, sagaceis appellari multi ac sollertis acuminis.

Sed ne fortè putes, iolo spoliata colore
Corpora prima manere; etiam secreta teporis.
Sunt, ac frigoris omnino, calidique vaporis:
Et sonitu sterilia, & succo ieiuna feruntur:
Nec iaciunt vllum proprio de corpore odorem:
Sicut amaracini blandum, stactæque liquorem,
Et nardi florem, nec tar qui naribus halant,

Cum facere instituas: cum primis quærere par est,
Quoad licet, ac potis es reperire, inolentis oliui
Naturam: nullam quæ mittat naribus auram:
Quam minimè vt possit mistos in corpore odores,
Concoctòsque, suo contactos perdere viro.
Propterea demum debent primordia rerum
Non adhibere suum gignundis rebus odorem,
Nec sonitum: quoniam nihil ab se mittere possunt:
Nec simili ratione saporem denique quemquam:
Nec frigus, neque item calidum, tepidumque vaporem, &
Cetera: quæ cum ita sunt tandem, vt mortalia constent,
Mollimenta, fragosa putri, caua corpore raro:
Omnia sint à principiis seiuncta necesse est,
Immortalia si volumus subiungere rebus
Fundamenta, quibus nitatur summa salutis:
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.

SED NE FORTE) Posteaquam docuit, corpora prima colore esse spoliata, probat iam aliis etiã qualitibus carere, vt calore, frigore, siccitate, humore, succo, odore, sonitu. CALIDIQVE VAPORIS) satis erat dixisse, vaporis, tale igitur illud est, ἀποκίο γάλακτος.

ET SONITV STERILIA) in voce, sterilia. si quis lectionem vulgatã probabit, (vulgò enim sterilia legitur) i & a conueniunt in vnam syllabam, atque à postrema vocalis, eliditur. ego sterilia excudendum curavi, quo modo scriptum reperit in tribus codicibus manuscr. & item in antiq. Venetis, & Vicetinis.

SICVT AMARACINI, & c.) Vnguentum amaracinum, vnguentis omnibus in Co insula præpositum est, vt scribit Plin. lib. 13 cap. 1. iam hic versus cum sex deinceps sequentibus cohærent cum superiore, & ex eo pendent, vt sit hic Lucretij sensus. prima corpora omnis qualitatis expertia sunt, vt caloris, frigoris, saporis, odoris, quemadmodum si quis vnguentum amaracinum, aut nardinum, aut myrrhinã facere in animo habeat, quærere eum par sit oleum, quoad eius fieri possit, omnis odoris experts.

STACTÆQVE) στακτα, liquor myrrhæ. Theophrast. ἀεὶ ὀσμῶν. Ἐκ κινάμου, καὶ ἐκ σμύρνης κοπιόουνης ἔλαιον ῥεῖ. στακτὴ δὲ καλεῖται ἀπὸ τοῦ μικροῦ σταλεῖν. id est Ex cinamomo, & ex smyrna confusa oleū manat, stactæ autem appellatur, quia paulatim & guttatim fluit.

ET NARDI FLOREM) Alij libri habent, Et nardi florum: quæ lectio ferri potest, vt subintelligamus, liquorẽ. alij, Et nardi florẽ: vt nihil subintelligamus, sed per nardi florem, vnguentum ex nardi flore confectum intelligamus, quos nunc quoque sequor. Sic autem Plato in Timæo, quod ad sententiam atinet. διὸ καὶ πάντων ἐκ τῶν εἰδῶν τῶν ἁπλοῦν τῶν πᾶσι ἐνδεξομένοι ἐν αὐτῶν ἕξει, καὶ ἀπὸ αὐτῶν πᾶσι ἀλείμματα, εἰ ποτε διώδῃ, τὰ δεξομένα ὑγρὰ τῶν ὀσμάων, & c. id est Quapropter & omnium formarum experts sit oportet id, quod omnia in se genera recepturum est, quemadmodum qui versantur in confectioe vnguentorum, aut liquorum odoratorum. ἦ

liquores, qui suauis odores recepturi sunt, dant operam ut sint omnis odoris expertes. De unguentis legendus Plin. lib. illo 13. cap. 1. ubi unguentum ex narcissi flore compositum, narcissinum nominat, his verbis. Narcissinum quoque ex flore narcissi desit componi. quæ verba hanc scripturam comprobant. Præterea Festus hunc versum profert in voce, nectar: sed mendosè.

NECTAR) odorem suauissimum. tralatio est à gustandi sensu ad odoratum.

HALANT) apud Festum legitur, habet, planè corruptè, pro, halet: siue, halat. in vulgatis aliquot, halant: quo modo excudendum curauit. Nam in quattuor libris manuscrip. scriptum reperi, halat, numero singul. & ita habent ceteri vulgati: quæ fortasse vera scriptura est, ut sic dicamus: qui flos nardi, nectar. n. h. seu potius, qui liquor amaracini, stactæ, nardi florum, nectar naribus halat, seu, halet.

QVOAD LICET, AC POTIS ES) sic reposui, partim coniectura ductus, partim codicum veterum testimonio commotus. potis es, autem valet, potes: ut potissimum, possum. Vulgati autem habent, Quoad licet, ac potis, mendosè. Thraso tamen triennio post, ita se restituisse prædicat. Quid impudentius?

INOLENTIS) id est, non olentis, odore carentis, ἀόσμου.

CONCOCTOS) unà coctos. Nam quæ inter se commiscuntur ad unguenti alicuius compositionem, concoqui debet. Plin. eodem lib. loquens de unguento megalio. Huius proprietates, ut veniatur in coquendo, donec desinat olere. rursus, refrigeratum, odorem suum capit. VIRO) sua naturali virtute. sic enim Nonius Marcellus hunc versum proferens, interpretatur.

PROPTEREA DEMVM) Postremo (inquit) primordia rerum debent non adhibere gignendis rebus suum odorem, propterea quoniam, & c. hic enim est ordo verborum. Propterea quoniam, autem, id est, propterea quod, vel propterea quia, ut sæpe idem loquitur. ET CETERA: QVÆ CVM ITA SVNT, TANDEM, VT MORT. CONST.) sic habent quattuor libri manuscripti, eandemque scripturam vidi annotatam ad oram codicis typis impressi, quem mihi commodarat Vincentius Laureus Calaber, vir doctus, & integer. cuius scripturæ sententia non obscura est. Et simili ratione (inquit) primordia rerum non adhibent in rebus gignendis saporem, nec frigus, nec teporem, nec calorem, & c. quæ cum sint huiusmodi tandem, ut sint mortalia, utpote, Mollis lenta, fragosa putri, caua corpore raro: necesse est à principiis sint seiuncta.

MOLLI, LENTA: FRAGOSA, PVTRI: & c.) sic hunc versum restituit Adr. Turnebus. Nam omnino vox, putricava, non erat Latina: sed cum eam interpretabar, carie, & putrore exesa, sequebar vulgus. Sic igitur hic versus explicandus: cum sapor, frigus, calor, seu tepor, sint molli corpore lenta, putri corpore fragosa: id est fragilia, raro corpore caua: debent ea à principiis esse seiuncta, & principia debent his carere.

Nunc ea, quæ sentire videmus cumque, necesse est
Ex insensilibus tamen omnia confiteare
Principiis constare: neque id manifesta refutant:
Nec contra pugnant, in promptu cognita quæ sunt:
Sed magis ipsa manu ducunt, & credere cogunt,
Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.

Quippe videre licet, viuos existere vermeis
Stercore de tætro, putrorem cum sibi nacta sit
Intempestiuus ex imbribus humida tellus.
Præterea cunctas itidem res vertere sese.
Vertunt se fluuij, frondes, & pabula læta
In pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra
Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
Augescunt vires, & corpora pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora viuæ
Vertit, & hinc sensus animantium procreat omneis,
Non alia longè ratione, atque arida ligna
Explicat in flammis, & in igneis omnia versat.
Iamne vides igitur, magni primordia rerum:
Referre, in quali sint ordine quæque locata?
Et commista quibus, dent motus, accipiântque?

NUNC EA, QVÆ SENT. VID.) Nunc docere incipit, animalia constare ex principiis insensilibus: hoc est principia, ex quibus constant animalia, esse insensilia. insensilia, autem, id est, sentiendi vim non habentia. nam sensilia sunt, quæ sentiendi vim habent. ἀσθητικὰ appellantur Græci. quæ sentire videmus cumque: id est, quæcumque sentire videmus: τμησις.

NEQVE ID MANIFESTA REFVTANT, & c.) sic solebat interdum suas sententias, suæque decreta confirmare Epicurus, ea, quæ non facile sensu probari possent: τὰ τα οὐ μάχεται τοῖς φαινομένοις: id est, hac non pugnant cum iis, quæ sunt in promptu. & οὐδὲν τῶν φαινομένων τοῖς ἀσθητικῶν, id est nihil eorū, quæ sunt in promptu, contra hæc dicit testimonium. Itaque & apud Plutarch. & apud Diog. Laërtium crebra sunt hæc: οὐδὲν τούτων ἀσθητικῶν ἐπικουρος, ἐχόμενος τῶ ἀσθητικῶν: id est nihil horum improbat, aut reuicit Epicurus, hærens in eo, quod eius modi est, ut fieri, & contingere queat. MANV DVCVNT) ἄεργουσι.

QUIPPE VIDERE LICET, VIVOS, & c.) Docet Aristoteles lib. 5. de historia animal. cap. 19. quo loco enumerat insectorum origines, insecta etiam è cæno, fimo, & sterquilinio nasci: quæ scilicet è vermibus antè genitis, fiunt. Sic apes existunt ex vitulo suffocato, & putrefacto, quemadmodum docet Virgil. lib. 4. Georg. & mures magni certis temporibus in agro Thebano ex terra glebis nascuntur, ut refert Diodorus Siculus lib. 1. non longè à principio.

PVTROREM CVM SIBI, & c.) Sic legendum, non, putorem. Simile eratum inuasit in Arnobij lib. 2. non longè à principio, ibi, virum illum tellus vligens alicuius conuersa putore, tamquam vermeis animauerit, tamquam mures: nam, legendum, putrore. VERTVNT SE FLVVIJ, ET FRVNDES, ET PAB. L.) sic legendum, non ut est in vulgatis, Vertunt se fluuij in frondeis, & c. hoc enim significat, fluuios, & frondeis, & pabula, verti in naturam pecudū, cum scilicet pecudes fluuiis suum sedant, frondibus famem explent.

VERTVNT PECVDES IN CORP.) cum vescimur earum carnibus.
ET NOSTRO DE CORP. S. F.) cum deuoratur à feris: ut lib. 5. Vnum.

enim tum quisque magis deprensus eorū, pabula viua feris præbebat dentibus hantus: Et nemora ac montes gemitu, siluâsq; replebat, viua videns viuo sepeliri viscera busto. & Homer. ἰλιάδ. α. in princip. ἀνὴρ δὲ θῶρα πύχε κέρωνας, Οἰωνοῖσι τῆ νῆσι, & sæpe alibi. PENNIPO TENTVM) auium.

NON ALIA LONGE) id est, simili ferè ratione. EXPLICAT) resoluit, videlicet natura. IAM NE VIDES IGITVR) innuit, dissimilitudinem rerum creaturarum adscribendam esse variis ordinibus, posituris, motionibus, conciliis principiorum potius, quàm figurarum dissimilitudini.

Tum porrò quid id est, animum quod percutit ipsum?
 Quod mouet, & varios sensus expromere cogit,
 Ex insensilibus ne credas sensibile gigni?
 Nimirum, lapides, & ligna, & terra quòd vnâ
 Mistâ, tamen nequeunt vitalem reddere sensum.
 Illud in his igitur fœdus meminisse decèbit,
 Non ex omnibus omnino, quæcunque creant res,
 Sensilia extemplo, & sensus me dicere gigni:
 Sed magni referre, ea primùm quantula constant,
 Sensibile quæ faciunt, & qua sint prædita forma:
 Motibus, ordinibus, posituris denique quæ sint:
 Quarum nil rerum in lignis, glebîsque videmus.
 Et tamen hæc cum sunt quali putrefacta per imbreis,
 Vermiculos pariunt, quia corpora materiâ
 Antiquis ex ordinibus, permota noua re,
 Conciliantur ita, vt debent animalia gigni.
 Deinde, ex sensilibus cum sensibile posse creari
 Constituunt, porrò ex aliis sentire fuëtis,
 Mollia tum faciunt. nam sensus iungitur omnis
 Visceribus, neruis, venis, quæcunque videmus
 Mollia mortali consistere corpore creta.
 Sed tamen esto iam, posse hæc æterna manere:
 Nempe tamen debent aut sensum partis habere,
 Aut similia totis animalibus esse putari.
 At nequeant per se partes sentire, nec esse.
 Nec manus à nobis potis est secreta, neque vlla
 Corporis omnino sensum pars sola tenere.
 Namque aliùm sensus membrorum respuit omnium.
 Linquntur vt totis animalibus adsimilentur,
 Vitali vt possint consentire vndique sensu.
 Qui poterunt igitur rerum primordia dici,
 Et læti vitare vias, animalia cum sint,

Atque animalibu' sint mortalibus vna, eadèmq;?
 Quod tamen vt possint: ab cætu, conciliòque
 Nil facient, præter volgum, turbamque animantum:
 Scilicet vt nequeant homines, armenta, ferâq;
 Inter sese vllam rem gignere conueniendo
 Per Veneris res, extra homines, armenta, ferâsque.

TVM PORRO QUID ID EST,) Hoc sentit Lucret. Porrò quidnam illud est, quod animum commouet, & secum hac de re dubitare cogit, ita vt credere non possis, sensibile ex insensilibus principis gigni? nimirum quòd lapides, & ligna, & terra, & similia, commista & cõfusa, nequeunt viuere, neque sentire, quemadmodum igitur ea, quæ dixi, vnâ mistâ, vitalem sensum reddere nequeunt: ita videtur incredibile ex principis insensilibus gigni animanteis.

EX INSENSIBILIBVS NE CREDAS) in voce, insensibilibus, nullū inest mendum, mea quidem sententia, cum hæc scriptura confirmetur auctoritate omnium codicum & manuscr. quibus vsus sum, & impressorum, tametsi Priscianus lib. 4. legat, Ex insensibili, nisi sit eo loco corruptus Priscianus. in verbo, credas, fortasse videatur alicui aliquid inesse mendosi, & legendum, credat. Tum in particula, ne, suspicantur docti quidam subesse aliquod vlcus, propterea quia libri manuscripti habent, ni credas. ego tamen nihil mutauî, quamuis sciam, ni, vsurpatum esse à veteribus pro, ne, vt supra, vbi vulgati libri habet, Ne ve, alium quemuis quæ sunt induta, & c. in manuscriptis legitur, Niue alium, & c. satis est mihi lectorem admonuisse de antiqua scriptura, cuiusque rationem breuiter attulisse.

SENSIBLE GIGNI) codex Bertin. & Vatic. & aliquot vulgati, habent, sensibile nasci. ET VARIOS SENSVS EXPROM.) id est & in varias sententias animum distrahit? VITALEM) vite conuenientem, vel vita præditum, vel ad vitam accommodatum.

ILLVD IN HIS IGITVR FOEDVS) non video quamobrem scripturam veterem immutare debuerim: quæ reperitur in quattuor lib. manuscriptis, nisi quòd Bertinianus & Memm. habent, sedus, parua immutatione: quibuscū consentiunt Vicetini, & Florentini. huius autem loci hæc sententia est. Dixi equidem, ex principis sensu carentibus animalia gigni: videtur hoc esse absurdum, vt si quis dicat, ex lapidibus, & lignis animantem oriri, & conflare posse. illud igitur fœdus: id est illam conuentionem, & pactiõnem, per quam à me dissentire desinas, mihi que assentire, meminisse decèbit: non dicere me, ex omnibus principis omnino & simpliciter extemplo res sensu præditas, & sensus gigni: sed ex principis hac vel illa figura, & quæ sic vel sic moueantur, & quæ hoc vel illo ordine collocentur, & c.

SENSILIA EX TEMPO) sic scriptum reperi in quinque libris manuscr. quibuscum impressi Aldini antiquiores congruunt. alij autem habent, sensibile & extemplo, præter Florentinos, qui habent, Sensibile progigni extemplo, & producere sensus, planè vitiosè.

CONCIL. ITA VT DEB.) id est hoc modo congregantur, & conueniunt, quomodo animalia gigni necesse est, vel gigni oportet. Venit mihi aliquando in mentem legendum esse, debeant: quod & quidam coniecerunt, vt sit hæc sententia: ita conciliantur, id est tali modo, & tali ordine coniciuntur, & cõiunt, vt ex his

ita coniectis, & congressus animalia gigni debeant. sic lib. 3. respondeamus positum est, quattuor sillabarum: ibi. Quid respondeamus, nisi istam intendere lue, & c. ad quem locum plura. DEINDE EX SENSILIBVS CVM SENSILE) Huius scriptura, quae nihil ferè ab antiqua discrepat, nisi quòd, suctis, pro, sue i, quod est in libris omnib, substitui, sententia plana est. Deinde (inquit) cum constituunt, id est statuunt, sensile ex sensilibus principiis posse creari: quae quidem sensilia, ex aliis sentire consueverunt, nempe ex venis, nervis, visceribus, & similibus: tum faciunt principia illa sensilia, mollia: & ita mortalia, quod esse non potest. Sed tamen demus ista posse aeterna permanere, & c.

SENTIRE SVETIS) sic videtur legendum, ut sit hic Lucretij sensus. ex sensilibus, suctis, id est quae solita sunt, porro, id est porro tenus, sentire ex aliis, videlicet ex visceribus, nervis, venis, ut diximus: quae quidem sunt mollia, & mortalia.

MOLLIA TVM FACIUNT) quinque lib. manuscr. habent, Mollia cum faciunt: vulgati planè mendosè, Mollia quae faciunt.

SED TAMEN ESIO) id est sed tamen demus.

NEMPE TAMEN, & c.) dilemma est huiusmodi, demus, haec principia sensilia, posse esse immortalia. ea aut habebunt sensum partis, id est talem sensum habebunt, qualem habent partes: aut erunt putanda similia totis animantibus: id est talem sensum habebunt, qualem tota animantes. si dicas, partis sensum habere: pars à toto separata neque sentit, neque est. verbi gratia, manus separata ab humano corpore non sentit, estque manus καὶ ὁ κορυμνὸς, id est ex similitudine nominis, ut manus picta. sin erunt similia totis animantibus: ergo erunt mortalia. si mortalia: ergo non principia. AVT SIMILIA) sic legendum, reclamantibus omnibus codicibus, praeter Florent. & Venetos recentiores, & Basilienses: quos secutus sum, ut hoc loco emendatiores. est autem hic anapæstus, pro spondéo, lia to: vel dic, duas breues pro vna longa haberi.

PVTARI) sic habent codices Veneti antiq. & ita legendum.

AT NEQVEANT PER SE PARTES, & c.) hunc versum sic restitui, partim secutus codices Florent. & Aldin. recentiores, partim coniectura ductus, cum legeretur antea in omnibus libris, sentire, necesse est, planè mendosè. admonitus sum autem à simili loco, qui est lib. 3. nec aures absque anima per se possunt sentire, nec esse. NAMQVE ALIVM) id est nam pars à toto suo separata, aliorum omnium membrorum sensus respuit. argumētum est à partibus, hoc modo: Pars à toto separata, aliarum omnium partium suarum sensum reiicit, ac respuit. ergo pars sola, id est à toto seiuncta, totius corporis sensum tenere non potest. Qui hos versus ordine conuerso legunt, nihil vident. qui aliam sententiam esse dicunt, μὴ νοῦται.

OMNIVM) sic legendum, non, ut vulgò, omneis.

QVI POTERVNT IGITVR) si primordia rerum erunt animalibus similia, atque ad eò eadem, & erunt sensu praedita: quomodo poterunt dici primordia rerum, & esse immortalia, cum sint animalia?

ET LETI VITARE VIAS) id est, & mortem vitare. eadem translatione dictum, leti vitare vias, qua, leti ianuam animo patere, & non patere, seu praclusam esse, lib. 3. MORTALIBVS VNA, EADEMQVE) τὴν αὐτὴν ὁδὸν sic loquitur lib. 3. quorum vnus Homerus sceptrum potius, eadem aliis sopitum quiete est: & Horat. epist. ad Pison. Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.

QVOD TAMEN VT POSSINT) quamuis possint vias leti vitare, & immortalia

immortalia esse, non fungentur munere principiorum tamè: neq, ex iis quicquid gigni poterit, praeter animantes. SCILICET VT NEQ.) argumentum à simili.

CONVENIENDO PER VENERIS RES) conueniendo per complementum Venerum. sententia huius loci haec est. prima corpora ponantur sensilia, & animalia: nihil creabunt per concilium suum praeter animalia, quemadmodum homines per coniunctionem maris & feminae nihil gignunt praeter homines: tauri nihil praeter tauros: ferae nihil extra feras. hunc versum, qui deerat, reposui, in codice typis illo quidem impresso, sed cum manuscriptis comparato, repertum, cum esset adscriptus ad oram libri: què Lucretij esse planè arbitror. Atque ut hunc restitui, qui desiderabatur, ita illum sustuli, qui fuerat ineptè suppositus, ut minime Lucretianum, & superuacaneum. nam simile, quo utitur, refertur ad ea, quae antecedunt. Versus autem hic est. Sic itidem quae sunt, minimis, sentire necesse est. vel, ut alibi legitur, Sic itidem quae sunt, minimis, sentire necesse est. Cum haec scripsissem tres ab hinc annos, simiam illam turpissimam non puduit scribere, se hunc versum sustulisse.

Quòd si fortè suum dimittunt corpore sensum, Atque alium capiunt: quid opus fuit attribui, quod Detrahitur? tum praeterea, quod fugimus antè, Quatinus in pullos animalis vertier oua Cernimus alituum, vermeisque efferuere, terram Intempestiuos cum putror cepit ob imbreis: Scire licet gigni posse ex non sensibus sensus. Quòd si fortè aliquis dicet, duntaxat oriri Posse ex non sensu, sensus, mutabilitate Antè aliqua, tanquam partum, quod proditur extra: Huic satis illud erit planum facere, atque probare, Non fieri partum, nisi concilio antè coacto: Nec quicquam commutari sine conciliatu Principium: ut nequeunt vllius corporis esse Sensus ante ipsam genitam naturam animantis: Nimirum quia materies dissecta tenetur Aère, fluminibus, terris, terraque creatis: Nec congressa modo vitalis conuenienti Contulit inter se motus, quibus omnituentes Accensi sensus animantem quanque tuentur. Praeterea quamuis animantem grandior ictus, Quam patitur natura, repente adfligit: & omneis Corporis, atque animi pergit confundere sensus. Dissoluuntur enim positurae principiorum, Et penitus motus vitales impediuntur, Donec materies omnis concussa per artus, Vitaleis animae nodos è corpore soluit,

Dispersamque foras per caulas eiicit omneis.
 Nam quid præterea facere ictum posse reamur.
 Oblatum, nisi discutere, ac disselucte quæque?
 Fit quoque, uti soleant minus oblato acriter ictu,
 Relliquiæ motus vitalis vincere sæpe,
 Vincere, & ingenteis plagæ fedare tumultus:
 Inque suos quicquid rursus reuocare meatus:
 Et quasi iam leti dominantem in corpore motum
 Discutere, ac pæne amissos accendere sensus.
 Nam, quare potius leti iam lumine ab ipso
 Ad vitam possint conlecta mente reuerti,
 Quam quò decursum propè iam fiet, ire, & abire?

DIMITTUNT) sic legendum, non, demittunt.

TVM PRÆTEREA, Q. F. ANTE, Q. & c.) Præterea (inquit) quatinus, id est quoniam ex ouis sunt pulli, ex glebis existunt vermes, quod antea fugimus, ibi: Quarum nil rerum in lignis, glebisque videmus, & supra. Nimirum lapides, & ligna, & c. Fugimus, autem, id est negauimus, non concessimus: Quoniam igitur id fieri videmus: Scire licet gigni posse, & c. Verbum est, quod fuerat inculcatum, post vocem, præterea, sustulimus, secuti cod. Venetos antiq. & Vicet. & nonnullos manuscr. QVATINVS, id est quoniã: & ita sæpe aliàs apud hunc poëtam: itémq; apud Horat. Denique docet Festus, quatinus, idè valere, quod quoniã.

ALITVVM) alitum, sic Virgil lib. 8 Alituum, pecudumque genus sopor altus habebat. VERMEISQVE EFFERVERE TERRAM) ordo verborum hic est: & quatinus, id est quoniam cernimus vermes effervere, id est existere, subintell. è terra, cum putror terram cepit ob imbreis intempestiuos: Scire licet, & c. sed non dissimulabo, me in libris manuscriptis reperisse scriptum, terram Intempestiuus quam putror, & c. de qua scriptura lector quidem iudicabit: hoc tamen cum etiam memorem ad monebo, u. pro, o, & o. pro, u. in libris manuscriptis librorum culpa sæpe positum reperiri: ut adulescens pro adolescens: epistula pro epistola: sic enim sine dubio scribi debet: adolescens (inquam) & epistola: & errant qui aliter scribunt, robustis pro robustis, rutondus pro rotundus, cibus pro cibos, cumes pro comes, & c. & contra, auiom, pro auium, ciendom pro ciendum, soboles, pro suboles. soboles enim dicendum, non soboles. Sed ut ad scripturam illam antiquã redcã, videtur mihi sic leuiter adiuuanda, vermesque effervere terram, (sive terra) Intempestiuos quam putror cepit ob imbreis. EX NON SENSIBV SENSVS) libri manuscripti tres habent, ex non sensibu sensus. quam scripturam probò. sed vulgata, ex non sensile, fatilior & planior est.

QVOD SI FORTE ALIQUIS) occupat aliud, quod quis obicere possit. sed prius quàm hunc locum sane quàm difficilem, atque obscurum, explicare, ac declarare coner, non celabo huius tertriã editionis lectorum, me in prima editione secutum esse libros vulgatos, qui sic habent. Quòd si forte aliquis dicet duntaxat oriri posse ex non sensu sensum: sed mobilitate ante aliqua tangi partum, quàm proditur extrã: quam sic explicabam. Si quis forte dicet, (inquit) posse sensum oriri ex

non sensu, id est ex eo, quod sit sensus expers: sed partum ante quàm prodeat in lucem, mobilitate aliqua, videlicet, quæ insit in principis, tangi, atq; affici, & c. admonuisse tamen lectorem, hunc versum, & alterum, qui deinceps sequitur, longè aliter scriptos esse in libris manuscriptis: nempe hoc modo. Possè ea non sensu, sensus mutabilitate, Aut aliquo tanquam partu, quod proditur extrã. Hanc igitur scripturam nunc sequor, reiecta vulgata, eiusque explicatione, & sententia. Atque hanc ipsam antiquam sic explico. Quòd si forte aliquis dicet, ea, puta pullos, vermes, ex non sensu, hoc est ex insensilitate oriri, per sensus mutabilitatem, aut velati per aliquem partu, qui proditur extrã: huic respondeo, cum dicimus res oriri ex principis, non esse partum, nec fieri partum, nisi principis ante congressis: nec principia, nec omnino quicquam mutari sine principiorum cætu & congressu. Sed (ut dicam quod sentio) videtur mihi hæc antiqua scriptura non satis integra, & hoc modo reconcinanda. Quòd si forte aliquis dicet duntaxat oriri posse ex non sensu sensum, mutabilitate ante aliqua, tanquam partum, quod proditur extrã: vel tanquam partu, quom proditur extrã, vel, quàm proditur extrã. ut sit hic Lucretij sensus. Quòd si forte aliquis dicet, duntaxat sensum ex eo, quod non est sensus, seu quod sensu caret, oriri posse, per mutabilitatem (principiorum) antegressam, quom admodum partus per quandam mutabilitatem oritur ex insensili: huic respondeo, non fieri partum, nisi principis ante conciliatis & coactis, nec quicquam commutari, nisi per cõgregationem primorum corporum: & ipsa prima corpora per se esse immutabilia.

PRODITVR) foras editur, sic fere vsurpat lib. 3. Quid dubitas tandem, quin extra prodita corpus, imbecilla foris, in aperto, tegmine demto, Non modò non omne incolumis durare per æuum, & c. PARTVM) id quod paritur, idem lib. 4. Semper enim partus duplici de semine constat.

COMMVTARI) commutari in aliam formam, aut naturam, ut ouum in pululum: cibum in sanguinem, aut carnem: insensile denique in sensile. sed putant quidam legendum, coagmentari: seu, ut Muretus hoc verbum scribendum existimat, coamentari, id est concrecere, componi, constari, constitui, quod si placebit, fiet euvionis duarum vocalium, o. & a. ego lectionem receptam retineo.

SINE CONCILIATV PRINCIPIVM) Reposueram in prima & secunda editione, sine conciliatu Primorum, quia recepta, & vulgata scriptura, sine conciliatu Principio, ferri non poterat: sine conciliatu autem primorum, interpretabatur, sine congressu, & cætu principiorum, & corporum primorum. Nam etiã alibi, prima, posuit pro primis corporib. ut lib. 2. Omnis enim longè nostris à sensibus ipsa Primorum natura laxet. ut lib. 4. Propterea quia sunt è primis facta minutis. Nunc verò, ne longius discedamus ab auctoritate librorum, assentior iis, qui legunt sine concil Principium, ut Principium, sit generandi casus, pro, principiorum, neq; tamè mea coniectura erat tam superbè & contumaciter id ananda. Quis scit enim, an scriptum sit à Lucretio, Primorum potius, quàm, Principium? sed quid mirum ex immanibus feris, & barbaris moribus facta, & dicta immania, ac superba erumpere?

TERRAQVE CREATIS) quidam libri habent, fluminaque creatis.

CONVENIENTI) sic legendum, non, ut habent omnes libri vulgati, & veteres, conuenientes, nam cohæret cum voce, modo, ut sit, conuenienti modo.

QVIBVS OMNITVENTES ACC. S.) Putaueram olim legendum, quibus conuenienter, & c. offensus scriptura vulgata, quibus conuenientes, & antiqua, omne tuentes: sententia non inepta, nam, conuenienter, interpretabatur, accommodatè

ad vitam. Nunc Turnebo assentior, qui, omnituentes legit, propius accedens ad antiquā scripturam. Est autē, omnituētes, nomen iunctum ex omni, & tuentes, eadem ratione, qua, omnipotētes, frugiferētes, omni parentes, & dituētes, bellipotentēs, armipotētes, bellipotentēs, sapiētipotētes, pennipotētes, ac similia. Neque tamen illud, conuenienter, adhuc damno ACCENSI SENSUS) sic loquitur infra eod. lib. leti dominantem in corpore motū Discutere, ac pane amissos accedere sensus. & lib. 3. accensus nobis per viscera sensus. ADFLIGIT) ad terram deiecit, seu abiicit. *ἄερος ὄδῳ* (Horat. saty. 2. lib. 2. Atque adfligit hūmo diuinæ particulam auræ. E CORPORE SOLVIT) sic habent tres libri manuscr. alij, à corpore soluit. quidam docti legendum censent, in corpore.

PER CAULAS) caula à cauo dicta sunt (inquit Festus) Antiquitus enim ante usum tectorum omnes in antris clauderantur. per caulas igitur corporis significat Lucret. partes caulas, & in aneis corporis: quas vulgo meatus, seu poros appellamus. vitur eadem voce lib. 3. Dispertitur enim per caulas corporis omneis. & lib. 4. per caulas omne palati Didit. & lib. 6. Dispergūt animas per caulas corporis omneis. Cū autem hæc fiunt, interit animal.

FIT QVOQVE, VTI SOL, MINVS OBL.) id. cū fit, conualescit animal. VINCERE SÆPE, VINCERE) *παλιμορία*. Sic Cic. Arato. Et matutinis acredula vocibus instat, Vocibus instat, & assiduas iacit ore querelas. Idem Lucretius lib. 3. princip. Omnia sic itidem depascimur aurea dicta: Aurea, & c. idem lib. 5. Suppeditare nouum lumen tremere ignibus instant, Instant, & c. & Virgilius lib. 9. & amicum Cretea Musis, Cretea Musarum comitem, & c. Horat. od. II. Epod. amore perculsum graui, Amore, qui me præter omneis, & c. & od. 18. Vt inquinavit ære tempus aureum, Ære, dehinc ferro durauit sæcula.

QUICQUID) id est quicque, sic lib. 3. vbi quicquid possit durare creatum. eodem lib. Certum ac dispositum est, vbi quicquid crescat, & insit, qui versus iteratur lib. 5. Idem lib. 4. Semper enim summum quicquid de rebus abundat. & lib. 5. & primum quicquid flammæ perdere, ibidem. sic vnum quicquid paulatim protrahit ætas in medium: & supra hoc lib. Namque in eadem vna quouis quouis breuitate: nam quouis quouis, positum, pro quouisque, seu cuiusque. Plautus Trinūmo, Sin vnum quicquid singillatim, & placide percūctabere, & c. Idē Amphitr. Ordine omne, vt quicquid actū st, dum apud hosteis sedimus, Ediffertauit? M. Tull. lib. 5. Tuscul. vt quicquid obiectum est, quod modo à natura non sit alienum, eo contenti non querunt amplius. Idem Verr. de signis. ita odorabantur omnia, vt, vbi quicquid esset, aliqua ratione inuenirent.

NAM QUARE POTIUS, & c.) Nam quæ alia ratio esse potest, quare reliquæ motus vitalis sint victrices, id est animal conualescat potius, quam moriatur, nisi quod minus acriter ictus oblatu sit?

CONLECTA MENTE) sic legendum, non, vt in vulgatis, coniecta, aut conlecta, quid sit autem colligere se, & colligere animum, seu, mentem, docet M. Tullius libro 4. Tuscul. quæst. quid est seipsum colligere, nisi dissipatas animi partes in suum locum cogere? LETI DOMINANTEM IN CORP. M.) Leti motus, & vitalis motus, pugnant inter se.

LETI IAM LIM. IN IPSO) Non dissimile est illud Græcorum, *ὄν ἡ ἐξας οὐδῶ*: id est in senectæ limine. quod & Herodotus vsurpauit in Thalia, *ἐξας οὐδῶ* id est ad egestatem, seu mendicitatem peruenit, in

Jenecturis limine. Iterum Lucretius libro sexto. Languerat corpus, leti iam limine in ipso. eod. lib. Et grauiter partim metuentes limina leti. Sic & Catull. ad Manlium. & à mortis limine restituum. Contra alius quidam poëta, primoque in limine vite. ABIRE) *ὄϊ ἔσθῃ*, obire, mori. abitionem (inquit Festus) antiqui mortem dicebāt.

Præterea quoniam dolor est, vbi materiai Corpora vi quadam per viscera viua, per artus Sollicitata suis trepidant in fedibus intus: Inque locum quando remigrant, fit blanda voluptas: Scire licet, nullo primordia posse dolore Tentari: nullamque voluptatem capere ex se: Quandoquidem non sunt ex vllis principiorum Corporibus, quorum motus nouitate laborent: Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ. Haud igitur debent esse vllò prædita sensu. Denique, vt possint sentire animalia quæque, Principiis si etiam est sensus tribuendus eorum: Quid genus humanum propriatim de quibus factum sit: Scilicet & risu tremulo concussa cachinnant: Et lacrymis spargunt rorantibus ora, genasque: Multaque de rerum mistura dicere callent: Et sibi proporro quæ sint primordia quærunt: Quandoquidem totis mortalibus ad simulata, Ipsa quoque ex aliis debent constare elementis, Inde alia ex aliis, nusquam consistere vt auis. Quippe sequar: quodcunque loqui, rideréque dices, Et sapere, ex aliis eadem hæc facientibus vt fit. Quod si delira hæc, furiosaque cernimus esse, Et ridere potest non ex ridentibus factus, Et sapere, & doctis rationem reddere dictis Non ex seminibus sapientibus, atque disertis: Qui minus esse queant ea, quæ sentire videmus, Seminibus permista carentibus vndique sensu?

PRÆTEREA QVONIAM DOLOR) Probat nunc à voluptate & dolore, prima corpora sensus esse expertia, hoc modo. Si principia sentirent, & voluptate afficerentur, & dolore. nam quicquid sentitur, aut incundum est, aut molestum: at principia neque voluptate, neque dolore afficiuntur. ergo non sentiunt. Voluptatem autem sic quidam definiunt, motum naturæ consentaneum: dolorem, motum præter naturam.

SOLLICITATA) Festus: sollicitare est loco mouere. solum autem quoniam significet locum quis dubitet, cū ex siles dicantur loco patriæ suæ pulsati: auctor vocabularij Latinogræci manuscr. sollicitat, inquit, *αισθησις*.

QVORVM MOTVS NOVITATE) motus, patrij casus est, vt sit hæc huius loci sententia principia neque dolore tentantur, neque voluptate afficiuntur, quia non constant ex alijs principijs, propter quorum motionis nouitatem, seu quorum motu nouato laborent, &c.

DENIQUE VTI POSSINT, &c.) hoc sentit Lucretius. denique si ad id, vt animalia quæque sentire possint, necesse est principia quoque ea, ex quibus illa constant, sensu esse prædita: sequentur hæc absurda: dicendum erit scilicet, ea principia, ex quibus genus humanum propriè conflatum est, ridere, flere, de natura rerum disputare, &c. ex quibus ipsa principijs constent, querere, vsque ad infinitum. quæ cum sint absurda, &c. delira, illud, ex quo hæc sequuntur, falsum est.

PROPRIATIM) proprie. Sic autem legendum esse ex Arnobio conici, seu potius didici. Nam libri & manuscripti, & vulgati habent proprium, & ita profert Nonius: si hoc loco est emendatus. Sic autem Arnobius lib. 3. aduers. gen. vsque adeo res exigit propriatim deos scire, nec ambigere de vniuscuiusque vi, & nomine, vt. si alienis ritibus, & appellationibus fuerint inuocati, & aureis habeant structas, & piaculis nos teneant inexpiabilibus obligatos. malim tamen, vt ingenuè fatear, legi propriatim.

DE QVIBV FACTVM FST) omnes quidem libri habent, de quibus auctum st: sed ego legendum puto, de quibus factum est: præsertim cum apud Nonium legatur, de quibus actum est. ordo autem est. quid ea primordia, de quibus genus humanum propriè factum est: scilicet & cachinnant, & flent. sic infra legendum, non ex ridentibus factus, quemadmodum excudendum curauit. Primum enim Latine dici non potest. auctus de re, aut ex re aliqua, sed, auctus re aliqua, nam, auctus, casum septimum sine præpositione postulat. deinde aliud est auctus re aliqua, aliud, factus de re, aut ex re aliqua. Hoc qui nescit, fateatur se hostiensem esse in lingua Latina.

DE RERVM MISTVRA) quidam docti legendum censent, natura.

PROPORRO) longius, vterius.

ADSIMVLATA) aliàs adsimilata: quod idem valet.

CONSISTERE VTI AVSIS) duo libri manuscripti habent, audeas, quod iccirco notauit, vt admoncã lectorem, hoc audeas, fuisse primum interpretationem, seu declarationem vocis, ausis: deinde ab imperito librario, reiecta vera scriptura, in contextum translatum, cum putaret, ausis, esse corruptum & mendosum: audeas, esse verum, & germanum.

QVIPPE SEQVAV) Quippe te persequar, atque vrgebo, vt, quodcunque dices ridere, & loqui, & sapere, fatearis, velis nolis, ex alijs hæc eadem facientibus, id est ridentibus, & loquentibus, & sapientibus, constare.

ET DOCTIS RAT. R. DICTIS) doctis dictis. sic lib. 5. Multa tibi expeditam doctis solatia dictis. Sic Plautus Trinummio. Multa ego possum docta dicta, & quamuis facundè loqui, Historiam veterem, &c.

NON EX SEMINIBV) repete deo nonod factus, vt sit, non factus ex seminibus sapientibus. auctus autem, quod est in libris ferè omnibus, ferri non potest: & qui hoc probat, illud improbat: barbarus est.

Denique cælesti sumus omnes semine oriundi.
Omnibus ille idem pater est: vnde alma liquenteis

Humorum guttas mater cum terra recepit,
Fæta parit nitidas fruges, arbuta que læta,
Et genus humanum: parit omnia sæcla ferarum,
Pabula cum præbet, quibus omnes corpora pascunt:
Et dulcem ducunt vitam, prolemque propagant.
Quapropter merito maternum nomen adeptæ st.
Cedit item retrò, de terra quod fuit antè,
In terras: & quod missum st ex ætheris oris,
Id rursum cæli rellatum templa receptant:
Nec sic interimit mors res, vt materiai
Corpora conficiat, sed cœrum dissipat ollis.
Inde alijs aliud coniungit: & efficit, omnes
Res vt conuertant formas, mutentque colores:
Et capiant sensus, & puncto tempore reddant:
Vt noscas, referre, eadem primordia rerum
Cum quibus, & quali positura contineantur,
Et quos inter se dent motus, accipiantque:
Nève putes æterna penes residere potesse
Corpora prima, quod in summis fluitare videmus:
Rebus: & interdum nasci, subitoque perire.
Quin etiam refert nostris in versibus ipsis,
Cum quibus, & quali sint ordine quæque locata.
Namque eadem cælum, mare, terras, flumina, solem
Significant: eadem fruges, arbuta, animanteis:
Si non omnia sint, at multo maxima pars est
Consimilis: verum positura discrepant hæc.
Sic ipsis in rebus item iam materiai
Interualla, viæ, connexus, pondera, plagæ,
Concurfus, motus, ordo, positura, figuræ
Cum permutantur, mutari res quoque debent.

DENIQUE CÆLESTI) profert hos versus Lactantius, seu, vt alij malunt, Lutatius Firmian. lib. 6. de vero cultu. Itaque non errat Lucretius cum dicit, Denique, &c. sic Virg. lib. 4. Georg. deum namque ire per omnes Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum: Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum. idem lib. 6. Æneid. Igneus est ollis vigor, & cælestis origo. & Homerus passim de Ioue: πατρὸς ἀδούρατον, θεῶν πατὴρ. SEMINE ORIUNDI) in voce, oriundi, i, & u, vnâ syllabam efficiunt, seu potius i, liquescit: quanquam nonnulli libri habent stirpe oriundi. quæ scriptura si cui placebit, equidem non repugnabo, verum tamen suspicor esse suppositam. VNDE ALMA LIQVENTEIS) vnde, à quo Ioue. Virg. Georg. 2. Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther coniugis.

in gremium lætæ descēdit, & omneis Magnus alit magno commistus corpore fatus.
DVCVNT VITAM) producant, vel traducunt, & degunt.

QVAPROPTER MERITO MATERNVM) sic sup. Quare magna deum mater, materque ferarum, Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna.

ET QVOD MISS. EST EX ÆTH. OR.) M. Tullius in Catone maiore, Atque etiam cum hominis natura morte dissoluitur, ceterarum rerum persistentiū est quod quæq; discedat. abeunt enim illuc omnia, vnde orta sunt. animus autē solus nec cum discedit, apparet. NOSCAS REFERRE, & c.) sic sup. Iamne vides igitur, magni primordia rerum Referre in quali sint ordine quæque locata? hæc cum superioribus coniungas licet: licet & separatim legas. quod tamen malo.

NEVE PUTES) Sic habent libri vulgati, Neve putes æterna parum res. pot. quam lectionem initio eram secutus: eamque sic explicabam, docens, hæc esse coniungenda cum iis, quæ antecedunt: Vt noscas, referre, & c. Neve putes, & c. id est, vel, vt ne putes, quia corpora prima perpetuò iactari, & fluitare videmus in extremitate rerum naturalium, & interdum videntur nasci, subitòq; interire. (Nam re vera neque oriuntur, neque intereunt) vt ne igitur iccirco putes æterna esse non posse, & c. Nunc autem profiteor, ac testor, (quod in prima quidem editione fugit me lectori indicare, in secunda verò non neglexi, cum præsertim etiam Turnebus noster me admonuisset) me in omnibus libris manuscript. reperisse scriptum, Neve putes æterna penes residere, & c. Atque hanc scripturam nunc secutus sum: quam quidam sic interpretantur, Neve putes corpora prima posse residere penes profundum immensum, nulla, aut certè absurda, vt mihi quidem videtur, sententia. Omnino hoc, penes, sic positum, quid sibi velit, aut quò pertineat, non est facile mihi quidem exponere. Turnebus Aduers lib. 5. cap. 26. penes æterna residere, sic explicat, in æternis textis remanere. Ego malle sic: neve putes corpora prima residere posse penes æternitatem omni motu priuata. Putaui aliquando legendum, minus, pro, penes: deinde statim venit in mentem, residere æterna, pro, remanere, seu manere æterna, genus esse loquendi non satis Latinis vsitatum. Quare tutius esse scripturam antiquam, integram atque intactam retinere, etiam si eius sententia obscura sit. Dicam tamen, quod sentio, liberè, his tribus versibus sublatis, Neve putes, & c. Corpora prima, & c. Rebus: & interdum & c. nihil de huius loci sententia deperiturum: quin etiam eorum interpositu sententiam totam obscurari, & corrumpi.

FLVITARE) iactari, vel exflare. ἄπλωταξιν.

QVINETIAM) probat à simili, non ideò minus æterna esse principia rerum, quòd modo coniungantur, & consocientur, modò dissipentur, & iactentur: & ex iisdem principiis nunc hoc, nunc illud gignatur: cum eorum ordo mutetur dumtaxat, & positura, & motus, & similia. QVÆQVE) elementa litterarum.

NAMQVE EADEM) viginti tria elementa litterarum.

SI NON OMNIA SINT) si non omnia litterarum elementa sint confamilia. DISCREPITANT HÆC) lego, discrepitant hæc, non, discrepitant res, vt est in libris vulgatis. non enim loquitur de rebus, sed de elementis, & nominibus, quæ ex litteris constant.

Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem.
Nam tibi vehementer noua res molitur ad aureis
Accidere: & noua se species ostendere rerum.

Sed neque

Sed neque tam facilis res vlla est, quin ea primùm
Difficilis magis ad credendum constet: itemque
Nil adeo magnum, nec tam mirabile quicquam
Principiò, quod non minuant mirarier omnes
Paullatim: vt cæli clarum, purumque colorem,
Quemque in se cohibent palantia sidera, passim,
Lunæq; & solis præclara luce nitorem:
Omnia quæ nunc si primùm mortalibus adsint,
Ex improviso ceu sint obiecta repente:
Quid magis his rebus poterat mirabile dici?
Aut minus antè quid auderent fore credere gentes?
Nulli (vt opinor) ita hæc species miranda fuisset,
Quam tibi iam nemo fessus fatiate videndi,
Susplicere in cæli dignatur lucida templa.
Desine quapropter nouitate exterritus ipsa
Exspuere ex animo rationem: sed magis acri
Iudicio perpende: & si tibi vera videtur,
Dede manus: aut, si falsa est, accingere contra.

Quærit enim rationem animus: cum summa loci sit
Infinita foris; hæc extra mœnia mundi:
Quid sit ibi porrò, quò prospicere vsque velit mens:
Atque animi tractus liber quò peruolet ipse.

NUNC ANIMVM) Nunc aggrediens ad probandum, non vnum esse mundum, sed innumerabileis, quia hæc sententia abhorret ab opinionibus & sensibus hominum, vtitur θεωρηματα. seu θεωρηματα: id est, præmunitione, & animorum præparatione huiusmodi: nihil esse tam facile, & credibile, quin id initio difficile ad credendū videatur: nihil contra tam admirabile, & incredibile primùm, quod non paullatim desinant homines mirari. Reddit autem auditorem, seu potius lectorem attentum, cum se de rebus nouis, & magnis pollicetur esse dicturum. Hæc de re sic Diog. Laërtius. Αμὰ μὲν καὶ κόσμοι ἀπειροὶ εἰσιν, εἴτ' ὁμοιοὶ τούτω, εἴτ' ἀόμοιοι· εἴτε γὰρ ἀπείροι ἀπειροὶ οὐσαι, ὡς ἀπὸ ἀπειρίας, φθόνται καὶ πρὸ πάντων. οὐ γὰρ καὶ πᾶσι δὲ αἰτωμένοι, οὐδ' οὐδ' ἄλλο ἤσπιστο κόσμος, ἢ ὅφ' ὦν ἀπὸ πειθήν, οὐτ' εἰς ἕνα, οὐτ' εἰς πεπερασμένους, οὐτ' ὅσοι τῶν ὄντων, οὐτ' ὅσοι διαφοροὶ τούτους. ὡς τε οὐδὲν ἐμποδίζον ἕξι πλεονασμῶν τῶν αἰπειρῶν τῶν αἰτωμένων. id est: Porro autem etiam mundi sunt innumerabiles, siue huic similes, siue dissimiles. Nam & atomi, cum sint infinitæ, vt paullo antè demonstratum est, feruntur vel longissimè. Non enim consumptæ sunt tales atomi, ex eo tempore, ex quo natus sit mundus, aut ex quibus concretus sit, neque in vnum, neque in finitos, neque qui sunt tales, neque qui sunt his dissimiles. Quare nihil obstat, quominus talium mundorum sit infinitas. Innumerabileis autem mundos esse putauit & Democritus: quod testatur M. Tull. lib. 1. de Finib. Infinitio ipsa, quam ἀπειρία vocant, tota est à Democrito: tum innumerabileis mundi, qui & orientantur, & intereant. Idem Lucullo. & ais Democritum dicere innumerabileis esse mundos.

Idem vltima epist. lib. 9. Ille varo te putabat quaesitum, num vnum calum esset, an innumerabilia. varo autem, non, baro, vt vulgò legitur, id est stolidus, à varus.

VEHEMENTER) anapestus pro spondeo: vt apud Horat. lib. 2. epist. Vehe- mens & liquidus. vel lege, vementer. NEC TAM MIRABILE) Mirè hic locus fuerat deprauatus ab iis hominibus, qui, dum plus videre, quàm alij, vi- deri volunt, faciunt vt nihil videre iudicentur. Nam cum libri veteres ita haberet, vt ego excudendum curavi, vocem, Principiò, transtulerant in versum sequentem: aduerbium autem, Paullatim, à quo initium capere debet versus tertius ab illo, Nil adeò magnum, & c. posuerant in secundo pede eius versus, qui ab illo eodem secun- dus est: quo factò tot. i. huius loci sententia obscurabatur, & corrumpebatur. Sic enim in omnibus libris legitur, mirabile quicquam, Quod non paullatim mirantur mira- rier omnes. Principio celi clarum & c. (nisi quod in quibusdam sic legitur, Quod non paullatim minus fiat mirabile cunctis) planè mendose. Nunc verborum ordine restituito, sententia planissima est. hoc enim sentit Lucret. ab hoc loco, itè que Nil adeo, & c. Et similiter nil adeò magnum est, nec quicquam tam mirabile principiò, id est primò, quod non desinant omnes paullatim mirari, verbi gratia, huc celi cla- rum, purumque colorem, & c. desierunt mirari. Quòd autem homo barbarus legit, hac optima & antiqua scriptura reiecta, quod non minus fiat mirabile cunctis, & c. vel ex hoc solo, cuius ingenij, aut iudicij sit, cuius iudicare licet. Non pigebit autè hoc addere, pro mirabile quidquam fortasse legendum, mirabile quoquam.

AUT MINUS ANTE QUID AU DERENT, & c.) sic habent omnes ferè, quos quidem viderim, libri & manuscripti, & impressi, præter vnum veterè, in quo scriptum est, audirent, planè mendose. nam huius versus hæc sententia est: aut quid homines minus sperarent, seu crederent fore? vel aut quid magis esset in- credibile, atque inexpectatum? hoc etiam varietatis est in libris veteribus, quòd nonnulli habent, quod auderent, quod ferri potest, vt sit hic ordo, magis mirabile, aut quod fore gentes minus credere auderent, & c.

QUAM TIBI) vtpote philosopho. μάλα γὰρ φιλοσόφου τὸ τὸ πλάτος, τὸ δὲ δεινὸν ἔστι, vt ait Plato, id est, valde enim philosophi proprius est hic affectus, videlicet mirari, quamuis aliter sentiat Horatius epist. ad Numicium. Nil admirari propè res est vna, Numici, solaque, quæ possit facere, & seruare beatum. notet lector hoc loquendi genus, nulli ita miranda, quam tibi, pro, tam miranda, quam, vel, ita, vt: quod & alibi ab eodem vsurpatur, sed non dissimulabo, me totum hunc locum sic impressum, scriptum, ac distinctum reperisse in codice Bertin. manuscripto, & in vno vulgato Basileæ impresso apud Henricum Petrum anno ClO. IO. XXXI. Nil, vt opinor, ita hæc species miranda fuisset. Quam tibi iam nemo fessus satiate videndi, suspicere, & c. Cuius lectionis sententia plana est, neque inepta, nisi quòd duriuscula vi- detur, propter tautologiam. Ita enim procederet verborum series, & eorum senten- tia hac esset: quid poterat his rebus magis mirabile dici, aut quid minus credibile gentibus? nil, vt opinor, subintell. magis mirabile, aut minus credibile poterat esse. ita hæc species miranda fuisset sequitur nunc alterum aequè durum: Quam tibi vi- dendì satietate fessus nemo in celi lucida templa suspicere dignatur. Verùm tamè hanc lectionem non solum non damno, atque improbo: verùm etiam ei, quam secu- tus sum, tametsi aliquot veterum librorum veterum, & recentium auctoritate confir- matam, antepono. SATIATE) id est satietate. idem lib. 5. Hæc animos ollis mulcebant atque iuuebant Cum satiate cibi. Attius. quorum crudelitatem nulla

vmquam explet satias sanguinis, ex Nonio. & Septimius. Dein vbi satias omneis tenuit, & c. Idem, neque prius finis factus, quàm Græcos satias, & ad postremum fatigatio incessit. Terent. Eunuch. vbi satias cæpit fieri, commuto locum. & quidam vetus poëta apud M. Tull. lib. 3. de nat. Deorum. aut quænam vmquam ob mortem Myrtili pænis luendis dabitur satias supplicij? EX SPVERE) sic quidem ha- bent omnes ferè codices, ego tamen malim legi, Respuere.

DEDE MANVS) da manus: fatere te victum veris. Cæsar lib. 5. tandem dat Cotta manus. Ouid. de arte. Scribe: dabit victas ferreus ille manus. translatum à re militari. sic infr. eodem lib. sub extrem. Nam certe fluere, ac decedere corpora rebus multa, manus dandum est. & M. Tull. lib. 2. epist. ad Attic. Aiebat illum primò sane diu multa contrà: ad extremum manus dedisse. Idem in Læl. Atque ad extremum dat manus, vincique se patitur. Symmachus in epist. cum ipsum Annibalem fides certa sit bello inuictum manus Campaniæ dedisse.

ACCINGERE CONTRA) id est eam oppugna. Plaut. Amphitr. cingi- tur. certè expedit se. ductum item à re militari.

QUÆRIT ENIM RATIONEM) hunc versum cum tribus deinceps sequentibus delendos censeo, vt adulterinos. quos si lector eruditus attentius con- siderabit, eum facile mihi assensurum arbitror. sunt enim inepti, atque inanes, & verbis & sententiis. Atque, vt cetera omittam, nonne absurdum est, ita loqui, animus rationem querit, quid sit extra hæc mænia mundi, quò animi tractus ire peruelit? tum versus ille, qui sequitur, Atque animi tractus liber quò peruelit ire, non vno mo- do legitur. alibi enim, vt in Florentinis, & Aldinis recentioribus: Atque animi in- iectus liber quoquo volet ipse. in aliis: Atque animi tractus liber quoquo velit ire: in aliis: Atque animi tactus liber quo peruolet ipse. in aliis, liber quò peruolet ire. Præ- terea in quibusdam libris versus primus ita legitur, Querit enim ratione animus, & c. vt facile appareat, ab aliquo arrogante, atque indocto esse inculcatos, quasi aliquid deesset. Cum hæc scripsissem, homo barbarus hos versus afferere manu in- stituit, sibi habeat, licet non equidem inuideo. ne miror quidem.

Principiò nobis in cunctas vndique parteis,
Et latere ex utroque: infra, supraque, per omne
Nulla sit finis, (vti docui) res ipsaque per se
Vociferatur, & elucet natura profundi.
Nullo iam pacto verisimile esse putandum est:
Vndique cum versus spatium vacet infinitum:
Seminaque innumero numero, summæque profunda
Multi modis volitent æterno percita motu,
Hunc vnum terrarum orbem, cælumque creatum:
Nil agere illa foris tot corpora materiai,
Cum præsertim hic sit natura factus, & ipsa
Sponte sua fortè offendendo semina rerum
Multi modis, temerè, incassum, frustra que coacta
Tandem cooluerint ea, quæ coniecta repente
Magnarum rerum fierent exordia semper,

Terrai, maris, & cæli, generisque animantum.
 Quare etiam atque etiam taleis fateare necesse sit
 Esse alios alibi congressus materiai,
 Qualis hic est, auido complexu quem tenet æther.
 Præterea cum materies est multa parata,
 Cum locus est præstò: nec res, nec causa moratur.
 Villa: geni debent nimirum, & confieri res.
 Nunc & feminibus si tanta est copia, quantam
 Enumerare ætas animantum non queat omnis:
 Visque eadem, & natura manet, quæ femina rerum,
 Coniicere in loca quæque queat simili ratione,
 Atque huc sunt coniecta: necesse sit confiteare
 Esse alios aliis terrarum in partibus orbeis,
 Et varias hominum genteis, & sæcla ferarum.
 Huc accedit, ut in summa res nulla sit vna,
 Vnica quæ gignatur: & vnica, solaque crescat.
 Quin cuiusque sient sæcli, permultaque eodem,
 Sint genere: in primis animalibus indice mente.

Inuenies sic montiuagum genus esse ferarum,
 Sic hominum genitam prolem, sic denique mutas
 Squammigerum pecudes, & corpora cuncta volantum.
 Quapropter cælum simili ratione fatendum sit,
 Terramque, & solem, lunam, mare, cetera, quæ sunt,
 Non esse vnica, sed numero magis innumerati.
 Quando quidem vitæ depactus terminus altè
 Tam manet his, & tam natiuo hæc corpore constant,
 Quam genus omne, quod his generatim rebus abundat.

PRINCIPIO NOBIS) Ex eo quod spatium vacuum atque inane, omni ex parte est infinitum, & corpora infinita, probare conatur, innumerabileis esse mundos. & attende lector, eum hinc capere initium huius rei probandæ. Frustrà igitur dicuntur illa supra, cum summa loci sit infinita foris hæc extra mœnia mundi, & c.

VTI DOCVI) lib. I. ibi. Omne, quod est igitur, nulla regione viarum finitum est. VOCIFERATVR) clamat, & c. sic lib. 3. princip. Nam simul ac ratio tua cepit vociferari, & c. VNDIQVE CVM VORSVS) Sic habent quidem omnes libri & veteres, & recentiores. sed videtur legendum, Cum quoquo vorsum, seu vorsus: vel sic, Quoquo cum vorsum: seu, vorsus. Nam, vorsum, seu, vorsus, seu versum, vsitatus cum aduerbiis motuum significantibus iungitur. quoquouersus autem valet, quanque partem versus. Sed sic argumentatur Lucretius: summa rerum est infinita: id est & inane infinitum, & corpora prima infinita, non igitur verisimile est, hunc unum mundum esse creatum. nam si ita esset, corpora prima infinita, quæ mouentur in inani infinito, extra hunc mundum scilicet, qui ex corporibus pri-

mis fortuito genitus est, essent otiosa, nihilque crearent. hoc falsum, ergo & illud. OFFENSANDO) id est occursando. supra eod. lib. Nec foret offensus natus. FRVSTRAQVE COACTA) id est ita coacta, ut nihil omnino gignere possent. reperitur autem hæc scriptura in quattuor libris manuscriptis. TANDEM COOLVERINT EA.) Cum reperissem in libris scriptis partim, colarint, partim, coierunt, cooluerint, reposui: quæ scriptura perspicue vera est. coollescere autem valet concrelescere, & coagmentari, seu, ut quidam volunt, coamentari, & coire. olelescere enim, ut docet Festus, valet crescere. quo verbo vititur idem Lucret. infra eod. lib. Danicum olefendi summum tetigere cacumen. ubi tamen quidam legunt, alescendi, non rectè. quemadmodum apud Arnobium mendose non semel legitur, coalita: cum sine dubio legendum sit, coolita. sic enim ductum, coolitum, à coolesco, ut concretum, à concreasco. in cooluerint autem duæ vocales, oo, coollescunt in vnam syllabam longam, ut lib. 5. atque oppida cooperuisse. Si quis tamen pertinacior, coierint, retinere volet, non pugnabo: quamquam prima huius verbi syllaba breuis est.

CONIECTA. REPENTE) in unum locum scilicet: id est congressa, collecta, coacta, compulsa in concilium. quidam legunt, conlecta, seu, collecta. ego tamen nihil mutavi. nam & infra mox ita loquitur, & alibi vititur verbo huic contrario, disficere, pro, dissipare: & disfectus materiai. similiter apud eundem legitur, cui opponitur congressus, & concilium materiai.

AVIDO) vasto, ingenti. sic lib. 5. Inde avidam partem montes, siluamque, ferarum possedere. PRÆTEREA CVM MATERIES, & c.) Præterea cum materies satis multa est, eaque parata, & accommodata ad gignendum, id est (ut loquuntur Peripatetici) ad recipiendas formas, & cum locus est: res gignitur.

GENI DEB. NIM.) id est gigni. sic autem legendum esse vincit ratio, atque ipsa veritas, quantumvis hic reclamant licet barbari. confirmat hanc emendationem id quod infra non longè ponitur. Huc accedit, ut in summa res nulla sit vna. Vnica quæ gignatur, & c.

IN SVMMA) in summa rerum, in omni, in vniuerso argumento à simili probat, mundos innumerabileis & nasci quotidie, & interire, hoc modo. quemadmodum nihil vnicum gignitur, neque crescit: sed infiniti homines, infiniti equi, infiniti tauri, & c. & geniti sunt, & quotidie gignuntur: sic & mundi innumerabiles.

INVENIES SIC MONT.) duos versus sine dubio spurios inter hunc, & versum, Vnica quæ gignatur, & c. inculcatos, delendos censeo. Inuenies (inquit) stioferas esse gentes, nempe infinitas, sic homines, sic pisces, & auces.

DEPACTVS, defixus. TAM MANET HIS, ET TAM) hunc locum restitui à codicibus manuscriptis admonitus, atque adiutus. Nam cum in eis reperissem scriptum, & tam, non ut in vulgatis, etiã, facile mihi fuit coniicere legendum, tam manet his, & tam natiuo hæc, non ut vulgò, tam manet hæc etiam. ordo autem verborum est: quando quidem terminus vitæ tam altè depactus manet his, nempe cælo, terræ, soli, & lunæ, & c. & tam natiuo corpore hæc constant, quam genus, & c. id est quoniã cælum, terra, & c. æque finem habent certum, ratum, & fixum, ad quæ cum peruenerint, sunt interitura: & tam natiuo constant corpore, quæ animatae, & c.

Quæ bene cognita si teneas, natura videtur
 Libera continuo dominis priuata superbis,

asque inclyta templa petiuit, Et Capitolinis iniecit sedibus igneis.

INDIGNOS) indignos, qui exanimantur, vt explicat ipse, immerentis. Sic loquitur Horat. sat. 2 lib. 2. Cur eget indignus quisquam, te diuite? M. Tullius. Tuscul. 4. misericordiam datam esse dicunt ad opem ferendam, & calamitates hominum indignorum subleuandas.

MVLTAQVE POST M.) redit ad institutum.

ADDITA CORP. SVNT, &c.) id est & multa postortum mundi corpora addita sunt alia extrinsecus, alia circum. hic versus, qui deinceps sequitur in omnibus libris, Semina, quæ magn. &c. sine dubio non est Lucretij: sed ab aliquo nimium sibi arrogante pro Lucretiano interpositus est, quasi aliquid deesset. itaque eum delendum censeo. VNDE) quibus corporibus additis extrinsecus, & additis circum.

APPARERET SPATIVM) libri scripti alij habent, Appareret, alij, apparet, alij aperiret: quod postortum, in prima editione probaueram, existimans ita à Lucret. scriptum: vt intelligamus, versus initium capere ab anapesto, Aperiret spatium, aperire spatium autem, id est explicare: & tamen lectionem vulgatam, Apparet spatium, secutus eram. in secunda editione vero, & item in hac, Appareret magis probaui, Turnebo nostro assentiens. Appareret, autem, verbum est iunctum ex ad, & pario: & valet, acquireret, sibi adderet, seu sibi compararet, spatium, id est amplitudinem: atque hoc totum appareret spatium, id est amplius & spatiosius fieret, auferret, amplificaretur.

ET AD SVA SÆCLA RECED.) nonnulli libri, vt Flor. habent: & ad sua semina cedunt: quam scripturam non probo. quomodo enim corpora prima, ad sua corpora prima cedant: nisi dicamus, corpora prima confluere ad corpora prima sibi cognata & similia. cod. Vatic. habet: ad sua sedere recedunt. plane mendose. Atque illud sedere factum esse puto ex sæcla. nam sæpe reperimus in libris manuscriptis scriptum d. pro cl. & cl. pro d. propter similitudinem. ita cum ex sæcla factum esset sæda, facile iam librarius imperitus scripsit sedere. Sed quidam non indoctus putabat huc legendum, ad sua sedera cedunt, ex illa scriptura Vaticana faciens coniecturam. addebat ille, quo suam coniecturam confirmaret, verbum, recedunt huic loco non conuenire, quia cum significet Lucretius, corpora prima ad sui generis principia conuenire & confluere, recedere autem sit retro cedere, & discedere, verbo ab eo, quod sentiret, alicui vteretur. ad sua sedera autem interpretabatur, ad ea corpora, ad quæ per sedera, & leges naturæ, concedere & confluere deberent. ego respondebam, verbum, recedunt, mihi videri ad huc locum maxime accommodatum. Nam cum dicat Lucretius, corpora prima per plagas ad sua sæcla recedere: motus autem, qui sit per plagam, non sit naturalis, neque ad lineam, sed contrarius: propriè, & significanter ea dixisse recedere ad sua sæcla: quod est plagis seu ictibus repulsa cedere. sed de his hæctenus. ego scripturam vulgatam, & receptam, & trium antiquorum testimonio comprobata retineo. hoc tantum. cetera iudicio lectoris permitto. PROCVDUNT) sic habent quattuor libri manuscripti, vtriusque Aldini, Vicetini, & Lugdunenses.

DONICVM AD EXTREMVM CRESCENDI PERFICA F.) sic legendum, & ita habent quattuor lib. manuscr. nisi quod in duobus pro perfica, legitur perfice, quemadmodum & apud Nonium Marcellum, plane mendose. Nam quod ad Nonium attinet, apud quem ita scriptum est, Perfice perficeris. Lucretius lib. 2. Donicum ad extremum crescendi perfice finem, &c. sic est corrigendus. Perfica, perficiens:

perficiens: Lucret. lib. 2. Donicum ad extremum crescendi perfica finem, &c. Donicum autem idem valet, quod donec, eodemque modo interpretatur auctor vocabularij Latinogræci, mihi à Cl. Puteano, iuvene ingeniosiss. & eruditiss. commodati. sic enim ille, donicum, (inquit.) ἀρχὴ τῆς ἔως. Plautus Vidul. neutrum reddibo, donicum res diiudicata sit, ex Prisciano. idem Plaut. Trucul. vsque adeò, donicum foras eduxit. Sospiter Carisus. Donicum pro donec. ita vsurpat Liuius Andron. Ibi manens sedeto, donicum videbis me carpento vehentem domum venisse. Plautus quoque. Inimicus esto, donicum ego reuenero. sed & Cato. Cum otiosus ambulas, qui apud regem fuisti, donicum ille tibi interdixit rem capitalem. Hæctenus Caris. Cato de rusticis. Donicum solutum erit, aut ita satis datum erit: quæ in fundo illata erunt, pingeri sunt. Lucret. inf. ead. pag. Donicum olescendi summum tetigere cacumen: & item sæpe. ordo autem & sententia verborum est, Donicum, seu donec natura verum creatrix, omnia ad extremum crescendi finem perfica, id est perficiendo, seu perficiens, seu perfectrix, perduxit. Cum hæc scripsissem anno CIC IC LXIII. prodijt in lucem biennio post Nonius à quodam aliquot locis emendatus. Vbi hic locus ad oram libri sic ab illo emendatur, dissimulante, vnde sumserit. Vtitur autem eodem nomine & Arnob. lib. 4. aduersus gentes. Etiamne perfica vna est à populo numinum, quæ obscenas illas, & luteas voluptates ad exitum perficit dulcedine inoffensa procedere? Ex quibus Arnobij verbis intelligere licet, Perficã, deam apud illos Romanos fuisse, quæ res Venereas ad exitum perducere crederetur. De Thrasone autem illo, qui hunc quoque locum, ὁπνεῖται, piget queri. vsque quaque licet hic illud vsurpare, καὶ τῆς Φωωνίδου.

VT FIT, VBI) hæc referuntur ad superiora: & est argumentum à simili. quidam tamen legi volunt, id fit, vbi, &c.

HIS NATVRA SVIS REFR.) cum in quattuor libris manuscriptis scriptum reperissem. Hic natura suis, &c. reposui, His natura, vt sit παλλογία. Omnibus his rebus ætas consistit, quæ ad extremum finem à natura, creatrice rerum, perducta sunt: his, inquam, rebus natura desinit suis viribus incrementum dare.

Nam, quæcunque vides hilario grandescere adauctu,
Paullatimque gradus ætatis scandere adultæ,
Plura sibi adsumunt, quàm de se corpora mittunt,
Dum facile in venas cibus omnis diditur: & dum
Non ita sunt latè dispersa, vt multa remittant:
Et plus dispendi faciant, quàm vescitur ætas.
Nam certe fluere, atque recedere corpora rebus
Multa, manus dandum sit: sed plura accedere debent,
Donicum olescendi summum tetigere cacumen.
Inde minutatim vireis, & robor adultum
Frangit, & in partem peiorem liquitur ætas.
Quippe etenim, quanto est res amplior, augmine demto,
Et quo latior est: in cunctas vndique parteis
Pluria eo dispergit, & à se corpora mittit.
Nec facile in venas cibus omnis diditur cij:

Nec fitis est, quæ per largos exaestuât æstus,
 Vnde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
 Quantum opus est, & quod satis est, natura nouare.
 Iure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
 Sunt: & cum externis succumbunt omnia plagis:
 Quandoquidem grandi cibus æuo denique defit:
 Nec tuditantia rem cessant extrinsecus vllam
 Corpora conficere, & plagis infesta domare:
 Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
 Expugnata dabunt labem, putresque ruinas.
 Omnia debet enim cibus integrare nouando:
 Et fulcire cibus, ac omnia sustentare,
 Nequicquam, quoniam nec venæ perpetiuntur,
 Quod satis est: neque, quantum opus est, natura ministrat.
 Iamque aded fracta est ætas, affectaque tellus:
 Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
 Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
 Haud (vt opinor) enim mortalia sæcla supernè
 Aurea de cælo demisit funis in arua:
 Nec mare, nec fluctus plangentes faxa crearunt:
 Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex se.
 Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
 Sponte sua primùm mortalibus ipsa creauit:
 Ipsa dedit dulcis fetus, & pabula læta:
 Quæ nunc vix nostro grandescunt aucta labore:
 Conterimisque boues: & vireis agricolorum.
 Conficimus ferrum, vix aruis suppeditati.
 Vsq; eadè pereunt fetus, augentque labores.
 Iamque caput quassans grandis suspirat arator,
 Crebrius in cassum magnum cecidisse laborem:
 Et cum tempora temporibus præsentia confert.
 Præteritis, laudat fortunas sepe parentis.
 Tristis item vetulæ vitis fator æqua fatigat:
 Temporis inculcat nomen, seclumque fatigat,
 Et crepat, antiquum genus vt pietate repletum.
 Perfacile angustis tolerarit finibus æuum,
 Quom minor esset agri multo modus antè viritum:
 Nec tenet, omnia paullatim rabeſcere: & ire
 Ad scopulum, spatio ætatis defessa vetusto.

HILARO GRANDEſCERE ADAUCTV) læto, & alacri augescere
 incremento. mendose autem legitur in lib. vulgatis, hilarem grand. ad auctum. licet
 etiam legere, hilari grand. ad auctu: & ita scriptum est in codice Bertiniano.

DIDITVR) id est distribuitur, nõ, vt vulgus putat, diuiditur. nam dido, ver-
 bum est integrum, compositum ex di, & do, das: non deminutum à verbo, diuido. Vti-
 tur eodem verbo hic idem scriptor pluribus locis. vt lib. 3. Sensiferos motus quæ di-
 dit prima per artus. & lib. 4. Inde quod exprimimus, per caulas omne palati Didit-
 tur. & lib. 5. princip. Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis Dulcia permul-
 cent animos solatia vitæ. Virgil. lib. 7. Æneid. Diditur hic subitò Troiana per agmi-
 na rumor. & 8. Cognatique patres, tua terris didita fama.

ET PLUS DISPENDI) plus damni, detrimenti, sumtus.

QVAM VESCITVR ÆTAS) quidam vir doctus, amicus meus, legèdum
 censet, quàm pascitur ætas. ego nihil muto.

MANVS DANDVM EST) concedendum est. dandum est autem, pro da-
 re oportet, dicitur. vt supra iterum atque iterum. Alij quidam legum, Multa modis
 multis, dandum est. ego sic scriptum reperi, vt didi, in quattuor libris manuscr.

DONICVM OLESCENDI SVMMVM) id est donec ad summum cre-
 scendi cacumen peruenerunt. non est autem dubium, quin ita legendum sit. Nam
 quòd apud Nonium Marcellum in verbo, adolescere, ita legitur hic versus, Dùm-
 que adolescendi summum, & c. corruptus est eo loco Nonius. atque ita corrigendus:
 Adolescere, crescere, vnde olescendi dicit Lucret. lib. 2. Donicum olescendi summum
 tetigere cacumen. Errant autem qui alescendi legunt, vt diximus. nam verbum ale-
 sco non est Latinum, sed in eius locum substituendum est, olesco, ex quo sunt hæc
 composita, adolesco, inolesco, subolesco, exolesco. Præterea coalitum, vt dixi, non
 est vox Latina, quamuis reperiatur in codicibus Auli Gell. & Arnob. & aliorum
 auctorum. Nam, vbicumq; reperitur, coalitum reponendum est. neque ita dico, hoc
 mihi videri, aut hoc me opinari, sed me scire.

ROBOR ADVLTVM) sic habent libri manuscripti, & plerique typis
 excusi. LIQVITVR) rabeſcit, rixeta.

AVGMINE DEMTO) sic cod. Vaticanus. augmine demto autem, id est de-
 tracto: quod fit cum desinit crescere, & augeri. ordo est, quanto res aliqua amplior,
 & quo latior est, eo plura in omnis vndique parteis corpora dispergit, augmi-
 ne demto.

PLVRIA EO DISPERGIT) eo plura dispergit. sic autem legendum, non,
 vt in vulgatis, & quibusdam scriptis, Plura modo. pluria autem dixisse veteres
 testantur Aulus Gellius lib. 5. cap. 21 & Carisius lib. 1. & ita Terentius in Phorm.
 noua hinc compluria. & idem Lucretius lib. 4. Vnæque res hæc est, cuius quàm plu-
 ria habemus, Tam magis ardescit, & c.

NEC SITIS EST, QVÆ PER) versus adulterinus, neque Lucretia-
 nus germanus: qui ita variè legitur, vt pigeat me referre. in scriptis quidem libris
 tribus sic reperi scriptum, Nec satis est pro qua largos exaestuât artus: in Bertin. Nec
 satis est proquam largus, & c. in Aldinis antiq. Nec satis est cum prælatos, & c. Atq;
 vt magis credas esse adulterinum, versus, qui est ab hoc tertius, cuius initium est:
 Quatum opus est, & c. non reperitur in libris scriptis: cum librarij hunc ineptum ver-
 sum scripissent, Lucretianum omisissent. Credibile est autem, adiectum esse ab ali-
 quo confidente, qui cum videret à Lucretio de cibo, sermonem haberi, nullum de potu

verbum fieri, putarit aliquid deesse. quod si quis versus hic desideraretur, & locum vacuum explere nobis liceret, talem versus substitueret. Nec potius proquam sitis arida torret.

VNDE) ex quo cibo.

SVBORIRI) in locum eorum, quae amissa & consumpta sunt, oriri. sic supra lib. I. Quare etiam atque etiam suboriri multa necesse est.

QVANTVM OPVS EST, ET QVOD SATIS EST) ordo est: unde, seu ex quo cibo, tantum, quantum opus est, suboriri, ac suppeditari queat, & unde natura id novare queat, quod satis est. quidam vir doctus legendum putat, & quoad satis est nat. non.

TVDITANTIA) id est tudentia. & ita Festus, qui hunc locum citat. Paullus apud eundem: Tuditantes rem, significat negotium tudentes: id est agentes. Tuditates, mallei à tundendo dicti, inde & cuidam cognomen Tuditano fuit, quod caput malleo simile habuerit. Idem Lucr. infra lib. 3. Et quam intervallis tantis tuditantia possint Concurrere, &c.

DABVNT LABEM) collabentur, & corrument.

CIRCVM) & κύκλω, adverbium. nam mœnia recti casus est, nec coniungi debet cum voce, Omnia, quae sequitur tertio versus, ut vulgata interpunctio ostendit.

OMNIA) res omneis. nam vox, omnia, est casus accusandi. regitur enim ab infinitivo integrare: neque pertinet ad duos superiores versus.

ET FVLCIRE SITIS, AC OMNIA, &c.) quis non videt, hunc versus esse παρεμβεβλημένον, & ab eadem incide atque officina, ex qua superiores aliquot, profectum, siue legamus, Et fulcire cibis, siue, Et fulcire cibis, siue, Et fulcire artus, siue, ut quidam malunt, Et fulcire sitis?

IAM QVE ADEO FRACTA EST ÆTAS, EFFÆTAQ; &c.) sic mihi videtur legendum, & ita scriptum ferè est in omnib. lib. manuscr. nam libri quidam Faëni, & Tettij, habent, Iamq; adeo facta est ætas, affectaq; tellus. Bertin. autem Iamque adeo facta est ætas, effætataque tellus: Memm. sine ulla varietate, Iamq; adeo fracta est ætas, effætataque tell. Quod si quis malit ita legi, Iamque adeo fracta est ætas, affectataque tellus, equidem libenter ei assentiar. Videtur enim tellus affecta quidem esse, sed nondum effæta. Ne hæc quidem reiicienda est, Iamque adeo affecta est ætas, affectataque tellus. quid sit autem affecta ætas, affectum bellum, & similia, sciunt, qui Latine sciunt. AVREA DE CÆLO) hunc versus profert Nonius in voce, funis, & A. Cell. lib. 13. cap. 19. notans, funis, dictum esse à Lucret. genere fæmineo, ut versus esset grandiore sono. Animalia (inquit) non sunt è cælo delapsa, aut per funem aureum demissa, sed à terris initio edita. Alludit ad catenam illam auream, quam commemorat Hom. in. O. Eισὴ ἀγα, πρὶν ἰσθαι θεοί, ἵνα εἰδῆται πάντες, Σεῖρω χερσὶν ἰλῦ ἔχειν κρεμάσαντες Γαῖαν. Ἰσθαι εἶδε θεοί, τὰ στήθε θεῶναι, &c. Plato in Theæt. per hanc catenam, solem significari arbitratur. sic ille, ὡς εὐδὲν ἄλλο, ἢ τὸν ἡλιον ὀμνῶς λέγει, καὶ δηλοῖ, χερσὶν ἰσθαι, ὅτι ἕως μὲν ἀπὸ τῆ ἀστροφῶς ἢ κινητῶν, καὶ ἀπὸ ἡλίου, πάντα ἔβη καὶ σάξεται. Ἐν θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις. Eισὴ στήθε τῶν, ὡς ἄρ' εἶδεν, πάντα χερσὶναι ἀπὸ ἀστροφῶν, &c. id est, Namque nihil aliud Homerus, quam solem dicit, & ostēdit esse, auream catenam: quia dum sol mundum suo cursu ambit ac lustrat, omnia salua sunt, & conseruantur, tum quae apud Deos sunt, tum quae apud homines: si verò stet, & quiescat tanquam vinctus, res omnes interierint. At Macrobius lib. I. in somnium Scipionis, catenam illam Homericam vult esse à summo Deo ad ultimam rerum facem, connexionem unam mutuis se vinculis religantem, & nunquam interruptam.

NEC MARE) solent poetae, quem significare volunt inhumano, atque immiti ingenio esse præditum, è mari eum dicere esse natum. Homerus in. π. γλαυκὸς δὲ ἔπιπτε θαλάσσει.

PLANGENTES) verberantes.

NITIDAS FR.) nitidas, id est plenas, & opimas. sic item sepe alibi. Sic Horatius epist. ad Albium Tib. de seipso. Me pinguem & nitidum, benè curata cute, &c. Vide supra eodem lib. Tum porrò nitidas fruges, arbutaq; læta, &c.

ET VIREIS AGRICOLARVM) sic habent libri manuscripti, aut, nementiar, viris: quod indocti non intelligentes, corruerunt, & subdiderunt, viribus: eademque opera addiderunt duos versus, qui deinceps sequuntur: Conscimus ferrum vix aruis supp. vel, ut alibi legitur, Conscimus seris, &c. deinde alterum: Usque adeò pereunt fetus, vel, ut alibi legitur, pariunt fetus: vel, ut alij libri habent, parcunt, &c. quos ego delendos censeo.

IAMQVE CAPVT QVASSANS) quassare, seu mouere caput, gestus est irascentis, aut mirantis, aut lamentantis. Virgil. lib. 7. Æneid. de Iunone. Tum quassans caput, hæc effudit pectore dicta. O stirpem inuisam, &c. idem 12. Illa caput quassans, non me tua feruida terrent Dicta ferox, &c. Hom. ὀδυροῦ. ε. Κινῆσαι δὲ καὶ ἐξ ὀδυροῦ δὲ μὴ ἴσαστο θυμῶν. Plautus Trinum. quid quassas caput? Ch. cruciatur comihi, & metuo. LAVDAT FORTVNAS SÆPE PAR.) sic habent quattuor lib. manuscript. vulgati, parentum.

TRISTIS ITEM VETVLÆ, &c.) Vide, sodes, lector, nugatoris illius, qui hos duos versus affinxit, impudentiam cum pari stultitia, atque inscitia coniunctam. quemadmodum supra versus, in quo nescio quid de cibo dicebatur, subiunxit versus de potu, seu potius de siti: ita hic, quia Lucretius aratorem dixerat suspirare, & lamentari, se toties frustra laborasse: tum presentia tempora cum præteritis conferentem parentis sui fortunam præ suis laudare: quasi aliquid deesset, addidit de suo quiddam de vinitore. Hunc igitur versus, Tristis item vetulæ, &c. & alterum ei proximū, Temporis incusat nomen, &c. ille sibi habeto: nos hinc delectamus.

ET CREPAT) & crebrò habet in ore, crebris vsurpat sermonibus: ut, ὡς, id est quàm, vel quomodo antiquum genus pietatis plenum, facile, id est, sine magno labore, καὶ μὴ ἐξ ὀνόμας, tolerarit æuam, egerit ætatem, vitam traduxerit, aut sustentarit angustis agrorum limitibus, ac terminis. id est paruo agello. hunc versus profert Nonius in verbo, crepare, cum illo Horatiano: Quis post vna grauem militiam crepat?

NEC TENET) nec intelligit. sic lib. 3. Nec tener, amissam læuam cum tegmine sæpe, &c. Plautus, Pænulo. Tenetis rem. Respondent Advocatis, risu quæsito ex ioco præter expectationem subosceno: Vix quidem hercle: ita paucilla est, digitis primoribus. qui iocus, si cui nondum etiam planus est, eum suo locum Plautium commentariis, illustratum edemus, declarabimus.

TABESCERE) minui, liquefcere, τήκεσθαι, φθίνεσθαι. Plautus Stichò in extra. Postea accumbam, quia sensim extabescit dies.

AD SCORV LVM) ad interitum, translatum à nauis, quae infligitur scopulo.

DIONYS. LAMBIVS, GERMANO
VALENTI, PIMPVNTIO, VIRO DOCTISS.
in tribunali supremo Parisiensi, iudici, &
consiliario Regio, S. D.

GVM multis, ac magnis de rebus philosophos illos veteres quaesivisse, atque inter se dissensisse non ignoras, Germane Valens: tum de animorum origine, sede, & natura: hoc est unde orti, in qua parte corporis locati sint, quid sint, utrum sint mortales, an immortales, tam varia sunt inter eos, tamque discrepantes sententiae, ut, cum eas collegeris, & sub unum quasi aspectum posueris, non illi veri inveniendi, sed contra dicendi studio hac de re inter se concertasse videantur. Atque eorum tamen tolerabilior esset siue pernicacia, siue temeritas, siue confidentia, si in eo saltim consensissent, ut, quamvis in ceteris de animo quaestionibus cacutirent: animorum immortalitatem tamen suis rationibus confirmarent. Nunc autem cum plerique eorum (quo in numero sunt ij, qui animum vel sanguinem, vel cerebrum, vel aliquam aliam corporis partem, vel flatum, ac ventum, vel ignem, vel harmoniam, vel auram tenuissimam cum vapore, & aere, & quarta quadam nominis experte natura confusam, & permixtam esse censent:) animos, quasi capitis damnatos, mortales esse statuunt: pauci, in quibus sunt Plato, & Xenophon, a morte, & interitu vindicare conentur: non immerito nos & illorum insipientem insipientiam aspernari, & nobis ipsis gratulari debemus: qui ab IESU CHRISTO, unico Dei optimi maximi filio, servatore, & liberatore nostro eruditi, atque instituti, nullis rationibus humanis, nullisque argumentis, quantumvis licet apte conclusis, ne Platonis quidem, adducti, atque coacti, animos nostros, immortales esse persuasum habemus, atque ita persuasum habemus, ut nulla nos rationes contrariae, quantumvis acutae, atque argutae: quantumvis probabiles, ac verisimiles: quantumvis firmae ac validae, nedum Lucretianae, quae sunt perquam leues atque infirmae, de hac sententia demouere possint. Quod eo dico, ne qui maleuoli homines, qui ex suo ingenio ceteros fingere consueverunt: quod ego cum optimorum Graeci & Latini sermonis auctorum, tum T. Lucretij Cari lectione valde delector, propterea me aut de animorum immortalitate, aut vlla alia de re, quae ad pietatem pertinet, aliter, quam hominem Christiana religione imbutum oporteat sentire suspicetur. Nam, ut omitam, quod totius meae vite antea testimoio, si qua talis esset commota in me suspicio, falsa scilicet, refelli posset: quid aut me, aut quemquam sacrum ac pium moueat collecta a Lucretio aduersus animorum immortalitatem argumenta, cum ea omnia valeant in parteis, seu potestates animae turbidas, & rationis experteis, non in eam, quae omni motu a ratione auerso vacat, quaeque ex aetheris illis, & diuinis ignibus decerpta, & quasi delibrata est? Quid quod tanta vis est veritatis, ut Lucretius ipse libro superiore animos esse immortales, usque in caelum, unde profecti sunt, reditum patere imprudens, atque adeo inuitus fateatur? Quid enim illa sibi aliud voluit?

Cedit item retro, de terra quod fuit ante,
In terras: & quod missum est ex aetheris oris,
Id rursum caeli rellatum templa receptant.

Cur igitur & hunc tertium librum, in quo immortalitas animorum acerrime oppo-

natur, & ceteros, in quibus multa & a nostris moribus aliena, & cum vera religione pugnantia dicuntur, non inuiti legimus? quia versus sunt optimi, atque ornatiissimi: quia vocabula rerum alia maxime propria, lectissima, significantissima: alia venustissime facta, aptissime nouata, illustrissime translata sunt: quia sermonis genus est purissimum, nitidissimum, politissimum, usque adeo, ut (quod tu, qui huius scriptoris nitorem, atque elegantiam cum primis admiraris, crebro dicere soles) si fingamus aliquem & iisdem temporibus, & in eadem, atque Lucretium, vrbe natum, Epicuri sententias ac rationes oratione soluta persequi, atque explicare conari: credibile non sit, eum Lucretij maxime dilucidum scribendi genus, limatissimam subtilitatem, summam vbertatem, amplissimam verborum maiestatem, diuinam denique illam (ut ita dicam) grandiloquentiam, ne longo quidem interuallo affecuturum. Accedit huc, quod non omnia sunt in Lucretio respuenda ac reiicienda: quin longe plurima reperiuntur lectione dignissima: qualia sunt ea, quae ab eo de continentia, ac frugalitate, de morte contemnenda, de amore fugiendo, de speculorum ratione, de morborum causis, de imbris, grandinibus, fulminibus, & similibus, de magnete, de dissimilibus & variis fontium naturis, & sexcentis aliis rebus cognitu periculis, disputantur. Hunc igitur tertium librum, Germane Pimpunti, centum quinquaginta, & eo amplius, locis a me ex auctoritate codicum calamo exaratorum emendatum, & scholiis fortasse non inutilibus explanatum, tibi dono, mei quidem amoris, meaeque, erga te obseruantia pignus certissimum: nostrae autem mutuae amicitiae monumentum, ut spero & opto, immortale, ac sempiternum futurum. Vale.

T. LUCRETII CARI DE
RERVM NATVRA,
LIBER III.

Tenebris tantis tam clarum extollere lumē
Qui primus potuisti, inlustrās cōmoda vitæ,
Te sequor, ô Graiae gentis decus, inque tuis,
nunc
Fixa pedum pono pressis vestigia signis,
Non ita certandi cupidus, quam propter amorem,

Quod te imitari aueo. quid enim contendat hirundo
Cycnis: aut quidnam tremulis facere artibus hædi.
Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis?
Tu pater, & rerum inuentor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta, tuisque ex inclute chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia limant:
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta:

Aurea, perpetua semper dignissima vita.
 Nam simulac ratio tua cœpit vociferari,
 Naturam rerum haud diuina mente coortam:
 Diffugiunt animi terrores: mœnia mundi
 Discedunt: totum video per inane geri res.
 Appâret diuûm numen, sed êsque quiete:
 Quas neque concutiunt venti, neque nubila nimbis
 Adspargunt, neque nix acri concreta pruina
 Cana cadens violat: semperque innubilis æther
 Integit: & largè diffuso lumine ridet.
 Omnia suppeditat porrò natura, neque vlla
 Res animi pacem delibrat tempore in vllò.
 At contrà nusquam appârent Acherusia templa:
 Nec tellus obstat, quin omnia dispiciantur,
 Sub pedibus quæcunque infrà per inane geruntur.
 His tibi me rebus quædam diuina voluptas
 Percipit, atque horror, quòd sic natura tua vi
 Tam manifesta patet ex omni parte resecta.

E' TENEBRIS TANTIS) Epicurum affatur, eumque, vt harum rerum inuentorem, & vite beatæ parentem, laudat, sic L. Torquatus lib. 1. de finib. de Epicuro. Quem ego arbitror vnum vidisse verum, maximisque erroribus, al. terroribus, hominum animos liberaſſe, & omnia tradidisse, quæ pertinerent ad bene, beatèque viuendum. è tenebris tantis: id est ex tanta rerum & causarum ignoracione.

TAM CLARVM EXTOLL.) tantam rerum obscurissimarum cognitionem expromere, tamque facilem & procliuem beatè viuendi viam demonstrare. metaphora, seu allegoria est ab iis, qui nauigantibus sublatiſ facibus, lumen prælucent, & vbi sint, quòque cursum flectere debeant, ex aliqua specula significatè φησὶν, & πορεύειν dicunt Græci.

FIXA PEDVM) libri scripti habent, ficta, mendosè. quod idèò notauì, vt admoneam lectorem, librarios illos veteres scribere solitos esse c & s. pro x. vt ficta, pro fixa, connexa, pro connexa. ita factum est, ficta.

NON ITA CERT. CVP. QVAM PR.) non ita certandi cupidus, quàm & c. pro, non tam certandi cupidus, quàm & c. sic supra lib. 2. Nulli, vt opinor, ita hæc species miranda fuisset, Quàm tibi, & c. sic enim vulgò legitur. sed, vt ad eum locum notauì, malim omnino legi, Nil, vt opinor. ita hæc species miranda fuisset. Quam tibi iam nemo, fessus satiate videndi, suspicere in celi dign. luc. 1. vt sit hæc sententia. Nil, vt opinor: videlicet poterat his rebus mirabilius dici, aut nil, quod gentes minus auderent credere futurum: sequitur iam ἔτι φωνή. ita hæc species, & c. id est, vsque adeò hæc species, id est, hæc facies, seu, hæc forma, videlicet celi, & errantium siderum, & c. mirabilis fuisset. sequitur nunc, Quam speciem nunc nemo videndi satietate defessus, id est, cuius formæ videndæ satietate defessus nemo tibi dignatur suspicere in cælum, tibi, datiuus casus est, venustatis causa positus. sic videtur

sic videtur hic locus potius & legendus, & intelligendus, quàm quo modo impressus est. **QVID ENIM CONTENDAT HIR. CYC.**) Sic Theocrit. et P. ζ. βάραχος δὲ ποτ' ἀπίδες ὡς τις, ἐέλσδω. Sic Virgil. Pharmac. Certent & cycnis vultu. verbum, contendat, coniunxit cum dandi casu, vt Horatius epist. ad Loll. lib. 1. mihi contendere noli. **FORTIS EQVI VIS**) id est fortis equus: ἄλλοθεν. Ennius. Sicut fortis equus, spatio qui saepe supremo Vicit Olympia, & c. profert autem hunc versum Nonius: & fortis, interpretatur, celeris.

TU PATER ET RERVM) sic legendum, non, Tu pater es.

PATRIA) paterina, seu patrita. tu patrias nobis præceptiones, seu tu patria nobis documeta præbes. **TVISQVE EX INCLVTE CHARTIS**) & ex tuis chartis. sic lib. 4. validis ex apta lacertis. & lib. 3. quibus è sumus vniter apti. & itè sepe alibi. include autem habet lib. scripti: quos secutus sum. Sic lib. 5 princip. petens placidam Romanis, incluta, pacem.

LIMANT) sic habent lib. manuscr. tralatio autem est ab iis, qui ferrum limant. limant autem, id est deterunt, decerpunt, depascuntur. alij, libant. non probo. neque me mouet illud Virg. lib. 4. Georg. & flumina libant Summa leues. Virgilius enim, libari flumina, dixit: Lucretius non flumina, sed flores omnes, qui sunt in saltibus floriferus. Itaque idem Virg. eodem versu flores ab apibus non dicit libari, sed meti, quod tantundem ferè valet, aut etiam ἀποβλήσθαι est, quàm Lucretianum verbum, limari. sic Virg. illæ continuo saltus, siluâsque peragrant, Purpureosque metunt flores. **VOCIFERARI**) βόων. Horat. epist. 17. lib. 1. clamat, victum date. iterum Lucretius supra lib. 1. Carmina quin etiam diuini pectoris eius Vociferantur, & exponunt præclara reperta.

NATVRAM RERVM HAUD DIVINA) sustulerant negationem Christiani homines, non ferentes scilicet sententiam falsam & impiam. rectè. sed Lucretius aliud fecerat loquentem, quàm sentiat. Lucretius enim & Epicurei omnes volunt, hanc rerum naturâ non à mente, aut providentiâ diuinâ esse creatâ: sed ex fortuito atomorum concursu natam, negandi igitur particulam restitimus ex codice Donati Iannocti Florentini, typis impresso quidem illo, sed ad manuscriptum emendato: ad cuius oram ipsius manu hæc negatio erat adscripta. Sed quid si legamus, eadem sententia, diuûm sine mente coortam, vt suspicemur, ex diuûm sine, factum esse, diuina? **COORTAM**) tres libri veteres habet, coartam: vnde posset quis conuicere, legendum, coactam quod si placebit, coactam interpretabor, concretam, collectam. in nonnullis aliis libris reperi, creatam.

DISCEDVNT) dissipantur & distarantur: vel diuiduntur & hiant, vt apud M. T. Off. 3. cum terra discessisset magnis quibusdam imbribus: & Virg. lib. 9. Æn. video medium discedere cælum.

GERI RES) à natura rerum. sed fortasse, geni, etiam hic legendum. geni autem valet gigni, vt sepe diximus. Verum tamen, geri, hoc loco videtur esse ferendum, atque adeò retinendum.

QVAS NEQVE CONCVTIVNT) Adrianus Turnebus, collega meus, vtr̄ doctissimus, indicauit mihi, hos quattuor versus, qui deinceps sequuntur, ex Homero esse expressos. versus autem Homeri sunt, ὁδὸς. ζ. non longè à principio, Οὐλύμπῳ ἢ ὄτι φασὶ θεῶν ἔδος ἄσπαστος αἰεὶ Ἐμμεταί' οὐτ' ἀνέμοισι βλάπεται, ἔτι ποτ' ὄμμερον Διὸς ἔται, ἔτι χῶν ἄποτι ληαται. ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν Πέπλι' αἰνέφαλος, λθὼν ἢ ὄπιθεν ἀνέμῳ ἄβλητος. quos profert Arist. lib. de mundo, cap. VI.

SEMPERQUE INNIBILVS ÆTHER) sic habent omnes ferè vulgari: quibuscum consentiunt manuscr. Bertin. & Memm. alij, Semp̄ sine nubibus æther. Homer. ἀπὸ νέφελος.

INTEGRIT) sic legendum, non, integer. & ita habent lib. manuscr. vitur eodē verbo suprā lib. I. Naribus inueniunt intactas frunde quietes. & Catull. ad Lesbiā. gemina integuntur Lumina nocte. Vbi tamen vulgò legitur, gemina teguntur: vt gemina cohæreat cum voce, nocte.

DELIBRAT) sic videtur legendum, repugnantibus libris omnibus. adiunant hanc scripturam libri veteres aliquos, qui habent, deliberare. delibrare autem valet decorticare, & per translationem, extenuare, ac deminuerē. viturque eodem verbo infrā, eodem lib. extr. Nec prorsum vitam ducendo demimus hilum. Tempore de mortis, nec delibrare valemus, & c. & lib. 6. Delibrata Deūm per te tibi nomina sancta saepe aderunt. sic enim legunt docti quidam, non, Delibrata.

QUIN OMNIA DISPICIANTVR) sic habent lib. manuscr. non despiciantur. PER INANE GERVNTVR) à natura rerum administrantur, atque aguntur. sed si legamus, genuuntur, interpretabimur, vt antè gignuntur, creatur ab eadem natura, rerum creatrice, & perfectrice. Omnino, geruntur, ferri hoc loco potest. HIS TIBI ME REBVS) sic legendum, & ita habet cod. Florent. tibi, autem venustatis gratia positum est, vt apud M. Tull. lib. 2. Offic. Ecce tibi qui rex populi Romani esse concupierit. & apud Terent. Phorm. Qui mihi vbi ad uxores ventum est, tum sunt senes. & iterum apud Lucret. hoc eod. lib. Is tibi nunc animus quali sis corpore, & c. Idem lib. 2. Quam tibi iam nemo fessus satiate videndi, suspicere in cæli dign. luc. templa.

PERCIPIT) occupat, peruadit. sic loquitur Plautus Amphitr. nam mihi horror membra misero percipit dictis tuis. Iterum Lucretius infrā non longè, vita Percipit humanos odium, & c. ad quem locum plura.

HORROR) κατὰ πλῆξιν, ingens admiratio, θαμβος: vel dis proprie, φέειν, & μέγα tremor. RELECTA) sic legendum, non, relecta es. Epicurum enim alloquitur: preterea, patet, repositi. neque quemquam mouere debet syllaba posterior breuis, vt sepe ostendimus. Non displicet tamen mihi scriptura illa, Tam manifesta patens ex omni parte relecta est. Sed hæc, meo iudicio, vera est, & germana. sic lib. 2. Nec domus argento fulget, auròque renidet, & c. transit iam ad disputationem de animæ, atque animi natura.

Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint, & quàm variis distantia formis
Sponte sua volitent alterno percita motu:
Quòque modo possint res ex his quæque creari:
Hæc secundum res, animi natura videtur,
Atque animæ, claranda meis iam versibus esse:
Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
Funditus, humanam qui vitam turbat ab imo,
Omnia suffundens mortis nigrore: neque vllam
Esse voluptatem liquidam, puramque relinquit.
Nam, quòd sæpe homines morbos magis esse timendos,

Infamemque ferunt vitam, quàm tartara leti,
Et se scire animi naturam, sanguinis esse,
Nec prorsum quicquam nostræ rationis egere:
Hinc licet aduertas animum, magis omnia laudis,
Aut etiam venti (si fert ita forte voluntas)
Iactari causa, quàm quòd res ipsa probetur.
Extorres iidem patria, longèque fugati
Conspectu ex hominum, cædati crimine turpi,
Omnibus ærumnis adfecti denique viuunt,
Et, quocunq; tamen miseri venere, parentant,
Et nigras mactant pecudes, & manib' diuis
Inferias mittunt, multòque in rebus acerbis
Acrius aduertunt animos ad religionem.

ALTERNO PERCITA MOTV) ἀλλοτρίω nomine Epicurus: id est mutuam plagam, seu alternam, & mutuam verberationem. quidam tamen hoc loco legunt, æterno percita motu. quo modo suprā lib. 2. non longe ab extr. Multimodis volitent, æterno percita motu. al. alterno: quod idem valet. ai, enim diphthongus fuit antiqua, pro æ, vt suprā diximus ad lib. 1. ex qua, musæ, aulæ, terræ, & sim. mil. pro, musæ, aulæ; terræ, & c.

ACHERVNTIS) sic habent lib. manuscr. & metus inferorum (inquit) ex animo eiiciendus est funditus. VENTI) inanis gloriæ & ostentationis causa. mendosè legitur in quibusdam libris, vetiti: quod quidam secuti sunt: iidemque (quod non risu, sed flagris dignum est) pro, si fert ita forte voluntas, aut, vt alij libri habent, voluptas, scripserunt, si fert ita fera voluntas. quid huic homini facias?

VOLVNTAS) in aliis libris nonnullis scriptum & impressum est, voluptas. QVAM QVOD RES) quàm quòd ita sentiant. Ab his non admodum abhorrent, quæ sunt apud Aristot. lib. I Elench. εἰς τὸ τῶν βέλωνται τε ἢ φασὶν ἰσχυρὰ λέγουσι εἰς τὸς ἀρχαίους τοὺς ἀπὸ λόγου, βούλονται δὲ τὰ φαινόμενα πιστεύειν. ὅτι περὶ αἰκαλῶς μάλλον, ἢ ἢ ἢ ἢ ἢ φασὶ δὲ ἢ ἢ ἢ πινεσθαι δικαίως μάλλον, ἢ πλεονεχῶς. βέλονται δὲ τὰ ἢ ἢ ἢ. id est non enim eadem & volunt, & dicunt homines: sed loquuntur verbis quidem honestissima & speciosissima: volunt autem ea, quæ expedire videntur. exempli causa: honestè mori potius, quàm iucundè viuere dicunt oportere: & paupertatē iustā diuitiis turpiter partis dicunt esse anteponendam: sed contraria volūt.

EXTORRES) exsules. OMNIBVS ÆRV MNIS ADFFECTI) quidam libri habent, adfecti. quam scripturam probo.

PARENTANT) iusta persolunt parentibus mortuis, aut aliis, quos æquè caros habent. Auctor vocabularij Latinogræci, parentat, inquit, ἀπακεί, seu ἀπακείναι τῶν φίλων νεκρῶν. ET NIGRAS MACTANT) mactant, id est, immolant. Sic Nonius, nigras autem pecudes Diis manibus, & mortuis immolabant antiqui. Virgil. lib. 6. Duc nigras pecudes: ea prima piacula sunt.

ET MANIB' DIVIS, & c. sic legendum, & ita Nonius: cum quo faciunt libri manuscripti. nam vulgati habent, quas manib' Manes autem, vt scriptum est in vocabulario Latinogræco, δαίμονες ἄδύνη, hoc est, dii terrestres, seu dii inferi.

INFERIAS) inferiæ, sacrificia, quæ diis manibus inferebant, inquit Fest. Auctor
 vocabularij Latinogræci, inferiæ, inquit, ἱεροί. ἱεροί autem, id est libamina.
 MVLTOQVE IN REBVS ACERB. ACR. &c.) hoc ex T. Livio mul-
 tis locis intelligere licet.

Quo magis in dubiis hominem spectare periculis.
 Conuenit, aduersisque in rebus noscere, qui sit.
 Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
 Eiciuntur, & eripitur persona, manet res.
 Denique auarities, & honorum cæca cupido,
 Quæ miseros homines cogunt transcendere fineis.
 Iuris: & interdum socios scelerum, atque ministros
 Nocteis, atque dies niti præstante labore
 Ad summas emergere opes: hæc volnera vitæ
 Non minimam partem mortis formidine aluntur.
 Turpis enim fama, & contemptus, & acris egestas,
 Semota ab dulci vita, stabilique videntur:
 Et quasi iam leti portas cunctarier ante.
 Vnde homines, dum se falso terrore coacti
 Refugisse volunt longè, longèque recessu:
 Sanguine ciuili rem conflant: diuitiasque
 Conduplicant auidi, cædem cædi accumulantes.
 Crudeles gaudent in tristi funere fratris:
 Et confanguineum mensas odere, timéntque.
 Confimili ratione ab eodem sæpe timore
 Macerat inuidia, ante oculos illum esse potentem,
 Illum ad spectari, clarus qui incedit honore:
 Ipsi se in tenebris volui, cænoque queruntur.
 Intereunt partim statuarum, & nominis ergo:
 Et sæpe vsque ad eò mortis formidine, vitæ
 Percipit humanos odium, lucisque videndæ:
 Vt sibi conciscant mærenti pectore letum,
 Obliti fontem curarum hunc esse timorem:
 Hunc vexare pudorem, hunc vincula amicitia:
 Rumpere: & in summa pietatem euertere fundo.
 Nam iam sæpe homines patriam, carosque parenteis
 Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes.
 Nam veluti pueri trepidant: atque omnia cæcis
 In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
 Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam,

Quæ pueri in tenebris paurant, finguntque futura.
 Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque, necesse sit
 Non radij solis, neque lucida tela diei
 Discutiant, sed naturæ species, ratioque.

HOMINEM SPECTARE) Sic habent libri manuscripti: quos nunc se-
 quor. nam vulgati habent, homines, & sequ. versu, qui sint.

EIICIUNTUR) eliciuntur, habent omnes libri manuscr. & vulg. quod si pro-
 bemus, interpretabimur, exprimuntur. sed existimant tamen docti legendum, eii-
 ciuntur, vt intelligamus, homines ipsos in rebus aduersis veras voces eiciere: id est
 mittere: & ita amicus meus putat legendum in oratione pro M. Cælio, nonne ipsam
 domum metuet, nequam vocem eiciat? vbi vulgò legitur, eliciat? cui propemodum
 nunc assentior. quamuis olim dissenserim. Sed si mutatio consilij, non est inconstantia,
 vt non est: & si in toto vita statu licet interdum, temporibus postulantibus, sententiã
 mutare, quanto magis in iis, quæ ad studia litterarum pertinent: ego igitur. & in hac
 tertia editione, eiciuntur, edendum curauit, & item in secunda, cum in prima, eli-
 ciuntur, editum esset: neque hic me mouent libri veteres. Scio enim, in eis sepe nume-
 ro. i. pro. l. & .l. pro. i scriptum reperiri.

TRANSCENDERE FINEIS, &c.) ὑπερβαίνω τὰ ὅρια τῆς δικαιοσύνης.

ET INTERDVM SOCIOS, &c.) & cogunt eos præbentis se socios, ac
 ministros, seu adiutores scelerum, niti summo labore emergere, id est ex humili loco,
 & rebus angustiis euadere, & peruenire ad magnas opes.

PRÆSTANTE LABORE) in quibusdã libris scriptum est, perstãte: quod
 si probabimus, perstantem laborem interpretabimur, assiduum, & improbum, & per-
 tinacem. ego nihil mutauit.

NON MINIMAM PARTEM,) id est non minima ex parte. sic enim lo-
 quuntur alij boni scriptores. Cæsi lib. 4. de bello Gallico: Neque multum frumento
 sed maximam partem lacte, atque pecore viuunt. M. Tull. oratore perf. magnam partem
 ex iambis nostra constat oratio. Idem offic. lib. 1. Maximam autem partem ad iniu-
 riam faciendam aggrediuntur nonnulli, vt adipiscantur ea, quæ concupiuerunt. ite-
 rum sic Lucret. lib. 6. Inde bonam partem in lectum mærore dabantur. al. in letum.

TURPIS ENIM FAMA, ET CONTEMPTVS, ET ACR. EG.)
 secutus sum in hoc versu codices vulgatos potius, quam manuscriptos. nam cum ita
 habeant manuscripti: Turpis enim ferme contemptus, &c. vulgati autem sic: Turpis
 enim fama contemptus, &c. hanc vulgatam leuiter immutauit, & ex fama, feci fa-
 ma, & cuius lectionis hæc sententia est: Turpis enim fama: id est infamia, seu igno-
 minia, & contemptus, id est ὀνειδία, vel κατὰ πόρον, & acris egestas, hæc videtur
 esse à dulci vita remota. turpis fama, & contemptus pro vno videtur esse posita. Nã
 quamquam inter se differant: in eo tamen certè similia sunt, quod honori opponun-
 tur. scripturam autem, quæ reperitur in libris calamo exaratis vt probarem, à me
 impetrare non potui: quamuis sciam, eam ita explanari posse. Turpis contemptus: id
 est vita obscura, & honoris expertus, atque ad eò infamis: & acris egestas, ferme, id
 est propemodum, videntur esse remota à vita beata, & mortis instar. Nam illud, fer-
 me, non mihi videtur aptè hoc loco positum. itaque vulgatorum codicum lectionem,
 manuscriptorum scripturam anteposui. reperitur. & hæc alia scriptura: Turpis enim

forma, seu forme contentus, &c. quam etiam mendosam arbitror: ex qua quidam faciunt: Turpis enim forma, & contentus, &c. Verum neque hæc lectio mihi probatur. Turpis fama autem ita dictum à Lucretio est, ut turpis existimatio à M. Tullio, orat. pro Cæcina. Iam verò etiam hoc Epicuri præceptum fuit: Ἄδελφαι, ἦν τοσοῦτον ἀποροῦναι, ἢ ὄσσην κατὰ φρονεῖναι: id est bonæ famæ usque eò curam esse habendam, quoad non contemnaris. Si quis tamen scripturam antiquam huic anteponet, non reclamabo: multominus pugnabo.

SEMOTA AB DVLCI) Sic loquitur lib. 1. non longè à princip. Semota ab nostris rebus, seiunctaque longe. & item lib. 2. princip. nisi quòd præpositionem nõ addidit: mente fruatur lucundo sensu, cura semota, metúque dixit enim, semota cura, pro semota à cura, &c.

ET QVASI IAM LETI PORTAS) & videntur quasi iam ante mortis portas residere, seu expectare, seu morari.

REFVGISSE VOLVNT LONGE, LONGEQUE R.) sic legendum, non effugisse, sed manebat scrupulus, quod refugisse hoc loco est verbum absolutum: remouisse autem, quod reperitur in libris omnibus, pro eo, quod edendum curavi, recessse, agens: qui eximetur, si recessse legamus. Quare sic planè puto esse legendum, & ita à Lucretio scriptum: quod cum minus esset intellectum à sciolis, esse deprauatum, & remosse suppositum. recessse autem dictum est, pro recessisse: quemadmodum promissse, extinxem, & simil. pro promissse, & extinxisssem, &c. atque ita hac tertia editione excudendum curavi. Quòd autem bascanus quidam vult legi, longèque remasse, pro remeasse: ferri hìc non potest, neque vllò pacto cõuenit. nam remeare, est reuerti: At qui reuertitur: ad eum locum, vnde prius abiit, ex eo, quòd posterius venit, redire intelligitur: quod hìc quadrare non potest.

CÆDEM CÆDI ACCVMVLANTES) sic ferè loquitur M. Tull. Catilin. 1. Nõne etiam alio incredibili scelere hoc scelus cumulasti? MACERAT INVIDIA) Horat. epist. 2. lib. 1. Inuidus alterius macrescit rebus opimis.

CLARVS QVI INCEDIT HONORE) duo libri manuscrip. habent: claro qui incendit honore: ex qua scriptura feci, clarus qui incedit honore. nam claro, factum ex claros. claros autem pro clarus positum. quo modo sepe veteres loquebantur. Ex eadem scriptura olim feceram, claroque incendit honore: ut esset hæc sententia: illum esse potentem, illum digito monstrari, atque ad spectari, macerarat alios homines inuidia: & honore, id est propter illius honorem, homines inuidos incendit, vrit, & cruciat. Sic Horatius epist. ad August. Vrit enim fulgore suo qui prægrauat arteis Infra se positas, &c. vel dic, & honore, id est honoris studio, & cupiditate homines illos inflammat. sic Horat. sat. 9. lib. 1. accendis quare cupiam magis illi Proximus esse. Nunc autem malo sic, clarus qui incedit honore: vel sic, clarumque incedere honore.

STATVARVM ET NOMINIS ERGO) ergo, correptum (inquit Festus) idem significat, quod apud Græcos, ὄν: productum, idem, quod ἄειν, hoc est gratia, cum scilicet, gratia, intelligitur pro causa. vide cetera apud eundem. Virgilius Æneidos 6. illius ergò Venimus. Præterea admonendus est lector, in quibusdam libris veteribus scriptum esse, statuat & nominis ergò.

VITÆ PERCIPIT HVM. OD.) sic loquuntur & alij boni scriptores. Terentius Eun. Tunc sicubi eum satietas hominum, aut negoti si quando odium cepit. ibid. Neque agri, neque urbis odium me vnumquam percipit. Idem Hecyra.

Iam pridem equidem audiui cepisse odium tui Philumenam. Plautus Truculento, Si bene facere incæpit, eius cum citò odium percipit. Idem Sticho. Quid ego, quòd misero medullam ventris percepit fames? sic idem Lucr. sup. eodem lib. His tibi me rebus quædam diuina voluptas Percipit.

LYCISQVE VIDENDÆ) id est vitæ colendæ. Virg. lib. Æneid. 4. quàmprimùm abrumpere lucem. & lib. 6. lucemque perosi. Cicero pro Mil. lucem intueri. Græci ποῦτα, ὁσαυτὸς ἡγοῖο. PIETATEM EVERT. FVNDQ) Sic hunc locum, in omnibus libris sine dubio deprauatum, restitui, à veteribus quidem codicibus adiutus, sed magna ex parte coniectura ductus, cum ex fundet, fecissem, fundo. quam coniecturam neminem litteris mediocriter tinctum, iudicioque non impolliuissimo præditum, improbatum arbitror. suadet, autem, quod est in omnibus libris vulgatis, reieci. sic Virgil. locutus est lib. 10. Nõsne tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo Conamar? vertere fundo: id est funditus perdere. Thraso quidam mauult scribi, vertere funditus, ut sit dactylus in extremo versu, mēdosissimè, & planè ridiculè.

NAM VELVTI PVERI, &c.) positi iam sunt hi versus sup. initio lib. 2. & tertium legentur non longè à principio sexti.

Primùm animum dico, mentem quam sæpe vocamus, In quo consilium vitæ, regiménque locatum st, Esse hominis partem nihilo minus, ac manus, & pes, Atque oculi, partes animantis totius exstant. Quamuis multa quidem sapientum turba putarunt, Sensum animi certa non esse in parte locatum: Verùm habitum quendam vitalem corporis esse: Harmoniam Graij quam dicunt, quòd faciat nos Viuere cum sensu, nulla cum in parte fiet mens. Ut bona sæpe valetudo cum dicitur esse Corporis, & non est tamen hæc pars vlla valentis: Sic animi sensum non certa parte reponunt. Magnopere in quo mi diuersi errare videntur. Sæpe vtique in promptu corpus, quod cernitur, ægrit, Cum tamen ex alia lætamur parte latenti. Et retrò fit, vti contrà fit sæpe vicissim: Quom miser ex animo, lætatur corpore toto: Non alio pacto, quàm si, pes quom dolet ægri, In nullo caput interea sit fortè dolore. Præterea molli cum somno dedita membra, Effusumque iacet sine sensu corpus onustum: Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo Multi modis agitatur: & omneis accipit in se. Lætitiæ motus, & curas cordis inaneis.

PRIMUM ANIMUM D.) Liber hic tertius, quo animi immortalitas à Lucretio oppugnatur, à Christiano homine cautè est legendus: neque eius argumenta, quantumvis probabilia, cum sint infirma falsa, fallacia, & captiosa, vilo modo vel audienda, vel in pectoris sedem recipienda: sed animo iam preparato, instructo, atque armato, ne, quasi venenata tela in eum penetrant, in eoque inhereant, ad huius libri lectionem veniendum. Omnino nulla tutior armatura adhiberi potest, quam pietas, & religio nostra: quæ non sinet nos in hac de anima disputatione titubare, aut errare: verum tamen licet etiam ex scriptoribus Christianis arma quædam huius questionis propria sumere. Iuuabit autem non parum Tertulliani libros de testimonio animæ, de substantia animæ, de anima denique, peruolutare, & perlegere: quibus libris vir ille totam questionem de anima non solum maximè piè, & Christianè, sed & pereruditè tractauit.

MENTEM QUEM SÆPE VOCAMVS) Sic habent quattuor lib. manuscriptorum, & antiqui Veneti: quam scripturam non video quamobrem mutare debuerim. hic enim ordo verborum est. Primum igitur dico, animum, quem sæpe mentem vocamus, esse hominis partem, &c. vulgati autem habent, mentem quam: quæ lectionem tamen non damno, cum præsertim sic referat Caris. lib. 2. Primum. Lucr. Primum animum dico, mentem quam, &c. vbi Velius Longus, Primum (inquit) aduerbialiter audiendum est. ESSE HOMINIS PARTEM NIHILOMINVS, &c.) immo multo magis. nam hominis quidem pars est animus: sed, pes, & manus, corporis humani partes sunt potius, quam hominis.

SENSVM ANIMI CERTA, &c.) inf. eod. lib. Et quoniam mens est hominis pars vna, locoque fixa manet certo, velut aures, atque oculi sunt, atque alij sensus, &c. HARMONIAM GRAII) Sic Plato in Phædone. Καὶ γὰρ οὐδὲν ἄλλο Σωκράτης, οἷμαι ἔγωγε καὶ αὐτὸν σε τὸ πρὸς ἐπιθυμίᾳ δύναι, ὅτι τοιοῦτόν τι μάλιστα ἰσολαμβάνομεν τῶν ψυχῶν ἔστι, ὡς τὸ ἐπιτελεῖν τὸ σῶμα τοῦ ἡμῶν, καὶ σωεχρῆσθαι ἰσὸς θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ, τοιοῦτων ἰσῶν κρᾶσιν ἔστι, καὶ ἀρμονίαν ἀπὸ τῶν τούτων, καὶ ψυχῶν ἡμῶν, ἐπιδαὶν τῶν καλῶν, καὶ μετεῶν κρᾶσιν ὡς οἰκίαν. lege cetera, quæ sequuntur apud Platonem. valde enim ad hunc locum pertinent: hæc autem sic interpretor. Namque equidem arbitror, Socrates, te quoque hoc aliquando tecum considerasse, tale quiddam nos existimare animum esse, veluti intento corpore nostro, & constante ex calido & frigido, sicco, & humido, & quibusdam aliis huius generis, temperationem, & harmoniam harum ipsarum rerum esse animum nostrum, cum hæc res esset, & moderatè inter se fuerint temperatæ. Hanc veterum opinionem refert & Aristoteles lib. 1. de animo, eamque refellit, his verbis: καὶ ἀλλήν δὲ ἡς δόξα ὡς τὸ δέδοται καὶ ψυχῆς, πῶς τὴν μὲν πολλοῖς, καὶ αὐθιγῶν ἢ πῶν λεγόμενων λόγους δὲ, ὡς τὸ βίβνας, δέδωκεν καὶ τοῖς ἐν κοίτῃ λεγόμενοις λόγοις. ἀρμονίαν γὰρ ἰσῶν αὐτῶν ἡς ἐγροῦσι. καὶ γὰρ τῶν ἀρμονίαν, κρᾶσιν καὶ σωθεῖσιν ἰσῶν ἐπιδαίων ἔστι. &c. id est, Alià quoque opinio de animo tradita est, probabilis quidem illa multis, nullaque earum, quæ sermonibus hominum vsurpantur, inferior, sed quæ fuit communibus philosophorum disputationibus agitata, ac veluti iudicium rationum referendarum subiit. harmoniam enim quandam eum quiddam esse dicunt, quippe harmoniam, temperationem, & compositionem esse quandam contrariorum, &c. & M. Tull. Tuscul. 1. Proximè autem Aristoxenus musicus, idemque philosophus, intentionem ipsius corporis quandam, velut in cantu & fidibus, quæ harmonia dicitur, sic ex corporis totius natura & figura varios motus cieri, tanquam in cantu sonos. Hic ab artificio suo non recessit,

non recessit, & tamen dixit aliquid, quod ipsum quale esset, erat multo antè dictum, & explanatum à Platone. QVOD FACIAT NOS VIV. CVM S.) Sic sæpe loquuntur boni scriptores, Plautus, Virgilius, ipse Lucretius. vno Virgilij exemplo nunc contenti erimus. lib. 2. Æneid. nati me cernere letum fecisti, & patrios fœdasti funere vultus. & aliquot ex Lucretio infra eod. lib. Quæ faciunt tremulum membris existere motum. Idem lib. 6. Flumina abundare vt facerent, campisque natære. Idem ib. Hæc faciunt primum paruas consistere nubes. Idem eod. lib. Urget, & è supero premit, & facit effluere imbreis. Idem lib. 5. Quæ faciunt igneis interfingui, atque perire?

NON CERTA PARTE REPONVNT) cum statim dicet esse in media pectoris regione repositum, ibi: Idque situm media regione in pectoris hæret.

SÆPE ITAQUE IN PROMTV) sic legendum, & ita habent lib. manuscriptorum, & impressi Paris. & Veneti antiq. Nam vulgati habent ferè, sæpe vti que in proutu, &c. ÆGRIT) Cum in aliquot libris vulgatis legatur, agrum est, in manuscriptis verò, agrum, sine verbo substantiuo: ego in prima & secunda editione, agrum est, vt est in lib. vulgatis, probaram. Nunc verò commotus ab antiqua scriptura, & commotus, (non enim temerè omnes libri antiqui habent, agrum) ex hoc, agrum, quod de prauatum esse arbitror, feci, agrit. quo verbo vtiur iterum infra eodem lib. Præter enim quàm quòd morbis tum corporis agrit, &c.

PARTE LATENTI) nempe animo. sic autem habent libri quattuor manuscriptorum, & aliquot typis impressi. alij enim habent, parte valenti.

ET RETRO FIT VTI CONTRA SIG S. V.) sic est legendum, & ita habent codices fide digni, nisi quòd in omnibus, vbi, scriptum est, pro, vti, planè mendosè. PRÆTEREA MOLLI C. S.) de somno, & somniis lege lib. 4. ibi. Nunc quibus ille modis somnus per membra quietem intriget, &c.

MOLLI) Sic Poëtæ Græci μαλακῶ ὕπνῳ. Virgil. lib. 2. Georgic. mollisque sub arbore somni. ONVSTVM) cibo, & potu. lib. 4. Deinde cibū sequitur somnus.

Nunc animam quoque vt in membris cognoscere possis
 Esse, neque harmoniam corpus retinere solere:
 Principiò fit, vti detracto corpore multo,
 Sæpe tamen nobis in membris vita moretur.
 Atque eadem rursus cum corpora pauca calor
 Diffugere, forasque per os est editus aer:
 Deserit extemplo venas, atque ossa relinquit:
 Noscere vt hinc possis, non æquas omnia parteis
 Corpora habere, neque ex æquo fulcire salutem:
 Sed magis hæc, venti quæ sunt, calidique vaporis
 Semina, curare, in membris vt vita moretur.
 Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso
 Corpore: qui nobis moribundos deserit artus.
 Quapropter, quoniam est animi natura reperta,
 Atque animæ, quasi pars hominis: redde harmonia
 Nomen, ab organico saltu delatum Heliconis,

Siue aliunde ipsi porrò traxere:& in illam
 Transtulerunt, proprio quæ tum res nomine egebat.
 Quidquid id est, habeant: tu cetera percipe dicta.

NUNC ANIMAM QUOQUE) Ab hoc loco refellere conatur eorum sententiam, qui animam, seu animam, harmoniam esse volunt, eademque opera probare, esse in numero paritum corporis humani. IN MEMBRIS) in numero membrorum, nam statim docebit, animam corporea natura esse præditam.

DETRACTO CORPORE MULTO) detracta magna corporis parte, seu detractis multis corporis partibus: ut detracta, & amputata tibia, reciso brachio, & similib. CORPORA PAUCA CALORIS) infra docebit, animum constare ex aura, vapore, seu calore, aëre, & quarta natura, nominis experte.

PER OS) nam ægri moribundi dicuntur agere animam.

EXTEMPLO) continuo. NOSCERE UT HINC POSSIS, &c.) id est, ita, ut facile hinc intelligere possis, non omnia corpora prima parteis æqualeis animæ obtinere, & ex æquo vitam ac salutem tueri, ac sustentare: sed semina quædam venti, & caloris efficere, ut in membris vita maneat. ad hunc locum pertinet illa, quæ dicuntur à Cebete apud Platonem in Phædone. Ω Σώματα, τὰ μὴ διὰ δόξαι ἔμοιγε καλῶς λέγεσθαι, τὰ δὲ αὐτῆς ψυχῆς πολλὰ ἀπείσται παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, μὴ ἐπιδόν ἀπαλλαγῆ τῷ σώματι, οὐδαμῶς ἐπ' ἢ, διὰ ἐκείνη τῆ ἡμέρῃ δὲ φέρηται τε καὶ ἀπολλύηται, ἢ ἂν ὁ ἀνθρώπος ἀποθάνῃ, οὐδὲς ἀπαιτῶμεν τῷ σώματι, καὶ ἐκείνην, ὡς ἀπὸ πῦρμα, ἢ καπνός, δὲ πλεονεχέειται οἴχεται δὲ πλεονεχέει, καὶ οὐδὲν ἐπ' οὐδαμῶς ἢ: id est cetera quidem, Socrates, præclare mihi dici videtur: sed quæ de animo dicuntur, valde sunt omnibus incredibilia, ut verendum sit, ne, cum ex corpore excesserit, nusquam iam sit: sed illo ipso die, quo die homo interierit, intereat, ac perimatur continuo ex corpore decedens, egrediensque, tanquam ventus, aut fumus, dispersus diffugiat, atque in diuersas parteis euolet, & nusquam iam quicquam sit amplius.

CVRARE) id est efficere. translatio est à rebus animatis. sic lib. 4. Quod ne miremur, sopor atque obliuia curant, ibid. Efficit ut videamus, & internoscere curat. & lib. 6. Curat item, ut vasis integris vina repente Diffugiant.

MORIBUNDOS) morientis, seu iamiam morituros.

REDDE HARM. NOM. AB ORG.) redde (inquit) nomen harmoniæ, delatum ex mōte Musarum organico: id est ab iis sumtum, qui ex fidibus & neruis suauis eliciunt sonos. ET IN ILLAM) rem, quæ res, &c.

Nunc animum, atque animam dico coniuncta teneri.
 Inter se, atque vnam naturam conficere ex se:
 Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto
 Consilium, quod nos animum, mentemque vocamus:
 Idquæ situm media regione in pectoris hæret.
 Hic exultat enim pavor, ac metus: hæc loca circum
 Lætitiæ mulcent: hic ergo mens, animusque sit.
 Cetera pars animæ per totum diffusa corpus
 Paret: & ad numen mentis, momenque mouetur:
 Idquæ sibi solum per se sapit, & sibi gaudet:

Cum neque res animam, neque corpus commouet vlla.
 Et quasi, cum caput, aut oculus, tentante dolore,
 Læditur in nobis, non omni conuociamur
 Corpore: sic animus nonnumquam læditur ipse,
 Lætitiæque viget, cum cetera pars animæ
 Per membra, atque artus nulla nouitate cietur.
 Verum vbi vehementi magis est commota metu mens:
 Consentire animam totam per membra videmus:
 Sudores itaque, & pallorem existere toto
 Corpore, & infringi linguam, vocemque aboriri:
 Caligare oculos, sonere aureis, succidere artus:
 Denique concidere ex animi terrore videmus
 Sæpe homines, facile ut quiuis hinc noscere possit,
 Esse animam cum animo coniunctam: quæ cum animi vi
 Percussa sit, exin corpus propellit, & icit.
 Hæc eadem ratio naturam animi, atque animæ
 Corpoream docet esse. vbi enim propellere membra,
 Conripere ex somno corpus, mutareque voltum:
 Atque hominem totum regere ac versare videtur:
 (Quorum nil fieri sine tactu posse videmus,
 Nec tactum porrò sine corpore) nonne fatendum sit,
 Corporea natura animum constare, animamque?
 Præterea pariter fungi cum corpore, & vnâ
 Consentire animum nobis in corpore cernis.
 • Si minus offendit vitam vis horrida leti,
 • Ossibus ac neruis disclusis intus adacta:
 • Attamen insequitur languor, terræque petitus
 • Suauis, & in terra mentis qui gignitur æstus,
 • Interdumque quasi exurgendi incerta voluntas.
 Ergo corpoream naturam animi esse necesse sit,
 Corporeis quoniam telis, ictuque laborat.

NUNC ANIMVM, ATQVE ANIMAM, &c.) nunc docere incipit, inter animum, & animam quid intersit. vult autem, animum esse mentem, & consilium, & rationem, eiusque domicilium esse in medio pectore: animam autem per totum corpus esse diffusam. sed non dissimulabo, in cod. vatic. scriptum esse, coniuncta teneri. SED CAPVT ESSE QVASI) sed consilium, esse quasi caput, ὡς ἀπὸ κεφαλῆς ἔχει, vel ἔχει, instar capitis esse.

IDQVE SITVM MED. REG.) Diog. Laërt. πὸ δὲ λογικὸν ἐν θώρακι, ὡς δὲ καὶ ἐπεὶ τὸ φέρον ἐστὶ τῆς ψυχῆς. id est consilium, seu rationem in thorace, id est, ut interpretatur Tertullianus lib. de anima, in lorica, pectoris esse, ut apparet ex timo-

ribus, & lætitia. Idem Lucret. infra lib. V. via qua munita fidēi Proxima fert hū-
manum in pectus, templaque mentis. Idem supra lib. 2. Iamne vides igitur, quamq;
vix extima multos Pellit, & inuitos cogit proced. sæpe, Præc. q. rapit, tamen esse in
pectore nostro Quiddam, quod cōtrā pugnare, obst. q. possit? ibid. Tum vacuum pe-
ctus linquunt, curaque solutum. ad quem locum plura.

HIC EXSVLT. ENIM) hoc Lucret. argumentum valde est imbecillum. in
pectore versantur & exsultant animi motus atque affectus: ergo in pectore animus
locatus est. Idem inf. ex eo, quod animus perturbetur affectibus: curis, luctu, metu
contabescat: ira exardescat: lætitia exsultet: colligit esse mortalem. Sed hoc refellitur
à M. Tull. lib. I. Tuscul. ut suo loco dicemus.

AD NVMEN MENT. MOMENQVE) ad nutum, & momentum, seu
motum, & quasi πομήν mentis.

ET QVASI CVM CAPVT) id est, Et quemadmodum, & c.

VERVM VBI VEHEM.) idem de quavis alia magna perturbatione sen-
tiendum, ut de amore, de ira, de mœrore, atque angore. in nomine, vehementi, dua
syllaba, prima & secunda, pro vna habentur: aut anapestus est pro spondéo, seu da-
ctylo: aut legendum, vementi, ut sæpe alibi.

SVDORES ITAQVE ET PALL.) sic restitui, secutus cod. manuscript.
nam vulgati habent, Sudores que ita, pallores, ordine peruerso.

INFRINGI LING.) debilitari, titubare. ABORIRI) intercludi, inter-
mori. locum habet propriè in feminis. Arnob. lib. III. aduersus gentes. Et quoniam
quædam sunt feminarum generis propria, sequitur, ut eas quoque credamus cir-
cumactis persolvere suas mensib. leges: fastidiosos ducere atque habere conceptus:
aboriri, perferre, & præpropere partu septimanas edere aliquando feturas.

SONERE) tinnire. Sónere antiquum à sono, is, it. Nonius, à sonit, sonere. Lucr.
lib. 3. Caligare oculos, sonere aureis, succidere artus. Accius Neopt. Atque adeò val-
uas sònere sensi regias. lege cetera apud Non. vtitur eodem verbo idem Lucret. in-
fra, eod. lib. Scire licet non sincerum sònere, atque subesse Cæcum aliquem cordi sti-
mulum. lege & Priscianum lib. 9. vbi hunc versum Ennii profert, ex XI. ann. Tum
clypei resonunt & ferri stridit acumen.

SVCCID. ART.) Plaut. Curcul. tenebræ oboriuntur, genua succidunt.

EX ANIMI TERROR) ex terrore animi. non est enim legendum exa-
nimi coniunctim. PERCVSSA EST) sic habent libri manuscripti, & pleriq;
typis impressi, quos sequor, quavis apud Noniū in verbo, icit, legatur, percussa est.

EXIN CORPVS PROPELLIT, ET ICIT.) sic reperi scriptum in li-
br. manuscr. quibuscum consentiunt vulgati Parisiens. & Veneti antiquiores. atque
hanc scripturam agnoscit Priscian. lib. 10. apud Nonium autem legitur: exinde pro-
pellit corpus & icit. icit autem, id est, verberat, & percutit, in nonnullis libris legi-
tur, extra corpus prop. & c.

CORPOREAM DOCET ESSE) sic Epic. apud Laërt. ὁσπερ οἱ λέγοντες ἀ-
σώματα τῶν ψυχῶν, ματαυλοῦσι. οὐδὲν γὰρ ἐδωκεν μίαν, οὐδέ τι ἀσώμα, εἰ μὴ τὸ σώμα π. σ. i.
Quare qui animum incorporeum esse dicunt, inanes sunt. nihil enim neque facere,
neque pati posset, si talis esset. Sed Epicurus ipse inanis est: meliusque & verius, qui
animum incorporeum esse putarunt, ut Plato. Itaque cum antiquiores Philosophi
omnes, ut testatur Aristoteles lib. I. de animo, ψυχῶν finierint ac terminarint ferè tri-
bus, κινήσας, ἀσώμασας, ἀσώματα, id est, motu, sensu, incorporeo: immeritò illi quidem re-

prehenduntur, qui animum mouere, seu mouendi vim habere dixerunt: meritisimo
autem, qui eum moueri, aut agitationem esse, & qui cum ex quattuor elementis cō-
stare putauerunt, ut res omnes sentire possit. Verum quod ait Lucret. ex vehementi
animi metu totam animam in corpore pari motu affici: ex quo existere in corpore
pallorem, sudorem, linguæ hæsitantiam, & similia: metus, ira, libido, & huius ge-
neris motus non sunt animi, seu mentis, sed earum animi partium, quæ sunt illæ qui-
dem rationis & consilij expertes, ratione autem & consilio regi possunt: qualia
sunt. τὸ ἐνδομυτικόν, καὶ ὀργιστικόν.

VBI ENIM PROPELLERE) sic argumentatur Lucretius: animus &
anima corpus propellere, atque immutare vultum possunt. at impulsio non fit sine
tactu, neq; tactus sine corpore: ergo animus & anima corporea natura sunt prædita.

NEC TACTVM PORRO) sup. lib. I. Tangere enim: & tangi, nisi cor-
pus, nulla potest res. FVNGI) pati, ut sup. lib. I. At facere, & fungi, nisi corpus,
nulla potest res. CONSENTIRE) συμπάσχειν, ut supra.

SI MINVS OFFENDIT, & c.) hic versus, & quattuor deinceps sequē-
tes vereor ne non sint τὸ μῦθος: sed eius, qui putauerit aliquid deesse, cum re vera,
si diligenter attendas, nihil desideretur, his quinque versibus sublatis. Hæc enim dicit
Lucretius: Præterea vides, animum nobis pariter, cum corpore perpeti, & sentire, si
quid corpori acciderit. Ergo corporea animi est natura, quandoquidem malorū cor-
poreorum est particeps. Adde quod hic primus versus nō satis aptè connectitur cum
superiore. adde quod elocutio non sincerum sonat, neque olet lucernam Lucretia-
nam. Postremò illud, intus adacta, non videtur Latine dictum. intro enim adigere
Latine diceremus, non intus: quamquam Lucretius, intus, pro, intro. interdum vsur-
pare videatur. INTVS ADACTA) si, legeremus, subter adacta, effugeremus
genus loquendi minus vsitatum.

TERRÆQVE PETITVS SVAVIS) dum ij, quibus agrè est, terram cu-
pidè petunt, id est in terra decumbere cupiunt. non possunt enim ij, quibus aliqua
valetudinis perturbatio de subito accidit, recti stare, sed coguntur decumbere, &
iacere. sic Virgil. Æn. 3. Submissi petimus terram, & vox fertur ad aureis. & Lu-
cret. sup. lib. I. Muta metus terram genibus submissa petebat.

ET INTERRA MENTIS) sic habent quattuor libri manuscr. Florentini
autem, & in terra mitis, omnino horum verborum, cuiuscunque sint, sententia ob-
scura est, nisi forte hæc sit. & insequitur suavis terræ petuus, & mentis æstus, id est
conturbatio, quæ fit in terra, ægro illo in terram sensim collapso. quod si quis malis
legi, mitis, mitem æstum intelligemus, non letalem, neque pestiferum.

ET INTERDV M EXSVRG.) id est & interdum deliberatio, seu dubita-
tio vtrum exsurgat, an etiam iaceat. sed non est quod in his versibus explicadis tan-
tam operam ponamus. nam si nothi sunt, inanem operam sumimus: sin germani,
satis explicati sunt.

Is tibi nunc animus quali sit corpore, & vnde
Constiterit, pergam rationem reddere dictis.
Principiò esse aio persubtilem, atque minutis
Perquam corporibus factum constare. id ita esse
Hinc licet aduertas animum, ut pernoscere possis.
Nil adeò fieri celeri ratione videtur,

participium mobilitata. est enim natum à verbo mobilitor: quod vsurpat infra eod. libro non longè idem Lucretius. Accipit: inde aër: inde omnia mobilitantur. vsurpat & Cæcilius actiuum. Itaque quòd letitia me mobilitat, meror molitur metu.

AT CONTRA QVO QVÆQVE MAGIS) sic legendum, non, quæcunque magis, vt est in vulgatis.

Hæc quoque res etiam naturam deliquat eius,
 Quàm tenui constet textura: quàmque loco se
 Contineat paruo, si possit conglomerari,
 Quòd simul atque hominem leti secura quies est
 Indepta: atque animi natura, animæque recessit:
 Nil ibi limatum de toto corpore cernas
 Ad speciem, nihil ad pondus: mors omnia præstat,
 Vitalem præter sensum, calidumque vaporem.
 Ergo animam totam perparuis esse necesse est
 Seminibus nexam, per venas, viscera, neruos:
 Quatinus omnis vbi è toto iam corpore cessit:
 Extima membrorum circum cæsura tamen se
 Incolumem præstat: nec deficit ponderis hilum.
 Quod genus est, Bacchi cum flos euanuit, aut cum
 Spiritus vnguenti suauis diffugit in auras:
 Aut aliquo cum iam succus de corpore cessit:
 Nil oculis tamen esse minor res ipsa videtur
 Propterea, neque detractum de pondere quidquam:
 Nimirum, quia multa, minutaque femina succos
 Efficiunt, & odorem in toto corpore rerum.
 Quare etiam atque etiam mentis naturam, animæq;
 Scire licet perquam paucillis esse creatam
 Seminibus, quoniam fugiens nil ponderis aufert.

DELIQVAT) declarat, vt sup. lib. I. plus in se corporum inesse Deliquat. Est autem, quod supra me lectori significare fugit, hoc quoque vnum ex ducentis vocabulis Latinis, quæ aliis esse ignota, sibi vni nota, verè gloriabatur Gulielmus Pellissierius, Episc. Monspeff. Præterea auctor vocabularij Latinogreci, mihi à Cl. Puteano commodati, sic interpretatur hoc verbum, deliquat, διελθὶ, διελθεῖ: quæ verba Latine rursum reddita, sonant, transcolat, defæcat. Quis igitur non videt, delinquere, & hoc loco, & aliis, idem valere quod declarare, translatione ducta à vino, & similib. defæcatis, & liquidioribus effectus?

SI POSSET CONGLOMERARI) cum duo libri veteres haberent, se possit, suspicatus sum, librarium transposuisse vocales e. & i. & scripsisse, se possit, pro, si posset. quam puto veram esse scripturam. si posset conglomerari autem, hoc est, si posset in vnam massam, in vnam molem, & in vnum quasi glomum cogi, & conduci. INDEPTA) indipiscor verbum, compositum ex simplici apiscor, & præpositione

positione in. interponitur d. quo vititur & Plautus non vno loco. Vel lege endepta, à verbo endipiscor ex præpositione endo, & apiscor. Ego tamen, indepta, retineo.

NIL IBI LIMATVM) nihil demtum, nihil detractum, detritum, deminutum. sic autem videtur legendum potius, quàm, vt vulgò, libatum. M. Tull. epistol. lib. 3. Esti de tua proluxa, beneficaque natura, limabit aliquid posterior annus: limabit, id est deminuet, detrahet, decerpit: vbi tamen nonnulli libri veteres habent, limitabit, vt & vulgati aliquot, ab eod. verbo. Si quis tamen legi malet, libratum, vt assumpta præpositione de, fiat delibratum, non pugnabo: quin magnopere probabo.

MORS OMNIA PRÆSTAT,) id est mors omnia relinquit integra.

QVATINVS) quoniã, sic & alibi. EXTIMA MEMBROR. CIRC. CÆS.) extrema circum cæsura, id est extremitas, ἄκρον αἰμα. summus cortex. deniq; circum cæsura est ἀδερκον. hunc versus profert Priscian. lib. si bene memini. 3. idem Lucret. lib. 4. Vt sunt dissimiles extrinsecus, & generatim Extima membrorum circum cæsura coërcet. QVOD GENVS EST) id est quale est, vel cuius generis est: vt sup. lib. 2. Quod genus è nostro cum missus corpore sanguis, & c. & infra non longè. Quod genus, in quouis animantium viscere vulgò est odor, & c. Malim autem sic legi, Quod genus, aut Bacchi cum flos euanuit, & c. Ostendit à simili, animum minutis admodum primordiis constare, quia, quemadmodum cum odor vini, aut vnguenti euanuit, vinum aut vnguentum nihilo minus est ad speciem, atque ad aspectu: ita postquam animus excessit è corpore, ipsa extrema corporis cæsura nulla ex parte videtur deminuta.

BACCHI CVM FLOS) per florem Bacchi fortasse vnam labruscæ significat: quam ænanthen appellant Græci: de qua sic Plin. lib. 20. cap. II. odor idem ei, qui germinantibus visis, atque inde nomen. idem lib. 12. cap. VI. eodem & ænanthe pertinet. Est autem vitis labruscæ vna. colligitur cum floret, id est cum optime olet. Alij simpliciter de odore vini dictum volunt. Sic Plautus Curcul. Flos veteris vini meis naribus obiectus est. Idem Casina. nisi hac mæra clo se vspiã percussit flore Libyco. Idem Cistell. Quiaque adeo me compleui flore liberi. Fortassis autem Plautus & Lucretius per florem Bacchi, seu vini, significant αἰδορῖαν. id est vinum, cuius non solum sapor, palato & lingue, verum etiam odor, naribus gratus est.

Nec tamen hæc simplex nobis natura putanda est.
 Tenuis enim quædam moribundos deferit aura,
 Mista vapore: vapor porrò trahit aëra secum:
 Nec calor est quisquam, quoi non sit mistus & aër.
 Rara quòd eius enim constat natura, necesse est
 Aëris inter eum primordia multa cieri.
 Iam triplex animi sit igitur natura reperta.
 Nec tamen hæc sat sunt ad sensum cuncta creandum:
 Nil horum quoniam recipit mens, posse creare
 Sensiferos motus, quædam qui mentem volent.
 Quarta quoque his igitur quædam natura necesse est
 Attribuat. ea est omnino nominis expers:
 Qua neque mobilius quicquam, neque tenuius existat:

Nec magis è paruis, aut læuibus ex elementis,
 Sensiferos motus quæ didit prima per artus.
 Prima cietur enim paruis perfecta figuris:
 Inde calor motus, & venti cæca potestas
 Accipit: inde aër: inde omnia mobilitantur:
 Tum quatitur sanguis: tum viscera persentiscunt:
 Omnia: postremis datur ossibus, atque medullis,
 Siue voluptas est, siue sit contrarius ardor.
 Nec temere huc dolor vsque potest penetrare, neque acre
 Permanare malum, quin omnia perturbentur,
 Vsque adeò, vt vitæ desit locus, atque animai
 Diffugiant partes per caulas corporis omneis.
 Sed plerumque fit in summo quasi corpore finis
 Motibus: hanc ob rem vitam retinere valemus.

TENVIS ENIM QVÆDAM) Primus pes huius versus est proceleumatis
 pro dactylo, vt apud Virgil. lib. 5. Æneid. Genua labant: nisi dicamus, u, esse hoc
 loco consonantem. sic iterum apud Lucret. lib. 4. in extr. Tenuis, locis quia non potis
 est affigere adhæsum. & hoc libro. Nec nebulam noctu, nec aranci tenuia fila: &
 sæpe alibi. Incipit nunc docere, animum constare ex vento tenui, vapore, aère, &
 natura quadam nominis ex parte, qua nihil quicquam subtilius, nihil tenuius exco-
 gitari potest.

MVLTA CIERI) sic coniecit legendum esse Adrian. Turnebus, cum scri-
 ptum reperisset in cod. Bertiniano, multa que ri. quam coniecturam magnopere pro-
 bo. nam ex, cieri, factum ceri, ex, ceri, queri.

NIL HORVM QVONIAM, & c.) Id est, quoniam mens, seu ratio ani-
 mi, non recipit, seu non approbat, quicquam horum trium posse sensiferos motus crea-
 re: qui motus res aliquas cogitare, & volutare queat. reperitur autem hæc scriptura
 in cod. Florentinis duntaxat.

MENTE VOLVIENT.) sic Lucill. Hæc tu me infimulas? non antè in cor-
 de volutas? & Virg. lib. 4. Sic adeò insistit, secumque ita corde volutat. & lib. 6. At-
 que hæc ipse suo tristi cum corde volutat. & Plautus Captiuus. Quanto in pectore
 hæc rem, meo magis voluto, tanto mihi aegritudo auctior est in animo.

QVARTA QVOQVE HIS IGITVR) quoniam tria illa superiora sen-
 siferos motus creare non possunt, qui quædam cogitent, quarta eis quædam natura
 addatur necesse est: qua addita, suis iam sit omnibus partibus animi natura absolu-
 ta, atque perfecta. Sic M. Tull. lib. 1. Tuscul. quæst. de Aristot. Quintum genus adhi-
 bet vacans nomine, & sic ipsum animum ἐπιλεξιὰ appellat, nouo nomine, quasi
 quandam continuatam motionem, & perennem. quo tamen loco reprehenditur M.
 Tull. à doctis, qui putarit, ἐπιλεξιὰ esse motionem, cum ἐπιλεξιὰ significet per-
 fectionem quandam, siue functionem, siue actum, & Aristoteles perspicue dicat,
 animum mouere quidem, sed non moueri.

INDE CALOR MOTVS) sume verbum, accipit, vt sit, inde, id est ab hæc
 quarta natura, calor motus accipit. nam motus est numeri multitudinis, accusandi

casus. CONTRARIVS ARD.) ardor hî c dolore significat, si locus emēdatus
 est, sed quibusdam videtur legendum, ægor, seu angor. ego nihil muto. Nam sic fere
 usurpauit Catullus nomen ardoris, in secundo carmine, Credo dum grauis acquiescat
 ardor. TVM QVATITVR SANGVIS, TVM VISC. PERS.) secu-
 tus eram initio codices duos manusc. Sed cum postea reperissem in aliis libris item
 manuscriptis, Concutitur sanguis, tum viscera persentiscunt, ex, Cōcutitur, feci, Tum
 quatitur, suspicatus, ex, Tum quatitur, factum esse, cum quatitur, deinde cōcutiur,
 & ita hunc versus esse deprauatum. Nam omnino scriptura recepta, Concutiur
 tum sanguis, viscera persentiscunt, cum sit inepta, tum ne ferri quidem potest.

VSQVE ADEO, VT VITÆ DESIT LOC.) cum reperissem scri-
 ptum in libris manuscriptis, desit, non, desit, diffugiant, non, diffugiant, scriptu-
 ram veterem adiuui, reposita particula, vt, post vocem, adeo. Nam vulgati libri sic
 habent. Vsque adeo vitæ desit locus, atque animai. Diffugiunt partes per c. & cet.
 vt sit epiphonema. quam scripturam, vt mendosam, & suppositam, reieci. Licet ta-
 men veterem scripturam seruata, sine particula, vt, sententiam ex ea optimam elicere.

SED PLERVMQVE) sed plerumq; (inquit) motus sensiferi, & vitales, in-
 terrumpuntur non in ossibus, & medullis, sed in summo quasi corpore: quod cum
 fit, tum non moritur animans, sed breui tempore, aut certe aliquando, cōualescit.

Nunc ea quo pacto inter sese mista, quibusque
 Comta modis vigeant, rationem reddere auentem,
 Abstrahit inuitum patrij sermonis egestas.
 Sed tamen, vt potero summam attingere, tangam.
 Inter enim cursant primordia principiorum
 Motibus inter se, nihil vt fecernier vnum
 Possit, nec spatio fieri diuisa potestas:
 Sed quasi multæ vis vnus corporis existant.
 Quod genus in quouis animantum viscere volgò
 Est odor, & quidam calor, & sapor: & tamen ex his
 Omnibus est vnum perfectum corporis augmen:
 Sic calor, atque aër, & venti cæca potestas
 Mista creant vnam naturam, & mobilis illa
 Vis, inuitum motus ab se quæ diuidit ollis:
 Sensifer vnde oritur primum per viscera motus.
 Nam penitus prorsum latet hæc natura, subestque:
 Nec magis hac infrà quidquam est in corpore nostro:
 Atque anima sit animæ proporro totius ipsa.
 Quod genus in nostris membris, & corpore toto
 Mista latens animi vis est, animæque potestas,
 Corporibus quia de paruis, paucisque creata sit.
 Sic tibi nominis hæc expers vis, facta minutis
 Corporibus, latet: atque animai totius ipsa

Proporro' st anima, & dominatur corpore toto.
 Consimili ratione necesse' st ventus, & aër,
 Et calor inter se vigeant commista per artus:
 Atque aliis aliud subit magis, emineatque,
 Vt quiddam fieri videatur de omnibus vnum:
 Ne calor, ac ventus seorsum, seorsumque potestas.
 Aëris interimant sensum, diductaque soluant.

NUNC EA QVO PACTO) Nunc docere meditatur quo pacto quatuor illa inter se mista sint. QVIBVSQVE COMTA MODIS) quidam legendum putant, Iuncta modis. & item lib. 4. ubi legitur, Et quibus è rebus cum corpore comta vigeret. ego nihil mutandum censeo.

REDDERE AVENTEM) reddere cupientem. libri manuscr. habent, reddere habètem. quod iccirco notavi, vt meminerit lector, quod eum iam antè admonui, b. pro u. & cōtra u, pro b. à scriptoribus illis librariis peruersè esse scribi solitū. Treis nunc ex vno, eodemque scriptore exempli causa, prater eos, quos aliàs collegi, afferà locos: ex Arnobio, inquam, aduersus gentes: quorum primus erit ex lib. I. ubi sic legitur in libris vulg. atque à nobis procul, procul, inquam, aberruncetur amentia. legendum, auerruncetur. alterum ex lib. 3. in extr. adefote dij penates: tu Apollo, tūque Neptune, omniāque hæc mala, quibus vrro, terrore, vexor, vestri numinis aberruncate clementia. legendum, auerruncate. tertium ex lib. 7. Satis, vt opinor, ostendimus frustra diis immortalibus hostias rebus cum consequentibus admoueri, quod neque alantur his, neque percipiunt voluptatem, neque iras, aut animos ponant, neque vt res tribuant faustas, neque vt abigant, aberruncētque contrarias. legendum, auerruncētque, auerruncare autem, est auertere.

ABSTRAHIT INVITVM PATRII) sic sup. lib. I. Propter egestatem linguæ & rerum nouitatem. INTER ENIM CVRSANT) id est primordia, ex quibus constat animus, inter se intercursant mutuis motibus, ita vt nullum ab altero distingui, aut secerni possit, neque vilo intervallo separari.

SED QVASI MVLTÆ VIS) sed sunt veluti multæ potestates in vnum corpus coactæ & coagmentatæ, & c. secutus sum autem in hoc loco restituendo codicum manuscr. auctoritatem. sic sup. vsus est nomine, vis, numero multitudinis lib. 2. Et quàm quicque magis multas vis possidet in se, & c.

QVOD GENVS) quemadmodum, cuius generis, & c.

QVIDAM CALOR) aliàs, quidam calor. MOBILIS ILLA VIS) quarta illa natura, nominis expers. INITVM MOTVS QVÆ) quæ tribuit, & impertit ceteris partibus motus iniiium, seu introitum. in nonnullis libris legitur, iniiium: quod si cui magis placeat, i, & u, coeunt in vnam syllabam.

NEC MAGIS HAC INFRA) si hic versus Lucretianus est, sententia eius hæc videtur esse: nec quicquam interius est hac natura in corpore nostro: nihil magis abstrusum: nihil magis reconditum. itaque, vt hæc ipsa sententia magis exprimat, quidam legi volunt, intrà, quos nonnulli codices adiuvant. sed videtur plane versus alienus, & suppositus. Quod si secus videatur doctis, & acutis, à quibus dissentire difficile est, licet hanc lectionem defendere, ac tueri, & sic explicare, nec quicquid est magis hac (anima), infra, (id est infra sensus nostros) in corpore

nostro: vt hoc dici à Lucretio intelligamus, nihil esse, quod tam fugiat sensus nostros, quòdque minus cadat sub sensus nostros, quàm animam. Hanc lectionem, eiusque interpretationem cōfirmat versus ille, lib. 4. non longè admodum à princip. & in primis quoniam primordia tantum sunt infra sensus nostros, tantoque minor, Quam quæ primum oculi cæptant non posse tueri, & c.

ATQVE ANIMA EST ANIMÆ) ita hæc quarta natura ceteris præstat tenuitate, subtilitate, mobilitate, & similibus, vt sit quodammodo animæ totius anima. PROPORRO) id est, productè, longè.

ATQVE ANIMAI TOTIVS IPSA, & c.) sic restitui ex auctoritate codicum manuscr. adhibita tamen facili, & illustri coniectura. nam cum in aliis duobus reperissem scriptum: atque animæ quasi totius ipsa Proporro est anima: in aliis: atque animæ totius, sine voce, quasi, suspicatus sum à Lucretio scriptum esse, animai, deinde cum ex animai, factum esset, animæ, culpa librariorum, ab aliquo studio adiectum, quasi, vt versus perficeret. Vulgata lectio autem talis est, atque animus quasi totius ipsa, & c. SVBSIT MAGIS, EMINEATQVE) aliud magis subit aliis, aliudque magis emineat aliis. subesse & eminere dixit Latino sermone, quod Græci ὑποῖσθαι, καὶ ἑπιπλάσσειν.

DE OMNIBVS) sic legendum potius, quàm, ab omnibus.

NE CALOR AC VENTVS) libri manuscr. habent, ni calor: quam scripturam si recipimus, accipiendum, ni, pro, ne.

Est etiam calor ille animo, quem sumit in ira:
 Quom feruiscit, & ex oculis micat acribus ardor.
 Est & frigida multa comes formidinis aura:
 Quæ ciet horrorem in membris, & concitat artus.
 Est etiam quoque pacati status aëris ille,
 Pectore tranquillo qui fit, voltūque sereno.
 Sed calidi plus est ollis, quibus acria corda,
 Iracundaque mens facile efferuiscit in ira:
 Quo genere in primis vis est violenta leonum:
 Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes:
 Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
 At ventosa magis ceruorum frigida mens est:
 Et gelidas citius per viscera concitat auras:
 Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
 At natura bouum placido magis aëre viuunt:
 Nec nimis irarum fax vnumquam subdita percit.
 Fumida suffundens cæcæ caliginis umbras:
 Nec gelidi torpet telis perfixa pauoris:
 Inter vtrosque sita' st, ceruos, sæuósque leones.
 Sic hominum genus est. quamuis doctrina politos:
 Constituat pariter quosdam, tamen illa relinquit.
 Naturæ quoque animi vestigia prima,

Nec radicitus euelli mala posse putandum est,
 Quin procliuius hic iras decurrat ad acreis:
 Ille metu citius paullo tentetur: at ille
 Tertius accipiat quædam clementius æquo.
 Inq; aliis rebus multis differre necesse est
 Naturas hominum varias, morésque sequaceis.
 Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere causas:
 Nec reperire figurarum tot nomina, quot sunt
 Principiis: vnde hæc oritur variantia rerum.
 Illud in his rebus video firmare potesse,
 Vsq; eadè naturarum vestigia linqui
 Paruola, quæ nequeat ratio depellere doctis,
 Vt nihil impediât dignam diis degere vitam.
 Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni:
 Ipsaque corporis est custos, & causa salutis.
 Nam communibus inter se radicibus hærent:
 Nec sine perniciè diuelli posse videntur.
 Quod genus, è turis glebis euellere odorem
 Haud facile est, quin intereat natura quoque eius:
 Sic animi, atque animæ naturam corpore toto
 Extrahere haud facile est, quin omnia dissoluantur:
 Implexis ita principiis ab origine prima
 Inter se fiunt consorti prædita vita:
 Nec sine vi quicquam alterius sibi posse videtur
 Corporis, atque animi seorsum sentire potestas:
 Sed communibus inter eos conflatur vtrinque
 Motibus accensus nobis per viscera sensus.

ET EX OCVLIS MICAT) ardor oculorum iram significat. Hom. il. a. μέγας δὲ μέγας φρένες ἀμφὶ μέλαινα Πύμπλασι, ὅσπερ δὲ οἱ ποιεὶ λαμπρόωντι εἴκτωρ.
 ACRIBVS) sic necessario legendum est. atque hunc locum imitatus est Virgil. lib. 12. Æneid. vt me admonuit Passeratius. Scintille absistunt: oculis micat acribus ardor. Sic et M. Tull. loquitur lib. 1. Tuscul. quæst. Nec verò quisquam de hoc dubitare possit, nisi idem nobis accideret, diligenter de animo cogitatibus, quod iis sepe visu venit, qui acribus oculis deficientem solem intuentur, vt ad spectum omnino amitterent, &c. SED CALIDI PLVS EST) Sic Plutarchus libello, περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς, non admodum longè ab extremo: Οὐ γὰρ ὁ πρότερον δόξαν, οὐδὲ φαιλόγητι δήπου τοῖς μὲν ἀκρίβει καὶ ὀρμαὶ πρὸς τὰ φαινόμενα δὴνὰ παρέρχονται, τοῖς δὲ ἀμύχανοι ποιοῦν καὶ φάσιν τῆς ἀκρίβειας, ἀλλὰ αἱ πρὸς τὸ αἶμα, καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ σῶμα διωκόμενοι, καὶ τῆς παρὰ τὸν δόξαν ποιοῦσιν, ὡς πρὸς ἐκρίβειαν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ εὐλαστούντες, καὶ σιωπῶντες φέροντες πλεῖστον κρίσιν. id est, Non enim propterea quod rectas, aut prauas opiniones habeant, bestiis aliis excitantur vires et impetus aduersus ea, quæ his re-

dentur mala, et incommoda: aliis verò pauores, et motus animæ, sed quæ circa sanguinem, et spiritum, et corpus sunt potestates, affectuum differentias, et dissimilitudines efficiunt: ea animæ particula, quæ affectibus æstuat, ex carne, tanquam radice, pullulante, et vnâ qualitatem et iudicium efferente.

IRARVM FLUCT.) Sic Catull. carmine de Pelei et Thet. nupt. prospicit et magnis curarum fluctuat vndis. Virgil. Æneid. 4. magnòq; irarum fluctuat æstu. De leonibus lege Plinium lib. 8. cap. 16. et Aristot. lib. 9. de historia animalium. et Eustathium ad hunc Homeri locū. Il. 4. Πηλεΐδης δὲ ἐπὶ ῥῶδων ἐναντίον ὄρω, λέων ὡς Σίντης, ὄντε καὶ ἀδύρατος ἀποκτῆσαι μεμνάων Ἀργείων, παῖς δὴμος, &c. Lucr. infra eod. lib. Denique cur acris violentia triste leonum Seminium sequitur?

AT VENTOSAM CERVOR.) De ceruis Plinius lib. 8. cap. 32. Homerus ἰλιάδ. α. κωδὸς ἄρματ' ἐχέω, κραδίω δὲ ἐλάφοιο. Verba sunt Achillis in Agamemnone, impudentiam, et timiditatem ei obijcientis.

AT NATVRA BOVM) de bobus seu bubus, Plinius legendus lib. eodem cap. 45. PERCIT) perciet, permouet: subintell. boum naturam.

SVB DITA) subiecta. Sic Virgil. lib. 3. Georgic. Continuòque auibus vbi subdita flamma medullis. Sic M. Tullius pro Milone, dixit, subijcere faces inuidiæ. Cicero verba sunt hæc. Quin hoc tempore ipso, cum omnes à tuis inimicis faces inuidiæ mihi subijciuntur, &c.

PERFIXA) tralatio ab ijs, qui telis perfixi sunt. supra lib. 2. desiderio perfixa iuueni. SIC HOMINVM GENVS EST) significat, naturæ vitia non posse doctrina funditus exstirpari: ita tamen doctrina, studio et diligentia minui, et leuari posse, vt nihil vetet, quo minus sapiens beate viuat, et homo inter homines Deus quidam esse videatur. MORESQUE SEQVACEIS.) sequaceis, id est, ad sequendum facileis, et flexibileis: μιμητικοί, ἀκολουθητικοί.

CÆCAS) obscuras. VARIANTIA) differentia.

NATVRARVM) docti quidam legi volunt, naturæ.

DEPELLERE DOCTIS) secutus fueram in iusto libros vulgatos. Nam manus scripti habent, depellere noctes. vnde suspicabar legendum, ratio depellere doctis. nunc, doctis, magis placet, vt sit hæc sententia, quæ vestigia naturarum ratio nequeat à doctis depellere. Ne cui autem mira sit, aut absurda videatur hæc locutio, sic et M. Tullius locutus est in oratione pro Milone paullo ante cõfirmationem. Sin hoc et ratio doctis, et necessitas barbaris, et mos gentibus, et feris natura ipsa præscripsit, vt omnem semper vim, &c.

DIGNAM DIIS) beatam. sic Epicurus, ζῆσι δὲ ὡς θεὸς ἐν ἀνθρώποις. οὐδὲν γὰρ εἶνα θνητῶν ζῶν ἀνθρώπων ἐν ἀθανάτοις ἀγαθοῖς: id est viues autem vt Deus inter homines. nulla enim re, mortali similis est homo in bonis immortalibus vitam agens.

HÆC IGITVR NATVRA) animus ex quattuor illis naturis conflatus.

NAM COMMVN. INTER SE) significat, animum et corpus animantis ita inter se esse coniuncta, et colligata, vt alterum ab altero seiunctum viuere, aut esse non possit. QVOD GENVS) quemadmodum. Probat à simili neque animam à corpore animantis seiunctam, neque corpus ab animo semotum esse posse.

QVIN OMNIA DISSOLVANTVR) alij legunt ita, dissoluantur, vt sit quinque syllabarum, fiatque διαίρεσις: alij dissoluantur sine dieresi, vt sit versus spondiacus. ego susque deque habeo. IMPLEXIS) implicatis. implexum cõpositum à præpositione in: quæ vim augendi habeat, nõ negandi: vt in his, INCURVUS,

incanus, & simil. & plexum. Plexa autem (vt docet Festus) colligata significat ex Græco: cui nos etiam præpositionem adiicimus, cum dicimus, perplexa.

NEC SIBI QVÆQUE SINE ALTERIVS VI P. V.) sic legitur hic versus in lib. vulgatis. præter Parisiens. & Vicet. & Venetos antiquos. Nec sine vi quicquam alterius sibi posse videtur, & c. in manuscriptis autem, Nec sibi quæque sine alterius vi posse videtur, & c. quos secutus sum. quamuis alteram scripturam, quam olim secutus eram, non damnem.

ACCENSVS NOBIS PER VISCERA SENSVS) sic sup. lib. 2. quibus convenienter Accensi sensus animantem quamque tuentur. Vel, vt legendum potius, quibus omnituentes, & c.

Præterea corpus per se nec gignitur vmquam,
Nec crescit, nec post mortem durare videtur.
Non enim, vt humor aquæ dimittit sæpe vaporem,
Qui datus est, neque ab hac causa conuellit ipse,
Sed manet incolumis, non, inquam, sic animai
Discidium possunt artus perferre relict:
Sed penitus pereunt conuolvi, cónque putrescunt
Ex ineunte æuo sic corporis, atque animai
Mutua vitaleis discunt contagia motus,
Maternis etiam in membris, aluóque reposita,
Discidium vt nequeat fieri sine peste, malóque:
Vt videas, quoniam coniuncta f't causa salutis,
Coniunctam quoque naturam consistere eorum.
Quod superest: si quis corpus sentire renutat,
Atque animam credit permistam corpore toto
Suscipere hunc motum, quem sensum nominamus:
Vel manifestas res contra, verásque repugnat.
Quid sit enim corpus sentire quis afferet vmquam,
Si non ipsa palàm quod res dedit, ac docuit nos?
At dimissa anima corpus caret vndique sensu.
Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo:
Multaque præterea perdit cum expellitur æuo.

CORPVS) corpus hominis, seu cuiuslibet animalis.

NON ENIM VT HVM.) Argumentum à disparibus, seu dissimilib. Non, (inquit) vt aqua calefacta, amisso calore, manet incolumis, neque perimitur: sic corpus humanum efflata anima, saluum & incolume manere potest: sed penitus corrumpitur, computrescit, atque interit.

DIMITTIT SÆPE VAPOREM) sic libri manuscr. & item nonnulli typis excusi. Florentini & Lugdunenses, & Veneti recentiores, sapore. ego illam scripturam probo, & vaporem interpretor calorem, seu halitum calidum.

DISCIDIVM) id est discissionem, ac diuulsionem, à verbo discindo.

CONQVE PVTRESCVNT) & computrescunt. tmefis.

SIC CORPORIS, ATQVE ANIMAI MUTVA, & c.) ordo est: sic mutua corporis, atq; animæ contagia vitaleis motus discunt etiam in membris, maternis reposita, & recondita.

QVOD SVPEREST) probare conatur, eos errare, qui omnem sensum attribuunt animæ: corpus autem nihil sentire opinantur. Quod superest autè, id est quod reliquum est. RENVTAT) sic legendum, non refutat. nam refutare (inquit Festus) redarguere est. compositum à fando, versa a littera in u. renutat autem, id est negat, renuit, non vult, vt lib. 4. Incolumis transire potest, simulacra renutant. Horat. epist. ad Quinctium. renuit, negat atque Sabellus.

SI NON IPSA PALAM QVOD RES) codices quidem & manuscripti, & typis impressi sic habent: sed contendunt doctissimi quidam viri, sic esse legendum: Si non ipse, palàm qui res dedit, ac docuit nos? ipse autem, nempe sensus. ego nihil muto.

AT DIMISSA ANIMA CORPVS & c.) ex, quam statim soluit. At corpus, inquit (dicit aliquis) dimissa anima, sensu caret: ergo corpus non sentit, sed anima. MVLTAVQVE PRÆTEREA, & c.) solutio obiectionis. quid mirum (inquit) corpus carere sensu? vel quid tum postea, si corpus caret sensu post animæ discessum? Multa etiam alia præterea amittit cum expellitur æuo: id est cum desinit ætatem agere, & viuere. hæc mihi videtur huius loci & recta scriptura, & vera sententia. Itaque versus superiorem, vt adulterinum, delendum censeo. mouet me codex Vaticanus: à quo abest hic versus: Multaque præterea, & c. animaduerti enim hoc sæpe vsuuenire, vt, cum adiectus esset huic poetæ versus aliquis alienus, scriptor librarius, qui postea illud exemplum sequeretur, versus adiectum, & alienum scriberet, verum & germanum prætermitteret. Atque, vt magis credas, lector erudite, hunc locum esse corruptum, docti quidam existimant hic aliquot versus deesse, dubitantque, vtrum versus is, quem dico, sit sed non attendunt, quandoquaque duo versus inter se proximi in eandem vocem desinunt, magno id argumento esse, alterum eorū esse alienum. Cum igitur necessario alter ex his duobus versibus foris irrepserit in alienum locum, locutionis similitudo, & sententiæ consecutio facile indicant, versus, Multaque præterea, & c. esse germanum Lucretianum: illum autem superiorem, spurium, atque adulterinum.

Dicere porrò, oculos nullam rem cernere posse:
Sed per eos animum, vt foribus spectare reclusis,
Desipere est, contra quom sensus dicat eorum:
Sensus enim trahit, atque acies detrudat ad ipsas,
Fulgida præfertim cum cernere sæpe nequimus,
Lumina luminibus quia nobis præpediuntur:
Quod foribus non fit. neque enim, quæ cernimus ipsi,
Ostia suscipiunt vllum reclusa laborem.
Præterea si pro foribus sunt lumina nostra:
Iam magis exemptis oculis debere videtur
Cernere res animus sublatis postibus ipsis.
Illud in his rebus nequaquam fumere possis,

Democriti quod sancta viri sententia ponit,
 Corporis, atque animi primordia singula primis
 Adposita, alternis variare, acnectere membra.
 Nam cum multo sunt animai elementa minora,
 Quam quibus est corpus nobis, & viscera constant,
 Tum numero quoque concedunt, & rara per artus.
 Dissita sunt, duntaxat vt hoc promittere possis,
 Quantula prima queant nobis iniecta ciere
 Corpora sensiferos motus in corpore, tanta
 Interualla tenere exordia prima animai.
 Nam neque pulueris interdum sentimus adhæsum
 Corpore, nec membris incussum insidere cretam,
 Nec nebulam noctu, neque aranei tenuia fila,
 Obuia sentimus, quando obretimur euntes:
 Nec supra caput eiusdem cecidisse vietam
 Vestem, nec plumas auium, papposque volanteis,
 Qui nimia leuitate cadunt plerumque grauatim.
 Nec repentis itum quouiuis cumque animantis
 Sentimus, nec priua pedum vestigia quæque,
 Corpore quæ in nostro culices, & cetera ponunt.
 Vsq; eadeo prius est in nobis multa ciundum
 Semina, corporibus nostris immista per artus,
 Quam primordia sentiscant concussa animai,
 Et quam interuallis tantis tuditantia possint
 Concurrere, coire, & dissultare vicissim.

DICERE PORRO, OCULOS, &c.) refellit eorum sententiam, qui dicebant, mentem videre, mentem audire, &c. notū illud Heracliti, $\nu\omicron\iota\varsigma\ \delta\ \rho\eta\iota$, $\nu\omicron\iota\varsigma\ \delta\ \alpha\lambda\omicron\upsilon\delta$. mens videt, mens audit. quod adscribit Tertullianus Epicharmo libro de anima. sic enim ille. Meminerat scilicet & Epicharmi comici. Animus cernit, animus audit: reliqua surda & caeca sunt. idem videtur sensisse M. Tull. sic enim ille lib. 1. Tuscul. Nos enim ne nunc quidem cernimus ea, quæ videmus. Neque enim vllus sensus est in corpore, sed, vt non solum physici docent, verum etiam medici, qui ista aperta, & patefacta viderunt: via quasi sunt ad oculos, ad aureis, ad nareis à sede animi perforata, &c. Eodem pertinent illa, quæ sunt lib. 3. de nat. deorum. Cur contuere ris autem altero oculo, causa non esset, cum idem obtutus esset amborum, & cum rerum natura, quam tu sapientem esse vis, duo lumina ab animo ad oculos perforata nos habere voluisset.

DESIPERE EST) sic iam edendum curauit in secunda editione: cum vulgò legeretur, Difficile est. hanc emendationem Thraso sibi arrogauit.

CONTRA CVM SENSVS DICAT) sic legendum vel codicibus omnibus reclamantibus, in quibus vel scriptum, vel impressum est: contra cum sensus du-

cat. quam scripturam quid est quod accuratius refellere coner, cum id sentiat Lucretius, quod Epicurus Græcè dicere solebat, $\delta\ \nu\omicron\iota\varsigma\ \delta\ \rho\eta\iota$. seu $\delta\ \nu\omicron\iota\varsigma\ \delta\ \alpha\lambda\omicron\upsilon\delta$; præterea Latine dicimus contra dicere: contra ducere, non item. SENSVS ENIM TRAHIT, &c.) hunc versum delendum cenfeo. nam primum superuacaneus est, eoque sublato, de sententia nihil deperit: immò planior, atque illustrior est, vt statim ostendat: deinde falsum est, quod per eum significatur, & ab Epicureis decretis abhorret: postremò loquendi genus, inelegans atque adeo inquinatum est.

LUMINA LVMINIBVS, &c.) quia oculi nobis præpediuntur, obiecto lumine, & splendore, præsertim acriore: cuius rei causam explicat lib. 4. ibi. Splendida porro oculi fugitant, &c.

QVOD FORIBVS NON FIT) hoc sentit hoc loco Lucretius. res splendidas intueri nequimus, propterea quia oculi nobis præpediuntur à lumine externo acriore, quam vt ferre possint: quod non fieret, si solus animus cerneret, & oculi essent tanquam fores, aut fenestras, per quas cerneret: cum experiamur, si per fenestrâ, aut ianuam aliquam apertam & patentem aspiciamus, nihil eam laborare.

QV) hoc est, per quæ ostia. aduerbium motus per locum.

POSTIBVS) i. foribus. sic lib. 4. Primus enim, citra posteis qui cernitur aer, & Virg. lib. 2. Æn. postis que relictis a tergo, (infelix quæ se, dū regna manebant, &c.

ILLVD IN HIS REBV S, &c.) docet errare Democritum, qui singula animi primordia, singulis corporis seminibus apposita esse dicat.

DEMOCRITI QVOD SANCTA VIRI) Democriti sententia, periphraſis: id est Democritus. sic Horat. saty. 2. lib. 1. macte Virtute esto, inquit sententia Catonis, id est Cato. cuius circumlocutionis, si plura exempla quæris, pctito ex commentariis nostris in Horat. Porro autem hic Lucretij versus iteratur lib. 5.

QVAM QVIBVS) id est quàm ea elementa, ex quibus corpus nostrum constat. Sic autem edendum curauit, Quam quibus est, nonnullis codicibus antiq. approbantibus, aliis reclamantibus, qui habent, Quam quibus & corp &c.

NUMERO QVOD CONC.) numero cedunt, quod valet, inferiora sunt: i. pauciora sunt. PROMITTERE) id est affirmare. Horat. saty. 4. lib. 1. quod vitium procul a fore chartis, Atque animo prius, vt, si quid promittere de me Possum aliud, verè promitto. QVANTVLA PRIMA QVEANT, &c.) hoc dicit, vt duntaxat affirmare possis, prima corpora animæ tantum spatij occupare, & tam late in corpore esse disseminata, quanto spatio, quantoque numero prima illa corpora nobis iniecta possint in nostro corpore motus sensiferos excitare. legendum fortasse est, Quantis prima queant, &c. quantis autem nempe interuallis. Verum nihil mutare ausim. NAM NEQVE PVLVERIS) hoc argumento probat, singula animi primordia non esse singulis primordiis corporis annexa, quia si ita esset, sentiremus puluerem exiguum corpori adherentem, cretam insidentem, nebulam, araneæ telam, & similia: hoc non fit: ergo, &c.

ADHÆSUM) adhæsum pulueris, id est puluerem adherentem. profert hunc versum Nonius in voce, adhæsum, vsurpat Lucret. eandem vocem lib. 4. locis quibus non potis est adfigere adhæsum: & lib. 6. Suspensa cum cōcipiunt humoris adhæsum. crebro autem vitur huiusmodi nominibus verbalibus desinentibus in us, conciliatus, cōmutatus, offensus, cōiectus, iniectus, adiectus, itus, initus, adactus, & similia.

INSIDERE) libri fere omnes & vulgati, & manuscr. habent, si acre, à verbo sideo, is. Sed volūt quidam legi hic, insidere, in composito. quibuscum nolo pugnare.

NEC NEVLAM NOCTV) docti quidam legi volūt, Nec nebulā noctis, SVPERA) supra. VIETAM) languidam. vietus (inquit Festus) languidus, sine vi, & naturalibus viribus priuatus. Et Donatus ad illum Terentij locum Eunū. hic est vetus, vietus, veterinosus, senex: Vietus (inquit) mollis, flaccidus, & flexibili corpore. vnde & vimina, & vimenta, & vites, & vietores dicuntur, & viere religare dicitur, quia virgis vietis magis religare quidlibet possumus. Lucretius araneā dixit vietam vestem: id est putri mollitia pręditam.

PAPPOSQVE VOLANTEIS) profert hunc versum Festus in voce pappi, & docet, pappos esse carduorum flores.

GRAVATIM) id est grauatę, ob nimiam leuitatem grauatę cadunt: id est egrę, & vix cadere possunt.

ITVM) incessum. vitur hac voce & Arnob. lib. 6. An habent itus liberos, cum liberit abire quocumque, & ab suis sedibus, simulacrisque discedere?

PRIVA) priuata, propria, seu singula. Nam (vt docet Festus) priuos, priuąsque antiqui dicebant pro singulis. ob quam causam & priuata dicuntur, quę vniuscuiusque sunt. VSQVE ADEO PRIVS EST, & c.) scripturam antiquą restitui, corruptam ab ijs, quorum nominibus parco, propter ingenij gloriam: quę etiam mortui & viuunt, & viuunt. sed illi nimiam licentię sibi permittentes, quę in bonis scriptoribus non intelligebant, suo arbitrato mutabant, & deprauabant, vt, cum hunc versum ita scriptum reperissent, vsque adeo prius est in nobis multa ciundo, & c. sic mutarunt: vsque adeo prius in nobis sunt multa cienda, & c. präclare & eadem sententia manente, fateor. sed cuius confidentię atque impudentię est, homines non aliunde, quám a Lucretio, Catullo, M. Tullio, & similibus scriptoribus, Latini sermonis scientiam consecutos, eos ipsos, a quibus didicerunt, Latine loqui docere conari? Sic igitur Lucretius locutus est. vsque adeo prius est in nobis multa ciendum. Semina: illi hoc genus loquendi non probarunt scilicet, & sic reposuerunt, vsque adeo prius in nobis sunt, & c. Atqui illo potius modo Lucretius loqui solet, vt alias admonui, & ita primo libro. Aternas quonią pęnas in morte timendū: ad quem locū plura exępla collegimus. iam quodd nonnulli libri scripti. habent, ciendo: hoc ciendo, factum est ex ciendos: ciendos, ex ciendo. ciendo autem idem valebat quod ciendum. scriptores enim illi imperiti & pro m scribebant in extremis nominibus. ciendum porro, seu ciendum, pro ciendum, seu ciendum, accipiendum est o pro u: quod etiam supra admonuimus. ET QVAM INTERV. TANT.) Sic legendum est, non, vt quidam volunt, & nonnulli libri comprobant, Et quantus interuallis tuditantia, & c. vel sic, quod magis probō, quia vox tantis abest a veteribus codicibus. Et quám sis interuallis tuditantia possint. sis autem, id est suis.

TVDITANTIA,) id est tundętia, vt supra lib. 2. Nec tuditantia rem cessant, & c. Sententia autem huius loci hæc est. vsque adeo multa in nobis corpora prima moueri debent, quę sunt corporibus nostris immista, quám primordia animę concussa sentiant, seu sentire incipiant: & prius quám primordia animę, pellendo, & crebro tundendo, vt pote tam magnis interuallis disposita, possint concursare, & conuenire, & ita sensum gignere, & c. Supra, & rara per artus, Disita sunt, duntaxat, vt hoc promittere possis, Quantula prima queant nobis iniecta ciere Corpora sensiferos motus in corpore, tanta interualla, & c.

Et magis est animus vitai claustra coercens,

Et dominantior ad vitam, quám vis animai.
Nam sine mente, animoque nequit refidere per artus.
Temporis exiguam partem pars vlla animai:
Sed comes insequitur facile, & discedit in auras:
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in vita, quoi mens, animusque remansit,
Quamuis est circum cęsis lacer vndique membris:
Truncus, ad cęta anima circum, membrisque remotis,
Viuit: & atherias vitaleis succipit auras:
Si non omni modis, at magna parte animai
Priuatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
Vt lacerato oculo circum si pupula mansit
Incolumis, stat cernendi viuata potestas,
Dummodo ne totum corumpas luminis orbem:
Sed circumcidas aciem, solamque relinquis:
Id quoque enim sine pernicię confiet corum.
At si tantula pars oculi media illa peresa sit:
Incolumis quamuis alioqui splendidus orbis:
Occidit extemplo lumen, tenebręque sequuntur.
Hoc anima, atque animus vincti sunt coedere semper.

ET MAGIS EST ANIMVS, & c.) videtur aliter sentire Nonius, cum ita docet. animus, quo sapimus: anima, qua viuimus. sed non pugnant hæc inter se.

NAM SINE MENTE) videtur hoc esse falsum: idque adeo apparet ex furiosis: qui sine animo & mente: id est sine ea parte, qua sapimus, viuunt: sine anima autem neque furiosi, neque quisquam omnino viuere potest. sed dicendum, Lucretium non ita accipere animum.

SED COMES INSEQ.) libri scripti habent, cumes, mendose. u pro o. vt epistula, & adulescens, pro epistula. & adulescens: de quibus alias.

OMNIMODIS) omnibus modis. VT LACERATO OCULO) probat a simili, animum vitę esse dominum, atque auctorem magis, quám animam, hoc modo. Quemadmodum oculo laeso, ac lacerato, si modò pupula illęsa, & integra mansit, manet videndi potestas, siue facultas: ita, cui ad cęta anima est, animo incolumi remanente, is manet in vita.

DVM MODO NE TOTVM CORR) explicat id, quod dixerat obscurius, lacerato oculo. Poterat enim tardiusculus aliquis sic accipere, toto oculo lacerato, videndi sensum incolumem manere. Huic igitur occurrens, Dummodo, inquit, ne totum oculum corumpas, sed aciem, seu pupulam integram relinquis, eamque ita circumcidas, vt intacta, & salua maneat. Nam id quoque, id est ea talis aciei circumcisio, vt salua remaneat, & sola intacta relinquatur, fiet sine oculorum pernicię sequitur deinceps. At si, & c.

LVMINIS ORBEM) orbem oculorum. Sic Sophocles in Oedipo Tyrāno. Αρα επιχειρησας οφθαλμοῦ κελου, id est sublata manu, vel sublatis fibulis, quas manū tenebat, orbis oculorum suorum percussit, vel artus orbium suorum percussit.

CIRCVM) *περὶ*. PVPVLA) ἡ κόρη, τὸ δὲ μέτω μέλας: acies, qua cernimus: qua etiam pupilla appellatur. Est autem hæc oculi pars crystallina, seu glacialis. vitreus humor autem proxime sequitur glaciale introrsum: contraria ex parte extrorsum, aqueus. vitreum humore complectitur tunica, qua appellatur ἀμφιβλαστρον, id est rete circumdans: hanc tunica excipit ea, qua dicitur vnea: quam ambit cornea membrana. VIVATA POTESTAS) vivatus & vividus à vi magna dicuntur (inquit Festus.) ACIEM) pupulam.

ID QVOQUE ENIM SINE PERNICIE CONFIEET EORVM) circumcidere acie, quod est, detracta ea parte, qua appellatur à Græcis κερμαίδης, id est cornea, solam aciem incolumem relinquere, fiet sine pernicie oculorum. confiet autem reposui, cum in omnibus libris, non fiet, legeretur: ab ipsa sententia ad veram scripturam veluti manu ductus. Quod autem Thraso vulgatam lectionem, non fiet, tueretur in indice, cum in contextu improbet: pro, sed circumcidas, autem, legit, Et circumcidas, hoc sensu, Dummodo ne totum oculum corrumpas, & nihil, præter acie relinquant: Nam si hoc fieret, non sine pernicie oculorum fieret: ea verò scriptura ferri non potest. Nam si ita esset: hoc est, si ita diceret Lucretius, Id quoque enim sine pernicie non fiet eorum, non aptè subijceretur, At si tantula pars, &c. Nunc autem cum dixerit, Id quoque enim sine pernicie confiet eorum, aptè quadrat & convenit, At si tantula pars, &c. Præterea, si legeretur, non fiet: copulatio quoque esset superuacanea. At superuacanea non est. & profectò declarat non posse legi, non fiet.

TENEBRÆQVE) & cæcitas. VINCTI) sic habent libri scripti, nam vulgati minus rectè, iuncti.

Nunc age, natiuos animantibus, & mortales
Esse animos, animasque leueis, vt noscere possis:
Conquisita diu, dulcique reperta labore
Digna tua pergam disponere carmina vita.
Tu fac vtrumque vno subiungas nomen eorum:
Atque animam, verbi causa, cum dicere pergam,
Mortalem esse docens: animum quoque dicere credas:
Quatinus est vnum inter se, coniunctaque res est.
Principio, quoniam tenuem constare minutis
Corporibus docui, multoque minoribus esse
Principis factam, quam liquidus humor aqua sit,
Aut nebula, aut fumus (nam longè mobilitate
Præstat, & à tenui causa magis icta mouetur:
Quippe vbi imaginibus fumi, nebulæque mouetur:
Quod genus, in somnis sopiti vbi cernimus alta
Exhalare vapore altaria, ferrèque fumum:
Nam procul hæc dubio nobis simulacra genuntur)
Nunc igitur quoniam quassatis vndique vasis
Diffuere humorem, & laticem discedere cernis:
Et nebula ac fumus quoniam discedit in auras:

Crede animam quoque diffundi, multoque perire
Ocyus, & citius dissolui corpora prima,
Cum semel ex hominis membris ablata recessit.
Quippe etenim, corpus, quod vas quasi constitit eius,
Cum cohibere nequit conuassatum ex aliqua re,
Ac rarefactum detracto sanguine venis,
Aère qui credas posse hanc cohiberier villo,
Corpore qui nostro rarus magis am cohibessit?

NUNC AGE NATIVOS, &c.) Nunc aggreditur ad probandum animos, seu animas (iam enim alterutrum pro eodem usurpatur) esse natiuos: & ita, mortales. Quidquid enim ortum est, necessario aliquando interibit, ex quo illud. Xenophanis, æque impios esse, qui deos natos esse dicerent, atque qui interituros. Sunt autem argumenta, quibus vititur, admodum infirma, & leuia: neque tamen possunt vlla afferri firmiora. Quod si essent firmissima: nihil apud nos valerent tamen, religione Christiana imbutos. Vetat enim pietas cum in plerisque aliis, cum in hoc maxime, audire Epicurum. DISPONERE) sup. lib. I studio disposita fidei.

TV FAC VTRVMQVE) sic habent libri manuscripti, non, Tu face. iam quod sequitur, vno subiungas: si scriptura emendata est, positum pro sub vno iungas, vel, vno, dictum pro, vni, vel legendum, vni.

PRINCIPIO QVONIAM) hoc primum argumentum est, quo ostendere conatur, animam esse mortalem. anima constat ex primis corporibus longè subtilioribus, & minoribus, quam aqua, aut nebula, aut fumus. at aqua, vase fracto, diffugit, ac diffluit: fumus, & nebula quæ patet exitus, discedunt in auras: Ergo multo magis anima cum excessit è corpore, diffunditur, ac dissipatur.

QUIPPE VBI IMAGINIBVS FVMI, &c.) Epicurus enim neque cerni quidquam, neque cogitari, neque somnari putabat sine imaginibus. Quippe vbi autem, id est, quippe quia. seu quippe cum.

VBI CERNIMVS) cernimus in somnis: id est, cernere videmur.

GENVTVR) id est, gignuntur. sic autem legendum, non, geruntur, reclamationibus libris omnibus. sic enim loquitur infra lib. 4. Nunc ea quam facili & celeri ratione genantur, &c. & iterum eod. lib. citrà, sunt etiam quæ sponte sua gignuntur, & ipsa Constituuntur in hoc cælo, qui dicitur aër.

NUNC IGITVR QVONIAM) superius illud, Principio quoniam, non habet, ἀπὸ τοῦ ἄνω: & quia multa sunt interposita, sumit alterum orationis principium, Nunc igitur quoniam, cui respondet id, quod sequitur: Crede animam, &c.

CVM SEMEL EX HOMINIS MEMBRIS) in duobus libris manuscriptis reperi scriptum, Cum semel ex hominis membris, quos nunc sequor. Nam olim secutus eram vulgatam & receptam scripturam, quam alij veteres confirmant, Cum semel omnibus è membris, &c. quam tamen ne nunc quidem damno. Thraso autem ridiculè vult legi, Cum semel ex omnibus membris. Nam omnino vel sic, vt nunc edidi, vel sic, vt olim, legendum. QUIPPE ETENIM, &c.) cum anima (inquit) corpore cohiberi non possit, vbi id aliquo casu tanquam vas, conuassatum, & rarefactum est: quanto minus villo aère contineri poterit?

CVM COHIB. NEQ.) quidam libri habent, Quam cohibere nequit, &c.

quam lectionem probō: ut sit hic ordo verb. Quippe etenim, qui credas animā vllō aëre cohiberi posse, quam corpus, quod quasi vas eius fuit, nō potuit cohibere, & c. nonnulli, Quam cohibere, & c. quam non improbo.

CORPORE QVI NOSTRO RAR. MAG. AM COHIBESSIT?) hunc locum ita feliciter restitui, ut omnes eruditos, & politos homines mihi gratulatos confidam. Nam libri vulgati, in quibus scriptum est, rarus magis incohibescit, planè mendosi sunt, neque verbum, incohibescit, Latinum est: neque probabilis ex ea lectione sententia elici potest. Hæc autem scriptura, quam restitui, facilis & plana est. qui aër (inquit) nostro corpore rarior, am, id est eam, cohibescit, id est cohibuerit. am dicebant antiqui pro eam, im, & em, pro eum, ut restantur grammatici veteres. Iam, cohibescit, pro, cohibuerit, etiam antiqui: cuiusmodi sunt illa apud Plaut. seruassim, supplicassis, negassim, prohibescis, & c. pro seruauerim, supplicaris, negauerim, prohibueris, & c. Cum hæc scripissim, & ita edidissim, nisi quod em pro am aliud agens edideram, Thraso, cohibescit, quidem probauit, sed pro em cohibescit, quod olim edideramus, am cohibescit, scribere se velle dixit, quasi huius emendationis inuentor. Specta lector hominis ingenuitatē & candorē.

Præterea gigni pariter cum corpore, & vnâ
Crescere sentimus, pariterque senescere mentem.
Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
Corpore: sic animi sequitur sententia tenuis.
Inde, vbi robustis adoleuit viribus ætas:
Consilium quoque maius, & auctior est animi vis.
Post, vbi iam validis quassatum sit viribus æui
Corpus, & obtusis ceciderunt viribus artus:
Claudicat ingenium, delirat linguaque, mēnsque:
Omnia deficiunt, atque vno tempore defunt.
Ergo dissolui quoque cōuenit omnem animā
Naturam, ceu fumus in altas aëris auras:
Quandoquidem gigni pariter, pariterque videmus
Crescere, & (ut docui) simul æuo fessa fatiscit.
Huc accedit, uti videamus, corpus ut ipsum
Suscipere immane morbos, durumque dolorem:
Sic animum curas acris, luctumque, metumque.
Quare participem leti quoque cōuenit esse.
Quinetiam morbis in corporis auius errat
Sæpe animus. dementit enim, delirāque fatur:
Interdumque graui lethargo fertur in altum,
Aeternumque soporem, oculis, nutūque cadenti.
Vnde neque exaudit voces: neque noscere voltus
Illorum potis est, ad vitam qui reuocantes
Circumstant, lacrymis rorantes ora, genasque.

Quare

Quare animum quoque dissolui fateare necesse est:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor, ac morbus, leti fabricator vterque est:
Multorum exitio perdocti quod fumus antè.

PRÆTEREA GIGNI) secundum argumentum. mens vnâ cum corpore gignitur, crescit, senescit: ergo & cum corpore moritur. Lactantius, seu, ut alij appellari volunt, Lutatius Firmianus, ducto hinc initio, omnia ferè Lucretij argumenta aduersus animorum immortalitatem diluit ac refellit 12. cap. lib. 7. de diuina præmio. Verum quòd ad hanc sententiam attinet, etiam Aristoteles, & M. Tullius præclare has eadem rationes dissoluunt (ut mox ostendemus.) Antipater quoque clarus medicus, ut refert Eustath. ad illum locum Hom. ἰλ. λ. ἀπαλὸν τὴν σὴν ἦτορ ἀπὸν ἐξ, ex eo ratiocinabatur, & cōcludebat, animum vnâ cum corpore affici, quòd vnâ cum eo crescat & minuat: cum tenerum corpus est, animum quoque esse tenerum: cum aduultum, animum quoque esse aduultum & perfectū: & ita vnâ cum corpore intereunte, interire. Crebrò autem vsurpat, ἦτορ ἀπαλὸν, & ἀπαλὰ φρένας. Homerus: id est tener animus, & tenera mens: de animalibus nondum adultis loquens. Sic Lucretius infra eodem lib. scilicet in tenero tenera scere corpore mentem Non fugient: quod si iam sit, fateare necesse est, Mortalem esse animam.

LINGVAQVE, MENSQVE) in quibusdam libris legitur, lingua, animusque. ego tamen nihil mutandum censeo. delirat lingua, autem, id est delira, aut deliris conuenientia loquitur. CEV FVMVS IN ALTAS) subintell. dissoluitur. aut legendum: ceu fumum.

PARITERQVE VIDEMVS) sic iam bis edidi, neque nunc factum miror. Sed non displicet mihi tamen altera scriptura, pariterque videtur Crescere, & (ut docui) simul æuo fessa fatiscit. FESSA FATISCIT) sic habent omnes ferè lib. vulgati, & tres calamo scripti. vnus, fatiscit. quod si recipiemus, legendum erit in versu superiore, pariterque videtur. fatiscor, autem dixisse veteres, pro fatiscio, notat Nonius: eoque vtitur Lucret. lib. 5. Non delubra Deum, simulacrāque fessū fatiscit? Iam quòd dicit hic Lucretius, animam, seu animum cum corpore senescere, negat hoc Aristot. lib. 1. de Animo: docetque, quemadmodum si senex, iuuenis oculum sumeret, fore ut æquè acutè cernat, atque iuuenis: ita, si instrumentum, aut vās animæ detur seni integrum, & recens, fore ut contempletur, cogitet, intelligat proinde ac si iuuenis esset. non esse igitur animi vitium, si senes delurent, aut desipiant, sed corporis: neque senectutem esse in animo, sed in instrumentis, & sedibus animi. animum enim esse morbi, & senectutis expertem, & diuinum quiddam.

HVC ACCEDIT, VTI VID. CORP. VT IPS.) sic habent lib. manuscrip. non ut vulgati, id ipsum. sic autē Arnob. lib. 2. aduers. gent. Quicquid enim causa ingruente nonnulla, ita mutatur, ut integritatem suā retinere non possit, id necesse est indicari esse passiuū. Quod autem est promtū atq; expositū passioni, corruptibile esse, ipsa passibilitate interueniente, denūtiatur. Hoc argumentū refellit etiam M. Tull. lib. 1. Tuscul. quæst. his verbis. Alterā affert rationē Panætius (aduersus animorum immortalitatem. scilicet) nihil esse, quod doleat, quin id ægrum esse quoque possit: quod autem in morbum cadat, id etiam interiturū: dolere autem animos: ergò etiam interire: Hæc refelli possunt. sunt enim ignorantis, cum de æternitate animorum dicantur, de mente dici: quæ omni turbido motu semper vacet: non de partibus

is, in quibus ægritudines, iræ, libidinesque versentur: quas is, contra quem hæc dicantur, semotas à mente, & disclusas putat. DURVMQVE DOLOREM,) sic habent libri manuscripti. vulgati autem, durumque laborem.

QUINETIAM) quartum argumentum. animus interdum est particeps morborum corporis: id est morborum corporis sensus & cõtagio ad animum penetrat, ac permanat: ergo æque, ut corpus, interit. Huc pertinet illud Arnobij ex lib. 2. ipse denique animus, qui immortalis à vobis, & deus esse narratur, cur in agris ager sit, in infantibus stolidus, in senectute defessus. DEMENTIT ENIM, DEL.) quidam libri habent: dementia enim, delirique fatur. Ego scripturam receptam retineo, dementit enim: quamquam, dementia enim, reperitur etiam in nonnullis libris vulg. Parisiensibus, Germanicis, Italicis. Omnino verbum, dementire, mihi suspectum est, ut à nemine alio, quod sciam, usurpatum, nisi forte à Lactantio Firmiano, lib. 4. ubi fortasse pro dementire, dementare legendum est. Vsitatus enim est, dementare: eoque videntur Apuleius, & Tertullianus.

LETHARGO) veterno, ex quo veternosus, qui graui premitur somno.

NUVQVE CADENTI) ita habent tres libri scripti, & aliquot impressi: Florentini autem & Lugdun. vultuque cadenti, quam posteriorem scripturam non improbo. Sic enim ferè Virgil. lib. 7. Æneid. Sed frons lata parum, & deiecto lumine vultu. Verumtamen hanc, quam secutus sum, magis probo. Nam hoc, nutu cadenti, illis simile est, quæ supra collegi ad illum locum, sonitu distare sonanti, lib. 2. quibus adde & illud ex eodem Lucret. lib. 4. ludoque iocanti. Nam per nutum nihil aliud significari videtur, quam capitis deiectio, seu demissio: vel caput demissum, & quasi cadens. Sic Plautus A sin. Atque hercle ipsum aded contuor, capite cassanti. Ita enim lego apud Plautum, non ut vulgò, capite quassanti. Atque hæc est vna ex sexcentis emendationibus nostris, quibus Plautus à nobis in integrum restitutus propediem in manus hominum, Deo opt. max. approbante, perueniet.

AD VITAM QUI REVOCANTES) solebant veteres aqua calida mortuos abluere, & per intervalla conclamare, quod plerumque solet spiritus extremus efflatus esse putari, & homines fallere. Donatus ad illum Terentij locum in Eunuch. iam conclamatum est, hæc annotat: id est, transactum, ac finitum est, ut, conclamata corpora nihil reliqui iam habent ad vitæ officia. Virgil. Æneid. 3. animamque sepulcro Condimus, & magna supremum voce ciemus. Ne illud quidem ab hoc alienum est, quod illi iidem veteres, eorum, qui in terris longinquis, & alienis, aut in prælio mortui essent, animas ter vocare solebant. Homer. ὄδωσ. 1. οὐδ' ἄρα μοι ἀεπείρω νῆες κίον ἀμφὶ ἤιστον, Πέτρ' ἕνα τῆς δειλῆς ἐπάρωι πέτρ' ἐκείσσι ἀύσται, ὄδωσ. τὸν ἐν πεδίῳ κινῶν τὰ πείδιω δεινῆς: id est, Neque verò mihi prius, seu ulterius naues vtrinque incurvæ cucurrerunt, quam unumquemque infelicium sociorum, qui in campo Ciconum ferro interemti erant, ter vocassemus. Et Virgil. lib. 2. mastusque creusam Nequicquam ingeminans, iterumque, iterumque vocavi. Idem lib. 6. Iunc egomet tumulum Rhætéo in litore inanem Constitui, & magna manebis ter voce vocavi. LACRYMIS RORANTES) ex quo, verbum, complorare.

QUANDO QUIDEM PENETR.) profert hunc versum Nonius in voce, cõtagiũ. LETI FABR.) mortis causa efficiens, seu mortis effector. tralatio est.

MYLTO. EXITIO PERD.) post hunc versum inculcant quidam duos versus, Præterea mentē sanari, & c. Et pariter flecti, & c. nō rectè, qui suo loco infra non longè ponentur, hic locus eis alienus est, neq; huc recipi nec debent, nec possunt.

Denique cur hominem, cum vini vis penetrauit Acris, & in venas discessit diditus ardor, Consequitur grauitas membrorum? præpediuntur Crura vacillanti? tardescit lingua? madet mens? Nant oculi? clamor, singultus, iurgia gliscunt? Et iam cetera de genere hoc, quæcunque sequuntur, Cur ea sunt, nisi quod vehemens violentia vini Conturbare animam consuevit corpore in ipso? At, quæcunque queunt conturbari, inque pediri, Significant, paullo si durior insinuarit Causa, fore ut pereant æuo priuata futuro. Quinetiam subita vi morbi sæpe coactus Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu Concidit: & spumas agit, ingemit, & tremitt artus: Desipit, extentat neruos, torquetur, anhelat: Inconstanter & in iactando membra fatigat: Nimirum, quia vis morbi distracta per artus Turbat agens animam, spumantes æquore falso Ventorum ut validis feruiscunt viribus vnda. Exprimitur porrò gemitus, quia membra dolore Adficiuntur: & omnino quod semina vocis Eiciuntur, & ore foras glomerata feruntur. Quæ quasi consuerunt, & sunt munita viai. Delipientia fit, quia vis animi, atque animai Conturbatur: & (ut docui) diuisa seorsum Disiectatur eodem illo distracta veneno. Inde, vbi iam morbi se flexit causa, reditque In latebras ater corrupti corporis humor: Tum quasi talipedans primum confurgit: & omneis Paullatim redit in sensus, animamque receptat. Hæc igitur tantis vbi morbis corpore in ipso Iactetur, miserisque modis distracta laboret: Cur eandem credis sine corpore in aere aperto Cum validis ventis ætatem degere posse?

DENIQUE CUR HOMINEM) quintum argumentum, quod est irem valde imbecillum. & tangit Aristot. lib. 1. de animo. est enim non intelligentis, hæc omnia fieri & accidere vitio corporis, non animi.

PRÆPEDIUNTUR CRURA VACILL.) sic Chremes ille Terentianus in Eunuch. Atar, data hercle verba mihi sunt. vicit vinum, quod bibi. At dum accubabam, quàm videbar mihi pulchrè sobrius? Postquam surrexi, neque pes, neque

mens satis suum officium facit. sic Pseudolus ille Plautinus. Quid hoc? Siccine hoc fit? pedes, statim, an non? an id vultis, ut me hic iacentem aliquis tollat? Nam hercle si cecidero, vestrum erit flagitium. Pergitini pergere? ah. sciendum mihi Hodie est. magnum hoc vitium vino est. Pedes captat primum: luctator dolosus est.

CONTURBARE ANIMAM, &c.) atqui non animam conturbat vini violentia, sed corpus: quo conturbato, minus expedire suo munere animus fungi potest. IN SINVARIT) intrarit, subierit.

QUIN ETIAM SVBITO) sextum: cuius eadem ratio est, atque superioris: & coniungit utrunque Aristoteles, his verbis, καὶ τὸ ἐν μὲν τοῖς καὶ τοῖς, id est quemadmodum in ebrietatibus & morbis, &c.

VT EVLMINIS ICTV CONCIDIT) fortasse significat morbum comitialem. coniunge autem verba sic subitò concidit ante ocul. nostr. vi morbi coactus, si legas, Quinetiam subitò, &c. nam alibi legitur, subita vi morbi.

AGENS ANIMAM) id est pellens animam.

SPVMANTES ÆQVORE) quia inter se non consentiunt hoc loco libri, calamo exarati, secutus sum vulgatos. proponam tamen scripturæ veteris varietatem, alij habent, spumans in æquore salso Ventorum val. feruescunt virib. vnda. alij: spumans velut æquore salso, &c. ut sup. ex quibus scripturis vel sic legendum puto. spumans ut in æquore salso Ventorum validis feruescit viribus vnda. vel sic, spumans velut æquore salso Ventorum, &c. ut sup. spumantem vndam etiam Virgil. dixit Georg. 4. Quaque dedit, spumantem vndam sub vertice torfit.

EIICIUNTUR) id est emittuntur. sic doctissimi viri legi volunt: quibus assentior, nam libri omnes habent, Eliciuntur. sic sup. eod. libro. Nam veræ voces tum demum pectore ab imo Eiciuntur, &c. vbi tamen libri omnes habent, Eliciuntur.

QVA QVASI CONSERVANT, &c.) hunc versum me auctore delero, ut spurium. quem qui dicunt esse elegantissimum, ipsi sunt omnis elegantiae expertes, & imperiti: & cæci iudicant de coloribus. Eodem iudicio paullo antè sic legendum putauerunt, spumantes ut in æquore salso Ventorum validis feruescunt, &c. ut litteram. s. (inquiunt) in, spumantes, intelligamus esse extritam. O elegantiam, & venustatem inauditam, & vel ipsa Venere venustiore, si diis placet.

EODEM ILLO DISTR. VENENO) diuisa & disparata illo eodem veneno, nempe atrabili. TVM QVASI TALIPEDANS) sic hunc versum restitui, haud dubia coniectura ductus. cuius mei facti nomine spero politos omnes his litteris homines mihi gratiam habituros. Nam vulgata quidem scriptura, quæ & in manuscriptis, & in vulgatis libris reperitur, sine dubio mendosa est: nec potest nomen, vacillans, in hoc loco, salvis metri legibus, manere: nec verbum, vacilla, primam habuit umquam ancipitem: nec Lucretius voluit versum facere vacillantem: nec scribendum est, vacillans gemino cc. Denique legendum, talipedans, ut ego edendum curavi: quantumvis licet reclamant Thrasones, & sycophantæ. meæ autem coniecturæ ratio hæc est. Scriptum erat in emendatis membranis, Tum quasi talipedans, &c. studiosus aliquis lector ad oram libri sui, in quo sic erat scriptum, adscripserat, vacillans, ut vocem obscuriorem hac notiore declararet. Scripserat librarius, qui postea ex eo exemplo librum descripsit, omisso vero nomine, supposuit alterum interpretationis causa adscriptum: nempe pro, talipedans, vacillans. In quo genere sæpe peccabant scriptores illi, quemadmodum supra admonuimus in, audeas, pro ansis, & in, re vera tamen haud sit, pro, re non sit, tamen, apse, & hoc

lib. in extr. inuitus adhaeret, & angit, pro, ingratis haeret, & angit. Sic apud Catulli. carmine in Egnatium, scripserant, atque ruffam defricare gingiuam, pro ruffam punicare gingiuam: quod ex Apuleio in Apolog. notavit Adr. Turnebus. Sic nuper apud Demosth. in oratione ἐπιμειδιου, non longe ab extr. reposui ἐκράζεν ex Harpocr. pro ἐκράζεν: quod, eodem librorum errore in codices Demosthenis irrepserat. Sic in oratione pro Milone, in proæmio, vulgò legitur, pristinum morem iudiciorum minime vident, cum libri manuscripti habeant, & à Quintiliano referatur, pristinum morem iudic. requirunt. quo modo se Ex. Fabricius Marcoduranus, Germanus, homo doctiss. & vir optimus, in libris manuscr. reperisse ad me scripsit. Tali pedare autem (inquit Festus) antiqui dicebant, pro vacillare pedibus lassitudine, quasi quis trahat pedes, & talis videatur insistere, aut identidem pedes tollere.

HÆC IGITUR) hæc, nempe animus, & anima, vbi iactentur, & laborent, &c. vel dic hoc modo, hæc videlicet anima, vbi tantis morbis in corpore ipso, iactetur, miserisque modis distracta laboret, Cur eandem credis, &c. & ita, eandem erit dissyllabum, quod non est nouum. Si in ipso corpore (inquit) inclusa anima, in quo ab omni iniuria tutior & munitior esse debebat, quam in aëre, tam grauibus, tamen morbis afficitur, & tot malis conflictatur: quâto credibilis est, eam conturbatum atque agitatam vti extra corpus in aëre aperto à ventis iactatam?

CVR EANDEM) sic malo legi, ut iam dixi, & supra, iactetur, laboret, ut referantur ad animam. atq; ita in voce, eandem, e & an coalescent in vnam syllabam, ut sæpe alibi. Quod si quis males legi, eadem: tum legendum erit, iactentur, laborēt.

Et quoniam mentem sanari, corpus ut ægrum, Cernimus, & flecti medicina posse videmus: Id quoque præfagit mortalem viuere mentem. Addere enim parteis, aut ordine traicere æquum est, Aut aliquid prorsum de summa detrahere illum, Commutare animum quicumque adoritur, & infit: Aut aliam quamuis naturam flectere quærit: At neque transferri sibi parteis, nec tribui volt, Immortale quod est quicquam, neque defluere hilum. Nam quodcunque suis mutatum finibus exit, Continuo hoc mors est illius, quod fuit antè. Ergo animus siue ægriscit, mortalia signa. Mittit (vti docui) seu flectitur à medicina. Usque adeo falsæ rationi vera videtur Res occurrere, & effugium præcludere eunti, Ancipitique refutatu conuincere falsum. Denique sæpe hominem paullatim cernimus ire, Et membratim vitalem deperdere sensum: In pedibus primum digitos liuescere, & vnguis, Inde pedes & crura mori: post inde per artus. Ire alios tractim gelidi vestigia leti.

Scinditur atqui animæ quoniam natura, nec vno
Tempore sincera existit: mortalis habenda est.

Quod si forte putas ipsam se posse per artus
Introrsum trahere, & parteis conducere in vnum,
Atque ideò cunctis sensum deducere membris:

At locus ille tamen, quò copia tanta animæ
Cogitur, in sensu debet maiore videri.

Qui quoniam nusquam est: nimirum (vt diximus antè)
Dilaniata foras dispergitur: interit ergo.

Quin etiam, si iam libeat concedere falsum,
Et dare, posse animam glomerari in corpore eorum,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen esse animam fateare necesse est.

Nec refert, vtrum pereat dispersa per auras,
An contractis in se partibus obbrutescat.

Quando hominem totum magis, ac magis vndique sensus
Deficit, & vitæ minus, & minus vndique restat.

ET QUONIAM MENTEM, (c) sextum argumentum. animum agrum
sanari videmus, vt corpus. sanari autem nihil potest, quin ei vel addatur aliquid,
vel detrahatur, vel traiciatur. quod autem immortale est, ei nihil neque addi, neque
detrahi potest: ergo animus est mortalis, PRÆSAGIT) præsignificat.

ADORITVR, ET INFIT) aggreditur, & incipit. sic idem lib. 5. Illa quoque
expergefactum caput erigere infit. sic & Virg. lib. 10. Tum pater omnipotens,
rerum cui summa potestas, infit. & lib. XI. Et Venulus dicto parens ita farier infit.
Plautus Aulul. infit. ubi postulare plorans, ciulans, vt sibi liceret miluim vadariet.
Festus, infit, incipit. ne quis autem de hac scriptura dubitet. sic habent tres libri ma-
nuscr. ubi vulgati, adoritur & ipsum, planè vitiosè. mendosè autem apud Priscian.
in verbo, adoriri, hic versus adscribitur Lucilio.

NEQVE DEFLVERE HILVM) ita scriptum reperi in tribus libris ma-
nuscript. & in antiquis Venetis. nam vulgati habent, diffluere. defluere autem, id
est decedere. tralatio. NAM QVODCVNQVE SVIS, (c) hic versus,
& proximus, positi iam sunt sup. lib. 1.

ERGO ANIMVS) siue igitur (inquit) fateamur animum incidere in morbū,
& agrum esse: siue adhibita medicina sanari, vtrouis pacto immortalitatis sue si-
gna dat. FALSÆ RATIONI) eorum scilicet, qui dicunt, animum esse im-
mortalem: vt vult Lucretius.

ET EFFVGIVM PRÆCL.) sic locutus est lib. 1. Quorum vtrunque tibi
effugium præcludit, & omne cogit vt exempta concedas sine patere.
AMCIPITIQVE REFVTATV) id est refutatione duplici, & in vtrâq;
partem valente, siue hoc, siue illud dicas. tralatio ducta est ab ense. amcipiti.

DENIQVE SÆPE HOMINEM) septimum argumentum. partes homi-
nis singillatim moriuntur, id est homo membratim interit: & ita scinditur anima:
quod si fit, mortalis habenda est.

PAVLLATIM CERNIMVS IRE) sic habent quattuor libri manuscri-
pti: quibuscum consentiunt impressi Parisiens. & Veneti antiquiores. ire autem va-
let interdum idem, quod dixi, nempe interire. nam & abiisse dixisse veteres pro-
obuisse, testatur Festus, vt supra diximus.

DEPERDERE SENSVM) quidam libri veteres habent, disperdere, ex quo
putant nonnulli legendum, dispergere, vt infra proxime, Dilaniata foras dispergi-
tur, & c. INDE PEDES ET CRVRA) sic apud Platonem in Phædone
extremo, Socrati, hausto iam pharmaco, cum aliquantisper ambulasset, & mox su-
pinus recubisset, pedes & crura primum frigore correpta sunt: deinde tibiæ: postre-
mò sensum vis pharmaci pestiferi ad cor peruenit, & ita ille animam efflauit.

QVOD SI FORTE PVTAS) occupatio, seu aduocatio est. Quod si forte
arbitraris (inquit) animam se posse in vnum contrahere, & introrsum recipere, to-
tâmq; vim suam è membris omnibus deducere: hoc posito & concesso, sequetur
necessariò eum locum, in quem sese receperit, & contraxerit, egregie sentire, ac sa-
pere. atqui id non fit: ergo dispergitur, ac dissipatur, & ita interit.

CONDVCCERE IN VNVM) conducere, & contrahere.

GLOMERARI) in vnum cogi, & contrahi.

AN CONTRACTIS IN SE PARTIBVS OBRRVTECAT)
sic legitur hic versus apud Nonium Marcell. in nomine brutum. brutum (inquit) di-
citur hebes & obtusum. Lucretius, & c. Festus. obbruit, obstupuit, à bruto: quod
antiqui pro graui: interdum pro stupido dixerunt. Affranus, non possum verbum
facere: obbruit. Nihil refert (inquit) vtrum anima dispersa & discerpta intereat,
an contractis & conductis in se partibus obstupefcat, & sensus suos amittat: quod
fieri videmus in homine moribundo.

Et quoniam mens est hominis pars vna, locòque
Fixa manet certo, velut aures, atque oculi sunt,
Atque alij sensus, qui vitam cumque gubernant:
Et veluti manus, atque oculus, naræque, seorsum
Secreta à nobis, nequeant sentire, neque esse:
Sed tamen in paruo linquuntur tempore tali,
Sic animus per se non quit sine corpore, & ipso
Esse homine, illius quasi quod vas esse videtur,
Siue aliud quiduis potises coniunctus eij
Fingere, quandoquidem connexus corpori adhæret.
Denique corporis, atque animi viuata potestas
Inter se coniuncta valent, vitæque fruuntur.
Nec sine corpore enim vitæ edere motus
Sola potest animi per se natura: nec autem
Cassum anima corpus durare, & sensibus vti.
Scilicet, auolsus radicitus vt nequit vllam
Displicere ipse oculus rem seorsum corpore toto:
Sic anima, atque animus per se nil posse videntur:

Nimirum, quia per venas & viscera mistim,
 Per nervos atque ossa tenentur corpore ab omni
 Nec magnis intervallis primordia possunt
 Libera dissultare: idè concluda mouentur
 Sensiferos motus, quos extra corpus in auras
 Aëris haud possunt post mortem eiecta moueri:
 Propterea quia non simili ratione tenentur.
 Corpus enim, atque animans erit aër, si cohibere
 Sese anima, atque in eos poterit concludere motus,
 Quos antè in nervis, & in ipso corpore agebat.
 Quare etiam atque etiam resolutò corporis omni
 Tegmine, & eiectis extrà vitalibus auris,
 Dissolui sensus animi fateare necesse est,
 Atque animam, quoniam coniuncta est causà duobus.

ET QVONIAM MENS EST) argumentum octauum. mens, hominis
 pars est, vt manus, oculus, &c. at pars à toto homine separata, nec sentire, nec esse
 potest. ergo animus sine corpore constare non potest. docuit autem supra, animum
 esse hominis partem, vt caput, aurem, manum, &c. ibi. Primum animum dico, men-
 tem quem sæpe vocamus. In quo consilium, &c. Esse hominis partem nihilominus
 ac manus, ac pes, &c. ET VELVTI MANVS, ATQVE OCVLVS)
 pars enim à toto separata, pars esse desinit, & habetur tanquam pictum quiddam:
 verbi gratia, manus picta, pictus oculus. qua de re supra. Cùm his autè Lucretianis
 congruunt illa Arnobij lib. 3. neque enim partes hoc ipsum esse, quod totum est, ali-
 qua in re possunt: aut sibi sapere, sibi sentire, quod sine totius animantis assensu nul-
 lis propriis afficiantur motibus. idem lib. 6. neque enim manus à capite separata,
 aut pes diuisus à corpore summam possunt prestare totius, &c.

NEQVEANT SENTIRE) sic habent duo lib. manuscripti. alij nequeunt.

SED TAMEN IN PARVO, &c.) hunc versum non puto esse Lucretia-
 num: itaque delendum censeo. quidam doctus eum ita legendum putat. Sed tamen
 in paruo liquuntur tempore tali.

ILLIUS QVASI QVOD VAS) Plato in Timæo σῶμα, hoc est corpus,
 ait esse ψυχῆς ὄχημα, id est animæ vehiculum: in Cratylo σῆμα, id est sepulcrum. Xe-
 nocrates, seu, vt alij volunt, & testatur Harpocratius, Æschines Socraticus, in Axio-
 cho, οἰκῶς, id est tabernaculum, & domicilium. M. Tull. lib. 1. Tuscul. Nosce animi
 tuum. nam corpus quidem quasi vas est, aut aliquod animi receptaculum.

SIVE ALIUD QVIDVIS POTISES) sic legendum, non, potius: vt
 est in lib. vulgaris. potises autem, valet potes. quidam legunt, possis.

CONIUNCTIUS EII) quidam libri veteres habent, connectius. ex qua
 scriptura videtur legendum, connexus. eij. CONNEXVS CORP. ADH.)
 cùm reperisè in duobus lib. manus. cōnexus corpori adheret, reposui, corpori, addita
 vocali, i. qua lectio perspicue est recta. licet etiam legere, connexus corpore adheret,
 id est nexus cum corpore adheret. quamquam minus probo. alij legunt, connexus
 corpus adheret quam lectione æquè improbo. CASSVM) inane, vacans. Virg.
 Aeneid. 11.

Æn. II. Nullum cum victis certamen & æthere cassis. Horat. saty. 5. lib. 2. Contem-
 tū cassa nuce pauperet. SCILICET AVOLSVS RADICITVS) sic iam
 edendū curauit in secunda editione, longe melius, quàm vulgò legitur, scilicet auol-
 sis radicibus, &c. CONCLVSA MOVENTVR SENSIS. MOTVS)
 primordia animi (inquit) in corpore inclusa, non possunt magnis intervallis euagari,
 atque dissultare: sed mouentur motus sensiferos. & vitæ: mortuo autem homine,
 non iam continentur vinculis, sed soluta, & libera diffugiunt, & dissultant maio-
 ribus intervallis. mouentur autem reposui, cum antea legeretur, mouebunt, secutus
 quattuor lib. manuscriptos. atque ita loquuntur non solum Latini, verum etiā Græ-
 ci. Aristot. lib. 1. de anima: τὸ κίνησι τὸ σῶμα κινεῖται, τὸ πῦρ καὶ τὸ ἀέρ. id est quem mo-
 tum corpus mouetur, hunc motum mouetur & animus. Thucyd. lib. 1. καὶ δὲ τὸ ψῆμα,
 id est sita situm. EIECTA MOVERI) sic legendum, non mouere, vt est in
 vulgaris. coniunge autem hæc, eiecta in auras.

CORPVS ENIM, ATQVE) si animi primordia, seu animi ipsi, simili ra-
 tione extra corpus sese cohibere, & in eisdem motus concludere poterunt, atque in
 corpore: aër, corpus, & animans erit. at hoc absurdum: ergo, &c. lectionem vulga-
 tam non sum secutus hoc loco: quæ talis est. Corpus enim æquè animis erit aër, &c.
 Nam cum manuscripti sic habeant, Corpus enim atque animam ferit aër: ex hac ali-
 quantum corrupta scriptura, rectam & emendatam feci, Corpus enim atque ani-
 mans erit aër, &c. quam scripturam taciti probant Thrasones.

QVOS ANTE IN NERVIS) libri veteres plerique habent, in venis: quod
 magis probo. quamquæ non admodum refert vtro modo legas. ATQVE ANI-
 MAM) quidam legunt, Atque animæ. quod non improbo.

Denique cùm corpus nequeat perferre animai
 Discidium, quin id tætro tabescat odore:
 Quid dubitas, quin ex imo, penitusque coorta
 Emanarit, vti fumus, diffusa animæ vis?
 Atque idè tanta mutatum putre ruina
 Conciderit corpus penitus, quia mota loco sunt
 Fundamenta foras animæ, manantque per artus,
 Perque viarum omneis flexus, in corpore qui sunt,
 Atque foramina? multi modis vt noscere possis
 Dispertitam animæ naturam exisse per artus,
 Et prius esse sibi distractam corpore in ipso,
 Quàm prolapsa foras enaret in aëris auras.
 Quinetiam fincis dum vitæ vertitur intra,
 Sæpe aliqua tamen è causa labefacta videtur
 Ire anima, & toto solui de corpore membra:
 Et quasi supremo languescere tempore voltus:
 Quod genus, esse animo malè factum cùm perhibetur,
 Aut animam liquisse, vbi iam trepidatur, & omnes
 Extremum cupiunt vires reprendre vinclum.
 Conquassatur enim tum mens, animæque potestas

Omnis, & hæc ipso cum corpore conlabefiunt:
 Ut grauior paullo possit dissoluere causa.
 Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus,
 Imbecilla foras, in aperto, tegmine demto,
 Non modò non omnem possit durare per æuum,
 Sed minimum quoduis nequeat consistere tempus?
 Nec sibi enim quisquam moriens sentire videtur
 Ire foras animam incolumem de corpore toto,
 Nec prius ad iugulum, & superas succedere fauceis:
 Verùm deficere in certa regione locatam:
 Ut sensus alios in parti quemque sua scit
 Dissolui, quòd si immortalis nostra foret mens:
 Non iam se moriens dissolui conquereretur:
 Sed magis ire foras, vestemque relinquere, ut anguis,
 Gauderet, prælonga fenex aut cornua ceruus.

DISCIDIVM) sic legendum, & ita scriptum est in membranis calamo excoratis, de qua voce iam sæpe aliàs.

QVINID) id, nempe corpus. PENITVSQVE) & ex intimis, atque abditis hominis partibus, & quod proximè dixit, ex. imo.

VTI FVMVS, DIFFVSA) sic Epicurus Καὶ πλὴν ἐν λυομένῳ τῷ ὄλκῳ ἀφροσύνας, ἢ ψυχὴν ἀπὸ σώματος, id est atqui ubi dissoluitur tota summa, id est totum animal, dispergitur anima. ATQVE IDEO) al. Atque adeò.

QVINETIAM FINEIS) aliud argumentum. QVINETIAM (inquit) anima interdum in ipso etiã corpore inclusa, & intra finis vitæ cõsistens, labefactata videtur interire, & mēbra omnia dissolui: ergo multo magis, cū erit extra corpus, interibit. LABEFACTA VIDETVR IRE ANIMA, & c.) ire, id est abire, & interire, ut alibi diximus, secutus sum autem codices manuscr. nam vulgati sic habent, labefacta videtur, Molliãque ex sanguine cadere omnia corpore membra, Et quasi supremo, & c. atque hic proximus versus, quamvis eum retinuerim, non videtur mihi Lucretianus. ANIMO MALEFACTVM) genus loquendi vsitatum veteribus, cū significare volebant λειπψυχία, seu animi defectionē. Plaut. milite glor. Postquam abs te abiit, animo malefactū est huic repente miseræ. & alicui malefactum dicebant, cui aliquid incommodi euenisset. ut idem ibidem. Nescio quid malefactum nostræ huic familiæ est. cõtrà bene factum. & melius factum. M. Tull. Tuscul. lib. 1. Præterea Pompeio nostro familiari, cum grauius aegrotaret Neapoli, melius est factum. Terent. Andr. factum benè. metui à Chryside. legendum autem, ut edendum curavi, Quod genus, esse animo malef. cū perh. non ut antea, Quod genus est, animo, & c. Quod genus enim, solet per se poni, & valet, quale est, cuius generis est, & c. quod alibi à nobis obseruatum, & notatum est.

ATQVE ANIMAM LIQVISSÈ) λειπψυχίαν nominant Græci: id est animi defectionē. Aristot. ἀδὲ ὕπνῳ ἐν γρηγορήσει. ἀδυναμία τῆς αἰσθητικῆς ἢ λειπψυχία: id est, anima defectio, est sensuum debilitas, siue impotētia. sic apud Homerum Hector ab Aiace lapide percussus, animo, & corpore concidit. in. 5.

CONLABEFIVNT) sic legendum, non, ut quidam indoctissimi, iidemque arrogantiss. homines volunt, conlabescunt: quod verbum non potest hic locum habere, propterea quòd eius syllaba secunda, breuis est.

PRODITA) id est foras edita, & prolata, ut sup. lib. 2. Aut aliquo tamquam pario, quod proditur extra. Sic Arnobius loquitur lib. 4. Per humani generis iura, atque ipsius mortalitatis consortia, cū auditis & legitis, ex illo, atque ex illa deus ille est proditus: nōne animi vestri sensus tangit, humanum nescio quid dici, & ex terreni generis humilitate proficiscens? profert hunc versus Festus in voce, prodita.

TEGMINE DEMTO) corpore detracto, quod animæ est tegmen.

NON MODO NON OMNEM POSSIT DVR.) hunc versus sic olim excudi iusseram. Non modò nō omne incolumis, & c. ex lib. 5. princip. Nec posse incolumis magnum durare per æuum. Nam in libris omnibus sic legitur, Non modò nō omnem possit durare per æuum. quæ lectio ferri potest, ut intelligamus, æuum vsurpatum esse à veteribus, etiam in masculino genere.

ET SVPERAS SVCCEDERE FAVCEIS) sic habent libri manuscripti, succedere autem, id est sursum cedere, & ascendere, ut sup. lib. 2. per auras Aëris expressa sursum succedere. & lib. 5. Nunc iacet æs, aurum in summum successit honorem. IN PARTI) in parte, ut sæpe aliàs.

QVOD SI IMMORTALIS) hanc huius versus partem, cum duobus deinceps sequentibus, & principio quarti profert Lactantius Firmianus lib. 7. de diuino premio.

VT ANGVIS, GAVDERET) Virgil. Georg. 3. Cū positus nouus exunius, nitidusque inuoluta Voluitur.

Denique cur animi numquam mens, consiliūque
 Gignitur in capite, aut pedibus, manibusve: sed vnis
 Sedibus, & certis regionibus omnis inhæret:
 Si non certa loca ad nascendum reddita quoique
 Sunt: & ubi quicquid possit durare creatum?
 Atque ita multi modis pro totis artibus esse,
 Membrorum ut numquam existat præposterus ordo.
 Vsq̄ue adeò sequitur res rem, neque flamma creari in
 Fluminibus solita est, neque in igni gignier algor.
 Præterea, si immortalis natura animæ est,
 Et sentire potest secreta à corpore nostro:
 Quinque (ut opinor) eam faciendum est sensibus auctam:
 Nec ratione alia nosinet proponere nobis
 Possumus infernas animas Acherunte vagare.
 Pictores itaque, & scriptorum sæcla priora
 Sic animas introduxerunt sensibus auctas.
 At neque seorsum oculi, neque nares, nec manus ipsa
 Esse potest anima: neque seorsum lingua, neque aures
 Absque anima per se possunt sentire, nec esse.

*Nec sensus ipsi seorsum consistere possunt
Naribus, atque manu, atque oculis, atque auribus, atque
Lingua: nec per se possunt sentire, nec esse.*

DENIQUE CVR ANIMI) Etiam ex hoc loco intelligere licet, ex Epicuri, & Lucretij sententia, animi sedem esse in pectore. seu in praecordiis, non in capite: & iccirco eos errare, qui supra lib. I. legunt, Tum vacuum tempus linguunt, curaque solutum, pro, Tum vacuum pectus.

ANIMI NUMQVAM MENS) lib. 4. Mens animi vigilat.

ET VBI QVICQVID) sic legendum, non, ut in vulgatis, quicquam, quicquid, autē, id est, quicque, ut saepe alias, tum apud hunc scriptorē, tum apud alios.

OMNIS INHÆRET) sic restitui: ubi vulgò legebatur, omnibus hæret.

ATQVE ITA MVLTIMODIS, & c.) hunc versum & proximum delendos censeo, ut spurios, & à nescio quo temere inculcatos. non pigebit me tamen admonere lectorem, hunc priorem versum non vno modo legi: sed in quibusdam scriptis sic: Atque ita multi modis in totis artibus esse. in vno, Atque ita multi modis par totis, & c. in aliis: Atq; ita multi modis per totis, & c. in vulgatis nonnullis, Atq; ita multi modis pro totis: in Parisiensib. Atque ita multimodis de totis, & c. Omnino his versibus deletis sententia manebit integra, eritque planissima.

CREARI IN FLVMINIBVS) sic legendum, non, ut in vulgatis, creari Fluminibus, sine præpositione. ALGOR) frigus. utitur & eodem nomine in quarta declinatione infra eod. lib. sollicitæ volitant morbis, algūque famēque.

PRÆTEREA SI IMMORTALIS, & c.) aliud argumentum. Si anima à corpore sc̄iuncta, sentire potest: ergo erit quinque sensibus prædita. at neque oculi, neque nares, neque manus, neque lingua, neque aures, sine anima esse possunt: neque sensus sine oculis, naribus, lingua, auribus: ergo animā à corpore semota non sentit: ergo non est immortalis. Hoc argumentum refelli potest ex iis, quæ sunt apud M. Tull. lib. I. Tuscul. animos per se viuentis non poterant mente complecti: formā aliquam, figuramque querebant. sequitur paucis interpositis, has tamen imagines loqui volebant: quod fieri nec sine lingua, nec sine palato, nec sine faucium, laterū, pulmonum, vi, & figura potest. nihil enim animo videre poterāt: ad oculos omnia referebant. Magni autem ingenij est reuocare mentem à sensibus, & cogitationem à consuetudine abducere. QVINQVE, VT OPIN.) sic habent libri veteres, quibus vsi sumus, & omnes vulgati, paucis exceptis, in quibus impresum est, Quando, ut opinor, & c. plane mendosē. Quod autem quidam, Certē, ut opinor, & c. legi volunt, nugæ agunt.

EAM FACIENDVM EST) id est, eam facere oportet: ποιητέον. supra notauimus hoc loquendi genus, admonuimusque esse huic scriptori familiare.

NEC RATIONE ALIA, & c.) immò verò possemus, si cogitationē à consuetudine abducere possemus, ut scribit M. Tullius: & si mēte complecteremur animos aliam vitam solos, & per se, viuentes, quàm cum in corporibus inclusi sunt.

ACHERVNTĒ VAGARE) ut videre licet apud Homerum, & Virgil. Acherunte autem, excudendum curavi, quemadmodum scriptum est in membranis calamo exaratis, dicebāt enim veteres, Acheruns, Acheruntis. Plautus Amphitr. Verbero, etiam quis ego sim, me rogitas, vlmorum Acheruns? Tum, vagare, excudā volui, cum in duobus manuscrip. ita scriptum reperissem, in totidē, vacare, vagare,

autem idem valet, quod, vagari: εὐαγῆ; verbo vitur & Plaut. Mil. glor. te alloquor, vitij, probrique plena, quæ circum vicinos vages, quidam reposuerunt, vocari: quæ scriptura quamquam reperitur etiam in vno atque altero cod. scripto, non probatur mihi tamen. SENSIBVS AVCTAS) i. prædita, sic Catull. carm. de Manl. & Iul. nupt. quæ nullis sensibus auctæ Nec missas audire queūt, nec reddere voces.

AT NEQVE SEORSVM) in voce, seorsum, e, & o. coeunt in vnam syllabam, quod non est nouum, præsertim huic poetæ. Nam quod P. Victorius, seorsum, legendum censet, testificans ita legi in quibusdam libris veteribus, ego quinque lib. manuscriptos data opera hoc loco iterū consului, cum antea eos accuratè cum vulgatis contulissem: Sed liquidò iurare possum, in eis sine vlla varietate scriptum esse, seorsum. IPSA ESSE POTEST ANIMA) sic legendum, non, ut quidam putant, animæ. coheret enim cum voce, seorsum, ut sit, seorsum ipsa anima, id est seorsum ab ipsa anima. ABSQVE ANIMA PER SE POSS.) sic legendum: non ut in quibusdā manuscr. & omnibus vulgatis, Audium per se, & c. nam sentire communiter pertinet ad oculos, nares, manum, linguam, aures, non ad aures tantum. At si legeremus, auditum sentire, ad aures tantum pertineret: ut tacēam, quod Latine dici non potest, sentire auditū, pro audire. Docti complures existimant inter hunc versum, & eum, qui proximè sequitur, cuius initium est, Et quoniam toto & c. aliquot versus deesse. Et verò ita videtur, si quis attentè consideret Lucretij sensum & argumentum. Alia ratione (inquit) nobis proponere non possumus animas apud inferos vagari, quàm si quinque sensibus prædita faciamus. At neque oculi, neque nares, neque manus, neque lingua, neque aures sine anima per se possunt sentire, nec esse: nec pariter sensus suo munere fungi, aut esse possunt sine oculis, auribus, manibus, lingua, naribus: ergo fieri non potest, ut animæ sint sensibus prædita, cum oculis, auribus, & c. careant. videntur igitur tales quidam tres versus deesse: quos ascribam, non ut pro Lucretiano habeantur: non ita insano: sed ut lector veluti oculis cernat, ita esse, ut docti viri suspicantur, nempe tales: quosdam versus desiderari. Nec sensus ipsi seorsum consistere possunt. Naribus, atque manu, atque oculis, atque auribus, atque Lingua, nec per se possunt sentire, nec esse, fieri autem potuit, ut, cum versus Lucretianus hoc loco ita desineret, ut ille, qui est supra, sentire, nec esse, librarius scriptor superiore illo versu scripto, deceptus extremorum similitudine, tres versus præterierit, & ita ad versum, et quoniam, & c. transilierit. Cum hæc scripsissem, quidam simius, idemque sycophanta, animus est hoc loquendi genus reprehendere, seorsum, absque anima, per se sentire: quasi verò non ita soleant loqui boni scriptores Græci, & Latini, ad maiorem vim exprimendam, & ἄνευ ψυχῆς ἐν ὄργῳ λέγουσιν.

Et quoniam toto sentimus corpore inesse Vitalem sensum: & totum esse animale videmus: Si subito medium celeri præciderit ictu. Vis aliqua, ut seorsum partem fecernat vtramque: Dispertita procul dubio quoque vis animæ, Et discissa simul cum corpore disicietur. At quod scinditur, & parteis discedit in vllas, Scilicet æternam sibi naturam abnuit esse.

Falciferos memorant currus abscindere membra
 Sæpe ita defubito, permista cæde calenteis,
 Ut tremere in terra videatur ab artubus id, quod
 Décidit abscissum: cum mens tamen, atque hominis vis
 Mobilitate mali non quit sentire dolorem:
 Et simul, in pugnae studio quod dedita mens est,
 Corpore cum reliquo pugnam, cædeisque petissit:
 Nec tenet, amissam læuam cum tegmine sæpe
 Inter equos abstraxe rotas, falceisque rapaceis:
 Nec cecidisse alius dextram, cum scandit, & instat.
 Inde alius conatur adempto surgere crure,
 Cum digitos agit propter moribundus humi pes:
 Et caput abscissum calido, viuentéque trunco,
 Seruat humi voltum vitalem, oculóque patenteis:
 Donec reliquias animæ reddidit omneis.
 Quin etiam tibi si lingua vibrante minantis
 Serpentis caudam procero corpore, vtrinque
 Sit libitum in multas parteis discindere ferro:
 Omnia iam seorsum cernes amcisa recenti
 Volnere tortari, & terram conspergere tabo:
 Ipsam seque retro partem petere ore priorem,
 Volneris ardenti vt morsu premat, iccta dolore.
 Omnibus esse igitur totas dicemus in illis
 Particulis animas: at ea ratione sequetur,
 Vnam animantem animas habuisse in corpore multas.
 Ergo diuisa st ea, quæ fuit vna simul cum
 Corpore, quapropter mortale vtrumque putandum st,
 In multas quoniam parteis discinditur æquè.

ET QUONIAM TOTO SENTIMVS, &c.) Cum totum hominis corpus sit animale: id est, cum tota anima per totum corpus pertineat & permānet, sequitur, vt corpore humano diuiso, ipsa quoque diuidatur. At quod diuidatur, mortale est: ergo &c. nemo est, qui non videat, hoc argumentum esse valde infirmum. Quod autem animam in toto corpore hominis inesse, & per totum hominis corpus esse fusam dicit Lucretius, neque quisquam negat, (loquor de sensu animali, seu de anima vitali) hoc non est verum in ceteris omnibus animalibus. Nam Plinius lib. 32. cap. 2. ait certum esse, animam muræ in cauda esse, eaque iccta celeriter exanimari, at capitis ictu difficulter. ET TOTVM ESSE ANIMALE VID.) totum corpus scilicet. Animaduerte hic, animale, esse adiectiuu: vt lib. I. vnde animale genus generatim in lumina vitæ Redducit Venus, &c. ad quem locum lege quæ notauimus. AB NVIT) negat.

FALCIFEROS MEMORANT CVRRVS) ἄλλατα ἄρεπαιφοῦ εἰς: quæ

sic describuntur à Xenophonte lib. 6. Cyri institution. παλαιστὶνα καὶ πικρὰ σὺν δόμασι
 τα ἄλλοις περὶ ἵππων, ὡς μὴ παρὰ δὴ σιωπῆς ἔχεται, ἀξοσί τε μακροῖς ἵππων γὰρ ἀρετῆς ἐπιπύπτου
 τα ἑκατάστα. πὺν δὲ διὰ τὸν τοῖς λωὶοχοῖς ἐπιπύπτου, ὡς ἀπὸ πύργου ἰσορῶν ἕλλων. ἕλλος δὲ τοῦ τῶν
 ἑστὶ μέγιστος ἀκρόγων, ὡς δὴ ὠνοῦται λωὶοχῶν οἱ ἵπποι καὶ ἑστὶ δὲ φρωτ. τοῖς δὲ λωὶοχοῖς ἐ-
 θῶ ἐπίκεισι πύπτου καὶ ἑστὶν ὁ φῶτα λωὶν. ἀρετῆς δὲ ἡ ἀρετῆς ἀρετῆς, ὡς διπλή, ἀρετῆς
 τοῖς ἀξοσῶν ἑστὶν καὶ ἑστὶν ἑστὶν ἑστὶν καὶ ἑστὶν καὶ ἑστὶν ἑστὶν ἑστὶν ἑστὶν ἑστὶν ἑστὶν ἑστὶν ἑστὶν
 ἐκαλοῦτων εἰς τοῖς ἑστὶν τοῖς δόμασιν id est, Currus bellicos fabricandos curauit ex
 rotis validis, ne facile comminuerentur, & axibus longis. minus enim evertuntur
 omnia, quæ lata sunt. sellam autem aurigis fecit tanquam turrim ex lignis validis
 constructam, altitudo porrò earum est vsque ad cubitos, vt possint equi supra sellas
 aurigari. Aurigas verò armauit totos, præter oculos. addidit autem etiam axibus
 falceis ferreas circiter duorum cubitorum ex vtraque parte rotarum: & item alias
 infra sub axe in terrâ versas, tanquã ipse cū suis in hosteis cū curribus impetum fa-
 cturi. Idem Lucret lib. 5. Er biingo prius est, quàm bis coniungere binos, Et quàm
 falciferos inuentum ascendere currus. & Veget. lib. 3. de re milit. cap. 24. Quadri-
 gas falcatas in bello rex Antiochus & Mithridates habuerūt. Quæ vt primum ma-
 gnum in acie intulere terrorem, ita postmodum fuere derisui.

PERMISTA CÆDE CALENTEIS) sic legendum, & ita habent libri
 veteres, non, cadenteis, aut, cadentum. & ita lib. 5. Nequicquam: quoniam permi-
 sta cæde calentes Turbabant scæui nullo discrimine turmas.

IN PVGNÆ STUDIO QVOD DEDITA) in studio dedita, genus
 loquendi notandum, quo vtabantur veteres. sic lib. 4. præterquam quibus est in re-
 bus deditus ipse & Catull. in Iul. & Manl. nuptias. in mala Deditus vir adultera.

CÆDEISQVE PETISSIT) partim sic habent libri manuscripti, partim,
 petessit, vtitur eodem verbo M. Tullius Tuscul. 2. qui hanc laudem petissunt, nullum
 fugiunt dolorem. Idem 2. de consulatu. Mentéque diuina calum, terrâque petissit.
 Festus, petessere, seu petissere antiqui pro petere dicebant, ea quidem forma verbi,
 qua sunt laccessere, & incessere: sed, vt mihi videtur, tum eo significabant sapius pe-
 tere: vt petessant, scilicet petant, nonnulli petissit, dici volunt, non petessit, quos nunc
 sequor. NEC TENET, AMISSAM, &c.) ordo verborum est. nec tenet: id
 est & nescit, vel nec meminit, vel nec intelligit, sæpe rotas, & falceis rapaceis inter
 equos abstraxisse manum læuam vnâ cum tegmine: id est clypeo, aut scuto. abstraxe
 positum pro abstraxisse: qualia sunt illa, promisse. apud Catull. diuissè, apud Horat.
 produxe, apud Terent. & similia. Nec tenet autem, pro, nec scit. etiam supra vsur-
 pauit lib. 2 in extr. Nec tenet, omnia paulatim tabescere, & ire Ad scopulû, &c.

NEC CECIDISSE ALIVS DEXTRAM) sic apud Virgil. lib. 10. Te
 decisa tuum Laride dextera quatit, Semianimesque micant digiti, ferrumque re-
 tractant. quod Virg ex Ennio exprefit, vt admonet Seruius. Oscitat in campis ca-
 put à ceruice repussum, Semianimesque micant oculi, ferrumque retractant.

CVM SCANDIT) cum ascendit vel in muros, vel in equû, vel in currû, vel
 in nauem hostilem: vt Cynægirus: cui, (vt refert Herod. in Eratone) puppim læua
 manu apprehendenti, ea ipsa manus bipenni abscissa est. quo factò, dextram puppi
 admouit: qua similiter amputata concidit.

QVINETIAM TIBI SI) dilemma. siquis serpentis caudam in plures
 partes diuidat: singulas parteis videmus moueri, & circumagi: alterum igitur e-
 duobus verum est, vel in singulis partibus singulas inesse animas totas, atque inte-

dationem nostram confirmat, quod ad aduerbium, longiter, attinet.

PRÆTEREA SI IAM PERFECTO) præterea (inquit) si anima ingreditur in corpus iam perfectum, cum viuere incipimus: non conueniebat eam ita viuere in corpore, quasi vnâ cum corpore nata esse, & creuisse videatur: sed potius erat consentaneum, eam ita, ut auem in cauea, viuere sibi, & solam, hoc est à corpore separatam: quemadmodum auis in cauea inclusa, à cauea separata est.

VITÆ CVM LIMEN) sic legendum est, non, lumen. Nam primum sic habent codices veteres optimi, Vaticanus, Memmian. Præterea illustris tralatio est, vitæ limen inire, pro, vitam, seu in vitam ingredi. Postremo quemadmodum hic dixit, limen vitæ, sic sup. lib. 2, leti iam limine ab ipso ad vitam possint conlecta mente reuert. & Catull. ad Manl. & à mortis limine restituum.

HAUD ITA CONVENIEB.) Sume infinitiuum, viuere, scilicet in corpore.

CONVENIT VT SENSU, & c.) hunc versum quis non videt non esse Lucretij, sed alicuius indocti, aliquid deesse existimantis?

NAM NEQVE TANTOPERE, & c.) cum hoc versu copulatur ille alter, qui est ab hoc octauus, cuius principium est: Nec tam contextæ cum sint, & c. ut sit hæc huius loci sententia: Nam neque putandum est, animas tantopere potuisse cum corporibus connecti, si extrinsecus in corpora intrassent: quas tamen videmus magnopere esse connexas: nec, cum sint ita cum corporibus connexas, & contextæ, credibile est è corporibus exire incolumis posse.

SENSU PARTICIPENTVR) id est sensus participes sint.

MORBVS) dentium scilicet. quidam tamen ad morbum totius corporis, & febrem referunt: quia interdum dolorem ex morbo natum sequitur dentium stridor, & crepitus. STRINGOR AQVA) frigus aquæ, quo dentes perstringuntur.

SVBITIS. E. FRVGBVS) omnes quidem codices, quos vidi, sic habent, Et lapis oppressus subitis è frugibus asper: sed quibusdã placet legi, subito de frugibus, & c. alius, sub dente è frugibus asper. quam postremam scripturam valde probarem, si eam codices veteres adiuuarent. NEC TAM CONTEXTÆ CVM SINT) contextæ, id est connexas, ut supra.

Quod si fortè putas, extrinsecus insinuatam
Permanere animam nobis per membra solere:
Tanto quæque magis cum corpore fusa peribit.
Quod permanat enim, dissoluitur: interit ergo.
Dispertitur enim per caulas corporis omneis:
Ut cibus, in membra, atque artus cum diditur omneis,
Disperit, atque aliam naturam sufficit ex se:
Sic anima, atque animus, quamuis integra recens in
Corpus eunt, tamen in manando dissoluuntur:
Dum quasi per caulas omneis diduntur in artus
Particulæ, quibus hæc animi natura creatur:
Quæ nunc in nostro dominatur corpore, nata
Ex illa, quæ tunc peritat partitâ per artus.
Quapropter neque natali priuata videtur

Esse die natura animæ, neque funeris expers.
Semina præterea linquuntur, necne, animai
Corpore in exanimò? quod si linquuntur, & insunt:
Haud erit, ut meritò immortalis possit haberi,
Partibus amissis quoniam libata recessit.
Sin ita sinceris membris ablata profugit,
Ut nullas parteis in corpore liquerit ex se:
Vnde cadauera rancenti iam viscere vermeis
Exspirant? atque vnde animantum copia tanta
Exos, & exsanguis tumidos perfluctuat artus?

QVOD SI FORTE) ad 3070 ed. dicit aliquis, animam ita insinuari in corpus, ut per omnia membra permânet. At si hoc dabimus, (inquit) tanto magis animis, homine mortuo, diffusa interibit. nam quicquid permanat, facile dissoluitur.

DIDITVR) distribuitur, dimanat, diffunditur: non, ut vulgus, diuiditur.

PER CAVLAS) per inania, per foramina, & meatus.

DISPERIT, ATQVE ALIAM, & c.) cum cibû oporteat esse similem eî, quod alitur, si futurum est, ut alatur: tum deniq; autem sit similis, cum concoctus fuerit: antè quàm autem concoquatur, contrarius sit eî, quod alendum est: necessariò cibus in aliam naturam commutari debet prius quàm alere possit, quoniam, nisi commutetur, concoqui non potest. SVFFICIT) suppeditat, subministrat, præbet, meit.

QVÆ TUNC PERITAT PARTITA) quæ tunc corrumpitur, cum est didita, & distributa per artus: quemadmodum diximus cibum disperire, & commutari antè quàm alere possit animantem. Cum libri omnes manuscripti habeant: quæ tunc peritat partita, & c. ego hac tertia editione sic edendum curavi, in prima editione cod. vulgatos secutus, cum satis habuissem lectorem de scriptura veteri admonere. SEMINA PRÆTEREA LINQVNTVR) aliud argumentum, quod constat dilemmate, hoc modo. cum anima excedit è corpore: aliquanè sui semina relinquit in corpore, an tota abit, nullis relictis sui in corpore reliquiis? si eam aliqua sui semina relinquere dices: ergo non abit incolumis, neque integrâ: sin nulla prorsus: vnde nascuntur vermes in cadaueribus?

HAUD ERIT VT MERITO) in 3071 ed. non poterit cõtingere, ut, & c. sic lib. I. Nõ erit, ut distent. QVONIAM LIBATA) libata: id est deminuta. tralatio est à libaminibus, in quibus de vino, quod libatur, id est funditur, aliquid detrahitur. quidam tamen legunt, limata, ut sit tralatio à lima. alij, librata, legunt. librata autem interpretantur, delibrata, id est extenuata, & deminuta, ut infra in exit. nec delibrare valemus Tempore de mortis.

VNDE CADAVERA RANCENTI, & c. secutus sum codicem Vaticanum & Bertinianum, & Memmian. & plerosq; impressos. nã in Faern. & Tettiano, & nonnullis impressis legitur, vnde cadauere, rancenti iam viscere, vermes Exspirat? huius autem scripturæ, quæ secutus sum, videtur mihi probabilior ratio reddi posse, quàm aliterius. Si anima (inquit) è corpore ita sincera, & integra excessit, ut nullâ sui partem in eo reliquerit: vnde cadauera è viscere rancenti vermeis edunt? atque ita, vermeis, erit legendum in quarto casu: & exspirant, significabit actionem quãdam, ut lib. 2. Sanguinis exspirans calidum de pectore flum. & lib. 4. raterca quæ-

cunque suo de corpore odorem Exspirant acrem. *ibid.* Tum flammam tetro spiranteis ore Chimeras Pascere naturam, &c. & exhalat, apud eundem lib. 5. Pulueris exhalat nebulam. Si quis tamen alteram scripturam probabit magis, non repugnabo. Quod autem ad Vermium, qui in corpore ex animo, nascuntur, rationem pertinet: partim in visceribus nascuntur ex putore, & reliquo animalis recens mortui spiritui: ut docet Aristoteles lib. 5. de historia animal. cap. 19. partim à muscis ingenerantur: quod & Homerus indicauit illis versibus, qui sunt il. 7. ubi Achilles, acceptis à Thetide matre armis Vulcaniis, antè quàm eis accinctus, atque instructus in certamen prodcat, orat Thetidem, det operam, ne corpus Patrocli mortui à vermibus deformetur, atque inquinetur, quos muscæ vulnera subeutes generarint. Sic Homerus δὴ μάλ' αἰνὰς Δείδα, μή μοι πρὸς Μειοπίου ἄλκιμον ἦν Μῦχα καὶ δ' ὄσσε καὶ χαλκότηπος ὠπιλάς. Εὐλάς ἐγγείωνται, ἀεικίωσι δὲ νεκρόν, &c.

EXOS ET EXSANGVIS, &c.) Arnobius lib. 4. si omnino non essent apes vllæ in terris, aut si exos humanum genus, velut quidam vermiculi, nascerentur, dea Mellonia non esset: aut Osilago solidatrix. osium, nomen proprium non haberet: Nonius hunc versum profert in nomine, exos.

EXSANGVIS.) Si insecta omnia, ex sanguia sunt, ut docet Aristoteles lib. 1. cap. 6. de historia anim. & item alibi: multo magis vermes: ex quibus magnam partem insecta nascuntur.

TUMIDOS PERFL.) id est pertumidos artus fluctuat. eiusdem generis est illud Horatianum epist. 1. lib. 1. Est mihi purgatam crebrò qui personet aurem, &c.

Quod si fortè animas extrinsecus insinuari Vermibus, & prius in corpora posse venire Credis, nec reputas, cur millia multa animarum Conueniant, vnde vna recesserit: hoc tamen est, vt Quærendum videatur, & in discrimen agendum: Vtrum tandem animæ venentur semina quæque Vermiculorum, ipsæque sibi fabricentur, vbi sint: An iam corporibus perfectis insinuentur. At neque, cur faciant ipsæ, quare ve laborent, Dicere suppeditat. neque enim, sine corpore cum sunt, Sollicitæ volitant morbis, algûque, famêque. Corpus enim magis his vitiiis ad fine laborat, Et mala multa animus contagi fungitur eius. Sed tamen his esto quamuis facere vtile corpus, Quom subeant: at quâ possint, via nulla videtur. Haud igitur faciunt animæ sibi corpora & artus. Nec tamen est, vt iam perfectis insinuentur Corporibus. neque enim poterunt subtiliter esse Connexæ: neque consensu contagia fient.

QUOD SI FORTE ANIMAS) ἀποπροσέ. At dices (inquit) fortasse animas extrinsecus in vermeis insinuari. primum absurdum est dicere tot millia animatum eò conuenire, vnde vnica anima decesserit: deinde quærendum & in

controuersiam vocandum est, vtrum animæ captent & exquirant primordia: vermiculorum, & ex ijs ipsæ sibi corpora fabricentur, an in corpora vermiculorum iam perfecta ingrediantur. dilemma est. Hunc autem versum, & eum, qui proximè sequitur, profert Nonius Marcell. in voce, priua: & docet, antiquos, prius, dixisse pro singulis. ET IN DISCRIMEN AGENDVM,) id est & in controuersiam vocandum, ἀμφισβήτησις.

IPSÆQUE SIBI FABRICENTVR, VBI SINT) & ipsæ sibi domicilia fabricentur, in quibus habitent. AN IAM CORP. PERF.) sic legendum, vt vestigia scripturæ veteris indicant, nō, vt vulgò, An quasi corp. perf. infini.

AT NEQVE CVR FACIANT) prior pars dilemmatis. at neque licet dicere, cur ipsæ sibi domos fabricentur. suppeditat, id est suppeditatur, aut suppetit, licet. NEQVE ENIM, SINE CORP.) ratio quare animæ ipsæ sibi domos non fabricentur: quia (inquit) sine corporibus non ægrotant, non algent, non esuriunt. his enim incommodis corpus quidem afficitur, animus autem liber est.

ALGVQVE) Priscianus lib. 5. aut vetus nescio quis apud eum grammaticus in extr. docet vsurpari à Latinis, algor, is, in tertia inflexione, & algus, us, in quarta, vt minime dubitandum sit, quin ita legendum sit, non, algôque. nam quamuis sic habeant libri manuscripti, nihil hoc me mouet, cum sciam, librarios illos saepe o pro u: & u pro o scribere solitos esse. adde quod Sospater Carisius lib. 1. notat, algu, dictum esse à Latinis, profertque locum ex Plauto in Rudente, tu vel suda, vel peri algu. Idem ille grammaticus apud Priscianum citat alium locum Plauti in Vidularia, Inopiam, luctum, marorem, paupertatem, algum, famem. obstat his Nonius, qui hunc locum proferens, legit, algôque, famêque: docetque, algo pro algore vsurpatum esse à veteribus. ego hoc tantum respondere possum, vel Nonium vsurpatum esse corruptis libris, vel ipsum Nonium esse mendosum, atque apud eum legendum algu pro algore, & locos omnes, qui ab eo proferuntur, sic esse restituendos.

FAMEQVE) fame, hoc loco quintæ inflexionis est, non tertiæ: vt apud Virgil. lib. 6. Obijcit, ille fame rabida tria guttura pandens.

HIS VITIIS ADFINE LAB) Cum semper antea hic locus, vt est in libris omnibus scriptus, & impressus, in quibus ita legitur, vitiiis ac sine laborat, me offendisset: (alieno enim loco, & tempore de fine, id est morte, sermo à Lucretio habebatur, quia de incommodis tantum, quæ animus perpeti cogitur, dum est in corpore, hic agitur) in secunda editione libros veteres, quas etiam tunc penes me habebam, consului: quos non habebam, eorum scripturas in vno meo libro impresso representatas, relegi, maxime ad hunc locum. in quibus cum varietatis, aut dissimilitudinis nihil reperissem, nisi quod in Bertiniano scriptum reperi, his vitiiis ac sine laborat: ego primò non animaduerti, neque attendi, quid hæc scriptura significaret, quid ve boni contineret. aliquot post mensib. cum animi relaxandi causa Arnobium relegerem, & ad eum locum peruenissem, vbi animarum incommoda enumerat, quæ, quâdiu corporibus inclusæ, atq; irrita tenentur, perfirant: libuit mihi hanc ipsam dissertationem Lucret. de animab. seu animis cum Arnobiana cõparare. quo facto, cõspicuum coniecic hinc, ad fine, esse legendum, facili mutatione ex t. in d. & sententia plana, & genere loquendi Latinis vsitato, atq; eleganti. Quod cum, editione secunda iam absoluta, euenisset, neque res iam integra esset: nō ita multo post cognoui, hoc idem cuidam homini pessimè de me merito, eidemq; tamè nulla vnquam iniuria à me lacepsisse, vt quæ ne natū quidè esse sciebam, in mentè venisse: aut certè, illum, cum alteri

fortassis in mentē venisset, sibi arrogasse, atq; adscripsisse. (hoc enim factitare cōsuevit, ut ab iis accipi, qui cum bene norūt.) propter causam supra à me cōmemoratā, hanc huius loci emēdationē, mea sententia, certam & dubitationis expertē, pro mea venditare nolui: sed suo auctori, qui princeps eā excogitavit, quisquis sit, reddendā existimavi. Dīctū autē est perelegāter, affinis vitiis, pro particeps vitiōrū, vel alligatus & obnoxius vitiis. Sic Terēt. in Heautont. carū rerum affineis, quas fert adolescentia: sic M. Tull. affinis facinori & turpitudini: sic Linus, noxā affinis. Iungitur enim cum generādi, vel cum dādi casu, ἀδελφώπως. Sic autē dīctum, vitiis ad fine laborat, ut illud lib. 1. motu priuata careret. ET MALA MVLTa ANIM. CONT. & c.) i. & animus fungitur, seu fert, & patitur multa incōmoda, cōtagione corporis. Sic autē restitui hunc versum, cum mendosus esset in vulgatis, in quibus ita legitur, Et mala m. a. contagia fung. eius: cūmq; reperissem in quattuor manuscriptis, cōtagie. Nam contagi pro contage in sexto aut septimo casu eadē ratione dīctum est, qua, parti, colli, voci, & similia, pro parte, colle, voce, & c. Iam contagies idē valet, quod cōtagiū, ἢ seu cōtagio, nis. vtitur eod. nomine lib. 4. Quæ cōtagie sua palloribus omnia pingunt. vtitur & Arnob lib. 7. tēporibus quondam ciuitatis & reip. duris, vel quæ lues infesta faciebat cōtinua populū cōtagie cōficiēs: vel quæ, & c. Constat tamen, contagiū, & contagio esse vtitiora: idē Lucret. sup. eod. lib. Quandoquidē penetrant in eum cōtagia morbi. Virgil. Tityo. Nec mala vicini pecoris cōtagia ludent. & Georg. 3. Dira per incautū serpant cōtagia vulgus. de contagione, Festus scribit, contagio dicendū potius, quā cōtagium. itaque illo potius, quā hoc vtiuntur oratores. FVNGITVR) patitur, ut sup. lib. 1. At facere & fungi, nisi corpus, nulla potest res. & infra eod. lib. Quod manet intactū, neq; ab ictu fungitur hilum. SED TAMEN HIS ESTO, & c.) sed tamen demus, quantumuis esse his vtile corpus sibi fabricari eo ipso tēpore, quo in corpus introire debēt. at nulla via patēre videtur, vel nullus modus appāret, quo modo id possint. concessio est eius rei, quæ facultatem non habet, & quæ est ἀδύνατος. AT QVA POSS. & c.) at via nulla videtur, qua via possint sibi corpus fabricari. NEC TAMEN EST VT IAM PERF.) sic restitui, ab antiquis, & manuscriptis codicibus ad verā, nisi fallor, scripturā quasi manu ductus. Nā sic habēt codices Faërn. & Tettian. Nec tamen est, ut qui eā: Vaticanus autē sic: Nec tamen ut qui eā. Bertinianus, Nec tamen ut qui cum perf. in sc. quas scripturas omnes nemo non videt esse deprauatas, ita tamen, ut redoleāt quedam germanæ scripturæ vestigia. Nam cum ita à Lucretio scriptū esset, Nec tamen est, ut iam perf. & c. vel sic, Nec tamen est, qui iam perfectus, & c. Primò sic fortasse hæc scriptura deprauata fuit: Nec tamen est, ut eam: deinde sic. Nec tamē est, qui eam: deinde, Nec tamen est, qui cum: postremò, Nec tamen est quasi iam, & c. cum singula capita eorum, qui sibi aliquid intelligere viderentur, singulas mutationes, & varietates excogitarent. Ego, nequis dicat, me, quod in aliis peccatum reprehendo, id ipsum peccare, primū antiquorum librorum scripturas oculis lectorum subijcio: deinde ex iis scripturis vnam elicio, quæ & ad illas proxime accedat, & elocutionem Lucretianam oleat, & quod caput est, sententiam cum iis & quæ antecedunt, & quæ sequuntur, consentaneam exprimat. Quod igitur ad elocutionem attinet, sepenumero admonuimus ita & Lucretium, & Horatiū, & alios scriptores Latinos, loqui solere, est vt: & non est vt, pro fieri potest vt: & non potest fieri vt, quod Græci dicunt, ἢ τὸ ἔπος: & ἢ ἔστιν ἔπος. Est autem hæc altera pars dilectamatis.

NEQVE ENIM POTERVNT) ratio, quare non sit verisimile, animas ingredi in corpora iam perfectā. quia (inquit) si ita esset: animas non essent subtiliter, & examusim cum corporibus connexæ, neque fierent cōtagia ex consensu corporis & animi. NEQVE CONSENSV CONT.) neque per consensum fierent contagia: οὐδέ τις σωμασι συμπίπτει) αἱ ψυχῆς, ἢ δὲ τῶν ψυχῆς & σώματα: id est, neq; cum corporibus afficiuntur animi, neq; cū animis corpora, quod fieri videmus.

Denique cur acris violentia triste leonum
Seminium sequitur? doli' volpibus, & fuga ceruis.
A patribus datur? & patrius pauor incitat artus?
Et iam cetera de genere hoc, cur omnia membris
Ex ineunte æuo ingenerascunt, inque genuntur,
Si non certa suo quia semine, seminiōque
Vis animi pariter crescit cum corpore toto?
Quod si immortalis foret, & mutare soleret
Corpora: permittis animantes moribus essent:
Effugeret canis Hyrcano de semine sæpe
Cornigeri incursum cerui: tremeretque per auras
Aëris accipiter fugiens, veniente columba:
Despererent homines, saperent fera sæcla ferarum.
Illud enim falsa fertur ratione, quod aiunt:
Immortalem animam mutato corpore flecti:
Quod mutatur enim, dissoluitur: interit ergo.
Traiciuntur enim partes, atque ordine migrant.
Quare dissolui quoque debent posse per artus,
Denique vt intereant vnā cum corpore cunctæ.
Sin animas hominum dicent in corpora semper:
Ire humana: tamen quæram, cur è sapienti
Stulta queat fieri: nec prudens sit puer vllus:
Nec tam doctus equæ pullus, quā fortis equi vis,
Si non certa suo quia semine, seminiōque
Vis animi pariter crescit cum corpore toto.
Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem
Non fugient. quod si iam fit: fateare necesse est,
Mortalem esse animam: quoniam mutata per artus
Tantopere amittit vitam, sensumque priorem.

DENIQVE CVR ACRI S VIOL.) Huius argumēti hæc vis est: si animi essent immortales, & ex aliis corporibus in alia corpora migrarent: non essent animantiū cuiusque generis propria quedā ingenia, propriiq; mores: sed essent permixtis & cōfuis moribus. Atqui videmus, leones esse iracundos & violentas natura: vulpeis dolosas: ceruos timidos, & fugaces, & ita de ceteris sentiendū: ergo & c.

DOLV' VOLPIBUS) sic reperi scriptum in duobus cod. manuscrip. atque ita melius currit oratio & sententia. Nam alij libri habent, vulpeis dolus? Hanc scripturam, quia secutus sum, simia illa se in suis libr. reperisse iactat, quasi eius restitutor.

ET FUGA CERVIS A PATRIB. DATVR) secutus sum vulgatae scripturam. nam manuscrip. sic habent: & fuga cernos. vnde doctus quidam suspicabatur, hunc versum: A patribus datur, & patrius p. inc. artus: esse interiectum, & alienum, non poet. nam eo sublato, & seruata ea scriptura, quae reperitur in lib. manuscrip. praeterquam quod legendum esset, vulpeis dolus, vt est in vulgatis, & nonnullis calamo exaratis: sententia constaret: vt totus hic locus sic legatur, cur acris violentia triste leonum seminium sequitur, vulpeis dolus, & fuga cernos? Et iam cetera de gen. & c. Verum tamen iudicet lector eruditus. Na quod ad me attinet, sic puto legendum, vt excudendum curauit: neque tamen alteram lectionem damno. Est enim valde cocinna & venusta. Sed haec quoque est perelegans, & Lucretio digna.

ET IAM CETERA DE GENERE HOC) crebro ita loquitur, & sepe numero hoc versus principium reperitur: Cetera de genere hoc: vt supra hoc eodem lib. Et iam cetera de genere hoc, quaecumque sequuntur. & lib. 5. Cetera de genere hoc monstra, & portenta loquuntur: & lib. 6. Cetera de genere hoc qua vi facere omnia possint, & c. quod imitatus est Horatius saty. 1. lib. 1. Cetera de genere hoc, adco sunt multa, loquacem Delassare valent Fabium.

CVR OMNIA MEMBRIS) cur omnia in membris.

EX INEVNTE AVO INGENERASCUNT) a genero, as, fit generasco, vt a labo, as, labasco, ab integro, as, integrasco. quidam tamen hoc loco legunt, grandescunt, id est crescunt, a quibus dissentio.

INQVE GENVNTVR) & in membris ingenuntur, seu ingignuntur, sic autem restitui, coniectura ductus. nam vulgata, & recepta scriptura, ingenioque, ferri non potest. Hoc enim quaerit Lucretius, Quamobrem sui cuiusque corporis sunt mores, & sua ingenia, & sui habitus, & suae affectiones animorum? cur leones sunt iracundi, vulpes dolose, cerui fugaces & timidi? cur ceteri similes animorum affectus, & habitus omnes, ex inuente aetate ingenerantur in membris & corporibus, nisi quia certa vis animi, certa que affectio nascitur in certo corpore, & certis principis, ex quibus corpus concretum & conflatum est? Nonne igitur nunc inepte loquatur Lucretius, si ita postea quaerat, cur certa ingenia, & certi mores in certis ingenis gignuntur? quod volunt isti hebetes. Non enim ex ingenio cuiusque ingeneratur dolor, aut pavor in animalibus, sed contra mores & ingenium, & affectus: id est, vel dolus, vel pavor, vel iracundia, & simil. in membris animalium ab inuente aetate ex seminibus, & primis corpusculis cuiusque propriis innascuntur, & ingenerantur. CVM CORPORE TOTO) sic habet lib. manuscrip. vulgati autem, cum corpore quoque, quamquam infra non longe ab hoc loco, vbi & hic versus, & superior iterantur scriptura codicum veterum nihil a vulgata discrepat.

PERMISTIS ANIMANTES MORIBVS ESSENT) hoc illud est, opinor, quod dicit Aristoteles eo, quem supra protulimus, loco, suam cuiusque rei esse formam: quo significat, suam cuiusque corporis esse animam, qui autem aliter sentiunt (inquit ille) simile quiddam dicunt, ac si dicerent, artem fabricandi in tibias intrare posse, oportet enim, vt artem suis ac propriis instrumentis: ita animam suo vti corpore. HYRCANO DE SEMINE) canis (inquit) ex semine tigris Hyrcanae conceptus atque editus, ceruum fugeret: nedum persequeretur. Virg. lib. 4. Aeneid.

Hyrcanaeque

Hyrcanaeque admorunt vbera tigres. DESIPERENT HOMINES) homines, mentis & rationis expertes essent. FLECTI) mutari.

QVOD MUTATVR ENIM) sic sup. Nam quodcumque suis mutatum finibus exit, Continuo hoc mors est illius, quod fuit ante.

DENIQVE VT INTEREANT) id est, ita vt tandem intereant.

TAMEN QVARAM) sic habent tres libri manuscrip. vulgati, quares, minus recte. CVR E SAPIENTI, & c.) videmus enim, aetates alias aliam esse prudentiores, vt senectutem adolescentia: homines etiam alios aliam esse sapientiores. homo homini quid praestat? inquit ille. Cicero in Catone. Temeritas est videlicet florentis aetatis, prudentia senectutis.

NEC PRVDENS SIT PVER VLLVS) Cum prudentia versetur in rebus singularibus: res singulares autem vsu cognoscantur: puer autem non possit esse vsu peritus, sed numerus annorum, & longitudo temporis vsu afferat: puer, prudens esse nullo modo potest. Aristot. lib. 6. de morib. ad Nicom.

QVAM FORTIS EQVI VIS) sic loquitur sup. Consimile in cursu possint, ac fortis equi vis. fortis equi vis: id est fortis equus, & c.

TENERASCERE) teneram esse, sic enim interpretatur Nonius Marcellus: atque hunc versum profert. & Diomedes lib. 3. Sic autem Homerus de pueri ingenio & mente, ἀπαλαί φησιν, vt supra retulimus.

NON FUGIENT) Cum libri omnes veteres, & recentiores habent, Confugient, praeter admodum paucos: atque ex hac scriptura docti quidam fecissent, confingent: quo modo habent & nonnulli libri vulgati: ego ad veram lectionem, quasi manu ductus, reposui, Non fugient: quemadmodum supra non minus probabilis, atque adco certa coniectura, ex, non fiet, quod erat corruptum, feci, confiet, ibi, Ad quoque enim sine pernicie confiet eorum, non fugient autem, interpretor, non poterunt negare, neque refutare, vt supra. tum praeterea quod fugimus ante, & c. sic autem necessario legendum est, non, vt vulgo, confingent. Hoc enim significat Lucretius, Non poterunt negare, mentem esse teneram in tenero corpore, verbi causa, mentem pueri bimuli, aut trimuli, non poterunt negare esse teneram, & imbecillam. Quod si iam fit, id est, si verum est mentem esse teneram in corpore tenero, ergo mortalis est. At si legatur, confingent, aut, confugient, vide, obsecro te, lector, quid dicatur, Confugient eo scilicet, vt dicant, mentem tenerascere in corpore tenero. Quare huc confugerent aduersarij, cum hoc maxime negare debeant, cumque hoc vnum Lucretius hoc loco probare & vincere velit, mentem vna cum corpore crescere, & decrescere, quo probato sequatur animum esse mortalem? supra eodem lib. Praeterea gigni pariter cum corpore, & vna Crescere sentimus, & c. Nihil magis, confingent, ferri potest. vteretur enim eo ipso argumento, quo Lucretius eos oppugnat. Mirum est, quosdam homines ita infeliciter esse natos, vt non solum caeci sint in luce clara, verum etiam, cum tales sint, ita se gerant, itaque se venditent, atque ostentent, quasi sint Lyncei. QVOD SI IAM FIT) si mens in corpore tenero tenera est, in valido autem fit valida: ergo anima mutatur: si mutatur, ergo mortalis est.

Quove modo poterit pariter cum corpore quoque Confirmata cupitum aetatis tangere florem Vis animi, nisi erit consors in origine prima? Quidve foras sibi vult membris exire senectis?

An metuit conclusa manere in corpore putri?
 Et domus ætatis spatium ne fessâ vetusto
 Obruat? at non sunt iam immortalis vlla pericla.
 Denique connubia ad Veneris, partusque ferarum.
 Esse animas præstò, deridiculum esse videtur:
 Et spectare immortalis mortalia membra,
 Innumero numero, certarèque præproperanter.
 Inter se, quæ prima, potissimèque insinuetur:
 Si non fortè ita sunt animarum fœdera pacta,
 Vt, quæ prima volans aduenerit, insinuetur.
 Prima, neque inter se contendant viribus hilum,
 Denique in æthere non arbor, non æquore in alto.
 Nubes esse queunt, nec pisces viuere in aruis:
 Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse.
 Certum ac dispositum est, vbi quicquid crescat & insit,
 Sic animi natura nequit sine corpore oriri.
 Sola, neque à neruis, & sanguine longius esse.
 Hoc si posset enim, multo prius ipsa animi vis
 In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
 Posset, & innascei quavis in parte soleret:
 Tandem in eodem homine, atque in eodem vase maneret.
 Quod quoniam in nostro quoque constat corpore certum:
 Dispositumque videtur, vbi esse, & crescere possit
 Seorsum anima, atque animus: tanto magis inficiandum,
 Totum posse extra corpus durare, genique.
 Quare, corpus vbi interit: periisse necesse est.
 Confiteare animam, distractam in corpore toto.
 Quippe etenim mortale æterno iungere, & vnâ
 Consentire putare, & fungi mutua posse,
 Desipere est. quid enim diuersius esse putandum est,
 Aut magis inter se disiunctum, discrepansque,
 Quàm, mortale quod est, immortalis, atque peremni
 Iunctum, in concilio sævas tolerare procillas?

FLOREM) ἀκμή. sic sup. lib. 1. quibus possint aui contingere florem.

QVIDVE FORAS SIBI) id est, aut quid sibi vult, quod anima exit è corpore senectute confecta? SENECTIS?) senio confectis, aut certe affectis, plantis Aulul. quem senecta ætate ludos facias. Lucret. lib. 5. Post vbi equum valide vires ætate senecta, Membraque deficiunt &c. & item sæpe. Sallust. historiar. 4. Omnes, quibus atas senecto corpore, animus militaris erat. ex Prisciano lib. 9. sub extr. & 10. non admodum longe à princip.

AT NON SVNT IAM IMMORTALI) at, si anima est immortalis (inquit) non debet metuere, ne aut ruina domus obruatur, aut quouis alio incommodo afficiatur. non celabo lectorem, ita scriptum esse in codice Bertin. at non sunt iam mortali: vnde suspicatus sum esse legendum, at non sunt iam immortalis, &c. id est, at iam, si anima immortalis est, nulla ei pericula imminet. quæ lectio longè concinnior est. Hæc cum in prima editione scripisssem, Thrasones arripuerunt, suumque fecerunt. ego igitur quod meum est, meo iure repero, ac recuperō. Itaque sic nunc edendum curavi. cum in libris vulgatis legatur, at non sunt immortalis, &c.

DENIQUE CONNVBIA AD VENERIS) quidam libri habent, Si non concubia ad Veneris. SI NON FORTE) εἰ ποτέ est. ridiculum est, inquit, animas, cum sint immortales, ad concubitum, partusque animantium præstò adesse, & certare inter se, quæ prima earum in corpus recens, & modò natū introeat: nisi fortè hæc inter se fœdera inierunt, vt corpora quæque sint primarum aduenientium, atque ita deinde occupantium: quemadmodum vulgò dicere solemus, qui prior sic tempore, eum priore esse iure. DENIQUE IN ÆHERE) hic versus cum duodecim deinceps sequentibus, iteratur lib. 5. non longè à principio.

NON ÆQVORE IN ALTO) aliàs, non æquore falso. vt lib. 5.

VBI QVIDQVID CRESCAT) sic legendum, quidquid, autem, valet, quidque, vt sæpe alibi. ET SANGVINE LONGIVS ESSE) quidam docti legunt etiam hoc loco, longiter esse, vt supra, Non (vt opinor) ea ab leto iam longiter errat. QVOD QVONIAM IN NOSTRO &c.) post vocem, corpore, tolle distinctionem, & lege coniunctim, constat certum, id est, certum est.

GENIQUE) Priscianus lib. 10. gigno, genui: pro quo vetustissimi geno protulerunt. Varro Anabata. sed quòd hæc loca aliquid genuunt, &c. cuius infinitiuum passiuum Lucretius in 3. protulit, geni, &c.

CONSENTIRE) συμφωνία. ET FVNGI MVTVVA) & mutuo pati.

QVID ENIM DIVERSIVS, &c.) sic Aristot. lib. 1. de anima. ἄπιπτον δὲ καὶ τὸ μέγιστον τῶν σώματι μὴ διαίτηρον ἀπολυθῆναι, καὶ ἄπειρον φθικτὸν, εἰ δὲ βῆτον τῶν μὴ μὲν σώματος ἐστὶν, καὶ δὲ τὸ εἶωδὲ τε λέγεται, καὶ πολλοὶ σὼδοκεῖ. id est, cum graue autem & laboriosum est cum corpore animam commistam esse, neque ab eo dissolui posse: tum fugiendum est, si quidem melius est animo non esse cum corpore copulatum, quemadmodum & dici solet, & multis videtur. Sic Arnobius lib. 2. aduersus gentes. id que multis verbis: quæ idcirco prætereo. sed locum mox indicabo.

IN CONCILIO) in cætu. SÆVAS TOLERARE PROCILLAS) sexcentis casibus aduersis iactari. translatio ducta à mari. lege Arnobium aduersus gentes lib. 2. de miseris, atque ærumnis, quas perferunt animæ in corporibus humanis inclusa. ibi. Nisi forte rex mundi idcirco ex se genitas huc animas misit, vt, quæ fuerant apud se Dea, &c.

Præterea, quæcumque manent æterna, necesse est
 Aut quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,
 Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat artas
 Dissociate intus parteis, vt materiai
 Corpora sunt: quorum naturam ostendimus antè.
 Aut ideò durare ætatem posse per omnem,

Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est:
 Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
 Aut ideò, quia nulla loci sit copia circum,
 Quò quasi res possint discedere, dissoluique:
 Sicut summarum summa est æterna: neque extrà
 Quis locus est, quò diffugiat: neque corpora sunt, quæ
 Possint incidere, & valida dissoluere plaga.
 At neque (vti docui) solido cum corpore mentis.
 Natura est: quoniam admistum est in rebus inane.
 (Nec tamen est vt inane) neque autem corpora desunt,
 Ex infinito quæ possint fortè coorta
 Proruere hanc mentis violento turbine molem,
 Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
 Nec porrò natura loci, spatiumque profundi
 Deficit, exspergi quò possit vis animai:
 Aut alia quauis possit vi pulsa perire.
 Haud igitur leti præclusa est ianua menti.

PRÆTEREA QVÆCVMQVE) vtitur eodem fere argumento, & verò
 iisdem versibus lib. 5. ad probandum mundi interitum. Est autem argumentum ab
 enumeratione partium, hoc modo. Quicquid æternum est, aut eò æternum est, quia
 cum solido corpore constet, non possit ab iniuria externa frangi, aut dissolui, ictusque
 omneis contemnat, ac repellat: cuiusmodi sunt corpuscula prima: aut quia sit inta-
 ctum, neque ictus illos in se recipiat: cuiusmodi est inane: aut quia nullus sit locus
 circum, quò res possit dissipari, ac dissolui: qualis est summa summarum, & rerum
 vniuersitas. At animus neque ita solidus est, vt frangi non possit: quia rebus omni-
 bus genitis admistum est inane: neque corpora desunt, quæ vim suam in animi natu-
 ram expromere, eamque conficere possint, cum sit corporea: neque locus deest, quò
 dissipatur, ergo animus non est immortalis.

NEQVE AB ICTV FVNGITVR HILVM) neque quicquam ab ictu
 patitur, sic autem reslitui, manuscriptorum codicum auctoritatem secutus, cum in
 vulgatis legatur, frangitur: in quibusdam etiam, figitur: quod vtrunque mendosum
 est, & ab indoctis deprauatum, qui, quid sibi vellet hoc, fungitur, nescirent. Hoc se-
 cuti sunt Thrasones, & vt suum, ediderunt: aut, ne mentiar, taciti probarunt. quod
 in aliis sexcentis fecerunt. DIFFVGIAT) diffugiat, nempe summa summarum,
 al. diffugiant, & ita vulgò, diffugiant autem, res subint.

QVÆ POSSINT INCIDERE) quæ possint incidere in summam rerum.
 vtitur eodem verbo sup. lib. 2. Incidere è supero leuioribus.

AT NEQVE (VTI DOCVI) remouet nunc & refellit tria illa, quorū vno
 aliquo posito posset esse anima immortalis: quo facto sequitur eam esse mortalem.

PRORVERB HANC) fateor equidem in libris manuscriptis legi, Corruere,
 quemadmodum & in vulgatis. Veruntamen reposui, Proruere. Nam, corruere, ver-
 bum est absolutum, nisi quòd à Plauto videtur vsurpari ἐρρωγῆσθαι in Rudente: ibi
 nec corruere posse aiebas diuitias, & item alibi. Verum non significat in illis locis

euertere, aut percellere, quam verbi significationē hic locus postulat, sed vnà erue-
 re, & colligere, seu συναρπάζειν: vt & apud Varr. lib. 4. de ling. Lat. Corbes ab eo,
 quòd spicas, aliud ve quid contrahant. Apud Catullum autem in carmine ad Man-
 lium, vbi vulgò legitur, corruerit, legendum, torruerit. Nam mihi quam deditur du-
 plex Amathuntia curam, Scitis, & in quo me torruerit genere, quod mihi indicant
 non ita pridem Adr. Turnebus, cum antea suspicatus essem legendum, exercuerit.
 Proruere igitur hoc loco reposui, Lucretij sententiam secutus: quod significat longè
 latèque percellere, & peruertere, vt apud Horat. oda 35. lib. 1. Iniuroso ne pede
 proruas stantem columnam. EXSPERGI) foras dissipari, & dissipari.

HAVD IGITVR LETI, & c.) id est non igitur mens immortalis est. Arno-
 bius lib. 2. aduersus gentes. omnis enim passio, leti atque interitus ianua est, ad mor-
 tem ducens via, & inenitabilem rebus afferens functionem. Idem eod. lib. Rursus
 verò si animæ leti adent ianuas (Epicuri vt sententia definitur) nec sic causa est com-
 petens, cur expeti philosophia debeat.

Quòd si forte ideò magis immortalis habenda est,
 Quòd letalibus ab rebus munita tenetur:
 Aut quia non veniunt omnino aliena salutis:
 Aut quia, quæ veniunt, aliqua ratione recedunt,
 Pulsa prius, quàm, quid noceant, sentire queamus:
 Scilicet à vera longè ratione remotum est.
 Præter enim quàm quòd morbis tum corporis ægrit,
 Aduenit id, quod eam de rebus sæpe futuris
 Macerat, inque metu malè habet, curisque fatigat:
 Præteritisque admissa annis peccata remordent.
 Adde furorem animi proprium, atque obliuia rerum:
 Adde quòd in nigras lethargi mergitur vndas.
 Nil igitur mors est, ad nos neque pertinet hilum,
 Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
 Et velut anteacto nil tempore sensimus ægri,
 Ad configendum venientibus vndique Pænis,
 Omnia eum belli trepido concussa tumultu
 Horrida contremuere sub altis ætheris auris:
 In dubiòque fuit, sub vtrorum regna cadendum.
 Omnibus humanis esset, terraque, marique:
 Sic, vbi non erimus: cum corporis, atque animai
 Discidium fuerit, quibus è sumus vniter apti:
 Scilicet haud nobis quidquam, qui non erimus tuta,
 Accidere omnino poterit, sensumque mouere:
 Non, si terra mari miscbitur, & mare cælo.
 Et, si iam nostro sentit de corpore, postquam
 Distracta est animi natura, animæque potestas:

Nil tamen hoc ad nos, qui cœtu, coniugioque
 Corporis, atque animæ consistimus vniter apti.
 Nec, si materiam nostram conlegerit ætas
 Post obitum, rursūque redegerit, vt sita nunc est:
 Atque iterum nobis fuerint data lumina vitæ,
 Pertineat quidquam tamen ad nos id quoque factum,
 Interrupta semel quom sit repetentia nostra.
 Et nunc nil ad nos de nobis attinet, antè
 Qui fuimus: nec iam de illis nos afficit angor,
 Quos de materia nostra noua proferet ætas.

QVOD SI FORTE IDEO M.) *ἀποδοξοεῖ: quæ occupat, quod dici poterat pro anima immortalitate, nempe eam à rebus letalibus, & mortiferis esse tutam, vel quia incommoda illa non sint prorsus à salute aliena, vel quia quæ ei eueniunt incommoda & noxia, prius repellantur, quàm, quid noceant, sentire possit. Ad igitur totum vna, eademque opera remouet, ac refellit, probatque esse falsum, cum à morbis corporis, quibus ipsa quoque laborat, tum ex ipsius animi propriis, dum & futurorum metu cruciatur, & præteritorum dolore, ac mærore, & ceteris affectibus contabescit. legendum autem est ita, vt excudendum curauit: letalibus ab rebus munita: id est tuta ab ea parte, quæ res letales eam lædere & perimere possent: non, vt vulgò, vitalibus ab rebus. Sic enim loquuntur Latini, à periculo tutus, à frigore, ab iniuria celi, & similibus munitus.*

AVT QVIA NON VENIUNT, & c.) *hic versus cum duobus deinceps sequentibus, fuerant turpiter, & sedè suo ordine, & loco moti. eos autem in suum ordinem & locum restitui, à codicibus manuscr. adiutus: nempe post versum, Quod letalibus & c. & ante versum, scilicet à vera longè, & c. hoc enim ordine, & sic legébatur in omnibus libris, Quod vitalibus, & c. Scilicet à vera longè & c. Aut quia non veniunt & c. Aut quia quæ veniunt & c. Pulsà prius & c. Præter enim quæ & c. Ego tamen velim versus, Aut quia non veniunt & c. legi post hos duos, Aut quia quæ veniunt, & c. Pulsà prius & c. Hæc omnia dissimularunt βέλτεροι homines. Refellit autem (vt dixi) negatq; duas illas rationes, quæ possent valere ad confirmandam animi immortalitatem: quarum hæc prima est: ea, quæ animo letalia sunt, non accidere animo prorsus aliena à salute. altera est: ea, quæ letalia ei eueniunt, prius ab eo repulsa recedere, quàm damnum sentiatur.*

ALIENA SALVTIS) *vel sic legendum: nam ita scriptum reperi in duobus libr. calamo exaratis: vel aliena salute alienum salutis autem, vsitatum loquendi genus est Latinis, & alienum salute, & alienum à salute. Legitur autem mendosè in vulgatis, plena salutis. PRÆTER ENIM QVAM QVOD MORBIS VNA CORPORIS EGRI, hunc versum misere laceratum in libris vulgatis, restitui ex vestigiis antiquorum codicum: quorum in alius legitur, cum corporis ægrit: in alius, cum corpore ægrè st. quod autem ad principium versus attinet, cum in vulgatis quidem, & duobus manuscr. ita legatur: Præter enim quàm quod morbi est, (quæ scriptura sine dubio mendosa est:) in alius autem duobus partim ita: Præter enim quàm tam: partim ita, Præter enim quod quàm morbi st: neque hoc sine litura: ego sic reposui, Præter enim quàm quod morbi tum corporis ægrit: id est, præ-*

terquam enim quod tum morbis corporis ægra est seu ægroat. Ex hoc, ægrit, scilicet, quod non intellexerunt arrogantissimi Thrasones, declaratum postea à docto quodam viro, factum est, ægroat. Sic autem edidi iam tum cum prodijt editio secunda, nam in prima sic scripseram. Præter enim quod tum morbi st, cum corpori ægrè st. eamque scripturam paulum immutatã simius ille sibi adscripsit, & secutus est, vt suam. quam semel iam à me in secunda editione repudiatã, ac reiectam, iterum hinc improbo: & alteram illam, Præter enim, quàm quod morbis tum corporis ægrit, amplector, præsertim ab Adrian. Turnebo eodem tempore approbatam: cum ei idem, quod mihi, paucis antè mensibus, quàm è vita decederet, venisset in mentem. Non dissimulabo tamen, Zoilum istam hanc secundam scripturam in animaduersis probasse. à Turnebo, & à me in secunda editione admonitum.

PRÆTERITISQVE ADMISSA ANNIS P. R.) *Cum in duobus codicibus manuscr. Præteritisque admissa manis, scriptum reperissem: lectio autem vulgata, Præteritisque admissa malis peccata, & c. non dico mihi, sed viris doctissimis, non ferenda videretur: ego coniectura ductus, & scripturæ veteris vestigia secutus, sic restitui: Præteritisque admissa annis peccata remordent. quæ lectio sine dubio recta, & germana Lucretiana est. Nam quod alij libri manuscr. habent, Præteritisque malè admissis peccata, & c. hæc quoque deprauata est. Cum hæc ita edenda curassem in duabus iam editionibus, Zoilus meus, sibi hoc totum vindicauit, hoc tantum immutans à mea emendatione, quod anis, pro annis posuit, quasi verò ignorarem, veteres dixisse, anis & anellus, pro ijs, quæ hodie vsurpamus, annis, & annellus. sic solent fures.*

NIL IGITUR MORS EST, AD NOS NEQVE, & c.) *concludit nunc ex eo, quod anima sit mortalis, quod probare conatus est, mortem nihil esse, nihilque ad nos pertinere: quæ de re sic Epicurus apud Laërtium. τὴν ἐπιπέθε δὲ ἐαυτῶν ἐπι τοῦ νομίζεσθαι μὲν δὲν τῶν ἐμῶν ἐστὶ τὴν θάνατον ἐπεὶ τὰν ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἐν αἰσθησί. εἴρηται δὲ ὅτι αἰσθητικὸς ὁ θάνατος: ὁ δὲ θάνατος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ μὲν δὲν τῶν ἐμῶν τῶν θάνατον. Απλάστων γὰρ ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς ἔμπροσθεν, οὐκ ἀπὸ τῶν τῶν ἐμῶν ἀλλὰ τῶν ἀθανάτων ἀφελομένη πύθος, & c. id est assuefac teipsum ei cogitationi, vt putes mortem nihil ad nos pertinere. Nam omne bonum & malum in sensu est. Mors autem, sensus priuatio est: ex quo recta opinio, & notitia nascitur, mortem nihil ad nos pertinere. Dat enim eius mortalitatis, quæ vitæ est particeps, fruendæ facultatem, non infinitum tempus adiiciens, sed immortalitatis desiderium auferens. Idem apud Plutarch. libro, ὅτι οὐδὲ ζωὴν ἡδέως καὶ ἐπικουρον. βέλτερον πρὸς ἐν τῶν βίῳ μὲν τὸν βίον ὀφθαλμοῖς, & κηπέται. τὸ γὰρ λυθὲν αἰσθητικὸν τὸ αἰσθητικῶν, οὐδὲν τῶν ἐμῶν. id est, Tū ne melius quippiam iis, quæ sunt in vita, post vitam tibi cogitatione depingis? magnopere falleris. Nam quod dissolutum est, sensu caret. quod autem sensu caret, nihil ad nos. Ad eandem sententiã pertinet Græcum illud epigramma Τὸν θάνατον τί φοβῆσθαι, τὸν ἴσον χάρις ἔμετρεα, τὸν παύοντα νόσους, καὶ πένις ὀδύνας; Μοῦνος ἀπαξ θνητὸς ὄψαται, οὐδὲ πρὸς αὐτῶν εἶδεν τις θνητῶν δευτέρον ἐρχόμενον. Αἱ δὲ νόσοι πολλὰς, καὶ πικρὰς ἀλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἐρχόμενα θνητῶν, καὶ μεταβαλλόμενα. id est, (vt quidem ego ludibundus verti.) Quid mortem horretis, causam, matremque quietis? Pellentem morbos, pauperiemque grauem? Sola ad mortales semel aduenit illa, neque vquam aduenientem iterum cernere quis potuit. At multi & varij hinc illinc inuadere pergunt Nunc hunc, illum nunc morbi: alij, atque alij.*

ET VELVT ANTEACTO) *Ad hunc locum illustrandum pertinent illa:*

M. Tull. lib. 1. Tuscul. Qui enim satis viderit, id quod est luce clarius, animo & corpore consumto, totoque animante delecto, & factio interitu vniuerso, illud animal, quod fuerit, factum esse nihil: is plane perspiciet, inter Hippocentaurum, qui numquam fuerit, & regem Agamemnonem, nihil interesse: nec plura nunc facere M. Camillum hoc ciuile bellum, quam illo viuo ego fecerim Romam captam, & c. Idem ibidem paucis post versibus. Natura verò sic se habet, vt, quo modo initium nobis rerum omnium ortus noster afferat, sic exitum mors: quæ, vt nihil pertinuit ad nos ante ortum, sic nihil post mortem pertinebit. in quo quid potest esse mali, cum mors nec ad viuos pertineat, nec ad mortuos? alteri nulli sunt, alteros non attingit.

OMNIA CVM BELLI TR. CONC. TVM. HERR. CONTR.) sic Arnobius lib. 7 Hannibalem illum Pœnum, hostem potètem ac validum, sub quo anceps & dubia res Rom. contremuit, & magnitudo trepidauit, & c.

IN DVBLIOQUE FVIT, SVB VTRORVM REGNA) nihil ferè discrepabat hoc loco libri manuscripti à vulgatis: qui sine dubio corrupti sunt, cum sic habeant, An dubioque fuere vtrorum ad regna cadendum, & c. itaque meum institutum, ne quid mutarem, nisi ex auctoritate veterum codicum, tenere hic non potui: sed sic excudendum curavi, In dubioque fuit, sub vtrorum regna cadendum omnibus, & c. id est & dubium seu incertum fuit, sub vtrorum imperium casuri essent omnes homines, Karthaginensium ne, an Romanorum. hæc enim scriptura multo facilius, & planior est, nam primum ita alibi loquitur: In dubio fuit, pro dubium fuit, infra eodem libro, in extremo, Posteraque, in dubio est, fortunam quam vebat etas, deinde Plaur. Trinum. In ambiguo st etiam nunc quid de hac re fiat: Deinde cadere sub imperium, regnum, & leges, & similia, vtitiora sunt, quam ad imperium, & c. vt idem libro quinto, quo magis ipsum sponte sua cecidit sub leges, arctaque iura. M. Tull. oratione pro Fonteio, multoque eius sudore sub populi Rom. imperium, diuisionemque ceciderunt. Arnobius lib. 7. auctos imperij finis, innumerat q; prouincias sub leges vestri cecidisse dominatus. Iterum M. Tull. accus. lib. 5. numquam te sub legum, & iudiciorum potestate casurum esse putasti? Recepta autem & vulgata scriptura durior, & quæ non videtur aliter explicari posse, quam si verbum, fuere, referatur ad illud, quod antecedit, omnia, hoc modo. & cum omnia fuere in dubio ad vtrorum regna cadendum esset omnibus hominibus terra, & mari, id est in vtrorum seu sub vtrorum regna omnes homines necessariò casuri essent. Nam cadere ad regna, loquendi genus est insolens & inusitatum. Quod sequuntur tamen & probant Thrasiones. Sed hoc malo, quam eos rectam scripturam, quam reperi, sibi assumere, vt consueverunt. Neque hoc eis fuit satis. Sed versus ineptissimum finxerunt, Lucretioque affinxerunt: In dubioque fueret, vtrorum ad regna cadendum. Nonne hoc portentum est, non versus?

SIC, VBI NON ERIMVS) sic, vbi non erimus, id est cum animus à corpore sciunctus erit, ex quibus constamus, & vnum quiddam effecti sumus: scilicet haud nobis quicquam, & c.

QVIBVS E SVMVS VNITER APTI) id est ex quibus conflati & coagmentati sumus. corrupti erant hoc loco vulgati codices, in quibus legitur: quibus hæsimus, pro, quibus è sumus: quæ scriptura sine ulla litura reperiuntur in libris manuscr. VNITER) agnoscit hoc aduerbium Carifius.

SCILICET HAUD NOBIS, & c.) hic versus pertinet ad illa superiora: Sic, vbi non erimus, & cum animus à corpore dissocius ac diuisus fuerit, ex quibus sumus

sumus vnum quiddam facti: scilicet haud nobis quicquam accidere omnino poterit neque commodi, neque incommodi. versus autem illum, Nam si materiam, & c. qui alieno loco fuerat inculcatus, neque hic reperitur in libris manuscripti, sustuli.

QVI NON ERIMVS) sic habent libri manuscrip. non, vt vulgati, cum non erimus. nam particula, tum, refertur ad partic. vbi, supra: sic vbi, & c.

NON SI TERRA) non poterit (inquam) nobis quicquam accidere, ne si terra quidem mari misceatur, & mare celo. hunc versus imitatus, atq; aded mutatus est Iuuenalis saty. 2. Quis celum terræ non misceat, & mare celo?

QVI COETV, CONIVGIOQVE) sic habent aliquot lib. manuscripti: alij, qui comitu, alij, qui coitu. cætus autem idem valet, quod coitus, mutato i. in e.

ET SI IAM NOSTRO) id est & si iam demus, animam, posteaquam distracta & diuisa est à corpore, sentire de nostro corpore: id est ex eo corpore, cum quo iuncta fuit, sensum quendam contraxisset: tamen nihil hoc ad nos pertinet: qui constamus ex animo & corpore.

NEC SI MATERIAM, & c.) hoc dicit, nec, si post obitum nostrum, ex eadem materia, ex qua constamus, alius homo nascatur, ita vt videamur quodammodo reuixisse: non (inquam) hoc factum quicquam ad nos pertineat, cum semel repetentia nostra fuerit interrupta. MATERIAM NOSTRAM) quidam lib. habent, nostri. PERTINEAT) sume copulationem negantem, nec, vt sit hic Lucretij sensus, & si hoc fiat, non pertineat quicquam ad nos id factum.

REPETENTIA NOSTRA) sic curavi excudendum, fretus auctoritate lib. manuscr. nam vulgati, alij habent repentia nostra, alij repentia nobis, alij retinentia nostra. repetentiam autem interpretor ἀπαμνηστικὴν, & recordationem, & retinentiam quandam, vt supra lib. eodem. Omnis vtratarum exciderit retinentia rerum. Nota autem est viri usq; nominis origo. Nam vt à retinendo, retinentia: sic à repetendo repetentia dicta est. iam repetere memoria, & retinere, Latinis sunt vtitata. voce, repetentia, vtitur lib. 2. Arnob. Cum multo facilius sit credere, discere illam quod nesciat, quam obliuam quod paullo ante sciebat: & oppositu corporis amitti repetentiam priorum, quem locum supra retulimus. Idem aliquando post. Quod enim rebus ingressus priorum repetentiam detrahit, id intra se gesta irrecordabili debet obliuione deperdere. Quod si quis malet legi, repentia, vt habent etiam nonnulli scripti manu, interpretabor tacitam quandam & sensim progredientem viuendi astiduitatem, vel simpliciter, itionem, siue ingressionem, siue incessum, siue cursum vitæ, vt sit translatio à reptilibus. licet etiam legere, retinentia nostri, eodem sensu.

Omnino repetentia mihi magis placet, quam repentia. atque hanc scripturam confirmat versus ab hoc nonus, infra. Nec memori tamen id quimus reprehendere mentes: & auctor vocabularij Latinogræci, in quo scriptum est, repetentia, ἐπιμνήσκω. Veruntamen iudicet lector. ET NVNC NIL AD NOS, & c.) id est & neque nunc de iis solliciti sumus, qui fuerunt iidem ipsi, qui nunc sumus: neque rursus de iis laboramus, aut eorum incommodis angimur, qui de materia nostra creabuntur. ANTE QVI FVIMVS) qui fuimus antea alij nos, verbi gratia, finge, me abhinc mille annos fuisse & vixisse. illius temporis nullus ad me sensus peruenit, qui nunc viuo: neque rursus, si casus ita ferat, vt post sexcentos annos alius Lambinus ex mea materia nascatur, id ad me quicquam nunc pertinet, aut me ulla voluptate, vel molestia afficit, si Lambino illi futuro fortuna propitia, & benigna, vel seua, & maligna futura est.

Nam quom respicias immensi temporis omne
 Præteritum spatium, tum motus materiai
 Multimodi quàm sint: facile hoc adcredere possis,
 Semina sæpe in eodem, ut nunc sunt, ordine posita:
 Nec memori tamen id quimus reprehendere mente.
 Inter enim iecta st vitai pausa, vagæque
 Deerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
 Debet enim, miserè quoi fortè, ægréque futurum est,
 Ipse quoque esse in eo tum tempore, quom malè possit
 Accidere. at quoniam mors eximit im, prohibétque,
 Illum, quoi possint incommoda conciliari
 Hæc eadem, in quibus & nunc nos sumus, antè fuisse:
 Scire licet, nobis nihil esse in morte timendum:
 Nec miserum fieri, qui non est, posse: neque hilum
 Differre, an nullo fuerit iam tempore natus,
 Mortalem vitam mors quoi immortalis ademit.
 Proinde vbi se videas hominem indignarier ipsum,
 Post mortem fore, ut aut putrescat corpore posto,
 Aut flammis interfiat malisve ferarum:
 Scire licet, non sincerum sonere: atque subesse
 Cæcum aliquem cordi stimulum: quamuis neget ipse
 Credere se quemquam sibi sensum in morte futurum.
 Non (ut opinor) enim dat, quod promittit, abunde:
 Nec radicitus è vita se tollit, & eicit:
 Sed facit esse sui quiddam super inscius ipse.
 Viuus enim sibi quom proponit quisque, futurum,
 Corpus vti volucres lacerent in morte, feræq:
 Ipse sui miseret: neque enim se vindicat hilum,
 Nec remouet fati à proiecto corpore: & illud
 Se fingit, sensuque suo contaminat adstans.
 Hinc indignatur se mortalem esse creatum:
 Nec videt, in vera nullum fore morte alium se,
 Qui possit viuus sibi se lugere peremtum,
 Stansque iacentem: nec lacerari, v'ive dolere.
 Nam si in morte malum st, malis, morfuque ferarum
 Tractari: non inuenio quî non sit acerbum,
 Ignibus impositum calidis torrescere flammis:
 Aut in melle situm suffocari, atque rigete
 Frigore, cum in summo gelidi cubat æquore saxi:

Virgeri ve supernè obtritum pondere terræ.

NAM CVM RESPICIAS) ad dno qd est. poterat enim quispiam ita di-
 cere: qui fieri potest, ut alius ego vel multis antè sæculis fuerit, vel multis post sæcu-
 lis nascatur ex eadem materia? hinc igitur respondet, non esse incredibile, si retro spe-
 etemus præteriti temporis spatium immensum, & si consideremus materiai motus
 varios, & multiplicis, primordia rerum, ex quibus constat hodie homo aliquis sin-
 gularis, eodem ordine & olim posita fuisse, quo nunc sunt ordine collocata: & post-
 hac eodem collocatum iri. negabit tamen infra, etiam si hoc detur, eundem, qui nunc
 sit, aut olim fuisse, aut posthac futurum: quia scilicet vitæ interruptio facta sit per
 mortem. REPRENDERE MENTE) sic habent lib. manuscrip. vulgati au-
 tem deprehendere mente vitiose.

INTER ENIM IECTA ST VITAI) id est vitæ interruptio facta est.
 pausa, id est quies, & cessatio quædam. vitur eodem verbo infra hoc libro, Frigida
 quem semel est vitæ pausa secuta. & sup. lib. 2. nec dare pausam Principis, & c.

DEERRARVNT) vitur eodem verbo Virgil. Melibæo. Vir gregis ipse caper
 deerrauerat: & auctor ad Herenn. si non deerrabimus ab eo, quod cepimus expo-
 nere. & Plautus Menæch. Inter homines me deerrare, atque inde auehi.

DEBET ENIM, MISERE QVOI FORTE, & c.) sic habet liber Va-
 ricanus, neque admodum ab hac scriptura ceteri discrepant, nisi quod Bertinianus,
 & Mémianus habent: Debet enim misere cum forte, ægréque futurum est. Est autè hæc
 sententia, is, cui forte miserè, ægréque futurum est: id est is, qui forte miser, & æger est
 futurus, debet eo esse tempore, quo tempore ei male accidere possit. alioqui non po-
 terit esse miser. At homo mortuus, desit esse: ergo nullo modo miser esse potest, nullâ-
 que in eum miseria cadit. hæc eadem disputantur, & demonstrantur à M. Tullio
 libro 1. quæst. Tuscul.

AT QVONIAM MORS EXIMIT IM, id est at quoniã mors eripit
 & liberat eum, ne possit miser esse, & c. im pro eum dictum esse à veteribus testantur
 Pomp. Festus, & Carisius, & ceteri. Quod autem libri manuscripti habent, esse, il-
 lud esse factum est, ex em, vel im: quod vtrunque idem valet, quod eum. nam cum
 à librario scriptum esset ex, pro im, factum est postea, is. deinde ab eo, qui corrigere ge-
 saret, repositum est, esse: atque ita hic locus de prauitate est ignoratione linguæ Latine
 antiquæ. sic autem usurpat verbum eximendi Plaut. Epidico. Ita non omnes pote-
 runt ex cruciatu eximere Epidicum.

PROHIBETQVE, ILLVM, QVOI POSSINT, & c.) id est, & quia
 mors prohibet, ne ille, cui hæc eadem incommoda, quibus nos conflictamur, vel in
 quibus versamur, euenire possint, id est qui viuat: antè fuerit, scire licet, & c. Vide-
 tur hic locus pugnare cum iis, quæ supra dixit, ex materia alicuius hominis alium
 hominem multis post sæculis nasci posse, qui sit quodam modo idem alter. respon-
 deo, hoc quidem supra dictum esse: sed non ea mente, eâ ve gratia, ut asseneret,
 eum, qui ex materia mei, verbi gratia, multis post vel sæculis, vel annis nasceretur,
 fore alterum me: sed ut ostenderet, etiã si id fieret, nihil hoc tamè neq: ad eum, qui antè
 vixisset, eius, qui postea ex eadè materia exstitit, esset, casus: neq: ad eum, qui postea
 ex eadè materia costatus, victurus esset, eius, qui antè vixisset, incommoda pertinere.

IN QVIBVS ET NVNC NOS SVMVS) secutus olim fueram hoc
 loco libras vulgatas, in eo quod habent vocem, ægris in eo quod habent nunc, ante

verbum, sumus, manuscriptos: in quibus partim ita scriptum est, quibus & nunc nos sumus, partim ita, quibus è nunc nos sumus. atque ita edideram, quibus nunc ægri sumus, ante f. sententia aperta. nunc minus longè à scriptura antiqua discedens, à qua abest vox ægri, sic edendum curavi, hæc eadem, in quibus & nunc nos sumus, ante f. sententia non minus perspicua: neque sermone minus vsitato. Sic enim loquuntur Latini, esse, seu versari in incommodu, in malis, & simil. Si cui autem magis placet primæ editionis scriptura: hæc eius ratio est. Pronomen, nos, adiectum esse putabam ab iis, qui versum perficere voluerint, mutilatum, voce, ægri, lacerata, & corrupta. Licere tamen existimabam etiam sic legere, quibus ægri nos sumus, vel sic, quibus nos ægri sumus. Quod autem quidam retinent scripturam antiquam, quibus è nunc nos sumus, eamque interpretantur hoc modo: è quibus nos nunc sumus, id est constamus, valde falluntur. quomodo enim costare possumus ex incommodis? Nam relatiuum, quibus, refert vocem, incommoda, quæ antecedit.

MORTALEM VITAM MORS QVOI) mortem immortalem dixit, quia ex veterum illorum sententia, qui mortuus est, reuiuiscit numquam. Sic quidam apud Athenæum: *θάνατος ἀθάνατος*. & Catull. Soles occidere, & redire possunt: Nobis, cum semel occidit breuis lux, Nox est perpetua vna dormiēda. & ita Horat. od. 7 lib. 4. Damna tamē celeres reparat cælestia lunæ. Nos, vbi decidimus, & c. deinde sequitur, Cum semel occideris, & de te splendida Minos fecerit arbitria, & c.

PROINDE VBI SE VIDEAS HOMINEM INDIGNARIER IPSVM, & c.) Huc versum cum eo, qui deinceps sequitur, sic explico: proinde vbi videas hominem indignari, seu indignè ferre, quod futurum sit post mortem, vt aut putrescat, & c. Sed, miserari, legendum arbitror, non, indignari, idque ex vestigijs obscuris scripturæ veteris, duriusculum enim videtur ita loqui: hominē seipsum indignari, fore, vt & c. miserari. verò seipsum, probatum loquendi genus, pro seipsum miserum queri, & dicere.

CORPORE POSTO) corpore humato, & in fossa condito.

AUT FLAMMIS INTERFIAT) interficiat, pro interficiatur: id est conficiatur, absumatur, nempe in rogam impositus. Sic supra eodem libro, confiet, posuit, pro conficietur. Id quoque enim sine pernicie confiet eorum.

MALISVE FERARVM) aut malis ferarum laceretur: videlicet proiectus inhumatus, atque insepultus. huc pertinet illud Diogenis, qui cum se proiici iussisset inhumatum, tum amici, volucribusne & feris? Minimè verò (inquit) sed hacillum prope me, quo abigam, ponitote. Qui poteris? inquit illi: non enim senties. Quid igitur (inquit ille) mihi ferarum laniatus oberit, nihil sentientis?

NON SINCERVM SONERE) sonere, antiquè pro sonare. notat Nonius, produciq; testem versum illum, qui est supra, Caligare oculos, sonere aureis, & c.

ABVNDE) libri nonnulli manuscripti pro, abundè, quod est in vulg. habent, & vnde, alij, & inde, de quibus scripturis nondum dubitari desij. Quidam docti, & vnde, probant, & interpretantur hoc modo, non dat quod promittit, & vnde promittit, id est, non dat ex animo. ET EICIT) eicit, pro, eicit. eicit, autem disyllabum est, vt reice apud Virgil. Menalca, Tityre pascentis à flumine reice capellas. & iterum eicit apud Lucret. lib. 4. Eicit enim sulci recta regione, viaque vomerem. Verumtamen alij volunt esse proceleumaticum pro dactylo, vt Genua labant. Quemadmodum autem in verbis, eicit, & reice, alterum i sublatum est: item fit in voce reicula, quæ voce videtur Cato, & Varro de re pecuaria, Suntq; reicula oues.

quas pastor reiecit ac remouet de toto grege. SED FACIT ESSE, & c.) coniunge verbū, esse, cum præpositione, super, vt sit, esse super, pro, superesse. Quidam legunt: Sed facit ipse sui quiddam super inscius esse: quæ scriptura esset facilior quidam illa, verumtamen nihil mutandum censeo.

CORPVVS VTI VOLVCRES, & c.) vt, qui iacent insepulti: quales illi apud Homer. *ἀπὸ τοῦ δὲ θύρα πύχων ἔσονται πᾶσι*.

IPSE SVI MISERET) nihil mutare ausus sum: quamuis legendum existimem: Ipse sui miseretur, nec se diuidit hilum, vel sic potius, ipse sui miseretur, nec se vindicat hilum, & c. Testantur enim Festus & Priscianus antiquos vsurpasse, misereat, res, pro, misereor, ris, & quidem ita Plautus in Trinumo: caue tui alius misereat, ne hoc quidem lectorem celabo, cum in Italia essem, incidisse in manus meas librum typis impressum, qui fuerat Iouiani Pontani: in quo erat emendatum, aut certe adscriptum ipsius manu: Ipse sibi miser est.

NEQVE ENIM SE VINDICAT HILVM) sequi volueram initio libros vulgatos, qui habent, se diuidit hilum. Sed cum animaduertissem, in manuscriptis alius ita legi, neque enim se vidit hilum: in alius, vidit illum, planè mendose, sed vnde tamen vera scriptura elici & restitui possit: sic existimaui esse reponendum, neque enim se vindicat hilum, seu potius, nec se vindicat hilum, & c. vt prior pars vers. sic legatur, ipse sui miseretur. Quidam tamen, vindicet, legi malunt, antiq̄ pro, vindicat: quod vsurpatum est à X. viris in duodecim tab.

ET ILLVD SE FINGIT) & fingit se esse illud corpus, quod iacet mortuum & insepultum. SENSQVE SVO) & corpus ex sanguine & inanimū, & sensus expers, sensu contaminat, se adstantem faciens. cōtaminare autem videtur corpus suum sensu, quia dum ei tribuit sensum, sui miseretur, & horret ferarum atque auium morsus: quod non faceret, si corpus exanimū omni sensu carere sibi persuasum haberet. NEC VIDET, IN VERA) nec videt, exempli gratia, Dionysius Lambinus, qui indignatur se mortalem esse natum, suamque conditionem deplorat, non videt (inquam) in vera morte nullum alium fore Dionysium Lambinum, qui viuus & stans possit se mortuum, & iacentem lugere, & c.

QUI POSSIT VIVVS, & c.) ordo & sententia verborum est, qui viuus possit sibi lugere se esse peremptum, nec qui possit dolere se à feris, aut aubus lacerari, aut flammis cremari, sibi, dandi casus est, ornatus causa positus: vt ibi, suo sibi hunc iugulo gladio Sic autem legendum, vt edia, non, vt in alijs libris omnibus scriptum & impressum est, nec lacerari, vnde dolore. NAM SI IN MORTE, & c.) Hæc ad id pertinet, quod proxime addidit, vnde. poterat enim aliquis dicere: lacerari à feris malum est: sed comburi rogo impositum, non est æquè acerbū, aut omnino non est acerbū. ad hoc sic respondet, dixi lacerari, vnde, quasi sint similia. Nam si malum est in morte maxillis ferarum diripi, & dilacerari: non video quomodo non sit etiam molestum & asperum, in rogam impositum flammis torreri, aut alijs sepulturæ generibus, quæ summo studio ab hominibus procurantur & expectantur, affici. JGNIB. IMPOS. CAL. TORR. FL.) comburi. Quo more vsi sunt Romani, & ante eos Græci, atque etiam Barbari. Homer. *ἰν ἄ, ἀειδὲ πῦρ* id est, semper autem crebri mortuorum rogi, seu acerua comburebantur. Ad quem locū notat Eustathius, hæc cōsuetudine vsos esse veteres, vt ostenderent, partim hominis diuinam, igni, tamquam vehiculū, sublatam, locū cælestem petere: terrestrem verò in terra manere: partim consumitam, & in cineres

uus, quem alloquitur: *Ridiculum, & stolidum hominem: qui non intelligat, hoc ipsum fingi esse miserabile, eum, qui olim viuus solebat esse sibi, suisque praesidio, nunc mortuum esse, neque posthac fore neque sibi, neque suis vilem, aut salutarem. Sed quid cum talibus belluis disputo? valeant cum suis versibus Diphilius. Nam, si diis placet, hunc versum Diphilium in locum germani Lucretiani substituit grauis auctor. Non poteris factis florentibus esse tuus. Quis non admiretur hominis acumen? Ne hoc quidem loquendi genus, esse sibi, aut alicui alteri praesidio, ei nouum, aut inauditum est, qui bonos scriptores manib. terit, oculisque legit. vsurpauit iterum Lucretius supra lib. 2. ibi. Praesidioque parent, decorique parentibus esse.*

MISERO MISER) quattuor libri manuscr. habent, misero misere, quam scripturam si recipimus, haec verba erunt coniungenda cum sequentibus hoc modo, Vna dies infesta tibi misero omnia miserè ademit tot praemia vitæ.

NEC TIBI EARVM, &c.) qui non desiderat auem, non videtur careere. Sed videtur ita loqui debuisse, nec tibi earum iam rerum desiderium super insidabit vnà, si versum pateretur. Itaque docti quidam ita legendum existimant, nec tibi earum iam rerum desiderium super incidet vnà, alij sic, iam rerum desiderium insidet super vnà, vt sit à verbo, insido. Verum tamen nihil mutare ausim.

TV QVIDEM, VT ES LETO SOPITVS,) sic habent libri manuscripti, & ita legi debet, non, vt est in vulgatis, lecto. leto sopitus autem, id est, mortuus. CINEFACTVM) id est in cinerem versum, & dissolutum. sic Nonius, qui hunc versum profert, hoc autem dixit homo Romanus ex consuetudine Romanorum: qui mortuos comburebant. M. Tull. epistol. lib. XV. Nos hic D. Syllam patrem mortuum habebamus, alij à latronibus, alij cruditate dicebant. populus non curabat. combustum esse constabat. Atq; hanc tamen consuetudinem, à Græcis, aut Barbaris sumserant, vt ex iis, quæ supra diximus, non longè, intelligere licet.

BVSTO) bustum (inquit Festus) proprie dicitur locus, in quo mortuus est combustus, & sepultus, & c. idem ibid. sed modo busta, sepulcra vocamus.

DE FLBIMVS) libri manuscripti habent, defleuimus, quod eò annotaui, vt sæpe admoneam lectorem u. pro b. & contra b, pro u. in membranæ calamo exactis interdum scriptum reperiri.

ET INVMBRANT ORA CORONIS) & capitibus imponunt coronas è floribus: quod erat vsitatum veteribus illis Græcis, & Latinis, vt & ex vtrisque scriptoribus intelligere licet, & nos in comment. Horatianis, aliquot exemplis collectus, ostendimus. BREVIS EST HIC FRVCTVS HOM. IAM FVERIT) μῦθος eorum, quæ dicere solent homines in poculis. sic Apollonides lib. 2. Epigramm. Græc. Εὐεὶδ' ὅτ' ἔπι ποταμοῖσι, πολλὴ χροῖος ἀλλά γ' ἐπίπρω, Ἡ πλιν κροτῶν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων. id est Tempus erit longum, quo non potabimus: eia Corripit en nobis tempora canities. Plaut. Bacchid. Non tibi venit in mentem, amabo: si dum viuas, tibi bene facias, iam pol id quidem esse haud perlonginquom? neque si hoc hodie amiseris, pōst in morte id euenturum vniquam? homillis autem excudendum curauit, non homullis, vt habent libri vulgati. nam diminutiuum nomen ab, homine, est homulus: deinde ab homulo, homululus, & homillus.

ATQVE ARIDA TERRA) sic habent duo cod. manuscr. Faern. & Tertianus. reliqui duo: arida terra: nonnulli vulgati, arida torrat: mendose. Nam omnino legendum, arida terra, vt edidi: non, torrat, neque torreat.

AVT ALIE, QVOIVS DESIDERIVM INSIDEAT RES) duo cod. ma-

cod. manuscr. habent, Aut alie c. d. inf. res. quo modo olim excudendum curauit: neque nunc muto factum. Memmianus autem, Vaticanus, & Bertinian. rei, non male. Licet etiã legere, re. Alie autē patrius casus est antiquus, vt notant Diomedes, Scisipater, Priscianus & ceteri grammatici. de quo supra plura, ad illum locum, lib. 1. neque vllē Præterea rei, quæ corpora mitt. post. & c. iam patrius casus quintæ declinationis fuit veteribus es, e, ei, & ij: vt dies, genit. dies, vel die, vel diet, vel dij. Ennius 16. ann. Postremæ lōginqua dies confecerit etas. M. Tull. pro P. Sextio. Equites verò daturus illius dies pœnas. Virgil. Georg. lib. 1. Libra dij, somnique pares vbi fecerit horas. Licet igitur legere hoc loco vel, re, vel, res, vel, rei, vt sit disyllabum. quouis autem positum pro alicuius, vt sit hæc sententia, aut tanquam alie cuiuspiam rei desiderium insideat, ac remaneat.

CVM PARITER MENS ET CORP.) cum dormimus altum & placidum somnum. NAM LICET ÆTERN, PER NOS) Nam licet per nos, & c. id est non recusamus, vel non obstamus, quo minus ita sit æternus sopor. sic locutus est, vt cum dicimus, per me stertas licet, per me trahantur pedibus omnes rei. id est non impedit, quo minus stertas: non recusato, quin omnes rei pedibus trahantur.

NEC DESIDERIVM NOSTRI NOS ADTIGIT VLLVM) sic reposui, cum vulgatorum alij habeant, attingit, alij, indigit. manuscripti autem, adigit: quod deprauatum est ex, adtigit. adtigit autem praesentis temporis est, pro, attingit, à verbo tango, quo vtebantur antiqui pro, tango. Vide Festum in verbo, tagit. & voce, tagax: sic Plautus in Epid. ne attigas. & ite alibi. mendose alij, aut qui, adigit, aut qui, adlicit, scribi volunt.

ET TAMEN HAVD QVAQVAM) cum dormimus (inquit) nosmetipsos non requirimus, neque vitam nostram: neque vllō nostri desiderio afficimur: & tamen corpora prima, ex quibus animus noster constat, non longè tum aberrant à motibus sensiferis, neque tota anima foras eiecta est: quin ex somno excitamur, & expergiscimus. Quanto minus mortem ad nos pertinere existimandum est, in qua nullus sensus remanet?

HAVDQVAQVAM NOSTR. TVNC ILLA P. ART. LONGE) nam si nimis longè aberrarent, & si omnis anima esset foras eiecta: tū mortuus esset homo, tūque iaceret æterno corpus perfusum frigore leti, vt ait lib. 4.

SI MINVS ESSE POTEST, &c.) si potest esse aliquid minus eo, quod nihil est: quod certè non potest. DISIECTVS) disiectio, dissipatio.

CONSEQVITVR LETO) quidam docti legunt, letum. libri autem omnes habent, leto. quod interpretor, in leto, seu in morte, vel per letum.

EXPERGITVS) expergitus (inquit Festus,) ab alio excitatus: quem solemus dicere expergefatum. Lucill. E somno pueros cum manè expergitu clamas. Diomedes: expergiscor, experrectus: expergor expergitus. Arnobius lib. V. aduersus gentes, princip. expergitosque illos statim perdocuisse regem, quibus ad terras malis Iupiter posset sacrificiis elici, & c. FRIGIDA QVEM, & c.) frigida vitæ pausa: id est mors, quæ est vitæ interruptio & cessatio. Itaque rectè dixit, frigidam, vt supra eod. lib. gelidi vestigia leti. & lib. 4. æterno corpus perfusum frigore leti. sic Virgil. lib. 4. Æneid. Et cum frigida mors anima secluserit artus, & c.

Denique si vocem rerum natura repente Mittat, & hoc aliquoi nostrum sic increpet ipsa:

Quid tibi tantopere sit mortalis, quod nimis ægris.
 Lucibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
 Nam si grata fuit tibi vita antea, priusque,
 Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
 Commoda perfluxere, atque ingrata interiere:
 Cur non, ut plenus vitæ conuiuia, recedis?
 AEquo animoque capis securam stulte quietem?
 Sin ea, quæ fructus cumque es, periere profusa:
 Vitæque in offensum sit: cur amplius addere quæris,
 Rursum quod pereat malè, & ingratum occidat omne:
 Nec potius vitæ finem facis, atque laboris?
 Nam tibi præterea quod machiner, inueniamque
 Quod placeat, nihil est: eadem sunt omnia semper.
 Si tibi non annis corpus iam marcet, & artus
 Confecti languent: eadem tamen omnia restant,
 Omnia si pergas viuendo vincere sæcla:
 Atque etiam potius, si numquam sis moriturus.
 Quid respondeamus, nisi iustam intendere litem
 Naturam? & veram verbis exponere causam?
 At, qui obitum lamentetur miser amplius æquo:
 Non merito inclamet magis, & voce increpet acri?
 Aufer ab hinc lacrymas barathro, & compeſce querelas.
 Grandior hic verò si iam, seniorque queratur:
 Omnia perfructus vitæ præmia, marces:
 Sed quia semper aues, quod abest, præsentia temnis.
 Imperfecta tibi elapsa sit, ingrataque vita,
 Et nec opinanti mors ad caput adstitit antè,
 Quàm satur, ac plenus possis discedere rerum.
 Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte:
 AEquo animoque, agedum, iam aliis concede: necesse sit.
 Iure (ut opinor) agat, iure increpet, inciletque.
 Cedit enim rerum nouitate extrusa vetustas.
 Semper, & ex aliis aliud reparare necesse sit:
 Nec quidquam in barathrum, nec tartara decedit atra.
 Materies opus est, ut crescant postera sæcla:
 Quæ tamen omnia te, vita perfuncta, sequentur.
 Nec minus ergo antè hæc, quàm nunc, cecidère, cadentque.
 Sic alid ex alio numquam desistet oriri:
 Vitæque mancupio nulli datur, omnibus vsu.

QUID TIBI TANTOPERE) *αεγορω ποσειδα natura: id est oratio, in qua Lucretius facit naturam cum homine nimium vitæ cupido, mortemque horrente, loquentem, grauissimamque, atque acerrima obiurgatione venientem. Sic M. Tull. in Catil. I. patriam facit loquentem. sic Plato leges, in Apologia.*

PERTVSVM CONGESTA QVASI IN VAS) quod nihil continet, quòdque nunquam expletur, infra: laticem pertusum congerere in vas, &c.

ATQVE INGRATA INTER.) *et si non ingrata interiere.*

CVR NON, VT PLENVS) imitatus est hunc locum Horat. saty. 1. lib. 1. Inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum dicat, & exacto contentus tempore vitæ Cedat, vii conuiuia satur, reperire queamus. Marius (ut refert Plutarchus in Mario) cum annos duos & septuaginta vixisset: septies consul primus omnium renuntiatus, ac declaratus fuisset: suam fortunam deplorabat, quasi à morte occupatus antè quàm ea, quæ cupiebat, affectus esset, quæque cogitabat, perfecisset: è vitæ excederet: tam inexplebilis vitæ cupiditas homines tenet. Melius Plato, qui moriens Genium suum fortunamque suam laudabat, primum quòd homo, non fera: deinde quòd Græcus, non barbarus: postremò quòd ætate Socratis natus esset. Quod tamen reprehendit Lactantius lib. III. de falsa sapientia. cap. XIX.

SIN EA, QUÆ FRVCTVS CVMQVE ES) id est, sin ea omnia comoda, quæ in vitæ percepisti, tibi è memoria effluxerunt, vel te non expleuerunt, & viuendo in aliquas offensiones incurristi: cur amplius addere quæris? cur vitam producere & prolatare cupis? fructus autem, excudendum curavi, secutus auctoritatè librorum manuscriptorum, cum in vulgatis legatur, functus, mendose. fructus sum enim, præteritum est à verbo fruor. M. Tull. in Hortensio. & humanitate summa perfructus est. VITAQVE IN OFF.) *et si vitæ est in offensa, id est in offensione, vel, ut quidam legendum censent, in offensa, id est si in vitæ offendisti, & incurristi in aliquas difficultates, & res aduersas. in offensa, autem reposui, cum in omnibus fere libr. offenso, reperissem, memor peruersæ librorum illorum consuetudinis: qui o pro u: & u pro o scribere solebant. Quòd si legimus, in offensa st, offensa, accipiendum erit pro offendiculo. alij, in offenso, retinent, minus rectè, meo quidem iudicio. NAM TIBI PRÆTEREA QVOD MACHINER) nam quod tibi præterea excogitem, aut fabricer, aut comminiscar, quod tibi placeat, nihil est. machinari dixit Latinè, pro eo, quod Græci μηχανᾶσαι dicunt. Plato in Gorgia, εἰδὲ ἢ ἐλθὼν, μηχανητιὸν ὅπως εὖ διαφύγη, καὶ μὴ δαῖν δίκην ὁ ἐχθρὸς: id est si autem uenerit in iudicium, omnis ineunda ratio, omnisque machina adhibenda est, ut effugiat, & ut ne det pœnas. Idem Apolog. Socr. in extr. Οὐτε γὰρ εἰ δίκην, οὐτ' εἰ πολέμου, εἴτε ἐμὲ, οὐτ' ἄλλον οὐ δέηα δίκην τὸ μηχανᾶσαι, ὅπως ἀποφύξῃται, πᾶσι πικρῶν, ταπεινῶν, id est, Neque enim in iudicio, neque in bello, neque me, neque ullum alium hoc oportet machinari, ut omnem rationem expertus mortem effugiat. Xenoph. κῶρε παύδ'. ε. λὺ δὲ τις ἀεὶ καὶ βαλπίων αὐτὸ φαεῖν, ταῖς ῥεῖ, ἐστὶν, ὡ κῶρε, οὐδὲν σὶ δέησθαι τῶν ἀγαθῶν ἀδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐλέως ἀρκέσαι τὸ μηχανᾶσθαι, ὡς ἀπολέσει τὸν αὐτὸν βαλπίονα. id est, Si quis autem eo melior existat, bono animo es, Cyre: nō erit tibi necesse cū viro bono & forti pugnare: sed ille vnus huic rei satus erit, omnem ad hanc rem machinam adhibens, ut virum se meliorem de medio tollat. Sic Plaut. Captiuus: neque iam seruare salus, si uolts, me potest: nec copias st, nisi si alij quam corde machinor Astutiam, quam, malum? quid machiner? quid comminiscar miser? Polyb. lib. I. οὐτε ἀλλῶ οὐδὲ μὴ ἀνδρῶν ἀεὶ τὸ μηχανᾶσαι δυνατὸν. id est, neque, nullam aliam ad hoc, machinam reperire potest.*

Lucret. lib. 4. Nec reperire, malum id possunt quæ machina vincat.

EADEM SVNT OMNIA SEMPER) facitissimus exstat apud Luciam Menippi & Chironis dialogus: in quo Chiron interrogatus à Menippo, quamobrem, cum ei immortalis esse liceret, mori maluerit, respondet, perpetuum rerum tenorem, & similia omnia suo tempore vicissim recurrentia, vitæ satietatem sibi peperisse.

QVID RESPONDEAMVS) omnes quidem libri tum manuscripti, tum typis excusi habent, respondemus: sed videtur legendum vel, Quid respondeamus, ut e, & a coalescant in vnam syllabam, vel, Quid responderimus, in præterito coniunctiu. Sic supra lib. 2. Conciliantur ita, ut debeant animalia gigni.

AT QVI OBITVM LAMENT. MIS.) id est, At, qui, cum sit valde miser, mortem tamen lamentetur, nonne magis cum increpet, atque obiuret, qui mortem, miseria suæ portum, fugiat? AVFER ABHINC LACRYM. BARATHRO) barathro: id est homo insatiabilissime, atque avidissime. senè enim (ut quidam volunt) alloquitur. itaque versus, cuius initium est, Grædior, debet collocari ante versus, auser abhinc lacrymas, & c. ut illi censent, à quibus dissentio: & barathro, seu barathre, interpretor, homo barathro digne. Reperio enim in Thomæ magistri lexico, Βαράθρος ἄφρονος ἢ βαράθρος ἀζίος ἀφρονος: id est barathrus in genere masculino, homo barathro dignus. Secutus sum autem hic libros manuscriptos, qui partim habent, barathre, partim barathro: quibuscum consentiunt nonnulli typis excusi. vulgati autem habent, barde. Iam bardus idem valet, quod stultus, & ingenio tardus, ut docent Festus, & Nonius. & auctor vocabularij Latinogræci, mihi à Cl. Puteano commodati, bardus, inquit, id est, ἀβάδης, ἢ ἀφρονος. quæ nomina Latine reddita, valent, sensus expers, tardus, amens. Sed ego hoc loco barathro, aut barathre, legendum puto. Et fortassis apud Horat. legendum, Mædici, mimæ, barathrones, hoc genus omne. Sed nihil mutandum est apud Horatium. Nam balathrones dicti sunt à barathrone, aut barathro propter affinitatem liquidarum l, & r. ut contra parma à palma dicta est. Atque hæc est Turnebi nostri sententia: cui assentior. In hoc loco autem, ut ad Lucretium redeam, barde, nullo modo probro, natumque puto ex voce, barathre, aut, barathro, non intellecta. GRANDIOR HIC VERO, & c.) si quis verò natu grandior queratur, quòd sibi sit morièdum: sic eum increpabit natura. Omnia perfructus vitæ præmia, marces: i. omnibus vitæ præmiis perceptis, atque in vita degenda abunde gustatis, iam atate cōfectus es. quare morièdum tibi æquo animo est. perfructus autem legendum, non perfunctus, à verbo, perfruo, ut sup. diximus. Cum his congruunt illa Eurip. in Alceste, Μοῖτιν ἀπὸ τοῦ γέροντος ὄχροντα, ἢ ἐξ ἄφρονος, ἢ μακροῦ γέροντος βίης. Ἡ δ' ἐγγύς ἔστιν ἡλικίας, οὐδέ τις βέλτερος ἡλικίας, ἢ ἐξ ἄφρονος, ἢ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ βαρῦ. i. frustra igitur senes optant mori, senectutē vituperantes, & longum tempus vitæ: Quòd si propè accedat mors, nemo vult mori: senectus autem non amplius est eis gravis. QVOD ABEST) videlicet futurum.

INGRATAQVE VITA) & non grata, neque tibi satùs faciens.

ANTE, QVAM SATVR.) Horat. satyra, quam supra memorauimus. Cedat vbi conuiuia satur. NVNC, ALIENA TAMEN) sic Horat. epist. 2. lib. 2. in extrem. Viuere si rectè nescis, decede peritis. Lussisti satis, edisti satis, atque bibisti: Tempus abire tibi est, & c. Attende autè, eum iunxisse hinc vocem, aliena, cum auferendi casu: qua de re supra, ibi, aliena salutis. IVRE (VT OPINOR) AGAT) iure, tecum sic loquatur: vel iure tibi hæc litem intèdat. INCILETQVE) incilare est increpare, vel improbare, atq; incusare, inquit Festus. Attius Meleagro. Quisq; nò

me spernens, incilās probris, sermone indècorans, turpi fama differret. Pacuuius Duloeste. Si quis hac me oratione incilet, quid respondeat? Lucillius. Nunc Cai quoniam incilās nos ledi vicissim. CEDIT ENIM RER. NOVIT.) sic Horat. epist. ad Pison. Ut siluæ foliis pronos mutatur in annos, & c. ad quem locū lege, si vacas, quæ annotauimus. NEC QVICQVAM) i. nec quicquā in nihilum interit, ut docuit lib. I sed omnia resoluuntur, & reuertuntur in corpora prima. Huc accedit vti quæque in sua corpora rursus Dissoluat natura, neque ad nihilum interimat res.

DECIDIT ATRA) ad oram libri Bertin. adscriptū erat à nescio quo cmedatore, decidit. in ipso cōtextu scriptum, dedit: in vno alio manuscripto integrum inest decidit: in vulgatis, deditur. quod ut nò damno, ita decidit magis probro.

MATERIES OPVS EST) sic sup. lib. 2. locutus est. Scire licet nil principiis opus esse colores. M. Tull. epist. ad Curion. lib. 2. dux nobis & auctor opus est, & eorum ventorū, quos proposui moderator quidā, & quasi gubernator. Sic lib. 4. Nec motus opu sunt nostris vxoribus hilum: & itè alibi. QVÆ TAMEN OMNIA, & c.) quæ tamen omnia vbi vita defuncta fuerint, te sequuntur, & morietur, ut tu. NEC MINVS ERGO ANTE HÆC, QVAM NVNC,) hic versus variè reperitur & scriptus & impressus in codicibus. alij enim habent, quàm nunc cecidere, ut excudendū curauit: alij, quàm tu: alij, quàm tunc: alij, quàm cecidere: ita, ut facile appareat, mendū subesse in particula tunc, aut nunc. ego, tunc, nò probro. tu, aut nūc, legendū cenfeo, ita tamen ut, si legamus, quàm nunc, videatur legendū antehac: si, quàm tu, antè hæc: quorum vtrū sit melius, iudicet lector. sententiā quidè vtriusque lectiois plana est. & codices tres manuscripti habent, quàm tu: reliqui duo, & aliquot vulgati omnium emendatissimi, quàm nunc: quos nunc sequor: cuius mei facti hanc rationem afferre. simulque huius lectiois sententiā sic explicare possunt. Nec minus hæc, è quibus tu nunc cōstas, antea cecidere, nempe cum id, quod erat ex his cōcretum, interijt: nec minus cadent posthac, cum scilicet id, quod ex iisdem conflatum erit, interijt: quàm nunc cadunt, cum mōreris. Horat. hūc locū mutauit epist. ad Pisones. Multa renascentur, quæ nūc cecidere, cadentq;: Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus. Cum in prima editione lectioem alterā secutus essem. quàm tu cecidere: superioraque illa omnia fere ita scripsissem, hoc excepto: Thraße legendū cōsui magno supercilio: Nec minus ergo antè hæc, quàm cecidere. Et verò hæc notās: in, ergo (inquit) o, nò eliditur. O, quem te appellem, nescio. non enim vllum nomen tuo stupore, tuaq; confidētia dignum reperio. Non te talium portentorū pudet, homo omnium mortalium impudentissime? SIC ALID) alid pro aliud, ab antiquo nominatiuo alis de quo sup. ad illū rursus lib. I. Quādo alid ex alio reficit natura, nec vllā, & c. DESISTET) sic habet libri manuscrip. & aliquot typis impressi. VITAQVE MANCVPIO NVLLI D.) i. nulli datur vitæ proprietates, sed vsus, aut vsus fructus tantum. mācipiū seu mācupiū, idè significabat apud veteres, quod à posterioribus iuriscōsultis dominiū appellatū est: dictūmq; est à manu capiēdo. Itaq; mancipio ea accepisse dicimur, quorū dominiū nobis quæ sitū est, seu quorum domini sumus. per abalienationem aliquam, videlicet per emtionē, lege mācipi seruata, aut per donationē, aut per in iure cessionem: & res mācipi dicuntur, quarū dominiū ab alio in alium trāfferri potest, quæq; alienari possunt: & mācipio dare, est rē mācipi, puta, fundū, domū, equū, seruū alienare per traditionē, ita ut præstare debeas emtori: aut per in iure cessionem. M. Tull. Topic. Finge mācipio aliquē dedisse id, quod mancipio dari non potest: num. iccirco id eius factū.

est, qui accepit? aut num is, qui mancipio dedit, ob eam rem se vlla re obligavit? M. Curius ad Cic. lib. 7. epist. Sum enim $\chi\eta\sigma\alpha\ \mu\epsilon\pi$ (id est vsu quidem) tuus: $\kappa\alpha\theta\omega\varsigma$ δ (id est possessione & mancipio) Attici nostri. Ergo fructus est tuus: mancipium verò illius. M. Tull. ad Cur. eod. lib. Attici quando proprium te esse dicis mancipio, & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum. Id enim cuiusque proprium est, quo quisque fruitur, atque vititur. Plautus Curculione. Quis tibi hanc dedit mancipio? aut unde emisti? fac sciam. Arnobius lib. 2. quam si sentiunt animæ, & tactui eius, atque incursionibus cedunt, vsu & fructu illis est vita, non mancipio tradita. Cum his congrunt illa M. Tullij, lib. 1. Tuscul. quæst. At ea quidem, (natura) dedit vsuram vitæ, tanquam pecuniæ, nulla præstituta die.

Respice item quàm nil ad nos antea cta vetustas
 Temporis æterni fuerit, quàm nascimur, antè.
 Hoc igitur speculum nobis natura futuri
 Temporis exponit. post morrem denique nostram.
 Num quid ibi horribile apparet? num triste videtur
 Quicquam? nonne omni fomno securius exstat?
 Atque ea nimirum, quæcunque Acherunte profundo
 Prodata sunt esse, in vita sunt omnia nobis.
 Nec miser impendens magnum timet aère saxum
 Tantalus (vt fama est) casta formidine torpens:
 Sed magis in vita diuùm metus vrget inanis
 Mortaleis, casumque timent, quemcumque ferat fors.
 Nec Tityon volucres ineunt Acherunte iacentem:
 Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quidquam
 Perpetuam ætatem poterunt reperire profectò,
 Quàm libet immani proiectu corporis exstet,
 Qui non sola nouem dispensis iugera membris
 Obtineat, sed qui terrai totius orbem:
 Non tamen æternum poterit perferre dolorem:
 Nec præbere cibum proprio de corpore semper.
 Sed Tityos nobis hic est, in amore iacentem
 Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor:
 Aut alia quauis scindunt cuppedine curæ.
 Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
 Qui petere à populo fasceis, sæuásque secureis
 Imbibit: & semper victus, tristisque recedit.
 Nam petere imperium, quod inane est, nec datur vmquam:
 Atque in eo semper durum sufferre laborem:
 Hoc est aduerso nixantem trudere monte
 Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum
 Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

RESPICE) retrò aspice tempus præteritum. QVAM NASCIMVR: ANTE) antè quàm nascimur. HOC IGITVR SPECVLVM) vt, quemadmodum præteritum tempus, quo non fuimus, nihil ad nos pertinet, ita neque futurum, quo non erimus, quicquam nos attingat. EXPONIT) proponit, foris ponit, & exponit. POST MORTEM DENIQVE) hæc coniunctè lego cum superioribus. NVM QVID IBI, & c.) ibi, nempe in tempore præterito, quo non fuimus. ATQVE EA NIMIRVM) hic versus erat de præuatus in omnibus libris impressis, in quibus ita legitur, Atqui animarum etiam, quæcumque Acherunte prof. integer & incorruptus in tribus codicibus manuscriptis, quos secuti sumus, accedit Pri. cianus, qui lib. 1. hunc versum ita legit: Atque ea nimirum quæcumque Acherunte profundo, vbi docet Acherunte, legèdum per u, non Acheronte per o. idq; more veterum. Nunc Lucretij sententiam explicemus. Atque ea (inquit Lucret.) omnia, quæ poëta prodiderunt esse apud inferos, Tantalus, Tityus, Sisyphi, Danaidæ pœna, Cerberus, Furia, Tartarus & c. sunt nobis in vita, nõsque viuos exercent, lacerant, excruciant, exterrent, fodiant. Ad hunc locum pertinent, quæ scribit Seruius ad illum versum, Cernere erat, per tota nouem, & c. lib. 6. Æneid. his verbis. Sanè de his omnibus rebus mire reddidit rationem Lucretius, & confirmat, in nostra esse vita omnia, quæ finguntur de inferis. dicit enim, Tityon amorem esse, hoc est libidinem: quæ secundum physicos & medicos in iecore est, vt risus in splene, iracundia in felle, & c. NEC MISER IMPENDENS) Eurip. Oreste. Κορυφῆς ἀσπόμεντα δὲ μαχίωι πῆρεσσι ἄτερ ποτῶν ται, καὶ ἄνδ' ἑσπῆτω δίκην. Sed apud Homer. alia pœna Tantalus afficitur: quam Horatius attigit saty. 1. lib. 1. Tantalus à labris futiens fugientia captat Flumina. M. Tull. Tuscul. quæst. lib. 1. ex veterè aliquo poëta. mento summam aquam attingens, siti eneetus Tantalus.

CASSA FORMIDINE) inani metu.

QVEMCVMQVE FERAT FORS.) ita legi debet: & ita scriptum est in libris antiquis, nam vulgati mendosè habent, quem cuique ferat fors.

NEC TITYON VOLUCRES) Horat. od. 4 lib. 3. Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales nequitiæ additus Custos. IACENTEM) porrectum, proiectum. NEC QVOD SVB MAGNO) nec certe possent, aut possint perpetuò reperire quicquam, quod sub Tityi pectore scrutentur, & pascantur: quoi, autem, quod vult Zoilus, ferri non potest.

QVAM LIBET IMMANI, & c.) i. quantumuis magnū terræ spatium suo corpore occupet. de quo sic Virgil. 6. per tota nouem cui iugera corpus porrigitur: rostroque immanis vultur adunco Immortale iecur tondens, secundaq; pœnis viscera, & c. DISPENSIS) hoc est, dispansis, & distentis, à verbo, dispando. sic autem legendum censei Turnebus, cum libri vulgati habeant, dispersis.

SED TITYVS NOBIS) amator (inquit) Tityus est. lege Macrobi. lib. 1. cap. 10. in somn. Scip. de inferorum pœnis.

ANX. ANG.) anxius angor, sic dictum, atque illud, sonitu sonanti, lib. 1.

CUPPEDINE) CVRÆ) codex Vatic. Memm. & Bertin. habent, cuppedine cura. quos secutus sum. alij, & pleriq; vulgati, torpedine cura. Quòd autè Thrasanes quidã audent dicere, Marullū ex hoc loco, torpedine, pro cuppedine, suppositū se, lib. 5. & lib. 6. hoc ego cum puto, vt multa alia, in virum doctissimum, & clarissimum ementiri. SISYPHVS) ambitiosus (inquit) in hac vita Sisyphus est.

QVI PETERE A POP. FASCEIS) qui petere à populo honores, & c.

IMBIBIT) imbibit petere, id est, induxit in animum petere: hoc sibi persuasit, honores esse petendos. certum ac deliberatum ei est honores petere. sic loquitur lib. 6. ut ex ira pœnas petere imbibat acris. & ita M. Tull. orat. pro Quinctio. Quod si facere nolit, atque imbibit ei modi rationibus illum ad suas condiciones perducere: sese nihil precari, & c. sic enim hic locus legendus, & ita impressum est in libris Manutianis. Atque hoc de verbo lege cap. 5. lib. 1. Variar. lectionum M. Antonij Mureti. Verum tamen lo Auratus, imbitat, legendum existimat. imbitat, autē, vult esse verbum ab in, & ito, as, at. Ego imbibit, in hanc significationem, non ausim ex omnibus libris, & pœne dicam, ex tota lingua Latina exterminare. Quin tutatur hanc scripturam, & hanc huius verbi significationem illud ex Arnobij lib. 5. aduersus gentes, qui sub specie cultionis plus in eos ingeratis maledictionum, & criminum, quàm si aperte hoc facere cōfessis maledictionibus combibissetis. nam apud Arnobium, combibissetis, interpretor, constitutum, & fixum in animis haberetis.

ET SEMPER VICT. TRISTISQVE RECEDIT) sic Horat. epist. ad Quinct. lib. 1. pone meum est: pono, tristisqve recedo.

ATQVE IN EO SEMPER D. S.) cod. Vaticanus habet, Atque ideo semper, & c. Itcirco autē Epicurus negabat, sapientē ad remp. accessurū. Horatius in ea, quam modo commemoravi epistola, pulchrē ostēdit, popularis honores esse admodum incertos, fluxos, & caducos. Pausanias in Atticis hoc amplius, grauius asseruat, nondum cuiquam, qui sese effuse ad remp. gerendam contulerit, seseq; auræ populari crediderit, optabilem exitum contigisse. verba eius sunt hæc: Εὐ δὲ μοι λυγρὰ δόξα αἰφείδω εἰς αἰετοῖν τὰ εἰς πολιτείας, καὶ πρὸς ἡγεσάμενον τὸ δῆμον, μὴ πρὸς καλῶς πλεονεξίαν. HOC EST ADVERSO, & c.) hoc facere (inquit) est nixantem aduerso monte, saxum trudere. sic de Sisypho vetus quidam poëta, apud M. Tull. quod Sisyphu' versat saxum sudans nitendo, neque proficit hilum.

ÆQVORA CAMPI) planitiem campi.

Deinde animi ingrati naturam pascere semper:
Atque explere bonis rebus, satiarēque numquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt: fatūsq; ferunt, variōsq; lepōres,
Nec tamen explemur vitæ fructibus v̄mquam:
Hoc (ut opinor) id est, æuo florente puellas
Quod memorant, laticem pertusum congerere in vas:
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.
Cerberus & Furia iam verò, & lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus ætus,
Hæc neque sunt vsquam, neque possunt esse profectò.
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisq; luela,
Carcer, & horribilis de saxo iactu' deorsum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ:
Quæ tamen & si absunt: at mens sibi conscia facti
Præmetuens, adhibet stimulos, torrētque flagellis:

Nec videt

Nec videt interea, qui terminus esse malorum
Possit, nec quæ sit pœnarum denique finis:
Atque eadem metuit magis hæc ne in morte grauefcant:
Hinc Acherusia fit stultorum denique vita.

DEINDE ANIMI INGR. NAT. P.) deinde (inquit) animum pascere semper bonis rebus, & numquam iis rebus explere, neque satiare, quod fit cum, redeuntibus annis, tanta rerum, quas terra parit, copia fruētes, numquam explemur tamen: hoc est aquam in dolium pertusum congerere: quod de Danai puellis fabulantur poëta. Nonius Marcellus hos versus profert in verbis, explere & satiare: atque ita interpretatur, explere quidem animum bonis rebus, sed numquam satiare: quasi explere sit minus, quàm satiare, sed errat, mea quidem sententiâ. Virgil. Æneid. 1. Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo Phœnissæ, & c. Idem lib. 3. Nam simul expletus dapib. vinōque sepultus, & c. Quis non videt, hic, expleri, & expletus, idem valere, quod satiare, & satiatu: sic iterum Lucret. infra non longè, Nec tamen explemur vitæ fructibus v̄mquam.

ATQVE EXPLERE BONIS R. S.) ordo. atque explere numquam, numquamq; satiare bonis rebus. hūc versum profert Nonius (ut dixi) duobus locis. Taleis autē describit lenas Argyrippus ille apud Plaut. A sin. qualis hic Lucretius homines nimium vitæ cupidos, & infinita viuendi cupiditate ardētis. Qui modū dandi? nam numquam tu quidem expleri potes. Modò cum accepisti, haud multo post aliquid, quod possas, paras. CIRCVM CVM REDEVNT) cum reuoluntur, ὅτε ἀεὶ ἔρχεται. ex quo appellantur ἐπιαντοί, quasi in se redeuntes, & anni ἀεὶ πτόμενοι ab Homero dicti, quasi ἀεὶ πτόμενοι.

LATICEM PERTVSVM CONG. IN VAS) Horat. od. II. lib. 3. Audiati Lyde scelus, atque notas virginum pœnas, & inane lymphæ Dolium, fundò pereuntis imo, Serâque fata ad quem locum plura.

POTESTVR) ita loquebantur veteres, cum iungebatur huic verbo infinitiuus passiuus. Quadrigarius anal. 3. Ad cō memorari non potestur. Calinas lib. 1. anal. Cum iure sine periculo bellum geri poteratur. Virg. Æneid. 8. Quod fieri ferro, liquidò ve potestur electro. sic enim legunt Nonius, & Priscianus, reclamante Politiano, qui legendum contendit, potest electro. Vide quæ notauimus supra ad illum locum lib. 1. Dum veniant alia, ac suppleri summa queatur.

SCELERISQVE LVELA) & carcer, καὶ οὐδὲν, sceleris expiatio, & pœna. Sic ego hunc locum explico. Sed nonnulli codices typus excusi, in quibus sunt Aldini antiq. & quidam manuscripti, habent, scelerisq; numella. Est autem numella (ut docet Nonius) machine genus ligneum ad discrucianos noxios comparatum, quò & collū, & pedes immittunt. Festus autem scribit, genus esse vinculi, quo quadru pedes deligantur. Plaut. A sin. Nervos, catenas, carcerē, numellas, pedicas, boiās. Ego quid sibi velint hæc, scelerisq; numella, non video. quare vulgatam & receptā scripturā probo. ET HORRIBILIS DE SAXO IACTV' DEORS.) sic restitui facili coniectura ductus. Nam cum reperissem in quodam cod. peruerso, iactus deorum: sepēq; in hoc loco hassem, neque viderem quò pertineret vox eorum, quæ est in vulgari, & plerisq; manu scriptis, facile ad ductus sum, ut rapōnerem, deorsum. neque est quòd quemquam moueat, quòd hoc loco sit trisyllabum: cum in 1. lib. sit disyllabum, ibi, Nam per aquas quacumque cadūt, atque aëri deor-

sum, & item alibi. fit enim hoc idem in alijs vocibus, vt in. *suevit, suadet, seorsum* nempe, vt modò sint dissyllabæ, modò trissyllabæ, vt hoc lib. *sup. Conturbatur, &* (vt docui) *diuisa seorsum, Dissiectatur eodem illo, & c. lib. 4. Aër, id quod nos vmbra* perhibere *suemus. & lib. 2. Quin vacuum per inane deorsum cuncta ferantur. de-* iiciebantur autem olim de saxo Tarpeio, qui falsum testimonium dixisse conuicti erant, vt refert A. Gellius lib. 20. cap. 1. in extr. & perduellionis rei, idque iussu tribuni plebis. Horat. *saty. 6. lib. 1. audes Deicere è saxo ciueis, & tradere Cadmo?* Quidam putant legi posse, *deossum, antiquè, pro, deorsum.*

ROBYR) *robus* (vt docet Festus) dicitur is locus, quò præcipitatur maleficorù genus, quòd antè arcis robusteis includebatur. Ex quibus Festi verbis putabam hinc legendum, *robur*. Sed fortasse tutius est per, *robur*, intelligere equuleum ex robore, in quo fontes insidentes cruciabatur: vel lignum, & fustem ex robore, quo tundebantur. Auctor vocabularij Latinogræci manuscr. *robor* (inquit) ἔδος ξύλου ἢ αὐτὸν δρυῖν.

PIX) *pice* feruente infusa olim quorundam maleficorum hominù corpora vrebantur. *Plautus Capt. Atra pix te agitet apud carnificem, ac tuo capiti illuceat.*

LAMINA) *lamina* candens. Horat. *epist. ad V. aalam. Scilicet, vt vètres lamna* candente nepotum *Diceret vrendos. M. Tullius Verr. de supplicij. Quid cum ignes,* candentesque *laminae, ceterique cruciatius admouebantur?*

T. E. D. E) *faces ardètes, quæ oculis, alijsq; fontium partibus admotæ, eos miserum in modum cruciabant. quod supplicij genus cõmemorat & Plato Gorgia. Καὶ ἀδίκων ἀνθρώπων λιθοθῆν. τυραννίδι βῆτις ἑλδίων, ἢ λιθοθῆς σκελεδάται ἢ ἐκπίμπνεται, ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐκκάνει,* & c. id est, & si quis, qui iniuste faciat, & tyrannidi insidietur, captus sit, & captus torqueatur, & exsecetur, & si ei oculi deurantur, & c.

PRÆMETVENS) antè quàm sit damnatus, aut accusatus, metuës. HINC ACHERSVIA) ex hoc (inquit) stultorù vita fit *anxia, sollicita, ærnmnosa, omnib. deniq; pænis & cruciatib. referta, ita vt videantur viui eas pænas perferre, quibus Tantalus, & Sisyphus, & Tityus, & Danaides & c. affici apud inferos putantur.*

Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis:

Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit,
Qui melior multis, quàm tu, fuit, improbe, rebus.
Inde alij multi reges, rerùmque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoque ipse, viam qui quondam per mare magnum
Strauit, itérque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus falsas docuit superire lacunas:
Et contempsit, aquis insultans, murmura ponti,
Lumine ademto, animam moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Karthaginis horror,
Ossa dedit terræ, proinde ac famul infimus effet.
Adde repertoies doctrinarum, atque lepòrum:
Adde Heliconiadum comites: quorum vnus Homerus.
Sceptra potitus, eadem alijs sopitu' quiete sit.
Denique Democritum postquam matura vetustas

Admonuit memorem motus languescere mentis,
Sponte sua leto caput obuivus obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit decurso lumine vitæ,
Qui genus humanum ingenio superauit, & omneis
Præstinxit, stellas exortus vti ætherius sol.
Tu verò dubitabis, & indignabere obire,
Mortua quoi vita est propè iam viuo, atque videnti?
Qui somno partem maiorem conteris æui?
Et vigilans stertis, nec somnia cernere cessas,
Sollicitamque geris casta formidine mentem?
Nec reperire potes, quid sit tibi sæpe mali, cum
Ebrivus vrgeris multis miser vndique curis,
Atque animi incerto fluitans errore vagaris?

HOC ETIAM TIBI TUTE) Præscribit hinc quædam, quæ magnopere valent ad mortem æquo animo ferendam, cum recordemur, viros præstantissimos, potentissimos, & clarissimos eadem condicione vsos esse.

IVMINA SIS OCVLIS ETIAM) sic restitui ex auctoritate quattuor librorum manuscriptorum. *sis* autem, antiquum pro *suus*: quemadmodum, *sum*, pro *eum* posuit Ennius lib. 1. At te non, vt *sum*, summam seruare decet rem: & lib. 2. At sese *sum* quæ dederat in luminis oras. & *fos*, pro eos antiqui dicebāt. Idem Ennius. Constitit inde loci propter *fos* diua dearum. & interdum pro *suos*, vt cum per datum casum idem Ennius effert *sis*, pro *suus*: Postquam lumina *sis* oculis bonus Ancu' reliquit. Hæc ferè ad verbum Festus. vnde perspicuum est, Lucretium hunc versum ab Ennio mutatum esse. MAGNIS QVI GENTIBVS IMPER.) imitatus est hunc versum Horat. *saty. 6. lib. 1. qui magnis legionibus imperitarint.*

ILLE QVOQVE IPSE) Xerxes, qui Hellesponto iuncto, Athone perfosso, maria ambulauit, terramque nauigauit, vt narrat Herod. Polyhymn. refert M. Tullius lib. 2. de finib. his verbis: vt si, cum Xerxes tantis classibus, tantisque equestribus & pedestribus copiis, Hellesponto iuncto, Athone perfosso, maria ambulasset, terramque nauigasset, & c. & Dion. Chrysof. oratione de regno, tertia. ἢ ἐκ ἀκτινίας, ὅτι Ἐρένης ὁ πῦρ Περσῶν βασιλεὺς πλωτὸν ἄβυζόν ἐπέεισε θαλάσσης, διχῶν τὸ μέγιστον ἔθνος ὄρωσ, καὶ διέσπασε ἐπὶ τῆς ἡπείρου πὴν ἄθω. διὰ δὲ τῆς θαλάσσης πὴν πύλον εἰσάγων ἠλευσεν ἐν ἠμαθίαις, & c. id est, an non audisti, Xerxem, Persarum regem, terram quidem reddidisse mare, diuiso maximo monte, & Athone à terra continente separato: per mare autem pedestris copias traiecit in curru, vt Neptunum, & c. Et Æschines καὶ κτισσο. οὐχ ὁ ἄβυζὸν Περσῶν βασιλεὺς ὁ πὴν ἄθω διαρύξας, ὁ πὴν ἠλευσιστὸν ἔθνος, & c. id est, Nonne rex Persarum, qui motem Athonem perfodit, qui Hellespontum iunxit, & c. Quibus adde, quæ refert Plutarchus lib. 1. ἀπὸ ἀοργησίας, eadem de re, sed maxime de monte Athone. Ne Arnobius quidem lib. 1. aduersus gentes, hoc loco prætereundus est: cuius hæc sunt verba. Vt ille immanis Xerxes mare terris immitteret, & gressibus maria transfret, nostri nominis effectum est iniuria?

DOCVIT) tralatio. sic loquitur Horat. *epist. ad Villicum: Addit opus p̄pro riuus, si decedit imber, Multa mole docendus aprico parcere campo: idem epist. ad*

Pison. Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis Doctus iter melius.

SUPERIRE) sic habet quattuor libri manuscripti: & ita legēdū, nō, ut vulgō, superare. ET CONTEMPSIT, A QVIS IMSVLT. MVRM.) & insultas aquis, i. pōto, seu mari, subintell. equorū, & hominū pedib. cōtempsit murmura pōnti. Videtur enim legēdū, aquis, nō equis, siue intelligas, polyhymn, ubi narrat ille, Xerxem indignatum, quōd audisset, pōntē in Hellepōto factū, cōorta sēua tempestate esse disturbatū, & contritum, iussisse trecentas plagas fluctibus infligi, & mare verberari, & compedibus constringi, cūm quidem ij, quibus hoc negotij datum esset, talia quaedam loquerentur obiurgātes, ὡς πικρὸν ὕδωρ, καὶ ὄδυ μωρὸν, δεσποτὴς τοῦ δίκου ἐπιπλάττει δὲ, ὅτι μὴ ἠδίκησας, οὐδέ τι σέθεν ἐκαίνας ἀδικῶν παθῶν, καὶ βασιλεὺς μὴ ἔπειθεσθαι σε, λῦτ' ἄγε βαύλη, λῦτ' μὴ. Ἢ δὲ καὶ δίκου ἀεὶ ὡς οὐδὲν ἀδύρωτων θύει, ὡς ἰόντι δολεῶν τε καὶ ὄδυ μωρὸν πταμῶ. id est, ὁ aqua amara & salsa, dominus has de te pēnas sumit, quia eum iniuste lesisti, nulla ab eo accepta iniuria: & rex quidem Xerxes te traiciet velis nolis: meritō autem tibi nemo homo sacrificat, utpote qui sis fluuius dolosus & falsus. Eodem pertinent illa Plutarchi, libello περὶ ἀσχημοσύνης, eo loco, quē supra commemoravi. Iam insultare est contumeliose quippiam in alterum aut dicere, aut facere. Virgil. Æneid. 8. neque finitimus Mezentius umquam Huic capiti insultans tot ferro sēua dedisset Funera. Quōd si dicas, hoc tātūm à Lucretio significari, Xerxem equorum pedibus mare pulsasse, aut verberasse, respondeo, primūm satis intelligi Xerxem equorum pedibus Hellepōto insultasse, cūm dicitur insultasse: deinde non solūm equorum pedibus Xerxes mari insultauit, verūm etiam multorum hominum peditum pedibus: deinde insultare aquis venuste dicunt Latini, ut Virgilius, insultare solo, & Varius, insultare campis, & Horatius, insultare busto, quorum pōetarū testimonia mox proferemus. Præterea si legamus, equis, subintelligendum erit necessariō, mari, aut aquis, aut aliquid simile. at mollius, & tolerabilius est subintelligi, equis, seu equorum pedibus, quā, aquis, aut, mari. Præterea si alio verbo vsus esset, quā insultandi, verbi causa, verbo pulsandi, aut verberandi, meritō addidisset, equis, ut Horat. oda. XVI. epod. & urbem Eques sonante verberabit vngula, & Virgil. Culice. Non Hellepontiū pedibus pulsatus equorum. Nunc autem, ut supra diximus, verbum, insultare, satis per se insultationem eam, quæ sit equorū, siue hominū, siue vtrorumque pedibus, significat. Nunc proferamus locupletium auctorum testimonia, sic igitur Varius de morte, apud Macrob. lib. VI. cap. 2. Quem nō ille sinit lente moderator habena, Quā velit, ire, sed angusto prius ore coercens, Insultare docet campis, fugitq; morando. & Virgil. Georg. III. Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosque dedere Impositi dorso, atq; equitē docuere sub armis. Insultare solo, & gressus glomerare superbos. Vbi notat A. Gell. lib. XV. III. cap. V. equitem pro equo accipiendū esse. Horat. oda. 3. lib. 3. dum Priami, Paridisq; busto. Insulset armentum & c. Idem valet & inequitare: quo verbo vtitur Arnobius.

ANIMAM MORIB. CORP. F.) Xerxes ab Artabano interfecus est, cūm annos amplius XX. Persarū regnū obtinuisset, ut scribit Diod. Siculus lib. XI.

SCIPIADES) Scipio, sic Horat. saty. I. lib. 2. Virtus Scipiadae, & mitis sapientia Læli. Lucretius sup. lib. I. Memmiadae nostro.

BELLI FVL M.) Virgil. Æneid. 6. duo fulmina belli, Scipiadae.

PROINDE AC) tanquam, proinde ac se.

FAMVL. INFIMVS) famul, famulus (inquit) Nonius. Ennius. mortalem fer,

turna repente Reddidit è summo regno ut famul infimus esset. sic autem emendandi: Ennij versum, qui corruptus est apud Nonium. Famuli origo (inquit Festus) ab Osciis dependet, apud quos seruus famul nominabatur: vnde & familia vocata.

ADDE HELICONIADVM) Adde (inquit Lucret.) Musarū comites, nempe pōetas. profert hunc versum Nonius, cum eo, qui deinceps sequitur, in verbo, potior, docens, hoc verbum interdum iungi cum quarto casu, ut hic: & ita Terent. Ad delph. Ille autem sine labore patria potitur commoda.

QVORVM VNVS HOM. SC. P.) id est, quorū vnus Homerus primus, & principatum obtinens. EADEM ALIIS SOP.) Græcorum more locutus est. ἢ αὐτῷ τις ἀλλοῖς. id est eadem atque alij, sic lib. 2. Atque animalibus sunt mortaliibus vna, eademque. & lib. 4. Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi. & Horat. Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.

DENIQVE DEMOCR. POSTQ. MAT. VET.) Democritum, cūm centum & nouem annos vixisset, primō mortem propinquam dies aliquot nidore panum retardasse: deinde sponte sua mortem oppetisse, traditum est.

ADMVNIT MEMOREM) sic emendauit, reclamantibus codicibus omnibus, in quibus scriptum, aut impressum est, memores. quin autem ita sit legēdum, nemo doctus dubitabit. notum proverbium, memorem mones, seu admones. Plaut. Stich. capti consilij memorem mones. Quōd autem Zoilus, scripturam vulg. defendens, ait, Lucretium per memores motus mentis, mentem significare: dico, per motus mentis, sine epitheto, memores, satis hoc idem significari. memores mentis motus autem, memoriam potius, quā mentem significarent. At Lucretius non vult, Democritum sensisse, solam memoriam in se languescere, sed totam mentem, neque verum est, quod idem dicit, mentis quidem motus, à Lucretio memores appellari: corporis verō, sensiferos. Quin neque motus corporis, sensiferi esse possunt sine anima, aut mente: neq; anima, aut mens sine motibus sensiferis, constare potest, ex sententia Lucretij. Quare nugatur, atque adeo insanit Zoilus. Et solet, cum ei aliquid à me excogitatum, & emendatum, non probatur, ad scribere, mendosē malē, pessimē. Ain'tu, omnium mortalium petulantissime, atque impudentissime? Immo verō quæ ex tua officina prodierunt, quæque aliis non suffuratus es, sunt pessima.

IPSE EPICVRVS) Ipse, κατ' ἐξῆς dictum, & ἐμπαρνεῖς. illud autem alterum, ipse, quod antecedit, idem valet, quod vltro. Non enim Democritus diem mortis expectauit, sed anteuertit, & caput ei vltro obtulit: nisi quis dicat, legēdū, obtulit ipsi, ut, ipsi, cohareat cum voce, leto, manente eadem sententia.

DECVRSO LVMINE VITÆ) duæ tralationes. dissimiles concurrentes, & confusa. nā decurrere spatij vitæ, seu decurrere etatē, tralatio est à cursoribus. Terent. Ad delph. Nā ego vitā durā, qua vixi vsq; adhuc, propē iam decurso spatio, mitto. Plaut. Stich. Quid mihi opus est decurso spatio cum eis gerere bellū? M. Tull. pro Quinctio: propē acta iam etate, decursa que. iam lumen vitæ, altera tralatio est. Ita, decurrere lumē vitæ, duas continet tralationes permistas. simile quiddam notat M. Anton. Muretus apud Catull. ad illum locum, Loquēte saepe sibilum edidit coma ad faselum. Non dissimulabo tamen, legi in aliquibus libris, decurso limite vitæ.

ET OMNEIS PRÆSTINXIT, STELLAS) hic codices manuscripti, neque cum impressis, neq; ipsi inter se consentiunt: sed alij habent, Restinxit, alij, Restrinxit, alij, Exstinxit. Ego autem partim his scripturis consideratis, atque inter se comparatis, partim sententia Lucretij exquisita, non dubitavi reponere, Præstinxit.

ut sit præteritum à verbo, Præstinguo: quod verbum librariorum culpa pœnè è totâ lingua Latina deletum esset, nisi ego à Nonio Marcello commonitus restituissem. Nam ubicunque apud M. Tull. Plautum; & ceteros legitur, præstringere, & præstrinxit oculorum aciem, legendum est, præstinguere, & præstinxit. est enim verbû compositum à præ- & stinguo: quo verbo utitur Lucretius lib. 2. & 4. Præstinguere autem (ut docet Nonius) valet obtenebrare. quamquam apud Nonium legitur, præstringere: mendose: fortasse ipso etiam Nonio errate: ut in multis aliis solet: quod alias ostendamus. Sive dubio enim apud Plautum is locus, quem profert ille ex Milite gloriosè legendus est: præstinguat oculorum aciem in acie hostibus: non, ut vulgò impressum est, præstringere. Neque verò me mouent aut simioli, aut Zoili vel maleuolentia, liorèque suffusi, vel ignorantia occæcati. Quantumvis enim reclamant, atque adeo dirumpantur licet: plus potest apud me ratio & veritas, quam rumusculi: talium barbarorum. Sed, ut ad Plautum redeam, eundem locum profert Ascinius ad illud Ciceronis. Diuinat. in Cæcil. præstinguat aciem, ubi hæc notat, vel à præstigiatoribus transtulit verbum, vel à tironibus, qui ignari & rudes pugna, etiâ vano armorum sonitu terrentur præstinctis luminibus. Apud Asconium igitur quis non videt legendum, præstinctis, non, præstrictis? quoniam modo enim à præstringendo dici possit præstigiariûm, aut præstigiatorum nomen? Cùm igitur hoc loco Lucretius innuat & significet, Epicurum aliorum omnium philosophorum nominis splendorem, & gloriam obscurasse, atque (ut ita dicam) obtenebrasse, quemadmodum sol exoriens stellarum fulgorem obscurat: dubitari non potest, quin legendum sit, præstinxit, non, restinxit, aut, exstinxit. non enim sol exoriens stellarum splendorem exstinguit, sed duntaxat præstinguit. restinguit autem multo minus. nam restinguerè de ardore, aut calore dicitur, non de lumine, aut fulgore. Præstinxit, igitur hic legendum. Ac sententiam meam adiuvat M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. sol dictus vel quia solus ex omnibus sideribus est tantus, vel quia cùm est exortus, obscuratis omnibus, solus apparet. non dixit, exstinctis, sed, obscuratis, id est obtenebratis, ac præstinctis. à quo verbo dicta sunt præstigia, & à præstigiis præstigiatores, ut videtur subindicare Ascinius. Eadem opera etiâ Minucium emendabo, in Octauio, circiter medium. Quis ergo dubitat horum imagines consecratas vulgus orare, & publicè colere? dum opinio & mens imperitorum artis concinnitate decipitur, auri fulgore præstringitur, argenti nitore & candore eboris hebetatur: legendum, præstinguitur. quod qui non videat, cæcum se in litteris, & lingua Latina fateatur. præstinxit igitur hic apud Lucretium interpretor, obscurauit: ut apud Minucium perspicuè idem valet, præstinguitur, quod obscuratur. & amittit facultatè rectè fungendi muneris sui, id est rectè opinandi, rectèque intelligendi. Quoniam autem satis multa iam de hoc verbo & hic, & in notis Ciceronianis, & in commentar. Horatianis verba feci, nihil amplius addam, præter hoc vnum, quod à viro docto fide digno accepi, cùm de litteris vnà loqueremur: hoc vocabulum, vnum fuisse ex ducentis vocabulis Latinis, quod Gul. Pellissierius episcopus Monpess. homo linguæ Latinæ omnium, qui hodie viuunt, scientissimus, se solum tenere prædicare verè solebat. Hos versus proferens Lactantius, sine Lutat. lib. 3. de falsa sapient. Quos equidem versus (inquit) nunquam sine visu legere possum. Non enim de Socrate, aut Platone hoc saltem dicebat, qui velut reges habentur philosophorum: sed de homine, quo sano & vigente nullus aeger ineptius delirauit. OMNES omnes philosophos, & sapientes: vel omnes homines. & ita adscribere notam distinctionis verbo, præstinxit.

PROPE IAM VIVO ATQVE VIDENTI) (ὅταν καὶ ὀρώπῃ, proverbi-um olet. sic idem Lucret. lib. 5. Viua videns viuo sepeliri viscera busto. Tacit. Terent. Eunuc. viuus, vidensque pereo. M. Tull. pro Quinctio. huic acerbissimum viuo, vidensque finis ducitur. Idem pro P. Sextio. viuus (ut aiunt) est, & videns cū victu, ac vestitu suo publicatus. Plautus Mōstell. Ludos ego hodie viuo, præfenti hic seni faciâ, quod credo mortuo numquam fore. Antiphon. oratione secunda ex accusatione eius, qui iuuenis senem interfecit. ἡμᾶς τε τοῦ ἀπορῶντος αὐτοῦ. ὅταν τε ἔβλεπῃ πῶς φονίας αὐτῷ φονῖν ἔσῃ. id est, & nos, qui ei opitulamur, viuus & videns sui interfectores esse dicit. Æschines καὶ κτισθ. τὰ δέκα τὰ ἀντὶ ὀρώπων, φρονισῶτων, βλεπῶτων ὑμῶν ἔλαδον ὑφελόμενοι: id est decem talenta, videntibus, sentientibus, aspicientibus vobis furtim substraxerunt.

ET VIGILANS STERTIS) sic Amphitryo ille in comæd. sui nominis apud Plautum. vix apud me sum. Vigilans prope dormio: vigilans somnio: viuus & sanus intereo. ex quo dormitator ab eodem pro deliro, & stolido ponitur.

CASSA FORMIDINE) inani timore. EBRIVS) μεθύων. tralatio sic Demosthenes Philippum dicit esse ebrium rebus secundus: & Horatius Cleopatram fortuna dulci ebriam: & Theocritus quendam icibus ebrium.

ATQVE ANIMI INCERTO FL. ERR.) ordo, fluitans incerto animi errore vagaris. error animi, & error mentis quid significent apud scriptores, non obscurum est. M. Tull. lib. 3. epist. ad Attic. Nam quod scribis, te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici, mihi verò mens integra est. Idem lib. 5. epist. ad familiar. Hoc in sermone cùm à me exponeretur, quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoque in errore versatus essem, & c. Horat. epist. 2. lib. 2. pol me occidisti amici, Non seruastis, ait, cui sic extorta voluptas, Et demtus per vim mentis gratissimus error. ad quem locum plura exempla collegi. ita neque de veritate huius scripture dubitandum est, & vulgata illa, Atque animo incerto, & c. reijcienda est. Veruntamen doctus quidam, idemque mihi amicissimus, putabat legendum, Atque animi incerti fluitans errore vagaris: à quo dissentio. Zoilus hanc scripturam tacitus probat, ut alias innumerabileis.

Si possent homines, proinde ac sentire videntur
Pondus inesse animo, quod se grauitate fatiget,
Et quibus id fiat causis cognoscere, & vnde
Tanta mali tanquam moles in pectore constet:
Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus,
Quid sibi quisque velit, nescire, & quærere semper,
Commutare locum, quasi onus deponere possit.
Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille,
Esse domi quem pertæsum fuit, subitoque reuertit:
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse.
Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter,
Auxilium rectis quasi ferre ardentibus instans:
Oscitat ex templo, tetigit cùm limina villæ,
Aut abit in somnum grauis, atque obliuia quærit.

Aut etiam properans urbem petit, atque reuifit.
 Hoc se quisque modo fugit: at, quem scilicet, ut fit,
 Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit,
 Propterea, morbi quia causam non tenet æger:
 Quam bene si videat: iam, rebus quisque relictis,
 Naturam primùm studeat cognoscere rerum,
 Temporis æterni quoniam, non vnus horæ,
 Ambigitur status, in quo sit mortalibus omnis
 Aetas post mortem, quæ restat cumque, manenda.
 Denique tantopere in dubiis trepidare, periculis
 Quæ mala nos subigit vitæ tanta cupido?
 Certa quidem finis vitæ mortalibus adstat,
 Nec deitari letum pote, quin obeamus.
 Præterea versamur ibidem, atque infumus vsque:
 Nec noua viuendo procuditur vlla voluptas.
 Sed dum abest, quod auemus, id exsuperare videtur
 Cetera: post aliud, cum contigit illud, auemus:
 Et sitis æqua tenet vitæ semper hiantis:
 Posteræque, in dubio est, fortunam quam vehat ætas,
 Quidve ferat nobis casus, quiue exitus instet.
 Nec profum, vitam ducendo, demimus hilum
 Tempore de mortis, nec delibrare valemus,
 Quo minus esse diu possimus morte perempti.
 Proinde licet quot vis viuendo condere sæcla,
 Mors æterna tamen nihilo minus illa manebit:
 Nec minus ille diu iam non erit, ex hodierno
 Lumine qui finem vitæ fecit, & ille,
 Mensibus, atque annis qui multis occidit antè.

ET QVIBVS ID FIAT) si ita possent homines etiam aegritudinum, & molestiarum suarum causas cognoscere, ut sentiunt molestiarum aculeos, & gravitatem: non ita viuerent, ut magna ex parte eos viuere videmus. Videtur legedum, Et quibus id fiat causis cognosc. &c. & ita habent cod. Parisienses, codex Bertinianus manuscript. quos nunc sequor. nam alij habent, E quibus id fiat causis quoque noscere, &c. MALI TAMQVAM MOLES) eivov. quod si dixisset, mali moles, non addito, tanquam, fuisset translatio. sic lib. I. de orat. ad Q. Fratrem: princip. in eo maxime molestiarum moles, & turbulentissima tempestates exstiterunt. Idè. lib. 3. Tuscul. Aut semper aliquam molem meditabar mali.

QVIBVS SIBI QVISQVE) sic legendum, & ita habent lib. manusc. & nonnulli impressi. EXITI SEPE FORAS MAGN. EX EDIB) talis describitur Charinus ille Plautinus in Mercatorum: ego miser, quinusquæ bene queo quiescere: si domi sum, foris est animus: si foris sum, animus domi est: ita mihi in pectore,

store, atque in corde facit amor incendium. Talis ille, qui otio nescit vii: de quo Ennius, his versibus. Otio qui nescit vii, plus negotij habet, Quam cum est negotium in negotio. Nam cui quod agat, institutum est, nullo negotio Id agit: studet ibi mentem, atque animum delectat suum. Otioso inuitio animus nescit quid velit. Hoc idem est. neque domi nunc nos, nec militiae sumus. Imus huc, hinc illuc. cum illuc ventum est, ire illinc lubet. Incertè errat animus. præter propter vita viuitur. Exstant autem hi versus apud Aul. Gell. lib. 19. cap. 10. His adde hunc Horatianum, ex lib. I. epistolar. epist. ad Celsum. Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.

MANNOS) equos breueis & paruos. Horat. epist. ad Mæcen. lib. I. Impositus mannis, aruum, calumque Sabinum Non cessat laudare.

AVXILIVM TECTIS QVASI FERRE) significat summam festinationem. OSCITAT EX TEMPLIO) oscitatio, hominis est aliud agentis, & presentibus non contenti, & que ad sunt, fastidientis, & que absunt, desiderantis. Gellius lib. 4. cap. 20. Deliberatumque est de nota eius, qui ad CENS. ab amico aduocatus est, & in iure stans, clarè nimis ac sonore oscitauit, atque inibi propè ut plecteretur, fuit: tamquam illud iudicium vagi animi foret, & halucinantis, & fluxæ, atque apertæ securitatis, &c.

ATQVE OBLIVIA QVÆRIT) quærit quomodo ea obliuiscatur, quæ sibi molesta sunt. sic Horat. saty. 6. lib. 2. O rus: quando ego te adspiciam? quandoque licebit, Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis Ducere sollicitæ incūda obliuia vitæ? HOC SE QVISQVE MODO) Horat. saty. 7. lib. 2. adde quod idem Non horam tecum esse potes: non otia recte Ponere: teque ipsum vitas fugitiuus, ut erro, iam vino quærens, iam somno fallere curā, Frustra: nam comes atra premit, sequiturque fugacem, nemo igitur se fugere potest, ne ij quidem, qui relicta patria alias terras petunt. Quid igitur (inquit idem Horat. od. 16. lib. 2.) terras alio calentes sole mutamus? patriæ quis exsul Se quoque fugit?

AT, QVEM SCILICET, UT FIT, &c.) secutus fueram inuitio codices vulgatos: sed tamen adscripseram, me suspicari hoc in loco inesse aliquid vlcere: quod manuscrip. haberent, ad quem scilicet, &c. ut fortasse, inquam, legendum sit, at, quem scilicet, ut fit, &c. cuius lectionis hæc esset sententia. at is, quem non potest effugere: nempe ipsemet, (nemo enim se effugere potest) ingratius hæret: vel sume vocem, morbus, hoc modo, at morbus, quem effugere non potest, ingratius hæret, & angit, quia ipsius morbi causam ignorat. Zoilus, cum hæc essent à me annotata, ea arripuit, sibiq; vendicauit suo more. verum infinitum sit singula eius furta enumerare. INGRATIS) ingratius, aut ingratis pro ingratiis, vel aduerbium est, quod significat inuitè, & præter voluntatem, & non sponte: quod Græci dicunt ἀνωθως: vel potius nomen compositum ex in, & gratiis: quo modo iniussu ex in, & iussu: incultus apud Sallust. ex in, & cultus: intactus ex in, & tactus: de quib. supra lib. I. Tactus corporibus cunctis, intactus inani. in quibus omnibus, in, præpositum nominib. substantiuus, negationem significat. quod sit vsitatus in adiectiuus, ut improbus, indoctus, impius, &c. gratiis, autem, nomen esse, casus ablat. à recto, gratiæ, numeri multitudinis, quid est quamobrem quisquam neget? Plaut. Amphitru. Sof. Non æde pol volo profectò. M. at pol profectò ingratiis. Idem Curcul. Tamen est eundum, quò imperauit, ingratiis. idem Cistell. Nunc mihi bonæ necessu sit esse ingratiis. Terent. Eunuc. Opus faciam, ut defatiger vsque, ingratiis ut dormiam. Idem Heautont. ea coacta, ingratiis Post illa cæpit victum vulgò quærere. Velim autè non ignorare le-

ctorem, quosdam libros vulgatos, in quibus sunt Parisienses, habere hoc loco, inuitus adheret, pro vera scriptura, ingratius hæret. quod iccirco notaui, ut meminerit quod supra pluribus verbis egi, ad illum locum, Tum quasi talipedans, & c. hanc vocem inuitus, seu inuito, fuisse annotationem: deinde ab imperito, & stulto librario in texturam verborum Lucretij transcriptam esse.

IAM REBUS QVISQVE RELICTIS) rebus relictis, v'statam genus loquendi veteribus, quod idem valet, atq; rebus aliis omnibus relictis, Plaut. Epid. Ego relictis rebus Epidicum operã quærẽdo dabo Idem Trinum. Probus est amator, qui, relictis rebus, rem perdit suã. Terent. Andr. Hæc me, relictis rebus, inueniendus est Aliquis, labore inuenta meo cui de m bona. Vbi tamen vulgati libri habent, relictis omnibus, cum sit legendum, relictis rebus, itaque scriptum sit in libris manuscrip.

TEMPORIS ÆTERN. QVON. N. VN. H. AMB.) quoniã nõ est controuersia, vel non certatur de statu vnus hora, sed de statu temporis æterni, atque infiniti, quod est post mortem, ambigitur: id est in controuersiam vocatur, æquifõnitum. MANENDA) sic legendum, non, ut in lib. vulgatis, manẽdo. ordo autem & sententia est: in quo statu temporis æterni, omnis ætas, quacumque post mortem restat, mortalibus est manẽda: id est perduranda: in quo statu temporis æterni, homines omnem ætatem, quacumque post mortem restat, necessariõ permanebunt, & perdurabunt: neque vñquam de integro hanc lucem intuebuntur, etiam si eandem materiam, ex qua constabant viuunt, temporis longinquitas denuo colligat, & in eundem ordinem, atque in eandem posiuuram redigat.

IN DVBIIS TREP. PERICLIS) pericula dubia diuntur, quia incertũ est, vtrum quis ex iis saluus euadere possit, necne. sic dicimus, in dubiis rebus. Plaut. Mõstell. Qui homo timidus erit in dubiis rebus, is nauici non erit. sic, dubia tempora, & dubij casus apud Horatium. Quid est (inquit) quod tantopere trepidemus in rebus aduersis, & periculosis? nam quamtumuis diligenter, & accuratẽ vitã, & salutem nostrã consulamus, moriendum tamen est aliquando.

NEC DEVTARI LETVM POTE) pote, id est diuina, quod possibile diceremus, si liceret.

SED DVM ABEST) hinc m. non eliditur. qua de re supra diximus ad illum locum. Corporum augebit numerum, lib. I. nunquam (inquit) fruimur bonis presentibus, sed futuris semper inhiamus: quã ubi adepti sumus, alia item, quã absunt, desideramus. rectẽ igitur præcipiunt, qui suadent, ut in diem viuamus, ut Horat. od. 29. lib. 3. ille potes sui, Latiusque deget, cui licet, in diem, Dixisse, vixi, cras vel atra Nube polum pater occupato.

VEHAT) sic Horat. od. 29. lib. I. Quod fugiens semel hora vexit. & Virgilius Georg. I. Denique quid vesper serus vehat.

VITAM DVCENDO) vitam producendo, & diutius viuendo.

DEMIMVS) detrahimus, deminuius.

NEC DELIBRARE VALEMVS) nec possumus quicquam deripere, seu demere, seu detrahere de tempore mortis. delibrare valet, librum, seu corticem de ligno detrahere: quo verbo vtitur & Caesar lib. 7. de bello Gall. firmis ramis abscisis, atque horum delibratis, ac præacutis cacuminibus. vnde per translationem deminuerere significat, ut sup. diximus. delibrare autem habent duo cod. manuscripti, quibuscum congruunt Parisienses: alij, delibrare, quibuscum consentiunt Aldini anti-

quiores: quod quidem factũ est ex delibrare, cum indocti siue librarij, siue lectores, quid sibi vellet delibrare, non intelligerent. sententia autem huius loci hæc est. non possumus quicquam detrahere, seu demere de tempore mortis, quo minus diu morituri simus: id est, etiam si aliquot annis, atque ad eõ sæculis tardius moriamur, nõ ideo tamen minus diu mortui erimus. Zoilus, cum hæc legisset, omnia mendosẽ (inquit) cenforem aliquem loqui putes, cum hoc homine nihil sit stolidius, nihil pinguius, nihil contemtius. itãne tandem bellua? omnia mendosẽ? Tu verò omnia mendosẽ: quã modò aliis non suffuratus es.

MORTE PEREMTI) mortui. Virgil. Æneid. 6. indignã morte peremti. idem 9. & primis vna tot cæde peremtis. non celabo lectorem, me scriptũ reperisse in libr. manuscriptis, morte peremti, n. ante t. quod eõ notandum duxi, ut intelligat tandem omnes litterarum studiosi, veteres scripsisse peremtum, ademtum, emtum, comtum, & similia per m, sine p, ante t: posteaquã autem Italiam barbaries oppressit, alios scripsisse perentum, & similia per n, ante t. alios per m, interposito p, inter m, & t, existimanteis m, ante t, sine p, nec scribi debere, nec pronuntiarı posse: quorum errorem coarguimus, & conuicimus in epistola ad lectorem, quam preposuimus commentariis Horatianis. Quod autem doctus quidam Italus, nulla alia ratione adductus, quã quod libri manuscripti sic habent, etiam hodie scribit, dampnare, & temptare: satis eius inscitiam, ac stuporem mirari non possum. quasi verò libri veteres sint vsquequaque sequendi, & non cum iudicio tractãdi ac legendi: verbi gratia in eis ferẽ semper scriptum reperias, dampnare, antempna, sompnium, solempne, & similia quamplurima: quam scripturam tamen nemo est mediocriter eruditus, qui non respuat: aut quasi tentandi verbum non oriatur à verbi teneo supino, tentũ, seu tentu: quã vel cum m. & p. scribenda sunt, temptum, temptu: quod si quis dicat, delirus iudicetur: vel ne in tento quidem his litteris m, & p, locus esse potest, ut scribatur tempto. CONDERE SÆCLA) condere sæcla, dictum est vel ut dicimus condere frumenta, & fructus, vel ut condere mortuum, vel ut condere lustrum. quoquomodo dictum sit, tralatio esse videtur. Sic fortasse Horat. od. 5. lib. 4. Condit quisque diem collibus in suis. condere enim diem videtur, qui ad vesperum peruenit, & cui dies totus consumtus est. condere igitur tempora, sæcula, annos dici posse videtur, cui tempora, sæcula, anni consumti & præteriti sunt.

MORS ÆTERNA) τάραις ἀθάνατος. ut supra. Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.

NEC MINVS ILLE DIV, & c.) id est, & æque diu mortuus erit ille, qui ex hodierno die viuendi finem fecit, atque ille, qui multis antè annis interiit. nam cum tempus futurum, sit infinitum, vterque post mortem tempus æquẽ infinitum mortuus manebit.

EX HODIerno LVM.) ex hodierno die.

SI quis est ex iis, quibuscū aliqua mihi necessitudo intercedit, cui vnus aliquis ē sex T. Lucretij Cari de natura rerum libris à me ex auctoritate codicū manuscriptorum emēdatis, & explanatis, debeatur: tu profectò Marce Antoni, non in postremis dignus es, qui tuam quoq; huius munusculi iustam partem cōsequare. Nam cū hos libros sex, hominibus mihi amicissimis donare constituissem: plureis autem, quàm quot essent libri, cū multorū causa, eadem, aut certe pæne par, ac similis esset, donare non possem: si te, vt hominem summa mecum necessitudine coniunctum, omnīq; doctrina liberali præstantē, præteriissem: tu neque tibi vllam iniuriā fieri, neque à me ius amicitie lædi fortasse meritò queri posses. Multos enim viros licet mihi commemorare tibi notissimos, atq; adeò communeis amicos, eodēque perquàm eruditos: in his P. Paschaliū, virū eloquētis. historicum Regiū: I. A. Baiffium: I. Maludanum: I. Passeratiū, à me necessariò, cū hæc meæ facultates iam exhaustæ, & consumptæ essent, neque hæc nostra perangusta benignitas ad plures, quàm ad sex, dimanare posset, huius muneris experteis, indonatos, atque adeò infalutatos relictos. Si igitur amicitie, aut eruditionis causam duntaxat spectare vellem, cū sit hoc hominum ferè ingenium, vt, quod quisque se scire profitetur, in eo ceteris vel antecellere, vel certè æqualis videri velit: & te talem virum, ac mihi tam carum præterirem: nihilo tu fortasse iustiore, quàm multi alij, de me querendi causam haberes. Nunc autē cū ad eas causas, quæ tibi cum aliis nōnullis posunt esse cōmunes, accedant quædā propriè, ac præcipuè tuæ: grauisimè me peccaturum, & dedecus admissurū esse existimarem, si te siue imprudens, siue consultò præterirem, neque tibi vnum ex mei Lucretij libris librum impertirem. Tu enim mihi, cū Romæ essem, princeps acerrimos ad hoc negotium suscipiendum, ac perficiendū stimulos admouisti, mihiq; vulgata Lucretij exempla cum exemplaribus antiquis, ac manuscriptis conferenti assiduā operam dedisti. neque hoc tantū fecisti, verū etiam, cū in scripturam aliquam à vulgata discrepantem ac diuersam incideremus, atque in ea hæreremus:

tu sæpe ex obscuris, & propemodum oblitteratis veteris scripturæ vestigiis veram lectionē (quo ingenio, quòque acumine es) sagacissimè odorabar. Præterea cū anno superiore vnà cum clarissimo viro Hippolyto Estensi, Cardinali Ferrariensi, Pij IIII. Pōtificis Romani legato, in Galliam nostram longo interuallo venisses, audirēsq; me singulos T. Lucretij Cari libros singulis amicis dicare in animo habere: videres autē mihi per ciuileis discordias, & Reip. calamitatē, huius politissimi scriptoris editionem maturare non licere: neque tamē dubitares, quin, vbi à tot, tantisque malis Gallia conqueuisset, aut certe respirasset, id statim parerē, quod iamdiu parturissem: paucis antè quàm Galliam, patriam tuam, tua voluntate iterū relinqueres, Romamque repeteres, diebus, certum quendā ex mei Lucretij libris, librum à me stipulatus es: non quòd rem ipsam tanti faciendam putares, quamquam tu soles nostras non minimi æstimare nugas: sed vt hoc apud omneis mortaleis, & qui hodie viuunt, & qui post aliis erunt in annis, amicitie nostræ monumētum exstaret sempiternum. Quod igitur tibi tot nominibus debeo, mi Murete: serò quidem, quippe temporibus, quominus hoc æs alienum ad diem repræsentarē, impeditus: sed aliquando tamen, bona fide, libentēque persoluo. Tibi autem hoc munusculum meum eo gratius fore confido, quòd cū tibi à me potestas, optiōque eligendi facta fuisset, hunc ipsum librum elegisti: neque verò tibi in eligendo iudiciū defuit. Totam enim hic liber simulacrorum, seu imaginum Epicurearum, quibus ille ad oculos nostros affluētibus, visum laçessi: ad animum autem accurrentibus, eūque ferientibus, cogitādi vim, & *ελεγοντικὰς φαντασίας* excitari putabat, explicationem complectitur: idem speculorum rationem, rem varietatis plenam, & cognitione dignissimam: idem acerrimā sensuum defensionem aduersus novos Academicos, qui sensus esse incertos ac fallaces, & nihil sciri posse contendebant: idem plenissimam atque vberissimam de quinque sensibus, de cogitādi ratione, de ingressu, de fame & siti, & de earum rerum causis, de somno, & somniis, de libidine, & amore, multaque alia utilissima, ac iucundissima continet. Hunc igitur librum tibi promissum, & debitum, ac pæne dicam tuum, tibi non dono, sed optima fide reddo. Vale. Lutetiæ, anno à salute generi humano data CIO. IO. LXIII. pridie idus Septemb.

T. LUCRETII CARI DE
RERVM NATVRA,
LIBER IIII.

Via Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo: iuuat integros accedere fonteis,
Atq; haurire: iuuatq; novos decerpere flores,
Insignemq; meo capiti petere inde coronā,
Vnde prius nulli velarint tempora Musæ:
Primùm q; magnis doceo de rebus, & arctis
Relligionum animum nodis exsoluere pergo:
Deinde, quòd obscura de re tam lucida pango
Carmina, musæo contingens cuncta lepore.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Nam veluti, pueris absinthia tætra medentes
Cùm dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoque liquore,
Vt puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenuis: interea perpotet amarum
Absinthii laticem, deceptaque non capiat:
Sed potius tali tactu recreata valeat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retròque
Volgus abhorret ab hac: volui tibi suauiloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et quasi musæo dulci contingere melle,
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum percipis omnem
Naturam rerum: ac præsentis vtilitatem.
Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint, & quàm variis distantia formis
Sponte sua volitent æterno percita motu:
Quòque modo possint res ex his quæque creari:
Atque, animi quoniam docui natura quid esset,
Et quibus è rebus cum corpore comta vigeret,
Quòve modo distracta rediret in ordia prima:
Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad has res
Attinet, esse ea, quæ rerum simulacra vocamus;
Quæ quasi membranæ summo de corpore rerum

Dereptæ volitant vltro, citròque per auras:
Atque eadem nobis vigilantibus obuia menteis
Terrificant, atque in somnis, cùm sæpe figuras
Contuimur miras, simulacraque luce carentum:
Quæ nos horrificè languentis sæpe sopore
Excierunt: ne forte animas Acherunte reamur
Effugere, aut vmbas inter viuos volitare:
Nève aliquid nostri post mortem posse relinqui,
Cùm corpus simul, atque animi natura peremta,
In sua discessum dederint primordia quæque.

A VIA. PIERIDVM) hi 17. versus iam sup. lib. I. & à Lucretio positi sunt; & à nobis explicati. Quare illinc pete, si quid requiris. Atque iis, quæ ibi diximus de solo, hoc adde. Denique, solum, idem valere interdum, quod soleam, licet vel ex his verbis Plautinis intelligere, in Bacchidib. etiam rogas, qui soccus habeat auro sup. pacto solum? CONTINGENS CUNCTA LEPORE) duo codic. manuscripti habent, cōtingēs cuncta liquore. nō probo. Quòd autè Thraso scribit, contingens, quasi à verbo, tinguo: suo more insanit. est enim à verbo, tango. Nam significat Lucretius leuem quendam contactum, non tincturam ad imas partes permanentem: idque declarat idem verbum paullo post positum. Contingunt mellis dulci, & c. & verbale, tactu, pro quo mendosè scribitur in quibusdam libris vulg. factu. mendosissime autem Zoilus, tactu, legendum putat. sic Arnobius lib. III. dixit. Quisquàmne est hominum, rationis alicuius sapore contactus, qui pilos, & lanugines credat in deorum corporibus nasci? PRÆSENTIS) id est antè sentis. sic autem habent quinque lib. manuscr. & nonnulli typus excusi. alij presentis.

CVM CORPORE COMTA) sic supra lib. 3. quibusque Comta modis vigeant. vtròque tamen quidam legi volunt, iuncta.

ORDIA PRIMA) primordia. NVNC AGERE INCIPIAM, & c.) Nunc de simulacris, seu imaginibus disputare meditatur, quæ εἰδωλα & ἰμῶνι nominantur ab Epicuro. Diog. Laërt. Καὶ μὲν καὶ ἰμῶνι οὐνοῦ ἰμῶνιες τοῖς σεπεμνῶνις εἰδῶνι, καὶ ἰμῶνι ἀπὸ χροῦς καὶ ἀπὸ φαινομένηων. & c. Ἐπίμῶνις δὲ τοῖς ἰμῶνις εἰδωλα καὶ σεπεμνῶνις εἰδῶνι. id est, atqui & formæ sunt simili figura præditæ, atque ipsa solida corpora, subtilitate, & tenuitate longè distantes ab iis, quæ oculis cernuntur, & c. has autem formas, idola, id est simulacra, seu imagines appellamus.

SVMMO DE CORPORE RERVM) id est de summa, & extrema rerum circumcæsura, de extremis lineamentis rerum.

DEREPTÆ) id est detractæ. sic autem legendum est, & ita scriptum reperi in libris manuscriptis. de quo verbo alibi diximus.

VLTRO, CITRÒQUE) libri manuscr. habent. vltroq; citròq;. quos nō sequor. SIMVLACRAQUE LUCE CARENTVM) Virgil. Georg. 4. tum corpora luce carentum Exportant tectis. ibid. Vmbrae ibant tenues, simulacraque luce carenti.

NE FORTE ANIMAS) hoc dico, esse simulacra quædam, & c. ne forte putemus, animas, & c. AVT VMBRAS INTER V. VOL.) Virgil lib. 10. Aneid. Morte obita qualeis fama est volitare figuras, a ut quæ sopitos deludunt somnia sensus. NÈVE ALIQ. NOSTRI POST MORT.) Hæcerat Epicuri sententia,

mortem nihil ad nos pertinere. Nam quidquid bonum, & malum est, in sensu est. At mors, priuatio sensus est. Ex quo fit, ut hæc cognitio, & perceptio, nihil ad nos mortem pertinere, fructum vitæ dulcem, ac iucundum nobis reddat, non addēs tempus infinitum, sed immortalitatis cupiditatem demens. Nihil enim est in vita mali ei, qui cognouerit, & penitus comprehenderit, nihil esse in non viuendo mali. Itaque inanis est is, qui dicit, se mortem extimescere non eò quòd dolore afficiet, cum aderit, sed eò quòd dolorem afferat impendens, & futura. Nam quod adest, dolore non afficit: quod expectatur, in cassum afficit. Quod igitur malorum omnium horribilissimum est, mors, nihil ad nos, quoniam cum quidem sumus, tunc nō adest: cum verò mors adest, tunc non sumus. Neque igitur ad viuos, neque ad mortuos pertinet, quoniam illos quidem non attingit: hi autem esse desierunt.

PEREMTA) Festus, peremta, & interemta, pro interfectis poni solet à poetis. Lucret. Cum corpus simul atque animi natura peremta est.

IN SUA DISCESS. DED. PRIM.) id est, in sua primordia resoluta sunt, & discesserint. quod docuit lib. I. idemque approbat Eurip. *ἰκετο, οἱ εἰς τὸ σῶμα ἀπέκειτο, ἐν αὐτῷ ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐξήγαγε, τὸ σῶμα δὲ εἰς γλῶσσοις κελύμεθα. Ἡμέτεροι αὐτῶν, πλὴν ὁμοιωσάμενοι βίον. Καπιτα πλὴν ἑξήσασα αὐτὸ δὲ λαβείν.* id est, vnde autem vnumquicque in corpus peruénit, eò discessit, spiritus ad aethera, seu calum, corpus ad terram. nihil enim nostrum ipsorum possidemus, nisi ut vitam incolamus, tanquam inquilini. Deinde terram, quæ aluit, corpus capere oportet.

Dico igitur, rerum effigias, tenuesque figuras

Mittier ab rebus summo de corpore earum:

Quæ quasi membrana, vel cortex nominanda est:

Quòd speciem, ac formam similem gerit eius imago,

Quoiuscumque cluet de corpore fusa vagari.

Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.

Principiò, quoniam mittunt in rebus apertis

Corpora res multæ, partim diffusa solutè,

Robora ceu fumum mittunt, ignesque vaporem:

Et partim contexta magis, condensaque, ut olim

Cùm veteres ponunt tunicas æstate cicadæ,

Et vituli cùm membranas de corpore summo

Nascentes mittunt, & item cùm lubrica serpens

Exuit in spinis vestem. (nam sæpe videmus

Illorum spoliis vepreis volitantibus auctas:)

Hæc quoniam fiunt, tenuis quoque debet imago

Ab rebus mitti summo de corpore earum.

Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant,

Quàm quæ tenuia sunt, hiscendi est nulla potestas.

Præsertim cùm sint in summis corpora rebus

Multa minuta, iaci quæ possint ordine eodem,

Quo fuerint, veterem & formæ seruare figuram:

Et multo

Et multo citius, quanto minus indupediri

Pauca queunt, & sunt in prima fronte locata.

Nam certè iaci, atque emergere multa videmus

Non solùm ex alto, penitusque, ut diximus antè,

Verùm de summis ipsum quoque sæpe colorem.

Et vulgò faciunt id lutea, ruffaque vela,

Et ferrugina, cùm magnis intenta theatris

Per malos volgata, trabeisque tremantia flutant.

Namque ibi confessum caueai subter, & omnem

Scenai speciem patrum, matrumque, Deorumque

Inficiunt, coguntque suo fluitare colore.

Et quanto circum mage sunt inclusa theatri

Mœnia, tam magis hæc intus perfusa lepore

Omnia contrident, conrepta luce dei.

Ergo lintea de summo cùm corpore fucum

Mittunt, effigias quoque debent mittere tenuis.

Res quæque: ex summo quoniam iaculantur vtræque.

Sunt igitur iam formarum vestigia certa,

Quæ vulgò volitant, subtili prædita filo:

Nec singillatim possunt secreta videri.

Præterea omnis odos, fumus, vapor, atque aliarum res

Consimiles, idèò diffusæ è rebus abundant,

Ex alto quia dum veniunt intrinsecus ortæ,

Scinduntur per iter flexum, nec recta viarum

Ostia sunt, quæ contendunt exire coortæ.

At contra tenuis summi membrana coloris

Quom iacitur, nihil est, quod eam discerpere possit,

In promptu, quoniam est in prima fronte locata.

Postremò in speculis, in aqua, splendorèque in omni

Quæcunque apparent nobis simulacra, necesse est,

Quandoquidem simili specie sunt prædita rerum,

Esse in imaginibus missis consistere eorum.

Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant

Corpora, res multæ quæ mittunt corpore aperto,

Quàm quæ tenuia sunt, hiscendi est nulla potestas.

Sunt igitur tenues formarum, consimilesque

Effigiarum, singillatim quas cernere nemo

Cùm possit: tamen adsiduo, crebròque repulso

Reiectæ, reddunt speculorum ex æquore visum:

Nec ratione alia seruari posse videntur
Tantopere, ut similes reddantur quoique figuræ.

EFFIGIAS) sic habent lib. manuscripti, Plant. Rud. Proh dii immortales, Veneris effigia hæc quidem est.

SUMMO DE CORPORE EARVM) serutus sum cod. Vaticanum. nam ceteri habent. summo de cortice: quam scripturam reieci, quia ferri non potest. eam tamen tuetur Zoilus, ne sit sui dissimilis. Atqui se ipsa refellit. Nam quid ineptius, quam ita loqui, effigias tenuis ab reb. mitti, de summo earum cortice: quæ effigias, sunt nominandæ membrana, aut cortex? Adde quod, summo de corpore, idem valet, quod, πῶς τῆς ἐπιπέδου, quibus verbis utebatur Epicurus, quæ Latine reddita, significant, de extremo corporum libramento, seu de corporum extremitate, sine, ut vulgus loquitur, de superficie.

QVÆ QVASI MEMBRANA, VEL COR.) profert hunc versum Nonius Marcellus, ubi docet, nomen, cortex, interdum reperiri generis feminei: & præterea illum Virgilianum in Sileno. Tum Phaëtoniadæ musco circumdat amaræ Corticis, membrana autem, legitur apud Nonium, non membrana: neque nos mouere debet syllaba vltima, na, breuis.

ID LICET HINC) hinc, id est ex iis, quæ deinceps dicturus sum.

PRINCIPIO QVONIAM) primam argumentum, quo probat esse rerum imagines, est à simili. multa res (inquit) mittunt ex se corpora quædam partim diffusa, & tenuia, & rara, ut lignum, in ignem coniectum mittit fumum: ignis vaporem, seu calorem: partim magis contexta, & spissa, ut cicada, tunicas tenuis æstate ponunt: sic & imagines à rebus fluunt.

IN REBUS APERTIS) manifestis, & quæ sunt in promptu.

OLIM) aliquando, πῶς. CVM VETERES) al. Cum teretes.

ILLORVM SPOLIIS, & c.) profert hunc versum Nonius in voce, & pres. docens, esse & masculini generis, ut apud Virgil. lib. 8. sparsi vorabant sanguine pres: & feminini, ut hic: profert & in voce, spolia. Sed quæri potest, cur, cum dixerit, lubricam serpentem exuere vestem, in spinis: subiungat, illorum spoliis. videbatur enim dicere debuisse, illius spoliis, aut certe mutato duntaxat numero, quod sæpe fieri solet, illarum, nempe serpentium lubricarum: nisi ita dicamus, illorum, nempe cicadarum, vitulorum, & serpentium.

HISCENDI ST NULLA POT.) magnâ profectò gratiâ debemus codici Bertiniano, & Memmiano: quorû beneficio hic locus, restitutus est. nam ceteri libri scripti nihil me inuenerunt, nisi quod in eis legitur, partim ostendi st, partim hostedi st. vulgati autem, in quibus legitur, partim ostendit, partim ostendi st, multo sunt deprauatiores. Hæc igitur est recta scriptura, & germana Lucretiana, hiscendi st nulla potestas, quæ hoc significat, nihil posse dici, nullam ve causam afferri, quare illa, quæ cernuntur, nempe membrana de vitulis nascentibus: tunica de serpentibus, & cicadis: fumus de ligno, & simil. magis cadant & defluat de rebus, quam quæ sunt pertenuia, & persubtilia, ut imagines: ne hiscere quidem licet: hyperbole. Sic Plato lib. a. de legib. ἀγαθὰ ἢ καὶ ἀκαθὰ: loquendi impotentia nos carripit: hiscere non possumus. Hæc zoilus non probauit, quid mirum? palato corrupto etiam quæ dulcia sunt, amara videntur. Est autem hiscere, os aperire, higræ. Cicer. Philipp. 3. respond. debisne ad hæc, aut omnino hiscere audebis? Arnob. lib. 1. aduers. Gent. Ipsa denique

si animantia muta hiscere potuissent, & c. Idem lib. 4. experiri volumus, & cupimus scire, an mutire, an hiscere deorum in mentione positus, an concipere eos mente, quos in animis vestris nullius scripti informauerit notio. Ouidius metam. XIII. Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quicquam Audet.

VETEREM ET FORMÆ SERV. FIG.) videtur hæc quidem scriptura integra & plana: sed tamē libri scripti alij habent, Quo fuerint, & cum forma seru. fig. alij, veterē formæ, & c. lacuna interiecta inter duas voces, veterem & formæ. Vaticanus neque habet vocem, veterē, neque solitam, quæ reperitur in vulgatis. Memmian. sic. Quo fuerint & cum forma seruare figuram. Vnde mihi suspicio iniecta est, hunc locum mendo non vacare, & vocem, solitam, esse adiectam, & fortasse sit ita legendum. Quo fuerint & conformem, seu potius, consimilem, seruare figuram. Hic Zoilus ab ingenio suo non discedit. commemorat enim, quod à me est editum, quæ in scholiis notata sunt, tacet, βαρβαροῦ ὄρεϊ, quæ mihi, legendum tādē censet, conformæ seru. fig. ineptissimè, ac mendosissimè.

NAM CERTE IACI, ATQVE EMERGERE MVLTÀ) Cum reperissem in codicibus manuscriptis huc versum mire deprauatum, sed ita, ut obscura quædam apparerent scripturæ veteris vestigia, sic excudendum curavi. sic autem habent cod. Bertinian. & Memmian. Nam certè iacere, ac mergiri, & c. alij, Nam certe iacere ac cergiri, & c. (vulgati autem, Nam certe iacere & iaculari, & c.) ex quibus scripturis hanc feci: Nam certè iaci, atque emergere. Quod si quis malet ita reponi, Nam iacere certè, atque emergere (seu emergi) multa videmus, non pugnabo. Satis est mihi lectori ingenioso scripturam veterem exposuisse, ut ex ea verâ eliciat. Cum hæc iam scripissim, Adr. Turnebus, Aduersariorum lib. 7. cap. XII. scripsit sibi videri legendum, Nam certe iacere, ac tergeri multa videmus & c. cui in eo, quod tergeri, restituit, assensus sum in secunda editione. iacere, autem non probauit. est enim verbum actiuum, nec cum, tergeri, aut cum, emergere, coherere potest. tergeri, autem interpretor, eradi, excerpti. emergere tamen, non est fortasse reijciendum, neque à scriptura antiqua admodum abhorret. Indicet lector. Licet etiam fortasse legere. Nam detergeri, atque emergere, sine, atque emergi multa videmus, & c. Omnino enim, ne quid dissimulem, aduerbium, certè, hic me suboffendit. Quod autē Zoilus noster vult legi, Nam certe iacere ac tergeri, & c. dū male faciant isti belluæ, qui taleis numeros, ac taleis versus adscribat huic politissimo poëta.

EX ALTO) ex intimis, & penetralibus partibus, ut declarat vox penitus.

DE SYMMIS) de partibus extremis.

ET VOLGO FACIUNT) hoc est vnum de multis mathematicis postulatis, lucem per res quaslibet coloratas permanantem, colorari. quod demonstrari potest similitudine liquidorum: quæ colorem contrahunt ex iis locis, per quæ fluunt.

LVTEA) lutei coloris, id est rubicundi, aut crocei. Virgil. Alex. Mollia luteola pingit vaccinia caltha. & apud eundem, Aurora lutea, & in Pollione: croceo luto, pro, croco luteo, ut vult Seruius. & apud Horat. epod. oda 10. Tibiq; pallor luteus. nam, lutum, priore longa est color luteus, quali colore est ouorum vitellus.

RUSSA QVE) sic legendum, & ita habent codices manuscripti. russus color autem rubro finitimus est: à quo russata factio nominata. & fortasse idem qui rutilus.

ET FERRVGINA) ferruginea, ferrugo autem purpura est obscurior, & prope modum nigra, ἡ ἴσχυρα, ut docet Seruius ad illum locum Virgil. Georg. 1. ὄνη

caput obscura nigrum ferrugine textit. Cui simile est illud T. Petronij Arbitri. namq; ore crueto, Deformis Titan vulnus caligine textit. Sic autem legendū esse vidit Ioan. Passeratius. nam vulgò sic legitur. Deformis titubans, & c. Idem Virgil. Georg. 4. & ferrugineos hyacinthos. idem Æneid. 11. Ille peregrina ferrugine clarus, & ostro. Plaut. Mil. glor. Facito, vt venias ornatu huc nauclerico, causiam Habeas ferrugineam, culcitam ad oculos laneam: Palliolū habeas ferrugineum. nam is color thalassicu st. Festus porro, Ferrugineum, colorem (inquit) ferri similem esse voluit. Verè autem ferrugineus color, cæruleus est. Cum Festo cõgruit auctor vocabularij manuscripti Latinogræci: in quo ita scriptum est, Ferrugineum. γλαυκόν, κωδύρον.

TREMENTIA FLVTANT.) Cū olim secutus essem lectionē vulgatam, trementia pendent: hac annotarā. non dubium est, quin in verbo, pendent, mendū subsit. nam librorum manuscriptorum alij habent, trementia fluctus, alij trementia circum, alij trementia, deinde lacunam: in qua nihil est præterea scriptum, neque pendent, neque circum, neque fluctus. codices Florēt. autem, trabesque tenentia circum. de hoc igitur loco iudicet lector. nam mihi quidem aqua hæret. Nunc Turnebi coniectura, vt in malis, mihi non videtur reijcienda, vt flutant positum intelligamus pro fluitant, atque ita edidi.

CAVEAI) cauea hoc loco significat totum illum locum, in quo sedent spectatores. M. Tull. Catone. Vt Turpione Ambiuio magis delectatur, qui in prima cauea spectat: delectatur tamen etiam, qui in vltima.

SCENAI SPECIEM) sic reposui cū reperissem in lib. manuscr. Scenali speciem. nam vulg. habent, Scenalem sp. INFICIVNT) quasi tingunt suo colore.

ET QVANTO CIRCVM MAGE SVNT INCLVSA) ita vt nullus luci pateat aditus à lateribus.

CONRIDENT) tralatio vsitata scriptoribus, omnia simul renident, & latitia diffundunt spectatorem: vel hilaritate eiusmodi præ se ferūt, vt ridere videatur.

CONREPTA LVCE DIEI) celeriter & raptim cõcepta, videlicet à parte superna. sic autem habent lib. manuscr. non, vt vulgati, concepta.

ERGO LINTEA DE SVMMO CVM CORPORE,) id est, Ergo cū lintea de summo corpore: id est, de sua extremitate, fucū, id est colorem, mittat, non debet mirum videri, si res quæque etiam imagines tenuis ex se mittant.

EFFIGIAS QVOQVE DEBENT) sic habent lib. manuscr. non, vt vulgati, effigies. TENVEIS) anapestus pro spondeo in sexta sede: vel tenuis hic dissyllabum est. VESTIGIA CERTA) sic lib. manuscripti, & nonnulli vulgati. quidam item vulgati, vt Parisi. vestigia cæca.

SVBTILI PRÆD. FIL O) subtili textura. tralatio est à tela, seu lino, aut lana, quæ digitis carpitur ac deducitur. Filum interdum est res quæque ad tenuitatem ducta: de qua voce supra.

PRÆTEREA OMNIS ODOS.) Sic legit Nonius Marcellus, & ita habent nonnulli libri vet. vulgati verò, odor.

IDEO DIFFVSÆ E REBVS ABVND:) ideo hæc res dispersæ effluunt è rebus, quia dum ex intimis rerum partibus oriuntur, scinduntur per vias flexas, seu flexuosas, & tortuosas: colores autem & imagines, quæ ex summis rerum corporibus fluunt, rectis viis egrediuntur, nec quicquam est, quod illa discerpere queat.

IN SPECVLIS) de speculis infra copiosè explicabit.

ESSE IN IMAGINIB.) miserabilem in modum hic versus laceratus, &

corruptus est in omnibus libris. Nam in manuscriptis quidem ita legitur, Ex imaginibus misis cons. eorum: planè mendose. nam quod Zoilus hanc scripturam tuetur, eum dicat esse chorèum pro spondeo, ἰππῆτω ἰς κῶεξας: cum suis disconuenientibus ac distortis pedibus, homo ingenio distorto, prauoque. in vtrisque Aldinis, Parisiensibus, & Lugdun. Esse in imaginibus misis consistere eorum. in Florent. Esse & imaginibus, & c. Iouianus Pontanus sic legebat: Hæc ab imaginibus, & c. Ego in tanta varietate mihi licere putari, quod mihi potissimum videretur, probare. Ità secutus sum codices Venetos: cuius mei facti hanc rationem reddere possum, quod ex hac scriptura, probabilissima & Epicuri opinioni maxime consentanea sententia elicere posse mihi videtur, nempe hæc, esse, seu ἴδῃ, καὶ τῶν οὐραίων: id est essentiam eorum simulacrorum, quæ nobis in aqua, & speculis, & ceteris corporibus læuibus apparent, consistere in imaginibus misis, id est, in iis imaginibus, quas dicimus è summo corpore rerum mitti: per quas cernimus, atque adeo cogitamus. Verum hanc Epicuri opinionem non sequuntur mathematici. dicunt enim illi, cū ex omni lumine radij quidam rectis lineis & directò ad res oppositas producantur, tum ex oculis nostris, qui lumina quadam sunt, etiam radios quosdam ad eas res, quæ cernuntur, profuere: atque hanc esse causam visus. Quod autem ad loquendi genus attinet, sic infra eodem libro, præterea meminisse iacet: languetque sopore. Perspicue ibi positum est, meminisse, pro memoria, vt Græci dicunt, τὸ μνησθῆναι, pro nomine ἰδῆναι. sic Plautus Bacchidib. hic vereri perdidit. vereri, id est, verecundiam, seu pudorem. Idem in Curculione, non longè à principio, Ita tuum conferto amare semper, si sapias, Ne id, quod ames, populus si sciat, tibi sit probro. tuum amare, id est, tuum amorem.

RES MVLTÆ) sic legendum, non res multas. Est enim hic ordo. Nam cur ea corpora potius cadant, atque ab rebus recedant, quæ corpora multa res abs. se mittunt corpore aperto prædita, quàm corpora tenuia dici non potest. sed non dissimulabo, hunc versum, Corpora res multæ, & c. abesse à codice Bertiniano. Quem versum postea non delendum censuit Zoilus, sed planè deleuit, cū tamen eius sententia non sit absurda, sed cū Lucretij sensu, & totius loci sententia consentanea. Si quem autem ego versum ineptum, & Lucretio indignum, delendum censeo, dirumpitur, conuiciatur, obgannit, atque oblatrat. Tantum sibi licentia sumit barbarus. TENVES FORMARVM, CONSIMILESQVE) sic legendum, non dissimilesque. atque hanc meam coniecturam Zoilus secutus est, tacitus & dissimulans, suo more.

ADSIDVO, CREBROQVE REPVLSV REIECTÆ) singule enim imagines, quæ in speculis cernuntur, ex sententia Epicuri, non sunt vne: sed multæ, perpetuo repulso multarum imaginum à nobis in specula breui tempore defluentium ita continuatæ, vt, quæ sunt plures, vna videantur.

SPECVLORVM EX ÆQVORE) ex æquabilitate, & leuore speculorum.

Nunc age, quàm tenui natura consistit imago, Percipe: & in primis quoniam primordia tantum Sunt infra nostros sensus, tantoque minora, Quàm quæ primùm oculi cœptant non posse reri, Nunc tamen id quoque vt confirmem, exordia rerum.

Cunctarum quàm sint subtilia, percipe paucis.
 Primum animalia sunt iam partim tantula, eorum
 Tertia pars nulla ut possit ratione videri.
 Horum intestinum quoduis quale esse putandum est?
 Quid? cordis globus aut oculi: quid? membra: quid? artus:
 Quantula sunt? quid? præterea primordia quæque,
 Vnde anima, atque animi constet natura necessum est,
 Nonne vides, quàm sint subtilia, quàmque minuta?
 Præterea, quæcumque suo de corpore odorem
 Exspirant acrem, panaces, absinthia tætra,
 Abrotonique graues, & tristia centauræa:
 Horum vnum quoduis leuiter si fortè ciebis,
 Quamprimùm noscas rerum simulacra vagare
 Multa modis multis, nulla vi, cassaque sensu.
 Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo est
 Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.
 Sed ne forte putes ea demum sola vagare,
 Quæcumque ab rebus rerum simulacra recedunt:
 Sunt etiam, quæ sponte sua gignuntur, & ipsa
 Constituuntur in hoc cælo, qui dicitur aër:
 Quæ multis formata modis sublime feruntur,
 Nec speciem mutare suam liquentia cessant:
 Et quouisquæmodi formarum vertere in ora.
 Ut nubis facile interdum concrefcere in alto
 Cernimus, & mundi speciem violare ferenam,
 Aëra mulcenteis motu. nam sæpe gigantum
 Ora volare videntur, & vmbra ducere latè:
 Interdum magni montes, auolsaque saxa
 Montibus anteire, & solem succedere præter:
 Inde alios trahere, atque inducere bellua nimbos.

NYNC AGE QVAM TENVI) nunc incipit docere, imagines esse tenuissimam naturam præditas, idque à similitudine primorum corporum. Sic Laertius. εἰ δ' ὅτι τὰ εἰδωλὰ τῶν λεπτότων αἰὸν ἀπεβλήτισ κέχρηται, οὐδὲν αἰνιδικώτερον ἢ φαιροδύοις id est, Deinde imagines tenuitatis inextuperabilibus constare, nihil eorum, quæ sunt in promptu refellit. **QUANTULA NITVM SVNT INER A SENS. N.** id est, tanto sunt à nostris sensibus remotiora, &c. vel, ut postea videtur ipse interpretari, tanto sunt minora, &c. Vide quæ adnotauimus ad illum versum lib. 3. Nec magis hac infra quicquam est in corpore nostro.

QVOD PRÆTEREA) Aliud argumentum, à simili, quo docet, imagines esse tenuissimam naturam præditas, & subtilissimam, ut ita dicam, sibi contextas. Est autè

salè. Quid? primordia, ex quibus constat anima, sunt subtilissima, longèque subtiliora, quàm ea, ex quibus corpus humanum conflatum est, ut expositum est lib. 3. Non debet igitur cuiquam esse incredibile, fluere à rebus omnibus imagines, quas dicamus esse naturam tenuissimam, & subtilissimam præditas.

HORVM INTESTINVM QVODVIS, &c.) hunc versum profert Nonius in voce, intestinum, sed mendose. adde quòd veteres codices dissentiunt à vulgatis. Sic enim in illis legitur: Harum intestinum qua quis volet esse putandum. quam iccirco propofui, ut consideret lector, ecquid ex ea boni trahi possit. Dicam nihilominus quod sentio. scriptura recepta mihi videtur integra. nam illud, quo quis, quod est apud Nonium, deprauatum est, ex recto, quoduis: & p. illud est d. inuersum. volet, quoque corruptum est, & peruersum ex, quale.

ODOREM EXSPIRANT) sic sæpe loquitur, ut verbo exspirandi, quantum casum tribuat, supra lib. 3. Vnde cadauera rancenti iam viscere vomeris. Exspirant? ABSINTHIA TÆTRA) supra lib. 1. Sed veluti pueris absinthia tætra medentes cum dare conantur, &c. PANACES) panaceam vocat Virgil. lib. 12. Æneid. Ambrosia succos, & odoriferam panaceam. à nonnullis Hæraclæum nominari scribit Dioscorides lib. 3. cap. 55. ipso nomine omnium morborum remedium promittit, inquit Plin. lib. 25. c. 4.

LEVITER SI FORTE CIEBIS) cum in quinque libr. manuscriptis reperissem scriptum, si forte duobus: quia ciebis, propius abesse ab antiqua scriptura mihi videbatur, quàm mouebis, quod est in vulgatis, ita excudendum curavi.

SVBLIME FERVNTVR) vltima syllaba vocis, sublime, semper corrigitur à bonis scriptoribus. Iam verò ordinem horum decem versuum sædè perturbatum, restitui. AERA MULCENTEIS MOTV: NAM, &c.) sic restitui ex auctoritate duorum librorum manuscriptorum: quibuscum cõsentit Memmianus: alij duo habent, Aëra mulcetes motum, quam scripturam non damno. Vulgati autem, Aëra mulcenteis, magnorum sæpe gigantum, &c. quam lectionem reieci. Porro autem fortasse etiam legere licet, Aëra mulcantes motu. quod Simeoni Bosio videbatur, hac maxime ratione, quòd paullo ante dixerit, & mundi speciem violare ferenam, mulcare autè, verberare, & pane mutilare est, ut ostendimus in commentariis ad Æmiliu Probu, seu Cornelium Nepotem, de vita clarorum Græciæ imperatorum, indicauitque huius verbi usum prior Petr. Victorius, in notis ad Cic. epistolas. reperi etiam in vocabulario Latinograeco huic verbo hanc interpretationem Græcam subiunctam, mulcauit, ἠκίω. αἰὸν αὐτῶν, siue αἰὸν αὐτῶν est indecoris verberibus afficere, sædè verberare, sædare.

INTERDV M MAGNI MONTES) sic habent quattuor libr. manuscripti: Memm. autem, Interdum montes magni ordo est: interdum magni montes, & saxa montibus auulsa videntur anteire, & præter solem succedere: id est sursum ire & subire ultra solem, vel potius ante solem, & è regione solis. præter, enim, interdum idem valet, quod, ante. sic orat. in Verr. frumentar. Apronius interea pocula & cenam posebat. serui autem eius, qui & moribus iisdem essent, quibus dominus, & eodem genere ac loca nati, præter oculos Lollij hæc omnia ferebant: præter oculos Lollij, id est ante oculos Lollij, inquit Non. sic & Varro Eumen præter matris Deum eadem exaudio cymbalorum sonitum. Quòd autem Zoilus legit, montes magni, auolsaque saxa, quia (inquit) Lucretio placet hiatus, consideret lector hominis confidentiam singularem pari stultitia, & ignorantia coniunctam.

INDE ALIOS TRAH. ATQVE IND. BELL. NIMBOS) sic habent quinque lib. manuscripti, ne quis forte contendat legendum, nubila, ut est in vulgatis. Et videtur, inquit, bellua trahere, & inducere alios nimbos. quidam tamen hanc scripturam modicè emendant, legunt, inde aliàs trahere, &c.

Nunc ea quàm facili, & celeri ratione genantur, Perpetuòque fluant ab rebus, lapsaque cedant. Semper enim summum quidquid de rebus abundat, Quod iaculentur: & hoc alias cum peruenit in res, Transit, ut in primis vestem: sed in aspera saxa, Aut in materiem ut ligni peruenit: ibi iam Scinditur, ut nullum simulacrum reddere possit. At cum, splendida quæ constant, opposta fuerunt, Denſaque, ut in primis, speculum sit nihil accidit horum. Nam neque uti vestem, possunt transire, neque antè Scindi, quàm meminit læuor præstare salutem. Quapropter fit, ut hinc nobis simulacra genantur. Et quamuis subitò, quouis in tempore, quamque Rem contra speculum ponas, apparet imago: Perpetuò fluere ut noſcas è corpore summo Texturas rerum tenuis, tenuis que figuras. Ergo multa breui spatio simulacra genuntur, Ut meritò celer his rebus dicatur origo. Et quasi multa breui spatio summittere debet Lumina sol, ut perpetuò sint omnia plena: Sic à rebus item simili ratione necesse fit Temporis in puncto rerum simulacra ferantur Multa modis multis in cunctas vndique parteis. Quandoquidem speculum queiscumque obuertimus oris, Res ibi respondent simili forma, atque colore. Præterea modò quom fuerit liquidissima cæli Tempestas, perquam subitò fit turbida fœdè Vndique, uti tenebras omneis Acherunta rearis Liquisse, & magnas cæli compleſſe cauernas. Usque ad eò tætra nimborum nocte coorta, Impendent atræ formidinis ora supernè. Quorum quantula pars sit imago, dicere nemo fit, Qui possit, neque eam rationem reddere dictis.

NUNC EA QVAM FACILI, ET CEL. RAT. GENANTVR) Nunc incipit docere, quàm facile & celeriter gignatur imagines: qua de re sic apud Laërtium.

Laërtium. ἢ ἤρεσις ἢ εἰδωλῶν αἷμα πρὸ νοήματι συμβαίνει. ἢ γὰρ ῥόδοις ἀπὸ τῆς Γουάτων ἐπιπολῆς σωροῦ, ἢ μειώσι δὲ τῶν ἀναπληρωσιν σάλζουσα τῶν ὄντι τῷ σερραμίου, δέον, καὶ τῶν ἄλλων ἀπομυθῶν ὄντι πολλῶν χροῖον, εἰ καὶ εἰλοτε συχλοῦν, ἢ ὑπάρχει. id est, ortus imaginū celeritate cogitationem æquat. Fluxus est enim ab extremitate corporum, continuatione, aut diminutione per suppletionem diu conseruans situm, & ordinem corpusculorum primorū in solido, &c. GENANTVR) gignantur. sic sine dubio hic legendum, reclamantibus omnibus codicibus. gerantur autem, quod retinet homo βάρβαρος, ferri non potest neque hic, neque infra aliquot locis. sic supra paullo antè locutus est. Sunt etiam, quæ sponte sua gignuntur, &c. & verba Laërtij meam sententiam confirmant, ἢ ἤρεσις ἢ εἰδωλῶν, &c. & alter Lucretij versus infra, celer his rebus dicatur origo. nam origo quid aliud est, quàm ἤρεσις? Desinant igitur oblatrare barbari, & priusquam reprehendant, discant, neque se plumis alienis ornent. SYMMVM QVIDQVID) id est summum quidque, ut sæpe alias.

DE REBUS AVNDAT) de rebus fluit. ALIAS CVM PERVENIT IN RES) hoc dicit. cum simulacrum peruenit in res nullo splendore, nulloque læuore præditas: aut ea res sunt tenues, aut densæ: si tenues, transit: sin densæ, scinditur.

VESTEM) vestem aliquam tenuissimam intellige, ut Coam. AT CVM SPLENDIDA) duo sunt omnium fere consensu necessaria ad speculorum naturam, nempe corporis læuitas, seu læuor, qui numquàm est sine splendore: alterum est, densitas, nam si corpus sit læue quidem & splendidum, sed ita tenue, ut simulacrum à re fluens transeat: non erit speculum, neque reddet imagines. Quo magis miror, Platonem in Timæo, ubi de speculis disputat, & causas imaginum, quæ à speculis redduntur, affert, densitatem omisisse, cum splendorem, & læuitatem posuisset. sic enim ille: τὸ δὲ πρὸ τῶν εἰδωλοποιῶν, καὶ πάντων ὅσα ἐμφανῆ, ἢ λέια, καὶ πρὸ τῶν οὐδὲν ἐπὶ χελεπόν. Εκ γὰρ τῆς οὐπὲς, ἐν τῷ πρὸς ἐκείτρω κοιτωρίας ἀλλήλοισι, εἶός τε αὐτῶν τῶν κειόνητα ἐκείσοτε ἤμοιδύα, καὶ πολλὰ καὶ μεταρρῦθμυδίνης, πάντα τὰ τοιαῦτα ἴθαν ἀδίκης ἐμφανίεται, τῶν πρὸς τῶν οὐπὲς, πρὸς τῶν οὐπὲς τῶν λέια καὶ λαμπερῶν συμπαροῦς γηρομόνα: id est, Quamobrem autem specula, & quæ sunt splendida, læuiæque ad spectu, reddat imagines, non est difficile etiam cognoscere. Nam ex ignis externi, & interni inter se communicatione, qui assidue, & continenter in læuore sit vnus, & sepe numero ad eum applicatur, atque accommodatur, tales imagines necessariò representantur, cum is ignis, qui ori & faciei circumdatus est, sese cum eo igne, qui oculis offusus est, in corpore splèdido & læui coniunxit, & confudit. Cum sint autem duæ de ratione speculorum, id est, quæ sunt splendida, læuiæque ad spectu, reddat imagines, sententia: (alij enim dicunt corporum, quæ speculo opposita sunt, imagines, cerni in speculo, non quòd ipsæ imagines, quæ cernuntur, sint in speculo, sed quòd ipsa oculorum acies in speculum per rectam lineam proiecta, in seipsam à speculo per aliam rectam lineam reflectatur: alij simulacra ipsa cerni putant à nostris corporibus missa & profusa in corpus læue, & splendidum, & densum:) horum sententiam sequitur Epicurus: Pythagorei & mathematici alteram probant. NIHIL ACCIDIT HORVM) neque imago scinditur, neque transit. quidam libri tamen habent, nihil occidit horum.

VT HINC SIMVLACRA GENANTVR) i. gignatur. in quibusdam libris & manuscriptis & impressis legitur, redundent. in nonnullis, resultent. quæ verba puto esse subdita ab iis, qui videbant verbum, gerantur, huic loco conuenire

REDDITA SIT) id est, attributa sit, ut supra iam non semel. & multis verbis, multisque exemplis docuimus.

UT BREVIS HORA TERATUR) sic legendum censeo, secutus tamen nonnullos libros typis excusos. significat autem Lucretius, simulacra esse mobilissima, & celerrime ferri, quia brevissimo tempore longum spatium peragunt. hoc enim significant hæc verba, longo ut spatio brevis hora teratur: ut brevis spatium temporis, longo loci spatio conteratur. Et verò Aristoteles lib. 4. physic. celere sic definit, quod brevi tempore, longum spatium percurrit: tardum, quod longo tempore brevis spatium permetitur.

IN QVEMCVMQVE LOCVM DIV. NVMINE TENDVNT) sic habet cod. Vaticanus, nisi quod habet, tendit: planè mendosè: tendunt enim legendum, cum subintelligatur vox numeri multitudinis, simulacra. Præterea codex Bertinianus, & Memm. habent: In quem quæque locum. diverso numine, autem, id est diverso nutu. quidam tamen legi volunt, diverso nomine, ut habent nonnulli libri vulgati: id est diverso motu. PARVVS VT EST CYCNI MELIOR) sic supra initio libri 3. dicit non esse, quod hirundo contendat cum cycnis. Sed cum hoc loco maxime congruit illud Antipatri in Erinnam lib. 3. epigram. Δωίπερος κύκνου μικρός ὄρεος, ἢ ἐ κολοίον Κρωγός, ἐν εἰσαλαίς κιδάμερος νεφέλας: id est Parvus cycnorum melior cantus, strepitus quàm Graccorum nebulis sparsus in aetheriis.

ÆTHERIIS) quidam libri habent, ætherij.

SOLIS LVX) Nam etiam mathematici docent, lumen non impeditum, per totum id spatium, quod ei ex proportione respondeat, puncto temporis, & tempore, quod sensum effugit, diffundi. ET VAPOR EFVS) & calor eius.

E PRIMIS) è primordiis, seu principis. sic lib. 2. Nec quicquam commutari sine conciliatu primorum. Vbi tamen legendum videtur potius, sine conciliatu principium, & propius accedit ad scripturam receptam: vide quæ ad illum locum adnotauimus. QVÆ QVASI TRVDVNTVR) sic habet cod. Scipionis Tertij, & item cod. Faëni. ceteri, Quæ quasi cudentur.

NON DVBITANT) sic locutus est lib. 6. A pedibusque minutatim succedere frigus Non dubitabat. PROTELO) impulsu producto, perpetuo, & continuo, ut sup. diximus. FVLGVRE FVLGVRE) id est fulgore fulgor. Fulgor enim & fulgur pro eodem vsurpantur à Lucretio, & nonnullis aliis.

IMMEMORABILE) ἀδιήκων, καὶ ἀμύμων, & ita, immensum.

QVOD PARVOLA CAUSA EST, PROCVL A TERGO) sic edi iusseram iam in prima editione: quod intelligere licet ex annotatione iam olim adscripta ad locum illum, ubi tam voluci, infra. Neque est quod quemquam secunda editio, quæ hoc loco cum prima congruit, moueat. Nam sepe, & multis locis me inscio, & imprudente typographus primam secutus est, cum iussissem mutari.

PRÆTEREA, SI, QVÆ PENITVS, & c.) Præterea, si ea, quæ ex alto, & ex intimis rerum partibus mittuntur, puncto temporis per immensum spatium sese diffundunt, tantæque leuitate feruntur: quanto celerius moueri, quantoque longius interuallum transcurrere. credibile est ea, quæ è summis corporibus mittuntur, & quæ sunt in prima fronte, atque in promptu posita, nempe imagines?

QVOD SYPERAST) cælum, quod est supra.

VBI TAM VOLVCR) propterea quod multa interposuerat, ab illo loco, si quæ penitus, & c. ut succurrat memoria. subiungit quasi de integro.

Vbi hæc, id est quædoquidem hæc, & c. non dissimulabo tamen hunc versum abesse hoc loco à quibusdam lib. manuscr. & positum esse supra post. versum, Est, procul à tergo, & c. Ex quo suspicatus aliquando sum, eum non esse Lucretianum.

QVID? QVÆ SVNT IGITVR IAM PRIMA IN FR.) sic habebant. aliquot libri veteres, & recentiores. alij, tam prima. fr. alij, in prima. fr. Ego sic legendum puto, Quid, quæ sunt igitur iam prima infr. loc.

ET EMISSVM) Mutat numerum. Debuerat enim dicere, si numerum priorem sequi vellet, & emissa. nempe illa, quæ sunt prima in fronte locata, & c.

MVLTIPLEXQVE LOCI SPAT.) nihil muto, quamuis Vaticanus codex habeat, Multiplicisque loci spat. & item Bertinianus: quamuis eos, qui alteram lectionem probant, non reprehendam.

Hoc etiam in primis specimen verum esse videtur, Quàm celeri motu rerum simulacra ferantur, Quòd simul ac primùm sub diuo splendor aquarum Ponitur: extemplò, cælo stellante, serena Sidera respondent in aqua radiantia mundi. Iamne vides igitur, quàm puncto tempore imago Aetheris ex oris ad terrarum accidat oras? Quare etiam atque etiam mitti hæc fateare necesse est. Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceffant: Perpetuòque fluunt certis ab rebus odores: Frigus ut à fluuiis, calor à sole, æstus ab undis. AEquoris, exesor mærorum litora circum. Nec variæ cessant voces volitare per auras: Denique in os falsi venit humor sæpe saporis, Cùm mare versamur propter: dilutæque contra Cùm tuimur misceri absinthia, tangit amaror. Usque adè omnibus ab rebus res quæque fluentes Fertur: & in cunctas dimittitur vndique parteis. Nec mora, nec requies inter datur vlla fluendi: Perpetuò quoniam sentimus, & omnia semper Cernere, odorari licet, & sentire sonorem.

SPECIMEN VERVM) indicium, & quasi argumentum certum. sic autem legitur in quattuor lib. manuscriptis, quo modo & in plerisque vulg. in vno manuscr. & item in impresso Paris. specimen veri. de qua scriptura iudices lector.

QVOD SIMVL AC PRIMVM) hoc specimen & argumentum est, quàm celeriter ferantur imagines.

QVAM PUNCTO TEMPORE) id est quàm brevi tempore.

AD TERRARVM AGCIDAT ORAS?) Sic habent quinque libri manuscr. nisi quod Vaticanus habet, accidit: & itè Parisenses. ceteri vulgati, incidat. ego puto legendum, accidat. & ita paucis post versibus hic idem scriptor loquitur.

QVARE ETIAM ATQVE ETIAM MLTTI) sic restitui coniectum.

ra ductus, cum in codicibus manuscript. reperissem scriptum, mira: in aliis, minima: quod vtrūque scilicet deprauatum est ex antiqua & vera scriptura, mitti. nam ex mitti, factum est, mini: deinde nunc, minima, nunc, mira. Meam coniecturā adiuvat versus ille, qui est lib. 6. Perpetuo fluere, ac mitti, spargique necesse est Corpora, &c.

PERPETUOQUE FL. CERT. AB R. ODORES) secutus eram initio codices Florent. typis excusos, qui habent, certis ab rebus obortis, nam ceteri omnes & manuscr. & typis impressi habent, certus ab rebus odores. idque olim indicaram in commentariis: sed hanc scripturam mendosam esse existimaram, Marullum secutus, qui hoc, obortu, substituerat. Nunc sententia mutata, odores, proba. sed primum, fluunt, lego, non, fluant: deinde existimo, totum hunc locum hoc ordine esse legendum, visumque laceasant. Frigus ut à fluu. &c. Aequoris, exesor mærorū, &c. Perpetuoque flu. cert. ab reb. odores. Nec variæ cess. &c. Si quis autem lectionem Florentinam forte probabit, certus ab rebus obortu: quam & Donatus Ianotius Florentinus amplectebatur, ego autem nunc minus proba: vox, obortu, coniungenda erit cum adiect. Perpetuo, ut sit, perpetuoque obortu, id est, & perpetua agnatione, atque accessione. oboriri enim idem valet, quod adnasci, ut docet Festus. nam præpositionem, ob, solitam esse usurpari pro, ad, testis est hic versus (inquit ille) Tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo: & hic Ennianus, Ob Romam noctu legiones ducere cepit. superior autem versus cum duodecim deinceps sequentibus iterantur lib. 6. ÆSTVS) commotio, vel impetus maris, & ita Nonius, qui hunc versum profert, aliās apud hunc eundem scriptorem, calorem significat, ut lib. 1. At neque quo pacto perfederit humor aquaī Visum est, nec rursus quo pacto fugerit astu.

EXESOR MOERORVM) sic legi debet, & ita scriptum est in quinque libris manuscript. nisi quod in Vaticano est, mærorum: in Faërn. maurorum. Parisienses plane habent, mærorum. dictum autem, mærorum, pro, murorum, antiquè, ut notat Seruius ad illum locum Virg. lib. 10. Aggeribus mærorum, his verbis: nam veteres pleraque eorum, quæ nos per u dicimus, per diphthongum & pronuntiabāt: hinc est mærorum pro murorum: & contra punio pro pænio: quod verbum à pæna venit: quod Græcum est vocabulū πῦν. hinc est, Punica regna vides, cum Pænos ubique legerimus. & apud Varron lib. 5 de ling. Lat. cum circum mæros mittitur, & cum contio aduocatur. Exesor autem dictus ab exedendo.

PER AVRAS) Turnebus mauult legi, per aureis.

TANG. AMAROR.) hunc versum integrum cum duobus superioribus profert A. Gellius lib. 1. capite XXI. eundem respexit Seruius ad illum Virgilij locum Georg. 2. & ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

NEC MORA, NEC REQUIES) hoc imitatus, atque adeo mutuatus est Virg. Georg. 3. & Æneid. 6. SENTIRE SONOREM) olim coniectura ductus edendum curaram, exaudire sonorem, pro eo, quod est in libris omnibus vulg. & plerisque manuscr. sentire sonorem neque hoc temere mihi fecisse videbar. nam cum ita scriptum in vno cod. reperissem, ex santiire sonorem. ex c. feceram. s. ex n. u. ex t. d. ita ex illis corruptis exsantiire, feceram, exaudire. quam emendandi rationem omnibus politi iudicij hominibus probatum iri sperabā. Nunc vulgatam lectionem magis proba: aut certe tutiorem arbitror. Nam sentire, commune est omnium sensuū. exempli causa infr. eod. lib. non loq̄e, pro, videre usurpauit. ibi. Et facit, ut prius hūc omnem sentire queamus, &c. eod. lib. infr. Et seorsum varios rerum sentire colores.

Præterea quoniam manibus tractata figura

In tenebris quædam, cognoscitur esse eadem, quæ Cernitur in luce, & claro candore: necesse sit Consimili causa tactum, visumque moueri. Nunc igitur, si quadratum tentamus, & id nos Commouet in tenebris: in luci quæ poterit res. Accidere ad speciem, quadrata nisi eius imago esse in imaginibus quapropter causa videtur Cernendi, neque posse sine his res vlla videri. Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra, feruntur. Vndique: & in cunctas iaciuntur didita parteis. Verum, nos oculis quia solis cernere quimus, Propterea fit, uti, speciem quod vertimus, omnes. Res ibi eam contra feriant forma, atque colore. Et quantum quæque à nobis res absit, imago Efficit, ut videamus, & internoscere curat. Nam cum mittitur, extemplo protrudit, agit que. Aëra, qui inter se cumque est, oculosque locatus. Isque ita per nostras acies perlabitur omneis: Et quasi perterget pupillas, atque ita transit. Propterea fit, uti videamus quam procul absit Res quæque: & quanto plus aëris antè agitur, Et nostros oculos perterget longior aura, Tam procul esse magis res quæque remota videtur. Scilicet hæc summè celeri ratione geruntur, Quale sit ut videamus: & vnà quam procul absit.

PRÆTEREA QUONIAM) hoc argumentū tale est. Figura (inquit) aliqua in tenebris, & noctu, manibus tractata, eadē esse cognoscitur, atque ea, quæ luce cernitur. At figura non potest cognosci in tenebris, nisi per speciem & imaginē, ergo neque in luce cerni. Sed hæc facile refelli possunt ab iis, qui Aristotelis scholam sectantur. sunt enim quædam singulis sensibus propriè subiecta, ut color, videndi sensui, sonus, auditui, &c. quædam plurimum sensuum communia: ut figura & magnitudo communiter aspectui, & tactui subiecta est: motus & quies, omnibus, præterquam gustatui, &c. IN LVCE, ET CLARO C.) Quid si dicamus scriptum esse à Lucretio: in luci claro, & candore? luce claro enim dixisse veteres testatur Nonius Marcellus. Verum tamen nihil mutandum puto. Attendat autem lector, similitudinem, atque affinitatem lucis & candoris. vel hoc versu declarari. Itaque non temere, ut lux tenebris opponitur, quæ nigra sunt: ita lux cædida dici solet à poetis. SI QUADRATVM TENTAMVS) legendum fortasse est, tractamus. Immo verò tentamus retinendum. tentat enim quis figuram in tenebris, qui eam tractat ea gratis, ut sciat qualis sit: tractat autem etiam is, qui, qualis sit figura, scire non laborat. IN LVCI) luci pro luce.

ESSE IN IMAGINIBVS QVAPROPTER) ex imaginibus rerū perpetuò effluētibus, & in oculos nostros aduolantibus, atq; incurrentibus fit visus, ex sententia Epicuri. Platoni ex coniunctione, & cognatione duorum ignium, seu luminum, alterius ex oculis nostris exeuntis: alterius à sole manantis, efficitur visus. Mathematici aiunt, radios quosdam ex oculis nostris effluentes, & ad rem, quæ cernitur, accidentē, videndi causas esse. Aristot. lib. 2. de anima, docet, non ex emissionē radiorum ab oculis, visum effici: sed ex functione, & actu rerum, quæ sub aspectum cadunt, in oculos crebrò ventitante. Arnobius lib. 2. aduers. gēt. nihil horum sciri posse putat, quorum hic & deinceps causas explicat Lucretius, quibus causis mergamur in somnos, quibus euigilemus, quibus modis fiant insomnia, quibus visa, &c. sequitur mox, radiorum & luminis intentione videamus, an rerum imagines aduolent, & nostris in pupulis sidant: utrū sapor in rebus sit, an palati contagionibus fiat, &c. DIDITA) distributa, dissipata, dispersa, nonnulli libri scripti habent, dedita, ego, didita, retineo.

PROPTEREA FIT VTI, &c.) propterea (inquit) quòd solis oculis cernimus, ided fit, vt, tametsi imagines ex omnibus rebus in omnes partes affluant, ea parte tamen duntaxat rem cernamus, in quam os, & faciem vertimus.

SPECIEM) os, faciem, & ad spectū. Quamuis autem sic habeant omnes libri, quos quidem viderim, malim tamen legi, faciem.

ET QVANTVM QVÆQVE) id est, & cuiusque rei distantiam cognoscimus, seu internoscimus per imagines. CVRAT) tralatio, sic infra eod. lib. Quòd ne miremur, sopor atque obliuia curant. PROTRVDIT. AGITQVE) sic reposui fretus auctoritate trium librorum manuscriptorū, alij procudit legi malunt.

PERTERGET) permulcet. SVMME CELERI) valde celeri.

QVALE SIT VT VIDEAMVS) vt eodem tempore videamus, & qualis res sit, & quàm longè distet. Fortasse legendum, Quali sit vt vid. id est, Qualis res sit. alioqui dicemus, eum mutasse genus.

Illud in his rebus minimè mirabile habendum est,

Cur ea, quæ feriant oculos simulacra, videri
Singula cùm nequeant, res ipsæ perspiciantur.
Ventus enim quoque paullatim cùm verberat, & cùm
Acre ferit frigus, non primam quamque solemus
Particulam venti sentire, & frigoris eius:
Sed magis vnuerfum: fierique perinde videmus
Corpore tum plagas in nostro, tamquam aliquæ res
Verberet, atque sui det sensum corporis extrā.
Præterea lapidem digito cùm tundimus, ipsum
Tangimus extremum saxi, summumque colorem:
Nec sentimus eum tactu, verum magis ipsam
Duritiem penitus saxi sentimus in alto.

ILLVD IN HIS REBVS) non debet (inquit) mirum videri, quamobrem, cùm simulacra singula non cadant sub ad spectum: res ipsæ per simulacra cernantur: & ita ipsa vnuerfa simulacra quodammodo videantur.

NON PRIMAM QVAMQVE) sic legendum, & ita habent non solum omnes.

omnes, quos vidi, vulgati cod. verum etiam manuscrip. Qui autem, priuam quamque, legi volunt, falluntur, meo quidem iudicio. quisque enim, significat ἐκαστον, seu, si dicere licet, singulum: deinde, priuum, significaret etiam ἐκαστον. Quid igitur hoc sibi vellet, singulam singulam? Nunc autem, primus quisque homo, prima quæque particula, & similia, Latine luculentè dicitur. A diuina tamen scripturam, priuam quamque, versus ille, in lib. III. Sentimus, nec priua pedum vestigia quæque.

VENTVS ENIM QVQVE) id probat non esse mirandum, à simili. Cuius hæc sententia est. Quemadmodum cùm à vento pellimur, & verberamur, cùmque acri frigore vrgemur: nō sentimus singulas venti, & frigoris particulas, sed vnuerfum ventum, & vnuerfum frigus: ita cùm rem aliquam cernimus, (quam sine imaginibus cernere scilicet nequimus,) singulas imagines, quarum adiumento, & interuentu rem cernimus, videre non possumus, sed rem ipsam totam.

TAMQVAM ALIQVÆ RES) sic habet codex Bertinianus: quæ scriptura si recta est, aliqua res, dictum intelligitur, pro, aliqua res, alij, aliqua res, legendum putant, aiuntque a, vltimam vocalem esse longam, etiam si sit recti casus. quidam docti legendum censent, tamquam aliqua re, in septimo casu. verberet autem, nempe ventus, ego aliqua res legendum arbitror, aliqua res, reijcio.

IPSVM TANGIMVS EXTR.) negaret Aristoteles, tangi colorem, color enim non tangitur, sed cernitur: nisi quis dicat, extremum colorem saxi hic accipiendum pro ipsa saxi extremitate, quam superficiem vulgus appellat. Præterea statim Lucretius, quasi se ipse reprimens & corrigens, negat nos sentire tactu colorem, sed potius ipsam duritiem. PENITVS SENTIMVS IN ALTO.) in alto, & penitus, idem valent, ita fit ἄμα ἐν ὄψεσιν.

Nunc age, cur ultra speculum videatur imago,
Percipe, nam certe penitus remmota videtur.
Quod genus illa, foris quæ verè transpiciuntur,
Ianua cùm per se transpectum præbet apertum,
Multa facitque foris ex ædibus vt videantur.
Is quoque enim duplici, geminòque fit aère visus.
Primus enim est, citra posteis qui cernitur aër.
Inde fores ipsæ dextra, læuâque sequuntur.
Post-extraria lux oculos pertetget, & aër
Alter, & illa, foris quæ verè transpiciuntur.
Sic vbi se primùm speculi proiecit imago,
Dum venit ad nostras acies, protrudit, agitque
Aëra, qui inter se cumque est, oculosque locatus:
Et facit, vt prius hunc omnem sentire queamus,
Quàm speculum sed vbi speculum quoque sensimus ipsum:
Continuò à nobis in id hæc, quæ fertur, imago,
Pervenit, & nostros oculos reiecta reuisit:
Atque alium præ se propellens aëra voluit,
Et facit, vt prius hunc, quàm se, videamus: eoque

Distare à speculo tantum remmota videtur.

Quare etiam atque etiam minimè mirari est par.

Illis, quæ reddunt speculorum ex æquore visum,

Aëribus binis, quoniam res confit utroque.

NUNC AGE CUR ULTRA SPECVLVM) imago, quæ reddit speculū, non apparet in summo speculo, sed ultra speculū. Nunc igitur quæ obre id fiat, rationem affert, eamque illustrat à simili. REMMOTA VIDETVR) sic habet codex Bertinianus. Memmianus, remota, vulg. semota. remmota autē eadē ratione dictum pro remota, qua repperit pro reperit, rettulit pro retulit, reccidere, refferre, & similia, pro recidere, referre. QVOD GENVS) cuius generis: quemadmodū.

PRIMVS ENIM ST, CITRA POSTEIS QVI CERNITVR: AER) sic reposui. secutus partim libros vulgatos, partim manuscriptos. Sic enim habet codex Bertinianus: citra post astum cernitur aer. Memmianus autem & Vatic. habent postes cur cernitur aer. Paris. postes cōcernitur. Veneti & Lugdun. Primus enim, citra postes qui cernitur aer. Quidam, tum cernitur, probant: & tum, referunt ad illū versum, qui antecedit, Ianua cum perse transp. & c. CITRA POSTEIS,) id est citra ostium, seu foreis, seu ianuam. sic sup. lib. 3. pag. 223. Iam magis exentis oculis debere videtur Cernere res animus, sublatis postibus ipsis, postibus ipsis sublatis, i. ianua ipsa sublata. atque ita Adr. Turneb. explicat. Idem locum illū apud Varron. lib. 4. de ling. Lat. responsū est, Deum manium postuleonē postulare, & c. sic restituendū putar: respōsum est, Deum, manium posti leonē postulare. manū posti (inquit ille,) id est, ianuæ, seu ostio inferorum, leonem, id est virum fortem.

SPECVLI PROIECT IMAGO) speculi imaginē accipe, nō eam imaginē, quam reddit, & representat speculum, sed eam, quæ ex speculo mittitur, & iacitur, quemadmodum docuit supra, ex omnibus rebus summis fluere imagines.

PROTRVDIT, AGITQVE: AERA) hic est primus aer, nempe is, quem imago à speculo missa & proiecta, dum ad oculos nostros p̄uenit, protrudit, ac propellit: qui quidem aer est inter oculos, & speculum interiectus.

ATQVE ALIVM PRÆ SE) hic est secundus aer: nempe is, quem imago à nobis fluens, & in speculum adiecta, atque inde in oculos nostros reiecta, præ se pellit: quem quia prius cernimus, quàm imaginē nostri, & c. ut imago à speculo remota videatur. CONTINVO A NOBIS IN ID HÆC, & c.) sic mihi nunc legendū videtur: non, ut in vulgatis, à nobis in eū, & cet. neque ut olim, Continuo hæc in id, à nobis, quæ fertur imago, nimis enim lōgē aberat à recepta scriptura, Et tamē eam secutus est Zoilus, tacitus, ut suam, non ut à nobis acceptā suum institutum tenens, suoque ingenio indulgens. Sententia autem horum verborum hæc est. continuo (inquit) imago, quæ à nobis fertur, ad speculum peruenit: & à speculo reiecta, nostros oculos reuifit. QVARE ETIAM, ATQVE ETIAM, & c.) hunc versum cum duobus sequentibus delendos censeo, ut spurios. eos tamen excudendos curavi, ut leguntur in codicibus manuscriptis. Cum hæc scripsissem, Zoilus, grauis auctor, sic de his versibus pronuntiauit, me perperam eos delendos censuisse, cum sit eorum sententia optima, (inquit.) Vellem ostendisset, oīs oēs nō ex. Præterea ego non deleui: quod ille me fecisse scribit, impudentissime mentiens. Delet hos versus Lambinus, inquit ille. Mentis nebulo, aliud enim est delere, aliud delendos censere. addit deinde, perperam. Ain' tu, omnium mortalium audacis-

me, atque impudentissime? itāne? perperam? Vnde tibi ista de quoquam, ne dicam de me, sic pronuntiandi auctoritas, sycophanta nequissime?

Nunc ea, quæ nobis membrorum dextera pars est, In speculis fit ut in læua videantur, eò quòd Plantiē ad speculi veniens cum offendit imago, Non conuertitur incolumis: sed recta retrorsum Sic eliditur, ut si quis prius, arida quàm sit Cretea persona, adlidat pilæ ve, trabive: Atque ea continuo rectam si fronte figuram Seruet, & elisam retrò sese exprimat ipsa: Fiet, ut, antè oculus fuerit qui dexter, hic idem Nunc sit læuus, & è læuo sit mutua dexter. Fit quoque, de speculo in speculum ut tradatur imago: Quinque etiam, sexve ut fieri simulacra fuerint. Nam quæcumque retro parte interiore latebunt: Inde tamen, quamuis tortè, penitūsque remota, Omnia per flexos aditus educta licebit Pluribus hæc speculis videantur in ædibus esse. Vsq̄ eadē è speculo in speculum tralucet imago: Et cum læua data sit, fit rursus, ut dextera fiat: Inde retrorsum reddit se, & conuertit eòdem. Quinetiam, quæcumque latifcula sunt speculorum Ad simili lateris flexura prædita nostri: Dextera ea propter nobis simulacra remittunt: Aut quia de speculo in speculum tranfertur imago: Inde ad nos elisa bis aduolat: aut etiam quòd Circumagitur, quom v̄nit imago, propterea quòd Flexa figura docet speculi conuertier ad nos.

NUNC EA, QVÆ NOBIS, & c.) Cum ex hoc loco, tum ex aliis multis intelligere licet, quod traditū est, Epicurum neque mathematicis artibus, neque vllis aliis disciplinis, quibus qui instructi sunt, eruditi dicuntur, politum fuisse. Affert enim rationem admodum ineptam, & infirmam, & popularem, quare quæ nobis dextera sint, in speculis læua videantur, & cōtrā: nempe quia imago à nobis in speculum iacta, & in id offendens, non reuertatur ad nos incolumis, sed retrorsum elidatur, quemadmodum si quis personam aliquā è creta etiam nūc humidam, & madidā, allidat ad columnam, aut trabem: & ea retro conuertatur expressa, ita ut seruet priorē figuram. tum enim fiet, ut, qui antea dexter erat oculus, nunc sit læuus, & cōtrā. Sic igitur Epicurus, seu Lucretius At Mathematici longè aliter, quemadmodam, & quantobrem hoc fiat, demonstrat: existatque huius rei cognitio, & perceptio (sc̄e & cōp̄uo) ordine 19. apud Euclidem. docet igitur illi, reflexionis angulum, ei angulo, quem facit linea à puncto rei visæ in speculum incidens, æqualē esse. Itaq; semper

fit reflexio in partem oppositam ei parti speculi, in quam incidit linea à puncto rei visæ producta. Præterea imagines, quæ in speculo cernuntur, qualescumque sit speculum, quam breuissimis fieri potest, lineis continentur. Cum igitur pars dextera rei visæ, lineæ reflexionis sinistrae respondeat ac subiaceat, potius quam dextera, & contra pars læua rei visæ, dextera reflexionis lineæ subiecta sit potius, quam læua: fit vt lineæ reflexionis, quæ magis dextera sit, sub dextera imaginis partē cadat: & quæ sit magis læua, læuam imaginis partē tangat. Quare læua rei visæ pars, dextere imaginis parti opponitur: & contra dextera rei visæ pars, læua imaginis parti respondet. Denique rei visæ imago, & res visa sic se habent inter se, vt duo gladiatores, qui frontibus aduersis inter se certant. hinc enim alterius oculis læuus, alterius oculo dextro opponitur, & contra. Plato denique in Timæo paucis verbis hanc rationem affert, ὅτι τῶν ἐναντίων μέρων τῆς ὀψίας ἀπὸ τῆς ἐναντίας μέρους γίνεται ἐπιπέδου καὶ ἴσου τῆς ἀποβολῆς: id est, quia contrariis partibus aspectus contrariæ partes speculi attinguntur, pro consuetudine adiectionis, seu commissuræ. Sciendum est autem hoc fieri dumtaxat in speculis planis, & conuexis. nam in concavis, respondent dextra dextris, & læua læuis, cuius rei rationem discēs etiam ex Platone & Euclide. IN SPECVLIS FIT VT IN LÆUA) sic quidem habet libri omnes & manuscripti, & typis excusi, nisi quod in codice Tertiano non est præpositio, in: in eoque, ita scriptum est, vt læua videatur, ex qua scriptura Muretus suspicabatur esse legendum, vt læua videatur, cum diceret ille, non esse quod quæquam moueat, uā syllaba breuis: sæpe enim poni tribrachū pro dactylo, & choréum pro spondéo. Cum hæc scripsissem, Zoilus hanc Mureti coniecturam tacitus arripuit: & damnauit eam, quam secuti sumus, non solum iniuste, verum etiam imperite. nam genus hoc loquendi, fit, vt, quæ pars nobis membrorum dextera est, ea in læua speculi parte videatur. (hoc est cernatur) non est barbarū, meo quidem iudicio. Mureti coniecturā tamen neque olim damnauimus, neque nunc improbamus: quam ille non debuit præceptā sibi vindicare. PLANITIE M AD SPEC.) Planitiæ speculi hinc dicit, quam aliās, æquor speculi, & lib. I. glaciæ aris. CRETEA PERS.) sic mihi legendū videtur: & ita scriptū est in cod. Bertin. & Memm. In Vaticano autē, cetera, litteris transpositis. Quod autem in nonnullis impressis legitur, Cerea persona, ferri non potest. nam neque quod hinc dicit Lucretius, ex cerea persona fieri potest, neque cera arefcit, sed durefcit potius. quidam putāt legendū, Terrea quod minus probō. malim tamen legi, Cressam personam. Liceat etiam, Creteam, legere, vt c, & a, per ὀνιχῶν coeant in vnam syllabā. RECTAM SI FRONTE FIGVRAM) quidam legendum censent, rectam si forte figuram. MVTVA) mutuo.

FIT QVQVE DE SPECVLO) fit etiam (inquit) vt de speculo in speculum transferatur imago, ad eō vt quinque, aut sex eiusdem rei simulacra reddantur, dum è speculo in speculum trāslucent. Nam si qua sunt in ædibus quantumuis remota, atque abstrusa, & retro cōdita, ea, pluribus speculis adhibitis, per flexos quosdam aditus, in ædibus esse videbuntur. Immo verò pluribus speculis certo modo sitis, & compositis, fieri potest, vt tergum tuū cernas. Exempli gratia: sumito duo specula plana: eorūque alterum à tergo ita collocato, vt sit resupinatum, id est, neque prorsus rectum, neque prorsus supinum: alterum sublime & suspensum supra caput teneto, ita vt ob oculos tuos obuersum sit, prona, & proclini situ. sine dubio tergum tuum in speculo illo sublimi, & tuis oculis superne opposito cernes, tui videlicet tergi imagine à posteriore & resupinato speculo, in alterum translata. Erat autem ordo versusum hoc loco in libris vulgatis mirum in modū perturbatus: quæ

ego inuita inuidia princeps restitui. QVINQVE ETIAM, SEXVE VTFIERI) codex Bertinianus non habet disiunctiuam, ne sic enim in eo scriptum est. Quinque etiam sex vt, atque ita fortasse legi debet. sic Horat. epist. I. lib. I. Si quadringentis sex septem millia desunt. quem versusum tamen aliter, quam vulgò intelligi solet, explicauit in secunda editione Horatiana. Zoilus superiorem hanc annotationem arripuit, & secutus est, ab ingenio suo non discedens.

INDE RETRORSVM REDDIT SE, ET CONVERTIT EODEM) cum in codicibus quattuor manuscriptis, Inde retrorsum redit, scriptum reperissem, sine copulatione, que, continuo iudicauit ab aliis ita esse repositum, vt habent libri vulgati, Indeq; retrorsum redit: ab aliis, Inde retrorsum etiam redit, & c: vt habent tres manuscripti. Nam Bertinianus neque habet copulationem, que, neque, etiam. Itaque sic restitui: Inde retrorsum reddit se, & conuertit eodem. sententia autem hæc mihi videtur esse. Inde: id est ex primo speculo, vel ex parte dextra, imago reddit se retrorsum, id est in læuam partem, in secundo speculo scilicet, & conuertit se eodem, nempe in læuam. Cum hæc scripsissem, Zoilus exortus, legendum dixit, inde retrorsum reddit, & conuertit eodem: vt sit choréus pro spondéo, & reddit, & conuertit, sint absoluta: quod fieri non potest: neque reperietur in tota lingua Latina. Adde quod versusus erit inconcinnus. cuiusmodi versus ipse facit: non cuiusmodi sunt Lucretiani. QVIN ETIAM QVÆCVMQVE) significantur, opinor, multa specula coniuncta, columnæ figura, conuexa. Numerantur autem à mathematicis septem speculorum genera, ex quibus fiat vsitata, & rata reflexio. speculum planum: speculum columnare, conuexum: speculum columnare; concuum: speculum pyramidis in morem conformatum, conuexum: huius similiter conformatum, concuum: speculum globosum, seu sphericum, conuexum: globosum, concuum. DEXTERA) id est, quorum dextrae partes nostris dextris respondent. FLEXA FIGVRA) teres speculi figura, instar columnæ. CONVERTIER) videlicet imaginem.

Indugredi porrò pariter simulacra, pedémque:
Ponere nobiscum credas, gestumque imitari,
Propterea quia, de speculi qua parte recedas,
Continuò nequeunt illinc simulacra reuerti.
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac refilire ab rebus ad æquos reddita flexus.
Splendida porrò oculi fugitant, vitantque tueri:
Sol etiam cæcat, contra si tendere pergas,
Propterea quia vis magna est ipsius: & altè
Aëra per purum grauitur simulacra feruntur,
Et feriunt oculos turbantia composituras.
Præterea splendor, quicumquæ est acer, adurit:
Sæpe oculos, idè quòd semina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.
Lurida præterea fiunt quæcumque tuentur.
Arquati, quia luroris de corpore eorum.

Semina multa fluunt simulacris obuia rerum,
Multaque sunt oculis in eorum denique mista,
Quæ contage sua palloribus omnia pingunt.

INDVGREDI PORRO PARITER) Hæc etiam ad speculorum confiderationem pertinet. idcirco hos sex proximos versus hoc loco excudendos curavi, eoque magis, quod hoc ordine leguntur in cod. Bertiniano. Sive, Indugredi, autem, siue, Endogredi, legatur, nihil refert. Nam utroque usus esse veteres, endo, et indu, pro in, et veteres grammatici testantur, et multorum antiquorum scriptorum testimonia probant. Adde quod libri veteres sic habent hoc loco. Postremo vocabulariû Latinogracum mihi à Cl. Puteano commodatû, sic habet, Induperat, ἰνδύω. Et indu, εἰς, ἐν, ἐνδον, ἐντός. Et Lucil. apud Nonium. in verbo, concelebrare. Multis indu locis sermonibus concelebrarunt. sic enim legendum: non, ut vulgò, inductis: neque, ut habent libri vet. inde locis. PROPTEREA QVIA, DE SPECVLI) hæc ratio est admodum arguta, facilis, atque illustris. simulacra (inquit) videntur nobiscum ingredi in speculo, quia, qua de parte speculi recedas, statim ex ea parte non possint simulacra reuerti. huius rationis ratio est, quia quæcumque ab rebus simulacra mittuntur, ea ad æquos et pares angulos referuntur. Mathematici autem docent, idcirco imaginem rei visæ in speculo moueri videri, quia cum omnia puncta rei visæ ab aliis, atque aliis identidem punctis reflectantur, noua totius rei visæ efficitur imago. vnde per motum rei visæ puncta, à quibus facta est reflexio, permutantur. ita forma moueri videtur, cum re vera non moueatur, sed potius noua imago, situ rei visæ mutato, gignatur. id autem accidit propter continuationem punctorum reflexionis, quæ sit in extrema cæsura speculi.

SPLENDIDA PORRO OCVLI) Absoluta de speculis disputatione, et eorum ratione, docet quamobrem splendida oculos offendant, maxime si nimium sint splendida: cuius rei hanc etiam causam afferri posse puto. Quæ sub sensum videndi cadunt, actionem quandam in eum explicant, ita ut videndi sensus à rebus, quæ cernuntur, patiatur. Cum igitur actio et perceptio sunt intra modum, et altera alteri ex proportionem respondet, iuuatur videndi sensus à re, quæ cernitur potius, quam offenditur: et probe suo munere fungitur. Cum verò perceptio actionem superat: id est, cum id, quod cernitur, plus æquo acre, et validum est: oculum, et videndi sensum offendit. ex quo fit, ut ingens et immoderatus sonitus, audiendi sensum corrumpat: et nimius splendor, videndi sensum exstinguat: de qua re mox dicemus. Huc tamen ante adscribam Laberij versus de Democrito, et quodam sene, quos profert Gell. lib. 10. cap. 17. quod ad hunc locum mihi maxime pertinere videantur, et eo magis, quod mendose et perturbatè apud Gellium legantur. Democritus Abderites philosophus Clypeum constituit cõtra exortum Hyperionis, Oculos effodere ut possit splendore æreo: Radiis solis sibi aciem effodit luminis, Malis bene esse ne videret ciuibus: Sic ego splendore fulgentis pecuniæ Volo elucificare exitum ætatis meæ, Ne in re bona videam esse nequam filium. SOL ETIAM CECAT. et c.) Sic M. TULL. lib. 6. de rep. Hic verò tantus est totius mundi incitatisfima conuersio: sonitus, ut eum aures hominum capere non possint: sicut in terris intueri solem nequit aduersum, eiusque radiis acies vestra, sensusque vincitur. Aristot. lib. 3. de anima, tradit hoc esse commune omnium sensuum, ut ea, quæ sub eos cadunt, si modum superent, corrumpant sensus, aut certe sensuum instrumenta.

verbi gratia, sonitus nimius, et modum superans, exsurdat: nimius splendor, oculorum aciem præstinguit, atque ad eum exstinguit: et ita de ceteris sentiendum. cuius rei hanc rationem affert, quod sensus, ratio quædam est: omnis autem ratio corrumpitur ab eo, quod est nimium, et ab eo, quod est parum. quemadmodum symphonia corrumpitur, si chordæ vehementius, quam par sit, pulsantur: aut si vel nimis remissæ, vel nimis contentæ fuerint. CONTRA SI TENDERE) sic habent nostri omnes libri veteres, et item vulgati. In, tendere, autem subintelligendum, oculos. Sic autem loquuntur boni scriptores, tendere, et contendere oculos. Sic sup. lib. I. Primum Graius homo mortaleis tendere contra. Est oculos ausus. neque est quod quisquam mihi dicat, vocem, oculi, aut nimis longè abesse, aut nusquam hic esse positam. Est enim in superiore versus proximo. sic in hoc eodem dixit, Sol etiam cecat, nempe oculos. Quod si in his verbis, Sol etiam cecat, rectè subintelligitur, oculos: cur non et in, contra tendere? Sic enim procedit sententia. Sol cecat oculos, si pergas oculos contra tendere. Zoilus autem legit, cernere, non rectè, et contra omnium librorum auctoritatem. COMPOSITVRA) ταῖς ἀπορῆταῖς οὐραῖς.

LVRIDA PRÆTEREA FIVNT) Luridi (inquit Festus) supra modum pallidi. Luridum autem dictum à lura, id est corio. Auctor vocabularij Latinograci, luridus, inquit, ὠχρὸς, πάλιος, ἰδέεινός. In quibusdam libris vulgatis tamè impressum est, lutea. Lutea autem, id est crocei coloris, seu, qualis est color ouorum vitellis. Varro. Sed Cynicis inuolucrum, et pallium luteum non est. Sed quærat aliquis, cur hoc fiat. propter oculi vitium scilicet. nam cum visus fiat per aduentum formarum aspectabilem, in oculos: quicquid autem recipit, debeat esse omnis qualitatis: expers si futurum est, ut formas probè recipiat, quemadmodum materia debet esse omnium formarum expers, et informis, ut sit formarum capax: merito oculis arquatorum, cum sint lurore infecti, quæ non sunt lurida, lurida videntur.

ARQVATI) qui morbo regio laborat. Arquatus morbus (inquit Nonius) dictus (qui et regius appellatur), quod arquo seu arco: id est iridi, sit concolor virore: vel quod ita stringat corpora, ut in arcum ducat. Varro Eumenid. Nam, ut arquatis, et veteriosis, quæ lutea non sunt, æquæ ut quæ sunt, lutea videntur: sic insanis ac furiosis, sani, et insani videntur esse insani. Profert iterum eadem verba, in voce, Luridus, sed utrobique mendosè, ut intelliget qui attentius considerabit. Ego, quomodo documque potui, emendavi: sed non omni ex parte. nam manet mendum in voce, veteriosis, cui quomodo hic locus esse possit, non video. fortasse delenda.

CONTAGE) contagione, ut supra.

E tenebris autem quæ sunt in luce, tuemur,
Propterea, quia cum propior caliginis aër:
Ater inît oculos prior, & possedit apertos:
Insequitur candens confestim lucidus aër,
Qui quasi purgat eos, ac nigras discutit umbras:
Aëris illius, nam multis partibus hic est
Mobilier, multisque minutior, & mage pollens.
Qui simul atque vias oculorum luce repleuit:
Atque patefecit, quas antè obsecerat ater:
Continuò rerum simulacra ad aperta sequuntur:

Quæ sita sunt in luce, laceffuntque, vt videamus.
 Quod contra facere in tenebris à luce nequimus,
 Propterea, quia posterior caliginis aër
 Craffior insequitur, qui cuncta foramina complet:
 Obsiditque vias oculorum, ne simulacra
 Possint vllarum rerum coniecta moueri.

E TENEBRIS AVTEM) *Quamobrem è tenebris ea, quæ sunt in luce, cernamus, non cõtrà, per longas ambageis hoc loco rationem exponit. Sed ex Aristotelis & mathematicorum sententia, multo breuior ratio reddi potest, hoc modo. nihil per se videtur præter lucem & colorem. Itaque quicquid cernitur, opera, & beneficio coloris, à luce illustrati, cernatur necesse est. At videndi sensus fit per contactũ quendam, nempe forma rei, quæ cernitur, ad oculos perueniente, & suam vim in videndi sensum explicante. Ita fit, vt è tenebris ea, quæ sunt in luce posita, cernamus.*

ATER INIT OCYLOS) *nitocu- tribrachus pro spondeo, seu dactylo: nisi dicamus, inìt, dictum pro, inìt: propterea que, nit, esse longũ: quod malo: vt supra lib. 1. Inritat animi virtutem, itaque sequitur, possedit, eiusdem temporis. Quod si quis, inìt, in presenti legere malet, quod probari potest, neq; est inusitatum, possidit, erit legendum, in presenti à verbo possido, dis. vt iam dicam. Sed omnino malo legi, possedit: & inìt: sic accipi vt sit præteritum.*

ET POSSEIDIT.) *quidam legunt, possidit: à verbo, fido, dis: vt infra: Obsiditque vias oculorum. & lib. 1. possidat inane. & alibi, persidit, & refidit. ego nihil muto. LVCIDVS AER) Aristoteles diceret, ad oculum peruenire εὐερχάτω, id est actionem coloris luce perfusi. E LVCE) sic habent libri manuscripti duo, in quibus est Memmianus: non, vt alij, à luce. sic supra dixit: E tenebris autem.*

CONTECTA MÓVERI) *omnes fere libri manuscripti habent, coniecta: vnde olim suspicabar legendum, coniecta, aut conlecta. nam apud hũc scriptorem, coniectus, idem valet interdum, quod, collectus, & congregatus. nisi dicamus vbi que legendum, conlectus. Sed placet nunc retineri scripturã veterem, coniecta: quod opponitur illi, quod supra positiũ est, ad aperta. Verumtamen iudicet lector eruditus.*

Quadratásque procul turreis cùm cernimus vrbis,
 Propterea fit, vti videantur sæpe rotundæ,
 Angulus obtusus quia longè cernitur omnis,
 Siue etiam potius non cernitur, ac perit eius
 Plaga, nec ad nostras acies perlabitur ictus,
 Aëra per multum quia dum simulacra feruntur,
 Cogit hebescere eum crebris offensibus aër.
 Hinc, vbi suffugit sensum simul angulus omnis
 Fit, quasi tornata vt saxorum structa tuantur:
 Non tamen vt coram quæ sunt, verèque rotunda,
 Sed quasi adumbratim paullùm simulata videntur.
 Vmbra videtur item nobis in sole moueri,
 Et vestigia nostra sequi, gestumque imitari,

Aëra

Aëra si credas priuatum lumine, posse
 Indugredi, motus hominum, gestusque sequentem.
 Nam nihil esse potest aliud nisi lumine cassus
 Aër, id, quod nos vmbra perhibere fuemus.
 Nimirum, quia terra locis ex ordine certis
 Lumine priuatur solis, quacumque meantes
 Officimus: repletur item, quod liquimus eius.
 Propterea fit, vti videatur, quæ fuit vmbra
 Corporis, è regione eadem nos vsque secuta.
 Semper enim noua se radiorum lumina fundunt,
 Primaque dispereunt, quasi in ignem lana trahatur.
 Propterea facile & spoliatur lumine terra:
 Et repletur item, nigrasque sibi abluit vmbra.

QVADRATA SQUE PROCVL TVRREIS) *Nunc nullas visus fallacias, seu captiones proponit: quas tamen negat esse fallacias sensus, sed animi opinationes, qua de re legendus Q. Septimius Florens Tertullianus lib. de anima, vbi de quinq; sensibus disputat. cuius sententia neque sensus mentitur, neq; opinio. ita partim assentitur Epicuro, partim dissentit. Satis autè probabile, & acutam rationem reddit, quare quadrata figura procul rotunda videatur: quoniã scilicet omnis angulus, si longius distet, obtusus videtur, seu potius non videtur: cuius rationis causa est, quod, dum simulacra rei, quæ cernitur, per multum aëra feruntur, ab eo aëre anguli ictus, siue ipse angulus, obrunditur: & ita videndi sensum effugit. quo fit, vt, quæ sunt quadrata, tamquam rotunda videantur. Mathematici, & optici hoc sic demonstrarēt. quicquid cernitur, definitam habet loci distantiam, vltra quam non potest cerni. finge igitur, magnitudinem aliquam in vltima distantia cerni. cernetur igitur sub quãminimo fieri potest angulo. remoueat nũc hæc magnitudo longius ab oculo. proculdubio non cernetur. alioqui sub minore angulo cerneretur, quàm qui est minimus. quod fieri non potest. magnitudo autem angulis prædita circa suos angulos minor est, quàm circa quãlibet alias suas partes. Ita fiet, vt oculus, corporis quadrati longissime distantis angulũ, quãuis sibi propinquiorẽ, minus cernere possit, quàm reliquas illius corporis partes. ex quo efficietur, vt quadratũ, rotundũ videatur. Huc pertinent illa Alexandri Aprodij. lib. 1. problem. 37. εἴ τι πτεράνα πέρρα δει, εροχύλα νομίζονται. ἢ τῶ πῶ οἴμι μὴ εἰδέναι μακρόθεν ὄραν τὰς γωνίας, ἀς ὄξείας, μὴ βλάπτειν αὐτὰς ἀς γωνίας; ὅταν δὲ ὑπεξαίρει, ἰδῶν, κατ' ἀπὸ τῶ τῆς ὄψεως πῶ λοιπὴν σῶμα εροχύλον φανέσθω; id est, Quamobrem quadrata è longinquo loco rotunda pntantur? an quòd visus cùm angulos procul cernere nequeat, vt acutos, non cernat eos, vt angulos? his autem detractis fallacia oculorum reliquum corpus rotundum videtur? NEQVE AD NOSTRAS ACIES PERLABITVR) sic nunc reposui. Olim autem cùm ex libris vulgatis alij haberent, illabitur, alij, delabitur: ex manuscriptis autem alij, delabitur, cum vulgatis alij, consentientes, alij, deriabitur: cuius scripturæ rationem exputare non poterã: adlabitur, ediderã: pro quo vulgati fere omnes habent, delabitur. Placet igitur nũc mihi, perlabitur: quod ego ex, deriabitur, corrupto elicio: ex, der, scilicet, per. ex. i. l. omnia facile & sine vi, & vsitato more. nam d. est p. inuersum. HEBESCERE) obtundi angulũ, siue anguli ictũ.*

soluunt, & in altum prouehuntur, iis vrbes recedere videntur: contra si ex alto portui appropinquant, vrbes ad eos accedere, Ex hac opinione dixit Virgil. *Æneid. lib. 3.* Prouehimur portu: terra que, vrbesque recedunt. ibidem. & angusti rarefcēt summa Pelori. Ibid. Quarto terra die primū se attollere tandem visa, aperire procul montis ac voluere fumum. Ibid. Mox & Leucata nimbosa cacumina montis, Et formidatus nautis aperitur Apollo.

QVOS AGIMVS PRÆTER NAVIM,) id est, præter quos agimus & impellimus nauim. *Ætheriis adfixa caavernis*) sic supra eodem libro, cali compleſſe cauernas.

AT ADSIDVO IN SVNT OMNIA MOTV) cod. Bertin. habet, omnia mota. ego hanc scripturā, quam secutus sum, sic declaro: & omnia sunt in assiduo. motui illam autem Bertinianam, sic paulū immutatam adiuuare, & assidue sunt omnia mota. Fortasse etiam, at, pro, & legendum est: vt hoc totum sic legatur: at assiduo in sunt omnia motu. id est, at in assiduo sunt omnia motu. quo modo edi iusti.

IIDEM APPARENT,) id est, coniuñcti & continentes apparent: vnum montem efficere videntur: seu, cum duo montes sint, vnus mons videntur esse, seu vna insula. sed non celabo lectorem, hoc totum, idem Apparent, & longē diuulſe licet, abesse à tribus lib. manuscriptis, in eisque ita legi: patet exitus, ingens insula, & c. de qua scriptura iudicet lector eruditus. ego quidem probō: atque eam confirmant codices Paris. & Veneti antiquiores. Quare delendum hoc totum, quod veruculis confossum est.

ATRIA VERSARI, ET CIRCVMCVRSARE) atria (inquit), vbi pueri circumcurſarunt, & circumacti fuerunt, videntur ipsa pueris circumuolui, & circumagi, vbi illi se circumagere deserunt. huius animi opinationis, hæc causa est, quod spiritus ad visum pertinentes, intus concuſi, ex motu totius corporis, huc & illuc oberrant, & circumaguntur, neque, mouendi corporis sine facto, & quiescente corpore externo, spiritus interni quiescunt. Nam cum multo sint leuiore corpore concreto, multo etiam sunt mobiliore, & minor animæ potestas eos commouet: illi autem commoti, formas & imagines rerum commotas atque agitatatas, potestati, seu virtuti res distinguenti atque internoſcenti, obijciunt ac repræsentant. ea enim omnia, quorum formæ commotis spiritibus animæ potestati obijciuntur, etiam quiescente eo, qui cernit, moueri videntur: quemadmodum rota ab aliquo impulsā diu mouetur, postquam manus, à qua impulsā est, moueri desita est.

Iamque rubrum tremulis iubar ignibus erigere alrè

Cum cœptat natura: supraque extollere monteis:

Quos tibi tum supra sol monteis esse videtur,

Comminus ipse suo contingens feruidus igni:

Vix absunt nobis missus bis mille sagittæ:

Vix etiam cursus quingentos sæpe veruti.

Inter eos, solēque iacent immania ponti:

Æquora, substrata ætheriis ingentibus oris:

Interiectaque sunt terrarum millia multa:

Quæ variæ retinent gentes, & sæcla ferarum.

At conlectus aquę digitorum non altior vnum,

Qui lapides inter sistit per strata viarum,
Despectum præbet sub terras impete tanto,
A terris quantum cæli patet altus hiatus:
Nubila despiciere, & cælum vt videre videre, &
& Corpora mirando sub terras abdita cælo.
Denique, vbi in medio nobis equus acer obhæsit
Flumine, & in rapidas amnis despeximus vndas:
Stantis equi corpus transuersum ferre videtur
Vis, & in aduersum flumen contrudere raptim.
Et, quocumque oculos traiecimus, omnia ferri,
Et fluere adūmili nobis ratione videntur.
Porticus æquali quamuis est denique ductu,
Stansque in perpetuum paribus suffulta columnis.
Longa tamen parte ab summa cum tota videtur,
Paullatim trahit angusti fastigia coni;
Tecta solo iungens, atque omnia dextera læuis:
Donicum in obscurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex vndis ortus, in vndis
Sol fit vti videatur obire, & condere lumen:
Quippe vbi nil aliud nisi aquam, cælumque tuentur,
Ne leuiter credas labefactari vndique sensus.

IAMQVE RVBRVM TREM. IVBAR) stella ante solem ortum vocatur iubar, quod sit iubata, inquit Varro de lingua Latina lib. 5. Sic item & Festus. iubar, stella, quam Græci φωσφόρον, id est, luciferum appellant, quod splendore eius diffunditur in modum iubæ leonis. quidam tamen putant hic à Lucretio positum esse iubar pro splendore & lumine solis orientis: à quibus dissentio. accedat ad Varronis & Festi auctoritatem, Seruij sententia, qui notat ad illum locum Virgil. 4. *Æn.* It portis iubare exorto delecta iuuentus, & c. iubare exorto: id est, orto Lucifero. nam propriè Lucifer iubar dicitur, quod iubar lucis effundat.

QVOS TIBI TVM SVPR A, & c.) iordo est. ij montes, supra quos montis sol tibi esse videtur, è propinquo loco eos suo igni contingens, vix absunt nobis, id est nostro iudicio, vel vix à nobis abesse videntur bis mille missus sagittæ, atque adeo quingentos teli cursus, seu iactus, cum tamen inter eos & solem, immania: id est, ingentia atque immensa maria interposita sint, & c. tres lib. manuscripti habent, Quos vbi tum, & c. VERVTI) Nonius: veruina, seu, vt alij scribunt, à quibus dissentio, verbina. genus teli longi. quod nonnulli verutum nominant.

RETINENT) colunt, inhabitant.

AT CONLECTVS AQVÆ) sic reposui, secutus trium librorum manuscriptorum obscura quædam vestigia conlectum aqua autem interpretor collectionem aqua. seu aquam collectam. Horat. epist. ad Vahalam, Collectosne bibant imbreis, puteosne peremneis. Quod si quis malet legi, coniectus, vt habent nonnulli libri: manuscripti, & quidam typis excusi, non pugnabo: vt coniectū aqua intelligamus.

aquam coniectam, & quæ ex pluribus locis in vnum confluit, in quibusdam libris vulgatis, vt in Parisiensib. impressum est, commictus: quæ scriptura fortasse deprauata est ex ea, quæ reperitur in Memmiano codice, commixtus. commixtus autem, seu commistus, idem valet, opinor, quod commixtio, confusio, & colluuius.

QVI LAPIDES INTER S.) qui inrer lapides sistit, siue stat. ad asp. qñ. PER STRATA VIAR.) per vias lapidibus stratas, vel per viæ parteis, quæ sunt lapidibus strata. sup. lib. 2. Strata que iam vulgi pedibus detrita viarum.

DESPECTVM PRÆBET) despectum, id est, adspectum è loco superiore. Cas. lib. 2. quod cum ex omnibus in circuitu partibus altissimas rupeis, despectusque haberet, & eadem lib. 3. & loca superiora, vnde erat propinquus despectus in mare, ab exercitu tenebantur. IMPETE TANTO,) id est tanta altitudine.

TERRIS QVANT. CÆLI.) Sic Virgil. lib. 6. Bis patet in præceptis tantum, scenditque sub umbras, Quantus ad ætherium cæli suspectus Olympum.

CORPORA MIRANDO SVB TERR.) si scripturam vulgatam retinebimus, vt non sequatur copula verbum, videre, in versu superiore: & (quod primum est) si hunc versum Lucretianum esse iudicabimus, mirando, interpretabimur, dum miraris, scilicet corpora, & c. sin addemus copulationem: mirando, cohererebit cum voce, cælo: vt intelligamus, id cælum esse mirabile, quod sub pedibus nostris cernatur, sed libri scripti reclamant, in quibus partim scriptum est, mirandæ, partim mirandæ: cuius lectionis rationem explicare nequeo. nam mirandæ aduerbium inauditum, & insolens. Ego sic putabam reponendum. cælum vt videre videre, & Corpora mirari sub terras abdita cælo. vel sic, Corpora mirandi sub terras abdita cæli. Omnino si hic versus tollatur, nihil de sententia huius loci deperiat. Veruntamen iudicet lector. EQVVS ACER OBHÆSIT) sic habent duo cod. manuscripti, Bertin. & Memmianus. Cùm hæsit equus (inquit) in medio flumine, despicientibus nobis in aquas celeriter labentis, equus videtur rapi in aduersam, & superiorem partem fluminis: & flumen scilicet stare.

RAPTIVM) celeriter, & rapiens in morem, sic supra lib. 1. nil ab se quod possit mittere raptim. PAVLLATIM TRAHIT ANGVSTI) porticus (inquit) quæ est tum equalibus columnis in perpetuum suffulta, & ita, equali omni ex parte constat altitudine: tum parietibus equaliter inter se perpetuo distantibus, atque ita equali perpetua constat latitudine: si eam spectes à summa parte, videbitur tibi paulatim supernè, atque infernè, à dextra & læua contrahi, & coarctari, & conis similitudinem præ se ferre. est autem conus vertex rotundus atque obtusus cuiuscumque pyramidis siue rotundæ, siue quadratæ, & lateribus prædite. Causam autem, cur ita videatur, afferunt mathematici pluribus quidem verbis, sed ego in pauca conferam. Parallelarum linearum partes ab adpectu remotiores ad extremum fere concurrere videntur: quod sic demonstratur. Primum lineæ parallelæ plures, eandem necessario soli, seu planitie extremam occupant. fingamus igitur, duas lineas parallelas esse centum pedes longas, atque inter se distare pedes decem. ductur lineæ decem transversæ ab altera illarum duarum parallelarum in alteram. hæ singulæ scilicet erunt inter se æquales, & denos pedes longæ. esto igitur oculus in summa parte huius planitie, in qua parte ducta est prima lineæ transversa. dico, secundam lineam, quæ est oculo proxima, (nam primam non numero, quæ oculum tangit) ei, qui cernit, longiorem videri tertia, & tertiam quarta, & quartam quinta, & ita deinceps, adeo, vt vltima lineæ transversa & decima, quæ ab oculo remo-

tissima est, breuissima videatur: cuius rei ratio est, quod, quo quæque magnitudo à nobis longius abest, eo angulum, qui sub oculum cadit, efficit minorem: & contra, quo quæque magnitudo à nobis propius abest, eo angulum, qui sub oculum cadit, habet maiorem. ex quo sequitur, magnitudinem tanto nobis videri maiorem, quanto à nobis propius abest: & contra, tanto videri minorem, quanto remotior est. Sic fit, vt extrema, & remotissima pars tectorum porticus, solum propè tangere: & dexter paries læuo confusus esse videatur. CONDUXIT) οὐκ ἔστι.

CONDERE) abscondere, occultare.

NE LEVITER CREDAS) sic legendum, & ita scriptum est in libr. manuscriptorum: non, vt in vulgatis, nec leuiter. pendet autem hic versus à superiore, & ne, idem valet, quod, vt ne, vel, vt non, proinde ac si ita dicat: nō est mirum, si nauis sol in vndis obire, & occidere videatur, quippe cùm præter cælum & aquam nihil cernant, ne forte leuiter ac temere credas sensus vndique labefactari.

At maris ignaris, in portu clauda videntur
Nauigia, aplustris fractis, obnitier vndis.
Nam quæcumque supra rorem falis edita pars est.
Remorum, recta sit: & recta superne gubernata,
Quæ demersa liquore obeunt, refracta videntur:
Omnia conuerti, sursumque supina reuerti:
Et reflexa propè in summo fluitare liquore.
Raræque per cælum cùm venti nubila portant
Tempore nocturno: tum splendida signa videntur:
Labier aduersum nubeis, atque ire supernè
Longè aliam in partem, quàm quò ratione feruntur.
At si forte oculo manus vni subdita subter
Pressit eum: quodam sensu fit, vti videantur
Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo,
Bina lucernarum florentia lumina flammis,
Binæque per totas ædeis geminare supellex:
Et duplices hominum facies, & corpora bina.
Denique cùm suauis deuinxit membra sopore
Somnus, & in summa corpus iacet omne quiete:
Tum vigilare tamen nobis, & membra mouere
Nostra videmur, & in noctis caligine cæca
Cernere censemus solem, luménque diurnum:
Conclusoque loco cælum, mare, flumina, monteis.
Mutare, & campos pedibus transire videmur:
Et sonitus audire, seuera silentia noctis
Vndique cùm constant, & reddere dicta tacentes.
Cetera de genere hoc mirando multa videmus:
Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quarunt:

Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit
 Propter opinatus animi, quos addimus ipsi,
 Pro visis ut sint, quæ non sunt sensibus visa.
 Nam nihil egregius, quam res discernere apertas
 A dubiis, animus quas ab se protinus abdit.

AT MARIS IGNARIS, &c.) In omni re cernenda aut radij ab oculis incidunt duntaxat in rem visam, quamvis tales radij non sint causa visus: hic visus fit recta per unum corpus diaphanes, seu pellucidum: aut radij, qui ab oculis in rem visam inciderunt, reflectuntur in oculos: aut iidem illi radij franguntur. Incidunt duntaxat in rem visam, cum verbi gratia, equum, aut corpus aliquod, aut colorem in corpore non leui, aut si leui, non tamen denso, cernimus, reflectuntur radij cum speculum, id est, corpus aliquod politum & densum cernimus: franguntur cum rem aliquam per plura corpora pellucida, verbi gratia, per aërem, & vitrum, aut aquam cernimus. Quod igitur dicit hic Lucret. maris ignaris nauigia in portu, clauda, & eam remorum partem, quæ in mari mersa est, fractam & curuam videri: is error oculorum nascitur ex tertio cernendi modo, qui fit per duo corpora διαφανή, quorum alterum sit magis pellucidum, quam alterum: ut aër magis pellucidus est, quam aqua: aqua densior est aëre. Nam cum, verbi gratia, remum, seu potius remi partem sub aqua cernimus, eam remi partem non recte, sed obliquè cernimus, neque ipsa remi pars re vera cernitur in eo corpore pellucido, quod est densius aëre, sed imago, & similitudo duntaxat, quia linea à re visa non reflectitur recta ad oculum, sed in extremitate secundi corporis pellucidi, nempe aquæ, refringitur. Quo fit, ut oculus rem non suo loco cernat, sed alio: immo non rem ipsam, quippe quæ recta fit, sed umbram quandam rei incuruam ac refractam, videat: & cum remi partes continuæ directè apparere non possint, appareant continuatæ indirectè.

APLUSTRIS FRACTIS) quid sint aplustra diximus supra lib. 2. ad illum locum fluitantia aplustra. NAM QUÆCUMQUE) quæcumque (inquit) remorum pars exstat supra rorem salis: id est, aqua maris, recta est: quæ mersa est, refracta videtur. M. Tull. Lucullo Neque verò hoc loco expectandum est, dum de remo insto, aut de collo columbæ respondeam. Plutarchus, οὐδὲς κολώτιω, eo loco, ubi disputat aduersus sensus, ostendens, eos non semper esse veros, aut veri nuntios, ait, rei quidem, quæ sub aqua est, imaginem, à qua imagine visus afficitur, atque (ut ita dicam) patitur, esse fractam, remum autem, ex quo fluit imago, non esse fractum. τὸ δὲ εἰδωλον ὅφ' οὐ πῖπονθεν ἢ ὄψις, κεκλασμένον ὄντων: ἢ κωπῆ δε, ἀφ' ἧς τὸ εἰδωλον, ἐκ τῆς κεκλασμένης. huc pertinent ea, quæ scribit Seneca natur. quæst. lib. 1. cap. 3. Nihil acie nostra fallacius, non tantum in his, à quibus subtiliter peruidendis illam colorum diuersitas submonet, sed etiam in his quoque, quæ ad manum cernit. Remus integer in tenui aqua fracti speciem reddit: Poma per vitrum aspicientibus multo maiora sunt: Columnarum intervalla porticus longiores iungunt. Sed quæret aliquis φιλομαθῆς, hoc Senecæ loco, quem modò protuli, lecto, de pomis per vitrum ad spectus, quamobrem maiora videantur. hæc rationem affert Alexander Aphrod. lib. 1. problem. 36. nisi fallor, quia (inquit) aqua pomo, aut alij corpori merso circumdata, colorè corporum illorum in se recipit, & sensum videndi fallit, quasi illa sint maiora, quam re vera sunt. Hac enim ratione etiam sol, & luna, & stelle errantes cum in finiente, seu horizonte orientali, aut occidentali (diceat mihi his nominibus

vii) versantur, maiores, quam alio in loco, putantur, eò quòd aër, qui corpora illa complectitur, cuiusdammodi ab illis fiat. Hactenus ille. Quæ ratio autem in aqua locum habet, eadè in vitro valet. ET RECTA SUPERNE GVERNA) sic legendum, & ita habent libri quinque manuscripti. Nonius autem docet gubernam, positum esse ab antiquis, pro gubernacula, ut à Lucill. lib. 20. saty. Proras despoliate, & detondete gubernam. Auctor vocabularij Latinogræci, gubernum, inquit, καὶ ἑπιπλοῦ. sup. lib. 2. Dissectare solet magnum mare transtra, gubernam. Inuabit Tertullianū legere lib. de anima, cap. de quinque sensibus, de his omnibus sensuum fallacis disputantem. Cuius hæc pauca verba adscribam, loci duntaxat indicandi gratia. Itaque mēdaciūm, inquit, obiicitur: quòd remos in aqua inflexos, vel infractos adseuerat aduersus conscientiam integritatis: quòd turrem quadrangulatam de longinquo rotundam persuadeat: quòd equalissimam porticum angustiore in ultimo infamem: quòd cælum tanta sublimitate suspensum mari iungat. Perinde auditus fallacia reus: ut cum cæleste murmur putamus: & plaustrum est, &c.

RARAQVE PER CÆLVM CVM) tempore nocturno (inquit) cælo sereno, cum ventus nubila rara: id est nubis inaneis, & pellucidas portat, stelle videntur aduersum nubila moueri, & nubila stare.

SPLENDIDA SIGNA) stellæ. ADVERSVM NUBEIS) sic legendum, reclamantibus libris omnibus, qui habent, aduersum nimbos. rara enim nubila, nimbi dici posse non videntur. AT SI FORTE OCULO) Quamobrem hoc fiat, rationem afferens Aristot. problem. sect. 3. idem accidit (inquit) si quis infernè oculum premat, quòd ebrius, nempe, ut unum cernentibus, duo videantur. motum est enim principium aspectus, ita, ut oculus alter cõuenire in unum non possit. hoc tantum interest, quòd hic motus fit extrinsecus: ille autem, qui fit à vino, intrinsecus. hactenus Arist. licet & hanc causam afferre. Tum oculus directè videt, cum radij à re visa in pupillam cadunt ad perpendiculum, & recta ad principium visus, coniunctionemque nervorum ad visum conferentium feruntur. At cum oculus alter manu premitur, curuatur aspectus, & nerui sursum ac deorsum mouentur: & huc & illuc distrahuntur. ita fit, ut unum plura videantur.

PRESSIT EVM) Sic habent codices manuscripti, Memm. & Bertin. Hoc eò dico, quòd Thraso asseuerat, quæ audacia, & confidentia est, in omnibus libris manuscriptis esse scriptum, Pressit, cum quodam sensu, &c. Marullum autem ex, cum, fecisse eum. Atqui certe scio Marullum hos duos libr. manscrip. numquã attigisse, aut vidisse. BINA LVERNARVM FLORENTIA LVM.) sic habent quattuor libri manuscripti, quibuscum congruunt libri Parisiens. & Veneti antiquiores. ceteri vulgati habent, flagrantia, quidam vir doctus putabat legendum, flammantia, ut apud Virg. lib. 3. Georg. Exsilit in siccum, & flammantia lumina torquens sæuit agros: à quo dissentio, malòque legi, vel, ut est in nonnullis vulgatis, flagrantia. quòd tamen minus probo, & suppositum puto: vel, ut in manuscriptis, florentia, ut sit metaphora ducta ab arborum, aut aliarum rerum floribus. Atque hanc scripturam amplector sic supra, Donec fulserunt flammæ flore coorto.

DENIQVE CVM SVAVI) de somniis disputabit pluribus verbis infra eod. lib. sub extrem. CENSEMV S) putamus: & ita sæpè usurpat Plautus.

CONCLVSOQVE LOCO) lib. Vatic. & Faern. habent, Conclusiq; loco. Verum tamen nihil muto. SEVERA SILENTIA) cur seuerà? an quia tristitia? ut lib. 5. princip. pelagèque seuera. an quia seueros decent, & avudatous? an

quia sacra? an legendum sonora? Vtu enim didicimus, nocte silente maximè sonitus audiri etiam leuissimos. an serena? sic enim supr. libr. I. nocteis vigilare serenas. sic ferè tamen, vt hic, lib. 5. Luna, dies, et nox, et noctis signa seuera.

QVONIAM PARS HORVM MAX. FALL. PROPT.) hoc tenebat mordicus Epicurus (vt suprà diximus) sensus esse veros: et si quid erroris nobis obiciatur in videndo, aut audiendo, et c. eum errorem nasci ex opinione, non ex sensibus dicebat. quod propemodù probat Arist. cum alibi, tum lib. 3. de Animo. ἡ μὲν γὰρ αἰσθητικὴ οὐκ ἰδίωται, ἀλλ' ἀποδίδωκε, et c. id est, sensus propriorum semper verus est. ibidem. ἡ αἰσθητικὴ οὐκ ἰδίωται ἀποδίδωκε, ἢ ὅτι ὁλίγοις ἐχουσι τὸ ψεύδος, id est, sensus quidem propriorum subiectorum semper verus est: aut quàm minimum mentitur. Hac autem de re sic M. Tull. in Lucullo. Itaque Timagoras Epicureus negat sibi vnamquam, cum oculos torsisset, duas ex lucerna flammulas esse visas: opinionis enim esse mendacium, non oculorum. ibidem suprà. Eò enim rem demittit Epicurus, si vnus sensus semel in vita mentitus sit, nulli vnamquam esse credendum. Idem lib. I. de Finibus. iudicia rerum in sensibus ponit: quibus si semel aliquid falsi pro vero probatum sit, sublatum esse omne iudicium veri et falsi putat.

OPINATVS) opinationes. vtitur eodem nomine Arnobius lib. I. explorata fidei veritate, an rumoris casti opinatione sit creditus.

NAM NIHIL EGREG.) secutus sum libr. vulgatos. nam manuscripti tres habent. Nam nihil ægrius est. Memmianus: Nam nihil gregius est. Bertinianus. Nam nihil ægrius est, quàm res cernere aperias, versus syllabas vna claudicante. ex qua scriptura videri possit legendum: Nam nihil ægriu' sit, quàm res secernere apertas, et c. quidam legendum censent. Nam nihil egregiu' sit, id est, egregium est. Paucis complectar quod sentio. hic versus cum proximo nõ videtur mihi τὸ πῆμα, non quòd comparatiuum, egregius, me offendat (quamquam offendit.) Nam à Catone dictum est, industriorem, iter arduius, innoxiiorem: à Lucillio, strenuior: à Plauto, industrior: à Pacuio, egregiissima forma, et c. quæ refert Prisc. lib. 3. sed quia hi duo versus sententiam continent perplexam, et absonam, et ineptam. quis enim interrogatus quamobrem non fallantur sensus, sed opinionum sit mendacium, et fallacia, respondeat, quia nihil egregius est, quàm res apertas à dubiis distinguere, ac secernere? Præterea quid sibi volunt illa, animus quas ab se protinus abdit? Nam si hoc significant, animum statim res dubias à se repellere, atque à perspicuis et apertis distinguere, quia has intelligat, illas comprehendere non possit: falsum est nihil esse magis egregium, quàm res apertas à dubiis secernere. Omnino in hoc loco mihi aqua hæret, neque quidquam aliud dicere possum, quàm quod modò dixi, mihi hos versus non videri Lucretianos.

Denique, nil sciri si quis putat, id quoque nescit,
An sciri possit, quo se nil scire fatetur.
Hunc igitur contra mittam contendere causam,
Qui capite ipse suo instituit vestigia retro.
Et tamen hoc quoque vt concedam scire, at id ipsum.
Quæram, quom in rebus veri nil viderit antè:
Vnde sciat, quid sit scire, & nescire vicissim:
Notitiam veri quæ res, falsiq; crearit:

Et dubium certo quæ res differre probarit.
Inuenies primis ab sensibus esse creatam
Notitiam veri, neque sensus posse refelli.
Nam maiore fide debet reperiri illud,
Sponte sua veris quod possit vincere falsa.
Quid maiore fide porrò, quàm sensus haberi
Debet? an ab sensu falso ratio orta, valebit
Dicere eos contra, quæ tota ab sensibus orta' sit?
Qui nisi sint veri, ratio quoque falsa fit omnis.
An poterunt oculos aures reprehendere? an aureis
Tactus? an hunc porrò tactum sapor arguet oris?
An confutabunt nares, oculive reuincant?
Non (vt opinor) ita' sit. nam seorsum quoique potestas
Diuisa' sit: sua vis quoique' sit. ideóque necesse' sit,
Quod molle, aut durum est: gelidum, feruensve: seorsum
Id molle, aut durum: gelidum, feruensve videri:
Et seorsum varios rerum sentire colores,
Et quæcumque coloribus sunt coniuncta, necesse' sit.
Seorsum item sapor oris habet vim, seorsum odores
Nascuntur, seorsum sonitus: ideóque necesse' sit,
Non possint alios alij conuincere sensus.
Nec porrò poterunt ipsi reprehendere sese:
Æqua fides quoniam debebit semper haberi.
Proinde, quod in quoque' sit his visum tempore, verum sit.
Et, si non poterit ratio dissoluere causam,
Cur ea, quæ fuerint iuxtim quadrata, procul sint
Visa rotunda: tamen præstat rationis egentem
Reddere mendosè causas vtriusque figuræ,
Quàm manibus manifesta suis emittere quæquam:
Et violare fidem primam, & conuellere tota
Fundamenta, quibus nixatur vita, salutisque.
Non modò enim ratio ruat omnis: vita quoque ipsa
Cõcìdat extemplò, nisi credere sensibus ausis,
Præcipiteisque locos vitare, & cetera, quæ sint
In genere hoc fugienda: sequi, contraria quæ sint.
Illa tibi est igitur verborum copia casta
Omnis: quæ contra sensus instructa, parata' sit.
Denique vt in fabrica, si praua sit regula prima:
Normaque si fallax rectis regionibus exit:

Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum:
 Omnia mendosè fieri, atque obstipa necessum est;
 Praua, cubantia, prona, supina, atque absona tecta,
 Iam ruere vt quædam videantur velle, ruantque,
 Prodata iudiciis fallacibus omnia primis:
 Sic igitur ratio tibi rerum, praua necesse st,
 Falsaque sit, falsis quæcumque ab sensibus orta st.

DENIQUE NIL SCIRI) Hæc, quæ sequuntur, dicuntur in Academicos: qui nihil sciri, nihil comprehendi posse, sensus esse fallaces, ac mendaces contendunt. Sic Metrodorus Chius, vt refert M. Tull. in Lucullo. Nego scire nos, sciamusne aliquid, an nihil sciamus: ne id ipsum quidem nescire, aut scire nos: nec omnino sitne aliquid, an nihil sit. Idem ibid. Parmenides, Xenophanes minus bonis quamquã versibus, sed tamen illis versibus, increpant eorum arrogantiam, quasi irati, qui, cum sciri nihil possit, audeant se scire dicere. ibidem, dubitari non potest, quin Socrati nihil sit visum sciri posse. excepit vnũ tantum scire se, nihil se scire: nihil amplius. quid dicã de Platone: qui certe tam multis libris hæc persecutus nõ esset, nisi probauisset.

QVO SE NIL SCIRE FAT.) libri scripti tres habet, quoniam nil scire fatetur. ego malim legi: quod se nihil scire fatetur. vel, quom se nil scire fatetur. quãquam scriptura illa antiqua probari potest, vt subintelligamus, se. Hæc autem omnia disputantur, et dicuntur aduersus novos Academicos, quorum fuit princeps Arcesilas. Hic (vt scribit Lactantius, seu Lutatius Firm. lib. 3. de falsa sapientia) introduxit genus philosophiæ ἀόριστον: id est instabile, seu inconstans. Vt enim nihil sciri posse sciendum sit, aliquid sciri necesse est. Nam si omnino nihil scias, id ipsum nihil sciri posse tolletur. Ita si nihil sciri potest, necesse est id ipsum sciri, nihil sciri. Si autem scitur, nihil posse sciri: falsum est ergo quod dicitur, nihil posse sciri. Hæc ille.

HUNC IGITUR) hos versus, vt vulgò leguntur, edidi, eosque primùm explicabo, meo arbitrato: deinde quid de iis sentiam, et quomodo scripti sint in libris manuscriptis, lectori indicabo. Hunc igitur contra: id est contra hunc igitur. Sed quidam legi volunt, Hanc igitur. **MITTAM)** omittam.

CONTENDERE CAUSAM) sic loquitur M. Tull. Catil. si causas contendere velimus. Sed si legamus, Hanc igitur: contendere erit verbum absolutum.

QVI CAPITE IPSE SVO) id est, qui capite suo retro graditur, significat, opinor, eos præpostero et peruerso esse iudicio, qui ita sentiunt. Sed primùm quorsum hæc? contra hunc igitur disputare desinam, qui capite suo retro graditur, cum præsertim continuò subiiciat. Et tamen hos quoque, et c. Deinde si horum versus sententia illa est, nõnne videtur parum planè expressa? Omnino versus mihi suspecti sunt. augent suspicionem codices aliquot manuscripti, in quibus legitur partim, mittuam, partim, mittnam, pro, mittam: deinde pro, causam, partim, cusem, partim, causa. deinde pro, retro, sese. Omnino si hi duo, versus tollantur, nihil de sententia depereat. Verumtamen quoniam reperiuntur in libris omnibus manuscr. (tamen si cognouimus iam, versus non Lucretianos etiam in veteribus libris, esse, sæpe inculsatos) videamus ecquid ex antiquæ scripturæ vestigiis boni trahere possimus. Quid igitur si ex, mittam, faciamus, quidnam ex, cusem, curem, et sic legamus? Hunc igitur contra quidnam contendere curem, Qui capite ipse suo instituit vestigia retro

INVENIES PRIMIS AB SENS.) de hoc consentiunt inter se omnes philosophi, præter Academicos, scientiam oriri à sensibus. Sed, quod dicebat Epicurus, κριτήρια τῆς ἀληθείας τῆς αἰσθητικῆς, οὐδὲ τὸ δυνάμειον αὐτῶν διακρίνει, id est iudiciũ veritatis penes sensus esse, neque esse quicquam, quod eos refellere queat: id negabant etiam veteres Academici, et multi alij. Mentem enim volebant esse verum arbitram, atque iudicem: sensus autem omnes, hebetes et tardos, nec illo modo res eas percipere, quæ sibi subiectæ viderentur: vt pote quæ essent aut ita tennes et parua, vt sub sensum cadere non possent: aut ita mobiles, et celeres, vt nihil vnquam vnũ se idem esset, quia omnia continenter fluerent, et laberentur.

NEQVE SENSUS) sic legendum est: et ita scriptũ est in libris omnibus. Denique, vt ita legatur, sententia postulat, neq; vlla opus est coniectura: et Zoilus, qui, neque sensibus, vult legi, nihil aliud, quàm stuporem suum indicat, ac declarat.

QVI NISI SINT VERI) si sensus non sint veri (inquit) ne ratio quidem ipsa vera sit, cum sit orta à sensibus. sic Epicurus, πᾶν γὰρ λόγος ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἕρπεται. πᾶσα δὲ αἰσθητικὴ ἀλόγος ἐστίν: id est, omnis enim ratio à sensibus pendet: sensus autem omnis rationis expers est. M. Tullius lib. I. de natura deor. Timuit Epicurus, ne, si vnũ visum esset falsum, nullum esset verũ. omnis sensus veri nuntios dixit esse.

AN POTERVNT OCULOS) sic Epicurus, οὐτε ἡ ὁμοιογενὴς αἰσθητικὴ τῶν ὁμοιογενῶν διακρίνει, δυνάμει δὲ τῶν ἰσοδυναμῶν οὐτε ἡ ἀπομοιογενὴς τῶν ἀπομοιογενῶν. ἢ γὰρ τῶν αὐτῶν κριτικῶν. id est, neque enim sensus similis generis, eiusdem generis sensum refellere potest, propter virium, et potestatis equalitatem: neque qui dissimilis generis est, eum, qui dissimili genere est, propterea quod dissimilis generis sensus de iisdem indicandi facultatem non habent.

QVOD MOLLE, AVT DURVM EST: GEL. FERV. SEORS.) Quis non videt, hunc versus deesse, librariorum negligentia prætermisum? hoc enim sentit Lucretius. suum cuiusque sensus munus est, sua cuique vis et potestas data est. idèd necesse est, seorsum id videri molle, aut durum: gelidum, aut feruens, quod sit molle, aut durum, gelidum, aut feruens: nempe hæc tactu solo iudicari: et seorsum colores, cæque, quæ sunt coloribus coniuncta, sentire necesse est, videlicet oculis, et videndi sensu, et ita de ceteris. deorsum, autè, et seorsum, interdũ esse dissyllaba, interdũ trissyllaba, supra ostendimus. ibi, lib. 3. et (vt docui) dissyllaba seorsum.

NEC PORRO POTERVNT) id est, τῶν ἰσοδυναμῶν: id est propter equalitatem potestatis. non poterit (inquit) visum visum refellere, nec auditus auditum, nec gustatus gustatum, propter equalitatem viriusque potestatem, fidem, atque auctoritatem. quidam libri habent, Nec porro possunt. ego nihil mutò.

MENDOSE) perperam, malè. **QVAM MAN. MANIF. SVIS EMITIERE QVÆQVAM)** quàm emittere, seu amittere res manifestas de suis manibus. amittere, autem legendum videtur, non, emittere. amittere, enim valet idem, quod apud Græcos, ἀποβάλλειν, ἀφίεναι, ἢ παρῆεναι. quoquam autem olim excudendum curavi, quemadmodum habent aliquot libri manuscripti, et omnes vulgati, præter Florentin. qui habent, quenquam, et Parisiens. in quibus est, quæquam, quibuscum consentiunt nonnulli etiam veteres. atque hæc postremam lectionem nunc magis probo: et, quæquam, interpretor, vlla, seu, aliqua. licet tamè etiam legere, quemquam: id est aliquem.

NISI CRED. SENSIB. AVSIS.) id est si diffidas, et fidem deroges sensibus: si dicas, sensus esse fallaces, et incertos.

SEQUI, CONTRARIA QUÆ SINT) sequi quæ sint contraria sciendū, id est quæ sint expetenda. ET VIOLARE FIDEM PRIMAM) eam scilicet, quæ debetur sensibus. M. Tull. in Lucullo ait, Chrysippum, dum studiosè omnia conquiescit contra sensus, & perspicuitatem, contra omnium consuetudinè, contraque rationem, ipsum sibi respondentem, se inferiorem fuisse. Itaque ab eo armatum esse Carneadem Academicum contra sensus disputantem.

NON MODO ENIM) Sic Q. Sept. Fl. Tertullianus lib. de anima, cap. de quinque sensib. Quid agis Academicè procacissime? totum vitæ statum euertis: omnem naturæ ordinem turbas: ipsius dei prouidentiam excacas: qui cunctis operibus suis intelligendis, incolendis, dispensandis, fruendisque fallaces & mendacis dominos præfecerit sensus. CASSA) vana, inanis.

OMNIS, QUÆ CONTRA SENS. INSTR. PARATA) Hunc versum habent codex Vaticanus, Tettianus, & Memmianus: & eius sententia est non inconcinna, meo quidem iudicio. Thraso autè non delendum iudicauit, sed funditus deleuit. Si quos versus negamus esse Lucretij, tragædiaz excitat: clamat, indignum facinus. Cur tam indulgens in se ipse, in alios tam seuerus est?

DENIQUE UT IN FABRICA) vult, sensus esse tamquam omnium rerum normas, ac regulas. Quemadmodum igitur si fabri regulis, normis, libellis, fallacibus utantur, ædificia, quæ struunt, praua, & distorta sint: Ita si sensus nostri sint fallaces, actiones omnes nostræ, ratio quoque ipsa, quæ sensibus nititur, incerta, absurda, praua, peruersa sit. Licet etiã hoc modo sensus defendere. Scientiæ certæ sunt, principia scientiarum oriuntur à sensibus. nam inductiones constant ex singularibus. singularia autem in sensibus posita sunt. At syllogismi, qui sunt principia & causæ scientiarum, confirmantur, & probantur inductionibus. Ergo sensus certi sunt, minimèque fallaces. alioqui scientiæ, quæ oriuntur à sensibus, essent ipsæ quoque fallaces, atque incertæ. Regula, lignum est rectum, oblongum, & latum, quo fabri utuntur ad rectitudines exigendas, & parietes ædificiorum dirigendos. fiunt etiam è ferro regulæ. regulæ Græci *καυρία* appellant. Norma autè ex duabus regulis constat inæqualibus, ita coniunctis, ut angulū rectū efficiant: *γώνυρα* Græci: squadræ fabri nostri nominant. ET LIBELLA) libella constat regulis duabus æqualibus, ita iunctis inter se alteris duobus capitibus, & diuicatis duobus alteris, ut rectum angulum efficiant. additur tertia regula, & ab utroque suo extremo cū ceteris duabus per medias circiter parteis compingitur. pendet præterea è filo ab angulo, quem efficiunt duæ maiores regulæ. plumbea paruula massa turbinata. collocatur iam libella hoc modo, ut duarum regularum longiorum extremis nitatur, & illæ regulæ pronæ altera in alteram incumbant: ab angulo autem plumbum deorsum demissam ita filum ad transuersam regulam adplicet, ut eam mediam tangat, & æqualiter à ceteris duabus regulis distet. ALIQUA SI EX PARTE) id est si aliqua ex parte. parti. pro. parte, ut supra. contage, pro. contage, & simil. ATQUE OBSTIPA) i. curuata, obliqua, inflexa. Ennius lib. 18. Montibus obstipis, obstantibus, vnde oritur nox. M. Tull. Arato. Obstipum caput, & tereti ceruice reflexum. Horat. saty. 5. lib. 2. Dauus sis comicus, atq; stes capite obstipo, multum similis metuèti. Persius saty. 3. ærumnosiq; Solones, Obstipo capite, & figentes lumine terram. Ne quis autem dubitet de hac scriptura, sic reperi scriptum in quinque libris manuscriptis. quod eo testatus sum, quod apud Festum legitur, obstipum, non, obstipum: fortasse mendosè: nisi dicamus aliud esse, obstipum, quàm, obstipum: qua de re iudicet lector.

Nunc alij sensus quo pacto quisque suam rem sentiat, haud quaquam ratio scruposa relicta est. Principiò auditur sonus, & vox omnis, in aureis Insinuata suo pepulere. vbi corpore sensum. Corpoream quoque enim vocem constare fatendum est, Et sonitum, quoniam possunt impellere sensus. Præterradit enim vox fauceis sæpe: facitque. Asperiora foras gradiens arteria clamor. Quippe, per angustum turba maiore coorta. Ire foras vbi cæperunt primordia vocum: Scilicet. expletis quoque ianua raditur oris. Rauca suis, & iter lædit, qua vox it in auras. Haud igitur dubium est, quin voces, verbæque consent Corporeis è principiis, ut lædere possint. Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid: Detrahat ex hominum neruis, ac viribus ipsis. Perpetuus sermo nigra noctis ad umbram, Auroræ perductus ab ex oriente nitore, Præsertim si cum summo est clamore profusus. Ergo corpoream vocem constare necesse est, Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.

NUNC ALII SENSUS) Nunc docebit quo pacto rem sibi subiectam quisque sensus sentiat: atque initium ducet ab auditu.

SCRUPOSA) difficilis, aspera. tralatio à viis. Scrupi autem dicuntur saxa aspera: ex quo scruposam rem dicimus, quæ aliquid habet in se asperitatis. Propria dixit Plautus in Capt. scruposam viam. id est, asperam, & saxis impeditam, quamuis totus ille sermo sit allegoria rectus. Sic igitur Plautus, I modò, venare leporem: nunc irim tenes. Non me us scruposam victus commeat viam.

INSINUATA) Ordo est, vox & sonus insinuata in aureis.

CORPOREAM QUOQUE ENIM) quia dixerat, pepulere: pellere autè quicquã nullæ res potest, nisi corpus (Tangere enim & tangi nisi corpus, nulla potest res) iccirco subiunxit, Corpoream quoque enim, & c. Plato (ut scribit Gell. lib. 5. cap. 15.) non putat vocem corpus esse: quia non percussus aër, sed plaga ipsa, atque percussio, vox est. Neque verò quæuis aëris plaga, vox est: aërem enim verberat etiam digitus motus, neque tamen vocem efficit: sed acris, & valida plaga: tanta denique de aureis feriat, auditumque lacestat. quo loco videtur quædam, id est vocis, nomen pro sono posuisse. Oportet enim vocem ab aëre per aureis, & cerebrum, & sanguinem ad animum peruenire. alioqui plaga aëris, sonus erit, non vox. Stoici autem vocem, corpus esse volunt. quicquid enim facit, aut patitur, corpus esse: vocem facere & pati: facere quidem cum aureis & aërem, qui est in capite, verberat, cumque ab ea imprimatur auditus, tamquam cera ab annulo: pati autem, cum ea incidens in loca hæc, & solida refringitur, ac repellitur. Plato in Timæo sic vocem definit, *τὸ ἀκίνητον*

ἄπ' αἴρος, ἐγκεφάλῳ τε, καὶ αἵματος μέλει ψυχῆς πλὴν δὲ διδοῦναι, id est plagam, quæ ab aëre per aureis, cerebrum, & sanguinem usque ad animum diditur. Aristot. autem lib. 2. de animo, sic, φωνὴ δὲ πλὴν τῷ διαπνεύοντι αἴρος ὑπὸ τῆς ἐν πύλαις τοῖς μολοῖς ψυχῆς πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀρτερίαν, id est, vox, est plaga aëris, qui respiratur ab anima, quæ est in his particulis, ad eam, arteria quæ appellatur. hunc versum cum tribus deinceps sequentibus profert A. Gellius lib. 10. cap. 26.

ARTERIA) arteria vsurpauit in neutro genere, numero multitudinis, cum sit vsitatius in feminino. M. Tull. de nat. Deor. lib. 2. Primum enim à pulmonibus arteria vsque ad os intimum pertinet: per quam vox principium à mente ducens, percipitur & funditur. lege apud eundem eod. libro præclara de auditu, & auribus.

SCILICET EXPLETIS Q. IAN. RADITVR ORIS) sic excudendum curauit, secutus quinque librorum manuscriptorum auctoritatem. versum autem, qui proxime sequitur in vulgatis libris, Rauca suis, & iter lædit, quæ vox ite in auras, vel, ut est in aliis, Rauca suis, & iter reddit, quæ vox, &c. vel ut in aliis, Rauca viis, & iter lædit, &c. ego veruto confodi iussi, quia eum non reperi in libris manuscriptorum. oris autem expletis, sunt ablatiui casus absolutè positi. oris enim nõ est ab os, ris, sed ab ora, &c. Cum hæc scripisssem, Zoilus, grauis auctor, scripsit, se hunc versum non admisisse. dicere voluit, non recepisse: quasi verò ei primo hoc venerit in mentem. Sed non est hoc in hac bellua nouum.

NIGRAI N. AD VMBR.) vsque ad noctem perductus.

AVRORÆ PERD. AB EX. N.) ab aurora, seu à matutino tempore.

- Asperitas autem vocis fit ab asperitate Principiorum, & item læuor læuore creatur. Nec simili penetrant aureis primordia forma, Quom tuba depresso grauiter sub murmure mugit, Aut reboant raucum retro cita cornua bombum: Vallibus & cycni gelidis orti ex Heliconis Cùm liquidam tollunt lugubri voce querelam. Hæc igitur penitus voces cùm corpore nostro Exprimimus, rectòque foras emittimus ore: Mobilis articulat verborum dædala lingua, Formaturaque labrorum pro parte figurat. Atque vbi non longum spatium est, vnde illa profecta Perueniat vox quæque: necesse est verba quoque ipsa Planè exaudiri, discernique articulatum. Seruat enim formaturam, seruaturque figuram. At si interpositum spatium sit longius æquo: Aëra per multam confundi verba necesse est, Et conturbari vocem, dum transfoluat auras. Ergo fit, sonitum vt possis audire, neque hilum Internoscere, verborum sententia quæ sit, Vsque ad eò confusa venit vox, inque pedita.

ASPERITAS AVTEM VOC.) Docet vnde nascatur vocis asperitas, & læuor, seu leuitas: Et ostendit, creari vocis asperitatè à principiis asperis: læuorem; læuibus. Ordo autè horum versuum perturbatus erat in libris vulgatis, & in nonnullis manuscriptis, quem restitui, ab aliis libris, & ratione ipsa admonitus. Præterea cùm libri vulgati sic haberent, læuis læuore creatur: manuscripti, partim læuor lætiore, partim lætio lætiore, partim læuor læuore: hanc postremam, vt rectam, amplexus sum. Est enim hæc, vt dixi, sententia: læuor vocis, læuore principiorum creatur. NEC SIMILI PENETRANT AVREIS, &c.) id est, nec simili forma prædita primordia vocum, aureis penetrant, cùm tuba graui cum murmure mugitum edit, atque cùm cycni moribundi canunt: hoc est, alius est tubæ sonitus, aliterque aureis afficit, quàm cycni cantus, & diuersæ sunt primordiorum vtriusque sonitus figure.

ET REBOANT RAUCVM RETRO CITA CORN. B.) hunc versum olim ὠς ἐμοῦ, tanquàm spurium, & interiectum, quamuis eum repperim in libr. manuscrip. non tamen vno modo scriptum. in nonnullis enim ita scriptum. Et reuocat raucum retro cita barbara bombum: in Memmiaño verò sic, Et reboat raucum retro cita cornua bomb. in Tertiano, Aut reboant raucum retro cita cornua bombum: quam scripturam secutus sum in secunda editione, vt longè omnium optimam. eademque nunc retineo. Parisienses autem, cum quibus cõgruunt Aldini antiquiores, in eius locum habent, Et reflexa retrò dant cornua barbara bombum. Ego neque hunc, neque illos, Lutretianos esse arbitror. suspicor autem, quisquis hos versus affixerit, eum Catullianos illos spectasse in carmine de nupt. Pelei. & Ther. Multiq; raucifonos efflabat cornua bombos, Barbaraque horribili stridebant cornua cantu.

VALLIBVS ET CYCNI GELIDIS ORTI EX HELICONIS) sic restitui, partim codices manuscriptos, & nonnullos impressos secutus, partim cõiectura ductus. nam cùm in manuscrip. sic scriptum repperissem, Vallibus & validis ne sortis ex Heliconis: in Parisiens. autè, Vallibus, & cycni nece detorti ex Heliconis: in aliis ferè omnib. vulg. Et gelida cycni nece torti ex antro Heliconis: ego veteris scripturæ, tamen si mēdo sæ, vestigia sagaciter (absit verbo inuidia) odoras, & cum vulgata comparans, hanc esse putavi veram & rectam scripturam, aut certe verè proximam, non pugnaturus, si quis vel ingeniosior coniecturam afferat meliorem, vel emendatiores codices nactus, scripturam veriore. ordo autem & sententia est: Nec primordia simili forma prædita aureis penetrant, cùm tuba grauiter mugit sub murmure graui & demisso, atque cùm cycni ex vallibus gelidis Heliconis orti liquidam querelam voce lugubri tollunt. De cycnorum cantu supra diximus ad illum locum: Paruus vt est cycni melior canor, &c. Cùm hæc olim scripisssem, Zoilus hanc scripturam verbo damnauit, & hanc substituit: Vallibus & cycni nece torti ex Heliconis. re magnam partem approbavit. Atque vbi probauit, non peccauit: vbi sibi indulgit, fœdè lapsus est. Nam primum versus ab eo substitutus, numeris & verbis ineptus est: deinde sententia absurda est. quid enim sibi vult, cycni nece torti: nam cycnos morte torqueri, dici Latine potest: nece torqueri, si sine vi moriantur, non potest. præterea quid sibi vult hoc totum, cycni torti nece ex vallibus Heliconis: neminem esse puto in his litteris mediocriter exercitatum, & iudicibus aliquo, sensuque communi præditum, qui non intelligat, versus esse & suo auctore dignum, & Lucretio indignum.

VERBORVM DÆDALA LINGVA,) id est, verborum opifex, formatrix, fictrix, figuratrix. M. Tull. de natura Deorum. lib. 2. deinde in ore sita lingua est, finita dentibus. ea vocem immoderate profusam fingit & terminat, sonusque vocis distinctos, & pressos efficit, cū & ad dēteis, & ad alias parteis pellit oris. Itaque plectri similem linguam nostri. solent dicere, chordarum denteis, nareis, cornibus iis, quæ ad nervos resonant in cantibus.

NEQUE HILVM INTERNOSCERE) sic restitui, probabilissima cōiectura ductus, cū in libris esset partim, illa, partim, illam. Hunc porro versum profert Nonius in nomine, sententia: quam interpretatur hoc loco sensibilitatem: in quo eum falli puto.

Præterea edictum sæpe vnum perciet aureis
Omnibus in populo, missum præconis ab ore.
In multas igitur voces vox vna repente
Diffugit, in priuas quoniam se diuidit aureis,
Obliquans formam verbis, clarumque sonorem.
At, quæ pars vocum non aureis accidit ipsas,
Præterlata perit frustra diffusa per auras:
Pars solidis adlisa locis, reiecta sonorem
Reddit: & interdum frustratur imagine verbi.
Quæ bene cū videas, rationem reddere possis.
Tute tibi, atque aliis, quo pacto per loca sola
Saxa pareis formas verborum ex ordine reddant,
Palanteis comites cū monteis inter opacos
Quærimus, & magna disperfos voce ciemus.
Sex etiam, aut septem loca vidi reddere voces,
Vnam cū iaceres: ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.
Hæc loca capripedes satyros, Nymphasque tenere
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu, ludoque iocanti
Adfirmant volgò taciturna silentia rumpi,
Chordarumque sonos fieri, dulcisque querelas,
Tibia quas fundit, digitis pulsata canentum:
Et genus agricolū latè sentiscere, cū Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans,
Vnco sæpe labro calamos percurrir hiancis,
Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.
Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur,
Ne loca deserta ab diuis quoque fortè putentur
Sola tenere: ideo iactant miracula dictis.

Aut aliqua ratione alia ducuntur, vt omne
Humanum genus est auidum nimis auricularum.

PRÆTEREA EDICTVM) aliquot libri manuscripti habent, Præterea verbum.

PERCIET AVR.) permouet aureis omnibus in populo ad contionem vocato: ad omnium aureis peruenit, & ab omnibus exauditur.

PRÆCONIS AB ORE.) Præconum munus erat. præter cetera, contionē aduocare, silentium indicere: causam, & sententiam dicturos citare. Itaque contione aduocata, attentionē cōparabāt, audiētīaq; faciebāt & sibi, & alijs dicturis: hoc modo, δὲ τὴν αἰτῆν, id est, fauete linguis: ἀκούετε λαοί, id est, audite ciues, seu populi, sed in sacris, potius illo utebātūr, & iubebant δὲ φημῖν: in edictis, altero, ἀκούετε λαοί. in contione verò, in qua de bello, aut pace, & similibus rebus consultabatur, ita prædicabant, τίς ἀποβόειν βούλεται; id est, quis vult dicere?

PRIVAS) proprias, aut singulas. lege Nonium, Gellium, Festum.

NON AVREIS ACCIDIT IPSAS) sic reposui, à Plauto, & ceteris Latini sermonis auctoribus admonitus, qui ita loqui solent. Plautus Rudēte, certò enim mihi paternæ vocis sonitus aureis accidit. si quis tamen malet legi, non auribus accidit ipsis, nō repugnabo. incidit, quod erat in omnibus libris, reieci. solet enim coniungere hoc verbum cum dandi casu, vt lib. I. Incidere è supero leuioribus.

PARS SOLIDIS ADLISA LOCIS) hæc est ea, quæ à Græcis Echo nominatur, id est, vocis imago, seu redditio, reiectio, & repulsio: Resonam appellant Latini, vt docet auctor vocabularij Latinogræci: quæ fit in locis leuibus, tortuosis, & concauis, vt vallibus, & antris, & parietibus, & muris, & ædificijs camera-tis, maxime vetustis. Ex quo Virgil. Georg. 4. aut vbi concaua pulsu saxa sonant, vocisque offensa resultat imago. ἠχώ γίνεται (inquit Aristotel. lib. 2. de anima) ὅταν ἡ ἀέρις ἀποβόειν βούλεται, πάλιν ὁ ἀέρας ἀποβόειν βούλεται, ὡς αἰὲρ σφῶν ἐξ ἰδ est, Echo fit cū ab aère, qui vnus efficiatur, propter vas definiens & prohibens ne frangatur, aër repulsus sit, vt globus. sed non dissimulabo, in quibusdam libris veteribus scriptum esse, pars solis, pro, pars solidis: & lopis, pro, locis. Et verò sic habet codex Bertinianus. Solis, quid sit, in promptu est, quin forsasse ferri potest, vt per sola loca, deserta significari intelligamus, vt infra non longè. Lopis quid valeat, non video. mihi quidem corruptum videtur.

PER LOCA SOLA) per loca deserta. Terent. Phorm. Nōne hoc publicitus scelus hinc deportarier in solas terras? Catullus carm. de Pelei & Thet. nupt. Desertam in sola miseram se cernit arena. Plautus Rudente. Neque quā queram, consultum est, neque quem rogem, quemquam interea. Inuenio: neque magis solæ terræ sunt, quàm hæc loca. Atque hæc regiones.

ET MAGNA DISPERSOS) lectorem non me pigebit admonere de re leui quidem illa, sed tamen non negligenda, in codice Bertiniano scriptum esse, magna dispersus, mendosè, u, pro o.

SEX ETIAM, AVT SEPTĒM) Plutarchus refert ἑξ ἢ ἑπτὰ ἰσοκύβητων ὄψων φιλῶ. βιβ β. in Aegypti pyramidibus vocem vnā intus editam, quattuor & quinque reddere. idem lib. ἑξ ἢ ἑπτὰ, in princip commemorat porticum quandam, quæ Olympiæ fuit, ἐπὶ τῷ ὄρει appellatā, quia scilicet vocē septies iteraret. Pausanias Corinth. narrat ad dextram templi Chthoniæ Cereris, porticum esse, quā in incidiā

Echonis porticum nominant: cuius ea natura sit, ut imaginem vocis triplicet. Nos in vico Lutetiae admodum propinquo, (distat enim ab urbe non multo amplius, quam tria millia passuum,) cui nomen est Charento, Echonem audiuius voces septies iterantem. Sed quid mirum ter, quater, quinquies, si xies & septies imaginem vocis iterari, ac multiplicari, cum Ticini in aula magna Basilicæ ter & decies referatur? Eadem autem propemodum ratio est vocis imaginis sapius redditæ, atque imaginum à speculis in specula translatarum. Iam Echonis exquisitæ, & perfectæ hæc propria sunt, ut citò respondeat, ut longam verborum seriem connectat, ut aliquoties, & iterum atque iterum vocem articulatam referat.

CAPRIPEDES) *καπριποδες*. Utitur eadem voce Horat. odorum lib. 2. od. 19. Nymphasque discentes, & aureis Capripedum satyrorum acutas.

SILENTIA RVMPI) id est, vocem mitti. Virgil. 10. Æneid. quid me alta silentia cogis Rumpere? pro eodem fere dicimus, rumpere vocem, quod Græci dicunt *ῥῆξαι φωνήν*, ut notauius in comment. Horatianis.

AGRICOLVM) *agricolarum*. CVM PAN PINEA SEMIFERI) Pan pineam coronam in capite gerit, cornutusque fingitur. cornua autem, radiorum solis, & cornuum Lunæ similitudinem quandam præbet. Fistulam septem calamis compactam altera manu tenet, altera pedum, id est, baculum inflexum, & incuruum. pedibus caprinis præditus est. adde quod solitudine delectatur, & maxime loca maritimâ colit. idèq; *ἡλιπιακῆς* à Græcis appellatur, & Echonem amare existimatur. mare autem *πῶλον* est, id est sonorum, vocale, & clamorifum.

CALAMOS PERCVRR. HIAN) lib. 5. Et supera calamos vnco percurrere labro. ex septem calamis imparibus ordine iunctis constat fistula. Virg. Alex. Est mihi disparibus septem compacta cicuris Fistula. Pan autè fistulæ inuentor Idem Virgil. ibidem. Pan primus calamos cera coniungere plureis Instituit.

VT O. H. G. EST AVID. NIMIS AVRICVL.) ut omnes homines sunt immodicè cupidi auditorum. quia autè homines sunt auditorum auidi, idcirco res admirabiles & portenti similes confingunt, quibus alliciant & retineant auditores.

Quod superest, non est mirandum, qua ratione.
 Quæ loca per nequeunt oculi res cernere apertas,
 Hæc loca per voces veniant, aureisque laceffant.
 Conloquimur clausibus foribus: quod sæpe videmus.
 Nimirum, quia vox per flexa foramina rerum
 Incolumis transire potest, simulacra renutant.
 Percinduntur enim, nisi recta foramina tranant:
 Qualia sunt vitri, species quæ traoulat omnis.
 Præterea parteis in cunctas diuiditur vox:
 Ex aliis aliæ quoniam gignuntur, vbi vna
 Dissiluit semel in multas exorta, quasi ignis.
 Sæpe solet scintilla suos se spargere in igneis.
 Ergo replentur loca vocibus, abdita retrò.
 Omnia quæ circum fuerint, sonituque cientur.
 At simulacra viis directis omnia tendunt.

Ut sunt missa semel. quapropter cernere nemo
 Se supra potis est: at voces accipere extrâ.
 Et tamen ipsa quoque hæc, dum transit clausa viarum.
 Vox, obtunditur, atque aureis confusa penetrat:
 Et sonitum potius, quàm verba, audire videmur.

QVÆ LOCA PER) *ἀόρατοφῶν*. quæ loca per, pro, per quæ loca, ut proximo versu, hæc loca per, pro, per hæc loca. Nunc docebit, quamobrem acies oculorum, sensus & potestas videndi eò penetrare non possit, quò vox, & sonus permanant. Interposito enim inter nos, qui audimus, & eos, qui loquuntur, pariete, audire eorum sermonem possumus: faciem, aliàmve corporis partem cernere non possumus. Nam & M. Tull. scribit in Topicis, Stalenum quendam ea locutum esse bonis viris subauscultantibus, pariete interposito, quibus patefactis, in iudiciūmq; prolatis, rei capitalis damnatus est: & Thucydides lib. I. simile quiddam de Pausania tradidit.

CONLOQVIMVR CLAVS. FORIB.) sic excudendū curauit, non ita longè discedens à vulgata scriptura: quæ talis est: Cùm loquimur, & c. Nam Bertinianus, & Memm. & Tertian. codex, & item vulgati Parisienses habent, Conloquium cl. forib. hoc differt Mémianus ab illis, quòd habet, quod sæpe videmus: alij, ut vulgati omnes, quoque sæpe videmus. nonnulli etiam, tenemus, pro videmus. iudicet lector emunctæ naris. Mihi quidè, ut dicam quod sentio, versus suspectus est, siue legamus, Conloquimur & c. ut edidi: siue, Cùm loquimur, & c. ut habent vulgati cod. siue, Conloquium cl. for. quoque sæpe videmus: seu, tenemus. Nam & sententia inepta est, neq; id dicitur, quod sentit Lucret. Natum autem puto esse ex annotatione ad orâ libri posita, è regione huius loci, hoc modo, ut cum loquimur clausis foribus. quæ verba librarius aliquis coniecit in contextum, & seriem versusum: alius nescio quis, suppleuit quod versui deerat. hæc mea coniectura est, Omnino hoc versu detracto, nihil de sententia huius loci demitur. Superuacaneus igitur videtur esse: & idcirco delendus. RENVTANT) renuunt, nolunt.

QUALIA SVNT VITRI) foramina, *ἀόρατοφῶν*. intelligèdum est hoc esse verum in vitro simplici, & nudo, & ita pellucido. nam si esset à postica parte plumbos, aut alio metallo inductū, & ita densum factum, imago per vitrum non permaneret, cū vitri foramina non patèrent: sed à vitro reiecta redderetur. qua de re supra.

SPECIES QVÆ TRAVOLAT OMNIS) nihil ego quidem mutauit, verum tamen non celabo lectorè, in aliquot lib. manuscriptis legi. species quæ trasuolat omnis. in aliis, species quæ trauiat omnis: in vno, species quæ tramat omnis. vnde quidam faciunt, trameat, non malè: & fortasse hæc scriptura recta, & germana Lucretiana est. trasuolat, tamen, aut trauiolat, non est reiiciendū. Licet etiã legere, species quæ trameat omnis. PRÆTEREA PARTEIS IN CUNCTAS) aliam rationem affert magis (meo quidem iudicio) philosophicâ, videlicet: quia vox missa sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, in multas parteis dissectatur. ita fit, ut loca etiam abdita vocibus compleantur, & aër etiam remotus, atq; interclusus, per consensum verberetur, ipseque verberatus sonitū, aut vocem ad aureis perferat. auditus enim semper patet, ut sonas omni ex parte editos accipere possit. quod eo fit facilius, quòd aër natura sua continuum & continens quiddam est. ita quavis parte aëris à sonitu impulsus, non longo pòst tempore alia eius pars longè remota siue supra, siue infra, siue à fronte, siue à tergo, siue ad dextram, siue ad leuam.

partem, eiusdem motus sit particeps, eodemque tempore aërem in auribus nostris inclusum, cui cognatus ipse est, verberat, & lacepsit. At visus sit è regione, & per rectas lineas à re, quæ cernitur, ad oculos, aut certè, ut mathematicus aliquis dicere possit, per directam quandam pyramidem, cuius basis sit in re, quæ cernitur: angulus in oculo: qui angulus quo minor est, eo res, quæ videtur, minor videtur: quo maior, eo res maior apparet. Quare ea quidem cernimus, à quibus ad oculos rectæ lineæ produci possunt, ita tamè, ut angulus, qui in oculos cadit, non sit minor, quàm esse debeat. quod sit cum res ita à nobis remota est, ut videndi sensum effugiat: audimus autem etiam ea, quæ sunt ab auribus nostris disclusa, & disparata, parietibus ac muris interpositis. VBI VNA DISSILVIT) sic restitui, cum in libris manuscriptis reperissem scriptum partim, ubi nam, partim, ubi una partim, ubi unum.

CLAUSA VIARVM) sic legendum, & ita scriptum est in codicibus manuscriptis. pro quo libri vulgati habent, claustra viarum. mendosè. Sic dicta sunt illa, strata viarum, aperta domorum, amara curarum, vilia rerum, & c. de quib. alibi.

Hæc, queis sentimus succum, lingua atque palatum,
 Plusculum habent in se rationis, plusque operai.
 Principiò succum sentimus in ore, cibum cum
 Mandendo exprimimus: ceu plenam spongiam aquam
 Si quis fortè manu premere, exsiccareque cœpit.
 Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati
 Diditur, & raræ per plexa foramina linguæ.
 Hæc ubi lætia sunt manantis corpora succi:
 Suauiter attingunt, & suauiter omnia tractant
 Humida linguam circum sudantia templa.
 At contra pungunt sensum, lacerantque coorta,
 Quanto quæque magis sunt asperitate repleta.
 Deinde voluptas est è succo in fine palati.
 Cum verò deorsum per fauceis præcipitavit:
 Nulla voluptas est, dum diditur omnis in artus.
 Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur,
 Dummodo, quod capias, concoctum didere possis
 Artibus, & stomachi humectum seruare tenorem.

HÆC, QUEIS SENTIMVS SVCC.) Nunc de gustatu, de lingua ac palato, quibus succum sentimus, disputare incipit. ait autem paullo plus inesse rationis in disputatione de gustatu, plusque operæ, ac laboris, quàm in superioribus. fecutus sum porò libros Parisiensis, & nonnullos alios typis excusos. nam manuscripti quidem habent, hoc, qui sentimus: excusi autem fere gl'y omnes, Nec qui sentimus, planè, opinor, mendosè.

EXSICCAREQUE COEPIT) cum ex libris manuscriptis alij haberent, exsiccareque cœpit, & ita nonnulli vulgati, alij, ac siccare cepit, ceteri vulgati. ac siccare recepit: exsiccareque cœpit, excudendum curavi, non improbaturus, si quis malit, ac siccare recepit. recepit autem, interpretabor ad edendam.

PER CAVLAS) per cavernas, & cavitates, seu meatus, & (ut Græci nomi-

nant) poros. supra lib. 3. Disperitur enim per caulas corporis omnis. & lib. 2. Disperjamque foras per caulas eiicit omnis. & lib. VI. Undique quandoquidem per caulas ætheris omnis, & c. eod. lib. Dispergunt animas per caulas corporis omnis.

(DIDITVR) dispergitur, seu dissipatur seu differtur.

PER PLEXA FORAMINA) siue legas, perplexa, vno nomine: siue, perplexa, separatim, & duabus vocibus, parum refert. in Bertiniano quidem codice, & Memmiano scriptum est, perplexa, coniunctim: in Faërn. neque, perplexa, neque, per plexa, sed, per flexa. MANANTIS CORPORA SVCCI) corpora prima, ex quibus succus aliquis constat. SVAVITER OMNIA TRACTANT) suauiter permulcent, & delectant linguam.

DEINDE VOLVPTAS EST) quæ ex cibis & succis percipitur voluptas (inquit) ea tota palati & lingue finibus & regionibus continetur, ac terminatur. Vbi enim cibis in ventriculum præceps actus est, nulla iam reliqua est voluptas. Itaque non immeritò Nigrinus ille eos irridebat, qui plus nimio studij in cenarum apparatu, & succorum varietate, & ciborum condimentis adhiberent. Nam hos brevis voluptatis amore captos multum negotij, molestiaque suscipere ostendebat. enim, quattuor digitorum causa totum hunc ab iis laborem perferri, quam longitudinem longissimum hominis guttur non superat. Nam neque ante quàm comessent, ex obsonijs magno pretio emti fructum capere, neque obsonijs illis iam in stomachum primum, deinde in ventriculum linguæ motu depulsis, ac detruis, satietatem ex cibis carioribus profectam, suauiore esse. ita illos eam voluptatem, quæ fit in transmissione, & quasi traiectu gutturis, tanta pecunia parare. Hæc ex Luciano in Nigrino: quæ nostro arbitratu vertimus. HVMECTVM SERV. TEN.) codex Bertin. habet, humidum seruare tenorem: planè mendosè: sed tamen ne hoc quiddam lectorem celare volui, ut intelligat, credibile esse, hoc humidum, natum esse ex annotatione, & vera scriptura eiecta, in contextum irruisse.

Nunc aliis aliis cur sit cibis, ut videamus,
 Expediam: quareve, aliis quod triste, & amarum sit,
 Hoc tamen esse aliis possit prædulce videri.
 Tantaque in his rebus distantia, differitasque sit,
 Ut quod aliis cibis est, aliis fiat acre venenum.
 Est utique: ut serpens hominis contacta saluius
 Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa.
 Præterea nobis veratrum est acre venenum:
 At capris adipis, & coturnicibus auget.
 Ut, quibus id fiat rebus, cognoscere possis,
 Principiò meminisse decet, quæ diximus antè,
 Semina multi modis in rebus mista teneri.
 Porò omnes, quæcumque cibum capiunt animantes,
 Ut sunt dissimiles extrinsecus, & generatim
 Extima membrorum circum cæsura coercet;
 Proinde & feminibus distant, variantque figura...

Semina cum porrò distent, differre necesse est
 Interualla, viasque, foramina quæ perhibemus,
 Omnibus in membris, & in ore, ipsòque palato.
 Esse minora igitur quædam, maioraque debent,
 Esse triquetra aliis, aliis quadrata necesse est:
 Multa rotunda, modis multis multangula quædam.
 Namque figurarum ut ratio, motusque repositi,
 Proinde foraminibus debent differre figuræ:
 Et variare viæ proinde ac textura coercet.
 Ergo ubi quod suaue est aliis, aliis fit amarum:
 Illis, queis suaue est, læuissima corpora debent
 Contrectabiliter caulas intrare palati.
 At contra, quibus est eadem res intus acerba:
 Aspera nimirum penetrant, hamatæque fauceis.
 Nunc facile ex his est rebus cognoscere quæque.
 Quippe, ubi quoi febris bili superante coorta est,
 Aut alia ratione aliqua est vis excita morbi:
 Perturbatur ibi totum iam corpus, & omnes
 Commutantur ibi posituræ principiorum:
 Fit, prius ad sensum ut quæ corpora conueniebant,
 Nunc non conueniant, & cetera sint magis apta,
 Quæ penetrata queunt sensum progignere acerbum.
 Vtraque enim sunt in mellis commista sapore,
 Id quod iam superà tibi sæpe ostendimus antè.

NUNC ALIIS ALIUS CUR SIT CIBVS) hac eadem de re pauca
 quædam perstringit etià lib. 5. ibi. Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta Bar-
 bigeras pecudes, &c. & lib. 6. ibi, Barbigeras oleaster eò iuuat vsque capellas, &c.

TANTAQUE IN HIS REBUS) profert hunc versus Nonius in voce,
 differitas. differitas autè, id est differentia. Vtitur hac voce & Arnobius lib. 2. ad-
 uers. gentes. Vultis favore deposito, cogitationibus tacitus peruidere, animantia nos
 esse aut consimilia ceteris, aut non plurima differitate distantia? Idem lib. 7. Quid
 ergo cessatis cuiuslibet arboris viscum sine vlla passim differitate comburere?

UT QUOD ALIIS CIB. EST, AL. FVAT) citat & hunc idem Nonius
 in verbo, fuit: docetque, positum esse ab antiquis pro, sit. Virgil. Æneid. 10. Tros, Ru-
 tulusue fuit, nullo discrimine habebō. Terent. Hecyra. Fors fuit pol. Vbi Donatus.
 fuit, sit, significat. Iterum Lucret. lib. 5. Quanta hac cumque fuit, tanta hinc videat-
 ur in alto. Plautus Amphitr. Nec quisquam tam audax nunc fuit homo, qui obuiam
 obsistat mihi. Idem Aulul. Neutrubi habeam stabile stabulum, si quid diuortij fuit.

EST VTIQUE UT SERP. H. CONTACTA) sic restitui, probabili con-
 iectura, ad hanc scripturam, tanquam manu ductus. Adiuuitque Plinius, cuius hæc
 verba sunt lib. 7. cap. 2. Et tamen omnibus hominibus contra serpenteis inest venenū:
 feruntque

feruntque, eas ictum salinæ, tamquam aquæ feruentis contactum fugere. Receptæ
 autem scriptura, Est vtiq; ut serpens, hominis quæ tacta salinis, & c. ferri non po-
 test. Nā si ita eā explicemus, Est vtiq; id est, id, nepe quod dico, profectò verū est:
 id, quod sequitur, ut serpens, h. quæ & c. non cohærebit. Quin hoc ipsum, Est vtiq;
 ut serpens, non admodum mihi probatur. Itaq; sic olim edideram, fortasse non ma-
 le, nisi quòd nimis longe à veterib. libris, sæpe etenim serpens hominis contacta sa-
 linis, & c. Neque verò me offendit participium, tacta, pro, contacta. sæpe enim tan-
 gere, pro, contingere, & tactum, pro cōtactu vsurpat, ut aliàs indicauimus: sed hoc
 maximè, ut serpens, quòd nihil sit, quò referatur, quò ve pertineat, si legatur, quæ
 tacta, & non, contacta, ut edidi. PRÆTEREA NOBIS VERATRVM)
 veratrum, elleborum Græci appellant. Arnobius lib. 1. aduersus gentes. Veratrum,
 venenum est hominibus. numquid ob hanc causam non debuit nasci?

COTURNICIBVS AVGET) Plin. lib. 10. cap. 23. Coturnicibus veratri se-
 men, gratissimus cibus. GENERATIM) per singula animantium genera.

CIRCVM CÆSURA) expressit vocem Græcam, περιχώρησις, id est περιχώρησις,
 extremitatem cuiuslibet rei, & extremum lineamentum, extremitatemque descriptio-
 nem. libri nonnulli tamen habent, circum textura. supra lib. 3. Quam tenui constet
 textura. & hoc eodè libro paucus post, proinde ac textura coercet. Ego circum cæ-
 sura probō. qua voce vtitur & Arnobius lib. 3. Deos filo atterminatus humano: &
 quod indignius multo est, terrenorum corporum circum cæsura finitis.

PROINDE ET SEMINIBVS) ita ex seminibus dissimilibus, variisque
 figuris constant. TRIQUETRA) triangula, τριγωνα.

MULTANGVLA) expressit Græcum nomen πολύγωνα.

ERGO VBI QUOD SVAVEST) id est, ergo cum id, quod aliis suaue
 est, aliis amarum fit, credibile est, atque adeò necessariò verum est, corpora prima
 politissima, & læuissima, quæ sunt in eo cibo, aut potu, qui linguæ & palatum dul-
 cedine & voluptate afficit, linguæ & palati meatus inter penetrandum permul-
 cere. Nam omnibus in rebus genitis omnia & omnis figura insunt primordia, ut su-
 præ docuit, & mox admonendi causa repetet: sed cuius figuræ plura conueniunt
 ad quancumque rem gignendam principia, ab eius figuræ pluribus principis res & est,
 & appellatur. alij legunt, Hinc ubi, & c. non male.

FEBRIS) sic lib. 6. At cum membra hominis percepit feruida febris, tum fit o-
 dor vini plagæ intractabilis instar. QUÆ PENETR.) quæ penetrata: id est quæ
 ubi penetraverunt, & c. nam videtur significare actionem.

VTRAQUE ENIM) vtraque, & amara, & dulcia: sed plura sunt primor-
 dia, quæ dulcedinem in melle creant, quàm quæ amarorè: & hæc ab illis ita numero
 superantur, ut illa maximè excellant, sensumq; moueant; hæc ne sentiantur quidem.
 ID QUOD IAM SVPERA) lib. 2.

Nunc age, quo pacto nareis adiectus odoris
 Tangat, agam. primum res multas esse necesse est,
 Unde fluens voluat varius se fluctus odorum.
 Nam fluere, & mitti volgò, spargique putandum est.
 Verum aliis alius magis est animantibus aptus,
 Dissimileis propter formas. ideòque per auras

Mellis apes quamuis longè ducuntur odore:
 Volturique cadaueribus: tum fissa ferarum
 Vngula quò tulerit gressum, promissa canum vis.
 Ducit: & humanum longè præsentit odorem
 Romulidarum arcis seruator, candidus anser.
 Sic aliis alius nidor datus, ad sua quemque
 Pabula ducit, & à tætro resilere veneno
 Cogit: eoque modo seruantur sæcla ferarum.
 Hic odor ipse igitur, nareis quicumque laceffit,
 Est alio vt possit permitti longius alter.
 Sed tamen haud quisquam tam longè fertur eorum,
 Quàm sonitus, quàm vox, mitto iam dicere, quàm res,
 Quæ feriunt oculorum acies, visumque laceffunt.
 Errabundus enim tardè venit, ac perit ante
 Paullatim facilis distractus in aëris auras:
 Ex alto primùm quia vix emittitur ex re.
 Nam penitus fluere, atque recedere rebus odores.
 Significat, quòd fracta magis redolere videntur
 Omnia, quòd contrita, quòd igni conlabefacta.
 Deinde videre licet maioribus esse creatum
 Principiis voci: quoniam per saxea sæpta
 Non penetrat, quæ vox volgò, sonitusque feruntur.
 Quare etiam quod olet, non tam facile esse videbis.
 Inuestigare, in qua sit regione locatum.
 Refrigerat enim cunctando plaga per auras:
 Nec calida ad sensum decurrit nuntia rerum.
 Errant sæpe canes itaque, & vestigia quærunt:

NUNC AGE) Nunc de odoratu, & odoribus disputare incipit.

ADIECTVS) id est appulsus, seu appulsio odoris. Vide quæ annotata sunt supra lib. I. ad illum locum: & nostros adiectu tangere tactus.

VNDE FLVENS VOLVAT) cod. Memmian. & Bertinian. habent, unde fluens soluat, &c.

QVAMVIS LONGE DVCVNTVR) secutus sum quattuor codic. manuscriptorum, & tres typis impressos, Paris. & utrosque Venetos antiquos, & recentiores. ceteri habent, quamuis longo, quamuis longe autè, i. quantumvis longe, & cōiunge vocem odore, cum voce Mellis, hoc modo, Apes quantumuis longè ducuntur odore mellis, licet tamen & ita verba struere, Mellis apes, quantumuis longè ducuntur odore, sibi grato, & iucundo scilicet. VOLTURIQ. CAD.) Plin. lib. X. cap. VI. narrat, vultures, seu vulturios triduo ante, aut biduo, eò volare, vbi cadauera futura sunt, quasi præsentiant multo ante cadauerum odorem, quod est mirabilis, quàm magno locorum intervallo interiecto sentire.

FISSA FERAR. VNG.) & i. p. e. n. s. pro eo, quod est, ea fere, quarum vngula fissa sunt, vt cerui.

PROMISSA CANVM VIS) id est canes odoratu valentes, & sagaces, promissi. promissa, enim legèdum videtur potius, quàm præmissa, vt, promissa, idè valere intelligamus, quod longè & porrotenus missa, vel è longinquo loco odores sentiens. quod mihi nunc magis probatur. nam olim, præmissa, edideram. quod tamen non est fortasse damnandum. ROMVLIDARVM ARCIS, &c.) id est Romanorum arcis, &c. nota historia est, Capitolium, vrbe à Gallis capta, seruatum esse anserum voce. Plin. lib. 10. Est & anseri vigil cura Capitolio testata defenso, per id temporis canum silentio proditis rebus. Quamobrem cibaria anserum Censores in primis locant. M. Tull. pro Roscio Amerino. Anseribus cibaria publicè locantur. Linius lib. 5. annal. Galli nocte sublustri tanto silentio in summum euasere, vt non custodes solum fallerent, sed ne canes quidem, sollicitum animal, id nocturnos strepitus, excitarent: anseres non fefellerent, &c.

EST, ALIO VT POSSIT, &c.) ordo est, Est igitur vt, id est contingere potest vt hic odor, quicumque nareis laceffit, alius longius alio ad nareis perueniat. permitti, id est ita mitti, vt perueniat quò mittitur. Sic Hircaus lib. 8. de bell. Gall. Quo rator altitudine esset, longiusque tela permitteret. Qui hic, promitti, legunt, delirant.

MITTO IAM DICERE QVAM RES, QVÆ, &c.) nullus odor tam longe fertur, quàm vox & sonitus, nedum quàm imagines. ratio est, quia odor tarde fertur, & prius perit interdum, quàm ad sensum peruenire possit: cuius rationis ratio est, quia odores ex alto & penitus manant, cum imagines ex summis rerum caesuris fluant. Plato in Timæo ait, odores omnes esse aut fumum, aut nubem, seu nebulam: Atque horum quidem id, quod ex aëre in aquam mutatur, esse nebulam: quod autem ex aqua in aërem, fumum: Ex quo tenuiores quidem aqua esse odores: aëre autem crassiores: Cui rei argumento esse, quòd si quis nareis obiuret, aërem quidem trahet vna cum spiritu ducto: odorem autem nullum intromittet, Aristoteles lib. 2. de animo, & lib. de sensu, & iis, quæ sub sensum cadunt, odoris vim in calido, ac sicco sitam esse dicit: iccirco non esse mirum, si congelatio, & frigus odores obtundant. odores nihil conferre ad alendum, neque ea, quæ benè olent, edendi, aut bibendi cupiditatem excitare, immò potius nauseam mouere: suaueis odores valitudinè adiuuare eò, quòd cerebrum tum sua natura, tum propter exhalationes alimenti humidum, suo calore temperent atque exsiccent: præterea nullas animantes, quæ respirant, odorari, nisi respirent. Cum igitur respirando, eum aërem, quò nobis est proximus, ducamus, non absque ratione odores & non ita longinquo ex loco sentiuntur, & tardius ad nareis nostras perueniunt. Quòd si dicas, aërem esse continuum, & iccirco per consensum fieri debere, vt etiam ex longinquo loco odores à nobis sentiantur, respondebo, quominus id fiat, crassam odorum naturam impedimento esse.

NAM PENITVS FLVERE, ATQVE RECED. REB. ODORES) secutus sum libros manuscriptorum. Nam vulgati habent: ac procedere rebus odorem. Ego tamen malim legi, ac decedere rebus, seu, atque excedere rebus odores. verum tamen nihil mutare ausim. sæpe enim alibi ita loquitur.

QVOD CONTRITA, QVOD IGNI CONLABEFACTA) sic habent tres codices manuscriptorum, & totidem typis excusi. nonnulli, concalefacta, eò conlabefacta, magis probo. sic enim supra locutus est lib. I. Conlabefactus riget

auri soluitur aestu. & Virgil. Æneid. 8. notusque medullas Intrauit calor, & labefacta per ossa cucurrit. si quis tamen malet legi, cōcalescēta, non pugnabo. quamquam videtur esse παροισμός, concalescēta igni. cur enim igni potius, quam sole? Huius autem totius loci hæc sententia est. quod fracta omnia magis redolere videntur, quam non fracta: quod contrita, quod igni victa: hæc significant, atque declarant, odores à rebus penitus manare.

MAIORIBVS ESSE CR. PRINC. VOCI) voci, id est voce, seu, quam vocem, videre (inquit) licet, odorem creatum esse ex maioribus atomis, vocc. Quod autem in vulgatis lib. & manuscriptis legitur, quam vox, culpa librariorum scriptorum est, qui cum ad oram librorum adscriptum reperissent, è regione nominis, voci, quam vocem, hoc ipsum in texturam verborum Lucret. cōiecerūt: deinde, cum ij, ad quos libri illi peruenerant, hunc versum propter syllabam in tertio pede superantem, esse mendosum sentirent, substituerunt, quam vox. Ita Lucretium vitiosè & mēdosè sua lingua loquentē fecerūt. Nā cum coniunctio quam, vt ceteræ, copulet simileis casus, Latine dici nō potest, videre licet odorē maioribus principiis constare, quam vox. QVARE ETIAM QVOD OLET) Quare (inquit) videbis non esse tam facile vestigijs exquirere, vbi sit id, quod olet, id est, quod odorem mittit, quam facile est cognoscere & reperire vnde mittatur vox.

NEC CAL. AD SENS. DEC. NVNTIA RERV) sic restitui, secutus obscura veteris scriptura vestigia, ipsamque ad eō veritatem. nuntia enim numeri singularis est hoc loco. generis fæminini, & coheret cum nomine plaga, vt sit hic ordo, hæcque sententia verborum, nec plaga decurrit ad sensus calida nuntia, id est recens nuntiatrix rerum. Sic eod. lib. infra. Nuntia præclari voltus, pulchrique coloris. & lib. 6. Nec de corpore quæ sancto simulacra feruntur In menteis hominū diuinæ nuntia formæ, & c. Sic M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Frat. Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuntia vetustatis. Errant igitur, qui ex his locis probare conantur, nuntium, substantiuum neutrius generis visitatum esse. nam in his. plaga nuntia, & simulacra nuntia, perspicuè vox, nuntia, est ad nomen adiuncta, seu adiectiua: illic quidem fæminini generis, numeri singular. hic verò neut. numeri multitud.

Nec tamen hoc solis in odoribus, atque saporum
In genere est: sed item species rerum, atque colores
Non ita conueniunt ad sensus omnibus omnes,
Vt non sint alijs quædam magis acria visis.
Quinetiam gallum, noctem explaudentibus alis
Auroram clara consuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra constare leones,
Inque tueri: ita continuo meminere fugai:
Nimirum, quia sunt gallorum in corpore quædam
Semina: quæ, cum sunt oculis immissa leonum,
Pupillas interfodiunt, acremque dolorem
Præbent, vt nequeant contra durare feroces:
Cum tamen hæc nostras acies nil lædere possint:

Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus illis,
Exitus ex oculis liber datur, in remeando.
Lædere ne possint ex vlla lumina parte.

NEC TAMEN HOC SOLIS IN OD.) id est, Nec tamen hoc ita se habet in odoribus, & saporib. vt sint inter se dissimiles, & dissimilib. primordius constent, verum etiam colores ipsi inter se sunt distantes ac diuersi: & quidem sunt alijs alijs visu acriores: & nonnullæ species alijs sunt ad spectu gratæ, & incundæ: alijs ingrata, atque iniucundæ. QVINETIAM GALL. NOCTEM EXPLAUD.) sic legendum, & ita scriptum est in quattuor cod. manuscriptis, Vaticano, Bertiniano, Memm. Tettiano, non, vt est in vulgatis. nocte. noctem autem explaudentibus alis, interpretor, alis noctē cum sonitu, & veluti plausu excutientibus, atque exturbantibus. Videntur enim vel gallorum alæ suo complosu, vel galli ipsi suarum alarum ad latera appulsu, noctē exigere, & expellere. Plin lib. 10. cap. 22. Proximè gloriam sentiunt & hi nostri vigilēs nocturni: quos excitandis in opera mortalibus, rumpendōque somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum, quartaque castrensi vigilia ad curas, laborēque reuocant. Nec solis ortum incautus patiuntur obrepere, diemque venientem nuntiant cantu: ipsum verò cantum pulsulaterum. Huc pertinet illud Demosthenis ex oratione ἡ δὲ τοῦ κωνοῦς αἰτίας. ἡ δὲ τοῦ αἰετῶνος μιμνήσκου. οἱ δὲ κροτῶν τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς πέρυσι τῆς παλαιῆς, id est. canebat enim, gallos imitans, qui vicerunt. illi autem dicebant eum debere cubitis pro alis latera verberare. Mēdosè autem apud Demosth. vulgò legitur, καὶ αἰετῶν, pro κροτῶν. Totius autem huius loci hæc sententia, atque hic verborum ordo est: Quinetiam rapidi leones non queunt constare contra gallum, consuetū, id est qui consuevit, aurorā clara voce vocare, idque alis noctē explodentibus, siue explaudentibus, id est suo complosu excutientibus, atque expellentibus: & gallū nequeunt intueri: ita continuo, & c. vt infra.

CONSVETVM VOCE VOC.) consuetū vocare, id est solitum vocare. sæpe videtur hoc participio Lucret. ἐπισηπικῆς addito infinitiuo, vt infra hoc eodem lib. Vitæ causa valido consueta bidenti Ingemere, & lib. 6. Floris odore hominem tætro consueta necare, & item alibi. NENU QUEVNT R. C.) sic restitui, secutus codicē Bertinianū, & Memmianū, & Tettianum. nenu autē valet nō, vt sup. lib. 3. At contra lapidū coniectum, spiclorūque Nenu potest. Plin. lib. 8. cap. 16. de leonib. Atque hoc tale, tam seuū animal, rotarū orbes circumacti, currūsq; inanes, & gallinaceorū crista, cātūsq; etiā magis terrent. Lege eundem lib. 10. cap. 21. de gallis gallinaceis. INQVE TVERI) & nō queunt intueri.

ITA CONTIN. MEMINERE FUGAI) epiphonema. ita continuo, inquit, memores sunt fugæ potius, quam pugna. meminere fugæ, pro eo, quod est, sese in fugam coniiciunt, figuratū est loquēdi genus. neq; fortasse lōgè abest ab illo Homérico, quod est in. τ. καὶ δὲ μνησόμεθα χερσίν, id est nunc autem meminimus pugnae: neq; ab illo, quod est in eodē lib. Μνησόμεθα ποιοῖς ἐξιδνῶς, id est meminisse portionis & cibi: neque ab illo, quod nō semel, sed sapius vsurpatur, μνησόμεθα δὲ δουραδὸς ἀλκῆς. PUPILLAS INTERFODIVNT) pupillas leonum pungunt, & stimulant. FEROCES) quantumuis feroces, & virtute freti. IN REMEANDO) in redeundo, dum redeunt illa femina, si forte in nostras acies penetrarunt.

Nunc age, quæ moueant animum res, accipe, & vnde,

Quæ veniunt, veniant in mentem, percipe paucis.
 Principiò hoc dico, rerum simulacra vagari
 Multa modis multis in cunctas vndique parteis
 Tenuia, quæ facilè inter se iunguntur in auris,
 Obuia cum veniunt, vt aranea, bracteaque auri.
 Quippe etenim multo magis hæc sunt tenuia textu,
 Quàm quæ percipiunt oculos, visumque laceffunt:
 Corporis hæc quoniam penetrant per rara: ciéntque
 Tenuem animi naturam intus, sensumque laceffunt.
 Centauros itaque, & Scyllarum membra videmus,
 Cerbereasque canum facies, simulacraque eorum,
 Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
 Omne genus quoniam passim simulacra feruntur,
 Partim sponte sua quæ fiunt aëre in ipso:
 Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt:
 Et quæ consistunt ex horum facta figuris.
 Nam certè ex viuo Centauri non fit imago:
 Nulla fuit quoniam talis naturâ animalis.
 Verùm vbi equi, atque hominis casu conuenit imago:
 Hærescit facilè extemplò, quod diximus antè,
 Propter subtilem naturam, & tenuia texta.
 Cetera de genere hoc eadem ratione creantur.
 Quæ cum mobiliter summa leuitate feruntur,
 Vt prius ostendi: facilè vno commouet ictu
 Quælibet vna animum nobis subtilis imago.
 Tenuis enim mens est, & mirè mobilis ipsa.

NUNC AGE QUÆ MOVEANT.) Nunc docet, animum tenuissimis, & celerrimis imaginibus moueri. Epicurus enim existimabat, non solum videndi sensum, verum etiam *σφαιονικας φηταισας*: id est visiones ad cogitandum, intelligendumque: valētēis, simulacris & imaginibus excitari, & quemadmodum sine imaginibus cernere non possumus, ita sine imaginibus cogitari non posse. quæ de re sic M. Tull. lib. 1. de natura Deorum. Sic enim dicebas, speciem Dei percipi cogitatione, non sensu: nec esse in ea ullam soliditatem, neque eadem ad numerum permanere: eamque esse eius visionem, vt similitudine, & transitione cernatur, neque deficiat vquam ex infinitis corporibus simulacrorum accessio, & c. sequitur paullo post. Hoc, per ipsos deos, de quibus loquimur, quale tandem est? Nam si tantummodo ad cogitationem valent, nec ullam habent soliditatem, nec eminentiam: quid interest vtrum de hippocentauris, an de deo cogitemus? Omnem enim talem cōformationem animi ceteri philosophi motum inanem vocant: nos autem aduetum in animos, & introitum imaginum. Vt igitur Ti. Graccum cum videor cōtionantē in Capitolio videre: M. Octauij deferentem stellam: tum cum motum animi dico esse inanem: tu autem

Gracci, & Octauij imagines remanere, quæ in Capitolium cum peruenerint, tum ad animum meum referantur: hoc item fieri in Deo, cuius crebra facie pellatur animi: ex quo beati, atque æterni intelligantur. Fac imagines esse, quibus pulsentur animi: species duntaxat obicitur quædam, & c. sequitur paucis post. Nam quid est, quod minus probari possit, quàm omnium in me incidere imagines, Homeri, Archilochi, Romuli, Numæ, Pythagoræ, Platonis: nec ea forma, qua illi fuerunt? & c. Eodem pertinet illa ex epist. eiusd. ad C. Cassium, epistolarum ad famil. lib. 15. Fit enim nescio quomodo, vt, quasi coram adesse videar, cum scribo aliquid ad te, neque id *καὶ εἰδῶτων παριστας*, vt dicunt tui amici noui, qui putant etiam *σφαιονικας παριστας* spectris Catianis excitari, & c. nam satis est mihi locum indicasse: & alibi hunc eundem locum fortasse proferemus.

BRACTEAQVE AVRI) tenuissima auri veluti membrana.

PERCIPIUNT OCULOS) sic habent quinque libri manuscripti, & omnes typis impressi, præter Aldinos antiquiores: in quibus legitur, percipiunt oculi, mendose. nam percipere, hic ponitur pro occupare, seu afficere, seu perfundere. sic lib. 5. Est etiam quoque vti non magno solis ab igni aëra percipiat calidus feruoribus ardor. eadem ratione dicuntur illa, percipit me odium, horror, fames, & c.

CORPORIS H. QPEN. PER. RARA) rara corporis dixit, corporis (vt ita dicam) raritates, quas alibi, inania, cauernas, & caulas, appellat.

VIDEMVS) videre videmur, nempe somniantes: vel videmus animo, & cogitamus vigilantes. vel dic Centauros, id est, Centaurorum imagines, & c. Centauri autem, Scyllæ, Cerberi non fuerunt, vt statim dicet, cum tamen eorum imagines ad animos nostros perueniant. Ad hunc locum pertinent illa Ciceronis ex lib. 1. de nat. deorum. Quid quod eiusdem hominis imagines aliæ in meum animum incurrunt, aliæ in tuum? quid quod earum, quæ numquam omnino fuerunt, neque esse perueniunt, vt Scyllæ & Chimææ, & c. Ibid. Quis enim Hippocentaurum fuisse, aut Chimæram putat? sic Virgil. lib. 6. cōiunctè posuit Centauros & Scyllas, vt res inaneis. Centauri in foribus stabulant, Scyllæque bifformes. Iterum M. Tull. libro. 1. Tuscul. quæst. Qui enim satis viderit, id quod est luce clarius, animo & corpore consummto, totòque animante deletò, & factò interitu vniuerso, illud animal, quod fuerit, factum esse nihil: is, planè perspiciet, inter Hippocentaurum, qui numquam fuerit, & regem Agamemnonē, nihil interesse. Sed hac de re infra plura fortasse dicetur.

QUORVM MORTE OBITA) sic sup. lib. 1. Cernere vti videamur eos, audirèq; corâ, Morte obita quorū tellus amplectitur ossa. PARTIM SPONTE SV A) vt Cerberorū, Scyllarū, & similitum rerū, quæ scilicet numquam fuerunt.

PARTIM QUÆ VAR. AB R. CVMQVE) quacumque, tmesis.

ET QUÆ CONSISTUNT) sic legi debet, non, vt in vulgatis, conficiunt, nisi quis malit legere, confiunt, vt habent nonnulli lib. scripti, (quod tamen vix probem, propterea quod inconcinnum videatur ita loqui, confiunt facta:) vel, vt quidam doctus putat, conueniunt. Videtur Lucretius tertium simulacrorum genus hoc versu fecisse, vt tria genera ab eo facta esse intelligamus: Primum genus eorum, quæ sponte fiunt, id est per se, vt quæ non fluunt ab vlla re, quæ sit in rerum natura, verbi gratia, simulacra Scyllæ, Cerberi, & simil. Secundum genus eorum, quacumque ex rebus, quæ sunt, fluunt, vt simulacra hominis, equi, lecti, & simil. Tertium eorum, quæ composita & constituta sunt ex pluribus earum rerum, quæ partim sunt, partim non sunt, figuris, vt sunt Centaurus, seu Hippocentaurus, Chimæra, tragelaphus.

nā hippocētaur⁹ fit ex homine, & equo: chimæra, à prima parte, ex leone: à media, ex capra: à postrema, ex dracone: iragelaph⁹, ex altera parte hircus est, ex altera ceruus. Itaq; fortasse ita legendū est: potius, Partim quæ cōstant ex harū facta figuris. alioqui secundū genus simulacrorū continebit & simulacra rerum, quæ sunt, & simulacra rerum, quæ non sunt. NAT. ANIMALIS) sic restitui ex cod. Ber-
siniano, in quo memini scriptum esse, animais. nam animai quod est in libris vulgatis, ferri non potest. CONVENIT IM.) sic habent nostri omnes libri veteres: neque hīc, mea quidem sententia, quicquam mutandum. quamquam nonnulli legi volunt, concurrūt. HÆRESKIT FACILE) sic habent tres libri manuscripti, quibuscum cōsentiunt omnes typis excusi, quos quidem viderim: duo reliqui manuscripti, Accrescit facile, & c. quos non sequor. puto enim scriptum esse à librario, aerescit, sine aspirationis nota, deinde postea ab alio librario factum, accrescit, ex, aerescit. Si quis tamen, accrescit, probabit: non pugnabo.

Hæc fieri (vt memoro) facilè hinc cognoscere possis,
Quatinus hoc simile est oculis, quod mente videmus,
Atque oculis simili fieri ratione necesse est:
Nunc igitur quoniam docui me forte leones
Cernere per simulacra, oculos quæcumque laceffunt:
Scire licet mentem simili ratione moueri
Per simulacra leonum cetera, quæ videt æquè,
Nec minus, atque oculi: nisi quod magis tenuia cernit.
Nec ratione alia, cum somnus membra profudit,
Mens animi vigilat, nisi quod simulacra laceffunt
Hæc eadem nostros animos, quæ, quom vigilamus:
Vsq; eadè, certè vt videamur cernere eum, quem
Reddita vitæ iam mors, & terra potita est.
Hoc idè fieri cogit natura, quod omnes
Corporis affecti sensus per membra quiescunt,
Nec possunt falsum veris conuincere rebus.
Præterea meminisse iacet, languetque sopore,
Nec dissentit, eum mortis, letique potitum
Iampridem, quem mens viuum se cernere credit.

HÆC FIERI (VT MEMORO), FACILE) probat, animi rationem
& cogitationem, imaginum accursu cōmoueri, à similitudine videndi. hoc ita fieri
(inquit) vt dico, ex hoc intelligere possis, quatinus, id est, quoniā, seu quia, hoc, quod
mente videmus simile est oculis, id est, simile est, atque illud, quod oculis cernimus.
Sic autem restitui iam ab initio, cum in omnibus libris vulgatis impressum, neque
aliter scriptum esset in plerisque veteribus, quatinus hoc simile est illi. quam emen-
dationem Thrasones secuti sunt, dissimulantes, & taciti, more suo, quasi in libris
vulgatis repertam. ATQVE OCVLIS SIMILI) id est, & necesse est
nos cernere mente atque animo similiter oculis, id est, similiter, vt oculis videmus.

FORTE LEONES) adiecit aduerbium, forte, quia leones posuit potius,
quàm

quàm aliud animal. quasi ita dicat. finge, me aliquo casu leones videre. hos igitur
leones, quos forte video, non nisi per simulacra à leonibus in aciem oculorum meo-
rum affluentia, cernere queo. at cogitatio ita fit, vt visus, ergo leones cogitare non
possim sine imaginibus leonum ad animum meum accurrentibus. non celabo le-
et rem, legi in cod. manuscrip. me forte leonum, mendosè opinor.

PER SIMVLACRA LEONVM CETERA) cōpulationem, & quæ
erat post vocem, leonum, sustuli, secutus auctoritatem codicis Beriniani. tollendam
autem esse etiam ratio pervincit. Nam hoc sentit Lucret. quoniam docui, me leones,
& alias res cernere per leonum, & aliarum rerum simulacra, quæ oculos laceffunt:
positum autem & concessum est, cogitationem simili ratione, atque visum fieri: se-
quitur, mentem similiter per alia simulacra magis tenuia moueri, & me leones co-
gitare per ea simulacra, quæ mens ita cernit, vt oculi ea, quæ sunt maiora, cernunt.

NEC RATIONE ALIA CVM SOMNVS) de somno cognoscemus
hoc eodem libro, non multis post versibus.

MENS ANIMI) ita sæpe hæc duo coniunguntur, vt lib. 5. animi vix mente
videtur. & libro 6. Perturbata animi mens in mærore, metuque. & sup. lib. 3. De-
nique cur animi numquam mens, consiliūque Gignitur in capite? sic & Plautus
Cistell. Nullam mentem animi habeo: vbi sum, ibi non sum: vbi non sum, ibi est
animus. sed de hoc genere plura ad illum locum Horat. epist. ad Villic. lib. 1. tamen
istuc mens, animusque Fert. REDDITA VITAI) mors vitæ reddita,
hoc est (vt opinor) mors cum vita commutata.

TERRA POTITA EST) quem terra potita est: id est, quem terra humatum
tenet. De hoc verbo, & id cum accusandi casu interdum iungi, supra notatum. lib.
3. quorum vnus Homerus Sceptra potitus, & ceter.

QVOD OMNES CORP. AFFECTI) quidam libri scripti habent, of-
fecti: alij, effecti: alij, affecti: nonnulli typis excusi, effecti. ego, effecti, non improbo:
quod interpretor, obstructi, & somno, quasi obice quodam, impediti. sup. lib. 1. ex-
tra Officiuntur, vti cogantur tardius ire. ne, affecti, quidem est reiiciendum. de quo
supra lib. 2. in extr. vsque ad eò fracta est atas, affectaque tellus.

PRÆTEREA MEMINISSE IACET) meminisse, id est memoria, seu
vis & potestas animi, quæ res præteritas meminimus. τὸ μνησθῆναι. sic loquitur En-
nius. Aut occasus vbi, tempus ve audere represit. audere, id est audaciam, τὸ ἀμάρ.
Plautus Bacchid. hic vereri perdidit. τὸ ἀδιδῆσθαι, id est, τὸ ἀιδῶ, seu pudorè. Idem
Lucret. sup. eod. lib. Esse in imaginibus misis consistere eorum. esse, id est, τὸ εἶναι. &
eod. libr. infr. Nec fuit ante videre oculorum lumina nata. videre, id est, τὸ ὁρᾶν. &
M. Tull. lib. 2. de Finib. Id primū videamus beatè viuere vestrum quale sit. memi-
nisse, autem, legendum esse, non (vt est in quibusdam vulgatis) mens ipsa, restantur
quinque libri manuscripti. MORTIS, LETIQVE POTITVM) qui
dormit (inquit) quia vis memoria sopita est, non dissentit, neque negat, eum esse
mortuum, quem sibi viuum cernere videtur. potitum, autem, mortis, dixit, pro eo,
quod est, in potestatem mortis redactum. sic Plautus, potitus hostium. Captiuus. Nam
postquam meus rex est potitus hostium, & c. id est, in hostium potestatem peruenit.
Itemque alibi non semel. Sic & Iulianus iuriconsultus digestis, titulo de Captiuis
& postlim. reuerstis. cap. 22. Apparet ergo eadem omnia pertinere ad heredè eius,
quæ ipse, qui hostium potitus est, habiturus esset, si postliminio reuerstisset. Et Tri-
phonius eod. tit. cap. 12. Cetera, quæ in iure sunt, posteaquam postliminio rediit, pro

eo habentur, ac si numquam hostium potitus esset. Et Vlpian. titulo, ex quibus caus. maiores. Ego autē etiam nomine eius, qui hostiū potitus est, si curator, vt plerumq; fuerit bonis constitutus, auxilium competere existimo. Idem titulo, de testamento milit. cap. 10. Facere testamentum miles hostium potitus; nec iure militari potest.

Quod superest, non est mirum, simulacra moueri,
Brachiaque in numerum iactare, & cetera membra.
Nam fit, vt in somnis facere hoc videatur imago.
Quippe, vbi prima perit, alióque est altera nata
Endo statu, prior hæc gestum mutasse videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum est.
Tanta est mobilitas, & rerum copia tanta,
Tantaque sensibili quouis est tempore in vno
Copia particularum, vt possit suppeditare.
Multaque in his rebus quæruntur, multaque nobis
Clarandum est, planè si res exponere auemus.

QUOD SUPEREST) docet non esse mirum imagines moueri, & saltare, & similia facere: aut certe facere videri. Quod superest, id est, quod reliquum est.

IN NUMERUM) aptè, compositè, numerosè. sic lib. 2. Armati in numerū pulsarent aribus ara. Virg. Georg. 4. de cyclopib. Illi inter sese magna vi brachia tollunt in numerum, versantq; tenaci forcipe ferrum. cuius contrarium est, extra numerū. Idem Lucret. lib. 5. Atq; extra numerum procedere membra mouenteis Duriter, & duro terram pede pellere matrem. Horat. epist. ad Loll. 2. lib. 1. Quamuis nil extra numerum fecisse, modūque Curas. ad quem locum plura à nobis annotata sunt.

ENDO STATU) sic reposui, cum legatur in libris omnibus, Inde statu, planè mendosè. legendū enim, Endo, quamquam fateor me olim reposuisse, Indu, quod item reperitur in omnibus fere libris pro, endo. sed malo, endo, idque rectum puto. quod valet, in. sententia autem est hæc. Videtur (inquit) imago in somnis membra mouere & gesticulari in numerum, quia postea quam prima imago perit, secundaque continuo in alio statu, quam erat prima, nata est: videtur hæc prima statū, gestūque mutasse. quod longè aliter est. nam imago imagini succedit, & vno, eodemque tempore, aliæ, atque aliæ imagines creantur: quemadmodum non est vnum lumen, quod à corpore luminoso, quale est corpus solis, fluit: sed aliud, atque aliud, quod per successionem quandam non interruptam cōtinuatur, ac perpetuatur. quæ de re supra. TANTA ST MOBILITAS) ὁμοῦ ὁμοῦ, vt supr. lib. 1. Tantum religio potuit suadere malorum. sed hic versus hinc auferendus est, vt alieno loco positus. Nam infra suo loco ponitur, ibique duntaxat legendus.

TANTAQUE SENSIBILI, &c.) neque hic versus, neque qui deinceps sequitur, Lucretianus est. nam primū non est eorum pura, immo ne Latina quidem oratio: deinde sententia, ex eis nulla probabilis, aut huius loco cōsentanea elici potest.

COPIA PARTIC. VT P. SVPP.) suppeditare, id est, suppetere, ἐπαυῖν. Verū, vt dixi, non puto, hunc versus esse poetæ, sed spurii. Itaq; sublatis duobus his versib; vt spurii, sublato & illo, qui hos proximè antecedit, quia frustra, & nō suo loco locatus est, sic censeo hunc locum esse legendum. Scilicet id fieri celeri ra-

tionē putandū est: Multaq; in his rebus quæruntur, &c. sed non celabo lectorē, scriptum esse in quibusdā vulg. cod. quærendum. CLARANDVM EST) clarare oportet, δηλωθῆναι. sic sup. lib. 1. Eternas quoniam pœnas in morte timendum.

Quæritur in primis, quare, quod quoique libido
Venerit, extemplò mens cogitet eius idipsum.
Anne voluntatem nostram simulacra tuentur?
Et simulac volumus, nobis occurrit imago?
Si mare, si terram cordi sit, si denique cælum,
Conuentus hominum, pompam, conuiuia, pugnas,
Omnia sub verbone creat natura, paratque?
Quom præsertim aliis eadem in regione, locoque
Longè dissimileis animus res cogitet omnis?
Quid porrò, in numerum procedere quom simulacra
Cernimus in somnis, & mollia membra mouere,
Mollia mobiler quom alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis gestum pede conuenienti?
Scilicet arte madent simulacra, & docta vagantur,
Nocturnò facere vt possint in tempore ludos?
An magis illud erit verum, quia tempore in vno
Cum sentimus id: vt cum vox emittitur vna?
Tempora multa latent, ratio quæ comperit esse:
Propterea fit, vti quouis in tempore quæque
Præstò sint simulacra locis in queisque parata?
Tanta est mobilitas, & eorum copia tanta.
Et quia tenuia sunt, nisi se contendit, acutè
Cernere non potis est animus. proinde omnia, quæ sunt
Præterea, pereunt, nisi sic sese ipse parauit.
Ipse parat sese porrò, speratque futurum,
Vt videat, quod consequitur rem quamque. fit ergo.
Nōne vides, oculos etiam, quom, tenuia quæ sint,
Cernere cœperunt, contendere se, atque parare:
Nec sine eo fieri posse, vt cernamus acutè?
Et tamen in rebus quoque apertis noscere possis,
Si non aduertas animum, proinde esse, quasi omni
Tempore semotæ fuerint, longèque remotæ.
Cur igitur mirum est, animus si cetera perdit,
Præter quàm quibus est in rebus deditus ipse?
Deinde adopinamur de signis maxima paruis:
Ac nos in fraudem induimus, frustramur & ipsi.

QUÆRITUR IN PRIMIS, QV. QV. QVOIQ. L. V. EXT. M. G.) Sic M. Tull. oratione pro Milone. Fingite animus. Liberæ enim sunt cogitationes nostræ: & quæ volūt, sic inuentur, vt ea cernimus, quæ videmus. Fingite igitur cogitatione imaginem huius condicionis meæ. Idem lib. 1. de nat. deorum. Chrysippus, qui Stoicorum somniorum vaferrimus habetur interpres, magnam turbam congregat ignotorum deorum, atque ita ignotorum, vt eos ne coniectura quidem informare possimus, cum mens nostra quiduis videatur cogitatione posse depingere. Hæc quaestio, quare quod cuique libuerit, id cogitet, cum cogitatio simulacris excitetur, pendet ex superiore, quamobrem simulacra moueri videantur. Itaque vtrique quaestioni eadem opera respondet: sed Peripateticorum atque Academicorum veterum more, qui ad propositam quaestionem, & ad interrogatum pluribus modis, quasi dubitantes, & sibi diffidentes, respondebant: & tamen postremo loco, quam sententiam, & rationem magis probabant, ponebant. sic igitur Lucretius hoc loco. Quæritur (inquit) quare, quod cuique libuerit, id ipsum continuo mens eius cogitet. An quia simulacra nostro arbitratu ad nos accurrunt, nobisque obtemperant, cum de realiqua cogitare volumus? an potius quia in vno tempore multa delitescunt tempora, quæ non nisi ratione esse intelliguntur? Atque iccirco fit, vt quouis tempore, & quibusvis in locis simulacra præsto sint, atque ad nutum nostrum parata nobis assistant. Hanc de imaginibus, & de cogitandi per imaginum impulsu ratione, Epicuri sententiam irridet, & improbat M. Tull. epist. quadam ad Cassium lib. 15. epist. his verbis. Eit enim nescio quomodo, vt quasi coram adesse videre, cum scribo aliquid ad te: neque id $\kappa\alpha\tau\ \epsilon\iota\delta\omega\lambda\omicron\nu\ \epsilon\alpha\pi\tau\omicron\sigma\iota\alpha\varsigma$, vt dicunt tui amici noui: qui putant etiã $\delta\lambda\omicron\upsilon\nu\eta\kappa\alpha\varsigma\ \epsilon\alpha\pi\tau\omicron\sigma\iota\alpha\varsigma$. spectris Catianis excitari. (Nam, ne te fugias, Catius Insiber Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargetius, etiam ante Democritus, $\epsilon\iota\delta\omega\lambda\omicron\alpha$, hic spectra nominat) His autem spectris etiam si oculi possent feriri, quod, cum velimus, ipsa accurrunt, animus qui possit, ego non video. doceas tu me oportebit, cum saluus veneris, in meane potestate sit spectrum tuum, vt simulatque mihi collibitum sit de te cogitare, illud accurrat: neq; solum de te, qui mihi hæres in medullis, sed si insulam Britannia cæpero cogitare, eius $\epsilon\iota\delta\omega\lambda\omicron\nu$ mihi adnotet ad pectus. Idem lib. 1. de nat. deor. Quid quod simul ac mihi collibitum est, præsto est imago? quid quod etiam ad dormientem veniunt inuocatae? Tota res Vellei nugatoria est. Eodem pertinent illa eiusdem lib. 2. de diuinatione. Igitur me imago Marj in campum Atinatem persequatur. Nulla enim species cogitari potest, nisi impulsu imaginu. Quid ergo? istæ imagines ita nobis dicto audientes sunt, vt, simulatque velimus, accurrant? etiã ne earum rerum, quæ nullæ sunt? &c.

OCVRRIT IMAGO, sic quidem habent libri omnes, & manuscripti, & typis excusi, quibus vsus sum: sed videtur potius legendum, accurrat, vt declarant ea, quæ paullo ante ex Marco Tullio protulimus, ibi: cum velimus, ipsa accurrunt, &c: ibi. eius $\epsilon\iota\delta\omega\lambda\omicron\nu$ mihi ad pectus aduolet, &c. nisi dicamus, occurrat, positus esse pro, accurrat, antiq; quod aliã notauimus. lege Festum in præpositione, Ob.

OMNIA SVB VERBONE GREAT) omniãne simulacra (sub verbo gignit natura? Vel ex hoc loco perspicuum est, vbiq; legitur in codicibus siue manuscriptis, siue impressis, simulacra geruntur, legendum, genuntur, id est, gignuntur.

QVID PORRO, IN NVMERVM) videtur reuerti ad priorem quaestionem, quamobrem simulacra in numerum moueri videantur: camque vna opera dissoluere.

ET REPETVNT OCVLIS, &c.) puto hunc esse verborum ordinem: Et repetunt gestum pede oculis conuenienti: $\pi\alpha\delta\iota\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \delta\alpha\phi\tau\alpha\lambda\mu\omicron\iota\varsigma\ \alpha\pi\mu\iota\zeta\omicron\nu\eta$: vel legedum, Et repetunt manibus gestum pede conuenienti.

SCILICET ARTE MADENT) Sic habent libri manuscripti, Scilicet arte madent, &c. inquam, quod ego olim quidem lectori indicaram: neque satis probaram, tantumque lectoris iudicio rem totam permiseram: nunc autem, reiecta vulgata lectione, scilicet arte valent, &c. quæ est supposita, antiquam amplector.

AN MAGIS ILLVD) id est an potius illud erit verum, quia in vno tempore multa inclusa sunt tempora: quibus singulis temporibus, singula nobis parata præsto sint imagines?

CVM SENTIMVS, &c.) hanc versum delendum puto, vt spurium: Nam & corrumpit sententiam huius loci, & nullam ipse probabilem sententiam continet, nisi quis dicat, hoc modo retineri & interpretari posse. An magis illud erit verum, tum cum id sentimus: id est cum videntur nobis imagines in numerum brachia iactare, & saltare, in vno tempore, multa inclusa latere tempora, vt cum vox vna vno tempore missa, plura tempora metitur? Omnino in hoc loco, atque in hoc versu mihi aqua hæret. Adde quod in quattuor libris manuscriptis, ita eum scriptum reperi, Consentimus, id est, cum vox emittitur vna: cuius scripturæ quæ sententia, aut quæ ratio sit, non satis dispicio. Putavi aliquando sic legendum, Cum sentimus item, vt, cum vox emittitur vna: vel sic, Cum sentimus idem, vt cum vox emittitur vna, sed quorsum hæc, cum mihi delendus esse videatur?

LOCIS IN QVEISQVE PARATA) sic habent quattuor libri manuscripti, Vatic. Scipionis, Faëni, Bertinianus: & ita legendum est, cum his congruunt illa Marci Tullij lib. 1. de nat. deor. quem paullo ante protuli: fluentium frequenter transitio sit visionum, vt è multis vna videatur.

TANTA HIS MOBILITAS, ET EOR.) hoc loco duntaxat & scribi, & legi debet hic versus. Iam duos versus, qui deinceps in omnibus libris leguntur, sustuli, vt alieno loco inculcatos, & frustra repetitos, & minime ad hunc locum quadranteis. leguntur enim supra suo loco post versum, Nam fit vt in somnis facere hoc videatur imago. apud enim sequitur, Quippe vbi prima perit, &c. prima autem, imago scilicet. At hic non licet ita dicere, quia non antecedit nomen, imago, sed vox, simulacra, quæ est numeri multitudinis.

ET QVIA TENVIA SVNT) quærere aliquis poterat: sed si mens cogitare non potest, nisi per occursum, seu accursum simulacrorum, & si, quod cuique libuerit, id cuiusque mens facile cogitare potest, quia quouis tempore, & quouis in loco parata sunt, & præsto sunt simulacra: qui fit, vt cum infinita & omni generis simulacra ei præsto sint, non aequè videat eodem tempore ea, quæ non vult, atq; ea, quæ vult: respondere Lucretius, ea simulacra quibus mens mouetur, & quæ videt, esse tenuissima, & longè tenuiora scilicet, quam quæ oculis cernimus. Quapropter animus non nisi se contendit, acutè ea cernere potest, ea igitur, quæ accuratè, & contentè cernit, cernit acutè: quæ verò leuiter, & (vt ita dicam) aliud agens cernit, ea dilabuntur, & pereunt. Id quæ ex similitudine oculorum intelligere licet, qui cum rem aliquam cernere cæperunt (quod sine simulacris facere non possunt) eam rem acutè cernere non possunt, nisi simulacra illa contenta acie cernant.

NISI SE CONTENDIT, ACUTE CERN.) sic restitui, reclamantibus omnibus codicibus, admonitus ab eo loco, qui est infra septimo abhinc versus:

in quo ita loquitur: contendere se, atque parare. Contendere autem his locis agendi vim habet, ut cum dicimus, contendere nervos, contendere aciem oculorum, contendere vires. Idem Lucret. in fr. eod. lib. Et quasi de palma summam contendere vires. idem lib. 1. Primum Graius homo mortaleis tendere contra Est oculos ausus. ad quem locum plura. OMNIA QUAE SVNT PRÆTEREA) id est omnia simulacra, quae sunt praeter illa, ad quae cernenda animus sese contedit, et parat, pereit.

NISI SIC SESE IPSE PAR.) id est nisi sese contedit, ut ea cernere queat. nempe dum rerum consecutionem, et seriem considerat.

IPSE PARAT P.) porro (inquit) ipse animus sese componit, et parat ad cernendum, speratque fore, ut videat id, quod quamque rem consequitur, id est quod cuique rei est consequens. NONNE VIDES) hoc ostendit a simili.

NEC SINE EO) id est nisi se contendant, et parent ad cernendum. Etiam mathematici docent, primum ad spectus alios fieri per lineas a punctis rerum ad spectabilem ad perpendicularum in oculum, seu in visum incidere: et hi ad spectus distincti appellantur: alios per lineas, quae a rebus aspectabilibus non cadunt in visum ad perpendicularum: et hi indistincti nominantur: deinde omnem ad spectum fieri vel inspectione simplici, et subita oculi adiectione ad rem aliquam: vel cognitione accurata, et intenta. Ut igitur rem aliquam acute cernam, et plane ac perfecte inspicendo cognoscam, duo concurrere oportet: unum, ut res, quae cernitur, oculo sit ad perpendicularum opposita, lineaque a re, quae cernitur, in oculum ad perpendicularum incidentes, pyramidem efficiant, cuius vertex sit in puncto medio oculi, basis vero in extremitate, seu summa caesura rei, quae cernitur: alterum, ut rei intuitio sit diligens et accurata, et tam diuturna, quantum satis sit.

ET TAMEN IN REBUS) licet (inquit) intelligere, etiam in rebus apertis, ac manifestis, nisi animam attendas, dum eas cernis, et si aliud agas, aut si peregrinetur animus, proinde esse, quasi ea ipsa res omni tempore abs te fuerint remotissima, tibi que obscurissima. sic M. Tull. lib. 1. Tuscul. Itaque saepe aut cogitatione, aut aliqua vi morbi impediti, apertis atque integris oculis, et auribus, nec videmus, nec audimus. SEMOTÆ FVERINT, LONGÆQUE REMOTÆ) sic legendum vel inuitis omnibus codicibus, in quibus legitur, semotum fuerit, longaeque remotum, et, ut ita legatur, sententia ipsa flagitat.

PRÆTER QUAM QVIBVS EST IN R.) secutus sum cod. Parisiens. Venetos antiq. Florent. etiam Bertin. et Memm. manuscriptos. hoc tamen interest inter Venetos et Florent. quod in Florent. legitur, queis est in rebus, et ita in Bertiniano: in Venetis, quibus est in rebus, et ita in Paris. Iam hoc loquendi genus, deditus in rebus, deditus in studio, visitatum fuit antiquis. Catull. in nuptias Iuliae et Manlij. Non tuus leuis in mala deditus vir adultera. Iterum Lucret. supra lib. 3. Et simul in pugna studio quod dedita mens est. Cato. poeticae arti honos non erat. si quis in ea re studebat, aut sese ad conuiuia applicabat, grassator vocabatur.

AC NOS IN FRAVDEM INDVIMVS) eleganter et venuste dictum, induere se in fraudem. sic M. Tull. Verr. de iure dicundo. Hic videte in quot laqueos se induerit. Idem in Lucullo: Philo autem dum noua quaedam commouet, quod ea sustinere vix poterat, quae contra Academicorum pertinaciam dicebantur: et aperte mentitur, ut est reprehensus a patre Catullo, et, ut docuit Antiochus, in id ipsum se induit, quod timebat. Idem de diuin. lib. 2. cur vos induitis in eas captiones, quas nunquam explicetis? Et aut Casina. Mea praeda est illa: proin tu te in laqueum ne induas.

FRVSTRAMVR ET IPSI) cum in codicibus quibusd. manuscriptis reperissem scriptum, Frustraminipsis, idque cum litura: in aliis frustramur id ipsi, et ita in Paris. et Venetis antiq. ego frustramur et ipsi, reposui: quae scriptura perspicue vera est. Iam vero etiam Aristot. lib. de insomniis. scribit, nos facile decipi, ac falli circa sensus, maxime cum perturbati aliquo animi motu sumus, ut amantes videntur ex parua similitudine eam, quam amant, cernere: timidi et ignaui, hostium conspectum sibi fingunt, et c. cuius rei exstat exemplum apud Caes. lib. 1. de bello Gall. ubi narrat, Considium quendam, alioqui rei militaris peritissimum, cum exploratum, quid hostes agerent, missus esset, metu perterritum, quod non vidisset, pro viso sibi renuntiasse.

Fit quoque, ut interdum non suppediretur imago eiusdem generis: sed femina quae fuit ante, In manibus vir tum factus videatur adesse: Aut alia ex alia facies, atque sequatur: Quod ne miremur, sopor, atque obliuia curant. Istud in his rebus vitium vehementer, & istum Effugere errorem, vitareque praemeditator, Lumina ne facias oculorum clara creata, Prospicere ut possimus: & ut proferre viai Proceros passus, ideò fastigia posse Surarum, ac feminum pedibus fundata plicari: Brachia tum porro validis ex apta lacertis Esse, manusque datas vtraque a parte ministras, Ut facere ad vitam possimus, quae foret vsus. Cetera de genere hoc inter quaecumque pretantur: Omnia peruerfa praepostera sunt ratione. Nil ideò quoniam natum est in corpore, ut vti Possimus: sed quod natum est, id procreat vsum. Nec fuit ante videre oculorum lumina nata: Nec dictis orare prius, quam lingua creata est: Sed potius longè linguae praecessit origo Sermonem: multoque creatæ sunt prius aures, Quam sonus est auditus: & omnia denique membra. Antè fuere, (ut opinor) eorum quam foret vsus. Haud igitur potuere vrendi crescere causa. At contra conferre manu certamina pugnae, Et lacerare artus, fœdaræque membra cruore, Antè fuit multo, quam lucida tela volarent. Et volnus vitare prius natura coëgit, Quam daret obiectum parmae laeva per artem,

Scilicet & fessum corpus mandare quieti,
 Multo antiquius est, quàm lecti mollia strata.
 Et sedare sitim prius est, quàm pocula, natum.
 Hæc igitur possunt vtendi cognita causa
 Credier, ex vsu quæ sunt, vitæque reperta.
 Illa quidem seorsum sunt omnia, quæ prius ipsa
 Nata, dedere suæ post notitiam utilitatis.
 Quo genere in primis sensus, & membra videmus.
 Quare etiam atque etiam procul est, vt credere possis,
 Utilitatis ob officium potuisse creari.

(SOPOR, ATQVE OBLI. CVR.) hoc significat, non miramur, dum dormimus, quæ antè facta nobis visa sit, eam nunc virum esse factam, propterea quòd tum meminisse iacet, languetque sopore, vt supra dixit. sopor & obliuia curant, id est efficiunt, ne hoc miremur. tralatio est, sic loquitur lib. 3. calidique vaporis semina curare, in membris vt vita moretur. & lib. 5. Ignis enim curauit, vt alia corpora frigus non ita iam possent cæli sub tegmine ferre.

ILLVD IN HIS REB. VIT. VEH. ET ISTVM EFF. ERR. VITAREQVE PRÆMEDITATOR) hos duos versus indignis modis corruptos, ego vestigia scripturæ veteris odoratus, & Lucretij sententiam ipsis cubilibus persecutus, non infelicitate, mea quidem sententia, restitui. Sed proponam primum scripturarum dissimilitudines: deinde eius scripturæ, quam probavi, sententiam explicabo. Sic igitur scriptum est in cod. Vatic. Illud in his rebus vitium vehementer inesse Effug. errore, multarèque præmetuentor: in Tett. & Faern. Effugere errores, multasque præmetuentur. in Bertin. Effugere errorem, vitareque præmetuenter. in Memm. Effugere errore, vitareque præmetuenter. cod. typis impressi, Paris. & Venet. antiq. Effugere errorem, vitareque præmeditemur. ceteri vulgati ita corrupti sunt, vt pigeat me referre. Sic igitur repono. Illud in his rebus vitium vehementer, & istud Effugere errorem, vitareque præmeditator, & c. id est, multò antè meditator in his rebus illud vitium, istumque errorem effugere, ac vitare, ne scilicet facias, ne ve existimes, oculos eius rei gratia esse creatos, vt cernamus: suras & pedes, vt ambulemus: brachia & manus ad ea faciendâ, quæ ad vitam sint utilia, & c. Non enim membra, aut quicquam omnino in corporibus nostris natum est, vt eo vitamur: sed ex eo, quod natum est, proficiscitur vsus. Neque enim viderunt homines, antè quàm oculos à natura habuerunt, neq; antè orationes habuerunt, aut omnino locuti sunt, quàm lingua creatâ est: sed contrâ & oculi prius creati sunt, quàm quicquam cernerent, & lingua prius nata est, quàm loqui posset. Quòd si id verum esset, quod quidam arbitrantur, membra esse creatâ, vt eis cerneremus, audiremus, fabricaremur, ambularemus, & c. sequeretur ex eo, nos & prius, quàm oculos haberemus, cernere, & sine manibus fingere, aut pingere, & sine pedibus ambulare potuisse. Nam quicquid alicuius rei sit gratia, id ea re, cuius rei causa comparatur, posterius est tempore: vt lectus dormiendi & quiescendi causa factus est: poculum bibendi causa comparatum est: parma tegendi corporis & vitæ plage gratia reperta est. et prius quàm lecti, pocula, parma essent: & quiescebant, & bibebant, & plagam vitabant

vitabant homines. Cùm igitur neque antè quàm oculi essent creati, cernere, neque ante pedum originem, passus proferre, neque ante manus factas, quicquam contrectare potuerint homines: falsum est & oculos, cernedi, & pedes, ambulandi, & manus, contrectandi causa esse factas. Aliter sentiebant Stoici, vt referi M. Tull. lib. 3. de Finib. iam membrorum, id est partium corporis alia videntur propter eorum vsum à natura esse donata, vt manus, crura, pedes, & ea, quæ sunt intus in corpore, quorù utilitas, quanta sit à medicis disputatur: alia autem nullam ob utilitatem, quasi ad quendam ornatu, vt cauda pavoni, plumæ versicolores columbis, viris mæma atque barba. Hanc autem Epicuri opinionem refellit & Lutatius, siue Lactantius lib. de opificio dei, his verbis. Dixit enim neque oculos ad videndum esse natos, neque aureis ad audiendum, neque pedes ad ambulandum: quoniam membra hæc prius nata sunt, quàm esset vsus videndi, & audiendi, & ambulandi: sed horum omnia officia ex natis existisse. Vereor ne huiusmodi portenta, & ridicula refutare non minus ineptum esse videatur. Sed libet ineptire, quoniam cum inepto agimus, ne se ille nimis argutum putet. Quid ais Epicure? Non sunt ad videndum oculi nati? & c. Cùm hæc scripsissem, Zoilus hac mea emendatione improbata, sic emendandū censuit, illud in his rebus vitium vehementer inesto Effugere, illorumque errorem præmeditemur. Lumina qui faciunt, & c. non solum contra omnium librorum manuscriptorum auctoritatem, verum etiam præter rationem, & sine vlla sententia. Sed omnino malo mea ab istis Zoilis improbari, quàm compilari, & harpagari. Simeo Bonino homo acerrimi iudicij, cum hæc iam scripsissem, & ita excudi curassem, dixit mihi, sibi videri, ita posse legi, illud in his rebus vitium vehementer vise Effugere, errorem vitareque præmetuenter, & c. vise effugere, inquit, id est, vide vt effugias: præmetuenter, inquit, id est, præcaute, & προμαχουτως.

QVÆ FORET VS.) id est, quæ foret opus, quidam tamè legunt, quæ ferat vsus. INTER QVÆCVMQVE PRÆTANTVR.) quacumque interpretantur. smestis. NEC FVIT ANTE VIDERE) ordo est: nec videre fuit ante oculorum lumina nata. videre autem interpretor, τὸ εἶναι, ἢ εἶσθαι, vt supra. Præterea meminisse iacet, nisi quis malit dicere, nec fuit, id est, nec licuit, videre, & c.

PRÆCESSIT) sic legendum, & ita scriptum est in lib. manuscrip. quibuscum consentiunt Parisiens. & Veneti antiq. alij enim vulgati habet, præcedit, non rectè.

OBIECTVM) ὁβέκτημα. obiectum autem parma daret, dixit pro eo, quod est, parmam obiceret. Iam verò parmam, esse ὀρεχθαι ὀπλον, docet auctor vocabularij Latinogræci: Festus autem, scutum breue.

HÆC IGITVR POSSVNT) hæc, nempe tela, parma, lectus, pocula.

Illud item non est mirandum, corporis ipsa
 Quòd natura cibum quærit quouisque animantis.
 Quippe etenim fluere, atque recedere corpora rebus
 Multa modis multis docui: sed plurima debent
 Ex animalibus iis, quæ sunt exercita motu:
 Multaque per sudorem ex alto pressa feruntur:
 Multa per os exhalantur, quom languida anhelant.
 His igitur rebus rarefcit corpus: & omnis
 Subruitur natura: dolor quam consequitur rem.

Propterea capitur cibis, ut suffulciat artus:
 Et recreet vireis interdatus, atque patentem
 Per membra ac venas ut amorem obturet edendi,
 Humor item discedit in omnia, quæ loca cumque.
 Poscunt humorem: glomeratæque multa vaporis
 Corpora, quæ stomacho præbent incendia nostro,
 Dissipat adueniens liquor: ac restinguit, ut ignem:
 Vrere ne possit calor amplius aridus artus.
 Sic igitur tibi anhela sitis de corpore nostro
 Abluitur, sic expletur ieiuna cupido.

ILLVD ITEM NON EST) Nunc cur esuriant, & sitiant animantes, rationem offert. QVIPPE ET ENIM) Atunt medici, cibum & potum ab animante propter magnitudinem caloris nativi desiderari: qui, nisi cibo & potu restingueretur, membra depasceret, atque absumeret, nunc autem, alimento sicco & humido refrenatus, & vireis imminutas reficit, & quæ depereunt, reparat ac refarcit.

DOCVI) supra hoc libro, non longè à princip. ATQVE RECEDERE) fortasse legendum, ac decedere. ut supra lib. 2. Nam certè fluere, ac decedere corpora rebus Multa, manus dandum sit. Cum multa (inquit) corpora fluunt è rebus, & corporibus nostris, tum longè plurima ex iis animantibus, quæ plurimum exercèntur, atque agitantur.

EXERCITA) fatigata.
 INTERDATVS) interea datus: ut & alibi.
 VT AMOREM OBTURET EDENDI) sic legendum est, tametsi hæc loco mendosi sint codices manuscripti, præter certum, qui perspicue habet, obturet, vulgati autè, obduret. Sic Homer. idque non semel. Αὐτὰρ ἐπεὶ πόνοσ, καὶ ἰδύτιος ἔξ ἔρον ἔμα. cui prope par est hic versus Virgil. Postquam exempta fames epulis, mensaq; remota. Cum hæc scripsissem, & iam sic bis edidissem; homo ad audis, meâ emendationem sequens & probans, ita lego, inquit, ex veterib. libris. Talis est vsquequaque istius, βδελυροδ ἀναγωγία, καὶ ἀδμία.

HVMOR ITEM DISCEDIT) atque cibis & potus in ventriculo commiscuntur, atque vnâ concoquuntur, quibus conceptis, succi ex illis expressus, atque ab alienis secretus, permanat ad iecur, ibique in sanguinem vertitur.

VAPORIS) calor. DISSVPAT) discutit.
 SIC. IGITUR TIBI ANHELA SITIS, &c.) id est, sic sedatur sitis, sic expletur fames. IEIUNA CVPIDO) id est, esuriet, seu fames.

Nunc quæ fiat, uti passus proferre queamus,
 Cum volumus, variæque datum sit membra mouere:
 Et quæ res tantum hoc oneris protrudere nostri,
 Corporis insuerit, dicam: tu percipe dicta.
 Dico, animo nostro primùm simulacra meandi
 Accidere, atque animum pulsare, ut diximus antè.
 Inde voluntas fit, neque enim facere incipit vllam
 Rem quisquam, quàm mens prouidit, quid velit, antè.

At, quod prouidet, illius rei constat imago.
 Ergo animus cum sese ita commouet, ut velit ire,
 Inque gredi: ferit extemplo, quæ in corpore toto
 Per membra, atque artus, animæ dissita vis est.
 Et facile est factu, quoniam coniuncta tenetur.
 Inde ea prorò corpus ferit: atque ita tota
 Paullatim moles protruditur, atque mouetur.
 Præterea tum rarefcit quoque corpus: & aer,
 Scilicet ut debet, qui semper mobilis exstat,
 Per patefacta venit, penetratque foramina largus:
 Et dispergitur ad parteis ita quasque minutas
 Corporis. hinc igitur rebus fit vtrinque duabus,
 Corpus uti, ut natis velis, ventoque, feratur.
 Nec tamen illud in his rebus mirabile constat,
 Tantula quod tantum corpus corpuscula possint
 Contorquere, & onus totum conuertere nostrum.
 Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis
 Trudit agens magnam magno molimine nauim:
 Et manus vna regit quantouis impete euntem:
 Atque gubernaculum contorquet quolibet vnum.
 Multaque per trochleas, & tympana pondere magno
 Commouet, atque leui sustollit machina nisu.

NUNC QVI FIAT) Causam motus ad locum vult esse simulacra quædam ad meandru apta, mentè, seu animum pulsantia, & voluntatè mouendi è loco ad locum corporis efficientia. idè lib. secundo simplicius, & planius, voluntatè vult esse principium motus, & à corde intuitu motus existere. sic enim illo loco. Nam dubio procul his rebus sua cuique voluntas Principium dat: & hinc motus per membra vagatur, seu genuntur. ibid. Ut videas intuitu motus à corde creari, &c. Aristoteles duas huius motus causas esse vult lib. 3. de animo ὁπάειν, & ροῦν, id est appetitum, & mentem.

ONERIS) quidam libri scripti habent, honoris: ut fortasse legendum sit, honoris cum aspirationis nota honorem enim ab honore dictum esse docet Varro lib. 4. de ling. Latin. INSVERIT) insuerit, solita fit. quidam tamen insuerit, positum esse volunt pro insuefecerit. ACCIDERE) accidere animo nostro, id est, accidere ad animum nostrum, ut sup. locutus est eod. lib. in luci quæ poterit res Accidere ad speciem, &c. & sup. eod. ad terrarum accidat oras.

REM QVISQVAM QVAM MENS) ordo est. neque enim quisquam vllam rem facere incipit antè quàm mens prouidit, quid velit.

AT QVOD PROVIDET) At id, quod mens prouidet, seu prouidet, (inquit) illius rei, quam quisque facere instituit, est imago. si et autem hunc versum dicuntur in duobus modis, vel ut pronomini, illius, secunda syllaba longa sit: rei, vnus sit syllaba: vel ut, illius, secunda syllaba sit breuis, & s. absumatur: rei sit disyllabum.

INQVE GREDI) & ingredi: tmesis. FERIT EXTEMPO) animus ferit animam per totum corpus fusam & permanentem.

QUONIAM CONIUNCTA) quoniam anima cum animo coniuncta est. sic lib. 5. Nonne vides etiam quam magno pondere nobis sustineat corpus tenuissimam vis animam, propterea quia tam coniuncta, atque viter apta sit?

PRÆTEREA TVM RAR.) altera causa motum adiuvans.

CORPVS VTI, VT NAVIS) sic repositi, paululum discedens à scriptura vulgata, quæ est: Corpus vt ac nauis, & c. Inusitatum autè, & insolens loquendi genus, ac nauis, pro, proinde ac nauis, vel, ita vt nauis. Adde quòd libri scripti à vulgatis dissentiunt, & ipsi inter se dissident. In aliis enim scriptum est, Corporis, vt de nauis: in aliis, Corporis, vt ac nauis. ex qua scriptura Muretus suspicabatur legendum esse, Corporis vt nauis, vel, & c. vt per nauim corporis, corpus ipsum intelligamus. Cum ita bis edidisset, Zoilus coniecturam Mureti arripuit, neque tamen eam integram seruauit: sed corruptit. Sic enim vult legi, Corporis, vt hæc nauis, & c. quæ scripturam quis mediocriter doctus non videt ferri non posse? nam quòd ait in voce, corporis, s. absumi, hoc non solet fieri, nisi ante consonantem. ita iacet istius Βακαίων acumen. Omnino corpus nostrum, quod ad eius motum attingit, cum nauì comparat hoc modo: Quemadmodum nauis velis, ventoque agitur: ita corpus nostrum impellitur, & mouetur ab animæ potestate, & ab aère multo, corpus rarefactum penetratè.

QUIPPE ET ENIM VENTVS) Aristoteles *μυχανικῶν*, cap. 7. rationem affert, quamobrem, quâto antemna sit altius elata, tanto citius nauis feratur, eodem velo, eodemque vento. quæ ratio intelligi non potest, nisi ab eo, qui, quare vectis tantam vim habeat mouendorum grauissimorum onerum, causam cognorit. (est autem vectis palus lignæ, seu ferreus lingulatus, seu rostratus, *μολὸν* Græci appellant.) Nam (vt scribit Vitruuius lib. 10. cap. 8.) quod onus manuum multitudo mouere non potest, supposita, veluti centro, & porrecta pressione (quod Græci *καρμύχλιον* appellant) & vectis lingua oneri subdita, eiusdem vectis caput, vnius hominis viribus depressum, id onus extollit. Causa igitur huius rei est (vt docet ibidem Vitruu.) quia prior pars vectis breuior ab ea pressione, quæ est loco cætri, subit onus: & quia caput eius longius ab eo centro, id est, à pressione distans, cum per id ducitur, faciendò motus circinationem, cogit pressionem paucis manibus oneris maximi pondus examinare. Semper enim, quanto posterior pars, id est ea, quæ est à centro, seu à pressione ad vectis caput, quod à motore premitur, fuerit longior prior, id est ea parte, quæ à centro ad lingulam, seu rostrum pertinet, tanto facilius onus mouebitur. Hu igitur cognitum, & præpositum, quamobrem velum vento inflatum, maximè si antemna non procul absit à cacumine mali, celerrimè nauem moueat, facile intelligere licet. Malus enim rationem vectis obtinet: mali sedes, seu mali calx, est loco hypomochlij, id est pressionis: ventus, qui velum implet, est veluti motor. itaque si antemna longissime absit à sede mali (*ἐδωλίον* nominat Aristoteles) quæ quidem mali sedes centri rationem obtinet, nauis citissime feretur. Linea autem quo longius abest à centro, eo maiorem circulum describit. At, vt maximus quisque circulus est, ita celerrimè & concitatissime mouetur. eodem enim temporis spatio, quo circulus minor, nempe is, qui propius abest à centro, certi loci spatium metitur & conficit, circulus maior ampliorem locum percurrit.

ET MANVS VNA REGIT) Vitruuius eodem, quem commemorauit, libro, Quemadmodum etiam (inquit) nauis oneraria maxima gubernator ansam

gubernaculi tenens: quod *οἰαζ*, à Græcis appellatur, vna manu momento per centri rationem pressionibus artis agitans, versat eam amplissimis & immanibus mercibus & penus ponderibus oneratam, & c. Aristoteles cap. 6. *μυχανικῶν*, huius rei causam hanc affert, quòd gubernaculum vectis locum obtineat, nauis oneris, gubernator motoris, cardines, in quibus vertitur gubernaculum, hypomochlij.

VNUM) nempe gubernaculum. alij legunt, vna, vt subintelligatur manus: à quibus dissentio. non dissimulabo tamen, in nonnullis libris legi, vnus: quam scripturam nihilo magis probo. Omnino hæc mihi huius loci sententia videtur esse. Atque vnum gubernaculum, non plura, nauem quolibet torquet.

MVLTAQVE PER TROCHLEAS) trochlea, machina est tractorij generis, cum areo, aut ligneo orbiculo, qui per axiculum versatur, traiecto fune ductario. ea vtitur etiam in haurienda è puteis aqua. fit autem trochlea, auctore Isidoro Etymolog. lib. 19. cap. 2. ad similitudinem *Θ*. litteræ Græcæ octauæ, dicta à trochis, id est rotis. TYMPANA) tympanum, quod Græci *ῥαβδον* appellant, generis rotæ est, magno circuitu præditæ, cuius axis fune obuoluitur, interea dum eam circummagunt homines, regulas pro gradibus affixas quasi ascendentes.

SUSTOLLIT) sursum tollit. vtitur eodem verbo Plaut. Cistell. amiculum hoc sustolle saltem. & item alibi. & Catull. de nupt. Pelei & Thet. Dulcia nec mæstè, sustollens signa parenti. & Cicero Arato: Istius in Boream quod se sustollit acumen, vtitur & Arnob. non semel. vno exemplo nunc contentus ero. sic ille lib. 1. qui pécudes vos esse, qui fugiuos, qui exsules prædicant, & insanos, admirantes, plaudentes, ad cæli sustollitis sidera.

Nunc quibus ille modis somnus per membra quietem intriget, atque animi curas è pectore soluat: Suauidicis potius, quàm multis versibus, edam, Paruus vt est cyeni melior canor, ille gruum quàm Clamor, in ætheriis dispersus nubibus Austri. Tu mihi da tenucis aureis, animumque sagacem: Ne fieri negites, quæ dicam, posse: retròque Vera repullanti discedas pectore dicta: Tutemet in culpa quom sis, ne cernere possis. Principiò somnus fit, vbi est distracta per artus Vis animæ, partimque foras eiecta recessit: Et partim contrusa magis concessit in altum. Dissoluuntur enim tum demum membra, fluuntque. Nam dubium non est, animam quin opera sit. Sensus hic in nobis: quem cum sopor impedit esse: Tum nobis animam perturbatam esse putandum est, Eiectamque foras, non omnem: namque iaceret. A Eterno corpus perfusum frigore leti: Quippe vbi nulla latens animam pars remaneret. In membris, cinere vt multa latet obrutus ignis:

Vnde reconstari sensus per membra repente
 Possit, ut ex igni cæco confurgete flamma.
 Sed quibus hæc rebus nouitas conuictetur, & vnde
 Perturbari anima, & corpus languescere possit,
 Expediam: tu fac ne ventis verba profundam.

NUNC QVIBVS ILLE MODIS) Nunc de somno disputare incipit.

PER MEMBRA QUINR) Sic Virgil. Æneid. I placidâ per mēbra quidē-
 tem irrigat. Furius Bibac mitēque rigat per pectora somnum.

CVRAS E PECTOR SOLVAT) Vtroque modo loquimur, & ani-
 mi curas solvere, & animum curis solvere. sic Catull. ad Sirm. penins. O, quid solu-
 tis est beatus curus? SVAVIDICIS POTIVS) hi versus supra leguntur hoc
 eod. lib. non longè à princip. NE FIERI NEGITES) ne fieri iterum, at-
 que iterum neges: hoc est sapius neges. quamquam verba frequentatiua sepe vsur-
 pantur pro primitiuis, idque apud Plautum maximè cernere licet.

RETROQUE VERA REP. DISCEDAS) non putavi quinq; librorū
 manuscr. in quibus legitur, discedas, non, ut in plerisque vulgatis, discedant, aucto-
 ritatem mihi esse reiiciendam: quam adiuvant cod. typis impressi, Veneti antiq. &
 Paris. Si quis tamen pluris faciat vulgatam scripturam, discedant, non repugnabo.

NE CERNERE POSSIS) aliquot lib. manuscr. habet, neq; cernere possis.

PRINCIPIO SOMNVS FIT) sic somni causam inuestigat. somno sensus
 impediuntur: (quod est cōsentaneum cam ius, quæ docet Aristot. somniū esse aduocā-
 mīar, id est, impotentia animi potestatis, quæ ut sentiamus efficit, ex alimenti halitu
 profecta) ac sensus, qui est in nobis, fit opera animæ. Itaque; necesse est, cum dormit ani-
 mal, partim foras eiecta anima recesserit, partim in penetraleus corporis sedes cōces-
 serit, partim sit per membra dissipata. PARTIMQUE FORAS EIECTA)
 sic infra non longè. Eiectamq; foras, & itē inferius, ut pars inde animæ Eiciatur,
 & inferius. Fit ratione: eadem cōiectus porro animæ Altior, atque foras eiectus lar-
 gior eius. ET PARTIM CONTRVSA) sic fere Aristot. lib. de somno &
 experrectione, ubi ὁμοῖον dicit esse σωδόν ζῷα τῷ θερμῷ εἶσω, & ἀπὸ ἀέλσων φασκὶν
 ἵνα τὸ ἀποσθῆξ τὸ θερμὸν κατὰ ὑπὸ τῷ ὕξει τῆς ἀποσθῆξως πάλιν ἀπὸ τῆς ἐφῆρας: id est
 somnum esse coitionem calidi in intimis partibus, & eius naturalem ab aduerso
 frigore circumfuso contractionem, & compressionem, quia calidum ab humore ex-
 halationis reuertētis, ad inferiora repellatur, ac detrudatur. Sic vlin. lib. II. cap. vlt.
 ait, somnum esse animi in sese medium recessum.

NAM DVB. N. E. ANIM.) nam dubium non est, inquit, quin hic sensus,
 qui est in nobis, ab anima oriatur, vel gignatur. NON OMNEM: NAM-
 QUE) nam si tota anima eiecta foras esset, iacēret corpus exanimum.

CINERE VT MVLTÀ) sic habent quattuor libri manuscr. & tres typis
 excusi, Parisien. es, & vtrique Veneti. Nonius quidem testatur, apud Casarem, Ca-
 tull. Caluum, cinis, esse feminini generis. Caluus: Cum iam fulua cinis fueris, idem.
 Forsitan hoc etiam gaudeat ipsa cinis. quæ proferuntur etiam à Sospitro. Catull.
 ad Manlium: Troia virūm, & virtutum omnium acerba cinis. Optime autem con-
 seruatur ignis, si cinere tegatur. Nam ita fit, ut & cinis igni impositus, eius calorem
 contineat, & ignis tamen per cinerem rarum quasi respiret, ac viuat. ignem enim
 dicimus viuere, & mori: viuere, dum calorem naturalem continet: mortuū esse, ubi

extinctus est. Lucret lib. I. extr. & viuāt labentes atheris igneis, idē infra eod. lib.
 Quod cupido adfixum cordi viuescit, ut ignis. Ad hunc autem locum pertinet illud
 Virgil. lib. 8. Æneid. Impositum cinerem, & sopitos suscitatur igneis: & illud Horat.
 od. I. lib. 2. & incedis per igneis suppositos cineri dolofo.

VT EX IGNI CÆCO) sic reposui, secutus auctoritatem librorum manu-
 scriptorum, nam vulgati habent, tecto, quæ eras interpretatio nominis, cæco.

SED QVIBVS HÆC) Nunc docere incipit, qui fiat, ut anima partim foras
 eici, partim in altum conuici & contrudi, partim per membra dispergi, ac dissipari
 possit. NE VENTIS VERBA PROF) id est tu fac, ut verba mea ad au-
 res tuas perueniant, & in animo tuo penitus insideant, non abs te negligantur, aut
 etiam respuantur sic Catull. carm. de Pelei & Ther. nupt. Quæ cuncta aërii discer-
 punt irrita venti, ibidem. Irrita ventosa linquens promissa procellæ, plura exem-
 pla si desideras, lege quæ annotauimus ad illum locū Horat. I tradam proterus in
 mare Creticum Portare ventis: od 36 lib. I.

Principio externa corpus de parte necessum fit,

Aëris quoniam vicinum tangitur auris,
 Tundier, atque eius crebro pulsauer ictu.
 Propterea que ferè res omnes, aut corio sunt,
 Aut seta, aut conchis, aut callo, aut cortice tectæ.
 Interiorem etiam partem spirantibus aër.
 Verberat hic idem cum ducitur, atque refatur:
 Quare vtrinque secus quom corpus vapulet: & quom
 Perueniant plagæ per parua foramina nobis
 Corporis ad primas partes, elementaque prima:
 Fit quasi paullatim nobis per membra ruina.
 Conturbantur enim posituræ principiorum
 Corporis, atque animi, sic, ut pars inde animæ
 Eiciatur, & introrsum pars abdita cedat:
 Pars etiam distracta per artus, non queat esse
 Coniuncta inter se, nec motu mutua fungi.
 Inter enim sapit adirus natura, viasque.
 Ergo sensus abit mutatis motibus altè.
 Et quoniam non est, quasi quod suffulciat artus,
 Debile fit corpus, languescunt omnia membra:
 Brachia, palpebræque cadunt, poplitæque procumbunt:
 Sæpe etiam summittuntur, vireisque resoluunt.
 Deinde cibum sequitur somnus, quia quæ facit aër,
 Hæc eadem cibis, in venas dum diditur omneis,
 Efficit: & multo sopor ille grauissimus exstat,
 Quem satur, aut lassus capias, quia plurima tum se
 Corpora conturbant magno contusa labore.

Fit ratione eadem coniectus porro animai
 Altior, atque foras eiectus largior eius,
 Et diuifior inter fe, ac distractior intus.

PRINCIPIO EXTERNA) primum (inquit) corpus extrinsecus ab aere externo verberatur: deinde hic idem aer cum ducitur, & cum reflatur, corpus pulsatur, quae plaga ubi per foramina, & meatus corporis peruenerunt ad primordia corporis: quodammodo sensuum in nobis fit ruina, &c.

PROPTEREA QVE FERERE RES OMNES) & propterea, id est, ut res sint ab iniuria aeris externi tutiores, ac munitiones, aut corio, aut seta, &c. tectae sunt. Verius hanc rem persequitur M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. Animantium aliae corio tectae sunt, aliae villis vestitae, aliae spinis hirsutae: pluma alias, alias squamma videmus obductas: alias cornibus armatas: alias habere effugia pennarum. sic Plin. lib. 7. proem. Ante omnia unum animantium cunctorum alienis velat opibus: ceteris varia tegumenta tribuit, testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squammas, vellera.

AUT SETA, AUT CONCHIS) sic restitui partim coniectura ductus, partim auctoritate codicum calamo exaratorum fretus: in quibus ita reperi scriptum: Aut etiam, aut conchis, &c. Nam vulgati, mendosissimi sunt, in quibus legitur, Aut cute conclusae. INTERIOREM ETIAM

PARTEM) sic M. Tull. eodem lib. Cum aspera arteria ad pulmones usque pertineat, excipiatque animam eam, quae ducta sit spiritu, eandemque a pulmonibus respiret, & reddat, &c. CUM DVCITVR, ATQVE REFLATVR) id est cum attrahitur, & cum respiratur, seu redditur. εἰς πνεῦμα, ἢ ἐκ πνεῦματος.

EIECIATVR) sic reposui, supra enim ita locutus est: Eiectamque foras, &c.

MVTV) mutuò, ut sup. lib. 2. & inter se mortales mutua viuunt.

INTER ENIM SEPIT ADITVS) sic restitui, & ita legendum, non ut in nonnullis vulgatis, sepit septus, neque ut in quibusdam manuscriptis, saepe cæcus, neque ut in aliis, sepit coitus. Errati causam puto præbuisse librariis, aut librariorum operis posteriorem syllabam verbi, sepit, breuem, exceptam à vocali, cum existimarent necessario dactylum hoc loco esse debere. Ita factum est, ut hunc locum corruerint, & modo supposuerint, sepit cæcus, modò, sepit septus, sed sciunt docti, tribrachium pro dactylo interdum poni solere, non solum in tertia sede, verum etiam in secunda. Virgil. 4. Aeneid. Pectoribus inhians. sic sup. Lucret. eod. lib. Ater in init oculos, quamquam, in it, illo loco præteriti temporis esse potest, ut sit, in it, pro in it. & Horat. od. 3. lib. 1. Perrupit Acheruntæ Herculeus labor. Idem saty. 3. lib. 2. Exclusus qui distat, agit ubi secum, eat, an non? Cum hæc edidisset, Zoilus censuit legendum, sepit coitus, quod ferri non potest, neque coitus aditum significat: quæ vox hic desideratur, neque coitus porro neque coetus hic locum habere possunt, quæ voces congressum, & conuentum significant. Et tamen audet ille κωμῶν, ita pronuntiare de me. malè ergo Lambinus. Ain tu omnium mortalium profligatissimè, & flagitiosissimè? Immo verò in planè foedissimè.

BRACHIA, PALP.) sic Aristot. de Somno. καὶ ἡ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς βλεφάρου. id est, & propter refrigerationem decidunt palpebrae. ibid. sup. καὶ ἀδυνατούντες ἀπὸ τοῦ κρύου, τὰ βλεφάρου. id est, & non possunt attollere caput & palpebras. profert hunc versum Nonius, mendosè, ut & mendosè legitur in libris omnibus eius manuscriptis: in quorum duobus cum scriptum reperissem, poplitis que procubanti,

re cum Adriano Turnebo communicata, procumbunt, reposui: quàmuis ille legendum censeat, cubant pro, quod probare non potui. neque est quod quemquam moueat prima syllaba, quæ apud Virg. semper produciuntur. Nam præpositionem, pro, in compositione, & in talibus verbis, propello, protrudo, procudo, & simil. nunc corripiebant, nunc producebant veteres. Quod si cui tamen placebit legi, cubant pro, quod mauult vir ille doctiss. pro eo, quod est, procubant, seu procumbunt, non pugnabo. Tam versum, qui deinceps sequitur, Saepè etiam summittuntur, vireisque resalunt, delendum censeo, ut spurium. fuit enim additus hoc versu corrupto. Hæc cum edidisset, Zoilus scripsit, se huc versum deleuisse, ut ineptum, ac notum: nihil ab ingenio, aut more suo discedens: in versu superiore autem, Brachia, palpebrae que, &c. nescio quibus furis agitato, procubant, legendum censeo, non procumbunt, ut nos, neque, cubant pro, ut Turnebus, ut sit (inquit) versus luxatus, optimè congruens luxatis poplitibus. Atqui non sunt ei continuo luxata genua, cui genua summa procumbunt: neque si essent, tali versu luxatio genuum esset exprimenda. feruet igitur sibi tam inelegantem & inuenustum versum, neque Lucretio tam polito poetæ suas sordes allinat. DEINDE CIBVM SEQVITVR) idem tradit Aristot. lib. de somno & experrectioe: nempe cibi & potus halitus humidus sursum ferri: qui ubi in supernum locum peruenerint, tunc, quia sunt graues & corporei, deorsum referuntur & recidunt, & una secum calorem vitalem & natium, qui sua sponte sursum fertur, rapiunt, & ad interiora detrudunt. quo facto creatur somnus. Itaque à cibo somnus altissimus & grauisimus esse solet: itaque à labore. labor enim liquefacit, & quasi tabefacit. quicquid autè ex corpore liquefcente detritur, est veluti cibus non coctus, & crudus.

ET MVLTTO SOPOR ILLE GRAVISS.) Sic Aristot. eod. loco, καὶ ἡ σφοδρὴ τῆς ὕπνου ἕστιν. id est post cibos validissimus fit somnus.

MAGNO CONTVSA LABORE) codex Vaticanus habet, concussa: unde suspicatur Muretus legendum, concussa. ceteri scripti, in his Bertinianis, cum vulgatis consentiunt, qui habent, contusa.

CONIECTVS PORRO ANIMAI ALTIOR) id est anima in altiores & interiores partes cogitur, & colligitur, seu contruditur. altior, id est abstractior, reconduitor. nonnulli libri tamen habent, Arctior, seu, Artior.

Et quoi quisque ferè studio deuinctus adhæret:
 Aut quibus in rebus multum fumus antè morati:
 Atque in qua ratione fuit contenta magis mens:
 In somnis eadem plerumque videmur obire:
 Causidici causas agere, & componere leges:
 Induperatores pugnare, ac prælia obire:
 Nautæ contractum cum ventis cernere bellum:
 Nos agere hoc autem: & naturam quærere rerum
 Semper, & inuentam patriis exponere chartis.
 Cetera sic studia, atque artes plerumque videntur
 In somnis animos hominum frustrata tenere.
 Et, quicumque dies multos ex ordine ludis

Adfiduas dederunt operas: plerumque videmus,
 Quom iam destiterint ea sensibus vsurpare,
 Reliquias tamen esse vias in mente patentis,
 Quà possint eadem rerum simulacra venire.
 Permultos itaque illa dies eadem obuersantur
 Ante oculos, etiam vigilantes vt videantur
 Cernere saltanteis, & mollia membra mouenteis:
 Et citharæ liquidum carmen, chordasque loquenteis;
 Auribus accipere, & confessum cernere eundem,
 Scenaiq; simul varios splendere decóres.
 Vsque adeò magni refert studium, atque voluntas,
 Et quibus in rebus consuerint esse operati
 Non homines solum, sed verò animalia cuncta.
 Quippe videbis, equos forteis, cum membra iacebunt,
 In somnis sudare tamen, spirareque sæpe,
 Et quasi de palma summas contendere vireis:
 Tunc quasi carceribus patefactis sæpe quiete:
 Venantumque canes in molli sæpe quiete
 Iactant crura tamen subito, vocésque repente:
 Mittunt, & crebras reddunt naribus auras,
 Vt vestigia si teneant inuenta ferarum.
 Expergefactive sequuntur inania sæpe
 Ceruorum simulacra, fugæ quasi dedita cernant:
 Donec discussis redeant erroribus ad se.
 At consueta domi catulorum blanda propago
 Degere, sæpe leuem ex oculis, volucrumque soporem,
 Discutere, & corpus de terra conripere instant,
 Proinde quasi ignotas facies, atque ora tuantur.
 Et quàm quæque magis sunt aspera semina eorum:
 Tam magis in somnis eadem sæuire necessum est.
 At variæ fugiunt volucres, pennisque repente
 Sollicitant diuim nocturno tempore lucos,
 Accipitres somno in leni si prælia, pugnasque
 Edere sunt perfectantes, visæq; volantes.

FT QVOI QVISQVE F. ST. DE VINCTVS ADH.) Sic restitui ex auctoritate quinque librorum manuscr. Nam libri vulgati mendose habent, Et quo quisque fere studio defunctus adheret, &c. Incipit ab hoc loco de somniis disputare; que inania arbitrabatur Epicurus, & prorsus diuinitatis expertia: nec mirum, qui diuinationem omnem tollebat. Cum somnia sint (vt ait Aristot.) reliquæ earum rerum, quas vigilantes sensu percipimus: vel (vt idem Aristoteles defini) visa ex mo-

tionibus rerum à vigilantibus sensu perceptarum, animantibus inter dormiendum, obiecta, quæ dormiunt: cumque ea, quæ à vigilantibus sensu percepta sunt, non statim vt sensus afficere desierunt, euanescant, sed aliquantisper mancant: quemadmodum si rem aliquam mobilem agitaueris, non continuo, simulatque eam mouere desieris, & manum continueris, ea quoque conquescit: non est mirum dormientibus nobis eorum imagines obici, quæ vigilantes aut egimus, aut locuti sumus, aut cogitauimus. Cum his Lucretianus congruunt illa Claudiani. Omnia, quæ sensu voluntur vota diurno, pectore sopito reddit amica quiete. Venator defessa toro cum membra reponit, Mens tamen ad siluas, & sua lustra redit. Iudicibus lites: auriga somnia currus, Vanæque nocturnis meta cauetur equis. Sic fere & Ennius. Quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident, Quæque agunt vigilantes, agitantque, ea si cui in somno accidunt, Minus mirum est. De somniis legedus Terullianus libro de anima. CONTENTA) attenda, defixa. sup. nisi se contendit, acute Cernere non potis est animus. CERNERE BELLVM) quidam libri scripti habent, degere velum: quidam, degerere velum. nonnulli, gerere bellum, vt vulgati fere omnes. sunt & qui habeant, gerrere bellum, nos certissima, & inexpugnabili coniectura ducti, cernere bellum, reposuimus iam in secunda editione: à qua in hoc quiddam loco, non discedimus. sic autem loquitur & lib. V. Tantum spirantes æquo certamine bellum Magnis de rebus inter se cernere certant. sic Plautus, Nunc specimen spectatur, nunc certamen cernitur.

NOS AGERE HOC) nos autem hoc agere, nempe naturam rerum querere.
 ET QVICVMQVE DIES) Et quicumque (inquit) dies aliquot, tragædos, aut comædos spectauerunt, eosque recitantes audierunt, vbi desierunt, spectare & audire, sibi tamen eosdem spectare, & cantores, fidicines, ac tibicines audire videntur. dederunt, autem, & desiterunt, habet codex Memmianus & Bertinianus.
 SENSIBVS VSVRPARE) oculis, & auribus percipere. sic Plaut. Trinum. quas ego neque oculis, neque pedibus vquam vsurpavi. Lucretius lib. I. nec frigora quimus vsurpare oculis. RELIQUAS) cod. Bertin. & Memm. habent, Reliquas tamen esse vias. Vatican. Reliquias tamen esse vias in mente patentis. ego priorem scripturam hac editione secutus sum, ceteris omnibus reiectis, ex quibus olim vulgatam, At reliquas tamen esse vias, &c. secutus eram. & tamen hanc antiquam, meo more lectori indicaram in prima & secunda editione.

SALTANTEIS) chorum, vel eos, ex quibus constabat chorus. Saltabat enim chorus, & cantabat.

CHORDASQVE LOQUENTEIS) tralatio est. Catullus ad arborem vento agitaram transtulit carm. ad Faselum: Loquente sæpe sibilum edidit coma.

DECORES) pulchritudines, species decoras, & venustas.

VSQVE ADEO MAGNI REFERT) vsque adeo magnum momentum affert cuiusque studium, ac voluntas: vel vsque adeo interest quo quisque studio te neatur, quaque voluntate sit. OPERA) occupati, in opere versati.

SPIRARE QVE SÆPE) libri manuscripti tres habent, spirareque semper. ego nihil mutò. ET QVASI DE PALMA) id est de victoria. sic restitui cum in tribus libris manuscriptis reperissem scriptum, palmas.

IVM QVASI CARCERIBVS) versus hic iam olim mihi visus est tollendus, vt spurius. Atque vt magis intelligas, eum esse inculcatum, is, qui deinceps sequitur, qui est germanus Lucretianus, aberat à Bertiniano. licet tamen eum retinere,

Et ita legere: Tum quasi carceribus patefactis tempore puncto, ut lib. 2. Nonne vides etiam patefactis tempore puncto Carceribus, & c. ex quo loco fortasse in hunc locum alienum delatus est. Sed Simeo Bosius homo perquam eruditus, & perquam ingeniosus, putabat retineri posse, & sic esse emendandum: Tum quasi carceribus patefactis exequitet quis.

VENANTVM QVE CANES) proverb. κύνων ἀγῶν ὀνειπόλιων: id est canis prædam somnians.

ET CREBRAS REDDVCVNT NARIBVS AVRAS) & crebrò respirant. crebrò attrahunt aërem quasi odorantes ferarum vestigia. cod. Bertinianus habet, & crebrò redducunt naribus auras.

ERRORIBVS) sic restituit Adrianus Turnebus, cum in libris omnibus legatur, terroribus. cui assentior nam canes feras insequentes non terrentur, neque vigilantes, neque in somnis: sed si in somnis insequantur, seu videantur sibi insequi: tum errant. Non probat hæc Zoilus. Quid mirum? potest ne quicquam homini barbaro placere, & probari, quod Adriano Turnebo (non enim dicam mihi) placuerit?

AT CONS. DOMI CAT.) locutus est de canibus venaticis: nunc de iis, qui domui custodienda præponuntur, & de domesticis.

DEGERE, SÆPE LEVEM EX OC. VOL. QVE SOP.) huc verum restitui, qui hoc loco desiderabatur, ut videbunt, qui superiora cum iis, quæ sequuntur, conferret, & sensum Lucretij considerabunt. Iam verbum discutere, perspicue non habebat nomen, cum quo cohereret, ut somnum, aut simile. nam neque corpus discutere, neque discutere sine nomine aliquo accusandi casus, constare potest. Præterea vox, consueta, sola, & sine infinitivo, illepidè & inusitatè iacebat, cum tamen numquam, ne ab ipso quidem Lucretio sine verbo infinitivo usurpetur. quod ostendam exemplis aliquot collectis. (neque plura tamen reperiri possunt) ubi hoc participio usus sit. sic igitur hoc eodem libro supra. Auroram clara consuetum voce vocare. & lib. 5. ni vis humana resistat, Vitæ causa valido consueta bidentè ingemere. & lib. 6. Floris odore hominem tatro consueta necare. ibid. Interdum fugere atque sequi consueta vicissim. Accedat Arnobius, cuius hæc sunt lib. 1. Tyndaridæ. Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus, & c. Idem eodem lib. neque alia sectatur aucupia verborum, quibus capi consueti sunt audiètes.

CONRIPERE) ut hic Lucretius, corpus corripere è terra, dixit: sic Virg. Æn. 3. Corripio è stratis corpus. Iterum Lucret. lib. 3. Conripere ex somno corpus, mutarèq; volitum. ibid. Quin conreptus homo ex somno, & c.

PROINDE QVASI IGN.) rectè dixit, ignotas facies. nam canibus ignotis omnes etiam ij, qui nunquam læserunt, hostiù sunt loco, ut scribit Plato lib. 2. de rep.

ET QVAM QVÆQVE MAGIS) sic reposui, etiam repugnantibus libris omnibus, sic enim legi debet, ut docui in scholiis ad lib. 1.

SEMINA EORVM) libri quinque manu sc. habet, seminiorum, ut fortasse legendum sit, seminia horum. eorum autem, siue horum, nempe canum.

PENNISQVE REPENTE) libri scripti habent, pinnisque.

SOLLICITANT DIVVM NOCT.) timore & pauore lucos complent, somniantes sibi à tergo instare accipitres insectanteis.

ACCIPITRES SOMNO IN LENI) profert hunc versum Nonius, ut probet, nomen, accipitres, usurpari interdum in gen. femin.

Porro hominum mentes magnis quæ motibus edunt: Magna etenim sæpe in somnis, faciuntque, geruntque. Reges expugnant, capiuntur, prælia miscunt: Tollunt clamores, quasi si iugulentur ibidem. Multi depugnant, gemitusque doloribus edunt: Et quasi pantheræ morfu, sæuive leonis Mandantur, magnis clamoribus omnia complent. Multi de magnis per somnum rebu' loquuntur: Indiciòque sui facti persæpe fuere. Multi mortem obeunt: multi de montibus altis. Se quasi præcipitent ad terram corpore toto, Exterrentur, & ex somno, quasi mentibu' capti, Vix ad se redeunt permoti corporis æstu. Flumen item sitiens, aut fontem propter amœnum: Adfidet, & totum propè faucibus occupat amnem. Pusi sæpe lacum propter, se, ac dolia curta, Somno deuincti credunt extollere vestem, Totius humorem saccatum ut corpori fundant: Cùm Babylonica magnifico splendore rigantur. Tum, quibus ætatis freta primitus insinuantur, Semen ubi ipsa dies membris matura creauit: Conueniunt simulacra foris è corpore quoque, Nuntia præclari voltus, pulchrique coloris: Qui ciet irritans loca turgida femine multo: Ut, quasi transactis sæpe omnibu' rebu' profundant: Fluminis ingenteis fluctus, vestemque cruentent.

PORRO HOMINVM MENTES) redit ad hominum somnia.

TOLLVNT CLAMORES) sic loquuntur boni scriptores. M. Tull. lib. 4. accus. clamor à vigiliis, sanique custodibus tollitur. Virgil. lib. 2. Æneid. Clamores simul horrendos ad sidera tollit. idem lib. 9. undique clamor Tollitur.

DOLORIBVS) ob dolores: seu præ doloribus.

INDICIOQVE SVI FACTI, id est, & sæpe suum factum indicauerunt. M. Tull. Topic. & per somnum, vinum, insaniam, multa sæpe patefacta sunt. Lucret. lib. 5. Quippe ubi se multi per somnia sæpe loquētes, aut morbo delirantes procraxe feratur. PUSI SÆPE LACVM PR.) cum in libris scriptis reperissem scriptu, Puri, sciremq; veteribus pueros, pusos, & pusiones, & pupos, esse dictos, ut etiam Isidorus docet, in voce, pupus: sic à Lucretio esse scriptu putavi, ut excudendū curavi. Pusum autè, & pusam: pueru' & puellā significare, intelligere licet etiam ex illo epigramatio Pöpanij in Casca adolescentè: quod exstat apud Varr. lib. 6. de ling. Lat. Ridiculū est quod te Cascum tua dicit amica Filia Petroni sesquisenex pueru' vel, ut vulgò legitur: Casca Philetonis ipsa senex pueru'. Dic tu illam pusam: sic fieri.

mutua multi. Nam verè pusus tu, tua amica senex st. licet etiam hoc loco legere, pusi. fuit enim facilis lapsus à P littera in R. licet & legere, Pueri, vt sit tribrachus pro spondéo, aut dactylo. Ne Turnebi quidem sententia mihi displicet, existimatis, nihil esse mutandú, & Puri, legendum. dixerút enim (vt ait ille) veteres puri pro pueri. vnde pulli. Pueri igitur (inquit) sæpe putant se in somnis prope lacú, ac dolia vestem attollere, vt meiant, cum interea vestes stragulas & lectum lorio madefaciunt, & cõmeiunt. Fuisse Romæ, cum aliis in vrbis locis, tum in angiportis dolia quædã breuia, & amphoras, & similia vasa meiendi causa comparata, ac disposita, declarãt illa verba ex oratione C. Tuij apud Macrob. lib. 3. cap. 17. Dum eunt, nulla est in angiporto amphora, quam non impleant: quippe qui vesicam plenam vini habeant.

TOTIVS HVMOREM SACCATVM, & c.) sic esse legendum indicauit mihi Adr. Turneb. cõiectura facta ex cod. Bertiniani scriptura, saccutum. lotium autem significat Lucretius per humorè totius corporis saccatum. Lotium enim nihil aliud est, quàm humor corporis saccatus, id est, per totum corpus quasi per saccú percolatus. Atque hoc eodè nomine lotium appellat Arnob. lib. 2. aduersus Gentes, de animab. loquens: Corporibus inuolutæ inter pituitas & sanguinè degerët: inter stercoreis hos vres, & saccati obscænisimas serias. Saccatum autem participiũ est pass. à verbo saccor, aris. quo vtitur Martialis lib. 2. epigr. ad Tongilium. Cæcuba saccentur, quæque annus coxit Opimi: Condantur parco fusca Falerna vitro.

BABYLONICA) Babylonica, vestes stragulæ auctæ ex Babylonia, diuersis coloribus intextis pictæ. In vocabulario Latinogræco manusc. sic explicatur. babylonicum, πορφυρεόν, id est, vestis filis versicoloribus contexta. Plaut. Stich. Tum Babylonica peristromatæ, consutæque tapetia. Plin. lib. 8. cap. 48. Colores diuersos picturæ intexere Babylon maxime celebravit, & nomen imposuit. Martialis. Babylonia picta superbe Texta, Semiramia quæ variantur acu.

RIGANTVR) lotio consperguntur à pueris somniantibus.

TVM, QVIBVS ÆTATIS FRËTA) Tum adolescentes (inquit) quibus freta: id est æstus, & feruores ætatis primùm insinuatur, & c. id est, qui incipiunt rebus Veneris idonei esse. Fretum (inquit Varro) à similitudine feruētis aquæ, quod in fretum sæpe concurrat æstus, atque efferuescat. NVNTIA PRÆCLARI VOLTVS) i. quæ nuntium formæ alicuius eximie ad eorum animos in somnis perferunt. nuntia, id est, nuntiantia: adiectiuum est, nuntius, a. um.

QVI CIET) qui vultus eximius, qui que color pulcher commouet irritando loca, in quibus inest semen virile. Nam per loca hoc loco sedes eas virileis, in quas semen virile iam concoctum, & ad gignendum aptum confluit, significat. Alias per loca magis propriè membra muliebria significantur. infra eodem lib. quia sic loca sumere possunt Pectoribus positus. eod. lib. atque locus auertit feminis ictum.

TURGIDA) seminis & spiritus plena. Horat. satyr. 7. lib. 2. turgentis verbera caudæ. VT QVASI TRANSACTIS) adeo vt, quasi re Veneræ transacta, & ad extremũ perducta, profundat semen. Persica autè dicta est ea dea, quæ re Veneræ perficit: vt sup. diximus. Ἐπιπορευομένη, porro, i. seminis profusione nocturnâ, & in somnis factâ significat tectis verbis: quam describit Horat. simplicius saty. 5. lib. 1. somnus tamen aufert Intentum Veneris. tum immundo somnia visu Nocturnam vestè maculant, ventremq; supinũ. FLVM. INGENT. FLVCT.) i. magnã copiam seminis fluentis. quidam tamen legendũ censent, Seminis ingenteis fluctus. Atque hoc quidem modo in secunda editione edendũ curavi. Nunc verò veterem scripturã

eam, & receptam retineo. Fluminis, existimans, dictum à Lucretio fluctus fluminis, ὑπολοιωτός, pro multo semine fluente. Sic ferè lib. 2. Sanguinis exspirans calidum de pectore flumen. CRVENTENT) id est polluant, inquinent, & maculent. semen enim virile, sanguis est. sanguis autem cruentat, id est contaminat, & inquinat: ex quo cruentum pro impuro vsurpatur etiam à Lucretio, lib. 6.

Sollicitatur id in nobis, quod diximus antè, Semen, adulta ætas cum primùm roborat artus. Namque alias aliud res commouet, atque laceffit: Ex homine humanum semen ciet vna hominis vis. Quod simulatque suis eiectum sedibus exit: Per membra, atque artus decedit corpore toto. In loca conueniens neruorum certa, cietque Continuo parteis genitaleis corporis ipsas. Inritata tument loca femine, fitq; voluntas. Elicere id, quò se contendit dira libido: Incitat inritans loca turgida femine multo, Idq; petit corpus mens, vnde st faucia amore. Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, & illam Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu, Et si comminus est, hostem ruber occupat humor. Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum, Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur, Seu mulier toto iactans è corpore amorem, Vnde feritur, eò tendit, gestitque coire, Et iacere humorem in corpus de corpore ductum. Namque voluptatem præfagit multa cupido. Hæc Venus est nobis: hinc autem st nomen amoris: Hinc illæ primùm Veneris dulcedinis in cor Stillauit gutta, & successit frigida cura. Nam si abest, quod ames: prestò simulacra tamen sunt: Illius, & nomen dulce obuerfatur ad aureis.

SOLLICITATVR) commouetur, concitatur, ἀναστέλλεται. Sic enim interpretatur auctor vocabularij manuscripti, Latinogræci. Festus autem, sollicitare, inquit, solo citare, id est, ex suo loco mouere: quod & alibi retulimus.

ADVLTA ÆTAS CVM PRIM. ROB.) Statim ineunte iuuenta, scilicet initio ætatis adultæ & corroborata. INRITATA TVMENT) hic: versus, & is, qui proxime sequitur, mihi suspecti sunt. Nam de tertio, cuius initium est, Incitat inritans, & c. non dubito quin sit adulterinus, & spurius. tument autem, id est, ὀργῶσι. FITQVE VOLVNTAS) sic habet quinque lib. manuscr. quibus cum consentiunt omnes typis excusi, præter Florent. qui habent fitque voluptas. INCITAT INRITANS, & c.) huc versum ex illo, qui paullo antè positus est, Quæ ciet inritans, & c. inepte à nescio quo, alieno loco repetitum, delendum censeo.

NAMQUE OMNES PLERUMQUE) hunc versum & duos deinceps sequentes, ut spurios, delendos cenfeo. fuerunt enim adiecti ab aliquo inepto, qui putaret aliquid deesse ante versum illum: sic igitur, &c. quasi Lucretius vii voluisset similitudine hominis ab altero vulnerati, cuius sanguis continuo in percussorem propinquum redundaret. sed neque Lucretius vii voluit illa similitudine, nisi quod dixit, mentem id corpus petere, unde est: *fauca amore: neque hi versus satis significant, quod voluit eorum auctor. Præterea illud, omnes plerumque cadunt, inepte dictum est. sic potius dictum oportuit, omnes plerique. Terent. Andr. quod plerique omnes faciunt adolescentuli. Cæsar lib. 2. de bello Gall. Nam plerisque omnibus Gallis præ magnitudine corporum suorum breuitas nostra contemptui est. præterea illud, icimur ictu, improprie, & inusitate dictum est. Tum hoc totum, Et si comminus est, hostem, siue, ut habent alij lib. os tum, ruber, &c. neque satis Latine dictum est, & obscurum est. Denique tota elocutio, & sententia horum versuum, frigida, & inconcinna est. Cum hæc scripsissem atque edidissem: Thraso scripsit, me hos versus treis ὀλέθριον πέσιμῃ, immo verò tu sycophanta eos pessimè, & indoctissime retines. & si aliquid sciperes, ista non scripsisses: si os haberes, aut nisi ἐσθῆς κωλύεις, isto modo nō scripsisses. VENERIS QVI TELIS ACC. ICTVM) qui amat: qui amore faucius est. Virgil. lib. 4. Æneid. At regina graui iam dudum faucia cura vulnus alit venis. SIVE PVER MEMBR. MYL.) siue hic pueri amore captus est, ut eius flore ætatis abutatur ad rem veneream, &c.*

MEMBRIS MYLIEBRIBVS) membris mollibus, qualia sunt muliebria: vel parte postica. τῆς ὀπισθοκταίας. IACVLATVR) tamquam iaculo ferit. translatio. proprie Horatius posuit od. 2. lib. 1. sacras iaculatus arceus.

NAMQUE VOLVPT. PRÆSAGIT) duo libri manuscrip. habent: *tamque voluptatem præ sagit muta cupido. Sententia autem hæc est. nam vehemens, & acris cupido, siue libido voluptatem quasi auguratur, & sibi ante promittit. sic infra non longè: cum iam præ sagit gaudia corpus.*

HINC AVTEM ST NOMEN) cod. Vatic. & Faern. habent, hinc mite est nomen amoris. HINC ILLÆ PRIMVM VEN.) secutus sum libros quattuor manuscriptos, qui partim sic habent, Hinc illa primum Veneris, &c. partim sic: Hinc illam & primum, &c. illa enim, & illam &, deprauata sunt ex illa. illa autem, pro illius positum, ut paullo post: rabies unde illa germ. surgunt. Huius autem loci hæc sententia est. Hinc, nempe ex cupiditate, seu ex amore, primum, gutta dulcedinis, quæ inest in Venere, stillauit in animum: deinde consecuta est cura, animum grauius angens, & sollicitans: vel dic, hinc primum: id est, ex simulacris & imaginibus: quod magis probò. Longum sit autem ad singula lectorem admonere, has omnes emendationes sic sequi, & probare Thrasonem, ut suas.

FRIGIDA CVRA) liber Memmian. habet, feruida cura. ego nihil muto. sic enim Horat. epist. ad Iul. Florum, lib. 1. Frigida curarum momēta relinquere posses.

NAM SI ABEST,) in particula, si, i, non eliditur, & corripitur, sequente vocali. sic lib. 5. Nam si, ut ipsa petit maiestas cognita rerum. & lib. 2. Viuam progeniem, qui in oras luminis edant. Quod autem ad sententiam attinet, expressit amoris affectum, & amantium consuetudinem, quæ talis est, ut absentium desiderio tabescant, & presentiam concupiscant, atque expetant. Quod & Aristot. significauit lib. 9. de morib. ad Nicomachum, his verbis: *μὴ δὲ ἀποουδίας τῆς ἰδέας οὐδέτις ἐστὶν ἢ χεῖρα τῆς εἰσῆς, οὐδὲν μᾶλλον ἰεῖ: οὐκ ὄσται καὶ ἀποῖται τοῦ, ἢ ἢ ἀπεροίας ἐπιθυμῆ.* id est.

Id est. Nemo enim amore capitur, qui non fuerit ante forma, specieque delectatus. nec tamen is, qui specie delectatur, continuo amat, sed tum, cum & absentem desiderat, & presentiam concupiscit. Consentanea his sunt illa Terentiana in Eunuchis, quæ Thaidi dicuntur à Phædria. *Egone quid velim? Cum milite isto præsens, absens ut sis: Dies, noctisque me ames: me desideres, Me somnies, me expectes, de me cogites, Me speres, me te oblectes, mecum tota sis, &c.*

Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris
 Absterrere sibi, atque aliò conuertere mentem:
 Et iacere humorem conlectum in corpora quæque:
 Nec retinere semel conuersum vnus amore:
 Et seruare sibi curam, certumque dolorem.
 Vlcus enim viuescit, & inueterascit alendo,
 Inq; dies gliscit furor, atque ærumna grauescit,
 Si non prima nouis conturbes volnera plagis,
 Volgiuagaque vagus Venere antè recentia cures,
 Aut aliò possis animi traducere motus.
 Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem:
 Sed potius, quæ sunt sine pœna, commoda sumit.
 Nam certa, & pura est fanis magis inde voluptas,
 Quàm miseris. etenim potiundi tempore in ipso
 Fluctuat incertis erroribus ardor amantum:
 Nec constat quid primum oculis, manibusque fruuntur.
 Quod petiere, premunt arctè, faciuntque dolorem
 Corporis, & denteis inlidunt sæpe labellis,
 Osculæque adfigunt, quia non est pura voluptas:
 Et stimuli subsunt, qui instigant lædere id ipsum,
 Quodcumque est, rabies unde illæ germina surgunt.
 Sed leuiter pœnas frangit Venus inter amorem,
 Blandaque refrenat morsus admista voluptas.
 Namque in eo spes est, unde est ardoris origo,
 Restingui quoque posse ab eodem corpore flammam.
 Quod fieri contrà coràm natura repugnat:
 Vnæque res hæc est, quouis quàm plura habemus,
 Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.
 Nam cibus, atque humor membris adsumitur intus:
 Quæ quoniam certas possunt obsidere parteis,
 Hoc facile expletur laticum, frugumque cupido:
 Ex hominis verò facie, pulchròque colore,
 Nil datur in corpus præter simulacra fruendum:
 Tenuia, quæ vento spes raptat sæpe miscella.

Ut bibere in somnis sitiens quom quærit, & humor.
 Non datur, ardorem in membris qui stinguere possit:
 Sed laticum simulacra petit, frustra que laborat:
 In medióque sitit torrenti flumine potans.
 Sic in amore Venus simulacris ludit amanteis:
 Nec satiari queunt spectando corpora coram:
 Nec manibus quidquam teneris abradere membris.
 Possunt, errantes incerti corpore toto.
 Denique quom membris conlatis flore fruuntur.
 Aetatis: quom iam præfagit gaudia corpus,
 Atque in eo est Venus, ut muliebria conferat arua:
 Adfigunt auidè corpus, iunguntque saliuas.
 Oris: & inspirant pressantes dentibus ora:
 Nequicquam, quoniam nihil inde abradere possunt,
 Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
 Nam facere interdum id velle, & certare videntur:
 Usque ad eò cupidè Veneris compagibus hærent,
 Membra voluptatis dum vi labefacta liquefunt.
 Tandem ubi se erupit neruis conlecta cupido:
 Parua fit ardoris violenti pausa parumper.
 Inde redit rabies eadem, & furor ille reuisit:
 Quom sibi, quod cupiant ipsi, contingere quærunt:
 Nec reperire, malum id possunt quæ machina vincat:
 Usque ad eò incerti tabescunt vulnere cæco.

SED FUGITARE DECET) Quàm pulchris versibus, quàm grauibus.
 septentius deterret nos ab amore, Lucretius? quàm apertè, & luculentè amantium
 furorem, insaniamque ob oculos proponit? quàm doctè, & peritè amoris incommo-
 da, & molestias enumerat? quàm meritò & verè eiusdem voluptates extenuat,
 elenat, ac deprimat? quàm perspicuè amantium in re ipsa venerea transigenda, at-
 que in ipso corporum complexu rabiem describit? Digni versus, qui accuratè le-
 gantur, atque edificantur: digna præcepta, quæ & iuuenes, & viri his leuitatibus
 amatoris dediti penitus in animo recòdant, proderit etiam legere, quæ scripta sunt
 in amorem à M. Tull. lib. 4. Tuscul. ABSTERRERE SIBI) sic quidem
 habent libri omnes, & manuscripti, & vulgati. sed videtur mihi legendum esse,
 Abstergere sibi. hoc enim loquendi genus est insolens, & prope absolum, absterrere
 sibi pabula amoris, pro eo, quod est, à se depellere: alterum autem, abstergere sibi a-
 morem, & abstergere amoris pabula, ita consonum, atque vsitatum, ut, abstergere
 molestiam, dolorem, metum, luctum, dixit tamen infra, eod. lib. in extr. Nec diuina
 satum genitalem numina cuiquam Absterrent, & c. si cui forte illud huic simile vi-
 deatur. Cum hæc scripsissem olim: Zoilus meam coniecturam arripuit, & se ita in
 suis libr. veteribus scriptum reperiisse restatus est: cui non credq. Sed tamen cum me

laudarit imprudens, atque adeò inuitus, in eo, quòd meam coniecturam auctoritate
 libr. manuscript. comprobata significarit: tum suo ingenio indulsit in eo, quòd hæc
 emendationem siue vera sit, siue secus, sibi adscripsit. ET IACERE HV-
 MOREM CONLECTVM) secutus sum duos cod. manuscr. mihi tamen non
 displicet amici cuiusdam mei coniectura, qui putat legendū, congestum: quam ad-
 iuuat codex Memm. ceteri libri manuscr. & item vulg. habent, cōiectum. quæ scri-
 ptura tamen non est repudianda. NEC RETINERE SEMEL CON-
 VERSVM) Olim edideram, conceptum vn. am. quòd sic haberet cod. manuscr.
 Memm. & typis excusi Florent. nunc, conuersum, ut habent ceteri, mihi magis pro-
 batur. ne hoc, quidem dissimulabo, ad oram libri Memm. annotatas esse has varias
 lectiones, congestum, conceptum, concertū. ex quo postremo licet facere, consertum.
 VNIVS AMORE) sic habent tres lib. manuscr. & nonnulli vulg. alij, amorè.
 ATQVE ÆRVMNA GRAVESCIT) verbum aptissimum nomini, æ-
 rumna, adiunxit. SI NON PRIMA NOVIS) id est, si non veterem amo-
 rem nouo amore deleas ex animo. sic M. Tull. lib. 4. Tuscul. etiam nouo quodam a-
 more veterem amorem, tanquam clauo clauum, eiciendum putant.

VOLGI VAGA Q.) expressit Græcam vocem, πῶς δὲ ποῦ.
 NAM CERTA, ET PVRA ST) Nihil muto, tametsi tres libri manuscr.
 habeant: Nam certè pura st. nam etiam hæc scriptura, Nam certa, & pura est, repe-
 ritur in libr. manuscriptis, in Bertiniano, & Memmiano. ne quis dicat eam à Marul-
 lo excogitatum, & confictam, quod scripsit uirò me: cum certum sit, hos libros à
 Marullo numquam esse visos. Præterea ipsum loquendi genus, Nam certè pura est,
 & c. non est satis nitidum. Postremo certam voluptatem eorum, qui hoc amoris cru-
 ciatu vacant, opponit incertæ alterorum voluptati. sequitur enim, etenim potiun-
 di tempore in ipso fluctuat incertis erroribus, & c.

ETENIM POTIVNDI TEMPORE) quàm sit miserum amare, vel
 hoc vnum satis arguit ac declarat, quòd eo ipso tempore, quo voluptate tantopere
 expetita, atque exoptata potiuntur amantes, ac fruuntur, eo (inquam) ipso tempo-
 re se mutuo mordent, vellicant, & cruentant. ET DENTEIS INLI-
 DVNT SÆPE LAB.) Horat. od. 13. lib. 1. sine puer furens Impresit memorem
 dente labris notam Plaut. Cureulione. Pariter hos perire amado video. vterque in-
 saniunt. Viden? ut misere moriuntur: neque queunt complecti satis? Idem Mil. glor.
 labra labellis ferruminavit: Idem Pseudolo. Nam ubi amans complexu st amatem:
 ubi ad labra labella adiungit, & c. interdum etiam linguam linguæ admovent, di-
 plices ut linguas habeant, quemadmodum idem Plautus loquitur Asin.

QVODCVMQVE EST, RABIES VNDE ILLÆ GERMINA
 SVRGVNT) sic restitui ex auctoritate quinque librorum manuscript. à quibus
 non admodum dissentiunt codices vulgati Paris. & Veneti antiq. nam ceteri ha-
 bent partim, rabies vnde illa hæc germinat vrgens: partim, rabies vnde illa hæc
 germina surgunt. rabies autem, positum accipio pro rabiei. præterea, illa generandi
 casus est, femin. generis, antiquus: de quo sup. lib. 2. ibi, vnaque figura: ut sit hæc tō-
 tius huius loci sententia. Et stimuli subsunt (inquit) qui amanteis incitant, atque
 impellunt, ut id ipsum lædant, vnde rabiei illius germina oriuntur, atque augetur,
 quodcumq; illud tandè sit, siue color, siue facies, siue pars alia aliqua corporis. nō-
 mina autè quintæ sic. insectebant antiqui, ut alibi diximus: rabies, in casu recto: ra-
 bies, & rabie, & rabiei, & rabij, in patrio. Cum hæc edidissem, Thraso, ut aliquis

scire videretur, hæc omnia approbavit, & secutus est, præter quàm, quòd edè voluit, illæ hæc germina surgunt: ineptè. nam, hæc, natum est ex diphthōgo, quæ erad in prouocabulo illæ. Quòd autem quidam doctus, idèmq; amicus meus, legi possè putat, rabies vnde illhæc germ. surg. non multo magis placet. Nam pronomen demonstratiuum, quod cohæreat cum voce, rabies, necessariò debet interesse, meo quidem iudicio. quod non esset, si, illhæc, seu, illæc legeretur. Verumtamen iudicent eruditi. Omnino non negauerim, multo tolerabilius ferri possè hanc lectionem, rabies vnde illhæc germina surgunt, quàm illam, rabies vnde illæ hæc germ. surg.

SED LEVITER POENAS) id est sed Venus, seu res Venerea, pœnarum, & doloris sensum aufert, aut certe minuit.

QVOIVS QVAM PLVRIA HABEMVS, TAM MAGIS) sic restitui, tres libros manuscriptos secutus. ex vulgatis enim alij habent, cuius quo pluria: alij, cuius quàm plurima: alij, uique deterrimi, cuius quo plurima.

NAM CIBVS. ATQVE HVM.) Ostendit dissimilitudinem eius voluptatis, quæ percipitur ex cibo & potu, ab ea, quæ proficiscitur è re Venerea, hoc modo: cibus & potus (inquit) in corpus eius, qui est, & bibit, assumuntur: & in ventrem intromissi, certas corporis sedes occupant: quo fit vt fames & sitis expleantur cibo & potu: & ita desinat animans esurire, & sitire. At, qui amat, nihil ex ore, & grato colore eius, quam amat, detrahere, ac demere potest, præter inania quædam simulacra: quæ nullum locum occupant. quare amantem satiare atque explere non possunt. ADSVMITVR INTVS) fortasse legendum, intro.

PRÆTER SIMVLACRA FRVENDVM) secutus sum codices quatuor manuscriptos, & omnes vulgatos. nam Vaticanus habet, ferendum. ex qua scriptura suspicatur doctus quidam legendum, ferendum. ferendum autem, interpretatur, auferendum, vt ibi apud Horat. epist. ad Iul. Florum. Prima ferēs edera victricis præmia. & epist. 2. lib. 2. non temere à me Quivis ferret idem. & Virg. lib. 5. magnum dat ferre talentum. quæ lectio mihi non displicet, videturque non inuenusta. sed receptam damnare non possum. TENVIA) proceleumaticus pro dactylo, aut spondeo, vt sepe aliàs: vel dicendum u, hic esse consonantem.

QVÆ VENTO SPES RAPAT SÆPE) si hæc scriptura emendata est, aut verò si hic versus Lucretianus est, sic videtur explicandus: quæ simulacra tenuia spes misella sæpe rapat vento: id est in ventum, seu cum vento. quæ tamen sententia absurda est. videtur enim ita potius dicere debuissè Lucretius: quæ simulacra vnà cum spe. ventus sæpe rapit, & dissipat. quidam amicus meus putabat tolerabiliorem fore scripturam, si ita legatur: quæ in ventos spes rapat sæpe misella. sed etiam in hac lectione hoc inest vitij, quòd spes amantiū non rapat simulacra in ventos: sed ipsa spes sæpe vnà cum simulacris videtur quasi à ventis, raptari. ego malim hoc modo legi: quæ ventus spes rapat sæpe misella: ventus spes autem: id est ventus spei, vt per ventum spei, spem leuem, & incertam, & fallacem intelligamus. Omnino locus hic mihi valde suspectus est, neque puto. hunc versum esse Lucretianum: eoque sublato planissima sententia est.

STINGVERE) restringere. eodem verbo alibi iterum atque iterum vititur, vt lib. 2. Euanescere paulatim, stringique colorem.

TORRENTI FLVMINE) codex Bertiniano habet, torrentis, mendosè.

ABRADSRE) auferre, detrahere. FLORE FRVNTVR ÆTATIS) florem ætatis appellat, quem Græci ὄψαρ & ἰσώπα dicunt. Horat. ad 5. lib. 3.

nam tibi liuidos Distinguet auctumnus racemos Purpureo variis colore. Sed nō dissimulabo, in cod. Bertiniano legi, tuuntur: in Memmiano, luuntur: quarum lectionis rationem nondum cogitando explicare potui. Thraso cum hæc edidissè, scribendum curauit, flore vtuntur. Quid isto homine facias, qui videtur ea gratia esse natus, vt aliis risus præbeat, aliis stomachum faciat? ita mera versuum portenta eximmani, & barbaro pectore deprompta elegantissimo scriptori affuit. At suo capiti malum suat potius: sed redeo ad hunc locum, & has scripturas veteres: quas iam olim proposui, tuuntur, luuntur. ex his igitur ego nunc coniectura ductus facio, iuuantur. nam siue ex t, siue ex l. faciamus i. mutatio facilis est, vt norunt huius artis periti. cetera iam æquè facilia sunt. iuuantur autem, interpretor, delectantur. quòd statim agnoscet lector ingeniosus & Latine doctus. Dicat mihi nunc κωμῆς, vira probabilior sit coniectura, mea, an sua. vtrumcumque faciet, siue suam retinens, stuporis simul & impudentiæ se alligabit: siue meam magis probans, dirumpetur, æquo animo feram. IAM CVM PRÆSAGIT) cum in quibusdam codicibus manuscr. reperissè partim, dum iam, partim, iam dum: repōsi, iam cum: quæ scriptura perspicuè vera est. nam sententia adhuc pendet. iam dum autem, non quadrat. dum enim, significat perpetuitatem & continuationem quandam. & spatium temporis. cum autem, punctum, & articulum temporis, quo aliquid fit, aut agitur. cum iam (inquit) corpus præsigit, id est præsentit, & præcognoscit voluptatem rei venereæ propinquam. ATQVE IN EO ST VEN. VT MVL. CONS.) Verecundè rem obscenam circumlocutus est. significat enim tempus, quo vir inibi est, vt semen in loca muliebria profundat.

ARVA) sic Virgil. Georg. 3. obtusior vsus sit genitali aruo. Sic infra eodem lib. Eicit enim sulci recta regione, viâque vomerem, & c.

NAM FACERE INTERDVM) nam videtur (inquit) interdum hoc facere velle, nempe alter in corpus alterius corpore toto penetrare & introire.

LIQVESCUNT) sic habent aliquot libri manuscr. & typis excusi. quam scripturam si quis probabit, versus, vsque adeò cupidè, legetur ἄνωγε ἡρωα πῶς hoc sensu. tam cupidè inter se cohærent Veneris vinculis adstricti: idq; tandiu dum membra vi voluptatis labefacta liquecunt, & quasi in humorem resoluuntur. in alijs libris scriptum est, liquecant: quam lectionem sic explico, vt cōiungam hoc totum, vsque adeò dum, cum verbo, liquecant, hoc modo: vsque adeò dum, id est vsque eò, seu vsque ad id tempus, dum: id est donec membra liquecant, & c.

TANDEM VBI SE ERVPIT NERVIS) sic libri quidem ferè omnes habent: sed tamen amicus quidam legendum putat, se eripuit. atque hæc lectio à Petro Candido in codicibus Florent. in calce libri annotata est. quale est illud, se duxit foras, apud Terent. & illud, quòd nunc se proripit ille? apud Virg. & illa visitatissima, contulit se domum, in urbem, rus, & c. ego tamen nihil mutandum censeo.

CONLECTA CYPIDO) alij libri habent, coniecta cupido, quòd idè valet. conlecta tamen malo. PAVSA) intermissio, requies, ἀνάπαυσις, vt sup. lib. 2. nec dare pausam Concilij. QVÆ MACHINA) quæ ratio, quòd inuentum, quæ ars, ἡ τέχνη, sup. lib. 3. Nam tibi præterea quòd machiner, inueniamque, & c.

Addè quòd absumunt vireis, pereuntque labore.

Addè quòd alterius sub nutu degitur ætas.

Eabitur interea res, & vadimonia fiunt.

Languent officia, atque ægrotat fama vacillans:
 Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia ridens:
 Scilicet & grandes viridi cum luce smaragdi
 Auro includuntur, teriturque Thalassina vestis
 Assiduè, & Veneris sudorem exercita potat:
 Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ:
 Interdum in pallam, ac Melitensia, Cæaq; vertunt.
 Eximia veste, & victu conuiuia, ludi,
 Pocula crebra, vnguenta, coronæ,serta parantur:
 Nequicquam, quoniam medio de fonte lepōrum
 Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat:
 Aut quòd conscius ipse animus se forte remorder,
 Desidiosè agere ætatem, iustisq; perire:
 Aut quòd in ambiguo verbum iaculata reliquit:
 Quod cupido adfixum cordi viuescit, vt ignis:
 Aut nimium iactare oculos, aliumve tueri
 Quòd putat, in voltuque videt vestigia risus.
 Atque in amore mala hæc proprio, summèque secundo
 Inueniuntur: in aduerso verò, atque inopi sunt,
 Prendere quæ possis oculorum lumine aperto,
 Innumerabilia: vt melius vigilare sit antè,
 Qua docui ratione, cauerèque, ne inlaqueeris.
 Nam vitare, plagas in amoris ne laciatur,
 Non ita difficile est, quàm captum retibus ipsis
 Exire: & validos Veneris perumpere nodos.

ADDE QVOD ABSVMVNT) sic lib. 5. Et Venus imminuit vireis. sic Epicurus. ἡ σωωσιὰ ἀνιστ' ἐν οὐδέποτε ἀγαπῆται εἰ καὶ μὴ ἐβλάψῃ, id est, concubitus, & usus rei Veneræ profuit numquam: bene agatur cum homine, si non etiam nocuerit.

ALTERIVS SVB NVTV) sub alterius arbitratu: sub alterius imperio, & dominatu. nam seruiunt amâtes. LABITVR INTEREA RES) res familiaris dilabatur, dissipatur, perit. sic Plautus Trin. Quàm extemplo seuis sagittis percussus est, illico res foras labitur, liquitur. da mihi hoc mel meum, si me amas, si audis. Ibi ille cucullus, ocelle mi, fiat, & si amplius vis dari, Dabitur.

ET VADIMONIA FIYNT) amantes contracti. ere alieno vocantur in ius: & datis vadibus promittunt se iudicij diem obituros, atque in iudicio staturos: vel vades dati promittunt se prodigum illum amatorem, ad extremam iam egestatem redactum, & à creditoribus in ius vocatum, in iudicio stituros. Horat. saty. 1. lib. 1. Ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est, &c. Auctor vocabularij Latinogræci manu scripti, vadimonium, inquit, ἐγγύη, ἰκανοδοσία.

ÆGROTAT FAMA VACILLANS) ægrotat, vocat. tralatio est à corpore. quo verbo sæpe vititur Demosthenes, pro disidiis & seditionibus laborare. sic Varro

lib. 1. de vita populi Rom. apud Non. in verbo, distrahere. Distractione civium elanguescit bonum proprium civitatis, atque ægrotare incipit, & consensescere. sic Plautus in Trinummo, loquens de bonis moribus. Sed dum illi ægrotant, interim mores mali, Quasi herba irrigua, succreuerunt vberime. Idem ibidem paucis post. Nam se in te ægrotant artes antiquæ tuæ, Sive immutare vis ingenium moribus, &c. Sed nõ celabo lectorem, in vno libro manuscr. versum, Labitur interea res, &c. ordine converso legi post hunc, Languent officia, &c. Ostendit autem Lucretius, amanteis neque rei, neque famæ parcere, sed vtriusque iacturam facere: quod item pluribus versibus docet Horat. lib. 1. saty. 2. Vt quondam Marsæus amator Originis, ille, Qui patrimonium mimæ donat fundumque, Larémque, Nil fuerit mi (inquit) cum vxoribus vnamquam alienis. Verum est cum mimis, est cum meretricibus, vnde Fama malum grauius, quàm res trahit, &c. SICYONIA) calcei Sicyonij. M. Tull. de orat. lib. 1. sed vt si mihi calceos Sicyonios attulisses, non vterer, quâuis essent habiles, & apti ad pedem, quia non essent viriles: sic illam orationem disertam sibi, & oratoriam, videri: fortem & virilem non videri. Lucill. & pedibus Sicyonia demit honesta.

RIDENT) reident, pulchra sunt. tralatio est. supra lib. 1. princip. tibi ridens: aquora ponti. SMARAGDI) codices duo manuscr. habent, smaragdi.

THALASSINA VESTIS) vestis carulei coloris.

ET BENE PARTA PATRYM) & patrimonia, seu bona à patribus relicta, bene parta, dantur scortis, vt anademata, & mitras, & simil. cõparent. Plaut. Epid. quid istuc mirabile est? Quasi non fundis exornatae multæ incedant per vias. Horat. saty. 2. lib. 1. Qui patrimonium mimæ donat fundumque, larémque, quem versum paullo antè protulimus.

ANADEMATA) fasciæ, corollæ, redimicula. Sic enim auctor vocabularij Latinogræci, manuscr. redimicula, inquit, ἀναδημα. quamquam Festus docet, redimicula à mulieribus vocari catellas, quibus vtuntur ornatus causa. quidam legi volunt, anademata mitræ, continenter, & sine distinctione, & interpretantur vincula, quibus mitræ vincitur, capitique religatur, vt mitræ sit numerus singular. patrij casus: quibus propemodum assentior. adiuuat enim eorum opinionem Virgiliij versus lib. 9. Æneid. Et tunicae manicas, & habent redimicula mitræ. verum tamen licet etiam legere disinctim, vt anademata, & mitras, capitibus esse ornamenta intelligamus.

INTERDV M IN PALLAM AC MELITENSIA, CEAQVE VERTVNT.) sic restituit Adrianus Turnebus, seu potius Gulielm. Pellisserius, episcopus Mompeffulanus, secutus vestigia veterum codicum. Sic enim habent Vaticanus, Tettianus, Faern. Interdum in pallam, atque allidens iacchiâque vertunt: quibus cum congruunt Veneti antiq. Bertin. sic: interdum in pallam alidensia chiâque vertunt. Memmianus: interdum in pallâ, atque alidensia chiâque vertunt. Vulgati autem variè deprauati sunt. alij enim habent: Interdum in pallam & qualos, & ianthina vertunt, vt Lugdunenses: alij, Interd. in pall. & qualos & iacchia vertunt, vt Florent. & Venet. recentiores: alij, Interdum in pallas & aclides, & iatria vertunt, vt Parisienses: quæ scriptura à Baptista Pio, homine nullius iudicij excogitata est. exstat & hæc, Interdum in pallam, & stilitas, & iantina vertunt: cuius neque rationem, neque sententiam video. Sic igitur, vt excudendum curauit, cum Gulielmo Pellisserio, & Adriano Turnebo legendum puto. Et tamen veterum codicum scripturas proposui, vt si quis ingeniosior veriore lectionem excogitare poterit, habeat paratum, vnde adiuvare possit. Iam vestes Melitenses, & Cæas in

pratio fuisse sciunt vel mediocriter docti. M. Tull. Verr. 4. de iure dicundo. Iam non quæro unde cccc. amphoras mellis habueris, unde tantum Melitensium, &c. ibid. sed tantumne Melitensium? quasi etiam amicorum uxores ornaturus esses, &c. ita enim utrobique legendum est, ut Melitensium sit à recto casu Melitensia, numero multitud. quamquam scio in editione Ciceronis Parisiensi anni CIO IO LXV. impressum esse, tantam Melitensem vestem, culpa operarum, qui quod erat sumendum, reliquerunt: quod relinquendum, secuti sunt. Plin. lib. 4. de Ceo in insula. Ex hac (inquit) profectam delictiorem feminis vestem auctor est Varro.

EXIMIA VESTE, ET VICTV) si hic versus mendo caret, videtur esse hæc totius loci sententia: rem vestiariam, & facultates ad victum necessarias insunt in conuiuia, & opsonia: in ludos, in pocula, unguenta, coronas, festa.

MEDIO DE FONTE LEP. SVRG. AM.) ex quo γλυκύπικρον illud amoris, à Græcis dictum: id est, dulce cum amaro coniunctum. sic Plaut. Mōstell. Namque ecastor amor & melle, & felle est fecundissimus. Gustu dat dulce: amarum ad satietatem usque aggerit. IN IPSIS FLORIBVS) ἐν ταῖς ἄνθρασι ἀκμαῖς, id est tum maxime, cum amor suas delicias, suumque nectar amantibus propinat.

AVT QVOD CONSCIVS) sic iam edendum curavi in secunda editione. In prima autem tantum timide & pudenter posueram videri posse legi, Aut quod, cum libri veteres haberent partim, Aut cum, ut vulgati, partim, Aut quom. Melius autem quadrat, Aut quod, quam, Aut cum, &c. sequitur enim, Aut quod in ambiguo, &c. LVSTRISQVE PERIRE) in lustris & ganeis vitam conterere, & corporis vires absumere, & rem familiarem perdere. Festus. Lustra significant lamas lutosas, quæ sunt in siluis, aprorum cubilia, à qua similitudine ij, qui in locis abditis, & sordidis ventri, & desidiæ operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. Plaut. Asin Cano capite te cucullum vxor ex lustris rapit.

AVT QVOD IN AMBIG.) id est, aut quod ea, quæ amatur, aliquid ambiguitate locuta est. VIVESCIT, VT IGN.) supra lib. 1. & vivunt labentes ætheris ignes, &c. infra lib. 5. Et tamen inter virosque ita sunt, ut corpora viva versent, &c. AVT NIMIVM IACTARE, &c.) ordo est. Aut quod amator putat illam oculos nimium iactare, atque huc & illuc torquere, aliumque virum intueri. ATQVE IN AMORE M. H. PROP.) argumentum est à minori. Atqui (inquit) in amore secundo, & in quo omnia ex animi sententia procedunt, hæc mala inveniuntur. quanto igitur plura & graviora inesse credibile est in aduerso? Atque, positum videtur pro, Atqui: ut sæpe alibi, & apud alios probatos scriptores. INOPI) ἀμνηστία, seu in eo, in quo amator amica non potitur: quæ summa miseria est.

PRENDERE QVÆ POSSIS OC. LVM.) id est, quæ oculis cernere queas: quæ sunt in promptu posita, & manifesta.

CAVEREQVE NE INLAQVEERIS) sic nunc edendum curavi, pro inlicitariis, quod olim probaram secutus codices vulgatos. Ad hanc autem coniecturam me duxit codex Bertinianus, & Memmianus, qui habent partim, inliquaris, partim, inliquaris. Atque hoc modo sine dubio legendum. & ne Zoilus quidem hanc lectionem improbatum puto, nisi forte ea gratia non probabit, ne desinat esse κωμῶν, aut hebes, aut ἀπαίδητος, aut Zoilus. Vsurpavit hoc verbum Arnob. lib. 2. illaqueare, decipere dolis atque insidiis nescios. & M. Tull. eius participium oratione de Harusp. resp. illaqueatus iam omnium legum periculis.

NE LACTAMVR.) sic reposui, ratione & veritate fretus. Lacio enim verbum est antiquum, teste Festo. sic enim ille, lacio (inquit) in fraudem inducit, inde est alligere, lactat, delectat, oblectat. idem, lacio, decipiendo inducit. lax enim fraus est. Iterum Lucretius infra eodem libro. Quæ lacere in fraudem possent, vincitōq; tenere.

NON ITA DIFF. EST, QVAM) ita, quam: non ita, quam, genus loquendi rarum quidem, sed tamen non inusitatum veteribus. sic sup. lib. 2. extr. Nulli, ut opinor, ita hæc species miranda fuisset, Quam tibi, quamquam nonnulli legendum censent, Non tam difficile est, sed errant. Alij autem sic. Nil, ut opinor, ita hæc species miranda fuisset, Quam tibi iam memo, &c. quib. assentior.

Et tamen implicitus quoque possis, inque peditus
Effugere infestum, nisi tute tibi obuius obstes:
Et prætermittas animi vitia omnia primum:
Tum quæ corpori sunt eius, quam percupis, ac vis.
Nam hoc faciunt homines plerumque, cupidine cæcis:
Et tribuunt ea, quæ non sunt his commoda verè.
Multi modis igitur prauas, turpeisque videmus
Esse in deliciis, summoque in honore vigere.
Atque alios alij inrident, Veneremque suadent
Ut placent, quoniam fædo afflictantur amore:
Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe.
Nigra μέλιχρος est: immunda & fœtida, ἀκοσμος:
Cæcia, πλάσιον: nervosa, & lignea, δορκάς:
Paruola, pumilio, χαίτων ἴα, tota merum sal:
Magna, atque immanis, κατὰ πληθίς, plenaque honoris:
Balba, loqui non quit, τρεπλίσι: muta, pudens est.
At flagrans, odiosa, loquacula, λαμπάδιον fit.
ἰχθυὶ ἐρωδιῶν tum fit, quom vivere non quit
Præ macie, βραδνὴ verò est, iam mortua tussi.
At gemina, & mammosa, Ceres est ipsa ab Iacchò.
Simula, σιλῶν, ac fatyra fit: labiosa, φιλῆμα.
Cetera de genere hoc longum sit si dicere coner.
Sed tamen esto iam quantovis oris honore,
Quoi Veneris membris vis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoque sunt: nempe hac sine viximus antè:
Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi:
Et miseram tætris se suffit odoribus ipsa:
Quam famulæ longè fugitant, furtimque cachinnant.
At lacrymans exclusus amator limina sæpe
Floribus & sertis operit, posteisque superbos
Vnguit amaracino, & foribus miser oscula figit.

Quem si iam admissum, venientem offenderit aura,
 Vna modò, causas abeundi quærat honestas:
 Et meditata diu cadat altè sumta querela:
 Stultitiæque ibi se damnet, tribuisse quòd illi:
 Plus videat, quàm mortali concedere par est.
 Nec Veneres nostras hoc fallit, quo magis ipsæ
 Omnia summopere hos vitæ postscenia celant,
 Quos retinere volunt, adstrictòsque esse in amore:
 Nequicquam, quoniam tu animo tamen omnia possis.
 Protrahere in lucem, atque omnem anquirere nisus.
 Et si bello animo est, & non odiosa vicissim,
 Prætermittet te humanis concedere rebus.

ET TAMEN IMPLICITVS,) id est, & tamen etiam amore captus, & illaqueatus, & irretitus, explicare, & exsoluere te possis, nisi tute tibi obsis.

ET PRÆTERMITTAS) est ἐπιζητοῖς, hoc modo. Et nisi prætermittas eius, quam amas & animi, & corporis vitia, id est, nisi velis omnia illius & animi & corporis vitia dissimulare. Reperitur autem hæc scriptura in quinque libris manuscriptis. Nam vulgati habent, Vt præterea.

QUAM PERCVPIS, AC VIS) cum in libris manuscriptis reperissem partim, præpetis, partim, præcipis, partim, præceptis, partim percis, ego percipis, reposui. quòd si quis malet perpetis, ut habent nonnulli vulgati, aut præpetis, ut quidam scripti, non pugnabo. NAM HOC FACIUNT) prætermittunt amicarum suarum corporis atque animi vitia. sic hunc versum explicò referens ad superiora: alioqui lege, ut tribuant ea, & c. proximo versu.

ET TRIBVUNT EA, QVÆ) sic habent quinque libri manuscripti. Sed si superiorem versum ad hunc referamus, videbitur legendum, ut tribuant ea, quæ non sunt, & c. SVMMOQVE IN HON. VIG.) legendum fortassis est, summòque vel honore vigere.

ATQVE ALIOS ALII INRIDENT) si hunc versum cum duobus proximè sequentibus deleamus, tanquam spurios, non solum nihil de sententia decedet, verum etiam magis erunt media cum primis, & extrema cum mediis contexta, & consentanea. Nunc autem hi tres versus antecedentia ab iis, quæ sequuntur, disjungunt, & insignem faciunt huius loci interruptionem. Nam posteaquam dixit, nos videre, prauas, & deformeis multis modis in deliciis, atque in pretio esse, debet còtinuò subsequi, Nigra μελίχρος est, & c. nihilque interponi. quare videtur delendi. quòd autem Zoilus eos retinet, manum non verterim. ille iudicio suo vitur, ego meo. NIGRA ΜΕΛΙΧΡΟΣ) sic habet nonnulli libri manuscripti, alij, ut Bertinianus, melchrus: quòd deprauatum est, ex melichrous. Aldinus antiquior, μελίχρος: id est, nigro colore prædita. quidam autem typis excusit, μελίχλωρος, delecto, est, id est, pallore subviridi, qualis est mellis color. quo nomine vitur Theocritus. ἐργασίη, Βομβύχια χλωροῦ, σὺ ἐστὶ καὶ λέρη πικρῆς, ἰχθυῖα, ἀλιόκωστον: ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρος. Nonnulli autem μελίχλωρος legi volunt: id est, nigro, & viridi colore quo nomine vitur Plato lib. 5. de repub. ubi hunc amantium errorem pluribus verbis

persequitur. Ego μελίχρος probo magis, quàm μελίχλωρος. μελίχρος enim valet, mellis coloris: μελίχλωρος, nigri. itaque si μελίχλωρος legeretur, idem diceretur: nisi quis dicat, idem vitium ab homine Romano, Græco nomine appellatum, leuius quodammodo videri, atque extenuari: quemadmodum apparet ex toto hoc loco, ubi nomina, & verba fere omnia extenuantia, Græca sunt. Denique Plutarchus lib. 2. ἐπιζητοῖς, locum illum Platonis, quem paullo ante commemoravi, proferens, legit, μελίχρον. Cum his autem Lucretianis confer illa Horatiana, in quibus optat Horatius, ut amicorum nostrorum vitia ita dissimulemus, atque elcuenemus, ut & amantes amicarum suarum corporum vitia propemodum delectantur: & parentes filiorum vitia leuioribus nominibus extenuant, satyra 5. lib. 1. & præterea locum illum Platonis lib. 5. de repub. Non celabo autem lectorem, omnia vocabula Græca in libris antiquis scripta esse litteris Latinis. ego tamen de quorundam doctorum virorum sententia Græcis excudenda curavi, non reclamaturus, si quis ea litteris Latinis scribat: immò verò probaturus.

ET FOETIDA) fortasse legendam, sordida.

ΑΚΟΣΜΟΣ) id est, inornata. ΠΑΛΛΑΔΙΟΝ) id est, parua Pallas, quæ ab Homero describitur, & appellatur γλαυκῶπις, id est, cæcis, & glaucis oculis: quamquam scio etiam aliter grammaticos Græcos hoc nomen interpretari.

NERVOSA) sic habent libri quinq; manuscripti, & aliquot typis excusi: nõ, ut vulgati, nervosa.

ET LIGNEA) ξηροῦλος, Theocr. ἀκαμάτης, id est, arida, & exsucca.

ΔΟΡΚΑΣ,) id est, capra fera, caprea.

PARVOLA, PVMILIO, ΧΑΡΙΤΩΝ ΙΑ, & c.) sic nunc restituo, auctoritate veterum codicum fretus, à quibus non discrepant vulgati. Sed in vtrisque corruptam vocem, χαριτωια, & vnam ex duabus factam, diuido, & rursum ex vna duas facio, χαριτωια. ia autem valet, μία. Homerus ἰλιάδ. Ἡμῖν ἀμοφοῖται οὐκ ἐν ἕως, ἢ ἰα πᾶσι. & alibi. Ἐν δὲ ἰη πημὴ ἡδὲ καὶ ἰδὲ καὶ ἰδὲ δὲ. & ἰλ Σ. ἰη δὲ ἐνυκτῆ ἕως. qui posterior versus profertur ab Aristotel. πολ. β. Parvula (inquit) his nominibus appellatur ab amante, pumilio, id est, nana, & humilis staturæ, χαριτωια, id est, vna Gratiarum, & c. atque hic locus multo iam antè à Gulielmo Pellisserio fuerat ita restitutus, χαριτωια. Sed tutius est legere ita, ut dixi, χαριτωια. Nam sic minus, immò nihil fere receditur ab antiqua scriptura & recepta, χαριτωια, cum præsertim ia, idem planè valeat quod μία. Itaque hoc modo potius arbitror esse legendum, & in omnibus libris reponendum. per vnam Gratiarum autem significat lepidam, politulam.

TOTA MERVM SAL.) sic est distinguendum. illa (inquit) quæ parvula est, vocatur etiam tota merum sal, id est, tota salsa, & faceta, & elegans.

ΚΑΤΑΠΛΗΘΗΣ) stupefactio, terror, id est, ipso aspectu terrorem & stuporem incutiens. Κατὰ πλῆθιν definiunt philosophi, φέρον ἐν μεγάλῃς φαντασίαις: id est, metum ex magna aliqua specie, seu visione animo obiecta.

ΤΡΑΤΑΙΖΕΙ) balbutit. ΜΥΤΑ, ΠΥΔΕΝΣ ΕΣΤ) si qua puella sit muta, & elinguis, aut infans, ait amans, eam ingenio pudore, quo minus loquatur, impediri. nam pudor obest locuturo. Horat. saty. 6. lib. 1. Infans namque pudor prohibebat plura profari. ad quem locum annotata sunt à nobis nonnulla.

ΛΑΜΠΑΔΙΟΝ) parua lampas, seu parua fax.

ΙΣΧΝΟΝ ΕΡΩΜΕΝΙΟΝ ΤΥΜ ΦΙΤ) id est, cum ita macilenta est.

ut vivere nequeat, appellatur ἰσὺν Σαρδύιον: id est, amicula gracilis. ἐρωμένη, amica, puella, quæ amatur: ex quo ἰσοκλειτικὸν nomen ἐρωμένηον, ut à γλυκέα γλυκέριον: φωνικὴ φωνικίον, &c. ΠΑΔΙΝΗ VERO EST) puella (inquit) iam tussi mortua, & tabida, amanti παδινὴ est: id est gracilis. Theocr. εἰδ. ἐρωμένη. Μοῦσαι Πιτειδὲς σωμαίεσσαν τὰ παδινὰ μοι Πάδα.

AT GEMINA ET MAMMOSA, CERES. EST IPSA AB IACCHO) sic restitui, scripturæ veteris vestigia secutus. Nam cum ita scriptum reperissem in libris veteribus: At iamina & mammo sacer est ipsa ab Iaccho: primum non dubitavi reponere, mammosa Ceres est, &c. deinde cum hærerem in illo, iamina, in cuius locum nonnulli cod. habebant, Lamina, Adr. Turnebus me expedit: qui statim mihi dixit, sibi videri, gemina, pro, iamina, parua immutatione facta, esse legendum, geminã autem, interpretabatur ille, opimã, amplã, & obesam. Idem mihi indicavit Arnobij locum plurimum ad huius loci intelligentiam conferentem lib. 3. sic autem ille, Auet animus, atque ardet in Chalcidicis illis magnis, atque in palatiis, cæli Deos, Deasque conspiceri in tectis corporibus, atque nudis: ab Iaccho Cererem (Musa ut prædicat Lucretij) mammosam, Hellestiacum Priapum inter deas virginas, atque matres circumferentem res illas, præliorum semper in expeditione paratas. Idem lib. 5. Ceres mammis cum gradibus. cod. lib. paucus post, mãma promta. Iam Ceres ab Iaccho: id est Ceres illa, quam Iacchus amat: vel Ceres amica Iacchi. ipsa autem, positum est ad significandam similitudinem huius puellæ mammosæ & Cereris. postremo, geminum, idem interdum valere, quod amplum, vel illud satis probat, quod Horatius od. 14. lib. 2. Geryonen ter amplum, dicit, quem, ter geminũ, Lucretius, Virg. & alij appellant. Itaque ter geminos honores in oda 1. lib. 1. posuit Horatius pro amplissimis honoribus, ut ego in secunda editione Horatiana, indicavi, & Turnebus probat, quamquam alij ad numerum honorum & magistratum referunt, fortasse minus rectè. Et quoniam illius oda primæ mentio facta est: libet hinc mihi horum versuum explicationem retractare, hunc si mobilium turba Quiritium, Certat ter geminis, &c. vsque ad illum, Numquam demoveas, ut trabe Cypria, &c. Nam hunc locum vulgò sic explicat, & me cum vulgò sic memini eum explicare. Numquam demoveas, seu dimoveas etiam amplissimis condicionibus de suo vitæ degendæ genere, hunc, nempe ambitiosum aliquem, si sit diues arator, & magnam vim frumenti ex agris suis percepti, & collecti in horreis, suis condiderit: illum (inquam) gaudentem agros patrios sarculo findere, &c. numquam igitur his persuadeas, ut nauigare inducant animum. Sed hæc explicatio quadrare non potest, neque hanc probat docti viri: in his Ioan. Auratus, Petr. Angelius Bargarus, quibus assentior. Quamobrem autem non sit probanda, hæc causa est. Quid enim mirum sit, hominem, cui sit condicio, & spes explorata obtinendorum summorum magistratum, & eum, qui habeat in horreis suis conditum maximum frumenti numerum, nauigandi periculum adire nolle? Sic igitur potius hic locus explicandus ac distinguendus est. Sunt quos victoria certaminum Olympicorum euehit ad deos, hoc est, diis proximos & beatissimos efficit. adscribe ad vocem, deos, comma, hoc modo: Huc, nempe ambitiosum aliquem, euehit ad deos, si eum populus Romanus certat afficere summis honoribus, ut hoc totum, si mobilium turba Quiritium certat hunc ter geminis tollere honoribus, sit loco suppositi, ut Grammatici loquuntur, proinde quasi ita dicat Horatius, alium facit sibi beatissimum videri, studium & ro-

luntas populi Romani in eum conferendorum amplissimorum honorum, aura popularis denique. sequitur deinde: illum si proprio, &c. quæ similiter explicanda sunt, repetito ἄν κωός, verbo, euehit, hoc modo. illum euehit ad deos horreum frumenti plenum, quantum est in Africa, & intellige, hunc non esse aratorem: sed hominem alioqui locupletem & copiosum, qui habet horrea sua maxima frumenti copia referta. Iam post vocem, arcus, scribe punctum, seu interpunctionis notam. Nam quæ sequuntur, diuidenda ac separanda sunt à superioribus, hoc modo, Gaudentem patrios, &c. id est, alium autem, qui delectatur agris suis, sibi que à patre relictus, eosque sua manu libenter arat, numquam vel amplissimis condicionibus à suo instituto demoveas, & adducas, ut nauiget.

SIMVLA ΣΙΑΗΝΗ, AC SATYRA ST) si qua puella simis est naribus, filena, & satyra ab amante nominatur. fileni enim, & satyri, simi & pinguius & finguntur. LABIOSA, ΦΙΛΗΜΑ) quæ est labris prominentibus, ea (inquit) φίλημα dicitur: id est osculum, seu os ad oscula factum, & compositum. Nam & suauius viros osculantur puellæ labiosa, quam quæ sunt breuibus labris: & labiosas osculari viros dulcissimum est. labiosa autem, seu, labeosa, legendum, ut habent libri manuscripti. Et verò interest inter, labia, & labra, ut vult Verrius Flaccus, teste Sosipatro Carisio, sic enim ille lib. 1. labra & labia indistincte dicuntur & c. Verrius autem Flaccus sic distinguit, modica esse labra, labia immodica, & inde Labiones dici. Nam & Terent. Eunuch, labiis demissis gemens. & Plaut. Labiis dum ductant eum. Nonius Marcellus docet, etiam labias dici genere feminino, & profert locum illum Plaut. Stich. Age tibicen, quando bibisti, refer ad labias tibias. Cum hæc iam bene edidisset, Zoilus κωός, meam totius huius loci restitutionem vsque quequaque probauit, præterquam in, gemina, pro quo Lamia posuit: neque professus est, quem secuius sit, aut vnde sumserit, sed omnia sibi more suo, id est impudentissimè, atque iniustissime arrogauit. Nam totus hic locus (ut ceteros taceam) ante meã editionem, miserabilem in modum corruptus, ac deprauatus erat.

CETERA DE GENERE HOC) hoc hemistichium aliquoties ab eodem usurpatur, ut supra admonuimus: idque mutuatus est Horatius saty. I. lib. I. Cetera de genere hoc, adeo sunt multa, loquacem Delassare valent Fabium.

SED TAMEN ESTO IAM) id est, sed tamen demus, eam esse eximia forma, demus esse venustissimam, atque adeo ipsi Veneri parem. at aliæ sunt item formosæ: at sine hac antea viximus. libri veteres tres habent, estolam, quod lectori indicandum esse duxi, ut meminerit, in libris manuscriptis sæpe l. pro i. & i. pro l. scriptum reperiri. NEMPE EADEM FACIT, ET SCIM. FAC. O. TVRPI) eadem turpi, Græcorum more dixit, τὴν τὴν ἀργεῖν, id est, eadem facit, atque ea, quæ turpu est, sic lib. 3. eadem alius sopitu quietest.

SVFFIT) imbuit, sed magis proprio verbo vsus est, quo & supra.

AT LACRYMANS EXCLVS.) sic Tibull. lib. 2. Iuravi quoties redituum ad limina numquam? Cum bene iuravi, pes tamen ipse venit. sic ille apud Terent. Eunuch. Quid igitur faciã? non eam, ne nunc quidem, cum arcessor vltro? &c. vide quæ annotauimus ad illum locum epod. od. II. Ad non amicos (heu) mihi posses, &c. POSTEISQUE SVP.) id est, & foreis superbas (superbas autem hoc est, superba puellæ, ut apud Horat. od. 14. lib. 2. & mero Tinget pauimentum superbum, id est, domini superbi. VNGVIT AMARACINO) unguis oleo, seu potius unguento ex amaraço, unguis autem, legendum est, & ita habet lib. vet.

QVEM SI IAM ADMISSVM) ostendit inconstantiam, & mobilitatē
 amantium, qui cū exclusi fuerunt, desiderio puellæ contabescunt: vbi verò intro-
 missi sunt, leuissimè re offensi discedere volunt: & tum respiscunt, tūmq; se stul-
 titiæ condemnant, quòd mulierculam tanti fecerint. Fortasse autem significat, vti-
 le, atque ad eò salutare esse amantibus, amicarum suarum ingenia, & mores, &
 victus consuetudinem, & vitia nosse, quoniam his cognitis, quātopere desipuerint,
 qui talem amarint, intelligunt. cuius rei exemplum est notissimum apud Terent. sic
 enim Parmeno. Id verò est, quod mihi puto palmariū. Me repperisse, quomodo adole-
 scentulus Meretricum ingenia, & mores posset noscere: Mature vt eū cognorit,
 perpetuò oderit: Quæ dum foris sunt, nihil videtur mūdus, Nec magis compositum
 quidquam, nec magis elegans. Quæ cū amatore suo cum cenant, ligurriunt. Ha-
 rum videre ingluuiem (al. inluuiem) sordis, inopiam & c. Nosse omnia hæc, salus
 est adolescentulis. VENIENTEM) omnes quidem libri vulgati habent, ve-
 niens: itaque olim in prima editione scripseram, secutus libros illos vulgatos. Nunc
 autem, vt iam in editione secunda scripsi, venientem, malo, quomodo habent cod.
 Bertin. & Memm. & Tett. Hæc enim lectio vera & recta est, vt sit hæc sententia,
 amantem iam admissum, & modò venientem, si eum vna duntaxat aura offende-
 rit, causas abeundi querere speciosas: tanta inconstantia est. admissum, venientem,
 autem ἀνωδῆτος posita sunt, vt infra statim, subat, ardet.

NEC VENERES NOSTRAS HOC FALLIT) id est, nec hoc igno-
 rant nostræ puellæ, nam quos volunt in amore retinere, eos omnia vitæ suæ postscē-
 nia celat: id est, non admittunt eos in eam familiaritatem, vt eis suas sordis dome-
 sticas, suæque vitæ inhonestam rationem aperiant, fallit, id est, latet, κρυπνῆ.

VITÆ POSTSCENIA CEL.) Cū in libris manuscrip. reperissem par-
 tim, postscēnia, partim, postcēnia, ego, postscēnia, siue, postscēnia, littera, s. addita, re-
 stitui. Erat autem, postscēnium, seu, postscēniū, locus post scenam, vbi multæ fiebāt,
 quæ à spectatoribus audiebantur tantum, non autem cernebantur: quale erat ἄπορ-
 τῆος apud Græcos: in quo, vt scribit Iulius Pollux, calculis compluribus in vitres con-
 iectis, & illis vitibus per aëra versatis, atque agitatis, tonitru similitudo refereba-
 tur. Proscēnium autem (vt docet Diomedes) est pulpitum & locus ante scenam, in
 quod pulpitum prodibant actores. Itaque, proscēnia vitæ, hic non cōuenit. Nam
 per, postscēnia vitæ (vt diximus) significat Lucretius absconditam, & intimam
 puellarum, seu meretricum viuendi consuetudinem, & omnia, quæ domi faciunt,
 cū solæ sunt: quæ suis amantibus occultæ esse volunt. proscēnia autē vitæ contrā,
 significarent quidquid puellæ impudicæ, & huiusmodi mulieres, corā amatoribus
 suis, & loquuntur, & faciunt: quod totum est fictum & simulatū, & ad illicitos
 amantibus comparatum: nihilque in eo verum, nihil simplex, nihil genuinum. At hæ
 mulieres fucum, munditiem, luxum, splendorem, risum, blanditias, & reliquum
 apparatus meretricium habent in promtu positum, & suis amantibus ostentant.
 sordis autem suas, inopiam, ingluuiem, illuuiem, immunditiem, maculas corporis,
 rugas, crineis emtos, & similia, occultant. sic Ouid. lib. 3. de arte amandi. Multa vi-
 ros nescire decet: pars maxima rerum Offendet, si non interiora tegas. Idem ibidem:
 Quæ male crinta est, custodē in limine ponat, Orneturque Bonæ semper in ore deæ.

ANQUIRERE NISVS) secutus olim fueram codices vulgatos, anquirere
 in vsus, nisi quòd illi habent, inquirere. anquirere, autem, seu, inquirere in omnem
 vsus, sic interpretabar, inquirere omnia meretricum facta, scilicet, in vsus tuos. Bla-

ndè duriusculè. Itaque admonueram lectorem, libros scriptos habere, omnis anqui-
 rere, seu, inquirere risus. Per, risus, autem si hæc lectio recta esset, significaret Lucre-
 tius, fallacias meretriciū, quibus illudunt suos amatores: sententia huic loco conue-
 niente: sed quæ non satis ex verbis posse elici videatur. Nam per, risus, significaren-
 tur potius derisiones, & ludibria. Quare harum lectionum nunc mihi neutra pla-
 cet. Venit postea mihi in mentem hæc tertia, omnis inquirere lusus: vt per lusus, me-
 reticum fallacias, quibus suos auctores illudunt, intelligamus. Sed ne hæc quidem
 mihi satis postea probata est, quia & aliquanto remotior sit à scriptura vel recepta,
 vel antiqua: & minus cum antecedentibus, aut consequentibus cohærere videatur.
 Cū me tandem in omnis parteis cogitando vertissem, existimaui, aptissimè legi
 posse, omnis anquirere nisus: vt per nisus significet Lucretius studia, quæ adhibent
 puellæ illæ ad artes ac fallacias suas occultandas, ceteraque sua vitia tegenda. Quæ
 sententia cohæret aptissimè & cum illis superioribus, Omnia summpere hos vitæ
 postscēnia celant, & c. & cum iis, quæ sequuntur. Prætermittet te hum. conced. reb.
 id est non admodū studebit, aut nitetur te sua mala, & vitia celare. Cū hæc paul-
 lo post secundam editionem excogitasset, cuius rei testes sunt mihi viri doctissimi
 & amplissimi: cognoui, idem cuidam male de me merito venisse in mentem: si cre-
 dibile est hoc euenisse, & non ab altero excogitatum, istum sibi assumis-
 se. Vsus est
 eodem nomine & lib. v. Trans maria alta pedum nisus vt ponere posset.

PRÆTERMITTET TE H. CONC.) id est finet te ignoscere incommo-
 dis humanis. id est non admodum in eo laborabit, vt te celet sua incommoda, ac ma-
 la: sed ea te finet cernere, sperans fore, vt ea a quo animo feras, tanquam humana,
 & hominibus vsitata. Hic versus, & eius explicatio, declarant, supra legendum
 esse, anquirere nisus.

Nec mulier semper ficto suspirat amore:
 Quæ complexa viri corpus cum corpore iungit,
 Et tenet adfuctis humectans oscula labris.
 Nam facit ex animo sæpe: & communia quærens
 Gaudia, sollicitat spatium decurrere amoris.
 Nec ratione alia volucres, armenta, feræque,
 Et pecudes, & equæ maribus subidere possent,
 Si non, ipsa quòd illorum subat, ardet abundans
 Natura, & Venerem salientum læta retractat.
 Nonne vides etiam, quos mutua sæpe voluptas
 Vinxit, vt in vinclis communibus excrucientur?
 In triuuis non sæpe canes discedere auentes,
 Diuorsi cupidè summis ex viribus tendunt,
 Cū interea validis Veneris compagibus hærent?
 Quod facerent numquam, nisi mutua gaudia nosset:
 Quæ lacere in fraudem possent, victosque tenere.
 Quare etiam, atque etiam (vt dico) est communi' voluptas.

NEC MULIER SEMPER.) Neque verò mulier (inquit) semper se amantem

simulat, sed interdum ipsa quoque amat ex animo. Cuius rei exemplum capere licet ex Silenio puella Plautina, quæ ex animo Alcesimarchum amat. Sic autem de ea altera meretrix, Gymnasium, hoc sis vide, ut petiuit suspirium altè: & pallidula es, & cet. quæ petito ex auctore, in Cistellaria, non longe à principio.

ADSVCTIS HVMECTANS OSCVLA LABRIS) sic legendum, non assuetis, ut est in libris vulgatis. Est autem, adsvctis, participium à verbo, adsvgo. Mirè verò expressit amantium osculantium nequitias improbolas: qui labra labris affigentes alter ex alterius labris humorem sugunt, quasi quæ animas alter alterius hauriunt. hæc autem oscula dicuntur à poetis humidà: alia verò sicca. Hic locus ita in duabus superioribus meis editionibus restitutus est: eamque restitutionem secutus est Zoilus, quasi suam, instituto suo.

NAM FACIT EX AN. S.) id est, nam sæpe facit illa omnia, quæ dixi, ex animo, nihilque simulans: vel dic, facit ex animo, id est, amat ex animo.

COMMVN. QVÆR. GAVD.) & querens cum viro voluptatem, studet rem Veneræ perficere. SPATIVM DECVR. AM.) eleganti, & honesta translatione significavit, mulierem interdum etiam amare ex animo, & corpus suum cum viri corpore cõmiscẽtem ipsam quoque cõmunia ex re Veneræ gaudia percipere properare: est autè tralatio ducta à stadiis, in quibus curritur, ut notavimus supra ad illum locum, decurso lumine vitæ lib. 3. ubi tamen legendum fortasse est, limite vitæ. SVBSIDERE) succumbere. SVBAT, ARDET ABVNDANS) sic reperi scriptum in libris manuscriptis, pro quo vulgati habent, subitò ardet, mendosè. dicuntur autem subare, quadrupes fæminæ cum libidine flagrantem marem appetunt, & maxime sues. Festus. Suillum genus inuisum Veneri prodidcrunt pœtæ, ob interfectum ab apro Adonim, quem dea illa diligebat: quidam autem quod immundissimi sint ex omni mansuetò pecore, & ardentissime libidinis, ita ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare & subire dicuntur. Auctor vocabularij Latinogræci manuscr. subat, inquit, ὑπὸ ὀφθαλμοῦ, est complexum maris, aut fæminæ appetere. utitur hoc verbo Horat. epod. 12. iamque subando Tecta, cubilia, tentaque rumpis, quod si cui peruicaci magis placebit scriptura vulgata, subito ardet, equidem cum eo non pugnabo Sed quamobrem antiquam reiiciamus, causam non video. dictum est autem subat, ardet, ἀποσφύτως, quale illud apud Hom. in. A. ἀποσφύτως, ἰσπώσται: id est, properans sudans, & alia sexcenta.

ET VENEREM SALIENTVM LETA RETR.) si legemus, retractant, subintelligetur pronomen, illi, nempe animalia, hoc modo, & animalia illa de genere feminarum, Venerem marium salientium atque irruentium, leta, vicissim, & pro sua parte tractant, id est maribus in Venerem ruentibus pariter & mutuo respondent: vna cum maribus voluptatem rei Veneræ tractant, sin, retractat, quo modo hic edi iussi, subintelligemus, natura illorum animalium. utitur autem eodem loquendi genere infra eod. lib. extr. Clunibus ipsa viri Venerem si leta retractet. VT IN VINCLIS) fortasse legendum, vii vinculis, & c.

IN TRIVIIS NON S. C.) secutus sum olim lib. vulgatos, in quibus est, quin sæpe c. Nam in manuscr. scriptum est, in triviis cum sc. & c. in quibusdam, in triviis con sepe: vnde nunc facio, non sæpe canes, & c. hac sententia: Nonne sæpe canes in triviis discedere cupientes, diversi, hoc est in diuersas partes, summis viribus contendunt? quæ scriptura recta est. nam & c., quin, quod habent libri vulgati reiiciendum: & cum, seu, quom, propter alterum, cum, quod, proximè sequitur fer-

ri non potest. iam quod ad huius loci emendandi rationem attinet: sæpe iam admonui, con, ex, non: & contra, non, ex, con, à librariis illis factum esse.

QVÆ LACERE) sic reposui, sola veritate freius. sic supra. Nam vitare plagas in amoris ne laciamur, & c. huius quoque loci restitutionem dissimulans sequitur Zoilus, ita ut sit hoc perpetuum in isto, καὶ τὸ δὲ Φωκιδίου. COMPAGIBVS) vinculis, nodis, copulis.

Et commiscendo cum semen fortè virile Fæmina commulxit subita vi, conripuitque: Tum similes matrum materno semine fiunt: Ut patribus patrio. sed quos vtriusque figuræ Esse vides iuxtim, miscenteis volta parentum: Corpore de patrio, & materno sanguine crescunt, Semina quom Veneris stimulis excita per artus Obuia confluxit conspirans mutuus ardor: Et neque vtrum superavit eorum, nec superatum est. Fit quoque, ut interdum similes existere auorum Possint, & referant proauorum sæpe figuras, Propterea, quia multa modis primordia multis Mistra suo celant in corpore sæpe parentes, Quæ patribus patres tradunt à stirpe profecta. Inde Venus varia producit forte figuras: Maiorùmque refert voltus, vocèque, comasque. Quandoquidem nihilo minus hæc de semine certo Fiunt, quam facies, & corpora, membræque nobis. Et muliebri oritur patrio de semine sæclum: Maternoque mares existunt corpore creti. Semper enim partus duplici de semine constat: Atque, vtri simile est magis id, quodcumque creatur, Eius habet plus parte æqua, quod cernere possis: Sive virum suboles, siue sit muliebris origo.

ET COMMISCENDO CVM SEMEN) nunc querere incipit, quamobrem filij patribus, ac matribus similes sint, aut dissimiles. commiscendo autem, id est, inter commiscendum, seu in commistione viri & fæminæ. qua de re plura Laetantius libro de opif. dei.

FÆMINA COMMVLXIT SVBITA VI, CONR.) cum secutus es sem in initio, hoc est in prima editione, omni ex parte libros vulgatos, nisi quod mulxit, non, ut illi habent, mulsit, excudendum curaram, in hoc vno scripturæ veteris auctoritatem non aspernatus, (quæ scriptura talis est, Et commiscendo cum semine forte virile Fæmina vi mulcit subita vi, & c.) quod ex mulcit, fecerã mulxit (nam mulcit scriptum putabam, & etiam nunc puto, pro mulesit. c. si enim sæpe scribebatur à librariis illis, pro x.) in ceteris autem scripturam veterem, ut depravatam, reiecissem: de toto hoc loco ita senserã, itaque scripseram, & verò his ipsis verbis usus est.

quis tamen veteris scripturæ rationem habendam putabit, quemadmodum mihi maxime videtur: sic aliqua poterit haberi, ut hoc modo legamus. Et commiscendo cum semen forte virile femina commulxit subita vi, corripuitque; vel hoc modo: Et commiscendo cum semen forte virile femine mulxit subito vi, corripuitque, &c. que lectio omnium planissima est, & fortasse vera. Adr. Turnebus autem multo seuerius, ac religiosius veterem scripturam retinet, hoc modo: Et commiscendo cum semine, forte virile femina vi mulxit subita, vi corripuitque. Venio nunc ad receptam, eam dico, quam secutus sum, quamvis non admodum probem: quæ talis est, Et commiscendo cum semen forte virile femineum mulxit subita vi, corripuitque, &c. quam sic explico. Cum in commiscendo, atque in concubitu seu complexu maris & femine, semen femine vi quadam subita mulxit, id est attraxit, & corripuit semen virile (quod non semper accidit: iccirco addidit forte. nam sæpe semen virile effluit ex locis muliebribus, neque mulgetur, aut rapiunt à matrice:) tum igitur ex materno quidem semine sunt filij matrum similes: ex paterno autem, patrum. Hæc mihi videtur esse huius loci sententia. ego tamem malim legi, femine mulxit subito vi, &c. ut sit, vi femine seminis. Hæc igitur tum mea fuit sententia, seu potius opinio quædam probabilis, talisque huius loci explicatio. In secunda editione, sic scripsi, vi fere est in veterib. lib. femina comulxit subita vi, corripuitque: eandemque hic quoque retineo: cuius sententia ita aperta est, ut declaratione non egeat. Sed quod Lucretius hic maternum semen appellat, Aristot. lib. 1. de ortu animalium, negat, feminas in re Venerea semen vllum mittere, cuius sententiam improbant, ac refellunt medici. Iam quod ad similitudinem ac dissimilitudinem filiorum attinet, medici item aiunt, si semen paternum sit potentius ac dominatius & semine materno, & sanguine menstruo, tum filios & animo & corpore patri esse similes: si ab viroque superetur, tum eos & ingenio, & figura corporis ad matrum similitudinem propius accedere.

UT PATRIBVS PATRIO.) sic omnes quidem habent libri tum manuscripti, tum excusi: sed videtur legendum, ut patrum patrio, nam consuetudo Latine sermonis postulat, ut verba sic construantur: tum similes matrum filij sunt, semine materno scilicet dominante, vel materia locum obtinente, ut sunt similes patrum, patrio semine. nam particula copulantes, & disiungentes copulant, & disiungunt similem casum. ESSE VIDES IUXTIM) sic legi debet, & ita habent quinque libri manuscr. iuxtim autem, pro iuxta, id est similiter, æqualiter, pariter. Salust. bello Iugurth. hiemem, atque astatem iuxta patri. Plautus Aulul. dixi tibi mater. iuxta mecum rem tenes. Idem Trin. iuxtaque eam curo cum mea.

MISCENTEIS VOLTA PARENTVM) sic habet libri manuscr. atque hanc scripturam agnoscit Nonius in voce, vultus, ubi hunc versum profert cum superiore, ut probet, visitatum esse veteribus, vultus, us. & vultum, i. miscenteis vultu, autem, seu vultus parentum, id est similitudinem virinque parentis promiscue, & æqualiter referentis. ET MATERNO SANGVINE) ex hoc loco posset videri, Lucretio nihil interesse inter sanguinem menstruum, & semen maternum (quod nullum esse negat Aristot.) cum tamen hæc plurimum inter se differant, sed dicamus, maternum sanguinem hic intelligendum semen. nihil enim aliud est semen hominis, quam sanguis optimus, & concoctus, & ad gignendum aptus. cuius nominant Græci, sanguinem menstruum autem, κατὰ μήτραν idem appellant.

CONFLIXIT) ἐρεπληκτικῶς accipiendum, quasi commisit, collisit. ET NEQVE VTRVM) sic habet libri scripti: vulgati autem, Et neutrum, sed nihil refert.

PROPTEREA QVIA MVLTÀ MODIS) sic legendum, non, multimodis. QVÆ PATRIBVS PATRES TRADVNT) quæ patres tradunt filiis suis, qui susceptis liberis patres sunt. INDE VENVS VAR. PROD. SORTE FIG.) secutus sum cod. Bertin. cum quo congruunt Parisiens. & Veneti antiq. & Lugdunenses alteri. Nam Vaticanus habet, Inde Venus variè producit sæpe figuras, cum quo congruunt Florentini. alij partim, Inde Venus variè producit sorte figuras, partim, Inde Venus variè producit sorte figuras. fortasse legendum: varias producit sæpe figuras. neque tamen eam scripturam, quam secutus sum, reiiciendam censeo. QVANDOQV IDEM NIHILO MINVS) hoc referendum est ad illud, quod proxime dixerat, Venerem sæpe referre non solum vultus, verum etiam voces, & comas maiorum. quod quia mirum alicui videri poterat, subiiciens rationem, quandoquidem (inquit) hæc, nempe comæ, & voces, nihilo minus constant de semine certo, quàm oris forma, & totius corporis habitus, & figura. quin sit autem legendum, nihilominus, etiam reclamantibus libris omnibus, neminem puto dubitaturum. Nam si nihilo magis legeretur, diceret Lucretius, res aliquas incerto semine nasci: quod pugnat vel cum Epicuri decretis, si semen pro primis corporibus accipiamus: vel cum ipsius Lucretij verbis, si semen patrum, & maternum intelligamus. Nihilo magis enim, vim habet negandi: ut nihilominus, affirmandi.

SÆCLVM) genus. SEMPER ENIM PARTVS D. D.) duplici de semine, nempe patrio, & materno. partum usurpauit, pro eo, quod paritur, ut lib. 2. PLUS PARTE ÆQVA) plus æquali parte: id est habet plus eius, cui magis similis est, quàm eius, cui minus similis est.

QVOD CERNERE POSSIS) alij libri habent: Quæ cernere possis: quam lectionem non probo. SIVE VIRVM SYBOLES, &c.) sic legendum, & ita habent libri manuscr. & ita scriptum reperi in vocabulario manuscr. Claudij Puteani, hac interpretatione subiecta. suboles, βῆρ, οὐν, ἄρξ, οὐν. denique hanc scripturam agnoscit Festus in voce, suboles, his verbis. Suboles ab olefendo: id est crescendo, ut adolescentes quoque & adulti, & indoles dicitur. Lucret. lib. 4. sine virum suboles, &c. Virg. Cara deum suboles magnum Iouis incrementum: Qui autem dicunt, contra rationem, & veterum grammaticorum, librorumque manuscr. auctoritatem, receptam consuetudinem huius vocis scribendæ per, o, in prima syllaba, esse retinendam, & hoc vsui dandum: aut videant, ne, dum in hac voce corruptæ consuetudini indulgent, idem facere cogantur in multis aliis: aut mihi, cur tam inconstanter in aliis vocabulis vitiosam scribendi consuetudinem, quantumvis receptam, damnant, & corrigant, in vno atque altero ferèdâ censeat, causam, nisi eis molestum est, afferat, rationemque, exponat. Etiam huius loci restitutionem dissimulatim secutus est Zoilus, cum ego princeps ita restituerim in Lucretio et Horatio, ubi antea legebatur, suboles.

Nec diuina fatum genitalem numina quoiquam
Absterrent, pater à natis ne dulcibus vumquam
Appelletur, & ut sterili Venere exigat ætium:
Quod plerique putant: & multo sanguine mæsti
Conspargunt aras: adolentque altaria donis,
Ut grauidas reddant vxores femine largo.
Nequicquam diuum numen, forteisque fatigant.

Nam steriles nimum crasso sunt semine partim:
 Et liquido præter iustum, tenuique vicissim.
 Tenuè, locis quia non potis est adfigere adhæsum,
 Liquitur extemplò, & reuocatum cedit ab ortu.
 Crassius hoc porrò, quoniam concretius æquo
 Mittitur: aut non tam prolixo prouolat ictu:
 Aut penetrare locos æquè nequit: aut penetratum,
 Aegrè admiscetur muliebri semine semen,
 Nam multum harmoniæ Veneris differre videntur.
 Atque alias alij complent magis, ex aliisque
 Suscipiunt aliæ pondus magis, inque grauescunt.
 Et multæ steriles Hymenæis antè fuerunt
 Pluribus: & nactæ post sunt tamen, vnde pueros
 Suscipere, & partu possent ditescere dulci.
 Et, quibus antè domi fæcundæ sæpe nequissent
 Vxores parere, inuenta st illis quoque compar
 Natura, vt possent nat̄is munire senectam.
 Vsq̄ue adè magni refert, vt semina possint
 Seminibus commisceri genitaliter apta,
 Crassaque conueniant liquidis, & liquida crassis,
 Quæ quoi iuncta viro sit fæmina per Veneris res.
 Atque adè refert, quo victu vita colatur.
 Namque aliis rebus concresecunt semina membris,
 Atque aliis extenuantur, tabentque vicissim.
 Et quibus ipsa modis tractetur blanda voluptas,
 Id quoque permagni refert. nam more ferarum,
 Quadrupedumque magis ritu, plerumque putantur
 Concipere vxores, quia sic loca sumere possunt
 Pectoribus positis, sublatis femina lumbis.
 Nec molles opu' sunt motus vxoribus hilum.
 Nam mulier prohibet se concipere, atque repugnat,
 Clunibus ipsa viri Venerem si læta retractet:
 Atque exossato ciet omni pectore fluctus.
 Eicit enim fulci recta regione, viaque
 Vomere, atque locis auertit feminis ictum.
 Idq; sua causa consuerunt seorta moueri,
 Ne complerentur crebrò, grauidæq; iacerent;
 Et simul ipsa viris Venus vt concinnior esset:
 Coniugibus quod nil nostris opus esse videtur.

Nec diuinitus interdum, Venerisque sagittis,
 Deteriore fit vt forma muliercula ametur.
 Nam facit ipsa suis interdum fæmina factis,
 Morigerisque modis, & mundo corpori' cultu,
 Vt facillè insuescat secum vir degere vitam.
 Quod superest, consuetudo concinnat amorem.
 Nam leuiter quamuis, quod crebrò tunditur ictu,
 Vincitur in longo spatio tamen, atque labascit.
 Nonne vides, etiam guttas in saxa cadenteis
 Humoribus, longo in spatio pertundere saxa?

NEC DIVINA SATVM) Constat sibi Lucretius. Nam hominis erat de natura rerum se dicturum, seu scripturum profitentis, maxime eius, qui Epicurum sequeretur, omnium rerum causas afferre atque explicare, nihilque ad Deos referre.

ADOLENTQVE ALT. DON.) adolent, id est augent, honorant, & ita Nonius. Virgil. Æneid. lib. 7. Præterea castus adolet dum altaria tedis. aliàs adolere est vrere nat̄ διφρηματόν. Virg. pharmac. Verbenasque adole pinguis, & mascula tura. FATIGANT) fatigant Deos precibus & hostiis scilicet. sic Horat. od. 3. lib. 1. prece qua fatigent Virgines sanctæ minus audientem Carmina Vestam? fatigant sorteis, consulentes oracula. Virg. lib. 4. Æne. Italiam Lyciæ iussere capeffere sortes.

NAM STERILES NIMIUM) duas causas affert sterilitatis, vnam quòd semen nimis crassum sit: alteram quòd nimis tenue.

PRÆTER IVSTVM) supra modum: supra quàm satis sit.

VICISSIM) partim. TENVE) vel proceleumaticus est, vel tenue dissyllabum est.

LOCIS) vasis muliebribus.

ADFIGERE ADHÆSUM) adherere. profert & hunc versum Nonius Marcell. in voce, adhesus, & item alterum, qui est lib. 3. Nam neque pulueris interdum sentimus adhesum. Sed videtur duriusculè dictum. adfigere adhesum, pro adherere. quid si legamus, adfigi adhesum?

AB ORTV) sic legendum separatim, non abortu coniunctè, & ita habent libri manuscripti. AVT PENETRATVM) in prima editione scripseram, penetratis, reiecta scriptura vulg. penetratū, admonitus à eod. Vatic. in quo scriptum erat, penetrati. deinde hæc adieceram in scholiis. Et verò, vt penetratis legatur, ratio & veritas postulant. penetratis subintell. locis. nisi quis dicat, penetratū significationem habere διερρηκτόν, & positum pro eo, quod est, cum penetrauit: cuius modi participia sunt iuratus, pransus, cenatus, &c. & ita sup. Quæ penetrata queunt sem sum progignere acerbum Itaque in secunda editione, mutata sententia, penetratum, (quod tamen in prima non planè damnaram, vt intelligere licet ex vs, quæ supra commemorata sunt,) reposui. Idem etiam hic sequor: vt intelligamus, esse διερρηκτόν.

NAM MULTVM HARMONIE VEN.) Docet, alios viros alius feminis ad procreationem liberorum euenire. Itaque multum interesse qui vir cum qua muliere matrimonio copuletur, & nuptias contrahat. harmonie: id est, conuenientie. HYMENÆIS ANTE FVER. PLVR.) multæ pluribus hymenæis, id est, pluribus nuptiis, antè steriles fuerunt, neque ex viris pluribus liberos suscipere potuerunt, &c.

ET NACTÆ POST SVNT TAMEN.) id est, & tamen postea aliis nuptias nactæ, & alij viro iunctæ sunt, vnde liberos suscipere, & fecunda esse possent. hunc locum (absit verbo invidia) sanè *δυσωρε* restitui, modicè à veteribus codicibus adiutus, cum antea in hoc loco semper hæsissem partim propterea quod participium, nactæ, insolenter mihi per se positum videbatur, partim propter ineptam repetitionem verbi possunt. Cum igitur reperissem scriptum in aliis codicibus veteribus, & nactæ possunt, & c. in aliis, & nata possunt tamen vnde puellios suscipere, & partu possent dutescere dulci, sic restitui, quemadmodum excudedum curavi, & nactæ post sunt tamen, vnde, & c. quæ lectio perspicuè vera & recta est. nã vulgari habet, possunt tamẽ inde, & c. P V E L L O S) in hac ipsa voce, puellios, profert hunc versum Nonius: & præterea Ennianum illum. Ipse suos Divis mos sacrificare puellios: & Lucillij: Cumque hic tam formosus tibi, ac te dignus puellus: & illud Varronis, Testamento: Sic ille puellus Veneris repente vado cecidit cruentus olim.

ET QVIBVS ANTE DOMI FÆC.) legendum mihi videbatur olim, infecunda, & ita primò edideram, cum in omnibus libris legatur, fecunda. mihi enim hoc sentire videbatur Lucret. Et ij, qui habuissent domi vxores sibi infecundas & sterileis, inuenerunt tandem comparem, & fecundam, ex qua liberos susciperent. Sic supra, sterileis appellauit mulieres, non quod tales essent naturæ, cum ex alio viro postea liberos susceperint, sed quod ab illo viro grauidæ non fierent. Sed Turnebus putat scriptura recepta seruata incolumi, hunc locum ita explicari posse, vt eadem sit sententia, atque si infecunda legeretur, hoc modo, & iis, quibus antea fuissent vxores fecundæ quidem illæ, sed quæ ex his viris concipere non potuissent, inuenta est vxor aliqua compar, & temperatione respondens, ex qua liberos suscipere possent. Omnino mihi nunc videtur fecundæ rectè huic loco quadrare posse, nihilque esse immutandum. videtur enim mihi Lucretius hoc ostendere velle, quod supra posuit, Veneris harmonias differre, & alios viros aliis feminis esse aptiores, & contra alias feminas aliis viris. Multæ femina, inquit, certis viris nuptiæ, sterile fuerunt, neque concipere potuerunt. post alium virum nactæ sunt, ex quo liberos susceperunt. Rursus plures viri reperti sunt, qui cum certis mulieribus, quantumuis fecundis matrimonio copulati, ex iis liberos procreare non potuerunt: ijdem aliam vxorem nacti, ex ea liberos susceperunt.

INVENTA EST ILLIS QVQVE COMPAR NATVRA.) illis viris inuenta est vxor compar natura, nã quos, natura, accipio vt sit septimi casus, potest tamen etiam esse recti casus, & coherere cum voce compar, vt alij malunt, vt per naturam comparatem, vxorem comparis naturæ intelligamus.

NATIS MVNIRE SENECTAM.) nam hanc gratiam debent parentibus liberi, vt non solum eos alant, verum etiam tutos ab iniuria præstent, quantum in eis situm sit. Hesiodus de liberis, *ἑστὴν ἑτα δδῖν*. Sic Catullus epithalam. Iulie & Manij. Nulla quit sine te domus Liberos dare, nec parens Stirpe nititur.

VSQVE ADEO MAGNI REFERT, & c.) vel legendum necessarid, vsq; adeo magni hoc refert, videlicet, quæ mulier-cū quo viro iungatur, & misceatur, ad id, vt semina seminibus commisceri possint genitaliter apta. i. accõmodata ad gignendum, & c. vel dicendum, post versum, Crasq; cõueniant, & c. versum talem, & qui talem sententiam contineat, desiderari, Quæ cum quo cupide iungatur per Veneris res: id est vsque adeo magni refert, quæ femina cum quo viro corpus suum commisceat. quo versu addito, integer & planus erit hic locus: alioqui lacer, multi-

lus, & obscurus. Cum hæc superiora scripsissem, missum est ad me ab Io. Colombino, viro docto, populari meo, exemplum Lucretianum olim Lutetia typis excusum, ad cuius oram è regione huius loci adscriptus erat hic versus cum hac inscriptione, & quasi commendatione: versus restitutus ex V. C. Quæ cui iuncta viro sit femina per Veneris res. qui quidem versus ita mihi videtur Lucretio dignus, vt non dubitem, quin sit Lucretianus. Cum hæc edidissem, Zoilus, quia non poterat negare, coniecturam meam esse veram, noluit versus illum ita scribere, vsque adeo magni hoc refert, & c. quomodo legendum censueram, si versus, Quæ quoi iuncta viro, & c. non addatur, post hunc, Crasq; & c. sed ita, vsque adeo magni id refert, & c. sic soleni fures formas rerum furtiuarum immutant, ne agnoscantur. quamquam hic non potuit formam immutare. tantum pro, hoc, quod erat meum, id, substituit: quod reddit versus *καὶ ὁ φωνὸν*, ob concursum duarum vocalium iteratarum i, i, in, magni id. Vide quid os suum faciat, & pluma aliena.

ATQVE ADEO REFERT, & c.) refert verò etiam quo victu vir & femina vtantur. ALIIS REBUS) alio cibo, aliòque victu.

CONCR. SEM. MEMB.) semina cum membris, vel in membris crescant.

ATQVE ALIIS EXTENVANTVR.) nihil muto, tamen si duo codices scripti, Faèrni, & Tettij, habeant, atque alius tenuantur item: impressi autè Florent. extenuantur itemque alius: quas lectiones suspicor esse ab iis. excogitatas, qui putarent, hunc versus esse vitiosum propter verbum, extenuantur: quod constat quinque syllabis, prima longa, deinde duabus breuib; deinde quarta longa, & postrema breui. sed fugit illos, aut hic esse anapaestum pro dactylo, aut spondeo, aut verbum, extenuantur, hic ita pronuntiandum esse, vt sit quattuor syllabarum duntaxat, & u, sit consonans. quorum alterutrum sepe fieri in voce, tenuis, antè docuimus. TABENTQVE) id est, & minuuntur.

MORE FERARVM) hoc Veneris genus describit Naso lib. 3. de arte amandi. Quæ facie præsignis erit, resupina iaceto: spectetur tergo, cui sua terga placent.

QVIA SIC LOCA) loca muliebria, ἢ *μῦτρα*. Varro lib. 4. de lingua Lat. Loci muliebres, vbi nascendi initia consistunt. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. Cum autem in locis semen insedit, rapit omnem fere cibum ad sese, eoque sæptum fingit animal. Inde Lucret. infr. atque locis auertit seminis ictum. ordo autem est: quia sic positis pectoribus: id est, muliere prona & auersa iacete, & lumbis sublati, loca possunt sumere semina virilia. NEC MOLLES OPV SVNT) sic legendum, & ita habent libri veteres. sic loquitur in extremo. Coniugibus quod nil nostris opus esse videtur, & sup. item sepe. mendosi igitur sunt libri vulg. qui habent, Nec molles prosunt. CLVNIBVS IPSA VIRI, & c.) si clunium motu ipsa lata Venerem, id est, voluptatem viri retractet: id est, iterum atque iterum tractet, & viro cluneis agitantis pariter respondeat. sic supra, & Venerem salientum lata retractat. RETRACTET) libri veteres, retractat.

ATQVE EXOSSATO CIET O. P.) id est, omni pectore, seu corpore exossato, id est, ita inflexo, & incuruato, vt exosse videatur, fluctus cõmouet. A pub. lib. 1. de asino aur. Inque flexibus tortuosus eneruam, & exossem saltationem explicat cum omnium, qui aderant, admiratione. sic Io. Auratus homo acerrimi ingenij, doctrinæ que singularis, versus illum Hesiodi in lib. *ἔργα καὶ ἡμέρ. Ημερ ἄμει-ελα, δὲ ἄσσοτος ὁ τὸ δα τῆς δ; qui vulgò de polypo pedem suum rodente intelligitur, interpretatur de homine ignauro, & inerti: qui nullo in hiemè æstate, præterita præ-*

sedio parato, nullaque re ad vitam tolerandam prouisa, corpore contracto domi re-
sident, frigore rigens, fameque tabescens. In nonnullis libris legitur, exossatim: quod
se cui probabitur magis, eadem tamen erit sententia, eademque interpretatio qua-
drabit. Præterea ne illud quidem lectorem celabo, cuidam docto viro, legendum
videri, ciet omneis pectore fluctus.

EICIT ENIM SVLCI RECT. REG. VIA'QVE VOM. & C.)
hunc locum, approbâte, atque adeo adiuvante M. Antonio Mureto, felicissime (mea
quidem sententia) restitui. est autem totus hic sermo ἄμυγροσός, per quem significat
Lucretius, mulierem clunione agitatione conceptionem seminis virilis prohibere,
quia vomerem, id est, membrum virile, tali corporis motu eiicit è recta via, ac regio-
ne sulci sui genitalis, id est, partu suæ pudendæ, & à locis, id est, à sedibus illis mu-
liebribus auerit seminis virilis ictum. significat id, quod vno verbo Græci dicunt,
semen ἐν ἀδύκοις δάμναι. id est, non recta via in loca iaci. sic fere Virgil. locutus est
Georg. 3. ubi de equo scribit. Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus sit genitali
aruo, & sulcos obliuet inerteis. Sic autem Arnobius partem illam feminæ inhone-
stam, & aruum genitale, scrobem appellat lib. 4. Etiamne Pertunda, quæ in cubi-
culus præsto est virginalem scrobem effodientibus maritiis? Sic Sophocles in Oedipo
tyr. Oedipum ipsum de se loquentē facit. τὴν πρὸς αὐτὸν ἴσχυον, ὅθεν ἔσθ' αὐτὸς ἐκείνου,
id est, matrem suam arauit, ex qua ipse satus est. sic Plautus Afinar. de quodam ma-
riuo, qui scortabatur. Fundum alienū arat, incultū familiare deserit. Eodē pertinet
facitissimi poetæ Martialis epigramma: quod eò libentius huc adscribam, quod non
reperitur in libris vulgatis: ego autem in membranæ calamo exaratis, cum in Italia
essem, repertum in meo codice typis impresso, suo loco, id est, libro septimo, reposui,
ac restitui. quamquam non dissimulabo, ab alio quodam, eoque docto viro, ex alio
item exemplari manuscripto protractum, ac prolatum esse. Sic igitur Martialis. Mi-
lo domi non est. peregrè at Milone profecto, Arua vacant. vxor non minus inde pa-
rit. Cur sit ager sterilis: cur vxor fertilis, edam. Quo fodiat, ager non habet: vxor
habet. Iam, eicit, disyllabum est, vt antè diximus. Præterea non est, quod quemquam
moueat tertia syllaba vocis, vomerem, in qua m. non eliditur. hoc enim non inusi-
tatum fuisse veteribus, etiam supra docuimus. Hanc huius loci restitutionē Adria-
no Turnebo viro doctissimo, & humanissimo cum ostendissem, probauit ille qui-
dem, sed cum videret, in omnibus libris manuscriptis legi, vomeris, videndum esse
dixit, possitne vetus scriptura, nulla immutatione facta, retineri. Itaque re aliqua-
tisper considerata, dixit mihi, fortasse seruata voce, vomeris, hunc locum ita legi
& explicari posse. Eicit enim, subintell. venerem, vel seminis ictum, recta sulci
regione, & recta via vomeris. sic quidem vir ille doctissimus: sed, recta via vome-
ris, quid sibi velit, non est facile expedire.

IDQVE SVA CAUSA) quidam, idque, dictum putant pro, ideoque, seu
ob idque. duo libri manuscripti hoc totum, idque, habent demersum in litura, vt
fortasse legendum sit, itaque, pro, itaque. codex Vaticanus habet, ipsaque. Quid si
legamus, Sicque? quid si, Atque? NE COMPLEVENTVR, & C.) di-
sciplina enim est scortis, curare ne grauidæ fiant. partus enim de mulieris forma
multum detrahit. adde quod non facile completur femina, nisi se vni dederit,
quod est alienum à re meretricia. Ratio autem quamobrem mulier, quæ cum pluri-
bus rem habet, non facile semen concipiat, hæc est: multorum virorum concubitus,
& multi seminis complurium virorum iactus, loca muliebria plus nimio lubrica
reddit.

reddit. ex eo fit, vt semen virile non facile continere possint.

VENERISQVE SAGITTIS) id est, Cupidinis sagittis, qui filius Vene-
ris est. alterum pro altero posuit, vt Virgil. Talis Amyclæi domitus Pollucis habentis
Cyllarus. cum Cyllarus equus fuerit Castoris, Castorque equus fuerit, Pollux autem
pugil. MODIS) moribus, & morigeris autem, id est, obsequentibus, &
commodis. vel dic modis morigeris, id est, morem gerendo viro.

ET MVNDO CORPORI CVLTV) cum in aliquot libris manuscri-
ptis reperissem scriptum, culto, sæpèque antea hic locus mihi suspectus fuisset, pro-
pterea quod hoc totum, & mundo corpore culta, vt habent libri vulgati, non sa-
tis aptè coherbat cum iis, quæ antecedunt: coniectura ductus sic reposui, & mun-
do corpori cultu: quæ scriptura sine controuersia, recta & germana Lucretiana
est: altera autem, inepta, inconciua, & propemodum non Latina. Iam quod ad
huius loci sententiam attinet, & τῶν ἐρωτικῶν, id est, in rebus amatoriis, alienant a-
manteis immundæ, vt scribit M. Tull. epistolarum ad Attic. lib. 9. epist. 9.

CONCINNAT) concinnare (inquit Nonius) à cinno, potiosis genere ex mul-
tis liquoribus confecto. M. Tull. orat. perf. Est autem quidam interiectus inter hos
medius, & quasi temperatus, nec acumine posteriorum, nec fulmine vtens superio-
rum, vt cinnus amborum, neutro excellens, vtriusque particeps, vel vtriusque, se
verum quarimus, expers. quo loco in libris vulgatis legitur, vicinus amborum.
Concinnare igitur est conficere, componere, & quasi cinnum efficere.

NONNE VIDES ETIAM GVTTAS, & C.) sic supr. lib. I. Stillicidi
casus lapidem cauat. & Cherilus. Πέτραν καὶ λίθον ἐξ ἵκ' ὕδατος ὀδελεῖται. id est,
Lymphæ gutta cauat lapidem sæpè cadendo. & Propertius, nisi fallor. (nō enim
satis memini: & nunc aliud properans, querere non potui.) Quid magis est durum
saxo? quid mollius vnda? Dura tamen molli saxa cauantur aqua. Et Tibull. Eleg. 4.
lib. I. Longa dies molli saxa peredit aqua. Et Plutarch. lib. αὐτῶν ἀγωνῆς, τα-
ρῆες δ' ὕδατων πέτρας καὶ λίθους. σκληρὸς δὲ καὶ χαλκὸς ταῖς ἐπιφοαῖς ἢ ἅρῶν ὀυτε-
βεται, & c. id est, guttæ enim aquarum saxa cauant: ferrum & æs contactu mu-
num deteruntur.

HX T. Lucretij Cari libri sex, Adriane Turnebe, quattuor iam sunt consumti, magnisq; & claris viris donati. restant duo, quinius & sextus, iam pridem tibi, & Io. Aurato, collegis meis, viris doctissimis, nostraeque Galliae ornamentis, & prater collegij ipsius necessitudinem, mihi amicissimis, desponsi, ac destinati. Ac de Io. Aurato quidem homine ingenio, & doctrina tui simillimo, & pene gemino, dicentur ea fortasse, quae illo digna sunt, si modo consequi poterō, cum ad librum sextum, qui ei debetur, ventum fuerit. nunc autem cum ad te de te scribere instituo, & doctrinam tuam singularem considero, plane obstupesco. Nam si quando eos, qui vel nostra, vel patrum nostrorum aetate, ingenij, & doctrinae gloria claruerunt, memoria repeto: video singulos in singulis disciplinis, atque artibus vel praestare, vel praestitisse: hunc in mathematicis, illum in physicis: alium in philosophia Peripatetica, alium in Platonica: illum in iure civili, hunc in medicina: hunc in poetica, illum in arte dicendi: hunc in lingua Latina, illum in Graeca. Te vero quibus doctrinis eruditum, quibus disciplinis institutum, quibus litteris expoliturum dicam? Nam si te in arithmetico, geometrico, astrologico, musicis valde exercitatum esse praedicabo: verissimum quidem tuae laudis testimonium tibi dabo: sed reliquarum artium, ac disciplinarum, quibus non minus excoltus, atq; ornatus es, laudes tibi adimere videbor. Si te praestantissimum nostrae aetatis philosophum esse contendam: nemo quidem erit mortalius, qui me refellere queat: sed, dum tibi unum ex multis, quae proprie & verè tuae sunt, reddo: cetera, quae aequè sunt tua, tibi detrabere existimabor. Si te Romanae antiquitatis esse scientissimum: si ad litterarum Latinarum recessus intimos, abditosque ac penetrales focos intrasse confirmabo: nemo mihi verum dicenti non assentietur: sed aliquis fortasse sententiae meae ignarus, dum hoc ita tibi seorsum ab aliis, quae non minus sunt tua, tribuo: existimabit te à me per summam iniuriam aliis tuis infinitis laudibus, atque ornamentis spoliari. Si te linguam Graecam ita callere, ac tenere testificabor, ut si & iis temporibus, & in iis locis, in quibus haec lingua maxime florebat, natus esses: nemo me, ut mentientem, redarguere poterit: sed mihi verendum est, ne dum tibi huius unius laudis verus testis, & buccinator sum, ceteras, quae sunt in te multo plures, & fortasse maiores, existimer de industria reticere. Atqui cum de geometricis, & geographicis sermonem habes: totum orbem terrarum videris decempedis quibusdam dimensus esse, radioque propemodum descripsisse: cum de astris loqueris: caelum còminus spectasse, & stellas ipsas dinumerasse: cum Aristotelem interpretaris: Alexandros, Themistios, Simplicios, atque adèd Aristotele ipsum ab inferis excitare: cum Platonem, Theophrastum, Plutarchum, qui videntur interdum à nobis intelligi nolle, suscipis explicandos: facis ut, quae de industria obscurius esse locuti videbantur, planissime, atque apertissime dixisse videantur: cum Homerum, Sophoclem, Euripidem, Pindarum, Aristophanem, & ceteros poetas interpretaris: totam aetatem in poetis legendis consumpsisse existimari: cum Herodotum, Thucydidem, Polybium, & alios historicos tractas: facis, ut nullos praeterea scriptores per omnem vitam peruolutasse videaris: cum Demosthenem, Aeschinem, Lyfiam, ceteros Graecos rhetores in manus sumis: Atheniensis hominis iisdem temporibus nati, & in eadem Repub. versati speciem praebes: cum M. Tullij, siue

orationes, siue libros philosophicos, siue epistolarum volumina in manibus habes: eos, qui te audiunt, in eam opinionem adducus, ut M. Tullij animam in corpus tuum immigrasse putent: ita omneis illius admirabilis, & pene dicam, diuini scriptoris locos & implicatos explicas, & obscuros illustras, & corruptos, vel scripturae veteris vestigia secutus, vel coniectura ductus, restituis, atque emendas. Idem de poetis Latinis liquidò còfirmare possum. Quid dicam de tua incredibili memoria: quae tanta est, ut nihil unquam legeris, quod non tibi in animo penitus infederit. quid de studio ac diligentia? quae tanta sunt, ut, si ingenio esses tardissimo, qui contra acumine, & sollertia vincis omneis, tantos te in omni disciplinarum genere progressus fecisse, seu potius omneis scientiae, doctrinaeque numeros expleuisse minus debeat esse mirandum. Sed finem faciam, ne quis, cui sis ignotus: (quanquam quis eorum, qui litteras vel summis digitis attigerunt, te ignorat?) verumtamen destinationem, ne cui videar initio tuas laudes hac epistola praedicare voluisse, (cum longè alia mens, longè aliud consilium meum fuerit) neque id praestare, aut consequi potuisse. quis enim possit? Nam, ne ego hac fingere assentandi causa videar, non vereor, cum & ij, qui tua scripta legerunt, & ij, qui te aliquando audiuerunt, de te sciant, & sentiant, iis, quae quisquam eorum, qui hodie viuunt, dicendo consequi possit, nedum ego, multo & maiora, & ampliora. Hunc igitur librum pulcherrimum (ut scis) disputationum plenum, tibi iam promissum, ac desponsum, vel ultro dono, vel optima fide persoluo. Vale. Lutetiae Parisiorum, anno Cl. Id. LXIII. pridie Kalend. Nouembr.

T. LVCRETII CARI DE
RERVM NATVRA,
LIBER V.

Quis potis est dignum pollenti pectore carmen
Còdere, pro rerum maiestate, hisq; repertis?
Quisve valet verbis tantum, qui fundere laudes
Pro meritis eius possit, qui talia nobis
Pectore parta suo, quaesitaque praemia liquit?
Nemo (ut opinor) erit mortali corpore cretus.
Nam si, ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum sit: deus ille fuit, deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitae rationem inuenit eam, quae
Nunc appellatur sapientia: qui que per artem
Fluctibus è tantis vitam, tantisque tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locauit.
Confer enim diuina aliorum antiqua reperta.
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Viticeni laticem mortalibus instituisse:
Cum tamen his posset sine rebus vita manere:

Vt fama sit, aliquas etiam nunc viuere genteis.
 At benè non poterat sine puro pectore viui.
 Quo magis hic meritò nobis deus esse videtur:
 Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis
 Dulcia permulcent animos solatia vitæ.
 Herculis antistare autem si facta putabis:
 Longius à vera multo ratione ferère.
 Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
 Ille leonis obesset, & horrens Arcadius sus?
 Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque pestis
 Hydra venenatis posset vallata colubris?
 Quidve tripectora tergemini vis Geryonai?
 Et Diomedis equi spirantes naribus ignem,
 Thracen, Bistoniasque plagas, atque Ismara propter,
 Tantopere officerent nobis? vncisque timendæ
 Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes:
 Aureaque Hesperidum seruans fulgentia mala
 Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
 Arboris amplexus stirpem, quid denique obesset,
 Propter Atlantæum litus, pelagæque seuera,
 Quò neque noster adit quisquam, neque Barbarus audet?
 Cetera de genere hoc quæ sunt portenta peremta,
 Si non victa forent, quid tandem viua nocerent?
 Nil, vt opinor, ita ad satietatem terra ferarum
 Nunc etiam scatat, & trepido terrore repleta sit
 Per nemora ac monteis magnos, siluâsque profundas:
 Quæ loca vitandi plerumque est nostra potestas.
 At nisi purgatum sit pectus, quæ præcælia nobis,
 Atque pericula tunc ingratis insinuandum?
 Quantæ conscindunt hominem cuppedinis acres
 Sollicitum curæ? quantiç; perinde timores?
 Quidve superbia, spurcicies, petulantia, quantas
 Efficiunt cladeis? quid luxus, desidiésque?

POLLENTI) codex Bert. habet, palanti: alius, patanti. vnde quid si quis faciat, præstanti? PRO RERVM MAIESTATE, HISQVE REPERTIS?) cum in libris vulgatis omnibus impressum esset, maiestatisq; repertis, in manu scriptis autem partim ita scriptum reperissem, maiestate, hisque repertis, partim ita: maiestate, atque repertis: ego illo potius modo excudendum curavi, non repugnatumus, si quis altero modo: maiestate, atque repertis, reponat.

QUI FVNDERE LAVDÉS) libri aliquot manuscripti habent, quis fingere.

aut, quis findere: nonnulli, quis figere: vulgati, partim, quis fundere, partim, qui fundere. quæ scripturæ omnes deprauatæ videtur, nisi forte, qui fundere, retinendū est. Nam primum illud. Quis ve valet verbis tantum, per se positum, nouum & inusitatum est. debet enim subsequi aliquid tale, vt eius laudes describere possit, aut quippiam aliud simile: deinde hoc totum, quis fingere laudes, & c. non sincerum sonat: significat enim, veras laudes non futuras. At nonne ridiculum est profiteri se aliquæ falsis laudibus ornare velle? Hæc cum mecum ipse considerarem, existimabam sic aptissimè, & commodissimè posse legi, Quis ve valet verbis tantum, vt depingere laudes, & c. Vel, vt describere laudes, & c. sed cum hæc coniecturæ nimium longè distarent à scripturâ & vulgatâ, & antiquâ, neutram earum sum ausus recipere, maluique vnam ex vulgatis tueri, ac retinere, qui fundere laudes, & c. vt fundere laudes, intelligamus esse trãslatè dictum, quo modo illud lib. I. suaueis ex ore loquelas funde: & infra non longè, fundere facia: à Cicerone, & Terentio, & aliis, fundere verba, versus, orationem, voces, & c. Licet etiam per me sic legere, Quis ve valet tantum verbis, vt fundere laudes, & c.

MORT. CORP. CRETVS) cretus, id est, creatus. hunc locum grauitè, atque acriter exagitat Lactant. lib. 3. de falsa sapientia.

NAM SI, VT IPSA) nam si vt, dactylus est, neque i. vocalis eliditur: quod sæpe aliàs fieri admonuimus. sic inf. eod. lib. terrarum qui in orbi sancta tuetur Eana, & c. DEVS ILLE EVIT) libri manuscr. habent, Deus ipse fuit,

PRINCEPS) primus. sic lib. I. Quòd patrio princeps donarat nomine regem. Nonnulli vel ex hoc loco colligunt, nò significari Epicurum, sed alium antiquiorem, siue Pythagoram, siue Socratem, siue vnum aliquem è septem, siue ipsum Thaletem. Firmianus lib. 3. de falsa sapientia, cap. 14. Vnde apparet, eum (inquit) aut Pythagoram laudare, qui se primus, (vt dixi) philosophum nominauit: aut Milesium Thaletem, qui de rerum natura primus traditur disputasse.

NUNC APPELL. SAPIENTIA.) sic Ennius lib. 7. ex Festo: Nec quisquam sôphiam, sapientia quæ perhibetur, in somnis vidit priu' quam sam discere caput. Sic enim primum versus emendauit. in secundo autem versu, sam, idem valet, quod eam. Sed quod ad huius loci sententiam attinet, eam maxime illustrent ea, quæ loquitur Torquatus apud M. Tull. lib. I. de finib. his verbis. Nam cum ignorantia rerum bonarum, & malarum maxime hominum vita vexetur, ob eumque errorem & voluptatibus maximis sæpe priuentur, & prauissimis animi doloribus torqueantur, sapientia est adhibenda, quæ & terroribus, cupiditatibusque detrahit, & omnium falsarum opinionum temeritate derepta, certissimam se nobis ducem præbeat ad voluptatem. Sapientia enim est vna, quæ mastritiam pellat ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinat: qua præceptrice in tranquillitate viuere potest, omnium cupiditatum ardore restincto.

IN TAM TRANQVILLO, ET T. CL. LVCE LOC.) vide vt paria paribus reddiderit: è fluctibus in tranquillo, è tenebris in luce vitam locauit. Errant autem, qui legendum censent, in tam tranquilla, quasi coherere debeat cum voce, luce. sic enim dicimus, esse in tranquillo, & referri in tranquillum. Lucill. Quòdque te in tranquillum ex seuis transfert tempestatibus. Ex Nonio, in nomine, seuis. M. Tull. de offic. lib. I. Quare in tranquillo tempestatem aduersam optare dementis est: subuenire autem tempestati quauis ratione, sapientis.

NAMQVE CERES) cum multa de Cerere tradita sint à veterib. tū hoc vni.

non videtur hoc loco prætermittendum, quod scriptum reliquit Diod. Siculus lib. 3.
 Οὐκ ἄξιον δὲ ἀπολιπεῖν τῆς θεοῦ τῶν πτωχῶν ἀπολλῶ τῆς εἰς τῶν ἀνθρώπων δι' ἐργασίας.
 ἡμεῖς γὰρ τῆς δι' ἐργασίας τῶ σίτου, πτωχῶν τε καὶ πτωχῶν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων εἰς δαξί, καὶ νόμους
 εἰσηγήσατο, καὶ οὐκ εἰς δαξί, καὶ νόμους εἰσηγήσατο. δι' ἃ αὐτῶν φαπὶν αὐτῶν θεσμοφόρον ἐπινο-
 μαδῶναι. τούτων δὲ τῶν δι' ἐργασίας καὶ πτωχῶν εἰς δαξί, καὶ νόμους εἰσηγήσατο, καὶ οὐκ
 εἰς δαξί, καὶ νόμους εἰσηγήσατο. id est, non est autem prætereundum huius Deæ (Cereris) im-
 mensum in homines beneficium. Nam præter quàm quòd frumentum inuenit, etiam
 eius subigendi rationem docuit, et leges dedit, quibus iustitiam colere didicerunt.
 Atque ob hanc causam dicunt eam legiferam esse nominatam. His autem beneficiis
 nullum maius reperiri potest. Nam et viuendi, et benè viuendi rationem conti-
 nent, Virgil. Æneid. 4. mactant lectas de more bidentis Legiferæ Cerei, Phæbόq;
 patriq; Lyæo. Idem lib. 1. Georg. Prima Ceres ferro mortales vertere terram Insti-
 tuit, cum iam glandeis Dodona negaret. Et Orpheus. Ἐν μὴτιρ πατῶν, Δημήτιρ πλου-
 τῶδῆτι, id est Tellus omniparens, largitrix diuitiarum alma Ceres. Sic fere Arno-
 bius lib. 1. aduers. Genteis. Si enim vos Liberum, quòd vsus reperit vini, si quòd pa-
 nis, Cererem: si Æsculapium, quòd herbarum: si Mineruam, quòd olea: si Triptole-
 mum, quòd aratri: si denique Herculem, quòd feras, quòd fures, quòd multiplicium
 capitum superauit, compefcuit que natrices, diuorum retulistis in cætum: honoribus
 quantis afficiendus est nobis, qui ab erroribus nos magnis, insinuatâ veritate, re-
 duxit? qui velut cæcos, passim, ac sine vllò rectore gradiētis ab deruptis, ab deniis,
 locis, planioribus reddidit? LIBERQVE LIQV. VIT. L.) liquoris vi-
 tigeni laticem: id est vinum. Virgil. lib. 1. Georg. Liber et alma Ceres vestro si mu-
 nere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit arista: Poculâque inuentis Acheloi
 miscuit vis. de Baccho cum multa Diodorus Siculus, lib. 1. tum ibidem eundem
 Osirin atque Bacchum fuisse narrat: multa similiter et lib. 2. 3. 4.

VT FAMA EST, ALIQVAS) lege Diodorum Siculum lib. 3 de iis popu-
 lis, qui oram sinus Arabici, et Troglodyticam regionē, et Æthiopiam Australem,
 ac meridionalem incolunt: quorum alij piscibus, alij testudinibus, alij radicibus, alij
 frondibus, et seminibus, et fructibus arborum, et gramine, alij locustis vescun-
 tur, neque vsus, aut naturam frugum nouerunt.

AT BENE NON POT. SINE P.) quia, Sincerum est nisi vas, quodcum-
 que infundis acefcit, vt ait Horatius noster. et idem, valeat (inquit) possessor opor-
 tet, si comportatis rebus bene cogitat vti. DIDITA) dispersa.

SOLATIA VITÆ) sic lib. VI. princip. Et primæ dederūt solatia dalcia vitæ.

ANTISTARE) antecire, antecellere. vsus est eodem verbo et Catullus. Ad Ve-
 rannium. Veranni, omnibus è meis amicis Antistans mihi millibus trecentis. sic enim
 legunt nonnulli, cum vulgò legatur, Antistes mihi millib. tr.

FERERE) sic habent duo libri manuscripti, et ita vulgati. alij, fereris. nihil
 refert. QUID NEMEÆVS) persequitur aliquot Herculis labores: quorum
 primus fuit Leo Nemeæus, magnitudine inusitata, neque ferro, neque are, neque sa-
 xo vulnerabilis, sed sola vi manuum violabilis. Leonis autem hiatus ἀπὸ φερετῶν,
 id est, leo. Sic apud Plautū in Persa, statim ab initio, Toxilus ille ait, eum, qui amans
 egeus princeps ingressus est in amoris vias, superasse ærumnis suis ærumnas Her-
 culis. deinde aliquot Herculis labores enumerans, Nam cum leone, et cum exce-
 tri, cum ceruo, cum apro Ætolico, cum auibus Stympthalicis, cum Antæo deluctari
 mauelim, Quàm cum amore, et c.

ET HORRENS ARCADIVS SVS) aper Erimanthius: qui tertius labor
 fuit. non enim ordinem seruat Lucretius. Sic autem Virgilius, suem horridum dixit.
 lib. 4. Georg. Fiet enim subito sus horridus.

CRETÆ TAVRVVS) quem Pasiphaë adamauit, ex quo natus est Minotau-
 rus. quam de Pasiphaë fabulam tractat Virgilius in Sileno. ibi, Pasiphaën niuei sola-
 tur amore iuueni. Ah virgo infelix, quæ te dementia cepit? et c. hic autem labor
 fuit septimus. LERN. Q. P. HYDRA) cuius erant ceruices centum, toti-
 atinque serpentium capita: quorum vno abscisso, duo renascebantur.

VALLATA) cincta tanquam vallo. QVIDVE TRIP. TERG.) Ge-
 ryo, seu Geryones, Chrysaoris Iberiæ regis, filius, tergeminus, et ter amplus, et tri-
 ceps, et tricorpor ideò à poetis dictus, quia tres fratres erant, viribus corporis præ-
 stantes. Virgil. lib. 8. Tergemini nece Geryonis, spoliisque superbus. Horat. od. 14. lib.
 1. qui ter amplum Geryonen, Tiryónque tristi Compefcit vnda. de hoc lege Pausan.
 Attic. et Eliac. et Diod. Sicul. lib. 4. fuit autem hic decimus labor.

ET DIOMEDIS EQVI) hic fuit octauus. Diomedis siue equi, siue equæ
 χαλκῆς φάττας ἔχον δὲ τῶ ἀρεῶν, et c. (inquit Diodor. Sic.) id est, arca præsepia
 habebant propter immanitatem, ac feritatem, catenis ferreis propter roboris præstā-
 tiam vinciebantur: alebantur autem non hordeo, aut auena, aut alio cibo è terra
 natq; sed corporibus humanis membratim disceptus, ac dilaceratis. Virgilius lib. 10.
 Non Diomedis equos, non currum cernis Achillius? Sed Diomedes ille, alius est ab hoc.

THRACEN,) propter Thracem, id est, prope Thraciam. erat enim hic Diome-
 des, Thrax, seu Threx. BISTONIASQVE) Thracias à Bistonia vrbe, vel à
 stagno Bistone. ex quo Bistonides. Horat. od. 19. lib. 2. Bistonidum sine fraude crines.

ARCAD. VOLVC. STYMPH. COL.) hic fuit quintus. Stymphalus, vr-
 bis, et montis nomen in Arcadia, et Stymphalis palus: vnde Stymphalides aues,
 quæ magnitudine gruibus pares erant (vt tradit Pausan. Arcad.) figura ibibus si-
 miles: rostra habebant ita solida et dura, vt arma penetrarent: suberi autem soli ce-
 debant. Stymphalia monstra appellat Catull. carm. ad Manlium. Tempore, quo certa
 Stymphalia monstra sagitta Perculit imperio deterioris heri. eas aues sagittis suis cō-
 fixit Hercules, vt declarant versus Catulli, et tradit Pausan. Arcad. Sed Diodorus
 Siculus scribit libro quarto, eum constructo aneo crepitaculo, et ingenti per id so-
 nitu excitato illas abegisse. AVREAQVE HESPERIDVM.) Duodeci-
 mus hic fuit Herculi labor iniunctus ab Eurystheo, vt ex hortis Hesperidum mā-
 la aurea, seu oneis aureas asportaret. (nam μῆλον apud Græcos vtrumque significat.)
 quorum custos erat draco peruigil. de hoc autem dracone, et de Hesperidibus lege
 Diodorum Sic. lib. 4. Virgil. Æneid. 4. monstrata sacerdos, Hesperidum templi cu-
 stos, epulâsque draconi Quæ dabat, et sacros seruabat in arbore ramos. Ordo au-
 tem est hic, et hæc sententia: Et serpens ille, siue draco, seruans aurea mala Hesper-
 idum, asper, horribili adpectu, immani corpore, arborem amplexus, quid tandē ob-
 esset, iuxta litus Atlantæum, id est, maris Atlantici, ad quod neque quisquam Ro-
 manus adit, neque quisquam barbarus audet adire?

ACERBA TVENS,) acerbo adpectu, acerbè intuens. imitatus est Virgilius
 Georg. 3. Asper, acerba sonans. STIRPEM) truncum. Virgil. Æneid. 12. lentôq;
 in stirpe moratus. ibidem, Cum semel in siluis imo de stirpe recisum Matre caret.

PROPTER ATLANTÆVM LITVS) cum in omnibus libris manuscri-
 ptis, quos quidem viderim, Vaticano, Tett. Faern. Bertin. Memm. scriptū reperissem,

Propter Atianeum litus, in vulgatis autem, Oceani propter litus, deq; hac scriptore dissimilitudine cum Adr. Turnebo communicassem, meamque suspicionem & coniecturam ei aperuissem, quam faciebam ex antiqua scriptura, cum dic erem, in voce, Atianeum inesse aliquid vlceris: & fortasse maris Atlantici litus significari: ille meam suspicionem comprobans, sic legendum esse iudicauit, Propter Atlantaeum litus: atque ita excudendum curauit, leui immutatione facta scripturae veteris, nempe mutato i. in l. & ex e. vocali, facta diphthongo ae. & addito t. quae emendatio minimè violenta est. Quod autem in secunda editione, vulgata lectio retenta est, huius facti culpam typographus sustinere debet.

PELAGE QVE SEVERA) sic habent libri quinque manuscripti, per pelage seuera autem, intellige non nauigabilia, & quae non praebent se nauigantibus placata, aut facilia, sed infesta, & inimica. Sic Plautus in Timumno, Neptunum seueru dicit. Sic enim ille. Namque te omnes seuuūque, seueruūque, atque auidis morib. commemorant: sic Virgil. lib. 3. Georg. non longè à princip. Inuidia infelix Furias, amnemque seuerum Cocyri metuet. Iterum Plautus Cistell. Hæu, voluisti istuc seuerum facere? quo loco, Melanis meretrix Alcesimarchum adolescentem alloquitur, qui se ferrum tenens, interficere voluerat. Licet tamen fortasse legere, sonora, vt habent libri vulgati nonnulli. qua de re iudicent eruditi: ego increta nihil muto. Vide supra lib. 4. seuera silentia noctis Vndique cum constant, & c. pelage autem Graeci est, πλάγιον, vt μέλι μελε. sic lib. 6. At pelage multa, & latè substrata videmus.

NAM AD SATIATEM) nam etiam hodie ab satietatem, ωεός κόπος: id est valde, repleta est terra ferarum. de hac voce alibi.

SCATIT) sic legendum, & ita habent libri aliquot manuscripti, non scatet. sic infra, Largisuum fontem scatere, atque erumpere flumen. sic apud hunc, fulgit, feruit, & c. codex Berinianus tamen, & Memm. habent. Nunc etiam sonet. vnde quidam faciūt, senet. quo verbo vtitur & Catullus, carm. ad Fasellu. nunc recodita Senet quiete. QVÆ PROELIA, NOB. ATQVE PER. TVNC INGRAT. INSINUANDVM,) id est, quae tunc praelia inire, quaeque pericula adire nos oportet vel inuitos insinuandum: subintellige, est: id est, insinuare, & subire nos oportet. ingratiū: id est velimus, nolimus. sic supra lib. 3. extr. at, quod scilicet, (vt fit) Effugere haud potius est, ingratiū haeret, & angit. ad quem versum notauimus, ingratiū, nomen esse potius, quam aduerbium. quod si cui adhuc minus probatum, aut persuasum sit: fidem fecerit, opinor, illud Plautinum, Mercatore, tuis ingratiū, in scena, cuius principium est, Pentheum diripuisse, & c. Cum in libris omnibus legeretur: Atque pericula sunt ingr. & c. ego, Atque pericula tunc, reposui: quae scriptura sine controuersia recta est: altera autem, deprauata. Hunc locum Zoilus, ab ingenio & instituto suo non discedens, secutus est tacitus, & dissimulans, tamquam integrum in aliis libris repertum, & non à me emendatum.

CUPPEDINIS,) id est cupiditatis. idem lib. 6. princip. Et finem statuit cupidinis, atque timoris. & sup. lib. 4. Tam magis ardescit illa cupidine pectus: & itè sepe. Cupiditates (inquit M. Tull. de Finib.) sunt insatiabiles, quae non modò singulos homines, sed vniuersas familias euertunt: totam etiam labefactant sepe remp. Ex cupiditatibus, odia, dissidia, discordia, seditiones, bella nascuntur. Ibidem sub persona Torquati dicit, Epicurum tria genera cupiditatum posuisse: vnum earum, quae essent & naturales, & necessariae: alterum earum, quae naturales essent, nec tamen necessariae: tertium earum, quae nec naturales essent, nec necessariae, & c.

PERINDE) similiter. SPVRCITIES, PET.) quidam libri habent, spurcitas, petulantia, & c. ἀσωδότης, quos sequor. Nam in aliis est, spurcitia, ac petulantia, & c. minus rectè.

Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoque Expulerit dictis, non armis: nonne decebit, Hunc hominem numero diuū dignarier esse? Cum bene praesertim multa, ac diuinitus ipsis Immortalibu' de diuis dare dicta fuerit: Atque omnem rerum naturam pandere dictis. Quoius ego ingressus vestigia, nunc rationes Persequor: ac doceo dictis, quo quæque creata Fœdere sint, in eo quàm sit durare necessum: Nec validas æui valeant rescindere leges. Quo genere in primis animi natura reperta' est, Natiuo primū consistere corpore crotæ: Nec posse incolumis magnum durare per æuum: Sed simulacra solere in somnis fallere mentem, Cernere cum videamur eum, quem vita reliquit. Quod superest, nunc me huc rationis detulit ordo, Vt mihi, mortali consistere corpore mundum, Natiuumque simul, ratio reddunda sit, esse: Et quibus ille modis congressus materiai Fundarit terram, cælum, mare, sidera, solem, Lunamq; globum: tum quæ tellure animantes Exstiterint: & quæ nullo sint tempore natæ: Quove modo genus humanum variante loquela Cœperit inter se vesci per nomina rerum: Et quibus ille modis diuū metus insinuarit Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur Fana, lacus, lucos, aras, simulacraque diuū. Præterea solis cursus, lunæque meatus Expediam, qua vi flectat natura gubernans: Ne fortè hinc inter cælum, terramque reamur Libera sponte sua cursus lustrare peremneis, Morigera ad fruges augendas, atque animanteis: Néve aliqua diuū volui ratione putemus. — Nam, bene qui didicere deos securum agere æuum, Si tamen interea mirantur, qua ratione Quæque geri possint, praesertim rebus in illis,

Quæ supra caput ætheriis cernuntur in oris:
Rursus in antiquas referuntur religiones,
Et dominos acreis adsciscunt, omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat: finita potestas denique quoique
Quanam sit ratione, arque alitè terminus hærens.

SVBEGERIT) Horat. lib. 2. epist. 1. Notaque fatali portenta labore subegis.
DICTIS NON ARMIS, id est, verbis & rationibus, non ferro, neque telis, neque corporis viribus, ut Hercules. Sic M. Tull. lib. 1. de natura deorum, non longè ab extr. At quomodo in his loquitur? ut Coruncanium, aut Scævulam p̄sifices maximos te audire dicas, non eum, qui sustulerit omnem funditus religionem: nec manibus, ut Xerxes, sed rationibus, deorum immortalium templa & aras euerterit. Quamquam Herculem illum Gallicum Galli illi existimabant plura confecisse lingua, ratione, & consilio, quam viribus, lacertis, & ferro.

HVC HOMINEM) siue Pythagoram, siue Thaletem, ut vult Firmianus.
NUMERO DIVVM DIGN.) profecto decebit. Nam cum animi ratio nobis sit cum diis communis, corporis vires verò cum bestiis: is, qui viribus & lacertis, & armis vrbeis expugnat, & res magnas gerit, parum differt à bellua. Qui verò ratione & consilio, & oratione rerum potitur, & res magnas administrat, is hominis proprio munere fungitur. Quare laudandi sunt Lacedæmonij, qui cum alioqui essent militares, & bellicosi, legibusque fere omnibus vterentur ad rem militarem comparatis, tamen ei, qui rem aliquam præclaram, & laudabilem consilio & ratione administrasset, ac perfecisset, maiorem laudem, quam ei, qui viribus & armis, tribuebant. Itaque re bene gesta hic gallus: ille bouem immolabat. testis Plutarchus in Marcello. IMMORTALIBV DE DIVIS) sic restitui, vsus, & consuetudinem Latini sermonis secutus. Nam sic loquuntur Latini: sermo de diuis: dicta, seu verba de diuis.

PANDERE DICTIS) sic lib. 1. & rerum naturam pandere dictis.

QVOIVS EGO INGRESSVS VEST. NVNC R.) Olim in prima editione, cum scripturam receptam, & quæ in omnibus ferè libris vulgatis reperitur, secutus essem: Cuius ego ingressus vest. dum rat. pers. secutus essem: scripseram, hunc versum pertinere, & referendum esse ad versum abhinc decimum: cuius principium est, Quod super est, nunc huc rat. det. Et esse ἀνακλοντον propter longū hyperbaton. Sic enim videri Lucretium loqui debuisse: Cuius me ingressum vestigia, dum rationes Persequor, & c. Quod super est nunc huc ration. detul. ordo, & c. Alioqui quomodo illud, Cuius ego ingressus vestigia, aptè coherere possit cum his, Quod super est nunc huc, & c. non faciliè expediri posse. Itaque sic putaueram esse scribendum: & verò, sic à Lucretio esse scriptum: Cuius me ingressum vestigia. Postea, re attentius considerata, & libris omnibus de integro consultis: cum in vno, atque altero lib. manuscripto, & in aliquot vulgatis, ita reperissem: Cuius ego ingressus vestigia, nunc rationes Persequor: hanc esse veram & rectam scripturam iudicavi. quæ probata, nihil iam erit ἀνακλοντον. nullum hyperbaton. sequetur enim, decem post versibus, Quod super est, nunc huc, & c. per se, & separatim legendum, atque accipiendum, neque, ut ab hoc loco pendens, intelligendum.

QVO GENERE IN PR.) lib. 3. NEC POSSE INCOLUMIS) sic lib. 3. Non modò non omne incolumis durare per ævum, sed minimum quoduis neq. constemp. vel, ut in omnibus libri legitur, Non modo non omnè possit dur. per ævum, & c. Quod autem hic nonnulli libri vulgati habet, Nec posse incolumem, & c. mendosi sunt: & legendum, Nec posse incolumis, & c. quo modo edendum curavi. Nam præterquam quòd veteres codices aliquot hanc lectionem confirmat, etiam ratio adiuvat. Hic enim est ordo verborum. Et reperta est anima non modò nõ posse incolumis o. d. p. æv. Sed simulacra in somnis mentem fallere reperta sunt.

CERNERE VTI VID.) Cum in codice Vaticano scriptum reperissem, Cernere ut videamur, & c. ego sic reposui, Cernere uti vid. Nam vulgati codices habent, Cernere cum videamur, & c.

QVOD SVPER EST) Nunc instituit docere, mundum esse natum, & interiturum. Scripseram autè olim, hunc versum pendere ab illo versu, qui est sup. Cuius ego ingressus vestigia, dum rationes Persequor, & c. ut vulgo legitur. hocque addideram, fortasse sic esse legendum, Cuius me ingressum vestigia, dum rat. Pers. & c. Nunc autem nihil opus est immutare, si ita legatur, ut edidimus, Cuius ego ingressus vestigia, nunc rationes Persequor, & c. neq. hac lectione probata, hic versus, Quod super est, & c. ab illo pendebit: sed per se legetur, ut diximus. Porro quòd ad huius loci sententiam attinet, Plato mundum natum quidem facit, non tamen interiturum: non quòd natura sua sit sempiternus, aut quòd neget, id omne, quod oritur, interire: sed propter bonitatem opificis dei, qui nolit opus tam præclarum, ac perfectum dissolui. Aristoteles putat neque esse natum, neque interiturum. Epicurus & natum, & interiturum. quicquid enim natum sit, etiam interire. sic Arnobius lib. 2. Mundum quidam ex sapientibus existimant neque esse natum, neque vllò tempore periturum: immortalē nonnulli, quamvis eum conscribant esse natum & genitum. Tertius col libitum dicere est, & esse natum, & genitum & ordinaria necessitate periturum. Quomodo autè mundus ex corporibus primis conflatus & cœcretus sit, docebit infra eodem lib. ibi. Sed quibus ille modis congressus materiai Fundarit cælum, & c.

CONGRESSVS MATERIALI) concilium primorum corporum, coitus, & cœtus primordiorum.

COEPERIT INTER SE VESCI) sic restitui, partim secutus fidem codicum manuscriptorum: partim Nonij Marcelli testimonio adductus, qui sic legit hunc versum, & vesci, interpretatur, uti. Vesci (inquit ille) etiam significat uti. Virgil. Æneid. 1. Quem si fata virum servant, si vescitur aura Æthævia. Lucret. lib. 5. Quòve modo, & c. Pacuvius. fugimus, qui arte hac vescimur. Idem arm. iudicio. Qui viget, vescatur armis, & percipiat præmium. Etiam huius loci emendationem sequitur, & tacitus probat Zoilus, eam præteriens, tãquam lectionem vulgatam, & in omnibus libris repertam: cum libri vulgati habeant, inter se nosci, & cet.

TERRARVM QVI IN ORBI) in prouocabulo, qui, i vocalis non eliditur, & corripitur: quod non esse nouum sæpe admonuimus. qui deorum metus (inquit) tuetur deorum fana, lacus, lucos, aras, simulacra: id est, facit, ut homines fana, & c. quæ supra diximus, diis immortalibus consecrent.

NATURA GVBERNANS) sic infra paucis post versibus. Quod procul à nobis stectat fortuna gubernans: vel, ut aliis in libris legitur, natura gubernans. sed nonne hæc pugnant inter se, deos facere otiosos, aut negare, eos curam habere

id est fors an res ipsa, nempe mundi interitus, fidem conciliabit meis verbis, te viuo,
 & vidente: cum omnem hunc mundum conquassari, & cōcidere, & dissolui cer-
 nes, tum mihi credes. FLECTAT) auertat. FORTVNA GVBERN.)
 nonnulli lib. habent, natura gubernans, vt supra non longè. ego nihil mutō. Nam si,
 vt ille apud Minutiū, in Octau. disputat, vel fortuna certa, vel incerta natura est,
 neq; Deus curam habet rerum humanarum, (quod dictū quidem nefarium, & im-
 pium est, sed tamen Epicureorum rationi consentaneum) rectè dicitur à Lucr. & hīc
 fortuna gubernans, & illic natura. SVCCIDERE) subter cadere.

Qua prius aggrediar quàm de re fundere fata
 Sanctius, & multo certa ratione magis, quàm,
 Pythia quæ tripode è Phœbi, laurōque profatur:
 Multa tibi expediam doctis solatia dictis:
 Relligione refrenatus ne fortè rearis,
 Terras, & solem, & cælum, mare, sidera, lunam,
 Corpore diuino debere æterna manere:
 Propterea que putes, ritu par esse gigantum,
 Pēdere eos pœnas immani pro scelere omneis,
 Qui ratione sua disturbent mœnia mundi,
 Præclarūque velint cæli restinguere solem,
 Immortalia mortali sermone notantes:
 Quæ procul vsque adè diuino ab numine distent,
 Inq; deū numero sic sint indigna videri,
 Notitiam potius præbere vt posse putentur,
 Quid sit vitali motu, sensūque remotum.
 Quippe etenim non est, cum quouis corpore vt esse
 Possit animi natura putetur, consiliūque.
 Sicut in æthere non arbor, nec in æquore falso
 Nubes esse queunt, neque pisces viuere in aruis:
 Nec cruor in lignis, nec saxis succus inesse.
 Certum, ac dispositum est, vbi quicquid crescat, & infit:
 Sic animi natura nequit sine corpore oriri
 Sola, neque à neruis, & sanguine longiter esse.—
 Hoc si posset enim: multo prius ipsa animi vis
 In capite, aut humeris, aut imis calcibus esse
 Posset, & innasci quauis in parte soleret:
 Tandem in eodem homine, atque in eodem vase maneret.
 Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum,
 Dispositūque videtur, vbi esse, & crescere possit
 Seorsum anima, atque animus: tanto magis infitiandum,
 Totum posse extra corpus, formamque animalem

Putribus in glebis terrarum, aut solis in igni,
 Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris:
 Haud igitur constant diuino prædita sensu,
 Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.

FVNDERE) tralatio est. sic supra, fundere laudes.

SANCTIVS, ET MVLTQ, & c.) hic versus, & qui proximè sequitur,
 iam supra positus exstat lib. I. DOCTIS, DICTIS) sic Plautus A sinar. an tu
 tibi Verba blanda aurum rere? dicta docta pro datis? Idem in Trinummo: Multa
 ego possum docta dicta, & quamuis facūde loqui, & c. Sic idem dixit in Mil. Glor.
 doctis dolis: & in Pseud. doctos dolos. Sic iterum Lucret. supra lib. 2. Et sapere, &
 doctis rationem reddere dictis. RELIGIONE REFREN.) superstitione,
 & inani deorum metu repressus. MANERE) quidam libri vet. habent, mane-
 re, in his Bertinianus: quos nunc sequor: alij, meare: quos si quis sequi malet, meare,
 interpretabor, moueri, labi. vt lib. I. solis, lunæque meatus Qua fiantratione, & c.

PROPTEREA QVE PVTES, & c.) id est & idcirco putes æquum esse
 eos omnes dare pœnas, pro sua impietate, vt Gigantes impios, qui suis rationibus
 mundum interiturum esse probare conantur. IMMORTALIA) cælum, solem,
 lunam, & c. mortali sermone notantes, id est, mortalia esse dicentes.

QVÆ PROCVL VSQVE ADEO) hæc nūc dicūtur ex persona Lucretij.

QUIPPE ETENIM NON EST) id est non enim fieri potest (inquit) vt
 animus, & consiliū cum quouis corpore sit. Quare sol, luna, cælum, terra, mare,
 & c. quibuscum animus iungi non potest, inquit, immortalia non sunt. sic lib. 3. De-
 nique in æthere nō arbor, non æquore in alto Nubes esse queunt, & c. ibi enim duo-
 decim versus & amplius, huius loci, iam positi sunt. NEC IN ÆQVORE
 SALSÒ) lib. 3. eo, quem indicaui, loco, legitur: non æquore in alto.

VBI QVICQVID CRESCAT) id est vbi quicquid crescat.

CONSTAT CORPORE CERTVM) constat certum, id est, certum est.

DISPOSITVMQ. VID.) & quoniam in nostro corpore locus animo
 animæ certus, ac dispositus est, in quo sint: nempe animi sedes, pectus est: anima au-
 tem per totum corpus fusa est: quoniamque animus alibi esse, quam in certo corporis
 humani loco non potest: tanto magis negandum est, animum extra corpus humanū,
 in terrarum glebis, aut in ardore solis, aut in aqua, aut in æthere permanere.

Illud item non est, vt possis credere, sedes
 Esse Deū sanctas in mundi partibus vllis.
 Tenuis enim natura Deū, longèque remota
 Sensibus à nostris, animi vix mente videtur.
 Quæ quoniam manuum tactum suffūgit, & ictum:
 Tactile nil nobis quod sit, contingere debet.
 Tangere enim non quit, quod tangi non licet ipsum.
 Quare etiam sedes quoque nostris sedibus esse.
 Dissimiles debent, tenues de corpore eorum.
 Quæ tibi posterijs largo sermone probabo.

partib

NON EST VT) non potest fieri vt, *οὐκ ἔστιν ὅπως.*

SEDES ESSE DEVM) negat Lucretius, vllam mundi partem deorum sedem esse, cum Homerus, & plerique philosophi consentiant, caelum deorum esse domicilium. idem testatur & vita communis (inquit Aristoteles lib. de mundo.) Nam manus ad caelum porrigimus, atque attollimus cum vota facimus, ac precamur. Sed vbi volebat deos habitare Epicurus, si nullis in partib. mundi sedem habent? in intermundiis, id est duorum, aut plurium mundorum spatiis. M. Tullius de diuinatione lib. 2. Deos enim ipsos iocanda causa induxit Epicurus, perlucidos, & perflabileis, & habitanteis, tanquam inter duos lucos, sic inter duos mundos, propter metum ruinarum: eosque habere putat eadem membra, quae nos, & c. Idem lib. I. de natura deor. Tum Velleius fidenter sanè, vt solent isti, nihil tam verens, quam ne dubitare aliqua de re videretur, tanquam modò ex deorum concilio, & ex Epicuri intermundiis descendisset: Audite, inquit, non commentitias & c.

TENVIS ENIM NAT.) sic argumētatur Lucr. Deorum natura tenuissima est, atq; à sensib. nostris remotissima, at quod est huiusmodi, neque quicquā tangere, quod nobis sit tactile, neque à nobis tangi potest, omnes autē mundi partes sub sensus nostros cadunt, ergo nullae mundi partes deorum sedes esse possunt. Quod autem dicit hīc Lucr. deorum naturam esse tenuem, longēq; à nostris sensib. remotam, animiq; vix mente videri, id ipsum est, quod significabat Epicurus, cum λόγῳ θεωρητικός, seu vna voce, λογθεωρητικός, id est ratione spectabileis, seu qui ratione intelliguntur, & μονοχρόμοις appellabat: & M. Tullius lib. 2. de diuin. perlucidos, & perflabileis. Vocis autem huius, λογθεωρητικός, facta mentio, me admonet, vt explicem iocum illum Ciceronis in Caninium Rebilium, quem refert Macrob. lib. 2. Saturn. propterea quod video à quibusdam non solum non intelligi, verum etiam, quod miserabile est, deprauari, & pro λογθεωρητικός, ὀλιγορητικός substitui. Primum igitur sciendum est, hūc Caninium, cum in locum Q. Maximi consulis, qui pridie Kal. Ianuarias mortuus erat, successit esset, vnum diem duntaxat consulatum obtinuisse, nempe vsque ad Kal. Ianuarias, quae postridie fuerunt. quo die creati sunt alij consules. de quo sic idē M. Tullius scribit ad Curionem lib. 7. epistol. Ita Caninio consule scito neminē prandisse. nihil tamen eo consule mali factum est. fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Quod totum etiam vrbane & facete in Caninij consulatum tam breuem à M. Cicerone dictum est. Hoc posito, & cognito, aperta est iam superioris illius ioci sententia. significat enim M. Tullius, Caninium consulem, tanquam Epicuri deos, intelligentia tantum, & ratione cerni posse, qui tam breue tempus consul fuerit. Videlicet quomodo, quae res ita paruae, & minutae sunt, vt effugiāt sensum oculorum, eae res ratione tantum intelliguntur, non oculis sentiuntur, ideòq; à Graecis λογθεωρητικά nominantur: sic M. Tullius Caninij consulatum tam breuem, & vix vnius diei, peruenisse, ac perfacile λογθεωρητικός dixit: non, vt illi volunt, ὀλιγορητικός, id est contemnendum: quo nihil alienius, aut absurdius fingi potest. Venit nunc mihi in mentem vnius praeterea loci apud M. Tullium Ciceronem, in oratione in Pisonem, quem locum similiter vir longē omnium doctissimus, idēque, dum vixit, mihi carissimus, & aliquot annos meus collega, A. dr. Turnebus corruptum existimans, emendare conatus est, cum sit integer, & incorruptus, nullaque emendatione egeat. Verba Ciceronis haec sunt. Quod si reprehendus, quod cupidū gloriae fuerunt, cum bella aut parua, aut nulla gessissent: tu tantis nationibus subactis, tantis rebus gestis, minimè fructum laborum tuorum, praemia periculorum, insignia

signia virtutis contemnere debuisti. Neq; verò contempsisti, licet sis Themista sapientior: sed os tuum ferreū senatus conuicio verberari noluisti. Haec tenus Cicero. Putauit ille vir, haec verba, licet sis Themista sapientior, esse mendosa, & sic emendanda, licet sis tu in isto sapientior. Sed, vt dixi, nullius emendatoris operam requirunt. Fuit enim Themista mulier philosophica Epicurēa dedita, Leontei, seu Leontis vxor, ad quem scripsit epistolas Epicurus, vt testatur Diogenes Laërtius, qui eam saepenumero commemorat. Ideòque longum sit locos omneis hīc referre. Vno atque altero contenti erimus. sic igitur Laërtius. Πρὸς Θεμιστᾶν τῆν Λέοντος γυναῖκα: γράφων, ὁ δὲ τί, φησιν, ἔμει, ἔα μὴ ὑμεῖς, ἄλλ' ἄλλ' αὐτὸς περικλυτός, ὅπου αὐτὸ ὑμεῖς, καὶ Θεμιστᾶ παρ' ἐκκαλίπτε, ἄλλ' αὐτῶν, id est Ad Themistam, Leontis vxorem, (scribēs, subintell.) Possum, inquit, si vos ad me non veneritis, ipse ter volubilis, quocumque vos, & Themista me inuitaueritis, tanquā pulsu aliquo externo incitatus, ferri. Idem. Λεοντίης τῆ Λαμπάκηνος ὀμίστως, ἢ Ἐπιπυ γυνὴ, Θεμιστᾶ, ἄλλ' ἄλλ' γὰρ ἄλλ' ἐπιπυρος: id est, Et Leonteus Lampacenus similiter, eiusque vxor Themista, ad quam scripsit Epicurus. Commemorat hāc Themistam idem Laërt. duobus, aut etiam, opinor, tribus alij locis. Commemorat & Lactantius Firmianus lib. III. qui de falsa sapientia inscribitur, his verbis. Denique nullas vnumquam mulieres philosophari docuerunt (Epicurēi subintell.) prater vnam ex omni memoria Themistam: neque seruos, prater vnum Phaedonem, & cet. Satis nunc existimo perspicuum esse in nomine, Themista, nullū subesse mendum: quod vir ille, alioqui doctiss. suspicatus est: eademque opera in promtu esse verborum M. Tullij sententiam. Nam cum Pisonem compellet, hominem (vt vult ipse Cic.) Epicurēum, Epicurus autem gloriā, & triumphos contemneret, quod nihil sit in eis, quod ad voluptatem referri possit: more suo iocans Cicero dicit, eum non contempsisse triumphum, quamuis sit Themista, muliere praecipis Epicuri polita, atque erudita, sapientior. Non necesse habeo aliorum cōiecturas refellere. si qui post Turnebum ausi sunt huic Ciceronis loco, tanquam sanae corporis parti, scalpellum admoere. Spero enim, eos, his lectis, nisi erunt valde peruicaces, & nisi se, & suas cōiecturas nimis amabunt, veritati cōcessuros, ac manum daturus. Turnebū quidem, quo ingenio, quaque animi aequitate, & facilitate eum cognoui, si reuiniſcat, non dubito, quin suae cōiecturae, suaeque emendationis vehemēter poeniteat. Redeo ad deos Epicuri, quorum dicebat esse quasi corpus, non corpus: quasi sanguinem, non sanguinem, vt refert M. Tullius lib. I. de nat. deor. his verbis. Idem facit in natura deorum. dum indiuiduorum corporum concretionem fugit, ne interitus, & dissipatio consequatur, negat esse corpus deorum, sed tanquam corpus, nec sanguinem, sed tanquam sanguinem, & c. sequitur aliquot versib. post. Illud video pugnare te, species vt quaedam sit deorum, quae nihil concreti habeat, nihil solidi, nihil expressi, nihil eminentis: sitque pura, laeuis, pellucida. Dicemus ergo idem, quod in Venere Coa. corpus illud non est: sed simile corpori: nec ille fusus, & candore mixtus rubor, sanguis est, sed similitudo sanguinis quaedam. Sic in Epicurēo deo non res, sed similitudines rerum esse, & c. ANIMI VIX MENTE V.) vix cogitatione, & intelligentia comprehenditur. sup. lib. 4. Mens animi vigilat.

QVOD TANG. NON LICET IPS.) quidam legendum putant: quod tangi non queat ipsum.

TENVES DE CORP.) id est, tennes, quasi de corpusculis, & primordiis, ex quibus dij constant, facta. sed omnino malim legi, tennes pro corpore eorum. CONTINGERE DEBET) contingere, id est attingere, tangere.

Dicere porrò, hominum causa voluisse parare.
 Præclaram mundi naturam, propterea que
 Id laudabile opus diuûm laudare decere,
 Aeternumque putare, atque immortale futurum,
 Nec fas esse, Deum quod sit ratione vetusta
 Gentibus humanis fundatum perpetuo æuo,
 Sollicitare suis vllum de sedibus vumquam,
 Nec verbis vexare, & ab imo euertere summam:
 Cetera de genere hoc ad fingere, & addere, Memmi,
 Desipere est. quid enim immortalibus, atque beatis
 Gratia nostra queat largiri emolumentum,
 Vt nostra quidquam causa gerere aggrediantur?
 Quidve noui potuit tanto post antè quietos
 Inlicere, vt cuperent vitam mutare priorem?
 Nam gaudere nouis rebus debere videtur,
 Quoi veteres obsunt: sed quoi nil accidit ægri,
 Tempore irante acto cum pulchrè degeret æuum:
 Quid potuit nouitatis amorem accendere tali?
 An, credo, in tenebris vita, ac mærore iacebat,
 Donec diluxit rerum genitalis origo?
 Quidve mali fuerat nobis non esse creatis?
 Natus enim debet quicumque est, velle manere.
 In vita, donec retinebit blanda voluptas.
 Qui numquam verò vitæ gustauit amorem,
 Nec fuit in numero: quid obest non esse creatum?
 Exemplum porrò gignundis rebus, & ipsa
 Notities hominum diuis vnde insita primum,
 Quid vellent facere vt scirent, animoque viderent?
 Quove modo est vumquam vis cognita principiorum,
 Quidnam inter sese permutato ordine possent,
 Si non ipsa dedit specimen natura creandi?
 Namque ita multimodis, multis primordia rerum,
 Ex infinito iam tempore percita plagis,
 Ponderibusque suis consuerunt concita ferri,
 Omni modisque coire, atque omnia pertentare,
 Quæcumque inter se possint congressa creare:
 Vt non sit mirum, si in taleis disposituras
 Deciderunt quoque, & in taleis venere meatus,
 Qualibus hæc rerum genitur nunc summa nouando.

*in talis
origo.*

pro se tu vas

DICERE PORRO) negat, mundum hominum causa esse à Deo creatum.
 hos autem versus profert & Lactantius Firmian.

NEC FAS ESSE, DEVM QVOD) ordo & sententia est: nec fas esse,
 quemquam, id, quod sit ratione, & consilio deorum, hominum causa conditum, id
 est, mundum, verbis & argumentis suo loco mouere, aut labefactare conari, &c.

SOLLICITARE) proprie. Nam sollicitare (inquit Festus) est solo citare, id est
 ex suo loco mouere. solum autem quin significet locum (inquit idem) quis dubitet,
 cum exsules quoque dicantur loco patriæ suæ pulsi? ET AB IMO EVER-
 TERE SYMMAM) sic quidem habet codex Vaticanus. Verumtamen ego le-
 gendum puto, euertere fundo, hac ratione ductus, quod, cum in quattuor libris ma-
 nuscriptis, & in omnibus impressis repererim, euertere summa, in vno Vaticano, e-
 uertere summam: que sola scriptura videtur tolerabilis, & speciosa: existimem om-
 nia exemplaria esse corrupta, deprauata, ac detorta à scriptura recta, fundo, &
 summam, esse emendatum ab eo, qui facile viderit, summa, esse mendosum. omni-
 no, euertere summam, mihi non admodum probatur, quia hæc tria verba, sollicita-
 re, vexare, euertere, referantur ad illud, quod est supra, nempe, quod sit deorum ra-
 tione vetusta Gentibus humanis fundatum perpetuo æuo: quod nihil est aliud, quam
 mundus. Iam sic supra locutus est lib. 3. non longe à principio, Hunc vexare pудо-
 rem, hunc vincula amicitia Rumpere, & in summa pietatem euertere fundo: vbi
 vulgò legitur, euertere suadet. neque tamen ignoro ita Latine dici posse, euertere ab
 imo, simpliciter. sic enim Virgil est locutus lib. 2. & ex imo verti Neptunia Troia.

QVID ENIM IMMORT. ATQVE B) totius huius loci sententiã per-
 secutus est M. Tull. primo libro de nat. deor. his verbis. Quid autem erat, quod con-
 cupisceret Deus mundum signis & luminibus, tanquam ædilis ornare? si, vt Deus
 ipse melius habitaret: antea videlicet tempore infinito in tenebris, tanquam in gur-
 gustio, habitauerat. post autem varietatene eum delectari putamus, qua cælum, &
 terras exornatas videmus? Quæ ista potest esse oblectatio deo? quæ si esset, non ea
 tandiu carere potuisset. An hæc, vt ferè dicitur, hominum causa à deo constituta sunt?
 sapientumne? propter paucos ergo tanta est facta rerum molitio, an stultorum? at pri-
 mum causa non fuit, cur de improbis benè mereretur, &c. QVID POTVIT
 NOVITATIS AMOREM ACCEND.) sic restitui, trium librorum manu-
 scriptorum fidem secutus. Nam vulgati sic habent, nouitatis amore accedere tali?
 mendosè. Porro autem, nouitatis amorem accedere alicui, est, aliquem impellere, aut
 adducere, vt rebus nouis studeat, seu vt res nouet. AN, CREDO, IN TEN.)
 an scilicet deorum vita iacebat in tenebris, & mærore. donec mundus creatus est: an ha-
 bitabant dii tanquã in gurgustio? quod est absurdum dictum. QV(DVE MALI)
 hunc versus, qui fuerat alieno loco positus, in suum locum restitui. debet enim legi post
 versus, Donec diluxit, &c. quod probauit Zolus re & facto. neq; tamen, quo au-
 ctore fecerit, indicat, aut ingenuè fatetur. QV(D OB. NON ESSE CR?)
 in quibusdã libris legitur, nõ esse creato? EXEMPLVM) n. & d. q. u. a. ex. e. p. l. u.
 quod sequeretur, & ad cuius similitudine mundum crearet. vel exemplum: id est idea,
 & d. d. NOTITIES HOMINVM, n. e. n. o. i. a. ipsa idea. n. e. d. d. huius loci hæc
 sententia est. Nihil creari, nihil fingi potest sine idea, seu specie, seu exemplo: nec sine
 eius rei, quæ creanda est, notitia, & cognitione informata. At vnde primum diis im-
 mortalibus insita sunt idæ rerum creandarum? vnde nacti sunt illarum notitias, per
 quas scirent, animoque cernerent, quid facere instituerent? Platonici responderent
 ubi 2

ideas esse æternas, & in mente diuina ab infinito tempore vnà cum deo insitas.

QVOVE MODO EST VMQVAM) sic restitui, secutus codices Faërn. Tett. nam vulgati habent, inquam. Vaticanus autem habebat, numquam: vtrumque mendosè.

SI NON IPSA DEDIT SPECIMEN NAT. CREANDI?) primùm, specimen, non, speciem, vt est in vulgatis, legendum est. specimen enim nunc dicit, opinor, quod supra exemplum, id est, ἄρτυρα appellauit: seu potius specimen posuit pro eo, quod arguit, & significat, qualis quæque res sit, id est, pro indicio, & nota rei, δεικνῶν nominant Græci: quo modo & auctor vocabularij Latino-græci, mihi à Claudio Puteano commodati, interpretatur. sic enim dicimus, specimen innocentie Rutilium fuisse: specimen suæ virtutis aliquem dare: senatum omnino vitio carere, & ceteris ordinibus specimen esse debere: deinde, creādo, legi malim, vt habent codices Florentini, quàm creandi: vt sit hæc totius huius loci sententia: nullo alio modo principiorum vim & potestatem cognosci potuisse, quid illa valerent, ordine & situ, & ceteris mutatis, nisi quia natura creādo & gignendo specimen dedit: id est, ostendit quæ esset vis principiorum. Veruntamen in hac voce, non sum ausus à libris manuscriptis discedere, qui omnes ad vnum habent, creandi.

QUALIBVS HÆC GENITVR,) id est, gignitur. mendosè autem hic legitur, geritur, neque vllō modo ferri potest. nam summa non geritur, sed gignitur, seu gignitur, & creatur quotidie nouando. Zoili autem sententiam, contra me latam, non minus inanem, quàm inane rerum, flocci non facio.

NOVANDO) nouando ea, quæ aetate sunt confecta, & consumpta.

Quòd si iam, rerum ignorem primordia quæ sint,
Hoc tamen ex ipsis cæli rationibus ausim.
Confirmare, aliisque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis diuinitus esse paratam
Naturam rerum: tanta stat prædita culpa.
Principiò, quantum cæli regit impetus ingens,
Inde auidam partem montes, siluæq; ferarum
Possedè, tenent rupes, vastæq; paludes,
Et mare, quod latè terrarum distinet oras.
Inde duas porrò propè parteis feruidus ardor,
Assiduusque geli casus mortalibus aufert.
Quod superest arui, tamen id natura sua vi
Sentibus obducatur, ni vis humana resistat,
Vitæ causa valido consueta bidenti
Ingemere: & terram pressis proscindere aratris.
Si non fæcundas vertentes vomere glebas,
Terræque solum subigentes cimus ad ortus:
Sponte sua nequeant liquidas existere in auras.
Et tamen interdum magno quæsitæ labore,
Cum iam per terras frondent, atque omnia florent:

Aut nimis torret feruoribus ætherius sol,
Aut subiti perimunt imbres, gelidæque pruinae:
Flabræque ventorum violento turbine vexant.
Præterea genus horrifera natura ferarum,
Humanæ genti infestum, terræque, marique,
Cur alit, atque auget: cur anni tempora morbos
Apportant? quare mors immatura vagatur?
Tum porrò puer, vt sæuis proiectus ab vndis
Nauita, nudus humi iacet, infans, indigus omni
Vitæ auxilio, cum primùm in luminis oras
Nixibus ex aluo matris natura profudit:
Vagituque locum lugubri complet, vt æquum sit,
Quoi tantum in vita restet transire malorum.
At variæ crescunt pecudes, armenta, feræq;
Nec crepitacula eis opus sunt, nec quouquam adhibenda st:
Almæ nutricis blanda, atque infracta loquela:
Nec varias quærunt vesteis pro tempore cæli.
Denique non armis opus est, non mœnibus altis,
Queis sua tumentur, quando omnibus omnia largè
Tellus ipsa parit, naturæque dædala rerum.

natura dædala rerum

QVOD SI IAM, RERVM & c.) id est, quòd si concedam, me ignorare, quæ sint principia rerum, & c. Hi versus quattuor, qui deinceps sequuntur, iam supra positi sunt lib. 2. non longè à princip. paucis immutatis, ibi: Nam quamuis rerum ignorem prim. q. sint: Hoc tamen ex ipsis c. r. aus. Confirmare tibi, & c.

PARATAM) in libro 2. creatam.

TANTA STAT,) id est, adeò multa insunt peccata, multaque, quæ reprehendi possint: vel multa non rectè, neque ordine facta, in natura rerum, & in hoc mundo. epiphonema. Sed in lib. 2. aliter, quæ tanta st prædita culpa.

QVANTVM) non dixit, quantum terræ, sed quantum, simpliciter. non enim quicquid cælum complectitur & regit, terra est, sed partim terra habitabilis, partim mare, partim fluij & lacus, & paludes, partim siluæ & nemora, partim terra propter ardorem, aut frigus inhabitabilis.

IMPETVS INGENS) cæli impetum dixit, cæli ambitum celerrimum, & valubilissimum. sic M. Tull. lib. 2. de natura Deorum. Cum autem impetum cæli admirabili cum celeritate moueri, vertique videamus, constantissimæque conficentem: vicissitudines anniuersarias, & c.

AVIDAM PARTEM,) id est, magnam partem, vastam, & ingentem, quasi auidè occupatam, per hypallagen. sic posuit Horat. od. 14. lib. 2. pauimentum superbum, pro pauimento superbi domini.

FERVIDVS ARDOR) sub Zona torrida.

ASSIDVVSQVE GELI CASVS) sub duabus zonis extremis. nimio frigore rigentibus, gelus autem etiam masculino genere sitatum fuisse veteribus, re-

statu Nonius Marc. profertque hæc verba ex Afranio. *Quis tu es ventoso in loco sbleatus, intempesta noctu, sub diuo, aperto capite, silicem cum findat gelus?*

SENTIBVS OB DV C) spinis operiat. sentes à sentiendo dictæ sunt, quod Æ sent aspera tactu. ex quo iocus Plautinus, Capiuis. Heg. *Asper meus victus sanè est. Erg. senteis ne esitas?*

NI VIS HV M. RESISTAT) arando, fodiendo, sarriendo, pastinando, colendo denique, vi statim dicit.

INGEMERE) sic Virgil. Georg. lib. I. *Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro Ingemere. Animaduertat lector, participium, cõ sueta, iungi hic cum infinitiuo, quemadmodum supra obseruauimus ad illum locum, At consuetudo domi catulorum blanda propago Degere, & c. lib. 4.*

PROSCINDERE) idem Virg. lib. 2. Georg. *Et validis terrã proscinde iuuicis. SI NON FÆCVNDAS VERTENTES, & c.) hic versus cum duobus, qui sequuntur, iam antè positi sunt lib. I.*

ET TAMEN INTERDV M MAGNO, & c.) Virg. lib. I. Georg. *Nec tamen, hæc cum sint hominumque, bouumque labores, Versando terram, experti, nihil improbus anser, & c. ibidem. Quid tempestates auctumni, & sidera dicam, & c. quæ cum his Lucretianus conferre non parum iuuabit.*

APPORTANT) quidam legi volunt, Important, quod magis probarè, si quo in codice scriptum reperissem. sic quidem est locutus infra eodem lib. Aut aliam quamuis cladem importare pericli.

TVM PORRO PVER, lege ad hunc locum Plinium lib. 7. de imbecillitate nature humane, & Lactantium lib. de opificio dei, cap. 3.

PROIECTVS) longè iactus.

VITAI AVXILIO) Vitali habent quidem omnes libri: malim tamen legi, *Vitat auxilio, vt cenjet Muretus: itaque nunc edendum curauit.*

CVM PRIMVM IN LVM. OR. NIXIBVS, & c.) id est, cum primum eum natura ex aluo matris enixa, longè, seu in conspectum effudit, atque in lucem extulit. quod proinde est, vt si dixisset: cum primum natus seu editus est: vel cum primis manibus nutritus exceptus est: vel, vt Homerus, cum primum inter pedes matris cecidit. sic Homerus in. τ. Ος κεν ἐπὶ μῆτραι τῆδε πέτη μὲ ποσσὶ γυναικός, & c. Sic Papinianus lib. I. Siluarum, tellure cadentem Excepi, fouique sinu.

VAGITVQVE LOCVM) sic Plin. eo, quem dixi, loco. *Hominem tantum nudum, & in nuda humo natali die abijcit ad vagitus statim & ploratus, nullumque tot animalium pronius ad lacrymas, atque has protinus vitæ principio.*

CVI TANTVM IN VITA R. TR. M.) Profert hunc versus Lactantius Firmianus lib. supra proximè à nobis commemorato, cap. 3. his verbis. *Itaque naturam non matrè esse humani generis, sed nouercam: quæ cum mutis tã liberaliter se gesserit, hominem verò sic effuderit, vt inops, & infirmus, & omnis auxilij indigens nihil aliud possit, quàm fragilitatis suæ condicionem ploratu ac fletibus ominari, scilicet, Cui tantum in vita restet transire malorum. Quæ cum dicunt, vehementer sapere creduntur, propterea quòd vnusquisque inconsideratè suæ conditioni ingratus est. Ego verò illos numquam magis desipere contendo, quàm cum hæc loquuntur, & c.*

CREPITACVLA,) id est, crepundia. cum in quibusdam libris manuscriptis scriptum reperissem, *Nec crepitacula eius opus est, non dubitavi, quia*

ea scriptura à recta & vera, Nec crepitacula eius opus sunt, esset deprauata: nam quod in omnibus libris vulgatis legitur, *Nec crepitacillis opus est, & ita in Bertino non dubito, quin hæc scriptura subdita sit ab eo, qui, Nec crepitacula eius opus est: ferri non posse animaduerteret, nec veram excogitare posset.*

INFRACTA) fracta, & decurtata. Solent enim patres & matres verbis vitæ curtatis ad pueros infanteis, non integris. Sic Arnobius lib. 4. de Ioue loquens. *Atque vt fletum poneret ineptissimè tractum, crepitaculis obticuit auditus: & ad somnos inductus est in mollissimis cunis iacens, & vocibus delinitus est infractus?*

DÆDALA) artifex, opific. lege quæ annotata sunt ad illum locum lib. I. *dædala tellus.*

Principiò quoniam terræ corpus, & humor, Aurarumque leues animæ, calidique vapores, E quibus hæc rerum consistere summa videtur: Omnia natiuo, ac mortali corpore constant: Debet tota eadem mundi natura putari. Quippe etenim quorum parteis, & membra videmus: Corpore natiuo, & mortalibus esse figuris: Hæc eadem fermè mortalia cernimus esse, Et natiua simul. quapropter maxima mundi Cùm videam membra, ac parteis consumta regigni: Scire licet, cæli quoque idem, terræque fuisse Principiale aliquod tempus, clademque futuram. Illud in his rebus ne me arripuisse rearis Memmi, quòd terram, atque ignem mortalia sumfi: Esse: neque humorem dubitavi, aurarumque perire: Atque eadem gigni, rursusque augetere dixi:

PRINCIPIO QVON.) ostendit mundi parteis interire: ex quo vult effici mundum quoque ipsum interiturum.

LEVES ANIMÆ) venti. profert hunc versus Nonius. Sic Horat. od. 12. lib. 4. *Impellunt animæ lintea Thracis.*

DEBET TOTA EADEM) sic restitui, coniectura ductus, cum in duobus libris manuscriptis reperissem, *Debet omnia eadem. omnia enim factum est ex, oia: oia, ex, oia: oia, ex, tota t, autem omissum à librario propter alterum t. quod antecedit Hanc emendationem non probauit Thraso. Videamus ecquam afferat meliorem. sic ait legendum esse. Debet eodem omnis mundi, & c. Atqui hæc lectio reperitur etiam in libris Parisiensibus: ex qua facta est illa mēdosior, Debet eadem omnis, quæ est in omnibus fere aliis impressis. Præterea perspicue argumentum est à parteis ad totum, hoc modo. partes mundi sunt mortali corpore præditæ, id est, mortales: ergo & totus mundus est idē, hoc est, mortalis est. Præterea si forte dicat, omnis idem hic valere, quod, tota: hæc locutio, Debet tota eadem, & c. longè, opinor, concinnior, & elegantior est, quàm altera, quamuis, omnis, interdum vsurpetur pro toto, quemadmodum & πᾶς apud Græcos. Postremo hic nihil ferè subintelligendum*

*regigni
principiale t
pes.*

est: aut si quid est, id fit molliter, & facile: illic multa: eaque duriter, & laboriosè.
Sic enim explicare necesse est. Debet omnis mundi natura putari constare eodem
corpore, hoc est u. i. u. o, & mortali. FVISSE PRINCIPIALE ALI-
QVOD TEMPVS, CL.) id est, fuisse tempus, quo celum & terra principiu,
& originem habuerint, & fore cum intereant. Putant item Stoici fore aliquando,
vt hic mundus ardore deflagret: & nos Christiani credimus. principiale autem,
vox est nata à nomine, principium, non à princeps: vt alibi diximus.

ILLVD IN HIS REBVS NE ME ARRIP.) sic restitui, non leui
coniectura ductus. nam cum in duobus libris manu scriptis reperissem ita scriptum,
ne arripuisse rearis, facile adductus sum, vt existimarem, me, pronomen: quod ne-
cessario desideratur, & sine quo neque versus, neque sententia constare potest, esse
omissum à librario scriptore propter similitudinem particulæ, ne: deinde ex, arri-
puisse, factum esse, corripuisse, ab aliquo semidocto, qui facile quidem sentiret ver-
sum claudicare: sed quid sententiæ deesset, non videret, ne me arripuisse rearis, au-
tem, id est, ne forte me existimes per vim, & temere, & sine ratione assumis-
se, quasi abs te datum & concessum, id quod sumsi, & posui, nempe partis mundi
interituras, & c. Cum hæc scrip-
sissem, Zoilus, arripuisse, pro, corripuisse, probauit,
sed, me, additum improbauit, eoque nomine me male hoc modo edidisse pronuntia-
uit. Atqui primum Latini sermonis consuetudo, & ratio non ferunt, vt hic locus
ita legatur sine prouocabulo, me. Deinde hiatus Ennianus, quem iste iactitat, hoc
loco à Lucretio, quasitus non est: neque Lucretius taleis vniquam versus faceret, qua-
leis iste ructatur. Arripere autem pro assumere non datum ab altero, etiam vsurpa-
uit M. Tullius lib. 1. de nat. deorum. Primum igitur quidque cōsideras quale sit? Ar-
ripere enim mihi videmini, quasi vestro iure, rem nullo modo probabilem.

Principiò pars terrai nonnulla perusta
Solibus adfiduis, multa pulfata pedum vi,
Pulueris exhalat nebulam, nubeisque volanteis,
Quas validi toto dispergunt aëre venti.
Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur
Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte sua quodcumque alit, auget,
Roditur: & quoniam dubio procul esse videtur
Omniparens, eadem rerum commune sepulcrum:
Ergo terra tibi limatur, & aucta recrefcit.
Quod superest, humore nouo mare, flumina, fonteis
Semper abundare, & latices manare peremneis,
Nil opus est verbis, magnus decursus aquarum
Vndique declarat: sed primum quidquid aquai
Tollitur, in summâque fit, vt nil humor abundet,
Partim quòd validi verrentes æquora venti
Diminuunt, radiisque retexens ætherius sol:
Partim quòd subter per terras diditur omneis.

Percolatur

Percolatur enim virus, retróque remanat
Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Cónuenit: inde super terras fluit agmine dulci,
Quà via secta semel liquido pede detulit vndas.

PRINCIPIO PARS) ad hunc locum vsq; ab illo versu, illud in reb: sententia
pendet: hinc autè incipit probare id, quod sumsi, ne quis dicat, eum pro suo iure, &
quasi per vim arripuisse, vt dixit, non assumis-
se. EXHALAT NEBVLAM) verbo, exhalat, subiūxit casum accusandi, vt Virgil. lib. 2. Georgic. qui videtur hūc
locū imitatus esse. Quæ tamen exhalat nebulam, fumōsq; volucris. Idem libro 7.
seuamq; exhalat opaca Mephitin. Iterum Lucret. infr. eod. libr. Exhalantque lacus
nebulam, fluuique peremnes. etiam verbo exspirandi, vt sup. libr. 2. Sanguinis ex-
spirans calidum de pectore flumen. & verbo, efflandi, vt infr. eod. libr. atque suos
efflauit languidus igneis. PARS ETIAM GLEB. AD DIL.) pro-
fert hunc versum Nonius in voce, dilauies.

PRÆTEREA QVODCVMQVE) Præterea (inquit) quidquid pro par-
te sua aliud alit, atque auget, id roditur. Olim edideram, quodcumque aliud auget.
aliud, autem, id est, aliud, vt sæpe alias. mendose autem putabam in vulgatis legi,
alit, per r. ex versu, qui sequitur paullo post. Nam quodcumque alias ex se res au-
get, alitque, Deminui debet, & c. Nunc receptam scripturam retineo, vt intelligen-
mus, alit, auget, posita esse ἀνοδῆτος, vt illa, subat, ardet, lib. 4. & subintelligen-
mus, aliud, seu alias res. RODITVR) id est, diminuitur. tralatio: quod
statim dicit, limari, alia tralatione.

OMNIPARENS) Virgil. lib. 6. Æneid. terræ omniparentis alimum.
COMMVNE SEPVLCR.) Sic Catullus de Troia ad Manlium, Troia nefas,
commune sepulcrum Europæ, Asiæque, Troia virum, & virtutum omnium acerba
cinis. ERGO TERRA TIBI LIMATVR) ergo terra mimuitur, ac
deteritur. limatur, autem, legendum, non libatur. tibi, venustatis & concinnitatis
causa positum, vt apud Horat. epist. 3. lib. 1. Quid mihi Celsus agit? Neque verò me
mouet cimex Zoilus, qui hanc emendationem damnat. satis est mihi eam probari
XII. viris totius Gallie doctissimis, vt taceam non pauciores Italos, Germanos, Hi-
spanos, Britannos mihi assentientes.

MAGNVS DECVRVSVS AQVAVM VND.) id est, magnæ aquæ v-
ndique decurrentes: siue fluuij in mare delabentes. Lucret. sup. libr. 1. efficit, vt lar-
gis audium mare fluminis vndis Integrent amnes, & c. cum fluuij ex fontibus ori-
ginem trahant: fontes ex aquis, subter per terras diditis, & quasi percolatis.

PRIMUM QVIDQVID) primum quidque, vt sæpe alias. & quidem
paucis post versibus: Nam primum quidquid fulgoris deperit eij.

VERRENTES ÆQVORA VENTI) sic infra. Nequidquam, quoniam
verrentes æquora venti Deminuunt, & c. & libr. 1. Sunt igitur venti nimirum cor-
pora cæca, Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cali verrent.

RADIISQVE RETEXENS ÆTHER.) qui, cum suis ignibus, alitur
terræ halitibus humidis, & aquis marinis, siue extenuatis, & lōgo interuallo quasi
percolatis, & dulcibus redditis, siue manentibus etiam salsis: qua de re alibi dictū
est. Ex humoribus autem, quos sol non consumsit, nascuntur imbres, & pluuia: qui
versum terram irrigant, & madefaciunt, marique & fluuios redintegrant. Et hinc

ille est Oceanus, quem Homerus facit circum terram fluere, ut vult Aristot. Iterantur autem hac eadem infra eodem libro non longe: ibi, quoniam verrentes æquora venti Deminuunt, radiisque retexens ætherius sol.

PERCOLATVR ENIM VIRVS, RETR.) fuit hæc quorundam antiquorum philosophorum opinio, quam commemorat Aristot. lib. 2. μετωρ. fluuios ex mari nasci, quemadmodum in idem relabuntur: quia aqua salsa percolata, fit dulcis, & ad bibendum utilis. sic Aristot. διηδουμδρον γδ γινεται το θυμωρον, ποπιμον. supra lib. 2. Et, quo mista putes magis aspera læuibus esse Principiis, vnde est Neptuni corpus acerbum, Est ratio secernundi, seorsumque videndi, & c.

VIRVS) humor seu liquor naturalis. supr. lib. 1. Ionium glaucis adspersit virus ab vndis. ET AD CAPVT) id est, & ad fonteis. iteratur autem hic versus cum tribus deinceps sequentibus, libro 6.

INDE TRYP. TERR. FL.) id est, ex fontibus sunt fluuij: qui rursum in mare relabuntur, illudque integrant: ut paullo ante dictum est, ad illum locum, magnus decursus aquarum, vndique declarat, & c. Sic idem Lucr. supr. lib. 1. Efficit, ut largis anidum mare fluminis vndis, & c. adde & illa eiusdem ex libr. 2. Principio tellus habet in se corpora prima, vnde mare immensum voluentes flumina fontes assidue renouent, & c. Ad hanc rationem referendum est illud Plautinum in Pænulo, Viam qui nescit, qua deueniat ad mare, eum oportet amne querere comite sibi, & c. Eodem pertinet illud Homericum in εαλαδ. φ. vbi Achilles Lycaonem. a se interfectum, pede prehensum, in Scamandrum fluuium iacit. quo facto hæc in eum gloriabundus loquitur. Επαιδοι νω κεισθ μελ' ιχθυοι, οι σ' ωπιλης Αιμη δουλιχημοσι) ακηδεις, ουδε σε μητηρ Ενθαρδην λεχεσσι γουσεται, δηλα Σκαμανδρος Οισθ διτης ειστω θυος Διρα ποινον. id est: Hic nunc iaceto inter pisces, qui tibi ex vulnere sanguinem lingent sine cura, neque te mater lecto, aut feretro impositum lugebit: sed Scamander vorticosus in latum maris sinum deferet. AGMINE DVLCI) Virg. lib. 2. Aneid. leni fluit agmine Tibris. sic Ennius lib. 5. Quod per amonã urbem leni fluit agmine flumen. agmen pro actu, & ductu, inquit Macrob. lib. 6. Saturn.

QVA' VIA SECTA SEMEL) ita leuiter, & mobiliter fluit hic versus, ut Lucretius fluuium per alueum suum currentem, ac labentem nostris oculis subiicere videatur. repetitur & lib. 6. Lege, si vacas, quæ notauimus ad illum locum Horatij odae 16. epod. Leuis crepante Lympha desiluit pede.

Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto Innumerabiliter priuas mutatur in horas. Semper enim quodcumque fluit de rebus, id omne Aëris in magnum fertur mare: qui nisi contra Corpora retribuat rebus, recreetque fluentis: Omnia iam resoluta forent, & in aëra versa. Haud igitur cessat gigni de rebus, & in res Recidere assidue, quoniam fluere omnia constat. Largus item liquidi fons luminis ætherius sol Inrigat assidue cælum candore recenti, Suppeditatque nouo confestim lumine lumen.

Innumerabiliter

Nam primum quidquid fulgoris disperiit eij, Quocumque accidit. id licet hinc cognoscere possis, Quod simulac primum nubes succedere soli Cœpere, & radios inter quasi rumpere lucis: Extemplò inferior pars horum disperit omnis, Terraque inumbratur, qua nimbi cumque feruntur, Ut noscas splendore nouo res semper egere: Et primum iactum fulgoris quemque perire: Nec ratione alia res posse in sole videri, Perpetuò ni suppeditet lucis caput ipsum. Quin etiam nocturna tibi, terrestria quæ sunt, Lumina, pendentes lychni, claræque coruscis Fulguribus pingues multa caligine tædæ, Consimili properant ratione, ardore ministro, Suppeditare nouum lumen, tremere ignibus instant: Instant, nec loca lux inter quasi rupta relinquit: Usque adeò properanter ab omnibus ignibus eius Exitium celeri toleratur origine flammæ. Sic igitur, solem, lunam, stellæque putandum Ex alio, atque alio lucem iactare subortu: Et primum quidquid flammæ perdere semper: Inuiolabilia hæc ne credas fortè vigere.

inuiolabilia

AERA NVNC) Nunc de aëre differere incipit. Probat autem, omnia, quæ de rebus fluunt, in aërem confluere: aërem autem certa corpora rebus tabescentibus retribuere, ne rerum omnium interitus consequatur. PRIVAS) singulas, vel proprias. sed si singulas interpretemur, videbitur legendum: priuas mutatur in horas: sin proprias, ferri poterit scriptura recepta, priuas mutatur in oras: ut per, oras proprias, intelligamus extremitates ignis, aquæ, & terræ. ego tamen, priuas mutatur in horas, legi malo. sup. libr. 4. In multas igitur voces vox vna repente Diffugit, in priuas quoniam se diuidit aureis. Probauit hanc emendationem Thraso. hoc mirum: illud non mirum, quod probauit, ut eius auctor, aut repertor.

ID OMNE AERIS IN MAGN. F. M.) Semper (inquit Lucr.) quidquid è rebus fluit, in aërem longè latèq; vsque ab æthere ad terras diffusum fertur. aëris mare, tralatio est: quæ hic non solum ad ornandum, verum etiam ad significandum, ac declarandum adhibita est. significatur enim hac tralatione, natura aëris, mollis & humida: quæ idcirco poetæ effeminarunt, & Iunonis nomine appellarunt.

RECCIDERE) sic legendum, & ita habet codex Bertinianus, & codex Memmianus. in vtrisque Aldinis autem legitur, Recidere, per vnicum c. mendosè. Recidere enim, dictum, ut, rettulit, refferre, redducere, remmota, & simil. apud Virgil. Horat. & apud hunc eundem.

QVONIAM FLVERE) sic supra lib. 4. Nec mora, nec requies inter datur vlla fluendi.

LARGVS ITEM LIQ. FONVS) infr. eodem lib. Nam licet hinc fontem

scâtere, atque erumpere flumen Ex omni mundo, &c. SUPPEDITATQVE
NOVO CONF.) sic sup. lib. 4. Semper enim noua se radiorum lumina fundunt:
Primâque dispereunt, quasi in ignem lana trahatur, &c. & infra eodem lib. Quæ
faciunt solis noua semper lumina gigni, ad quem versum plura.

NAM PRIMVM QVID QVID FVLG.) id est primum quicque fulgo-
ris ei disperit. SVCCEDERE SOLI) id est subire solem, seu succedere sub
solem. sic enim loquitur Cæsar lib. 1. ipsi confertissima acie, reiecto nostro equitatu,
phalange facta, sub primam nostram aciem successerunt. Idem lib. 2. testudine facta
portis succedunt, murum subruunt. & Virgil. Georg. 3. Ant. tecto assuetus coluber
succedere, & umbra. Idem lib. 4. atque alto succedere cælo.

QVA NIMBI) legendum arbitror, qua nubes cumque feruntur.

NI SUPPEDITET) nisi suppetat, absolue enim accipiendum.

QVIN ETIAM NOCTVRNA TIBI) negat Aristoteles lib. 2. μετρω-
simile esse lumen solis, ceteris luminibus, & flammis, quæ humido, aut pingui alun-
tur, si aluntur. nam cetera lumina (inquit) continenter mutantur, neque vnaquam
sunt eadem. at solis lumen semper est vnum & idem. quod si verum esset, solem hu-
moribus alii: non solum quotidie, nouus sol oriretur, sed semper & assidue nouus es-
set: quod falsum atque absurdum est. PENDENTES LYCHNI) Virgil.
lib. 1. Æneid. dependent lychni laquearibus aureis.

FVLGVRIBVS) id est fulgoribus, vt saepe alias.

SVPPEDITARE) nunc διαρρηκτως, subministrare, præbere, μελίσσει.

INSTANT: INSTANT) epanaphora.

TOLERATVR) sustentatur. sic Cæsar dixit lib. 1. domi nihil erat, quo famem
tolerarent. in cod. Memmianq tamen legitur, celeratur. & ita in Florentinis: omni-
modose. SVBORTV) sic legendum, subortu, vno vocabulo, à verbo subo-
rior: quod est in alterius locum vrior. Lucret. lib. 1. Quare etiam, atque etiam subo-
riori multa necesse est. & lib. 2. in extr. Vnde queat tantum suboriri, ac suppeditare,
&c. ET PRIMVM QVID QVID) id est, & primum quicque.

FLAMMAI) cod. Memm. habet, flamarū. & ita Florent. ego tamen nihil muto.

Denique non lapides quoque vinci cernis ab æuo?
Non altas turreis ruere, & putrescere saxa?
Non delubra Deum, simulacraque fessa fatisci?
Nec sanctum numen fati protollere fineis
Possit: neque aduersus naturæ fœdera niti?
Denique non monumenta virum dilapsa videmus?
Cedere proporro, subitoque senescere casu?
Quærere proporro, subitoque senescere credas?
Non ruere auolfos filices à montibus altis?
Nec validas æui vireis perferre, patique
Finitis: neque enim caderent auolssa repente,
Ex infinito quæ tempore pertolerassent
Omnia tormenta ætatis, priuata fragore.
Denique iam tuere hoc circum, superaque: quod omnem

Continet amplexu terram: quod procreat ex se
Omnia (quod quidam memorant) recipitque peremta:
Totum natiuum mortali corpore constat.
Nam, quodcumque alias ex se res auget, alitque,
Deminui debet, recreari cum recipit res.
Præterea si nulla fuit genitalis origo
Terrai, & cæli: sempérque æterna fuere:
Cur supera bellum Thebanum, & funera Troiæ;
Non alias alij quoque res cecinere poëtæ?
Quò tot facta virum toties cecidere? neque vsquam
Æternis famæ monumentis insita florent?
Verum (vt opinor) habet nouitatem summa, recénsque
Natura' st mundi, neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur:
Nunc etiam auescunt: nunc addita nauigiis sunt
Multa: modò organici melicos peperere sonores.
Denique natura hæc rerum, ratioque reperta' st
Nuper, & hanc primus cum primis ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim vertere voces.
Quòd si fortè fuisse antehac eadem omnia credis:
Sed periisse hominum torrenti sæcla vapore:
Aut cecidisse vrbeis magno vexamine mundi:
Aut ex imbris adsiduis exisse rapaceis
Per terras amncis, atque oppida cooperuisse:
Tanto quippe magis victus fateare necesse' st,
Exitium quoque terrai, cælique futurum.
Nam cum res tantis morbis, tantisq; periclis
Tentarentur: ibi si tristior incubisset
Causa, darent latè cladem, magnasque ruinas.
Nec ratione alia mortales esse videmur
Inter nos: nisi quòd morbis ægriscimus isdem,
Atque illi, quos à vita natura remouit.
Præterea, quæcumque manent æterna, necesse' st
Aut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus,
Nec penetrare pati sibi quidquam, quod queat artas
Dissociare intus parteis, vt materiai
Corpora sunt, quorum naturam ostendimus antè:
Aut idèò durare ætatem posse per omnem,
Plagarum quia sunt expertia, sicut inane' st,

organici

vexamine

Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
 Aut etiam, quia nulla loci sit copia circum,
 Quod quasi res possint discedere, dissoluique,
 Sicut summarum summa est æterna, neque extra
 Quis locus est, quod dissiliant: neque corpora sunt, quæ
 Possint incidere, & valida dissoluere plaga.
 At neque (vti docui) solido cum corpore mundi
 Natura est, quoniam admistum est in rebus inane:
 Nec tamen est vt inane, neque autem corpora defunt,
 Ex infinito quæ possint fortè coorta
 Proruere hanc rerum violento turbine summam,
 Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
 Nec porrò natura loci, spatiumque profundi
 Deficit, exspergi quod possint mœnia mundi,
 Aut alia quavis possint vi pulsa perire.
 Haud igitur leti præclusa est ianua cælo,
 Nec foli, terræque, nec altis æquoris vndis:
 Sed patet immani, & vasto respectat hiatu.
 Quare etiam natiua necessum est conficere
 Hæc eadem, neque enim mortali corpore quæ sunt,
 Ex infinito iam tempore adhuc potuissent
 Immensi validas æui contemnere vireis.

AB ÆVO) à tempore, à temporis longinquitate. FATISCI?) defetiscit
 Attius. Tamen haud fatiscar, quin tuam opem implorem. Idem. vereor, si vniquam
 fatiscar facere quicquid quibo boni. Idem valet, fatisco. Lucret. sup. lib. 3. & (vt
 docui) simul æuo fessa fatiscit. FATI. PROTOLLERE FINEIS) secutus
 eram initio codicem Bertin. & Vatic. & vulgatos ferè omnes, Paris. virosque Ve-
 netos, Lugdunenses: in quibus est, procellere. Nunc ex aliis veteribus libris, qui, vt
 olim lectori indicavi, habent partim, protellere, partim, prætolle, protollere, eden-
 dum curavi: quod tamen non dissimulabo, homini cuidam de me male merito, qui
 me læsit nulla iniuria læsitus, in mentem venisse, ne, quod in altero reprehendo, in
 eo ipse peccare reperiar. Protollere autem sineis fati, dictum, pro, diem mortis pro-
 ferre. Vt est hoc eodem verbo & Plautus non semel, neque vno loco. Sed vno, atq;
 altero exemplo contenti erimus. sic Casina. Protollo mortem mihi. Ibidem, quia si se
 des uxorem Olympioni, neque tuam, neque suam, neque viri vitam sinet in crasti-
 num protolli. CEDERE PROPORRO) nihil mutavi in hoc versu. verun-
 tamen nõ celabo lectorem, in codicibus quattuor manuscr. Vatic. Tett. Faërn. Mem-
 mian. ita legi, Querere proporro sibi cumque senescere credas? cuius scriptura ratio-
 nem exputare non possum. docti quidam in voce, proporro, mendum subesse suspi-
 cantur, & legendum, proretro cēsent. Ego nunc vtrumque versum & eum, qui in co-
 dicibus antiquis reperitur, & eum, qui in vulgatis & recētoribus, spurium, & sup-

positum esse arbitror. NON RVERE AVOLSOS) hunc versum profert
 Nonius in voce, silices. TORMENTA ÆTATIS) tralatio est vel à tormen-
 te bellicis, vel à questionibus.

PRIVATA) refer ad vocem, saxa, non tormenta.

DENIQVE IAM TVERE) tūere, aspice, à verbo tuor. Deniq; aspice hoc
 calum, (inquit) sic Ennius, Aspice hoc sublime candens, quem invocant omnes Iouē.

AMPLEXV) ambitu. M. Tull. ex Eurip. Qui tenero terram circumactu ample-
 ctitur. QVOD PROCREAT EX SE) tamquam pater.

DEM INVI: DEBET) sic habent codices manuscripti. Vaticanus, Tettian.
 Faërn. Memm. Bertin. typis impressi verò, Diminui debet.

GENITALIS) principalis seu potius gignens, aut ad gignendum pertinens.
 de qua voce supra satis multa libro primo.

SVPERA BELLVM THEB.) supera, id est, supra. de quo aliàs diximus.
 Fuit autem bellum Thebanum antiquius Troiano. lege Macrob. lib. secundo comm.
 in somn. Scip. vbi eadem fere argumenta leges aduersus mundi eternitatem.

SVMMA) mundus. NVNC ETIAM AVGESCVNT) cod. Vatic.
 habet, Nunc autem aulescunt. sic Demosth. philipp. nona, quæ vulgò tertia inscri-
 bitur, ait, cum alia multa sua etate immutata, & meliora facta esse, & creuisse,
 tum ea maxime, quæ ad rem militarem pertinent, ἐγὼ δὲ ἀπὸ τῶν, ὡς ἔπος εἶπεν, πολ-
 λαὶν εἰληφότων ἐπίδοσι, καὶ οὐδὲν ὁμοίαν ὄντων τῆς ταῦ πῶς ᾤοντο, οὐδὲν ἡρόμαι πλέον, ἢ
 τὸ πλεῖον κελαινῶσαι καὶ ἐπιδεῖν ἀκείναι. & Aristoteles lib. de rep. 7. cap. II. vbi querit,
 vtrum vrbes muris esse munitas, an, vt Sparta, nullis mœnibus sæptas oporteat, ait,
 suis iam temporibus multa & telorum, & tormentorum genera ad vrbium expu-
 gnationes exquisitissima, ac perfectissima esse reperia, quæ antiquioribus fuerint
 ignota. ORGANICI) vt tibicines, fidicines, citharædi. sup. lib. 2. Ac mūsæa
 mele, per chordas organici quæ Mobilibus digitis expergefata figurant.

DENIQVE NATVRA HÆC) lege Lactantium Firmian. lib. 3. de falsa
 sapient. cap. 16. vbi hunc locum profert.

ET HANC PRIMVS) Quocirca non immeritò illud de se prædicauit,
 quod est initio lib. 4. & in primo lib. non lögè ab extr. Aua Pieridum peragro loca,
 nullius antè Trita solo, & c. IN PATRIAS QVI POSS. VERT.) qui

possim conuertere in Latinum sermonem. Fuit enim Lucretius, Romanus.

QVOD SI FORTE FVISSE ANTEHAC, & c.) huc pertinent ea,
 quæ sunt apud Platon. in Timæo non longè à princip. vbi senex ille Ægyptius sa-
 cerdos cum Solone loquens, ait, Græcos semper esse pueros, neque quicquam anti-
 quum nosse, propterea quod multis non vno tempore in Græciam vel ab ignibus, vel
 ab aquarum diluionibus, cladibus importatis, non potuerit à maioribus ad poste-
 ros rerum præteritarum cognitio quasi per manus tradita peruenire. Nonnulli autem
 legunt hîc: Quid si forte fuisse antè hæc eadem omnia credis, & c.

VAPORE) calore. COOPERVISSE) in verbo, cooperuisse, duæ vocales
 eo, coalescunt in vnam syllabam: vt supra lib. 2. Tandem cooluerint ea, quæ conie-
 cta repente, Magnarum, & c. TENTARENTVR) pulchrè dictum, tentari
 morbo, periculo, incommodo. sic lib. 1. Quæ nondum clueant vllò tentata periclo.
 & 2. nullo primordia posse dolore Tentari.

IBI SI TRISTIOR INCVB. CAVSA) hoc negat metuendum esse
 Aristot. lib. de mundo cap. 5. Quinetiam ait diluiones aquarum, & incendia, de

flagrationēſque terrarum ad salutem vniuerſi valere, his verbis, ἢ τε γῆ φῶτις κομισθε
 παρδαπίς, ἔ. c. πλὴν ἀγῆρω φύσιν ὁμοίως τρεῖς, καὶ τὴν καὶ στήθεϊς πνασομένη, καὶ πλημμυ-
 εῖσι δῆτικαυζομένη πυρκαϊῆς τε καὶ μέρος φλογίζομένη. ταῦτα δὲ πάντα ἔοικεν αὐτῇ πρὸς ἀγα-
 θοδ' ἡνίοδρα, πλὴν δὲ αἰάντος στωπρεῖαν παρέχῃν. Σενομένης τε γὰρ διεξάλλοισιν αἱ ἴσῃ πνθιμάτων
 παρμπλάσις καὶ τὰ ῥήματα τὰς ἀραπνοῆς ἴχθυον, καὶ τῶς ἄνω λίανεται, καὶ θαυρομένη τε
 ἔμβροισ, ἀποκλύζονται πᾶσι τὰ ἰοσώδη πρὸς πνεομένη δ' αὐραϊς, τῶς ὕψ' αὐτῆν, καὶ τὰ ὑπὸ αὐτῆ
 εἰλικρινεῖται: καὶ μὲν καὶ αἱ φλόγες ἰδρὶ πὸ παραπῶδες πταίνουσιν. οἱ παῖροι δὲ τὰς φλόγας ἀπῆλασι. ἔ
 ἴσῃ δῆτι μέροισ τὰ ἰδρ γίνεται, τὰ δὲ ἀκμαῖζει, τὰ δὲ φθείρεται: id est, ἔ. c. terra stirpibus ἔ
 plantis variis ornata, ac vestita, ἔ. c. naturam senectutis expertem pariter retinet,
 cum tamen ἔ. motibus concutiat, ἔ. ab aquis inundantibus obruatur, ἔ. incē-
 diis non tota quidem, sed quibusdam suis partibus deflagret. Hæc autem omnia vi-
 dentur ei boni gratia euenientia eternam salutem afferre. Nam ἔ. cum concutitur,
 dissiliunt, ac diffiantur interiecti spiritus, respirandi viam per terræ parteis effra-
 ctas reperientes, quemadmodum supra dictum est: ἔ. cum imbris purgatur, rebus
 omnibus insalubribus ἔ. morboſis abluendo leuatur: cum autem a ventis perfla-
 tur, ἔ. quæ sub ea sunt, ἔ. quæ supra, pura redduntur. Iam verò flammæ quidem
 id quod glaciei natura præditum est, densant: conglaciationes autem flammæ re-
 mittunt: ἔ. rerum singularium aliæ oriuntur, aliæ florent, aliæ intereunt.

PRÆTEREA QVÆCVMQVE) hoc eodem argumento, atq; adeo iisdem
 verbis supra lib. 3. vsus est, vbi probare conatur, animum esse mortale. Quare quæ
 ad locum illum notauimus, inde repetat lector, si quid requirer.

HAVD IGITUR LETI) sic lib. 3. de anima. Haud igitur leti præclusa est
 ianua menti. SED PATET) sed ianua leti valde late, ἔ. vastè retrorsum
 patefacta est. CONTEMNERE VIREIS) in duobus manuscript. codicibus
 scriptum erat contempnere: quod eò notavi, vt intelligat lector, eodem errore ductos
 esse eos, qui contempsi, contemptum, sumpsi, sumptum, ἔ. similia scribunt cum p.
 atque eos, qui contempno, dampno, tempto, ἔ. similia.

Denique, tantopere inter se cùm maxima mundi
 Pugnent membra, pio nequaquam cõcita bello:
 Nonne vides, aliquam longi certaminis ollis
 Posse dari finem? vel quom sol, & vapor omnis,
 Omnibus epotis humoribus, exsuperatint:
 Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur:
 Tantum suppeditant amnes, vltroque minantur
 Omnia diluuiare ex alto gurgite ponti:
 Nequicquam, quoniam verrentes æquora venti
 Deminuunt, radiis que retexens ætherius sol:
 Et siccare prius confidunt omnia posse,
 Quàm liquor incepti possit contingere finem.
 Tantum spirantes æquo certamine bellum
 Magnis de rebus inter se cernere certant,
 Cùm semel in terra fuerit superantior ignis:
 Et semel (vt fama est) humor regnarit in aruis.

Ignis

Lucianus

Ignis enim superauit, & ambens multa peruffit,
 Auia quom Phaethonta rapax vis solis equorum
 Aethere raptauit toto, terrasque per omneis.
 At pater omnipotens, ira tum percitus acri,
 Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
 Deturbauit equis in terram: solque cadenti
 Obuius æternam suscepit lampada mundi:
 Dissiectosque redegit equos, iunxitque trementeis:
 Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans,
 Scilicet vt veteres Graium cecinere poetæ:
 Quod procul à vera nimis est ratione repulsum.
 Ignis enim superare potest, vbi materiai
 Ex infinito sunt corpora plura coorta:
 Inde cadunt vires aliqua ratione reuictæ:
 Aut pereunt res exustæ torrentibus auris.
 Humor item quondam cœpit superare coortis,
 Vt fama est hominum, multas quando obruit vrbeis.
 Inde vbi vis aliqua ratione auersa recessit,
 Ex infinito fuerat quæcumque coorta:
 Constiterunt imbres, & flumina vim minuerunt.

CVM MAXIMA MVNDI PVGN. MEMB. PIO NEQVAVQ;
 CONC. BEL.) Cùm maxima mundi partes inter se pugnet, impio bello cõcitate,
 quale est bellum ciuile ἔ. intestinum. Hæc est illa fortasse pugna, quam finxit Hom.
 lib. ix. v. qui inscribitur, καὶ ἡ μάχη inter Apollinem ἔ. Neptunum. per Apollinē enim
 sol significatur: per Neptunum mare, ἔ. aquarum natura. Hi igitur posteaquam sa-
 tis diu inter se decertarunt, cedunt ad extremum inter se, quia par erat, ἔ. id, quod
 ab altero alitur, cum suo pabulo non diutius pugnare: ἔ. alterius pabulum, ab eo,
 cuius pabulum est, non superari, neque ad nihilum redigi. Quod significat Homerus
 eo, quem dixi, libro. Apollo enim, per quem sol, ἔ. ardor significatur, pugnant cum
 Neptuno, per quē humor, ἔ. mare, fenit ad extremum se vinci. Nam si sol omnē hu-
 morem ebiberet, atque exhauriret, hic pulcherrimus mundi ornatus ardore conflag-
 raret. ET VAPOR) ἔ. calor. OMNIBVS EPOTIS HVMORIB.)
 Omnibus exhaustis humoribus: quod cùm fiet, vt nos Christiani futurum credimus,
 tum non solum totus orbis terrarum, sed etiam mundus hic vniuersus, flammis con-
 sumtus, interibit. EX SUPERARINT) superiores fuerint.

CONATA) sic Accius apud Nonium ego incipio. conata exsequar. ἔ. Cornel.
 Nepos in Dione. verens, ne prius cõsiliium aperiretur suum, quàm conata perfecisset.

TANTVM SVPPEDITANT) vel accipe ἐπεργατικῶς, tantum humorē
 suppeditant, vel absoluit, vsque adeo suppetunt, ἔ. φουδσι.

DILVVIARE) diluuiæ obruere.

SPIRANTES) πνεύματα. M. Tullius lib. 3. ad Quintum Eratrem, in primis signis
 ἔ. πνεύματι Q. Scævula. CERNERE) discernere, ἔ. controuersiam diiudicare,

Cum paribus iungi res, & discludere mundum,
 Membrâque diuidere, & magnas disponere parteis
 Omnigenis è principiis: discordia quorum,
 Interualla, vias, connexus, pondera, plagas,
 Concurfus, motus turbabat, prælia miscens,
 Propter dissimileis formas, variâsque figuras,
 Quòd non omnia sic poterant coniuncta manere,
 Nec motus inter sese dare conuenienteis:
 Hoc est à terris altum fecernere cælum,
 Et seorsum mare vti secreto humore pateret,
 Seorsus item puri, secretique ætheris ignes.

SED QVIBVS ILLE MODIS) Nunc aggreditur ad explicandũ, quo pacto ex corporibus primis, quæ neque consilio, neque certo fœdere inito mouentur, factus sit mundus. Totus autem hic locus de mundi, & partium mundi concretione, videtur propè ad verbum expressus, (nisi quòd vberius à Lucretio tractatur) ex iis, quæ exponuntur à Plutarcho lib. 1. *de æthere*: quæ suis locis membra- tim & particulatim referam: nunc autem vniuersa Latine reddã, quòd existimẽ, ea magnam lucem huic loco allatura. Sic igitur Plutarchus, vt quidem Latine ver- timus: Mundus in globosam figuram conformatus, hoc modo conreuit. Cùm prima corpora sine consilio, & fortuito mouerentur, assiduòque ac celerrimo motu agita- rentur, in idem multa cõuenerunt, & coierunt, & propterea, varietate figurarum, & magnitudinum prædita. His autem in eodẽ loco coactis, & coaceruatis, ea qui- dem, quæ maiora erãt, & grauissima, omnino subsidebant: quæ parua verò, & ro- tunda, & læuia, & lubrica, hæc etiam exprimebantur in primorũ corporum con- cursu, & in altum ferebantur. Vbi igitur ad verberadum apta potestas defecit, ea, inquam, quæ in altum extollebat, neq; iam plaga in sublime tollebat, in inferiorem verò locum hæc ferri prohibebatur: ad ea loca, quæ recipere poterant, vrgebantur: hæc autem erãt illa loca, quæ sunt in extremis oris mundũ ambientibus: & ad hæc corpusculorũ multitudo reflectebatur. Implicata autẽ inter se, & impedita ex refle- xione, mundũ genuerunt. Porro hac eadem natura prædita corpuscula, cùm essent varia, vt diximus, in altum sublata, astrorum naturam perfecerunt. multitudo au- tem corporum, quæ sursum subuehebantur, aëra verberabat, & hunc exprimebat. Impletus autẽ aër spiritu, atque inflatus ex agitatione, & motu & astra vnã com- prehendens, ea vnã circumagebat, & eorum cõuersionem sublimem seruabat. De- inde ex iis, quæ subsederunt, terra genita est: ex iis verò, quæ sublimẽ ferebantur, cælum, ignis, æther, multa autem etiam materia in terra, restante, eaq; condensata & stipata, & flatuum verberibus, & aurarum ex astris existētium ictibus, com- primebatur huius figuratio ex partibus minutis constãs, & humidam naturam ge- nuit. Cùm esset autem hæc fluida, & diffusilis, in caua terræ loca, & ad capiendũ, continendũque idonea deferebatur: aut aqua, cùm per se subsedisset, loca subie- cta excauabat. Præcipuæ igitur mundi partes ad hunc modum genitæ sunt.

CONIECTVS) congressus, acervus, coitus, seu cœtus primorum corporum, quædam legunt, conlectus: alij, congestus. ego nihil muto quamquam, conlectus, non improbo. PONTIOVE PROFVNDATA) sic dictum, ponti profunda,

vt, vera viã, vltima naturat, & c. SOLIS, LVNAI) secutus sum codic. Tertian. & Faern. in quibus ita sine vlla litura legitur: in codice Vatic. autem. So- lus, luna cursus, vt facile appareat, copulationes, quæ, & quæ reperiuntur in libris vulgatis, posteriùs esse ab aliquo adiectas, sic enim in eis legitur, Solisque & lu- na, & c. NAM CERTE NEQVE CONSILIO) hic versus cum duo- bus deinceps sequentibus iam supra positi sunt lib. 1. QVÆ VT CONVE- NERE) cùm in omnibus libris manuscriptis scriptum reperissem: quæ conuenere, non, vt est in quibusdam vulgatis, ea quæ conuenta, sic reposui, quæ vt conuenere: id est, ea principia, quæ cùm conuenerunt, & congressa sunt, & c. Licet tamen hunc locum emendare ex illo, qui est huic simillimus, & planè geminus, lib. 2. Tandem cooluerint ea, quæ coniecta, (vel, vt alij legi volunt) conlecta repente, & c. licet etiam legere, ea, quæ coniuncta rep. vt infra. poterant coniuncta manere. Harum emendationum Zoilus postremam arripuit, vt suam.

ALTIVOLANS) sic legendum, & ita habent duo lib. manuscrip. & ali- quot impressi. ita denique legit Macrob. lib. 6. Saturn. vulgati enim mendosè habet. Alta volans. Talia sunt illa, claricitat, infra eod. lib. & alitouans, ibid.

INDE LOCI) id est, ab illo loco seu potius ab illo tempore. sic Ennius apud Festum, inde loci lituus sonitus effudit acuos. & iterum Lucret. infra eodem libro, inde loci mortalia secla creauit, & c.

DISCLVDERE) Virgil. in Sileno. Tum durare solum, & discludere Nerea- ponto Cæperit. Nam Macrobius lib. 6. Saturn. cap. 4. hæc Lucretiana cum illis Vir- gilianis comparat. discludere autem, id est, discernere, distinguere, disparare.

HOC EST A TERRIS) non poterant principia (inquit) inter se dare: motus conuenienteis, hoc est, non poterant à terris cælum separare, & c.

Quippe etenim primũ terræ corpora quæque,
 Propterea, quòd erant graua, & perplexa, coibant
 In medio, atque imas capiebant omnia fedes.
 Quæ quanto magis inter se perplexa, coibant,
 Tam magis expressere ea, quæ mare, sidera, solem,
 Lunamque efficerent, & magni mœnia mundi.
 Omnia enim magis hæc è læuibis, atque rotundis
 Seminibus, multoque minoribus sunt elementis,
 Quàm tellus. idè per rara foramina terræ
 Partibus erumpens primus se sustulit æther
 Signifer, & multos secum leuis abstulit igneis,
 Non alia longè ratione, ac sæpe videmus,
 Aurea cùm primũ gemmantis rore per herbas.
 Matutina rubent radiati lumina solis,
 Exhalantque lacus nebulam, fluuiique peremnes:
 Ipsa quoque interdum tellus fumare videtur:
 Omnia quæ sursum cùm conciliantur in alto:
 Corpore concreto subtexunt nubila cælum.

Sic igitur tum se leuis, ac diffusilis æther
 Corpore concreto circumdatus vndique sæpsit:
 Et latè diffusus in omneis vndique parteis,
 Omnia sic auido complexu cetera sæpsit.

PERPLEXA) *implicata, & connexa.* COIBANT IN MEDIO,
 ATQVE IMAS CAP.) *id est, coibant, & subsidebant in medio, qui locus
 est infimus. Sic autem emendauit Adr. Turnebus. Nam vulgò legitur, coibât, In me-
 dioque imas cap. omn. sedes. sic Epicurus. Καπιτα δὲ τῶν ὑποκαθίστων ἐστὶν ἡ
 γῆ, & c. id est, deinde ex iis corpusculis, quæ subsidebant, facta est terra.*

TAM MAGIS EXPRESS.) *Epicurus. Ex δὲ τῶν μεταεξορίων οὐρανός,
 πῦρ, ἀήρ, id est, ex corpusculis autem, quæ sublimè ferebantur, factum est cælum,
 ἄγνις, αἶρ, dem. apertius. ἀεὶ πλεονάζουσα δὲ δυνάμεις καὶ πῶς ἀεικλασιν, πῶν οὐρανὸν ἐξέ-
 νισται: id est, implicata autem inter se, & perplexa, cælum fecerunt. Sequitur dein-
 cept: τίς δὲ αὐτῶν ἐξορίων φύσεως αἱ ἀτομαί, ποιήσασιν οὐρα, καὶ τῶς εἰρηται, πῶς τὸ με-
 τῶροι ἐξορίων, πῶς τῶν ἀετῶν φύσιν ἀπέπεσεν. id est, Ea vera corpuscula, quæ
 eandem naturam erant adeptæ, cum essent varia, quemadmodum dictum est, in
 sublime expressa, atque extrusa, astrorum naturam perficiebant. expressere igitur,
 id est, quod Græci dicunt, & Epicurus usurpabat, ἐξέβλησαν, per expressionem, seu
 exprimendo emisere. OMNIA ENIM MAGIS HÆC) *nempe. mare, si-
 dera, sol, luna: vel aër, sidera, sol, luna. Nam sic quidam legunt supra: expressere ea,
 quæ aëra, sidera, solem, & c. ÆTHER SIGNIFER) sic habent omnes lib.
 & manuscripti, & typis excusi. nonnulli tamen legunt, Ignifer. & ita infra paucis
 post versibus, inde æther ignifer ipse, sed lib. 6. perspicuè, & sine cōtrouersia signi-
 ferum dicit æthera. Vrgēt enim quoque signiferi super ætheris æstus. Aristot. quidem
 lib. de mundo, & lib. 1. de cælo, negat, æthera esse igneum, idēque ait dictū esse
 τὸ πῶς αἶρ, non τὸ πῶς ἀεὶ: id est ab eo, quod semper currat, & moueatur, nō
 ab ardendo. GEMMANTES) sic supr. lib. 2. Inuitant herbæ gemmantes rore
 recenti. EXHALANTQVE) & exhalant nebulam, ἐξερπηκός, de quo sup.**

CONCILIANTVR) *congregantur.* SIC IGITVR TVM SE)
sic legendum. tum, autem: id est, cum mundus nasci cœpit.

DIFFVSILIS) *qui facile diffunditur. ῥδυσικὸς ἀλακιδῆν. Nam quamquam
 hoc Epicurus de aqua dixit, idem tamen in aëra quadrat, quippe qui humidior sit,
 quam aqua, vt vult Aristoteles. AVIDO) vasto, & ingenti, vt sup. Inde
 auidam partem montes, siluæque ferarum, & c.*

Hunc exordia sunt solis, lunæque secuta:
 Inter vtrosque globi quorum vertuntur in auris:
 Quæ neque terra sibi asciuit, neque maximus æther:
 Quod nec tam fuerint grauia, vt depressa sederent:
 Nec leuia, vt possent per summas labier oras.
 Et tamen inter vtrosque ita sunt, vt corpora viua
 Versent, & partes vt mundi totius existent.
 Quod genus, in nobis quædam licet in statione
 Membra manere, tamen cum sint ea, quæ moueantur.

Hic igitur rebus retractis, terra repentè,
 Maxima quæ nunc se ponti plaga cærule tendit,
 Succidit, & falso suffudit gurgite fossas.
 Inque dies quanto circum magis ætheris æstus,
 Et radij solis cogebant vndique terram
 Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
 In medio vt propulsa suo condensa coiret:
 Tam magis expressus falsus de corpore sudor
 Augebat mare manando, campósque natanteis:
 Et tanto magis illa foras elapsa volabant
 Corpora multa vaporis, & aëris, altaque cæli.
 Densebant procul à terris fulgentia templa.
 Sidebant campi, crescebant montibus altis
 Adscensus: neque enim poterant subsidere saxa,
 Nec pariter tantundem omnes succumbere partes.
 Sic igitur terræ concreto corpore pondus
 Constitit, atque omnis mundi quasi limus in imum.
 Confluxit grauis, & subsedit funditus, vt fax.
 Inde mare, inde aër, inde æther ignifer ipse,
 Corporibus liquidis sunt omnia pura relicta,
 Et leuora alius alia, & liquidissimus æther,
 Atque leuissimus aërias super influunt auras,
 Nec liquidum corpus turbantibus aëris auris
 Commiscet: finit hæc violentis omnia verti
 Turbinibus: finit incertis turbare procellis:
 Ipse suos igneis certo fert impete labens.
 Nam modicè fluere, atque vno posse æthera nisti,
 Significat Ponti mare, certo quod fluit æstu,
 Vnum labendi conseruans vsque tenorem.

HVNC) *nempe æthera, exordia solis & lunæ sunt subsecuta, id est post æthera,
 creari cœpti sunt sol, & luna. exordia autem pro primordiis videtur usurpasse.*

INTER VTROSQVE, & c.) *hic versus delendus, vt spurius, minimèque
 Lucretianus. QVÆ) solis & lunæ exordia: id est primordia, ex quibus sol &
 luna creati sunt. QVOD NEQVE TAM FVERINT) aliquot libri ma-
 nuscripti habent, fuerunt, quæ scriptura non est reiicienda.*

PER SVM M. LAB. ORAS) *sic habent libri manuscripti. quidam tamen
 legi volunt, auras. ego nihil mutandum censeo, & summas oras interpretor. extre-
 mitates mundi, quas æther occupauit. ET TAMEN INTER VTROS-
 QVE) inter æthera, & terram. mendosè enim legitur vulgò, inter vtraque.
 VT CORPORA VIVA) *legendum olim putabam, corpora bina, vel recla-**

manibus libris omnibus, non corpora viua, nam si hanc vulgatam scripturam probarem, sequeretur solem & lunam esse animatos: quos paullo ante negauit vitali motu, sensuque esse praeditos. Itaque secum ipse pugnaret. Ac ne quis miretur, hoc mendum in omnes libros etiam veteres irrepsisse, redeat in memoriam eorum, quae alias dixi, solitos esse librarios illos scriptores scribere interdum u. pro b. & contra, b. pro u. ut supra in versu illo, Vitai causa valido consueta bidentur Ingemere, libri manuscripti habent, consueta videntur: sexcenta similia reperuntur. Ita cum à librario scriptore scriptum esset, vina, pro bina: exissimabam semidoctum aliquem ex voce, vina, fecisse, viua: atque ex vno errato, duo fecisse, ut solent facile propagari, & multiplicari mala. Nunc tamen non sum ausus hac tertia editione scripturam receptam mutare, satis esse putas, quid aliquando senserim, & quid suspicatus sum, lectori indicasse. Praeterea video, huius scripturae probabilem esse rationem. Potest enim aliquis dicere, sic esse dicta corpora viua, solis & lunae corpora, quomodo dicuntur, vini lacus, & saxum viuum, à Virgilio: saepe viua, & aqua viua ab aliis, vel quod suapte natura, & sine arte, aut opera diuina moueantur, vel quod assidue. Postremo licet dicere, viua corpora dici, solem & lunam, vel tanquam igneis, quemadmodum supra lib. 1. & viuant labentes aetheris ignes. & lib. 4. Quod cupido adfixum cordi viuiscit, ut ignis. & Plautus Aulul. Nam si viuat ignis, tu extinguere extempulo, vel tanquam lumina, ut apud Horat. od. 21. lib. 3. viuamque producent lucerna, Dum rediens, &c. QVOD GENVS) cuius generis, qualitas CVM SINT EA, QVAE MOVEANTVR) sic habent quattuor lib. manuscripti, in quibus est Memmianus, nam vulgati habent, quae moueant nos. plane mendose. Hanc emendationem arripuit Thraso suo more.

PONTI PLAGA CÆRVLA) mare. Virgil. maria, carula appellauit simpliciter. Æneid. 3. Annixi torquent spumas, & carula verrunt, qui versus iteratur lib. 4. sic & M. Tull. lib. 5. de finib. Nam nemo est umquam hæc transuectus carula cursu, &c. Lucretius autem lib. 1. in extr. cæli carula dixit. Et cæli flammam per cæli carula pasci, & infra hoc lib. 5. magni per carula mundi. & lib. 6. Principio tonitruo quatiuntur carula cæli. & eod. lib. carula, simpliciter, pro calis, seu cælo, Et quasi densendo subtextit carula nimbis.

ET SALSO SVFFVDIT) cod. Memm. habet, & salso suffudit. ex qua scriptura coniectebamus ego, & Muretus legendum, suffudit. Nam libri vulgati habent, suffodit, fortasse mendose, nisi quis dicat, suffodit fossas, esse atticisimum, neque aliud hic dici à Lucretio, quam quod dictum est ab Epicuro, ut refert Plutarchus, ἐκείνου τοῦ ἰσοκράτους τόμου, id est excavauit subiecta loca. Verum tamen suffudit, malim. suffudit autem, interpretor, subitus perfudit, & complcuit.

COGEBANT) compellebant.

EXTREMA AD LIMINA APERTAM) huius loci restitutio Adr. Turnebo debetur: qui cum videret unam mecum, ita legi in omnibus libris tum excusis, tum manuscriptis, Verberibus crebris extrema ad limina partem: διὸ ἄρα sic, ut excudendum curavi, emendandum coniecit. Verberibus crebris extr. ad limina aperta, quam scripturam sic explico. Et radij solis cogebant terram, aperta, id est nudam, nondum arboribus consistam, nondum frugibus, herbisque vestitam, cogebant, inquam, verberibus crebris ad extremas oras, ut propulsa in medio suo coiret. Licet etiam aperta coniungere cum verberibus crebris: & ita interpretari, exposuam verberibus crebris, sed illo modo malo.

CAMPOSQUE NATANTEIS) i. & æquora maris, seu mare ipsum. sic lib. 6. quid vndas arguit, & liquidam molem, camposque natanteis? sic Virgil. 3. Georg. tum segetes alta, campique natantes Lenibus horrescunt flabris.

SIDEBANT) subsidebant. DENSEBANT) id est densabant, ut sepe aliis.

SVBSIDERE) id est ita sidere, ut planitiem efficerent.

INDE ÆTHER IGNIFER) sic habent omnes libri & manuscr. & typis excusi. adiuuat autem hanc scripturam Epicuri & Lucretij sententia, qui voluit æthera esse igneum, & ex ignibus liquidissimis constare: quod item putabat Zeno, & Anaxagoras: quanquam negat, & refellit Aristoteles. Volebant iidem illi, (Anaxagoras, Zenonem, & Epicurum dico) stellas igneis esse. quod item negat Aristot. ut supra diximus. Ex Stoicorum sententia sunt illa M. Tullij lib. 2. de nat. Deor. hunc aëra rursus amplectitur immensus æther: qui constat ex altissimis ignibus, & c. sequitur deinceps, Ex æthere igitur innumerabiles flammæ siderum existunt, quorum est princeps sol omnia clarissima luce collustrans, & c. sic Virgil. lib. 2. Æneid. Sustulit exutas vinculis ad sidera palmas: Vos, æterni ignes, & non violabile vestrum Testor numen, ait. SVOS IGNEIS) sua astra: ex quibus, cum sint ignes, dicitur ignifer: & rursus, quia sunt signa quaedam, signifer.

IMPETE) impetu. sup. lib. 2. Transmittunt valido quatientes impete campos. & lib. 4. Despectum præbet sub terras impete tanto. & item alibi sæpe.

MODICE) id est moderatè. ATQUE VNO P. ÆTH. NISV) atque vno, & eodem impetu, seu tenore, & c. SIGNIF. PONTI MARE) in prima editione cum me offenderet vulgata & recepta scriptura, à qua non discrepat antiquissima, ponto mare, scripseram, tantum mare, ad quem locum hæc, quæ sequuntur sine vlla varietate adscripseram, ordo est: tantum & tam latum mare, quod certo estu fluit, & refluit, & quod vnum, & eundem fluendi tenorem retinet, significat, & arguit, æthera vno & eodem modo circumagi. Omnibus autem libris reclamantibus excudendum curavi, significat tantum mare, & c. cum habeant, ponto mare. quæ scriptura quid sibi velit, nescio, nisi dicamus, intelligendum Pontum, aut Hellepontum. quod si placeat, legendum esset, Ponti mare. Hæc igitur olim scripseram: quæ cum apud me legisset Zoilus: quod postremo loco posui, quodque erat optimum, arripuit, sibi que vendicauit, illud alterum, tantum mare, quod iccirco scripseram, quia, Ponto mare, corruptum indicari, vellicauit, & adscripsit, se mirari, quid sibi Lambinus velit, qui, tantum, reposuerit. Quid est aliud esse βίαται, ut & sycophantiam? Nunc igitur quod meum est, meo iure repeto, atque assero liberali causa manui.

Motibus astrorum nunc quæ fit causa canamus.

Principio magnus cæli si vertitur orbis:

Ex vtraque polum parti premere aëra nobis

Dicendum est: extraque tenere, & claudere vtrinque:

Inde alium supra fluere, atque intendere eodem,

Quò voluenda micant æterni sidera mundi:

Alit alium subter, contra qui subuehat orbem:

Vt fluitios versate rotas, atque hauftra videmus.

Est etiam quoque, uti possit cælum omne manere

In statione, tamen quom lucida signa ferantur:

Sive quod inclusi rapidi sunt ætheris ætus:
 Quærentesque viam, circumuersantur: & ignes.
 Passim per cæli voluunt se immania templa:
 Sive aliunde fluens alicunde extrinsecus aër,
 Versat agens igneis: siue ipsi serpere possunt,
 Quod quouisque cibus vocat, atque inuitat eunteis,
 Flammea per cælum pascenteis corpora passim.
 Nam quid in hoc mundo sit eorum, ponere certum,
 Difficile est: sed quid possit, fiatque per omne
 In variis mundis varia ratione creatis,
 Id doceo: pluresque sequor disponere causas
 Motibus astrorum: quæ possint esse per omne.
 E quibus vna tamen sit & hæc quoque causa necesse est:
 Quæ vegeat motum signis: sed quæ sit earum,
 Præcipere, haudquaquam est pedetentim progredientis.

MOTIBVS ASTRORVM) Nunc de motibus astrorum differere medita-
 tur, atque incipit. qua de re sic Laërtius. τὰς τε κινήσεις αὐτῶν ἐν ἀδωάτων γίνεσθαι καὶ
 ἢ τῷ ὄρου οὐρανοῦ δίνεσθαι, ἢ τῷ οὐρανοῦ ἡμετέριος, τοῦτων δίνεσθαι γίνεσθαι καὶ ἢ ἀρχῆς ἐν τῇ γέ-
 νεσι τοῦ κόσμου ἀπὸ κενῆ ἀποθνήσκου ἐπὶ ἀπὸ τῆς ἑστῆς τῆς θερμότητος τοῦ πυρός αἰεὶ ἐν τῷ ἐ-
 ξῆς τοῦτος ἰδῆς, id est, astrorum autem motus nihil obstat quo minus fiant ex cæli to-
 tius vertigine: aut, eo stante, & quiescente, horum vertigo fiat ex ea, quæ ab initio
 in origine mundi ei attributa & imposta est ad ortum solis, necessitate: deinde ex
 eo, quod calor ignis semper ad loca cōiuncta confluerit. SI VERTITVR) Ve-
 certe vertitur. Sed Epicurus de calo, & de iis, quæ ad cæli motum, & naturā pertinet,
 & de iis, quæ μετέωρα Græci appellant, disputat Academicorum more, nihilq; cerdō
 affirmat, neque vnam harum rerum causam affert, sed plures. EX VTRAQ-
 POLVM PARTI) id est ex vtraq; parte. vtrumq; enim dicebant veteres, parte,
 & parti, voce, &, voci, contage, &, contagi, & similia, in sexto & septimo casu.

EXTRA QVE TENERE) cum in libris quattuor manuscriptis reperissem
 scriptum, ex vtraque, in Memmiano autem planè, extrâque, & in vulgatis Floren-
 tinis, non sum verius hanc scripturam sequi. Adde quod sententia postulare vide-
 tur, vt vel ita legamus, vt ego excudendum curavi, parua immutatione facta ab
 antiqua scripturâ, vel hoc modo. Dicendum est, & vtrinque, & c. Hæc enim totius
 huius loci sententia videtur esse. Si cælum vertitur (quod quidem credibilis est) di-
 cendum est nobis, aëra ex vtraque parte, id est à dextra & laua premere, atq; vr-
 gere polum, & ab vtraq; parte extrinsecus eū tenere, & includere: alium præterea
 esse aëra, qui supra cælum, & supra verticem nostrum extrinsecus labatur, eodém-
 que intendat, quod vna cum cælo sidera feruntur: alium postremò esse sub cælo &
 sub pedibus nostris, qui cælum extrinsecus subuehat, & sustollat, quemadmodum
 videmus à fluuiis rotas, & haustra subleuari, & circumuersari. Omnino propius
 accedamus ad scripturam antiquam, si, & vtrinque tenere, legamus. licet etiam le-
 gere, & vtraq; tenere, & claudere vtrinque, sunt autem haustra, rotarum, cadi, ab
 hauriendo nominati, vt docet Nonius. VT FLYVIQS VERS. R. AT-

QVE H.) profert hunc versum Nonius in voce, haustrum.
 EST ETIAM QVOQVE) fieri etiam potest (inquit) vt cælum stet, sidera
 autem moueantur, siue quod ætheris ignes inclusi, dum exitum quærunt, circumuer-
 santur, & passim se per cælum circumagunt, & circumuoluunt, siue quod aër ex-
 trinsecus fluens, igneis ætheris impellit, ac versat, siue quod iidem ignes eò feruntur,
 quò quemque cibus inuitat. qua de re plura dicemus inf. eodem lib. ad illum locum:
 Brumaleis vsque ad flexus & c. Fuerunt autem & alij philosophi, qui cælum stare,
 & quiescere: terram moueri, & versari dixerunt, quod videtur etiam Plato proba-
 re in Timæo, sed obscurius, vt ait M. Tullius. Hoc autem, Est etiam quoque, dictum
 est ἐκ τῶν ἀμύλων. IMMANIA TEMPLA) sic habent aliquot libri manu-
 scripti. immania autem, id est, ingentia, & immensa. alij, inania. quæ scriptura illa
 quidem non est reicienda: sed, immania, magis probo. Arnob. lib. VI. Tempia enim
 hæc quid sunt? si humanam infirmitatem roges, nescio quid immane, atque ampli.
 si deorum potentiam metiaris, & c. Virgil. lib. VI. in princ. Redditus his primùm ter-
 ris tibi, Phæbe, sacrauit Remigium alarum, posuitque immania templa. templum
 Varro lib. 6. de lingua Latina, docet tribus modis dici, à natura, vt, templa cæli: in
 Heceba. O magna templa cæli commixta stellis splendidis: ab auspicio, in terra. vt
 in Peribæa, Scrupea saxa Bacchi templa prope aggreditur. à similitudine, sub terra:
 vt in Andromacha: Acherusia templa alta Orci saluete infera. Idem ibidem paullo
 antè profert hunc versum nescio cuius, nisi fortè sit Ennij, Vnus erit, quem tu tolles in
 cærulea cæli templa. QVO QVOIVS QVE CIBVS VOCAT) negat Ari-
 stot. stellas, & sidera humoribus pasci. sed hac de re dicemus ad illud, quæ dixi, locum,
 Brumaleis vsque & c. NAM QVID IN HOC) Ita loqui solebat Epicurus,
 cum ageret de rebus incertis, & obscuris, & à natura inuolutis, & dicit ἢ τῷ φαινομένῳ
 τοῦτος ἀπὸ τῶν πρῶτων. id est, nihil eorum, quæ sunt in promptu posita, contra hæc testimo-
 nium dicit. & τῶν ἐν μακρῶν τοῖς φαινομένῳ, id est, hæc non pugnant cum iis, quæ
 sunt in promptu posita: & οἱ τῷ ἐν μακρῶν τοῖς φαινομένῳ μακροῦ, καὶ τῷ ἐν δι-
 στατον ἀπὸ τῶν πρῶτων, θεωρητικῶν ἀπὸ τῶν πρῶτων, id est, qui vnum principium rerum omnium si-
 stunt, & iis, quæ sunt in promptu, repugnant, & facultate cognoscendi, sit ne in ho-
 minis potestate positum, exciderunt. PLVREISO. SEQ. DISP. CAVS.)
 Sic Epicurus apud Diogen. Laërt. Διὸ δὴ καὶ πλείους αἰτίας διέλοιστο τῶν καὶ ὄστων,
 καὶ ἀπὸ τῶν ἐκ κινήσεων, καὶ τῶν τοῦτον ἔπαυ, & c. id est, Quocirca & plures causas
 reperimus conuersionum, & occasuum, & ortuum, & defectuum, & huiusmodi
 rerum, & c. OMNE) τὸ πᾶν. sic τὸ lato Tim. τὸ δὴ πᾶν τὸ δὲ τὸ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν
 ἢ οὐρανῶν ἐξυμνοῦνται, & στωικῶν, & c. id est, hoc igitur omne deus ipse dirigit, & ver-
 sat, & c. Sed Platoni, omne, & mundus, idem valent: non item Epicuro, vt & alibi
 diximus. IN VAR. MVND.) supra enim docuit, innumerabileis esse mundos.
 QVÆ VEGEAT MOTVM SIGNIS) Olim cum reperissem in omnib. fere
 libris ita scriptum, Quæ vegeat motum signis, sic reposuerâ, Quæ vegeat motum in signis.
 sententia autè, quæ ex hac scriptura elicitur, hæc est: Lucretium plures afferre causas
 motionis astrorum, ex quibus hæc etiâ vna sit, quæ valeat ad mouenda signa: sed quæ
 fit earum, & c. Nunc cōiecturâ probo hominis eius, qui me iniuste, & cōtumeliosè laesit,
 nulla à me iniuria lacepsit, si modò eius est, & nō aliena: Quæ vegeat motum signis.
 Vegere autè, vt docet Nonius, interdū est vegetare, vegetum reddere, agitare, excita-
 re. Pomponius, animos Venus veget voluptatibus. HAVD Q. EST PED. PROGR.
 sic inf. ead. lib. in extr. simul. experiētia mētis paulatim docuit, pedetentim aggreditur.

Terraque vt in media mundi regione quiescat,
 Euanescere paulatim, & decrefcere pondus
 Cónuenit: atque aliam naturam subter habere
 Ex ineunte æuo coniunctam, atque vniter aptam
 Partibus æriis mundi: quibus insita fudit.
 Propterea non est oneri: neque deprimit auras:
 Vt sua quouique homini nullo sunt pondere membra:
 Nec caput est oneri collo, nec denique totum
 Corporis in pedibus pondus sentimus inesse.
 At, quæcumque foris veniunt, impostaque nobis
 Pondera sunt, lædunt permulto sæpe minora:
 Vsq; eadè magni refert, quou quæ adiaceat res.
 Sic igitur tellus non est aliena repente
 Adlata, atque auris aliunde obiecta alienis:
 Sed pariter prima concepta ab origine mundi,
 Certaque pars eius, quasi nobis membra, videtur.
 Præterea grandi tonitru concussa repente
 Terra, supra quæ se sunt, concutit omnia motu:
 Quod facere haud vlla posset ratione, nisi esset
 Partibus æriis mundi, cæloque reuincta.
 Nam communibus inter se radicibus hærent
 Ex ineunte æuo coniuncta, atque vniter apta.
 Nonne vides etiam, quàm magno pondere nobis
 Sustineat corpus tenuissima vis animæ,
 Propterea quia tam coniuncta, atque vniter apta sit
 Denique iam saltu perniti tollere corpus
 Quis potis est, nisi vis animæ, quæ membra gubernat?
 Iamne vides, quantum tenuis natura valere
 Possit, vbi est coniuncta graui cum corpore, vt ær
 Coniunctus terris, & nobis est animi vis?

TERRAQVE VT IN MEDIO.) Nunc qui fiat, vt terra in medio quiescat, docet. Epicurus, τὴν γῆν τῷ ἀέρι ἐπιπέδου, ὡς ἐν ἕνδι, id est, terram in aere vehi, vt cognatam, dicebat. Aristoteles ideò terram in medio loco consistere docet, quia graui omnia medium locum petunt, terra autem elementorum omnium grauissima est. Plato in Phædone, ἡ ἰσότης ἰψῆς τῆς γῆς, id est, ponderis & momenti æquabilitatem vult esse huius rei causam, sic Ouid. princip. lib. 1. metamorph. Nec circumfuso pendebat in aere tellus Ponderibus librata suis.

QVIBVS INSITA SIDIT.) Secutus olim codices vulgatos, & manuscriptorum, edideram. Quibus insita viuit: atque hæc, quæ sequuntur, his isdem verbis annotaram, non dicit terram viuere, vt quæ sit omnium elementorum maxime bruta,

& stolidas: sed, viuit, hoc loco accipiendum est pro eo, quod est, statum suum conseruat, sic lib. 1. & viuunt labentes ætheris ignes. quamquam longe maiore ratione dicuntur ignes, quàm terra, viuere, vt alias notauimus. Hæc olim annotaram. Nunc ex antiqua scripturæ, quæ reperitur in codice Bertin. vestigiis, venit mihi in mentem rectissime legi posse, insita sidis. quamquam, viuit, quod reperitur in omnibus ferè libris, ferri potest, si interpretemur, firmiter hæret: stabilis manet. Ige quæ notauimus ad illud, supra eodem libro, vt corpora viua versent, & partes vt mundi totius existant. VT SVA QVOIQ; HOMINI) Probat à simili, terram non esse æri oneri, neque in hanc vel illam partem propendere, quia pars est mundi, & vnà cum ceteris mundi partibus nata est; hoc modo, Quemadmodum sua cuique homini membra non sunt oneri, neque pedes in toto corporis pondere sustinendo laborant: sic terra non est oneri mundo, aut alicui eius parti.

VSQVE ADEO MAGNI REF. QVOI Q. ADIAC. R.) sic restitui, coniectura ductus, cum ita scriptum reperissem in duobus libris manuscriptis. quid quæ adiaceat res. quæ restitutio, facili & procliuus est, adiaceat enim scriptis fuit pro adiaceat: quid pro quou, seu cui. Hanc quoque emendationem paululum à se immutatam, & verò deprauatam, arripuit Zoilus, nihil à suo ingenio alienum faciens. cum enim in libris vulgatis legatur, quid quæque queat res, in manuscriptis, quid quæ adiaceat res: egoque ex hac scriptura fecerim, quou quæ adiaceat res, ille scripsit, quid quæ adiacet res, vt aliquid, immò vt hoc totū inuenisse videretur, sic solent fures, & sic. SIC IGITUR TELLYS, & c.) vult, terram æri non esse oneri, propterea quia vnà cum aere nata est, & quia ei iungitur, vt neque à se alieno, neque ipsa ab illo aliena, sed suis partibus, quibus eum contingit, ad eius partis accommodatis. OBIECTA) quidam legunt, adiecta: quod tamen non improbem, nihil tamen muto. PRÆTERTEA GRANDI TON.) Alio argumento probat terram esse partibus mundi, & ipsi mundo cognatam, nempe quia terræ grandi tonitru commota, ea quoque, quæ sunt in aere commouet: quod non faceret, si non esset cum aere colligata, & connexa.

NONNE VIDES ETIAM) Aliud argumentum, ab animæ vi, quæ totum corpus sustinet, & gubernat: nempe quia cum toto corpore coniuncta est, & ipsius hominis pars est, vt manus, & pes, quemadmodum docuit lib. 3. ibi, Primum animum dico, mentem quem sæpe vocamus, in quo, & c. Esse hominis partem, & c. Ad hæc pertinent & illa, quæ sunt lib. 4. ibi. Ergo animus cum sese ita commonet, vt velit ire, in quæ gredi ferit ex tempore, & c.

Nec nimio solis maior rota, nec minor ardor
 Esse potest, nostris quàm sensibus esse videtur.
 Nam, quibus è spatii cumque ignes lumina possunt
 Adiacere, & calidum membris adflare vaporem,
 Illa ipsa intervalla nihil de corpore librant
 Flammarum, nihilo ad speciem sit contractior ignis.
 Proinde calor quoniam solis, lumenque profulum
 Perueniunt nostros ad sensus, & loca tingunt:
 Forma quoque hinc solis debet, filumque videri,
 Nil adeò vt possis plus, aut minus addere verè.

Lunæque siue notho fertur loca lumine lustrans,
 Siue suam proprio iactat de corpore lucem,
 Quicquid id est, nihilo fertur maiore figura,
 Quàm, nostris oculis quam cernimus, esse videtur.
 Nam prius omnia, quæ longè remmota tuemur
 Aëra per multum, specie confusa videntur,
 Quàm minimum filum, quapropter luna necessest,
 Quandoquidem claram speciem, certamque figuram
 Præbet, vt est oris extremis cumque notata,
 Quanta hæc cumque fuat, tanta hinc videatur in alto.
 Postremò, quoscumque vides hinc ætheris igneis,
 (Quandoquidem, quoscumque in terris cernimus igneis,
 Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum,
 Perpetuum quiddam interdum mutare videntur
 Alterutram in partem filum, cum longius absint,)
 Scire licet, perquam pauxillo posse minores
 Esse, vel exigua maiores parte, breuique.

NEC NIMIO SOLIS) Hæc etiam erat cum primis stolidæ, atque insulsæ
 Epicuri opinio, solem, lunam, stellas ea magnitudine esse, qua nobis videntur. Quæ
 de re sic M. Tull. Acad. lib. 2. Quid potest esse sole maius? quem mathematici amplius
 deodeuiginti partibus confirmant maiorem esse, quàm terram. quantulus nobis vi-
 detur? mihi quidem quasi pedalis. Epicurus autem posse putat etiam minorem esse
 eum, quàm videatur, sed non multo. ne maiorem quidem multo putat esse: vel tan-
 tum, quantum videatur, vt oculi aut nihil, aut non multum mentiantur. Idem de fi-
 nib. lib. 1. Sol Democrito magnus videtur, quippe homini erudito, in geometriæque
 perfecto. huic bipedalis fortasse. tantum enim censet, quântus videtur, vel paullo aut
 maiorem, aut minorem. sic Laërt. τὸ δὲ μέγεθος ἡλίου τε, καὶ τῶν λοιπῶν ἀστρῶν καὶ μὲν τὸ
 πρὸς ἡμᾶς, πηλικούτων ὄντων, ἡλίου φαίνεται. εἰ γὰρ τὸ μέγεθος εἴδη δὲ σχῆμα ἀπεβλήκει, πολλῶ
 αὐτὸ μᾶλλον πῶς ἔοικεν, ἢ τὸ κατ' αὐτὸν, ἢ τὸ μείζον τῶ ὀρωμένων, ἢ ἑλαπίον μικρῶ, ἢ πη-
 λικῶ τῶν ὄντων. ἢ τὸ γὰρ καὶ τὰ παρ' ἡμῶν πῶς εἴδη δὲ σχῆμα τῶ ἀστρούμεθα, καὶ πῶς αὐτὸν ἑω-
 ρεῖται: id est, solis autem, et reliquorum astrorum magnitudo, quod ad nos attinet,
 tanta est, quanta videtur. Si enim suam iustam magnitudinem propter intervallum
 amitteret, multo magis colorem, et c. quod ad ipsum verò attinet, aut maior est sol,
 quàm videtur, aut paullo minor, aut tantus, quântus videtur. Sic enim est quæ apud
 nos sunt ignea, si ex intervallo cernantur, prout est sensus, cernuntur. sed valde pin-
 gue est (inquit Aristoteles primo Meteor.) unumquidque eorum, quæ mouentur in
 cælo, existimare paruum esse, quia nobis hinc cernentibus paruum videatur. Idem
 lib. de insomniis, ait in hoc falli sensus. Huc pertinet illud Arnobij ex lib. 2. aduers.
 gentis, Quid est (inquit) vobis vestigare, et c. orbe sit sol amplior, an pedis vnus
 latitudine metiatur: alieno ex lumine, an propriis luceat fulgoribus luna? Heraclitus
 denique, vt refert Plutarchus ἐπι τῶν ἀστρον. dicebat, solem esse latitudine pedis
 humani. ὄρος ποδὸς ἀνθρώπου. Hanc autem Epicuri opinionem acriter insecatur,
 et multis verbis firmisque argumentis refellit Cleomedes lib. 2. κων. διαείας, sic ille

statim initio libri, Ἐπίκουρος δὲ, καὶ οἱ λοιποὶ οἷον ἀπὸ τῆς αἰρέσεως, πηλικούτων ὄντων ἡλίου.
 ἀπεβλήσαντο, ἡλικὸς φαίνεται, αὐτῆ τῆ εἴδη τῆς ὁμοῦς φαίνεται κατὰ κοινούτησιν, ἢ τῶ-
 τῶν τῶ μεγέθους αὐτῶ κριτικῶν ποιησάμενοι, et c. id est, Epicurus, et reliqui, qui hanc
 sectam sequuntur, tantum solem esse pronuntiarunt, quantum videtur, ipsam, quæ
 fit per videndi sensum, visionē, secuti, et huic iudicium magnitudinis eius tribuen-
 tes, et c. satis est enim mihi locum quasi digito demonstrasse.

NAM QVIBVS E' SPAT.) id est, nam quibuscumque è spatii ignes ad a-
 liquem locum lumen iacere, et calorem afflare possunt, ea ipsa spatia, seu interual-
 la nihil de ipso ignium corpore, seu magnitudine detrahunt, neque deminuunt: ne-
 que ignes illi ad speciem sunt vlla re minores. hæc totius huius loci sententia est, vs-
 que ad versum. Proinde calor, et c. adicere autem, restituimus, cum vulgò legatur,
 adlicere, plane mendosè. adicere enim lumen, et calorem, translato dictum, vt ia-
 cere et mittere telum. vnde Lucretius radios, et lumina solis, tela diei, non semel
 appellat. sic sup. lib. 1. Æstifer ignis vti lumen iacit, atque vaporem. adicere telum,
 autem, est ita telum iacere, vt ad locum, quem petis, perueniat. Cæsar lib. 3. neque
 propter altitudinem facile telum adiciebatur. ex quo, adiectus. Lucret. lib. 1. quæ
 mittere corpora possit sensibus, et nostros adiectu tangere tactus. ad quem locum
 lege, quæ sunt à nobis anuotata, ordo autem verborum hic est, quibuscumque è spa-
 tiis ignes possunt adicere membris lumina, et afflare vaporem, id est calorem, illa
 ipsa interualla nihil de ignium corpore detrahunt.

ILLA IPSA INTERVALLA NIHIL DE CORP. LIBRANT) hunc locum partim coniectura, partim ex auctoritate veterum codicū restitui. sen-
 tentia est plana. libranti autem de corpore, id est, delibranti de corpore, quod valet,
 detrahunt, ac deterrunt, seu deminuunt. quæd si quis legi malet, limant, non pugna-
 bo. libant, nullo modo probo. omnino libri duo veteres, et aliquot vulgati, habent,
 librant. delibrare autem, ductum à libro, qui corticem significat, est corticem deira-
 here, et ita deterrere, et minuire, κατέπιεν, λέπιεν. Nonius. delibratam, id est decor-
 ticatam. Quod ad principium autem versus attinet, illa ipsa interualla, et c. hanc
 item emendationem initio probauit Zoilus totam: deinde, sententia mutata, sic le-
 gendum existimauit, Nil visus interualla de corpore libant. planè ineptè, et insci-
 è, atque adeò inscianter.

CONTRACTIOR) minor.

ET LOCA TINGVNT) refer hoc ad lumen, quo loca tinguntur, quamuis
 dixerit numero multitudinis, et loca tingunt. calor enim peruenit ad nostros sen-
 sus, id est, ad tactum: lumen suo fulgore loca tingit. sic lib. 6. Hoc etiam pacto volu-
 cri loca lumine tingunt. infra eodem, Dimidia ex parti candenti lumine tinctus.
 Hanc emendationem initio Zoilus probauit, post reiecit, et vulgatam, quæ ferri
 nullo modo potest, et loca fulgent, restituit.

DEBET, FILVMQVE VIDERI) cum magna esset hoc loco scripturæ
 varietas, aliique codices haberent, debet, illincque videre: alij, lumenque videri:
 alij, lunæque videri: alij, illumque: alij, illumque videri: ego olim, sublime, reposue-
 ram. hanc enim sententiam Lucretij esse existimabam, atque ita hanc lectionem tue-
 bar: quoniam calor solis ad sensum nostrum peruenit, lumenque suo candore loca
 complet, atque illustrat: sequitur, ex his formam etiam solis non imminutam in celo
 ex terra à nobis videri. sublime autem, id est in alio, seu in sublimi: neque est quod
 quisquæ de vltima syllaba dubitet. corripitur enim cum apud hunc, tum apud Vir-
 gilium. Lucret. lib. 2. Nocturnasque facies cæli sublime volanteis. Virgil. Georgic. 3.

iamque humiles, iamque elati sublimē videntur. Aëra per vacuum ferri. Pōst in secunda editione, Turnebi coniecturam secutus sum, si non in contextu ipso verborū, at in variis lectionibus, seorsum positus. Nunc igitur hanc lectionem planē rectam esse arbitror, omnibus aliis reiectis. filum autem, id est, lineamentum, & quasi ductus extremus totius corporis solis, videtur eodem nomine tum alibi, ut ostendimus, tum infrā eodem libr. non longē, Quā minimum filum. & Arnobius lib. 3. filo etiā deos atterminatis humano. Quōd autem Zoilus vult legi, sententia mutata, illincque videri, ferri non potest. non enim dubitatur, aut queritur, quantus sol illinc videatur, sed quantus hinc, id est, ex loco, ubi sumus. sed piget me hanc ineptissimam lectionem refellere, sua sponte confossam, & iacentem.

ADDERE VERE) duo libri manuscripti habent, addere veris.

LVNAQVE, SIVE NOTHO F. L.) notho lumine, id est, luce nō sua, sed aliena: quæ est opinio probabilior, & ab omnibus ferē recepta. Et Festus in voce, mulus, duas causas afferens, quamobrem mulus vehiculo lunæ adhibeatur, hanc ponit secundam, quōd muli non ex suo genere, sed ex equis oriuntur. Catull. carm. secul. Tu potens Triuia, & notho es Dicta lumine luna. Virgil. lib. 1. Georgic. Nec fratris radiis obnoxia surgere luna. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. Luna autem, quæ est, ut ostendunt mathematici, maior, quam dimidia pars terræ, iisdem spatii vagatur, quibus sol: sed tum congregiēns eum sole, tum digrediēns, & eam lucem, quam à sole accipit, mittit in terras, & varias ipsa mutationes lucis habet. Sic Parmenides, Νυκτι φάος αἰεὶ γαῖαν ἀγιάζειον φάος: id est, Noctē vagans lumen circum terram, idque alienum. Quem versum profert Plutarchus lib. αἰῶς καλώτιου. Apuleius lib. de deo Socratis. Nec modò ista præcipua, solem diei opificem, lunamque solis æmulam, noctis decus, seu corniculata, seu diuidua, seu prætumida, seu plena sit, varia ignium face, quanto longius faceffat à sole, tanto longius collustrata, pari incremento itineris ac luminis mensē suis actibus, ac disparibus dispendiis terminans, seu illa proprio ac perpeti candore, ut Chaldaei arbitrantur, parte luminis compos, parte altera cassa fulgoris pro circumuersione oris, oris discoloris, multiuaga, palās, speciem sui variat, seu tota proprii candoris expers: alienæ lucis indiga, densō corpore, seu læni, seu quodam speculo radiis solis, obsistit aduersi, & ut verbis Lucretij vtar, notham iactat de corpore lucem, &c. infr. eod. libr. Lucretius. Luna potest solis radiis percussa nitere, &c. QVAM CERNIMVS) scripturam vulgatam seruauit, quæ etiam in nonnullis veteribus libris reperitur: cuius hæc ratio, ac sententia est: luna (inquit) nihilo maiore figura fertur, aut mouetur, quàm esse videtur ea figura, quam oculis nostris cernimus. quid iam docti legi volunt, cum cernimus. in nonnullis libris legitur, qua cernimus: quæ lectio ferri non potest.

NAM PRIUS OMNIA, QVÆ LONGE REMMOTA, &c.) huius loci hæc sententia est. Nam omnia (inquit) quæ longē remota cernimus, prius cernimus confusa, id est, non subtiliter distincta, neque definita, sed indistincta, specie ipsa, ipsoque adspectu, prius (inquam) ea confusa cernimus, quàm minimum eorum filum, id est, minimum lineamentum, & ductum oculis vsurpare possimus. Verbi gratia, si Socratem è loco longinquo cernamus, primum ex adspectu corpus, deinde animal, deinde hominem esse cognoscā tantum, neque eum à ceteris hominibus distinguere poterō. non enim mihi licebit per loci distantiam proprias quasdam Socratis notas, quibus figura Socratis, à ceterorum hominum figuris differt, inspicere: deinde, ubi ad eum propius accessero, tum proprias illas notas, & propria quadam

quædam oris lineamenta, tum nareis simas, tum oculos Socratis prominentes cernā.

QVAPROPTER LVNA NECESS.) quoniam igitur (inquit) certa & clara luna figura, certaque lineamēta, & ora extremæ certæ & claræ à nobis cernuntur, necesse est etiam, ut, quantacumque est, tanta hinc nobis in cælo videatur.

QVANTA HÆC CVMQVE FVAT, &c.) Cū reperissem scriptum in duobus libr. manuscr. Quanta quoque hæc fuat, &c. variè autem hic versus legeretur in vulgatis, assensus sum Mureto, ita legendum cēsenti, suam, autem, valet sim, vel fuerim. Afranius. Caue ne pendeas, si suas in quæstione. Virg. Æn. 10. Tros, Rutulū sve fuat, nullo discrimine habebo. Lucret. sup. lib. 4. Vt, quod aliis cibus est, aliis fuat acre venenum. Piget ex Plauto, & alii exempla colligere.

MVTARE VIDENTVR) ordo est, ignes perparuum quiddam mutare videntur filum in alterutram partem, id est, in plus, vel minus.

FILVM) id est, lineamentum, ductum, extremitatem.

CVM LONGIVS ABSINT) secutus sum codices vulgatos omnes, præter paucos, in quibus legitur: quo longius absit. nam in manuscriptis scriptum reperiri, quoque longius absit: ut credibile sit, legendum esse, quo longius absint. absint autem legendum videtur potius, quàm, absit, ut referatur ad, ignes: quōd si quis contendet legendum, absit, cohærebit cum voce, filum.

Illud item non est mirandum, qua ratione Tantulus ille queat tantum sol mittere lumen, Quod maria, ac terras omnes, cælumque rigando Compleat, & calido perfundat cuncta vapore. Nam licet hinc mundi patefactum totius vnum Largifluum fontem scâtere, atque erumpere flumen Ex omni mundo, quōd sic elementa vaporis Vndique conueniunt, & sic coniectus eorum Confluit, ex vno capite hic ut profluat ardor. Nōne vides etiam, quàm latè paruum aquai Prata riget fons interdum, campisque redundet? Est etiam quoque, uti non magno solis ab igni Aëra percipiat calidis feruoribus ardor: Opportunus ita sit si fortè, & idoneus aër, Ut queat accendi paruis ardoribus ictus. Quod genus, interdum segetes, stipulamque videmus Accipere ex vna scintilla incendia passim. Forfitan & rosea sol altè lampade lucens Possideat multum cæcis feruoribus ignem Circum se, nullo qui sit fulgore notatus, AEstiferum ut tantum radiorum exaugeat ictum.

ILLVD ITEM NON EST) Nunc docet, quamobrem sol, cū sit tantū parua figura præditus, tantum lumen mittere, ac profundere queat.

TANTVLVS) tam paruus: non maior, quam videtur, aut non multo, forsasse etiam minor, vt paullo ante dictum est, & vt volebat Epicurus. tantulus autem sol, tantum lumen, ὅτι δὲ οὐρανός. **NAM LICET HINC)** fieri potest (inquit) vt sol sit fons quidam omnium ignium, ac luminū: ad quem confluant omnes ignes, omniāque lumina, & vnde tantum lumen, tantūque calor emānet, quæ totum orbem terrarum compleant. **LARGIFLVM FONTEM)** vult, solem esse fontem quendam omnium luminum, quemadmodum fontes aquarum dicuntur proprie, vnde & scatent aquæ, & oriuntur flumina.

SCATERE) à verbo scato, is, tertiæ inflexionis, sic supr. eod. lib. Et partim plano scaterere, atque erumpere campo. & lib. 6. spirat fons dulcis aquarū, qui scatit, & falsas circum se dimouet vndas. ibid. Et scaterere illa foras in stuppam semina, &c.

ATQVE ERVMP. FLVMEN) sic fere omnes habent nostri vet. codices, quibuscum consentiunt aliquot vulgati. Alij tamen, lumen quod quamuis non damnum: flumen tamen, nihilo magis reiicio. est enim illustris tralatio cum superiore continuata, & consentanea, largifluum fontem. Nam sic supra libr. 4. semens hominis large profusum, flumen, dixit, quemadmodum hic luminis copiam, flumen.

EX OMNI MVNDO, QVO SIC) ordo est, quod, id est, ad quem solem, sic elementa vaporis ex omni mundo vndique cōueniunt, & sic coniectus, seu conlectus, seu congestus & acerius eorum confluit, vt tantus calor ex vno capite profluat. Est autem hoc loco memoria repetendum, atque attendendum, quod dicit Aristot. Meteor. lib. 1. non esse vnum certum aquarum locum, aut alueum, aut receptaculum inexhaustum, vnde perpetuò manent aquæ, vndēque scateant fontes, & erumpant flumina. nam ne tanta quidem, concauitas, quantus est orbis terrarum, tantam vim aquarum suppeditare posset, quanta quotidie effluit: sed esse quædam aquarum capita, ad quæ ex locis editioribus confluunt paullatim, & penè dicam guttatim aquæ. hæc capita, fontis, seu fontium origines, & scaturigines aquarum appellamus. ex his manant aquæ per riuos initio paruos, atque angustos: qui longius fluentes ac labentes, alius riuus additi, magnos postea fluuios gignunt.

ELEMENTA VAPORIS) sic reposui, cum in aliquot libr. manuscriptis, vapores, scriptum reperissem. vaporis autem, id est, calor. Sed negat Aristot. atheis, & cali, & astrorum naturam esse calidam, aut igneam, vt supra diximus.

CONIECTVS) nihil muto, quamuis nonnulli legendum putent, conlectus. coniectum autem, interpretor, congestum, confluum, congressum. neq; tamen, conlectus, reiicio. quod & supra indicaui.

EST ETIAM QVOQVE VTI) fieri etiam potest (inquit) vt, cum solis ignis non sit admodum magnus, neque acer, magnis tamen feruoribus aer exardescat, quia sit idoneus ad incendium accipiendum. Sed negat Aristoteles, vt dixi, solem esse igneum, aut calidum. Etiam quoque, autem, ἤτοι est ἐν ὄρεσσιν, vt supra.

PERCIPIAT) occupet, comprehendat, vt supr. libr. 4. Quam, quæ percipiunt oculos, visumque laceffunt. **QVOD GENVS)** cuius generis, quemadmodum.

ACCIPERE EX VNA SCINT.) secutus sum hoc loco cod. Florentinos, vt omnium hoc loco emendatissimos. nam ceteri vulgati habent vel, accendi, vel, accendere, planè mendosè. manuscripti autem partim, accendere, partim, accedere: quod postremum deprauatum est ex vero, accipere, nam ex, accipere, factū est primum, accidere. p. inuerso: deinde, accedere; deinde ex, accedere, accendere, & accendi. Iam, præterquam quod veritas & ratio hanc scri-

pturam confirmat, etiam exemplo adiuuatur. sic enim idem loquitur lib. 6. Aridior porro si nubes accipit ignem. eadem ratione ab eodem dictum est, concipere ignis femina, & concipere ignem, lib. eod. Quippe enim solis de lumine multa necesse est concipere. multa, subint. ἔτι καὶ ἄλλοι, semina. Idem ibid. cum multa rigoris Corpora dimittens ignem concepit in auris. ex hac re autem similitudinem duxit Virgil. lib. 2. Æneid. In segetē veluti cum flamma furentibus Austris Incidit, &c. Zoilus hanc scripturam non probauit, non aliam, opinor, ob causam, quam quod scripseram, eam in codicibus Florentinis reperiri: eamque à Marullo dixit esse excogitatum, & substitutam. Ego siue hoc sit verum, siue non sit, aio nec posse, nec debere aliter legi. nam primum, accendere incendia, dici Latine non potest: deinde versus verbum, Accendere, hoc loco recipere non potest, quidquid blateret nebulo, qui extra numerum de numeris disputat, quique numeros innumeros, & versus inuersos, & modos immoderatos & ipse facit, & Lucretio poëtæ optimo affingit. quos cum audio, aut lego, soleo illud Aristophanis continuò usurpare, ὅτι μοι λεχάτω: tantatè mihi nauseam mouent, nec mihi solium, (ne quis me dicat esse fastidiosum) sed omnibus hominibus humanitate politis, & eruditis.

FORSITAN ET ROSEA) tertia ratio. solebat enim Epicurus earum rerum, quæ à philosophis in controuersiam vocantur, & de quibus sensus non facile iudicare potest, plures afferre rationes. quod testatur Laërt. his verbis, τὸ δὲ μὴ αἰτίας τούτων ἀποδιδόναι ἢ πλεοναχῶς φησὶν ἄλλοι, καὶ οὐ κατὰ τὴν ἀλήθειαν ἀποδιδόναι, &c. id est, vnam autem harum rerum afferre causam, quæ multis modis videntur disputari posse, furiosum est, neque rectè fit ab iis, qui inanem astrologiam studiose consecutari vult, & qui temere quarundam rerum rationes reddunt.

POSSIDEAT) est, vt possideat: fieri potest, vt possideat.

CÆCIS) obscuris, & oculorum sensum fugientibus. **NVLLO QVI SIT FVLG. NOT.)** qui non fulgeat, & idcirco non cernatur à nobis.

EXAUGEAT) id est, valde augeat. sic autem habent libri manuscripti, & nonnulli typis excusi. vtitur eodem verbo Terent. Heaut. concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant: id est, quæ me magis adducant ad credendum illam esse corruptam. & Plaut. Stich. Heræ subueni: benefacta maiorum tuorum exauge. vulgati autem mendosè habent, exaudiat.

Nec ratio solis simplex, nec certa patescit,
Quo pacto æstiuus è partibus ægocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde reuertens
Canceris vt vertat metas se ad solstitialeis:
Lunāque mensibus id spatium videatur obire,
Annua sol in quo consumit tempora cursu:
Non, inquam, simplex his rebus reddita causa est.
Nam fieri vel cum primis id posse videtur,
Democriti quod sancta viri sententia ponit:
Quanto quæque magis sint terram sidera propter:
Tanto posse minus cum cæli turbine ferri.
Euanescere enim rapidas illius, & acreis

ed usque vivere. humidum autem tantum igni cibum esse, quasi humidi pars es, quæ sit extenuata, quæque subuehatur, ad solem perueniat, aut quasi hic humidi ascensus, talis sit, qualis qui flammæ orienti & viuenti contingit. ex qua argumento probabili sumto, sic & de sole existimarunt. Sed hoc non est simile. Flamma enim fit ex continuo humido, & sicco variantibus, neque alitur. Non enim manet eadem ullo tempore ferè. Soli autem fieri nullo modo potest ut hoc accidat. Nam si eodem modo, quo modo illi dicunt, alatur: perspicuum est, euenturum, ut sol non solum, quemadmodum censet Heraclitus, quotidie nouus sit, sed semper & continenter nouus. M. Tullius opinionem illam Cleanthi adscribit lib. 3. de nat. deor. his verbis. Quid enim? non eisdem vobis placet omnem ignem pastu indigere, nec permanere ullo modo posse, nisi alatur? Alii autem solem, lunam, reliqua astra, aquis alia dulcibus, alia marinis. Eamque causam Cleanthes affert, cur se sol referat, nec longius progrediatur solstitiali orbe; itemque brumali, ne longius discedat à cibo? Sic Minucius in Oct. sub persona Octauij: Fontium dulci aqua, maris ve mundum nutrir: in vim ignis abiturum, Stoicis constans opinio est, quod consumto humore mundus hic omnis ignescat: & Epicureis de elementorum conflagratione & mundi ruina eadem ipsa sententia est.

At nox obruit ingenti caligine terras,
 Aut vbi de longo cursu sol vltima cæli
 Impulit, atque suos efflauit languidus igneis
 Concussos itere, & labefactos aëre multo:
 Aut quia sub terras cursum conuertere cogit
 Vis eadem, supera quæ terras pertulit orbem.
 Tempore item certo roseam Matuta per oras
 Aetheris auroram defert, & lumina pandit:
 Aut quia sol idem sub terras ille reuertens
 Anticipat cælum radiis accendere tentans:
 Aut quia conueniunt ignes, & semina multa
 Confluere ardoris confuerunt tempore certo,
 Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni.
 Quod genus, Idæis fama est è montibus altis
 Dispersos igneis orienti lumine cerni:
 Inde coire globum quasi in vnum, & conficere orbem.
 Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
 Esse, quod hæc ignis tam certo tempore possint
 Semina confluere, & solis reparare nitorem.
 Multa videmus enim, certo quæ tempore fiunt
 Omnibus in rebus. florescant tempore certo
 Arbuta, & certo dimittunt tempore florem.
 Nec minus in certo dentes cadere imperat ætas
 Tempore, & impubem molli pubescere veste,

Et pariter mollem malis demittere barbam.
 Fulmina postremò, nix, imbres, nubila, venti,
 Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
 Namque vbi sic fuerunt causarum exordia prima,
 Atque vti res mundi cecidère ab origine prima,
 Consequa natura est iam rerum ex ordine certo.

AT NOX OBRUIT) Nunc incipit diei, & noctis causas explicare.
 VLTIMA CÆLI.) Alij libri habent, extima cæli, quod interpretor, extimæ
 parteis cæli. alij, vltima cæli, & ita legi volebat Adr. Turnebus: cui assentior.
 SVOS EFFLAUIT LANGVIDVS IGN.) efflauit suos igneis, id est,
 extinctus est. fuit etiam hæc valde pinguis, stolidi, atque anili Epicuri opinio, astra
 orientia accendi: occidentia, extinguui: quam & Cleomedes libro secundo com-
 morat ac refellit his verbis. Καίτοι πῶδες ἀπασί τῆς εἰρηφόρου ἀπώταταις οὐσίς, ἐπὶ καὶ
 τὰ ἄστρο ἀπεφῆνατο, ἀνατέλλοντα μὲν, ἔξ ἀπείδαυ: δυνάμει δὲ, σβέννυσαυ. ὅτι οὐ μόνον τὸν ὄρειν,
 ὡς εἶπερ ἑρωιδῶν καὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀστροφόρων δὲ, ἀποφῆσαι καὶ ὅτι ἄλλων,
 ὅσα ὄρειν ὁ ἔχει, πῶ δὲ μόνον λόγον πείθειται. οὕτω δὲ ἄρα σαωπέος καὶ δαμῶντος ἀνὴρ ὄρειν, ὡς τ'
 ὅτι ἐπὶ αὐτὰ ἐκείνο, ὅτι τ' ἡς σφαιρικῶν ὀχλήματι κεχρημένους, ἀλλοτε παρ' ἄλλοις ἔκαστα αὐτῶν
 καὶ δύεται, καὶ ἀνατέλλει: καὶ πούτου ἕνεκα δέησά αἶμα καὶ σβέννυσαυ αὐτὰ, καὶ ἔξ ἀπείδαυ, καὶ
 καὶ πᾶσαι τὰς ἄστρο ὀλεζόντων μεταπίωσας ἐκ τῶν ἀπείδαυ ἀναλογίαις γίνεσθαι ἀπὸ τῆς φθο-
 ρῆς φθορομένων τε καὶ πάλιν ἔξ ἀπείδαυ. καὶ πᾶσαν μεταπίωσιν ὀλεζόντος, οὕτου συμβαί-
 νοντος, & c. id est. Atqui ad illa omnia, quæ sunt absurdissima, præterea etiam pronū-
 tiavit (Epicurus) astra orientia quidem, accendi: occidentia verò, extinguui. quod si-
 millimum est, ut si quis homines, qui cernantur, viuere dicat: qui non cernantur ve-
 rò, mori. Et in aliis rebus, quæ sub sensum videndi cadunt, similem sermonem ha-
 bet. Ita autem scilicet intelligens, & diuinus vir est, ut ne illud quidem ei in mentē
 venerit, quod, cum terra sit globosa figura prædita, aliàs apud alios singula astra &
 occidentia, & oriuntur: atque ob hanc causam necesse erit ea simul & extinguui, &
 accendi, tum pro omnibus finientium, seu horizontum, mutationibus, paribus pro-
 portionibus interitus innumerabileis fieri & morientium, & rursum reuiuifcentiis
 ignium, cum hoc contingat pro omni finientis mutatione, & c. Idem aliquot versi-
 bus post. ἢ πῶς αὐτὸς ὁ ἥλιος σβεννύμενος, πάλιν ὅτι πῶς αὐτὸν ἀναπύει; ἀλλὰ γὰρ
 μὴτα εἰωθεσὶ πεισῶσαι, ὡς, ἡδὲ ἱερῶν ἱεροῦτων, ἐμπύπνοια πὴν ἥλιον τῶ ὀκεισῶ, ψέρον
 ἐμπύπν σβεννύμενος, ὡς δὲ πυρον σίδηρον ἐν ὕδατι, ὅτι τῶ πῶ ἥλιος τῶ δόξα, ὁ μόνος, καὶ
 πῶτος ἀνθρώπων τῶ ἀλήθειαν ἔδωκάν. καὶ οὐδὲ ἐκείνο νεόσκει, ὅτι πᾶν μέρος, τὸ οὐρανὸν
 τὸ ἴσον ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' εἰς τῶν θαλάσσαν αὐτὸν κατὰ δύεσθαι ὑπέλαθε, καὶ πάλιν ἐκ τῆς
 ἀνατολικῆς θαλάσσης ἀνατέλλει. καὶ ἀπὸ μὲν τῆ ἀνατολικῆς ὕδατος ἔξ ἀπείδαυ, ἀπὸ δὲ τῆς
 πῶτος δύσεως, σβέννυσαυ. id est, aut quomodo sol ipse extinctus, rursus ad eam cæli par-
 tem, ex qua oriri solet, peruenit? At enim cum, fabellæ cuidam anili fidem habuisset,
 quæ ab Hispanis tradita est, solem in Oceanum incidentem, strepitum in eo mittere,
 tamquam suos igneis efflantem, & marcescentem, quemadmodum ferrum candens
 dum in aqua extinguuitur: hanc opinionem mente sua comprehendit is, qui solus &
 primus veritatem inuenit: & ne illud quidem intellexit partē omnem cæli equali-
 ter à terra distare, sed eum in mare demergi existimauit, & rursus ex orientali mari
 exoriri: & ab aqua quidem orientali accendi, ab occidentali verò, extinguui. Iam

quod ad loquendi genus attinet, attēd at lector, quod antea admonuimus, hæc verba, exhalare, exspirare, efflure, quasi actiua, iungi cum accusandi casu, vt hic, efflauit igneis, & lib. 3 Vnde cadauera, rancēti iam viscere, vermeis Exspirant? ad quē locum hac de re plura. **CONCVSSOS ITERE,**) conuassatos, & fractos labore itineris, itere pro itinere, sic enim inflectebant veteres, iter iteris, & itiner itineris, teste Nonio. Næuius Lycurgo, ignoti iteris sumus: tute scis. Attius Oenomaos. Præsto etiam adsum: exprome. quid fers? nam te longo itere cerno vadere. Idem Telepho, studiumque iteris reprime.

AUT QVIA S. TERRAS CVRS.) fuerunt etiā nonnulli philosophi, qui solem non sub terris moueri, sed circum terras dixerunt: iccirco autem ex oculis nostris enascere, & noctem fieri, quia terra vrsæ subiecta, alta, & edita est, ex quo fieri, vt solis luminibus officiat. Aristot. lib. 2 μετεωρ. cap. 1. in cextr.

SVPERA QVÆ T. P. ORBEM) ordo est: quæ vis pertulit orbem, videlicet solis, supera, seu supra terras. quidam tamen legunt: supera terræ quæ pertulit orbē, vt subintelligatur, solē. **MATVTA)** M. Tull. lib. 3 de nat. deor. Quid deinde? Ino dea dicitur, quæ Leucothea à Grecis, à nobis Matuta dicitur, cū sit Cadmi filia?

AVRORAM) auroram roseam, ῥοδοδάκτυλον.

TEMPORE ITEM CERTO) cur tempore certo aurora existat.

AUT QVIA CONVENIUNT IGN.) Minutius in Octauio, sic congregatis ignium seminibus, sole, alios, atque alios semper splendere: sic exhalatis terræ vaporibus nebulas semper adulescere, &c.

QVÆ FACIUNT SOLIS N. S. L.) Aliter Aristoteles μετεωρολ. β. cap. 2. quo loco negat, solem ali humido, quem paullo antè protulimus. Volens enim veterum quorundam opinionem refellere, qui arbitrantur, solem ali humido, docet, hoc absurdi ex eo euenturum, vt sol non solum alio atque alio die nouus sit, verum etiā semper, & asidue nouus, ex quibus verbis intelligere licet, falsum illi visum esse, noua semper gigni solis lumina.

QVOD GENVS) cuius generis, vel quemadmodum.

IDÆIS FAM.) De Ida monte, omnium, qui sunt in Hellesponto, altissimo, sic Diodorus Siculus lib. 17. ἰδίον δὲ π κρη ἀδελφοῦ συμβαίνει γίνεσθαι πρὸ τοῦ ἠέρος. Κατὰ δὲ τὴν πὲ κρηδὸς ὄρεα πρὸς ἀκρας τῆς κορυφῆς δὲ τὴν νλωμίαν τὸ ἀειέχοντος ἀέρος ὑπερπετὴν γίνεσθαι τὴν ἀκραν τῆς πρὸ ἀέριων πνοῆς ὁ εἶδαι δὲ τὴν ἡλιον ἐπὶ τῆς νυκτὸς οὐσὶ ἀνατέλλοντα τὰς ἀκτῖνας, ἧς ἐν κρηλοπετῆ ἡματι πετραμμένον, ἀλλὰ τὴν φλόγα κτ' πολλοὺς πομπὴς ἐχρητα διεσπαρμένω, ὥστε δοκῆν πρὸς πλείον θηγαίνεν τὸ τῆς γῆς εἰλεῖσθαι id est, proprium autem, & admirabile quiddam in hoc monte fieri solet. Nam sub Canis ortum, qui fit in summo montis vertice, propter aëris circumfusi quietem, ab omni motu, venioque vacuum, hunc verticem à ventorum flatu immunem, atque intactum esse. Cerni autem solem, cū etiam nox est, radios suos expromentem, non in figuram rotundam conuersum, & conformatum, sed flammam in diuersas partes dispergentem, vt complures ignes extremum terræ terminum, quem finientem appellant, attingere videantur, simile quiddam narrat idem Diodorus libro tertio, accidere in Arabia fortunata, quod ad solis ortum attinet, his verbis. ἐκ μέσου δὲ τοῦ πελάγους φασὶν διαφανέμεναι αὐτὸν (ἡλιον) ὁ εἶδαι μὲν ἀδρακὶ ἀπὸ πλοῖσιν τὰ πύρω ἐσάτια, ἀπὸ δὲ εἰς δὲ ἀπ' ἑαυτῶν μεγάλως ἀπορρῖπεν. id est, ex medio autem mari aiunt solem ex orientem cerni prunæ candentissimæ similem: scintillas autem ex se magnas iacere, &c.

ET CERTO DIMITTUNT) sic habent aliquot libri manuscripti,

scripti, & non pauci vulgati, melius, opinor, quàm demittunt.

NEC MINVS IN CERTO) sic legendum, in certo, diuisim, non, incerto, coniunctim, atque illo modo scriptum est in tribus lib. manuscrip. & in Florentinis.

IMPERAT) tralatio, sic sup. libr. 1. Viteis autumno fundi suadente videmus.

VESTE) lanugine, & ita Nonius, vnde inuestes, impuberes, sic Virgilius Æneidos 8. Aurea cesaries ollis, atque aurea vestis. Lucretius infra eodem libro, iuuentas Occipit, & molli vestit lanugine malas.

NON NIMIS INCERTIS) sic habent tres libri manuscripti, & Florent. & sanè vt ita legatur, ratio postulat, nisi quis dicat, legendum item vt supra, diuisa voce, in certis, & retinendam vulgatam scripturam, minus. Cum hoc loco congruit is, qui est lib. 6. Autumnòque magis stellis fulgentibus alta Concutitur cali domus vndique, totaque tellus.

NAM QVE VBI SIC FVERVNT, &c.) Alterutrum horum versuum, vel hunc, vel deinceps sequentem, puto ab aliquo esse interpositum, nec esse Lucretianum. Malim tamen hunc delere, & alterum retinere, vel ita, vt in omnibus libris legitur, vel paullum immutatum, nempe hoc modo. Namque vti res mundi, &c.

CONSEQUVA) consequens.

Crescere itémque dies licet, & tabescere nocteis: Et luces minui, cū sumant augmina noctēs, Aut quia sol idem sub terras, atque supernè, Imparibus currens am fractibus, ætheris oras Partit: & in parteis non æquas diuidit orbem: Et, quod ab alterutra detraxit parte, reponit. Eius in aduersa tanto plus parte, relatus, Donicum ad id signum cæli peruēnit, vbi anni Nodus nocturnas exæquat lucibus umbras. Nam medio cursu flatus Aquilonis, & Austri, Distinet æquato cælum discrimine metas, Propter signiferi posituram totius orbis, Annuæ sol in quo contundit tempora serpens, Obliquo terras, & cælum lumine iustrans: Vt ratio declarat eorum, qui loca cæli Omnia dispositis signis ornata notarunt. Propterea fit, vt videantur dicere verum. Aut, quia crassior est certis in partibus aër, Sub terris idè tremulum iubar hæsitat ignis: Nec penetrare potest facillè, atque emergere ad ortus. Propterea noctes hiberno tempore longæ Cessant, dum veniat radiatum insigne diei: Aut etiam, quia sic alternis partibus anni Tardius & citius consuerunt confluere ignes, Qui faciant solem certa de surgere parte.

CRESCERE ITEMQUE) Nunc quamobrem dies & noctes augeantur, & minuantur. TABESCERE) minui. tralatio est. sic lib. 2. extr. Nec tenet, omnia paullatim tabescere, & c.

CVM SVMANT AVGMINA) cum augeant. sic locutus est lib. 2. Sursum enim versus gignuntur, & augmina sumunt. Quod autem quidam hoc ordine hunc versus legi volunt, cum noctes augmina sumant, incidunt in κακοφων & αιρολογια, cum no. quod vitandum censet Cicero in oratore perf.

IMPARIBVS CVRR. AMF.) dum impariter, & inaequaliter circumagitur. hac de re sic Laert. μικροικτωρ, & ημεραν ωδωματαποντα & ωδωτα τωχλιας ητλου κινησε γινεσθαι, κα παλιν ωδωτα βεαδλιας, ωδω γλω, id est, dicebat Epicurus, noctium & dierum longitudines ex celeribus, & contra ex tardis solismotibus supra terram fieri. AMFRACITIBVS) cursibus, & itineribus flexuosis. Cas. lib. 7. de Bello Gall. oppidi murus a planitie, atque initio adscensus, recta regione (si nullus amfraetus intercederet) cito CC passus aberat.

AD ID SIGNVM) ad ισημερια, id est, ut Latini appellant, aequinoctium.

NAM MEDIO CVRSV, & c.) id est, inter Aquilonem & Austrum: seu solstitium & brumam. vox, status, autem patrij casus est.

CAELVM) caelum accipio, ut sit recti casus, numeri singularis. Hac quantumvis licet lenia, notavit Zoilus, ut sua.

METAS) solstitium, & brumam: seu circulum Cancrī, & circulum Capricorni. sunt enim veluti metae solis: ad quas cum pervenit, iter, cursumque suum flectit.

PROPTER SIGNIF. POS. TOT.) propter situm Zodiaci obliquum. M. Tull. de divin. lib. 2. Vim quandam esse aiunt signifero in orbe, qui Græcè ζωδιακός dicitur. CONTYNDIT) conterit, consumit, ut supra. Annua sol in quo consumit tempora cursu.

EORVM) astrologorum, & eorum, qui scripserunt phaenomena.

PROPTEREA FIT) huc versus, secutus aliquot cod. manuscriptos, hoc loco posui: qui tamē mox iteratur. AVT QVIA CRASSIOR EST) alia ratio.

PROPTEREA NOCTES HIBERNO) Virgil. lib. 2. Georg. Quid tantum Oceano properent se tingere soles Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet.

TREM. IVBAR. H. IGN.) sol. AVT ETIAM) tertia ratio.

CONFLVERE IGNES) ex quibus nova semper solis lumina gignuntur, ut supra dixit, ibi, Aut quia conveniunt ignes, & semina multa Confluere ardoris consueverunt tempore certo, & c. CERTA DE SVRGERE PARTE.) αι ασπονη, de certa parte surgere.

Luna potest solis radiis percussa nitere,
Inque dies maius lumen convertere nobis.
Ad speciem, quantum solis secedit ab orbe,
Donicum eum contra pleno bene lumine fulsit:
Atque oriens obitus eius super edita vidit.
Inde minutatim retrò quasi condere lumen
Debet item, quanto propius iam solis ad ignem
Labitur ex alia signorum parte per orbem:
Ut faciunt, lunam qui fingunt esse pilai.

Consimilem, cursusque viam sub sole tenere.
Propterea fit, uti videantur dicere verum.
Est etiam quoque, uti proprio cum lumine possit
Voluer, & varias splendoris reddere formas.
Corpus enim licet esse aliud, quod fertur, & vnà
Labitur omni modis occursans, officiensque:
Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
Versarique potest, globus, ut, si fortè, pilai,
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus,
Versandòque globum varianteis edere formas,
Donicum eam partem, quæcumque est ignibus aucta,
Ad speciem vertit nobis, oculosque patenteis.
Inde minutatim retrò contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis, atque pilai:
Ut Babylonica Chaldaeam doctrina refutans
Astrologorum artem contra convincere tendit:
Proinde quasi fieri nequeat, quod pugnat vterque,
Aut minus hoc illo sit cur amplectier ausis.
Denique, cur nequeat semper nova luna creari
Ordine formarum certo, certisque figuris:
Inq; dies priuos abolescere quæque creata,
Atque alia illius reparari in parte, locòque,
Difficile est ratione docere, & vincere verbis:
Ordine cum videas tam certo multa creari.
It ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pinnatus graditur Zephyrus vestigia propter:
Flora quibus mater præspersgens antè viai
Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.
Inde loci sequitur Calor aridus, & comes vnà
Puluerulenta Ceres, & Etesia flabra Aquilonum.
Inde Autumnus adit: graditur simul Euius Euan:
Inde aliæ tempestates, ventique sequuntur,
Altitonans Voltornus, & Auster fulmine pollens.
Tandem bruma niucis affert, pigrumque rigorem
Reddit. Hiems sequitur, crepitans ac dentibus Algis.
Quo minus est mirum, si certo tempore luna
Gignitur, & certo deletur tempore rursus,
Quom fieri possint tam certo tempore multa.

LVNA POTEST SOLIS.) Cur luna figura varietur, & modò plena sit.

CVM FIERI POSSINT) in duobus libris manuscriptis scriptum est, Cùm
florere queant.

Solis item quoque defectus, lunæque latebras,
Pluribus è causis fieri tibi posse putandum est.
Nam cur luna queat terram secludere solis
Lumine, & à terris altum caput obstruere eij,
Obiiciens cæcum radiis ardentibus orbem:
Tempore eodem aliud facere id non posse putetur
Corpus, quod cassum labatur lumine semper?
Sólque suos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat, recrearéque lumen,
Cùm loca præterit flammis infesta per auras,
Quæ faciunt igneis interstingui, atque perire?
Et cur terra queat lunam spoliare vicissim
Lumine, & oppressum solem super ipsa tenere,
Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras?
Tempore eodem aliud nequeat succurrere lunæ
Corpus, vel supera solis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat, lumenque profusum?
Et tamen ipsa suo si fulgit luna nitore,
Cur nequeat certa mundi languescere parte,
Dum loca luminibus propriis inimica pererrat?
Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras?

SOLIS ITEM QVOQVE) nunc de defectibus solis & lunæ: & priore
loco de defectu solis. de quibus sic Diog. Laërtius, Έκλειψις δὲ ἡλίου, καὶ σελῶν δὲ
κατὰ τὸν γινέσθαι καὶ κατ' ὄψιν, καὶ ἀπὸ τοῦ παρ' ἡμῶν τὸ πρὸ χειρῶν γινώσκοντες, καὶ δὴ κατ'
ἐπιπέδου ἀνωτατά, ἢ γῆς, ἢ οὐρανοῦ, ἢ ἕως ἐτέρου τοιοῦτου, &c. id est, solis au-
tem & lunæ defectus potest quidem fieri etiam per extinctionem, quemadmo-
dum & apud nos hoc fieri videmus, & verò per offeccionem aliarum quarun-
dam rerum, aut terræ, aut calis. aut cuiuspiam alius talis rei, &c. Idem paucis ver-
bis post: Εἰ δὲ τῆ δουραδεκατῆ ἀπὸ φύσεως ὡπα λέγῃ. καὶ τὸ ἡλίον ἐκλείπειν σελή-
νης ὀπισκοποῦσθαι. σελῶν δὲ δὴ τὸ τῆς γῆς σκιασματος: ἐπὶ δὲ κατ' ἀναχώρησιν.
id est, Et solem deficere, luna inumbrante: lunam verò ex umbra terræ: præterea
verò & ex recessu à sole. SECLYDERE SOLIS LVMINE) terram
separare à solis lumine, & ita priuare, ac spoliare. EII) soli.

OBIICIENS CÆC. RAD. ARD.) obiiciens suum orbem obscurum
radiis solis. Lunæ enim corpus, suapte natura opacum & obscurum est.

TEMPORE EODEM, &c.) cur (inquit) luna possit terram lumine solis
priuare, sui orbis obiectu: eodem tempore aliud corpus, quàm luna, quod semper
nobis sit obscurum, non debeat putari idem efficere posse? proinde quasi dicat: non
potest afferri ratio, quam obrem aliud corpus, quàm luna, idem efficere non queat;

quod lunam efficere plerique dicunt. Primus autem Thales dixit, solem deficere eò,
quòd luna, quæ est terrena & opaca natura, eum subeat ad perpendicularum: id est
interponatur inter solem & terram. SOLQVE SVOS) hæc fuit Xenophanis
opinio. Putauit idem ille, novos quotidie soles & occidere, & oriri.

FLAMMIS INFESTA) non ita dico, flammis infesta, id est flammis inimi-
ca, vt frigida: sed flammis immoderatis oppleta, atque occupata, & quodammodo
infestata, ac vexata: sic lib. 2. Hinc flammis, illinc rigidus infesta pruinis: vt quidem
legendum putant nonnulli: quib. assentior. nam alij quidam legi volunt, rigidis in-
festa pruinis. INTERSTINGVI) interea exstingui, intereaque perire.

ET CVR TERRA QVEAT) nunc de lunæ defectu.

ET OPPRESSVM SOLEM SVPER IPSA T.) sic quidem habent
omnes libri, & manuscr. & vulgati: quæ lectio, si cui probetur, sic explicari potest:
& ipsa, scilicet luna, super, id est, cùm sit super solem oppressum tenere. Sed ego, in-
uitis libris omnibus, olim sic legendum esse putabam: & oppressum subter solem ipsa
tenere. hoc enim sentire mihi Lucretius, videbatur. Cvr terra inter solem & lu-
nam intercedens (nam ex huiusmodi interpositione, defectum lunæ nasci vo-
lunt ferè omnes) lunam lumine spoliare, solémque quodammodo ipsa subter se op-
pressum tenere possit, dum luna in umbram terræ incidit: eodem tempore aliud cor-
pus, quàm terra, lunæ succedere & subiici, vel supra solis orbem ferri non queat?
mendum autem existimabam esse natum ex voce, supter, scripta per p. vnde postea
factum esse, super, postremò cùm syllabæ prioris breuitas versum corrumperet, mu-
tatum ordinem verborum, & ita scriptum, vt videmus. Vcrum tamen neque quic-
quam antea mutauit, neque nunc mutandum censeo. Ad hunc locum pertinent illa
M. Tull. lib. 2. de nat. deor. atque etiam tum subiecta, atq; opposita soli, radios eius,
& lumen obscurat, tum ipsa incidens in umbram terræ, cum est è regione solis, in-
terpositu, interiectuque terræ repente deficit.

MENSTRVA DVM RIGIDAS, &c.) id est dum luna spatio menstruo
cursum suum conficiens, perlabitur vltimam umbrarum terræ partem. quidam per-
conum terram significari volunt, quasi sit κρυοειδής, cùm Aristoteles lib. 2. μεταρ-
dieat esse tympani figura, & lincas ab eius centro ductas duos conos efficere.

SVCCVRRERE) succedere, vel subter, aut sursum ire. RADIOS) solis.

CVR NEQVEAT CERTA) sic habet cod. Vatic. & vulgati Florent.

PERERRAT) sic emendauit. nam vulgata lectio, perexit, mendosa & corru-
pta est. alij legunt, peragrat. MENSTRVA DVM RIG) frustra hic versus
alieno loco iteratur.

Quod superest, quoniam magni per cærule mundi
Qua fieri quicquid posset ratione, resolui:
Solis vti varios cursus, lunæq; meatus
Noscere possemus: quæ vis, & causa cieret:
Quòve modo soleant offecto lumine obire,
Et neque opinanteis tenebris obducere terras;
Quom quasi coniuent: & aperto lumine rursus:
Omnia conuisunt clara loca candida luce:
Nunc redeo ad mundi nouitatem, & mollia terræ:

Arua, nouo factu quid primum in luminis oras
 Tollere, & incertis tentarit credere ventis.
 Principio genus herbarum, viridemque nitorem
 Terra dedit circum colleis: camposque per omnes
 Florida fulserunt viridanti prata colore.
 Arboribusque datum est variis exinde per auras
 Crescendi magnum immixtis certamen habenis.
 Ut pluma, atque pili primum, setaeque creantur
 Quadrupedum in membris, & corpore pennipotentum,
 Sic noua tum tellus herbas, virgultaque primum
 Sustulit: inde loci mortalia saecula creauit
 Multa modis multis varia ratione coorta.
 Nam neque de caelo cecidisse animalia possunt:
 Nec terrestria de falsis exisse lacunis.
 Linqvitur, vt merito maternum nomen adepta
 Terra sit, e terra quoniam sunt cuncta creata.
 Multaque nunc etiam existunt animalia terris,
 Imbribus, & calido solis concreta vapore.
 Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta,
 Et maiora, noua tellure, atque aethere adulta.

impossibile

QVOD SUPEREST, QVONIAM) breuis ἀνακεφαλαιωσις eorum, quae
 haecenus explicauit: postquam redit ad initium mundi, & docet, quid primum in
 mundo recenti natum sit. OFFECTO LUMINE) sic restitui, tres codices
 manuscriptos secutus, in quibus planè, & sine litura ita scriptum est: in duobus aliis
 autem, offeto, & offæto, cum vulgati habeant, effeto, vel, effæto, offæto autem in-
 terpretor, obducto, & obstructo, & per alicuius corporis interpositionem, ad tempus
 excluso. idem lib. 2. & extrà Officiuntur, vti cogantur tardius ire.

CONNIVENT) συμμύουσι, lumen suum claudunt. tralatio esset, nisi addidisset, quasi. nunc autem est εἰρησ.

ET INCERTIS TENTARIT CREDERE VENTIS) sic restitui,
 partim coniectura ductus. partim à veteribus libris adiutus, partim à sententia ipsa
 admonitus. Nam cum reperissem in aliis libris manuscript. tendant committere, in
 aliis, credunt committere: in vulgatis item modò hoc, modò illud, modò, tendat, nu-
 mero singulari: viderem autem, sententiam postulare verbum numeri singul. prae-
 teriti temporis, optatiui modi, ego ex, tendant, feci, tentarit, ex, credunt, credere, suspi-
 catus, vulgatum, committere, fuisse explicationem verbi, credere, ad oram libri adscri-
 ptam, quae postea in contextum verborum translata sit, eiecto vero, & germano ver-
 bo, credere. IMMISSIS CERT. HABEN.) id est laxatis. Virg. lib. 6. A-
 neid. sic fatur lacrymans, classique immittit habenas. Sententia autem huius loci
 haec est. arboribusque datum est, à natura scilicet, vt certatim, & hilariter, & sine
 vlla mora, vllòve impedimento crescerent. allegoria est, ducta ab equis, quibus ha-
 bene ab aurigis inter currendum laxantur. Virgilius propius transfulit ad classem.

INDE LOCI) id est ab illo tempore. sic sup. Diffugere inde loci partes coepere,
 parèsq; cum paribus iungi. NAM NEQVE DE CAELO) sic sup. lib. 2. extr.
 Haud (vt opinor) enim mortalia saecula supernè Aurea de caelo demissis funis in arua.

LINQVITVR, VT MERITO) sic lib. 2. Quare magna Deum mater, ma-
 terque ferarum, Et nostri genitrix haec dicta est corporis vna. & infra statim, Quare
 etiam atque etiam maternum nomen adepta Terra tenet merito, &c.

MVLTAQVE NVNC ETIAM EXSISTVNT) à simili probas, ani-
 malia omnia principio e terra humida, solis calore calefacta, existisse.

ATQVE AETH. ADVLTÀ) Quidam legi volunt, adulto. sed scriptura
 recepta feruari potest, vt subintelligatur εὐρό κοινὸν, nouo.

Principio genus alituum, variaque volucres
 Oua relinquebant exclusae tempore verno:
 Folliculos vt nunc teretes aestate cicadae
 Linqunt, sponte sua victum, vitamque petentes.
 Tum tibi terra dedit primum mortalia saecula.
 Multus enim calor, atque humor superabat in aruis.
 Hinc, vbi quaeque loci regio opportuna dabatur,
 Crescebant vteri terrae radicibus apti:
 Quos vbi tempore maturo patefecerat aetas
 Infantum, fugiens humorem, aurisque petissens:
 Conuertebat ibi natura foramina terrae,
 Et succum venis cogebat fundere apertis,
 Consimilem lactis, sicut nunc faecina quaeque
 Quom peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
 Impetus in mammas conuertitur ille alimenti.
 Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile
 Praebat, multa & molli lanugine abundans.
 At nouitas mundi nec frigora dura ciebat,
 Nec nimios aestus, nec magnis viribus auras.
 Omnia enim pariter crescunt, & robora sumunt.
 Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
 Terra tenet merito, quoniam genus ipsa creauit
 Humanum, atque animal propè certo tempore fudit
 Omne, quod in magnis bacchatur montibus passim,
 Aeriisque simul volucreis variantibus formis.
 Sed quia finem aliquam pariendi debet habere:
 Destitit, vt mulier spatio defessa vetusto.
 Mutat enim mundi naturam totius aetas,
 Ex alioque alius status excipere omnia debet,
 Nec manet vlla sui similis res: omnia migrant:
 Omnia commutat natura, & vertere cogit.

MATERN. NOM. ADEPTA TERRA T.) *adepa tenet, sic dictum, ut illa, quæ annotavi ad illum versum lib. 1. Amplexi quod habent peruerse primæ viæ. QVOD IN MAGNIS BACCHATVR M. P.) id est, quod passim per montes, bacchantium in morem, vagatur.*

OMNIA MIGR.) *πάντα μεταβαίνει. omnia mutantur, & demigrant ex suo statu, aut ex sua forma.*

ET VERTERE COGIT.) *vertere, absolute positum est, & veluti pro verti. DESTITIT, VT MULIER) sic supra lib. 2. in extremo. Iamque adeo fracta est ætas, affectaque tellus: Vix animalia parua creat, &c.*

EXCIPERE OMNIA) *subsequi omnia, & οὐδὲ χεῖρας. succedere omnibus. NAMQUE ALIVD PVTRESCIT, &c.) sic supra lib. 2. princip. sic rerum summa nouatur semper, & inter se mortales mutua viuunt: Augescunt aliæ gentes, aliæ minuuntur, &c. edem libro, miscetur funere vagor, Quem pueri solunt, visentes luminis oras, &c. ÆVQ DEBILE) ætate, atque annis debilitatum & confectum.*

Multaque tum tellus etiam portenta creare
Conata est, mira facie, membrisque coorta.
Androgynum, neutrum, inter vtrumque, ab vtroque remotum:
Orba pedum partim, manuum viduata vicissim:
Multa sine ore etiam, sine vultu cæca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus adhæsi,
Nec facere ut possent quicquam, nec cedere quoquam,
Nec vitare malum, nec sumere quod foret usus.
Cetera de genere hoc monstra, ac portenta creabat:
Nequicquam, quoniam natura absterruit auctum,
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem,
Nec reperire cibum, nec iungi per Veneris res.
Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Ut propagando possint procudere sæcla:
Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus:
Semina quæ possint membris manare remissis:
Fæminaque ut maribus coniungi possit, habere,
Mutua queis nectant inter se gaudia vtrique.
Multaque tum interiisse animantium sæcla necesse est,
Nec potuisse propagando procudere prolem.
Nam, quæcumque vides vefci vitalibus auris,
Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas est:
Ex incunte æuo genus id tutata referuans.
Multaque sunt, nobis ex utilitate sua quæ
Commendata manent tutelæ tradita nostræ:
Principio genus acre leonum, sæuaque sæcla

Tutata est virtus, vulpeis dolus, & fuga ceruus.
At leuifomna canum fido cum pectore corda,
Et genus omne, quod est veterino semine partum,
Lanigeræque simul pecudes, & bucera sæcla,
Omnia sunt hominum tutelæ tradita, Memmi.
Nam cupidè fugere feras, pacemque secutæ
Sunt, & larga suo sine pabula parta labore:
Quæ damus utilitatis eorum præmia causa.
At queis nil horum tribuit natura, nec ipsa
Sponte sua possent ut viuere, nec dare nobis
Utilitatem aliquam, quare pateremur eorum,
Præsidio nostro, pasci genus, esseque tutum?
Scilicet hæc aliis prædæ, lucroque iacebant,
Indupedita suis fatalibus omnia vinclis:
Donicum ad interitum genus id natura redegit.

MVLTAQVE TVM TELL.) *Ratione primi animantium ortus explicata, docet, terram, tamquam rudem scilicet, & imperitam, non statim perfecta, & omnibus suis partibus ac numeris absoluta animalia creasse, sed initio multa portenta, alia sine capite, alia sine ore, alia sine manibus, &c. edidisse: sed frustra, quod ea neque adulescere, neque iustum incrementum sumere, neque cibum capere, neque inter se commisceri procreandi causa potuerint. Eo consilio autem, hæc ab Epicuro excogitata sunt, ut ostenderet, nullam esse providentiam, & homines, ceteraque animalia, non diuinitus, sed fortuito esse nata. Quam sententiam refellit Lactantius lib. de opificio dei, cap. 6 his verbis. Non possum hoc loco teneri, quo minus Epicuri stultitiam rursus coarguam. Illius enim sunt omnia, quæ delirat Lucretius, qui ut ostenderet, animalia non artificio aliquo diuina mentis, sed, ut solet, fortuito esse nata, dixit, in principio mundi alias quasdam innumerabiles animantes miranda speciei & magnitudine fuisse natas, sed eas permanere non potuisse, quod illas aut sumendi cibi facultas, aut coeundi, generandique ratio defecisset, &c.*

ANDROGYNVN, NEVTRVM, &c.) *hunc versum delendum censeo, ut spurium: hoc primum, deinde cum variè legatur in codicibus & manuscrip. & vulgatis, eam potissimum lectionem secutus sum, quæ mihi minus inepta visa est. Omnino ego arbitror hunc versum ab aliquo nugatore esse iuculcatum. Androgyni autem sunt, qui vtroque sexu præditi sunt, planè monstra nature, sed non qualia hic describit Lucretius: qui de iis loquitur, quæ adulescere, aut omnino ætatem agere nequiverint. At androgyni, qui sunt idem hermaphroditi, & viuunt, & adulescunt, & senescunt. Itaque querit Vlpianus lib. 1. ad Sabinum, vtrius sexus habitus sit hermaphroditus: & Lucilius lib. 30. imberbos appellat, quasi mulieribus, quàm viris similiores, apud Nonium, in voce, imberbi, hoc versu corrupto, in verbo androgyni, barbati mæchocinædi, qui sic est emendandus, Imberbi, seu imberbi, androgyni barbati mæchocinædi.*

ORBA PEDVM, &c. *vel ex hoc versu apparet versum, Androgynum, &c. esse alienum. MVLTIA SINE ORE) quidam lib. habent: Muta sine ore, vana*

probo. Quamquam etiam hæc scriptura videtur ferri posse, atque adeo esse probabilis, ut sit antithesis, Muta sine ore, sine vultu iudicent eruditi. Omnino aptior esset antithesis, si esset, Muta sine ore, etiam sine visu cæca.

AD HÆSV) vsus est hac voce supra lib. 3. Nam neque pulueris interdum sentimus adhaesum, et item alibi. Ordo autem, et sententia horum verborum est, Et multa portenta conata est creare natura, vinceta, et constricta membrorum colligatione, et adhaesione, eaque per totum corpus.

QVOD FORET VSVS) Sic reposui, coniectura ductus, cum reperissem in vno codice manuscrip. quod fouet vsus.

ABSTERRVIT) sic habent omnes libri et manuscrip. et vulgati: hoc primum: deinde sententia est optima: postremo verbum absterrere est elegantissimum, vsuatis. significantissimum. Et tamen Zoilus, in eius locum substituere voluit, verbum abstergere, idque multis omnibus, et veneribus inuitis, ac plorantibus. Nam (si diis placet) ut huic verbo hic locus esset, nouus iste grammaticus ex genere, opinor, Aristarchorum, aut Priscianorū, nouum præteritum finxit, absterguit. quod in tota lingua Latina non reperitur. habet enim, absterfit: idque notum est vel pueris septenni- bus. Et tu audes, bellua, manibus tuis inquinatissimis bonos scriptores attingere? is xō exuas cum tuo sædissimo præterito, absterguit. NEC POT. CVP. ET. T. FLOR.) i. nec potuere ad iustum ætatis robur, et vigorem peruenire. lib. 1. summum ætatis peruadere florem. ibid. paullo post. Stare, quibus possint cui contingere florem. MVLTA VID. ENIM) versus est hypermeter. sententia autem est hæc: multa concurrere debere, ut anim. antes genus suum propagare possint, primum ut sint pabula: deinde ut via quædam sint, per quas semina vim gignendi habentia manare possint, membris per rem veneream laxatis et remissis: postremo, ut mas et femina membra habeant, quibus ambo inter se per rem veneream iungi, et communem inter se voluptatem capere possint. SEMINA QVA POSSINT) sic legendum potius, quam, quæ possint. nam hic ordo est, deinde ut sit via, quæ genitalia semina per artus, membris relaxatis, manare possint. HABERE, MVTVA QVEIS, &c.) secutus hic eram initio cod. Florentinos, et nonnullos alios vulg. in quibus impressum est, habendū, Mutua queis nectant inter se gaudia, utrisque, cum altera scriptura, quæ reperitur in aliis libris, habere, Mutua queis nectant inter se gaudia utriusque, &c. mihi, propterea quod erat repetendum, aut sumendum foris verbum, debet, vel debere, ægè defendi posse videretur. Illam autē sic explicabā, Et ut femina cum maribus iungi possit, habendum est utrisque: id est, utroque, scilicet mares et feminas, habere oportet membra, quibus mutua gaudia inter se nectant. Nūc magis probo receptam: et subintelligo, debent, nempe utriusque mares et femina.

VESCI VITALIBVS AVRIS) Virgil. lib. 1. Æneid. Quem si fata vitum seruant: si vescitur aura Ætheria, &c. idem lib. 4. Quid puer Ascanius? superatne, et vescitur aura? AVT DOLVS, AVT VIRTVS, AVT DEN. &c.) quæcumque (inquit) animalia vides viuere, ea aut dolo, aut virtute, aut celeritate salutem suā tutata sunt. sic Tyrius Max. δὲ λ. ἀπὸ τῆς Σωκρ. ἐρωτικῆς. ὡς αὐτὸν ἄλλο ζωὸν ἀλεξήματα καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως εἰς τὸ αὐτὸ βίον, ὃν οὐ σάξεται, λέγουσι ἀλλή, ἐλάφοις δρόμοι, θήρα κισί. & τῆς αὐτῆς δειρῶς ἡ αὐτῆς ἡ μεταρσίω αὐτῆς πησις, τῆς αὐτῆς ἰλουσσω-ρῶς οὐ φωλεοί, &c. id est, quemadmodum enim aliud aliud animali à natura vitæ præstiduum, et munimentum datur, à quo seruatur: leonibus robur, ceruis cursus, canibus venatio: et generi aquatili natationes, volatili volatus, reptili latebra, &c.

MVLTAQ. SVNT EX N. VTIL.) ut boues, oues, caprae, equi, muli, &c. quæ animantes partim ad vescendum, partim ad vehendum, partim ad corpora vestienda nobis sunt vitales. SÆVA QVE SÆCLA) et genera animantium iracunda. AT LEVISOMNA) sic habent codices aliquot vulgati: in his Veneti, et Florentini, et Germanici, Basileæ impressi. et ita legendum. non, Et levisomna. nam hic versus refertur, et pertinet ad ea, quæ sequuntur. levisomnos autem canes appellat, quasi leuem somnum dormientis, et qui facile è somno exci- sentur. vigiles ab Horatio dicuntur, oda 16. lib. 3. et vigilum canum Tristes excu- bia. Hoc etiam probauit Zoilus, ut suum.

QVOD EST VETERINO) veterina (inquit Nonius) animalia dicuntur omnia, quæ vehere quid possunt. Lucret. Et genus omne, quod est ves. sem. p. et Festus. veterinam bestiam (inquit) iumentum Cato appellauit à vehendo. Opilius veterinam dici putat, quasi venterinam, vel veterinam, quod onus ad ventrem religatum gerat. ET BVGERA SÆCLA) bucerū pecus de bubus dicimus, inquit Festus. idem Lucret. lib. 2. Buceriaque greges, et equorum duellica proles.

QVARE) id est, propter quam rem, seu propter quam vtilitatem. nam, quare, hic non interrogat, sed enuntiando referendi vim habet.

SCILICET HÆC) refert ad illa superiora: quibus nihil horum tribuit natura, ita ut nec ipsa sponte sua viuere, nec vtilitatem aliquam nobis dare possent, et cetera. DONICVM) donec, ut saepe aliàs.

Sed neque Centauri fuerunt, neque tempore in vllò
Esse queat duplici natura, & corpore bino
Ex alienigenis membris compacta potestas,
Hinc illinc par vis ut non sic esse potis sit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde.
Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equus: puer haudquaquam. quin sæpe etiam nura
Vbera mammarum in somnis lactantia quærit.
Post, ubi equum validæ vires ætate senecta,
Membræque deficiunt fugienti languida vita:
Tum demum pueris, æuo florente, iuuentas
Occipit, & molli vestit lanugine malas:
Ne fortè ex homine, & veterino femine equorum
Confieri credas Centauros posse, neque esse:
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas, & cetera de genere horum,
Inter se quorum discordia membra videmus:
Quæ neque florescunt pariter, neque robora sumunt:
Corporibus, neque proiciunt ætate senecta:
Nec simili Venere ardescunt, nec moribus vnīs
Conueniunt, neque sunt eadem iucunda per artus.
Quippe videre licet, pinguescere sæpe cicuta.

Barbigeras pecudes, homini quæ sit acre venenum.
 Flamma quidem verò quom corpora fulua leonum
 Tam soleat torrere, atque vrere, quàm genus omne
 Visceris in terris quodcumque, & sanguinis existet:
 Qui fieri potuit, triplici cum corpore vt vna
 Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra
 Ore foras acrem efflaret de corpore flammam?
 Quare etiam tellure noua, cælóque recenti
 Talia qui fingit potuisse animalia gigni,
 Nixus in hoc vno nouitatis nomine inani:
 Multa licet simili ratione effutiat ore:
 Aurea tum dicat per terras flumina volgò
 Fluxisse, & gemmis florere arbuſta ſuèſſe:
 Aut hominem tanto membrorum eſſe impete natum,
 Trans maria alta pedum niſus vt ponere poſſet:
 Et manibus totum circum ſe vertere cælum.
 Nam quòd multa fuere in terris femina rerum,
 Tempore quo primùm tellus animalia fudit:
 Nil tamen eſt ſigni, miſtas potuiſſe creari
 Inter ſe pecudes, compactaque membra animantum,
 Propterea, quia quæ de terris nunc quoque abundant
 Herbarum genera, ac fruges, arbuſtaque læta,
 Non tamen inter ſe poſſunt complexa creari.
 Res ſic quæque ſuo ritu procedit: & omnes
 Fœderè naturæ certo diſcrimina feruant.

SED NEQUE CENTAVRI FVERVNT) Centauri, animantes ex
 homine & equo compacti. ſic ſupr. lib. 4. Nam certè ex viuo Centauri non ſit ima-
 go, Nulla fuit quoniam talis natura animalis. Verùm vbi equi, atque hominis caſus
 conuenit imago, hæreſcit facile extemplo, quod diximus antiè. Virgil. lib. 6. Æneid.
 facit Centauros & Scyllas in veſtibus inferorum ſtabulare cum ſomniis. quam ſe-
 dem ſomnia vulgò Vana tenere ferunt, foliisque ſub omnibus herent: Multaq; præ-
 serea variarum monſtra ferarum, Centauri in foribus ſtabulant, Scyllæq; biformes:
 DVPLICI NATVRA) humana, & equina. POTESTAS) diua-
 pus, potentia. HINC ILLINC PAR VIS VT NON SIT) ſi huius ver-
 ſus varias ſcripturas lectori proponere vellem, totam paginam implem. ſatis erit
 mihi eas referre, quæ reperiuntur in lib. manuſcriptis, vt videat lector, me ita hunc
 locum olim reſtituiſſe, vt tamen ab iis non longè diſceſſerim. ſic igitur habet Vati-
 canus, Hinc illinc par vis vt non ſint pars eſſe potis ſit: Scipionis & Faerni, ſic: Hinc
 illinc paribus vt non ſit pars eſſe potis ſit. Bertinianus & Mëmianus, ſic: Hinc illinc
 par vis vt non ſit par eſſe potis ſit. quæ ſcripturæ cum ſint vitioſæ, ego ſic repoſue-
 ram, Hinc illinc par vis vt non pari eſſe potis ſit. Atque hæc quidem ſcriptura ferè
 in Venetijs

in Venetijs recentioribus, & Lugdunensibus reperitur. ſic enim in eis legitur, Hinc
 illinc par vis vt non par eſſe potis ſit. ſententia autem huius ſcripturæ, ſi cui forte
 obſcurior videatur, hæc eſt. Non poteſt eſſe natura, ſeu poteſtas aliqua ex alienige-
 nis membris, vt humanis & equinis, compacta, & conſtata, ita alienigenis (inquã)
 vt ex vtraque parte, equi ſcilicet & hominis, aut aliorum animalium inter ſe com-
 pactorum, vis par pari eſſe, id eſt, par pari reſpondere non poſſit. de verſus autem
 ratione non eſt quòd quiſquam dubitet, propter vocem, pari, in qua voce ſyllaba, ri,
 non eliditur, & corripitur. nam hoc eſſe Lucretio viſitatum alibi oſtendimus. Licet
 etiam ſic legere, vt Adr. Turnebo placebat, Hinc illinc par vis, vt non ſic eſſe potis
 ſit, eadè fere ſententia: vt ex hac & illa parte non poſſit eſſe par vis, ſic, id eſt, com-
 pactis inter ſe diuerſis animalibus. Atque hanc lectionem nunc ſequi malui. Licet
 etiam ſic legere, Hinc illinc par vis pari vti non eſſe potis ſit.

ID LICET) id, nempe in Centauro nõ poſſe hinc illinc parem pari vim eſſe.
 CIRCVM) circiter, vel dic potius, circumactis, vt ſit tmeſis.

FLORET) ἀναζή, viget, hoc modo oſtendit, Centauros eſſe non poſſe. non po-
 teſt vnum animal ex inæqualibus, diſparibus, diſconuenientibus poteſtatibus, &
 membris eſſe conſlatum. Nam ita pars altera erit imbecilla, altera firma: hæc diutur-
 na, & viua: altera vite breuis, & ad mortem præceps: & quo tempore altera erit
 ætate corroborata atque adulta, vt equus, qui tribus annis exactis, viget: altera vix
 dum ab vberibus matris erit depulſa, vt puer: & cõtrà, quo tempore pars humana erit
 valida, ac robuſta, tum equina erit ſenectute conſecta. Poſtremò non iisdem volu-
 ptatibus ducuntur, neque iisdem moleſtiis afficiuntur homo & equus. Idem de Scylla
 canibus ſuccincta, ſentiendũ: de qua etiã mox dicet. QVIN SÆPE ETIAM-
 NVM) id eſt, quippe etiam cum treis annos natus eſt, & c. videtur legendũ: quin sæ-
 pe etiam tunc, vel etiam nũ. quo modo edidi, non, vt vulgò, quin sæpe etiam nunc.

LACTANTIA) lac ſuppeditantia. FUGIENTI LANGV. VITA) ſic
 dixit vitam fugientem, vt Latini dicunt, venenum fugiens, & litteras fugientes.
 Præterea quam hinc fugientem vitam appellauit, eam labentem nominauit infra eod.
 lib. ibi. Dulcia linguebant labentis lumina vite. ſic Horatius annos fugaceis appel-
 lat od. 14. lib. 2. Eheu, fugaces, Poſtume, Poſtume, Labuntur anni. PVERIS) aliàs,
 puerili. ego tamen malo, pueris. Etiam hanc lectionem probauit Zoilus.

IUVENTAS) iuuentutis dea, & ipſa iuuenta. Ἰέλω appellant Græci.

ET MOLLI VESTIT LANGV.) ſic ſupr. eodem libr. mollem veſterem
 dixit, pro molli pilo, & lanugine. & impubem molli pubeſcere veſte.

NE FORTE EX HOMINE) hunc verſum proferunt Nonius, ne forte au-
 tem, id eſt, hæc dixi, vt ne forte credas, & c. CONFIERI) id eſt, confici.
 vtitur eod. verbo ſupr. lib. 3. Id quoque enim ſine pernicie conficit eorum. & sæpe
 Virgil. vt lib. 4. Æneid. nunc qua ratione quod inſtat, Conſieri poſſit, & c. & Caſ.
 lib. 7. de bello Gall. poſtquam id difficilius conſieri animaduerrit, & c.

AUT RAPIDIS CAN. SVCC.) Scyllam ſic deſcribit Hømer. ὀδύος μ.
 ἔρδα ἢ ἐν Σκύλλῃ ναίει, ἀγρὸν λυγαῖα: τῆς ἦπι φωνῆ ἔδῃ ἑπιſκυλάκος νεογιλῆς Γίνεται,
 κωπὴ δὲ αὐτῆ πελαροκαλόν, οὐδὲ κε ἕς μιν Γηθῖσεν ἰδῶν, οὐδὲ εἰ θεὸς ἀνῆπάσεν, & c. id
 eſt, Hic autem Scylla habitat, horribiliter latrans. Cui vox eſt tanta, quanta catuli
 recens nati: ipſa autem monſtrum eſt malum: neque quiſquam ea viſa latatus fue-
 rit, ne ſi Deus quidem ei occurrat. M. Tull. verr. de ſupplicis: hoc infeſtior nauis
 verres, quàm Scylla, quòd multo ſe pluribus, & maioribus canibus ſuccinxerat.

NEQUE PROIICIUNT) sic iam edendum curavi in secunda editione. Adr. Turnebo assensus. proicere autem, & sumere opponuntur. neque pariter, inquit, robor a sumunt, id est, corroborantur: neque pariter proiiciunt, id est, amittunt, quod valet, neque pariter adolescunt, neque senescunt, aut etate conficiuntur.

QUIPPE VIDERE LICET P. S. CIC.) sic lib. 4. de veratro. Præterea nobis veratrum est acre venenum: At capris adipēs, & coturnicibus auget.

FLAMMA QUIDEM VERO) Probat, numquam fuisse Chimæram, etiã hoc argumento, quòd, cum poëtæ fabulentur, eam flammæ ore efflare solitam, constat autem Chimæra ex leone, dracone, capra, seu ipsa chimæra: leones proinde vs ceteræ animantes, à flammis lædantur, & torréantur. sed non dissimulabo, nonnullos libros habere, Ignea flamma quidem. PRIMA LEO, POSTR. DR.) Ex Hom. in. ç. & Hesiod. Theogon. Πρόδε λέων, ὀπίθεν δὲ δράκον, μέσση δὲ χίμαιρα. Profert & M. Tullius lib. 2. epist. ad Attic. Quòd de Q. Fratris epistola scribis, ad me quoque fuit Πρόδε λέων, ὀπίθεν δὲ, quid dicam, nescio.

ORE FORAS ACREM EFFLARET DE CORP. FL.) hanc potissimum scripturam secutus sum, ut & maximè probabilem, & maximè cum libris antiquis consentaneam. sic fere loquitur lib. 6. Spiritus ore foras tetrum voluebat odorem. EFFVTIAT) Nonius docet, effuare, idem valere, quod cum mendacio dicere, & profert hunc locum. animaduerti autem hoc verbum in quibusdam libris scribi duplici tt. AVT HOMINEM TANTO M.) quamobrem hoc non potuerit initio efficere natura, causam affert lib. 1. Denique cur homines tantos natura parare non potuit, pedibus qui pontum per vada possent transire, & magnos manibus diuellere montes, Multaque viuendo vitalia vincere sæcla, si non, materies quia rebus reddita certa est Gignunde? &c.

RES SIC QUÆQUE SVO, &c.) cum in omnibus libris & manuscriptis, & impressis, præterquam in Florent. sic reperissem scriptum: sed sic quæque suo ritu procedit, & omnes Fædere naturæ certo discrimina seruant: à me impetrare non potui, ut in quattuor vocibus, quæque, & omnes, seruant, mendum subesse existimarem, sed in aliqua alia potius. Itaque Florentinam lectionem reieci, quæ talis est. Sed sic quodque suo ritu procedit, ut omnia Fædere naturæ certo discrimine seruent. suspicatus autem primam vocem versus esse deprauatam, sic reposui, Res sic quæque suo ritu procedit, & omnes, &c. Zoilus iniurè probauit hanc emendationem: deinde è vestigio improbauit, & ita reponendum grauis auctor censuit. Sed sic quidque suo ritu procedit, & omnia, &c.

Et genus humanum multo fuit illud in aruis
Durius, ut decuit, tellus quod dura creasset:
Et maioribus, & solidis magis ossibus intus
Fundatum, & validis aptum per viscera neruis:
Nec facile ex æstu, nec frigore quod caperetur:
Nec nouitate cibi, nec labi corporis vlla.
Multaque per cælum solis voluentia lustra
Volgiuago vitam tractabant more ferarum.
Nec robustus erat curui moderator aratri
Quisquam; nec scibat ferro molirier arua,

Nec noua defodere in terram virgulta, neque altis
Arboribus veteres decidere falcibus ramos.
Quod sol, atque imbres dederant, quod terra creatat
Sponte sua, satis id placabat pectora donum.
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerumque, & quæ nunc hiberno tempore cernis
Arbuta pœniceo fieri matura colore,
Plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
Multaque præterea nouitas tum florida mundi
Pabula dia tulit, miseris mortalibus ampla.
At sedare sitim fluuij, fontesque vocabant:
Ut nunc montibus è magnis decursus aquai
Claricitat latè sitientia sæcla ferarum.
Denique noctiuagi siluestria templa tenebant
Nympharum, quibus exhibant humore fluenta
Lubrica, proluuie larga lauere humida saxa:
Humida saxa super viridi stillantia musco:
Et partim plano scâtere, atque erumpere campo.
Nec dum res igni scibant tractare, neque vti
Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum:
Sed nemora, atque cauos monteis, siluasque colebant,
Et frutices inter condebant squalida membra,
Verbera ventorum vitare, imbreisque coacti.
Nec commune bonum poterant spectare, neque vllis
Moribus inter se scibant, neque legibus vti.
Quod quoque obtulerat prædæ fortuna, ferebat,
Sponte sua, sibi quisque valere, & viuere doctus.
Et Venus in siluis iungebat corpora amantum.
Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,
Vel violenta viri vis, atque impensa libido,
Vel pretium glandes, atque arbuta, vel pira lecta.

ET GENVS HVMANVM, &c.) Nunc de primis hominibus verba facere incipit. DVRIVS, VT DECVT, TELL. Q. D. C.) sic fere Virgil. Georgic. 1. Vnde homines nati, durum genus. NEC LABI) id est, nec labe, ut alibi, parti, contagi, voci, & multa alia, pro parte, contagio, voce, &c.

VITAM TRACTABANT) id est, vitam trahebant, seu traducebant. quidam tamen legendum putant, tolerabant: quibus propemodum assentior. Verum tamen nihil mutare ausim. MOLIRIER) moliri dicitur quidquid cum labore facimus, aut agimus. moliri igitur arua hoc loco positum est pro eo, quod est, agros colere, seu ex campis, & locis inaratis, agros cultos magno labore efficere: vel

agros laboriosa cultura meliores reddere. Neque verò me fallit, legi in quibusdam libris vulgatis, mollirier arua, gemino ll. sed, molirier, vnico l, magis probo.

NEC NOVA DEFODERE IN T. V.) sic infra eod. lib. extr. Vnde etiã libitum est stirpeis committere ramis, Et noua defodere in terram virgulta, &c.

QUOD TERRA CREARAT SP. S.) ad hunc locum illustrandũ pertinent illa Tyrii Maximi, ἡδὲ Ἴρωπος. Ησαν δὲ πῦρ καὶ τὸν Ἐπιχοῦρον, φασι, βίον, αἱ Ἐφαιῖς αὐθρόπαις φησὶ, καὶ ἄλλαι. Καὶ δὲ τὸ ἐπιφρημῶν φέρει ἢ γὰρ ἡδὲ καρπὸς αὐτομάτως, ὃ πᾶσι οὐδὲν ἔδωκε γαυρωπίας δὲ αὐτοφθοῖς βιοπέποιον. id est, Vnebat autem scilicet (qualem victum adamabat, vt aiunt, Epicurus) primi homines glandibus, & piris aggressibus. Atque iccirco fama est, tum terram fructus tulisse sponte sua venientis: quia nihil eis opus erat agricultura, aut labore rustico, cum victu vterentur sponte sua nato. Eodem pertinent & illa Platonis, πολιτικῶν. Τὸ δὲ αὐτῶν ἡδὲ αὐθρόπων λεχθέν αὐτομάτως ἡδὲ βίον, ἡδὲ τὸ ἴδιον δὲ εἶρηται. θεὸς ἐνεργῶ αὐτοῖς αὐτὸς ὀνησατῶν καὶ τὰ ἄλλα αὐθρόπων, ζῶον ὄν ἐπερον θύοτερον, διὰ ἢ γὰρ φασὶν ἔχει αὐτῶν νομῆοις. ἰεῖμοντος δὲ ἐκείνου, πολιτεῖαι τε ἐκ ἡσασ, οὐδὲ κήσας γαυρωπίας καὶ πᾶσι δὲ ἐκ γῆς γὰρ αὐθρόπαις οὐκ αὐθρόπαις, ἡδὲ μνηστροῖς τῶν αὐθρόπων ἀλλὰ τὰ ἡδὲ αὐθρόπων αὐθρόπων καὶ καρπὸς δὲ ἀφθόνοις εἶχον ἀπὸ τῶν αὐθρόπων καὶ πολλῆς ὕλης ἀλλης, οὐχ ἄπὸ γαυρωπίας φθοροῖς, ἀλλὰ αὐτομάτως ἀναδιδούσης τῆς γῆς, γυμνοὶ δὲ καὶ αὐθρόπων. θυραυλοῦται τὰ πολλὰ ἐνέμοιτο τὸ γὰρ ὠρῶν αὐθρόπων ἐκείνου μαλακὰς δὲ ἔλνας ἔχειν αὐθρόπων ἐκ γῆς, πᾶσι ἀφθόνοις, &c. Quod igitur de hominum victu sponte sua suppeditante propter talem causam dictum est. Deus pascebat eos, cum ipse eis præesset: quemadmodum nunc homines, animal alterum diuinius, alia genera se deteriora pasunt, & curant. Illo autem pascente non erant reip. administrandæ rationes, neque vxorum & liberorum possessiones. Ex terra enim reuiuiscabant omnes, res præteritas memoria non repetentes. Atque hæc quidem talia omnia aberant. Fructus autem vberes, & copiosos habebant, tum ex quercubus, tum ex alia silua, non ex agricultura nascentibus, quos terra sponte sua gerebat. Nudi autem & sine stragulis magnam partem foris & sub dio vitam colebant. Nam anni tempora cum essent temperata, nullam eis molestiam exhibebant. cubilia autem mollia habebant, multa herba ex terra succrescente, &c. GLANDIF. INT. PON. CORP. Q.) Hoc eod. dicit, quod glans, & primus, & primorũ hominũ victus fuit. ex quo idẽ sic inf. eod. lib. Sic odiũ cepit glãdis, &c. ARBUTA) rubra poma siluariũ: quæ Plin. vnedones appellat. V. Virg. Georg. I. atq; arbuta sacra Deficerẽt silua.

POENICEO) sic habent libri manuscripti, non, vt vulgati, puniceo. Veteres enim in multis nominibus & pro u. vsurpabant. ita, mænera, & panire, dicebãt, pro, munera, &, punire, vt supra admonuimus ad illum locum lib. I. fera mænera militiai. & ad illum lib. 3. Purpura, pæniceũsque color, clarissimũ multo, &c. vbi etiam malim legi, pæniceũsque color, vt est in lib. manu. Talia sunt illa apud M. Tullium in libris de legibus. cæra, æsus, &c. pro, cura, vsus, &c.

PABULA DIA TVLIT MIS. MORT. A.) si legimus, vt habent nonnulli libri vulgati, Pabula dura tulit, &c. sic explicabo: pabula tulit dura quidem illa, & agrestia, sed tamen primis illis hominibus ampla, id est, ἀρκουῶντα ἡ ἱκανὰ id est, quibus illi erant contenti, vel quæ illis satis erant: Sim, vt habent tres libri manuscripti, & docti viri magis probãt. Pabula dia tulit, &c. dia pabula, interpretabor, sua sponte, & sine labore, & quasi diuinitus venientia, ac nascentia.

FONTE SQUE VOCABANT) sic habet omnes libri & manu. & typi. excusi, præter Florent. in quibus legitur, fontēsq; docebant. ego, vocabant, probo, &c.

interpretor, inuitabant. DECURSUS AQUAE) id est, aqua decurrens, quod est ex loco declinũ fluẽs. sic sup. eod. lib. nõ longè à princip. magnus decursus aquarũ Vndique declarat. CLARICITAT LATE SITIENTIA) Cum initio secutus essem libros vulgatos, Clarior accitit sitientia, &c. & tamen lectori scripturæ varietatem indicassẽm: hæc, quæ deinceps sequitur, annotaram, his ipsis verbis. clarior aqua, quàm aliis in locis, accitit, id est inuitat sitientis feras. sed nõ ce labo lectorem, in quibusdam libris manu. scriptum esse, Claricitate sitientia, &c. in al. claricitate, quæ scripturæ sine dubio mendosæ sunt. veruntamen consideret eas lector ingeniosus. Hæc tenus hoc de loco olim scripseram. Postea scripturã veterem repetitam, ac retractatã, hoc modo supplebam, Claricitare solet sitientia sæcla fer. atque hanc emendationem arbitrabor esse rectam. Sic autem dictum, claricitare, pro, clarè, aut clara voce citare, vt, altitonans, pro, alte tonans: altiuolans, pro, alte volans. beniuolens, blandiloquẽs, & simil. pro, benè volens, & blandè loquẽs. Nunc Simeoni Bosio assentior, qui in eo meam cõiecturam tuetur, quod verbũ compositum, claricito, retinet: in eo autẽ ab ea discedit, quod pro, solet, facit ex antiqua scripturæ vestigiis, latè, totũque versum sic legendum censet, Claricitat late sitientia sæcla fer. Latè autem, id est lato, magno, & de so agmine. Quod verò Zoilus reponit, Clare citat ad se sitientia, &c. ferri non potest.

SILVESTRIA TEMPLA) id est antra, & Nympharum domos:

QUIBUS EXIBANT) ex quibus ibat: ex quibus manabant. HVM. FL. LVBR.) ordo est, fluenta, humore lubrica, id est fluenta humida, & liquida.

LAVERE) lubrica lauere, id est lubrica ad lauandum, vel vt lauerent. licet etiam coniungere cum verbo, exhibant, vt sit, exhibãt lauere, id est, vt lauerent, quemadmodum loquebantur veteres. ET PARTIM) partim, hĩc solũ positum, quemadmodum & alibi. referendum est autem ad versum illum superiorem: Lubrica prolunie larga lauere, &c. SCATERE) scatere, à verbo scato, is, it. teretia inflexionis. sic lib. 6. Quod genus endo mari spirat fons dulcis aquai, Qui scatit. ibid. Et scatere illa foras in stuppam semina.

NECDVM RES IGNI SCIB. TR.) Casis enim, & pellibus repertis, certis matrimoniis institutis, & receptis, ignis vsu cognito, tum ingenium hominũ mollius esse cepit, vt dicit non ita multis post versib. PELLIBVS) quæ inuentorũ ipsi, eique, qui primus gessit, inuidiosæ, & pestiferæ fuerunt, vt dicit infra eod. lib. extr. ibi. Pellis item cecidit, &c.

NEC COMM. BON. POT. SP.) hac de re inf. eod. lib. ibi. Condere cæperunt vrbeis, &c. Aliquot versuum, qui deinceps sequuntur, ordinem nescio quorum hominum culpa perturbatum, restitui. ET VENVS IN SILVIS IVNGEBAT, &c.) in quibusdam libris manu. scriptum: Et Venus in siluis lucebat. ex qua vitiosa scriptura putabam legendum: Et Venus in siluis laciebat. Veruntamen receptam lectionem probo. IMPENSA LIB.) hoc est magna libitudo. sic Caesar, impenso pretio dixit, pro magno.

Et manuum mira freti virtute, pedũque, Consectabantur siluestria sæcla ferarum
Missilibus faxis, & magno pondere clauæ:
Multaque vincebant, virabant pauca latebris:
Setigerisq; pares suibus siluestria membra

cruciati. DONICVM EOS) id est, donec eos, & c. sic autem habent duo libri manuscrip. reliqui. Denique, & item quidam vulgati: quod deprauatum est ex recto, Donicum. VERMINA) dolores ex vermibus membra corroden- tibus, ac depascentibus. consule. Festum.

QVID VOLN. VELLENT, id est, quid vulnera postulant: seu quæ remedia vulneribus sanandis essent adhibenda.

AT NON MVLTÀ VIRVM) At non multa virorum millia vno die in prælio cadebant. Dicearchus libro de interitu hominum (vt refert M. Tull. lib. 2. de Offic.) collectus ceteris causis eluuiionis, pestilentiae, vastitatis, belluarum etiam repentinae multitudinis, earum impetu docet quaedam hominum genera esse consumpta: deinde comparat, quanto plures deleti sint homines impetu, id est, bellis, aut se- ditionibus, quam omni reliqua calamitate.

NEC TVRBIDA PONTI) nec mare ventis turbatum, & concitatum nauis ad scopulos allidebat, & ita frangebatur.

SED TEMERE, IN CASSVM MARE FLVCTIBV' S. C.) id est, sed mare fluctibus coortis, & tempestate commota, temere & frustra seuebat, seu irascebatur, nempe quia nemo tum nauigabat. mendose in quibusdā lib. vulgatis legitur. Nec temere in cursu, & c. Licet autem etiam ita legere: Sed temere in cas- sum frustra mare saepe coortum, & c. vt habent libri Parisienses, & Veneti vtri- que, & Basilienses. LEVITERQVE MINAS PONEBAT) si lege- mus, miscebat, vt habent quidam libri, sic videtur hic locus explicandus, & leui- ter: id est, sine periculo mortalium, minas inaneis miscebat, id est, frustra minabatur fluctibus. Sin, vt in quibusdā vulgatis, à quibus non discrepant nonnulli manu- scripti, legitur, minas ponebat inaneis: quam lectionem nunc magis probo: sic inter- pretabor: ponebat leuiter minas, & c. id est, facile & cito desinebat minari.

PELLACIA,) id est, fallacia, & fallax æquoris tranquillitas, quæ postea in magnos, & horribiles fluctus interdum verti solet. supra lib. 2. Subdola cum ridet placidi pellacia ponti, iynx appellatur à Græcis talis maris fallacia, & quasi illece- bra: videlicet summa tranquillitas, quæ ad nauigandum homines inuitat. Atque hic locus me admonet, vt locum apud M. Tullium in epistolis ad Atticum, depraua- tum, emendem: qui est in epistola 12. lib. 5. Sic autem in nonnullis libris vulgatis le- gitur. Itaque erat in animo nihil festinare, nec me Delo mouere, nisi omnia ἀκρατ- πείων iura vidissem: quo modo in nostris libris veteribus scriptum reperi: in nonnullis aliis, nisi omnia ἀκρατπείων iura vidissem. Malaspina sic putauit legendum: nisi om- nia ἀκρατπείων iura vidissem: quam lectionem, quod mihi speciosa videbatur, in mea editione secutus sum. Sed tantum abest, vt hæc sit emendata, vt corruptior sit, quam recepta. Ne diutius igitur lectorē suspensum teneam, ex voce, ἀκρατπείων, due faciendæ sunt, ἀκρατπείων, & ex, iura, ἰύρα. sententia nunc huius loci plana est. hoc enim sentit Cicero. Propter difficultatem nauigandi, quam superioribus diebus experti sumus, & quia nauiculæ Rhodiorum fluctum ferre non possunt: decretum erat mihi nihil festinare, nec me Delo commouere, nisi omnia ἀκρατπείων, siue τπείων, id est, promuntoria obseruans, ἰύρα, id est, tranquillitatem maris ad nauigandum allicientem atque inuitantem, vidissem. Hæc igitur est illa maris tranquillitas, quam Lucretius pellaciam appellat & hoc, & secundo libro: quamque M. Tullius se ex- spectaturum dicit, diligenter obseruata ventorum, qui ex promuntoriis exsistunt, ra- tione. Fuit autem vox, ἰύρα deprauata à scriptore librario, cum eam scripsisset litte- ris Latinis,

Latinis, hoc modo, iura: vnde postea factum est, iura. Verum, ne quid dissimulē, huius coniectura, & emendationis laus, Simeoni Bostio, viro doctissimo, atque inge- niosissimo debetur. Et quoniam idem in quodam Moschi carmine, quo talis maris il- lecebra describitur, mendum ab aliis non modò non sublaturum, sed ne animaduert- sum quidem, diuina coniectura fretus sustulit, Moschi versus, præsertim cum ad hunc locum illustrandum valde pertineat, non me pigebit huc adscribere. Sic igitur Moschus. Ταῖ ἀλα ταῖ γλαυκαῖ, ὅταν ὄνεμος ἀπείμα βαλλοῖ, Ταῖ φρένα ταῖ δὴλαῖ ἐρεδίζομαι, ὃς ἐπ' μῦστα Ἐντὶ φίλα, ποταγὰ ἢ πολὺ πλεῖον ἄρμε γαλοῦ. Αλλ' ὅταν ἀχρησ- πολιδὲς βυθῶς, ἀ δὲ θαλάσσια Κυρτὴν ἐπαφείξῃ, ἢ ἰκμάτα πικρὰ μεμύων, Ἐς χθόνα πα- πλαιῶ, καὶ δένδρα, ταῖ εἰ ἀλα φέβω, Γὰρ δὲ μοι ἀπίσα, πᾶρα εἰ βύσσιος βύσσιν ὕλα, & c. id est, vt nos quidem vertimus, Cum mare æreuleum lenis pauit aura, leuisque, Tum mihi titillant mentem laeuam, atque misellam æquora, nec mihi terra placet, sed me magi multo pellicit aqua maris facies ridentibus vndis. Ast vbi cana sonant ponti freta tristibus Euris: Cum spumant vnda, & fluctus maris æquora turbant: Terram oculis circumspicio, ramósque virentis, Et fugio mare ventosum, fluctus- que sonoros: Terra mihi fida est cordi, siluæq; salubres, & c. Ex interpretatione mea Latina facile iam cuius intelligere licet, secundum versum esse mendosum, & pro- ποῖσα, legendum, duabus vocibus, μοι γὰ. Quod idem ille Bostius, vnus & princeps vidit, mihi que nuper, cum esset domi mea, indicauit: ego autem continuo ei assen- sus sum. PELLICERE IN FRAVDEM) suis blanditiis in fraudem allicere. sup. lib. 4. Quæ lacere in fraudem possent, vincitósque tenere.

RIDENTIBVS VNDIS) placidis, & lenibus. nam γέλως θαλάσσης, id est, risus maris, pro tranquillitate maris ponitur à poetis.

CÆCA) cur cæcam nauigiorum rationem appellat? an quòd tunc erat ignotà? an quòd ab hominibus cæcis, id est, imprudentibus atque inconsideratis, postea ex- cogitata & inuenta est? ILLI IMPVDENTES) quia ignorabant vi- reus, seu potestates, & naturas stirpium, herbarum, animantium, ceterarumque rerum.

VERGEBANT) infundebant. Plantus Curculione. Ipsum expeto iangere: inuergere in me liquores tuos Sino ductim. Iterum Lucret. sup. lib. 2. In terras igitur quoque solis vergitur ardor. vergendi verbo utebantur in sacrificiis.

SOLLERTIVS) ingeniosius. ex quo venefici appellati sunt.

Inde casas postquam, ac pelleis, ignemque paratur:

Et mulier coniuncta viro concessit in vnum:

Castaque priuatæ Veneris connubia læta

Cognita sunt, prolémque ex se videre creatam:

Tum genus humanum primùm mollescere cœpit.

Ignis enim curauit, vt alia corpora frigus

Non ita iam possent cæli sub tegmine ferre:

Et Venus imminuit vireis, puerique parentum

Blanditiis facile ingenium fregere superbum.

Tunc & amicitiam cœperunt iungere habentes

Finitima inter se, nec lædere, nec violare.

Et pueros commendarunt, muliebréque sæclum

Vocibus, & gestu, cum balbè significarent,

Imbecillorum esse æquum misererier omnium.
 Non tamen omni modis poterat concordia gigni:
 Sed bona, magnaque pars seruabant fœdera casti:
 Aut genus humanum iam tum foret omne peremtum:
 Nec potuisset adhuc perducere facta propago.

AC PELLEIS) primum enim pellibus corpora texerunt homines: deinde elegantiore, atque operosiore vestitum repperunt. Itaque Hercules pelle amictus fingitur ac pingitur, ut homines antiquum vestendi corporis morem memoria repertant. Quod confirmat Diodori Siculi auctoritas, lib. 1. his verbis. Ομοίως δὲ πρὸς πεπλον, ἢ πλῆ λεοντῶν πρὸς παλαιὰ περὶ πρῶτον Ηρακλῆι, δὲ πρὸς κατ' ἐκείνους τοῖς χρόνοις, μίμνησθαι ἔπλεον διρημδύων, τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἐξ ἑστέρας ἀμύσασθαι τοῖς ἀντιπαθητοῦσιν, ταῖς δὲ δρῶσιν ἑλῶν σκεπασθεῖσιν χεῖρας: id est, similiter autem clauam, & pellem leoniam antiquo Herculi conuenire, propterea quod temporibus illis homines, nondum armorum vsu reperto, vim aduersariorum suorum lignis propulsabant, pellibus autem corpora tegebant.

CVRAVIT) effecit. tralatio est. sic lib. 3. calidique vaporis semina curare, in membris ut vita moretur. & lib. 4. Quod ne miremur, sapor, atque obliuia curant. & infra eodem libro, suscipiendaque curarit sollemnia sacra.

ALSIA CORPORA) sic legi debet, & ita habent libri manuscripti, vulgati verò algida, mendo se. sunt autem alsij, & alsiosi, qui frigus ferre non possunt. Varro lib. 2. de re rustica cap. 3. de capris. stabulatur pecus melius, ad hibernos exortus si spectat, quod est alsiosum. Hæc quoque emendationem probauit & secutus est Zoilus, tamquam eius auctor.

CÆLI SVB TEGMINE) sub diuo. HABENTES FINITIMA) id est, finitimi, seu finitimos agros habentes, ὁμοιοί. non est autem quod quemquam moueat duorum manuscriptorum librorum scriptura, auentes. eratum enim est librariorum, qui sæpe scribebant u, pro b. & contra b, pro u. & item sæpe aspirationis notam omittebant. BALBE, balbutientes. Balbutit, inquit auctor vocabularij Latinogræci, ἰσπίω ἀεσαυῶζων τρεσιν.

MISERERIER OMNIVM) sic habent omnes ferè libri vulgati. manuscripti autem, omni. ex quo suspicantur nonnulli legendum, omnis, seu omneis. Omnino scriptura vulgata, tolerabilis, & probabilis est. Nam in voce, omniū, sit σωιζινος, seu σμφωίνος, ut apud Virgil. lib. 1. Æneid. de pendent lychni laquearibus aureis. & apud Catull. carm. de nuptiis Pelei & Thet. Qualis adest Thetidi, qualis cœcordia Peleo. SED BONA, MAGNAQUE PAR.S) si non omnibus modis poterat concordia gigni: at bona, & magna pars fœdera seruabat.

ADHVC) vsque ad hoc tempus. SÆCLA) genera animantium.

At varios linguæ sonitus naturam subegit
 Mittere: & utilitas expressit nomina rerum,
 Non alia longè ratione, atque ipsa videtur
 Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ,
 Cùm facit, ut digito, quæ sint præsentia, monstrent.
 Sentit enim vim quisque suam, quam possit abuti.
 Cornua nata prius vitulo quàm frontibus extant,

Illis iratus petit, atque infensus inurguet.
 At catuli pantherarum, scymnique leonum
 Vnguibus, ac pedibus iam tum, morfūque repugnant,
 Vix dum etiam cùm sunt dentes, vnguésque creati.
 Alituum porrò genus, alis omne videmus
 Fidere, & à pennis tremulum petere auxiliatum.
 Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
 Rebus: & inde homines didicisse vocabula prima,
 Desipere st. nam cur hic posset cuncta notare
 Vocibus, & varios sonitus emittere linguæ:
 Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?
 Præterea, si non alij quoque vocibus vsi
 Inter se fuerant: vnde insita notities est
 Vtilitatis? & vnde data st huic prima potestas,
 Quid vellet, facere, ut scirent, animoque viderent?
 Cogere item plureis vnus, victósque domare
 Non poterat, rerum ut perdiscere nomina vellent:
 Nec ratione docere vlla, suaderéque furdis,
 Quid factò esset opus. neque enim faciles paterentur:
 Nec ratione vlla sibi ferrent amplius aureis
 Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.

AT VARIOS LINGVÆ SONITVS) Nunc de principio & origine sermonis humani. De quo sic Laërtius: Οθεν καὶ τὰ ὀνόματα ἔξ ἀρχῆς μὴ δεσὶ θυέσθαι, ἀλλ' αὐταῖς τοῖς φύσιν ἢ ἀνθρώπων κατὰ ἕκαστα ἔσθαι ἴδια παρούσας πᾶσι, καὶ ἴδια καμῆσθαι νοῦσας φωνήματα πιδίως εἰς τὴν ἀέρα φωνῶν ἐκπέμπειν, σελουδύλω ὑφ' ἑκάστων ἢ πιδύων, καὶ ἢ φωνήματα πων, & c. id est, ex quo & nomina. seu vocabula rerum ab initio non ex instituto, & consilio esse nata, sed ipsas hominum naturas in singulis gentibus, propriis affectibus tactas, & propriis visionibus pulsas, propriè vocem in aërem emisisse, ab unoquoque affectu, & viso contractam, ut aliquando esset etiam ex gentium locis differentia. Posteriùs autem in singulis gentibus priuata nomina fuisse rebus imposita, ut declarationes cogitationum essent inter se minus ambigua, & breuiiores, & dilucidiores. Cùm autem ij, qui apud alios sui animi sensa expromere vellent, res illis ignotas, minimè que in promptu positas proponerēt: novos quosdam sonitus edere coactos esse: illos autem ratiocinatione & coniectura maxima ex parte ductos, quid hi sibi vellent, cognouisse, & eorum sententiam interpretatos esse. Hactenus Laërtius. lege etiā hac de re Diod. Sicul. initio lib. 1. sed maxime Platonem in Cratylo. INFANTIA LINGVÆ.) ἀφασία.

SENTIT ENIM VIM Q. S. QVAM P.) cùm in omnibus ferè lib. vulgatis legeretur, quod possit abuti, ego, quoad, reposuerim, ut esset hæc sententia: sentit quisque vim suam, quousque ea vi abuti possit. nam, quoad, vnus syllabæ est per synizesin, ut supra lib. 2. Quoad licet ac potis, es reperire inolentis oliui, & c. sed cùm in vno, atque altero lib. manuscripto reperissem, quam possit abuti, hanc

scripturam secutus sum, ut longè omnium optimam. Vtor enim, & abutor, etiam cum quarto casu iungebant veteres. Quod autem ad huius loci sententiam attinet, cum eo congruunt illa ex Minucio in Octavio, Quidque animantium loquar aduersus sese tutelam multiformem: alias armatas cornibus, alias dentibus septas, & fundatas unguulis, & spicatas aculeis, aut pedum celeritate liberatas, aut elatione pinnarum?

AT CATVLI PANTH. SCYMNIQVE) profert hunc versum Nonius in voce, catuli. Iam scymni, Græca vox est, idemque valet, quod Latina, catuli.

VIX DVM ETIAM CVM SVNT) Cum olim secutus essem omnes fere libros vulgatos, hæc annotaram: In quibusdam libris manuscriptis desideratur vox, ipsis, ut fortasse legendum sit, Vix dum etiam cum sunt dentes, unguësque creati. Codices quidem Florentini sic habent: Vix etiam cum sunt, & c. Nunc igitur sic legendum censeo, Vix dum etiam cum sunt, & c. non, ut vulgò, Vix dum cum ipsis sunt, & c. Licet etiam sic legere: Vix dum eis, cum sunt dentes, unguësque creati.

ALITVVM PORRO GENVS) profert hunc versum Nonius, cum eo, qui proxime sequitur, in voce, auxiliatus. alituum autem, pro, alitum, positum. Sic Virgil. lib. 8. Æneid. Alituum, pecudumque genus sopor altus habebat. & Lucretius paullo post. Postremo genus alituum, & c.

PROINDE PVTARE ALIQVEM) Hæc contra Pythagoram dicuntur, cui summæ sapientiæ visum est, rebus omnibus nomina imposuisse: & item contra Platonem, qui in Cratylo docet, nomina consultò rebus esse imposita, eumque, qui primus nomina fabricatus sit, ὀνομαστικὸν, id est, nominum opificem, & ὀνομαστὴν, id est, nominum impositorem, seu conditorem nominat.

TEMPORE EODEM ALII & c.) proinde ac si dicat, si quis vnus potuit nomina rebus imponere, & res vocabulis notare: idem & alius eodem tempore facere potuit. PRÆTEREA SI NON ALII QVOQVE) huius loci hæc sententia est. Præterea si non etiam alij homines inter se oratione vti fuerant: vnde huic vni nata est cognitio utilitatis, quæ ex sermone percipitur? & vnde ei data est potestas faciendi, ut alij scirent, atque intelligerent, quid sibi vellet? Hic enim ordo verborum est: vnde huic data est potestas facere, id est, potestas faciendi, ut scirent, animòque viderent, quid vellet?

QVID FACTO ESSET OPVS) sic necessariò legendum, esset, quamuis codices omnes reclamarent. Verùm tamen adiuuant, & confirmant hanc scripturam duo codices veteres, cum quibus consentiunt quidam vulg. qui habent, Quid factò sit opus. SVADEREQVE SVRDIS) id est, suadere non intelligentibus seu iis, qui intelligere non curarent.

Postremo quid in hac mirabile tantopere sit re,
Si genus humanum, quò vox, & lingua vigeret:
Pro vario sensu varias res voce notaret,
Quom pecudes mutæ, quom denique sæcla ferarum
Dissimileis soleant voces, variâsque ciere,
Quom metus, aut dolor est, & quom iam gaudia gliscunt?
Quippe etenim id licet è rebus cognoscere apertis,
Irritata canum quom primùm magna Molossum
Mollia ricta fremunt, duos nudantia denteis:

Longè alio fonitu rabie districta minantur:
Et quom iam latrant, & vocibus omnia complent.
At carulos blandè quom lingua lambere tentant:
Aut vbi eos iactant pedibus, morsuque petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus:
Longè alio pacto gannitu vocis adulant,
Ac quom deserti baubantur in ædibus, aut quom
Plorantes fugiunt summissò corpore plagas.
Denique non hinnitus item differre viderur,
Inter equas vbi equus florenti ætate iuencus.
Pinnigeri sæuit calcaribus ictus amoris,
Es fremitum patulis sub naribus edit ad arma:
Ac quom sis aliàs concussis artubus hinnit?
Postremo genus alituum, variâsque volucres,
Accipitres, atque ossifragæ, mergique, marinis
Fluctibus in falsis victum, vitamque petentes,
Longè aliàs alio iaciunt in tempore voces:
Et quom de victu certant, prædâque repugnant,
Et partim mutant cum tempestatibus vnâ
Raucifonos cantus: cornicum ut sæcla vetusta,
Coruorumque greges, vbi aquam dicuntur, & imbreis:
Pescere, & interdum ventos, aurâsque vocare.
Ergo si varij sensus animalia cogunt,
Muta tamen quom sint, varias emittere voces:
Quanto mortaleis magis æquum sit tum potuisse
Dissimileis alia, atque alia res voce notare?

POSTREMO QVID IN. H.) postremo (inquit) quid mirum est, homines, quibus natura præcipue vocem, & linguam dedit, potuisse suo cuiusque arbitratu, ac pro suo cuiusque sensu, qui est varius, & multiplex, singulas res notare, cum muta animalia suos affectus, qui sunt admodum pauci, dissimilibus tamen vocibus notare possint, ac soleant? Nam animantes rationis expertes dolorem duntaxat, & voluptatem, & ceteros affectus, qui his duobus subiiciuntur, voce inarticulata quidem illa, sed tamen dissimili, significant.

GAVDIA GLISCUNT) sic loquitur Pacuvius: sed nescio quidnam sit animi, horrescit, & gliscit gaudium. gliscere (inquit Nonius) est congelascere, & colligi, vel crescere, vel ignescere. supra lib. 1. ignis Alexandri Phrygio sub pectore gliscens. & lib. 3. Nant oculi: clamor, singultus, iurgia gliscunt?

IRRITATA CANVM QVOM PR.) ordo & sententia horum verborum hæc est. Cum primùm ricta magna, & mollia canum Molossorum: id est, ex Epiro, irritata, duos nudantia denteis, tremunt, seu fremunt: id est, cum primùm canes magni Epirotici rictu diducto, & dentibus nudatis irritati tremunt præ ira, seu

fremunt: longè alio sonitu rictibus ira districtis minantur, atque cum iam latrant, & omnia vocibus complent. tremunt autem, initio reposuerat, Nonium secutus, qui in voce, rictus, proferens hunc locum, ita videtur legisse, nisi corruptus est. Sed docti quidam, quibus assentior, malunt legi, fremunt, ut est impressum in codicib. Parisiensib. & antiquis Aldinis: quanquam, tremunt, non reicio. Præterea, districta, excudendum curavi, adductus auctoritate librorum veterum, cum in vulgatis legatur, distracta, rictus, us, autem, & rictum, i. pro eodem usurparunt veteres, teste Nonio. Lucret. lib. 6. inhorrebat rictum, frons tenta minebas. Quod autem Zoilus edidit, premunt, ferri non potest. AT CATVLOS) sic legendum: & ita scriptum est in quattuor libris manuscriptis, & in antiquis Venetis. Nam alij vulg. habent, Aut catulos. & item nonnulli manuscripti, mendose.

AVT VBI EOS) secutus sum codices antiqui. Aldinos: in quibus ita legitur. Nam ceteri sunt mendosi, in quibus scriptum est, At vbi.

IACTANT) sic legendum, non, lactant. significat enim tempus illud, quo tempore canes ludibundæ suos catulos, aut pedibus iactant, aut morsunculis appetentes, non valide impressis dentibus, sed sustentatis, & suspensis, & faucibus tenerè admotis, eos quodammodo haurire velle videntur, ita tamen ut illas suis catulis nocere nolle, facile appareat. Zoilus hanc emendationem non probat, vel stupore mentis, vel malevolentia, vel utroque (quod credibilius est) impeditus.

SUSPENSIS) non grauitè impressis, sed subleuatis: supra lib. 2. Namque pauperum, aura potest suspensa, leuisque, cogere, ut ab summo tibi diffuatur altus acerruus. Idem lib. 6. Aut etiam suspensa manet vis aëre in ipso. Virgil. lib. 7. de Camilla. vel mare per medium fluctu suspensa tumentis. Ferret iter, celereis nec tingueret equore plantas. Idem lib. 1. Georgic. At si non fuerit tellus fecunda, sub ipsum Arturum tenui sat erit suspendere sulco, suspendere, subintell. tellurem.

LONGE ALIO PACTO) hunc vers. profert Nonius, quanquam corruptum.

ADVLANT) adulantur. adulationem propriè canum esse docet Nonius, in voce, adulatio. M. Tull. de nat. Deor. lib. 2. canum tam amans dominorum adulatio.

BAVBANTVR) latrant. verbum factum à canum voce (inquit Nonius) in verbo, barbari. Et auctor vocabularij Latinogræci, barbari, inquit, βαρβαρι.

PINNIGERI) alibi, pennigeri. cur Cupido fingatur pennatus, consule Propertium lib. 2. eleg. 12. ET CVM SIS ALIAS, &c.) sic restitui, cum in libris omnibus legeretur, Et cum sic aliàs. Nam quid valet hoc loco, sic? Plane otiosum, & ineptum est. sis autem, id est, suis, ut sup. lib. 3. Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit. AD ARMA) quænam arma? Martiane, an Venerea?

POSTREMO GENVS ALITVVM, &c.) sup. Principio genus alituum, variaque volucres. OSSIFRAGÆ) ossifraga, aquilæ genus: de quo lege Plin. lib. 10. cap. 2. ET CVM DE VICTV, &c.) proinde ac si ita loquatur, Et mutant cantus partim cum de victu certant, prædæque repugnant, partim cum tempora mutantur. CORNICVM VT SÆCLA VETVSTA, CORV.) Virgil. Georgic. 1. Tum Cornix plena pluuiam vocat improba voce, Et sola in sicca secum spatiat arena. Idem ibid. Tam liquidas corui presso tergiture voces, Aut quater ingeminant, & sæpe cubilibus altis Nescio qua præter solitum dulcedine læti Inter se foliis strepitant.

SÆCLA VETVSTA) Cornicem nouem hominum ætates viuere testatur Hesiodus: hoc est, annos fere trecentos. sic ille. Εννέα τοι ζωὴν ἕνεκεν λακέρυα καρῶν.

id est nouem ætates viuunt garrula cornix. Horat. oda 17. lib. 3. Annosa cornix. & oda 13. lib. 4. Cornicis vetula.

Illud in his rebus tacitus ne fortè requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammæ diditur ardor.
Multa videmus enim cælestibus incita flammis
Fulgere, quom cæli donauit plaga vapores.
Et ramosa tamen quom ventis pulsa vacillans.
Æstuat in ramos incumbens arboris arbor,
Exprimitur validis extritus viribus ignis:
Et micat interdum flammæ feruidus ardor,
Mutua dum inter se rami, stirpèsque teruntur.
Quorum vtrumque dedisse potest mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire vapore
Sol docuit, quoniam mitescere multa videbant.
Verberibus radiorum, atque æstu victa per agros:
Inque dies magis hi victum, vitamque priorem
Commutare nouis monstrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præstabant, & cordè vigeant.
Condere cœperunt vrbeis, arcemque locare,
Præsidium, reges ipsi sibi, perfugiumque.
Et pecudes, & agros diuifere, atque dedere
Pro facie quouisque, & viribus, ingenioque.
Nam facies multum valuit, virèsque vigeant.
Posterius res inuenta est, aurumque repertum:
Quod facilè & validis, & pulchris demsit honorem.
Diuitioris enim sectam plerumque sequuntur
Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Quod si quis vera vitam ratione gubernet:
Diuitiæ grandes homini sunt, viuere parcè
Æquo animo. neque enim sit vniquam pænuria parui.
At claros se homines voluere esse, atque potentis,
Ut fundamento stabili fortuna maneret,
Et placidam possent opulenti degere vitam:
Nequicquam, quoniam ad summum succedere honorem.
Certantes, iter infestum fecere viai.
Et tamen è summo quasi fulmen deiicit ictos
Inuidia interdum contemtim in tartara tætra:
Ut satius multo iam sit parère quietum.

Quàm regere imperio res velle, & regna tenere.
 Proinde sine in cassum defessi sanguine fudent,
 Angustum per iter luctantes ambitionis:
 Invidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant
 Plerumque, & quæ sunt aliis magis edita cumque:
 Quandoquidem sapiunt alieno ex ore: petuntque
 Res ex auditis potius, quàm sensibus ipsis.
 Nec magis id nunc est, neque erit mox, quàm fuit antè.

ILLVD IN HIS REBVS, &c.) Nunc ostēdit, vnde ignis in terras delatus sit. profert hunc locum Seruius lib. I. Georg. ibi: Et silicis venis abstrusum excuderet ignem. FVL MEN DET. IN TERR. M. IGN.) Hoc idem significant poëta, cum faciunt Vulcanum eò, quòd claudus esset, à Iunone in terras deiectum: à Thetide autem & Eurynoma receptum, ac seruatum. Nam per Vulcanum claudum, significatur ignis noster, qui sine materia constare non potest: per Iunonem Vulcani matrem, aër, in quo fulmen, & cetera μετέωρα gignuntur, & vnde nascuntur: per Thetidem verò, situs terræ: per Eurynomam, ignis distributio & communicatio, & vsus. Nam hæc duo, terræ situs, & ab hominibus cognita ignis utilitas, inter ipsos distributa, & communicata, ignem conseruauerunt. Fabula autem est apud Hom. in. Σ. ibi. Ηρά το μοι δὲνί τε καὶ αἰδοίν θεός εἶδον, Η μ' ἐσάωσ' ὅτε μ' ὄϊρος ἀφίκετο τῆλε πτόνιτα, Μήδης ἐμῆς ἰοτῆτι Κυνώπιδος, ἢ μ' ἐδέλεσκε Κρύβει, χαλδὸν ἔοντα. τὸ τ' αὖ πτόνον ἀλγέα θυμῷ, Εἰ μὴ μ' Εὐρυνόμην τε, Θέτις δ' ὑπέδεξατο κόλπῳ, &c. id est, Profectò veneranda, & verenda dea mihi domi est: quæ me seruauit, cum me dolor tetigit, graui casu debilitatum, matris meæ impudentis consilio & voluntate: quæ me volebat à conspectu suo & deorum remouere, & de medio tollere, quòd claudus essem. Tunc equidem graueis animo dolores pertulisset, nisi me Eurynome, & Thetis suo sinu excepissent. MV LTA VID. ENIM) profert hunc versum cum eo, qui deinceps sequitur, Nonius Marc. in verbo, fulgere, penultima correpta. Idem Lucret. lib. 6. Fulgit item, nubes ignis cum lumina multa Excussere.

ET RAMOSA TAMEN CVM V.) significat, etiam probabile esse, primum ignem ex duabus arboribus inter se collisis & cõsuctis expressum fuisse: quod fieri solere dictum est sup. lib. I. At sæpe in magnis sit mōtibz (inquis) vt altis Arboribus vicina cacumina summa terantur, &c.

EMICAT, &c.) Seruius hunc locum proferens eodem, quem sup. indicauimus, loco, legit, Emicat: itaque legitur in quibusdam lib. manuscr. quos nunc sequor. nam vulgati habent, Et micat. MV TVA DV M) mutua, id est mutuo: vt sup. lib. 2. crebrarecusit. ibid. & inter se mortales mutua viuunt.

VERBERIBVS RADIORVM) tralatio. sic sup. hoc lib. Et radij solisangebant vndique terram Verberibus crebris extrema ad limina aperta, &c.

ET CORDE VIGEBANT) id est, & cordati erant: consilio & mente præstant. cor pro animo posuerunt veteres: ex quo cordati, & excordes. Ennius, Egregie cordatus homo, catus Ælii Sextus. Horat. epist. 2. lib. 1. fuisse turpis & excors. Ausonius, Qui reminisco putat se dicere posse Latinè, Hic: vbi co scriptum est, faceret cor, si cor haberet. Arnobius lib. VI. vsque ad cõne mortales sæculi illius, ac temporis, corde fuerant vacui? &c.

FACIES) species, εἶδος. Etiam Aristoteles lib. I. de rep. scribit, si qui reperiantur ex pulchritudine corporis præditi, quæ in deorum statu cernitur, nemini dubium futurum, quin ij aliis imperare debeant. Xenophon præterea in symposio ait pulchritudinem esse quiddam regium natura. Eodem pertinet hoc Euripidis, quod est apud Stobæum in iis, quæ collegit de pulchritudine. Ἰδιουσι δὲ αὐτῶν ἕκαστον ἀπὸ ἀφ' ἑαυτῶν, Ἐρώτων γὰρ εἶδος ἀξίους παραυιδός. Πλεῖστον δὲ ἀρετῆ ἔστι ὑπάρχειν ἐν βίῳ τῶν ἀξίων ἡσὺ καλῶν τῶν σῶμ' ἐχόν. id est videam eorum filios mares ex maribus prognatos, primum quidem forma & specie ipsa regno dignos. Maxima enim virtus est in hac vita, si cui corpus contigerit dignitate quadam honesta præditum. M. Tullius partitionibus. Postea de corporis bonis (dicendum) in quibus quidem, quæ virtutem maximè significat, facillimè forma laudatur. VIRE'SQVE VIGEB.) id est, & qui viribus præstant, erant in pretio, & aliis imperabant. Sic Varro Margop. Qui potest plus, viget, pisceis vt sæpe minutos Magni comest: vt auceis enecat accipiter.

POSTERIVS RES INVENTA ST) res, id est pecunia, bona fortunæ. Horat. saty. 5. lib. 2. Et genus & virtus, nisi cum te vilior alga est.

QVOD FACILE ET VAL. ET P.) Horat. saty. 3. lib. 2. omnis enim res, Virtus, fama, decus, diuina, humanaque pulchris Diuitiis parent.

DIVI TIORIS) id est, ditioris. sic Terent. Phorm. semper aliquid addant diuitioribus. & M. Tull. 3. de Orat. diuitior dithyrambus. & offic. II. Mamerco homini diuitissimo. Et Æmilius Probus, seu Cornel. Nepos, in Alcib. Socerum habuit Hipponicum, omnium Græcorum diuitissimum. sic enim edidimus, & ita legendum, non, vt vulgò disertissimum. Idem in Phocione, Fuit enim perpetuò pauper, cum diuitissimus esse posset, propter frequentis delatos honores, potestatisque summas, &c.

CRETI) creati. DIVITIÆ GRANDES HOM.) Cum sæpe habebat in ore Epicurus parsimoniam, continentiam, tenuitatem victus, animi deniq; æquitatem, tum id, quòd verbis laudabat, aiunt eum perpetua vitæ constantia comprobasse. Verba autem eius hæc sunt apud Laërtium. Καὶ πῶ αὐτὸν κρείταιν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζουσι, οὐχ ἢ αὐτῶν τοῖς ὀλίγοις χρώμαθα, ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἐχέουσι τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις χρώμαθα, πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἡδίστα πολυπλείας ἀπολαύουσιν, οἱ ἡμισυ τῆς δόξης οἱ. id est, & animi æquitatem nihil externi desiderantem, magnum bonum esse arbitramur, non vt prorsus paucis vtamur, sed vt, si non habeamus multa, paucis vtamur, verè persuasum habentes, eos incundissimè sumtuoso apparatu, victuque perfui, qui eum minime desiderant. de eiusdē continentia sic M. Tull. lib. 3. Tuscul. Negat Epicurus incundè posse vini, nisi cum virtute viuatur: negat, vllam in sapientem vim esse fortunæ: tenuem victum antefert copioso. His adde, quæ præterea à nobis dicuntur infra, proemio lib. VI. ibi. Nam cum vidit hic, ad vitam quæ flagitat vsus, Omnia iam fermè mortalibus esse parata, & cet.

NEQVE EN. ST VMQ. PÆN. P.) id est, neque enim vniquam hominibus defunt pauca, seu parua. ita fit, vt sapiens numquam egeat, immo verò vt sit diues. Quod ita colligi, & concludi potest. Homines non egent rebus paruis, neque paucis. Sapiens paruis & paucis contentus est. Ergo sapiens numquam re vlla eget. At qui numquam re vlla eget, diues est. Ergo sapiens semper diues est.

DEGERE VITAM) sic habent quattuor libri manuscripti. vulgati, ducere vitam. CONTEMTIM) duo libri manuscripti habent, contentus, planè mendosè sed tamen de hac scriptura lectorem celatum nolui.

PROINDE SINE IN CASSVM) secutus sum scripturam vulgatam. nam nonnulli scripserunt

habent, Proinde fidei incassum, planè mendosè, nisi fallor. SANGVINE SV-
 DENT) sine valde laborent. sudor sanguinis, ingentem corporis laborem, gravè-
 que animi molestiam significat. sanguine sudent autem, translata dictum, vt, sudent
 humore, & c. lib. VI. Idem ibidem. Sudabāt etiam fauces intrinsecus atro sanguine.
 Sic fere Plautus in pseudolo dixit, flere drachmus argenteis, non longè admodum à
 principio. totum locum adscribam. Vt litterarum ego harum sermonem audio, Nisi
 tu illi drachmus fleueris argenteis, Quòd tu istis lacrymis te probare postulas, Non
 pluris refert, quàm si imbrem in cribrum ingeras. INVIDIA QVON.) Flac-
 cus oda X. lib. 2. feriuntque summos Fulgura, al. (Fulgmina) monteis.

VAPORANT) calent, ardent, flagrant. QVÆ SVNT ALIIS M.)
 id est, quæcumque alius sunt editiora, atque altiora. Sic est autem legendum, non,
 vt vulgò, quæ sunt altis m. ed. c. EX AVDITIS) id est, ex iis, quæ audierunt,
 & acceperunt ab aliis, non quæ ipsi suis oculis viderunt, aut vsu experti sunt, sic lo-
 quitur Plautus Bacchid. Quin ego quom peribat, vidi, non ego ex audito arguo.

Ergo regibus occisis, subuersa iacebat
 Pristina maiestas foliorum, & sceptrum superba:
 Et capitis summi præclarum insigne, cruentum.
 Sub pedibus volgi magnum lugebat honorem.
 Nam cupidè conculcatur nimis antè metutum.
 Res itaque ad summam fæcem, turbasque redibat,
 Imperium sibi quom, ac summatarum quisque petebat.
 Inde magistratum partim docuere creare:
 Iuræque constituere, vt vellent legibus vti.
 Nam genus humanum defessum vi colere æuum,
 Ex inimicitis languebat: quo magis ipsum
 Sponte sua cecidit sub leges, artaque iura.
 Acrius ex ira quòd enim se quisque parabat
 Vlscisci, quàm nunc concessum sit legibus æquis:
 Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere æuum:
 Vnde metus maculat pœnarum præmia vitæ.
 Circumretit enim vis, atque iniuria quemque:
 Atque, vnde exorta sit, ad eum plerumque reuertit:
 Nec facile est placidam, ac pacatam degere vitam,
 Qui violat factis communia fœdera pacis.
 Et si fallit enim diuùm genus, humanumque:
 Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet.
 Quippe vbi se multi per somnia sæpe loquentes,
 Aut morbo delirantes procraxe ferantur:
 Et celata diu in medium peccata dedisse,

SOLIORVM) sellarum regiarū. INSIGNE) diadema. CRVENTVM)
 regibus occisis, vt supra dixit. NAM CVPIDE CONCVLC.) sententia hæc

est. quod homines antea nimis metuerunt, ab eis cupidè pedibus teritur, & concul-
 catur. sic fere M. Tull. Off. 2. Qui verò in libera ciuitate ita se instruunt, vt metu-
 antur, his nihil potest esse dementius. quamuis enim sint demersæ leges alicuius opib.
 quamuis timefacta libertas: emergit tamen hæc aliquando aut iudiciis tacitis, aut
 occultis de honore suffragiis. acriores autè morsus sunt intermissæ libertatis, quam
 retentæ. NIMIS ANTE METVTVM) id est, quod homines nimis antè me-
 tuerunt. participium passiuum veteribus vsitatum, posterioribus obsoletum. notat
 Priscianus lib. X. AD SVMMAM FÆCEM) ad infimam plebem, atque ad
 vulgus hominum. quod genus reip. administrandæ, δὲ χλοραία appellatur à Græcis.
 SVMMATVM) principatū, summum gradum, supremos honores.

QVO MAGIS IPSVM SPONTE S. CEC. SVB L.) id est, quapro-
 pter tanto magis se subiecit legibus, & iuribus. significat Lucretius, leges esse ab ho-
 minibus acceptas, vt eis sine vi, sinèque iniuriæ metu viuere liceret. sic fere Horat.
 saty. 3. lib. 1. Iura inuenta metu iniusti fateare necesse est, Tempora si, fastosque volēs
 euoluere mundi. sic apud Herod. lib. 2. Deioces quidā, magna de se opinione iustitiæ
 apud Medos excitata, cum de eorum controuersis vltro ad se delatis magna ciuim
 æquitate sententiam ferret, tyrannidem libentibus illis occupauit.

ARTAQVE IURA) codex Memmianus habet, artque lusa: ex qua scriptura
 P. Paschalius, vir eloquentissimus, historicus Regius, idemq; mihi amicissimus, suspi-
 catur legendum, artaque inssa. cui propemodum assentior. Nam apud M. Tull. cre-
 bro reperitur hæc vox, vt inssa populorum, scita ac iussa nostra. Hoc quoq; arripuit
 Zoilus, quamuis alicui leue videri possit: & homo ieiunus, idemq; iniustissimus, hæc
 non meam, sed Paschali coniecturam, inuncauit. VNDE) ex legibus, nonnulli li-
 bri habent, Inde. PRÆMIA VITÆ) dulcedinem vitæ: seu fructum, qui ex
 vita percipi debet. CIRCVMRETIT ENIM) quia qui vim, & iniuriam
 infert alteri, legibus irretitus dat continuò, aut certè aliquādo, pœnas. NEC FA-
 CILE EST PLACIDAM, & c.) quia, vt ait M. Tull. sua quemque fraus,
 suum facinus, suum scelus, sua audacia de sanitate ac mente deturbat. ET SI
 FALLIT) id est, & si latet. sic Horat. epist. ad Quintiū lib. 1. Da mihi fallere: da iis
 stū, sanctūmq; videri: Noctem peccatis, & fraudibus obiice nubē. Atqui deos nemo
 fallere potest. Hæc de re autem exstat apud Gelliū Peregrini philosophi grauis oratio,
 lib. 12. cap. 11. iam verò totius huius loci sententia ab illo versu, Circumretit enim vis,
 atq; iniuria, & c. ad illa, quæ refert Diog. Laërtius in Epicuro, pertinet. ἡ ἀδικία, ἢ κα-
 ρὴ ἐαυτῶν κακόν, ὅτι ἐν τῷ κατὰ τὴν ἀρετὴν φέρον, εἰ μὴ λήσῃ τὸ τῶν ἑσθηκῶν κακόν
 σῆς, ὅτι ἐπὶ τῷ τῷ λάτρειο πεινῶντα αὐτὸ σωτέον πρὸς ἀνθρώπους εἰς τὸ μὴ βλάπηναι, βλάπηναι, πῶ-
 σεν, ὅτι λήσῃ, καὶ ἠμωεῖται ὅτι ἔπαρόνος λαοῦται, μέχρι γὰρ κατασκευῆς ἀδελφοί, εἰ λήσῃ, ἢ
 iniustitia non est per se malum: sed eò, quòd metu afficiatur ex suspitione, si nō fal-
 let, aut latebit eos, qui præsumt talibus facinoribus vindicandis. Non potest enim fieri,
 vt, qui clam violat aliquid eorū, quæ inter homines conuenerunt, & pacta sunt, ne
 cui damnū inferant, ne vè ab aliquo detrimētum accipiat, credat fore, vt ignoretur,
 & fallat, etiā si millies in præsentī tempore ignoretur. Nā perpetuò, & vsq; ad exitū
 vitæ fore clam diffidere debet. PERPETVO T. ID F. CL.) sic M. Tull. lib. 1. de
 Finib. cuius in mēte cōsedit temeritas, hoc ipso, quòd adest, turbulēta nō potest nō fie-
 ri: & si verò molita quippiā est, quāuis occultè fecerit, numquā tamē confidet id fore
 semper occultū. Plerumq; improborū facta primò suspicio insequitur, deinde sermo,
 atq; fama, tum accusator, tum index: multi etiam, vt te consule, ipsi se indicauerūt.

FORE CLAM) Sic Terent. Adolph. si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.
 QVIPPE VBI SE M. P. SOMN.) sic supra lib. 4. Multi de magnis per-
 somnum rebus loquuntur. Indicioque sui facti persape fuere.

PROCRAXE,) id est, palam aperuisse, atque indicasse, & quasi in publico
 garruisse. Verbum est à Græco detortum, κρᾶζω, seu κρᾶξω, quod ipsum à præterito, κρᾶ-
 κρᾶξω factum est. valet autem κρᾶζω idē quod κρᾶξω, id est, clamo, & vociferor. cuius
 præteritum, κρᾶξω: hinc verbum procraxo, procraxi, procraxisse, & κρᾶξω, pro-
 craxe, ut sup. lib. 3. abstraxe pro abstraxisse, & similia. quamquam hoc loco quidam
 malunt legi, protraxe, ut habent plerique libri vulgati: à quibus equidem inuitus,
 dissentio. sed cum procraxe reperitur in aliquot libris manuscriptis, & in antiquis
 Venetis, & probetur. Hermolao Barbaro, & (quod caput est) longe significantius sit,
 quam protraxe, illud potius, quam hoc excusandum curavi. Licet etiam legere pro-
 craxe. ET CEL. D. IN MED. PECC. DED.) id est, & diu occultata
 peccata sua in medium protulisse, & vulgasse.

Nunc quæ causa, deum per magnas numina genteis.
 Peruolgarit, & ararum compleuerit vrbeis,
 Suscipiendaque curarit sollemnia sacra,
 Quæ nunc in magnis florent sacra rebus, locisque?
 Vnde etiam nunc est mortalibus infusus horror,
 Qui delubra deum noua toto suscitât orbi.
 Terrarum, & in festis cogit celebrare diebus.
 Non ita difficile est rationem reddere verbis.
 Quippe etenim iam tum diuinum mortalia sæcla,
 Egregias animo facies vigilante videbant,
 Et magis in fomnis mirando corporis auctu.
 His igitur sensum tribuebant propterea, quod
 Membra mouere videbantur, vocésque superbas
 Mittere pro facie præclara, & viribus amplis.
 Aeternamque dabant vitam, quia semper eorum
 Suppeditabatur facies, & forma manebat:
 (Et manet omnino) & quod tantis viribus auctos
 Non temere vlla vi conuinci posse putabant.
 Fortunisque idē longē præstare putabant,
 Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum:
 Et simul in fomnis quia multa, & mira videbant
 Efficere: & nullum capere ipsos inde laborem.
 Præterea cæli rationes, ordine certo,
 Et varia annorum cernebant tempora verti:
 Nec poterant quibus id fieret cognoscere causas,
 Ergo perfugium sibi habebant, omnia diuis.
 Tradere, & illorum nutu facere omnia flecti.

Ita cæloque Deum sedes, & templa locarunt,
 Per cælum volui quia sol, & luna videtur:
 Luna, dies, & nox, & noctis signa feuera,
 Noctiuagæque faces cæli, flammæque volantes,
 Nubila, ros, imbres, nix, venti, fulmina, grando,
 Et rapidi fremitus, & murmura magna minarum.

NUNC QUÆ CAUSA) Nunc docet, quæ res opinionem deorum in animis
 hominum infuserit, & vnde nata sit religio.

CVRARIT) tralatio sic sup. eod. lib. ignis enim curauit, ut alia corpora, & c.

QUÆ N. IN M. FL. S. R.) eam scripturam secutus sum, quæ reperitur
 in tribus libris manuscriptis, & in totidem vulgatis. neque est quod quemquam of-
 fendat vox sacra, iterata. Nam hæc ἐπιφαση ἐστὶν valet ad ornatum ac venustatem. Sæ-
 quis tamen alteram lectionem malet, non pugnabo: quæ talis est. Quæ nunc in ma-
 gnis florent rebus, locisque in magnis rebus autem, verbi gratia in iis, quæ ad bel-
 lum, aut ad pacem pertinent, ubi vota pro rep. nuncupantur, & cum res magnæ sus-
 sciipiuntur. quidam tamen hunc versum existimant non esse Lucretianum, sed in-
 culcatum. CELEBRARE) colere, & celebria reddere.

ANIMO FAC. VIG. VID.) id est, animo depingebant, & informabant.
 vigilantes: ὄντο ἐφ' ἑαυτῶν ζῶντες. IN SOMNIS) ὄντες.

MIRANDO CORPORIS AVCTV) mira corporis magnitudine: miro
 augmento, seu augmine. in quibusdam libris scriptum reperi, auctus: vnde quis suspi-
 cari possit legendum, mirandos corporis auctus, ut sit hæc sententia, & videbant
 magis in fomnis, quam vigilantes, magnos corporis auctus: id est, ingentia corpora.
 hanc coniecturam meam, molli & leui brachio, & ἐπιπέδω, à me propositam, Zoi-
 lus, quasi suam, refert, ut puerum scuo credas dictata magistro reddere.

ÆTERNAMQUE DABANT VIT.) id est, & tribuebant ingentibus
 illis corporibus deorum immortalitatem: pulchra & valida illa deorum corpora,
 immortalia faciebant. QVIA SEMPER EOR. SUPPEDIT. F.) nempe
 ἐκ σαυτῶν ἐπιπέδως ἢ ὁμοίαν εἰδῶτων ὅτι πρὸς ἀποπεπλεγμένον, id est, ex assiduo
 & continente similitum imaginum, in idem finitarum affluxione.

(ET MANET OMNINO,) ex voce, tamen, quæ erat corrupta, totidem
 litteris verbis, manet, feci: quod huic loco prorsus conuenit. Nam huius loci hæc sen-
 tentia est. diis tribuebant immortalitatem, quia semper eorum facies suppeditabat, &
 forma permanebat: & planè permanet: & quia tantis, & c.

FORTVNISQUE IDEO LONGE PR.) id est, & cō fortunatissimos
 & beatissimos deos esse putabant, quod metu mortis vacarent.

PRÆTEREA CÆLI) altera causa quam obrem homines deos esse credi-
 derint. ex Epicuri sententia. Præterea (inquit) cælum eadem semper ratione moueri,
 & varia annorum tempora immutabili, & rato ordine verti cernebant. cæli ra-
 tiones, id est, cæli motus rati. At Stoici hoc maxime argumento prouidentiam pro-
 bari posse putabant, quod essent certi cæli motus, rati astrorum ordines, & ab omni
 æternitate immutabiles cursus. Sed quid si dicamus, legendum, Præterea cæli regio-
 nes, ordine certo, & c. ut ita explicemus, atque interpretemur, Præterea cernebant
 oras cæli, & c. certo ordine moueri, ac versari.

ERGO PERFUGIVM, &c.) ergo cum rerum causas ignorarent, hoc per-
fugium habebant, ut omnia deorum arbitrio, & providentiæ mandarent.

IN CÆLOQUE DEVM SEDES) Quod verū esse negavit supra lib. eod.
non longè à princip. ibi, Illud item non est ut possis credere, sedes esse deūm, &c.

ET NOCTIS SIGNA SEV.) sic habent omnes, quos vidi, libri, nonnulli
tamen legi volunt, serena. in quibus ego me principem profiteri non dubitem. Vide
quæ notauimus ad illum versum lib. 4. Et sonitus audire, seuera silentia noctis Un-
dique cum constent.

ET MYRMVRA M. MIN.) id est, & tonitrua, per quæ dij videntur ho-
minibus minari, & terrorem inferre.

O genus infelix humanum, talia diuis
Quom tribuit facta, atque iras adiunxit acerbas:
Quantos tum gemitus ipsi sibi, quantaque nobis
Volnera? quas lacrymas peperere minoribu' nostris?
Nec pietas vlla est, velatum sæpe videri
Vertier ad lapidem, atque omneis accedere ad aras:
Nec procumbere humi prostratum, & pandere palmas
Ante Deūm delubra, nec aras sanguine multo
Spargere quadrupedum, nec votis necere vota:
Sed mage pacata posse omnia mente tueri.
Nam cum suspicimus magni cælestia mundi
Templa super, stellisque micantibus æthera fixum:
Et venit in mentem solis, lunæque viarum:
Tunc aliis oppressa malis in pectore cura
Illa quoque experfectum caput erigere infit,
Ecquæ fortè Deūm nobis immensa potestas
Sit, vario motu quæ candida sidera verset.
Tentat enim dubiam mentem rationis egestas,
Ecquæ nam fuerit mundi genitalis origo:
Et simul ecquæ sit finis, quoad mœnia mundi,
Et tanti motus possint hunc ferre laborem:
An diuinitus æterna donata salute,
Perpetuo possint æui labentia tractu,
Immensi validas æui contemnere vireis.
Præterea quoi non animus formidine diuūm
Contrahitur? quoi non conrepunt membra pauore:
Fulminis horribili quom plaga torrida tellus
Contremit, & magnum percurrunt murmura cælum?
Non populi, gentesque tremunt? regesque superbi
Conripiunt, diuūm perculsi membra timore,

Ne quod ob admissum fœdè, dictumve superbè,
Pœnarum graue sit soluendi tempus adactum?
Summa etiam quom vis violenti per mare venti
Induperatorem classis super æquora verrit
Cum validis pariter legionibus, atque elephantis:
Non diuūm pacem votis adit, ac prece quæsit
Ventorum pauidus paces, animasque secundas?
Nequicquam, quoniam violento turbine sæpe
Conreptus, nihilo fertur minus ad vada leti:
Vsq; eadè res humanas vis abdita quædam
Obterit, & pulchros fasceis, sæuasque secureis,
Proculcare, ac ludibrio sibi habere videtur.
Denique sub pedibus tellus quom tota vacillat:
Concussa que cadunt vrbes, dubia que minantur:
Quid mirum si se temnunt mortalia sæcla?
Atque potestates magnas, mirasque relinquunt:
In rebus vireis diuūm, quæ cuncta gubernent?

O GENVS INF. HYM.) ὀκτώμια. sic sup. libr. 2. princip. O miseras ho-
minum mentes, o pectora cæca. ATQUE IRAS ADIVNIXIT AC.)
quod Epicurus dicebat alienum esse à præstantia naturæ diuinæ. sup. lib. 2. Ipsa suis
pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, neque tangitur ira.
MINORIBV' NOSTRIS) posteris nostris.

NAM PIETAS NVLLA EST, &c.) huc versum cum quattuor deinceps se-
quētib; profert Firmianus lib. 2. de origine erroris. Non admodū autē dissimile est
his Lucretianis illud Arnobij lib. 4. Cuius verus in pectore est, atq; opinatio de diis
digna: nec quidquam prodest illatio sanguinis & cruoris, nisi credis de his ea, quæ
non modò sint longè ab eorum diuina, præstantique natura, verum etiam labis &
turpitudinis aliquid, & maiestati eorum concilient, & decóri.

VELATVM) qui deos venerabantur, operto erat capite. cuius ritus rationem
multis verbis reddit Plutarch. ἱερῶν κείων. Plaut. Amphitr. Inuocat Deos immortales,
ut sibi auxilium ferant, Manibus puris, capite operto. Præterea velati dicebantur,
quorum caput licio laneo circumdatum erat: quod usurpabant legati, qui res repe-
tebant, & supplices. T. Linius lib. 1. legatus vbi ad fines eorum venit, vnde res re-
petuntur, capite velato, audi Iupiter, inquit, audite fines, &c. Virgil. lib. 3. Exorat
pacem diuūm, virtasque resoluit sacrati capitis. Idem libr. 7. Præferimus manibus
vritas, & verba precantum. Idem lib. 12. Velati lino, & verbenis tempora vinciti.
Plautus Amphitr. velatis manibus orant, ignoscamus peccatum suum.

VERTIER AD LAPIDEM) id est, circumagi ad statuam lapideam.
Ad hunc locum intelligendum opus est Plutarcho aduacato. Sic igitur ille in Mar-
cello, verba autem Græca non referemus, sed ea nostro arbitrato vertemus, ab illo
loco, ἠδὲ δὲ πῶς εἰς ἐμβολῶν ὁμοεισορῶς, &c. id est, cum autem is ad conflictum se
conuerteret, accidit, ut equus, hostium ferocia territus, auerteret se ab acie, & Mar-
cellum inuictum in diuersam partem ferret. Ille autem veritus, ne trepidationem e-
-

religione Romanis incuteret, equo celeriter in laeuam partem, qua parte habenam tenebat, retracto, & circumactō aduersus hosteis, ipse solem demisso capite adorauit, quasi non fortuitō, sed huius rei gratia, circumactione illa usus esset. Est enim hoc in more positum Romanis deos venerari dextrorsum circumactō & versato corpore. Plautus Curculione. Quō me vertam, nescio. P. A. Si deos salutas, dextrorsum censeo. ad quem locum plura.

PANDERE PALMAS) tendere manus. quod item faciunt qui deos orant. Virgil. Æneid. I. Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas, &c.

PACATA P. O. MENTE) pacata mente: id est, ἀταξία. Laudabat autem, & crebrō habebat in ore Epicurus ἀταξία illam: id est, vacuitatem ab omni motu turbido, mensque aequabilitatem, & tranquillitatem. Cum hoc loco congruit versus ille lib. 6. non longē à princip. Nec, de corpore quæ sancto, &c. suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.

CAPVT ERIGERE) caput attollere. sic supr. de religione, lib. I. Quæ caput à cæli regionibus ostendebat: Horribili super adspectu mortalibus instans. INFIT) incipit, vt sup. lib. 3. Commutare animum quicumque adoritur, & infit. ECQVÆ FORTE, &c.) pendent hæc ex iis, quæ antecedunt. illa cura (inquit) caput erigere, id est, animos hominum sollicitare incipit, num forte aliqua sit Deorum potestas immensa, quæ mundum gubernet. RATIONIS EGESTAS) ignoratio rationis, & causæ.

ECQVÆ NAM) num aliqua: vt lib. 2. Nunc age. summa ecquænam sit finis eorum, &c. QVOAD) vsque ad quem finem.

ET TANTI MOTVS, &c.) sic legendum potius. & ita habent codices quattuor manuscripti, quibuscum consentiunt Parisienses, Vicetini, Germanici. in alius est, Et taciti motus.

CONREPUNT) contrahuntur, & in vnum coguntur. tralatio est mirabilis, & audax. Adcirco docti quidam legendū censent, horrescunt, vt infr. lib. 6. In terra quoque vt horrescant, ac tecta requirant. ego nihil mutandum censeo.

CONRIPIUNT) celeriter contrahunt, vt lib. 4. conrepta luce diei.

PERCVLSI) quidam libri scripti habent, percussī. virumuis ferri potest. percussī, id est, permoti. percussī, de statu moti, & prostrati.

NE QVOD OB ADMISSVM, &c.) ordo est. ne ob aliquod facinus fædè admissam, aut ob dictam superbam. graue tempus adactum sit, ad eos. subaudi: id est, tempus eis aduenerit. soluendi pœnarum, id est, soluendi pœnas, aut soluendarum pœnarum. Sic loquitur Terentius prologo Heautont. Date crescendi copiam, Nouarum qui spectandi faciunt copiam sine vitis. sic & Plautus Capt. Nominandi istorum tibi erit magis, quàm aduendi copiam. & M. Tull. de inuent. rhet. lib. 2. princip. nobis omnium, quicumque fuerunt, ab vltimo principio huius præceptionis vsque ad hoc tempus expositis copiis, quodcumque placeret, eligendi potestas fuit. Idem Accus. lib. 4. earum autem rerum nullam sibi iste neque infitiandi rationem, neque defendendi facultatem reliquit. Idem Philipp. 5. Agitur, vtrum M. Antonio facultas detur opprimendæ reip. cædis faciendæ honorum, diripiendæ vrbis, agrorum sus latronibus condonandi, populi Rom. seruitute opprimendi, an nihil horum ei facere liceat. sic & Sueton. in Octauiano Augusto, sub extr. Iisdem etiam epulum in conspectu suo præbuit, permissa, immò exacta iocandi licentia, diripiendique pomorum, & obsoniorum, rerumque misilium.

VERRIT) impellit, iactat, agitat. tralatio est, qua usus est & aliàs, vt lib. 1.

Sunt

Sunt igitur venti nimirum corpora cæca, Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli Verrunt. NAM DIVVM PACEM) sic Plautus, Amphitr. in extr. Abi domum. iube vasa pura actuum adornari mihi, vt Ionis supremi multis hostis pacem expeiam. Idem Curcul. Hoc animum aduerte. pacem ab Æsculapio petas. Idem Rud. Qui sunt, qui à patrona paces mea expetissunt? vbi vulgò legitur, preces, mendose. QVÆ SIT) orat, vel querit. Festus. Quæso, significat idem, quod rogo. quæ sere tamen Ennius pro querere posuit.

ANIMASQVE SECUNDAS) id est, & ventos secundos. sic Horat. od. 12. libr. 4. Impellunt animæ lintea Thraciæ. PVLCHROS FASC. SÆVA'SQVE SEC.) per insignia magistratum, & honorum, honores ipsos significat, vt supr. lib. 3. Qui petere à populo fasces, seuasque securem Imbibit. & Horat. epist. ad Quinctium lib. I. vt si Detuleris fasces indigno, & cet.

DENIQVE SVB PED. T. QV. T. V.) terræ motū significat, ac describit. SI SE TEMVNT) si sibi diffidunt, & ad deos confugiunt, suæ imbecillitati diffidentes. MORTALIA SÆCLA) homines, genera humana.

Quod superest, æs atque aurum, ferrumque repertum est,
Et simul argenti pondus, plumbique potestas,
Ignis vbi ingentis siluas ardore cremarat
Montibus in magnis: seu cæli fulmine missio:
Siue quod inter se bellum siluestre gerentes,
Hostibus intulerant ignem formidinis ergo:
Siue quod inducti terræ bonitate, volebant
Pandere agros pinguis, & pascua reddere rura:
Siue feras interficere, & ditescere præda.
Nam fouea, atque igni prius est venariorum,
Quam sapire plagis saltum, canibusque ciere.
Quidquid id est, quacunquæ è causa flammeus ardor
Horribili fonitu siluas exederat altas
Ab radicibus, & terram percøxerat igni:
Manabat venis feruentibus in loca terræ
Concaua conueniens argenti riuus, & auri:
Aeris item, & plumbi: quæ cum concreta videbant
Posterius claro in terris splendere colore:
Tollebant nitido capti, læuque lepore,
Et simili formata videbant esse figura,
Atque lacunarum fuerant vestigia quoique.
Tum penetrabat eos, posse hæc liquefacta calore,
Quamlibet in formam, & faciem decurrere rerum:
Et prorsum quamuis in acuta, ac tenuia posse
Mucronum duci fastigia procudendo,
Vt sibi tela parent, siluasque excidere possint,

87

Materiem laeuare, dolare, & radere tigna,
 Et terebrate etiam, ac pertundere, perque forare.
 Nec minus argento facere hæc, auróque parabant,
 Quàm validi primùm violentis viribus æris:
 Nequicquam, quoniam cedebat victa potestas:
 Nec poterat pariter durum sufferre laborem.
 Nam fuit in pretio magis æs, aurumque iacebat.
 Propter inutilitatem, hebeti mucrone retusum.
 Nunc iacet æs, aurum in summum successit honorem,
 Sic voluenda ætas commutat tempora rerum.
 Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore:
 Porrò aliud succedit, & è contemptibus exit:
 Inque dies magis appetitur: florétque repertum.
 Laudibus: & miro st mortaleis inter honore.

QVOD SUPEREST, ÆS, & c.) Nunc docet, quomodo aurum, argen-
 tum, æs, & cetera metalla, reperta sint. IGNIS VBI INGENTEIS)
 Vult metalla esse primùm reperta incendio siluarum. hanc sententiam confirmat id,
 quod scribit Aristot. *αἰεὶ δαυμασ. ἀκουσμ.* his verbis: *Ἐν τῇ ἰσπανίᾳ λέγεται ἴσθ' ἀρυμῶν
 ἀμωρηθέντων ὑπὸ ὑλοῦν πυρῶν, καὶ τῆς γῆς ἀεὶ θερμότητος ὑπὸ τῆς ὕλης, φανεράς ἐρ-
 γῶν ῥόδου τῶν χρυσοῦν, καὶ μὲν χρύσειον σφαιρῶν ἐπιχρυσῶν, καὶ ἴσθ' ὀπίων ἐργῶν, τὰ μ-
 κρῶν δὲ σφαιρῶν ἀρυμῶν: ὁ δὲ καὶ Μααταλιώτης πρὸς σόδον ἐποίησεν οὐκ ἴσχυσαν.*
 id est, Aiunt, in Hispania siluis incensis à quibusdam pastoribus, & terra à materia
 concalescens, perspicuè argentum in ea regione fluxisse, & aliquanto post tempore
 terramotui subsecuto, & locis discissis, ingentem vim argenti coactam esse. quæ res
 etiam Masiliensibus vectigalia peperit non parua. Sed de metallorum primis in-
 uentoribus lege Georg. Agricolam lib. 1. de metallis.

FORMIDINIS ERGO) id est, terroris inferendi causa. ergò productum
 valet idem, quod *ἔρις*, ut docet Festus.

SIVE QVOD INDVCTI) Virgil. lib. 1. Georgic. Sæpe etiam sterileis incen-
 dere profuit agros: Atque leuem stipulam crepitanibus vrere flammis.

SILV. EXED. ALTAS) sic habet tres lib. manuscr. vatic. Tettian. Memm.
 & vulgati. Veneti, Parisiens, alij, altis, ut cohæreat cum voce, radicibus.

TVM PENETRABAT EOS) tum veniebat eis in mentem: vel tum sibi
 persuadebant, vel, ut Arnobius loquitur lib. 1. tum cogitatio eos subibat,

ET PRORSVM QVAMVIS IN AC.) ordo est, & penetrabat eos,
 hæc prorsum posse duci procedendo, in fastigia mucronum, quamuis, id est, quan-
 tumuis, acuta & tenuia. VT SIBI TELA PARENT) tela, id est, instru-
 menta apta ad dolandum, laeuandum, radendum, perforandum, & c. sic infra eo-
 dem lib. Textile post ferrum est, quia ferro tela paratur. Sic enim docti viri hunc ver-
 sum legunt, non, ut vulgò, tela paratur.

SILVASQ. EXCID. POSS.) legendum fortasse est, siluas quibus cadere
 possint. MATERIEM LAEUARE, DOLARE, & c.) cum ego ita scri-
 ptum reperissem in quattuor cod. manuscr. Materiemque dolare, laeuare, & radere

tigna, conuerso ordine verborum sic restitui, Materiem laeuare, dolare, & rad. tig.
 Quamquam P. Paschalius censet legendū, Materiem laeuare, & laeuia radere tigna.
 Iam vulgata scriptura, quæ reperitur in virisque cod. Venetis, Florent. Parisiensib.
 Lugdunens. Materiamque dolare, & laeuia radere tigna, mihi non probatur. nisi
 quis eam ita leniter immutet, & laeuia reddere tigna: quæ immutatio cum longius
 absit, & ab antiqua, & à vulgata scriptura, proponenda illa quidem, sed non re-
 cipienda mihi visa est. Cum hæc edidissem: Zoilus, non probata hæc lectione, hæc
 opposuit, Materiamque dolere, laeuare, & radere tigna: ut sit anapestus, scilicet pro-
 spondéo. vult etiam hoc modo legi posse, Materiamque dolare, laeuare, & rad. ti-
 gna, ut sit creticus, inquit. valeat nebulo cum suis lutulentis versibus.

DOLARE) vnde dolabra dicitur.

ET TEREBRARE) vnde terebrum, & terebellum.

PERQUE FORARE) & perforare: tmesis. ut sup. disque supatis, inque pe-
 diri, conque globari, & similia sexcenta. POTESTAS) auri, & argenti.

NAM FUIT IN PR. M. ÆS) propterea quòd solidius, & durius est auro.

PROPTER INVTLITATEM) quia aurum mollius est ære, & ferro.

AURVM IN SVMMVM SVCC. H.) aurū meritò ceteris omnibus me-
 tallis anteponitur, propter eximium nitorem, & naturam ab igni & flamma, præ-
 terquam quòd liquefcit, vndique tutam, atque inuictam. hoc etiam auri maxime
 proprium est, quòd, cum sit ære: ferro, atque ad eò leuissimi ponderis nummo complu-
 res aureæ bractæ fieri possint. VOLVENDA ÆTAS) volubilis, sic virg.
 princip. lib. 9. Turne, quod optanti diuūm promittere nemo Auderet, voluēda dies
 en attulit vltiò. Idē lib. 1. Triginta magnos voluēdis mētib. orbis Imperio explebit.

PORRO ALIVD SVCCED. ET E CONTEMTIB. EXIT) sic
 suprà eodem libro, Nec manet vlla sui similis res: omnia migrant: Omnia commu-
 tat natura, & vertere cogit. Namque aliud putrescit, & è contemptibus exit. & lib.
 2. sic rerum summa nouatur Semper: & inter se mortales mutua viuunt. Auge-
 scunt alie gentes, alie minuuntur: Inque breui spatio mutantur sæcla animantum,
 & cet. ad quos versus plura diximus de mutatione rerum, animalium, & ipso-
 rum hominum: quibus consentanea ferè sunt his illa Epicharmi: Οὐδ' ἄδ' ἔσθ' οὐδ' οὐδ'
 ἔσθ' ἔσθ' καὶ χθὲς τὸς ἀνθρώπων. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπος, ὁ δὲ μάλ' ὀπίων: ἐν μεταλλάξ' δὲ πάντα
 ἐνὶ πάντα τὸν χρόνον ὁ δὲ μεταλλάσσει καὶ φύσιν, καὶ οὐκ ἐν ταυτῶν μόνον, & cet. id est,
 Non enim sic nunc, atque heri, videt (sol) homines. hic enim augetur, & crescit:
 ille minuitur, atque interit: in mutatioe autem versantur omnes omni tempore.
 Iam verò mutatur ipse homo natura, & numquam in eodem statu manet, & c.

Nunc tibi quò pacto ferri natura reperta
 Sit, facile est ipsi per te cognoscere, Memmi.
 Arma antiqua, manus, vngues, dentésque fuerunt,
 Et lapides, & itē, siluarum fragmina, rami:
 Et flammæ, atque ignes, postquam sunt cognita primùm.
 Posterius ferri vis est, ærisque reperta:
 Et prior æris erat, quàm ferri, cognitus vftus:
 Quo facilis magis est natura, & copia maior.

A Ere solum terræ tractabant, æræque belli.
 Miscebant fluctus, & volnera vasta ferebant:
 Et pecus, atque agros adimebant. nam facilè ollis.
 Omnia cedebant armatis nuda, & inerma.
 Inde minutatim processit ferreus ensis,
 Versaque in opprobrium species est falcis ahenæ:
 Et ferro cœpere solum proscindere terræ,
 Exæquatæque sunt creperi certamina belli.
 Et prius est reppertum in equi conscendere costas,
 Et moderarier hunc frenis, dextraque vigere,
 Quàm biugo curru belli tentare pericla.
 Et biugo prius est, quàm bis coniungere binos,
 Et quàm falciferos inuentum adscendere currus.
 Inde boues lucas turrato corpore, tætros
 Anguimanos, belli docuerunt volnera Pœni
 Sufferre, & magnas Martis turbare cateruas.
 Sic alid ex alio peperit discordia tristis,
 Horribile humanis quod gentibus esset in armis:
 Inque dies belli terroribus addidit augmen.

NUNC TIBI, QVO PACTO) Nunc docet, quomodo aurum repertum sit:
 POSTQVAM SVNT) non enim ignis vna cum hominibus natus cognitus est,
 vt sup. Nec dum res igni scibant tractare, neque vti Pellibus, & c.

ET PRIUS ÆRIS ERAT, & c.) sic Ouid. 4. Fast. Æs erat in pretio, chalybis iam massa placebat. Eheu, perpetuò debuit illa regi. Apud Homerum appellatione æris, quod Græci χαλκός appellant, ferrum intelligitur, propterea quòd veteres ære utebantur pro ferro, vt notat Eustathius ad illum locum in d. A. ωδὲ δὲρ πα ε χαλκός ἐλεψ. Φύλλατε ε φλοίοι quod item testatur Hesiodus hoc versu, Χαλκὸς εἰρηλοτο, ἄλλας δ' ἐν ἔσκει σίδηρος. VOLNERA VASTA SEREBANT) sic habent omnes libri, quos quidem viderim. quidam tamen ferebant, legendum putant, vt ferebant, pro inferebant positū esse intelligamus. ego nihil muto. Est enim tralatio.

VERSAQVE IN OPPROBR.) sic Virgil. lib. 1. Georg. in extr. Et curvæ rigidum falces constantur in enses. PROSCINDERE) sic sup. bidentem ingemere, & terram pressis proscindere aratris. & Lucil. Tunc iugo iungas me autem, & succedere aratro Inuitum, & glebas subigas proscindere ferro?

CREPERI) profert hunc versum Nonius, & creperum interpretatur anceps, dubium. Præterea Festus, creperum, dubium, (inquit) vnde increpitare: quia male dicta ferè incerta, & dubia sunt. Postremò Varro lib. 5. de lingua Lat. Crepusculum significat dubium, ab eo res dubie, dictæ creperæ, quòd crepusculum, dies etiam sit, an iam nox, multis dubium est. Attius. Nunc tu in re crepera quid capras consilij?

ET PRIUS EST REPERTVM IN EQVI) sic habet duo lib. manus scr. & ita legendum videtur. alij, Et prius est armatum in equi. & c. quæ lectio ferri etiam potest, vt repetamus infernè verbum, inuentum.

DEXTRAQVE VIGERE) sic legendum: & sic habent omnes libri & manuscr. & vulgati. Quòd autem Thrasones, vegere, legi volunt, de equite intelligentes, qui equum regat: cui hoc probabitur, cum equus equum regat læua, non dextra? Quid igitur sibi vult, dextra vigere? hoc, opinor, dextra pugnare, dextra aduersarium valide & acriter oppugnare. BIUGO CVRRV) curru à duobus equis tracto: bigis. cuius moris exempla exstāt apud Homerū innumerabilia. ET BIUGO PRIUS EST, & c.) id est & prius est inuentum curru biugo belli pericula tentare, quàm quadrigis vii. FALCIFEROS) de falciferis curribus lege. sup. ad illum locum lib. 3. Falciferos memorant currus abscondere membra, & c.

INDE BOVES LUCAS) id est elefantos. Varro lib. 6. de lingua Lat. opinionem refellit & eorum, qui putant boues Lucos, siue boues Lucas à Lucanis dictas ab eo quòd Romani, cum maximam quadrupedem, quàm ipsi haberent, vocarent bouem, in Lucania Pyrrhi bello primū elefantos apud hostes vidissent: & eorum, qui à Libycis dictas volunt. ad extremum autem ait, se arbitrari, boues lucas ab luce potius dictas esse, quòd longè relucebāt, propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornate. Plinius tamen lib. 8. prioribus illis assentiens, sic scribit: Elefantos Italia primū vidit Pyrrhi regis bello: & boues Lucas appellauit in Lucanis visos anno vrbs CCCCLXXII. Ennius. Atque prius pariet locusta lucam bouem. Ausonius epist. ad Tetrād. Cur me propinquum Santonorum mœnibus Declinas, vt Lucas boues. Olim resumo præferocis prælio Fugit iuuentus Romula?

TURRITO CORPORE) Plin. lib. 8. cap. 9. de elefantis loquens, turres armatorum in hosteis ferunt. Plutarchus in Eumene. καὶ (ὅς) ἦν ὄγκου τοῦ πύργου αὐτοῦ καὶ τοῦ πύργου αὐτοῦ, ὅς ἐστιν αὐτοῦ ὄγκος ἐς τὰ χεῖρα ἀγροῦ, & c. id est, Et vbi ferarum, id est elefantorum, turres sursum, & purpuras viderunt, quòd erat eorum ornamentum, cum ad prælium ducebantur, & c.

TÆTROS ANGVIMANOS) elefantos: quibus proboscis flexilis, volubilis, & plicabilis, loco manus est: atque adeò manus appellatur à Latinis. M. Tull. lib. 3. de natura Deor. Manus etiam data elefantis, quia propter magnitudinem corporis difficile aditus habebant ad pastum. Anguimani, igitur dicuntur quia manum habent anguis instar, volubilem. Hos (vt scribit Vegetius lib. 3.) contra Romanum exercitum primus in Lucania rex Pyrrhus eduxit: postea Annibal in Africa. Iterum Lucretius lib. 2. Sicuti quadrupedum cum primis esse videmus In genere anguimanos elefantos, & c.

ALID) aliud, à masculino, alis, quo vsus est Carullius. legeque annotata sunt supra lib. 1. Quando alid ex alio rescit natura, nec ullam, & c. INQ. DIES BELLII TERR, & c.) id est & in dies belli terrores auxit.

Tentarunt etiam tauros in mœnere belli:
 Expertique faes sauos sunt mittere in hosteis:
 Et validos Parthi præ se misere leones.
 Cum ductoribus armatis, sæuisque magistris
 Qui moderarier his possent, vinculisque tenere:
 Nequicquam, quoniam permista cæde valentes
 Turbant sæui nullo discriminè turmas,
 Terrificas capitum quatentes vndique cristas.

discrepet, quod, excessi, reponatur, pro, effugi: recepta autem lectio in voce, corpore, non possit damnari, quod eam Virgilius confirmet in versu illo, qui est lib. 5. Corpore tela modo, atque oculis vigilantibus exit: mox et me tamen litura, quæ est in codice manuscripto. Præterea illud, declinatione corporis, valde mihi videtur vsitate dictum, & significanter. Præterea illud, excessi, pro, euasi, ut puto legendum ex antiquæ scripturæ vestigiis, aut, effugi, ut habent libri vulgati, & nonnulli veteres, duriusculum est apud Ciceronem: neque id facile receperim, nisi vetus codex comprobet. Nam si ita scriptum est in vet. codice, nihil causæ dico, quin, omnibus aliis scripturis, & coniecturis reiectis, ita sit legendum. Mihi enim curior est veritas, & antiqua scriptura, præsertim probabilis, quam meæ omnes cōiecturæ, & cogitationes.

SIC, (QVOS) Olim secutus libros omnes, ediderā, si quos. sed hoc annotaram: fortasse legendum, sic, quos. At Zoilus tribus annis post quid facit: quod homo iniustissimus, & impudentissimus faciat. adscribit, se reposuisse, sic, coniectura ductum. Ex quo istum hominum genere censas: non ex Autolicorum, aut Eurypatarum, aut salium societatis humanæ pestium?

DOMI DOMITOS) domi, domi, compositio, & complosio binarum syllabarum. EFFERVISCERE) quidam libri habent, Efferviscere, quod magis probo, quam Effervescere. & ubique malim ita legi, feruiscit, & feruiscere.

VT NVNC SÆPE BOVES LVCÆ) sic habent omnes libri veteres, quibus ego vsus sum, si bene memini. neque video, quamobrem quicquam mutari debeat. Confert enim tauros, apros, leones, quibus vsi sunt in præliis primi homines, cum elephantis, quibus sunt vsi posteriores. Nonnulli tamen legi volunt. Ut nunc sæpe boues templis ferro malè casæ Diffugiunt, & c. seu, Effugiunt. Ego, si quid sit mirandum, malim legi, Ut nunc sæpe boues lectæ ferro male mactæ, ut intelligamus per boues lectas, maiores hostias, seu victimas, quæ solebant ex toto armento eligi: lectæ, ad immolandū scilicet. Probabilius autem est ex, lectæ, factum esse, Lucæ, propter versum illum, qui est supra, Inde boues Lucas, & c. quam ex templis: quam vocem nullo in codice neque manuscripto. neque vulg. reperi.

FERRO MALE MACTÆ) sic legendum, & ita habent quattuor libri manuscripti, & aliquot typis excusi: mactus autem (ut docet Festus) idem valet, quod magis auctus ex quo mactare. Iam malè mactus: id est, non auctus, læsus: vel mactæ ferro, sic dictum, ut mactare infortunio, cruce, cruciatu apud Plautum: vel male mactæ, id est, male mactata. DIFFUGIUNT) sic habent omnes ferè libri manuscripti, & aliquot impressi: alij, Effugiunt.

FERA FACTA) sic habent omnes libri, quos quidem viderim. quidam tamè legi volunt fera fata. SIC EVIT, VT,) id est, sic fieri potuit, ut facerent: contingere potuit, ut ita facerent. ATQVE VIDERE) atque prævidere. nam præpositio, præ, repetenda est. QVAM COMM. MAL. FVERAT) quam valde sibi cum aduersariis hoc malum fuerat commune futurum: vel quam æqualiter e peræquè hæc animantes fuerant sibi & aduersariis exitio futura.

DARE QVOD GEMERENT) dare propter quod gemerent: dare ploratus hostibus: δούρειναι οἰμωγὰς. sic Terentius Phormion. Vin' primum hodie facere, quod ego gauderam, Nausistrata, Et quod tuo viro oculi doleant?

IPSIQVE PERIRE) nonnulli libri habent, ipsique perirent.

Nexilis ante fuit vestis, quam textile tegmen:

Textile

Textile post ferrum sit: quia ferro tela parantur.
Nec ratione alia possunt tam læuia gigni
Insilia, ac fusi, & radij, scapique sonantes.
Et facere antè vitos lanam natura cōegit,
Quam muliebre genus. nam longè præstat in arte,
Et sollertius est multo genus omne virile:
Agricolæ donec vitio vertère seueri,
Ut muliebribus id manibus concedere vellent:
Atque ipsi potius durum sufferre laborem:
Atque opere in duro durarent membra, manúsque.

QVIA FERRO TELA PARANTVR) textile (inquit) fuit post vsum ferri repertum, quia tela, seu instrumenta textoria, quibus textilis vestis conficitur, ferro parantur, & componuntur. hunc locum sic restituit Adr. Turnebus. Nam in omnibus fere libris legitur, tela paratur. quasi tela sit numeri singularis fæminini generis: quod est falsum. est enim numeri multitudinis, tela, orum. Cum hæc scripsissem, & edidissem, Zoilus, tamquam scarabæus aliquis, exortus, rescidit meum, age mitto meum: sed infirmauit, Turnebi iudicium. Vide, obsecro te, lector, os hominis: si quid oris habere potest κινάδος ἀνὰ γυναικῶν τῶν.

NEC RAT. AL.) quam ferro. INSILIA) insubula olim legendum esse putaram ex Isidoro, qui docet, insubula esse textoris instrumenta, dicta quod infra & supra sint, vel quia insubulantur. Nam insilia quid sint, me fugit.

FVSI) κλάσσεις. Catull. de Pelei & Thet. nuptiis. Libratum tereti versabat pollice fuscum. ET RADII) κερπίδες. Virg. 9. Æneid. Excussi manibus radij, reuolutaque pensa. SCAPIQVE) σκαπί, instrumenta textoris, quorum pulsu tela coarctatur, & condensatur.

ATQVE IPSI POTIVS D. S. L.) repete δὴ καὶ οὐδὲν, vellent. sic autem legendum est, non, ut vulgò. Atque ipsi pariter. Hoc enim sentit toto hoc loco Lucret. viros, antè quam mulieres, lanam carpere, & texere, & nere natura docuit: Viri enim sunt mulieribus sollertiores: donec hoc ita turpe habitum est, ut lanificium mulieribus concederent: ipsi autem agrum colerent potius, atque in opere rustico faciendo manus durarent. Etiam hanc emendationem secutus est zoilus, ut scripturam receptam, & vulgatam. OPERE IN DVRO) in opere rustico faciendo, in agro colendo. DVARENT) dura & callosa redderent: sic habent tres libri manuscripti, & Veneti antiquiores. Vulgati autem, durarunt.

At specimen fationis, & infitionis origo,
Ipsa fuit rerum primùm natura creatrix:
Arboribus quoniam bacæ, glandesque caducæ
Tempestiua dabant pullorum examina subter:
Vnde etiam libitum sit stirpeis committere ramis:
Et noua defodere in terram virgulta per agros.
Inde aliam, atque aliam culturam dulcis agelli.

Tentabant, fructusque feros mansuescere terra:
 Cernebant indulgendo, blandèque colendo.
 Inq; dies magis in montem succedere silvas
 Cogebant, infraque locum concedere cultis:
 Prata, lacus, riuos, segetes, vinetaque læta
 Collibus, & campis vt haberent: atque olearum
 Cærula distinguens inter plaga currere posset
 Per tumulos, & conualleis, camposque profusa:
 Vt nunc esse vides vario distincta lepore
 Omnia, quæ pomis intersita dulcibus ornant:
 Arbutis que tenent felicibus obsita circum.

AT SPECIMEN SATIATIONIS) Nunc docet, vnde didicerint homines se-
 rere, atque inferere. & ait, specimen, id est, exemplum, seu documentum sationis na-
 turam dedisse, cum sub arboribus virgulta quædam tenera, & pulli arborum ex-
 earum fructibus in terram delapsis nascerentur. Specimen auctor vocabularij manu-
 scripti, Latinogræci, interpretatur, δειγμα.

CADVCÆ) cadentes ex arboribus. PULLORVM EXAMINA) fæ-
 tus arborum pullulantium. examina propriè de apibus dicuntur.

STIRPEIS COMMITTERE RAMIS) quod vnum est ex pluribus in-
 sationis generibus: de quo Virg. lib. 2. Georg. Aut rursus enodes trunci resecantur, &
 altè finditur in solidum cuneis via: deinde feraces Plantæ immittuntur, & c.

ET NOVA DEFODERE, & c.) sup. eod. lib. Nec noua defodere in terrâ
 virgulta, & c. INDVLGENDO) tralatio Sic Virg. Georg. 2 Indulge ordinib.

IN MONTEM SVCCEDERE) succedere, id est, sursum cedere.

INFRA QVÆ LOCVM) & locum, qui infra esset, seu locum inferiorem. ta-
 lia sunt illa nuper notitia apud Terent. Heaut. Vbitamen quidam legunt, nupera no-
 titia & antè malorum apud Virg. lib. 1. Æneid & semper amicitia apud Propert.
 in quibusdam libris tamen legitur hic, infraque situm. id est, situm inferiori.

INTER PLAGA CVRRERE) intercurrere. imesit.

DVLCIBVS) mitibus. Virgil. Tityro, sunt nobis mitia poma.

FELICIBVS) quæ sint arbores felices, quæ infelices, cum alij docuerunt, tum
 nos quoque admonuimus ad illum locum Hor. oda 2. Epod. Inutilis que falce ra-
 mos amputans. Feliciores inserit. OBSITA) circum sata. & κίρκω περιουδέντα. M.
 Tullius accus. lib. 3. Campus Leontinus, cuius antea species hæc erat, vt, cum eum
 obsitū vidisses, annonæ caritatē non vererere, sic erat deformis, atq; horridus, & c.

At liquidas auium voces imitari ore
 Antè fuit multo, quàm læuia carmina cantu.
 Concelebrare homines possent, aureisque iunare.
 Et Zephyri caua per calamosum sibila primùm
 Agresteis docuere cauas inflare cicutas.
 Inde minutatim dulcis didicere querelas:
 Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,

Auia per nemora, ac silvas, saltusque reperta,
 Per loca pastorum deserta, atque otia dia.
 Sic vnumquicquid paulatim protrahit ætas
 In medium, ratioque in luminis eruit oras.
 Hæc animos ollis mulcebant, atque iuuabant.
 Cum fatiate cibi. nam tum sunt omnia cordi.
 Sæpe itaque inter se prostrati in gramine molli
 Propter aquæ riuum, sub ramis arboris altæ,
 Non magnis opibus iucundè corpora habebant:
 Præsertim quom tempestas ridebat: & anni
 Tempora pingebant viridanteis floribus herbas.
 Tum ioca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
 Consuerunt. agrestis enim tum musa vigeat.
 Tum caput, atque humeros plexis redimere coronis,
 Floribus, & foliis lasciua læta monebat:
 Atque extra numerum procedere membra mouenteis
 Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
 Vnde oriebantur risus, dulcesque cachinni:
 Omnia quòd noua tum magis hæc, & mira vigebant:
 Et vigilantibus hinc aderant solatia somni,
 Ducere multi modis voces, & flectere cantus:
 Et superà calamos vnco percurrere labro.
 Vnde etiam vigiles nunc hæc accepta tuentur:
 Et numerum seruare genus didicere: neque hilo
 Maiorem interea capiunt dulcedini fructum,
 Quàm siluestre genus capiebat terrigenarum.
 Nam, quod adest præstò, (nisi quid cognouimus antè
 Suauius) in primis placet, & pollere videtur.
 Posteriorque ferè melior res, illa reperta
 Perdit, & immutat sensus ad pristina quæque.
 Sic odium cepit glandis: sic illa relicta
 Strata cubilia sunt, herbis, & frundibus aucta.
 Pellis item cecidit, vestis contemta ferina st:
 Quam reor inuidia tali tunc esse repertam,
 Vt letum insidiis, qui gessit primus, obiret:
 Et tandem inter eos distractum, sanguine multo
 Dispersisse, neque in fructum conuertere quisse.

AT LIQVIDAS) Nunc de musica origine. LÆVIA CARM.) irri-
 latio est à rebus, quæ tactu sentiuntur, ad eas, quæ audiū percipiuntur.

AVREISQUE IVVARE) & aureis delectare. ET ZEPHYRI CAVA ordo est, Et primum Zephyri docuerunt agrestes cauas cicutas inflare, per calamorum sibilu caua: id est, & Fauonij docuerunt primum rusticos cicutas inflare ex eo, quod calami ab iis agitati sibilos edebant. Iam illud totum, caua per calamorum sibilu, duplicem interpretationem recipere videtur, quæ tamen eodem reuoluitur. Nam vel, sibilu, sic accipi potest, vt sit nomen substant. caua autem, adiect. vel contra, caua, licet esset substant. sibilu, adiectiuum. Et ita, caua calamorum, interpretabimur, cauitates calamorum: sibilu autem, sibilos mitientia. Virgil. lib. 3. Georg. Tolentemque minas, & sibilu colla tumentem. Idem Æneid. 5. Parte ferox, ardensque oculis, & sibilu colla Arduus attollens, & cet.

INFLARE CICUTAS) cicutas, id est, calamos; cannas. Virgil. Alex. Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fislula. sup. lib. 4. Vnco sæpe labro calamos percurrit hiantes. qui versus statim iteratur. inflare autem propriè dictu. Sic Virg. in Daphn. princ Tu calamos inflare leueis, ego dicere versus. M. Tull. in Bruto, si tibi inflata non referunt sonu, & c. VNUMQVIVCQVIVD) vnuquidque.

HÆC ANIMOS. OLLIS, & c.) id est, his rudes illi homines mulcebatur, ac delectabatur eo ipso tempore, quo epulabatur, & satiabatur: vel vna cum cibo, quo satiabantur, agresti musica animos suos oblectabant satiate, id est, satietate.

NAM TVM SVNT OMN.) id est, nam tum omnia grata sunt. quidam legunt, nam tum hæc sunt omnia cordi. PROPTER AQVÆ R.) id est, prope aquæ riuum. profert hunc versus Donatus, ad illud Terentij, Adelpis, ibi, angiportum propter est. Expressit hoc hemistichium Virgil. Pharmaceutr. Propter aquæ riuum viridi procumbit in herba.

CVM TEMPESTAS RIDEBAT) cum per anni tempus licebat: cum anni tempestas non erat turbida, aut frigida: sed serena, & tepida. Idem Lucret. libro 2. princip. Præsertim cum tempestas arridet, & anni Tempora, & c.

ET ANNI TEMPORA) ver, & æstas. CORONIS) alij legunt, corollis. quod nullis in libris reperi. Omnino non est necesse: quidquam hic immutare. Nam vtrumque nomen à veteribus pro re eadem reperio esse vsurpatu. Plautus Amphitr. Capiam coronam mi in caput. as simulabo me esse ebrium. Sequitur paucis post versib. Ibo intro: capiam ornatum, qui potus decet. Sic enim restitui, vbi vulgo legitur, qui potius decet. Atque hæc est vna emendatio ex sexcentis, quibus Plautum meliorem factum, & propemodum redintegratum, & præterea breuib. commentariis illustratum, breui divulgabo, Deo opt. max. approbante. Idem Pseud. SIMO. Quid video ego? P. S. Cum corona ebrium vsedolum tuu. sequitur paucis post versib. Quæ isthæc audacia est? te sic interdus cum corolla ebrium incedere? En perspicue corollam, & coronam pro re eadem vsurpauit. Flaccus sat. 3 lib. 2. potus vt ille Dicitur ex collo furtim carpisse coronas.

ATQVE EXTRA NVMERVM PROC.) non in numerum, vt sup. lib. 4. Quid porrò, in numerum procedere cum simulacra Cernimus in somnis, & mollia membra mouere? DVVITER) antiquum, teste Caristo. Ennius Phœnissis. Quam tibi ex ore orationem duriter dictis dedit? Terent. Adelp. Ruri agere vitæ, semper parcè, ac duriter sese habere. Idem Andr. Primum hæc pudicè vitam, parcè, ac duriter agebat. Ad quem locum Donatus, duriter, inquit, id est, sine sensu doloris, dure autem, crudeliter. illud ad laborem: hoc ad seuitiam relatum est.

ET DVRO TERR. R. PELL. M.) & saltare duriter, & quasi terram

κακῆζῆν: id est, calcibus petere, atque insectari. sic Horat. od. 18. lib. 3. Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram. Idem od. 17. lib. 1. Nunc est bibendum, nunc pede libero pulsanda tellus. Sic omnium princeps Homer. ἰλ. ε. π. δὲ πρόσοντες ὀμδῆτη Μολπῆ τ' ἰσχυρῆ τε ποσὶ σκαίροντες ἔποντο. id est, illi autem terram pulsantes simul, canuum, & clamorem pedibus saltando sequebantur.

HINC) ex eo, quod sequitur, Ducere multi modis voces, & cet.

SOLATIA SOMNI) secutus sum codicem vaticanum. nam alij libri habent, somno. significat autem eos, qui dormire nequirent, variis cantibus, & noctibus insomniam solatos esse. Cur igitur non dixit solatia insomniæ? vt infra lib. 6. in princip. Dulcia permulcent animos solatia vitæ. & lib. eod. Et prima dederunt solatia dulcia vitæ. & Virgilius, duri solatia casus.

DVCERE MVLTIVMODIS VOC.) hoc est, opinor, quod Græci dicunt, μῦθεζῆν: quod est vocem variè fingere, & figurare: seu voce variè figurata cantillare. ducere autem, id est, producere. ET FLECTERE CANT.) hinc molles in cantu flexiones apud M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fr.

ET SVPERA) id est, & supra, seu in superiore parte calamorum. sic supra lib. 4. Vnco sæpe labro calamos percurrit hiantes.

MAIOREM INTEREA) sic restitueram in secundâ iam editione. Esse autem sic legendum & ratio, & trium cod. antiquorum auctoritas pervincunt. nam vulgata lectio, Maiore interea capiunt dulcedine fructum, ferri non potest. Hæc autem, quam restitui, hanc sententiam habet. neque ex hodierna musica, quamuis sit eruditior, & compositior, & cultior, homines huius ætatis maiorem voluptatem percipiunt, quam olim primi illi, & rudes homines, ex sua incondita, rustica, atque agresti capiebant. TERRIGENARVM) id est, primorum illorum hominum, è terra natorum: γῆγενῶν, terra filiorum. sequitur paullo post. Frigus enim nudos sine pcellibus excruciat Terrigenas. POSTERIORQVE FERERE, & c.) id est, & ferè euenit, vt res posterior melior, priora reperta perdat, atque ex animo delectat: & immuet sensus ad pristina, id est, faciat, vt pristina non æquè sint grata, neque incunda sensibus, atque antea fuerant.

SIC ODIVM CEPIT GL.) ex quo illud, ὄβυς ὄβυος: satis quercus. & M. Tull. orat. perf. Quæ est in hominibus tanta peruersitas, vt inuentis frugibus glande vescantur? Glandis, & ὄβυος, siue quercus facta mentio, mihi aurem vellit, meque admonet, vt locum in epistolar. Cicer. ad Attic. libro 4. epistola, cuius initium est, O expectatas, & c. in mea editione: in editionibus aliis verò, epistola, quæ hinc initium capit, Occupationum, & c. ab omnibus eruditis, qui eum vsque ad hunc diem attigerunt, quique ei manus admouerunt, desperatum, ac pro insanabili derelictum, sanem atque emendem, de sententia amici mei Sim. Bosij, viri ingeniosiss. verba Ciceronis sunt hæc. Itaque dixit statim reus lege maiestatis, ΟΥ COI ΛΑΡΥC ΛΑΛΛΑΑ ΦΥΗ. sic legitur in veterib. cod. quæ litteræ, perspicue sunt corruptæ. sic igitur legit ille: οὐ σοὶ ἂ ὄβυς ὑάλα φύς. id est, non tibi hæc quercus mala, id est, glandes gignit. verba sunt liberti cuiusdam, qui videns se reum esse, & fortasse etiam damnatum iri, iocans in periculo ante oculos posito, & alludens ad quercum glandiferam, quæ cibum suppeditauit primis illis hominibus, fuitque eis quasi nutritrix: & præterea pœnam lege constitutam respiciens, (fuste autem verberabantur liberti condemnati, interdum etiam extremo supplicio afficiebantur) hæc loquitur. non tibi hæc quercus glandeis procreat: id est, hæc accusatio, non tibi victum, sed

magnum malum data est. Eadem opera illud quoque alterum vulnus, quod est in eadem epistola, sanabo, ΠΟΡΡΑ ΠΥΜΝΑ: ubi quidam legunt, ~~αὐτὸ~~ ex ὀπίμω: sed legendum censet ille, ΓΟΡΡΙΑ ΠΥΜΝΑ. id est, larua, seu personæ nudæ. Sed de Cicrone hæcenus: nunc ad Lucretium redeamus.

PELLIS ITEM) quæ fuit inuenta à primis illis hominibus, ut sup. Inde casus postquam, ac pelleis, ignemque pararunt, & c. cecidit autem pelles, & contemni cæpta est post usum vestium è lana nexilium, aut textilium, aut sutilium repertum. Cum toto autem hoc loco mire congruât illa Arnobij, lib. 2. aduers. gent. Quid enim si hoc modo culpam velimus infligere prioribus illis, atq; antiquissimis sæculis, quod inuentis frugibus glandes spreuerint, & repudauerint arbuta? quod corticibus contegi, & amici deserint pellibus, postquam vestis excogitata est textilis, vsu & commoditate succinctior? aut quod structis domibus, & lautioribus successibus institutis, non antiquas adamauerint casulas, nec sub rupibus, & cauernis præoptauerint, ut belluæ, permanere? Commune est omnibus, & ab ipsis pæne incunabulis traditum, bona malis anteferre, inutilibus vtilia præponere, & quod esse constituerit pretiosius, latius id consecrari, & petere: in eoque defigere spem salutis, & salutarium commodorum.

QVAM REOR INV.) id est, quam puto ita fuisse inuentori ipsi inuidiosam, ut is, qui primus eam gessit, per insidias ab aliis interfectus fuerit. ET TANDEM INTER EOS DISTRACTVM SANG. M. DISPERSISSE) seclusus sum cod. manuscript. nam vulgati habent, Dispersisse, mendosè. huius igitur scripturæ hæc sententia est. Et reor, eum, qui primus gessit vestem ferinam, inter eos, à quibus per insidias interfectus est, distractum, dispersisse, id est, diuersis in partibus contaminasse sanguine multo, subintellige, vestem. licet etiam legas, distractam, ut habent lib. vulgati, distractam autem, vestem scilicet. Hanc quoque emendationem amplectitur Zoilus more suo.

Tunc igitur pelles: nunc aurum, & purpura curis
 Exercent hominum vitam, bellòque fatigant.
 Quo magis in nobis (ut opinor) culpa residit.
 Frigus enim nudos sine pellibus excruciat
 Terrigenas: at nos nil lædit veste carere
 Purpurea, atque auro, signisque ingentibus apta:
 Dum plebeia tamen sit, quæ defendere possit.
 Ergo hominum genus in cassum, frustra que laborat
 Semper, & in curis consumit inanibus æuum:
 Nimirum, quia non cognouit, quæ sit habendi
 Finis, & omnino quoad crescat vera voluptas:
 Idque minutatim vitam prouexit in altum:
 Et belli magnos commouit funditus æstus.
 At vigiles, mundi magnum & versatile templum,
 Sol & luna, suo lustrantes lumine circum,
 Perdocuere homines annorum tempora vertis
 Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.

Iam validis sæpti debebant turribus æuum:
 Et diuisa colebatur, discretæque tellus.
 Tum mare veliuolum florebat nauibu' pandis:
 Auxilia, & socios iam pacto fœdere habebant:
 Carminibus cum res gestas cœpere poëtæ
 Tradere: nec multo priu' sunt elementa reperta.
 Propterea, quid sit prius actum, respicere ætas
 Nostra nequit, nisi quæ ratio vestigia monstrat.
 Nauigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
 Arma, vias, vesteis, & cetera de genere horum,
 Præmia, delicias quoque vitæ funditus omneis,
 Carmina, picturas, & dædala signa polire,
 Vfus, & impigræ simul experientia mentis
 Paullatim docuit, pedetentim progredientis.
 Sic vnumquicquid paullatim protrahit ætas
 In medium, ratioque in luminis eruit oras.
 Namque aliud ex alio clarescere corde videbant:
 Artibus, ad summum donec venere cacumen.

EXERCENT) vexant, tranquille viuere non sinunt.

CULPA RESIDIT) sic legendum, à verbo, residio, dis: quo vitur lib. 2. Et proiecta refrenatur, retroque residit: non resedit, à verbo, resideo.

FRIGVS ENIM) necessitas primò vestium vsu reperit. frigoris enim depellendi, & iniuriæ cæli arcendæ causa vestes repertæ sunt: deinde accessit luxus & voluptas, cum vestes purpureas, & auro insignes, & acu pictas gerere voluerunt sic ferè M. Tull. lib. 3. de oratore. Nam ut vestis frigoris depellendi causa reperta primò: post adhiberi cæpta est ad ornatum etiam corporis, & dignitatem: sic verbi translatio instituta est inopia causa, frequentata delectationis.

TERRIGENAS) homines, ex terra natos, ut supra, non longè. Quam siluestre genus capiebat terrigenarum. Varro Eumenidib. Empedocles natos homines ex terra ait, ut blitum. ex Nonio, in voce, blitum.

IN CASS. FRVSTRA QVE LAB.) quia nò est contentus paruo, aut modico, & quia cupiditates habet infinitas, minimèque necessarias, & ut statim subiungit, quia non cognouit, quæ sit habendi finis: id est, quid sit homini satis: vel, si cognouit, eo non est contentus. sic Lucill. lib. 5. Nam si quod satis est homini, id satis esse potest: Hoc sat erat: nunc, cum hoc non est, qui credimus porro Diuitias vllas animi mi explere potesse? Idem lib. 18. Denique uti stulto nil sit satis, omnia cum sint.

AT VIGILES MVNDI) dicit, homines ex solis & luæ cursu didicisse annorum tempora circumagi, atque in orbem redire, & statos, ac ratos esse rerum ordines. IAM VALIDIS SÆPTI) Tunc cæperunt homines in turribus, atque in locis munitis habitare, vrbes condere, agros limitibus distinguere, ac terminare, nauigare, & c. DISCRETA TELLE) limitibus distincta, & finibus. alij legunt, discriptaque tellus. NAVIBV' PANDIS) nauibus curuis, nonnulli librè: i

habent, florebat propter odores, sed, ut opinor, corruptè. Hoc totum enim, propter odores, natum puto ex annotatione, eaque pingui, & crassa. nam ad hæc verba, florebat nauibus, adscripsit aliquis minime malus, propter odores: significans mercis odoratas, quæ nauibus veherentur. quæ verba postea coniecta sunt in contextum, detrufis rectis vocibus, nauibus pandis, quod factitari esse solitum, sæpe aliàs admonimus. NEC MVLTQ PRIV) quàm poëtæ res gestas carminibus perfequi cæperunt. QUID SIT PRIVS ACTVM) prius, quàm elementa litterarum essent reperta.

RESPICERE) respicere dicimur præterita, nam quæ præterita sunt, retro esse dicuntur. Horat. od. 29 lib. 3. nontamen irritum Quodcunque retro est, efficiet: neque Diffinget, infectumque reddet, Quod fugiens semel hora vexit.

NAVIGIA, ATQVE AGRICVLT.) Nauigiorum conficiendorum, & agrorum colendorum rationem, mænia, leges, & cetera, quæ hic enumerantur, vsus, & diligentia, & experientia, paulatim progredientes, docuerunt, inquit. Sic ferè Arnobius lib. 2. aduersus gentes, Quid est enim in negotiis hominum, quod vel opera corporis, & manibus fiat, vel solius animi disciplina, & cognitione teneatur, quod non ex aliquo cæperit tempore, & in vsum exierit, experientiamque mortaliū? Philosophia, musica, ceteræque omnes artes, quibus vita est exculta, & exposita communis, cum hominibus natæ sunt, & non potius nuper, quin immò pæne paullo antè agitari, intelligi, celebrarique cæperunt?

PEDETENTIM PROGREDIENTIS) sic locutus est sup. eod. lib. sed quæ sit earum, præcipere, haud quaquam st. pedetentim progredientis.

SIC VNVMQV. PAVLLAT. PR.) Quæ arte, & ratione constant, inquit, non fuerunt vno, eodémque tempore inuenta, & perfecta: sed primùm inuenta, eaque nondum satis polita: deinde temporis tractu perfecta, ac perpolita. Hæc de re sic Laërtius. Αλλά μὴ ἀποληπτοὶ καὶ τὴν φύσιν πολλὰ καὶ παντοῖα ἰσὺ αὐτῶν ἢ ἀεγμάτων διδάξω αἱ τε καὶ ἀνάκαθλωαι, πρὶ δὲ λογισμῶν ἔτι ἰσὺ τῆς παρεγγυθείτα, ἕτερον ἐπακριβοῦν, καὶ ἀεσσεύεισκειν, ἐν ἰδρὶ ἡσὶ ἡδὲ πρὶ, ἐν δὲ ἡσὶ βραδύτερον: & cet. id est, Porro autem existimare oportet, naturam quoque multa & varia à rebus ipsis edoctam, & coactam esse: rationem verò ea, quæ ab illa sibi mandata, & tradita fuerunt, posterius accuratiora, & politiora reddidisse, & inuentis addidisse, in nonnullis citius, in aliis tardius, & c.

DIONYS.

Ellem hoc natura rerum tulisset, Ioannes Aurate, ut, quemadmodum eorum, quibus superiores libros dicaui, neminem eruditione, & doctrina tibi antepono: ita pari omnium gradu, ordinèque seruato, tibi & illis suum cuique librum dicare potuissem. Nam neque alios aliis anteferendo, his iniuriam facere, ab illis inire gratiam voluisse visus essem: neque te, qui principem, aut certè proximum doctrinæ locum inter nostræ ætatis homines eruditos obtines sexto loco locauissem. Nunc autem cum mihi ordo librorum seruandus esset: ea autem numerorum sit natura, ut & quæ prima sunt, secundis, & quæ secunda, tertiis, & reliqua deinceps consequentibus ordine sint priora, priorèque loco ponenda: effugere non potui, quin, cum singulos libros singulis hominibus donare constituissem, alios aliis anteferrem. Quamuis enim negare non possim, à me etiam hominum dignitatis habitam esse rationem: spectavi tamen vnà cum dignitate præcipuas quasdam, & peculiareis singularum personarum causas. Ne longius abeam: in eo, quod Errico Memmio primum librum dicaui, præter hominis dignitatem, atque amplitudinem summa eruditione coniunctam, primùm spectata est à me duorum Memmiorum, seu gentilitatis, & nominis communitas: deinde referendæ gratiæ obligatio, utpote, qui in hoc negotio conficiendo plurimum à libro illo manuscripto, quem is mihi commodatò dedit, adiutus essem: deinde cetera, quæ in mea ad illum epistola à me sunt exposita. Secundum item librum ut Petro Ronsardo donarem, multa, & magna me causæ impulerunt: quarum tu in primis conscius es. Quid dicam de Germano Pimpuntio Valente, homine doctissimo, & singulari humanitate prædito, & mihi amicissimo? Quid de Mureto? quid de Turnebo? Quæ sint horum omnium causæ, vides. Quinque igitur libris consumptis, atque exhaustis, restat sextus, non ab aliis derelictus, aut reiectus: sed, ut omnium pulcherrimus, ornatisissimus, accuratissimus, tibi vni reseruatus. Totam enim de rebus superis, & sublimibus, quas μετέωρος appellant Græci, disputationem continet, ad quas accedunt incundissimæ de Ætnæ ignibus, de Nili incrementi causis, de auernorum ratione, de variis fontium, & puteorum naturis, de magnete, de pestilentie origine, quæstiones: & quæ libri clausula est, Atheniensis illius pestilentie funestissimæ descriptio, ex Thucydide pæne ad verbum expressa. Hunc igitur librum, Aurate, tibi excepi, ac reseruavi. Neque enim mihi fas fuit te præterire, primùm collegam meum: deinde in ipsa collegij necessitudine easdem litteras docentem, ac profitentem: deinde, quod caput est, amicum. Et verò cum de eximia, ac, pæne dicaui, diuina tui ingenij præstantia, singularique doctrina cogito, & cum tua scripta vel relego, vel memoria repeto, videor mihi felicibus illis, & fertilibus nobilium poëtarum temporibus natus esse: iis dico vel quibus Græci illi, Simonides, Archilochus, Pindarus, Stesichorus, Alcæus, Mimnermus, Callimachus, Theocritus: vel quibus Latini, Catullus, Virgilius, Horatius, Tibullus, Propertius, Ovidius florabant. Ceteros enim homines admiramur, & indoctis viris numeramus, qui veterum illorum siue Græcorum, siue Latinorum sententias sæpe perobscuras, & æmigmatum simillimas explicare, atque enodare possunt. Te autem quid dicam eam laudem esse consecutum, qui non solum antiquorum scripta vel obscura sic illustras, vel

corrupta sic corrigis, ac restituis, ut cum illis vixisse videaris: verum etiam scribenda similitudine proximè ad illos accedis? Cum enim dithyrambos scribendos suscipis: cum Pindaro ancipiti Marte certas. cum versus Lyricos scribis: cum eodem Pindaro, cum Simonide, Stesichoro, Alcaeo, Sapphone non sine vincendi spe contendere videris. Cum elegos decantas: Mimnermum, Callimachum, Philetam si non superas, at certe assequeris, breuissimo quàm proximus intervallo. Cum bucolica ludibundus componis: Theocrito nihil concedis. Quid de tuis scriptis Latinis dicam? Cum te ad epigrammata scribenda confers: Catullum spiras. Cum versus Lyricos canis, lyram videris tractare Horatianam. Cum elegos amatorios ludis: Tibullum, & Propertium, & Ovidium exprimis. Deniq; veteres illos in singulis poetæ generibus elaborasse, & præstitisse videmus: te vnum, tanquam & epicum, & melicum, & lyricum, & elegorum, & bucolicorum, & epigrammatum scriptorem optimum, admiramur. Neque verò mihi verendum est, ne, dum ego de te hæc prædico, tibi videar ea gratificari voluisse: cum hæc scribam iis viuis, qui me mentientem refellere, & coarguere possint. Verum tamè finem facere satius est, ne in re nota, clara, & tot hominum conscientia, sermonèque testata, nostræ quoque orationis testimonium minime necessarium adhibere voluisse videamur. Vale Lucretiæ, pridie idus Octobr. anno CIO. ID. LXIII.

T. LVCRETII CARI DE
RERVM NATVRA,
LIBER. VI.

Rimæ frugiferos factus mortalibus agris
Dididerunt quodâ præclaro nomine Athenes:
Et recreauerunt vitam, legesque rogarunt:
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
Cum genere virum tali cū corde repertū,
Omnia veridico qui quodâ ex ore profudit:
Quo ius & extincti, propter diuina reperta,

Diuulgata vetus iam ad cælum gloria fertur.
Nam cum vidit hic, ad victum quæ flagitat vsus,
Et, per quæ possent vitam consistere tutam,
Omnia iam fermè mortalibus esse parata:
Diuitiis homines, & honore, & laude potentis.
Affluere, atque bona natorum excellere fama:
Nec minus esse domi quidquam tamen anxia corda,
Atque animum infestis cogi feruire querelis:
Intellexit, ibi vitium vas efficere ipsum,
Omniâque illius vitio corrupier intus,
Quæ conlata foris, & commoda cumque venirent,

Partim quod fluxum, pertusumque esse videbat,
Ut nulla posset ratione explerier vmquam:
Partim quod tætro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat, quæcumque receperat intus.
Veridicis igitur purgavit pectora dictis:
Et finem statuit cuppedinis, atque timoris:
Exposuitque bonum summum, quod tendimus omnes,
Quid foret, atque viam monstrauit tramite prono,
Quæ possemus ad id recto contendere curfu:
Quidve mali foret in rebus mortalibus passim,
Quod flueret natura vi, varièque volaret,
Seu casu, seu vi, quod sic natura parasset:
Et quibus è portis occurri quoique deceret.
Et genus humanum frustra, plerumque probauit
Voluere curarum tristeis in pectore fluctus.
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pautant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est
Non radij solis, neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturæ species, ratioque:
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.

PRIMÆ FRUGIFEROS) sic M. Tull. orat. pro Flacco. Ad sunt Athenienses, vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ, atque in omnes terras distributa putantur. Et Isocrates Panegyri. & Aristides Smyræus in Panathen. quorum verba longum sit hic referre. & Diodorus Siculus lib. 13. his verbis. Καὶ γὰρ πῶν δήσων, Ἀθηναίων ἀξίον ἔσιν ἐν τε ἀπὸ πάντων καὶ τῆς πόλεως ἀξίωμα, χάριν δὲ αὐτοῖς ἀπομειλοῦσθαι εἰς ἀθροῦσιν διεργατῆμα. οὐ πῶν γὰρ εἰσιν οἱ ἀπὸ τοῦ Ἑσφῆς ἡμέρου τοῖς ἔλλησι μεταδόντες, καὶ διὰ τῶν θεῶν λαβόντες, τῆ χρεῖα κοινῶ ἐπιμῆ. ἔπι νόμοις δῦρον, δι' ἑς δὲ κοινὸς βίος ἐκ τῆς ἀξίας καὶ ἀδικου ζωῆς, εἰς ἡμέρον καὶ δικαίαν ἐλλήσιν συμπέσωσιν id est, Etenim si quorum aliorum, Atheniensium ciuitatis dignitatem par est colere, & vereari, usque beneficiorum, quæ in homines contulerunt, gratiam referre. hi enim sunt, qui primi victum mansuetum & civilem hominibus impertiuerunt, quem proprie & priuatim à Diis consecuti, vsu cum omnibus communicarunt. hi leges inueniunt, quibus vita communis ex vitæ cultu agresti, atque iniusto, ad hunc humanum, ac iustum conuictum peruenit. FRUGIFEROS) quidam libri habent, frugiparos.

MORTALIBVS AGRIS) hanc versus clausulam mutauit est pluribus locis Virgil. ut Georg. 1. duæ mortalibus agris Munere concessit Diuum, & lib. 2. Æneid. Tempus erat, quo prima quies mortalibus agris Incipit.

ÐIDIDERVNT) distribuerunt. ROGARVNT) tulerunt. Natum ex

cratis ordine collocare, atque adeo primam sedem inter eos obtinere postulare, quod simillimum est, atque si sacrilegi inter sacerdotes & sacrificorum principes locum obtinere conentur, primam in eis sedem sibi vindicantes: aut si quis Sardanapalum animo complectatur de tolerantia laborum cum Hercule contendere, & comparari conantē, & clauam, leonisque exuuium tractantē, eique dicentē, ego his dignior sum, quam tu. Nō ibis in malam rem, o scelerate? ad crocotas, & ad concubinas, quibuscum in lectus totum diē conteres, modō lanā purpura tinctam trahens, modō corollis redimitus, nonnumquā etiam oculos habēs fuligine, & nigro colore obductos, aut etiā in multa, & indecora ebrietate tibiarū cantu delinitus: ceterum quæ his sunt cōsentanea, & cōsequentiā agens, ut vermīs quidā in valde spurco, & stercore pleno cæno volutatus? non etiā tu, audacissimū, & impudentissimū caput, à philosophia profugissimos, ad Leontium, & Philenidē, & alias puellas impudicus ibis, & ad sacros istos clamores, cum Mindurida, & Sardanapalo, & cum tuis omnibus eiusdē ordinis & chori saltatoribus? nescis, philosophiā Hercule, & viros Herculeos ad se vocare, nō mehercule cinædos, & voluptati deditos homines? Hactenus Cleomedes. Profert autem hunc Lucretij versum Probus grammaticus in Institutis.

ET, PER QUÆ POSSENT) hic versus hoc loco poni debet, nempe deinceps post versum, Nam cum vidit hic, & c. si modo Lucretianus est. cōsistere autem, id est, statvere, & stabilire, sed quidam putant non esse Lucretianum, atque iccirco delendum censent: quibus planē assentior, nam primū superuacaneus est, præsertim quo ordine vulgō legitur: deinde illud, vitā cōsistere tutam, concoquere nō possum: Quin hoc contēdo, Latine dici nō posse, vitā tutam stabilire. Nā stabilire vitā, valet per se, vitā tutā reddere. Quod si, vitam tutā stabilire, solæcū est, ergo multo magis, vitā cōsistere tutā: in qua oratione, volūt isti, consistere, valere stabilire, & cōstituerē. quod ego tamen ante quēquā eorū sic interpretatus sum. postremū in lib. Florent. legitur cōciscere. adde quod in Mēmiano scriptū est, Et per quā vitā possent cōsistere tutam. OMNIA IAM FERME MORT.) Detracto superiore illo versu, Et per quæ possent, & c. sententia huius loci, ab illo versu, Nam cum vidit hic, ad vitā quæ st. & c. vsque ad versum, Veridicis igitur, & c. hæc est. Nam cum vidit Epicurus, ea, quæ ad victum, cultūque necessaria sunt hominibus, esse in promptu posita, & facilia: homines interdum diuitiis, & honore, & gloria, & filiis probis ac piis excellere, neque minus tamen domi anxios esse, & ipsos sibi displicere, & cum fortuna ex postulare: intellexit, hoc vitium, atque hanc culpam ab animo proficisci, & grotō, & male sano. Quem admodum enim vas, si non est sincerum, quidquid in id infunditur, corrumpit: si pertusum est, nō potest continere: ita si animus nō est purgatus, & sanus, nulla sunt bona externa, quæ eū explere, quæ de cum æquum reddere, & oblectare, possint. Iuuabit repetere quæ posita sunt lib. 2. princip. nōne videre, Nil aliud sibi naturam latere, nisi, ut, cum Corpore seiunctus dolor absit, mente fruatur iucundo sensu, cura semota, metuque? Ergo corpoream ad naturam pauca videmus esse opus omnino, quæ demant quemque dolorem. Delicias quoque vii nullas, & c. quibuscum consentanea sunt illa eiusdē Lucretij ex lib. 5. Quod si quis vera vitam ratione gubernet: Diuitiæ grandes homini sunt, viuere parçē. Equo animo, neque enim, si vniquam penuria parui. Postremō traditum est, Epicurum paruo fuisse contentum, plurimāque de tenui victu scripsisse, sepēque habuisse in ore, exiguam fortunam interuenire sapiētī: omneis denique cupiditates superuacaneas, & neque naturæ, neque necessarias, funditus ex animo sapientis euellisse.

PARATA) quasi in medio posita, & parabilia. natura enim res paratu difficileis, & sumtuosas non desiderat, sed parabilibus contenta est. Sic Laërtius, καὶ τὸ πρὸς φύσιν ἐπιθυμῶμεν τὸ τέλος, καὶ τὸ μὴ πρὸς ἀγαθῶν ὄψας, ὡς ὅτιν διδοίμεν ἡρώπην πρὸς καὶ διπλοῦσον, ἀγαθὰ μὲν αὐτοῦ τὸ δὲ πρὸς κακῶν ὡς ἢ χροῖος, ἢ ποῖος ἔχῃ. id est, & quæ naturæ finem animo, atque ratione comprehenderit, quique, dilectū habito, seu distinctione adhibita, intelligat bonorum quidem extremum facile compleri, & paruo sumtu parari posse, malorum verò, longo tempore, & multo labore.

NEC MINVS ESSE D. QVIDQVAM T.) nec tamen quidquā, id est, vlla ex parte, minus esse domi anxia eorum corda, & c. Sic autem legendū, non, ut vulgō, quoquam, aut, cuiquam. Si quis tamen malet legi, quoquam, in sept. casu, non pugnabo, ut, nec quoquam minus, dictum intelligamus, pro & nihilo minus. quam sententiam ea quoque scriptura, quam secuti sumus, exprimit. nam, nec quidquam minus, idem est, atque id, quod Græci dicunt, οὐδὲ π ἕστιν. hoc est, & nihilo minus, vel, nec vlla re minus. ATQVE ANIMVM INFESTIS COGIVERVIRE Q.) hunc locum (absit verbo inuidia) perquam ἀνείχως restitui. Cum enim hīc ita in omnibus libris scriptum esset, Atq; animi ingratis vitam vexare querelis, Causam quæ infestis cogit seruire querelis, nisi quod in nonnullis scriptis, proximus sic legitur, Pausa atque infestis, & c. in Florentin. autem, sic, Plurima, quæ infestis, & c. ego, qui animaduertim (quod antea admonui) vbiicumque duo versus, quorum alter alicri sit proximus, eodem nomine finiretur, alterum ferē esse alienum, & inculcatum: veram & rectam scripturam reposui, cuius sententiam, quamuis planissima sit, mox exponam.

INTELLEXIT IBI VITIUM, & c.) ἀπαπόδοσις. Nam hic versus pendet ab illo, qui est supra. Nam cum vidit hic, & c. ut sit hæc totius huius loci sententia. Nam cum vidit Epicurus, ea ferē omnia, quæ vsus & necessitas ad victum postulant, hominibus esse parata: homines, diuites, honoratos, potentis esse, liberōsque habere populi iudicio probatos: neque ideō minus tamen quemquam eorum anxietate viuere, animūque ipsorum cogi seruire & opprimi querelis molestissimis, atque acerbissimis: tum intellexit, vas ipsum, hoc est, animū, vitij causam esse, & omnia bona, quæcumque extrinsecus & foris comportata, & congesta essent, illius vitio corrumpi. CONLATA) id est, comportata. sic enim Horat. epist. 2. lib. 1. valeat possessor oportet, Si comportatis rebus bene cogitat vti.

PARTIM QVOD FLVX. PERT.) quale esse dolium Danaï filiarum ferunt. supr. lib. 3. Et non omnia pertusum congesta quasi in vas Commoda perfluxere, & c. Quæ exstant apud Festum de dolio pertuso, mutilata sunt. hæc tantū sunt integra, Pertusum dolium dicitur, cum ventrem significat.

PARTIM QVOD TÆTRO.) Jordo & sententiā est, partim, quod cernebat, id vas suo tætro & immundo sapore ea omnia, quæ receperat, conspurcare, id est, spurca & immunda reddere. Sic Horat. epist. 2. lib. 1. Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, accescit. QUÆCVMQVE RECEPERAT) post verbum, receperat, distinctionis nota videtur ponenda, ut aduerbium, intus, cohæreat cum infinitiuo, conspurcare. alioqui aut legēdum esset receperat intro, aut intus pro intro accipiendum. quod huic scriptori non esse inusitatum, iam antè admonuimus.

VERIDICIS IGITVR) sic supra non longe. Omnia veridico, qui quondam ex ore profudit. Hunc versum autem, & quattuor deinceps sequentis, profert Lactantius Firmianus libro 7. diuin. inst.

ET FINEM STATVIT CVPP.) Epicurus cupiditates necessitate & natura terminabat. eas autem, quæ neque naturales essent, neque necessariae, dicebat esse infinitas, & stultis conuenire. ATQVE TIMORIS) cum sustulit omnes religiones, & immortalitatem animorum. Hæc enim docuit, deos nõ esse timendos, vt qui non irascantur: & mortuos omni sensu carere, quippe cum homine mortuo sensus omnes exstinguantur: in quibus tamen valde dissentimus ab Epicuro. TRAMITE PRONO) itinere facili & proclini. secutus sum autem nonnullos libros manuscriptos. nam vulgatorum alij habent, tramite paruo, alij, limite paruo. quarum duarum lectionum eam, quæ posterior est, non improbo, ne alteram quidem damnare ausim. RECTO CONT. CVRSV) κατ' ὄψαν, κατ' ὀπίσθεν, non per ambages, mæandros, & flexiones.

QVOD FLVERET NATVRÆ VI,) cum in cod. Vaticano, Bertiniano, & Memmiano, scriptum reperissem, Quod flueret naturali, variæque volaret: ego, naturæ vi, reposui: in ceteris, codices manuscriptos secutus sum. vulgati habent, Quod flueret naturali viro, atque veniret. Zoilus legit hoc modo, Quod flueret naturai, variæque volaret. quæ lectio neque villo modo ferri, neque à quoquam explicari potest, nisi ab eo, qui mentis stupore, Zoili sit simillimus.

ET QVIBVS È PORTIS) è quibus viis. tralatio est à re militari, id est, à portis vrbiũ, seu castrorum, ex quibus in hostem fit eruptio, quibusque hosti obuiam itur. VOLVERE CVRAR. TRIST.) sic idè infr. Constitues magnos irarum voluere fluctus. quod mutuatus est Virgil. lib. 12. Aeneid. Irarum tantos voluis sub pectore fluctus. NAM VELVTI) septem hi, qui deinceps sequuntur, versus, iam antè lib. 2. non longè à principio, positi sunt.

HVNC IGITVR TERR.) tres hi versus ordine sequentes, etiam libro 1. vsurpati sunt, ferè in principio.

Et quoniam docui, mundi mortalia templa
Esse, & natiuo consistere corpore cælum:
Et, quæcunque in eo fiunt, fiéntque, necesse
Esse ea dissolui: quæ restant percipe porrò:
Quandoquidem semel insignem conscendere currum
Vincendi exhortata est spes, atque obuia cursu
Quæ fuerant, sunt placato conuersa furore.
Cetera quæ fieri in terris, cælóque tuentur
Mortales, pauidis quom pendent mentibu sæpe,
Efficiunt animos humileis formidine diuũ:
Depressósque premunt ad terram, propterea quòd
Ignorantia causarum conferre Deorum
Cogit ad imperium res, & concedere regnum: &
Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt, hæc fieri diuino numine rentur.
Nam, bene, qui didicere Deos securum agere æuum,
Si tamen interea mirantur, qua ratione

Quæque

Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,
Quæ supra caput ætheris cernuntur in oris:
Rursus in antiquas referuntur religiones:
Et dominos acreis asciscunt, omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat: finita potestas denique quoiq;
Quanam sit ratione, atque altè terminus hærens:
Quo magis errantes tota regione feruntur.
Quæ nisi respis ex animo, longèque remittis,
Diis indigna putando, alienaque pacis eorum:
Delibrata Deũm per te tibi numina sancta
Sæpe aderunt, non quò violari summa deũm vis
Possit, vt ex ira pœnas petere imbibat acreis:
Sed quia tute tibi placida cum pace quietos,
Constitues magnos irarum voluere fluctus:
Nec delubra deũm placido cum pectore adibis,
Nec, de corpore quæ sancto simulacra feruntur
In menteis hominum, diuinæ nuntia formæ,
Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.
Inde videre licet, qualis iam vita sequatur.
Quam quidem vt à nobis ratio verissima longè
Reiciat, quamquam sunt à me multa profata:
Multa tamen restant, & sunt ornanda politis
Versibus: & ratio superũm, cælique tenenda:
Sunt tempestates, & fulmina clara canenda,
Quid faciant, & qua de causa cumque ferantur,
Ne trepides cæli diuisis partibus amens,
Vnde volans ignis peruenerit, aut in vtram se
Verterit hinc partem: quo pacto per loca sæpta
Insinuarit, & hinc dominatus vt extulerit se.
Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt, ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi, supremæ præscripta ad candida calcis
Currenti, spatium præmonstra callida Musa,
Calliope, requies hominum, diuũque voluptas,
Te duce vt insigni capiam cum laude coronam.

ET QVONIAM DOCVI, &c.) libro superiore.
PORRO) porrotenus. QVANDO QV IDEM SEMEL) allegoria
est ducta à certaminibus Circensibus.

xx

VINCENDI EXHORTATA ST SPES) cum in lib. Scipionis scriptum reperissem, Ventorum, ut habent ferè omnes libri, cum litura: & ad oram libri adscriptum, Vincendi: in Memmiano autem, existat spes, sic reposui: Vincendi exhortata st spes, ratione hanc scripturam flagitante. Nam primùm, ventorum, ab aliquo maleuolo, aut ineptè religioso substitutum est: deinde ex, ventorum, factum est, votorum: quod utrumque à sententia alienum est, nisi quis dicat, per, spem votorum, significari spem potiendi re optata: quod loquendi genus non videtur mihi Lucretio dignum. Io. Auratus autem ex, ventorum, faciebat, ventosum, ut cohereat cum voce, currum: quo epitheto etiam Horatius vsus est epist. ad August. Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru: totumque hunc locum sic legendum censebat. Quandoquidem semel haud segniter conscendere currum. Ventosum spes hortata st, etque obuia cursu quæ fuerant, sunt placata cõuersa furore, & c. Ego autè, ne quid dissimulem, hos versus puto esse suppositos. Cõfer autem cum hoc loco versus, qui sunt infra, non longo post interuallo. Tu mihi suprema præscripta ad cãdida calcis Currenti, spatium præmonstra callida Musa, & c. Te duce, ut insigni capiam cum laude coronam. ATQVE OBVIA CVRSV, & c.) allegoria est. & quandoquidem, quæ mihi obstabant, sunt conuersa, furore sedato, ac propitiato, & c. vel, si legamus, ut habent libri fere omnes, sunt placato cõuersa favore: id est, sunt conuersa & mutata in fauorem propitium. quidam vir doctus legendum putat, sunt conuerso placata favore. obuia cursu, autem, id est, obuia cursui: quod sic Auratus emendauit. nam libri omnes habent, obuia rursus. Sic Virgil. lib. 6. Æneid. réque ad spectu ne subtrahere nostro. idem Georg. 3. Quod nec concubitu indulgent. & Lucilius. Quod sumtum, atque epulas victu præponis honesto.

EFFICIUNT ANIMOS) hunc versus, & partem eius, qui deinceps sequitur, profert Firmianus aduersus eos, qui statuas colunt, & venerantur: libro 2. diuin. instit. efficiunt humileis, autem, id est, & τιμωῖα, ad terram abiciunt.

NAM, BENE QUI DIDICERE) hic versus cum octo deinceps sequentibus, iam antiè positi sunt lib. 5. SECVRVM AGERE ÆVVM) hunc versus paulùm immutatum mutuatus est Horat. lib. 1. serm. saty. 9. Non ego: namque deos didici securum agere ævum. QUID, NEQVEAT, & c.) hic versus, & præterea u, qui proximè sequitur, lib. 1. positus est ferè in princip. & lib. 5. item in princip. Quoniam autem fugit me antea admonere lectorem, mihi aliquando visum esse, & etiamnum videri, hunc versus, in omnibus locis, sic quoque legè posse, Quanam sit ratione, & quam altè terminus hærens. vel sic, Quanam sit ratione, utque altè terminus hærens, id hoc loco præterire nolui. Nam quòd quidam sic legi volunt, Quanam sit ratione, utque altè terminus hæreat, non probò.

QVO MAG. ERR. TOTA REGIONE) sic restitui: & ita sine dubio legendum. sic enim loquimur, errare toto calo, tota via. iam, tota regione, & c. tota via, idem valent. Sepe autem animaduerti, à librariis in voce, ratione, peccatum esse, cum, ratione, scriberent, pro, regione. si quis tamen malet legi, caca ratione, ut habent nonnulli codices, ut non probabo, ita non pugnabo.

LONGE QVE. REMITTIS) & longè abs te reiciis, ac repellis. Io. Auratus vult legi, renutas, ut cohereat cum infinitiuo, putare. hoc modo: longèque renutas diis indigna putare, & c. DIIS INDIGNA PVTANDO) sic legendum, non, ut vulgò, putare, siue legamus, remittis, ut habent omnes, quos vidi, libri: siue, renutas, ut vult Auratus: in quam lectionem propensior sum. nam, remittis, pro re-

ticis, mihi videtur insolens. ALIENA QVE PACIS) aliena iunxit cum patrio casu. sic lib. 3. Aut quia non veniunt omnino aliena salutis.

DELIBRATA) cum in aliquot libris manuscriptis reperissem scriptum, delibrata, ego, delibrata, reposui. quod interpretor, deminuta, & violata, & quasi detrita. delibrare enim, valet corticem detrahere, ut supra ex Festo diximus. lib. 3. in extr. Nec prosum vità ducendo demimus hilum Tempore de mortis, nec delibrare valemus: nisi quis malit legi & hic, delimitata: & illic, nec delimitare valemus. ne, delibata, quidem improbo, ut sit tralatio à vino libato, & delibato: quod libando deminutum esse intelligitur. VIOLARI) quod fieret, si dii irascerentur. ira enim iratorum & animos, & corpora immutat.

IMBIBAT) in animo habeat, vehementer cupiat. sic supr. lib. 3. Qui pètere à populo fasceis, sæuâque secureis imbibit. Sed Io. Auratus vult legi, imbitet, quod interpretatur, incipiat. vult enim imbitet as at, verbum esse compositum ex in, & ito as, interposito b. ut ambigo, ex am, & ago: ambeo, ex an & eo. Itaque & supra lib. 3. legit, imbitat: & apud M. Tull. pro Quintio, imbitauerit. Ego imbitere, & præterbitere, & cetera composita à verbo, beto is it, quod valet, eo is it, agnosco. imbitet as at, non item. MACNOS IR. VOLV. FL.) sic locutus est paullo antè, Voluere curarum trispeis, & c. & T. Livijs lib. 35. de Philippo. nosse se spiritus eius, nosse animum: scire, ferarum modo, quæ claustris, aut vinculis teneantur, ingentis iamdiu iras eum in pectore voluere.

DIVINÆ NVNTIA FORMÆ) id est, diuinæ formæ memoriã restrictantia, vel potius diuinæ formæ imaginem perferentia. nuntia, hoc loco nomen est adiectum, seu adiectiuum. nuntius a um. ut sup. lib. 4. Nuntia præclari voltus, pulchrique coloris. SVSCIPERE HÆC) nec poteris (inquit) deorum simulacra & imagines, quæ profisciscuntur & fluunt ex eorum quasi corporibus, animo quieto concipere, seu in animum tranquillum recipere, id est, cogitatione, seu mente quieta & tranquilla completi. non poteris de diis animo quieto & tranquillo cogitare: sed quoties ñ tibi venient in mentem, tristibus curis sollicitabere, magnis timoribus terreberere. PROFATA) sic legendum censet Auratus. nam libri vulgati habent, profecta. ET RATIO SVPERVM, CÆLIQVE) Cum his congruunt illa lib. 1. Quapropter bene cum superis de rebus habenda Nobis est ratio, & c. Sic autem restitui, secutus auctoritatem librorum manuscr. Atque ut magis credas vulgatam scripturam, ratio cæli, specièque tenenda, esse corruptã, Memmianus sic habet: ratio, cælique tenèda. ex qua scriptura apparet omissam esse à librario vocem, superum: deinde, cum perspicuè versus claudicaret, inculcatum esse nomen, species. per supera autem, μῦθων significat. Iam Epicurus harum omnium rerum causas, naturales esse docebat, ne, si deos in eis rebus administrandis occupatos esse fateretur, eadem opera beatitudinem eis adimeret: simulque nos metu deorum, quorum providentia mundus gubernaretur, conturbaremur: & ita vitam sollicitam, & anxiam, & turbulentam, minimèque tranquillam coleremus. In quo ille magnopere fallebatur. Sic autem Laërtius: Καὶ μὴ ἐν τοῖς μυστήροισι πορεύσθαι, καὶ ἐπιθεῖν, καὶ ἐκκεῖναι, καὶ ἀδικεῖν, καὶ δύναι, καὶ τὰ αἰσθητὰ τυχεῖν, μὴ πλεονεχέειν τῶν ἰσχυρῶν, καὶ ἀδικεῖν, καὶ ἀδικεῖν, καὶ ἀδικεῖν, & c. id est, Iam verò in rebus superis, motum, & conuersionem, & defectionem, & ortum, & occasum. & his similia, non oportet existimare cuiusquam gubernatoris munere necessario surgentis opera fieri, qui hæc in ordinem vel adducat, vel adduxerit, quique eodem

(inquit) neque nubes tam solido, & denso corpore constant, quam lapides, ac tigna: neque tam tenues, & rare sunt, quam fumi. nam si essent solidæ, ut lapides: sua gravitate, & suo pondere depressæ, cadere deberent: si tenues, ut nebulae, ac fumus: non possent constare, nec niueis, aut imbreis continere: sed dissiparentur.

NAM AVT CADERE ABRVPTO) sic reposui secutus & codices manuscr. & nonnullos vulgatos, in his Aldinos antiquiores, & Parisienses, & Basilienses. nam alij habent, Nam cadere aut bruto, mendosè. abrupto pondere, autem, sic dictum, ut illud Virgil. Æn. 3. abrupti nubibus ignes. sic Plin. lib. 2. cap. 48. Defert hic aliquid abruptum è nube gelida conuoluens, versansque, & c. & ipse Lucretius lib. 1. Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes. hanc emendationem secutus est in iustissimus, atque impudentissimus Zoilus: suisque codicibus acceptam retulit, quasi ego eam duabus iam editionibus non restituissem ex nostris.

PATVLI SVPER ÆQ. M.) super mundi planitiem.

CARBASVS VT QVOND.) id est, quemadmodum interdum velum theatris intentum sonitum edere solet. quidam legunt, magnis intenta trachelis, existimantes, Lucretium hoc loco vela significare antennis alligata: (trachelum enim media pars mali est) cum ea vela significet potius, quæ solebant theatris prætendi, solis, aut imbris arcendi causa, ut apparet ex illis versibus, qui leguntur lib. 4. Et vulgò faciunt id lutea, rusâque vela, Et ferrugina, cum magnis intenta theatris, Per malos, & c. Namque ibi confessum, & cet.

DAT CREPITVM MVROS INTER.) sic habent aliquot libri manuscr. & nonnulli vulgati: in his Veneti antiq. & Paris. Alij, malos inter.

PETVLANTIBVS EVRIS) aliàs, petulantibus auris.

COMMEDITATVR) tralatio. sic Horat. od. 14. lib. 4. horrendamque cultis Diluuiem meditatatur agris, VERBERIBVS) sic sup. lib. V. Verbera ventorum vitare, imbreisque coacti. Etiam verbera soli tribuit eodem lib. V. ibi, Et (quâto magis subintell. ἀπὸ κοινῆς) radij solis: cogebant vndique terram Verberibus crebris extrema ad limina apertam, & c. PLANGVNT) verberant.

RADENTES CORP. TRACT.) sui corporis agmen, seu ductum, & exeremitem radentes. Zoilus mauult legi, corporis tactum. idque interpretatur, corpus. quod planè non placet. Sic autem dixit, corporis tractum, ut lib. 2. flammarum tractus: quod Virgil. lib. 1. Georg. amulatus est, Flammarum longos à tergo albescere tractus. Idem Lucret. lib. 1. æui tractum, ibi. Quod neque clara suo percurrere flumina cursu, Perpetuo possint æui labentia tractu. ARIDVS VNDE AVR.) profert hunc versum Nonius in voce, aridus. TERGET) radit, mulcet, tangit. tralatio est.

EXIERIT DON. REG.) donec calor ille & ignis compressus, eruperit è nubibus. DISSILVISSE) discessisse, dissoluta esse, dirupta esse.

PROCELLA) καταιγίς, vel ἀνεφίρας ἀέρας, vel λάλαξ.

NVBIBVS INTORSIT SESE) in nubibus sese induit, atque insinuauit: sese nubibus inuoluit. COGIT, VTI FIAT SPISSO CAVA, & c.) id est vno verbo, inflat. PERTERRICR. SON.) id est, sonitu horribiliter crepante: vel sonitu terrorem inter crepandum incutiente.

DAT MISSA) procella emissa edit fragorem. NEC MIRVM, CVM PLENA) sic Varro Antanabatis. Anima ut conclusa in vesica quando est arctè ligata, si perculeris, aëra reddet. Horat. saty. 8. lib. 1. Nam, displosa sonat quantum vesica, pepèdi Diffusa nate ficus. Et Epicurus apud Laërt. βρονταὶ εἰδὲ χεῖται γινέσθαι κτ'

πρόμασι ἐν πῖσι κοιλώμασι τῶν νεφῶν αἰέλουσι, κατὰ τὸ ἐν πῖσι ἡματιοῖς ἀγγείοις, & c. id est, tonitruum autem fieri potest ex spiritu in nubibus cauas inuoluto, atque intorto, quæ admodum in vasis nostris ab igni inflatis edi sonitum videmus. quæ verba paullo antè protulimus. DISPLOSA,) id est, cum magno sonitu dirupta, & discissa: vsus est eadem voce Horatius cum de eadem re loqueretur, in eo versu, quem proximè protuli: & idem Lucretius infra. displosa repente Opprimere ut cali videantur templa supernè.

Est etiam ratio, quom venti nubila perflant, Cur sonitus faciant. etenim ramosa videmus Nubila sæpe modis multis, atque aspera ferri. Scilicet ut crebram siluam quom flamina Cauri Perflant, dant sonitum frondes, ramique fragorem. Eit quoque, ut interdum validi vis incita venti Percindat nubem, perfringens impete recto. Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res: Hic, vbi lenior est, in terra quom tamen alta Arbuſta euoluens radicibus haurit ab imis. Sunt etiam fluctus per nubila, qui quasi murmur Dant infringendo grauter: quod item fit in altis Fluminibus, magnoque mari, quom frangitur æstu. Fit quoque, vbi è nube in nubem vis incidit ardens Fulminis, hæc multo si fortè humore recepit Ignem, continuo vt magno clamore trucidet: Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim Stridit, vbi in gelidum properè demersimus imbrem. Aridior porrò si nubes accipit ignem, Vritur ingenti sonitu succensa repente: Lauricomos ut si per monteis flamma vagetur, Turbine ventorum comburens impete magno. Nec res vlla magis, quàm Phœbi Delphica laurus: Terribili sonitu flamma crepitante crematur. Denique sæpe geli multus fragor, atque ruina Grandinis, in magnis sonitum dat nubibus altè. Ventus enim quom confercit, franguntur in artum Concreti montes nimborum, & grandine misti.

CVR SONITVS F.) sic restitui, cum lib. & manuscr. & typis excussum. dosi essent, neque inter se congrueret. alij enim habent, Vt venti: alij, Cur venti: quos secutus sum. Est etiam ratio (inquit) quam obrem venti cum nubibus perflant, sonitus edant. hoc demonstrat à simili. RAMOSA,) id est, quæ non sunt æquabilia, sed arborum ramosarum instar, partibus constat eminentibus, & huc illuc proiectis.

Tralatio est, sic lib. 2. primordia nonnulla dixit esse quasi ramosa: ibi, Hæc magis hamatis inter sese esse necesse est, Et quasi ramosis, alitè cōpacta teneri Propriè vsurpauit lib. 5. Et ramosa tamen cum ventis pulsa vacillans Æstuat in ramos incumbēs arboris arbor: Exprimit, &c. FLAMINA (CAVR I) Caurus, seu Corus, ventus est spirans ab occasu æstiuo: quem Græci ἀπὸ πύλων appellat sic supra lib. 1. Sic igitur debent venti quoq; flamina ferri. & sup. lib. proximo, Et sic flabra Aquilonum.

VALIDI VIS INCITA V.) vis incita, vis incitata, sic lib. 1. Principio venti vis verberat incita pontum. & lib. 5. Multa videmus enim caelestibus incita flammis Fulgere. & hoc lib. infra. Est etiam cum vis extrinsecus incita venti, &c.

IMPETE) impetu, vt lib. 2. Transmittunt valido quatientes impete campos: itemque supra & infra complurib. locis. HIC VBI LENIOR EST, &c.) ordo est, Cum tamen hic, nempe in terra, vbi lenior est, quam in regione aërea, & in partibus mūdi supernis, arbores altas radicitus euellat. cum, iunxit cum indicatiuo: quod M. Tullio, & bonis scriptoribus vsitatum est: tamen si secus existimet vulgus.

QUOD ITEM FIT) nam in fluminibus magnis magni saepe fluctus excitantur. FIT QVOQUE, VBI ENVBE) sic legendum: & ita habeat libri omnes & manuscripi, & vulg. Eò dico, quod alij hunc locum deprauarūt, qui ediderunt, Fit quoque vti, & c. nam versu ab hoc, tertio, particula, vt, quæ desiderabatur, suo loco ponitur in codicibus emendatis, hoc modo, ignem, continuo vt magno clamore trucidet. ENVBE) arida scilicet, IN NVBEM) Vuidam, & madidam. HÆC) nubes madida, & vrida

MAGNO CLAMORE TRVC.) tralatio est in voce, clamore: nisi forte legendum sit, clangore: quod quibusdam videtur. VT CALIDIS) à simili.

OLIM) aliquando. STRIDIT) Stridit, à strido is. tertie. sic apud Horatium sat. vlt. lib. 2. Stridere secreta diuisos aure susurros. ACCIPIT IGNEM) sic sup. lib. 5. locutus est. accipere ex vna scintilla incendia passim. LAURICOMOS, lauris vestitos & coopertos. TVRBINE VENT.) συσχοφῆ δὲ ἐμῶν. sic enim interpretatur auctor vocabularij Latinogræci, saepe à me commemorati.

NEC RES VLLA MAGIS) Laurus (inquit Plin. lib. 15. cap. vlt.) manifestò abdicat igneis crepitu, & quadam detestatione interaneorum etiam vitia ligno torquente. Tiberiū principē tonante cælo coronari ea solitū ferūt cōtra fulminu metus.

DELPHICA LAVRVS) Duo laurus genera tradidisse Catonem scribit eodem loco Plinius, Delphicam & Cypriam: Pompeium, Lenæam adiecisse, quā mustacem appellauit. sed dici potest, laurum Delphicā à Lucretio appellari, quasi Apollineam, quod Apollini Delphico sacra sit. FLAMMA CREPIT.) sic vti gil. Georg. lib. 1. Atque leuē stipulā crepitanibus vrere flāmis. notat Macrob. sat. lib. 6. cap. 4. GEL) gelus, li. & gelu, lu. (inquit Non.) sic sup. lib. 5. Asiduūsq; geli casus mortalibus auferit. & inf. Et vis magna geli, magnū duramen aquarum. Potest fieri tamen, vt sit hic neutri generis, gelum, li, lo: quemadmodum & sup. Asiduūsq; geli casus, & c. Et vis magna geli, & c. Sed si in his locis dubitationi locus est, nullus est in illo, inf. quasi saepe gelum, quod continet in se, Mutat, & exsoluit glaciē, &c. Perfricū enim in eo versu neurum esse declarat relatiuum, quod.

CONFERCIT) complet, & condensat nubes.

Fulgur item, nubes ignis cum semina multa
Excussere suo concursu, ceu lapidem si

Percutiat lapis, aut ferrum. nam tum quoque lumen
Exsilit, & claras scintillas diffusat ignis.

Sed, tonitrum fit vti potest auribus accipiamus,
Fulgere quàm cernant oculi, quia semper ad aureis
Tardius adueniunt, quàm, visum quæ moueant, res.
Id licet hinc etiam cognoscere, cædere si quem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum:
Antè fit vt cernas ictum, quàm plaga per aureis
Det sonitum: sic fulgorem quoque cernimus antè,
Quàm tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni,
E simili causa, & concursu natus eodem.
Hoc etiam pacto volucris loca lumine tingunt
Nubes, & tremulo tempestas impete fulgit,
Ventus vbi inuasit nubem, & versatus ibidem
Fecit vt antè cauam docui spissescere nubem:
Mobilitate sua feruiscit, vt omnia motu
Percalefacta vides ardescere: plumbea verò
Glans etiam longo cursu voluenda liquefcit.
Ergo feruidus hic nubem quom percidit atram:
Diffusat ardoris quasi per vim expressa repente
Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ:
Inde sonus sequitur, qui tardius adicit aureis,
Quàm, quæ perueniunt oculos ad, lumina, nostros.

FVLGIT ITEM) Nunc de fulgure, quod ἀστραπή nominant Græci. De quo sic Laërt. ἡ ἀστραπή ἐὶ ὠσάτωπος γίνεσθαι καὶ πλείους ἔπος. ἢ γὰρ ἡ ἀστραπή περὶ τὴν οὐρανὸν τε φάειν, ὁ πῦρ δὲ ἀποπελεστικὸς χημειοποιὸς ἀποκαταίνων, ἀστραπήν ἔχει. ἢ καὶ ἐκρίπτον ἐν οὐρανῷ φάειν, &c. i. Et fulgura, seu fulgetra similiter plurib. modis fiunt. Nam & ex affricatione, ac collisione nubium, figuratio ea, quæ est ignis effectrix, lubricè elabens, fulgur gignit: & ex nubium ventilatione à flatibus, qui hunc fulgorem efficiunt: & per expressionem, compressionem nubium facta, vel ab ipsis inter se, vel à ventis, &c. Fulgit autem legendum, non fulget: & ita Nonius. sic lib. 5. Multa videmus enim caelestibus incita flammis Fulgere. idè infra, Fulgit uè cum rarefcunt quoq; nebula cali.

IGNIS CVM SEMINA) Aristot. lib. 2. μεταρ. fulgur vult esse ventum è nubibus expressum, tenui & inualido incendio inflammatum.
CEV LAPIDEM SI PERCVT. LAP.) sup. lib. 1. Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem. SED TONITRVM FIT VTI, &c.) Aristot. eod. lib. γίνεσθαι δὲ μὲν τῶν πᾶσι τῶν ὑπερῶν τῶν βροντῶν. ἀλλὰ φάεινται ὡς περὶν ἀστρῶν τῶν ὀψίων ὡς περὶν τῶν ἀκροῦς: id est, fit autem fulgur, seu fulgetrū post plagam, & posterius quàm tonitru, sed cernitur prius propterea quod videndi sensus celerior & acrior est, quàm audiuius. ADVENIUNT) res, quæ auditu sentiuntur.

NEC TIBI SIT FRAVDI, &c.) nec te decipiat, vel, & vide ne te inducat, quod ex locis infernis magis cernimus, quam late patet nubila, quam quanta sint altitudine, & quam in altum, & sursum versus exaggerata, inferne, id est, ex terra, ex loco infimo, seu inferno, neque verò est, quod quèquam moueat vltima syllaba correpta. est enim breuis, & ita de supernè sentiendum: vt lib. 4. & recta supernè gubernata. Verumtamen non dissimulabo, in quibusdam lib. legi, inferna: quæ lectionem si probabimus, paullo aliter hunc locum explicabimus.

QVAM SVRSVM, &c.) ordo est, quàm quid exstent sursum exstructa, id est, quàm quantum exstent sursum versus spissa & densa. quod si quis malet legi, inferna, totum hunc locum sic declarabo. Et ne te decipiat, quod nos magis videmus, quàm sint lata inferna, id est, infernæ nubiū partes, quàm sursum exstructa, id est, eæ partes, quæ sunt sursum versus exstructæ, quid exstent, id est, quantum emineat.

CONTEMPLATOR ENIM) sic sup. lib. 2. Contemplator enim cum solis lumina cumque, &c. SEPULTIS VND. VENT.) sedatis & stratis ventis. tralatio est. sic Græci dicunt, κοιμίζω δειύεις, id est, sopire.

SPELVNCA SQVE VELVT SAX. P. STR.) M. Tull. libro I. Tuscul. quæst. ex nescio quo poeta: per spelūcas saxis structas asperis. pendētibus, maximis.

TEMPESTATE COORTA) sic loquitur & Casar lib. 7. de bello Gall. quod magna subito erat coorta tempestas. Idem Lucret. lib. 1. Aut ita diffugient, vt, tempestate coorta, &c. idem infr. Vsq; adeo, donec tempestas sæua coorta sit. Virg. lib. 10. Ac velut optata ventis æstate coortus, &c.

MAGNO INDIGN. MVRM. CL.) Sic Virg. lib. 1. Æneid. illi indignantes magno cum murmure, montis Circum claustra fremunt.

CONVOLVUNT) corradunt, colligunt. FVL SERVUNT) fulgorem conceptum ediderunt. HAC ETIAM) alia causa fulguris, quia nubes multa in se ignis semina cōtineant. LIQVIDI) lucidi, vel puri, vel effusi & abundantis. Macrobius lib. 6 Saturn. cap. 5. PLERVMQVE COLOS) vtraq; sunt vtitata, color, honor, timor, labor, vapor, odor: & colos, honos, timos, labos, vapos.

Nonius in voce, vapos, & odos. QVIPPE ETENIM SOLIS DE LV M.) hanc sententiam tangit, & refellit Aristot. lib. 2. μεπωρ. Καίπι. δις λέγειν, ως εἰ τις νέφειον ἐγγίεται πύρ. πῦρ εἰ ἐμπροσθεν εἰς φησι εἶναι τὸ ἐμπελαμα βανόμενον ἐκ τῶ ἡλίου ἀκτίων: Αἰ ἀζαρόρας δὲ ἐκ τῶ ἀώθεν αἰθέρος, ὃ δὲ ἐκείνος καὶ πῦρ, καίτι εἰ ἐν ἀώθεν κατω. id est, At qui ciunt nonnulli in nubibus ignem innasci. hunc autem ignem Empedocles quidem dicit esse eum, qui comprehenditur & concipiitur ex radius solis: Anaxagoras autem ex supremo athere. (quem ille ignem appellat) supernè deorsum delatur, &c. HASCE IGITVR) sic habent libri ferè omnes manuscr. & nonnulli vulgati: alij, Has igitur. AGENS) impellens, incitans.

EXPRESSA) ἐκπιμμένα. QVÆ FACIUNT FL. FVLG.) Quæ faciunt, vt flama exsistat, & fulgor oriatur sic loquitur & alibi: vt sup. lib. prox. Quæ faciunt igneis instingui, atque perire? & eod. lib. supra. Quæ faciunt solis noua semper lumina gigni, & eod. libro. Qui faciunt solem certa de surgere parte. & hoc libro 6. paullo ante, Fecit, vt ante, cauam, docui, spiffescere nubem. & lib. 3. Harmoniam Graij, quam dicunt, quod faciat nos viuere cum sensu, &c. ad quæ locum plura exempla congesta sunt. FVLGIT ITEM) Alia causa fulguris, non cuiuslibet, sed eius, quod sit sine terrore Hunc versum profert Nonius in verbo, fulget. DIDVCIT) distrahit, diuellit.

INGRATIIS) aduerbium, quod valet inuitè, & velint, nolint: vel ablatiu: easus, sine recto, compositi ex gratis, & particula, negat. in. vt sup. lib. 3. in extr. ingratius haeret & angit. est autem vtrobique trisyllabum. apud Terent. autem, Heant. sont. quattuor syllabarum, Proterruisti hinc. ea coacta ingratius, &c.

Quod superest, quali natura prædita constant
Fulmina, declarant ictus, & iniusta vapore
Signa, notæque graueis halantes sulfuris auras.
Ignis enim sunt hæc, non venti signa, neque imbris.
Præterea per se accendunt quoque tecta domorum:
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipsis:
Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem.
Constituit natura minutis, mobilibusque
Corporibus, quoi nil omnino obistere possit.
Transit enim validè fulmen per sæpta domorum:
Clamor vti, ac voces: transit per saxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum.
Curat item, vt, vasis integris, vna repentè
Diffugiant: quia nimirum facilè omnia circum
Conlaxat, rarèque facit lateramina vasi
Adueniens calor eius, vt insinuatur in ipsum: &
Mobiliter soluens differt primordia vini:
Quod solis vapor ætatem non posse videtur
Efficere, vsque adeo pollens feruore corusco:
Tanto mobilior vis, & dominantior hæc est.

QVOD SVPEREST, QVALI) Nunc de fulminis natura, eiusque mobilitate. Et ait, declarari fulmen natura esse ignea ex eo, quod loca fulmine tacta odorem sulfuris mittant, & quod atra sint, quasi calore iniusta. hunc locum autem in integrum restitui partim offensus scriptura vulgata, quæ est, Quod superest quod sic: partim ab vno codice manuscrip. admonitus, in quo scriptum reperi, Quod superest, quasi: ex quo feci, Quod superest, quali, &c. quæ lectio sine dubio recta & vera est. Etiam hæc emendatione Zoilus tacitus amplexus est, nulla varietatis mentione facta. NOTÆQVE GRAVEIS HALANTES) crdo. notæque halantes, id est, exhalantes auras graueis & tetras, & sulfureas. vitiose autem habent quidam vulgati libri, halantcis. QVOI NIL OMN. OBSIST. POSS.) sic infrà non longè: Nec facile est tali naturæ obistere quidquam.

TRANSIT ENIM VALIDE) cod. Memm. habet, Transit enim validum fulm. CLAMOR VTI, AC VOCES) sic habent tres lib. manuscr. vatic. Tettian. Memmian. & ita legi debet: tantum apponendum est comma post nomen, voces, vt verbum, transit, cohæreat cum voce, fulmen, & sit ἐνωμεν, hoc modo, fulmen transit per sæpta domorum, transit per saxa, per æra, quæ admodum clamor, & voces. ad hunc locum pertinent illa lib. 1. Inter sæpta meant voces, & sæpta domorum. Transuolitat: bidè, Transit enim fulmen cali per sæpta domorum, Clamor vti,

ac voces. Sed queri potest, quamobrem tanta vis insit in fulmine, tantaque mobilitas. primum ventus est. ventus autem mobilis est. deinde ventus est incensus. ignea autem omnia mobilia sunt. deinde è nubibus magno impetus exprimitur. at, quæ exprimitur, quæ erumpunt, celerrimè & validissimè euolat, ut, quæ è tormentis missa ferri videmus: quod & Lucret. posterius testatur, ibi. Inde, vbi non potuit nubes capere impetus auctum: Exprimitur vis, atq; ideo volat impete miro, ut, validis quæ de tormentis missa feruntur. motus autem calorè auget. Ita fit, ut ignis fulmineus sit & subtilissimus, & celerrimus, & validissimus: saxa discutiat, aut penetret: æs & aurum, & similia liquefaciat: solo denique contactu, atq; adeò afflatu animantes interimat, & similia audum mira faciat.

ET LIQVIDVM PVNC.) Et clypei æs, aut ferrum liquefacit: lignum nullo dano afficit (inquit Aristot. lib. 3. μεταφ.) propterea quod natura ligni, rara & molis est: hæc metalla autem, dura & solida sunt: fulmen autem per lignum & similia permanat ac permeat prius quam in ea vim suam exprimat: dura verò, & obstantia, & remorantia vel discutit ac disturbat, vel consumit, ac liquefacit. Plin. lib. 2. cap. 51. Aurum & æs, & argentum liquatur, intus sacculis ipsis nullo modo ambustis. Quidam libri habent, Et liquidum paruo facit æs, & c.

CVRAT ITEM) tralatio est. sic sup. lib. 3. calidique vaporis semina curare, in membris ut vita moretur. VT VASIS INTEGRIS) sic & Plin. lib. eod. Tertium fulminis genus est, quod clarum vocant, mirifica maximè naturæ, quo dolia exhauriuntur, intactis operimentis, nulloque alio vestigio relicto.

DIFFUGIANT) tralatio illustris. & tamen vsitata, pro eo, quod est, diffluant, & dilabantur. idem lib. 1. in extr. ad flammam transfudit. Ne volucrum ritu flammarum, mænia mundi diffugiant subito, & c. in eodem lib. sup. ad fulmina, ad imbreis & ad ventos: Aut ita diffugient, ut, tempestate coorta, Fulmina diffugere, atque imbreis, ventosque videmus. sic Plautus aulul. Tum aquam aufugisse dicit, si quis peter. LATRAMINA VASI) cum animaduertentem, libros omnes manuscriptos habere, lateramina: vulgatos autem, latera omnia: diu, multumque dubitavi, utram lectionem probarem, ad extremum, lectionem veterem sequi malui, idque tutius esse iudicavi. Accessit, quo facilius hanc scripturam probarem, quod vasa vinaria, cum sint fere rotunda, latera non habent: lateramina autem, id est lateres, habent, cum sint fictilia, & ex terra constant. Vasi, autem, quod in superioribus, duobus editionibus, prætermiseram, quia nullo in codice repereram, in hac editione tandem reposui, Capellæ auctoritatem secutus: quem homo contumeliosus, & de me malè meritis testem produxit. Nam libri omnes & vulgati & manuscripti habent, vasis. Vas autem & vasum dixisse veteres, testatur & Carisius, nullo quidem scriptore teste producto: sed licet hoc auctoris locupletis, Fabij Pictoris, testimonio confirmare. sic igitur ille apud Nonium, in voce, polubrum. Aquam manibus, pedibusque dato: polubrum sinistra manu teneto: dextra vasum cum aqua. & Plauti, in Trucul. Aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum, & c. & Catonis apud A. Gell. lib. XIII. cap. 12. Neque mihi edificatio, neque vasum, neque vestimentum vllum est in manu pretiosum: neque pretiosus seruus, neque ancilla.

VT INSINVATUR) id est vbi, vel cum insinuatur.

ÆTATEM) longissimum tempus, diutissimè. sic Plautus Amphitr. eo modo, ut profectò viuas ætatem miser. idem Curculione. sed viues per me ætatem quidem. Idem Pseudulo. do Ionem testem tibi, te ætatem impune habiturum. Idem Venulo.

Nono si quid malefacias, ætatem expetit. Sic & Terent. Eun. an abiit à milite? C. Iandudum, ætatem. Idem Heautont. Quid? (malum) me ætatem censet velle id ad simularier? Vnus est dies, dum argentum eripio: pax, nihil amplius. vbi tamen vulgò legitur. Quid? malum, me tandem. idem Hecy. Nam neque ille hoc animo erit ætatem: neque pol tu cadem istac ætate.

VSQVE ADEO POLLENS) sic restitui, à quinque libris manuscriptis admonitus, in quorum tribus scriptum est, tollens, in duobus, tellens. nisi quis dicat, legi posse, cellens, pro, excellens: ut sit simplex pro composito. quod minus probo. Vulgata lectio autem, candens, subditiua, & adulterina est. ET DOMINANTIOR) & potentior, ἐξαρτῆς ἐξαρτῆσιν, ἡγεμονίᾳ. HÆC) vis fulminis.

Nunc, ea quo pacto gignantur, & impete tanto. Fiant, ut possint ictu discludere turreis, Disturbare domos, auellere tigna, trabesque, Et monumenta virum demoliri, atque ciere, Exanimare homines, pecudes prostrernere passim, Cetera de genere hoc, qua vi facere omnia possint: Expediam, neque te in promissis plura morabor. Fulmina gignier è crassis, altèque putandum est Nubibus exstructis. nam cælo nulla sereno, Nec leuiter densis mittuntur nubibus vquam. Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res, Quod tunc per totum concrefcunt aëra nubes Vndique, uti tenebras omneis Acherunta reamur Liqueisse, & magnas cæli compleffe cauernas: Vsq; eadè, tætra nimbotum nocte coorta, Impendent atræ formidinis ora supernè, Cum commoliri tempestas fulmina cœptat. Præterea persæpe niger quoque per mare nimbus, Ut picis è cælo demissum flumen, in vndas Sic cadit, & fertur tenebris procul, & trahit atram Fulminibus grauidam tempestatem, atque procellis, Ignibus, ac ventis cumprimis ipse repletus, In terra quoque ut horrescant, ac tecta requirant. Sic igitur supera nostrum caput esse putandum est. Tempestatem altam, nec ue enim caligine tanta Obruerent terras, nisi inædificata supernè Multa forent multis exempto nubila sole: Nec tanti possent venientes opprimere imbres, Flumina abundare ut facerent, camposque natate, Si non exstructis foret altè nubibus æther.

AVELLERE TIGNA,) sic reposui, secutus scripturæ veteris non obscurâ vestigia. nam libri vulgati habent, ligna. Etiam hanc emendationem dissimulanter arripuit Zoilus. MONUMENTA) ut statuas, sepulcra, tropæa, porticus, theatra, templa, arcus triumphales, & simil. DEMOLIRI) quidam libri scripti habent, commoluri. ego scripturam vulgatam retineo, neque tamen antiquâ damno.

NEQUE TE IN PROMISSIS PL. M.) sic sup. lib. 5. Quod superest, ne te in promissis plura moremur, & c. ubi admonuimus, à quibusdam viris doctis legi, ne te promissis, & c. sine præpositione, in. PLURA) amplius.

ALTEQUE PVT. NVB. EXSTRUCTIS) sic legendum, non, ut in quibusdam lib. extractis, neque ut in nonnullis, extrusis. aliè exstructis, autem, id est, aliè exaggeratis, & densis. sic M. Tull. dixit lib. 2. de leg. sepulcrum altius extruere. idem 5. Tuscul. translata, mensæ conquisitissimis epulis extruebantur: & Horat. saty. 6. lib. 2. Quæ procul exstructis inerant hesternæ canistris. hinc quoque sui similis fuit Zoilus. NAM CÆLO N. S.) nam eadem est venti, terræ motus, tonitrus, & fulminis materia, & (ut ita dicam) essentia, nempe sicca exhalatio, ut scribit Aristoteles lib. 2. meteor. in extr. ex hac enim super terram quidem fit ventus: in terra autem, seu sub terra, terræ motus: in nubibus verò vel imber, vel tonitrus, vel procella, vel fulmen. VNDIQUE VTI TENEB. OMN.) quattuor versus, qui deinceps sequuntur, supra positi sunt lib. 4 non longè à princip.

DEMISSVM FLVMEN) sic legendum, non, demissum fulmen. nigrum enim nimbium expressit similitudine fluminis picci è cælo demissi. Hinc quoque Zoilus fuit malignus, & βάρβαρος, & κρομύα. HORRESCANT) homines.

AC TECTA REQVIRANT) immò etiam specus subeant. quod de Tiberio traditum est. INÆDIFICATA) exaggerata, & exstructa. tralatio est. propriè usurpauit Cæsar lib. 1. de bello ciuili. portas obstruit: vicos, plateasque inædificat. fossas transversas in viis perducit. & M. Tull. orat. de harusp. resp. in domo tua est inædificatum sacellum. quanquã hoc proximum exemplum aliquantum à superiore discrepat. NEC TANTI POSS. VEN. OPPR. IMBR.) secutus olim fuerã codices vulgatos, qui sic habent, Nec tanto possent hæc terras opprimere imbr. Et tamè antiquam scripturam lectori indicaram: quæ talis est: Nec tanto possent venientes opprimere imbr: unde quosdam suspicari scripseram, legendum, viuentis, id est homines, seu animantes. vulgatam autem illam sic declarabam, & hæc, videlicet fulmina, non possent, & c. ne illud quidem omiseram, quibusdam videri legendum, & supra, Obrueret terras, & c. ut subintelligatur vox, tempestas: & hinc, Nec tãto possent terras hæc oppr. imbr, & c. & versus seq. Flum. abud. ut faceret. Nunc verò antiquam sic leuiter immuto, Nec tanti possent venientes opprimere imbr, & c. ad, opprimere autè, subintelligo, nos, seu animantes. Licet etiam sic legere, non ita longè ab antiqua scriptura, Nec tanto possent venientes opprimere imbr, ut subintelligamus, nubila: & viuentis, sit accusandi casus, & significet, animantes. Superiorem lectionem adiuuat versus, qui est lib. 1. Nec validi possunt pontes venientis aquæ vim subitam tolerare, & c. Viuentes autem pro hominibus & animantibus etiam Arnobius posuit lib. 1. à quo (Christo) iam dudum tanta & accepimus dona viuentes, & expectamus, dies cum venerit, ampliora?

CAMPOSQVE NATARE) hoc eod. lib. infra, quid vndas Arguit, & liquidam molem, campòsque natanteis? & lib. 5. Augebat mare manando, campòsq; natanteis facerent abundare flumina, autem, vsitatum loquendi genus Lucretio, &

aliis

aliis bonis scriptoribus: de quo supra non longè, ibi, quæ faciunt flamma fulgère colores & item libro, ibi. quòd faciat nos Viuere cum sensu, & c.

His igitur ventis, atque ignibus omnia plena Sunt: ideo passim fremitus, & fulgura fiunt. Quippe etenim superà docui, per multa vaporis Semina habere cauas nubes: & multa necesse est Concipere ex solis radiis, ardorèque eorum. Hic ubi ventus eas idem, qui cogit in vnum Fortè locum quemuis, expressit multa vaporis Semina, seque simul cum eo commiscuit igni: Insinuatus ibi vortex versatur in alto, Et calidis acuit fulmen fornacibus intus. Nam duplici ratione accenditur. ipse suapte Mobilitate calefcit, & è contagibus ignis. Inde, ubi percaluit vis venti, vel grauis ignis Impetus incessit: maturum tum quasi fulmen Percindit subitò nubem, ferturque coruscis Omnia luminibus lustrans loca percitus ardor. Quem grauis insequitur sonitus, displosa repente Opprimere ut cæli videantur templa supernè. Inde tremor terras grauitè pertentat, & altum Murmura percurrunt cælum. nam tota ferè tum Tempestas concussa tremit, fremitusque mouentur. Quo de concussu sequitur grauis imber, & vber, Omnis uti videatur in imbrem vertier æther: Atque ita præcipitans ad diluuiem reuocare: Tantus discidio nubis, ventique procella, Mittitur ardenti sonitus cum prouolat ictu.

HIS IGITUR VENT.) id est talibus igitur ventis, atque ignibus omnia ætheris loca, referta sunt: ideoque passim, i. per totam cæli regionè, & per omnes ætheris partes, tonitrua, & fulgura gignuntur, & excitantur. Vocem plena iunxit cum auferendi casu, cum M. Tullius soleat fere cum patrio coniungere.

QUIPPE ETENIM SVPR A) paucis antiè versibus: ibi. Hac etiam fit vti de causa mobilis ille Deuolet in terram, & c. HIC VBI VENTVS EAS IDEM) ordo: Vbi igitur hic idem ventus, qui eas in vnum quemuis locum fortè cogit, expressit, & c. VAPORIS) calor, ut saepe alibi, & ferè semper.

SEQUE SIMVL CVM EO) in præpositione, cum, m. non eliditur. quod neque huic scriptori, neque aliis nonnullis est inusitatum, ut alias admonuimus.

INSINVATVS IBI V.) id est, tum ventorum globus ingressus, vel intromissus, circumagitur in aère, & fulmen veluti quibusdam calidis fornacibus intra fabricatur, parat, excudit, & exacuit.

zr

NAM DVPL. RAT. ACC.) nam duobus modis vortex ille venti, seu ventus ille conglobatus, & conuolutus, ignem concipit, id est, fit fulmen.

IPSE SVAPTE MOB.) libri vulgati habent: ipse sua cum, & c. quidam legunt, ipse suaq; ego, ipse suaapte, hac editione reposui: quamuis olim, ipse sua nam, ediderim: quam lectionem alij autem sunt secuti. sunt autem hi duo modi, quibus vetus ille conuolutus, & conglobatus, fit fulmen. ipse, inquit, vortex & ex sua ipsius mobilitate, hoc est, sua celeritate, siue suo celerrimo motu, calorem contrahit, & e contactu ignis. E CONTAGIBVS.) id est, e contactu, contagibus, à singulari, contagis: quo vititur sup. lib. 3. Et mala multa animus contagi fungitur eius. & 4. Quae contagis sua palloribus omnia pingunt, & infra, contagibus ibant.

INCESSIT) inuasit. MATVRVM TVM QVASI) si non addidisset, quasi, tralatio esset. nunc autem, est enclitica, tum, inquit, fulmen, quasi maturum, quippe ubi ventus percaluit vel suo motu, vel igne foris concepto, (fulmen enim nihil ferè aliud est, quam ventus incensus, vt supra diximus) tum, inquam, percindit subitò nubem, & c. DISPLOSA REP.) sup. eodem lib. saepe ita dat sonitum pariter displosa, r. pente. DISPLOSA R. OPPRIM. VT CÆLI VID.) id est vt cælum displosum, videatur iam iam casurum, & sua ruina mortaleis, terrâsque omneis oppressurum.

PERTENTAT) percipit, peruadit, permouet. sic Virg. lib. 3. Georg. Nonne vides, vt tota tremor pertentet equorum Corpora, & c. Idem lib. 7. Æn. ac dum prima lues vdo sublapsa veneno Pertentat sensus, & c. Idem contra, de gaudiis. lib. 1. Æn. Latona tacitum pertentat gaudia pectus, & lib. V. Hic patris Anchisæ suspensam blanda vicissim Gaudia pertentant mentem.

QVO DE CONC. SEQ. GR. IMB. ET V.B.) id est ex qua concussionem, seu cōmōtione, & c. VBER) multus, abundans. PRÆCIPITANS) præceps cadens. hunc versum profert Priscian. lib. 5. DISCIDIO) sic habent lib. manuscripti. discidium autem à verbo discindo natum est, de quo supra diximus.

Est etiam, quom vis extrinsecus incita venti
Incidit in validam maturo fulmine nubem:
Quam cum percindit, extemplò cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.
Hoc fit item in parteis alias, quocumque tulit vis.
Fit quoque, vt interdum venti vis, missa sine igni,
Ignescat tamen in spatio, longoque meatu,
Dum venit, amittens in cursu corpora quædam
Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras:
Atque alia ex ipso conradens aëre portat
Paruola, quæ faciunt ignem commista volando:
Non alia longè ratione, ac plumbea saepe
Feruida fit glans in cursu, quom multa rigoris
Corpora dimittens, ignem concipit in auris.
Fit quoque, vt ipsius plagæ vis excitet ignem,
Frigida quom venti pepulit vis missa sine igni:

Nimirum quia quom vehementi perculit ictu,
Confluere ex ipso possunt elementa vaporis:
Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum.
Vt, lapidem ferro quom cædimus, euolat ignis:
Nec, quod frigida vis sit ferri, hoc fecius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum.
Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
Opportuna fuit si fortè, & idonea flammis.
Nec temerè omnino planè vis frigida venti
Esse potest, ex quo tanta vi immissa superne sit:
Quin, prius in cursu si non accenditur igni,
At tepesfacta tamen veniat commista calore.

EST ETIAM, QVOM VIS) est cum, est quando, more Græcorum dictum. ἐστὶν ὅτε: quod valet, aliquando, & interdum. hoc igitur dicit Lucretius. Interdum etiam vis venti extrinsecus incita: id est, incitata, & c.

MATVRO FVL.M.) sic supra, non longe, maturum tum quasi fulmen. hoc tantum interest, quod illic est ἐκείν, vt diximus: hic mera translatio.

PERSCIDIT) perfregit sic paullo antè, ibidem: quam cum percindit & c.

IGNEVS ILLE VORTEX, QVOD P.) non temerè additū est, igneus. nam si esset vortex sine igne è nube percissa abruptus, non esset fulmen, sed τὸ ὄρι: id est, vibratus ἐκείν, seu vibrata procella: cui rei testimonio est Plin. lib. 2. cap. 43. his verbis, Sin verò depresso sinu arctius rotati flatus nubem effregerint sine igne: id est, sine fulmine, vorticem faciunt, qui typhon vocatur, id est, vibratus ἐκείν. neque ab his admodum discrepant quæ leguntur apud Arist. lib. 3. meteor. cap. 1.

QVOD PATRIO VOCIT) eod. Memmianus habet, quod Latio vocitamus nom. fulm. Græci autem καὶ ἐκείν appellat.

HOC FIT ITEM) sic habent complures lib. manuscripti, & aliquot vulgati: in his Parisienses. alij habent, Hoc fit idem.

IGNESCAT) inflammetur, exardescat, ignem concipiat.

CORPORA QVÆD. GR.) Grandia, atq; ita ab ignea natura aliena, ignis enim constat ex corpusculis paruulis, & subtilibus, vt docuit lib. 2.

CONRADENS) colligens, sumens, conquirens, petens. sic infra. Vortex conradens ex aëre semina nubis. sup. lib. 1. translate posuit, fidem dictis conradere nostris.

NON ALIA LONGE R. AC PL.) Sic sup. plumbea verò Glans etiam longo cursu voluenda liquecit. RIGORIS,) id est, rigoris, vt sup. lib. 5. Brumaleis vsque ad flexus gelidumque rigorem. & inf. Prima caloris enim pars, & postrema rigoris. IPSIVS PLAGÆ) ipsius ictus. PERCVLIT) nonnulli volunt legi, pepulit: alij, percutit, in præfenti.

ELEMENTA VAPORIS) principia caloris.

ET SIM. EX ILLA, & c.) Et simul ex illa re, quæ res tum plagam accipit, seu, quæ percutitur ac pulsatur. VT LAPIDEM FERRO CVM CÆD.) sup. eod. lib. ceu lapidem si Percutiat lapis, aut ferrum. EVOLAT) emicat, exsultat. tralatio est. NEC, QVOD FRIG. VIS SIT) id est, nec, quia ferrum frigidum est, ideo minus illa caloris semina ad plagam concurrunt.

OPPORTUNA FIT SI F. (c.) si forte fuit apta ad igne accipiendū
 NEG TEMERE OMNINO, (c.) id est, nec omnino sine magna causa,
 aut ratione, ventus frigidus esse potest, ex quo tempore, seu ex quo loco, tanta vi im-
 missus est: ut non, si in cursu, id est, interea dum fertur, non cōcipit ignem, neque ac-
 cenditur, at saltem perueniat in loca inferiora, iam caloris particeps, & cum calo-
 re mistus.

Mobilitas autem fit fulminis, & grauis ictus:
 Et celeri fermè pergunt sic fulmina lapsu,
 Nubibus ipsa quòd omnino prius incita se vis
 Conligit, & magnum conamen sumit eundi.
 Inde, vbi non potuit nubes capere impetis auctum:
 Exprimitur vis: atque idè volat impete miro:
 Ut validis quæ de tormentis missa feruntur.
 Adde quòd è paruis, ac læuibus est elementis:
 Nec facile st tali naturæ obistere quicquam.
 Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
 Non igitur multis offensibus in remorando.
 Hæsitat. hanc ob rem celeri volat impete labens.
 Deinde, quòd omnino natura pondera deorsum
 Omnia nituntur: cum plaga sit addita verò,
 Mobilitas duplicatur, & impetus illè grauescit:
 Ut vehementius, & citius, quæcumque morantur;
 Obuia discutiat plagis, itinerque sequatur.
 Denique, quòd longo venit impete, sumere debet
 Mobilitatem, etiam atque etiam quæ crescit eundo,
 Et validas auget vireis, & roborat ictum.
 Nam facit, ut, quæ sint illius semina cumque,
 E regione locum quasi in vnum cuncta ferantur,
 Omnia coniiciens in eum voluentia cursum.
 Forfan & ex ipso veniens trahat aère quædam
 Corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem.
 Incolumèisque venit per res, atque integra transit:
 Multa, foraminibus liquidis quia transuolat ignis.
 Multaque perfringit, cum corpora fulminis ipsa.
 Corporibus rerum inciderint, quæ texta tenentur.
 Dissoluit porrò facile æs, aurumque repente.
 Conferuefacit, è paruis quia facta minutè.
 Corporibus vis est, & læuibus ex elementis,
 Quæ facile insinuantur: & insinuata, repente
 Dissoluunt nodos omneis, & vincla relaxant.

MOBILITAS) Nunc mobilitatis, quæ est in fulmine, causas affert.
 INCITA SE VIS; sic legendum potius, quàm, insita, si libris manuscriptis
 fidem habemus. CONAMEN SVMIT) conatum sumit. sic loquitur &
 infra, ibi. & partem in quamquam conamina sumit.

CAPERE) ἁρπάζειν, recipere, tanquam vas. IMPETIS AVCTVM,) id
 est, impetus magnitudinem, seu incrementum. EXPRIMITVR) ἐκδύσκειται.
 VOLAT) tralatio, ad significandum & illustrandum adhibita.

VT VALIDIS, QUÆ DE TORM.) alia illustratio, à simili.

ADDE, QUOD E PARVIS, (c.) sic sup lib. 2. Dicere enim possis, cele-
 stem fulminis ignem, Subtilem magis è paruis constare figuris, (c.)

NEC FACILE ST TALI N. O.) sic paulo antiè, quoi nil omnino obfi-
 stere possit. INTER ENIM FVG.) id est, nam fugit inter omneis res, in quas
 incidit. si modò sint raræ, & non solide. PER RARA VIARVM)

sic habent omnes libri vulgati, præter Florentinos: quibuscum (vulgatos illos dico)
 congruunt quattuor libri manuscripti. neque video, quamobrem quicquam im-
 mutare debuerit Marullus: qui reposuit, per opera viarum. Nam significat (opinor)
 Lucretius, fulmen penetrare in corpora per raras vias, quæ scilicet insunt in corpori-
 bus non solidis, sed raris, quale est lignum, nam quæ sunt solida, & dura, vel discu-
 tit, & disturbat, ut saxa: vel liquefacit, ut aurum: vel comburit, ut ossa.

NON IGITVR MVLT. OFF.) id est, nõ igitur offendit in multas res, quæ
 id remorari, & retardare possint: vel, quibus retardatum hæsitet.

DEINDE QUOD OMNINO, (c.) alia ratio mobilitatis fulminis: quæ
 sumitur ex eo, quod supra probauit lib. 2. omnia corpora deorsum ferri, nulla sur-
 sum: ibi, Nunc locus est (vt opinor) in his illud quoque rebus Confirmare tibi, nullam
 rem posse sua vi Corpoream sursum ferri, sursumque meare.

DISCVTIAT PLAG.) disturbet, & diruat ictibus.

ITINERQVE SEQ.) profert hunc locum Nonius in voce, itiner: affertque
 testimonia aliorum antiquorum scriptorum, vt Turpil. in Thrasyl. age, age: ingrede-
 re: atque vtinam istuc perpetuum itiner sit tibi. & Pacuu. Atalanta: dolet, pigetque
 magu, magisque me, conatum hoc ne quicquam iitiner.

DENIQVE QUOD LONGO) Postrema ratio, quamquam subijcit ei &
 aliam, sed quasi dubitans. Denique (inquit) quia fulmen longo spatio, & longo tra-
 ctu, atque impetu fertur, idcirco credibile est, id mobilius fieri, & mobilitatem adi-
 pisci: quæ intenditur eundo. NAM FACIT) mobilitas.

VT, QUÆ SINT ILLI S. CVMQVE) tmesis, quæcumque illius sint semi-
 na, illius, videlicet, fulminis.

E REGIONE) directò. tollenda autem distinctionis nona est post vocem, re-
 gione: & locanda post particulam, cumque.

OMNIA CONIIC. IN EVM V. C.) horum verborum ordo difficilis
 est. ego hunc esse puto. coniiciens, ea (inquam) mobilitas, omnia semina voluentia,
 id est, volubilia, vt sit absolutū, quemadmodum libro quinto, Multaque per cælum
 solus voluentia lustra: vel se conuoluentia in eum cursum: vel sic: coniiciens omnia
 semina voluentia cursum, in eum locum.

FORSAN ET EX IPSO) alia causa mobilitatis, nempe quia fulmen
 dum ferur, quædam corpora ex aère secum trahere potest, quæ augeant eius mo-
 bilitatem. At quæ alia ex aère corpora trahere potest, quàm venti semina? Atque

Perfpicere, & qua vi faciat rem quamque, videre:
 Non Tyrrhena retro voluentem carmina frustra,
 Indicia occultæ diuûm perquirere mentis,
 Vnde volans ignis peruenerit, aut in vtram se
 Verterit hic partem: quo pacto per loca sæpta
 Insinuarit, & hinc dominatus vt extulerit se:
 Quidve nocere queat de cælo fulminis ictus.
 Quod si Iupiter, atque alij fulgentia diui
 Terrifico quatiunt sonitu cælestia templa,
 Et iaciunt igneis, quo quoque est cumque voluntas:
 Cur, quibus incautum scelus auersabile cumque est,
 Non faciunt, icti flammæ vt fulguris halent,
 Pectore perfixo, documen mortalibus acre?
 Et potius nullæ sibi turpis consciu' rei
 Voluitur in flammis innoxius, inque peditur,
 Turbine cælesti subito conreptus, & igni?
 Cur etiam loca sola petunt? frustra que laborant?
 An con brachia sue faciunt, firmant que lacertos?
 In terraque patris cur telum perpetiuntur
 Obtundi? cur ipse sinit, neque parcat in hosteis?
 Denique, cur numquam cælo iacit vndique puro
 Iupiter in terras fulmen, sonitusque profundit?
 An simul ac nubes succedere, ipse in eas tum
 Descendit, propè vt hinc teli determinet ictus?
 In mare qua porrò mittit ratione? quid vndas
 Arguit, & liquidam molem, camposque natanteis?
 Præterea, si vult caueamus fulminis ictum:
 Cur dubitat facere, vt possimus cernere missum?
 Si nec opinanteis autem vult opprimere igni:
 Cur tonat ex illa parte, vt vitare queamus?
 Cur tenebras antè, & fremitus, & murmura concit?
 Et simul in multas parteis quî credere possis
 Mittere? an hoc ausis numquam contendere factum,
 Vt fierent ictus vno sub tempore plures?
 At sæpe est numero factum, fierique necesse est,
 Vt pluerè in multis regionibus, & cadere imbreis,
 Fulmina sic vno fieri sub tempore multa.
 Postremò cur sancta Deûm delubra, sua que
 Discutit infesto præclaras fulmine sedes?

Et bene-

Et benefacta Deûm frangit simulacra? suisque
 Demit imaginibus violento volnere honorem?
 Altaque cur plerumque petit loca? plurimaque huius
 Montibus in summis vestigia cernimus ignis?

HOC EST IGNIFERI) ἑπιφάνεια hoc est (inquit) naturā fulminis per-
 nestigare, atque ad eò cernere, & qua potestate, seu facultate quidque faciat, vide-
 re, non, reuoluentem, & replicantem Etruscorum, & haruspicum carmina, id est,
 libros Tageticos (qui omnem Etruscorum disciplinam continebant, à Tagete illo
 puero Etrusco ex agro Tarquinienfi, cum terra araretur, edito: de quo lege M. Tull.
 lib. 2. de diuin.) non, inquam, Etruscorum libros consulentem, signa voluntatis deo-
 rum obscura, & incognita indagare: quod faciebant haruspices, diuiso in aliquot
 parteis cælo, vt supra diximus, ibi, Ne trepides, cæli diuisis partibus, & c.

VNDE VOLANS, & c.) hi tres versus deinceps sequentes, iam antè positi
 sunt, statim post eum versus, quem modò protuli.

INDICIA OCCVLTÆ) sic habent tres libri manuscripti, & Veneti re-
 centiores, & Lugdunenses, & Basilienses. duo manuscrip. & veneti antiq. & Pa-
 risiens. & Florent. Iudicia, quam scripturam reieci, vt mendosam, & corruptam.
 Nam constat, veteres illos, auspicia, auguria, omina, ostenta denique, & talium re-
 rum obseruationes instituisse, atque v'surpassse, vt ex iis voluntatem deorum, quam
 his indicari, & significari putabant, cognoscerent.

QVOD SI IVPITER) vult probare, fulmina à diis non mitti, sed ex certis
 & naturalibus causis nasci. ALII FVLG. DIVI.) Plinius lib. 2. cap.
 52. scribit, ex Thuscòrû litteris nouè deos fulmina emittere. quod & Arnobius con-
 firmat lib. 3. aduersus gentes, ex auctoritate Maniliij, his verbis. Nouensileus, nouem
 deos ait esse Manilius, quibus solus Iupiter potestate iaciendi sui permiserit fulminis.

QVO QVOIQVE EST CVMQVE VOLVNTAS) sic habet quat-
 tuor libri manuscr. & aliquot vulgati. alij, quò cuique est cumque voluptas: alij,
 quò inducit quemque voluptas. SCVLVS AVERSABILE) sic habet tres
 lib. manuscr. quibus cum congruunt Florent. alij, aduersabile: mēdosè, opinor. auer-
 sabile, autem, scelus interpretor, horrendum, fugiendum, & quod omnes auersari
 debent. Itaq; totum hunc locum sic explico ac declaro. Cur dii non faciunt, vt, qui-
 cunque à scelere nefario, atque horrèdo sibi non cauerunt, id est, sese non abstinue-
 runt, ij percussi halent fulguris flammæ, id est, flammis conflagent, quo sint ceteris
 mortalibus documento, atque exemplo? & potius homines innocentes & nullius
 turpitudinis sibi consciij, fulmine icti exanimantur? sic Aristoph. Νεφέλ. Εἰσὶ βόη
 οἱ ἐπιόροισι, πῶς δὴ οὐχὶ σίμων ἐρέει, οὐδὲ κλεάνθυμον, οὐδὲ θεόδοτον; καὶ τὸ σπῶ-
 δρα; εἰς ἐπιόροισι. Ἀνα πῶς αὐτὸν νεῶν βόη, καὶ Γωίων, ἄκρον ἀθλων, καὶ τὰς θύρας τὰς
 μεγάλας. ἢ τῶν; οὐ γὰρ δὴ θύρας ἐπιόροισι: id est, si Iupiter fulmine periuros petit, qui
 fit, vt Simonem non inflammari, neque Cleonymum, neque Theodorû? Atqui valde
 sunt periuri: sed templum suum petit, & Sunium, Athenarum promuntorium, &
 quercus magnas? quamobrem? non enim quercus peierat.

FLAMM. VT FVLGVRIS HALENT,) sic legendum: & ita habent
 libri omnes & manuscripti, & vulgati. sic autem loquitur infr. Terraque cum su-
 mans humorem tota rehalat. Quare, edant, quod Zolus substituit, hinc procul ar-
 ceatur, vt profanum.

DOCVMEN MORT.) *esset acre mortalibus documentum, si improbi, & impij darēt pœnas. nunc autem, quia hoc non fit, iarbās ille apud virg. lib. 4. Æn. sic eum Ioue expostulat. Adspicis hæc? an te, genitor, cum fulmina torques, Nequicquā horremus? cæciq; in nubibus ignes Terrificant animos, inania murmura miscēt?* & c.

ET POTIVS NULLÆ SIBI TURPIS CONSCIÛ REII) sic restitui hūc versum, cōiectura quidē ductus, sed tamen à veterescriptura admonitus, quæ talis est, nulla sibi turpi conscius re. ex hac enim suspicatus sum præpositionem in, esse inculcatam, & ita à Lucretio scriptum esse, vt excudendum curavi, præsertim veritate hanc lectionem flagitante sic enim Latini loquuntur, nullius rei turpis sibi conscius, non conscius in re turpi, quo modo est in libris vulgatis. Sic enim habent, Et potius nulla sibi turpi conscius in re. planè ineptè. nulla autem, in patrio casu, antiquum, & antiquis vsitatum, vt apud Terent. Heautont. altera dum narrat. lege quæ annotata sunt supra ad illum locum, lib. 4. vnaque figura. Hanc quoque emendationē sibi arrogavit Zoilus. LOCA SOLA) loca deserta, solitudines.

CON BRACHIA SVEFACIUNT) Sic propemodū edendum curavi in secunda editione, nempe hoc modo, An tum brachia suefaciunt, & c. sed volueram edi, An con brachia suefaciunt, & c. vt intelligamus, esse in se sim. pro, consuefaciunt brachia. quo modo supr. non longè à princip. lib. 4. quidam de me malè meriti non malè reposuerunt, ordine eodem, Quo fuerint, & con formæ seruire figuram. Sic igitur nunc restituo hunc locum, nam, consuefaciunt, quod vulgò legitur, pro consuefaciunt, mihi probari non potest. CVR: IPSE) cur pater Iupiter.

NEQVE PARCIT IN H.) & cur non parcit suo celo in hosteis, id est, ad hosteis suos perdendos? DENIQVE CVR NUMQVAM CÆLO) sic sup. eod. lib. nam celo nulla sereno, Nec leuiter densis mittuntur nubibus vquam. sic Aristot. lib. 2. meteor. cap. 9. καὶ δὲ τὸ πᾶν τὸν ἀέρα καὶ τὸν οὐρανὸν, ὅταν ὄπισθε τοῦ ἡλίου, ὅταν οὐρανὸς οὐρανὸς αἰθρίας ἢ οὐρανὸς εὐχρηστῶν, id est, & quamobrem hoc fit in celo, cum est nebulosum & concretum tantummodò, & non ita perpetuò: celo autem puro & sereno non fit?

IPSE IN EAS TVM) cum & in quinque libris manuscriptis, & in aliquot vulgatis reperissem ita scriptum, ipse in astum, non, vt in aliis, ipse in astum, orta est continuo mihi mendi suspicio, præsertim iam ante à mea sponte hanc vulgatam fastidienti. quid enim sibi vult, descendere in astum? primus igitur cum ultimis comparatis, & mediis cum extremis, venit mihi in mentem ita esse legendum, & ita à Lucretio esse scriptum, ipse in eas tum, & c. Primum enim leuis admodum, & parua fit immutatio scripturæ: quippe ex voce, astu, fiunt duæ, eas tum, quarum vocalium ordine mutatio: deinde sententia iam fit planissima, hoc modo, An simulac nubes sursum venerunt, tum ipse Iupiter è summo cæli, & ætheris vertice in eas descendit, vt in his nubibus, teli, id est, fulminis, ictus determinet? Descendere autem tum Iouem dicunt poëta, cum iam iam futurum est, vt vel tones, vel pluat, vel grandinet, vel ninguat, quasi sine nubibus, & nisi è celo in nubibus descendat, neque tonare, neque pluere, neq; grandinare, neq; ninguere possit. Ex hoc Virg. lib. 1. Georg. Ipse pater media nimborum in nocte corusca Fulmina molitur dextra. Idem Melib. Iupiter, & læso descendet plurimus imbri. idem Georgic. 2. Tum pater omnipotens secundis imbribus æther Coniugis in gremium læta descendit. & Horatius od. 13. epod. Horrida tempestas cælum contraxit, & imbreis, Ninēsq; deducunt Iouem, & cet.

IN MARE QVA) cum hoc toto loco congruit ille apud M. Tull. lib. 2. de diuin. Quid enim proficit, cum in medium mare fulmen iacit? quid cum in altissimos montes? quod plerumque fit. quid cum in desertas solitudines? quid cum in earum gentium oras, in quibus hæc ne obseruantur quidem?

CAMPOSQVE NATANTEIS) sup. Augebat mare manando, camposque natanteis. & infr. Æra per mensus multum, camposq; natanteis. Post hunc versum videtur locandus ille, si modò Lucretianus est, qui est ab hoc septuagesimus, Nā ratio cum sanguine abest humoribus omnis.

PRÆTEREA SI VOLT CAVEAM.) dilemma. Iupiter aut vult nobis ante denuntiare & præsignificare fulminis ictum, vt nobis ab eo caueamus: aut vult nos opprimere nec opinanteis, & imparatos. si vult nos præmonere: cur non facit, vt fulmen ab eo missum cernamus? sin vult nos opprimere imparatos: cur ex certa cæli parte tonat? ET SIMVL IN MVLTAS, & c.) huius loci & argumenti hæc mihi videtur sententia & vis esse. vel dices, Iouem vno, eodemque tempore fulmen in multas partes mittere, vel negabis. si dices: quo pacto hoc cuiquam persuaderi potest, vnum siue hominem, siue deum multa tela in multas ac diuersas partes vno tempore mittere? si negabis: res ipsa vincet, vt fatearis.

POSTREMO CVR SANCTA) cum hoc loco congruit ille, qui est lib. 2. in extr. tum fulmina mittat, & ædeis sæpe suas disturbet, & in deserta recedens, sæuias exercens telum, quod sæpe nocenteis præterit, exanimatque indignos, inque merenteis. & cum his Lucretianis consentiunt illa M. Tullij ex lib. 2. de consul. quæ posita sunt lib. 1. de diuin. Nam pater altitonans, & c. nam ea protulimus sup. lib. 2. in extr. & profert Firmianus lib. 3. diuin. instit. cap. 17.

ALTAQVE CVR PLERVMQVE) sic Horat. od. 10. lib. 2. feriuntq; summos Fulmina (al. Fulgura) montes. PLVRIMAQVE HVIVS) sic restitui, & ita legi debet. Zoilus hanc cōiecturam non probauit, cum sit tamen rectissima, & verissima: scribitque esse versum, μάλιστα. Primum non vsurpat versus minoros Lucretius. quamobrem? quia nihil est necesse. deinde si darē, locum esse versibus miuru in hoc egregio poemate, tamen sententia hic ferre non potest, vt legatur plus, quod tu si Zoile vidisses, qui luce clara non vides, numquam ista tam incōsideratè scripsisses. Es καὶ ἐξαιτίας igitur cum tuis putidissimis versibus.

Quod superest, facile est ex his cognoscere rebus,
 Ἴππυσῖπας Graij quos ab re nominatarunt,
 In mare qua missi veniant ratione superne.
 Nam fit, vt interdum tanquam demissa columna
 In mare de cælo descendat: quam freta circum
 Feruiscent grauiter spirantibus incita flabris:
 Et, quæcumque in eo tum sunt deprensa tumultu
 Nauigia, in summum veniunt vexata periculum.
 Hoc fit, vbi interdum non quit vis incita venti
 Rumpere, quam cæpit, nubem: sed deprimit, vt fit
 In mare de cælo tanquam demissa columna
 Paullatim, quasi quid pugno, brachiique superne

Coniectu tradatur, & extendatur in vndas:
 Quam cum discidit: hinc prorumpitur in mare venti
 Vis, & feruorem mirum concinnat in vndis.
 Verfabundus enim turbo descendit: & illam
 Deducit pariter lento cum corpore nubem.
 Quam simulac grauidam detrusit ad æquora ponti:
 Ille in aquam subito totum se immittit, & omne
 Excitat ingenti sonitu mare feruere cogens.
 Fit quoque, vt inuoluat venti se nubibus ipse
 Vortex, conradens ex aere femina nubis,
 Et quasi demissum cælo prestera imitetur.
 Hic vbi se in terras demisit, dissoluitque:
 Turbinis immanem vim prouomit, atque procellæ.
 Sed quia fit raro omnino, monteisque necesse est
 Officere in terris: apparet crebrius idem
 Prospectu maris in magno, cæloque patenti.

QUOD SUPEREST, & c.) Quod superest, (inquit) ex iis, quæ antè diximus cognoscere facile est eorum fulminum, quæ ἀρηστῆρες à Græcis nominantur, naturas, causas, & motus. Nam alia quædam sunt fulmina, quæ præstere non sunt, vt, quæ non sunt ignita: qualia sunt, quæ columnæ, procellæ, turbines, vortices appellantur. Atque, vt hanc totam de fulminibus disputationem facilius intelligere possimus, sciendum est (quod & antea attigimus) omnia & tonitrua, & fulgetra, & fulmina, flatus seu anhelitus terræ esse: qui si minutatim & sparsim diffundantur, ac, cum sint tenuiores, dissidentur: tonitrua, & fulgura: si densiores, & crebriores, minusque tenues erumpant: procellam gignunt, quæ vocatur à Græcis ecnephias ventus. iccirco violentus, est. eruptionis enim celeritas robur & vim efficit. Cum verò flatus sine igne erumpens ex nube, in alterius nubis statum incurrexit, quemadmodum ventus in portis, aut viis ex laxitate in angustias redactus, luctatur, & circumuersatur: tum fit vortex, qui τυφὼν à Græcis appellatur, maxime si fragorem edat. nam si stridorè potius mittat, quàm fragorem, turbo est. Quod si hic flatus postea exardescat, præster est. Si verò non posteaquam è nube erupit, ignem concipiat, sed cum primùm in nube exprimitur: fulmen est, quod Græci κεραιὸν vocant. Vbi autem non potest flatus nubem perfringere, neque ex ea erumpere, sed eam deorsum in terram, aut in mare deprimat, ita, vt videatur vnda quædam densa, & rigida oblonga decidere: tum est columna. De præstere sic Laërtius. Γρηστῆρας ἐνδέχεται γίνεσθαι, καὶ κτ' εἶσαν εἴφοις εἰς τοὺς κάτω τοὺς ἑμοειδῶς ὑπὸ πνθίματος ἀθροῦσιν ὡσάντες, καὶ δεξιὰ τὸ πνθίματος φερομένου, ἀμα καὶ τὸ ἔφορος εἰς τὸ πλυσίον ὡσάντως τὸ ἐκ τοῦ πνθίματος, καὶ κτ' ὡς εἶσαν δὲ πνθίματος εἰς κώκρον αἶρος ἕως ἐπισηωδομένου ἀπὸ θεοῦ, καὶ ῥύσεως πολλῆς πνθίματος ἕως ἄρτι, καὶ ἔδω αἰθέρος εἰς τὰ πλάγια δεξιὰ ῥυθμῶν αἰ δεξιὰ πῶ περὶ τὸ αἶρος πύκνισιν. καὶ ἔως μὲν γῆς, τὸ ἀρηστῆρος κατεμῆν, εὐδὲ ἔλοι γίνονται, ὡς αἰ καὶ ἡ ἀποσφύρησι κτ' πῶ κίνησι τὸ πνθίματος γίνονται ἔως δὲ θαλάσσης δίνει ἀποπλαῦνται. id est Præstere fieri possunt, & ex demissione nubis ad loca inferiora, dissimiliter à vento conferto pulsa, & per

ventum ruentis, simul externo flatu nubem in locum propinquum impellente, & propter flatum circumstantem aere nonnullo superne in eam vna pulso, & multis flatibus confluentibus, qui non possint in obliqua diffluere, propter aeris circumfusi condensationem. Et, vbi quidem præster usque ad terram demittitur, turbines fiunt, vt & generatio ex motione flatus existat: vbi verò usque ad mare, vertices creantur: BRACHIQVE SUPERNE CONIECTV) mendosè habent quidam lib. vulgati, brachiisque. CONCINNAT) efficit, καπασιδῶν. sic sup. lib. 4. in extr. consuetudo concinnat amorem. & infra. magnum concinnat hiatus. tralatio est, à cinno, quem Græci κικκῶνα appellant. Est autem potionis genus ex multis liquoribus confectum. vocem Græcam usurpauit Homerus in Δ. libi. Τῶσθ δὲ πῶ κα κικκῶν εὐπλοκαμῶς ἐκκαμῶν. id est, His autem cinnum confecit pulchrè comta Hecamede. Usurpauit & Orpheus in iis versibus, quos refert Clemens Alexandr. ὡς ἔστρεπῶ. Ὡς εἰπῶσα, πῶλοις αἰετοῖσιν ἄνδρ' ἐξέειπ' αἰετὰ Σαώματις, οὐδὲ ἀπέπειπα τῶ ποτ. πῶς δὲ ἦεν ἰακχος, ἄλλ' ἔπει μὴ ῥιπῆσθε γελῶν, βαυχοῖς ὑπὸ κόλπῳ, ἢ δὲ ἐπὶ οὐδ' εἰδῶσ' εἰδῶ, μεῖδῶσ' εἰδυμῶ. Δέξασθ' ἢ ἀπολοῖσ' ἀγῶς, ἐπὶ ᾧ κικκῶν ἐκκαίτο. Hos autem versus eo libentius huc adscripsi, quod cum eos Latini versibus reddiderit Arnobius lib. V. aduers. Gentes, ij Latini versus non satis emendati sunt in vulgatis codicibus. sic enim leguntur. Sic effata simul vestem contraxit ab imo: Obiecitq; oculis formatas inguinibus res. Quas caua succutiens Baubo manu, (nam puerilis Olli vultus erat,) plaudit, contrectat amice. Tum dea defigens augusti luminis orbeis, Tristitias animi paulū mollia reponit. Inde manu poculum sumit, risūque sequenti Perducit totū cyceonis: lata liquorē. In primo versu igitur, pro, simul, legendum arbitror, sinu. in tertio, pro, Baubo manu, recte coniecit io. Auratus, legendum, Bacchi manu, vt manu, sic recti casus, numeri singul. Habetur autem sermo de Cerere ob amissam Proserpinam filiam mærore confecta: quam Baubo nulla alia re ad hilaritatem exluctu traducere potuit, quàm parte illa sua muliebri inhonesta, nudata, & oculis eius subiecta. Si quis autem forte dubitet, quid sibi velit in ultimo versu, Perducit, & c. Perducit, hoc loco valet, perbibit, seu perpotat. DETRVSIT) sic legendum, non, detrudit. FIT QVOQVE) Nunc de vortice: de quo sic Plin. lib. 2. Sin verò flatus repentini, depresso sinu, arctius rotati nubem effregerint, sine igne, hoc est sine fulmine: vorticem faciunt. VT INVOLVAT VENTI SE NVBIBVS IPSE VORTEX) sic ex Aristotele, & Plinio hunc locum restitui, cum antea legeretur, ventis è nubibus. venti autem vortex dicitur, quia vortex nihil aliud est, quàm flatus circumactus, & circumuolutus. Hunc quoque locum sibi arrogauit Zoilus. PRESTERA IMITETVR) à prestere hoc tantum differat, quod non sit accensus. PROSP. MAR. IN MAGNO) id est in magno & lato mari: in quo maior est prospectus, quàm in terra. CÆLOQ. PAT.) idem significat. Nam in mari cælum latius, & longius patet, propter maris equalitatem, & planitiem, quàm in terra, propter monteis, qui prospectum interrumpunt.

Nubila concrefcunt, vbi corpora multa volando.
 Hoc super in cæli spatio coiere repente
 Asperiora, modis quæ possint endopedita:
 Exiguus, tamen inter se comprehensa teneri.
 Hæc faciunt primùm paruas consistere nubeis:

Inde ea comprehendunt inter se, cónque gregantur,
 Et coniungendo crescunt, ventísque feruntur
 Usque adeò, donec tempestas sæua coorta sit.
 Fit quoque, vti, montis vicina cacumina cælo
 Quàm sint quæque magis, tanto magis edita fument
 Assiduè fulvæ nubis caligine crassa,
 Propterea, quia cùm consistunt nubila primùm,
 Antè videre oculi quàm possint tenuia, venti
 Portantes cogunt ad summa cacumina montis.
 Hic demum fit, vti, turba maiore coorta,
 Condensa, ac stipata simul cernantur, & vdo
 Vertice de montis videantur surgere in æthram.
 Nam loca declarat sursum ventosa patère
 Res ipsa, & sensus, monteis cùm ascendimus altos.
 Præterea permulta mari quoque tollere toto
 Corpora naturam, declarant litore vestes
 Suspensæ, cùm concipiunt humoris adhæsum.
 Quo magis ad nubeis augendas multa videntur
 Possè quoque: è falso confurgere momine ponti.
 Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.
 Præterea fluuiis ex omnibus, & simul ipsa
 Surgere de terra nebulas, æstümque videmus:
 Quæ velut halitus, hinc ita sursum expressa feruntur,
 Suffunduntque sua cælum caligine, & altas
 Sufficiunt nubeis, paullatim conueniundo.
 Urget enim quoque signiferi super ætheris æstus,
 Et quasi densendo subtextit cærulea nimbis.
 Fit quoque, vti hunc veniant in cœtum extrinsecus illa
 Corpora, quæ faciunt nubeis, nimbósque volanteis.
 Innumerabilem enim numerum, summamque profundi
 Esse infinitam docui: quantæque volarent
 Corpora mobilitate, ostendi, quàmque repentè
 Inmemorable per spatium transire solerent.
 Haud igitur mirum est, si paruo tempore sæpè
 Tam magnos monteis tempestas, atque tenebræ
 Cooperiant maria, ac terras, impensa supernè:
 Undique quandoquidem per caulas ætheris omneis,
 Et quasi per magni circum spiracula mundi,
 Exitus, introitusque elementis redditus exstat.

NUBILA CONCRESCVNT.) Quo pacto nubes & nubila concrecant,
 id est, cogantur. HOC SVPER IN C. SP.) malim legi, superà. Sic enim;
 explico, supra in hoc cali spatio. MODIS ENDO PEDITA. EXIG.)
 ordo & sententia est: quæ impedita, & implicata modis exiguis, id est, modice, nec
 nimis arctè, aut adstrictè, possint tamen complexa coherere.

COMPRESA) sic potius legendum videtur, vt habent quidam lib. manuscr.
 quàm vt est in aliis, compressa. atque hanc lectionem confirmat versus sequens, ab
 hoc tertius, Inde ea comprehendunt inter se. dictum autem, comprehendunt inter se, vt
 amant inter se. QVAM. SINT QVÆQUE) sic habent omnes libri,
 ne quis semidoctus putet legi debere, Quo sint quæque magis, de quo loquendi ge-
 nere in scholiis lib. I. diximus, ad illum locum, Et quàm quæque magis cohibet res
 intus inane. Tam magis, & c. Sententia autem huius loci hæc est. fit quoque, vt, quo
 montis cacumina sunt altiora, & cælo propinquiora, eo magis nubes in eis caliginose
 cogantur, propterea quòd, quò primùm tempore nubes cõcrescunt, eæ etiam nubes
 tenues, oculis cerni non possunt: & prius ad summa montis cacumina à ventis por-
 tate conueniunt, & confluunt, quàm eas oculis v'surpare possimus.

PROPTEREA, QVIA CVM CONSISTVNT N. P.) sic restitui-
 trum lib. manuscriptorum auctoritate fretus. nam alij habent, quia tum. cons. coniu-
 gendum est autem aduerbium, cùm, vnà cum adverbio primùm, vt sit, cùm primùm.

ANTE. V. ID. OC. Q. P. T.) ante quàm oculi ea videre possint, vt pote
 tenuia, & tenuis halitus. CONDENSE, ET STIPATA SIMVL

C. ET VDO) hunc versum sic emendatum reperi in margine vnus exempli Ve-
 neti ab Aldo impressi, quod mihi commodatò dederat Io. Pupperius Lugdunensis.
 Sed neque eum, neq; duos, qui deinceps sequuntur à proximo, Lucretianos esse puto.

IN ÆTHRAM.) id est, in aëra lucidum. nomen est Græcum, quo sæpe vtun-
 tur & Latini. Virgil. Æneid. 6. Nam neque erāt astrorum ignes, neque lucidus æthra
 siderea polus. Idem lib. 12. Namque volans rubra fuluus Iouis ales in æthra, & c.
 Hom. il. p. Ποικίλον αἰθέρω, δδς αἰθέρω λαμοίον ιδέσθαι, ad quem locum Eustath. αἰθέρω
 λέγει τὴν λαμύραν, τὴν δὲ δ' αἰθέρω αἰθέρω: id est æthram dicit, aërem lucidum, serenita-
 tem, & cælum purum. NAM LOCA DECLARAT) sic habent lib.

quattuor manuscripti. loca sursum autem interpretor, loca superna. quamquam non
 probatur mihi hoc loquendi genus, neque hunc versum Lucretianum esse arbitror,
 neque huic proximum. RES IPSA, ET SENSVS) sic habent tres li-

bri manuscripti, quibuscum consentiunt antiqui Veneti, & Parisienses. ordo autem
 verborum est. res ipsa & sensus declarat, loca superna patère ventosa, cùm, & ces.
 Alij habent, Res ipsa ad sensum. Verum (vt iam dixi) neque hic versus, neque su-
 perior, neque ille, Condensa, & stipata, & c. videntur mihi Lucretiani: neque deni-
 que horum versuum sententia mihi placet. Quòd si operæ pretium esset eos emen-
 dare, sic legendos putarem: Nam hoc loca declarant sursum ventosa, patètque sensi-
 bu' res ipsis, monteis cùm ascendimus altos. Posset etiam sic legi versus prior. Nam
 hoc loca declarant ventosa superne, patètque, & c.

PRÆTEREA PERM. MARI Q.) sententia horum versuum hæc est: Præ-
 terea naturam multa corpuscula è toto mari attollere declarant vestes in litore su-
 spensæ, cùm humorem ex mari contrahunt. At multo credibilis est, multa corpuscu-
 la ex mari vnà exsistere posse, ad nubeis cogendas, & augendas. Quare si illud ve-
 rum est, vt est: ergo & hoc.

DECLARANT LIT. VEST. SVSP.) sic *suprà* lib. I. Denique fluctifraga suspensæ in litore vestes vultescunt.

ADHÆSVM) vritur & alibi hoc nomine, vt lib. 3. Nam neque pulueris interdum sentiamus adhæsum corpore. MOMINE) si hæc scriptura placet, quæ reperitur in tribus lib. manuscr. & in omnibus vulgatis, momē potī intelligemus agitationē, motum, & salum maris, sin cui suspecta est, videat, præstet ne legere, numine ponti: nam in Memmiano, scriptum est, nomine: quod quidam putant deprauatū esse ex, numine. omnino magis probo, momine. verum tamen iudicet lector.

NAM RATIO CVM SANG. ABEST H.) Auancius scriptū reliquit, se, quid sibi hic versus velit, non videre. ego ex verbis sententiam aliquam elici posse puto, sed quorsum ponatur, aut quod pertineat, excogitare non possum. Omnino si Lucretianus est, videtur alieno loco esse inculcatus, & *suprà* potius post versusum, Arguit & liquidam molem, campōsque natanteis, esse collocandus: vt sit hic Lucretij sensus. quamobrem Iupiter in mare fulmen mittit: quid vndas arguit, & mare: nam ratio, & sanguis, & sensus abest ab aquis. Licet igitur multi mortales in aquis intereant, non tamen iccirco aquæ in crimen vocandæ sunt, cum sint rationis & consilij expertes: peccatum autem non sit sine consilio & voluntate nocendi. Sed non celabo lectorem, in cod. Memmiano scriptum esse, Nam ratio consanguinea, se amoribus omnibus: in vulgatis autem Florentinis, Nam ratio tum segnis abest humoribus omnis: in Parisiensibus autem, Nam ratio cum sanguine adest hum. omnis.

SVEFICIUNT) suppeditant. ÆTHERIS ÆSTVS) calor ætheris signiferi. iam æthera signiferū etiā *suprà* dixit lib. 5. primus se sustulit æther signifer, DENSENDŌ.) id est densando, vt *sup.* lib. I. Denferi poterunt ignes, rarique relinqui. INNVMERABILEM ENIM, & c.) lib. I. Omne, quod est igitur, nulla regione viarum finitum est, & c.

QVANTAQVE VOLARENT CORP.) lib. 2. ibi, Nūc quæ mobilitas sit reddita materiai Corporibus, & c. IMPENSA SVPERNE) tempestas & tenebræ, duo illa, impensa, id est effusa, cooperiant maria ac terras è supera regione. impensa, à verbo impendor, eris: id est, profusa, effusa, magna.

PER CAVLAS) per inania, & cavitates, vt *sup.* lib. 2. Dispersamque foras per caulas cicit omnis. SPIRACVLA) aditus, fauceis. Virgil. lib. 7. Æn. Hic specus horrendum, & sani spiracula mundi monstrantur.

Nunc age, quo pacto pluuius concrescat in altis
Nubibus humor, & in terras, demissus vt imber,
Dēcidat, expediam. primū iam femina aquai
Multa simul vincam confurgere nubibus ipsis,
Omnibus ex rebus, pariterque ita crescere vtrumque,
Et nubeis, & aquam, quæcumque in nubibus exstat:
Vt pariter nobis corpus cum sanguine crescit:
Sudor item, atque humor quicumque est denique membris.
Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum
Humorem, veluti pendentia vellera lanæ,
Cum supera magnum venti mare nubila portant.

Consimili

Consimili ratione ex omnibus amibus humor
Tollitur in nubeis: quod cum bene femina aquarum
Multa modis multis conuenere vndique adaucta:
Confertæ nubes vi venti mittere certant
Dupliciter. nam vis venti contrudit, & ipsa
Copia nimborum, turba maiore coorta,
Vrget, & è supero premit, ac facit effluere imbreis.
Præterea, cum rarefcunt quoque nubila ventis,
Aut dissoluuntur solis super ista calore:
Mittunt humorem pluuium: stillantque, quasi igni
Cera super calido tabescens multa liquefcet.
Sed vehemens imber fit, vbi vehementer vtroque
Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.
At retinere diu pluuiæ, longumque morari
Consuerunt, vbi multa fuerunt femina aquarum:
Atque aliis aliæ nubes, nimbique rigantes,
Insuper, atque omni volgò de parte feruntur:
Terræque cum fumans humorem tota rehalat.
Hinc vbi sol radiis tempestatem inter opacam
Aduersa fulsit nimborum aspergine contra:
Tum color in nigris existit nubibus archi.
Cetera quæ sursum crescut, sursumque creantur:
Et quæ concrescunt in nubibus omnia, prorsum
Omnia, nix, venti, grandis, gelidæque pruina,
Et vis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora, quæ fluuios passim refrenat eunteis:
Perfacile est tamen hæc reperire, animoque videre
Omnia quo pacto fiant, quaréve creentur,
Quom bene cognoris, elementis reddita quæ sint.

NVNC AGE, Q. P.) Nunc de aqua pluua, & imbribus. DEMISSVS.) Sic malo legi, quàm dimissus. VINCAM) firmisimis argumentis probabo. sic lib. 2. Quod quoniam vinco fieri, nunc esse docebo. sic Horat. Jary. 3. lib. 2. Vincit enim stultos ratio insanire nepotes.

VT PARITER NOBIS CORPVVS) Malim sic legi, si libri patiantur, Vt pariter nobis sanguis cum corpore crescit.

SVDOR ITEM, ATQVE HVMOR) hunc versusum, vt spurium, delendum cenfeo. CONCIPIVNT) alibi scribitur, Confugunt. alibi, Conciliant.

VELLERA LANÆ) vellus à vellendo dictum esse docet Varro libro quarto de lingua Latina, sic vtrumque coniungit Horat. od. 13. epod. Murribus Tyriis iteratæ vellera lanæ Cui properabantur?

MITTERE) aquas conceptas, & collectas. TURBA MAIORE COORTA) sic legendum esse vincit versus, qui paullo ante positus est. Hic demissus fit vii, turba maiore coorta, & c. FACIT EFFLVERE) sic loquitur sup. lib. 5. Qui faciant solem ceria de surgere parte. & hoc eodem lib. supra, Hac faciunt primum vacuas consistere nubes, & item alibi.

STILLANTQVE) sic restitui, cum in omnibus libris tum manuscriptis, tum vulgatis, (præter Florent. qui habent, stillando) legatur, stillante, planè mēdosè. Arbitror autem à Lucretio scriptum esse, stillantque: deinde à scriptore librario descriptum multis post sæculis, stillantce. c. pro qu. ut aca, pro aqua: postremò à nonnullis factum, stillante, detracto c. quòd eam litteram inanem, & superuacaneam putarint. Hac Zoilus non probat: reditque ad suos vomitus: versus volui dicere, ut censentia legendum, stillantia quasi igni.

AT RETINERE) Nūc, cur interdū lōgæ & diuturnæ sint pluuie. Sed cur nō dixit, At durare diu pluuie, & c. Respōdeo, pluuie, quæ durant, homines morantur, & retinent. Itaq; ex effectus, hoc est, ex eo, quòd pluuie retinet, durare intelligitur.

REHALAT) humorem è calō delapsū iterum, atque iterum sursum halat.

HINC, VBI SOL RADIIS) Nūc de arcu, seu arquo, seu arco caelesti, qui Iris à Græcis appellatur, Nonnulli libri habent, Hic vbi, & c.

ADVERSA FVL SIT) nam semper fit ex aduersa soli parte. Atque ex hoc probant, iridem, seu arcum pluuuū nihil esse aliud, quàm adspectus nostri refractionem, ad solem: quam Græci αἰάλασι appellant. Εἰν οὖν τῆς ἰεῖδος πῶτος ποιοῦτον, inquit Plutarchus lib. 3. αἰάλασι δὲ ἰστέον. δὲ ἰστέον τῶν ὑπερὶ ἀσθενήμασιν εἰς τὴν εὐφροσύνην αἰάλασι, ἔπα δὲ τῆς βεβρυχθῆς εἰς μικρὰς ραδίδας ποτίζουσαι. ὅταν οὖν ὁ ἥλιος ἕψηται εἰς δυσμας, ἀνάγκη τῶν αἰάλασι ἡλίου φαίνεσθαι, ὅπῃ ἡ ἰστέον αἰάλασι, αἰάλασι, ὡς τῶν τῶν ἰεῖν. id est. Est igitur Iris affectus talis. Oportet enim exhalationem humidam cogitare, quæ in nubem mutetur: deinde paulatim in paruas guttas liqueat. Cum igitur sol in occasu fuerit, necesse est omnem arcum caelestem è regione solis videri, quia cum adspectus noster in guttas illas incidit, refringitur, ita ut fiat Iris. De Iride legendus Aristoteles lib. μετὰ π. γ. ut & de aliis omnibus rebus superis, suo vnaquaque loco.

TVM COLOR IN) hunc versum profert Nonius in voce, arcus, legitque hoc loco arqui, non arci, docens, arquum, dici trim: arcum, suspensum fornicem. Priscianus verò libro sexto probat ex Cicerone libro tertio de natura Deorum, arcum arci in secunda quoque declinatione v surpari pro arcu caelesti. Sic Cic. Cur arsem arci species non in numero deorum reponatur? Existunt porro, aut certè apparent tres colores in iride: puniceus, viridis, purpureus.

NIX.) Nix fit cum tenuis aqua è nubibus fusa, sensim decedens concrevit non longè à terra, sed longè à nubibus, è quibus effusa est, ita ut, propter magnum interuallum, guttæ rotunditatem suam conseruare non potuerint, sed distractæ iam, ac diuisæ, ad locum, vbi frigore concreuerunt, peruenierint.

GRANDO) Grando fit, cum guttæ è nubibus effluentes, statim ut ex illis existunt, frigore concrevunt, guttæ autem omnes rotundæ sunt natura, quod sensus docet, ac iudicat. Ita fit, ut guttæ illæ, quæ natura rotundæ sunt, antè quàm longius à nubibus recedunt, frigore, quod ibi est acerrimum, & intentissimum propter antiperistasin, concreta, fiant id, quod dicuntur, ex aqua grandines. Ex quo nives sunt hieme maximè: at grandines Vere, atque Autumno.

GELIDÆ QVÆ PRVINÆ) pruina, ros est congelatus, & frigore concretus. Itaque ros fit æstate maximè, interdum etiam vere, & in locis tepidis, & calidis: pruina verò, quam πῆλιν nominant Græci, hieme, & in locis frigidis.

MAGNUM DVRAMEN) aqua durata, seu vis ea, quæ durat aquas, seu glacies, κρυσταλλος: ex cuius similitudine supra lib. 1. glaciem aris dixit, tenuem aris laminam, seu bracteam, quæ glaciæ instar, fit leuis, & rigida. ibi. Tum glaciæ æris flamma dericta liquefit: vbi vulgò legebatur, Tum glaciæ acri fl. d. & c.

ET MORA, QVÆ FL.) idem dicit, glaciem enim significat, quæ fluuios moratur, sic Virgil. lib. 4. Georg. & glaciæ cursus frenaret aquarum. & Horat. epist. ad Iul. florum. Thracæne vos, Ebrusque, nivali compe de vincit, & c.

EVNTEIS) quidam libri habent, aquanteis: in his Florentini.

REPERIRE) quidam legendum putant, te per te, animoque videre,

ANIMOQVE VID.) sic supra lib. 5. & corde vigebant.

Nunc age, quæ ratio terrai motibus existet,
Percipe, & in primis terram fac ut esse rearis
Subter item, ut supera sit, ventis, atque vndique plenam
Speluncis, multosque lacus, multasque lacunas
In gremio gerere, & rupeis, deruptaque saxa:
Multaque sub tergo terrai flumina tecta
Voluere vi fluctus, submersaque saxa, putandum est.
Vndique enim similem esse sui, res postulat ipsa.
His igitur rebus subiunctis, suppositisque,
Terra superne tremit magnis concussa ruinis
Subter, vbi ingenteis speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes, magnoque repente
Concussu latè disperpunt inde tremores:
Et meritò, quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.
Nec minus exultant, vbi currus fortis equum vis
Ferratos utrimque rotarum succutit orbis.
Fit quoque, vbi magnas in aquæ, vastasque lacunas
Gleba vetustate è terra prouoluitur ingens,
Ut iactetur aqua, & fluctu quoque terra vacillet:
Ut vas in terra non quit constare, nisi humor
Destitit in dubio fluctu iactarier intus.
Præterea ventus cum per loca subcaua terræ
Conlectus parti ex vna procumbit, & vrget
Obnixus magnis speluncas viribus altas:
Incumbit tellus, quòd venti prona premit vis.
Tum, supera terram quæ sunt exstructa domorum,

Ad cælumque magis quanto sunt edita quæque,
 Inclinata minent in eandem prædita partem,
 Protractæque trabes impendent ire paratæ.
 Et metuunt magni naturam credere mundi
 Exitiale aliquod tempus, clademque manere,
 Cùm videant tantam terrarum incumbere molem.
 Quòd nisi respirent venti: non vlla refrenet
 Res, neque ab exitio possit reprendre euntem.
 Nunc, quia respirant alternis, inque grauescunt,
 Et quasi conlecti redeunt, ceduntque repulsi:
 Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas,
 Quàm facit. inclinatur enim, retróque recellit,
 Et recipit prolapsa suas se in pondere sedes.
 Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
 Summa magis mediis, media imis, ima perhilum.

NUNC AGE, QUÆ RATIO) Nunc de terra motibus, de quorum variis generibus lege Aristot. lib. de mundo. cap. 4. & μεταωρολ. β. cap. 7. & 8.

ET IN PRIMIS TERRAM F. VT) hæc sententia fuit Democriti, vs scribit Aristot. lib. 2. de reb. superis. Δημόκριτος δὲ φησὶ πλεῖστον τῶν ὕδατος οὐρανῶν, καὶ πολὺ δεχομένη ἔσθαι ὁμοειδῶς ὕδατος, ἵνα τούτου κινεῖται. πλείους γὰρ γινώσκουσιν, ὅτι τὸ μὴ δεχόμενα τὰς κοιλίας, ἀποκρίσθαι οὐκ ἔστιν οὐδὲν, καὶ ἐκρημαίνονται, καὶ ἐλαττοῦνται εἰς τὰς κενὰς τῶν κοιλίας, καὶ πληρετέρον, τὸ μετακρίσθαι ἐμπλήρον κινεῖται. id est, Democritus autē ait, terram, cùm sit aqua plena, multamque aliam aquam pluuiam recipiat, ab hac moueri. Nam cum hæc augetur, crescitque, propterea quòd lacuna totam non recipiunt, eam vi irrumpentem, terra motum efficere: & terram arefcentem, atque in partibus inaneis è locis plenioribus attrahentem, ab aqua locum mutante & illabète moueri. Sic ferè Plutarchus lib. 3. ἀπὸ τῆς ὕδατος. ex sententia Epic. Ἐπικούρου φησὶ ἐκ τῆς ὕδατος κινεῖται τὸ πᾶν, ἵνα τῶν κοιλίων, ὕδατος δὲ οὐρανῶν, ἀνακρίσθαι οὐκ ἔστιν οὐδὲν, καὶ ἐκρημαίνονται, καὶ ἐλαττοῦνται εἰς τὰς κενὰς τῶν κοιλίας, καὶ πληρετέρον, τὸ μετακρίσθαι ἐμπλήρον κινεῖται. id est, Epicurus ait euenire posse, vt terra à crasso aëre subiecto, qui sit aquosus, repulsa, & veluti subtrus verberata, moueatur.

MULTAQUE SVB TERGO) id est, & multa flumina sub terra latentia fluctuare, & saxa vni. secum rapere è locis plenioribus.

SIMILEM ESSE SVI) terram. cod. Vatic. habet, simile esse & par, res postulat ipsa. HIS IGITUR REB. SVBIVNCT. SVPP.) τούτων δὲ ὑποκειμένων, καὶ ὑποκείμετων. TERRA SVPERNE TREMIT) millies iam dixi, vltimam syllabam aduerbij, supernè, breuem esse: itaque cos. errare, qui hoc loco & similibus legi volunt, superna, præsertim reclamantibus omnibus libr. & manuscriptis, & vulgatis, præter Venetos antiq. & Parisiens.

DISSERPUNT) sic legendum, non, disserpunt, differpunt, autem, id est, in diuersas partes serpunt, & dimanant, & diuagantur.

QUONIAM NON MAGNO) argumentum à minori.

VIAM PROPTER) ὁδὸν, ὁδὸν: propter viam, id est, prope viam, vt propter viam facere, de quo Festus, & Macrobius.

NEC MINVS EXSVLT. VBI CVRR. FORTIS EQVVM VIS.)
 secutus eram initio codices Florent. Lugdun. Venetos, Basilienses, in quibus sic legitur, Nec minus exsultant vbi currus cumque equitum vi. nam alij vulgati habent, Nec minus exultant sunt, fortis quam vbi equum vis. Memmianus autem manuscripti. Nec minus exultantes dupuisumque vim, ex quibus scripturis vitiatas, & corruptas, nunc hanc elicio. Nec minus exsultant, vbi currus, fortis equum vis, & c. vt sit hic ordo verborum, hæcque sententia, Nec minus exsultat, (tecta subint.) vbi fortis equum vis, hoc est, fortes equi, succutit, (succutiunt) vtriusque ferratos orbis rotarum currus. currus enim, est patrij casus.

FIT QVOQUE, VBI MAGNAS IN AQVÆ,) sic restitui, scripturæ veteris vestigia secutus. Sic enim habent quattuor libri manuscripti, Fit quoque, vbi in magnas aquæ. vulgati autē sædè corrupti sunt, in quibus ita legitur, Fit quoque, vbi in magnas aquæ. Venetos antiq. & Parisiens. & Vicetinos excipio: in quibus est, Fit quoque, vbi magnas in aquas, & c. quam lectionem non damno, sed illam magis probo. Verum non probat eam Zoilus, sed quædam perreconditam, talem scilicet: Fit quoque vbi in magnas aquæ, & c. aqua interdum (inquit) habet primam longam, vt docet Beda libro de metris. Primum Beda non dicit hoc esse perpetuum: deinde Beda non profert hunc locum, sed alium, qui est infra, Quæ calidum faciunt aqua tactum, atque saporem, in quo tamen ostendit, Bedam falli, neque eius mouet auctoritas. Sic igitur hunc locum esse legendum aio, vt olim edidi, quidquid dicant Zoili, & sycophantæ. Licebit tamen legere, vt illi volunt, modò aqua sit trisyllab.

VT IACTETVR AQVA ET FLVCTV Q. T. VACILL.) Cùm olim hanc scripturam codicum Parisiensium secutus essem, vt iactetur aqua fluctu: quoque terra vacillans: hæc annotaram, his ipsis verbis. secutus sum codices Parisiensis. nam alij vulgati partim habent, vt iactetur, aqua fluctu quoque terra vacillet: partim, vt iactentur aqua, fluctu quoque terra vacillet. manuscripti autem etiam inter se dissentiunt, & alij cum his, alij cum illis vulgatis congruunt. Memmianus porò in eo quòd habet, vacillans, etiam cum Parisiensibus consentit. legendum fortasse est, vt iactetur aqua, & fluctu quoque terra vacillet. Hanc igitur scripturam nunc magis probo, idque pro meo iure: ab iisque, qui eam mihi palam ademerunt, recuperatorio iudicio repeto.

VT VAS IN TERRA, & c.) id. docet à simili, hoc modo. Quemadmodum (inquit) si aqua, quæ est in vase, moueatur, mouetur & vas, neque prius moueri desinit, quàm aqua moueri desita sit.

IACTARIER) in codice vaticano scriptum est, versarier.

PRÆTEREA VENTVS) aliam rationem affert terræ motus.

EXSTRVCTA DOMORVM) talia sunt illa, strata viarum, structa sanctorum, & c. AD CÆLV M) & quanto quæque sunt editiora, & à terra remotiora edificia, tanto magis, tantoque latius mouentur.

MINENT) sic reposui, cùm libri omnes & manuscripti, & vulgati, habeant partim, micant, partim, minant, partim, manent, partim hoc ipsum, minent. minent: autem, verbum est simplex pro composito positum, imminent. atque ita habent codices veneti anno CIO. CCCCLXXXV. impressi.

PRODITA) sic habent omnes libri tum manuscr. tum vulgati, quos quidem viderim. quidam tamen in nonnullis scriptum dicunt esse, percita: ex qua putat quidam amicus meus legendum, procita. ego nil mutandum censeo. sic enim paullo post

loquitur. verumque sequatur prodita summa. ET METVVNT M. N. CR.)
 & homines metuunt vsque adeo, vt credant exitium aliquod, clademque mundo
 imminere. metuunt credere, more Græcorum dictum esse puto, φοβουμαι πνευρα, & πνευρα.
 QVOD NISI RESP. VENTII: NON VLLA R.) i. si autem non respirarent venti: nulla res terram reseruet, aut reprimeret, nullaque eam
 euntem, & pereuntem, ab interitu retinere posset.

REPRENDERE EVNTEM) sic habet aliquot lib. manu sc. euntes autē, quod
 est in vulg. factū ex, euntes, per r. r. autem scribebant librarij illi scriptores pro m.

RETROQVE RECELLIT) id est, reclinat. & ita Festus.

ET RECIPIT PROL. SVAS SE IN POND. S.) ordo est. Et prola-
 psa se in suas sedes, pondere, id est, per suum pondus, recipit.

PERHILVM) perpauillum.

Est hæc eiusdem quoque magni causa tremoris,
 Ventus vbi, atque animæ subitò vis maxima quædam,
 Aut extrinsecus, aut ipsa à tellure coorta,
 In loca se caua terræ coniecit, ibique
 Speluncas inter magnas fremit antè tumultu:
 Verfabundaque portatur post incita quom vis:
 Exagitata foras erumpitur, & simul altam
 Diffindens terram, magnum concinnat hiatus:
 In Tyria Sidone quod accidit, & fuit AEGIS
 In Peloponneso, quas exitus hic animæ
 Disturbat vrbeis, & terræ motus obortus?
 Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
 Motibus in terris, & multæ per mare pessum
 Subfedere suis pariter cum ciuibus vrbes.
 Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animæ,
 Et fera vis venti, per crebra foramina terræ
 Dispertitur, vt horror: & incutit inde tremorem:
 Frigus vti nostros penitus cum venit in artus:
 Concutit inuitos cogens tremere, atque moueri.
 Ancipiti trepidant igitur terrore per vrbeis:
 Tecta superne timent, metuunt inferne, cauernas
 Terræ ne dissoluat natura repente:
 Neu distracta suum latè dispandat hiatus:
 Idque suis confusa velit complere ruinis.
 Proinde licet quamuis cælum, terramque reantur
 Incorrupta fore, æternæ mandata saluti:
 Attamen interdum præsens vis ipsa pericli
 Subditat hunc stimulum, quadam de parte, timoris,
 Ne pedibus raptim tellus subtracta feratur

In barathrum, rerumque sequatur prodita summa
 Funditus, & fiat mundi confusa ruina.

EST HÆC EIVSDEM) alia causa terræ motus, quæ etiam à Plutarcho ex-
 ponitur eodem loco, his verbis: ἐν δὲ χεῖρσι δὲ καὶ σπασμῶν δὴ τῆς κατωτέρω μέριος κατ-
 ὄψεως, ὡς τὸ πρὸς ἀπὸ τοῦ ποδῶν καὶ τοῦ ματος, εἰς τὰς ἀντιπερὶ οὐρανῶν καὶ οὐρανῶν, ἐμπροσθεν ἑλθόντων
 id est fieri posse autem, vt terra, quæ sit in inferiorib. partibus cauernosa, à vento di-
 stersò, & in cauitates antrorum simileis incitato, quatiatur.

ANIMÆ SVB. VIS) vis animæ, id est vis flatus, vt sepe aliàs.

AVT IPSA A TELLVRE) sic legendum est, vel, vt habent nonnulli alij
 lib. veteres, ab tellure: quibuscum consentiunt cod. Florentini. nam alij libri vulgari
 non habent præpositionem. CONCINNAT) efficit, vt sepe aliàs,

IN TYRIA SIDONE QVOD ACC.) Justinus lib. 18. Tyriorum gens
 cõdita à Phœnicibus fuit, qui terræ motu vexati, relicto patriæ solo, Assyrium sta-
 gnium primò, mox mari proximum litus incoluerunt, cõdita ibi vrbe, quam à pi-
 scium vbertate, sidona appellauerunt. Nam piscem phœnices sidon vocant. Hæc ic-
 circo notaui, quod omnes fere libri vulg. habent, in Syria Sidone, mendosè. atq; hanc
 meam emendationem Zoilus sibi adscripsit more suo.

ET FVIT ÆGIS IN PELOP.) Ægis Achaïcis. hunc terræ motum for-
 tasse significat Arist. lib. 2. meteor. cap. 8. ibi, ἐξέπετο δὲ καὶ αἰὲς Ἀχαιῶν, & c. nam satis
 est mihi locum indicasse.

DISTVRBAT VRBEIS) secutus sum codices ma-
 nuscriptos. neque verò est quod quenuquam moueat vltima syllaba verbi, disturbat.
 est enim longa, pro præterito, disturbauit, posita, vt sup. lib. 1. Virtutem irritat ani-
 mi. pro irritauit. Mendosi igitur sunt omnes libri vulgati, quorum alij habent, Di-
 sturbauit res, vt Florent. aliq; Disturbatq; vrbeis, vt Veneti antiq. aliq; Disturbans vr-
 beis: vt Veneti recentiores, & Lugd. & Basil. Hanc quoque emendationem compl-
 lauit Zoilus: & profecto piget me singillatim huius sycophantæ furia apertissima,
 atque impudentissima indicare.

MVLTAQVE PRÆT. lege Plin lib. 2.
 cap. 80. PESSVM) deorsum, & quasi sub pedes. nonnulli tamē lib. habent, passim.

DISPERTITVR, VT HORROR, & c.) sic ferè Aristot. lib. 8. μετρω-
 δὲ τὸ νοεῖν, ὅτι, ὡς ὅταν ἐν τῷ ἄματι ἡμεῶν, καὶ ἑμῶν, καὶ σπυρμῶν αἰπὸν ἔσται ἢ τὸ πρὸς μα-
 τος ἀπολαβὴ ἀνομιῆς δεινῆς, οὕτω καὶ ἐν τῇ γῆ τὸ πρὸς ματὸς ἀνομιῆς ἀπολαβὴ
 σπυρμῶν, ὅτι ἑμῶν ἔσται τὸν αἰπὸν σπυρμῶν. id est intelligere enim oportet, quemadmodum
 in corpore nostro, tremorum, & pulsuum causa est efficiens vis animæ, seu flatus, qui
 intercipitur, ita & in terra flatum simile quiddam efficere, & terræ motus alios ef-
 se veluti tremores, alios pulsibus consimileis.

TECTA SVPERNE TIM. METVVNT INFERNE) sic legendum,
 & ita scriptum est in codice Vaticano, Tettiano, & Memmiano. quibuscum con-
 gruunt codices Florentini, & Veneti recentiores. aliq; autem, in quibus suppositum
 est, superna, &, interna, mendosi sunt, quippe corrupti ab iis, qui putarent, in illis
 aduerbiis vltimam syllabam longam esse. quod falsum est, vt sepe iam diximus sub-
 intellige autem in, timent, metuunt, homines, hoc modo, timent homines à superiore
 parte, ne tecta curruant, scilicet: inferne, id est ab inferiore parte, metuunt, ne terræ
 cauernas repente natura dissoluat. NEV DISTRACTA SVVM L. D.) i.
 neve terra diuisa, suum hiatū latè in diuersas partes aperiat. Mirè autē terræ mo-
 tum descripsit, eiusque magnitudinem terroris plenam auxit, & amplificauit: vt

AD AVGMEN) *ad augendum mare.* PRÆTEREA MAGNAM SOL P.) *alia ratio, quamobrem mare non augeatur, tot fluvii in id influentibus.*

AT PELAGE MVLTIA) *Cum & in aliquot lib. manuscriptis reperissem scriptum, At pelagi multa, & viderem, scripturam vulgatam, pelago ferri non posse, sic reposui, præsertim cum viderem codices Florent. sic habere, scireque Marullum hanc lectionem probavisse. pelage autem, id est maria, quarti casus est, πικλά. quo vitur sup. lib. 5. princip. Propter Atlantæum litus, pelagæque seuera. vitur & Catull. in Galliambo. Rapidum salum tulistis, truculentæque pelage: quamquam non pugnem cum iis, qui apud Catull. lectionem vulg. malint, pelagi, in patrio casu.*

DE LIBET) *degustet, & ita detrahat, & deminuat. quidam tamen legendum etiam hoc loco putant, delibret: nonnulli, delimet. TVM PORRO) alia ratio. VERRENTES) sic sup. lib. 5. Partim quod validi verrêtes æquora venti Deminuunt, radiisque retexens ætherius sol.*

MOLLIS Q. L. CONCR.) *& lutum, quod erat molle, durefcere.*

PRÆTEREA DOCVI) *alia ratio. CONCEPTVM) contractū, haustū.*

POSTREMO QVONIAM) *postrema ratio, quæ est huiusmodi. quoniam (inquit) terra raro corpore est, & oras maris extremas & proximas omni ex parte cingit: quemadmodum aqua è terris in mare, ita è mari in terrâ manare debet. libræ quidem omnes habent, & coniuncta st oras maris vndique cingens, sed putavi legendum, & coniunctas oras maris vndique cingit. Verumtamen illam non damno.*

PERCOLATUR ENIM) *hic versus, & tres deinceps sequentes, iam supra positi sunt lib. 5. QVA VIA SECTA) Hunc quidem versum cum tribus, quæ proximè antecedunt, profert Lucretius libro 5. sed quia fugit me, supra lectorem admonere, secare viam, & via secta, Virgilium quoque dixisse, hic, serius quidem, sed non alieno loco tamè, admonebo, & versus indicabo. Sic igitur Virgil. Georg. I. Hæc inter, mediâmq, duæ mortalib. agris Munere concessa diuûm: & via secta per ambas: & c. Idem lib. VI. in extr. Ille viâ secat ad naueis, & c. Idem lib. XII. Sic Turno, quacumque viam secat, agmina cedunt.*

Nunc ratio quæ sit, per fauceis montis vt Aetnæ
 Exspirent ignes interdum turbine tanto,
 Expediam. neque enim media de clade coorta
 Flammæ tempestas, Siculûm dominata per agros,
 Finitimis ad se conuertit gentibus ora,
 Fumida quom cæli scintillare omnia templa
 Cernentes, pauida complebant pectora cura,
 Quid moliretur rerum natura nouarum.
 Hisce tibi in rebus late st, altèque videndum,
 Et longè cunctas in parteis dispiciendum,
 Vt reminiscaris, summam rerum esse profundam,
 Et videas, cælum summâ totius vnum,
 Quàm sit paruola pars, & quàm multesima constet:
 Et quora pars homo sit terrâ totius vnus.
 Quod bene propositum si planè contueare,

Ac videas: planè mirari multa relinquo.
 Num quis enim nostrum miratur, si quis in artus
 Accepit calido febrim feruore coortam,
 Aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
 Obturgescit enim subito, pes, arripit acer
 Sæpe dolor denteis: oculos inuadit in ipsos:
 Existit sacer ignis, & vrit corpore serpens,
 Quamcunque arripuit partem, repitque per artus,
 Nimirum, quia sunt multarum femina rerum,
 Et fatis hæc tellus nobis, cælumque mali fert,
 Vnde queat vis immensi procrefcere morbi.
 Sic igitur toti cælo, terræque putandum st,
 Ex infinito fatis omnia suppeditare,
 Vnde repente queat tellus concussa moueri,
 Perque mare, & terras rapidus percurrere turbo,
 Ignis abundare Aetnæus, flammescere cælum.
 Id quoque enim fit, & ardescunt cælestia templa:
 Vt tempestates pluuiæ, grauiore coortu
 Sunt, vbi fortè ita se tetulerunt femina aquarum.
 At nimis est ingens incendij turbidus ardor.
 Scilicet & fluuius, qui non est, maximus eii st,
 Qui non antè aliquem maiorem vidit: & ingens
 Arbor, homóque videtur: & omnia de genere omni,
 Maxima quæ vidit quisque, hæc ingentia fingit:
 Quom tamen omnia cum cælo, terræque, marique,
 Nil sint ad summam summâ totius omnem.

NUNC RATIO QVÆ SIT) *Nunc de Aetna, Sicilia monte, & de eius ignibus disputare parat. PFR FAUCEIS MONTIS VT AETNÆ, & c.) fauceis appellat, quas Græci κρημας nominant, vt idem dicit paullo post, ibi. In summo sunt ventigeni crateres, vt ipsi nominant, nos quas fauceis perhibemus, & ora. EXSPIRENT) exspirent, absolutè positum, & sine casu accusatiuo subsequente: quo modo aliàs poni solet. vt lib. 2. Sanguinis exspirans calido de pectore flumen. NEQVE ENIM MEDIA DE CL.) huius loci hæc mihi videtur esse sententia. non enim ex aliqua clade media coorta flamma, per siculorum agros diuagata, genteis admiratione affectit, quo tempore illæ omneis cæli partes scintillare cernentes, magnopere erant sollicitæ, atque anxie, dubitantes quidnam rerum nouarum natura meditaretur: sed ex monte Aetna. Ad hunc locum pertinet illud M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. Nos autè tenebras cogitemus tantas, quantæ quondam eruptione Aetnæorū igniū finitimas regiones obscurauisse dicuntur, vt per biduum nemo hominè homo agnosceret: cum autè tertio die sol illuxisset, in vt renixisse videretur.*

HISCE TIBI IN REB.) *nunc demum incipit ratione horū igniū exquirere,*

VT REMINISCARIS) lib. 1. Omne, quod est, igitur nulla regione vicium Finitu'st. namque extremum debebat habere, & c. & lib. 2. Et quo iactari magis omnia materia Corpora peruideas: reminiscere, totius imum Nil esse in summa, neque habere ubi corpora prima Consistant, quoniam spatium sine fine, modoque est, & c.

ET QUAM MULTESIMA CONSTET) & quam sit pars multesima, id est, & quam sit parua pars, si cum toto comparatur. multesima pars est ea, cui multae debet esse pares, aut similes ad constituendum totum: πικρόσδν μέρπος appellat Graeci. profert autem hunc versum Nonius in voce, multesima.

ET QUOTA PARS HOMO SIT TERRAI TOT. V.) Cum in omnibus libris manuscriptis scriptum reperissem, partim, Nec quota, partim, Haec tota, partim, Et quota, sic reposui. huius autem scripturae, quae perspicue vera, & recta est, haec sententia est: Et, ut videas quota, id est, quam multesima & parua sit pars totius terrae homo vnus, & c. Hic quoque suum institutum tenuit, suoque ingenio indulsit Zoilus. OBTURGE SGLT) sic habent omnes libri & vulgati, & manuscripti, quos quidem viderim. Sed Auancius Veronensis legebat, Obtrutescit, id est, obstupescit. quo verbo vsus est lib. 3. An contractis in se partibus obtrutescat.

SACER IGNIS) Virgil. lib. 3. Georg. nec longo deinde moranti Tempore contractos artus sacer ignis edebat. sacer ignis (inquit Corn. Celsus lib. 5.) malis vlceribus annumerari debet. Auctor vocabularij Latinograeci, manuscripti, sacer ignis, inquit, ἐρυσσιπλάς: al. ἐρπύς. Quid sit porro erysipelas, & herpes, & quid inter haec duo intersit, & quae sint eorum causae, consulendi sunt medici. ego aliud propero. Non me pigebit tamen lectorum admonere, Cornelio Celso aliud esse ἐρυσσιπλάς, aliud, sacrum ignem, lib. supra commemorato, cap. 28. ibi. sacer quoque ignis malis vlceribus. & c. Eius duae species sunt, & c. ET SATIS HÆC TELLVS NOBIS, CÆL.) secutus sum codices Florent. nam ceteri vulgati, quibuscumque manuscripti congruunt, habent, Et satis haec tellus morbi, cæl. quae lectio nullo modo ferri potest. hanc tamen tueretur Zoilus, tale est hominis palatum. SYPPEditARE) sic habent quattuor lib. manuscripti, & vulgati Veneti antiq. quod probō. est enim absolute accipiendum.

FLAMMESCERE) fulgere. seu flammam comprehendere, & concipere, seu flammis collucere. VT TEMPESTATES PL.) sic legendum, non, ut vulgō, Et tempestates pl. GRAVIORRE COORTV SVNT,) id est, maiores & grauiiores sunt, seu maiore copia cadunt. TETVLERVNT) secutus sum, cqd. Parisiensis, Florentinos, Basilienſis, Venetos utrosque, Lugdunensſis maiores. nam minores mendose habent, retulerunt. manuscripti autem etiam corrupte, detulerunt. iam tetuli pro tuli, antiquum, quo & Terent. vritur Andria. Nam pol si scissem, nūquam huc tetulisset pedem. & Plaut. Mostell. Quia septem menses sunt, cum in haec aedeis pedem. Nemo intro tetulit, semel ut emigrauimus.

AT NIMIS EST. INGENS, & c.) occupatio est obiectionis.

INCENDII) aliās incendi, aliās incendi: quod tamen intelligendum est proprijsyllabo, incendi, positum. SCILICET ET FLVVIVS) solutio obiectionis a simili, hoc modo. scilicet & fluuius, qui non est maximus, ei videtur maximus, id est, eius iudicio, & sententia est maximus, qui aliquem ante maiorem non vidit: & item homo, & arbor non maximi, ei videtur maximi, qui nullos antea maiores vidit. hūc locum in omnibus fere libris corruptum, qui sic habent, scilicet & fluuius, qui visus maximus ei, Qui non ante aliq. sic restitui iam in prima editione, planē, (praeficini praefatus dicam) diuine. Quam emendationem etiam Zoilus probauit.

acutus. ET INGENS, & c.) & ingens videtur arbor, homōque ei, qui maiorem arborem, maioremque hominem non vidit. MAXIMA, id est, quibus maiora numquam antea vidit.

Nunc tamen illa modis quibus irritata repente

Flamma foras vastis Aetnae fornacibus efflet,

Expediam. primum totius subcaua montis.

Est natura, ferè filicum subfulsa cauernis.

Omnibus est porro in speluncis ventus, & aer.

Ventus enim fit, ubi est agitando percitus aer.

Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum.

Saxa furens quā contingit, terramque: & ab ollis.

Excussit calidum flammis velocibus ignem:

Tollit se, ac rectis ita faucibus eiicit altè,

Funditque ardorem longè, longèque fauillam.

Differt, & crassa voluit caligine fumum,

Extruditque simul mirando pondere faxa:

Ne dubites, quin haec animai turbida sit vis.

Præterea magna ex parti mare montis ad eius.

Radices frangit fluctus, æstūmque resorbet.

Ex hoc vsque mari speluncæ montis ad altas

Perueniunt subter fauceis. hanc ire fatendum est.

Et penetrare mari penitus res cogit aperto,

Et penetrare mare, & penitus se cogier arcto,

Atque efflare foras: idēque extollere flammam:

Saxaque subiectare, & arenæ tollere nimbos.

In summo sunt ventigeni crateres, ut ipsi

Nominant, nos quas fauceis perhibemus, & ora.

Sunt aliquot quoque res, quarum vnam dicere causam.

Non fatis est, verum plureis, vnde vna tamen fit.

Corpus. ut exanimum si quod procul ipse iacere

Conspicias hominis: fit ut omneis dicere causas.

Conueniat leti, dicatur ut illius vna.

Nam neque cum ferro, neque frigore vincere possis.

Interiisse: neque a morbo, neque fortè veneno:

Verum aliquid genere esse ex hoc, quod contio dicat,

Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.

NUNC TAMEN ILLA) Redit ad institutam disputationem de Aetnae ignis ratione: de quibus sic Virgilius Aeneidos tertio, sed horrificis iuxta tonantem Aetnae ruinis: Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem, Turbine fumantem piceo, & cadente fauilla, At tollitque globos flammaram, & sidera lambit: Interdum scapulos, anulsaq; viscera montis erigit eructas, liquefactaque saxa sub auræ Cœli.

gemitu glomerat. De iisdem sic Aristot. lib. de mundo. *Εμπεριεχθη δὲ καὶ πολλὰς ἡ γῆ αὐτῆ κατὰ τὸ ὕδατος, αὐτὴ καὶ πρὸς ἕλματα, καὶ πρὸς πηλός. τούτων δὲ αἱ μέρη τὰς γῆν εἰσὶν αἰθέρες, πολλὰ δὲ αἰσθητὰ ἔχουσι, καὶ αἰσθητὰς, ὡς αἰθέρη, λιπαρά, καὶ αἰθήρη, καὶ πᾶσι τοῖς αἰσθητοῖς. αἱ δὲ καὶ ῥέουσι πολλὰς ποταμῶν δίκην, καὶ μύδροις αἰσθητοῖσι διαπύροισι.* id est, Continet autem terra & multos in se, ut aquas, ita & flatus, & ignis fonteis. Horum porro alij quidem sub terra sunt occulti, & obscuri, alij autem respiraciones & quasi respirationes habent, ut Lipara, & Atna, & loca in Aoli insulis. qui sæpe numero & fluiorum modo fluunt, & flammæ, ac massas candentes pronominunt. de iisdem idem lib. *ἑλ. θαυμασίων ἀκουσθ.*

PRIMUM TOTIVS) sic ferè Trogus lib. 4. ut est apud Seruium in ter-
tium Aeneid. Sicilia terra est cauernosa & fistulosa: quo fit, ut ventorum flatibus pen-
teat, unde ignis concipitur. intrinsecus sulphur habet, & bitumen: in qua vbi ven-
tus per spiramenta cauernarum incubuit, diu luctatus ignem concipit. Sic Atna
durat incendium. motus ergo ventorum, causa incendij est.

VENTVS ENIM FIT, VBI EST AGITANDO) Itaque quidam
dicunt, ventum nihil aliud esse, quàm agitatam aëra.

QVA CONTINGIT,) qua parte saxa tangit.

TERRAMQVE) & vbi terram calefecit, quâ eam tangit.

DIFFERT) in diuersas partes fert. ANIMAL) flatus, spiritus, venti, πρὸς
μαρς. PRÆTEREA MAGNA) alia ratio horum ignium.

PARTI) parte, ut sæpe alias. HAC) per has speluncas fatendum est mare
penetrare. ET PENETR. M. PENIT. RES COG. APERTO) secutus
olim lectionē vulgatam, Et penetrare mare, & penitus se cogit arcto: ad eam hæc
annotaram, eamque sic declararam: & fatendum est, mare hac, nempe per has spe-
luncas, penetrare, & penitus in angustum cogi à seipso coarctato. sed non dissimula-
bo, in aliquot lib. manuscript. ita scriptum esse, Et penetrare mari penitus res cogit
aperto. quibus cum consentiunt cod. Parisienses, & Veneti antiq. Hanc igitur scripturam
antiquam, quam olim lectori proposui, & indicavi, nunc in contextum resti-
tuo. Dicā tamen, quod sentio, neque hic versus, neque is, qui reperitur in libris vulg.
Lucernam oler Lucretianam. & eo detracto, nihil de sententia decedet.

SVBIECTARE) sursum iactare. VENTIGENI) sic emendandum exi-
stimat Adr. Turnebus lib. 22. aduersar. cap. 18. Nam vulgò legitur, in summo sunt
vertice item, & c. Ventigeni autem: id est ventos gignentes: vel à ventis geniti. Ven-
tus enim crateres, seu fauces illas efficit. Sed videtur hic locus explicari non posse,
immo ne aptè quidem cū alijs coherere, nisi legamus, in summa, hoc est, Ad summā,
ὄλας. vel in summo interpretemur, in summo monte: vel dicamus, hos duos versus
alieno loco esse positos. SVNT ALIQVOT QVOQ.) ne quis miretur, me
multas horum ignium rationes afferre, quasi dubium atque incertum, sunt aliquot
etiam res, quarum vnam causam afferre non est satis, sed plures afferendæ sunt, ex
quibus tamen vnica causa fit. id què ostendit à simili.

DICATVR V.T. ILLIVS VNA) id est, vbi causa illius leti, quo homo
ille interit, quæ vna est, dici possit. doctus quidam legendum putat, dicatur v. illius
vera. VERVM ALIQVOD GENERE BSSE EX HOQ. Q. C.
DICAT) secutus eram initio cod. aliquot vulgatas, qui habent, Verum esse ex gene-
re hoc aliquid, quod contio credat: idemque indicaram. ingenioso lectori scripturā
quæ reperitur in quatuor manuscr. cum quibus consentiunt vulg. Veneti antiq. &

Parisiens. Verum aliquid genere esse ex hoc, quod contio dicat. hanc igitur nunc
sequor. Idem admonueram, codicem Memmianum manuscript. sic habere, Verum
genere aliquid esse ex hoc contio. quæ scriptura quid sibi velit, non video. Quam-
nino in hoc loco mendum subesse suspicor.

CONTIO) turba, quæ circum stat, & quæ ad audiendum conuenit.

Nilus in æstati crescit: campisque redundat
Vnicus in terris Aegypti totius amnis:
Is rigat Aegyptum, medium per sæpe calorem:
Aut quia sunt æstate Aquilones ostia contra,
Anni tempore eo, quo Etesia flabra feruntur:
Et contra fluuium flantes remorantur, & vndas
Cogentes fursus, replent, coguntque manere.
Nam dubio procul hæc aduerso flabra feruntur.
Flumine, quæ gelidis à stellis axis aguntur.
Ille ex æstifera parti venit amnis ab Austro,
Inter nigra virum, percoctaque sæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione dici.
Est quoque, vti possit magnus congestus arenæ:
Fluctibus aduersis oppilare ostia contra,
Cum mare permotum ventis ruit intus arenam.
Quo fit vti pacto liber minus exitus amni,
Et proclius item fiat minus impetus vndis.
Fit quoque, vti pluuiæ forsan magis ad caput eius.
Tempore eo fiant, quo Etesia flabra Aquilonum.
Nubila coniciunt in eas tunc omnia partes.
Scilicet ad mediam regionem eiecta dici
Cum conuenerunt, ibi ad altos denique monteis
Contrusæ nubes coguntur, vique premuntur.
Forfit & Aethiopum penitus de montibus altis
Crescat, vbi in campos albas descendere ningueis
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.

NILVS IN ÆSTATI) Nunc cur nilus in æstate crescat: qua de re sepe
quaesitum est ab antiquis: & Herodotus tres antiquorum opiniones refert, easque
refellit: quarum prima est ea, quæ in Etesias causam confert: secunda, quæ in Ocea-
num: tertia, quæ in niueis liquefactas: quartam affert suam, qua solem vult esse cau-
sam efficientem huius incrementi, nempe quia sol brumæ tempore in Libyæ partibus
cursum suum conficiens, multum ad se humorem è Nilo attrahat: atq; iccirco Nilus
hoc tempore præter naturam suam minor fiat: æstate autem aduentante, atque ap-
propinquante sol discedens ad Septentriones, Græciæ fluiuos siccat & minuat. id-
circo Nilus videri æstate crescere, cum re vera hoc non fiat, sed potius hieme decre-
scat. sed hanc sententiam reprehendit Diod. Siculum lib. 1. quem legito, si plura hæc.

dere cognoscere cupis: & Herod. Euterpe: & Plin. lib. 5. cap. 9. & Melam lib. 1. cap. 9. & Solinū cap. 45. Non arbitror hoc loco mihi esse prætereūdum, quod retulit Antigonus inter eas, quas collegit, historias admirabileis puteis, qui sunt Mythopoli, simile quiddam, atq; Nilo, accidere. Æstate enim, supra labra plenos esse, hieme vero, ita decrefcere, atque ad eod exarefcere, ut ne tingere quidem aliquid ex eo facile fit. Græca verba sunt hæc. Δέχν δὲ τῶν Εὐδρόων καὶ ὡσεὶ τῆς ἐπιμοδοπέλει φρεσται, ὅτι ὡσεὶ τῶν ἡπείρου τῆς Νείλω πύργουσι. τὸ μὲν γὰρ θεροῖς ὡσεὶ τῆς ἁλῆς πληροῦσται, τὸ δὲ χειμῶνος ἐκλείπειν, ὡσεὶ καὶ δὲ βάλαντος ῥέοντος. IN ÆSTATI) in æstate.

IS RIGAT ÆGYPT.) sic Virgil. Georg. 4. Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena. & M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. Ægyptum Nilus irrigat, & cum tota æstate obrutam, oppletamque tenuerit, tum recedit, mollisq; & oblimatos agros ad ferendum relinquit. AUT QVIA SVNT ÆST. AQ.) hanc rationem aiunt fuisse Thaletis, idque testatur & Diodorus Siculus lib. 1. his verbis, Θαλῆς μὲν οὖν εἰς τῆς ἑπτά σφαιρῶν ὁμοζήτους, φησὶ τῆς ἑπτάσφαιρας ἀππνεόντας τῆς ἐκβολῆς τὸ πῦρ ὡσεὶ κροῦσει εἰς θάλασσαν τῆς ἁλῆς, ὡσεὶ τῆς ῥόδου, & c. id est, Thales unus est septem sapientibus ait Etesias Nili ostiis reflatis, prohibere, ne in mare profundatur. Etesias autem iidem sunt, atque Aquilones flant enim à septentrionibus. hoc interest, quod Aquilones qualibet anni parte potius, quam æstate, & incertis anni temporibus spirant: Etesias autem sola æstate, nempe sub solstitium spirant. Itaque Etesias dicti sunt ὡσεὶ τῆς ἑπτάσφαιρας: quæ vox annum significat, quia certo anni tempore flant. de quibus sic Aristot. lib. 2. de reb. superis. Οἱ δὲ ἐπτάσφαιροι μὲν ἑπτάσφαιροι ὡσεὶ τῆς ῥόδου, & c. id est, Etesias autem flant post solstitium, & canis ortum.

QVO ETESIA FLABRA FERVNTVR) hanc esse puto veram, & rectam scripturam, non quod reperitur in lib. manuscriptis expressa, sed quod propius absit ab antiqua. sic enim omnes fere libri veteres habet, quæ Etesia flare feruntur: Memmianus autem: quo Etesia efflare feruntur: cū quo consentiunt aliquot vulgati: in his Parisienses, & Veneti antiquiores. COGENTES SVRSVS) quidam libri habent, cogentes rursus replent, quod fortasse probabilius est, ut, rursus, cohæreat cum verbo, replent. ego tamen alteram, ut tolerabilem, & receptam, secutus sum. QVÆ GELIDIS A ST.) quæ flabra flant à septentrionibus.

AB AVSTRO) à meridie, & ab axe illi opposito. PERCOCTAQVE SÆCLA CALORE) sic legi debet, & ita legitur infra non longe ab extremo, ibi, vsque ad nigra virum, percoctaque sæcla calore. adde quod Vaticanus codex habet, calore, non, ut vulgati, colore. significat autem Æthiops, & tales nationes, quæ calore solis perusta sunt.

EST QVOQVE VTI POSS. MAGNVS) hanc rationem commemorat Pomponius Mela. CONGESTVS) cumulus.

OPPILARE) obflare tanquam multæ pilæ, seu columnæ confertim oppositæ. Verbum est absolute positum hoc loco. sed M. Tullius vsus est participio patiente, secunda Philipp. negotiumque transegisses, nisi ille se sub scalas tabernæ librariæ coniecisset, hisque oppilatæ, impetum tuum compressisset.

RUIT) ruit, positum est ὀρεγκνωσ, ut apud Virgil. Georg. 1. cumulosque ruit malè pinguis arena. & I. Æneid. spumas salis ære ruebant. & Lucret. sup. lib. 1. Quamlibet in partem tridunt res antè, ruiuntque impetibus crebris.

BT PROCLIVVS) sic habent tres libri manuscr. & aliquot vulgati. alij, proclivis. FIT QVOQVE VII PL.) alia ratio, quæ commemorat Plin. lib. 5. cap. 9.

Causa

Causas huius incrementi varias prodidere, sed maxime probabileis, Etesiarum, eod tempore ex aduerso flantium, repercussum, vltro in ora acto mari: aut imbreis Æthiopiæ aëtiis, usdem Etesias nubila illd. ferentibus è reliquo orbe.

AD CAPVT EIVS) etiam de capite, & origine Nili valde dubitarunt veteres. exstat apud Herodotum in Euterpe hac de re longissima disputatio, & item apud Diod. Siculum lib. 1. quos cum legeris, nihilo certiora de Nili fontibus cognoveris. Quin & Plinius eadem de re scribens lib. 5. cap. 9. nos æquè ferè incertos dimittit. sic autem ille. Nilus (inquit) incertis ortus fontibus, it per deserta & ardentia: & immenso longitudinis spatio ambulans, famaque tantum quæsitus, sine bellis, quæ ceteras omnes terras inuenere, originem (ut Iuba rex potuit exquirere) in monte inferioris Mauritanie non procul Oceano habet, lacu protinus stagnante, quam vocant Nilidem. sic ferè & Solinus. Tum porro poëta ferè omnes Nili originem faciunt ignotam, ut Horat. od. 14. lib. 4. Te fontium qui celat originem Nilus. & Tibull. lib. 1. Nile pater, quanam possum te dicere causa, Aut quibus in terris oculuisse caput? & Lucanus lib. 10. Arcanum natura caput non prodidit vlli: Nec licuit populus paruum te Nile videre: Amouitque sinus, & genteis maluit ortus Mirari, quam nosse tuos. AD MEDIAM REG. E. D.) ad meridiem, & c.

FORSIT ET ÆTHIOPVM) cum in duobus cod. manuscr. scriptum reperissem, Forsit at Æthiopum, Forsit & reposui. forsit autem, idem valet, quod forsan, & forsitan. quo vsus est Horat. satyr. 6. lib. 1. & Virg. Æneid. XI. Postrema autem ratio est, quam obrem Nilus æstate crescat: nempe quia tum niues in Æthiopiæ montibus liquecant, & liquefactæ Nilum augeant.

CRESCAT) sic lib. Vaticanus, & vulgati Florentini: atque ita legendum, non, ut vulgò, Crescit. est enim hæc sententia. Forsitan etiam Nilus crescere possit de montibus Æthiopum. Fuit autem hæc opinio Anaxagoræ, & Euripidis, quem illius discipulum fuisse ferunt: quam hoc vno argumento refellit Diodorus Siculus, quod fieri non potest, propter immoderatos calores, ut in Æthiopia niues existant.

DESCENDERE NINGVEIS) ninguis, is, antiquum, pro nix, niuis. descendere autem, legendum esse, non, decedere, res ipsa loquitur.

TABIFICIS) liquefacientibus, seu vim liquefaciendi habentibus. Tabescere enim valet, τῆκεσται, hoc est, liquefcere, ut sup. lib. 2. in extr. Nec tenet, omnia paulatim tabescere, & ire ad scopulum, & c. SVBIGIT) cogit, ut virg. lib. 6. Æneid. Castigatque, auditque dolos, subigitque fateri. & Lucil. lib. 30. Tunc iungas me autem, & succedere aratro Inuitū, & glebas subigas proscindere ferro?

Nunc age, auerna tibi quæ sunt loca cumque, lacusque, Expediam, quali natura prædita constant. Principiò, quod auerna vocantur, nomen id ab re Impositum st, quia sunt auiibus contraria cunctis, E regione ea quod loca cum aduenere volantes, Remigij oblita pennarum vela remittunt, Præcipitæque cadunt, molli ceruice profusæ In terram, si fortè ita fert natura locorum: Aut in aquam, si fortè lacus substratus auerno st. Qualis apud Cumas est oëris vipera montis,

DD

Pompeij calidis vbi fumant fontibus aucti.
 Est & Athenæis in mœnibus, arcis in ipso
 Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ,
 Quò numquam pennis appellunt corpora raucæ.
 Cornices, non quom fumant altaria donis:
 Usque adeò fugitant non iras Palladis acreis,
 Peruigilij causa, Graiùm vt cecinere poëtæ:
 Sed natura loci hoc opus efficit ipsa sua vi.
 In Syria quoque fertur item locus esse, videri,
 Quadrupedes quoque quò simulac vestigia primùm,
 Intulerint, grauitè vis cogat concidere ipsa,
 Manibus vt si sint diuis maçtata repentè.
 Omnia quæ naturali ratione geruntur,
 Et, quibus è causis fiant, appâret origo:
 Ianua ne his Orci potius regionibus esse
 Credatur postea: hinc animas Acheruntis in oras,
 Ducere fortè Deos maneis inferne reamur,
 Naribus alipedes vt cerui sæpe putantur.
 Ducere de latebris serpentia sæcla ferarum.
 Quod procul à vera quàm sit ratione repulsum,
 Percipe, namque ipsa de re nunc dicere conor.

NUNC AGE, AVERNA) Nunc de auernis differere incipit. dicta autem sunt auerna, quasi ἀόρα, id est, sine auiibus, quia (vt ipse Lucret. statim dicit) sunt auiibus contraria cunctis, de Auerna palude interiecta inter Misenum & Dicæarchiam, id est, Puteolos, lege Diod. Siculum lib. 4. Nam hoc loco Lucretius de genere ipso auernorum, non de vno auerno loquitur. Arist. lib. 2. de u. p. 2. dixit qu. quandam auernam paludem describit non longè ab insulis Electricibus, fluuiòque Eridano: cuius paludis aquæ sint calidæ: odor ab ea exhalet grauis, & tæter: ex ea nullum animal habitat: supra eam nulla auis volet: quòd si forte volare conata sit, continuo in eam decidat, & intereat. Idem aliam non multis post versibus auernam paludem, Cumæ vicinam commemorat his verbis: αἰετὸν κίλυρον, τὸν αἰετὸν ἰνδίαρον, λίμνην ἔστιν ἢ ἀετῶν, ἢ ἰνδίων ἀόρατος, & c. id est, Ad Cumas, Italiæ urbem, palus est, quæ auerna appellatur, & c. PRINCIPIO, QVOD AVERNA) profert hunc versum Nonius, sed mendosè. QVIA SVNT AVERNA) C.) Virg. lib. 6. Spelunca alta fuit, vastòque immanis hiatus, Scrupea, tuta lacu nigro, nemonumque tenebris: Quam super haud vlla poterant impune volantes Tendere iter pennis: talis sese halius atris Faucibus effundens, supera ad conuexa ferebat: Vnde locum Graij dixerunt nomine auernum.

E REGIONE EA QVOD) ordo est, quòd, cum è regione ad ea loca venère, & c. legendū autè fortasse est, aduenère: vel subintellige, ad, si vulgata lectio, venère, retineatur, sic Virgil. lib. 1. Æneid. Deuenère locos, vbi nunc ingentia cernes Mœnia. REMIGII OBLITÆ PENN.) sic Virg. lib. 6. Æneid. tibi, Phœbe,

sacrauit Remigium alarum. Lucianus, Timone, de Mercurio, qui in cælum reuolaturat. ὁ δὲ ἀπὸ ἀπληθυντικῶν, ὡς δοκεῖ. πικρὰ ἰσομοῖα γὰρ τῆ εἰρηστικῆς ἡδὴ ἡδονῆς. id est, ille quidem abiit, vt videtur. conticio enim ex remigio alarum.

SI FORTE ITA FERT) sunt enim quædam auerna sine aqua.

SI FORTE LACVS SVBSTR.) si forte lacus est auernis subiectus.

QUALIS APVD CVMAS EST OCRIS VIPERA MONTIS) Ad hunc versum, quem sic olim edideram, Qualis apud Cumas locus est, montemque Veseuum, hæc annotaueram, quæ sequuntur. Cum hic versus in cod. Vaticano ita legatur, Is locus est Cumas ap. & visui per montis: in Tetr. autè, & Faern. Is locus est Cumas apud, & visui per montis: in Mémiano porrò: Is locus est Cumas apud ecris vi per montis: in vulgatis autem partim, Is locus est Cumas apud eius sub pede montis, partim, Is locus est Cumas apud Etruscos per monteis: partim, Etruscos & monteis, partim, etrisui per montis: perspicuum sit autem, Lucretium instituisse disputationem non de vno certo auerno, sed de omnibus, & de genere ipso auernorum: in hac sententia sum, à qua deduci non possum, neque hunc versum, neque eum, qui deinceps sequitur, esse Lucretianos, sed ab aliquo inepto inculcatos, & fortasse ex aliqua annotatiuncula ad oram libri adscripta natos. Quid enim ineptius, atque adeò absurdius, quàm, posteaquam de toto genere Auernorum mentionem fecit, vt dixi, hos versus subiungere, Is locus est Cumas, & c. quibus ostendat, se de vno auerno locutum esse? vel igitur non sunt Lucretiani, (quod verius esse puto) vel principium versus ita est emendandum, quemadmodum excudendum curari: Qualis apud Cumas locus est, montemque Veseuum, vt intelligamus, Lucretium, auernorum genere explicato, singularis auerni, eiusque noti exemplum proponere voluisse. Hunc auernum autem non longè abesse à Vesuo, seu Vesuio monte, & Cumis, constat, si quis tamen malet legi, montemque Misenum, non pugnabo. Cum hæc aliquot annis antè quàm Adr. Turnebus Aduersariorum libros edidisset, scripisssem, & diuulgasssem: is ex antiqua scriptura, quam reperiri dixi in cod. Memmiano, coniecit legendum esse, Is locus est Cumas apud ocris vipera montis. Nunc igitur hanc Turnebi coniecturam paulùm immutatam sequor, vt proxime ad scripturæ veteris sententiam accedentem. propter eam rationem autem, quam initio exposui, sic eam immuto, Qualis apud Cumas est ocris, & c. non enim loquitur de vno certo auerno, sed de genere auernorum. ocrem autem, vt docet Festus, montem confragosum vocabant. viperam porrò montis Ætnæ dicit auernum, quasi pestilentem, & exitiosum, vt interpretatur Turnebus. Omnino hi duo versus, quantumuis licet ita immutati, & si ita vis, sic emendati, mihi suspecti sunt. Iam, Pompeij, oppidum, non longe abest à monte Vesuio, & Cumis.

AVCTI) id est, præditi, & instructi. EST ET ATHENÆIS) est etiam in manibus Atheniensibus, id est Athenis, in ipso arcis vertice, locus, ad quem numquam cornices aduolant. NON CVM FVM. ALT.) ne tunc quidem, cum verisimile erat eas maximè aduolaturas.

TRITONIDOS) Pallas Tritonia, & Tritonis, & Tritogenia dicitur, quòd ad amnem Tritonem nata sit. Virgilius libro 2. sæuæque petant Tritonidos arcem. Aliæ tamen horum cognominum rationes afferuntur.

VSQVE ADEO FUGITANT NON IR. P. ACR.) id est, non quòd fugiant graueis Palladis iras, inquit Lucretius, sed quòd talis sit illius loci natura. Fabula talis est. Coronis, quæ postea in auem cornicem versa est, cum Erichtho-

nium in cista inclusum, cistam aperientibus Pandroso, Herse, Aglauro, vidisset: rem ad Palladem detulit. propterea è comitatu Palladis eiecta est. avis postea à Neptuna facta, ne tum quidem iras Palladis oblita, templum eius fugere, quasi irata, fingitur. Ouid. Metamorph. 2. Acta Dea refero: pro quo mihi gratia talis Redditur, vt dicar tutela pulsa Minervæ, &c. Sed hanc eandem pluribus verbis persecutus est Antigonus, is, qui collegit historias admirabileis. quæ non pigebit me huc adscribere. Ἀρδὴν σαγῆρας ὃ ὁ ἀθλωαῖος ὁ πλὴν ἀτῆδα συγχεραφῶς, ἔφησι κορώνην παρῶσθαι ἀδύατος πλὴν ἀκρόπολις, οὐδὲ ἔχει αὐτὴν ἐπιπύλωσθαι οὐδέ τις. Ἀποδίδωσι δὲ πλὴν αἰτίαι μωδικῶς. φησὶ γὰρ, ἢ τῆς αἰτίας ἐκ δόξης τῆς ἀθλωαῖας, συγκατακλιθῆσαν αὐτῶν ἀφαιδῶναι. πὴν δὲ ἠφαισον εἰς γλῶσσοντα, παρῶσθαι τὸ ἀπέρμα. πλὴν δὲ γλῶσσον εἰπὼν ἀπὸ δόξαι ἐλεχθόντων ὅτι σφῆφεν πλὴν ἀθλωαῖ, καὶ εἰς κίστην καὶ θῆρξαι, καὶ παρῶσθαι καὶ δόξαι τῶν κέρποσι παύσιν, ἀρξάωλω, παύδροσῶ, ἔρση καὶ ὀπιτάξαι μὴ εὐόχην πλὴν κίστην, ἕως αὐτῆς ἔλθῃ. ἀφικερῶλω ὃ εἰς πηλῶλω, φέρειν ὄρος, ἢ αἰ ἔρμα τῶ παρῶ τῆς ἀκρόπολιος ποιήσῃ. τῶν δὲ κέρποσι θυγατέρας τῶν δύο, ἀρξάωλω, καὶ παύδροσῶν, πλὴν κίστην αὐτοῖς, καὶ ἰδέειν θράκωντας δύο παρῶ τὸν ἐλεχθόντων: τῶν δὲ ἀθλωαῖ φέρουσι τὸ ὄρος, ὃ νῦν καλεῖται λυκαβητῶς, κορώνην φασὶν ἀπαρτῆσαι, ἢ ἐπιπύλω, ὅπῃ ἐλεχθόντιος ἐφαιρῶ. πλὴν δὲ ἀκρόπολις, ἢ ἰδέειν τὸ ὄρος, ὅπου νῦν ἔστι τῆς κορώνης δόξα πλὴν κακῶς κληθῆναι, εἰπεῖν, ὡς εἰς ἀκρόπολιν ἢ θῆμις αὐτῆς ἐστὶ ἀφικέσθαι. id est, Amelesagoris autem Atheniensis, qui historiam Atticam conscripsit, negat, cornicem in arcem Athenarum aduolare, neque quisquam est, qui possit dicere, se illam in ea vidisse. Causam autem huius rei reddit fabulosè. Ait enim, Palladem Vulcano in matrimonium datam, & cum eo in communi lecto collocatam, repente ex conspectu Vulcani abiisse, neque amplius cum eo visam: Vulcanum autem in terram decidisse, & semer profudisse: porro autem terram posterius Erichthonium ei protulisse: eumq; Minervam aluisse, & in cistam conclusisse: cistam apud Cecropis filias Agraulon, & Pandrosion, & Ersen deposuisse, easq; vetuisse cistam aperire, donec ipsa reuertisset. Illam autem in urbem Achaiæ Pellenam profectam, montem abstulisse, vt anteriora arcis communiret. Interea duas Cecropis filias Agraulon, & Pandrosion cistam aperuisse, & dracones duos circum Erichthonium vidisse. Minervæ autem montem ferenti, qui nunc Lycabettus appellatur, Coronam obviam factam esse, eique nuntiasse, Erichthonium in promptu esse: illam, hoc audito, montem eò, vbi nunc est, abiicisse. Coronæ autem, dixisse, numquam ei fas futurum propter malum nuntium, in arcem venire, eoque dicto, Coronam in cornicem esse versam.

PER VIGILII CAUSA) si legamus, Peruigili cura, id est summo studio, accuratè, assidua cura: coniungemus cum verbo, vitant, vt sit, vitant peruigili cura. sin, vt in plerisque libris legiur, Peruigilij causa: huius scripturæ rationem non erit facile explicare, nisi quis dicat, iratam Coronidi fuisse Minervam, peruigilij causa, id est quia peruigilauerit, vt Erichthonium in ea cista inclusum videret.

SED NAT. LOCI HOC OPVS) secutus sum codices Parisiensis. nam alij habent, sed nat. loci opus efficit. quæ lectio si cui magis probetur, in voce, loci, i, vocalis ante vocalem non eliditur, & produetur. sic apud Horat. epod. od. II. Feruidiore meo arcana promorat loco. Quamquam ex hoc versu, duos feci in secunda editione Horatiana. SVA VI) sic legi debet, non, vt vulgò, suapte: quod natum est ex deprauata scriptura, suabi. Sed vnde nata sit hæc vis loci, non dicit Lucretius. Quid si dicamus, hoc non esse natura loci adscribendū, sed noctuæ, & cornicis inimicitii? & cum Athenis noctuarum magna sit multitudo, ex quo proverbiū, γλαῦξ εἰς Ἀθῶνας, id est noctuam Athenas, subintell. fers: cumq; noctuæ Palladi sine

sacræ, cornices in eum locū, vbi hostes sint potentiores, & superiores viribus, ire non audere? LOCVS ESSE, VIDERI, QVADR. QVOQVE QVO) Sic habent omnes libri & manuscripti, & vulgati, quos quidem viderim, præter Florentinos: in quibus ita impressum est, locus esse, volâtes, & c. quarum lectionum neutra mihi admodū placet, nisi dicamus, hanc receptā, quā secutus sum, sic explicari posse, In Syria etiā fertur esse locus, & videri, quò etiā quadrupedes simulac, & c. vt esse, videri, sit ἀσώδητον: vel sic: in Syria fertur locus esse, id est, licere, videri, & c. quamquā esset duriusculum, mollior esset fortasse scriptura, si ita legeretur. In Syria quoq; fertur item locum esse videre. vel sic receptam scripturam interpretare, fertur locus esse in Syria, videri, id est vt videatur, seu ad videndum, ὡσεὶ ἰδέσθῳ. Omnino locus est perplexus & impeditus. Ego sic putabam hunc locum emendandum. In Syria q. f. i. locus esse, volucres, Et quò quadrupedes simulac u. p. Per hunc locum autem, Plutonium significari puto, quod est in Hierapoli, non procul à Laodicea: de quo sic Strabo lib. 13. πὸ δὲ πλετωνίων τῶν ὀφρύων μικρῶ τῆς Ἰαδικαίης ὀρεινῆς, ὁ μὲν δὲ σύμμετρον, ὅσον ἀθροῦν διέξασθαι δωαδύροι. βεβῆσθαι δὲ ὀπιπύλω, & c. τῶν δὲ εἰσῶν παρῶν τῶν ζώων τῶν αὐτῶν παρῶν ἰσχυρῶ ἀπαρτῆσαι. τῶν γὰρ γλῶσσον εἰσελθεῖν τῶν πηλοῖς, καὶ ἐλεχθόντων τεκροῖ. ἢ μὲν δὲ εἰσῶν ἐπιπύλω, ἢ ἐπιπύλω δὲ εἰσῶν ἐκπύλωται, id est, Plutonium autē sub exiguo montis imminente supercilio, os est ea amplitudine, vt hominem capere possit tantum, altitudine vero immensa & c. animanti autem eò ingresso mors præsens parata est. Tauri enim introducti, concidunt, & extrahuntur mortui. nos autem passerculos immisimus, & statim ceciderunt anima profusa. hæc tenus Strabo. Est etiam Panium antrum in radice montis Libani: quod grauem, & mortiferum spiritum exhalat. CONCIDERE IPSA) mutat genus, subintelligendum enim est, animalia, aut aliquid simile. sic supra lib. I. Quòd cibus in totas vsque ab radicibus imis & c. ad quem locum plura. & supra hoc eodem lib. Nam cum vetus eas leuiter, & c. subintelligendum, nubes, cum antecedit vox, nubila. MANIBVS V T SI SINT DIVIS) proinde ac si sint Diis Manibus repente immolata.

IANVA NE HIS ORCI POTIYS R.) id est, hoc dico, nempe hæc omnia naturali ratione geri, & causam apparere, quam obrem fiat: ne forte potius Orci ianua credatur his regionibus esse posita: vt vulgò creditur. Aliter Zoilus. sed non rectè. Plautus in Trinummo, Acheruntis ostium in nostro est agro.

CREDATVR POSTA) sic restitui, post Marullum. neque verò dubium est, quin ita sit legendum. posta, autem, id est posita, sita. quod probauit Zoilus. nā vulgò legitur, posthinc. HINC) ex hac Orci ianua. DVCCERE) trahere.

INFERNE) sic legendum: non, inferna, inferne autem, id est ex inferis, seu ex locis infernis. NARIBVS ALIPEDES) quemadmodum cerui alipedes, hoc est quibus pedes alarum sunt loco, & pedum celeritate præstantes, naribus serpenteis è latribus ducere existimantur. Itaq; cerui dicuntur à Græcis ἑλαφοὶ παρῶ τῶν ἐλεφάντων ὄφεις. i. quia capiūt serpenteis: vel παρῶ τῶν ἐλεφάντων ὄφεις. i. quia agitet, & abigat serpenteis. Quod hic ceruis tribuit Lucretius, hoc idē elephantis attributū esse proditū est, teste Plinio lib. 11. cap. 53. Elephatorū anima serpenteis extrahit, ceruorū itē vriti.

Principiò hoc dico, quod dixi sæpe quoque antè, In terra quouisque modi rerum esse figuras: Multa, homini quæ sunt vitalia: multaque, morbos. Incutere, & mortem quæ possunt accelerare:

Et magis esse aliis alias animantibus aptas
 Res ad vitæ rationem ostendimus antè,
 Propter dissimilem naturam, dissimileisque
 Texturas inter sese, primasque figuras.
 Multa meant inimica per aureis, multa per ipsas
 Insinuant naribus infesta, atque aspera odore.
 Nec sunt multa parum tactu vitanda, neque autem
 Ad spectu fugienda, saporéque tristitia quæ sint.
 Deinde videre licet, quàm multæ sint homini res
 Acriter infesto sensu, spurcæque, grauésque.
 Arboribus primùm certis grauis umbra tributa est,
 Usque adeò, capitis faciant ut sæpe dolores,
 Siquis eas subter iacuit prostratus in herbis.
 Est etiam in magnis Heliconis montibus arbor
 Floris odore hominem tætro consueta necare.
 Scilicet hæc idèò terris ex omnia surgunt,
 Multa modis multis multarum semina rerum
 Quòd permista gerit tellus, discretaque tradit.
 Nocturnumque recens extinctum lumen, ubi acris
 Nidore offendit naribus, consopit ibidem:
Quin gravidis hic nidore abortum immittere sœuit.
 Concidere ut pronos qui morbus mittere sœuit.
 Castoreoque graui mulier sopita recumbit:
 Et manibus nitidum teneris opus effluit eij,
 Tempore eo si odorata est, quo menstrua soluit.
 Multaque præterea languentia membra per artus
 Soluunt: atque animam labefactant sedibus intus.
 Denique si in calidis etiam cunctere lauacris,
 Plenior & folio in fueris feruentis aquai,
 Quàm facilè in medio fit uti des sæpe ruinas?
 Carbonumque grauis vis, atque odor insinuatur
 Quàm facile in cerebrum, nisi aquam præcepimus antè?
 At, quom membra hominis percipit feruida febris
 Tum fit odor vini plagæ mactabilis instar.
 Nonne vides etiam terra quoque sulfur in ipsa
 Gignit? & tætro concrefcere odore bitumen?
 Denique, ubi argenti venas, aurique sequuntur,
 Terrai penitus scrutantes abdita ferro,
 Quales expirat scaptisula subter odores?

Quidve mali fit ut exhalent aurata metalla?
 Quas hominum reddunt facies? qualeisque colores?
 Nonne vides, audisve, perire in tempore paruo
 Quàm soleant? & quàm vitæ copia desit,
 Quos opere in tali cohibet vis magna? necesse est
 Hos igitur tellus omneis exæstuet æstus:
 Exspirètque foras in aperta, promptaque cæli.

QUOD DIXI SÆPE) *suprà lib. 2. ibi, Nunc age iam deinceps cunctarum exordia rerum Qualia sint, &c. MULTA HOMINI) ordo est, multa esse, quæ homini sint vitalia: & multa, quæ possint morbos incutere, & mortem accelerare. OSTENDIMVS ANTE) lib. 4. ibi, Nunc aliis aliis cur sit cibus, ut videamus, &c. & lib. 5. ibi, neque sunt eadem incunda per artus. Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta, &c. ATQVE ASP. ODORE) sic necessarid legendum, etiam libris omnibus inuitis, non, aspera tactu. loquitur enim hoc versu de iis, quæ sunt naribus infesta: quæ quid aliud sunt, quàm odores? proximo autem de iis, quæ tactum ledunt. DEINDE VIDERE LICET) hunc versum cum eo, qui deinceps sequitur, profert Nonius in nomine, spurcus.*

ACRITER INFESTO SENSU) legendum puto, Acriter infesta sensu, tamesi Nonius legat, Acriter infestent sensum. sensu autem, si legamus, infesta, interpretabor, sensui. ARB. PRIMVM CER. GRAVIS) ut iuglandibus: de quibus sic Plin. lib. 17. cap. 12. iam quædam umbrarum proprietates. iuglandium grauis, & noxia, etiam capiti humano, omnibusque iuxta satum, &c. & iuniperi. Virg. Gallo. iuniperi grauis umbra. EST ETIAM IN MAGNIS) quæ sit hæc arbor, & quo nomine appelletur, non legi, aut, si quando legi, non memini, nisi forte taxum significet, quod credibile est. De taxo lege Plin. lib. 16. cap. 10.

TERRIS EX) pro ex terris: ἀπὸ τῶν οἰκῶν. MULTA MODIS MULTIS, &c.) ordo est, quòd tellus gerit multa multarum rerum semina multis modis permista, & ea discreta tradit. itaque putavi aliquando, hos versus præposterè locatos, & còuerso ordine legendos, hoc modo, Quòd permista gerit, &c. Multa modis, &c. NOCTVRNVMQVE RECENS, &c.) odor lucernæ modò extinctæ consopit, atque adeò spiritum intercludit: denique (ut scribit Plin. lib. 7. cap. 7) plerumque abortus causa est.

QUIN GRAVIDIS NIDORE.) Ad hunc locum, cum eum ita olim edidisset, Concidere ut pronos qui morbos mittere sœuit, hæc, quæ sequuntur, annotarã. Huius versus ita varia & multiplex scriptura est, ita absurda, atque ad id obscura sententia, ut verisimile sit, non esse Lucretianum. proponam igitur lectori scripturæ varietatem: hoc primum: deinde quid de hoc loco sentiam, dicam. Sic igitur habent quidam libri manuscripti. in his Tertianus: Concidere & fumos qui morbo mittere sœuit: Vaticanus sic: Concidere & primos qui morbo mittere sœuit: cum quo consentiunt quidam vulgati: Lugdunenses & Florentini sic: Concidere ut pronos, qui morbus mittere sœuit: Parisienses sic: Concidere & primos qui morbos mittere sœuit: Aldini antiqui sic: Concidere & primos, qui morbo mittere sœuit. Basilienses sic, Concidere ut pronos, qui morbus mittere sœuit. Iouian. Rantanus sic legebat: Concidere ut primos

qui morbo mittere sicut, ad oram codicis Memmiani sic emendatum est. Concidere ut spumas qui morbos mittere sicut. quidam amicus meus sic: Consopit spinus, qui morbos mittere sicut. spinus autem lapidis genus est apud Theophr. Vides lector nihil esse certi, in quo insistere queas. Nunc, quid sentiam de hoc loco, exspectas ut dicam. delendum. nam neque Lucretianum esse arbitror, & ausim affirmare ex aliqua annotatiuncula adscripta natum. Sed si quæras, quam potissimum harum scripturarum probem: nulla mihi probatur. est tamen aliqua species in hac, Concidere, ut, spumas qui morbo mittere sicut. quamquam agere spumas dicimus, non mittere. Hæc igitur ad hunc versum olim annotaram his ipsis verbis. Nunc, quamuis maneam in sententia, hunc versum, quomodocumque legatur, non esse Lucretianum, sic immutandum tamen arbitror, ut aliqua sit in eo species, Lucretio digna, & ut aliqua ex eo sententia elici possit: denique ut cohæreat cum ijs, quæ antecedunt, & cum ijs, quæ sequuntur. Quin gravidis hic nidor abortu immittere sicut. cuius versus sententia aptissima atque apertissima est. Licet & ita legere. Quin nidor gravidis hic abortum immittere sicut. Sed superior lectio mihi magis placet. Quamuis autem hunc versum ita immutatum, itaque edendum curarim, nihilominus vulgatum illum, quantumvis corruptum, & ineptum, retinui, ne quis malevolus queratur, eum à me esse sublatum. Retentum tamen veru confodi iussi.

CASTOREOQUE GRAVI) graue appellat castoreum propter odorem grauem. nam gravidæ mulieres castorei odore partum abiciunt. Virgil. i. Georg. virofa castorea dicit ab eo, quod est virus. dictum autem castoreum à castore, qui Latino nomine siber appellatur. quem vulgò aiunt scientem, quamobrem expetatur, abscessus sibi testiculis, effugere è manibus insectantium: quam opinionem secutus etiam Cicero pro Æmilio Scauro, Redimunt se (inquit) ea parte corporis, propter quam maximè expetuntur. Sed negat hoc Sextius, medicinæ diligentissimus (ut tradit Plinius lib. 32. cap. 3.) quia parui sint testiculi, & substricti, & spinae adhaerentes, nec adimi sine vita animalis possint.

ET MANIBVS NIDID. & c.) opus muliebre, ut tela, & similia ad lanificium pertinentia. nitidum autem puto intelligendum, quod Homerus dicit κάορ, aut φαιρόρ. EFFLVIT EII) excidit ei de manibus. SI ODORATA EST) si o duæ syllabæ breues: quæ cum longa antecedente dactylum efficiunt.

QVO MENSTRA SOLVIT) vel ex hoc loco refelluntur ij, qui in superiore versu legi volunt. Castoreoque grauis, & per grauem, gravidam significari volunt. Nam mulieres gravidæ, menstrua non soluunt. Est autem hic menstrua soluere aliud, quàm apud Sallustium, conuentim vitantes ad menstrua soluenda montem ascendunt. MVLTAQVE PRÆTER.) id est, & multæ res præterea soluunt membra, & c.

DENIQUE SI IN CAL. ET. CVNCTERE LAVACRIS) cum in libris manuscriptis scriptum reperissem partim, cuncta relauaris, partim, contere lauaris: in Venetis præterea & Parisiensibus. cum te releuaris: ego, Mureto approbatore, atque adeo auctore, iam antea cum Romæ essem, cunctere lauacris, & in meis aduersariis repofueram, & in meo Lucretio emendam. quam emendationem multo magis amplexus sum, cum in codice Bertiniano ita hunc versum reperit emendatum. docti quidam tamen ex hac antiqua scriptura coniiciunt legendum, lauabris. lauabrum autem dicunt esse nomen integrum à lauando: à quo sit diminutum labrum, vas in balneo, vbi lauabant. Hanc emendationem probauit Zoilus.

PLENIOR

PLENIOR ET SOLIO IN) solium, vas, in quo lauabant, sedentes: atque eodem fortasse, quod labrum. IN MEDIO) solio.

PRÆCEPIMVS) antè hausimus, & bibimus. ANTE) antè quàm odor carbonum in cerebrum insinuari possit.

AT CVM MEMBRA HOMINIS) vide, obsecro te, lector, quot, & quantas huius loci corrumpendi ansas præbuerit vnus litteræ immutatio. Nam cum pro. febris, imperiti illi librarij scripsissent, febris, u, pro b. deinde ex febris factum esset feruis: hinc natæ sunt tot, & tam variæ scripturæ. alij enim sic corruerunt. At cum membra minus pertexit feruida seruus: & ita habent codices Parisienses, & Veneti antiquiores: alij, At, cum membra domans percepit feruida seruis: & ita Florent. alij, At cum membra domus percepit feruidus ignis. quid multa longum est ceteras scripturas referre. Sententia autem eius, quam restitui, scripturæ, hæc est. At, cum homo febris affectus & correptus est, tum odor vini est illi tanquam plaga, seu ictus validissimus. Confer cum hoc loco versus aliquot lib. 4. ab illo. Quippe vbi cui febris bili superante coartata, & c. Triumpho primùm, hanc emendationem non esse à Zoilo probatam: deinde, in eius locum hanc esse ab eo substitutam. Aut nisi membra prius pertexit feruida seruus. Nam vel ex hoc vno cognoscere licet, quàm sit bardus, & blitius: & plane suillo ex genere, ut cui cœnum melius oleat, quàm vnguentum. MACTABILIS) quæ mactare possit. quidam libri, in his Parisienses, habent, manabilis.

NONNE VIDES ETIAM, TERRA) ad hunc locum illustrandū multum confert quod ait Vitruuius lib. 2. cap. 7. his verbis. In puteorum autem fossionibus non est contemnenda ratio: sed acuminibus, sollertiisque magna naturales rerum rationes considerandæ, quod habet multa, variæque terra in se genera. Est enim, vti reliquæ res, ex quattuor principijs composita: & primùm est ipsa terrena, habetque ex humore aquæ fontis: item calores, vnde etiam sulphur, alumen, bitumen nascitur: aërisque spiritus immanis, qui cum graues per interuenia fistulosa terra perueniunt ad fossionem puteorum, & ibi homines offendunt fodientis, naturali vapore obturant in eorum naribus spiritus animalis. ita qui non celerius inde effugiunt, ibi interimuntur. DENIQUE, VBI ARGENTI) si legamus, exspiret, ordo verborum & sententia huius loci hæc est. denique nonne vides, quales odores exspiret scaptesula, vbi, seu in qua, homines auri, atque argenti venas sequuntur, terræ partem abditas ac reclusas ferro scrutantes? sin, exspirat, nihil repetendum est. & non

SCAPTESVLA) scaptesulam (sic enim scribi debet) Pompeius Festus ait esse locum, vnde argentum effoditur, in Macedonia, à fodiendo dictum. nam οὐδ' αὖν Græcè fodere dicitur: idemque hunc Lucretij versum profert. Vt autem notior sit huius vocabuli origo, scaptesula dicta est, quasi σκαπτή ὄλη, id est, fossilis materia. mutata est enim aspirationis nota in s. scaptesula, scaptesula, ut in i. sus, & super, & c. Cum hæc olim ita edidissem, ac vulgasssem, Zoilus à me dissensit, & verò grauis auctor ita pronuntiauit, male Lambinus. sententia iudice digna. Sed audiamus rationem. quamuis enim contenti esse deberemus tanti viri auctoritate, tamen sententiam suam ratione confirmat. Ait, scaptesulam, esse nomen oppidi in Thracia. O acutum, & ingeniosum hominem: quasi verò non sint vrbes innumerabiles à cœmuniibus aliarum rerum nominibus, quæ appellatiua appellant Grammatici, nominatæ: verbi gratia, Carthago, aut certe eius vrbs arx, Byrsa dicta est, ut testatur Virgil. lib. 1. Æn. Mercatq; solum, facti de nomine, Byrsam. At byrsa corium significat.

EE

Roma, nomen est urbis, & vireis corporis significat. Abrotonum, nomen est urbis & herba. ἀρωγὴ urbem & ancoram significat. Antenna, Potentia, Cingulum, Alba, Laus Pompeia, Parma, Pedum, Industria, Corniculum, Capitulum: alia sexcenta commemorare possum: quæ & propria urbium, & appellatiua sunt nomina. Hoc igitur iterum atque iterum dico, Zoilo cum pecudibus ire passum inisso, scaptesula sine n, scribendum esse. **SVBTER**) subter aduerbium est, vel subintellige terram.

Sed quod hinc de metallorum, & fodinarum odoribus à Lucretio dicitur: sciendum est, non vnum esse omnium metallorum odorem. nam odor auri igne calefacti, gratus & suavis est: argenti minus gratus: aris & ferri, spurcus & iater. Taleis igitur & singularum fodinarum odores esse credibile est.

QVAS HOMINVM REDD.) quàm pallidas, & virideis, & exsanguis? ut videantur mortui ambulare.

DE SIT, QVOS, &c.) desit ijs, quos vis magna, id est, necessitas (durum telum) & seruitus (erant enim olim serui pœnæ, damnati ad opus metalli) cohibet, & continet in tali opere. post vocem, magna, interpunctionis nota scribenda est. nam quod vulgò ita legitur: cohibet vis magna vacare, peccatum est ab ijs, qui non videntes, hanc partem vltimam versus, necesse est, referri & pertinere ad ea, quæ sequuntur, nimium arroganter & confidenter, deleta vera scriptura, substituerunt, verbum, vacare. sic enim legitur in omnibus libris vulgatis, præter Venetos antiq. & Parisiensis, cohibet vis magna vacare, planè inepte.

NECESSE ST HOS IGTVR,) id est, necesse igitur est, ut terra hos odores omnes exspiret foras, in apertas & promtas cæli partes. Atque hæc est sola omnium auernorum causa.

Sic & auerna loca alitibus summittere debent:
Mortiferam vim, de terra quæ surgit in auras,
Ut spatium cæli quadam de parte venenet:
Quò simul ac primùm pennis delata sit ales,
Impediatur ibi, cæco conrepta veneno:
Et cadat è regione loci, quà dirigit æstus.
Quò quom conruit: hæc eadem vis illius æstus
Reliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primò quasi quendam conciet æstum:
Posterius fit, vti, quom iam cecidere veneni:
In fonteis ipsos, ibi fit quoque vita vomenda:
Propterea quòd magna mali sit copia circùm.
Fit quoque, ut interdum vis hæc, atque æstus auerni,
Aëra, qui inter auéis quomque est, terramque locatus,
Discutiat, propè vti locus hinc linquatur inanis:
Quo ius vbi è regione loci, venete volantes:
Claudicat extemplò pennarum nisus inanis.
Et conamen vtrimque alarum proditur omne.
Hic, vbi nictari nequeunt, insisteréque alis:

Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura: & vacuum propè iam per inane iacentes,
Dispergunt animas per caulas corporis omneis.

SIC ET AVERNA) Multis similibus collectis ac præpositis, ex quibus intelligere licet, variis è rebus odores mitti, redit ad auerna: & ostendit, auernorum rationem in aquarum, aut terrarum odoribus, quæ in auras surgunt, esse positam.

QVA DIRIGIT) quidam lib. manuscripti habent, quæ derigit æstus. hanc lectionem his verbis à me olim indicatam, arripuit zoilus, sibiq; more suo arrogavit.

VENENI IN FONT.) sic legendum est. cecidere autem, aues scilicet, nam mutat numerū, cum antecedit vox, ales, numeri singul. Sic contra apud Homer. il. p. cum numerus multitudinis præpositus esset, subiunctus est singularis. οἱ δὲ ἀνεγὼν Ἀρπυγῶν τε Στυγίου δαίμονος τε, καὶ οἱ χεῖρας ἄλλω, ἢ Ἀλλῶν, &c.

VITA VOMENDA) vita amittenda: anima efflanda. tralatio est.

FIT QVOQVE, UT INTERDV M) potest etiam fieri, (inquit Lucretius) ut spiritus ex auernis efflatus, aëra inter auéis & terram interpositum dimoueant, ac discutiat, & ita totum illud spatium inane relinquatur. quo factò aues in eo inani spatio volare conantes, non habentes iam vbi nitantur, delabuntur in terram, aut in aquam, eodemque tempore, quia aërem, quem ducant, non habent, exstinguantur atque intereant. Sed quod efficit terre æstus, & ingens halitus, idem potest efficere etiam multorum hominum vox magnis lateribus profusa. quod testatur Plutarchus in T. Flaminio: vbi narrat, Macedonibus à Flaminio deuictis, cum præcorinthios, Locros, Phocenses, Eubæos, Thessalos, ceteros, liberos, & à vectigalibus peditandis immuneis in stadio declarasset, tantum clamorem Græcorum, imperatori Rom. gratias agentium, atque inter se gratulantium, fuisse, ut corui interea è regione istadij volantes in mediū theatrum exanimes deciderint. cuius rei causam confert Plutarchus vel in aërem discissum: quia, cum multus clamor & magnus profunditur, dissipatus, ac distractus aër volantibus auibus, vbi nitantur, atque insistant, præbere non potest. ita fit, ut decident: vel in ictum ac plagam à clamore incussa: quæ quasi transuerberata exanimantur: vel in aëris circumactionem & quasi vorticem, qualis in aquis & mari exsistere solet, salo quodam vim & impetum de integro assumentem, & amplificato.

PENNARVM NISVS INANIS) nusquã niti possunt, aëre discusso. inane enim nulli rei subsistit. al. piannarum.

VTRIMQVE) à dextra & laua. **CONAMEN**) conatus.

PRODITVR) sic reposui, quattuor codices manuscriptos secutus: in his Vaticanum, & Memmianum. sic supra vsurpauit: Inclinata minent in eandem proditã partem: & paullo post, rerumque sequatur prodita summa.

HIC VBI NICTARI NEQVEVNT) Pompeij Festi testimonium, atque auctoritatem secutus, sic excudendum curavi: qui in verbo, nictari, profert hunc versum, docetque, nictare, esse oculorum & aliorum membrorum nisus sæpe aliquid conari, ut iam ante ex eo retulimus sup. Non celabo lectorem tamen, in omnibus libris manuscriptis & vulgatis, quos quidem viderim, legi, nixari. quàm scripturam si quis magis probabit, non valde repugnabo. quin, nisi me mouisset Festi auctoritas, nixari retinuissem. est enim verbum à nitendo deductum: quod huic loco

magnopere cónuenit. nam & supra tertio abhinc versu, nisum pennarum, dixit: & Virg. lib. 4. Æneid. sic locutus est: Hic primùm paribus nitens Cyllenius alis Constitit. IACENTES) quomodo iacentes dici possunt, si feruntur per inane? iacent, quia nictari, seu nixari membris nequeunt: & quia pennas explicare, atque agitare non possunt: vel potius, quia, tanquam corpora inanima, deorsum feruntur, neque vel in hanc vel in illam partem moueri alarum adiumento possunt. & ubi terram nacta fuerint, iacebunt immobiles.

DISPERGVNT AN. & c.) dissipant animas per omnis corporis meatus. PER CAVL. CORP.) sic lib. 3. Disperitur enim per caulas corporis omneis.

Frigidior porrò in puteis æstate fit humor:
Rarefcit quia terra calore, & femina siqua
Fortè vaporis habet, properè dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus affecta calore:
Hoc fit frigidior, qui in terra st abditus, humor.
Frigore quom premitur porrò omnis terra, coitque,
Et quasi concrefcit: fit scilicet, vt coeundo.
Exprimat in puteos, si quem gerit ipsa calorem.
Esse apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus: at calidus nocturno tempore fertur.
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putant subter terras feruiscere raptim,
Nox vbi terribili terras caligine texit.
Quod nimis à vera st longè ratione remotum.
Quippe vbi sol nudum contrectans corpus aquai,
Non quierit calidum supera de reddere parte,
Quum superum lumen tanto feruore fruatur:
Qui queat hic subter tam crasso corpore terram,
Percoquere humorem & calido fociare vaporis?
Præfertim quom vix possit per sæpta domorum.
Insinuare suum radiis ardentibus æstum?
Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quòd
Rara tenet circum hunc fontem, quàm cetera tellus:
Multaque sunt ignis prope femina corpus aquai.
Hinc vbi roriferis terram nox obruit umbris:
Extemplò subtus frigesct terra, coitque.
Hac ratione fit, vt, tanquam compressa manu sit,
Exprimat in fontem, quæ femina cumque habet ignis,
Quæ calidum faciunt laticis tactum, atque saporem.
Inde vbi sol radiis terram dimouit obortis,
Et rarefcit calido miscente vapore:

Rurfus in antiquas redeunt primordia sedes
Ignis, & in terram cedit calor omnis aquai.
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea folis radiis iactatur aquai
Humor, & in luci tremulo rarefcit ab æstu:
Propterea fit, vt, quæ femina cumque habet ignis,
Dimittat, quasi sæpe gelum, quod continet in se,
Mutat, & exfoluit glaciem, nodosque relaxat.

FRIGIDIOR PORRO, & c.) Lucretiana hæc quidem ratio, quamobrem puteorum aquæ æstate sint frigidiores, hieme calidiores, valde probabilis & naturalis est. Sed Aristoteles diceret id fieri dicitur. Alij, quia aer hieme frigidus est, æstate calidus: cum quo aqua comparata, hieme quidem calida, æstate verò frigida videtur. quæ admodum cum calidiores æquo sumus, calida tactu, nobis videntur frigida, & contrà: utemque in balneo meientibus vrina frigida videtur. M. Tull. eandem ferè, atque Lucretius, rationem affert, vt iam dicam.

RARESCIT, QVIA) sic esse legendum, non, arefcit, declarat versus ille infra: Et rarefcit calido miscente vapore. hanc quoque emendationem sibi adscripsit Zoilus. VAPORIS) calor. AFFECTA CALORE) sic reposuit, scutus fidem trium libr. manuscrip. neque dubium est, quin ita legi debeat, & vulgata scriptura, effeta calore, sit reicienda: quam ita interpretantur, spoliata, & orbata calore, cum hæc sententia pugnet cum Lucretij verbis & sensu, quippe qui paullo antiè dixit, Rarefcit quia terra calore. affecta autem calore, id est, à sole calefacta. FRIGORE QVOM PREMITVR, & c.) id est, cum autè terra frigore comprimitur, & contrahitur, & quasi concrefcit, fit scilicet, vt coeundo, & concrefcendo exprimat, id est, per compressionem emittat in puteos femina caloris, quæ in se continet. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. ex sententia Stoicorù, eandem ferè, quam Lucretius, rationè affert his verbis. Omnes igitur mundi partes (tangam autem maximas) calore fulta sustinentur: quod primùm in terræ natura perfici potest. Nam & lapidum conflictu, atque tritu elici ignem videmus: & recenti fossione, terram fumare calentem: atque etiam ex puteis iugibus aquam calidam trahi, & id maximè hibernis fieri temporibus, quòd magna vis, terræ cauernis, contineatur caloris, eaque hieme sit densior, ob eamque causam calorem insitum in terris contineat arctius. Atque huius loci facta mentio me admonet eorum, quæ ibidem paucis post verbis sequuntur, ibi, Ipse verò aer, qui natura est maxime frigidus, & c. In eo igitur loco memini me reponere, in ea editione Ciceronis, cui præfui anno CIO. IO. LXV. qui natura est maxime humidus, & c. Quod non oportuit. nam, tamen si hoc verum sit, aërem esse maxime humidum, præfertim ex sententia Aristotelis, tamen, cum hic tractet Cicero Stoicorum sententiam, & Stoici dicant, aërem esse frigidissimum, vt refert Diogenes Laërtius, nihil est in Cicerone mutandum. Fefellit me, vs. dixi, quòd Aristoteles à Zenone dissentit, ac discrepat.

ESSE APVD AMMONIS) sic habent libri manuscripti, Tett. & Memms & Bertin. alij, Est apud, & c. mendosè. Iupiter Ammon autem, qui cornutus pingebatur, & fingebatur, ab arena dictus est, quam à. amor Græci vocant, quia locus, in quo colitur, vndique desertus, & aridus, & arenis coopertus est. de quo, & de hac

fonte lege Arrianum lib. 3. & Curtium lib. 4. Sic autem de fonte Curtius. Est etiā aliud Hammonis nemus: in medio habet fontem, aquam solis vocant. sub lucis ortum tepida manat: medio die, cum vehementissimus est calor, frigida eadem fluit: inclinato in vesperā calefcit: media nocte feruida exaestuat, quōque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrefcit, donec sub ipsum diei ortum assumpto tempore languescat. de eodem sic Arrianus. καὶ πηγὴ ἐξ αὐτῆς αἰῶνι οὐδὲν ἔστι κῆρα τῆς πηγῆς, ὅσαι ἀλλὰ ἐκ τῆς αἰθρίας. ἐν ἡμέρᾳ μὲσημβρία ψυχρὸν ὑδάρ γευσάμενος τε καὶ ἐπιμαλόν ἀφαιδμήσῃ ψυχρότατον: ἐγκλίνας δὲ τὸ ἡλίου εἰς ἑσπέραν, θερμώτατον: καὶ ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἐπιθερμώτατον, ἔστ' ὅτι μέσας τὰς ἡμέρας, μέσων δὲ νυκτῶν ἑαυτὸς θερμώτατον: ἀπὸ δὲ μέσων νυκτῶν ψυχρὰτα ἐστ' ἡμέρας. καὶ ἑωθεν ψυχρὸν ἡδὲ βῆσι, ψυχρότατον δὲ καὶ μεσημβρία. id est, Et fons ex eo oritur nulla in re ceteris fontibus, qui ex terra existit, similis. nam meridie aqua frigida est, si quis eam gustauerit, & multo magis, si quis attigerit, ita ut frigidior esse non possit. inclinante autem in vesperam sole, calefcit. à vespera porro calidior fit in horas vsque ad mediam noctem: quo tempore calidissima est. à media nocte autem sensim refrigescit magis ac magis. & manè iam frigida est. meridie porro frigidissima. De eodem Antigonus, historiarum admirabil. συναγωγῆ, his verbis: ἦν δ' ἐν Ἀμμωνί κρυωδὴν, λέγει Ἀεσοτέλη, τὴν μὲν ἡλίου καὶ νομίζουσαν, μέσων μὲν νυκτῶν καὶ μεσημβρίας, γρηγορὰ θερμὴν: ἑωθεν δὲ καὶ εἰλικυ καὶ σαφῆς κρύβαλλον, id est, Eorum fontium, qui sunt apud Hammonem, dicere Aristotelem. fontem eum, qui solis esse existimatur, mediis noctibus, & meridie, calidum fieri. matutino autem, & serotino tempore, frigidum, tanquam glaciem. De hoc eodem sic Plinius lib. 2. cap. 103. Iouis Hammonis fons interdum frigidus, noctibus feruet. de eodē, Met. lib. I. cap. 8. RAPTIM) celeriter, ut sepe aliās.

TERRIBILI) noctis caliginem terribilem dixit, quia tenebrae terrorem incutiunt. vide supra, quae annotata sunt ad illum locum, Nam veluti pueri trepidant, atque omnia caecis in tenebris, &c. QVIPPE VBI SOL NVDVM) argumentum est à maiori. si sol non potuit nudum & apertum aquae corpus suis radiis superne calefacere: quanto minus queat terra opposita, inferne calidum reddere? nudum autem, legi debet, non, ut in quibusdam vulgatis, v. d. quod arripuit Zoilus, sibi que arrogavit. TAM CRASSO CORPORE) sic habent duo libri manuscripti, & nonnulli vulgati: in his Parisienses. ceteri, tam crassi corpori. utraque lectio probabilis est. TERRAM) subter terram tam crasso corpore: id est, tam densam, & strissam.

CALIDO SOCIARE VAPORI) id est, calore temperare, & calefacere. et alio. alij libri habent, calido satiare vapore. quam lectionem non probo. verum tamen indicet lector. INSINVARE) ἐνδύνησθαι, intramittere.

NIMIRVM TERRA M. Q. RARA TEN. &c.) Hunc etiā locū valde δὲ σὺχος (nisi me animus fallit) restitui. Nā cum ex libris alij haberēt, Parua tenet, ut Parisienses: alij, Parua, ut Veneti recentiores, & Florent. & Basil. alij, Par tenet, ut cod. Memmianus: alij, Para tenet, ut Vatic. & Bertin. mihi que ex hac varietate scripturae mendii suspicio esset iniecta, & iam antea huius loci sententia non satis explicata videretur: ex antiqua scriptura, Para tenet. feci, Rara tenet: cuius sententia est in promptu. hoc enim dicit, eam terram, quae hunc fontem circumplectitur, esse rariorē cetera terra, multaque ignis semina in se continere: atque haec ignis semina idcirco aquae corpori esse vicina. Itaque nocturno frigore hanc terram compressam & contractam, quae alioqui sua natura rara est, ignis semina in se inclusa, in fontē

exprimere: quibus fons concalefcit. Hanc emendationem probat Zoilus, mihi que, quod ab eo raro admodum fit, & inuitē, reddit, ac rescribit. Debuerat potius sibi adscribere, ut sibi constaret. QVÆ CAL. FACIUNT LATICIS TACTVM, ATQVE SAPOREM) id est, quae faciunt, ut huius fontis aqua sit tactu, & gustatu calida: quod est consentaneum cum iis, quae paullo antè ex Arriano retuli. Cum initio secutus essem lectionem vulgatam, quae talis est, Quae calidum faciunt laticis tactum atque saporem (quam & nunc retineo) haec annotaram. Sic habent libri omnes, quos quidem viderim: Sed Beda legit hoc loco, Quae calidum faciunt aquae tactum, &c. docens, vocalem alioqui breuem, quae littera q, in cta cum vocali u, & deinceps qualibet alia vocali exciperetur, produci licere, ut hic à Lucretio producitur. Haec igitur olim adscripseram: quae arripuit Zoilus, neq; mihi indicij praemium, aut gratiam persoluit, ut nec aliarum innumerabilium emendationum, & scripturarum veterum. Nunc igitur ego hanc scripturam vindico, ac repetito. hoc primum. deinde, quod Beda dicit, a. in hac voce, aquae, esse longum, ignoscās mihi Beda manes, non est ita. sed vox, aquae, quae natura sua dissyllaba est, per dissyllabum fit syllabarum, ita ut, aquae, sit anapestus: quem admodum, reliquo supra lib. I. & lib. 4. Reliquas, facta sunt quattuor syllabarum. Sed quid si dicamus, laticis, scriptum esse à Lucretio, & aquae, natum esse ex annotatione? Iudicet igitur lector. OBORTIS) cod. Florent. habent, obortus: manuscripti autem nonnulli, abortus: quae vitiosa scriptura fortasse confirmat Florentinam.

RVSVS IN ANT. RED. PR.) ordo est, primordia ignis redeunt in antiquas sedes, nempe in terram. PRÆTEREA SOLIS) aliam rationem affert. IN LVCI) in luce. AB ÆSTV) solis, quem aestum tremulum dicit, ex eo, quod in aqua tremula tremere ipse quoque videatur.

PROPTEREA FIT, VTI, QVÆ) profert hunc versum cum duobus deinceps sequentibus, Prisc. sed duos proximos paullo aliter, quam vulgò leguntur, ut iam dicemus. QVASI SÆPE GEL.) libri vulgati ferè omnes praeter Parisienses: & Venetos antiq. habent, cum saepe gelum: manuscripti tres, quasi saepe gel. quibus cum congruunt Paris. & Veneti antiq. quo modo legit & Priscian. alij scripti, partim, quia saepe gelum, partim, quin saepe gelum: quod postremum, ut omnium optimum olim secutus eram: quamquam illud, cum saepe gel. non improbaram. nunc scripturam antiquam omnib. antepono. quasi, autem, id est quemadmodum. Sic supra lib. 2. Sed quasi naufragiis, &c. Iam gelum, perspicue hic neutri generis est: quamvis Nonius Marcellus, in ordine vocum, quae initium capiunt à littera G. ponat gelu neutrum, & gelus, li. lo. masculinum. quemadmodum supra retulimus hoc eod. lib. ibi. Adsiduusque geli casus, &c. non commemorans etiam gelum, li, neutrum. Idem in capite de mutata declinatione, ubi versum illum profert, Adsiduusque gelis, &c. nihilo magis. Sic enim ille. Gelu, ars monoptoton esse vult: contra sentit auctoritas. Lucretius, libro V. Adsiduusque geli casus mortalib. aufert. Idem lib. VI. Denique saepe geli multus fragor, atque ruina.

MITTIT) sic legitur apud Priscianum, & ita habent codices Veneti antiquiores, & Parisienses, & tres manuscripti. Memmianus autē, Mutit, quod deprauatum esse ex recto, mittit, vel caecus videat. mittit autem, positum pro dimittit, seu omittit. nam ceteri libri vulgati habent, Mutat, mendosè.

NODO SQUE RELAXAT) sic legitur etiam apud Prisc. & ita habent omnes ferè lib. vulgati, praeter Ald. antiq. in quib. legitur, quousq; rel. & ita scriptum est:

in membrana Vaticana. in duobus aliis libris manuscriptis, venasque: quibuscum consentiunt libri Florentini: in Memmiano, nubosque. quae scripturae omnes sine dubio sunt corruptae.

Frigidus est etiam fons, supra quam sita saepe Stupa iacit flammam, concepto protinus igni: Tædæque consimili ratione accensa per vndas, Conlucet, quocumque natans impellitur auris: Nimirum quia sunt in aqua permulta vaporis Semina, de terraque necesse est funditus ipsa Ignis corpora per totum confurgere fontem, Et simul exspirare foras, exireque in auras, Non tam viua tamen, calidus que at ut fieri fons. Præterea dispersa foras erumpere cogit Vis per aquam subito, sursumque ea conciliari: Quod genus endo mari spirat fons dulcis aquarum: Qui scatit: & falsas circum se dimouet vndas. Et multis aliis præbet regionibus æquor Vtilitatem opportunam sitientibus nautis, Quod dulcis inter falsas interuomit vndas: Sic igitur per eum possunt erumpere fontem, Et scatere illa foras in stupam semina: quod quom conueniunt, aut quom tædai corpori adhærent: Ardescunt facile extemplo: quia multa quoque in se Semina habent ignis stupæ, tædæque tenentes. Nonne vides etiam nocturna ad lumina lychnum Nuper ubi extinctum admoueas, accendier antè, Quam tetigit flammam? tædæque pari ratione? Multaque præterea prius ipso tacta vapore Eminus ardescunt, quam cominus imbuat ignis. Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum est.

FRIGIDVS EST ETIAM FON(S) Talis fons est in Epiro, non longè à Dodonæi Iouis templo, ut testatur Mela lib. 2. his verbis. Et fons ideò sacer, quod, cum sit frigidus, & immensas facies, sicut ceteri, exstinguat, ubi sine igne procul admouentur, accendit. de eodem fonte Plin. lib. 2. cap. 10. In Dodone Iouis fons cum sit gelidus, & immensus facies exstinguat, si exstinctæ admoueantur, accendit. Idem meridie semper deficit. quæ de causa anapaomenon vocant. Antigonus historiarum admirabilium collectione, Πειεί δὲ πῶς ἀναπαομένην ἐν νυμφῶν, ἐν ᾧ πῶς κρητὸν πρὸ ὑδάτος ἔχον ἀφαπὸν ὡς ψυχρὸν ὃ δὲ ἐν ἰσθμῷ αὐτῆς, διεμαίνετον ἐὰν δὲ πρὸς φούραν, ἢ ἄλλο πρὸς τοῦτο πῶς ὡσεὶ ἕλκω, μὲν φλογὸς καὶ ἐδωκ. id est, Circa Ashmaniam autè id est Thesfalianam templum esse nympharum, in quo fontem esse, cuius aqua cum sit frigidissima: quicquid tamen super eam aquam posueris, caleferi: quod si quis stipulam, aut lignum

lignum aridum, aut aliud quippiam tale admouerit, id, flamma concepta, statim accendi. DE TERRA QVE NECESSE EST) Etiam Aristoteles lib. 2. μετῶρ, testatur, in terra vim ignis inesse, his verbis. εἰ δὲ πολλὰ χροῖα καὶ ῥοδία καὶ ποταμοὶ ποταμοὶ δὲ ποτὶς ἔχοντα χυμοὶ. ὡς πάντων ἀπαιτῶν πῶς εἶναι, ἢ ἐγγινόμενον διὰ τὴν πύρος καὶ ῥοδία ἢ γῆ, ὅ μάλιστα ἢ ἦτοι πάντοδα πῶς λαμβάνει μορφὰς καὶ χροῖα καὶ χυμοὶ. id est, sunt autem multis locis fontes & fluuij omnis generis saporibus præditi, quorum omnium causa, ei, quæ inest, aut innascitur in terra, ignis potestati, adscribenda est. terra enim dum vritur, magis & minus omnis generis formas & colorum & saporum sumit. PER TOTVM CONVRGERE FONTEM) sic habent omnes libri & manuscripti, & vulgati, præter Lugdunenensis, in quibus legitur, consistere fontem.

CONCILIARI) cogi, congregari. QVOD GENVS) cuius generis. ENDO MARI) id est in mari. secutus autem sum codicem Memm. Licet etiam legere, Indu mari. ut supra lib. II. sub extr. quis habere profundi Indu manu validas potis est moderanter habenas? ad quem locum de præpositione, endo, & indu, plura. Non enim iis assentimur, qui indu eiciunt è ciuitate Ro. sic sup. lib. 3. Quippe ubi prima perit, aliòque est altera nata Endo statu, & cet. vulgata autem lectio Inde mari, corrupta, & vitiosa est.

FONS DVLCIS AQVAI) fortasse ut Arethusa: quæ tamen non in mari, sed in insula est. M. Tull. de signis. In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est. Plinius lib. 2. cap. 101. Quidam fontes odio maris ipsa subeunt vada, sicut Arethusa, fons Syracusanus, in quo redduntur iacta in Alpheum. Cum his Plinianis congruunt illa, quæ refert Antigonus ἰσθ. ὡς ἐξ ἄλλου, συναγωγῆ, his verbis. Ἀρὲ θύσαν δὲ πῶς ἐν Συρακούσαις, ὡς ὅτι οἱ λοιποὶ φασί, καὶ Πίνδαρος, πῶς πηγὴν ἔχει ἐν τῷ καὶ πῶς Ἡλίω Ἀλφειῶν. Διὸ καὶ τὰς ὀλυμπιακαὶς ἡμέραις, ὅταν ἐν τῷ ποταμῷ ἀποπληθύνωσι τῶν θυμῶν καὶ κοιλίας, καὶ καρπῶν ἐν τῷ ἐν Σικελίᾳ κρητῶν, ἢ καὶ ῥεῖν ὄντων. φησὶ δὲ καὶ φιλῶν ποτ' εἰς τὸν Ἀλφειὸν ἐμβληθῆσαν, ἐν ἑαίρῃ φανῶσαι, id est, Arethusam autem, quæ est Syracusis, fontem suum habere ex Alpheo, ut & alij, & Pindarus ait. Quocirca & diebus Olympiis, cum in fluuiio lauant hostiarum immolatarum ventres, non esse sincerum fontem, qui est in Sicilia, sed fimo, & stercore manare. Ait autem & phialam aliquando in Alpheum iactam, in Arethusa visam esse. Huc pertinet illud Virgil. Gallo. Sic tibi, cum fluctus subter labere Sicanos, Doris amara suam non intermisceat vndam. SCATIT) à verbo scato, is. ut lib. 5. Et partim plano scatere, atque erumpere campo, &c.

QVO CVM CONVEN.) ad quæ stupæ cum semina ignis conueniunt, &c. AVT CVM TÆDAI CORP. ADH.) sic restitui, librorum manuscript. vestigia secutus. Nam ceteri fere libri habent, corpora, Atque hanc emendationem prætermisit silentio Zoilus, cum eam tamen secutus sit: & in hoc sibi constitit. Nam superiorem illam, endo mari, & eam, quæ sequitur, nocturna ad lumina lychnum, ait esse rectissimas, sed à quibus accepit, non commemorat. Ita vsquequaque sui similis est, hoc est, iniustus, malignus, inuidus, impudens, ingratus.

ARDESCVNT) stipa & tæda. TÆDÆQVE TENENTES) tædæ habent tenentes, sic dictum, ut illud sup. lib. 1. Amplexi quod habent peruersè prima viai: ad quem locum lege, si tibi commodum est, quæ annotauit.

NONNE VIDES ETIAM) argumentum à simili, quo vritur & Aristot. lib. 1. meteor. ut mox dicemus.

NOCT. AD LVM. Lychnum.) omnes libri vulgati habent, noct. ad lum.
linum, præter Parisiensis: in quibus impressum est, lychnum. quæ scriptura reperi-
tur & in codice Memmiano: reperitur & in libris Basiliensibus ad marginē adscri-
pta. in Tettiano autem & Faern. manuscriptis, licnum. ex qua scriptura legendum
aliquando putavi, lignum. Nam etiam lignum, paullo ante extinctum, si ad lumen
nocturnum admoveatur, continuo denuo accenditur. Cùm alias autem ob causas,
lignum, mihi magis placet, quàm, linum, tum propterea quia etiam supra lib. 2.
ignem è ligno & tæda factum, seu ortum, coniunctè posuit, ibi, Noster hic è lignis or-
tus, tædaque creatus. de illa autem, quam dixi reperiri in libris Parisiensibus, quid
dicam, nescio. Nam ut eam improbem, facit, quòd lychnum, & nocturnum lumen,
si quid inter se differunt, differunt, ut species, & genus. Propemodum igitur simile
est, ac si ita loqueretur, Nonne vides, ubi lychnum nuper extinctum, ad lychnum
admoveas, illum ante accendi, quàm flammam tetigit? Rursum, ut eam probem, fa-
cit Aristoteles, qui lib. 1. meteor. eo loco, ubi disputat de stellis cælum percurrenti-
bus, tali viitur similitudine. *Ἐπορεύσθαι δὲ αὐτῆς περὶ τοῦ ὡς ἔστιν ἢ ὑπὸ τοῦ λυχνίου ἔστι
ἰδίῃ ἀναδυμίας, ὅτι τῆς αἰῶθεν φλογὸς ἀπὲρ τὴν κάτωθεν λυχνίου, &c.* id est dubitare
autem possit quispiam, utrum, quemadmodum exhalatio sicca lychnis subiecta, à su-
perna flamma, lychnum inferiorem accendit, &c. has igitur scripturas consideret
lector eruditus, & quam iudicavit optimam, eam sequatur.

IMBYAT IGNIS) tractatio est à succis & odoribus ad ignem.

Quod superest, agere incipiam, quo fœdere fiat,
Naturæ lapis hic ut ferrum ducere possit:
Quem magnetæ vocant patrio de nomine Graij,
Magnetum quia sit patriis in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur: quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex se:
Quinque etenim licet interdum, plureisque videre.
Ordine demissos leuibus iactarier auris,
Vnus ubi ex vno dependet subter adhærens:
Ex aliòque alius lapidis vim, vinclaque noscit:
Usqueadè permanenter vis perualet eius.
Hoc genus in rebus firmandum sit multa prius, quàm
Ipsius rei rationem reddere possis:
Et nimium longis ambagibus est adeundum.
Quo magis attentas aureis, animùmque reposco.
Principio omnibus à rebus, quas cunq; videmus,
Perpetuò fluere, ac mitti fateare necesse sit
Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceffant:
Perpetuòque fluunt certis ab rebus odores,
Frigus ut à fluuiis, calor à sole, æstus ab vndis.
A Equoris, excor mœrorum litora propter:
Nec varij cessant sonitus manare per auras.

Denique in os falsi venit humor sæpe saporis,
Cùm mare versamur propter: dilutæque contra
Cùm tuimur misceri ab linthia, tangit amaror.
Usqueadè omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur vndique parteis.
Nec mora, nec requies inter datur vlla fluendi,
Perpetuò quoniam sentimus, & omnia sèmp
Cernere, odorari licet, & sentire sonorem.

QVOD SUPEREST, AGERE INCIP.) Nunc differere incipit de la-
pidis eius, quem & Magnetem, & Heraclium, & sideritin appellant, natura. Ma-
gnes autem appellatus est vel ab inuentore, quod à Nicandro traditum est, ut au-
ctor est Plinius, vel à Magnesia terra, in qua primùm inuentus est: quam sententiam
sequitur noster Lucretius. Gerit hic lapis ferri impoliti similitudinem, & in metallis
ferrariis plerumque inuenitur: non tamen in omnibus, immò ne in multis quidem,
sed in valde paucis. Cùm sit autem huius lapidis hæc natura, ut ferrum attrahat:
multi philosophi rationem quæsiverunt. Thales (ut scribit Aristot. lib. 1. de animo)
eò putavit Magnetem animam quadam esse præditum, quod vim mouendi, & alli-
cendi ferri haberet. Plato in Timæo ait, vim inesse in Magnete non attrahendi ferri,
sed propellendi aëris: inesse & in ferro, sed imbecilliorum, ita, ne spatium inane re-
linquatur, ferrum, propulso à Magnete aëre, continuo in locum ab aëre vacuum suc-
cedere. quæ ratio congrueret cum ratione Lucretij, nisi de inani Plato & Epicurus
inter se discreparent. Clemens Alexandrinus Magnetem vim ferri attrahendi habere
putat propter cognationem quandam, quæ sit ei cum ferro. Nonnulli magnetem
ferri appetere dicunt, tanquam cibum. Sed hoc est præterea in magnete mirabile, quòd
interdiu quidem hanc ferri trahendi vim habet, noctu verò, aut imbecillam, aut po-
tius nullam. QUIPPE CATENAM SÆPE EX ANNELLIS, &c.)
totus hic locus, quamuis non admodum obscurus, illustrabitur tamen verbis Platonis
in Ione non longè à principio. Videtur enim Lucretius cùm hos versus scriberet, ver-
ba illa Platonis spectasse, sic autem ille. *Ἡ δὲ δυνάμις, ἢ ἡ κίνησις, ὡς ἔστιν ἐν τῇ λιθῷ, ἢ
Ἐυριπίδης μὲν μαγνῆτιν ὠνόμασεν, οἱ δὲ πολλοὶ ἢ ἐρακλειον. καὶ γὰρ αὐτῆ ἢ λίθος ἢ μόνον αὐτοῦ
τοῦ δακτυλίου ἀλλὰ τοῦ σιδεροῦ, ἀλλὰ καὶ δυνάμιν ἐπιτίθει τοῦ δακτυλίου, ὡς δυνάμει
τοῦ πύλο πείν, ὅσῳ ἢ λίθος, διχοῦ ἀλλὰ δακτυλίου. ὡς ἐνίοτε ὀρμαδὸς μικρὸς πύλο σιδεροῦ
δακτυλίων ἢ ἀλλήλων ἤρτηται. πᾶσι δὲ τοῖσι δὲ ἐκείνης τῆς λίθου ἢ δυνάμει ἀίρηται. id est,
diuina autem vis est, quæ te mouet, qualis est in eo lapide, quem Euripides quidem
Magnetem nominavit, plerique autem Heraclium. hic enim lapis non solum ipsos
annulos ferreos attrahit, verum etiam eam vim inferit annulis, per quam idem,
quod lapis ipse, possint efficere, nempe alios annulos ducere: ita, ut interdum longè
admodum series, longaque catena annulorum ferreorum inter se apta & connecta
sit. his autem omnibus ex illo lapide vis ac potestas insita pendeat.*

ORDINE DEMISSOS) sic legi debet, non, ordine demisso.

LEVIIVS IACTARIER AVRIS.) secutus sum libros manu scriptos
in his Tettianum, & Memmianum: quibuscum congruunt vulgari Florentini.
ceteri habent, leuibus iactarier hamis. quam scripturam probare, an improbare
debeam, nescio.

PERMANENTER,) id est, eo modo, ut permānet, & perueniat ad multas res ferreas. HOC GENVS IN REBUS) in rebus huius generis.

FIRMANDVM EST M.) id est, multa firmanda sunt, vel multa firmare oportet, ut supra lib. I. Æternas quoniam pœnas in morte timendum.

LONGIS AMBAGIBVS) longis circuituionibus rerum ac verborum. Virgil. Georg. 2. non hîc te carmine ficto, Atque per ambages, & longa exorsa tenebo.

PRINCIP. OMN. A R. Q. VID. PERP.) sic fere supra lib. 4. Quare etiam atque etiã minima hæc fateare necesse est Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceffant, & c. ibi enim duodecim versus, qui hîc deinceps sequuntur, sine vlla ferè varietate positi sunt. EXESOR MOERORVM) sic legi debet: & ita scriptum reperitur in quattuor libris manuscriptis, & aliquot vulgatis. maiorũ autem positum pro murorum, & pro u. ut à pœna, punire, seu puniri, à Pœnis, Punicus, a, um, de quo sup. lib. 4. vbi hi versus iam antè positi sunt, ut dixi.

PER AVRAS) legendum, per aureis. CVM TVIMVR MISC.) hunc versum profert Priscianus lib. 8.

Nunc omnes repetam quàm raro corpore sint res,
Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.
Quippe etenim, quamquam multas hoc pertinet ad res,
Noscere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de differere aggredior, firmare necesse est,
Nil esse in promptu, nisi mistum corpus inani.
Principiò fit, ut in speluncis saxa superna
Sudent humore, & guttis manantibus stillent.
Manat item nobis è toto corpore fudor:
Crescit barba, pilique per omnia membra, per artus:
Diditus in venas cibis omneis, auget, alitque
Corporis extremas quoque partes, vnguiculósque.
Frigus item transire per æs, calidumque vaporem
Sentimus, sentimus item transire per aurum,
Atque per argentum, quom pocula plena tenemus.
Denique per dissæpta domorum saxea voces
Peruolitant: permanat odos, frigusque, vaporsque
Ignis: quin ferri quoque vim penetrare suëuit,
Vndique quæ circum corij lorica coërcet,
Morbida vis, quæcumque extrinsecus insinuat.
Et tempestates terra, cæloque coortæ,
E cælo emotæ, terræque repente facessunt,

Quandoquidem nihil est non raro corpore nexum,

NUNC. OMN. RER.) Nunc, inquit, denuò commemorabo, quàm raro corpore sint prædite res genitæ. nihil est enim omni ex parte solidum, præter primordia rerum: & rebus omnibus genitis admistum est inane, ut docuit lib. I.

QVOD IN PRIMO Q. CARM.) primo libro. ibi enim de inani, dispus-

tauit. CLARET) declaratur, ostenditur. SVDENT HVMORE) trahitio est à rebus animatis. Sic supra translata dixit, lib. 5. sanguine sudent. sed infra propriè. Sudabant etiam fauces intrinsecus arto sanguine.

DIDITVS IN VENAS) si, diditur, legamus interpretandum erit, dissipatur, dispergitur, ac distribuitur, à verbo dido, is. dididi, diditum. malim autem legi, Diditius, ut sit hæc sententia, cibis in venas omneis diditus, auget, alitque etiam extremas partes corporis. quamquam si, diditur, legas, eadem ferè sententia erit. cum hoc loco congruit ille lib. I. Dissipat in corpus sese cibis omne animantum.

QVOM POCVLA PLENA TENEMVS) sic sup. lib. I. Permanat calor argentum, penetratque frigus, Quando vtrumque, manu retinentes pocula rite, Sessimus infuso lympharum rore supernè. PER DISSÆPTA DOMORVM,) id est, per partes domorũ dissæptas. dissæptas autem, hoc est, in diuersis partibus sæptas. lib. I. Transit enim fulmen cæli per sæpta domorum, Clamor ut, ac voces.

PERMANAT ODOS, FRIGVSQVE, VAPOSQVE) sic legèdum, & ita legit Nonius Marcellus, neque aliter habent libri manuscripti.

VAPOSQVE IGNIS) & calor ignis. QVIN FERRI QVQVE VIM,) id est, ferrum. SVEVIT, VNDIQVE QVA) sic & distinguendum, & legendum, suëuit autem, nempe morbida vis.

QVA CIRCVM CORII LOR. COERCET.) Cum olim hanc lectio- nem secutus essem, Quæ circum corpus lorica coërcet, hæc, quæ sequuntur, his ferè ipsis verbis ad hunc locum annotaram. penetrare (inquam) iucuit vis morbida ferris ea parte, qua parte lorica corpus vndiq; circum coërcet: id est, morbus etiam lorica tentat, & corripit: neque lorica, quæ totum hominis corpus tegit, & circumdat, ar- cere vim & causam morbi externam potest, quominus in corpus penetraret. Secutus autem sum codices Florentinos. Nam ceteri vulgati partim habent, quæ circum colla lorica coheret: partim, quæ circum colli lorica coërcet. manuscripti autè partim, quæ circum corij lorica coërcet, ut Tertianus: partim, quæ circum coli lorica coërcet, ut Vaticanus: partim, quæ circum cæli lorica coërcet, ut Memmianus: partim, quæ circum corpus lorica coërcet, ut Faërn. Neque verò mihi placet cuiusdam amici mei quam- vis doctiss. sententia: qui censet legèdum, quæ circum collo lorica coheret: vel, quæ circum colli lorica coërcet. nam lorica non solet collum tegere, neque vndique & omni ex parte (id est enim circum) collo coherere, neque circum, id est, circuitum colla coërcere, seu ambire, sed pectus, ventrem, & latera operire. M. Tull. orat. pro Mur. Descendi in captum cum fortissima præsidia fortissimorum virorum, & cum illa lata, insignique lorica, non quæ me tegetet: etentm sciebam Catilinam non latus, aut ventrem, sed caput, & collum solere petere, & c. Hæc (inquam) olim annotaram. Nunc attentis antiquis scripturis, multumque ac diu consideratis, coli, cæli, colli, corij, neque tamen diiudicatis, eam tandem, quam mihi fors obtulit, sumsi, & in con- textu Lucretij conieci, nò hæc ceteris antepones, sed rem totã in medio relinquens, & iudicio, ingenioq; lectoris permittens. Omnino vlcus est in voce, colli, aut cæli, & cæ circum, integra vox est accusandi enim castus est, à recto, circus: ita ut hæc ex his verbis sententia elici possit, qua parte lorica circulu & ambitu corij, quod lorica supponitur & subijcitur, coërcet, ea parte vis morbi penetrare potest, aut cõsuevit. licet etiã per corij circũ, pellè, quæ totu hominis corpus ambit, intelligere. neq; verò nouu est, aut inusitatu, coriu poni, pro pelle, quæ corpus hominis ambit. Nã vel Plaut. vnus, huius significationu locuples auctor esse potest. Quod autè nonnulli legũt, coli circũ, seu cæ-

lobi: amplius deliberandum censeo. colobi mihi placeret, si libri veteres adiuuarent.
 MORBIDA VIS, QVÆCVMQVE EXTRINSECVS,) Cum à duobus libris manuscriptis abesse animaduertissem vocem, simul, atque in eis ita scriptum reperissem, Morbida vis quæcumque extrinsecus, orta mihi continuo suspicio est, eam particulam esse inculcatam ad verbum mutilatum supplendum, cum à Lucretio scriptum esset, Morbida vis, quæcumque extrinsecus insin. Ideò autem addidit, quæcumque extrinsecus insinuatur, ut, quæ ex cælo corrupto nascitur: quia interdum morbi oriuntur intrinsecus: ut ex vitioso corporis habitu, aut immoderatis animi affectibus. Vulgata autem lectio, Morbida visq; simul cum extrinsecus, &c. inepta, & inconcinna est. E CÆLO EMOTÆ, TERRAQVE REPENTE FACESSVNT,) sic hunc versum restitui, cum in codice Tertiano ita scriptum reperissem, In cælo, terræque remote facessunt. facile enim suspicatus sum primum à librario factum esse ex, emotæ, remotæ, deinde propter vocum similitudinem, omissam esse vocem, repente: atque ita ordinem, & casum vocabulorum esse immutatam: postremò additam vocem, iure, ad verbum perficiendum. Nam libri vulgati sic habent. Nam tempestates terra, cæloque coortæ, In cælum, terræque remote iure facessunt. præter Florentinos, in quibus impressum est, Nam tempestatem terra, cæloque coortam in cælum, terræq; timet, circumque fatiscit. emouere autem, est extra mouere, & eijcere, atque expellere. Virgilius libro sexto. His dictis curæ remotæ. Horat. od. 15. lib. 4. emouitque culpas, Et veteres reuocauit arteis. Zoilus hæc emendationem nõ probauit. At probatur tribus viris totius nostræ Galliæ doctissimis & optimis: & utroque nomine, Zoili dissimillimis.
 FACESSVNT) discedunt. M. Tull. lib. 1. de legibus paulisper facessant, rogemus. idem in Hortens. facessant igitur omnes, qui docere nihil possunt, quo melius, sapientiusque viuamus. Plautus Rud. siquidem' sis pudicus, hinc facessas.
 QVADOQVIDEM NIL EST NON RARO CORP ORE) hæc ratio valet ad ea omnia, quæ proximè dixit, nihil esse factum, aut genitum, quod non sit raro corpore connexum. quod docuit libro primo, ibi. Nec tamen vndique corporea stipata tenentur Omnia natura: namque est in rebus inane. & ibi. Est igitur nimirum id, quod ratione sagaci Querimus, admistum rebus, quod inane vocamus.

Huc accedit, vti non omnia, quæ iaciuntur Corpora cumque ab rebus, eodem prædita sensu, Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta. Principiò terram sol excoquit, & facit are: At glaciem dissoluit, & altis montibus altè Exitructas ninguæ radiis tabescere cogit. Denique cera liquefcit in eius posta vapore. Ignis item liquidum facit æs, auramque resoluit: At coria, & carnem trahit, & conducit in vnum. Humor aquæ porrò ferrum condurat ab igni: At coria, & carnem mollit durata calore. Barbigeras oleaster eò iuuat vsque capellas,

Diffuat ambrosia quasi verò, & nectare tinctus.
 At nihil est, homini frunde hac quod amarius exstet.
 Denique amaracium fugitat sus, & timet omne Vnguentum. nam setigeris subus acre venenum' st.
 Quod nos interdum tamquam recreare videtur.
 At contra nobis cœnum tæterrima cum sit Spurcicies, eadem subus hæc res munda videtur,
 Infatiabiliter toti ut voluantur ibidem.
 Hoc etiam superest, ipsa quàm dicere de re Adgredior, quod dicendum prius esse videtur.
 Multa foramina quom variis sint reddita rebus,
 Dissimili inter se natura prædita debent Esse, & habere suam naturam quæque, viasque.
 Quippe etenim varij sensus animantibus insunt,
 Quorum quisque suam propriè rem percipit in se.
 Nam penetrare alià sonitus, aliâque saporem.
 Cernimus è succis, alià nidoris odores.
 Præterea manare aliud per saxa videtur:
 Atque aliud per ligna, aliud transire per aurum:
 Argentoque foras aliud, vitroque meare.
 Nam fluere hæc species, illac calor ire videtur:
 Atque aliis aliud citius transmittere eadem.
 Scilicet id fieri cogit natura viarum:
 Multi modis varians, ut paullo ostendimus antè,
 Propter dissimilem naturam, textaque rerum.
 Quapropter bene vbi hæc confirmata, atque locata.
 Omnia constiterint nobis, præposta, parata:
 Quod superest, facile hinc ratio reddetur: & omnis
 Causa patefiet, quæ ferri pelliciat vim.

HVC ACCEDIT, VTI NON) adde (inquit) quod non æquè omnia corpora, quæ ex rebus omnibus fluunt, rebus omnibus apta sunt, neque res omnes peræquè in res omnes vim suam expromunt, atque explicant.

ET FACIT ARE) διασπονη. facit are, pro arefacit.

ET ALTE EXTRUCTAS) id est, & exaggeratas: & ita, confertas, densas, ut sæpe alibi. NINGVÆIS) niueis, supr. eod. libro, albas descendere ninguæis Tabificis subigit radiis. TABESCERE) liquefcere, νινωδου. sic supr. radios solis tabificos dixit, quia niuòs liquefaciant.

DENIQUE CERA) hac tota de re lege Aristot. lib. 4. meteor.

IN EIVS POSTA) quidam libri habent, in ignis posta vapora.

LIQVESCIT) quidam libri manuscripti habent, liquefit.

CONDUCIT IN VN.) *συνάγει* sic sup. lib. 1. & parteis cōducere in vñt.
 FERRVM CONDVRAT AB IGNI) ferrum candens, & igni calefactū
 aqua condurat. Ita fit *σόνουα*, id est, acies (inquit Aristor. lib. 4. meteor. cap. 6.) sub-
 sidit enim, & expurgatur fex, & scoria. Quo sepius autem ferrum igni mollitum,
 in aquam frigidam coniiicitur, & refrigeratur, eo fit purius, ac solidius: atq; ex tali
 ferro fit acies. BARBIG, OLEASTER EO' IVVAT) capræ enim de-
 lectantur frondibus amaris, vs salicibus. Virgilius Tityro. Florentem cythisum, &
 salices carpetis amaras. Oleastri autem frondes, amarae sunt. idem Virgil. Georg. 2.
 Infelix superat foliis oleaster amaris. cum hoc loco cōferre proderit eum, qui est lib.
 4. Præterea nobis veratrum est acre venenum. At capris adipēs, & coturnicibus
 auget. DIFELVAT) sic legendum, non, effluat.

AT NIHIL EST, HOM. FR. HAC QVOD AMARIVS EX-
 STET) secutus sum scripturæ veteris, quamvis corruptæ, vestigia. sic enim habent
 lib. manuscripti nonnulli. At nihil est homini quod maius frōteat exstet: alij sic: Quo
 nihil est homini quod amarius frondeat extet. Memmianus sic: At nihil est homini
 quod mari frōdeat, ac exstet. Vulgati autē aliquot hoc modo, Qua nihil est homini
 quod amarum frondeat æquē. Parisiens. & Veneti antiq. & Lugdunens. sic habēt
 planē vt nos excudendum curauimus. quidam hunc versum non putant esse Lucre-
 tianum. Zoilus pro hoc versu, illum substituit plane se dignū: ita vt liceat mihi hoc
 loco vetus illud verbum vsurpare, simileis habent labra lactucas. verumtamen il-
 lum substituit. At nihil est homini, quod amarius frunde hac exstet. Et, O Lucreti,
 sub terram abdite, non refers gratiam homini, tam benē de te merito? qui talis ver-
 sus tibi largitur? AMARACINVM) vnguentum ex amaraco.

ET TIMET OMNE VNGVENT.) Itaque sic dici solet, sui gratius esse,
 & suauius olere cœnum, quàm vnguentum. NAM SETIGERIS) sic lib. 5.
 Setigerisque pares suibus. & Virg. lib. 7. Setigerisque sues, atque in præsepibus vsu.
 TAMQVAM RECREARE) *εὐχόμεν*. quasi reficere.

AT CONTRA COENVM) hunc versum cum eius, qui deinceps sequi-
 tur, principio, profert Nonius, in nomine, spurcities.

EADEM SVBVS HÆC RES MVNDA VID.) magna est etiam hoc
 loco librorum manuscript. varietas ac dissensio. alij enim sic habēt, eadem subus hæc
 munda videtur. cui scripturæ deest syllaba ad versus perfectionem. alij sic: eadem
 subus hæc immunda videtur. ex qua facta est hæc vulgata, quæ reperitur in libris
 Parisiensib. & Florent. eadem subus hæc iucunda videtur. nam alij vulgati habēt:
 eadem suibus hæc munda videtur. ego, vel sic, vt excudendum curavi, à Lucretio
 scriptum esse arbitror: vel sic, eadem subus res hæc munda videtur: vel sic, eadem
 suibus res munda videtur. scripturam verò, quæ reponit Zoilus, eadem subus hæc
 iucunda videtur, appingat ipse suis chartis. Nam quid sibi vult, hæc iucunda, mon-
 strum hominis? quò pertinet pronomē, hæc? ad cœnum ne? an ad spurcities? si ad cœ-
 num: non cōuenit. si ad spurcities: absurdum. Postremò, quid sibi vult hic sermo,
 iucunda videtur? Nam diceret potius, iucunda, est. Quòd autem ad huius loci sen-
 tentiam attinet, suū generi (inquit Plin. lib. 8. cap. 51.) in luto volutatio grata. Ani-
 malium (inquit idem ille) hoc maxime brutum. Itaque animam ei pro sale datam
 non illepidē existimabant. quod & M. Tull. retulit lib. 5. de finib. & Varro lib. 2. de
 re rust. Idem Plin. In luto suum requies est, vt in lauacro, hominum. eodem pertinet
 illud Horat. epist. 2. lib. 1. Vixisset canis immundus, vel amica luto sus.

VOLVANTVR) ex quo volutabrum. Virg. Georgic. 3. Sepe volutabris pulsos
 siluestribus apros Lattratu turbabis agens. Itaq; sues appellantur à Latinis voluta-
 res, à Græcis *χαιμυδονίδες*. HOC ETIAM SVPEREST) aliud postre-
 mò præponit, antequàm de Magnetis natura disputet, & prius quàm, quamobrem
 ferrum attrahit, rationem afferat, nempe de variis variarum rerum viis ac forami-
 nibus: quorum foraminum varietas & dissimilitudo oritur ex primorū corporum
 dissimilitudine, vt docet lib. 4. ibi. Nunc aliis aliis cur sit cibus, vt videamus, Expe-
 diam, & c. cui loco adiunge & ea, quæ disputantur lib. 2. ibi. Perfacile est iam ani-
 miratione exsoluere nobis, Quare fulmineus multo penetratilius ignis, & c.

QVIPPE ETENIM VARIIS SENSVS, & c.) cum hoc loco confer eum,
 qui est lib. 2. ibi. Hæc igitur variis debent constare figuris. Nidor enim penetrat, quā
 succus non it in artus: Succus item seorsum, & rerum sapor insinuat in sensibus,
 vt noscas primis differre figuris, & c. & eum, qui est lib. 4. ibi. Nunc age, quo pacto
 nareis adiectus odoris Tangat, agam, & c.

NAM PENETRARE ALIA SONITVS) sic libro 2. Præterea, lumen
 per cornu (seu cornum) transit: at imber Respuitur. quare? & c. & lib. 4. Quod su-
 perest, non est mirandum, qua ratione, & c. totumque ad eò locum legito, vbi de vo-
 cere est, & odoris ratione differit. legendum autem, vt edidi, aliā sonitus, a-
 liaque saporēs, Cernimus è succ. aliā nidoris odores. non, vt vulgò, aliò son. & c.
 Hoc enim significat Lucr. quod & lib. 4. docuit, per alias vias odores, per alias sapo-
 res, per alias sonitus meare, & penetrare. At aduerbiū, aliā, hoc valet: aliò verò, in
 alium locū. Argumento est præterea id, quod sequitur. Nam fluere hæc species, & c.
 Nam, hæc, id est, per hanc viam. NAM FLVERE HAC SPECIES) nam
 per vitrum simulacra transeunt, per aurum & argentum calor. quanquam ne Lu-
 cretius quidem negauerit, etiam per vitrum calorem permanere.

PRÆPOSTA) præposita, & vt vulgus loquitur, præmissa.

Principiò, fluere è lapide hoc permulta necesse est
 Semina, siue æstum, qui discutit aëra plagis,
 Inter qui lapidem, ferrumque est cumque locatus.
 Hoc vbi inanitur spatium, multusque vacet
 In medio locus: extemplò primordia ferri
 In vacuum prolapsa cadunt cōiuncta, fit vtque
 Annulus ipse sequatur, cætque ita corpore toto.
 Nec res vlla magis primoribus ex elementis
 Endopedita suis artè connexa cohæret,
 Quàm validi ferri naturæ frigidus horror.
 Quo minus est mirum, quod paullo diximus antè,
 Corpora si nequeunt de ferro plura coorta,
 In vacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
 Quod facit, & sequitur, donec peruenit ad ipsum
 Iam lapidem, cæcisque in eo compagibus hæsit.
 Hoc fit item cunctas in parteis, vnde vacet
 Cumque locus, siue ex transuerso, siue superne,

Corpora continuò in vacuum vicina feruntur.
 Quippe agitantur enim plágis aliunde, nec ipsa
 Sponte sua fursum possunt confurgere in auras.
 Huc accedit item, quare queat id magis esse,
 Hæc quoque res adiumento, motuque iuuatur;
 Quòd simul à fronte st annelli rarior aër,
 Factus, inanisque locus magis, ac vacuatus:
 Continuò fit, uti, qui post est cumque locatus.
 Aër, à tergo quasi prouehat, atque propellat.
 Semper enim circumpositus res verberat aër.
 Sed tali fit uti propellat tempore ferrum,
 Parte quòd ex vna spatium vacat, & capit in se.
 Hic ubi, quem memoro, per crebra foramina ferri st
 Primas ad parteis subtiliter insinuatus:
 Trudit, & impellit, quasi nauim, velaque ventus.
 Denique res omnes debent in corpore habere.
 Aëra, quando quidem raro sunt corpore: & aër
 Omnibus est rebus circumdatus, appositusque.
 Hic igitur, penitus qui in ferro st abditus aër,
 Sollicito motu semper iactatur, eoque
 Verberat anellum dubio procul, & ciet intus.
 Scilicet: atque eodem fertur, quòd præcipitavit
 Iam semel, & quamquam in partem conamina sumsit.

PRINCIPIO FLVERE) Nunc orditur ratione reddere, quamobrem magnes ferrum attrahat. INTER QVI LAPIDEM, & c.) ordo. quicumque inter lapidem, & ferrum locatus est. VACEFIT) id est, vacuus fit. sic autem habent omnes libri vulgati, quos quidem viderim, & manuscripti, præter vaticanum, in quo scriptum est, vacescit.

IN VACVVM PROLAPSA CADVNT CONIUNCTA, FIT VTQVE, & c.) secutus sum codices aliquot manuscripti, & vulgatos. ordo autem & sententia verborum hæc est. ex templo primordia inter se coniuncta, in locum vacuum prolapsa cadunt: & fit, ut & ipse annulus sequatur, & eat totus. alij libri habent, in vas prolapsa cadant coniuncta, fit, ut que, & c. planè mendosè. Licet etiã sic fortasse legere, ut habent alij libri, in vacuum prolapsa cadant coniuncta fit, ut que, & c. ut sit hic ordo: fit ex templo, ut primordia ferri coniuncta, prolapsa cadant in vacuum, & ut, & c. NEC RES VLLA) hunc locum sic explico. Nec vlla res est, cuius partes ita sint inter se colligata, atque connexa, ut sunt primordia ferri. Cum igitur omnibus ex rebus minutissima corpora stuant, ut antea demonstratum est: non est mirum, si, posteaquam semel ex annulo ferreo plura ferri corpora prima per spatium illud, quòd est inter magnetem & anulum interiectum, à magnetis seminibus exinaniunt, ad magnetem affluere cœperunt, totus continuò atq;

nulus, totòq; corpore subsequatur. Sed videtur legendum. Nam res nulla magis, & c. ENDOPELITA) impedita, implicata. QVOD FACIT) nempe sequitur sua corpuscula, ex se exeunita in vacuum, & c.

QVAM VALIDI FERRI N.) id est, quàm ferrum. COMPAGIBVS) vinculis, seu commissuris, seu iuncturis. Virg. libr. I. Æneid. dira ferro, & compagibus artibus laudentur belli porte. HOC FIT ITEM) duo libri manuscripti habent, Hoc fit idem. quam lectionem aequè probo.

SIVE SUPERNE) siue ex loco superno magnes locum vacuum reddat, aëre plagis discusso. CORPORA CONTINVO) statim prima ferri corpora feruntur in locum vacuum, & ita fursum feruntur: quòd fit præter corporum naturam, cum sit eorum proprium deorsum moueri. VICINA) vicina ferri corpora dixit, fortasse, ut ferrum magneti vicinum intelligamus.

NEC IPSA SPONTE SVA SVRSVM, & c.) nam contra sponte sua corpora omnia deorsum feruntur. HÆC QVOQVE RES) hic versus mihi suspectus est. abest enim longè ab elegantia Lucretiana. quid est enim hoc, iuuatur adiumento? Adde quòd eo detractò nihil de sententia decedet.

QVOD SIMVL A FRONTE) sic habet cod. Vatic. quocum congruunt vulgati, Veneti antiq. & Parisiens. quæ lectio perspicuè recta est. simul autè, id est, simul atque, vel, simul vt. SEMPER ENIM CIRCVMPOS.) supra lib. 4. Principio externa corpus de parte necessum st, Aëris quoniam vicinum tangitur auris, Tandier, atque eius crebro pulsariet ictu. ET CAPIT IN SE) & spatium vacuū, seu locus ille à magnete vacuatus, capit, id est, recipit in se ferrū.

HIC VBI QVEM MEMORO, & c.) ordo verborum, & sententia est. ubi hic aër, quem tibi cōmemoro, insinuatus est per crebra foramina ferri in pronas, & iam inclinatas eius parteis, vel, ut habet alij libri, in his Memmianus, in paruas eius parteis, vel, ut alij, in primas, id est, in eius primordia: trudit & impellit ferrū, tanquam ventus nauim, & vela: vel, ut quibusdam videtur legendū, quasi ventus, velaq; nauim, subintell. impellunt. PRIMAS AD PARTEIS) Pronas, habent omnes, quos quidem viderim, vulgati cod. nonnulli manuscr. prauas, planè mendosè: Memmian. autem. paruas: alij, primas: ex quibus quidam faciunt, priuas.

QVASI NAVIM, VELAQVE) vsus est eodem simili sup. libro 4. ubi querit, qui passus proferre possimus, ibi, Corpus uti, ut nauis, velis, ventoque feratur. ex quo loco si quis eum attentè consideret, videtur hic legendum, quasi ventus, velaque nauim. SOLLICITO MOTV) sic & sup. lib. I. motum sollicitum appellauit, ibi: Non tam sollicito motu priuata carerent, & c. vel, ut legebat Adr. Turnebus, prognata carerent. à quo tamen dissentio.

VERBERAT) verberat, quia semper mouetur, ut dixit, ab aëre scilicet circumposito iactatus. ATQVE EODEM) id est, & in eundem locum, in vocè eodem, & o. pro vna syllaba habentur. quidam tamen legunt, atque illò fertur.

ET PARTEM IN QVAMQVAM, & c.) id est, & in quamcunq; partem conatum eundi sumsit. Sic autem restitutum lectionis varietate commotus, cum vulgata lectione offensus. Nam alij habent, vacuam in partem, alij, partem in vacuam, alij, parte in vacue, alij, parte in cæcæ, planè mendosè.

Fit quoque, ut à lapide hoc ferri natura recedat, Interdum fugere, atque sequi consueta vicissim.

De terra surgunt, ubi putrorem humida nacta est,
 Intempestiuus pluuiisque & solibus ista.
 Nonne vides etiam cæli nouitate, & aquarum
 Tentari, procul à patria quicumque, domoque
 Adueniunt: idè quia longe discrepat aër.
 Nam quid Britannum cælum differre putamus,
 Et quod in Aegypto est, quàm mundi claudicat axis?
 Quidve quod in Ponto est, differre à Gadibus, atque
 Usque ad nigra virum, percoctaque sæcla calore?
 Quæ cum quattuor inter se diuersa videmus
 Quattuor à ventis, & cæli partibus esse,
 Tum color, & facies hominum distare videntur
 Largiter, & morbi generatim sæcla tenere.
 Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
 Gignitur Aegypto in media, neque præterea vsquam.
 Athide tentantur gressus, oculique in Achæis
 Finibus: indè aliis alius locus est inimicus
 Partibus, ac membris: varius concinnat id aër.
 Præinde, ubi se cælum, quod nobis fortè alienum est,
 Commouet, atque aër inimicus serpere cœpit:
 Ut nebula, ac nubes, paullatim repit, & omne
 Quàm graditur, conturbat, & immutare coactat.
 Fit quoque, ut, in nostrum quom venit denique cælum;
 Corruptat, reddatque sui simile, atque alienum.
 Hæc igitur subito clades noua, pestilitasque
 Aut in aquas cadit, aut fruges perdidit in ipsas,
 Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus:
 Aut etiam suspensa manet vis aëre in ipso.
 Et quom spiranteis mistas hinc ducimus auras:
 Illa quoque in corpus pariter forbere necesse est.
 Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
 Pestilitas, etiam pecubus balantibus ægor.
 Nec refert utrùm nos in loca deueniamus
 Nobis aduersa, & cæli mutemus amictum:
 An cælum nobis vltro natura cruentum
 Deferat, aut aliquid, quo non consueuimus uti,
 Quod non osaduentu possit tentare recenti.

NUNC, RATIO QUÆ) Nunc rationem morborum explicare intipit.
 Deinde pulcherrimæ pestis illius, quæ temporibus belli Peloponnesiaci Athenis acer-
 rimè seuit,

time seuit, descriptionem ex Thucydidis lib. 2. expressam, proponet.

SVpra Docvi) lib. 4. ibi Nunc alius alius cur sit cibus, & c. & lib. 5. ibi
 Quippe videre licet pinguescere sæpe cicuta, & c. & hoc eodem lib. ibi, Principio
 hoc dico, quod dixi sæpe quoque antè, in terra, & c.

ET CONTRA, QUÆ SINT, & c.) ordo est. Et contra, necesse est multa
 semina volare, quæ sint morbo, & morti, id est, quæ sint morbida, & mortifera, se-
 mina. volare autem trāslatè dictum, ut illud lib. 6. in princ. Quod flueret, naturæ vi,
 varièque volaret. MORBIDVS AER) τοσώδης αἰρ.

AVT EXTRINSECVS, VT NVBES) morbus (inquit) aut extrinsecus
 oritur, verbi gratia, ex terris longinquis ac remotis, ventis in salubribus, qui per loca
 morbosa spirantes, cælum nostrum, vnde animam ducimus, corrumpunt: aut ex iis
 terris, in quibus commoramur. Sed videtur hæc partitio valde angusta, & ieiuna
 esse. Quid enim dicemus de iis morbis, qui nascuntur ex copia, luxu, & cruditate?
 ex intemperantia? ex cibis in salubribus? ex immoderatis animorum affectibus? ex
 animi egritudine ac mærore? VBI PUTROREM) sic legendum, non pu-
 trorem, nam putor aliud est, quàm putror, quemadmodum aliud est putere, aliud pu-
 trere, seu putrefcere, sic lib. 2. Quippe videre licet viuos exsistere vermes stercore
 de tetro, putrorem cum sibi nacta est Intempestiuus ex imbris humida tellus.

QVIA LONGE DISCREPAT AER) hanc lectionem potius secutus
 sum, quàm illam alteram, quia longè discrepat res, non eò solum, quod magis cum
 sententia huius loci consentanea est, verum etiam quod nata videtur esse ex anti-
 qua scriptura deprauata. sic enim habent libri aliquot manuscripti, in his Vatican.
 quia longè discrepat acres, atque hanc lectionem confirmant cum alia multa, tum
 id, quod statim sequitur, varius concinnat id aër. Quod autè eam non probat Thra-
 so, tanto magis mihi probatur. PESTILITAS,) id est, pestilentia, ut interpre-
 tatur Nonius: qui profert versum sequentem infra non longè, Hæc igitur subito cla-
 des noua, pestilitasque, & c. NAM QVIBUS BRITANNVM) Britannii,
 omnium mortalium proximi sunt Septentrionibus, ijs tamen exceptis, qui Thulen in-
 colunt. Virgil. Tity. Et penitus toto diuisos orbe Britannos. Idem Georg. 1. tibi seruiat
 vltima Thule. docti quidam, in his Petrus Paschalius, historicus Regius, amicus meus,
 hoc loco legendum censent, Britannum cælum, quo modo edendum curauit: non ut
 habent lib. vulgati, Britannis cælum. Sic autem dictum Britannum cælum, ut Mau-
 ris iaculis, & Sulpicii horreis apud Horat. sententia porro huius loci hæc est. quid,
 aut quantum (inquit) putamus differre cælum Britannum, id est, Britannicum, à cæ-
 lo Aegypto? quid cælum, quod est in Ponto Euxino, & ad illam orbis terrarum par-
 tem, à celo Gaditano? sumit Lucretius quattuor orbis terrarum loca maxime nota,
 & insignia: quæ temporibus illis maximè inter se distare putabantur: duo à septen-
 trionibus ad Austrum, Britanniam, & Aegyptum: quæ est distantia latitudinis: duo
 ab ortu solis ad occasum, Pontum & Gades, quæ distantia est longitudinis.

QVA MVNDI CL.) id est, qua parte axis, siue polus Arcticus, qui nobis
 sublimis semper apparet, illis est depressus: seu qua parte mundus inclinatus est ad
 oram nobis ignotam, quam Græci ἀπὸ τῆς ἑώρα vocant, axi nostro contrariam. Est autem
 hæc pars meridionalis, seu Australis.

QVIBVS QVOD IN PONTO EST) aut quid putamus differre cælum
 Ponti, qui ad orientem spectat, à Gadibus calo? quæ distantia longitudinis est. Ga-
 des, insula & oppidum, quæ ab Oceano alluuntur: à quibus fretum Gaditanum

dictum est: quo Libya ab Europa diuiditur. M. Tull. lib. 3. de nat. deor. Quid Oceani feruore illis in locis constantius, Europam, Libyamque rapax ubi diuidit vnda? sed videatur legendum, Nam quid Britanno celo differre putamus Id quod in Aegypto est, & c.

ATQVE VSQVE AD N.) à Gadibus, atque ab ea ora, quae porrigitur & pertinet ad Mauritaniam, seu potius ad Aethiopiam usque: Sunt enim Aethiopes nonnulli Oceano finitimi, ut testatur & Homer. lib. I. Iliad. Ζῆς ὃ ἐπ' Ὀκεανὸν μετ' ἀμύμονας αἰθιοπίας. Χηρὸς ἔστι μὲν δαίμων: θεοὶ δ' αἶμα πάντες ἔμρν. id est, Iupiter enim ad strenuos, & fortis Aethiops hesterni die profectus est, ad epulas: dii autem omnes eum unam consecuti sunt.

QUATTOR A VENTIS, ET CÆLI PART.) Britanni ab Aquilone, & à Septentrionibus: Aegyptij à meridie & Austro: Pontici à Subsolano, seu Euro, oriente: Gaditani à Fauonio & Occidente.

ET MORBI GENER.) & morbi videntur generatim nationes ipsas infestas habere. EST ELEPHAS MORB.) hunc morbum elephantiam vocant Graeci: de quo lege Cornel. Celsum lib. 3. cap. 25.

ATTIIDE TENT.) in Attica tentantur pedes. Athenienses podagra magna ex parte laborant.

OCVLIQVE IN ACH. FINIB.) Achini solent oculorum dolore affici, seu ex oculis laborare.

CONCINNAT) efficit, ut saepe alibi.

COACTAT) cogit.

PESTILITASQVE) & pestilentia, ut supra.

Hunc versum profert Nonius, ut diximus.

PERSIDIT) sic legendum, non praesidit.

CONSIM. RAT. VEN. BVV.) Virgil. lib. 2. Georg. Nec tam creber agens hiemem ruit aequore turbo, Quam multa pecudum pestes: nec singula morbi Corpora corripunt, sed tota aestiua repente, & c.

ETIAM PECVBVS BALANTIBVS AGROR.) Cum in libris manuscriptorum ita scriptum reperissem: etiam pigris halatibus agror: in vulgatis autem perisque, pecudum balatibus agris: in nonnullis, pecudum talaribus aere: primum facile sensi in hoc loco mendum subesse: deinde continuo conieci sic esse legendum: pecudis, seu pecubus potius, balantibus agror. Pecua autem & pecuda dixerunt antiqui, pro pecora: unde res pecuaria, teste Nonio: qui rursus praeter alios, testem citat Cicerone lib. 4. de rep. Cum adhibent in pecuda pastores, citat & Cæcilium, Vmbri. Et homini, & pecubus omnibus. Iam agror etiam morbum corporis interdum significat.

NOBIS ADVERSA,) id est, nobis inimica, & infesta. aduersa autem esse legendum, non diuersa, euincunt libri veteres, in quibus partim planè hoc modo scriptum est: partim, ad diuersa. quamquam defendi fortasse potest lectio vulgata, Nobis diuersa, pro à nobis diuersa: id est, in quibus non consuevimus commorari.

ET CÆLI MVTEMVS AMICTVM,) id est calum mutemus, caluma autem, id est, aërem, quo videmur amicti, quia nos ambit undique. Iouianus Pontanus hunc versum sic legebat: Nobis aduersa, & calum mutemus amicum. ego lectionem receptam retinendam censeo.

AN CÆLVM NOBIS VLTRO NATVRA CRVENTVM DEF.) Sic olim in prima editione edideram, natura corruptum, ad quem locum haec, quae sequuntur, annotaram, secutus sum vestigia veteris scripturae, sic enim habet cœdex Vaticanus, An cælum nobis vitro natura corruptum, vnicuique r. Tettianus au-

tem, & Memmianus, & Faern. An cæl. nobis vitio, (aut vitro) natura corruptum, gemino r. ex vitro igitur feci vitro, quod reperitur tamen in codicibus Vicet. & Parisien. Veneti antiqui porro habent, intro natura corruptum. vitro autem interpretor sine aliqua manifesta causa, iam corruptum vno r. aut sine n. scriptum est, propter versum, pro corruptum, aut corruptum: atque ita legit Pierius ad illum Virgil. versum lib. I. Aeneid. leuâque Serestem. Non celabo lectorem tamen, Ioanni Colombino populari meo, viro docto, videri hoc loco legendum, An cælum nobis vitro natura, inimicum Deferat. putat enim ille primò inimicū scriptum esse à Lucretio: deinde studiosum aliquem Lucretij lectorem, huius vocis interpretandae causa, adseruisse ad oram libri, corruptum: postremò imperitum librarium, qui ex illo exemplari, Lucretium descripsit, eiecit vera voce, inimicum, substituisse, corruptum. Si cui igitur haec amici mei coniectura, erudita praesertim, atque ingeniosa placebit: gaudebo. Interea hoc quoque lectorem scire velim, hanc, quam excudendam curavi, scripturam, ordine tantum duarum vocum, & numero litterarum in voce corruptum, à Parisiensi discrepare. sic enim habent codices Parisienses. An cælum nobis natura vitro corruptum, quam lectionem nonnulli probant, ut sit versus totus ex spondeis constans: quibuscum non pugnabo. Cum haec scripsissem in prima editione, non longè post tempore venit in mentem Adriano Turnebo, & Ioan. Aurato, mihi quae cum unam essemus, neque corruptum, neque corruptum, legi posse, quia sit nouum, & inusitatum, neque, inimicum, quia ab antiqua scriptura vestigiis nimis remotum: sed cruentum, quod valet hoc loco, imparum, & inquinatum: cruor enim inquinat, & contaminat. Itaque qui cruentas manus habent, & qui hominem occiderunt, dicuntur habere manus impuras: & contra qui neminem occiderunt, puras.

Hæc ratio quondam morborum, & mortifer æstus, Finibus Cecropiis funestos reddidit agros: Vastauitque vias, exhaustit ciuibus urbem. Nam penitus veniens, Aegypti è finibus ortus, Aëra permensus multum, camposque natanteis, Incubuit tandem populo Pandionis: omnes Inde cateruatim morbo, mortique dabantur. Principiò caput incensum feruore gerebant: Et duplicis oculos suffusa luce rubenteis. Sudabant etiam fauces intrinsecus atro Sanguine, & vlcere vocis via sæpta coibat: Atque animi interpres manabat lingua cruore, Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu. Inde, ubi per fauceis pectus complerat, & ipsum Morbida vis in cor mæstum confluerat agris: Omnia tum verò vitæ claustra lababant. Spiritus ore foras tætrum voluebat odorem, Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu. Atque animi prorsum vires totius, & omne

Languēbat corpus leti iam limine in ipso.
 Intolerabilibusque malis erat anxius angor
 Adfiduē comes, & gemitu commista querela.
 Singultusque frequens noctem persape, diēque
 Conripere adfiduē neruos, & membra coactans,
 Dissoluebat eos defessos antē, fatigans.

HÆC RATIO QUONDAM) Nunc incipit pestem illam Atheniensē describere. videtur autē virg. lib. 3. Georg. hunc locum adumbrasse, teste Macrob. lib. 6. Saturn. his versib. Hic quondam morbo cali miseranda coorta est Tempestas, totoque auctumni incanduit aestu: Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum: Corrupitque lacus: infecit pabula tabo. Nec via mortis erat simplex: sed ubi ignea venis omnibus aëta sitis miseros adduxerat artus: Rursus abundabat fluidus liquor, &c. MORTIFERÆSTVS) sic habent omnes libri vulgati, sed tres manuscripti, mortiferæ. ex quo legendum videtur, mortiferæ. verumtamen nihil sum mutare ausus. satis est mihi hoc indicasse lectori.

FINIBVS CECROPIIS) finibus Atticis, sic autem esse legendum, non, Finibus in Cecropis, probant libri veteres. iam Cecrops Atheniensium rex fuit.

NAM PENITVS VENIENS, ÆGYPTI E FINIBVS) Ab hoc loco Thucydidis verba cum Lucretianis conferre incipiamus. sic igitur ille lib. 2. Ἡρχατο δὲ τὸ ἴδιον ἄσπρον, ὡς λέγεται, ἐκ Αἰθιοπίας τῆς ἀπὸ ἀγροῦ: ἐπειτα δὲ καὶ ἐς Αἰγύπτου καὶ Λιβύης κατέβη, καὶ ἐς τὴν βασιλείᾳ γῆν τὴν πολλήν. ἐς δὲ τὴν ἀθιωαίων πόλιν ἔκαπται ὡς ἐπίσται. id est, inithū autem fecit primū, ut aiunt, ex Ethiopia ea, quæ est supra Ægyptum: deinde etiam in Ægyptum, & Libyam descendit, atque in magnam regis Persarum ditoniam partem. tum autem in Atheniensium urbem repente inuasit.

ÆGYPTI E FINIBVS) In prima & secunda editione, ego plerumque libros vulgatos secutus, edideram, Ægypti e finibus. sed nescio quo modo fugerat me, lectorem admonere, ut consuevi, libros ferè omnes veteres, quibuscum congruunt aliquot vulgati, in his Basilienses, & Vicetini: habere ortus. quam scripturam nunc magis probo. neque quemquam mouere debet participium, veniens, quod antecedit, quasi quædam τὰ ποταμὰ sit, veniens, ortus. Nam, veniens, cohæret cum aduerbio, penitus: ortus cum his, Ægypti e finibus. Et verò cum hanc scripturam confirment verba ipsa Thucydidis, Ἡρχατο δὲ τὸ ἴδιον ἄσπρον, &c. tum maxime illa, quæ sunt apud Tyrium Maximum in oratione 41. Αἰθιοπία ἐν δημοκρατικῆν πᾶσι, &c. λαμὸς ἐμπίσαν ἐκ Αἰθιοπίας ἐρχόμενος καὶ καταβὰς εἰς τῆς βασιλείας γῆς, καὶ πελοπόννησος ἐκεῖ, καὶ ἰδρυθῆς αὐτῶν, ἐφ' ἧς τὴν πόλιν. id est, Athenis autem in urbe, in qua populus summā rempub. tenebat, &c. pestis inuecta, ex Ethiopia orta, cum per fines regis Persarū descendisset, & illuc erupisset, & ibidē constitisset, ciuitatē perdidit.

CAMPOSQUE NATANTEIS) maria, & lacus. supra eodem libro: & liquidam molem, & p̄sque natanteis. INCUBVIT TANDEM) Thucyd. ἐπίσται, id est, incidit, seu potius incurrit, atque irruit. PANDIONIS) Pandion Athenarum rex, Philomela, & Procne pater.

PRINCIPIO CAPVT INCENS. FER.) Thucyd. ἄσπρον ἄσπρον τῆς κατὰ τὴν θέρμην ἰσχυρῆς, καὶ ἄσπρον ὄφθαλμῶν ὄφθαλμῶν, καὶ φλόγῳς ἕλκεα: id est, primū quidem capitis feruores acres & validi, & oculorum rubores, & inflammatio eas corripiebat.

SYDABANT ETIAM FAUCES) Thucyd. καὶ τὰ ὠτὸς, ἢ π

φάρυγγος, καὶ ἢ γλώσσης, δι' οὗς αἷμα τῶν δὴ τῶν. id est, & interna, & fauces, & lingua cōtinuò cruenta erant, seu cruore manabant. INDE, VBI PER FAUCES, &c.) hic locus non ita propè accedit ad Thucydidis verba: non tamen à sententia ipsa longè admodum discedit. sic enim ille: καὶ ἐπὶ οὐ πᾶσι δὲ χρόνον κατέβαινον ἐς τὰ στήθη ὁ πόνος μὲν βρυχῆς ἰσχυρῆς. καὶ ὁ πόνος ἐς τὴν καρδίαν ἐπέβη, ἀνίστατο ἐπὶ αὐτῶν, καὶ ἀποκαθάρατος γολθῆς πᾶσι, ὅσων ἕσθ' ἰατρῶν ὠνομασμένοιαι εἶπον, ἐπέσταυ. id est, & non longo post temporis interuallo dolor in pectora descendebat cum tussi vehementi: & ὅβη in corde, seu potius stomacho, hæserat, cum ipsum torquebat, tum purgationes bilis omnes, quæ à medicis nominatae sunt, consequebantur. Perspicuè Lucretius hoc loco Græcos imitatus, cor pro stomacho posuit. Ex quo cardiaci dicti sunt. qua de re plura in commentariis Horat. ad illud, ut solet in cor Traiecto lateris miseri, capitisque dolore, saty. 3. lib. 2. VITAE CLAVSTRA) nihil muto. verumtamen codex vaticanus habet, vitalia claustra lababant.

SPIRITVS ORE FORAS) Thucyd. καὶ πῶμα ἀπὸ πῶν, καὶ δυσωδὸς ἠφίη: id est, spiritus absurdus, & tæter, & grauis odoris edebatur.

INTOLERABILIBVSQUE MALIS, &c.) videtur pluribus verbis expressisse quod dixit Thucyd. breuius. καὶ αὐτῶν μὲν τὰ λαμπρῶτα μὲν γὰρ ἰδὸν, id est, & ea magno cum cruciatu corporis, animique afflictatione.

SINGVLTVSQUE FREQUENS) Thucyd. ἀνὴρ καὶ τῶν πλείονων ἀπέπληκειν, ἀπὸ πῶν ἐν δίδουσαι ἰσχυρῶν: id est, & singultus pluribus accidebat inanis, conuulsionem membrorum validā afferens. verum, ut ne soli Lucretio, sed etiā Thucydidi ipsi medeamur, & consulamus, legendum videtur apud Thucyd. non καὶ, sed πῶν, idque ex verbis Lucretij, Singultusque frequens. COACTANS) cogens: ut sup. & immutare coactat. DEFESSOS ANTE, FATIGANS.) fatigans eos, qui iam antè vi ipsius morbi defessi erant.

Nec nimio quoiquam possēs ardore tueri
 Corporis in summo summam feruiscere partem:
 Sed potius tepidum manibus proponere tactum:
 Et simul vlceribus quasi inustis omne rubere
 Corpus, ut est, per membra facer cū didit ignis.
 Intima pars homini verò flagrabat ad ossa:
 Flagrabat stomacho flamma, ut fornacibus, intus.
 Nil adedè posset quoiquam leue, tenuēque membris
 Vertere in vtilitatem: ad ventum, & frigora semper,
 In fluuios partim gelidos ardentia morbo
 Membra dabant, nudum iacentes corpus in vndas:
 Multi præcipites lymphis putealibus altè
 Inciderunt ipso venientes ore patente.
 Infedabiliter sitis arida corpora mersans
 AEquabat multum paruis humoribus imbrem:
 Nec requies erat vlla mali: defessa iacebant
 Corpora: mussabat tacito medicina timore.
 Quippe patentia cū totas ardentia noctes:

LYMPHIS PVTEALIBVS; Thucyd. καὶ εἰς φρίατα, τῆ δὲ ἀπὸ πύσης αὐτῶν χόρδοι. id est, & in puteos muli se precipites egerunt inexplibili siti cruciati. quidam libri vulgati habent, Nymphis putealibus. IN SED. SITIS AR.

CORP. M. ÆQ. M. P. H.) id est, tanta erat eorum sitis, ut multa aqua, & humoris copia epota, nihilo plus valeret ad sitim sedandam, quam aqua pauca: vel sic: sitis ingens, & insedabilis efficiebat, ut magna aqua copia, aqua pauca videretur. Atque hanc esse huius loci sententiam, verba Thucydides ostendunt. καὶ ὁ τῆς ἰμυσιῶ καὶ ἰσθμίου τῆς πλῆθους, καὶ ἑλασσον ποσῶν id est, tantundem eis proderat liberalior, & parciore potus ad sitim sedandam. NEC REQVIES ERAT VLLA

MALI) Thucyd. καὶ ἡ ἀπορία τῆ μὴ ἵσχυρὰ εἶναι id est, & quietis adempta facultas. Omnino non videtur hic idem dicere Thucydides, & Lucret. primo ad spectu: sed si atente considerabis, nihil inter se discrepare reperientur. quid enim est aliud non esse requiem mali, quam non dari conquietescendi facultatem? Macrobius lib. 6 Saturn. hunc versum profert cum eo, qui deinceps sequitur, & confert cum Virgilianis, ut diximus. MYSSABAT) Mussare (inquit Nonius) est depressa voce loqui, quod celari velis. Varro putat mussare dictum à littera μ, quia muti ne μ quidem pronuntiare possunt. Virgil lib. 12. mussat rex ipse Latinus. De hoc verbo plura supra ad illum locum, sed quia multa sibi cernunt contraria, mussant, &c. lib. 1. quibus adde qua scribit Sospater lib. 2. Instit. gramm. Mu facere, pro mutire. Lucil. Sateyr. lib. Non laudare hominem quemquam, neque mu facere vniquam. significat igitur Lucretius ita nouum, & inusitatum morbi genus fuisse, ut medici nihil excogitare possent, quod ad eum leuandum valeret quod dicitur planius infra, Nec ratio remedi communis certa dabatur.

QVIPPE PATENTIA CVM T. ARD. N.) quippe cum, inquit, nocteis totas insomneis ducerent. LVMINA VERS. OC. EXP.) Thucyd. καὶ ἡ ἀρεπνια ἐπέκειτο δὲ παντός, & perpetua vigilia vrgebant. expertia somno dixit, ut supra lib. 2. Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere expers. MVLTAVQVE PRÆTEREA) hæc, quæ deinceps sequuntur ab hoc versu, vsque ad cum, cuius principium est, Octauoq; ferè, &c. non sunt apud Thucyd. sed probabile est, ea Lucretium sumsisse à medicis, ut ab Hippocrate, in Prognost. ANIMI MENS) lib. 4 Mens animi vigilat. PLENÆQVE SON.) tinnitus aurium. CREBR SPIR. AVT ING. V.) Hippocr. Progn. τὸ δὲ πρῶτον πικρὸν ἔστιν, πῖνον σημαίνει, ἢ φλεγμονῶν ἐν τῆσιν ὑπὸ τῶν φρεσῶν χειροῖσι μίχα δὲ ἀναπνέουσι δὲ πολλοὺς χρόνους, καὶ φροσώλωθον δὴλοι, &c. id est, spiritus creber, dolorem, aut inflammationem significat: magnus autem, & longo intervallo coortus, dementiam declarat. SVDORISQVE MADENS, &c.) sudores frigidi percipiunt, & collat sunt letales, ut licet ex Hippocr. intelligere in Prognost.

TENVIA SPVTA, MIN. CR. C.) Hippocr. ibidem. πύελοι ἔαυθὸν ἐόν, ἢ πύρρον, ἢ πῶλλον βῆχα παρέχον, καὶ μὴ ἰσχυρῶς συμμεμιγμένον, κάκιον γίγνεται. id est, spiritum flauum, aut rufum, aut quod multam tussim præbeat, & minutum, neq; admodum concretum, deterius est. CONTACTA) Putaram olim legendum, continctâ, non contacta, ex illo versu lib. 2. Ex iaeunte æuo nullo continctâ calore. Nunc vrobique, atque adeo vrbique, contacta, & contingere, non, continctâ, neque contingere, legendum arbitror. quamquam de omnibus non affirmo: de hoc loco, & nonnullis aliis non dubito. contacta autem croci colore, id est crocei coloris, ex contactu enim coloris alicuius, contrahitur color. sic supra lib. 4. princip. prius oras pocula circum

circum Contingunt mellis dulci, flauoque colore. IN MANIB. TRAHIER NERVI, &c.) id est in manibus verò nervi contrahantur, & tremebant ariuse seu nervi contrahi, & artus tremere nō dubitabant. Licet etiam sic legere, nervi trahier, tremere artus, ἀνωδύτως. SVCCEDERE) sursum ire, ut sup. eod. lib. An simulac nubes successere, ipse in eas tum Descendit, &c.

NON DVBITABAT) audebat, ἐπὶ ἡμῶν. tralatio est. sic sup. eod. lib. Vitigeni latites in aquai fontibus audent Misceri, &c. & lib. 4. Non dubitant transire sequenti concita plaga. Sed to. Auratus, collega meus, vir ingenio, & doctrina præstans, existimat hoc loco legendū, Endobitabat, id est incipiebat. endoitium enim, initium & ingressum significat: vel, imbitabat, à verbo imbitito, as. Porro autem, Endobitabat, nō à verbo antiquo betere, quod ire significat, & endo, præpositione item antiqua, sed ab, endo, & ito, as, interposito b, oritur. Ego nihil mutō. AD SVPR. DENIQ. T.) vsq; ad diem mortis. NASI PRIM. A. T.) Hippocr. ibid. πρὸς ὄξῆα, id est, nasus acutus. Corn Celsus lib. 2. cap. VI. nares acutæ. CAVATI OCVLI) Hippocr. ὀφθαλμοὶ κοῖλοι. Celsus ibid. oculi concavi. CAVA TEMPORA) Hippocr. κροτάφοι συμπεπλωμέναι, id est tempora contracta, aut coeuntia. FRIGIDA PELLIS, DVRAQVE, &c.) Hippocr. καὶ τὸ δέρμα τὸ αἰεὶ τὸ μέτωπον, σκληρὸν τε καὶ ὀξυπεπλωμένον, καὶ κερφαλέον ἐόν. i. e. pellis fronti circumdata, dura & extenta, & arida. Celsus ibid. cutis circa frontem dura, & acuta. INHORREBAT RICTVM) sic excudendum curavi, veteris scripturæ vestigia secutus. rictum autem, vsurpatum esse à veteribus in neutro genere testatur Nonius Marcellus. & supra idem Lucretius vsurpauit lib. 5. cum primum magna Molossum Mollia ricta fremunt, &c. & M. Tullius lib. accus. IIII. vsque eò, indices, ut, rictum eius, ac mentum paullo sit attritius.

FONS TENTA MINEBAT) sic esse legendum euincunt verba illa Hippocratis, & Celsi, quæ paullo antè protuli. δέρμα τὸ αἰεὶ τὸ μέτωπον, σκληρὸν τε καὶ πεπλωμένον, καὶ κερφαλέον ἐόν. id est pellis fronti circumiecta dura, & tenta, & sicca. minebat autem, id est imminebat, simplex pro composito: ut supra eod. lib. Inclinata minent in eadem prodita partem. NEC NIMIO RIG. POST STRATI M.) secutus sum vestigia scripturæ veteris, tametsi corruptæ: atque iudicibus ad veræ lectionis cubile (nisi fallor) peruēni. habent autē libri veteres partim, post artus morte iacebant: & ita cod. Veneti antiqui, & Paris. partim, post artu. alij vulgati, prostrati. sententia autem plana est. nec nimio, id est nec multo admodum post, rigida morte strati iacebant. Iam pridem me piget admonere lectorem, hanc & illam emendationem à Zoilo esse compilatam, & auersam. sed tamen venit mihi in mentem nō tacere, etiam hanc ab illo impudentissimè & palam mihi esse ereptâ. OCTAVOQVE FERÈ) id est & octavo ferè, aut nono postquam ægrotare cœperant, die, moriebantur. Thucyd. ὅτε ἢ διεσθάρωντο οἱ πλείστοι ἐναπύοι, καὶ ἐδομαζοῦντο, &c. id est, itaque aut interibant plurimi nono, & septimo die, &c.

QVORVM SI QVIS, (VT EST) VIT. RAT) Thucyd. ἢ εἰ δὲ φύροιν, ὅπκα ποῖτος τῆ νοσήματος ἐς τὴν κοιλίαν, καὶ ἐκείσεως τῆ αὐτῆ ἰσχυρῶς ἐγίγνωσθῆναι, καὶ δὲ σφοδρῶς αἷμα ἀερατοῦ ἐπιπνέουσης, οἱ πολλοὶ ὕστερον δὲ τὴν ἀσθενίαν διεσθάρωντο id est, aut si effugissent, multi, cum descendisset morbus in aluum, simulque profluuium immoderatum accessisset, posterius propter infirmitatem interibant. VLCERIBVS TÆTRIS) sic restitui, Thucydide secutus. sic enim ille, ἐκείσεως τῆ ἰσχυρῶς ἐγίγνωσθῆναι, &c. quæ verba supra interpretati sumus.

circum Contingunt mellis dulci, flauoque colore. IN MANIB. TRAHIER NERVI, &c.) id est in manibus verò nervi contrahantur, & tremebant ariuse seu nervi contrahi, & artus tremere nō dubitabant. Licet etiam sic legere, nervi trahier, tremere artus, ἀνωδύτως. SVCCEDERE) sursum ire, ut sup. eod. lib. An simulac nubes successere, ipse in eas tum Descendit, &c.

NON DVBITABAT) audebat, ἐπὶ ἡμῶν. tralatio est. sic sup. eod. lib. Vitigeni latites in aquai fontibus audent Misceri, &c. & lib. 4. Non dubitant transire sequenti concita plaga. Sed to. Auratus, collega meus, vir ingenio, & doctrina præstans, existimat hoc loco legendū, Endobitabat, id est incipiebat. endoitium enim, initium & ingressum significat: vel, imbitabat, à verbo imbitito, as. Porro autem, Endobitabat, nō à verbo antiquo betere, quod ire significat, & endo, præpositione item antiqua, sed ab, endo, & ito, as, interposito b, oritur. Ego nihil mutō.

AD SVPR. DENIQ. T.) vsq; ad diem mortis. NASI PRIM. A. T.) Hippocr. ibid. πρὸς ὄξῆα, id est, nasus acutus. Corn Celsus lib. 2. cap. VI. nares acutæ. CAVATI OCVLI) Hippocr. ὀφθαλμοὶ κοῖλοι. Celsus ibid. oculi concavi. CAVA TEMPORA) Hippocr. κροτάφοι συμπεπλωμέναι, id est tempora contracta, aut coeuntia. FRIGIDA PELLIS, DVRAQVE, &c.) Hippocr. καὶ τὸ δέρμα τὸ αἰεὶ τὸ μέτωπον, σκληρὸν τε καὶ ὀξυπεπλωμένον, καὶ κερφαλέον ἐόν. i. e. pellis fronti circumdata, dura & extenta, & arida. Celsus ibid. cutis circa frontem dura, & acuta. INHORREBAT RICTVM) sic excudendum curavi, veteris scripturæ vestigia secutus. rictum autem, vsurpatum esse à veteribus in neutro genere testatur Nonius Marcellus. & supra idem Lucretius vsurpauit lib. 5. cum primum magna Molossum Mollia ricta fremunt, &c. & M. Tullius lib. accus. IIII. vsque eò, indices, ut, rictum eius, ac mentum paullo sit attritius.

FONS TENTA MINEBAT) sic esse legendum euincunt verba illa Hippocratis, & Celsi, quæ paullo antè protuli. δέρμα τὸ αἰεὶ τὸ μέτωπον, σκληρὸν τε καὶ πεπλωμένον, καὶ κερφαλέον ἐόν. id est pellis fronti circumiecta dura, & tenta, & sicca. minebat autem, id est imminebat, simplex pro composito: ut supra eod. lib. Inclinata minent in eadem prodita partem. NEC NIMIO RIG. POST STRATI M.) secutus sum vestigia scripturæ veteris, tametsi corruptæ: atque iudicibus ad veræ lectionis cubile (nisi fallor) peruēni. habent autē libri veteres partim, post artus morte iacebant: & ita cod. Veneti antiqui, & Paris. partim, post artu. alij vulgati, prostrati. sententia autem plana est. nec nimio, id est nec multo admodum post, rigida morte strati iacebant. Iam pridem me piget admonere lectorem, hanc & illam emendationem à Zoilo esse compilatam, & auersam. sed tamen venit mihi in mentem nō tacere, etiam hanc ab illo impudentissimè & palam mihi esse ereptâ. OCTAVOQVE FERÈ) id est & octavo ferè, aut nono postquam ægrotare cœperant, die, moriebantur. Thucyd. ὅτε ἢ διεσθάρωντο οἱ πλείστοι ἐναπύοι, καὶ ἐδομαζοῦντο, &c. id est, itaque aut interibant plurimi nono, & septimo die, &c.

QVORVM SI QVIS, (VT EST) VIT. RAT) Thucyd. ἢ εἰ δὲ φύροιν, ὅπκα ποῖτος τῆ νοσήματος ἐς τὴν κοιλίαν, καὶ ἐκείσεως τῆ αὐτῆ ἰσχυρῶς ἐγίγνωσθῆναι, καὶ δὲ σφοδρῶς αἷμα ἀερατοῦ ἐπιπνέουσης, οἱ πολλοὶ ὕστερον δὲ τὴν ἀσθενίαν διεσθάρωντο id est, aut si effugissent, multi, cum descendisset morbus in aluum, simulque profluuium immoderatum accessisset, posterius propter infirmitatem interibant.

VLCERIBVS TÆTRIS) sic restitui, Thucydide secutus. sic enim ille, ἐκείσεως τῆ ἰσχυρῶς ἐγίγνωσθῆναι, &c. quæ verba supra interpretati sumus.

circum

(VT EST) vt est aliquis, vel vt sunt aliqui, qui effugerunt: vel, vt verum est aliquos effugisse. AVT ETIAM MVLTIVS, hac obscurius videntur ex Thucyd. expressa. sic enim ille. καὶ διεξήκει γὰρ διὰ παντός τῷ Ἰσουλῷ ἀπὸ τῆς ἀφαιρῆς πρὸς τὴν ἰσουλῶν καὶ καὶ, id est, peragrabat enim huius mali vs totum corpus, superne exorsa, & in capite primum sedem nacta.

PLENIS EX NARIBVS) sic legi debet, non, vt est in codicibus vulgatis, expletis. nisi quis malit legi, pletis ex naribus, vt intelligamus pletas nareus, completas, à verbo, pleo, es. hanc coniecturam arripuit Zoilus.

PROFLVIVM PORRO QVI) ordo est, qui porrò exierat, id est effugerat, & vitauerat profluvium acre, seu vehemens sanguinis, huic tamen morbus ibat, atque erumpebat in nervos, & artus, & partes ipsas genitales: id est gignendi vim habentis. verbum, exierat, iunxit cum accusandi casu, vt paucis verbis post. Aut procul absiliebat, vt acrem exiret odorem: & lib. 5. Nam transuersa ferros exhibent dentis adactus iumenta. Sic Virgil. lib. V. Corpore tela modò, atque oculis vigilantibus exit. Idem lib. XI. Sustinet à iugulo dextram, & vim viribus exit. vide quæ supra annotata sunt ad illum versum, lib. V. Nam transuersa ferros exhib. d. adact. sic Horatius iunxit cum eodem casu verbum euagari, od. 15. lib. 4. & ordinem Rectum euaganti frena licentiæ Iniecit. nunc ad Thucyd. sic igitur ille. καὶ εἰς τὴν μὲν ἰσουλῶν καὶ ἀκραίων ἀπὸ τῆς ἀφαιρῆς αὐτῶν ἐπισημαίνε, & c. id est & si quis ex maximis illis morbi doloribus incolumis, & victor discessisset: at extremorum ipsius membrorum obsessio magnas superesse morbi reliquias significabat, & c.

TAMEN IN NERVOS HVIC M.) Thucyd. καὶ πρὸς τὴν καὶ εἰς αἰδοῖα, & εἰς ἀκρας ἄρας, & πᾶδας, id est, impetum enim faciebat in partes genitales, & manus, & pedes.

ET GRAVITER PARTIM, & c.) id est, & metuentes mortem, partim vivebant sine parte virili, partim sine manibus, partim sine pedibus. Thucyd. καὶ πολλοὶ σελοσκόμοιο τῶν διεφθάρων, id est, & multi his corporis partibus priuati mortem effugiebant. Sed existimat I. etrus Victorius lib. XXXV. Variar. lect. cap. VIII. Thucydides sententiam non satis esse affectum Lucretium, neque recte interpretatum, quia, inquit, dicat Lucretius, quosdā hoc morbo correptos, cum mortem valde metuerent, vixisse, & mortem effugisse, posteaquam ferro priuati fuissent parte virili, aut manibus, aut aliis membris, in quæ membra vis illius morbi forte irrupisset, atque inuasisset: adhibito videlicet chirurgo, qui partes illas affectas excicaret: de qua re tota nullum à Thucydide verbum fieri. sic ille. Ego verò arbitror & Lucretium Thucydides sensum acutissime perspexisse, & P. Victorium, cui aliter visum est, hic vehementer errasse: quod item alibi ei, vt homini, sæpe vsu venisse aliàs ostendam. Sed nunc hoc, quod est in manibus, videamus: illa aliàs. Verba igitur Thucydides hæc sunt, καὶ πολλοὶ σελοσκόμοιο τῶν διεφθάρων, & cet. Ego autem dico, horum verborum eam ipsam sententiam esse, quam Lucretius expressit, nisi quòd id, quod breuius à Thucydide dictum est, & idcirco fortasse obscurius, Lucretius verberius, & ita planius explicauit. Nam cum dicit Thucydides, multos, dum his membris priuantur, mortem effugisse: nihil aliud significat, quam eos mortem metuentes, adhibito chirurgo, qui scalpello partes illas affectas præcideret, periculum effugisse, & vixisse. participium enim σελοσκόμοιο hoc valet, patientes se priuari à medico, seu chirurgo, & cet. & διεφθάρων, id est, effugiebant, metum includit, nam qui periculum effugit, intelligitur fugisse. Quisquis fugit autem metuit. NONNVLII, partim.

ET PERDEBANT LVMINA PARTIM) Thucyd. εἰς δὲ οἱ καὶ τῶν οφθαλμῶν, id est, sunt & qui oculis priuati manebant in vita. VSQVE ADEO MORT. MET. HIS INCESSE RAT ACER.) sic videtur hic versus restitui posse, leui immutatione facta, nempe ex, incusserat. (quo modo habet libri omnes & manuscr. & typis excusi.) facto, incusserat: quod probabat Auratus sic sup. eod. lib. vel grauis ignis Impetus incepsu. Sed, si liceret, mallet ita reponi, nimirum verbis in suum ordinem restituitis. Vsq; adeo incussus mortis metus his erat acer. Vsq; adeo acer (inquit ἐπισημαίνε) his erat incussus, id est, iniectus mortis metus: Vsq; adeo acriter mortem extimescebant. Cum ita iam bis edidisset, dico, his incusserat acer: Zoilus maluit legi, Vsq; adeo mortis metus his inuaserat acer, nimis longo ab antiqua scriptura intervallo. ATQVE ETIAM QVOSDAM C. OBL.) Thucyd. τῶν δὲ καὶ λίαν ἐλαμβάνε παραπικρα ἀσθενίας τῶν παύτων ὁμοίως, & ἠγρόσων σπῆς πᾶσι, & τῶν ἐπισημαίνε, id est, nonnullos autem cum è morbo conuallissent, & è lecto surrexissent, statim omnium peraeque rerum obliuio capiebat, necnon & scipfos, & familiareis, ac necessarios suos ignorabant.

Multaque humi cum inhumata iacerent corpora supra Corporibus: tamen alituum genus, atque ferarum Aut procul absiliebat, vt acrem exiret odorem: Aut, vbi gustarat, languebat morte propinqua. Nec tamen omnino temerè illis solibus vlla Comparebat auis, nec noctibu' sæcla ferarum Exhibant filius: languebant pleraque morbo, Et moriebantur: cum primis fida canum vis Strata viis animam ponebat in omnibus ægram. Extorquebat enim vitam vis morbida membris. Incomitata rapi certabant funera vasta: Nec ratio remedi communis certa dabatur. Nam, quod alius dederat, vitaleis aëris auras Voluere in ore licere, & cæli templa tueri: Hoc aliis erat exitio, letumque parabat. Illud in his rebus miserandum, & magnopere vnum A Erumnabile erat, quòd, vbi se quisque videbat Implicitum morbo, morti damnatus vt esset: Deficiens animo mæsto cum corde iacebat, Funera respectans animam & mittebat ibidem. Idque vel in primis cumulabat funere funus. Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci Ex aliis alios auidi contagia morbi. Nam, quicumque suos fugitabant visere ad ægròs, Vitai nimum cupidi, mortisque timentes: Pænebat paullo post turpi morte, malaque

Cum valebo ab oculis, reuise ad me. Idem lib. 2. cap. 26. Phauorinus philosophus cum ad M. Frontonem consularem pedibus agrum viseret, & c. Huius autem loci hac sententia, & hic ordo verborum est. Nam, quicumque fugitabat visere ad amicos, & propinquos suos agros, dum nimium sunt vitæ cupidi, mortisque timentes, hos incuria mactans paullo post pœnibat, id est, puniebat, seu punibat turpi morte, malâque, desertos, atque opis experteis. Thucyd. Εἴτε γδ μὴ δέλοισεν δέδοτες ἀνὴροισι ἀεσιάναι, ἀπὸ λαλοῦ ἔρημοι, & οὐκ αἰ πολλὰ ἔκει ἀνισσὺν ἀπειλὰ τῷ θεῷ ἀπευσοῦτος, & c. id est, nam siue nolissent metu deterriti se mutuo iniungere, deserti peribant, multæque domus exinanitæ atque exhaustæ sunt inopia hominum, qui curarent, & c.

POENIBAT,) i. punibat huius loci restitutionem debemus Adriano Turnebo: qui cum animaduertisset in libris manuscrip. esse scriptũ, pœnibus at, valdè ἀσέως pœnibat legendum esse vidit. pœnibat autem dictũ pro punibat, æ pro u. more veteribus vsuato. sic à Pœnis Afru Punicus, a, um. pœna, punio: muri, mæri. de quibus sup. ibi, exesor mærorum. LANIGERAS TANQ. PEC.) Thucyd. Ἐπεὶ τὰ ἀσέως ἀπὸ τῶν ἐρημοῦ. i. tanquam pecudes moriebantur. Admonet me hic locus, ut eruditum cuiusdam iuuenis coniecturâ, quam mecum nuper cõmunicauit, de Plinij verbis, quæ leguntur lib. 7. cap. 2. referam. Sic autem Plin. In eadè Africa familiaris quasdam effascinatium (sigonus & Nymphodorus esse tradunt: quarum laudatione antereant probata, arefcant arbores, emoriantur infantes. Quod igitur alij quidam docti viri putant, probata, Græcam vocè esse, pro pecudibus, aut ouibus à Plin. positam, iuuenis ille acerrimo ingenio præditus, arbitratur, hæc Plinij verba esse corrupta, legedũmq; hoc modo, interea probatæ arefcant arbores. probatas autem arbores intelligit, quæ in aquis non putruerint. Sic enim Theophrast. δένδρα, ἀ' ε' ἀγροῦ περὶ ἐν δαοι. Sed Adrianus Turnebus apud Plin. nihil mutandum putat: sicq; Plinij verba explicat, intereant probatæ: id est, ea, quæ laudata ab illis familiis fuerint, quasi fascinata, profertque in hanc sententiam Virgilij versus ex Melibæo. Aut si ultra placitum laudarit, baccare frontem Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

QUI FVERANT AVTEM PR.) Thucyd. εἴτε ἀεσιόισιν, διεφθεῖροντο: i. siue ad suos accederent, interibant. CONTAGIBVS IBANT,) id est contagii obibant, seu interibant. ibant, ἀχότο sic supra lib. 3. cernimus ire.

PVDOR QVEM TVM) quem laborem tum cogebat obire, i. adire, seu subire pudor. Thucyd. ἀχόνη γδ ἠφείδον σπῶν αὐτῶν εἰσιόντες ἀδῶν πρὸς φίλοις, i. pudore enim affecti sibi haudquaquam parcebant, ad amicos suos adeuntes.

BLANDA QVE LASSORVM, & c.) quem laborem cogebat subire vox blanda ægorum cum querela coniuncta, & c. Thucyd. ἐπεὶ & τὰς ἀλοφύρας ἔβλ' ἀποχρησθῆναι πλεονῶντες & οὐκ ἀνείκοι ἔξέκα μόνον, ἀπὸ τῶν ποτῶν καὶ κἀδ' ἡλικῶν. id est, nam & querelæ pereuntium tandem etiam propinqui & domestici succumbebant, ac cedebant, mali magnitudine victi. OPTIMVS HOC LETI GENVS) καὶ μάλιστα οἱ ἀρετῆς μεταποιοῦντο. id est, maximè que peribant viri boni, & virtutis studio dediti.

INQVE ALIIS ALIVM POPVLYM,) id est, & cum certarent, ac contenderent suorum mortuorum turbam in alia familia, vel inter dissimileis tribus, aut municipij homines sepelire, & cet. populum fortasse dixit, quem Græci δῆμοι appellant.

INDE BONAM PARTEM) cum in libris manuscriptis scriptũ reperissem, inde bonam partem, & ita habeant cod. Parisienses: hæc lectionem potius, quàm vulgatam, bona ex parte, secutus sum. quæ substituta videtur ab ijs, qui verâ non

intelligerent. Atqui sic loquuntur boni scriptores. Lucret. supr. lib. 3. Non minimam partem mortis formidine aluntur: & infra non longè, Nec minimam partem ex agris agroris in urbem Confluxit, & c. ut quidem legendum censet Bosius. & M. Tull. offic. 1. Maximam partem ad iniuriam faciendam aggrediuntur nonnulli, & c.

IN LECTVM) quidam libri manuscripti habent, in lectum. quidam, in lectum: quod videtur deprauatum ex vera lectione, in lectum: vulgati, in lectũ: quos non sum secutus. dabantur in lectum autem, id est, ut loquitur Horat. affligebantur lecto. quod est, decumbere in lecto cogebantur.

Præterea iam pastor, & armentarius omnis, Et robustus item curui moderator aratri, Languabant: penitũsque casis contrusa iacebant. Corpora, paupertate & morbo dedita morti. Exanimis pueris super exanimata parentum Corpora nonnumquam posses, retróque videre. Matribus, & patribus natos super edere vitam. Nec minimum partim ex agris ægoris in urbem Confluxit, languens quem contulit agricolarum. Copia, conueniens ex omni morbida parti. Omnia complebant loca, tectaque: quo mage eos tum Confertos ita aceruatim mors accumulabat. Multa siti prostrata viam per, próque voluta Corpora filanos ad aquarum strata iacebant, Interclusa anima nimia ab dulcedine aquai. Multaque per populi passim loca prompta, viasque Languida semianimo tum corpore membra videres, Horrida pædore, & pannis cooperta perire Corporis inluic: pellis super ossibus vna, Viceribus tætris propè iam, fordique sepulta. Omnia denique sancta deũ delubra replerat. Corporibus mors exanimis: oneratæque passim Cuncta cadaveribus cælestum templa manebant, Hospitibus loca, quæ complebant ædituentes. Nec iam religio diuũ, nec numina magni Pendebantur enim: præsens dolor exsuperabat. Nec mos ille sepulturæ remanebat in vrbe, Quo prius hic populus semper consuerat humari. Perturbatus enim totus trepidabat, & vnus Quisque suum pro re confortem mæstus humabat: Multaque vis subita, & paupertas horrida suasit. Namque suos consanguineos aliena rogorum

Infuper exstructa ingenti clamore locabant,
Subdebantque facies multo cum sanguine saepe,
Rixantes potius,quam corpora defererentur.

ARMENTARIUS) qui armentis praest, ut bubulcus.
ET ROBUSTVS ITEM CURVI.) sup. libr. 5. Nec robustus erat curvi
moderator aratri Virgil. Poissione. Robustus quoque iam tauris iuga soluet arator.
CASIS GONT.) in casus coiecta, & coarctata. Thucyd. ἐκ κελύεως διαπα-
ρῶν, &c. DEDITA MORTI) nonnulli lib. vulgati habent, tradita morti.
EXANIM. PVERIS SVPER) super exanimis pueris. ἀναστροφῆ, ut tertio
abhinc versu, matribus & patribus natos super edere vitam.
RETROQVE) & contra. NEC MINIMUM PARTIM) Thu-
cyd. Ἐπί τῳ ἵ ἰσ τῳ μᾶλλον πρὸς τῳ ἰσ τῳ πῶν, ἢ ἰσ τῳ κελύεως ἰσ τῳ ἀνα-
στροφῆς ἰσ τῳ τῳ ἐκ κελύεως, id est, praeter malum autem, quo in praesens tempus labo-
rabant Athenienses, magis eos praesit agricolarum multitudo ex agris in urbem con-
ueniens: eaque ipsa collecta multitudo iis, qui in urbem aduenerant, non minus erat
infecta, atq; exitialis. Cum in omnibus libris manuscriptis scriptum reperissem, Nec
minimam partē ex agris, &c. & ita in nonnullis vulg. pro eo, quod est in aliis vul-
gatis, Nec minima pars ex agris, &c. ego, quod ad hanc priorem versu partem at-
tinet, reposui, Nec minimum partim, &c. quod autem ad posteriorem, quae sic legi-
tur in vulgatis, ex agris maioris in urbem, &c. in manuscriptis verò, ex agris agro-
ris in urbem, &c. ego libros manuscriptos secutus sum: quamuis ne hanc quidem le-
ctionem admodum probem. Sed ea tamen, qualiscumque sit, tolerabilior est, quam
vel illa altera vulgata, Nec minimam partem ex agris maioris in urbem, &c. vel anti-
qua, Nec minimam partem ex agris agroris in urbem, &c. nam agroris minimum,
Latine, & vsitate dictum est: cetera in hoc versu, quo modo eū edidimus, tolerabi-
lia sunt. minimam partē agroris, autem, seu maioris, verò, non potest coherere cum
verbo, confluit, quod sequitur, proximo versu. Nihil magis ea scriptura, quae est
in codicib. Florentinis: Nec minima pars ex agris maioris in urbem, ferri potest, pri-
mum, quia pes secundus, iambus est, cum dactylus, aut spondaeus esse debeat: deinde
quia perspicue contra omnium veterum librorum auctoritatem, factum est, siue à
Nauagerio, siue à Marullo, siue à Pontano, siue ab aliquo alio, quisquis sit eius au-
ctor, minima pars, ex, minimam partem, id est, nimis remotè ab antiqua scriptura,
apte quidem ad sententiam, & elocutionē, sed ineptè ad versum, ut diximus. Iam
verò neminem mouere debet, quod partim, semel ponatur. hoc enim vsitatu est tum
bonis scriptoribus, tum ipsi T. Lucretio, & M. Tullio. Lucretius lib. 5. Et partim pla-
no scātere, atque erumpere campo. M. Tull. Verr. statua in locis publicis posita, par-
sim etiam in aedibus sacris partim enim idem valet, quod ex aliqua parte. Praeterea
cum in duobus libris manuscriptis offendissem ita scriptum, Nec minimam partem
ex agris agroris in urbem, &c. pro eo, quod est in aliis, Nec minimam partem ex a-
gris maioris in urbem, &c. ortaque mihi esset ex ea varietate mendi suspicio, venit
mihi continuò in mentem, vocem, maioris, non satis quadrare, & legēdum potius,
agroris: qua voce etiam supra vsus est, ibi, etiam pecubus balantibus agror. Sic igitur
mihi & olim in duabus editionibus hic versus legendus visus est, & nunc item
in hac tertia videtur. Non celabo lectorem tamen Simeonis Bosij, amici mei, senten-
tiam, quae talis est, nihil hīc esse mutādum, nisi quod ex voce vna, agroris, dua sunt
faciendae,

faciendae, ut sic legatur, Nec minimam partem ex agris agroris in urbem Conflu-
xit, &c. Nec minimam partem autem, id est, nec minima ex parte: de quo genere a-
libi diximus, & infra mox dicemus. Sic igitur Bosius. à quo difficile est, in re tam
aperta, dissentire. Vnum me suboffendit, harum vocum, agris, agroris concursus, a-
liquanto meis quidem auribus asperior, ac durior. Quid si cetera Bosio assentientes
dicamus, legendum, agror, pro, agror, qualia sunt colos, vapos, labos, &c. pro, col-
lor, vapor, labor, &c. vel, agror hic in urbem? Ego nihil affumo. sed iudicet lector.
Zoilus legit, algoris, in patrio casu, ut sit vox integra: & minimam partem, retinet,
ut positum intelligamus pro minima pars, per antiptosis, inquit. festiuum gramma-
ticum. Et audes, caenum, tuis inquinatissimis, & furacissimis manibus Lucretium,
& simileis scriptores tractare?

OMNIA COMPLEBANT) sic legendum, non, condebant. atque, ut magis
credas hoc mendum natum esse ex errato libroriorum scriptorum, in vno libro ma-
nu scripto reperi scriptum, condiebant. i, enim pro, l. saepe ponebant scriptores illi in-
docti, & contra l. pro i. Thucyd. οἰκῶν ἐν οὐχ ὑπαρχουσῶν, ἀλλ' ἐκ κελύεως πικυρῶν
ἄρα ἔτιος διαπαρῶν, ὁ φθόρος ἐγένετο οὐδὲν κοσμηθῆναι, ἀλλὰ καὶ νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνή-
σκοντες ἕκαστον, ἢ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκείνῳ δαυῶν, id est, cum enim domus eis non suppetere,
sed in tuguriis aere & vento carentibus propter anni tempus habitarent, fœda ho-
mianum strages sine vlllo ordine edebatur, moribundique moribundis acervatim ac-
cumulati iacebant. reperitur etiam hæc lectio in quibusdam libris vulgatis, Omnia
complebant loca tectis. de qua scriptura iudicet lector. ego quidem mendosam esse
arbitror. Quod autem ὁ κωνῶπις, condebant, retinet, digna patrono lectio.

QVO MAGE EOS TVM CONF.) cum omnes libros & manuscri-
ptos, & typus excusos animaduertētem ita habere, quo magis aestus, praeter Florenti-
nos, in quib. legitur, quo magis aestu: ego sic reposui Adriano Turnebo approbatore,
atque adeò auctore. deprauauit autem principio hunc locum scriptor librarius, cum
scripsit, eos tu & z, pro m. deinde alius ex z fecit s. & scripsit, eos tus: ex quo factum
est postea, aestus, quemadmodum supra hoc eodem lib. ex duabus vocibus, eas tum,
ostendimus factum esse, aestum. sententia autem huius loci sic restituiti plana est. quo
magis (inquit) id est, propter quam causam magis eos siue agricolas, siue urbanos, si-
ue utrosque tunc ita confertos, vel (ut alij libri habent) infertos, mors acervatim ac-
cumulabat. quae sententia cum verbis Thucyd. consentanea est. sic enim ille: ἀλλὰ καὶ
νεκροὶ ἐπ' ἀλλήλοις ἀποθνήσκοντες ἕκαστον. id est, sed etiam morientē alij alij accumulati
morientes iacebant. hanc quoque emendationem tacitus probat ὁ κωνῶπις ὁμοῦτ' ἐ-
χων, ἢ βάλσκαρος. VIAM PER) per viam, ἀναστροφῆ. Thucyd. ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐ-
κείνῳ δαυῶν. id est in viis volutabantur.

PROQVE VOLVTA) & prouoluta. tmesis: ut, seque gregari, inque pedūi,
pérque plicatis, disque supatis, & sexcenta similia. prouoluere autem, est palam,
& in loco publico, voluere, vel porrotenus voluere. Terens. Andr. Ni puerum tollis,
iam ego hunc in mediam viam prouoluam. Lucretius lib. 2. Prouolui simul vi pos-
sint, & ledere sensus.

SILANOS AD AQVARYM) ad fonteis, ad aquarum tubos, siue salien-
teis, siue scatebras, siue fistulas, è quibus erumpit aqua: κρωνοῦς appellat Græci. Atq;
ita hanc vocem Latinam interpretatam reperi in vocabulario Latino Græco, cuius
mihi copiam fecit Cl. Puteanus: Silanus (inquit) κρωνοῦς. Festus. Tullios alij dixerunt
esse silanos, alij riuos, alij vehementeis proiectiones sanguinis arcuatim fluentis:

quales sunt Tiburi in Aniene. Cornel. Celsus lib.3. cap.XVIII. Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens. Thucyd. καὶ ἀπὸ τῶν κελύων ἀπὸ τοῦ, id est, & ad omnes fontes, &c. INTERCLVSA ANIMA) spiritu intercluso, atque extincto. NIMIA AB DVLC. AQVAI) Thucyd. ἡ τῷ ὕδατι ἐπιθυμία, id est aquæ cupiditate.

PER POPVLI PASSIM LOCA) per loca poplica, seu publica.

PROMTA) aperta, & in promptu posita.

PÆDORE) putore, ac fœtore ex illuuiæ, & angustiis locorum, & marore, & ægitudine contracto. M. Tull. Tuscul. 3. detestabilia genera lugendi, pædores, muliebres lacerationes genarum, &c. PANNIS COOPERTA) non vestibus nitidis amicta, sed pannis laceris ac sordidis obita. πέλα appellatione Græci. Terent. Eunuch. video sentum, squalidum, ægrum, pannis, annisque obstitum.

PELLIS SVP. OSS.) sic Virg. Mcnalca, vix ossibus hæret, pellis (inquit) sola super ossibus, subintell. erat, vel super pro superat Græcorum more, qui videntur interdum præpositionibus pro verbis, ut πρὸς, πρὸς, ἐπι, ἐπι, pro ἀπὸ, πρὸς, ἐπι, ἐπι. quidam vir doctus legendum censet, peli, in sexto casu.

VLCERIBVS TÆTRIS, &c.) ordo & sententia est, propemodum iâ sepulta, nempe pellis, tætris vlceribus, & sorde seu sordi sepulta, id est cooperta, & obducta, sic autem excudendum curavi, non, sepultus, secutus codicum manuscriptorum auctoritatem. præterea, vlceribus, reposui, admonitus à duobus codicib. item manuscriptis, in quibus scriptum reperi, vlceribus, suspicatus à librariis ita scriptum esse pro vlceribus i pro l. sed nō displicet mihi tamē A. dr. Turnebi coniectura, & sententia, qui, seruata vulgata scriptura, in voce, sepultis, reliqua sic legit. Vlceribus cæcis prope iam, sordique sepultis: atque hunc vsus sic explicat, Vlceribus iam prope cæcis, id est respectum fugientibus, & nō apparcentibus propter squalorem, & sordem, & illuuiem. verba enim, quæ subsequuntur, sordique sepultis, declarant vocem, cæcis. cæcis (inquit) id est sorde, & squalore sepultis, & coopertis. coniecturam Turnebi adiuvanti codices Veneti antiq. in quibus legitur, Visceribus cæcus, &c. Hanc lectionem arripuit, sibi quæ arrogavit Zoilus. quam tamen ei non inuideo, sed ingenium & hōis Zoili demonstro, quamuis satis iam perspectum, & cognitum.

OMNIA DENIQVE SANCTA) Thucyd. ἐπεὶ ἕα, ἐν οἷς ἐοικωτότερον, κρῶν πλεῖα τῶ ἀπὸ ἐναποσυσκομένων, id est, & templa Deorum, in quibus tabernacula collocarant, cadaveribus erant referta, cum ibi immorerentur.

MANEBANT) διεπίλωω, vt supra.

HOSPIT: LOCA QVÆ) quæ loca ædituentes, id est, æditui, seu æditimi, complebant hospitibus, id est rusticis, & agricolis, & ἡ δὲ ἐν τῷ δήμῳ, id est hominibus vicani, seu ex oppidis Atticis. A. Gellius lib. 12. cap. 10. profert hunc locum, his verbis. Titus autem Lucretius in carmine suo pro ædituis ædituenteis appellat. onerataque passim cuncta cadaveribus caelestum templa manebant, Hospitibus loca quæ complebant ædituentes. NEC IAM RELIGIO DIVVM) Thucyd. ἡ δὲ ἐν τῷ δήμῳ, οἱ ἀπὸ τῶν ἐν ἑσπερίῳ, πρὸς ἡλιωτά, ἐς ὀλιγαίαν ἐστράτευον, καὶ ἱερῶν, καὶ ὁρίων ὁμοίως, id est, nam, cum vis mali esset immoderata, & vim intolerabilem afferret, homines non habentes quid agerent, aut quò se verterent, templa deorum, & pietatem peræque negligere cæperunt.

NEC MOS ILLE SEPVLTVRÆ, &c.) Thucyd. ἡ μοῖα τῶν πατρῶν, αἰσῶν, καὶ ἐξ ἑσπερίῳ, οἱ ἐξ ἑσπερίῳ, καὶ ἐξ ἑσπερίῳ, καὶ ἐξ ἑσπερίῳ, id est, & leges omnes, quibus antea in

sepulturis vtebantur, perturbate fuerunt. QVO PRIVS HIC POPVL.) cod. Memmianus habet, Quo prius hic populus, &c. quam scripturam probō. Ceteri partim, Quo pius: partim, Vt prius, prius autem videtur legendū, nō, vt in vulgatis, pius: id quæ ex Thucydidis verbis intelligere licet, οἱς ἀπὸ τῶν ἐξ ἑσπερίῳ: i. quibus prius vtebantur. verumtamen licet etiam legere, pius, vt referamus ad religionem & pietatem populi Atheniensis antiquam, atque auitam. Iudicet lector eruditus. Omnino, prius, magis consentaneum est cum verbis Thucydidis.

PERTVRBATAVS ENIM TOTVS TREPIDABAT) sic habent libri manuscr. non, vt vulgati, repedabat. CONSORTEM) alias, cognatum.

ET PAVPERTAS HORRIDA) Thucyd. καὶ πολλοὶ ἐς θάνατον ἑαυτοῦς ἴκτας ἐπέσταντο, καὶ οἱ δὲ ἐπιθυμῶν, id est, & multi ad sepulchra impudentia conuersi sunt, facultatum penuria.

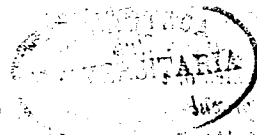
SVASIT) iralatio est, sic lib. I. Sed tua me virtus tamen, & sperata voluptas suavis amicitia, quemuis efferre laborem suadet, &c. ibid. infra. Viteis auctumio fundi suadete videmus, ad quem locum plura. Sic Virgilius Æn. VI. dixit, male suada famas. NAMQVE SVOS CONSANG. AL. ROG. &c.) huius loci sententia hæc est, nam suos consanguineos locabant cum ingenti clamore super aliena rogorum exstructa: id est super eos rogos exstructos, qui erant alieni: id est non sui. exstructa rogorum autem, sic dictum, vt illa, septa domorum, strata viarum, aperta viarum, structa saxorum, & similia apud eundem: & illa, vanaverū, amara curarum, & similia apud Horatium: quæ notauimus in commentar. Horat. Huius loci sententiam paullo quidem aliam, sed tamē his verbis exprimit Thucyd.

ὅτι πρὸς τὸ ἀποστῆναι φθαίσαντες τοῖς ἴσταντες οἱ μὲν ἐπιθυμῶν τῶν ἐαυτῶν νεκρῶν, ὁ δὲ ἄλλος οἱ δὲ κακοῦς διῆου αἰῶσεν ἐπιθυμῶντες ἀπὸ τῶν ἑσπερίῳ, id est, Nam in rogam alienum eos auertentes, qui exstruxerant, alij suum mortuum imponebant, faciesque subdebant: alij, cum alius mortuus combureretur, suo insuper iniecto discedebant. Quidam tamen hunc Lucretij locum sic explicant, namque super suos consanguineos, (rogis scilicet impositos) locabant aliena rogorum: id est res à rogis alienas: id est, quæ non solent in rogam conici. ego priorem explicationem magis probō, quia cum verbis & sententia Thucydidis magis mihi congruere videtur.

SVBDEBANTQVE FACEIS) & subiiciebāt faceis rogis. Thucyd. ὁ δὲ ἄλλος. QVAM CORPORA DESERERENTVR) quidam legendum censent: quàm vt corpora desererentur.

FINIS.

KK 2

INDEX VOCVM, ELOCVTIONVMQVE

FERE OMNIVM, QVÆ SVNT IN

contextu Lucretij.

A	
A cætu libera ferri	pag. 99
a fronte anelli	602
a tergo prouehat, atque propellat	602
ab cætu, concilioque	183
ab imo pectore veræ voces eiiciuntur	212
ab nulla rat. non ab nulla ratione	90
ab origine prima	230. & 463
ab radicibus imis haurit arbuta	533
ab radicibus flammæ ardor siluas exederat altas	505
ab re-impensæ nominitarunt Graij	555
abditæ retro loca	348
abditæ pars animæ cedit	375
abditæ terræ ferro penitus scrutatæ	582
abditus humor in terra	588
abditus aër penitus in ferro	602
abire, ire, & abire	186
abit in somnum grauis	295
abeant per inane profundum	102
abitu, aut aditu	71
abluit sibi nigras umbras	329
abluitur sitis de corpore nostro	370
abnuat	253
abolescere in dies priuos	467
aboriri linguam	219
abradere quidquæ teneris membris	386
abradere nihil inde abradere possunt	386
abrotoni graues	310
abrupti nubibus ignes	126
abrupto pondere pressæ	532
abscissum caput seruat humi vuluæ vitalem, &c.	254
abscondita flamma siluis	88
abscindere membra	254
absiliebat procul	619
absinthia tetra	90. & 310
absinthii laticem perpotet	91
absinthij natura tetra	144
absona tecta	340
absternit natura absterruit auctu	476
absterrent satum genitalem non absterrent cuiquam diuina numina	403
absterrere sibi amoris pabula	385
abstraxe rotas, &c.	254
absumunt vires	389
abundat de rebus	312
abundant quæ de terris nunc quoque abundant herbarum genera, &c.	480
abundare in summaque fit, ut nil humor abundet	432
abundare flumina facerent imbres	543
abuti Bacchi nomine	165
abuti vim suam	490
accedere, decedere, oppon. al. recedere	201
accedere ad omnes aras	502
accelerare mortem	581
accendent tibi res rebus lumina	103
accendisset ignis certamina belli	54
accendere cælum radiis	462
accendere sensus pæne amissos	186
accendere amorem nouitatis alicui	426
accenditur igni vis venti	547
accenditur vortex duplici ratione	545
accendi res fulmine debet	547
accensus communibus motibus per viscerum sensus	230
accensi sensus motibus vitalibus	185
accidit aureis ipsas vocum pars	346
accidit cui nihil accidit agri, &c.	426
accidat quàm res noua, miraq; menti	420
accidat	420
accidat ad terrarum oras	317
accidere ad aureis	192
accidere ad speciem	319
accidere animo nostro simulacra mundi	370
accingere contra in imperf.	124

CONTEXTVS

accio	accibant Orcum horrifera	vo-	ras	210
cibus		486	Acherunte vagare	251
accipio is.	domus lata te iam non accipiet	278	Acherusia vita stultorum	289
accepit	si quis in artus accepit calido febrim feruore coortam	571	Acherusia templa	18. 208. 212.
accipit ictum telis Veneris		383	acies oculorum contenta	39
accipit ignem nubes aridior		535	æquos	393
accipit motus calor, &c.		226	actus mellis cunctatior, quàm aquæ	222
accipit omneis in se lætitiæ motus		215	acumen nasi primoris	614
accipiat quedam clementius æquo		230	acuit calidis fulmen fornacibus intus	545
accipere ex vna scintilla incendia passim		457	acutè cernere	363
accipere voces extra		349	ad arbitrium quoius	134
accipere auribus carmen		378	ad aureis adueniunt res tardius, quàm, visam quæ moueant res	537
accipiamus auribus tonitrum		537	ad numen mentis, moménque	218
accipimus tonitrum		537	ad speciem, ad pondus	224
accipiter per auras aëris fugiens		263	ad speciem nihilo ad speciem est con-	
accipitres visa volantes		378	tractior ignis	453
accipitres, atque osifragæ		493	ad maris omnia summam, guttas vix instar erunt vnius ad augmen	568
accumulabat mors aceruatim confertos accumulabat		623	ad summam summam totius omnem, nil sunt omnia cum cælo, terraq; marique	571
accumulantes cædem cædi		212	adactum tempus soluendi pœnarum	503
acris violentia triste leonum seminium sequitur		263	adamantina saxa	146
acrior ardor		68	adauctu hilaro grande serere	201
acris egestas		212	adaucta semina aquarum	561
acris curæ cuppedinis		412	adaugefcit	135
acris dominos asciscunt		418	adcredere	274
acris iras		230	addidit augmen in dies belli terroribus discordia tristis	508
acri iudicio perpendere		143	adde vagos imbreis, tempestatè que volantes	568
acre ferit frigus		320	addendum parteis alias erit	151
acria corda		229	addita sunt multa nauigiis	437
acria visus		356	addita, demtæque quedam	173
acerbus horror		144	adempto crure surgere conatur	254
acerbis in rebus		211	ades	55
aceruatim confertos mors accumulabat		623	adibis nec delubra deum placido cæsi pectore adibis	529
aceruus altus papauerum		222	adit votis pacem diuum	503
Acheruta rearis tenebras omneis liquisse		312	adeso corpore	486
Acherunta vti tenebras omneis Acherunta reamur liquisse		543	adepta nomen maternæ terra	472. 473
Acherunte profundo		286	adfecti omnibus arumnis, al. adflicti	
Acheruntis in oras		578	adficiuntur dolore membra	243
Acheruntis metus, præceptus agendus fo-			adfigunt oscula	385
			adfigunt anidè corpus	386

INDEX

adfigere locis adhæsum	404	adopinamur de signis maxima parvis	363
adfigere noli hoc vitium oculis	331	adpareo es adparent Acherusia tem-	
adfigere, & addere.	426	pla	208
adfine his vitis	260	Adpäreret spatium cæli domus	198
adfixum verbum cûpido cordi, vt ignis	390	adportare aurib. rem insolitâ ante	420
adfixa ætheriis cauernis sidera	331	adscendere currus falciferos	508
adfixæ morfib. validis	510	adscensus crescebant montib. altis	447
adflcantur fædo amore	393	adsiduo motu res geruntur	97
adfligit grandior ictus, quàm patitur		adsiduo in motu sunt sidera	331
natura, quamuis animantem repente		adsimili ratione	151
adfligit	185	adsimili flexura prædita latiscula no-	
adflare vaporem membris	453	stri lateris	323
adgredior ipsa quàm dicere de re ad-		adsimilentur totis animalibus	182
gredior, & c.	599	adsimulata totis mortalibus	189
adheret studio deuinctus	377	adsimulata montibus nubila	539
adhæsum pulueris non sentimus	234	adstituto quib. regionib. ei ⁹ adstitas	94
adhæsum locis adfigere	404	adspargo is nubila sedes diuûm nim-	
adhæsum humoris concipiunt vestes,		bis non adspargunt	208
& c.	558	adstrictos esse in amore	394
adhæsu portenta vincta membrorum		adsuctus humectans oscula labris	399
per totum corpus adhæsu	476	adsumunt sibi plura, quàm de se mit-	
adhibe nobis animum veram ad ratio-		tunt	201
nem	192	adsumitur cibus & potus intus	385
adhibere naturam clandestinam gignû-		adtigit in presenti	279
dis in rebus	79	aduenero cum ea loca aduenero va-	
adhibere odorem non debent corpora		lantes, & c.	577
prima gignendis rebus	179	aduiunt ad aureis tardius res, quàm	
adhibet stimulos	288	quæ ipsam moueant	537
adhibenda nec cuiquam adhibenda		aduentu, abitu	52
blanda nutricis, atq. infracta loquela		aduersus, a, um. in amore aduerso, at-	
429		que inopi	390
adiectus odoris tangat nareis	353	aduersum flumen	333
adiectus	71	aduerso monte trudere saxum	286
adiicere lumina	453	aduersis in rebus	212
adiutamur, & alimur certis ab reb.	81	aduersa nobis loca	608
adlidat pile, trahitve personam	323	aduerrere animum	120. 211
adlisa solidis locis pars vocum	346	aduerrere animum Hinc licet aduer-	
admissum amatorem si offenderit au-		tas animum	221. 363
ra, & c.	394	aduertunt acrius animos ad religionem	
admissum fæde, dictumve superbè	503	in rebus acerbis, & c.	211
admistum est rebus inane	438	adulatio	494
adnecti tantopere non potuisse animas		adulant gannitu vocis	493
corporibus, & c.	256	adulta ætas cum primùm roborat artus	
adoleuit ætas robustis viribus	240	383	
adolentque altaria donis	403	adumbratim paullum simulata	328

CONTEXTVS.

advolat ad nos imago	323	bis	449
adyrum cordis	75	æra res omnes debet habere in corpore	
ædituentes	623	æra, quandoquidem sunt raro cor-	
ægris doloribus	278	pore	602
Ægis, in Peloponneso	566.	æer, esset animans, si anima extra corpus	
ægocerotis brumaleis adeat flexus	459	in æere viuere posset	248
ægrev admiscetur muliebri semine semen	404	æerias super influit auras	447
		ærumna grauescit	385
ægrit.	215	Ærumna	18
ægrit morbis corporis, anima	269	ærumnis omnib. adfecti al. adstricti	211
ægriscit	245	ærumnabile.	619
ægriscimus morbis isdem, atque illi, & c.	437.	æs, atque aurum, ferrum, argentum, plû-	
		bum, quando reperta sint	505
ægroat fama vacillans	389	æs fuit in pretio magis, aurumque iace-	
ægor venit pecubus balantibus	608	bat, & c.	506
æquato discrimine	465	æs nunc iacet, aurum in summum succes-	
æquabat multum paruis humoribus im-		sit honorem	506
brem (sitis arida)	613	æs validi violētis viribus æris ibid.	
æquor saxi	274	æris vsus, prior erat, quàm ferri	507
æquora campi	286	æra claustris restantia	146
æquora ponti	1. 332. 486. 560	Ære solum terra tractabât, æreque belli	
æquora mundi	532	Miscebant fluctus, & volnera vasta	
æquo animo	282. bis. 495	sercbant	508
æquo certamine geritur bellum	158	æstiferum radiorum ictû exaugeat	457
æer crassior	328	æstiferas vsque in parteis	460
æer semper mobilis exstat	371	æstifera ex parti	575
æer verberat partem anteriorem corporis		æstus diuersi materiai	155
spirantibus	375	æstus ab vndis æquoris	317
æer cum ducitur, atque reflatur	375	æstus atheris	447
æer coniunctus terris	452	æstus rapidi ætheris æstus	450
æer agitando percitus, ventus fit	573	æstus magnos belli commouit	518
æer abditus in ferro, verberat anellum,		æstus auerni	586
& ciet intus	602	æstus atheris signiferi super vrget	558
æer circumposit ⁹ , semper res verberat	602	æstus æris	604
æer omnibus est rebus circumdatus, ap-		æstus lapidis	604
positusque	602	æstumque resorbet. (mare)	573
æer longè discrepat.	608	æstu corporis per moti	381
æer inimicus	ibid.	æstu Ponti mare, certo quod fluit æstu	
æeris natura tenuis	128	447	
æer semper, quodcumq. de rebus fluit,		æstu victa.	495
id omne æeris in magnum fertur ma-		æstu cum mare frangitur æstu	535
re	434	æstu magnam partem (maris) detrahit sol	
æera prinatum lumine, id est, vmbra	329	508	
æera alium subter fluere, qui cõtra sub-		ætas infinita antea acta omnia consumsis-	
uehat orbem.	449	set, si non essent corpora quædam soli-	
æera ex vtraq. parti premere polum no-		disima, immortalis natura prædita	30

INDEX

<i>ætas puerorum improvida</i>	91	<i>afficit nos angor</i>	270
<i>ætas liquitur in partem peiorem</i>	201	<i>affluere diuitijs homines</i>	522
<i>ætas fracta est</i>	202	<i>agedum</i>	282
<i>ætas adoleuit viribus robustis</i>	240	<i>aggredior Quæ de(re) differere aggredior</i>	596
<i>ætas voluêda cõmutat tempora rerũ</i>	506	<i>aggrediantur quidquã nostra causa</i>	426
<i>ætatis freta quibus ætatis freta primitus insinuantur</i>	381	<i>ager. agros diuisere</i>	495. adimebãt
<i>ætatem Quod solis vapor ætatẽ non posse videtur Efficere, &c.</i>	541	508 <i>agros pingueis pandere</i>	505
<i>ætate senecta</i>	479. bis	<i>agitare nocteis parileis, diesque</i>	102
<i>æterna quot modis, aut propter quot rationes possint esse aliqua</i>	267. & 437	<i>agitare leones</i>	160
<i>æterna nox terras teneat</i>	486	<i>Agmine condensõ</i>	64
<i>æterna quæ manet æterna, necesse est, aut respuere ictus, &c.</i>	267. & 437	<i>agmine dulci fluit.</i>	433
<i>æterno quæque semine constant</i>	28	<i>agmine denso nubes</i>	532
<i>æther sidera poscit</i>	29	<i>agmine dulci redit super terras humoris materies</i>	569
<i>æther semper innubilus</i>	208	<i>agit spumas</i>	243
<i>æther signifer</i>	445. 447	<i>agebat motus</i>	248
<i>æther lenis ac diffusilis</i>	446	<i>agerent vitam</i>	295
<i>æthera modicẽ fluere posse & vno nisu</i>	447	<i>agere scintillas</i>	166
<i>æther liquidum corpus turbantibus ætheris auris non commiscet</i>	ibid.	<i>agere causas</i>	377
<i>æther liquidissimus, & leuissimus</i>	447	<i>agere ætatem desidiosẽ</i>	390
<i>ætheris ignes puri, secretique</i>	444	<i>agere auum securum deos</i>	417. 528
<i>ætheris æstus</i>	447	<i>agere incipiam, quo fœdere, &c.</i>	594
<i>æthera stellis micantibus fixum</i>	502	<i>agens animã turbat agens animã</i>	243
<i>ætherius sol</i>	291. 432. 440	<i>agens mannos</i>	295
<i>ætheria nubes sublime volantes</i>	532	<i>agens nubeis ventus</i>	539
<i>ætherias vitaleis suscipit auras</i>	237	<i>agendum multa nouis verbis</i>	22
<i>ætheriis cauernis adfixa sidera</i>	331	<i>agendum in discrimen</i>	260
<i>ætheriis in oris</i>	418. 529	<i>agrestis musa</i>	515
<i>æthrã videantur surgere in æthrã</i>	558	<i>agricolæ seueri</i>	513
<i>Ætnæ môtis natura, est subcaua, etc.</i>	573	<i>alis noctem explodentibus</i>	356
<i>Ætnæ montis per fauceis montis, vt Ætna exspirent ignes, expeditam</i>	570	<i>albescere</i>	173
<i>Ætnæa murmura.</i>	73	<i>albas res non esse ex albis principijs</i>	170
<i>Ætnæus ignis abundare Ætnæus (que eat)</i>	571	<i>algũque, famẽque sollicita</i>	160
<i>æuum omnem</i>	250	<i>Algus crepitans dentibus</i>	467
<i>æui vireis validas perferre</i>	436	<i>aliã penetrare sonitus, aliã saporem è succis, aliã nidoris odoris</i>	599
<i>affecteda simili figura exordia rerum</i>	138	<i>alid ex alio</i>	32. 47. 103. 282. 508. 519
<i>affecteda calore tellus</i>	588	<i>alienigenis membris</i>	479
<i>affectedi morbo</i>	21	<i>alienigenis ex partibus</i>	85
<i>affectedi sensus corporis</i>	360	<i>alienum celum nobis alienum</i>	608
		<i>aliena pacis eorum</i>	529
		<i>aliena salutis</i>	269
		<i>aliena aliarum rerum</i>	605
		<i>aliena tua ætate</i>	282
		<i>alienis partibus anni</i>	25
		<i>alipedes</i>	

CONTEXTVS.

<i>alipedes cerui</i>	578	<i>amarum quid sit tãtopere amari</i>	278
<i>alituum genus</i>	473. 492. 619	<i>amarum fit aliis, quod aliis suaue est</i>	352
<i>aliam, atque aliam culturã dulcis agelli tentabant</i>	513	<i>amator exclusus</i>	393
<i>aliis aliud citius transmittere eadem videtur</i>	559	<i>amatorem admissum, venientem si offenderit aura</i>	394
<i>almus liquor aquarum</i>	143	<i>ambagibus. nimium longis ambagibus est adeundum</i>	ibid.
<i>Alma Venus</i>	1	<i>ambagibus. nec tibitam longis opus est ambagibus vsquam</i>	505
<i>alma mater terra</i>	190	<i>ambens ignis, multa perussit</i>	441
<i>alma dulcedinis</i>	189	<i>ambigitur status temporis æterni</i>	296
<i>alma nutricis blanda atque infracta loquela.</i>	429	<i>ambitio angustum per iter luctantes ambitionis</i>	496
<i>aluntur hæc volnera vitæ mortis formidine</i>	212	<i>amcipiti refutatu</i>	245
<i>alsia corpora</i>	489	<i>amcipiti bello turbatur vtrinque</i>	551
<i>alterno percita motu</i>	al. aiterno 210	<i>amcipiti trepidat terrore per vrbeis</i>	566
<i>alterno tempore</i>	486	<i>amicisa omnia</i>	254
<i>alternis corpus inani distinctum est</i>	59	<i>amfractus</i>	78
<i>alternis</i>	98	<i>amfractibus imparib. currens</i>	465
<i>alternis tempora celi nobiscum diuide-re</i>	102	<i>amicetum celi mutemus</i>	608
<i>alternis variare ac necere membra</i>	234	<i>amissa reparari</i>	98
<i>alternis brachia mittunt</i>	353	<i>amittens in cursu corpora quedam grãdia</i>	546
<i>alternis aeribus</i>	460	<i>amittit de corpore partem multa loquẽs</i>	343
<i>alternis certo tempore fluere aer alter poscit</i>	460	<i>amittere corpus</i>	98
<i>alternis partibus anni</i>	465	<i>Ammonis fanum</i>	588
<i>alternis respirant venti</i>	564	<i>amnes rapidi</i>	1
<i>Alterutrum fatearis</i>	94	<i>amnes integrant auidum mare</i>	98
<i>Altitonans volturnus</i>	467	<i>amneis rapaceis exisse per terras, &c.</i>	437
<i>altiuolans solis rota</i>	443	<i>amatat interdum muliercula forma deteriore</i>	405
<i>alta cur plerumque petit loca?</i>	553	<i>amor in amore aduerso, atq; inopi.</i>	390
<i>altior non altior digitum vnum</i>	332	<i>amore ficto suspirat</i>	299
<i>am pro eam</i>	239	<i>amorem concinnat consuetudo</i>	405
<i>amantes premunt arctẽ quod petiere</i>	385	<i>amorem vitare vneris fructu nõ caret is, qui vitat amorem.</i>	385
<i>amantium ardor incertis erroribus fluctuat potiundi tempore in ipso</i>	385	<i>amoris pinnigeri calcarib. Etus equus</i>	493
<i>amãtes vide hic multa de amãtib.</i>	385	<i>amoris retibus captũ exire difficile est</i>	390
<i>amãtes videntur interdũ velle penetrare, & abire in corpus corpore toto</i>	386	<i>amoris simulacra fugitare decet</i>	385
<i>amaracinum fugitat sus, &c.</i>	599	<i>amor in amore proprio summeque secundo quæ mala inueniantur</i>	390
<i>amaracino postea superbos vnguit</i>	393	<i>amoris pabula</i>	385
<i>amaracini liquor</i>	178	<i>amouet res etas vetustate</i>	29
<i>amaror</i>	317	<i>amplectitur ossa mortuorum tellus</i>	358
<i>amaror diluta cum trimum misceri</i>	595		
<i>abfinthia, tangit amaror</i>	595		

I N D E X

amplectier aut minus hoc illo sit cur	257	su participentur	257
amplectier ausis	467	anima mutata per artus amittit vitam,	
amplectitur ossa mortuorum tellus	21	sensumque priorem	263
amplexi habent, & c.	102	anima virum nascentibus insinuetur, an	
amplexu quod omnem continet am-		nobis, perfecto iam corpore, inferri so-	
plexu terram	437	lita sit	256
amplexus arboris stirpem serpens	412	anima morbis corporis egrit	269
ampla pabula miseris mortalibus am-		anima per totum corpus disita	218
pla	483	anima dimissa, corpus caret undiq; sen-	
amplior res amplior, & latior	201	su	232
anademata	290	anima cur exit è membris senectis	245
Anaxagora ὀμοιομέτεια	82	anima natali die non est priuata	258
Anaxagora ὀμοιομέτεια refellitur	83	anima potest è sapienti stulta fieri	267
Anaxagoras non concedit esse inane	83	anima vis incita (al. insita) verfabunda	
Anaxagoras non concedit corporibus se-		portatur, & c.	566
candis finem esse	ibid.	anima non insinuantur corporibus iam	
Anaxagoras omnibus reb. res omnes pu-		perfectis	260
tat immistas latitare	86	anima vis, qua membra gubernat	452
ancipiti mucrone	151	animæ sint ne totæ in omnibus caudæ	
ancipiti ferro cedere arboris auctū	537	discissæ particulis	254
Ancus amisit lumina sis oculis	290	animæ vis eiecta foras	373
angar quod in ipsis floribus angat	390	animæ natura coniuncta graui cum cor-	
angor nos afficit	270	pore, quantum valere possit	452
angor anxius	611	animæ vis distracta per artus	373
angul ^o omnis, obtusus videtur logè	328	animæ leues aurarum	431
angululus paullum prostantibus	146	animæ natura ignoratur	18
anguimanos elefantos	155	animæ vis contrusa in altum	373
anguimanos tetros	508	animæ natura scinditur	246
anguis gaudet se vestem relinquere	250	animæ semina linquantur in corpore	
angustum per iter luctantes ambitionis	496	ex animo	252
anhelat	243	animæ cum sint tam contextæ corporibus	
anhelant cum animalia languida an-		non videtur posse exire incolumes, &	
helant	369	saluas se ex soluce è nervis, & c.	257
anhela sitis sic tibi abluatur de corpore		animæ vis per membra atq; art ^o disita	71
nostro	370	animæ impetus ipse dispersitur per cre-	
anima, pro aëre	73	bra foramina terræ, ut horror	566
anima fugiens nil ponderis aufert	214	animæ nulla pars residere per artus po-	
anima mouetur ad numen mentis, mo-		test sine mente, animoque	27
menque	218	animæ coniectus altior	376
anima atq; anim ^o vincit hoc fœdere	237	animæ vis coniuncta est corpori atque	
anima vnde perturbari possit	374	viter apta	452
anima percussa animi vi	219	animæ natura pariter cū corpore gigni-	
anima discissa deficietur, si quis cor-		tur, crescit, æuo fessâ fatiscit	240
pus medium præciderit	253	animæ elementa multo sunt minora, &	
animata connexa est corpori per venas,		pauciora, quam corporis	234
viscera, nervos, ut dentes quoque sen-		animæ natura quinque sensib. aucta est,	

C O N T E X T V S.

si est immortalis	251	animus longe præstat mobilitate, fumo	
animæ turbida vis	573	& nebulae, & similibus	238
animæ eiectus diuisior	326	animus in animo multa est comes for-	
animæ exitus hic quas vrbeis disturbat		midinis ira	229
566		animus ocyus se perciet, q̄ res vlla	222
animæ eiectus largior	376	animus quali sint corpore, & vnde cō-	
animæ opera sensus est in nobis	373	stiterit	221
animam viuere sibi solam, velut in ca-		anim ^o laborat corporeis telis, ictuq;	219
uea	256	animus per se sine corpore esse non po-	
animæ non faciunt sibi corpora	260	test	247
animarum copia exos & exsanguis	259	animus imaginibus fumi, & nebulae	
animas secundas prece quæsit	503	mouetur	238
animas extrisec ^o in sinuari vermis	260	animus ex tribus constat, calore, seu va-	
animas non esse originis experte	256	pore, vento, seu aura: aëre: postremò ex	
animas infernas nulla alia ratione ache-		quarta natura nominis experte	225
rante vagare nobis proponere possu-		animi natura tenui constat textura	224
mus, nisi quinque sensib. auctas	251	animi natura triplex reperta: cui attri-	
animale genus	29	buatur quarta necesse est	225
animale est totum corpus	253	animi natura nequit sine corpore oriri so-	
animalem formam	423	la, neq; à nervis & sanguine longiter	
animaleis pullos	185	esse	422
animalia vt sentiant, non est eorū prin-		animi viuata potestas	256
cipijs sensus tribuendus	189	animi natura egregie mobilis	222
animalia quædam tātula, vt nulla pos-		animi sensum certa non esse in parte lo-	
sint ratione videri	309	catum putarunt quidā philosophi	215
animalia etiam muta somniant	378	animi sententia tenuis in corpore puero-	
animalia ex insensilib gigni	181	rum	240
animalia muta sensus varij cogunt va-		animi vix mēte videtur deor. natura	423
rias emittere voces	493	animi vas, corpus	239, 247
animalia nō possū de cælo cecidisse	472	animi natura simplex nō est putada	223
animantē quamuis gradior ictus, quam		animi natura, cōsiliūque, non est vt cū	
patitur natura, repente adfligit	181	quouis corpore esse putetur	422
animantibus varij sensus insunt	599	animi vis non potest esse in capite	266
animata vitaliter	423	animi natura nequit sine corpore sola	
animus de mentit. aliās dementat in cor-		oriri	ibid.
pore	242	animi vis pariter crescit cū corpore	263
animus dominatior est ad vitam, quam		animi mens nūquā gignitur in capite	251
anima	237	animi fallit. Nec me animi fallit	90
animus in animo est calor, quem su-		animi celeritas	221, & 222
mit in ira	229	animi iniectus	170
animus mala multa fungitur cōtagi cor-		animi natura reperta, natiuo corpore cō-	
poris	260	sistere creta	417
animus auius errat in corpore	240	animi & corporis potestas inter se con-	
animus magis est coercens vitæ claustra,		iuncta valent, & vita fruuntur	247
quam anima	236	animi natura non potest per se sine cor-	
animus connexus corpori adhæret	247	pore vitaleis edere motus	247

INDEX

Athena præclaro nomine prima frugi- fcros fetus mortalib. dididerūt	522	auerabile scelus	352
Athenæis in mœnibus	578	auersa recta regione viai materies	98
Atlantæum litus	412	auertit locis feminis ictum	404
atria versari videntur pueris	331	auertere subitam curam	139
attentas aureis, animùmq; reposco	594	auferet tamen sol largiter vndis in tan- to spatio	568
Atthide tentantur gressus	608	aufer abhinc lacrymas	282
attungunt suauiter linguam, &c. al. ad- tingunt	350	auferri ictu alterius	115
attribui, quod detrahitur	185	augefcere	431
attribuatur his necesse est, quarta quæ- dam natura	225	augefcunt sæpe vires ferarum, nostro de corpore	181
auarities, & honorũ cæca cupido cogūt homines sineis iuris transcedere	212	augefcunt alie gētes, alie minuūtur	114
auctifici motus	157	augefcunt quædam artes	437
aucto, as	10	augmen addidit in dies belli terroribus	
auctumni tempus, calor extremus pri- mo cum frigore mistus	550	discordia tristis	508
auctūno magis cæli dom ^o cõcutitur	550	augmen vnum corporis ex his omnib. perfectum	227
auctum impetis capere	548	augmen corporis, formai nouitatem sub- sequitur	151
auctum his refrenat	198	augmen cur nesciat æquor	568
auctū arboris cedere ancipiti ferro	537	augmine demto	201
aucta est quinque sensibus anima, si est immortalis	251	augmine donant	114
aucta herbis & frundibus strata cubi- lia	515	augmine grandis	50
aucta partib.	66	augmina sumāt augmina noctes	465
aucta ignibus pars	467	audi morbi contagia	619
auctos tantis virib.	500	auido complexu	196 446
auctior animi vis	240	auidum mare	98
audeat. vitigeni latices in aquai fon- tib. audent misceri	605	auidã partē possedere montes, &c.	428
audire sonitum	344	Auius à vera longe rat. recedit	128
audire sonitus	335	auius errat animus in corpore	240
auditur sonus, & vox omnis	343	auius erras	170
auditus, a, um. ex auditis	486	Auius à vera longe rat. vag.	115
auellere signa, trabeisque	543	Auia Pieridum peragro loca	90
auéo te imitari auéo	207	auia nemora	122. 139. 515
auet mens ipsa	131	auolsa saxa montib.	310
aues, quod abest	282	auolosos silices ruere	436
auemus	128	ausim confirmare tibi ex ipsis cali ra- tionib.	124
auemus exponere res planè	362	ausis amplectier hoc minus illo	467
auentes discedere	399	ausis an hoc ausis numquam con- tendere factum?	552
auerna loca	577. 586	auster fulmine pollens	467
auerna nomen id impositum est, quod sint auibus contraria cunctis	577	aura suspensa, leuisque	222
		aurarum leues animæ	431
		auras aeris	249
		auris aeris	375

CONTEXTVS.

aurata metalla, &c.	583	bellū ex infinito tempore contractū	358
aurea dicta	207	bellum Thebanum	437
aurea flumina volgò fluxisse	480	belli certamina	109
aurea funis	202	belli simulacra cienteis	112. 137
aurea lumina solis matutina rubet	445	bello ancipiti turbatur vtrinque	551
aures prius creatæ, quàm sonus auditus	367	bello animo	394
aures non poterūt oculos reprædere	339	bene pleno lumine	466
aures sollicitæ plenæq; sonoribus	614	bene vini nõ potest sine puro pectore	412
auricularū audidum genus humanū	347	bene, & eximie disposita	164
aurora nouo cum spargit lumine terras	122	bibulam arenam lauit, al. pauit	139
		biugo curru belli tentare pericla	508
		biugos leones	160
		bis coniungere binos	508
auroram roseam per oras ætheris defert		Bistonias plagas propter	412
Matuta	462	bitumen tatro odore concrefcere	581
aurum, quando repertum	505	blanditum	124
aurum in summum successit honorè	506	blande lambere lingua catulos	493
aurum hebeti mucrone retusum	506	blande coruscant. al. corussant	136
aurum facile & validis, & pulchris		blande colendo	514
demisit honorem	495	blanda lassorum vox	620
auro argentū cum res copulat vna	605	blanda catulorum propago	378
auxilia, & socios pacto fœdere habe- bant	519	blanda, atque infracta loquela almæ nutricis	429
axis. quæ mundi claudicat axis	608	blanda voluptas	189. 404. 426
axis gelidis à stellis axis	575	bombum raucum	344
	B.	bonitate terræ inducti	505
Babylonica	381	bonam partem in lectum mærore da- bantur	620
Babylonica doctrina Chaldæam refu- tans	467	bona valetudo non est vlla pars valen- tis	215
bacæ glandesque caducæ	513	bonos colores	144
bacchatur omne animal, quod in ma- gnis bacchatur montib. passim	413	boi natura placido magis aère viuit	229
Bacchi nomine abuti	165	boum natura sita est inter ceruos seu os- que leones	229
balantibus pecubus agror venit	608	boues luca (al. lecta) ferro male mactæ, diffugiunt, &c.	510
balantum pecudes	139	bones lucas turrito corpore	508
balba loqui nonquit	393	bubus consimili ratione venit bubus quoque sæpe pestilitas	608
balbutire	490	brachia ex validis apta lacertis	367
barathro	282	brachij coniectu trudatur	555
barathrum	282	brachia, palpebræque cadunt	375
barbam mollem malis demittere	463	bractea auri	358
Barbaricæ vestes	151	Britannum calum	608
barbigeras pecudes pinguescere cincta	480	bruma niucis affert	467
ster, &c.	598	brumaleis vsque ad flexus	460
baubantur deserti in ædib.	493		
bella anni hæc nominanda	551		

I N D E X

<i>brumaleis agocerotis adeat flexus</i>	459	<i>cæca nox</i>	103
<i>bucera sæcla</i>	477.620	<i>cæca iacebat nauigij ratio</i>	486
<i>buceria que greges</i>	166	<i>cæca caliginis umbras suffundens</i>	229
<i>busto viuo busto videns viua viscera</i>		<i>cæca latebra</i>	47
<i>sepeliri</i>	486	<i>cæcis in eo (lapide) compagibus hæsit.</i>	
<i>busto horrifico</i>	278	601	
		<i>cæcis tenebris</i>	112.171.174
		<i>cædebant nauis ad saxa</i>	486
<i>cachinnant</i>	189	<i>cædimus lapidem ferro</i>	547
<i>Quam furtim famula cachinnant</i>	393	<i>cælestum templa</i>	552.623
<i>cachinnent risu tremulo concussa</i>	89	<i>cælesti sumus omnes semine oriundi</i>	190
<i>cachinni dulces</i>	515	<i>cælum cruentum</i>	608
<i>cacumen</i>	75	<i>cælum altum</i>	444
<i>cacumen extremum quouisque rei</i>	64	<i>cælum natiuum mortali corpore con-</i>	
<i>cacumen ad summum venere cacu-</i>		<i>stet</i>	437
<i>men.</i>	519	<i>cælum Britannum</i>	608
<i>cacumen summum olefcendi tetigere</i>	201	<i>cælum. est, vt possit cælum omne ma-</i>	
<i>cacumina montis celo vicina</i>	558	<i>neri in statione</i>	449
<i>cadauer a rancida proiecta</i>	611	<i>cælum summa totius vnum, quàm sit</i>	
<i>cadauer a vnde vermeis exspirant ran-</i>		<i>paruola res, & quàm multesima con-</i>	
<i>cadunt iam viscere</i>	259	<i>stet</i>	570
<i>cadunt toti montes</i>	563	<i>cælum natiuo consistere corpore</i>	518
<i>cadunt vires aliqua ratione reuinctæ</i>		<i>cælum continet omnem amplexu ter-</i>	
441		<i>ram, procreat ex se omnia, recipitque</i>	
<i>cæcidit pellis</i>	515	<i>peremta</i>	437
<i>cæcidit sub leges, artaque iura.</i>	498	<i>cæli impetus ingens</i>	428
<i>cecidero magno casu</i>	75	<i>cæli tonitralia templa</i>	102
<i>cecidero Quod tot facta virum toties</i>		<i>cæli mutemus amictum</i>	608
<i>cecidero?</i>	437	<i>cæli de parte serena non fit sonitus</i>	532
<i>ceciderunt. Quorum texture cecide-</i>		<i>cæli diuisis partibus</i>	529
<i>runt mutua contra, & c.</i>	606	<i>cæli clarum, purumque colorem, & c.</i>	
<i>cecidisse laborem in cassum</i>	202	<i>valde mirarentur homines, si repente</i>	
<i>cecidisse vrbeis magno vexamine mun-</i>		<i>obiecta essent</i>	193
<i>di</i>	437	<i>cæli nouitate, & aquarum tentari</i>	608
<i>cadere in terram stellas</i>	126	<i>cæli lucida templa</i>	193
<i>cadere sub sensus</i>	51	<i>cæli templa tueri</i>	619
<i>cadere imbreis, & pluere in multis re-</i>		<i>cæli cæcula</i>	103
<i>gionibus, sub vno tempore, neccessit.</i>		<i>cæli serena cõcutiat sonitu (Iupiter)</i>	198
552		<i>calo patenti</i>	556
<i>cadendum sub regna</i>	269	<i>calo puro cur numquam, Iupiter in ter-</i>	
<i>cæcigeni</i>	171	<i>ras fulmen iacit?</i>	552
<i>cæcigeni corpora tactu cognoscunt</i>	171	<i>calo sereno nulla fulmina mittuntur</i>	
<i>cæcat sol, si oculos contra tendere per-</i>		543	
<i>gas</i>	325	<i>cæcula cæli</i>	103.531
<i>cæcropiis finibus</i>	611	<i>cæcula magni mundi</i>	471
<i>cæci cupidine</i>	393	<i>cæcula ponti plaga</i>	447
			cæcula

C O N T E X T V S.

<i>cæcula olearum plaga</i>	514	<i>candidas res non esse ex candidis prin-</i>	
<i>cæcula nimbis densendo subtextit, (æstus</i>		<i>cipis factas</i>	170
<i>ætheris)</i>	558	<i>candidus anser</i>	354
<i>cæsi</i>	393	<i>candida ad præscripta calcis suprema</i>	
<i>calamos vnco percurrere labro</i>	515	<i>currenti</i>	529
<i>calcaribus ictus amoris</i>	493	<i>candore claro</i>	319
<i>calentes permista cæde</i>	509	<i>canis Hyrcano de semine</i>	263
<i>calefcit vortex suapte mobilitate, & e</i>		<i>canes sepe errant, & vestigia quærunt</i>	
<i>contagibus ignis</i>	545	354	
<i>calidi vaporis semina</i>	217	<i>canes in triuiis discedere auentes, & c.</i>	
<i>calidos igneis</i>	146	399	
<i>calida febres</i>	110	<i>canes montinagæ</i>	47
<i>calidique vapores</i>	431	<i>canes venantium</i>	378
<i>caligare oculos</i>	219	<i>canes venatici sepe inania ceruorum si-</i>	
<i>caligine crassa fuluæ nubis</i>	558	<i>mulacra sequuntur</i>	378
<i>caligine noctis cæca</i>	335	<i>canum leuisomna fido cum pectore cor-</i>	
<i>caligine tâta nõ obrueret terras, etc.</i>	543	<i>da</i>	477
<i>caligine terribili nox texit terras</i>	588	<i>canum vis promissa</i>	354
<i>callent multa dicere de, & c.</i>	189	<i>canum vis fida</i>	619
<i>callida musa</i>	529	<i>cano is canere siluas nouis auibus</i>	32
<i>Calliope, requies hominum, diuumque</i>		<i>cecinero vt veteres Graiũm cecinero</i>	
<i>voluptas</i>	529	<i>poeta</i>	441
<i>callo tecta res</i>	375	<i>cecinero cur non alias res cecinero</i>	
<i>calor non est, cui nõ sit mistus & aër</i>	225	<i>poeta?</i>	437
<i>calor aridus</i>	370.467	<i>canor cygni melior, quàm gruũm cla-</i>	
<i>calorem medium per calorem rigat</i>		<i>mor</i>	315.373
<i>Ægyptum Nilus</i>	575	<i>cantus raucifonos mutant</i>	493
<i>calore percocta sæcla</i>	575	<i>cana nix</i>	208
<i>calcis suprema ad candida præscripta</i>		<i>canos fluctus</i>	173
<i>currenti</i>	529	<i>capacis mænia mundi</i>	535
<i>campi virentes</i>	1	<i>capellas barbigeras eo vsque iuuat olea-</i>	
<i>campos natate facerent imbres</i>	543	<i>ster, vt, & c.</i>	598
<i>campos natanteis</i>	447.552.611	<i>capi quietem securam</i>	282
<i>Cancerus vt vertat metas se ad solstitia-</i>		<i>capit in se ferrum</i>	602
<i>leis</i>	459	<i>capiunt alme dulcedini fructum</i>	515
<i>candescit ferrum in igne</i>	55	<i>capiunt cibum</i>	351
<i>candens ferrum è calidis fornacibus stri-</i>		<i>capiebant imas sedes</i>	445
<i>dit, vbi in gelidum prope demersu-</i>		<i>capiam insigni cum laude coronam</i>	529
<i>mus imbrem</i>	535	<i>capias dum modò quod capias, con-</i>	
<i>candens lucidus aër</i>	327	<i>coctum didere possis ariubus</i>	350
<i>candens lacteus humor</i>	32	<i>capiant fructum aliquem dulcedinis</i>	
<i>candenti lumine solus octauo</i>	614	<i>almæ</i>	189
<i>candenti lumine tinctus</i>	467	<i>cepit exordia. neque pridem exordia</i>	
<i>candenti marmore</i>	173	<i>cepit natura mundi</i>	437
<i>candida loca luce clara candida</i>		<i>cepit odium glandis</i>	515
471		<i>cepere quosdam obliuia rerum cuncta-</i>	

INDEX

<i>œu fumus, &c.</i>	240	<i>ciere sensiferos motus</i>	234
<i>Chaldaeam Babylonica doctrina refu-</i>		<i>ciere canibus saltum</i>	505
<i>tans</i>	467	<i>ciere dissimileis, & varias voces</i>	492
<i>Xaetwōia.</i>	393	<i>cietur res</i>	551
<i>chariās de volanteis venti verberat</i>	533	<i>cientur impulsa ictib.</i>	121
<i>chartis inuentam (naturam rerum)</i>		<i>cientur sonitu loca abdita</i>	348
<i>patrijs exponere chartis</i>	377	<i>cieri</i>	225
<i>Charybdis</i>	73	<i>cientes belli simulacra</i>	112. 137
<i>Chimææ descriptio</i>	169	<i>cimus ad ortus</i>	28. 42
<i>Chimæa triplici cum corpore</i>	482	<i>cingit tellus coniunctas oras maris</i>	
<i>chordas loquentis aurib. accipere</i>	328	<i>undique cingit</i>	569
<i>chorea pernice</i>	161	<i>cinxere caput murali corona</i>	160
<i>Cia. al. Cæa.</i>	390	<i>cinere multa latet obrutus ignis</i>	373
<i>cibatus aut alios hominum pastus,</i>		<i>cinfectus a. um.</i>	278
<i>pecudumque cibatus</i>	608	<i>circus corij. undique quæ circum-</i>	
<i>cibetur à terris.</i>	103	<i>corij lorica coërcet</i>	596
<i>cibus aridus</i>	81. & 85	<i>circumactis tribus annis.</i>	479
<i>cibus auget corpus, alitque</i>	85	<i>circumagitur imago</i>	323
<i>cibus capitur, ut suffulciat artus</i>	370	<i>circum casura membrorum</i>	224. 351
<i>cib. debet omnia integrare nouado</i>	202	<i>circumcidas aciem</i>	237
<i>cibus ac potus membris adsumitur intus</i>		<i>circumcursare columnæ videntur pue-</i>	
	385	<i>ris</i>	331
<i>cibus cur sit alijs alius</i>	351	<i>circumdati est rebus omnibus aer, ap-</i>	
<i>cibus alijs quod est, alijs fuit acre vene-</i>		<i>positusque</i>	602
<i>num</i>	351	<i>circumlitus fuco</i>	171
<i>cibum sequitur somnus</i>	375	<i>circumpositus aer semper res verberat</i>	
<i>cibum cur natura animantis quærat</i>	369		602
<i>cibum mandendo exprimimus</i>	350	<i>circumretit vs, atq; iniuria quemq;</i>	498
<i>cicadæ teretes.</i>	473	<i>circumtemere</i>	103
<i>cicuta pinguescere pecudes barbigeras,</i>		<i>circumuersantur,</i>	450 539
<i>homini est quæ acre venenum</i>	480	<i>circumuolitant equites</i>	137
<i>cicutas cauos inflare</i>	514	<i>cita corpora materia;</i>	97
<i>ciet parteis corporis genitales semen</i>	383	<i>clades noua pestilentiæque</i>	608
<i>ciet inritas loca turgida semine multo;</i>	81	<i>clademque futuram cali & terræ</i>	431
<i>ciet ex homine semen humanum homi-</i>		<i>cladem importare pericli</i>	268
<i>nis vis</i>	383	<i>clam fore perpetuo fore clam diffide-</i>	
<i>ciet intus aer abditus in ferro annel-</i>		<i>re debet</i>	458
<i>lum verberat, & ciet intus</i>	602	<i>clamor foras gradiens facit arteria aspe-</i>	
<i>ciet horrorem in membris</i>	229	<i>riora</i>	343
<i>cient tenuem animi naturam</i>	358	<i>clamore magno trucidet</i>	535
<i>ciebat nouitas mundi nec frigora</i>		<i>clandestina natura</i>	29
<i>dura ciebat, nec nimios æstus, nec ma-</i>		<i>clandestini motus</i>	120
<i>gnis virib. auras</i>	473	<i>claranda meis versibus animi natura</i>	
<i>ciebus</i>	310		210
<i>cieret quæ vis & causa varios silis</i>		<i>clarandum est nobis multa</i>	362
<i>curfus, & c. cieret</i>	471	<i>claret in primo carmine</i>	536

CONTEXTVS.

<i>elarescet alid ex alio</i>	103	<i>coire omnimodis</i>	443
<i>claritat late sitiētia sæcla ferarum de-</i>		<i>coire in concilium</i>	155
<i>curfus aquai</i>	483	<i>coire globum quasi in vnum igneis di-</i>	
<i>clarus splendor vestis purpuræ</i>	112	<i>spersos</i>	462
<i>clarus honore incedit</i>	202	<i>cæptant</i>	309
<i>claro candore</i>	319	<i>cæpto, as</i>	33
<i>claro corpore</i>	331	<i>coërcet textura</i>	352
<i>claro pyropo</i>	175	<i>coërcet undique qua circum corij lo-</i>	
<i>clara flumina</i>	97	<i>rica coërcet</i>	596
<i>clarius audi</i>	50	<i>cætus materiai</i>	98
<i>clauæ magno pondere</i>	485	<i>cætum dissipat corporib. materiai mors-</i>	
<i>claudicat ingenium</i>	240		191
<i>claudicat. quæ mundi claudicat a-</i>		<i>cætu in cætu variantis acerui</i>	79
<i>xis</i>	608	<i>cætu, coniugioq; corporis atque animæ</i>	
<i>claudicat extemplo pennarum nisus in-</i>		<i>confissimus al. comtu, coniug;</i>	270
<i>anis</i>	586	<i>cognoscere tactu</i>	171
<i>claudicat ex aliqua parte libella</i>	340	<i>cognoscere licet è reb. apertis</i>	492
<i>claudere vtrinque</i>	449	<i>cogit in vnum locum nubeis ventus</i>	545
<i>clauda nauigia.</i>	335	<i>coheret</i>	114
<i>claustra vitai</i>	47. 611	<i>cohibet quos opere in tali cohibet vis</i>	
<i>clausa viarum.</i>	349	<i>magna</i>	53
<i>clausa domorum</i>	42	<i>cohibere niueis gelidas</i>	532
<i>clementius æquo quædam accipiat</i>	230	<i>cohibere corpore varias figuras</i>	166
<i>clinamen exiguum principiorum</i>	134	<i>cohibere inane rerum</i>	57
<i>clinare.</i>	131	<i>cohibesit</i>	239
<i>cluent</i>	51. 174	<i>coitus seminis</i>	26
<i>clueant</i>	66	<i>colligat igneis calor</i>	103
<i>cluebit res vtilis, & opportuna</i>	222	<i>colebant nemora, atque cauos monteis</i>	
<i>cluere</i>	18 54. 139	<i>primi homines</i>	483
<i>clunibus venerem retractare</i>	404	<i>colere æuum vi</i>	498. bis.
<i>coactat. immutare coactat</i>	608	<i>colebatur tellus diuisa, discretaque</i>	519
<i>coactans conripere adfiduè neruos,</i>		<i>colatur magni refert, quo victu vita</i>	
<i>& membra coactans, &c.</i>	612	<i>colatur</i>	404
<i>coactus us. magnoque coactu</i>	134	<i>color omnis mutatus in omnis</i>	171
<i>cænum tæterrimum nobis spurcicies, ea-</i>		<i>color aureus ignis liquidi in terram de-</i>	
<i>dem hæc res suis munda videtur</i>		<i>uolet</i>	539
	599	<i>color nullus est materiai corporib.</i>	170
<i>coique omnis terra, & concrefcit frigo-</i>		<i>color flammæus & splendidus plerum-</i>	
<i>re</i>	588	<i>estollis (nubibus)</i>	539
<i>coit terra subtrus</i>	ibid.	<i>coloris summi membrana tenuis cum-</i>	
<i>coibat. vlcibus vocis via septa</i>		<i>iacitur</i>	305
<i>coibat</i>	611	<i>colores sine luce esse nequeunt</i>	174
<i>coiret terra propulsa, in medio condensa</i>		<i>colores non ita conueniunt ad sensus o-</i>	
<i>suo</i>	447	<i>mnibus omnes</i>	356
<i>coibant in medio perplexa corpora</i>		<i>colores gignuntur quodam luminis ictu.</i>	
	445		175

I N D E X

<i>colum, i. per colum vna videmus</i>		<i>bris esse non queat</i>	479
<i>perfluere</i>	143	<i>compages quam laxare queant com-</i>	
<i>columna de celo in mare demissa</i>	555	<i>pagis tauræ vincla</i>	605
<i>colūna videntur pueri circūcur, are</i>	331	<i>compagibus cæcis in eo compagibus</i>	
<i>comes formidinis aura</i>	229	<i>hæsit</i>	601
<i>comites Heliconiadum</i>	290	<i>compagibus validis Veneris hærent</i>	299
<i>comitari, passiue</i>	14	<i>compagibus Veneris cupidè hærent</i>	386
<i>commeditatur sonitus fragilibus charta-</i>		<i>compar virus natura</i>	404
<i>rum</i>	532	<i>comparebat Nec tamè omnino temere</i>	
<i>commendata manent tutela tradita no-</i>		<i>illis solibus vlla Comparebat auis</i>	619
<i>stra</i>	476	<i>compeſce querelas</i>	282
<i>comminus</i>	332. 552	<i>complet cuncta foramina</i>	328
<i>commiscet non cõmiscet æther corpus</i>		<i>compleuerit ararum vrbeis</i>	500
<i>liquidum turbantibus aëris auris</i>	447	<i>complet querelis nemus</i>	139
<i>commiscuit se ventus cum igni</i>	545	<i>complebant pauida pectora cura, &c.</i>	
<i>commisceri vt possint femina femini-</i>			570
<i>bns</i>	404	<i>compleat lumen, quod maria, ac ter-</i>	
<i>commiscendo</i>	401	<i>ras omneis, &c. compleat</i>	457
<i>commista in mellis sapore</i>	352	<i>complent omnia vocibus</i>	493
<i>commista calore vis venti</i>	547	<i>complent omnia clamoribus</i>	381
<i>cõmissa gemitu commista querela</i>	611	<i>complent camporum loca</i>	137
<i>commisso corpore</i>	85	<i>complere suis ruinis velit suum hia-</i>	
<i>committere stirpeis ramis</i>	513	<i>tum</i>	566
<i>commoda sine pœna sumit, qui vitat a-</i>		<i>compleſse magnas cæli cauernas</i>	312.
<i>morem</i>	385	<i>& 543</i>	
<i>commoliri fulmina</i>	543	<i>complerentur ne crebrò compleven-</i>	
<i>commota vehementi metu mens</i>	219	<i>tur</i>	404
<i>commouit magnos belli æstus</i>	518	<i>complexa inter se meant</i>	122
<i>commorunt æquora magni venti</i>	173	<i>complexa non tamen inter se pos-</i>	
<i>commixit subita vi semen virile femi-</i>		<i>sunt complexa creari</i>	480
<i>na, commiscendo</i>	401	<i>complexa viri corpus cum corpore iun-</i>	
<i>communis sensus</i>	48	<i>git</i>	399
<i>communis voluptas</i>	399	<i>componere leges</i>	377
<i>commune bonum spectare</i>	43	<i>composituras turbantia</i>	323
<i>commune malum</i>	510	<i>comprehendunt inter se, cõnque globan-</i>	
<i>commune sepulcrum</i>	432	<i>tur</i>	558
<i>communia esse multarum rerum multa</i>		<i>comprehendere breuiter paucis multa</i>	605
<i>principia</i>	166. & 167	<i>compressa inter se teneri possint corpo-</i>	
<i>communia quærens gaudia</i>	399	<i>ra asperiora, &c</i>	557
<i>commutare in dies victum, vitamque</i>		<i>compressæ nares</i>	614
<i>priorem, monstrabant nouis rebus &</i>		<i>compressa tanquam compressa ma-</i>	
<i>igni</i>	495	<i>nu sit, &c.</i>	588
<i>commutatatus, us.</i>	80	<i>compungunt aciem</i>	144
<i>compacta ramosis principijs</i>	145	<i>compungere sensus corporis</i>	146
<i>compacta membra animantium</i>	480	<i>comtus virginæ</i>	14
<i>compacta potestas ex alienigenis mem-</i>		<i>comta quibus comta modis vigeant,</i>	

C O N T E X T V S.

<i>&c.</i>	227	<i>conciliata</i>	98.
<i>comta qua constet comta figura</i>	91	<i>conciliata non ex vllorum conuentu</i>	64.
<i>comtu, coniugioque corporis, atque ani-</i>		<i>conciliantur ita, vt, &c.</i>	182
<i>mæ consisimus vniter apti</i>	270	<i>conciliantur in alto</i>	445.
<i>conamen eundi sumit</i>	548	<i>conciliari (ignis corpora)</i>	592.
<i>conamen alarum</i>	586	<i>conciliari alicui incommodo</i>	274
<i>conamina. quamquam in partem co-</i>		<i>concilium coire in concilium</i>	155.
<i>namina sumit</i>	602	<i>concilium materiai.</i>	7.
<i>conata neque adhuc conata patran-</i>		<i>concilium genitale</i>	26.
<i>tur</i>	440.	<i>concilium in concilio</i>	79.
<i>concaua in loca terræ concaua ma-</i>		<i>concilio principiorum constant aliqua</i>	
<i>nabat argenti riuus, &c.</i>	505.	<i>corpora (nempe composita).</i>	54
<i>concedunt numero</i>	234	<i>concilio coacto</i>	185
<i>concessu animæ vis in alium contrusa</i>		<i>conciliis rerum reiecta</i>	118
	373.	<i>concinnat magnum hiatus vis animæ</i>	
<i>concedat corporibus inane oportet</i>	102	<i>venti</i>	566.
<i>concedere regnum diis</i>	528	<i>concinnat. Varius cõcinnat id aër</i>	608.
<i>concedere manibus muliebrib.</i>	513	<i>concinnat feruorem mirum in India</i>	
<i>concedere cultis (locus) locum infra co-</i>			556
<i>gebant</i>	514	<i>concinnat amorem consuetudo</i>	405
<i>concedere plus illi tribuisse, quam</i>		<i>concinnior Venus vt esset viris</i>	404
<i>mortali concedere par est</i>	394	<i>conciat quendam æstum</i>	586
<i>concedere humanis reb.</i>	394	<i>conciat tenebras, & fremitus, & mur-</i>	
<i>concessum est legib. æquis</i>	498	<i>mura</i>	552
<i>concelebro, as</i>	1	<i>concepit ignem in auris glans plumbea</i>	
<i>concelebrant</i>	159		546
<i>concelebrare læuia carmina cantu</i>	514	<i>concupiunt etiam multum humorem ma-</i>	
<i>conceptum humorem conceptum ex</i>		<i>rinum nubes</i>	560
<i>æquore ponti</i>	569	<i>concupiunt humoris adhæsum vestes li-</i>	
<i>concepto protinus igni.</i>	542	<i>tore suspensæ</i>	558
<i>concepta progigni</i>	155	<i>concupere mulier prohibet se concu-</i>	
<i>concharum tincta colore.</i>	151	<i>pere, cum se mouet</i>	404
<i>concharum genus</i>	139	<i>concupere plerumque putantur more</i>	
<i>conchis tectæ res</i>	375	<i>ferarum, quadrupedumq; ritu con-</i>	
<i>conchylij colos purpureus, &c.</i>	605	<i>cupere vxores</i>	404
<i>cõncido, is, it</i>	14	<i>concupere multa ignis semina solus de lu-</i>	
<i>cõncidat extemplo vita omnis, nisi cre-</i>		<i>mine nubes necesse est</i>	539.
<i>dere sensib. ausis</i>	339	<i>concupere nubes permulta vaporis se-</i>	
<i>concidere ex animi terrore</i>	219	<i>mina ex solis radiis, ardorèq; eorum.</i>	
<i>concidere videres iumenta à neruis suc-</i>			545
<i>cisa, &c.</i>	510	<i>consciscant sibi letum</i>	212.
<i>conciliatus, us. nihil commutari sine</i>		<i>conciat artus aura (comes formidinis)</i>	
<i>conciliatu principiorum.</i>	185		229
<i>conciliatu paruo corpora</i>	120	<i>conciat auras gelidas per viscera</i>	229.
<i>conciliatu condenso connexa</i>	117	<i>cõncita</i>	146.
<i>conciliatus condensus primordiorum.</i>	62.	<i>cõncita nequaquam pio bella</i>	449.

INDEX

conlidi sine inani non potest quidquam 59	conscius sibi nullæ rei turpis 552
conligit se incita vis 548	conscia sibi facti mens 288
conligit se ipse homo, &c. 279	consectabantur siluestria sacra ferarum misilib. saxis 485
conligere iras 73	consensu contagia nõ fiunt. si animæ cor- porib. iam perfectis insinuantur 260
connectitur 131	consentire, & fungi mutua non posse animam immortalem, & corpus 266
connectere 150. & 154	consentire animam totam per membra videmus, ubi corpus vel dolore affi- ciunt, vel letatur 219
connexa 132 601	consentire vitali sensu 182
connexus animi 191	consequitur sensus ab ipsis rebus, trāsa- ctum quid sit in æuo 53
connexus, pondera, plagas, &c. 440	consequa natura est 463
connuēt cū terræ quasi connuēt 471	conserit arua lumine (sol) 126
connixa feruntur 122	conserat. Atque in eo est Venus, ut muliebria conserat arua 386
connubia Veneris 266	conseruans vnum labendi tenorem 447
connubia lata 489	confessum caueat, &c. 305
conquassatum corpus ex aliqua re 239	consilium vitæ, regimēque 215
conquassatur mens 249	consilium, quod animum, mentēque vocamus, caput esse & dominari in toto corpore 218
conquassari omnia 421	consimile, ac 207
conquiri 132	consimilem lactis succum fundere 473
conquisita diu carmina 238	consimili causa 319
conque globantur 558	consimili ratione 87. 228. 561
conque globata 122	consistunt nubila. cū consistunt nu- bila. primū, &c. 558
conque putrescunt 232	consistat quod genere ex vno consi- stat principiorum 158
conradere fidem dictis 47	consistere paruas nubeis faciunt 557
conradens alia corpora ex ipso aère par- uola 546	consistere mortali corpore mundum 417
conrepunt membra pauore 502	consistere è quibus hæc rerum consi- stere summa videtur 431
conrident omnia 305	consistere ex alienigenis 85
conripio 15. 36	consistere natiuo corpore animi natura reperta 417
conripunt membra diuū timore per- culsi 502	constiterunt imbres 441
conripuitque commulxit semen viri- le subita vi, conripuitque 401	confociare motus 118
conripere neruos & membra coactans, &c. 612	consovit. lumen nocturnum recens extinctum consovit ibidem 582
conripere corpus ex somno 219	consors in origine prima 265
conreptus turbine violento 503	consortem suum quisque pro re huma- bat 623
conrepta cæco conrepta veneno 586	
conrepta luce diei 305	
conreptus homo ex somno 279	
conruptus sanguis plenis ex naribus ibat 614	
con sanguineū mensas odere 212	
conscendere in equi costas 508	
conscindunt hominem acres cuppedinis cura 412	
conscius ipse animus se remordet 390	

CONTEXTVS.

conforti vita prædita 230	consumisse 38
conspectu ex hominum longe fugati 211	consurgeret aër 198
conspurgunt herbas florib. 110	consurgere flamma ex igni cæco 374
conspurgunt aras multo sanguine masti 403	consurgere videntur multa posse è falso momine poti ad nubeis augendas 558
conspurgere terram tabo 254	consurgere in auras 602
conspirans mutuus ardor 401	consurgere necesse est de terra fundi- tus ipsa ignis corpora per totum fon- tem consurgere 592
conspurare tetro sapore 523	contacta croci colore sputa. vide contin- go 614
consternere terram graui casu 510	contacta hominis salinis serpens 351
constituunt ferri corpora 117	contactos odores suo viro perdere 179
constituit ignem (fulmineum) subtilem cū primis ignibus constituit natura 541	contagi corporis multa mala fingitur a- nimus 269
constituens (deos) magnos irarum volue- re fluctus 529	contage sua pallorib. omnia pingūt 326
constituere iura 498	contagibus ibant 620
constat nec tamen illud mirabile con- stat 371	contagib. è contagibus ignis calefcit vortex 545
constant natura 134	contagia morbi in animū penetrant 241
constant quædam solido, atque aeterno corpore 55	contagia consensu nõ fiunt. si animæ cor- porib. iam perfectis insinuantur 260
constant splendida 312	contagia auidi morbi nullo tempore ces- sabant ex aliis alios apisci 619
constant cū inter vtrumq; cæli tem- pora constant 550	contagia mutua discunt vitaleis motus 232
constant solidissima materiai corpora 62	contaminat corpus mortuum sensu 274
constet incertum 63	contemnere ictus 146
constare è paruis figuris 142	contemnere immensas aui vireis 502
constare nubes constare nequirent, si essent nimis tenues 532	contemnere immensi aui validas vireis 438
constare natura corporea 37	contemplator enim 118. 539
constare ex insensilib. principiis ea om- nia, quæ videmus sentire 180	contemtim inuidia deicit ictos cõtem- tim in tartara. tetra, quasi fulmē 495
consuefaciunt, firmantque lacertos 552	contemptibus exit 474
consuetudo concinnat amorem 405	contendo, is. quid enim contendat hi- rundo cycnus? 207
consuetudo domi degere blanda catulorū propago 378	contendit nisi se contendit animus 363
consuetudo valido bidenti ingemere vis humana 428	contendant viribus hilum 266
consuetudo arbor floris odore hominem consuetudo necare 582	contendere se, atque parare 363
consuetudo interdum fugere, atque se- qui consuetudo vicissim 603	contendere nobilitate 109
consumit annua tempora in cursu, &c. 459	contendere magis hoc possis factum in a- mni, &c. 510
consumit in curis inanib. æuum 518	contendere. an hoc ausis numquam contendere factum? 552
consumere operam Nec me tam multā hic operam consumere par est 60;	contendere summas vireis de palmis 378

I N D E X

contendere ad summum bonum recto cursu	523	contrusit nubes ventus in vnum, com- presitque locum	539
contenta acies oculorum	39	contrudere raptim in aduersum flumen	333
contenta mens in aliqua ratione	377	contrusa in altum vis animæ	373
conteris cui maiorem partem somno	291	contrusa casis corpora iacebant	623
conterimusque boues	202	contrusa nubes ad altos montes	575
conterere mesu	160	contueare quod bene propositum si plane contueare	570
contextum dissoluere	30	contundit annua tempora sol, in orbe si- gnifero serpens	463
contincta colore, al. contacta	171	confusar sulfant interuallis magnis	117
contincti terreno corpore	103	confusa magno labore corpora	375
contineri quali positura contineantur principia	173	conturbabant se plurima corpora in somno, & c.	375
contingunt oras dulci, & fluo mellis li- quore	90	conturbes si non conturbes prima vol- nera nouis plagis	385
contingas colore caue semina reru	171	conturbare animam	243
contingere incepti finem	440	conturbantur ibi positura principiorum	352 375
contingere cui florem	61	conturbari vocem aera per multum	344
contingere sibi querunt, quod cupiant ipsi	386	conuellere tota fundamenta, quibus ni- xatur vita, salusque	339
contingere musæo melle rationem no- stram	91	conuellitur non conuellitur ab hac cau- sa humor aque	232
contingens cuncta Musæo lepore	90	conuenit animam esse participem leti	240
contingens montes suo igni sol	332	conuenit omnem animi naturam dissol- ui	240
continuato plagarum protelo	154	conuenit pondus paulatim euanescere, & decrescere	452
contio aliquid genere esse ex hoc, quod contio dicat	573	conueniebant ad sensum	352
contorquet retrò	467	conueniunt simulacra foris	381
contorquet nauim quolibet gubernaculo vnum	371	conueniunt nec moribus vnus conue- niunt	479
contorquere	371	conuenit vbi equi & hominis conue- nit imago	358
contortum telum validis virib.	93	conueniant vt caua conueniant ple- nis hæc illius, & c.	606
contra pugnantiu ventis	531	conueniens in loca certa neruorum se- men	383
contra pugnare	134	conuenienti modo	185
contractum bellum	158. 377	conuenientis in motus coiecta summa	98
contractus in se partibus	246	conuentus hominum	363
contractior nihilo ad speciem est con- tractior ignis	453	conuertit ad se finitimis gentib. ora	570
contrahitur animus formidine diuum	502	conuertitur cursum	462
contrectabiliter	352	conuertere mentem aliò	385
contrectans (sol) nudu corpus aquæ	588		
contremis fulminis horribili quom pla- ga torrida tellus contremis	502		
contremuere	269		
contrita magis redolent	354		
contrudit vis venti contrudit, & c.	561		

C O N T E X T V S.

conuertere leones frenis in hosteis	510	lesque coorta	443
conuertere in usum nequisse	515	coorta est seua tempestas	558
conuestire soleat omnia sua luce perfun- dens sol	122	coorta tempestate	78. 539
convincere falsum ancipiti refutatu	245	coortæ tempestates terra, caloque.	596
convincere falsum veris rebus	360	coorta turba maiore	343. 558. 569.
convincere astrologorum artem	467	coorta vis quacumque fuerat ex in- finito coorta	441
convincere sensus alij alios sensus con- vincere non possunt	339	coorta vis noua	138
conuinci vlla vi non temere deos vlla vi conuinci posse putabant	500	coorta vis animæ maxima aut extrinse- cus, aut ipsa à tellure	566
conuisant omnia clara loca candida lu- ce	471	coortum post coortum solis	198
conuisere res penitus occultas	21	coortu grauiore coortu sunt tempesta- tes pluuia, vbi forte ita se resulerunt semina aquarum	571
conuisens oculis omnia loca	139	copia agriculturalum conueniens ex omni morbida partii	623
conuua plenus vitæ, vt conuua satur.	282	copia loci	438
conuoluunt ignis semina è nubibus (ven- ti)	539	copia tenuis luitandi	86
coni acumen	333	copia magna mali copia circum	586
coniangusti fastigia	333	copia maior aeris quam ferri	507
cooluerint	195	copia verborum contra sensus instructa, casta	339
coollescere saxa vides sola coollescere calce	605	coplata. Est etiam quasi vt annellis, hamisq; plicata inter se quadam pos- sint coplata teneri	606
coopernisse oppida	417	copulat al concopulat	605
coortus, a, um. naturam haud diuina mente coortam	207	coquere cibum	495
coortus humor capit superare	441	cor tali cum corde reperit virum ge- nuere Athenæ	522
coortus spiritus ingens, raroque coor- tus	614	corde vigeant	495
coorta ipsa de terra surgit	607. & 608	cordi sunt omnia	515
coorta plura de ferro corpora	601	cordist	363
coorta plura materiai corpora coorta	441	corda anxia esse domi coria, & carnem mollit durata calore (humor aque)	598
coorta corpora ex infinito	438	coria & carnem trahit & conducit in vnum (ignis)	598
coortam si quis accepit calido febrim feruore coortam	571	cornigeri incursum cerui effugeret canis, si, & c.	263
coorto flore flammai	88	cornigeras norunt matres, & c.	139
coorta terra nimborum nocte	312. 343	cornices rauca	578
coorta portenta mira facie, membrif que coorta	476	cornicum secla vetusta	493
coorta modis multis varia ratione co- orta secla mortalia	472	cornicè nouè hominù etates viuere	494
coorta semina rerum, quæ sint morbo, mortique	607	cornua raucisuno cantu minantur	160
coorta noua quadam tempestas, mo-		coronæ, ferta	390
		coronis ora innumbrant	278

I N D E X

coronat cervices, collumque	175	magno confusa labore	375
corporea res nulla sursum ferri potest	125	corpora prima	25.59
corpus per se nec gignitur vñquam, nec crescit	232	corpora prima quamvis deorsum ferantur, declinant se tamen paululum	128
corpus feratur, vt navis velis, ventoque	371	corpora prima immortalis natura esse prædita	30
corpus ad fine laborat his vitiiis, morbo, algu, fumo	260	corpora prima, solida sunt, ac sine inani	57
corpus conquassatū, & rarefactum, detracto sanguine multo	239	corpora prima non possunt stare in inani	102
corpus rarefcit sudore, & c.	369	corporib. nulla quies reddita	117
corpus sentire	232	corporibus primis nulla est data requies	96
corpus anima cassum durare, & sensibus vti non potest	247	corporibus concedat inane oportet	102
corpus sensu caret, anima dimissa	232	corpuseula tantula quod tantum corpus cōtorquere possint, nō est mirabile	371
corpus, animi vas	239	corpuseula rerum, quæ ex alto in terras mittuntur	315
corpus totum animale est	253	corruptus turbine cælesti, & igni	552
corpus exanimum	573	cortice tectæ res	375
corpus fessum mādare quieti multo antiquius est, quàm lecti mollia strata	368	coruscant agni, al. corussant	136
corpus cum corpore iungit	399	corusco feruore pollens solis vapor	541
corpus externa de parte tundier, quia vicinum tangitur auris aëriis	375	corusci venti fulserūt, diuolsa nube	539
corporis officium premere deorsum	42	coruscis omnia luminibus lustrans loca percitus ardor	545
corporis officium, officere, & obstarè	40	coruscis fulguribus tædæ	435
corpus nihil esse natum in corpore, vt vti possimus	367	cornuorum greges	493
corpus facere & fungi sine corpore nulla potest res.	51	costas in equi costas conscendere	508
corpore posto	274	crasior certis in partibus aër	465
corpora multis rebus communia	27	crateres ventiigeni	573
corpora, quæ feriant oculos, mitti	317	creber spiritus	614
corpora cæca	34.58	crebra reuifit	139
corpora certa	58. & 59	credere ventis quid primum mundus tentarit credere incertis ventis	472
corpora certissima	71	cremarent arbusta	89
corpora terrarū, grauiā, & perplexa, & c.	445	crematur laurus terribili sonitu, flamma crepitante	535
corpora læuissima	352	creant incendia	88
corpora materialiā	31	creauit vbi matura dies membris creauit semen	381
corpora multa rigoris dimittens glans plumbea, ignem concepit in auris	546	creare magistratum	498
corpora multa vaporis glomerata dissupat liquor	370	creare ad creandum sensum	225
corpora omnia iactari	117	creatur tanta discordia	606
corpora non omnia vocem mittere	177	creatus humana stirpe	75
corpora plurima se cōturbant in somno,		creatis nil mali fuerat nobis non esse creatis	425

C O N T E X T V S.

creatum quid obest non esse creatum	425	cuncta è terra creata	472
crepitacula nec crepitacula eis opus sunt	429	cupido laticum, frugumque cupiret	385
crepitans dentib. alguis	467	cuppedinis curæ acres	412
crepat. & c.	202	cuppedine medij	103
creperi certamina belli exæquata	508	cuppedine scindunt curæ	286
crefcere dies tabescere nocteis	465	cuppedine dira ardescit pectus	385
Cræta taurus	412	cura aliis malis in pectore oppressa	502
creta mortali consistere corpore creta	182	cura frigida successit	383
cretus mortali corpore	411	cura non metuunt sonitus armorum	112
creta animi natura natiuo consistere corpore creta	417	curæ sequaces	ibid.
creti materno semine	408	curarum fluctus in pectore voluere	523
creti pulchro corpore	495	curas cordis inaneis accipere	215
cristas capitum terrificas vñdique quastientes.	509	Curetas nomine Graij quos memorat	160
croco Cilici	144	Curetas Dictæos referunt	161
cruentent vestem	381	curat inernoscere imago, quantum res quæquæ à nobis absit	319
cruentum calum	608	curat fulmen, vt, vasis integris, vina repente diffugiant	541
cruentum insigne capitis sub pedib. vulgi, magnum iugebat honorem	498	curant corpora iucundè	109
crure adempto surgere conatur	254	curabant corpora inter glandiferas quercus	483
crustas mollis luti concrefcere	568	curarit suscipienda sacra sollempnia	500
cubilia frunde instrata	486	curas vulnera recentia volginaga venere	385
cubilia herbis strata, & frundibus aucta	515	curare semina calidi vaporis curare vt in nobis vita moretur.	217
cubandum in veste plebeia	110	currat litera.	167
cubantia tecta	340	currrens imparibus amfractib.	465
cudere	98	cursores quasi cursores lampada vitai tradunt mortales.	114
culpa in nobis residit.	518	curfus quingentos veruti	332
culta loca	28	curui aratri moderator	482.623
cum, tum	21	custos corporis animi pars, nominis expers	230
cumulabat Idque vel in primis cumulat labat funere funus	619	cycni tollunt liquidam lugubri voce querelam	344
cumulata iaceret materies omnis subfisdendo	56	cycni canor melior, quàm gruuum clamor.	315
cumulata aliis alia nubila	539	cycnèa mele	151
cumulata vi nubila premuntur	561	cymbala concaua	160
cunctatur & hæret in vita	237		
cunctatur oliuum	143		
cunctere si in calidis cunctere laucris, & c.	582		
cunctariet ante leti portas	212	Dædala chordis carmina	151
cunctariet actus mellis, quàm aquæ	222	dædala verborum lingua	344
		dædala rerum natura.	422

INDEX

dedala signa polire	59	dedita in pugna studio mens	252
Dedala tellus	I. 29	dede manus	194
damnet se stultitia	394	deducit illam nubem lento cum corpo-	
damnatus morti	619	re	556
de latebris serpentina sacra ferarum	578	deducere deorsum	126
de latere ire	533	deducere sensum cunctis membris	246
De nihilo nihil fieri posse	134	deducere vero	44
de plano	47	deducta	143
debile auro languet	474	deerrant vage	274
Debile fit corpus	375	defectus solus, lunaque latebras plurib.	
debilitata malis (lingua)	611	e causis fieri	470
decedo quæ decedunt corpora quoi-		defendere. vestis plebeia, quæ defen-	
que	114	dere possit	518
decedit corpore toto semen per membra,		detulit quæ via secta semel liquido	
atque artus	383	pede detulit vndas	433
decedunt non citius decedunt corpo-		detulit me huc rationis ordo detu-	
re calidæ febres	110	lit	417
decedere, abire: alia attribui	71	detulit vndas liquido pede via secta	
decesse pro decessisse	102	569	
decepta non capiatur	91	defessa iacebant corpora	613
decerpere novos flores	90	defessa spatio vetusto mulier	473
décidit nec quicquam in barathrum,		defessa spatio ætatis vetusto	202
nec tartara decedit atra	282	defessos antè fatigans	612
deciderunt in taleis disposituras	426	deficit non deficit	268
decidere veteres falcib ramos	483	deficit hominem sensus	246
declarant litore vestes suspensæ, naturâ		deficit non deficit natura loci, &c.	
per multa corpora toto mari tollere	558	438	
declinant paulum prima corpora	128	deficiant membra deficient languida	
declinamus motus &c.	131	fugienti vitæ	479
declinare sese recta regione viai	ibid.	deficiunt omnia	240
decôres scenar varios splendere	378	deficiunt venti calore	550
decreseo	15.38	defecit suppeditare	98
decrescere pòdus paulatim cœuenit	452	Deficiens animo	619
decurrunt ad sua quæque vb. lact.	139	defit cibus	202
decurrat proclivius ad acres iras	230	defit nec defit ponderis hilum	224
decurrere quamlibet in formam, & fa-		deslebimus te insatiabiliter	278
ciam rerum	505	desluere	245
decurrere spatium amoris	399	defodere in terram noua virgulta	483
decursum quo decursum propè iam		defodere noua in terram virgulta per	
siet	186	agros	513
decurso lumine vitæ	291	degunt ænum placidum	198
decursus aquai	35.483	degebat ænum validis turribus septis	19
decursus aquarum	432.568	degeret pulchrè ænum	426
deditus in rebus	563	degitur hoc æui in tenebris	109
dedita morti corpora paupertate &		degitur ætas sub alterius nutu	389
morbo	623	degere ætatem	243

degere

CONTEXTVS.

degere vitam insuescat vir cum fami-		demimus nec demimus hilum rem-	
na	405	pore de mortis, vitam ducendo	296
degere vitam diis dignam	230	demisit honorem validis & pulchris	
degere vitam placidam	495.498	aurum	495
degustant ignes tigna, celeri flamma	126	demant dolorem	109
deicit ictos in tartara tatra, inuidia,		demere marorem è pectore	278
quasi fulmen	495	demto tegmine	210
delabi in terram	587	demtis paucis paucisque tributis	80
delata pennis quò simulac primum		Democritus lecto caput obuus obrulit	
pennis delata sit ales, &c.	586	ipse	298
deletur luna certo tempore	467	Democriti sententia	234
delibet licet quamuis ex vnoquoque		Democriti sancta sententia	459
loco (maris) paruam humoris partem		demoliri monumenta virum, atque cie-	
delibet, &c.	568	re	548
delibrare	296	Denique vt intereant	253.296
Delibrata deum numina sancta	529	dentes leti	83
deliquo, as	42.48	dentes sensu participantur	357
deliquat eius naturam (hæc res)	224	dentes in certo tempore cadere imperat	
delirat lingua, mensque	240	etas	462
delirantes morbo	498	denteis duros nudatia ricta canum	492
delira fatur	240	dentibus feris haustus	486
delira, & furiosa	189	densebant procul à terris alta celi ful-	
Delphica laurus Phæbi	535	gentia templa (vaporis corpora)	447
delubra deum	500.529	denseri omnia	70
delubra deum decora	139	denseri ignes	ibi.
delubra sancta deum	552.623	denserier	45
demersimus ferrum candens in gelidum		denserier ignem	68
imbrem	535	densendo subtextit cæcula nimbis	558
demersa liquore gubernata	335	dentata dissimili modo	146
deminuunt	440	deorsum, dissyll.	42.548
deminui	64.437	deorsum, trissyll.	126.288
demissus vt imber, decadat pluuius hu-		depectus vitæ terminus, &c.	196
mor	560	depascimur omnia tua dicta	207
demissa columna de celo in mare	555	dependet vnus vbi ex vno (annellus)	
demissum celo præstera imitetur	556	dependet subter adherens	594
demissum picus flumen è celo	543	deperdere vitalè sensum mebratim	245
demissos annellos ordine quinque plu-		deperit adaugecit. oppon.	135
reis ve, leuib. iactariet auris	594	deplexæ dabant in terram volnere vin-	
demisior luna cursus, quàm solis, pro-		ctos	510
cul à celo abest, &c.	460	deponant corpora	32
demisit vbi se in terras demisit pre-		deponere onus	295
ster, &c.	556	deprensus vnusquisque eorum	486
demittere malis mollem barbam	463	deprensa in eo tumultu nauigiâ	555
demittens multa corpora rigoris glans		depresso murmure	344
plumbea, &c.	546	depressa federent	446
demit imaginibus honorem	553	depressoque premunt ad terram	528

INDEX

deprimit (nubem) vt sit tanquam demissa columna	555	detrudere solem signis estiuis	460
deprimit terra nõ deprimit auras	452	deturbauit magnanimum Phaëthora	
deridiculum	266	pater omnipotens deturbauit equis in terram, &c.	441
deriuare animum. al. aliã	139	deueniunt in taleis disposituras	98
deruptaque saxa	563	deueniamus nec refert vtrum nos in loca deueniam ⁹ nobis aduersa, etc.	608
descendit in eas (nubeis)	552	deuicta cogatur, &c.	134
descendere albaa ningueis in campos sol subigit, &c.	575	deuicta flamma glacies aris	55
descendit turbo	556	deuincti somno	381
describere	18	deuinxit cum somnus deuinxit corpora suauis sopore	335
deserta loca ab diuis	346	deuinctus alicui studio adhaeret	377
deserta pastorum loca	515	deuinctus volnere amoris	6
desertum spatium	102	deuitari letum non pote	296
desiderium rei alicuius insideat	279	deuolet in terram liquidi color aureus ignis	539
desiderium earũ rerum non insidet	278	deus esse videtur	412
desiderium nostri nihil nos attigit	279	Deus fuit, qui princeps vitæ rationem inuenit	411
desidies	412	dij summa pace fruuntur	10
desidiosè agere atatem	390	dij neque meritis capiuntur, neque iratantur	ibid.
Desipientia fit	243	deorũ sedes sanctas non esse in vllis mudi partibus	423
Desipere est	426	deũ sedes in celo locarunt	501
Desipere sapere opp.	263	deũ natura, tenuis est	423
despectum præbet sub terras	333	deũ delubra decora	139
Despicere alios	109	deũ simulacra bene facta	553
despicere nubila	333	deũ sine numine non posse mutari anteriorum tempora, &c.	124
desitit terra, vt mulier spatio defessa vetusto	473	deos securum agere æuum	417. 528
desubito	131	deos maneis hinc animas ducere inferne Acheruntis in oras	578
deteriore forma muliercula interdum amatur	405	deos hominũ causa præclarã mundi naturã parare voluisse falsum esse	426
determinet. vt propè hinc determinet ictus	552	dicere causas omneis leti	573
detractum de pondere	224	Dicteos referunt Curetas	161
detracto corpore multo	217	didit sensiferos motus didit prima per artus	226
detracto lumine solis	486	dididerunt primæ Athenæ mortalibus ægris dididerunt frugiferos fructus	522
detraho quid corporis auferat, & quid detrahat ex hominum neruis sermo, &c.	343	didere artibus cibum concoctum	350
detrabit magnã partẽ maris sol æstu	568	diditur ex fulmine diditur omnis flammarum ardor	495
detraxit quod sol ab alterutra orbis parte detraxit, eius in aduersa parte tanto plus reponit	465	diditur cibus omnis in venas	201. b. a
detrahere aliquid de summa	245		
detritus, a, um	38		
detrusit simul ac turbo detrusit nubẽ grauadam ad æquora ponti, &c.	556		

CONTEXTVS.

diditur cibus in membra, atque artus, &c.	258	diffusum lumen	1
diditur dum cibus in venas diditur omneis	325 596	diffuso lumine	208
diditur succus omnis in artus	350	digitũ nõ altior vnum cõlect ⁹ aquæ	332
diditur per caulas omne palati	350	dignarier hunc hominem esse numero diũum decet	417
diduntur in artus, per caulas corporis omneis	258	dilaniata anima foras dispergitur	246
diditus ardor	243	dilecti	14
didita in cunctas parteis	319	diluxit donec diluxit rerum genitalis origo	426
didita per gentes solatia vitæ	412	diluta absinthia	317
diducit eas nubeis cum ventus leuiter diducit eunteis, &c.	539	diluuiare vltroque minantur omnia diluuiare ex alto gurgite ponti	440
diducta spatio locorum	136	diluuias ad diluuiem reuocatur imbric pars terrarum	432
differitasque	351	dimittit suũ sensũ corpore primord.	185
differo, rs, vt. pro disiplo	33	dimittit certo tẽpore florem arbusta	462
differit primordia vini calor fulminis	541	dimittitur in cunctas vndique parteis	317. & 595
differit famillam longè	573	dimouit terram radiis obortis (sol.)	588
differre inter se	230	dimouet circum se falsas vndas	592
differre latè fauillam	166	Diomedis equi spirantes narib: ignè	412
differri igneis à medio	103	dirigit. al. derigit	586
difficilis res ad credendum	193	Directa	126
diffidebant numero	510	directis viis	348
diffidere debet, id perpetuò fore clã	498	dirimi colos conchylj purpureus, &c.	
diffidere dictis	33. & 40	dirimi qui non queat vnquam	605
diffindens terram vis animæ	566	diripiebant à tergo nec opinanteis	510
Diffluat ambrosia quasi verò, & nectare tinctus (oleaster)	599	dira cuppedine ardescit pectus	385
diffluere humorem quassatis vndique vasis	238	discedit in auras	237. 138
diffugit in auras spir. vnguëti suauis	224	discedunt ad semina rerum	177
diffugit in multas voces vox vna	346	discedunt mœnia mundi	208
diffugiãt repente vina, vasis integris	541	discedere laticem quassatis vasis	238
Diffugiunt animi terrores	208	discerni articulatim verba	344
diffugiebat variũ gen ⁹ omne ferarũ	510	discerpere	305
Diffugiant subito mœnia mundi	102	discerpitur aurũ in paruas parteis	177
diffugiant animã partes per caulas corporis omneis	226	discidit quam (nubem) cum discidit, &c.	556
diffugere corpora pauca coloris	217	discidium animai	232. 249
Diffugere inde loci partes capere	443	discidium corporis atque animai	269
diffundor, deris	42	discidium vt nequeat fieri sine peste, ma loque	232
diffundi animam	238	discidium pernicipiale	51
diffusilis aether	446	discidium parere partib.	28
diffusa è rebus abundant	305	discidio nubis, vntique procella, tantum mittitur sonitus	545
diffusa per auras pars vocum	346	discidio redeunt res in corpora materiarum	311
diffus ⁹ latè in omneis vndiq; parteis	446		

INDEX

<i>discidiis crebris</i>	118	<i>ris</i>	435
<i>disccludere mundum</i>	444	<i>disperereunt noua radiorum lumina</i>	329
<i>disccludere turreis ictu possint</i>	543	<i>dispergunt animas per caulas corporis</i>	
<i>discordia tanta creatur</i>	604	<i>omneis</i>	587
<i>discordia trisus alid ex alio peperit</i>	505	<i>dispergunt quas (nubeis) validi toto</i>	
<i>discordia rerum ut sit, &c.</i>	550	<i>dispergunt aere venti</i>	432
<i>discordia membra</i>	479	<i>dispergitur humor</i>	37
<i>discrepat</i>	66.608	<i>dispergitur ad parteis minutas corporis</i>	
<i>discrepitant</i>	191		371
<i>discrepitiãnsque</i>	266	<i>disperxisse vestem sanguine multo</i>	515
<i>discreta tellus colebatur, al. discripta</i>	519	<i>dispersus clamor in nubib. Austri</i>	315
<i>discrimina seruant res omnes fœdere natura certo</i>	480	<i>disperfos comites magna voce ciemus</i>	
<i>discrimine equato</i>	465		346
<i>discubuere vbi discubuere homines, tenentque pocula, &c.</i>	278	<i>disperitita</i>	87
<i>discussus errorib.</i>	378	<i>disperitita animæ vis</i>	253
<i>discutit æstum, qui discutit aëra plagis</i>	601	<i>disperitam animæ naturam</i>	249
<i>discutit nigras vmbra lucidus aër</i>	327	<i>disperitur animai impetus per crebra foramina terræ, vt horror</i>	566
<i>discutit cur (Iupiter) sancta deum delubra, suasque sedes discutit?</i>	552	<i>dispiciendum longè in cunctas vndique parteis</i>	570
<i>discutiat plagis obuia, quacumque morantur</i>	548	<i>dispiciatur nec tellus obstat, quin omnia dispiciantur</i>	208
<i>discutiat aëra, &c.</i>	586	<i>displosa repente vesicula parua, dat sonitum, displosa repente</i>	533
<i>discutere soporem leuem ex oculis</i>	378	<i>displosa repente Opprimere vt cæli videantur templa supernè</i>	545
<i>discutere, ac dissoluere</i>	185	<i>disponere magnas parteis</i>	444
<i>discutere terrorem animi, & tenebras</i>	23	<i>disponere plureis causas motib. astrorum</i>	450
<i>disiectare debebunt æstus diuersi materiari corpora sparsa, &c.</i>	155	<i>disponere carmina</i>	238
<i>disiectare solet transtra, &c.</i>	155	<i>dispositis signis omnia cali. loca ornata notarunt</i>	465
<i>disiectatur vis animai</i>	243	<i>disposituræ</i>	98
<i>disiectus turbæ materiari</i>	279	<i>disposituræ in taleis disposituras deciderunt</i>	426
<i>disiecta materies</i>	185	<i>disposita</i>	164
<i>disiecta materiari copia</i>	98	<i>dispulsa suo de cætu materiari copia</i>	98
<i>disiectosque rededit equos</i>	441	<i>dissæpio, v. aër dissæpit colleis</i>	97
<i>disiectus partib.</i>	68	<i>dissæpta domorum saxea</i>	596
<i>disbandat neu (terra) suum latè disspandat hiatus</i>	566	<i>disserpunt inde tremores</i>	563
<i>disbanfus, a. um, al. dispensus</i>	37	<i>disiluit vbi vna vox disiluit in multas</i>	348
<i>dispensium. plus dispensi faciant, quàm vescitur atas</i>	201	<i>disiliunt</i>	55.115.118
<i>dispensis membris</i>	286	<i>disiliant quò disiliant</i>	438
<i>disperit serpens, hominis contacta saluus</i>	351	<i>disilueret</i>	45
<i>disperit soli primum quidquid fulgo-</i>		<i>disiluisse videntur diuolfa capaci mæ-</i>	

CONTEXTVS.

<i>nia mundi</i>	533	<i>distincta vario lepore omnia</i>	514
<i>disimile, ab aquæ humore</i>	232	<i>distinet</i>	428.465
<i>disita sunt rara per artus</i>	234	<i>distent procul à diuino numine</i>	422
<i>disita per totum corpus anima</i>	218	<i>distare à vero</i>	78
<i>disita vis animai per membra, atq; artus</i>	371	<i>distare figuris</i>	139
<i>dissociare artas parteis</i>	267.437	<i>distrahitur in parteis minutas</i>	177
<i>dissoluit in sua quidque corpora, natura</i>	28	<i>distraçtus in aëris auras</i>	354
		<i>distraçtum inter eos, al. distraçtam</i>	515
<i>dissoluit porrò facile æs, fulmen</i>	548	<i>distraçta miseris modis</i>	243
<i>dissoluit glaciem (sol)</i>	598	<i>distraçta per artus vis animæ</i>	373
<i>dissoluunt nodos omneis, & vincla relaxant</i>	548	<i>distraçta pars animæ per artus, &c.</i>	375
<i>dissoluant se magno animi angore, mentuque</i>	278	<i>distraçtior eieçtus animai</i>	376
<i>dissoluere causam</i>	339	<i>distribuantur sua quoique locis omnibus omnia corpora</i>	198
<i>dissoluere valida plaga</i>	268.438	<i>distriçta rabie ricta canum longè alto sonitu minantur, &c.</i>	493
<i>dissolui in res, &c.</i>	78	<i>disturbat adeis suas</i>	198
<i>dissolui quiduis citius videmus, quam refici</i>	61	<i>disturbat vrbeis exitus animai</i>	566
<i>dissolui necesse esse, quæcumq; in mundo sunt, fièntque</i>	528	<i>disturbent mœnia mudi ratione sua</i>	422
<i>dissolui sensus animi</i>	248	<i>disturbare domos</i>	543
<i>dissolui omnem animi naturam</i>	240	<i>ditescere præda</i>	505
<i>dissolui, plagis extrinsecus icta, nec penetrata retexi</i>	59	<i>ditescere partu dulci</i>	404
<i>dissoluuntur membra, fluuntque</i>	373	<i>ditantes largifica stipe</i>	160
<i>dissoluuntur posituræ principiorum</i>	185	<i>diucllere magnos monteis manib.</i>	27
<i>dissoluuntur nubila, solis super icta calore</i>	561	<i>diuerberat</i>	122
<i>dissultare</i>	234.248	<i>diuerberat ictu</i>	28
<i>dissupo, as</i>	42	<i>diuersi in quo mi videntur diuersi magnopere errare</i>	215
<i>dissupat cætum corporib. materiari mors</i>	191	<i>diuersi tendunt</i>	399
<i>dissupat sol ardorè suum in omneis parteis summo de vertice</i>	126	<i>diuersa disiliant</i>	115
<i>dissupat claras scintillas ignis</i>	537	<i>diuersa meare</i>	49
<i>dissupat ardoris semina quasi per vim expressa ventus</i>	537	<i>diuerso motu radentes corporis tractum</i>	533
<i>dissupat liquor adueniens multa vaporis corpora, &c.</i>	370	<i>diuersis nubila vêtis, diuersas ire in parteis, inferna supernis</i>	460
<i>disque supatis</i>	68	<i>diuersius nihil est, quàm mortale immortali iunctum</i>	266
<i>distantia, æ</i>	139.154.352	<i>diues peçtus</i>	47
<i>distentis vberib.</i>	32	<i>diuitior</i>	497
<i>distincta voce notam ligna & igneis</i>	89	<i>diuitioris sectam plerumque sequuntur fortes, & pulchro corpore creti</i>	495
<i>distinctum est corpus inani alternis</i>	52	<i>diuitiæ grâdes homini sunt viuere parcè equo animo</i>	495

I N D E X

diuifere pecudes, & agros	495	dabat leto languentia membra penuria	
diuidere membra	444	cibi	486
diuifa, discretaque tellus colebatur	519	dabant terra nuda corpora. al. manda-	
diuifis cæli partibus	529	bant	486
diuifior eiectus animai, ac distractior		dabant in terram vulnere vinctos	510
intus	376	dabant membra ardentia morbo ad vē-	
diuina reperta	522	tum, & frigora: In fluuios partim ge-	
diuino numine ventur ea fieri, quorum		lidos, & c.	613
operum causas nulla ratione videre		dabant diis æternam vitam	500
possunt	528	dedit ingētia corpora ferarū, partu	202
diuinitus	23. 75. 124. 405. 428 502	dedit specimen creandi natura	426
diuulgata gloria Epicuri etiam exstin-		dedit offa terræ	290
cti ad cælum fertur	522	dabit se foras hæc	103
diuolfa repente maxima difsiluiffe vi-		dabit dictis dabit ipfa fidem res for-	
dentur capax mænia mūdi. vide fu-		sitan	421
prā diuellere	533	dabunt labem putreisque ruinas magni	
dius, a, um 6	dia otia	mænia mundi	202
dia pabula	483	dederunt adfidnas operas ludis	378
dia voluptas	124	dedere fera facta sus cū multa de-	
diuorum natura summa pace fruitur	10	dere	510
diuūm facies egregias mortalia sæcla		dedere respōsa tāquā ex adyto cordis	75
animo vigilante videbant	500	dedere suæ post noritiam vtilitatis	368
diuūm corpora sancta	98	da mihi animum sagacem	373
diuūm natura immortalis æuo fruitur		da mihi tenues aureis	373
summa cum pace	164	des operam	605
diuūm metus inanis vrget mortaleis in		des ruinas. quā facillè in medio fit	
vita	286	vti des sæpe ruinas?	582
diuis manibus	578	det sensum sui corporis	320
do, as. quam quisque det ordo for-		daret vulnus æternū matri sub pectore	
mai speciēm	151	161	
dat crepitum carbasus malos inter ia-		darent latè cladē, magnasq; ruinas	437
ctata, trabeisque	532	darent motus	98. 443
dat principium	131	dare quod gemerent hostes	510
dat motus	136	dare dicta bene multa de diuis immor-	
dat missa fragorem perterricrepto sonitu		talibus	417
vesicula parua	533	dare exitio vna dies dabit exitio ma-	
dat sonitum in magnis nubibus geli fra-		ria, terras, calum	420
gor, & ruina grandinis	535	dare exitio non vna dies dabat exi-	
dat sonitum vesicula parua plena ani-		tio	486
mæ, displosa repente	533	dare motus	82. 89. 173. 191. 444
dant sonitū frondes, ramiq; fragorē	535	dare pausam non	118
dant sonitum patuli super aquora mun-		dare stragem	36
di	532	dare nobis vtilitatem aliquam nō pos-	
det sonitum per aureis plaga. al. per au-		sent, & c.	477
ras	537	dedisse in mediū peccata diu celata	498
dant murmur fluctus per nubila	535	datur nulli vita mancipio, orb. vsu	282

C O N T E X T V S.

datur in corpus nil datur in corpus,		domare victos	491
& c.	385	domus cali auctumno magis concutitur	
dabatur Nec ratio remedi communis	550		
certa dabatur	6. 9	domus auium frundifera	1
dabantur morbo, mortique	611	Donicum	134. 198. 201. 333 465. 466.
dabantur in lectum	620	467. 477. 486	
dari porro per totum corpus	132	donauit cum cali donauit plaga va-	
dari posse membris mundi aliquā longi		pores	495
certaminis finem	440	donare augmine, pro augere	114
doceo magnis de rebus	90	donata æterna salute diuinitus	502
docet figura flexa speculi imaginem ad		δοξα	393
nos conuertier	323	dubitāt non dubitant trāsire, & c.	315
docuit legiones pedibus salsas superire		dubiis in periculis	212
lacunas	291	dubiis periculis	296
docuit sol docuit coquere cibum, &		dubie vrbes minantur	503
flammæ vapore mollire	495	dubium certo quæ res differre proba-	
docere ratione difficile est	467	rit	339
doctus non est tam doctus equæ pul-		dubio procul	131. 432. 543. 575. 602
lus, quā fortis equi vis	263	ducit, & illicit, vt, & c.	174
doctis dictis	189. 422	ducit quo ducit quæque voluptas	132
doctrina	229	ducimus hinc auras spirantes	608
doctrina Babylonica	467	ducunt dulcem vitam	191
documen mortalibus acre	552	ducendo vitam nihil demimus de mor-	
dolia curta	381	tis tempore	296
dolare materiem	506	ducere animas inferne	578
dolor, ac morbus leti fabricator vterque		ducere fidem ex aliqua re	150. & 154
est	241	ducere multi modis voces, & flectere	
dolor corpore seiunctus	109	cantus	515
doloris corpora	147	ducere de latebris serpentina sæcla fera-	
dolorem certum sibi seruare	385	rum	578
dolore cum capitis	614	ducere vmbra latè	310
doloribus agris	278	ducere quo fædere fiat natura, lapis	
dolus tutatus est vulpes	477	hic vt ferrum ducere possit	594
dolus nonnulla animalia tutata est re-		ducitur atque reflatur aër	375
seruans	476	ducuntur odore mellis	354
dominatur corpore toto	228	ducuntur alia ratione	347
dominantur celeri flamma in ædibus		duci posse quamuis in acuta, ac tenuia	
ipsis (fulmina)	541	mucronum fastigia, procudendo	505
dominata flammæ tempestas per agros		ductores Danaum	14
Siculūm	570	ductorib. al. doctoribus armatis	509
dominatus quo pacto ignis domina-		ducta multa virūm millia sub signis	
tus, hinc extulerit se	529. 552	ducta	486.
dominantior vis fulminei caloris, solis		ductus, us porticus æquali ductu	333
vapore	541	duellica proles equorum	166.
dominis superbis priuata natura	197	dulcet humoral, dulcit	147
dominos acreis asciscunt	529	dulcis agelli culturam tentabant	512

INDEX

dulcis aquaī fons spirat endo mari	592	è tenebris, quæ sunt in luce tuemur	327
dulci labore reperta carmina	238	eâdem aliis quiete	290
dulci partu direfcere	474	eâdem turpi facit	393
dulces cachinni	515 bis	eadem mortalibus	183
dulceis inter salsas interuomit vndas (fons aquaī dulcis)	592	ebrius curis multis vrgeris	291
dulceis querelas, quas tibia digitis pul- sata canentium fundit	346	eburno vallo munitur India	155
dum perspicis omnem nat. rer.	91	ecquæ nâ fuerit mûdi genitalis origo	502
duplicatur mobilitas	548	ecquæ nam sit finis summar	93
duplices hominum facies	335	edictum vnum sepe perciet aureis om- nibus in populo	346
dupliceis oculos	611	edit fremitus sub naribus patulis ad ar- ma	493
dupliciter certant mittere dupliciter	561	edunt	160.381
duramē magnū duramen aquarū	561	edam suauidicis versibus	315.373
Durateus equus	54	edant in oras luminis	160
durarent membra, manûsque opere in- duro	513	edant indicium mortalibus	155
durare contra durare	356	edere prælia, pugnasque æterno certa- mine	118
durare ætatem per omnem	267.437	edere variâteis tactus variis formis	175
durare in putribus glebis, &c. non posse animi vim	423	edere motus vitaleis	247
durare in eo, quo quæque creata fœdere sint	417	edere varios sensus	146
durare non potest corpus cassum anima	247	edere varianteis formas	467
durare nec posse incolumis magnum durare per æuum	417	editus aër per os	217
durare per omnem æuum	250	edita cacumina montis	558
durata, ac spissa	146	edita templa	109
durata calore coria, & carnem mollit (humor aquæ)	598	edita ad cælum	564
duro terram pede pellere matrem	515	edita pars remorum supra salis rorē	335
durius humanum genus, tellus quod pri- ma creasset	482	edita tussi per faucis raucas vix edi- ta tussi sputa	614
duriter membra mouenteis	515	edita quæ sunt aliis magis edita cum- que, inuidia vaporant	496
E		effabor	421
E contemptibus exit	506	effert in lumina solis	165
è læuibus, atque rotundis esse corpuscu- lis	144	efferre quemuis laborem	21
è quibus portis cuiq; occurri deceret	523	efferruere vermeis	185
è paruis, ac læuibus est elementis fulmen	548	efferruiscit mens iracunda	229
è regione loci	586. bis	efferruiscere cernebât in rebus agûdis	510
è regione locum quasi in vnum semina cuncta ferantur	548	effera proles	160
		efficiunt cladeis, &c.	412
		efficiunt animos humileis formidine di- uum	528
		efficere vitium vas ipsum	522
		effigie tenues reddunt visum ex æquo- re speculorum	305
		effigias tenuis mittere debent res quæ- que	305
		efflauit	

CONTEXTVS

efflauit languidus igneis	462	elementa vaporis ex ipso (ictu) conflue- re possunt	547
efflet flâma vastis Ætnæ fornacib.	573	eliditur retrorsum	323
efflaret ore foras acrem de corpore flam- mam (chimæra)	480	elisa imago à speculo ad nos bis aduo- lat	323
efflare foras	573	elisam sese ipsa retro exprimat imago ibidem	
efflare omnem colorem particulas, &c.	177	elucet natura profundi	195
effluit ei manibus opus nitidum	582	eluere non, mare si totum velit elue- re omnibus vndis	605
effugiunt animo	112	emanari extra corpus animæ vis, diffu- sa vt fumus	249
effugere infestum amorem	393	emergant, exsiliântque	126
effugere ex omni	135	emergere multa videmus, non solum ex alto, penitusque, &c.	305
effugere vitium, &c.	367	emergere ad summas opes	109.212
effugium præcludit	94	emergere ad ortus	465
effugium præcludere eunti	245	emicat sanguis exsultans	126
effugium At, quos effugium seruarat, &c.	486	emineat, subsit oppon.	228
effugium prolaret fugæ copia	94	Emineat ne quid	79
effusum corpus onustum iacet sine sensu	215	eminus ardescunt tacta ipso vapore	592
effutiat ore multa simili ratione	480	emissum res nulla moratur	315
egenus lucis Tartarus	288	emittere manibus manifesta	339
egere nostræ rationis	211	emittere varios linguæ sonitus	491
egentem rationis	339	emittimus voces foras recto ore	344
egestas rationis	112.502	emittere varias voces	493
egestas acris	212	emolumenti quidquam largirier	426
egestas patrij sermonis	227	emotæ emotæ (tempestates) è cælo, terrâque repente faceßunt	596
egestas linguæ	21	Empedoclis laus	75
egregias diuim facies animo vigilante videbant mortalia sæcla	500	Empedocles Acragantinus	73
eicit sulci recta regione vomerem	404	endo mari spirat fons dulcis aquaī	592
eiiciuntur semina vocis	243	endo statu alio	362
eiiciuntur veræ voces	212	endogredi, seu indugredi viam	14
eiiciatur pars animar	375	endopedita suis figuris	117
eiectus animar largior	376	endopedita	31
eiectiq; domo, fugiebât, saxeæ tecta	486	endopedita modis exiguis corpora	557
eiecta foras vis animæ	373	endopedita nec res vlla magis primo- ribus ex elementis endopedita suis arte connexa coheret, quàm &c.	601
eiectum semen suis sedibus	383	Ennius primus ex Helicone coronam de- tulit	18
eiectam foras animam	373	enotas enaret in aëris auras	249
elapsa est tibi vita imperfecta	282	eo, is. tamen huic in nervos morbus & artus lbat, & in parteis genitalis, &c.	614
elefas, morbus, qui propter flumina Nili Gignitur Ægypto in media	608		
elefantos anguimanos	155		
elementa quattuor non esse primordia rerum	73		
elementa prima corporis	375		
elementa reperta	519		

I N D E X

<i>eo, is, it, ibant contagibus</i>	620	<i>eruit ratio in luminis oras.</i>	519
<i>Epicurus genus humanum ingenio superavit</i>	291	<i>escit</i>	65
<i>equæ pullus non est tam doctus, quam fortis equi vis</i>	263	<i>esse sibi, & suis presidio</i>	278
<i>equus acer nobis obhæsit</i>	333	<i>esse in pretio quod fuit in pretio, fit nullo denique honore</i>	506
<i>equus tribus annis circumactu floret</i>	479	<i>esse oneri non est oneri mundo, aut aëri terra</i>	452
<i>equus florenti ætate iuencus</i>	433	<i>esse exitio Hoc alijs erat exitio</i>	619
<i>equi Diomedis ignem spirantes</i>	412	<i>esse in delicijs</i>	393
<i>equi & canes, & c. somniant</i>	378	<i>esse morbo, mortique</i>	607
<i>equos fortes</i>	378	<i>esse simulacrorum, quæ in speculis apparent, consistere in imaginibus missis</i>	305
<i>ergo statuarum & nominis ergo intereunt</i>	212	<i>esto</i>	260
<i>ergo formidinis ergo hostibus ignem intulerant</i>	505	<i>esto quamlibet esto vnica res, & c.</i>	155
<i>erigere caput expergefatum</i>	502	<i>esto iam quantouis oris honore</i>	393
<i>erecta iumenta ventos pedibus petebat.</i>	510	<i>etesia flabra anni tempore eo, quo etesia flabra feruntur</i>	575
<i>eripiet tibi iter</i>	103	<i>etesia flabra aquilonum</i>	467. 575
<i>ἐπιπύριον</i>	393	<i>etiam atque etiam</i>	99. 196. 224. 317.
<i>errare passim</i>	109	<i>etiam quoque</i>	449. 457. 467
<i>errare eos, qui quattuor elementa principia rerum fecerunt</i>	73	<i>euanescente paulatim colorem</i>	177
<i>error</i>	102. 120	<i>euanescente paulatim rapidas solis & acreis vireis</i>	419
<i>errore animi incerto vagaris</i>	291	<i>euanescente pondus paulatim, & decrescere</i>	452
<i>erroribus discussis</i>	378	<i>euellere odorem è turis glebis haud facile est euelli radicum</i>	230
<i>erroribus incertis fluctuat ardor amantum, & c.</i>	385	<i>euenta</i>	53
<i>errantes tota regione</i>	529	<i>euenta corporis & inanis</i>	51
<i>errantes incerti corpore toto</i>	386	<i>euenta corporis atque loci</i>	54
<i>errabundus odor taracè venit, & c.</i>	354	<i>euertere summam ab imo</i>	416
<i>eructans horriferos igneis faucibus</i>	288	<i>euertere fundo pietatem</i>	212
<i>erupit se nervus cupido</i>	386	<i>Euius Euan</i>	467
<i>erumpere celo</i>	24	<i>euolat ignis</i>	547
<i>erumpere plano campo</i>	483	<i>euoluamns</i>	93
<i>erumpere possunt per eum fontem, & scâtere illa foras in stupam semina</i>	592	<i>euoluens alta arbuta radicibus haurit ab imis</i>	535
<i>erumpere foras cogit ignis corpora per aquam (vis)</i>	ibid.	<i>ex ætheris oris missum</i>	191
<i>erumpere flumen</i>	457	<i>ex animo facit</i>	399
<i>erumpens per rara foramina terræ partibus, primus se sustulit æther</i>	445	<i>ex animo dicere</i>	278
<i>erumpitur foras vis animæ incita, & c.</i>	566	<i>ex animo miser</i>	215
<i>eruptos igneis faucibus vomat</i>	75	<i>ex hoc vsque mari, & c.</i>	573
<i>eruit in luminis oras</i>	515	<i>ex hoc apra fidem ducat</i>	150 & 154
		<i>ex incunte æuo</i>	171. 232. 452
		<i>ex infinito tempore</i>	426. 436. 443

C O N T E X T V S.

<i>ex ipsis cæli rationibus confirmare autem, & c.</i>	418	<i>excrucciabat terrigenas nudos sine pellibus frigus</i>	518
<i>ex offensus</i>	146	<i>excruccientur vt in vinculis communibus excruccientur</i>	399
<i>ex omnibus amnibus humor tollitur in nubis</i>	561	<i>excussit calidum flammis velocibus ignem</i>	573
<i>ex ordine ponam</i>	443	<i>excussere ignis semina multa nubes, suo concussu</i>	536
<i>ex transuerso</i>	601	<i>exederat quacumque è causa flammæ ardor horribili sonitu siluas exederat altæ, & c.</i>	505
<i>exæquat nos victoria celo</i>	12	<i>exest anxius angor</i>	286
<i>exæquat nocturnas lucibus umbras noctis anni</i>	465	<i>exesor mærorum</i>	317. 594
<i>exæquata creperi certamina belli</i>	508	<i>exeo, is, exit rectis regionibus</i>	339
<i>exæstuet necessest Hos igitur tellus omneis exæstuet æstus</i>	583	<i>exit paulatim ad nostros sensus</i>	121
<i>exagitata foras erumpitur, & c.</i>	566	<i>exit in oras luminis</i>	24. 592
<i>examina pullorum</i>	513	<i>exit è contemibus</i>	474. 506
<i>exanimat indignos, inque meretis</i>	198	<i>exibant feros dentis adactus transuersa iumenta</i>	510
<i>exanimare homines</i>	543	<i>exibant templis nympharum fluentia humore lubrica</i>	483
<i>exanimata corpora parètum super exanimis pueris</i>	623	<i>exiret vt acrem exiret odorem</i>	619
<i>exanimis corporib. omnia sancta deum delubra mors repleat</i>	623	<i>exierat profluuium qui tætri sanguinis acre exierat, & c.</i>	614
<i>exanimum corpus</i>	573	<i>exire suis finibus</i>	70. 80
<i>exaudiri plane verba necesse est, vbi non longum spatium est, vnde vox profecta perueniat ad aureis</i>	344	<i>exisse de falsis lacunis</i>	472
<i>exaudire voces</i>	240	<i>exemplare dare magnarum rerum res parua potest</i>	118
<i>exaugeat æstiferum vt tantum radiorum exaugeat ictum</i>	457	<i>exemplum gignundis rebus</i>	426
<i>excellere bona natorum fama</i>	522	<i>exempla perpauca elephantorum videmus</i>	155
<i>exciderit omnis actarum rerum retincentia</i>	256	<i>exempto sole inædificata superne multa multis nubila</i>	543
<i>excidere siluas</i>	505	<i>exemta fine</i>	97
<i>excipit plagæ quoddam genus</i>	175	<i>exemtis finibus</i>	ibid.
<i>excipere ex alio alius status excipere omnia debet</i>	473	<i>exemtis oculis</i>	233
<i>excipit ictum</i>	547	<i>exercent curis hominum vitam, bellorum, fatigant, aurum, & purpura</i>	518
<i>excitet ignem vis plagæ ipsius</i>	546	<i>exercens telum</i>	198
<i>excitur pedibus sonuus</i>	137	<i>exercita adsiduo, varioque motu corpora prima</i>	117
<i>excita vis morbi aliqua ratione</i>	352	<i>exercita cœcilijs, & discidijs crebris</i>	118
<i>excita Veneris stimulis per artus semina</i>	401	<i>exercita motu animalia</i>	369
<i>exclusus amator</i>	393	<i>exercita vestis thalassina potat Veneris sudorem</i>	390
<i>exclusæ volucres tempore verno, oua relinquebant</i>	473	<i>exhalat odores</i>	144
<i>excoquit sol terram excoquit, & facit are</i>	598		

INDEX

exhalat pulueris nebulam	432	expergitus	279
exhalant lacus nebulam	445	experiundo omnigenos caet ^o , et mot ^o	443
exhalant aurata metalla quid mali fit ut exhalent	583	experiundo omne genus motus	98
exhalari per os multa corpora animalibus	369	expers diis	198
exhausti ciuibus urbem	611	expertis opis	486
exigat auum sterili Venere	403	expertia somno lumina	614
exiguum clinamen principiorum	134	expertia plagarum, sicut inane st.	437
eximius ignibus furit impetus Aetnae	159	explent naturam corporis	64
eximit im	274	explere numquam bonis rebus animi naturam	288
exin	219	explentes ordine summam	151
exinde	472	expletur cupido	370 385
exitiale aliquod tempus, clademque manere naturam mundi	564	explemur non explemur vitae fructibus	288
exitiales motus	157	expleri nulla ratione potestur	288
exitium cali, terraeque futurum	420	explerier ut nulla ratione possit explerier, (vas pertusum)	522
exitium lucis celeri toleratur origine flamma	435	explicat arida ligna in flammam	181
exitium quoque terrarum, calique futurum	437	explodentibus noctem alicui	356
exitio dabit vna dies maria, terras, caelum	420	expoliuntur nunc quaedam artes	437
exitio dabit vna dies	486	exponit nobis speculum futuri temporis	286
Exit ^o ut clasi felix, faustusque daretur	14	exposuit summum bonum, quod tendimus omnes	523
exitus ex oculis liber datur	357	exponunt tenuis aeris auras	103
exitus Quo fit ut pacto liber minus exitus amni fiat, &c.	575	exponere naturarum caecas causas	230
exordia non pridem, exordia cepit natura mundi	437	exponere rem ipsam verbis	83
exordia solis & lunae	446	exponere rationem nostram	91
exordia rerum	136 195 309	exponere causam	282
exoritur si vetere, exoritur semper nouus motus, &c.	131	exprimimus cibum mandendo	350
exoriatur omnibus membris vis veneris	393	exprimimus voces penitus corpore nostro	344
exoriens penitus media ab regione diei	575	exprimat	323 588
exos & ex sanguis animantium copia	259	expressit dei multa vaporis semina	545
exossato pectore	404	expressere ea, quae mare, sidera, solē efficerent	445
expandere naturam rerum	18	exprimitur	243 495 548
expedio	15 55	expressus falsus de corpore sudor	447
Expeditiam 114 354 374 417 422 543 560 570 573 577 607		expressa quasi per vim ardoris semina dissipat ventus	537
expelli aeo	232	expressa profundunt semina nubes	539
expulerit ex animo, &c.	417	expressa ferantur, velut halitus	558
expergefatum caput erigere	502	expromere varios sensus cogit	182
expergefata	144	exsiccare manu spongiam, &c.	350
		exsiccare vestis humore madentis	vi-

CONTEXTVS.

demus solem suis radijs ardentibus	568	exsuperata	125
exsilit lumen, si lapidem percutiat lapis, aut ferrum	537	extemplo	139 3 3 435 592
existit sacer ignis	571	extendatur in vndas	556
existunt multa animalia terris	472	extentat nervos	243
existere	27 174 181 401 423	extenuantur, tabentque semina	404
exsoluit saepe glaciem, nodosque relaxat (humor aquae)	589	exterrentur	381
exsoluere animos religionum nodis	90	exterritus ipsa nouitate	193
exsoluere nexum	28	exterus a um.	146
exsoluere animi ratione, quare, etc.	142	exterior, vis. extritus ignis validis viribus	495
exsoluatur omnis vita ex ossibus	81	extima vis	134
exspergi	268 438	extima membrorum circum caesura	224 351
exspirant vermes cadauera	259	extollere tam clarum lumen de tenebris tantis	207
exspirant suo de corpore odore acre	310	extollere vestem	381
exspiret	582 585	extollere flammam	573
exspirare foras, exireque in auras	592	extollere supra montis iubar, &c.	332
exspirans calidum sanguinis flumen de pectore	139	extollere fruges, arbutaque lata, etc.	159
exspuere ex animo rationem	193	extulerit se ignis	529 552
exstincti Epicuri gloria ad caelum fertur	522	Extorquebat enim vitam vis morbida membris	619
exsto, as nihil exstet reliquiarum	102	Extorres patria	211
exstat aquam, quacumque in nubibus exstat, &c.	560	extra numerum procedere membra mouenteis duriter	515
exstat elementis exitus, introitusque reditus	558	extra summam nihil est	93
existiterint quae tellure animantes existiterint. melius a verbo existo	417	extravia lux	321
exstantes procul medio de gurgite montes	331	extrinsecus vis incita venti	546
exstructa domorum	563	extrudit mirando pondere saxa	573
exstructa sursum quid exstent	539	extrusa vetustas rerum nouitate cedit	282
exstructas alie exstructas ninguis radijs tabescere cogit sol	598	exurat sitis miseris	279
exstructis nubibus	539 543	exusta res torrentibus auribus	441
exsultat in pectore pauor, atque metus, &c.	218		
exsultant in numerum	167		
exsultant tecta, &c.	563		
exsultare etiam Samoethracia ferre di	603		
exsuperarint cum sol, & vapor omnis exsuperarint	440		
exsuperabat. praesens dolor exsuperabat	623		
		Fabrica	339
		fabricator leti dolor, & morbus	245
		fabricentur sibi ubi sint	260
		fabricanda ad fulmina vtrumque nobis opus est	550
		faceffunt de celo, terraque tempestates, &c.	596
		facies egregias diuum animo videbant saecula mortalia	500
		facies rerum	505
		facies hominum duplices	335
		facies multum valuit	495
		facio, is vsque adeo ut capitis saepe faciant dolores	582

INDEX

faciuntque dolorem corporis	385	sunt, &c.	ibidem
faciunt ignem se vertere in aur. aer	80	faminas alias alij viri complent magis,	
faciunt igneis interstingui	470	&c.	404
facis vitæ finem, atque laboris	282	fetus meliores reddi manib.	28
facit effluere imbres	561	fetus ferunt anni	288
facit are terram sol	598	feta terra parit nitidas fruges	191
faciunt solis semper noua lumina gigni	262	fallo nec te fallit item, &c.	343
faciunt flammæ fulgère colores	539	fallit nec Veneres nostras hoc fallit	
faciunt consistere paruas nubes	558	394	
faciebant miseris infestam quietem	486	fallit etsi fallit diuum genus, huma-	
faciemus tibi aperta	124	númque, perpetuo tamen id fore clam	
fac enim minimis è partib. esse	151	diffidere debet	498
faciat nos viuere cum sensu	215	fallit me animi	21. 420
fecit (ventus) cauã spissescere nubẽ	537	falcis ahenæ species in opprobrium ver-	
fecit finem vitai	296	sa	508
fecere ruinas in principiis rerum	75	falceis rapaceis	254
faciant sonitus nubila	533	falciferos currus	254. 508
faciant solem certa de surgere parte	465	fama bona natorum excellere	522
facerent flumina abundare	541	fama hominum	441
facere ludos	363	fama turpis	212
facere & fungi sine corpore nulla potest		fama est, genteis aliquas sine frugib. &	
res.	51	vino viuere	412
facere omnia deorum nutu flecti	500	famul infimus	250
facere lanam viros natura coëgit autè		fanum Ammonis	588
quàm muliebri genus	513	fascis à populo petere	286
factum malè animo	249	fascis proculcare	503
factis fortibus	278	fastigia angusti conij	333
facta manu sunt	139	fastigia surarum ac feminum pedibus	
facultas secreta	25	fundata plicari	367
facula	146	fastigia mucronum	505
fecundæ femine, quibusdam viris ne-		fatiget grauitate	295
queunt parere, &c.	404	fatigant bello hominum vitam aurum,	
facundas vertentes vomere glebas	428	& purpura	518
femina iuncta viro per veneris res	404	fatigant nequicquam diuum numen,	
femina quæque, cum peperit, dulci re-		sorteisque fatigant	403
pletur lacte	473	fatigare curis	269
femina commiscendo cum semen virile		fatiscit auro fessa	240
commulxit, &c.	401	fatisci deum simulacra	436
femina suis factis, morigerisque modis		fati fœdera rumpat	131
facit, vt vir secum insuescat degere		fatis auolsa voluntas libera	131
vitam	405	fatalibus vinculis indupedita	477
femina aliæ ex aliis pondus suscipiunt		fauceis per fauceis montis Etnæ	570
magis, inque grauescunt	404	faucibus eruptos igneis	75
femina multæ steriles fuerunt hyme-		faucibus rectis faucibus se eicit al-	
neis autè pluribus, & noctæ post		te	573
		favillam latè differre	166

CONTEXTVS.

Faunos	346	feruere cum videas tuas legiones	112
fausto tempore	81	feruere mare ingenti sonitu cogens	556
fax irai subdita non percit boues	229	feruida signa	460
face rosea sol	486	feruidus ardor duas prope partes terre	
faceus nocturnas cali	126	mortalib. aufert	428
febris bili superante alicui coorta	352	feruiscit	229. 537
febris At quom membra hominis per-		feruiscunt freta grauiter spirantib. inci-	
cepit feruida febris, Tum fit odor vi-		ta flabris.	555
ni, plagæ mactabilis instar.	582	feruiscunt vnda spumantes	243
febres calidæ	110	feruiscere summam feruiscere partem.	
ferarum vngula	354	non nimio ardore	613
ferarum sacra	263	feruiscere acri sole	588
ferias tibi partem corporis	146	ferus fera corpora ferri.	117
ferit frigus	320	fera sacra ferarum	263
feriant speciem, al. faciem	319	fessus satiate videndi	193
feriunt oculorum acies	354	fessa auro fatiscit	240
feriant oculos	317. 320. 325. 594	fides aqua sensibus debebit semper ha-	
fero, rs. si fert ita forte voluntas	211.	beri	339
577		fides prima communi sensu fundata	48
fero, rs. vbi ipsa tulit mens	131	fida canum vis	619
ferre possint hunc laborem	502	figit oscula forib.	393
ferre auxilium relictis ardentib.	295	figura in tenebris tractata manib.	319
fertur ad calum Epicuri extincti gloria		figura flexa speculi	323
522.		figuraru vt ratio, motusq; repossunt	352
fertur ad vada leti	503	figuras esse in terra quouisque modi	582
fertur nomine tempus auctum, &c.	550	figurat voces lingua	344
feruntur volucris leuitate.	315	figurant digitis	144
feruntur in vacuum corpora	602	filum solis debet hinc videri	453
feratur cum lucida signa feratur	450	filum. mutare filum alterutram in par-	
ferere longius multo à vera ratione	412	tem	454
ferri magnum per inane	98	filum minimum	454
ferri in vacuum	601	filum pari filo	138
ferri grauitate sua	115	filo tenui prædita	305
feroces leones	356	fila aranei tenuia	234
ferrum quando repertum	505	filatim distractus color	177
ferrum candens è calidis fornacib.	535	findi in bina secando	59
ferri duri roborâ	146	ingere motus obliquos	131
ferri validi ferri naturæ frigidus hor-		ingere tibi multa possum	16
ror.	601	finxerit sed vanus stolidis hæc omnia	
ferri natura, quo pacto reperta	507	finxerit error	102
ferri corpora fera	117	finire rem videtur res	97
ferro tela parantur	513	finis. fem. 18. 61. 151. 195. 289. 296. 502.	
ferro male mactæ boues	510	518	
ferratos rotarum currus orbis vbi suc-		finis frangendi reddita	61
cuit fortis equum vis	563	finibus patrii Magnetum in finibus	
ferrugina vela	395	ortus (magnes lapu)	524

INDEX

<i>fnibus Cecropiis</i>	611	<i>flexos aditus per flexos aditus educta</i>	
<i>finita distant ratione creata</i>	351	<i>simulacra</i>	323
<i>finitis figuris materiem differre</i>	151	<i>flexis mucronib. vnca</i>	146
<i>fit nobis paulatim ruina per membra</i>		<i>flexus omnes viarum</i>	249
375		<i>flexus brumaleis vsque ad flexus</i>	460
<i>fit voluntas eiicere, &c.</i>	383	<i>flexus egocerotis brumaleis adeat sol</i>	
<i>fiat mundi confusa ruina</i>	567	459	
<i>firmare pro affirmare</i>	230	<i>flent omnia guttis</i>	42
<i>firmare necesse est</i>	596	<i>fligo flixere</i>	115
<i>firmandum est multa</i>	594	<i>Flora mater, praeperges cuncta colorib.</i>	
<i>fissa ferarum vngula</i>	354	<i>egregiis, &c.</i>	467
<i>fistula non cesset siluestrem causam fundere</i>	346	<i>flos flammai</i>	88
<i>flabra siluifraga</i>	33	<i>flos nardi</i>	178
<i>flabra ventorum</i>	429	<i>flos Bacchi euannit</i>	224
<i>flabra etesia aquilonum</i>	467.575	<i>florem cui contingere</i>	61
<i>flabris grauiter spirantibus incita freta</i>		<i>florem summum etatis peruadere</i>	61
555		<i>florem etatis cupitum tangere</i>	265
<i>flaccidior turbine fertur</i>	460	<i>flore etatis fruuntur, al. iuuantur</i>	386
<i>flagitat. ad victum quae flagitat vsus, &c.</i>	522	<i>flore repertum laudib.</i>	506
<i>flagrabat intima pars homini flagrabat ad ossa</i>	613	<i>flore equus tribus annis circūactis</i>	479
<i>flagrans, odiosa, loquacula</i>	393	<i>flore facta virum aeternis insita fama monumentis</i>	437
<i>flamina Cauri</i>	535	<i>florent quae sacra nunc florent in magnis reb. &c.</i>	500
<i>flamina venti</i>	36	<i>florebat mare velinolum nauibus pandis</i>	519
<i>flamma crepitante</i>	535	<i>floreat gens animantum</i>	98
<i>flammae expressae possunt per auras aëris succedere</i>	126	<i>florere gemmis arbuta fuisse</i>	480
<i>flammae volantes</i>	501	<i>florere vrbeis pueris</i>	32
<i>flammai flore coorto</i>	88	<i>florenti etate equus iuuenus</i>	493
<i>flammata quaecumque igni flammata cremantur</i>	166	<i>florente aeo</i>	479
<i>flammeus ardor</i>	505	<i>florentia flammis lucernarū lumina</i>	335
<i>flammea vis cadit in terras</i>	126	<i>florescunt tempore certo arbuta</i>	462
<i>flammeo cælum (queat)</i>	571	<i>florescere senescere oppon.</i>	114
<i>flatus aquilonis & austri</i>	465	<i>florida mundi nouitas</i>	483
<i>flectat quod procul à nobis flectat fortuna gubernans</i>	421	<i>florida fulserunt viridanti prata colore</i>	472
<i>flectat solis cursus, lunæque meatus qua vi flectat natura gubernans, expediam</i>	417	<i>floriferis in saltibus</i>	207
<i>flectere cantus</i>	515	<i>fluctuat incertis erroribus ardor amantum</i>	385
<i>flectere aliam quamuis naturam</i>	245	<i>fluctus odorum</i>	353
<i>flecti medicina</i>	245	<i>fluctu suo pulsare ferrea texta</i>	604
<i>flecti omnia eorum nutu</i>	500	<i>fluctibus è tæis, tantisque tenebris, &c.</i>	
		411	
		<i>fluctibus coortis</i>	486
		<i>fluctifragum litus</i>	37

fluenta

CONTEXTVS.

<i>fluenta humore lubrica</i>	483	<i>non ante aliquem maiore vidit, &c.</i>	
<i>fluenter omnibus ab rebus res quæque</i>	571		
<i>fluenter fertur</i>	317 595	<i>fluuij perennes</i>	445
<i>fluidas frondeis</i>	159	<i>fluuij rapaces</i>	1
<i>fluido corpore</i>	146	<i>fluxum, pectus sumque vas</i>	532
<i>fluitare in summo liquore</i>	335	<i>facere membra cruore</i>	357
<i>fluitare suo colore cogunt</i>	305	<i>facere crimine turpi</i>	211
<i>fluitare in summis reb.</i>	191	<i>facere turbida calitempestas</i>	312
<i>fluitas errore animi incerto vagaris</i>	291	<i>facere specie turpes colores</i>	144
<i>fluitantia aplustra</i>	155	<i>facere, eris, quo quæque creata facere sint</i>	417
<i>flumen sanguinis</i>	139	<i>facere naturæ certo res omnes discrimina seruant</i>	480
<i>flumen luminis</i>	457	<i>facere quo facere fiat Natura, &c.</i>	
<i>flumen validum</i>	36	594	
<i>flumen picis è cælo demissum</i>	543	<i>facere pacto</i>	519
<i>flumina aurea vulgò fluxisse</i>	480	<i>facere pacta</i>	266
<i>flumina clara suo cursu percurrere non possunt spatium profundi</i>	97	<i>facere cõmunia pacis violare factis</i>	498
<i>flumina ripas radentia rodunt</i>	432	<i>facere naturai</i>	62.135.435
<i>fluit agmine dulci</i>	433	<i>facere (mulier)</i>	393
<i>fluunt membra</i>	373	<i>folliculos vt nunc teretes æstate cicadae linquunt</i>	473
<i>fluunt perpetuò certis ab reb. odores</i>	594	<i>fons dulcis aquai spirat endo mari</i>	592
<i>fluebat huc hominis totæ vires, corpusque fluebat</i>	614	<i>fons apud Ammonis fanum luce diurna frigidus</i>	588
<i>fluant perpetuò ab reb. simulacra</i>	312	<i>fons lepõrum</i>	390
<i>fluere nature vi, varièque volaret</i>	523	<i>fontem largifluum scãtere, &c.</i>	457
<i>fluere modicè, & vno nisu æthera</i>	447	<i>fontem curarum esse hunc timorem</i>	212
<i>fluere aliū aëra supra fluere, &c.</i>	449	<i>fontes flumina voluentes mare renouat</i>	
<i>fluere omnia longinquo aeo cernimus</i>	114	159	
<i>fluere hæc species, illac calor ire videtur</i>	599	<i>fonteis cecidere veneni in fonteis ipsos</i>	586
<i>fluere multa corpora de rebus</i>	201	<i>foramina terræ</i>	445.473
<i>fluere perpetuò ab rebus corpora, quæ feriant oculos, visumque laceasant</i>	594	<i>foramina rerum flexa</i>	348
<i>fluere ferri omnia, & fluere videntur</i>	333	<i>foramina, quæ sunt in corpore.</i>	249
<i>fluere, atque recedere corpora plurima reb.</i>	369	<i>foramina quæ perhibemus</i>	352
<i>fluxisse vulgò flumina aurea</i>	480	<i>foramina differre necesse est inter se, vt semina</i>	352
<i>fluendo omnia rarefacta</i>	202	<i>foramina parua</i>	375
<i>flutat aqua tantillo momine</i>	222	<i>foramina patrefacta</i>	371
<i>flutant vela tremantia per malos, trabesque volgata</i>	305	<i>foramina per crebra foramina insinuatus</i>	602
<i>fluuidum</i>	147	<i>foramina alia minora, alia maiora, quædam triquetra, &c.</i>	352
<i>fluuida constant</i>	147	<i>foraminibus liquidis transuolat ignis</i>	
<i>fluuius, qui non est maximus, eij est, qui</i>	548		

ee

INDEX

formai speciem	151	friatis terrarum glebis	87
formam animale	422	frigida vitai pausa	279
formatum vestigia certa	305	frigida cura successit	383
formas verborum pareis reddat saxa	346	frigidior in puteis aestate fit humor	588
formata videbant simili figura, atq; lacunarum fuerant vestigia quoique	505	frigus transire per as, calidumque vaporem sentimus	596
formamenta	177	frigus acre ferit	320
formatura laborum	344	frigus manabile	59
formaturam seruat vox, &c.	344	frigore leti perfusum corpus	373
formido, dinis	23	frigore premittitur omnis terra	188
fornacibus venti rotant flammam cuius fornacis intus	539	frondent & florēt omnia per terras	428
fors casum, quemcumque ferat fors, timent	286	frons tenta minebat	614
foris & Aethiopum, &c.	575	frontibus aduersis concurrere nubes possunt	533
fortis equi vis	207.263	fruges Ceres	165
fortis equum vis	563	fruges cepisse creari ex illis finibus	160
fortuna gubernans	421	fruges minutas	86
foueo, es. fota terra solis vapore	98	frugiferentis terras	1
fouea atque igni venari, &c.	505	frugiferos fatus	522
fragili natura praedita	66	frundiferum nemo	139
fragmina siluarum	35.507	frundifera silua	32
fragor multus geli, &c.	535	frundifera domus auium	1
fragori pausam stare	75	frundescere ramos	103
fragorem dant frondes	535	fruitur immortalis aeo, summa cum pace, omnis diuini natura	164
fragore horrisono victa omnia	421	fruuntur flore atatis	386
frangit mare ad radices montis Aetnae		fruatur tanto feruore (superum lumine)	588
frangit fluctus	573	fruantur nec constat quid primum oculis, manibusque fruuntur.	385
frangit robor adultum aetas	201	fruentum nil datur ex hominis facie, pulchroque colore, praeter simulacra fruentum al. ferendum	385
frangit poenas Venus, &c.	385	fructus, a, um, particip. a fruor	282
frangitur aestu mare	535	frustraque laborat	386
fracta magis redolere videntur	354	frustramur ipsi	363
fracta est aetas, affectaque tellus. al. effeta	202	frustratur imagine verbi pars vocum, &c.	346
fraudi nec tibi sit fraudi	539	fuculo nullo circumlita	171
fraudem dare nec tibi dent in eo fraudem	125	fucata lepidi sonore	68
fremittusque moventur	545	suffundit salo gurgite fossas	447
freta aetatis	381	suffundens caeca caliginis umbras	229
freta quam (columnam) circumferuiscunt freta grauiiter spirantibus incerta flabris	555	fuga tutata est ceruos.	477
fretus ipse anni promiscet frigore & aestu	550	fugio, is fuge credere.	502
fretu angusto	73	fugit se quisque	296
freti mira manu virtute, pedumque	485	fugiunt summisso corpore plagas	493
freta pondere res	604	fugient non fugient	263

CONTEXTVS.

fugere a saxo	604	fulmina quali natura praedita costet	541
fugere ad puppim colles videntur	331	fulmina volant per imbreis transuersos	126
fugienti vita membra languida deficiunt		fulmineus ignis penetratior nostro	142
479		fument cacumina montis	558
fugitant, vitantque oculi tueri splendida	325	fumant Pompeij calidis fontibus aucti	578
fugitant relinquere in rebus inane purum	70	fumant altaria donis	578
fugitant non iras Palladis acreis, & cet.	578	fumare interdum tellus videtur	445
fugitabant ad suos agros visere	619	fumida caeli templa omnia scintillare cernentes	570
fugitare decet simulacra amoris	385	fumique volantes	532
fulcire ex aequo salutem	217	fundo euertere pietatem	212
fulget argento domus	109	fundit dulcem querelas tibia digitis pulsata canentium	346
fulsit luna pleno bene lumine	466	fundit ardorem longè, longèque fauillam differt	573
fulserunt	88.472.539	fundunt radios	118
fulgere semina, quae faciunt flammam fulgere colores	539	fudit animam	290
fulgit	470.537.539	fudit terra animal prope certo tempore re fudit omne	473.480
fulgere multa videmus caelestibus incita flammis fulgere	495	fundant humorem saccatum totius corporis (pueri)	381
fulgida cernere nequimus	233	fundarit caelum	417.443
fulgorem ab auro non reuerentur curae sequaces	112	fundere loquelas ex ore	6
fulgur ad caelum se tollit	137	fundere amneis	47
fulgura flammam nictantia	537	fundere fetus	42
fulgura flammam	75	fundere succum venis apertis	473
fulgura solis	122	fundere lacrymas	18
fulguribus coruscis tædæ	435	fundere fata	422
fulmen incolumis venit per res	548	fundere laudes	411
fulmen vocitamus patrio nomine vorticeum igneum	546	fundere musam siluestrem	346
fulmen caeli trahit per septa domorum	55	fundamenta anime loco mota	289
fulmen detulit in terras mortalibus ignem	495	fundamento stabili fortuna maneret	495
fulmen è paruis ac laeuis est elementis	548	fundatum ratione vetusta caelum	426
fulmen belli	290	fundatum solidis magis ossibus fundatum	482
fulminis ignem caelestem subtilem magis constare, &c.	142	fundata communi sensu prima fides	48
fulminis igniferi natura	551	fundata pedibus. surarum ac feminum stigia	367
fulminis ictu concidit	243	funestus reddidit agros	611
fulminis mobilitas vnde fiat	548	fungitur inane ab ictu non fungitur hilum	268
fulminis effecta	543	fungitur mala multa	260
fulmina gignit è crasis, alieque putandum est nubibus exstructis	543	fungitur neque ab ictu fungitur hilum, inane	438

I N D E X

<i>fungi pariter cum corpore, & consenti-</i>	<i>genitabilis</i>	R
<i>re animum</i>	<i>genitalis origo</i>	426.437.502
<i>fungi mutua</i>	<i>genitale concilium</i>	26
<i>fungi motu</i>	<i>genitales rerum, auctificique motus</i>	157
<i>fungi. i pati</i>	<i>genitales in partes genitales ibat</i>	
<i>funis aurea</i>	<i>morbis</i>	614
<i>funera leti si quis (vt est) vitarat fu-</i>	<i>genitales per Veneris res</i>	146
<i>nera leti, & c.</i>	<i>genitalia corpora</i>	10.24.114.155
<i>funera vasta</i>	<i>genitalia semina</i>	476
<i>fuat</i>	<i>genitaliter vt semina seminibus com-</i>	
<i>fuuat.</i>	<i>misceri possint genitaliter apta</i>	404
<i>furit petulantibus Euris percussa</i>	<i>genique</i>	196.266
<i>furit ignibus</i>	<i>genitur meatus, quibus hac reru sum-</i>	
<i>furere ramenta ferri intus abenis in sca-</i>	<i>ma nouando genitur</i>	426
<i>phiis.</i>	<i>genantur</i>	62.312
<i>furiosus. volutus, & acer.</i>	<i>genuntur simulacra</i>	312.338
<i>furor ille renisit</i>	<i>genteis aliquas sine frugibus, & vino</i>	
<i>furor gliscit in dies</i>	<i>viuere</i>	412
<i>fusi ac radij</i>	<i>genus acre leonum tutata est virtus</i>	476
	<i>genus horrifera</i>	429
	<i>genus humanum</i>	347.417.482.492.
		498.502
	<i>germina rabies illa surgunt</i>	385
	<i>geris mentē cassa formidine sollicitā</i>	291
	<i>gerit tell' multarū semina rerū, & c.</i>	582
	<i>gerbant caput incensum feruore</i>	611
	<i>gerere colorem</i>	170
	<i>gerere in gremio multos lacus, multiq;</i>	
	<i>lacunas terram</i>	563
	<i>gerentes inter se bellum siluestre</i>	505
	<i>geri rem certa ratione, atque ordine cer-</i>	
	<i>to</i>	518
	<i>geritur bellum equo certamine</i>	158
	<i>geruntur hac summe celeri ratione</i>	319
	<i>Geryonai vis tripectora</i>	412
	<i>gestu coire, & c.</i>	383
	<i>gestire vsque adeo fugere a saxo ge-</i>	
	<i>stire videtur, & c.</i>	604
	<i>gestum imitari</i>	328
	<i>gigantum ritu pendere pœnas</i>	422
	<i>gigno corpora genitalia quo motu res</i>	
	<i>varias gignant</i>	114
	<i>gignunt dolorem oculis insinuando, vi-</i>	
	<i>delicet ignis semina</i>	325
	<i>gignunt omnigenos colores principia ex</i>	
	<i>variis formis</i>	173

C O N T E X T V S.

<i>gignere ictus</i>	131	<i>gravidam tempestatem</i>	545
<i>gignere plagas.</i>	128	<i>grauē, quod in se multum corporis ha-</i>	
<i>gigni tenebras, & lucem alterno tem-</i>		<i>bet</i>	42
<i>pore</i>	486	<i>grauitas membrorum.</i>	243
<i>glacies æris</i>	55	<i>grauitate sua ferri</i>	115
<i>glans plumbea</i>	537.546	<i>grauantur fetu rami</i>	32
<i>glandis odium cepit</i>	515	<i>grauescit ærumna</i>	385.548
<i>glandiferas inter curabāt corpora quer-</i>		<i>grauescant ne in morte grauescāt</i>	289
<i>cus, primi homines</i>	483	<i>gremium matris terrai</i>	32
<i>glauca vnda</i>	73	<i>gressus Atthide tentantur</i>	608
<i>gleba vetustate è terra prouoluitur in-</i>		<i>greges famin.</i>	167
<i>gens in lacunas aqua</i>	563	<i>guberna</i>	155.335
<i>gleba turis</i>	230	<i>gubernat membra animæ vis.</i>	452
<i>gliscit furor in dies</i>	385	<i>gubernet vitam ratione</i>	495
<i>gliscunt iurgia</i>	242	<i>gubernent quæ cuncta gubernēt</i>	503
<i>gliscunt gaudia</i>	492	<i>gubernans natura</i>	417
<i>gliscens ignis sub Phrygio pectore</i>	54	<i>gubernans fortuna</i>	421
<i>globus lunæ</i>	417	<i>gubernans (p.ter omnipotens)</i>	441
<i>globus cordis</i>	310	<i>gubernaculum vnum</i>	371
<i>globus vt pilai</i>	467	<i>gurgite salso fossas suffundit</i>	447
<i>globosa eadē, & squalida elemēta</i>	147	<i>gurgite ex alto gurgite ponti</i>	440
<i>glomeramen in vnum conueniunt</i>	166	<i>gustauit qui numquam vitæ gustauit</i>	
<i>glomeramenis, atq; pilai partem aufert</i>		<i>amorem</i>	426
	457	<i>guttas humoris</i>	405
<i>glomeramina quæque</i>	146	<i>guttas humorum</i>	191
<i>glomerari animam in corpore mortuo-</i>			
<i>rum non posse</i>	246		
<i>glomerata vocis semina</i>	243		
<i>glomus lanæ</i>	41		
<i>gloria regni</i>	112		
<i>glutine materies taurino ita iungitur</i>			
<i>vna, vt venæ tabularum sæpius hi-</i>			
<i>scant, quàm laxare queant compages</i>			
<i>taurea vincla</i>	605		
<i>gradiens foras clamor.</i>	343		
<i>Græij inanes. graues</i>	68		
<i>Græiorum obscura reperta</i>	21		
<i>Græiūm poëta cecinere</i>	441.558		
<i>Græiugena</i>	54		
<i>gramen molle</i>	515		
<i>grandescunt</i>	20.202		
<i>grandescere hilaro adauctu</i>	201		
<i>gratia nostra quid emolumentum queat</i>			
<i>diu largiri?</i>	425		
<i>grauatim cadunt</i>	234		
<i>gravidam nubem, & c.</i>	556		

H

<i>Habenas profundi habere indu manu</i>	
	198
<i>habenis immisis</i>	472
<i>habet extremum</i>	93
<i>habebant corpora iucundē</i>	515
<i>habēt amplexi peruersē prima viati</i>	102
<i>habere sibi ludibrio fasceis</i>	503
<i>habitū quendam esse vitale, animū</i>	215
<i>herent cōmunibus inter se radicib.</i>	230
<i>herent cupidē Veneris compagib.</i>	386
<i>herent validū Veneris compagibus</i>	399
<i>herens. terminus</i>	12.418
<i>herescit facile, & c.</i>	318
<i>herescere</i>	147
<i>hesitat</i>	465.548
<i>halant nectar naribus</i>	178
<i>halent icti flammæ fulguris</i>	552
<i>halantes sulphuris auras</i>	541
<i>halitus</i>	558
<i>hamata corpora</i>	352

I N D E X

<i>hamata principia</i>	147	<i>runt</i>	490
<i>hamatis elementis</i>	143	<i>Homerus scepra potitus</i>	290
<i>hamatis principiiis</i>	144.146	<i>Homeri semper florentis species</i>	18
<i>harmoniae Veneris</i>	404	<i>honorem demit imaginibus</i>	553
<i>harmoniam corpus retinere non solere</i>	217	<i>honore oris quaiouis oris honore</i>	393
<i>harmoniam esse animum</i>	215	<i>horrens Arcadius sus</i>	412
<i>haud erit vt</i>	258	<i>horrescant in terra</i>	543
<i>haurit alta arbuta</i>	535	<i>horrida paupertas</i>	623
<i>hauribat latera, & ventres equorum</i>	510	<i>horrida paedore membra</i>	623
<i>haustra fluuios versare haustra</i>	449	<i>horribilis de saxo iactu' deorsum</i>	288
<i>haustus feris dentibus</i>	486	<i>horribili plaga fulminis</i>	502
<i>haustos e fontib. amneus</i>	47	<i>horrisferum genus</i>	429
<i>hebeti corde</i>	479	<i>horrisferos igneis eructans</i>	288
<i>hebescere angulum cogit aer crebris of-</i>		<i>horrisferis accibant vocib. Orcum</i>	486
<i>fenibus</i>	328	<i>horrisfico busto</i>	278
<i>Heliconis in montibus</i>	382	<i>horrissono fragore victa</i>	421
<i>Heliconis saltus organicus</i>	217	<i>horror Karthaginis</i>	290
<i>Heliconiadum comites</i>	290	<i>horror frigidus ferri</i>	601
<i>Heraclitus</i>	68	<i>horror me percipit</i>	208
<i>herba pueris cubile praebebat</i>	473	<i>horrorem ferrae stridentis</i>	144
<i>herbae rore vigentes</i>	139	<i>huc accedit 28.62.78.143.240.598</i>	
<i>herbas gemmanteis</i>	136.445	<i>humanu genus, ac fruges, arbustaq; ex</i>	
<i>Herculis facta</i>	412.490	<i>aliis principiiis constant</i>	167
<i>Hesperidum aurea fulgentia mala</i>	412	<i>humanum genus omne, est auidum ni-</i>	
<i>hianteis situs vitai tenet semper hian-</i>		<i>mis auricularum.</i>	347
<i>teis</i>	296	<i>humana vita oppressa graui sub relli-</i>	
<i>hiatus caeli altus</i>	333	<i>gione, & c.</i>	11
<i>hiatus leonis Nemeaeus</i>	412	<i>humectare ora. genasque lacrymis</i>	89
<i>hiberno tempore longae noctes</i>	465	<i>humectans oscula labris adsuctis</i>	399
<i>hilaro grandescere adaucto</i>	201	<i>humectu stomachi tenorem seruare</i>	350
<i>hilo neque hilo maiorem interea ca-</i>		<i>humileis animos efficiunt formidine di-</i>	
<i>piunt dulcedini fructum, & c.</i>	515	<i>uim</i>	528
<i>hilum neque hilum demimus</i>	296	<i>humabat quisque maestus suum confor-</i>	
<i>hilum inane ab ictu non fungitur hi-</i>		<i>tem pro re</i>	623
<i>lum</i>	268.438	<i>humari</i>	ibidem
<i>hinc flammis, illinc ventis, & c.</i>	551	<i>humor ponti</i>	103
<i>hinnit sis concussis artubus</i>	493	<i>humor aquae</i>	126.232.598
<i>hinnitus differre videtur, & c.</i>	493	<i>humor discedit in omnia loca, quacum-</i>	
<i>hiscant venae tabularum</i>	605	<i>que poscunt humorem</i>	370
<i>hiscendist nulla potestas</i>	305	<i>humorem pluuium mittunt nubila</i>	561
<i>homillis breuis fructus</i>	278	<i>hydra venenatis vallata colubris</i>	412
<i>homo vna quota pars sit terrai totius</i>	570	<i>Hymeneus</i>	14
<i>hominum genus in cassum, frustra que</i>		<i>hymenaeis pluribus steriles feminae</i>	404
<i>laborat</i>	518	<i>Hyrcano de semine canis</i>	263
<i>hominum naturas inter se differre</i>	230		
<i>homines pellibus primum corpora texe-</i>			

I

iacet corpus omne in summa quiete 335

C O N T E X T V S.

<i>Iacchus Ceres ipsa ab Iaccho</i>	393	<i>icta solis calore nubila</i>	561
<i>iacebat nauigij ratio caeca</i>	486	<i>icta dolore</i>	234
<i>iacebat in tenebris ac marore vita</i>	426	<i>ictum seminis locis auertit</i>	404
<i>iacebant haec alius praeda, lueroq;</i>	477	<i>ictum radorum aestiferu exaugeat</i>	457
<i>iacit flammis stupa supra fonte sita</i>	592	<i>ictu luminis</i>	175
<i>iaciunt longe alias alio in tempore vo-</i>		<i>ictu auferri alterius</i>	115
<i>ces</i>	493	<i>ictibus caecis impulsa cientur</i>	121
<i>iaciunt igneis diui</i>	552	<i>Idaeam matrem vocitant tellurem</i>	60
<i>iaciebant saltu corpora inuitata lea</i>	510	<i>Idaeis e montibus altis</i>	462
<i>iaciat volatile telum</i>	94	<i>idonea flammis res</i>	547
<i>iacere ignem</i>	166	<i>ieiuna cupido sic expletur</i>	370
<i>iacere vocem</i>	346	<i>ieiuna succo corpora prima</i>	178
<i>iacere humorem in corpus de corpore</i>		<i>ignaros quid volnera vellent</i>	486
<i>ductum</i>	383	<i>ignaris maris</i>	335
<i>iacientes corpus in vndas</i>	613	<i>ignorantia causarum</i>	528
<i>iaciuntur</i>	319.598	<i>ignis Alexandri Tyndaridis amore con-</i>	
<i>iaciat suam proprio de corpore lucem</i>		<i>flatus, & c.</i>	54
<i>luna</i>	454	<i>ignis (fulmineus) cum primis subtilis</i>	541
<i>iaciant crura</i>	378	<i>ignis aestifer</i>	70
<i>iaciant miracula dictis</i>	346	<i>ignis e tædis terrestrib. ortus</i>	142
<i>iacabant sues tauri, pedibusque tene-</i>		<i>ignis noster e lignis ortus</i>	142
<i>bant</i>	510	<i>ignis non est lignis insitus</i>	88
<i>iacitare brachia in numerum</i>	362	<i>ignis lumen iacit, & vaporem</i>	70
<i>iacitare oculos</i>	390	<i>ignis liquidum facit as, aurumque re-</i>	
<i>iacitare pennis omnem colorem</i>	177	<i>soluit</i>	598
<i>iacitare lucem ex alio, atque alio subor-</i>		<i>ignis liquidi color aureus in terram de-</i>	
<i>tu</i>	435	<i>uolet</i>	539
<i>iacians e toto corpore amorem</i>	83	<i>ignem detulit primitus mortalibus ful-</i>	
<i>iacetur aqua</i>	563	<i>mem</i>	495
<i>iacatur solis radijs aqua i humor</i>	589	<i>ignem non esse materiem rerum</i>	68
<i>iacitari in magno inani</i>	118	<i>igni conlabefacta magis redolere vide-</i>	
<i>iacitari omnia corpora materiai</i>	117	<i>tur .al. concalefacta.</i>	354
<i>iacetus de saxo deorsum</i>	288	<i>igni res tractare nondum scibant primi</i>	
<i>iacetum fulgoris primum quemq; ia-</i>		<i>homines</i>	483
<i>etum fulgoris perire</i>	435	<i>igni caeco</i>	374
<i>iaculatur hunc puer membris muliebri-</i>		<i>ignes atheris</i>	98.444
<i>bus</i>	383	<i>ignes cali</i>	80
<i>iaculantur ex summo</i>	305	<i>igneis calidos</i>	103.146
<i>iaculata verbum in ambiguo</i>	390	<i>ignescat vis venti in spatio</i>	546
<i>iam ne vides</i>	89.134.181.452	<i>ignifer ather</i>	447
<i>ianua raditur oris</i>	343	<i>igniferi fulminis natura</i>	551
<i>ianua leti</i>	103.268.438	<i>igniferae lampades</i>	109
<i>ianua orci</i>	578	<i>ignis ille vortex, quod patrio vocita-</i>	
<i>icit corpus anima percussa vi animi</i>	219	<i>mus nomine fulmen</i>	546
<i>ictus paruis ardoribus</i>	457	<i>im. eximit im. i.eum</i>	274
<i>ictus calcaribus amoris</i>	493	<i>imago tralucet e speculo in speculo</i>	323

INDEX

<i>imago vna facile vno ictu animum nobis commouet</i>	358	<i>cadere</i>	462
<i>imago transfertur de speculo in speculum</i>	323	<i>imperitarunt magnis gentibus</i>	290
<i>imago centauri non fit ex viuo</i>	358	<i>impetus Aetnae</i>	159
<i>imagine verbi interdum frustratur vox</i>	345	<i>impetus acer</i>	533
<i>imagines in imaginibus causa videtur esse cernendi</i>	319	<i>impetus ingens caeli</i>	428
<i>imaginibus demit honorem</i>	553	<i>impetus omnis alimenti in mammis conuertitur</i>	475
<i>imber grauis, & vber</i>	545	<i>impete celeri labens volat fulmen</i>	548
<i>imbres subiti interdum sata perimunt</i>	429	<i>impete miro</i>	539.548
<i>imbibit fasces a populo petere</i>	286	<i>impete venti nubila premuntur</i>	561
<i>imbibat petere ex ira poenas acreis</i>	529	<i>impete tremulo fulgis tempestas</i>	537
<i>imbuat ignis</i>	592	<i>impete certo labens</i>	447
<i>imbuta lepore ridenti</i>	151	<i>impete tanto</i>	333.480.543
<i>imitari gestum</i>	328	<i>impete valido</i>	137
<i>immani proiectu corporis</i>	286	<i>impete recto</i>	535
<i>immani maximitate</i>	151	<i>impete magno</i>	ibid.
<i>immania caeli templa</i>	450	<i>impetibus crebris</i>	36
<i>immania ponti aquora</i>	332	<i>impigræ experientia mentis</i>	519
<i>immatura mors</i>	424	<i>implexis principijs</i>	230
<i>immemorabile per spatium</i>	315.558	<i>implicitus, inque peditus</i>	393
<i>immittit serotum in aquam</i>	556	<i>implicitum, ubi se quisque videbat</i>	
<i>immissa vis veteri superne, tanta vi, etc.</i>	547	<i>implicitum morbo, &c.</i>	619
<i>immissa leonum oculis semina</i>	356	<i>imporrare cladem periculi</i>	268.438
<i>immissis habenis</i>	472	<i>impositum ignibus</i>	274
<i>immortale quod est, non volt sibi transferrari parteis</i>	245	<i>impositum nomen ab re</i>	577
<i>immunda, & foetida</i>	393	<i>improuida puerorum aetas</i>	91
<i>immutat sensus res posterior melior, ad pristina quaque</i>	515	<i>imprudentes saepe sibi venenum vergent bant</i>	486
<i>immutabile materiae corpus</i>	62	<i>impubem molli pubescere veste</i>	452
<i>immutabile quiddam superare necesse est</i>	171	<i>imum nihil est</i>	97.117
<i>impellere sensus</i>	37.43	<i>in cassum</i>	202.426
<i>impellitur auris, quocumque natans</i>		<i>in edificata superne multis multa nubila, exempto sole</i>	543
<i>impellitur auris</i>	592	<i>inane non concedit Anaxagoras</i>	83
<i>impulsi procedimus ictu</i>	134	<i>inane rerum</i>	57
<i>impulsa ictibus caecis</i>	120	<i>inane si non esset inane, res moueri non possent</i>	40
<i>impudent atræ formidinis ora</i>	312.543	<i>inane, locus intactus</i>	ibid.
<i>impudent mare saxa</i>	32	<i>inane sit ne finitum, in infinitum</i>	93
<i>impudent protractæ trabes ire paratae, &c.</i>	564	<i>inane nulli rei subsistere potest</i>	129
<i>impesa superne tempestas, & tenebrae</i>	558	<i>inane corpore finitur, corpus inani</i>	98
<i>imperat aetas dentibus in certo tempore</i>		<i>inane est in reb. genitis</i>	57

nanius

CONTEXTVS.

<i>inanitus locus magis, ac vacuatus</i>	602	<i>incussam cretam membri insidere non sentimus</i>	234
<i>incautum, quibuscumque, scelus auersabile, incautum est, &c.</i>	552	<i>inde loci</i>	443.472
<i>incedit clarus honore</i>	212	<i>indepta quies est</i>	224
<i>incessit grauis impetus ignis</i>	545	<i>India munitur vallo eburno</i>	155
<i>incesserit mortis metus</i>	614	<i>indicium edant mortalibus</i>	ibid.
<i>incensum feruore caput</i>	611	<i>indicio fuere sui facti</i>	381
<i>incerto animi errore vagaris</i>	391	<i>indignatur veteri magno murmure, clausi nubibus</i>	539
<i>incertis erroribus fluctuat</i>	385	<i>indignos exanimat telum</i>	198
<i>incidit vis venti in nubem</i>	546	<i>indignus omni vitæ auxilio</i>	429
<i>incidit è nube in nubem vis fulminis</i>	539	<i>indu manus iacere al. endo</i>	420
<i>inciderint corporibus rerum</i>	548	<i>indu manus habere al. endo</i>	198
<i>incidere leuioribus</i>	128.131.438	<i>inducere nimbos</i>	310
<i>incilet</i>	282	<i>inducti terre bonitate</i>	505
<i>incita se vis conligit</i>	548	<i>indugredi al. endogr.</i>	325.329
<i>incita cum vis versabunda portatur, &c.</i>	566	<i>indulget ægris luctibus</i>	282
<i>incita vis venti</i>	535.546.555	<i>indulget tempestas</i>	81
<i>inclinata minent in eandem prodita partem</i>	564	<i>indulgento, blandè que colendo</i>	514
<i>inclinatur terra, retroque recellit</i>	ibid.	<i>induimus nos in fraudem</i>	362
<i>includuntur auro grandes smaragdi, &c.</i>	390	<i>induta colorem</i>	170
<i>incluta</i>	6	<i>indupediri</i>	305
<i>inclute</i>	207.411	<i>indupedita suis fatalibus vinculis</i>	477
<i>incolumis non conuertitur imago</i>	323	<i>induperatores al. endop.</i>	377
<i>incolumi corpore</i>	31	<i>induperatorem classis</i>	503
<i>incolumis venit per res fulmen</i>	548	<i>ineunt Tityon volucres</i>	286
<i>incomitata rapi certabant funera vestra</i>	619	<i>init prælia primus</i>	68
<i>inconstanter</i>	243	<i>inimus vitæ limen</i>	256
<i>incorrupta</i>	566	<i>inire impia rationis elementa</i>	14
<i>increpet</i>	281.282. bis	<i>incunte æuo</i>	171
<i>incultis præstare culta loca</i>	28	<i>inermæ cedebant armatis</i>	508
<i>incubuit tandem populo Pandionis</i>	611	<i>infamem vitam</i>	211
<i>incubisset si tristior incubisset causa, &c.</i>	437	<i>inferret lumina caelo</i>	486
<i>incumbere tantam terrarum mole</i>	564	<i>intulerint vestigia primum</i>	578
<i>incumbens in ramos arboris</i>	495	<i>intulerant ignem hostibus</i>	505
<i>incuria maectans desertos</i>	620	<i>inferias mittunt manibus diuis</i>	211
<i>incurrans molibus validis amnis</i>	35	<i>infestum iter viai fecere</i>	495
<i>incutit inde tremorem</i>	566	<i>infestum humana genti</i>	429
<i>incussit mi amorem musarum in pectus</i>	90	<i>infesto sensu res</i>	582
<i>incutere amorem</i>	1	<i>infestam faciebant quietem</i>	486
<i>incutere morbos</i>	581	<i>infesta loca flammis infesta</i>	470
		<i>infestis querelis animum cogi seruire</i>	522
		<i>inferne</i>	539.566
		<i>inficiunt caueas confessum, &c.</i>	305
		<i>infidi maris insidias vt vitare velint</i>	155
		<i>infinita cluere</i>	154

R. R.

INDEX

<i>insit, pro incipit</i>	245.502	<i>innumerabiliter</i>	434
<i>insitiandū animi vim durare posse extra corpus, formamq; animalem, etc.</i>	422	<i>inolentis oliui natura</i>	129
<i>inflammasset equus Pergama</i>	54	<i>inops. in amore aduerso, atq; inopi</i>	390
<i>inflare cauas cicutas</i>	514	<i>inq; dies addidit augmen.</i>	508
<i>influit aether super aërias auras</i>	447	<i>inque dies magis, &c.</i>	514
<i>infraque locum</i>	514	<i>inque genuntur</i>	263
<i>infracta loquela almae nutricis</i>	429	<i>inque grauescunt</i>	404
<i>infringi linguam</i>	219	<i>inque gredi</i>	371
<i>insula</i>	14	<i>inque pediri</i>	243
<i>ingemere bidēti cōsuetā vis humana</i>	428	<i>inque peditus</i>	393
<i>ingenerascunt</i>	263	<i>inque pedita vox</i>	344
<i>ingenteis fluctus fluminis. al. seminis</i>	381	<i>inque valebunt</i>	135
<i>ingenui fontes</i>	29	<i>inreuocabilis praterita atas</i>	53
<i>ingrati genitorib.</i>	160	<i>inrigat assidue calum</i>	434
<i>ingrata vita</i>	282	<i>inritas ciet loca semine multo turgida</i>	381
<i>ingrata commoda interiere</i>	282	<i>inritat virtutem animi</i>	12
<i>ingratis insinuandum nobis praelia</i>	412	<i>inritata flamma</i>	573
<i>ingratis hæret, & angit</i>	296	<i>inritata tument loca semine</i>	383
<i>ingratis cadant illa necessessest</i>	539	<i>inrutata canum ricta</i>	492
<i>ingressus quouis ego ingressus vestigia, &c.</i>	417	<i>inrumperē</i>	135
<i>inhians in te</i>	6	<i>insatiabiliter</i>	278.599
<i>inhorreat rictum</i>	614	<i>insedabiliter sitis arida corpora mersans, &c.</i>	613
<i>inhumata corpora</i>	619	<i>insensilibus principijs</i>	180. bis
<i>inictus animi</i>	170	<i>infertim</i>	118
<i>inimicus aër</i>	608	<i>infecta pruinis rigidis</i>	131
<i>iniquo tempore</i>	26	<i>infideat rei alicuius desiderium</i>	278.279
<i>initus, us, ui. I. initus primus</i>	44	<i>insignem coronam petere suo capiti</i>	90
<i>initum motus à corde creari</i>	132	<i>insigne diei radiatum sol.</i>	465
<i>initum motus ab se diuidit ollis</i>	227	<i>insigne capitis summi</i>	498
<i>inlaqueeris cauere ne inlaqueeris</i>	390	<i>insilia læuia</i>	513
<i>inlicit, vt, &c.</i>	174	<i>insinuat se</i>	146
<i>inlicere ante quietos, vt, &c.</i>	426	<i>insinuant multa per nareis</i>	582
<i>inlidunt sepe denteis labellis</i>	385	<i>insinuarit</i>	243.417.552
<i>inlustrans commoda vita</i>	207	<i>insinuet se pecudes</i>	18
<i>inlustrare versib. Latinis</i>	21	<i>insinuare cæcas latebras</i>	47
<i>inluvie corporis</i>	623	<i>insinuetur</i>	266. bis
<i>innasci quauis in parte corporis</i>	422	<i>insinuentur animæ corporib.</i>	260
<i>innata</i>	134	<i>insinuatur</i>	166.256.541.582.596
<i>innoxius voluitur in flammis</i>	552	<i>insinuantur</i>	381.548
<i>innubilis aether</i>	208	<i>insinuadū nobis pericula, & praelia</i>	412
<i>innumero numero</i>	195.266	<i>insinuado gignit dolore ignis semina</i>	325
<i>innumerabili numero</i>	196	<i>insinuatus</i>	545.602
<i>innumerabilem numerum</i>	558	<i>insinuata in aureis</i>	343
<i>innumerabilibus plagis vexata</i>	68	<i>insinuatas corporibus nostris anim.</i>	257
		<i>insistere vestigia</i>	47
		<i>insistere alis</i>	586

CONTEXTVS.

<i>insitionis origo</i>	513	<i>interimere res ad nihilum</i>	28
<i>insitus ignis non est lignis</i>	88	<i>internoscere curat</i>	319.344
<i>insitus horror mortalibus</i>	500	<i>interpositum spatium longius æquo</i>	344
<i>insita notities</i>	491	<i>interposito ere interposito</i>	604
<i>insita quibus insita sedit terra</i>	452	<i>interpres animi lingua</i>	611
<i>insolitam rem aurib. adportare</i>	420	<i>interrumpere radios lucis</i>	435.470
<i>inspirant pressantes dentibus ora</i>	385	<i>interrupta lux</i>	435
<i>instar. gutta; vix instar erunt</i>	568	<i>interrupta cum sit repetentia nostra</i>	270
<i>instigant ledere id ipsum, &c</i>	385	<i>interfita dulcibus pomis</i>	514
<i>instinctus amore</i>	90	<i>interstingui igneis</i>	470
<i>instituas facere</i>	129	<i>interualla</i>	352.444.453
<i>instituisse fruges mortalibus fertur</i>	Ce-	<i>interuomit aquas dulcis</i>	592. bis
<i>res</i>	411	<i>intestinum necessum</i>	134
<i>instant tremere ignibus instant</i>	435	<i>intestinum animalium</i>	310
<i>instant conripere corpus de terra</i>	378	<i>intolerabilibusque malis</i>	611
<i>instans tectis auxilium ferre, &c.</i>	295	<i>intrare caulas palati</i>	352
<i>instrata cubilia frunde</i>	486	<i>introduxerunt animas sensib. auctas</i>	251
<i>instructa belli certamina</i>	109	<i>inuadit (dolor) oculos in ipsos</i>	571
<i>instructa verborum copia</i>	332	<i>inuasit. ventus vbi inuasit nubē</i>	537
<i>insuescat vir cū femina de gere vitā</i>	401	<i>inuenta magnas per vrbeis</i>	160
<i>insuerit protrudere tantum oneris</i>	370	<i>inuersis verbis</i>	68
<i>insultans aquis</i>	290	<i>inueterascit vlcus alendo</i>	385
<i>intactus inani coniunctus</i>	51	<i>inuidia</i>	495.496.515
<i>intactum manet inane</i>	438	<i>inuiolabilia vigere</i>	435
<i>intactile</i>	50	<i>inuitat eunteis cibus</i>	450
<i>integit</i>	208	<i>inuitant herbe</i>	136
<i>integri fontes</i>	90	<i>inulæ saporis</i>	146
<i>integrent amnes audium mare</i>	98	<i>inumbrant ora coronis</i>	278
<i>integrare debet cibus omnia</i>	202	<i>inumbratur terra</i>	435
<i>intempestiuus pluuiis & solib.</i>	608	<i>inuoluat se nubibus vortex</i>	556
<i>intempesta nocte</i>	486	<i>inuoluentes se foliis circum</i>	486
<i>intendunt mobilitatem plagis</i>	548	<i>inusta vapore signa</i>	541
<i>intendunt Quod facere intendūt</i>	440	<i>ioca, sermo, dulces cachinni</i>	515
<i>intendere iustam litem</i>	282	<i>Iphianassa</i>	14
<i>intendere eodem</i>	449	<i>Iphigenia ab Agamēnone immolatur</i>	14
<i>intenta theatris</i>	305.532	<i>irai fax subdita</i>	229
<i>inter se mutare, meare</i>	80	<i>iras Palladis acreis</i>	578
<i>inter se pit aditus, viasque</i>	375	<i>iras acerbis aduunxit</i>	502
<i>interclusa anima</i>	623	<i>irrumperere queat</i>	135
<i>intercurrat quædam distantia</i>	139	<i>isdem</i>	168
<i>intercurtant primordia principiorū</i>	227	<i>Ismara propter</i>	412
<i>interdatus cibus interdatus</i>	378	<i>ita quàm</i>	207.390
<i>interficere feras</i>	505	<i>Italiae terrai</i>	73
<i>interfiat flammis</i>	274	<i>iter omne viarum</i>	160
<i>interfugit fulmen</i>	548	<i>iter vias fecere infestum</i>	495
<i>interiecta terrarum millia multa</i>	332	<i>itere igneis concussos itere</i>	462
<i>interimant sensum</i>	228		

I N D E X

<i>iterabant colles dicta referre</i>	346	<i>labentis vite lumina linguebant</i>	486
<i>aridem</i>	207	<i>labentes aetheris ignis viuant</i>	98
<i>itinérque sequatur</i>	548	<i>labentia perpetuo cui tractu</i>	97.502
<i>itum repentis animatis nõ sentimus</i>	234	<i>labentia summis ripis flumina</i>	139
<i>iubar tremulum ignis</i>	465	<i>laborat vita in tenebris</i>	112
<i>iubar tremulis ignibus</i>	332	<i>laborat animus corporeis relis</i>	219
<i>incundo sensu fruatur</i>	109	<i>laborant a què</i>	83
<i>incundè corpora habebant</i>	515	<i>labore dulci qua sita</i>	170
<i>iumenta</i>	510	<i>lacer circumcaesis vndique membris</i>	237
<i>iungunt saliuas oris</i>	386	<i>lacerant sensum</i>	350
<i>iungebat corpora amantum Venus</i>	483	<i>lacerare artus</i>	367
<i>iunxit equos trementeis sol</i>	441	<i>lacerato oculo</i>	237
<i>iungiur sensus omnis viscerib.</i>	182	<i>lacertos consuefaciunt, firmantque</i>	512
<i>iungi per Veneris res</i>	476	<i>lacepsit nareis odor</i>	354
<i>iungi res pares cum parib. capere</i>	444	<i>lacepsit alias res aliud</i>	383
<i>iungens lecta solo</i>	333	<i>lacepsunt, vt videamus</i>	328
<i>iuncta viro femina per Veneris res</i>	404	<i>lacepsunt oculos simulacra</i>	360
<i>iunctura horum optima</i>	606	<i>lacepsunt maiora</i>	121
<i>Iupiter, atque aliq diui</i>	552	<i>lacepsunt visum</i>	317 354 358. 594
<i>iura constituere</i>	498	<i>lacepsant aureis voces</i>	348
<i>iuuat egrediens res in corpore nata, &c.</i>	146	<i>lactamur plagas in amoris</i>	390
		<i>lacere in fraudem</i>	399
<i>iuuat vsque capellas</i>	598	<i>lacrymae salse</i>	18
<i>iuuabant</i>	515	<i>lacrymis salis humectent ora</i>	89
<i>iuuare sensus</i>	144	<i>lacrymis ora, genasque vorantes</i>	240
<i>iuuare aureis</i>	514	<i>lacteus humor</i>	32
<i>iuuencus equus florenti etate</i>	493	<i>lactantia vbera mammarum</i>	479
<i>iuuentas tum demum occipit</i>	479	<i>lacunarum vestigia</i>	505
<i>iuxtim</i>	339. 401	<i>lacunas vastas aquae</i>	563
		<i>lædit iuuat oppon.</i>	146
		<i>lædit nos nil veste carere purpurea</i>	518
		<i>lædere sensus</i>	147
		<i>lædere acies nostras</i>	356
		<i>latifici fetus</i>	27
		<i>læuare materiem</i>	506
		<i>læuia carmina cantu concelebrare</i>	514
		<i>læuia insilia</i>	513
		<i>læuia elementa</i>	146
		<i>læuibus elementis</i>	144
		<i>læuibus seminibus</i>	445
		<i>læuia corpuscula</i>	144
		<i>læuisima corpora</i>	352
		<i>læuor</i>	312. 344
		<i>lambere lingua catulos</i>	493
		<i>lamentiur obitum</i>	282
		<i>lamina</i>	288

L

C O N T E X T V S.

<i>λαμπάδων</i>	393	<i>laices</i>	44. bis 87
<i>lampada mundi suscepit sol</i>	441	<i>laticem absinthi</i>	95
<i>lampada vitæ tradere</i>	114	<i>latices mellis pigri</i>	222
<i>lampade nona reddebant vitam</i>	614	<i>latitandi copia</i>	86
<i>lampades igniferæ</i>	109	<i>latrare nil aliud sibi naturam</i>	109
<i>lana in ignem trahatur</i>	329	<i>latruscula speculorum</i>	323
<i>lanam facere</i>	513	<i>lauacris calidis</i>	582
<i>lanigeræ pecudes</i>	136. 166. 477. 620	<i>lauit arenam al. pauit</i>	139
<i>languet sopore</i>	360	<i>lauere humida saxa proluuie larga</i>	483
<i>languet æuo debile</i>	474	<i>laurus Phæbi</i>	75. 535
<i>languent officia</i>	390	<i>lauricomos per monteis</i>	535
<i>languent artus confecti</i>	282	<i>laxare compages</i>	605
<i>languibat morte propinqua</i>	619	<i>læa inuitata corpora iaciebant saltu</i>	510
<i>languibat omne corpus</i>	611	<i>lecti mollia strata</i>	368
<i>languibat ex inimicitiiis</i>	498	<i>legiones magna</i>	137
<i>languibat pleraque morbo</i>	619	<i>leones pectora fremitu rumpunt</i>	229
<i>languescunt omnia membra</i>	375	<i>leones rapidi nenu queunt cõtra gallum stare</i>	356
<i>languescere corpus vnde possit</i>	374	<i>leones validos præ se misere</i>	509
<i>languescere</i>	470	<i>leonum genus acre tutata est virtus</i>	476
<i>languida membra fugienti vita</i>	479	<i>leonum vis violenta</i>	229
<i>lanugine molli vestit malas</i>	473. 479	<i>leonum seminium</i>	263
<i>lapis magnes cum subditus esset</i>	604	<i>lepõre Musæo</i>	90
<i>lapidi lapidem terimus</i>	87	<i>lepõre nitido, læuique capti</i>	505
<i>lapidem ferro quom cædimus</i>	547	<i>lepõrum medio de fonte leporum</i>	390
<i>lapidem si percutiat lapis</i>	577	<i>lepõres varios</i>	288
<i>lapides vinci ab æuo</i>	436	<i>Lernæa pestis, hydra</i>	412
<i>lapsu celeri pergunt fulmina</i>	548	<i>lethargo graui fertur animus</i>	240
<i>lappi à vera ratione</i>	68. 124	<i>letum non pote deuitari</i>	296
<i>laqueata, aurataque templa</i>	109	<i>leti iam limine in ipso</i>	611
<i>largiri spatium, tempusque fugai</i>	99	<i>leti lege solutas non esse animas</i>	256
<i>larga luce repleta cauda pauonis</i>	175	<i>leti secura quies</i>	224
<i>largo sermone tibi probabo</i>	423	<i>leti vitare vias</i>	182
<i>largifica stipe ditantes</i>	160	<i>leti frigore</i>	237
<i>largifluum fontem</i>	457	<i>leto sopitus</i>	278
<i>largiter distare videntur largiter</i>	608	<i>leuisomna canum fido cum pectore corda</i>	477
<i>lascinia lata</i>	515	<i>leuiter credas</i>	333
<i>lassus</i>	375	<i>leges componere</i>	377
<i>lassi lacrymis, luctuque</i>	620	<i>libella si ex aliqua parti claudicat</i>	340
<i>latebris pauca vitabant</i>	485	<i>Liber laticè liquoris vitigemi fertur mor talib. instiuuisse</i>	411
<i>latebras lunæ</i>	470	<i>liber exitus patet classib.</i>	331
<i>latè differre fauillam</i>	166	<i>libera fati auolsa voluntas</i>	131
<i>latè est, altrèque videndum</i>	570	<i>libera à cætu</i>	99
<i>latè claricitat</i>	483	<i>libata recepsit anima</i>	259
<i>lateramina vasi</i>	541		
<i>laticis tactum atque saporem</i>	588		
<i>laticem discedere quassatis vasis</i>	238		

INDEX

<i>librant de corpore</i>	<i>al. libant</i>	453	<i>liquor aquai coniunctus est</i>	51
<i>licet cernas</i>		41	<i>liquores mellis, lactisque</i>	143
<i>licet per nos</i>		279	<i>littera currat</i>	167
<i>licet quamvis reantur, &c.</i>		566	<i>liuus fluctifragum</i>	37
<i>licet corpus licet esse aliud</i>		467	<i>litoris incurui</i>	139
<i>lignea</i>		393	<i>liuescere digitos in pedibus</i>	245
<i>limen vitæ inimis</i>		256	<i>locavit vitam in tranquillo</i>	411
<i>limine in ipso leti</i>	186.611		<i>locarunt deum sedes in celo</i>	501
<i>limant apes omnia in saltibus</i>		207	<i>locare se ordine suo</i>	98
<i>limatur terra</i>		432	<i>locare arcem</i>	495
<i>limatum nil limatum de corpore</i>	224		<i>locata in prima fronte</i>	305. bis
<i>limus mundi in imum confluit</i>	447		<i>locata inter vitasq; res ferri natura</i>	604
<i>lingua animi interpres</i>	611		<i>locum infra concedere cultis</i>	514
<i>lingua verborum dædala</i>	344		<i>loca nobis aduersa</i>	608
<i>linguæ origo præcepsit sermonem</i>	367		<i>loca pastorum deserta</i>	515
<i>linguæ templa humida, sudantia</i>	350		<i>loca prompta populi</i>	623
<i>lingua vibrante</i>	254		<i>loca sola</i>	346
<i>lingua succum sentimus</i>	350		<i>loca semine multo turgida</i>	381
<i>linquit humi vestigia</i>	139		<i>loca irritata tument semine</i>	383
<i>liquisse animam</i>	249		<i>locis adfigere adhaesum</i>	404
<i>linquitur, vt, &c.</i>	472		<i>locis auerit seminis ictum</i>	404
<i>linqui vestigia</i>	230		<i>longinquo æuo fluere omnia</i>	114
<i>lintea fucū mittit de sumo corpore</i>	305		<i>longumque morari</i>	561
<i>liquentia simulacra</i>	310		<i>longoque meatu</i>	546
<i>liquefacta calore</i>	505		<i>longè remittis</i>	529
<i>liquefcit cera</i>	598		<i>longè repulsum à vera ratione</i>	86.164
<i>liquefcit cera igni tabescens</i>	561		<i>longius multo à vera ratione ferere</i>	412
<i>liquefcit glans plumbea</i>	537		<i>longiter errat ab leto</i>	256
<i>liquefcunt membra vi voluptatis labe-</i>			<i>longiter esse à neruis</i>	422
<i>facta</i>	386		<i>loquacula</i>	393
<i>liquidus humor</i>	42.238		<i>loquela variante</i>	417
<i>liquidi color aureus ignis</i>	539		<i>loquela blanda atque infracta</i>	429
<i>liquido pede</i>	433.569		<i>loquuntur monstra ac portenta</i>	346
<i>liquidum carmen</i>	378		<i>loquuntur esse Faunos</i>	ibid.
<i>liquidum corpus ætheris</i>	447		<i>loquens multa, amittit de corpore par-</i>	
<i>liquida vie</i>	44		<i>tem</i>	343
<i>liquiditas in auras existere</i>	428		<i>loquẽtis chordas accipere auribus</i>	378
<i>liquiditas auium voces imitari ore</i>	514		<i>Lucæ boue</i>	510
<i>liquidus corporib.</i>	447		<i>Lucas boues</i>	508
<i>liquidus vocibus opplent loca</i>	122		<i>lucernarum lumina florẽtia flammis</i>	335
<i>liquida semina crassa oppon.</i>	404		<i>lucidus æther</i>	446
<i>liquidissimus æther</i>	447		<i>lucida carmina</i>	90
<i>liquidissima cæli tempestas</i>	312		<i>lucida signa ferantur</i>	449
<i>linquitur ætas in partem peiorem</i>	201		<i>lucida tela diei</i>	113.523
<i>linquitur extemplo tenue semen</i>	404		<i>luctantes angustum per iter</i>	496
<i>liquor almus aquarum</i>	143		<i>luctibus agris</i>	282
			<i>ludibria</i>	112

CONTEXTVS.

<i>ludibrio sibi habere fasces, &c.</i>	503	<i>lychnum nuper extinctum</i>	572
<i>ludificetur ætas puerorum</i>	91	<i>lympharum ros.</i>	55
<i>ludunt catenas</i>	161		M
<i>ludit amanteis Venus simulacris</i>	386		
<i>ludo iocanti.</i>	346	<i>Macerat animam de rebus futuris</i>	269
<i>luela sceleris</i>	288	<i>macerat inuidia.</i>	212
<i>lugebat magnum honorem.</i>	498	<i>machina mundi</i>	420
<i>lumbis sublatis</i>	404	<i>machina quæ vincat id malum</i>	385
<i>lumen per cornu transit.</i>	142	<i>machina, multa sustollit leui nisu</i>	371
<i>lumen diurnum</i>	335	<i>machiner quod machiner, inueniam-</i>	
<i>lumen nocturnum.</i>	582	<i>que</i>	282
<i>lumen serenum.</i>	122	<i>mactant nigras pecudes.</i>	211
<i>luminis ora</i>	24	<i>mactans incuria</i>	620
<i>luminis oras</i>	158.472	<i>mactata diuis manibus</i>	578
<i>lumine solis.</i>	121.614	<i>mactatus concidit.</i>	139
<i>lumina solis.</i>	1.96.118.122.165.171	<i>mactatus, us, maectatus parentis</i>	14
<i>lumina sis oculis amissit Ancus</i>	290	<i>maectabilis plagæ maectabilis instar</i>	582
<i>lumina nocturna, terrestria.</i>	435	<i>maculat præmia vitæ pœnarum metus.</i>	
<i>lumina vitæ</i>	29.270		498
<i>lumina lucernarum florentia flammis</i>	335	<i>mader mens</i>	242
<i>luna siue notho fertur lumine lustras lo-</i>		<i>madent arte simulacra.</i>	363
<i>ca, siue suam proprio iactat de corpo-</i>		<i>madens splendidus humor</i>	614
<i>re lucem, nihilo fertur maiore figura,</i>		<i>madentes humore vesteis exsiccare.</i>	568
<i>quàm videtur.</i>	454	<i>magistris seuis leonum</i>	509
<i>luna certo tempore gignitur, &c.</i>	467	<i>magnanimum Phaethonta deturbauit,</i>	
<i>luna præbet claram speciem.</i>	454	<i>&c.</i>	441
<i>luna solis radiis percussa</i>	466	<i>Magnesi semina saxi al. flumina</i>	604
<i>luna potest proprio cum lumine voluier</i>	467	<i>magneta lapis hic, quæ magneta vo-</i>	
		<i>cant patrio de nomine Graij.</i>	594
<i>lunaique globum.</i>	417	<i>magni pendebantur.</i>	623
<i>lunæ cursus demissior, quàm solis, procul</i>		<i>magna deum mater.</i>	160
<i>à celo abest, terrisq; propinquat.</i>	460	<i>magnam matrem, cur armati comitetur</i>	
<i>lunam esse pilai consimilem</i>	466		164
<i>lurida fuit quæcũque tuetur arquati</i>	325	<i>magnis in montibus.</i>	88
<i>luroris semina.</i>	ibidem	<i>magnis amnibus æmula corpora.</i>	36
<i>lustrare cursus peremneis.</i>	417	<i>maiestas rerum.</i>	411. bis
<i>lustrans omnia sol</i>	575	<i>maiestas foliorum.</i>	498
<i>lustrans terras, & calum obliquo lumi-</i>		<i>malis barbam mollem demittere.</i>	463
<i>ne sol</i>	465	<i>malis manderet adeptus</i>	161
<i>lustrantes suo lumine circum.</i>	518	<i>malis ferarum interficiat.</i>	274
<i>lustrisque perire</i>	390	<i>male maectæ boues.</i>	510
<i>lutea, rusæque vela.</i>	305	<i>male habet animam, curisq; fatigat</i>	269
<i>lucis videndæ odium.</i>	288	<i>malefactum animo</i>	249
<i>luxus, desidiisque.</i>	212	<i>mali nihil fuerat nobis non esse creatis.</i>	
<i>lychni pendentes.</i>	412		426
	435	<i>mammosa.</i>	393

I N D E X

<i>manupio nulli datur vita, oib. vsu</i>	282	<i>do</i>	335
<i>mandare quieti fessum corpus</i>	368	<i>manus dandum est</i>	201
<i>mandaret malis adeptus</i>	161	<i>manu ducunt</i>	180
<i>mandatum memori mente tenere</i>	158	<i>manibus emittere, al. amittere</i>	339
<i>mandata aeternae salutis</i>	566	<i>marces, omnia vitae praemia pfructo</i>	282
<i>mando, is. mandantur morsu</i>	381	<i>marcet animis corpus</i>	ibidem
<i>mandendo se conficit ipsa</i>	351	<i>mare aëris</i>	434
<i>manet navis in statione</i>	331	<i>mare Ponti</i>	447
<i>manet incolumis</i>	232	<i>mare auidum</i>	98
<i>manet intactum, inane, &c.</i>	438	<i>mare immensum</i>	159
<i>manet nec manet vlla sui similis res</i>	473	<i>mare magnum non auferere</i>	568
		<i>mare nauigerum</i>	1
<i>manebat forma</i>	500	<i>mare Neptunus</i>	165
<i>manebat hunc tabes, letumque</i>	614	<i>mare veliuolum</i>	519
<i>manebant onerata cadauerib. caelestum</i>		<i>mare humore nouo semper abudare</i>	432
<i>templa</i>	623	<i>mare mirantur non reddere maius nau-</i>	
<i>maneret fortuna fundamēto stabili</i>	495	<i>turam, quò tantu' fuit decursus a-</i>	
<i>manere poterat vita sine frugib</i>	411	<i>quarum</i>	568
<i>manere aeterna manere</i>	422	<i>mare ablat.</i>	24
<i>manere in vita</i>	426	<i>marmoreum in colorem migrare</i>	173
<i>manere in statione</i>	331. 446. 449	<i>marmoreo candore</i>	ibidem
<i>manenda aetas in tempore aeterno</i>	296	<i>Mauors armipotens</i>	6
<i>marces deos</i>	578	<i>mares existit materno corpore creti</i>	401
<i>manibus vt si sint diuis mactata</i>	578	<i>mater terra</i>	191
<i>manibu' diuis inferias mittunt</i>	211	<i>matris numen qui violarint, indignos</i>	
<i>manifesta docet res</i>	87. 155. 257. 535. 543	<i>putandos, viuam progeniem qui in</i>	
<i>manifesta res indicat</i>	81	<i>oras luminis edant</i>	160
<i>manifesta refutant</i>	180	<i>maternum nomen terra adepta est</i>	191
<i>mannos agens</i>	295	<i>materies</i>	27. 89. 114. 185. 196
<i>manat vberibus distentis</i>	32	<i>materies finitis differt figuris</i>	151
<i>manat nobis è toto corpore sudor</i>	596	<i>materies quouisque</i>	25
<i>manabat lingua cruore</i>	611	<i>materies rerum</i>	54
<i>manabat in loca terrae concaua</i>	505	<i>materies aeterna potest esse</i>	57
<i>manare cruorem</i>	87	<i>materiai congressus</i>	417
<i>manare aliud per saxa videtur</i>	599	<i>materiem leuare</i>	506
<i>manare latices manare peremneis</i>	432	<i>materiem aeternam</i>	60
<i>manare per aurcis non cessant</i>	594	<i>matura dies</i>	381
<i>manare ex aequore falso</i>	569	<i>maturum quasi fulmen</i>	545
<i>manabile frigus</i>	59	<i>maturo tempore</i>	473
<i>mansuescat humor</i>	147	<i>matura vetustas</i>	290
<i>mansuescere fructus feros</i>	514	<i>Matuta</i>	462
<i>manus vtraque à parte ministras</i>	367	<i>matutina lumina solis rubent</i>	445
<i>manus à nobis secreta sentire non</i>	pois	<i>maxima quae vidit quisque, haec ingen-</i>	
<i>est</i>	182	<i>tia fingit</i>	571
<i>manus vni oculo subdita si forte eum</i>		<i>maximitate immani</i>	151
<i>presit, videntur omnia fieri bina suen-</i>		<i>meatus lunæ</i>	417

meatus

C O N T E X T V S

<i>meatus solis, & lunæ</i>	21	<i>meare sursum</i>	129
<i>meatu longo</i>	546	<i>meantes quacumque meantes offic-</i>	
<i>meatus in taleis venere meatus</i>	426	<i>mus</i>	329
<i>medentes</i>	90	<i>mergitur in nigras vndas lethargi</i>	269
<i>meditata diu querela, alte sumta</i>	394	<i>mergitur vna corpore cū lanæ colos pur</i>	
<i>medium nihil esse potest</i>	102	<i>pureus conchylis</i>	605
<i>medij cuppedine victæ</i>	103	<i>mergi marinis fluctib. in falsis victum,</i>	
<i>medium celeri præciderit ictu</i>	253	<i>vitamque potentes, iaciunt, &c.</i>	493
<i>medio de fonte lepórum</i>	390	<i>mersat nunc rerum copia</i>	486
<i>media ab regione diei</i>	575	<i>mersimus altum</i>	126
<i>μεδύροος</i>	393	<i>mersans corpora sitis arida</i>	613
<i>mellis natura constantior</i>	222	<i>merum sal</i>	393
<i>mellis odore</i>	354	<i>metas ad solstitiales</i>	459
<i>mellis liquor dulcis & flavus</i>	90	<i>metas calū distinet metas, &c.</i>	465
<i>mele musca</i>	144	<i>metalla aurata</i>	585
<i>mele cynæa</i>	151	<i>metuunt credere, &c.</i>	564
<i>melior .i. præstantior</i>	290	<i>metus inanis diuim</i>	286
<i>Melibæa purpura</i>	ibid.	<i>metus pœnarum</i>	288. 498
<i>melicos sonores peperere organici</i>	437	<i>metutum</i>	498
<i>Melitenfia</i>	390	<i>micæ auri</i>	83
<i>membrana tenuis summi coloris</i>	305	<i>micat ex oculis acribus ardor</i>	229
<i>membra non esse nata ad vsu</i>	367	<i>micat feruidus ardor, al. emicat</i>	495
<i>membra siluestria nuda dabāt terræ</i>	485	<i>micant aeterni sidera mundi</i>	449
<i>membra somno molli dedita</i>	215	<i>migrant omnia migrant</i>	473
<i>membris muliebribus</i>	383	<i>migrare in marmoreum colorem</i>	173
<i>mēbratim vitalē sensum deperdere;</i>	245	<i>mille missus sagitte</i>	332
<i>meminere fugai</i>	356	<i>millia multa terrarum</i>	332
<i>Memmiades</i>	6. & 9	<i>minebat frons tenta minebat</i>	614
<i>memorem admonuit</i>	291	<i>minimum</i>	65. 75. 623
<i>memori mandatum mente tenere</i>	158	<i>ministro ardore</i>	435
<i>mendosè omnia fieri</i>	340	<i>minantur vrbes dubia</i>	503
<i>mens animi vigilat</i>	360	<i>minari</i>	331
<i>mens animi perturbata</i>	614	<i>minitatur sæpius terra ruinas, quàm fa-</i>	
<i>mens tenuis est, & mire mobilis</i>	358	<i>cit</i>	564
<i>mens, hominis est pars vna</i>	247	<i>minoribus nostris, quas lacrymas pepe-</i>	
<i>mēs nō sentit dolorē mēbris abscisis</i>	254	<i>rere?</i>	502
<i>mens mage tenuia cernit</i>	360	<i>minuerūt flumina vim minuerūt</i>	441
<i>mentem sanari</i>	245	<i>minuant mirarier omnes</i>	193
<i>mentem gigni pariter cum corpore</i>	240	<i>minui rem quamque videmus</i>	114
<i>mentē in tenero corpore tenerascere</i>	263	<i>minutas parteis corporis</i>	371
<i>mente vigenti</i>	90	<i>minutatum</i>	201. 466. 467. 514. 508.
<i>mentibus capti</i>	381		518. 614
<i>mensura soluit (mulier)</i>	582	<i>mirabile nil poterat magis esse, &c.</i>	193
<i>meant per inane vacuum</i>	122	<i>mirando corporis auctu</i>	500
<i>meant multa inimica per aureis</i>	582	<i>miscet prælia</i>	381. 444
<i>meare obliqua</i>	131	<i>miscetur funere vagor</i>	158
<i>meare diuersa</i>	49		

I N D E X

<i>miscabitur terra mari, et mare calo.</i>	259	<i>moles mali</i>	298
<i>misceri absinthia</i>	317.595	<i>molem liquidã quid arguit Iupiter?</i>	552
<i>miscentes volta parentum</i>	401	<i>molem terrarum tantam incumbere</i>	564
<i>miseret ipse sui</i>	274	<i>moles valide</i>	35
<i>mistura rerum</i>	189	<i>moleis magnas cognoscere poteris</i>	539
<i>mistas pecudes inter se</i>	480	<i>molimine magno nauim trudit vêtus</i>	371
<i>missim</i>	248	<i>molitur noua res tibi ad aureis accidere</i>	192
<i>mitra</i>	39	<i>quid moliretur rerũ natura nouarũ</i>	570
<i>mittit mortalia signa</i>	245	<i>molirier ferro arua</i>	482
<i>mittunt fucum de summo corpore</i>	305	<i>mollis aqua</i>	35
<i>mittunt fremitus per nubila, venti</i>	539	<i>molle gramẽ</i>	109
<i>mittebat animam</i>	619	<i>mollia membra</i>	363
<i>mitte mirari</i>	604	<i>mollibus vndis</i>	139
<i>mittere lumẽ</i>	457	<i>mollire cibum flammæ vapore</i>	495
<i>mittere signum sanguinis</i>	86	<i>molliri officis parentum</i>	160
<i>mittere voces superbas videbatur dijs</i>	500	<i>Molossum canum ricta</i>	492
<i>mittere vocem</i>	177.281.378	<i>moment mutatum</i>	128
<i>mittitur tantus sonitus, &c.</i>	545	<i>momine paruo moueri</i>	222
<i>mittuntur fulmina</i>	543	<i>montes nimborum</i>	535
<i>missus è corpore sanguis</i>	126	<i>mõteis cauos colebãt primi homines</i>	483
<i>missa per aureis copia argumentorũ</i>	47	<i>montibus altis crescebãt adscensus</i>	447
<i>missum præconis ab ore edictum</i>	345	<i>montibus Idæis</i>	462
<i>missus bis mille sagitta</i>	332	<i>montiuagum genus ferarum</i>	196
<i>missilibus saxis</i>	485	<i>montiuago generi ferarum</i>	159
<i>mobilibus digitis</i>	144	<i>montiuagæ canes</i>	47
<i>mobilitantur inde omnia</i>	226	<i>monstrauit viam tramite prono</i>	523
<i>mobilitata feruntur</i>	222	<i>monstrabãt cõmutare in dies victũ</i>	495
<i>mobilitas materiã</i>	122	<i>monstra ac portenta creabat tellus</i>	476
<i>mobilitas fulminis vnde fiat</i>	548	<i>monstra ac portenta loquuntur</i>	346
<i>mobilitas tutata est animalia quãdã</i>	476	<i>monumenta virũ</i>	436.543
<i>mobilitas crescit eundo</i>	548	<i>monumentis æternis</i>	437
<i>mobilitas meandi per inane</i>	114	<i>mora nec mora, nec requies</i>	317
<i>mobilitas & copia simulacrorum</i>	363	<i>mora, quæ fluuios refrenat eunteis</i>	361
<i>mobilitate mali</i>	254	<i>morbidus aër</i>	607
<i>moderariet his possent</i>	509	<i>morbida agricolarum copia</i>	613
<i>moderariet equum frenis</i>	508	<i>morbida vis</i>	607.611
<i>moderatis rationibus</i>	124	<i>morbis, leti fabricator</i>	241
<i>moderator aratri</i>	482.623	<i>morbi auidi contagia</i>	619
<i>moderanter</i>	198	<i>morbi vis aliqua ratione excitata</i>	352
<i>modum agri multo minor</i>	202	<i>morbo delirantes</i>	498
<i>modum sibi parare</i>	98	<i>morbis isdẽ agriscimõ, atq; illi, &c.</i>	437
<i>mænia mudi</i>	102.208.422.438.443.533	<i>moriens non sentit animã ire foras</i>	250
<i>mænibus altis</i>	429	<i>moribundi</i>	246
<i>mænera</i>	6. bis	<i>moribundo corpore</i>	290
<i>mærorum excor</i>	317.594	<i>moribundos artus describit</i>	217
<i>moles multos per annos sustentata</i>	420	<i>moratur emissum res nulla</i>	335
<i>moles corporis</i>	371		

C O N T E X T V S.

<i>ne te in promissis plura moremur</i>	420	<i>motibus astrorum quæ sit causa</i>	449
<i>neque te in promissis plura morabor</i>	543	<i>moueant vsusum</i>	537
<i>morari partem</i>	98	<i>mouere sensum</i>	269
<i>morari rem quamque</i>	128	<i>mouere mollia membra</i>	363
<i>morari longum</i>	561	<i>mouere membra vartẽ</i>	370
<i>morati multum in rebus aliquibus</i>	370	<i>moueri consuerunt</i>	404
<i>mors omnia præstat, &c.</i>	224	<i>moventeis membra</i>	378.515
<i>mors, æterna manebit</i>	296	<i>mucrone ancipiti</i>	151
<i>mors immortalis</i>	274	<i>mucrone hebeti retusum aurum</i>	506
<i>mors immatura</i>	429	<i>mucronum fastigia acuta</i>	505
<i>mors nihil est, neque ad nos pertinet</i>	269	<i>mugit tuba depresso sub murmure</i>	344
<i>mortis nimium timentes</i>	619	<i>mulcebant ollis animos</i>	515
<i>mortis timor</i>	500	<i>mulcere sensus</i>	144
<i>post mortem nihil est horribile</i>	286	<i>mulcere leonum peçtorã</i>	510
<i>mortem multo minus esse ad nos, quàm somnum</i>	279	<i>mulcentes aëra motu</i>	310
<i>morte obita</i>	358	<i>mulier toto è corpore iactãs amorẽ</i>	383
<i>morte peremti</i>	296	<i>mulier spatio deffessa vetusto</i>	473
<i>morte rigida strati iacebant</i>	614	<i>mulier nõ semp ficto suspirat amore</i>	399
<i>mortali corpore constat calum</i>	437	<i>muliercula forma deteriore interdum amatur</i>	405
<i>mortalibus agris</i>	522	<i>muliebris origo</i>	401
<i>mortifer astus, al. aër</i>	611	<i>muliebre sacrum</i>	ibidem
<i>mortiferam cladem conflare</i>	607	<i>multæ vis</i>	227
<i>mortiferam vim summittere</i>	586	<i>multangula foramina</i>	352
<i>mortua vita viuo, atque videnti</i>	291	<i>multesima pars</i>	570
<i>mortua tussi</i>	393	<i>multigenis figuris</i>	138
<i>morsu volneris ardenti premat</i>	254	<i>multi modis</i>	87.215.274.249.351.393.426
<i>morsibus adfixæ validis</i>	510	<i>multiplex loci spatiũ, al. multiplicis</i>	315
<i>mores sequaceis hominum differre inter se</i>	230	<i>mundus, opus diuũ</i>	426
<i>mos sepulturæ</i>	623	<i>mundus hic natura factus</i>	195
<i>more ferarum concipere</i>	404	<i>mundi nouitas florida</i>	483
<i>morigera ad fruges augendas</i>	417	<i>mundi magnũ, & versatile templũ</i>	518
<i>morigeris modis</i>	405	<i>mundi natura</i>	124.426.431.437.438
<i>motõ omnis cõnectiur si motõ, &c.</i>	131	<i>mundi mænia</i>	202
<i>motus genitales</i>	128.157	<i>mũdi mēbra</i>	440
<i>motus exitiales</i>	157	<i>mundi genitalis origo</i>	502
<i>motus vitales impediuntur</i>	185	<i>mundum non esse à deo creatum</i>	416
<i>motus molles non sunt opus vxorib.</i>	304	<i>mundum mortali corpore cõsistere</i>	417
<i>motus novos progignere</i>	115	<i>mundos esse innumerabileis</i>	195
<i>motus languescere mentis</i>	291	<i>mũdis variis, varia ratione creatis</i>	450.
<i>motus obliquos fingere</i>	131		510
<i>motus conuenientes inter se dare</i>	444	<i>munido corporis cultu</i>	405
<i>motu adsiduo res mouentur</i>	97.117	<i>munificat mortaleis tacita salute</i>	160
<i>de motu primorum corporum</i>	115	<i>munire natis senectam</i>	404
<i>motu omnia percalefacta ardescere</i>	537	<i>munitur vallo eburno India</i>	155
		<i>munita doctrina sapientum</i>	109

INDEX

<i>munita ab letalib. reb.</i>	269	<i>natum nihil esse in corpore, ut vii. posse-</i>	
<i>munita locis eximis</i>	160	<i>mus</i>	367.
<i>munita regio virum vi</i>	75	<i>natorum bona fama excellere</i>	522.
<i>munita via qua munita fideij</i>	420	<i>natura omnis duabus rebus constat</i>	48
<i>murali corona caput cinxere</i>	160	<i>natura dominis superbis priuata</i>	197.
<i>murmur ponti minax</i>	33	<i>natura alid ex alio reficit</i>	32
<i>murmura ponti</i>	290	<i>natura nihil ad nihilum interimit</i>	28
<i>murmure magno indignantur</i>	539	<i>natura omnia commutat</i>	473
<i>murmure depresso</i>	344	<i>natura ligna explicat in flammis</i>	181
<i>murmura magna minarum</i>	501	<i>natura dædalarerum</i>	419.
<i>murmura cælum percurrunt</i>	502.545	<i>natura ferarum</i>	429
<i>musam siluestrem fundere</i>	346	<i>natura gubernans</i>	417
<i>musæa mele</i>	144	<i>natura animantium</i>	1.27.98.399
<i>musæo lepore cuncta contingens</i>	90	<i>natura ferri</i>	603
<i>musæo melle contingere</i>	91	<i>natura mellis constantior</i>	222
<i>musco viridi stillantia saxa</i>	483	<i>natura rerum creatrix</i>	65.513
<i>mussant</i>	70	<i>naturam rerum cognoscere</i>	296
<i>mussabat tacito medicina timore</i>	613	<i>naturam reru diuinius nõ esse, &c.</i>	428.
<i>mutat mundi naturam totius atas</i>	473	<i>naturã mundi nõ esse diuin. cr. &c.</i>	124
<i>mutant cantus raucifonos</i>	493	<i>naturam clandestinam adhibeant</i>	79
<i>mutare, meare.</i>	80	<i>naturas hominum varias</i>	230
<i>mutare cælum, mare flumina, &c.</i>	335	<i>naufragiis magnis, multisque coortis</i>	155
<i>mutare naturam rerum</i>	135.	<i>naux velis, ventoque fertur.</i>	371
<i>mutare vitam priorem.</i>	426.	<i>nauis, qua vehimur fertur cum stare vi-</i>	
<i>mutare filum alterutram in partem</i>	4.4	<i>detur.</i>	331
<i>mutare quod mutatur, dissoluitur</i>	263	<i>nauigerum mare</i>	I
<i>mutatum suis finibus exit</i>	245.	<i>nauigiatio improba cæca iacebat</i>	486.
<i>mutabilitate</i>	185	<i>nauigiã clauda videtur maris ignaris</i>	335
<i>muta metu</i>	14	<i>nauigiã in eo tumultu depreffa, &c.</i>	555.
<i>mutæ pecudes</i>	196	<i>nauigijs multa addita</i>	437
<i>muta animalia</i>	493.	<i>nauiter plenum</i>	52
<i>mutuus ardor</i>	401	<i>nebula pulueris</i>	432
<i>mutua gaudia</i>	399	<i>necessum est</i>	147
<i>mutua, i. mutuo</i>	114.323 375.495.	<i>necessum intestinũ</i>	134
<i>myrrha odor</i>	151	<i>nectar naribus halent</i>	178
		<i>nectant gaudia inter se communia</i>	476
		<i>nectere vota votis</i>	502
		<i>negites ne fieri negites</i>	373.
		<i>Nemeæus leonis hiatus.</i>	412.
		<i>Nempe tamen, &c.</i>	182.
		<i>nemus frundiferum.</i>	139.
		<i>Nec mora, nec requies</i>	317.595.
		<i>nec opinanti mors ad caput adstirit</i>	282
		<i>nec opinanteis</i>	510.552.
		<i>Nenu.</i>	222.356.
		<i>Neptunus, mare</i>	165.
		<i>Neptuni corpus acerbum</i>	147.

CONTEXTVS.

<i>Neptuni fluctus renouare</i>	605	<i>niti præstante labore</i>	109.2121
<i>nequicquam</i>	336	<i>nitier sursum</i>	102.
<i>neruosa & lignea</i>	393	<i>nitorẽ viridẽ</i>	472
<i>nesciat. augmen cur nesciat equor</i>	566	<i>nitorẽ solis</i>	193.462.
<i>nexantur ab ictu</i>	117	<i>nitorem purum</i>	173
<i>nexus exsoluere</i>	28	<i>nitore puro ibid.</i>	
<i>nihil est non raro corpore nexum</i>	596	<i>ab ex oriente nitore aurora</i>	343.
<i>nexa magis hamatis principis</i>	144	<i>nix, venti, fulmina grando</i>	501.
<i>Nexilis antè fuit vestis, quàm textile te-</i>		<i>nix acri concreta pruina</i>	208
<i>gmen</i>	512	<i>nixatur vita sensibus, tanquam funda-</i>	
<i>nictari nequeunt</i>	586	<i>mentis</i>	339.
<i>nictantia fulgura flammæ.</i>	537	<i>nixantem</i>	286.
<i>nidor odor</i>	166.168.354	<i>nixa omnia in medium</i>	102.
<i>nidore acri offendit nareis</i>	582	<i>nixus in hoc vno nouitatis nomine</i>	480.
<i>nigra virum sæcla</i>	575.608	<i>nixibus ex aluo matris profudit</i>	429.
<i>nigrant</i>	170	<i>nant oculi</i>	212.
<i>nigrante colore</i>	174	<i>nacliuago Faunorum strepitus</i>	346.
<i>nigrore mortis omnia suffundens</i>	210	<i>noctiuagi homines</i>	483.
<i>nihil fieri de nihilo</i>	24	<i>noctiuagæ faces cali</i>	501.
<i>nihil sciri qui putat, is neque id scit, an</i>	338	<i>nocturnis epulis</i>	209.
<i>sciri possit, quo se nil scire fatetur</i>	575	<i>nocturna, terrestria lumina</i>	435
<i>Nilus in æstati crescit</i>	543	<i>nocturnum lumen</i>	582.
<i>nimbus niger</i>	558	<i>nodos omneis dissoluunt,</i>	548.
<i>nimbos volanteis</i>	160	<i>nodos Veneris validos perrumpere</i>	390
<i>ninguntque rosarum florib.</i>	598	<i>nodosque relaxat (humor aquæ)</i>	589.
<i>ningueis aliè exstructas sol radiis tabe-</i>		<i>nodus anni</i>	465.
<i>scere cogit</i>	598	<i>nomen id ab re impositum est</i>	577
<i>nimirum</i>	59.61 63.64.70.81.96.117.	<i>nominitamus</i>	232
	122. 143. 182. 185. 196. 222. 224 248.	<i>nominitant</i>	573.
	285.547	<i>nominitarunt ab re</i>	555
<i>nimio Nec nimio post, &c.</i>	614.	<i>nominitanda bella anni</i>	551
<i>nimio plus nec nimio plus</i>	486	<i>nõnne vides</i>	126.131 363 393.405.608.
<i>nisus pedum trans maria ponere</i>	480	<i>nõnne videre, &c.</i>	109.
<i>nisus pennarum inanis claudicat</i>	586	<i>norma fallax</i>	319.
<i>nisus omneis anquirere</i>	394.	<i>noscere volt?</i>	240
<i>nisus leui nisu sustollit, &c.</i>	371	<i>noscent gaudia</i>	329.
<i>nitere luna potest solis radius percussa.</i>	466.	<i>notæ, graueis halâtes sulphurus auras</i>	541.
<i>nitere</i>	466.	<i>notho lumine lustrans loca luna</i>	454.
<i>nitescere multa videbant</i>	495	<i>notities utilitatis vnde est insita?</i>	491.
<i>nitidum opus</i>	582	<i>notities hominum vnde est diuis primum.</i>	
<i>nitido, leuique lepore capti,</i>	505	<i>insita?</i>	426
<i>nitidæ fruges</i>	31.126.	<i>notitiam veri & falsi quæ res crearit.</i>	
<i>nitidas fruget</i>	159 19. 202.		338.319
<i>nituntur deorsum omnia pondera</i>	548.	<i>notam? ligna et igneis distincta voce</i>	89.
<i>quibus nitatur summa salutis</i>	179	<i>notarunt omnia cæli loca</i>	465.
<i>niti in medium summæ</i>	102.103	<i>notaret voce res varias</i>	492.
<i>niti aduersus fœdera nature</i>	436	<i>notare res dissimiles alia, atque alia vo-</i>	
		<i>ce</i>	493.
		<i>notare cuncta vocibus</i>	491.
		<i>notantur ancipiti mucrone</i>	157.

INDEX

notatus fulgore ignis	457	numina diuina	403
notates immortalia mortali sermone	422	numero innumerati	195
notata extremis oris luna	454	numero innumero	195, 266
nouellæ mentes	32	numerum seruare genus	515
nouet factus terra vapore solis fota	98	numerumque repleti	155
noua tellus herbas primum sustulit	472	nuntia præclari voltus simulacra	381
novis rebus gaudere	426	nuntia diuinæ formæ simulacra	529
novos flores decerpere	90	nuntia rerum plaga	354
noua radiorum lumina	329	nutu deorum omnia flecti	500
nouitas florida mundi	483	nutu cadenti	240
nouitas mundi	471, 473	sub nutu alterius degitur ætas	389
nouitate exterritus ipsa	193	Nymphas tenere hæc loca	346
nouitate calii, & aquarum tentari	608		
nouitate cibi non facile caperetur	482	O miseræ hom. m. ò pecc.	109
nox cæca	103	ob admissum fædè	503
nox ubi roriferis terrâ obruit umbrâ	588	ob officium utilitatis	368
nox obruit ingenti caligine terras	462	abbrutescat	246
nox ubi terribili terrâ caligine textit	588	obducatur sentibus	428
noctis caligine cæca	335	obeunt mortem	381
noctis nigrae umbram	343	obiit. donec vis obiit, &c.	28
noctis signa serena, al. serena	501	obiret letum	515
nocte intempesta	486	obire spatium	459
nocteis atque dies	109	obire cogebant	620
noctes serena	21	obire eadem in somnis videmur, quæ vi-	
noctes hiberno tempore longæ	465	gilantes cogitauimus	377
nubes neque tam condensæ corpore esse		obire prælia	ibid.
queunt, quàm lapides, neq; tam tennes,		obita morte	21, 358
quàm nebulae fumique volantes	533	obitus longos reuisunt	331
nubes densæ agmine	532	obhæsit nobis equus acer	333
nubes non queunt esse in æquore	422	obijciens radiis ardentibus orbem,	470
nubesque volantes	432	obiecta repente mortalibus	193
nubeis permulta habere ignis semina	59	obiectum parmae daret	367
nubeis causas habere vaporis semina	535	oblatum ictum	186
nubibus densis,	139	oblato ictu minus acriter	186
nubila vicumulata premuntur	561	oblectare animum	139
nubila rara cum venti portant	335	obliuia querit	295
nubila montibus adsimulata	539	obliuia rerum quosdam cepere	614
nubila portant venti	566	obnitier vndis	335
nudantia duos dentes ricta canum	492	obnixus. ventus obnixus magnis spe	
nuda & inerma cedebant armatis	508	luncas viribus altas vrget	563
nulla res ex inhilo gignitur	23	obortus terre motus	566
nulla res est vna in summa	196	obortus radijs	588
nulla sibi turpis conscius rei	552	obretimur euntes	234
numen mentis, moménque	218	obruit vrbeis	441
numine diuerso	318	obruit nox ingenti caligine terras	462
numine diuino	23	obruit umbrâ terram	588

CONTEXTVS.

obruat domus fessa	266	oculi non sunt nobis pro foribus	239
obruerent terras caligine tanta, & c.	543	oculorum lumina	367
obruus ignis cinere multa	373	oculorum est tueri	331
obsidere certas parteis	385	oculos patenteis	254
obsiditque vias oculorum	328	oculos non falli	331
obsignatum habere	158	oculos tendere	12
obsistere possit	541	oculos contendere	363
obsistere non facile est tali nat.	548	oculis solis cernere quimus	319
obstita circum	514	oculis noli adfingere hoc vitium	331
obstipa tecta	340	odiosa 393 odium glandis	515
obstet à tergis	115	odor narcis lacescit	354
obstet, quo minus	79	odor alius aliis animantibus	353
obstare posse	94, 134	odor distractus in aeris auras	354
obstruere caput	470	odor permanat per dissepta domorum	596
obterit humana, vis quædam	503	odor non penetrat per saxea sæpta	354
obteritur religio	12	odor errabundus tardè venit, & c.	354
obtrium pondere terræ	275	odor maioribus principibus creatus est, &c.	354
obtineat nouem iugera	286	odore tatro floris	582
obtundere aureis frustra	491	odores penitus fluere	354
obtunditur vox	349	odores perpetuo fluunt ab rebus	317
obtrudi patris telum	552	odores seorsum nascuntur	339
obturgetur subito pes	571	offendit imago ad planitiem speculi	323
obturet edendi cibus amorem	370	offensus, us.	128, 146
obuersantur eadem ante oculos	378	vita in offensus est	282
obuersatur ad aureis nomen dulce	383	offensibus crebris	328
obuertimus	312	non multis offensibus	548
obuersa	175	offensare cogitur	604
obuius tibi obstes	393	offensando	195
obuius ipse	291	offerre res in luminis oras	25
obuia cum veniunt	358, 548	obtulerit fortuna	483
occidit causa	174	obtulit caput leto	291
occidit lumen	237	officiunt	143
occidet ad nihilum	70	officerent nobis	412
occidat omne	282	officiat	94
occidat humanum corpus	124	officinus	432
occipit tum demum iuuentas	479	officere atque obstare	40
occupat propè totum annum	381	officere montibus in terris necesse est	556
occurri quoque deceret	523	offecto lumine	471
occurrit imago	363	officiensque	467
occurrans omni modis, officiensque	467	officium corporis	140
ocris viperæ montis	577	officium vilitatis	368
oculo vni subdita manus	335	oleaster	599
oculus radicitus auolus	247	olearum cæcula plaga distinguens	514
oculi nec esse, nec sentire possunt scor-		olium leue	605
sum anima	251	olium tardum	143
oculi cauari	614	olet	317

INDEX

olefendi summum tetigere cacumē	201	orbem totius terrarū obtineat	286
ollis	70.314.508.515.539	orbem luminis totum corrupas	237
omne nulla res est quæ finiat	97	Orci ianua	578
omne sit ne finitum, an pateat immen- sum, vastæque profundum	93	ordo primordiorum permutatus	82
omnigenos colores	173	ordine certo multa creari	467
omnigenos cætus, et motus experiundo	443	ordine principiorum permutato	426
omnigenis è principis	444	organici	144.437
omnigenis coloribus perfusa	177	organico saltu Heliconis	217
omni modis	71.151.237.443.426	origo muliebris	401
omniparens terra	432	origo genitalis mundi	437.502
omnipotens pater	441	origo ardoris	385
omnituentes sensus	185	origo simulacris celer	312
onerata cadauerib. templa	623	oriundi sumus omnes cælesti semine	190
opaca domorum	118	ornanda politis versib.	529
operati	378	orare dictis non prius fuit, quàm lingua creata est	367
operam des	605	os oris oris honore	393
opella parua perfunctus	103	ora lacrymis humectent	89
operit limina florib. & fertis	393	ora formidinis atræ	312.543
opibus non magnis incundè corpora ha- bebant	515	ora lacrymis rorantes	240
opima reb. bonis regio	75	ossa dedit terræ	290
opinatus animi	336	ossifragæ, mergique	493
oppilare ostia contra	575	oscitat extemplo	295
opplet cuncta colorib. egregiis	467	oscula figit forib.	393
opplent loca liquidis vocibus aues	122	oscula adfigunt	385
opportuna regio	473	ostia reclusa	233
opportunus, & idoneus aër	457	ostia viarum recta non sunt	305
opportuna & idonea flammis	547	ostrisque rubenti	110
opportunam vtilitatem præbet (æquor) nautis	592	otia dia	515
opposita fuerunt	312	oua in pullos animaleis vertier	185
opprimere	543.545		
oppressus validus	83	P	
oppressa vita graui sub religione	11	pabula amoris	385
oppressa aliis malis in pectore cura	502	pabula dia	483
oppressa silerent	151	pabula læta	32.139.159
opulenti possent degere vitam	495	pabula sine labore parta	477
opus vis infinita materiai	99	pabula viua præbebat, &c.	486
opus est	282.550.605	pacati status aëris	219
opus esse	109.175.404	pacata mente	502
ora æ ætheriis in oris	529	pacato fœdere	519
oras luminis	160	padore horrida membra	623
per summis oras labier	446	panuria cibi	486
orbis terrarum	417	panuria parui numquam est	495
orbis splendidus. id est oculus	237	palam est	157
		palantes noctis in umbris	486
		palanteis comites, uerimus	346
		palanteis v. am vitæ quærere	109

palantia

CONTEXTVS.

palantia sidera	193	particularim	246
palati per caulas	350	partim	404.604.613.614
palati in fine voluptas est è succo	350	partus duplici de semine constat	401
Palladis ad templum Tritonidos alma	578	partus nocturnus Graiugenarum	54
		partu dulci ditescere	404
παλλὰδιον	393	parium non fieri, nisi concilio antè coa- cto	185
pallorib. omnia pingunt	316	parta pectore suo præmia, &c.	411
palpebræ cadunt	375	paruisima	65. bis
Pan Pineæ semiferi capitis velamina quassans	346	paruisima corpora	222
panaces	310	pascere animam	288
Panchæos odores	144	pascere oculos	144
Pandionis populo incubuit	611	pascit auidos visus	6
pandit lumina	462	pauit arenam. al. lauit	139
pandere agros pinguis	503	pasci solus flammam	103
pandere omnem rerū naturā dictis	417	pascentes corpora	450
pandere palmas ante deū delubra	502	pascua reddere rura	505
pandere primordia rerum	10	pascim	109.358.450.545
pandis nauib. florebat mare deliuolu	519	patefecerat ætas	473
pango lucida carmina	90	patefactis carcerib.	131
pango	156	patefacta foramina	371
pannis cooperta membra	623	patefiat omnis causa	599
papauerum aceruus	222	patet ingens copia reb.	97
papposque volanteis	234	patet exitus 331 hiatus 333	ia-
par est	42.120.394.605	nua	438
parcit in hosteis	552	pateret mare seorsum	444
parentes celant primordia, &c.	401	patere omne exempta fine	94
parentant	211	patere immensum in cunctas vndique	
paret anima per totū corpus disita	218	parteis	117
parili ratione	139	pateteis vias 378 pateteis oculos	467
pariter qui (tonitrus) mittitur igni	537	patefcit ratio solis certa	459
parabat alius letum	619	pater æther	32.190.
parabat ex ira se vlcisci	498	pater omnipotens	441
parare vt sibi tela parent	505	patriam sæpe prodiderunt homines, ca- rosque parenteis, vitare Acherusia templa petentes	212
parasset sic natura	528	patrius pauor	26
pararet finem nullam natura	61	patriam terram defendere	164
parare homines tantos vt, &c.	27	patrij sermonis egestas	83
parare sibi modum	98	patrio de corpore crescunt	401
parantur	390.513	patrio nomine vocitamus	546
parata in prima fronte	315	patria præcepta nobis suppeditas	207
partem bonam 62 minimam	212	patrius Magnetum in finibus ortus	594
parte æqua	401	patrijs exponere chartis	377
partes per se nequeunt sentire	182	patrantur conata	440
Parthi validos præ se misere leones	509	patuli super æquora mundi	532
participem leti esse animam	240		
participantur sensu dentes	257		

I · N · D · E · X ·

<i>pauidis cum pendent mentib. sepe</i>	528	<i>pendentia vellera lanae</i>	560
<i>pauitant in tenebris</i>	523	<i>pendere penas</i>	422
<i>paullatim</i>	201.333.515.519	<i>pendebantur numina magni</i>	non 623
<i>pauonum saecula aurea</i>	151	<i>penetrat per rara viarum fulmen</i>	548
<i>paupertas horrida</i>	623	<i>penetrat auris vox. &c.</i>	349
<i>pausa ardoris violenti fit parumper</i>	386	<i>penetrant fauceis corpora hamata</i>	352
<i>pausa vitai</i>	274.279	<i>penetrant in animu contagia morbi</i>	241
<i>pausam stare fragori</i>	75	<i>penetrant per rara corporis</i>	358
<i>pausam non dare conciliis. &c.</i>	118	<i>penetrant aureis primordia</i>	344
<i>pauxillo minores</i>	454	<i>penetrabat eos, posse hac. &c.</i>	505
<i>pauxillis, atque minutis osib.</i>	83	<i>penetrauit hominem vis vini</i>	243
<i>pax placida</i>	6	<i>penetrare per auras</i>	546
<i>pacem animi nulla res delibrat</i>	208	<i>penetret per inania</i>	28
<i>pace tranquilla</i>	198.529	<i>penetrare in nareis hominum</i>	144
<i>pace cum summa</i>	164	<i>penetrare locos aequè nequit</i>	404
<i>paces ventoru pauidus prece quaesit</i>	503	<i>penetrare queant res quasuis</i>	315
<i>pectus ardescit dira cuppedine</i>	385	<i>penetrare & abire in corpus</i>	386
<i>pectus purgatum</i>	412	<i>penetrare saxa</i>	146
<i>pectus vacuum, curaque solutum</i>	112	<i>penetrari penitus nequeat</i>	155
<i>pectore in pectore mentem sitam</i>	218	<i>penetrata act.</i>	352
<i>pectore ab imo</i>	212	<i>penetrata corpora prima</i>	59
<i>pectore iraquillo</i>	229	<i>penetrare frigus</i>	55
<i>pecudes mutae</i>	492	<i>penetralior ignis fulminens nostro</i>	142
<i>pecudes pingues</i>	32	<i>penitus</i>	29.305.320
<i>pecudes vertunt naturam suam in corpora nostra</i>	181	<i>pennarum vela remittunt</i>	577
<i>pecubus balantibus venit agror</i>	608	<i>pennarum nisus inanis</i>	586
<i>pedem ponere. vide ponere.</i>		<i>pennatus. Zephyrus. al. pinn.</i>	467
<i>pede liquido</i>	433.569	<i>pennipotentum corpora</i>	181
<i>pedetentim progredientis</i>	450.519	<i>pennipotentum in corpore</i>	472
<i>pelage seuera. al. pelagi</i>	412	<i>per inane</i>	117.118.128
<i>pelage multa. & late substrata</i>	568	<i>per somnum multi loquuntur</i>	381
<i>pelago in tanto materiae</i>	155	<i>per Veneris res</i>	124.146.183.404
<i>pellacia ponti subdola</i>	155.486	<i>per caulas omneis</i>	186.226.558.587
<i>pellicere in fraudem</i>	486	<i>peragro loca aui Pierid.</i>	90
<i>pelliciat vim ferri</i>	599	<i>peragrarer mente & animo omne immensum</i>	12
<i>pellis cecidit</i>	515	<i>peragrans, cetera mentis ratione</i>	166
<i>pellis frigida, duraque</i>	614	<i>peragrans virideis saltus</i>	139
<i>pellibus viti</i>	483	<i>percaluit vis veni</i>	545
<i>pellibus corpora texerunt</i>	490	<i>perculit vehementi ictu</i>	547
<i>pellere terram matrem duro pede</i>	515	<i>perculus, a. um.</i>	I
<i>pepulere suo corpore sensura</i>	343	<i>perculsi diuim timore al. percussi</i>	502
<i>pepulit vis missa (nubem).</i>	546	<i>perculsa menteis nouellas</i>	32
<i>Peloponne. so. in Pelop.</i>	556	<i>perciet aureis oib. vnu edictu. &c.</i>	346
<i>pendent mentibus pauidis</i>	528	<i>percitur ira acri</i>	441
<i>pendentes lychni</i>	435	<i>percita plagis</i>	98.120.426.443
<i>pendentibus saxis</i>	539		

C O N T E X T V S .

<i>percita alterno motu. al. aeterno</i>	210	<i>perflant crebram silua flamina Cauri</i>	535
<i>percitus aer agitando, ventus fit</i>	573	<i>perfluctuat artus copia animantium</i>	259
<i>percitus ardor</i>	545	<i>perfluere videmus vina per colum</i>	143
<i>percipit in se rem sensus quisque sua</i>	599	<i>perfringit multa ignis fulmineus</i>	548
<i>percipit me quada diuina voluptas</i>	208	<i>perfructus omnia vitai premia</i>	282
<i>percipit humanos odium vitae</i>	212	<i>perfugium</i>	495.500
<i>percipiunt oculos, visumq; lacestunt</i>	358	<i>perfunctus parua opella</i>	103
<i>percepit membra feruida febris</i>	582	<i>perfuncta vita, omnia te sequentur</i>	282
<i>percipe</i>	138.309.321	<i>perfundat cuncta calido vapore</i>	457
<i>percipe dicta</i>	218.370	<i>perfundens omnia sua luce</i>	122
<i>percipe paucis</i>	310	<i>perfundum corpus frigore leti</i>	373
<i>percolatur humor</i>	147	<i>perfusa croco Cilici scena</i>	144
<i>percoquere humorem</i>	588	<i>perfusa omnigenis colorib.</i>	177
<i>percoxerat ardor flammeus terram</i>	505	<i>perfusa lepore</i>	305
<i>percocta saecula calore</i>	575	<i>perhilum</i>	564
<i>percocta saecula vapore</i>	608	<i>pergama Troia</i>	54
<i>percupis. al. perpetis</i>	393	<i>pergo exsoluere. &c.</i>	90
<i>percurrit Pan calamos</i>	346	<i>pergunt celeri lapsu fulmina</i>	548
<i>percurrunt magnu murmura celu</i>	502.545	<i>pergam inceptum pertexere dictis</i>	523
<i>percurrere per mare & terras</i>	571	<i>perhibemus fauceis & ora</i>	573
<i>percurrere spatium profundi</i>	97	<i>perhibemus foramina</i>	352
<i>percurrere calamos vnco labro</i>	515	<i>perhibere suemus</i>	329
<i>percutit animum</i>	182	<i>perhibetur</i>	249
<i>percutiat lapis lapidem</i>	537	<i>perimit penitus</i>	29
<i>percussus recta, aut obliqua luce</i>	174	<i>perimunt sata imbres subiti</i>	429
<i>percussa solis radius luna</i>	466	<i>peremta, et interemta pro interfectis</i>	304
<i>perdelirum</i>	73	<i>peremta omnia recipit caelum</i>	437
<i>perdebant lumina partim</i>	614	<i>peremti morte</i>	296
<i>perdocti hoc sum antè multoru exitio</i>	241	<i>perito, as</i>	258
<i>perduxit ad extremum finem</i>	198	<i>perlabitur per nostras acies</i>	319
<i>perductus sermo ab & c. ad & c.</i>	343	<i>perlabitur ictus ad nostras acies</i>	328
<i>peremnes flunij</i>	445	<i>perlabier supra solis orbem</i>	470
<i>peremneis cursus lustrare</i>	417	<i>permanat frigus ad ossa</i>	42
<i>peremneis latices manare</i>	432	<i>permanat calor argentum</i>	55
<i>pereat male</i>	282	<i>permanare per aeris interuallum</i>	315
<i>pereruntque labore</i>	389	<i>permanare acre malu huc non potest</i>	226
<i>pererrat</i>	470	<i>permanare per foramina</i>	143
<i>peresa saxa desco sale</i>	39	<i>permananter vis perualet eius</i>	594
<i>peresast</i>	237	<i>permensus aera multum</i>	611
<i>perferre aeternum dolorem</i>	286	<i>permensa sunt calu suo claro corpore</i>	331
<i>perfica natura</i>	198	<i>permiscet frigus & astum</i>	550
<i>perfiniet</i>	65	<i>permista caede calentes leones</i>	509
<i>perfixo pectore icti</i>	552	<i>permistas dabant ruinas</i>	510
<i>perfixa gelidi pauoris telis</i>	229	<i>permista rerum semina multa</i>	582
<i>perfixa desiderio iuueni</i>	139	<i>permitti longi? alio alter odor potest</i>	354
<i>perflant nubila venti</i>	535	<i>permoti corporis astu</i>	381

INDEX

permutato ordine principiorum	426	perturbari anima possit	374
perniciosa discidium	51-52	perturbatur in morbo totum corpus	352
pernici saltu corpus tollere	452	perturbata animi mens	614
pernice choréa	161	peruadere summum ætatis florem	61
pernosces	103	perualet permanenter	594
perpendere acri iudicio	193	perueniunt nostros ad sensus	453-537
perpetuatur in terra obtudi (fulmē)	552	peruersè	102
perpetuum in perpetuum	333	peruideamus 93 peruideas 103.117	
perpetuus sermo	343	peruigilium	578
perplexa corpora	445	peruincere id dictis	420
perplexis figuris suis endopedita	117.	peruolgant	122.139.315
146.		peruolgarit genteis per magnas	500
perque plicatis	143	peruolct æstus	604
perpotet absinthii laticem	91	perque volare mare	315
perquirere indicia occulta diuū mētis		peruolitant voces per dissepta dom.	596
retro voluentē Tyrrhena carmina	552.	peruoluitantes	122.139.
perumpere validos Veneris nodos	390	perusta pars terræ solibus adsiduis	432
perumpere corpus introitu suo	144	peffum subsedere vrbes multæ	566.
peruscidit vis venti	546	pestilitas	607 & 608
peruscidit atram nubem ventus	537	petisit pugnam, cædesque	254.
peruscidit subito nubem	545	petissens auras	473
peruscidat nubem vis incita venti	535	petit aquora campi saxum	286
perusciduntur simulacra	348	petit alta loca	553
peruscissa furit petulantibus Euris	532.	petunt res ex auditis	496
peruscritari	122.	petunt loca sola	552
perfectates columbas visæ accipitres	378	petebat sibi quisque imperium	498
peruscunt viscera	226.	petebant ventos pedibus	510
peruscideo, es	37	petere fasces à populo	286
peruscidit fruges peruscidit in ipsas	608	petere imperium	ibidem
peruscina Cretea, al. cerea	323	petere coronam suo capiti	90
perusculto, as	1	petere terram genibus	14.
peruscum est esse domi	295	petere ex ira pœnas acreis	529.
peruscum est homines vi colere auiū	498	petentes vicium vitamque	473-493
peruscant grauitat terræ tremor	545	petentes pedibus, morsuque, &c.	493
peruscantare omnia	426.443	petulci agni	139
peruscitget pupillas	319	petulantibus Euris peruscissa carbasus	532.
peruscitget oculos	319-321	petulantia	412.
peruscitricrepe sonitu	533.	Phaëthonta auiæ cum Phaëthonta vis	
peruscitrita leonum pectora	510	equorum a there raptauit toto	441.
peruscitexere cæptum dictis	47	Phœbia	393
peruscitexere inceptum dictis pergam	523	Phœbi Delphica laurus	535
peruscitoleraffent omnia tormēta ætatis	436	Phœbia carmina	151.
peruscitorquent ora fædo sapore	144	Phrygium pectus	54.
peruscitundere saxa	405	Phrygio numero	160.
peruscitundere tigna	506	Phrygiæque cæternas	160.
peruscitutum in vas congerere laticem	288	pietores & scriptores priores, animas	

CONTEXTVS.

introduxerunt sensibus auctas	251	ploratus mortis comites	158
pietatis in textilibus	110	ploratus mistos vagitibus agris	158
Pierio carmine	91	pluma columbarum	174.
pietas est, posse omnia pacata mēte tueri		plumbi potestas	505
502		plumbo albo	605
pietas non est velatum sæpe videri ver-		plumbea glans fit fernida in cursu	546
tier ad lapidem, atque omneis accede-		pluit in terris, & viti nubila portat	569
re ad aras, &c.	502	pluere in multis regionibus, & cadere	
pietate repletum antiquum genus	202	imbreis sub vno tempore necessestis	552
pigro, as	47	pluuia	561
pigrum rigorem bruma reddit	467	pluuuus humor	560
pila, consimile lunæ qui fingit, &c.	466	pluria	86.158.201
pingunt omnia palloribus	326	plusculum rationis	350
pingebant viridanteis florib. herbas	515	pœnarū met ⁹ maculat premia vitæ	498
pingere telluris gremium	139	pœnibat (eos) paullo post turpi morte	
pinguescere sæpe cicuta barbigeras pe-		&c.	619
cules	479	pœni docuerunt anguimanos belli vol-	
pinnatus Zephyrus	467	nera sufferre	508
Pinnigeri seuit calcarib. ict ⁹ amoris	493	pœniceus color	177
pisces non queunt viuere in aruis	422	pœniceo colore matura arbura	483
pix	288.605	poëta veteres Craiū docti 160. &c.	578
placabat satis id pectora donum	483	polire dædala signa	519
placatum cælum	1.	politos homines	229
placida pax 6 placida quies	53	pollere suis opibus	10.165
placida cum pace	529.	pollere videtur quod adest præsto	515
plaga ponti carula	447	pollens fulmine auster	467
plaga odorum	354	pollēs feruore corusco. (solis vapor)	541
plaga creata	128	pollentia aterna simplicitate	64.
plagarum expers inane	268.437	pollētia solida simplicitate corpora pri-	
plagas gignere	128	ma	62
planguntque per auras	533.	polum ex vtraque parti premere aera	
plangentis saxa fluctus	202	nobis	449
plangore magno	486	Pompeij calidis vbi fumant fontibus	
planitiem speculi	323	aucti	578
planum facere, atque probare	185	pondus inesse animo	295
plano campo scitære & erumpere	483	podus terra cōcreto corpore cōstituit	447
plebeia in veste cubandum	110	ponderare magno clauæ	485
plenus rerum	282	pondera cuncta deorsum feruntur	126
plenus vitæ conuiuia	ibidem	pondera omnia deorsum nituntur	548
plena honoris	393	pondera omnia sursum nituntur	102
plena anime vesicula parua	533	ponderibus suis concita primordia	426.
plenam ventis esse terram	563	pono vestigia in tuis pedum signis	207
plenaque sonoribus aures	614	Democriti quod sancta viri sententia	
plena omnia ignibus & ventis	545	ponit	234.459
plexus redimere coronis caput	515	ponunt vestigia in corpore nostro	234
plicari surarum fastigia	367	ponbat animā vti in omnib. agrā	612

I N D E X

ponebat leuiter minas inaneis	486	praese miser leones Parthi	509
ponam ex ordine	443	prabet pabula	159.191
ponere certum	450	prabet despectum	333
ponere pedum nisus trans maria	480	prabet claram speciem	454
ponere pedem	325	prabet utilitatem	592
ponere sedes	97	praebent incendia	370
ponunt vestigia pedum	234	praebat herba cubile	473
Ponti mare	447	praebere te dictus memento	114
pontique profunda	443	praebere cibum	286
poplites procumbunt	375	praebens acrem dolorem	356
porro quae restant, percipe porro	528	praebere locum	51
portis quibus e portis occurri quoi-		praebere notitiam, &c.	422
que deceret	523	praebens pabula	29
portenta loquuntur	346	praecessit sermonem linguae origo	367
portenta creabat tellus	476	praecellere mobilitate	122
portenta ab Hercule peremta	412	praiceps foras agendus Acheruntis me-	
porticus aequali ductu	333	tus	210
poscere aquam, & imbreis, &c.	493	praecipites lymphis inciderunt	613
positura	71.82.83.173.191.465	praecipiteis locos vitare	339
positurae principiorum conturbantur		praecipiteisque rapit	134
352.375		praecipiteisque cadunt	577
possidat	45	praecipitavit abs.	350
possideat	457	praecipitavit iam semel abs.	602
possidit	94	praecipitant ex supero abs.	131
posta	102	praecipitent se de montibus altis	381
posteis citra posteis	321	praecipitare act.	32
posteis superbos vnguit amaracino	393	praecipitans imber	545
postscenia vitae	394	praecipitantur	295
poter letum non pote deuitari, quin		praecipit astus aris	604
obeamus	296	praecipimus ante aquam	582
potestas nobis innata	134	praecipere	450
potestur	288	pracludit effugium	94
potentes rerum	290	praclusit speciem videndi	38
potesse	70.128.230	pracludere effugium eunti	245
potitur multarum rerum primordia, ter-		praclusa non est caelo ianua leti	438
ra	165	praclusa non est menti ianua leti	268
potiri rerum	109	praecurrere	44
potiundi tempore in ipso	385	praedita culpa 182 forma 124.182	
potitus sceptrum	290	praedita simili forma	138
potium mortis, letique	360	praedita variis formis	173
potis es	179	praedita hoc insigni	160
potis est	349.411.452.467	praedita dissimili natura	599
potis sit	479	praedita fragili natura	66
potius, quam corpora desererentur	624	quali natura praedita constent fulmina	
potat vestis Veneris sudorem	390	541.577	
praemacie viuere non quit	393	praedita nullis partibus	65

C O N T E X T V S.

praedita sensu non sunt corpora prima	189	pressa vestigia	139
praedita eodem sensu	598	prendere oculorum lumine aperto. pos-	
praedita diuino sensu	423	sis	399
praefacta	87	pressantes dentibus ora	386
praemeditator	367	prestera demissum caelo imitetur	556
praemia vitae maculat poenarum metus	498	quos, Graui nominarunt ab-	
praepandere clara lumina menti	21	re	555
praepediuntur	233.243	primigenum diem maris & terrae	198
praeportant tela	160	primitus	381.495.588
praeposterus ordo	251	primordia principiorum	227
praepostera peruersa ratione	367	primordia rerum 10.26.28.33.54.62.	
praeposta, parata	599	73. 78. 82. 98. 115. 136. 150. 154. 157.	
praeproperanter	266	181. 443	
praeripere oscula	278	primordia caeca	102
praesagit	245.283.286	primordia corporis atque animi	234
praesens vis ipsa periculi	566	primordia imbecilla fingit Anaxago-	
praesentire animo ante	510	ras	83
praesertim si, &c.	343	primordia, unde anima constat, quam-	
praesidium	495	minuta	310
praesidio & decori esse parentibus	164	primordia vexantur plagis multimodis,	
praesidio esse sibi, & suis	278	multis	98.426
praestinxit omnes	291	primordia non mutantur, neque mutari-	
praesto 198.363.383.515.620		debent	171
praestat mors omnia, &c.	224	primoris nasi acumen	614
praestat se incolumem	224	primoribus ex elementis	601
praestat longè in arte	513	primum quidque	435. bis
praestat reddere mendosè causam, quam		prima elementa corporis	375
&c.	339	primorum natura	136
praestabant ingenio	495	prima leo, postrema draco, media ipsa	
praestare salutem	312	chimara	480
praestare alias res aliis	42	prima viai	102
praestare fortunis deos putabant	500	prima virorum	14
praescripta ad candida supremæ calcis		prima acie	146
currenti, &c.	529	prima in fronte parata	315
praeter campos volamus velis	331	primis facta minutis	315
praeteriustum	404	princeps, pro primus a, um	14
praeter vitalem sensum	224	princeps vitae rationem inuenit	411
praeterlata pars vocum	346	principiale aliquod tempus fuisse ca-	
praetermittas animi vitia	393	li, & terrae, clademque futuram	
praetermittet te humanis concedere ve-		431	
bus	394	principiali laeuore	144
praeterradit vox faucibus saepe	343	primum est motu corpora	44
premit e supero	561	priuatus doloribus aegris	298
premunt depressos ad terram	528	priuata carcerem motu	40
premunt arctè, quod petiere, amates	385	priuata dolore omni	165
premere manu spongia plena aquae	350	priuata aeuo futuro	243

INDEX

<i>prius in dies prius abolescere</i>	467	<i>prælia miscent</i>	381.444
<i>prius aureis</i>	319	<i>proditur omne conamen</i>	586
<i>prius pedum vestigia</i>	234	<i>proditur extra</i>	185
<i>prius mutatur in horas</i>	434	<i>prodita summa rerum</i>	567
<i>pro diuina corpora sancta</i>	146	<i>prodita extra corpus anima</i>	250
<i>pro sancta Deum tranquilla pectora pa-</i>		<i>prodita in eandem partem minent</i>	564
<i>ce</i>	198	<i>prodita sunt esse Acherunte</i>	286
<i>pro rerum maiestate</i>	411	<i>prodita iudicis fallacib.</i>	340
<i>pro textura cuiusque</i>	31	<i>producit Venus varia sorte figuras</i>	401
<i>pro parte</i>	344	<i>profatur ex tripodē, & lauro Rhæbi</i>	
<i>pro tempore cæli</i>	429		75.422
<i>probabo tibi largo sermone</i>	423	<i>profata à me multa profata</i>	529
<i>procedit sic res quæque</i>	480	<i>profectò</i>	94 98.413
<i>processit minutatim ferreus ensis</i>	508	<i>proferre viam passus</i>	367.370
<i>procedere cogit inuitos</i>	134	<i>proferri in teneras aëris auras</i>	27
<i>procedere extra numerum</i>	515	<i>proficiunt nil gazæ nostro in corpore</i>	112
<i>procedere in numerum</i>	363	<i>profluat ardor vno ex capite</i>	457
<i>procella venti validi conlecta</i>	533	<i>profluum sanguinis acre</i>	614
<i>procellis incertis turbare</i>	447	<i>profundit sonitus (Iupiter)</i>	552
<i>procella venti</i>	545	<i>profundant igneis (nubes)</i>	539
<i>procero corpore</i>	254	<i>profundat fluminis ingentis fluctus</i>	381
<i>procliuius impetus</i>	576	<i>profudit omnia ex ore veridico</i>	522
<i>procliuius</i>	174.250	<i>profudit puerum natura</i>	429
<i>procraxe se multi ferantur</i>	498	<i>profudit membra somnus</i>	360
<i>procreat ex se omnia (cælum)</i>	437	<i>ne ventis verba profundam</i>	374
<i>procreat vsu id, quod natum est</i>	367	<i>profusus sermo cum summo clamore</i>	343
<i>procreescere</i>	155.571	<i>profusum lumen</i>	453.470
<i>procreescere posse</i>	155	<i>profusa molli ceruice in terram</i>	577
<i>procludunt ignem ignes</i>	198	<i>profusa periere</i>	282
<i>procludere prolem propagando</i>	476	<i>profunda ponti</i>	443
<i>procludere sacra propagando</i>	ibid.	<i>profundi natura elucet</i>	195
<i>procludendo fastigia mucronum</i>	505	<i>profundi habenas indu manu habere</i>	198
<i>procludendo duci posse in quamuis a-</i>		<i>progignere sensum acerbum</i>	352
<i>cuta, & tenuia mucronum fastigia pro-</i>		<i>progignere novos motus</i>	115
<i>cludendo</i>	ibid.	<i>progigni res</i>	155.bis
<i>procul auius erras</i>	170	<i>progredimur</i>	131
<i>procul est vt credere possis</i>	368	<i>progredientis pedetentim</i>	450.519
<i>proculdubio</i>	238.543	<i>prohibet se concipere mulier, si clunibus</i>	
<i>proculcare pulchros fascis, seuasque</i>		<i>Venerem viri retractet</i>	404
<i>secureis</i>	503	<i>proiciunt robora</i>	479
<i>procumbo</i>	36.563	<i>proiecit se imago speculi</i>	321
<i>procumbunt poplites</i>	325	<i>proiectus seuus ab vndis nauita</i>	429
<i>procumbere humi prostratum</i>	502	<i>proiecto corpore</i>	274
<i>procurret ad oras extremas</i>	94	<i>proiecta refrenatur.</i>	134
<i>procursus</i>	146	<i>proiecta cadauera</i>	611
<i>prælia obire</i>	377	<i>proiectu corporis immani</i>	286

proinde

CONTEXTVS.

<i>proinde ac</i>	290.295.352.351.378	<i>prosternere pecudes passim</i>	543
<i>prolapsa animæ natura</i>	249	<i>prostans angululus</i>	146
<i>prolapsa (terra)</i>	564	<i>prostratus in herbis</i>	582
<i>prolapsa cadunt primordia ferri</i>	601	<i>prostrata siti per viam corpora</i>	623
<i>prolatet effugium fugæ copia</i>	94	<i>prostrati in gramine molli</i>	109.515
<i>prolixo ictu</i>	404	<i>protelo</i>	315
<i>proluuie larga</i>	483	<i>protelo plagarum continuato</i>	154
<i>proluuie alui nigra</i>	614	<i>protollere fati fineis</i>	436
<i>promerita nec bene promeritis capi-</i>		<i>protrahit ætas vnumquidquid in me-</i>	
<i>tur, & c.</i>	10. & 165	<i>dium</i>	519
<i>promittit non dat quod promittit,</i>		<i>protrahere in lucem</i>	394
<i>& c.</i>	274	<i>protrahere verum ex latebris</i>	47
<i>promittere duntaxat vt hoc promit-</i>		<i>protractæ trabes</i>	564
<i>tere possis</i>	234	<i>protrudit, agitque aëra</i>	319.321
<i>promissa canum vis</i>	354	<i>protrudere tantum oneris</i>	370
<i>promta loca populi</i>	627	<i>protruditur paullatim tota moles corpo-</i>	
<i>promta cæli</i>	583	<i>ris</i>	371
<i>prono tramite</i>	523	<i>prouehat, atque propellat</i>	315.602
<i>propago catulorum blanda</i>	378	<i>prouexit vitam in altum</i>	518
<i>propago Memmij</i>	6	<i>providit mens</i>	370
<i>propagare i propagant prolem</i>	191	<i>prouolat sonitus ardenti ictu</i>	545
<i>propagare genus 27 propagare stragē</i>	35	<i>prouolui simul vt possint</i>	147
<i>propagando procudere sacra</i>	476	<i>prouoluitur gleba è terra in magnas</i>	
<i>propagando procudere prolem</i>	476	<i>aque, vastasque lacunas</i>	563
<i>propellit corpus & icit</i>	219	<i>proque voluta (corpora)</i>	623
<i>propellat</i>	315.602	<i>prouomit immensam vim turbinis</i>	556
<i>propellens præ se alium aëra</i>	321	<i>pruinam gelidam</i>	146
<i>properanter</i>	435	<i>pruina acri concreta nix</i>	208
<i>propinquat terris luna</i>	460	<i>pruinæ gelidæ</i>	429
<i>proponere manibus tactum tepidum</i>	613	<i>pruinæ gelidas</i>	151
<i>propositum bene, si planè conueare</i>	570	<i>pruinis rigidis in seffa</i>	151
<i>proporrò</i>	189.228.371.430	<i>pubescere molli veste</i>	462
<i>propriatim</i>	189	<i>pudens est</i>	393
<i>proprio in amore</i>	390	<i>puellas æuoflorente congerere laticem in</i>	
<i>propter prope</i>	38.595	<i>vas pertusum</i>	288
<i>propter flumina Nili</i>	608	<i>puer membris muliebrib.</i>	383
<i>propter aque riuum</i>	109.515	<i>puer, vt seuus proiectus ab vndis nauita,</i>	
<i>propter. viam propter</i>	563	<i>nudus humi iacet</i>	429
<i>propter. litora propter</i>	594	<i>puer tribus annis circumactis sepe etiã-</i>	
<i>prorumpitur in mare venti vis</i>	556	<i>num querit vbera mammari lactan-</i>	
<i>proruere hanc molem violento turbine</i>		<i>tia</i>	472
	268.538	<i>pueri in tenebris pauitant, & c.</i>	113.523
<i>proscindere terram pressis aratru.</i>	428	<i>pueri visentes luminis oras</i>	158
<i>proscindere solū terræ capere ferro</i>	508	<i>puerorum ætas improvida</i>	91
<i>prospectu maris in magno, caloque pa-</i>		<i>puerorum mēs tenera, vt & corpus</i>	240
<i>tenti</i>	556	<i>pugnent deducere</i>	126

VV

INDEX

<i>pugnare necesse est dissimileis inter se res</i>		<i>quadratum tentamus</i>	319.
550		<i>quadrata iuxtim, rotunda procul</i>	339.
<i>pullus equæ</i>	263	<i>quadrata foramina</i>	352.
<i>pullorum examina</i>	503	<i>quadrata imago</i>	319.
<i>pulsa mœnia mundi alia vi</i>	438	<i>quadratas turris</i>	328
<i>pulsarêque fluctu ferrea texta suo</i>	604	<i>quadrupedum ritu</i>	404.
<i>pulsarent aribus æra</i>	161	<i>quadrupedum in membris</i>	472.
<i>pulsare animum</i>	370	<i>querit bibere in somnis sitiens</i>	386.
<i>pulsarier aëris ictu crebro corpus</i>	375	<i>querit obliuia</i>	295
<i>pulsata digitis canentum tibia</i>	346.514	<i>querunt violare fidem sensib.</i>	335
<i>pulsata pars terræ multa pedum vi</i>	432	<i>querunt vesteis varias</i>	429.
<i>puluerulenta Ceres</i>	467	<i>querunt sibi contingere, quod cupiant ipsi</i>	386.
<i>pumilio</i>	363	<i>querat causas abeundi honestas</i>	394.
<i>puncto diei</i>	315	<i>quæres desciscere à nobis</i>	18.
<i>puncto tempore</i>	146.191.312.317.541	<i>quærens communi gaudia</i>	399
<i>pungunt sensum, lacerantque quæ sunt asperitate repleta</i>	350	<i>quærentesque viam</i>	450.539.
<i>pupillas interfodiunt semina, &c.</i>	356	<i>quæsita magno labore</i>	428
<i>pupula incolumis</i>	237	<i>quæsita dulci labore</i>	170
<i>pupula excipit quoddam plagæ genus</i>	175	<i>quæsit prece ventorum paces</i>	503.
		<i>quamde, pro quam</i>	68.
<i>purgatum pectus</i>	412.	<i>quando pro quoniam</i>	32. bis 169.
<i>purpura Melibœa</i>	151	<i>quandoquidem</i>	495
<i>purpureus colos conchylj, mergitur vna corpore cum lanæ</i>	605	<i>quam magis, tanto magis</i>	558.
<i>pura voluptas</i>	385	<i>quam magis, ita pluria</i>	158.
<i>purum aëra</i>	329	<i>quam magis, tam magis</i>	59.126.378
<i>puro pectore</i>	412.	<i>quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti</i>	495.
<i>Pusi. al puri pro pueri</i>	381	<i>quâquâ in partē conamina sumsit</i>	602.
<i>putrescat</i>	274	<i>quamuis effera proles</i>	160.
<i>putrescit. aliud putrescit, & æuo debile languet</i>	474	<i>quanto magis (sine apodosi)</i>	564.
<i>putrescere saxa</i>	436	<i>quanto magis, tam magis</i>	445.447
<i>putrefacta per imbreis, vermiculos pariunt</i>	182	<i>quanto parvissima corpora, ita mobilitata feruntur</i>	222.
<i>putror terram cepit ob imbreis intempesiuios</i>	185.	<i>quantum in se est</i>	131
<i>putrorem sibi nacta humida tellus</i>	181	<i>quaquam meare</i>	49
<i>putrorê vbi humida nacta est (terra)</i>	608	<i>quasi nunc pro quemadmodum, nunc pro tâquâ</i>	155.218.312.329.348.381.661
<i>Pythia</i>	75.422	<i>quassans velamina pinea capitis semiferi Pan.</i>	346
<i>pyropo claro rubra</i>	175	<i>quassatis vndique vasis</i>	238
		<i>quassatum virib. æui corpus</i>	240
<i>Quâ contingit, &c.</i>	573	<i>Quatinus</i>	185.224.238.
<i>quâ mundi claudicat axis</i>	608	<i>quatiunt caelestia templa</i>	512.
<i>quadratum quiddam efficitur ex aliis formis</i>	173.	<i>quatiètes capitū numine cristas</i>	161.509.
		<i>queatur suppleri summa</i>	99

CONTEXTVS.

<i>querela meditata diu</i>	394	<i>ramosa arbor</i>	495
<i>querelis infestis animum cogi seruire</i>	522	<i>ramosa nubila atque aspera</i>	535
<i>querelas dulcibus fundit tibia</i>	514	<i>ramosis princip.</i>	146
<i>quid ergo?</i>	605	<i>rancenti viscere</i>	259
<i>quidquid pro quidque</i>	36.251.422.432.435	<i>rancida cadauera</i>	611
<i>quietem securam capis</i>	282	<i>rapax vis equorum</i>	441
<i>quietes ferat fiunde intactæ</i>	47	<i>rapaceis amneis per terras exisse</i>	437
<i>quietos placida cum pace</i>	529	<i>rapidi fremitus</i>	501
<i>quinetiam</i>	166.254.249.323	<i>raptim</i>	70.102.286.333.506
<i>quippe etiam</i>	103	<i>raptio as, at.</i>	34
<i>quippe ita</i>	23	<i>raptiuit athere toto Phaëthonta rapax auia vis equorum</i>	441
<i>quippe etenim</i>	155.239.358.422.455.586	<i>rarefecit terram (sol)</i>	588
<i>quippe vbi</i>	24. & 31. & 65. & 96.238.362.498	<i>rereque facit lateramina vasi rarefieri</i>	541.68
<i>quouis quouis</i>	150	<i>rarefcit corpus</i>	371.369
<i>quopacto</i>	89.589	<i>rarefcit terra calore</i>	588
<i>quod dare quod gement hostes</i>	510	<i>rarefcunt nubila ventis</i>	561
<i>quod contra</i>	14.328	<i>rarefacta</i>	202
<i>quod genus</i>	126.127. bis 230.238.249.321.446.457.462.592.604	<i>rarefactum corpus</i>	239
<i>quod superest</i>	90.112.151.155.232.348.362.405.417.420.428.432.472.505.541.555.594.599	<i>raro corpore</i>	41
		<i>rara foramina terræ</i>	445
		<i>rara viarum</i>	485
		<i>rara corporis</i>	358
		<i>ratio falsa est, quæcumque à falsis sensibus orta est</i>	340
<i>Rabies vnde illæ germina surgunt</i>	385	<i>ratio ruat omnis, nisi credere sensibus ausis</i>	339
<i>ex diu</i>	393	<i>ratio depellere potest naturarum vestigia doctis</i>	230
<i>radij</i>	513	<i>ratio cæli</i>	10.529
<i>radij solis</i>	23.113.447	<i>ratio animi</i>	51
<i>radius tabificis</i>	575	<i>ratio naturæ</i>	23
<i>radiorum noua lumina semper se fundunt</i>	329	<i>ratio rerum, & naturæ</i>	437
<i>radiati lumina solis</i>	445	<i>ratio scruposa</i>	343
<i>radiatum insigne diei sol</i>	465	<i>ratio tristior</i>	91
<i>radiantia sidera</i>	317	<i>ratio vera</i>	55.65
<i>radices montis</i>	573	<i>ratio de rebus superis habenda</i>	21
<i>radices saxi validæ</i>	117	<i>rationis egestas</i>	112.502
<i>radicibus haurit ab imis arbuta</i>	55	<i>rationis ordo me huc detulit</i>	417
<i>radicitus euelli</i>	230	<i>rationem vite princeps inuenit, &c.</i>	411
<i>radicitus auulsus oculus</i>	247	<i>rationem exponere nostram</i>	91
<i>radere tigna</i>	506	<i>rationem reddere dictis</i>	189. & 211. & 310. & 312
<i>radentes corporis tractum</i>	533	<i>ratione aliqua diuum solem & lunam non volui</i>	417
<i>radentia flumina ripas rodunt</i>	432		
<i>ramenta ferri furere intus ahenis in scaphis</i>	604		
<i>rami, silurarum fragmina</i>	507		

INDEX

<i>ratione sua disturbent mania mundi</i>	422	<i>reddere dicta</i>	335
<i>ratione mentis peragrans cetera</i>	166	<i>reddere varias formas splendoris</i>	467
<i>rationes calii</i>	124.500	<i>reddere ex multis aliis rebus</i>	428
<i>raucifono cantu</i>	160	<i>reddere rura, pasqua</i>	505
<i>raucifonos cantus</i>	493	<i>reddere ratione</i>	173.227.310.500.594
<i>re apse</i>	165	<i>reddere simulacrum</i>	312
<i>reboant citharis templa</i>	109	<i>reddere sex, aut septem voces loca, vna cum iaceres</i>	346
<i>reccidere</i>	83.102.354.434	<i>redditus exstat elementis exitus, introitusque</i>	558
<i>recedunt ab rebus simulacra</i>	310	<i>reddita causa simplex</i>	459
<i>recedunt ad sua secla</i>	198	<i>reddita finis</i>	61.62.66
<i>recedat a lapide hoc natura ferri</i>	603	<i>reddita sunt cuique loca certa ad nascendum</i>	251
<i>recipit se in suas sedes</i>	564	<i>reddita certa materies gignendis reb.</i>	27
<i>recipit mens</i>	225	<i>reddita mobilitas</i>	114.122.314
<i>recipitque peremta</i>	437	<i>reddita vitai mors</i>	360
<i>recepit ignem nubes multo humore</i>	535	<i>reddita nulla quies est corporibus primis</i>	117
<i>quacunque receperat intus</i>	523	<i>redducunt crebras naribus auras</i>	378
<i>recepta reiecta oppon.</i>	118	<i>redducere non poterant vllam partem eorum</i>	510
<i>receptat animam</i>	243	<i>redit in latebras humor</i>	243
<i>recta regione viai</i>	98.131	<i>redit rabies eadem</i>	386
<i>recta regione sulci vomerem eicit.</i>	404	<i>redit res ad somnum</i>	278
<i>reclamat ratio vera</i>	63	<i>redeant ad se</i>	378.381
<i>reclusis foribus</i>	233	<i>redeant res ad nihilum funditus</i>	60.
<i>reconflari sensus possit</i>	374		80.171.179
<i>recreauit suum per iter cuncta gubernans</i>	441	<i>redeuntib. annis</i>	38
<i>recreauerunt vitam Ashenae, legesq; rogarunt</i>	1522	<i>redegit ad interitum</i>	477
<i>vt cibis recreet vireis</i>	370	<i>redegit equos disiectos sol obuius</i>	441
<i>nisi recreet aer res fluentes, &c.</i>	434	<i>redigantur ad nihilum</i>	80.171
<i>recreare lumen</i>	470	<i>redimire caput, atq; humeros coronis</i>	15
<i>recreare nos</i>	599	<i>redundet campisq; redundet</i>	457.575
<i>recreari debet cum recipit res</i>	437	<i>refert</i>	82.161.173.175.181.191.246.350.
<i>recreata tali tactu valefcas</i>	91		378.404
<i>recrefcit terra</i>	432	<i>referret</i>	71
<i>recto cursu ad summum bonum contendere</i>	523	<i>referre permagni referre</i>	89
<i>recubit mulier, castoreo graui sopita</i>	582	<i>refert maiorum volutus</i>	401
<i>recurfant longè</i>	118	<i>referant pro auorum figuras</i>	401
<i>reddebant nona lampade vitam</i>	614	<i>referre dicta iterabant colles</i>	346
<i>reddidit agros funestios</i>	611	<i>referre naturam, &c. parentum</i>	63
<i>reddant grauidas vxores semine largo</i>	493	<i>referuntur in antiquas religiones</i>	418
	124	<i>refici</i>	61
<i>reddere pro ostendere, docere, definire</i>	339	<i>refatur aer</i>	375
<i>reddere mendose causas vtriusq; figura</i>		<i>reflexa</i>	335

CONTEXTVS:

<i>refracta</i>	335	<i>remaneret i mebris pars animai late</i>	373
<i>refrenat his natura suis viribus auctum</i>	198.564	<i>remeando</i>	357
<i>refrenat ab exitio nulla res</i>	83	<i>remensum est</i>	151
<i>refrenauit</i>	134	<i>remigij oblite. (aues)</i>	577
<i>refrenatus religionem</i>	422	<i>remigrant in locum</i>	189
<i>refrigefcit plaga odoris per auras</i>	354	<i>reminiscere</i>	117
<i>refuto, as. 131</i>		<i>reminiscaris vt reminiscaris, summam rerum esse profundam</i>	570
<i>refutant</i>	180	<i>remittis longè</i>	529
<i>refutans Chaldaeam doctrinam</i>	467	<i>remittunt vela pennarum</i>	577
<i>refutatu amcipiti</i>	245	<i>remissis membris</i>	476
<i>regigni consumta</i>	431	<i>remmota</i>	321.454
<i>regimen vite in mente locatum est</i>	215	<i>remordet se ipse conscius animus</i>	390
<i>regione viarum</i>	93	<i>remordent peccata prateritis annis admissa</i>	269
<i>regione recta viai</i>	98	<i>remoratur act.</i>	122
<i>regione loci certa</i>	134	<i>remorari absol.</i>	114
<i>regnarit in aruis humor</i>	440	<i>remorari in concilio</i>	151
<i>regna tenere</i>	496	<i>remouit quos a vita natura remouit</i>	437
<i>regere imperio res velle, & regna tenere</i>	496	<i>remota fonitu</i>	177
<i>regula prima falsa</i>	339	<i>remota longè a sensib. nostris</i>	423
<i>rehalat cum terra fumans humorem tota rehalat</i>	561	<i>remotum vitali motu, sensuque</i>	422
<i>reiciat a nobis talem vitam ratio verissima</i>	529	<i>remotum longè a vera ratione</i>	588
<i>reiecta conciliis rerum</i>	118	<i>remoru pars supra salis rorem edita</i>	335
<i>reiecta pars vocum sermonè reddit</i>	346	<i>renata de nihilo</i>	60.70
<i>reiectant voces ad fid. m.</i>	137	<i>renidet auro domus</i>	109
<i>relaxat nodos</i>	589	<i>renidescit ere tellus</i>	177
<i>relaxant vincla</i>	548	<i>renouent fontes mare</i>	159
<i>reliquit quem vita reliquit</i>	417	<i>renouare</i>	605
<i>relinqui solem</i>	460	<i>renutat si quis corp^o sentire renutat</i>	232
<i>relinquas mirari multa relinquas</i>	571	<i>renutant simulacra transire</i>	348
<i>relinquunt potestates magnas, &c.</i>	503	<i>rentur</i>	23.124.529
<i>religio horribili ad spectu</i>	11	<i>reparco, is, it</i>	70
<i>religio pedib. subiecta</i>	12	<i>reparare solis nitorem</i>	462
<i>religio quantum mali suaserit</i>	14	<i>reparare res</i>	60
<i>religionum nodis animos exfoluere</i>	90	<i>reparari amissa</i>	98
<i>reliquiae motus vitalis</i>	186	<i>reparari</i>	61.467
<i>reliquiarum nihil exstet</i>	102	<i>reparandis reb.</i>	60
<i>reliquias animai reddidit omnis</i>	254	<i>repenti fulminis ictu</i>	441
<i>reliquias vitæ mebris ex oib. aufert</i>	586	<i>repertores doctrinaru, atq; lepõru</i>	290
<i>reliquo, quattuor syll.</i>	61	<i>repertum tali cum corde virum</i>	522
<i>reliquas vias</i>	378	<i>reperta aliorum antiqua</i>	411
<i>remanat retro materies humoris</i>	433.569	<i>reperta obscura</i>	21
<i>remanebat in vrbe</i>	623	<i>reperta præclara</i>	75
		<i>repetunt gestum</i>	363

INDEX

repetunt à celo	80	resoluta iam omnia forent	434
repetam commemorare	596	respectat vasto hiatu	438
repetentia nostra interrupta	270	respectabant taciti, somnôq; sepulti	486
repletur loca vocib.	348	respectans funera	619
repleri numerum	155	respicias omne prateritum spatium tem-	
repletus ignib. ac venis nimbus	543	poris immensi	274
repletum pictate antiquum genus	202	respice quàm nil ad nos antea cta vetu-	
replitque per artus (sacer ignis)	571	stas fuerit	286
replit paulatim	608	respicere, quid prius actum sit, nostra e-	
reponit in aduersa parte	465	tas nequit	519
reposco attentas aureis, animùmque	594	respirant (venti) alternis	564. bis
repscunt	352	respondent tibi res	312
reposita maternis in membris	232	respuere ictus	267 bis. 437
reprehendere memori mente aliquid	274	respuitur imber à cornu	142
reprehendere	249. 339	respuat humor aquæ tigna, &c.	126
reptant pecudes	136	restinguit, vt ignem	370
repugnat contrà natura	385	restingui	383. 422
repugnat contra manifestas res	232	restat breuiter paucis comprædere multa	605
repugnat contra sensus ab sensib.	73	restet minus ire	97
repulsanti vera pectore	373	resultant interuallis magnis	117
repulsantes verba colles	346	retento as.	199
repulsum à vera ratione	86. 578. 441	retexens radiis atherius sol	432. 440
repulsa longè à ratione	164	retexi	59
repulsu adsiduo, crebrôque reiecta effi-	305	retinebit donec retinebit blanda vo-	
gia, &c.		luptas.	426
res posterius inuenta est, aurùmque re-	495	retinent parètù naturã & mores, etc.	166
pertum		retinent variæ gentes multa millia terra-	
res ipsa indicat ferri solem & lunã	331	rum, &c.	332
res in genitiuo.	279	retinere in amore	394
res fieri sine opera diuorum	23	retinere diu pluuiæ consuerunt	561
res apertæ	89	retinètia omnis actarù rerù exciderit	256
rerum potentets	112	retractat salientum Venerem	399
rebus relictis	296	retractet	404
rescindere validas aui leges	417	retrahuntur simul inter se	122
rescindere vias nostris sensib.	144	retractis his reb.	447
reserata aura Fauonij	1	retribuatur corpora rebus	434
reseruare semina reb.	64	retro 80. 91. 120. 134. 151. 215. 433	623
residit	134. 518	retusum hebeti mucrone aurum	506
resilire	98. 354. 325	reuertit vis atque iniuria, &c.	498
resorbet astum, (mare)	573	reuerti ad nihilum 78 ad vitã	186
resorbet	604	reuicta	63
resoluit aurum resoluit ignis	598	reuiuent	339
resoluat claustra vitai	47	reuiectæ vires aliqua ratione cadüt	441
resoluere res genitas	114	reuisit ad stabulum	139
resolui in minimas partes	66	reuisit ille furor	386
resoluto omni corporis tegmine	248		

CONTEXTVS.

reuisit nostros oculos imago reiecta	321	ros, imbres, nix, venti, &c.	507
reuisant	331. 460	ros lympharum infusus	55
reuocare ad diluuium	432. 545	ros liquorum	78
reuocare numquam licebit fructu	279	rorem salis supra rorem salis	335
reuocare ad nil	60	rore recenti gemmantes herbe	136
reuocantes ad vitam	240	rorantes ora, genasque lacrymis	240
reuocatum cedit ab ortu	404	rorantibus lacrymis	189
reuomit magis	126	roriferis umbris	588
reges 495		rosam vere fundi	25
reges superbi	502	roseam aurorã defert Matuta, &c.	462
riçtum inhorrebat	614	rosea lampade lucens sol	457
riçta mollia canum	492	rosea face sol	486
ridet æther	208	rota solis	443. 453
ridet ponti pellacia	555	rotas videmus fluuios versare	449
ridebat præsertim cum tempestas ri-		rotant flammam (venti)	539
debat	515	rotunda foramina	352
rident tibi æquora ponti	1	rubent matutina lumina solis	445
ridens Sicyonia pulchra in pedib.	390	rubeat nubes, igneisq; profundant	539
ridere potest non ex ridentib. factus	189	rubere omne corpus	613
ridētib. vndis pellicere in fraudē	486	rubentis suffusa luce oculos	611
ridenti lepore imbuta pauonũ sæcla	151	rubrum iubar	332
risu tremulo concussa	89	ruina grandinis, &c.	535
rigere frigore.	274	ruina sit nobis per mebra paulatim	375
rigidum frigus	42	rumpunt fremitu pectora leones	229
rigida morte strati iacebant	614	rumpat fati fœdera	131
rigidis pruinis in seffa	151	rumpere vincula amicitia	212
rigat Ægyptum Nilus	575	rumpere nubem	555
rigare celum	315	rumpi silentia taciturna	546
rigantur Babylonica	381	ruit (mare) intus arenam	575
rigor auri	55	ruebant equos ad terram tauri	510
rigoris postrema pars	550	ruet moles multos per annos sustentata	420
rigorem gelidum	460	ruere auolsos silices	436
ritè	55	ruere vt quædam videantur velle	340
ritu	480. 611	ruere supra sese tecta omnia minari cre-	
ritu gigantum pëndere pœnas	422	dunt pueri	331.
rixantes	624	rursus redeunt primordia ignis in anti-	
robor adultum	201	quas sedes	589
robur	288	russa vela	305
robore saxi franguntur fruges minuta	86		
robora ferri	146		
roborat artus	383		
roborat ictum mobilitas	548	Saccatum humorem totius corporis	381.
robustus curui moderator aratri	623	sacer ignis	571. 613.
rodunt flumina ripas	432	sæclum muliebri oritur patrio de semi-	
roditur quodcumque alit,	ibid.	ne	401.
rogarunt leges Athenæ	522	sæcla cuncta creauit tellus	202.
Romulidarum arcis seruator anser	354	sæcla animantium mutantur	114.

INDEX

saecula cornicum vetusta	493	sanis certa, & pura est voluptas	385
saecula hominum	53	sapiunt alieno ex ore	496
saecula ferarum 191. 196. 263. 332. 354. 485		sapientia ratio vitae	411
saecula mortalia	103. 262. 560	sapor oris	151. 339. bis
saecula saeva	476	sapores mellis	151. 352
saecula vitalia	27	saporem tetro conspurcare	523
saecula propagare	1. 124	satiare numquam bonis rebus animi natura	288
sepit aditus	375	turam	193
sepit se vndique	446	satiare videndi fessus	193
sepit cetera avido complexu	446	satiare cum satiare cibi	515
sepire plagis saltum	505	ad satietatem	412
septra domorum	55. 541. 588	satius ut satius multo iam sit parere	
septra loca septa	529	quietu, quam regere imperio res vel-	
septra validis turrib. degebant aenu	519	le, &c.	495
sepuit calcaribus ictus amoris equus	493	saturn genitalem	403
sepuit in cassum mare	486	satur ac plenus rerum	282
sepuiat exercens telum	198	Saturnus	161
sepui belli certamina	54	satyros capripedes	346
sepuias secureis proculcare	503	saucia amore mens	383
sepuiasque secureis a populo petere	286	saxa, quo pacto per loca sola pareis for-	
sepuiasque secureis a populo petere	286	mas verborum ex ordine reddant	346
sepuiasque secureis a populo petere	286	saxa vides sola coalescere calce	605
sepuiasque secureis a populo petere	286	saxa derupta	563
sepuiasque secureis a populo petere	286	saxea teecta	486
sepuiasque secureis a populo petere	286	scandere gradus aetatis adultae	201
sepuiasque secureis a populo petere	286	scaphius ahenis in scaphiis	604
sepuiasque secureis a populo petere	286	scapula quales exspiret subter odo-	
sepuiasque secureis a populo petere	286	res	582
sepuiasque secureis a populo petere	286	scapi sonantes	513
sepuiasque secureis a populo petere	286	scatit fons	592
sepuiasque secureis a populo petere	286	scatit ferarum terra	412
sepuiasque secureis a populo petere	286	scatere	457. 483. 592
sepuiasque secureis a populo petere	286	scelus auersabile	552
sepuiasque secureis a populo petere	286	scelerisque lueta	238
sepuiasque secureis a populo petere	286	scelerosa, atque impia facta	14
sepuiasque secureis a populo petere	286	septra superba	498
sepuiasque secureis a populo petere	286	scilicet 88. 120. 147. 175. 183. 290. 253.	
sepuiasque secureis a populo petere	286	305. 363. 368. 441. 447. 587	
sepuiasque secureis a populo petere	286	scindunt cuppedine curae	286
sepuiasque secureis a populo petere	286	scintilla ignis	348
sepuiasque secureis a populo petere	286	scintillas dissipat ignis	537
sepuiasque secureis a populo petere	286	scintillas agere	166
sepuiasque secureis a populo petere	286	scintillare caeli templa	570
sepuiasque secureis a populo petere	286	scire licet 85. 87. 171. 172. 189. 338.	
sepuiasque secureis a populo petere	286	360. 431	
sepuiasque secureis a populo petere	286	scorta moueri consueverunt sua causa, ne	
sepuiasque secureis a populo petere	286	complerentur	

CONTEXTVS.

complerentur crebro, &c.	404	feminibus copia est innumerabilis	196
scruposa ratio	343	feminib. certis quidque creatur	24
scrutentur sub magno pectore	286	semianimo corpore	623
Scyllarum membra	318	semiferi capitis velamina	346
Scyllas rapidis canibus succinctas semi-		semiferas hominum facies	169
marinis corporibus	479	semimarinis corporibus Scyllas	479
scymnique leonum	491	seminium 263	seminio ibid.
secedit ab orbe solis	466	semotus a curis	10. 109
secedere spatio, al. se pellere	128	semota cura, metuque natura	109
secernere caelum a terris	444	semotum ab rerum motu, &c.	53
secernundi ratio	147	semota ab dulci vita	212
secius	547	semper florens	18
secludere terram solis lumine	470	senescere florescere oppon.	114
secretum per se	64	senescere aeo, macieque	39
secreta cibo natura animantium	27	senecta atate	479. bis
secreta facultas	25	senectis membris	265
secreta teporis	178	sensus accensus	230
secreta singillatim, non possunt videri		sensus quisque sua rem in se percipit	599
formarum vestigia	305	sensus omnis visceribus iungitur	182
secta via	433. 569	sensus quomodo quisque suam rem sen-	
secundum has res	210	tia	343
secureis saevas proculcare	503	sensui quoque diuisa potestas	339
securum agere aeuum deos	528	sensus omnituentes	185
securam quietem capis	282	sensus, fundamenta vitae & salutis	339
secuta pacem animalia	477	sensus non posse refelli	ibidem
sedes ponere	97	sensus non possunt esse seorsum a nari-	
sedes deorum	423. 501	bus, &c.	252
sedare sitim	166. 368. 483	sensus, nisi sint veri, ratio quoque omnis	
segetes	514	sit falsa	339
seiuunctus dolor corpore	109	sensus alij alios conuincere no possut	339
femen esse certum rerum	26	sensibus ab primis	ibidem
femen crassius & concretius aequo	404	sensibus nihil certius	73
femen tenue	ibidem	sensibus aequa fides semper haberi debe-	
femen humanu suis sedib. eiectum	383	bit	339
femen maternum	401	senfile ex sensibus non posse creari	182
femen virile	ibidem	senfile ex insensibilib. gigni	182
femine aeterno quaque constant	28	senfili.a non ex omnib. gigni	182
femine materno creti	401	senfiferos motus 225. 226. 234. 248. 279	
femina feminibus ut commisceri possint		sentimus no sentim? tactu colore	320
genitaliter apta, &c.	474	sentimus duritiem saxi	320
femina rerum	55. 617	sentimus succum	bis. 350
femina aspera	378	sentimus speculum	321
femina Magnesij saxi al flumina	604	sentire acrem	321
femina multi modis latere in reb. 87. 351		sentire colorem album	175
femina Veneris stimulis per artus excita		sentire seorsum varios reru colores	339
	401	sentire dolorem	254

INDEX

<i>sol feruidus</i>	332	<i>sola terra multis locis succensa</i>	159
<i>sol, fons caloris</i>	457	<i>sola loca</i>	346
<i>sol inferior multo, q̄ feruida signa</i>	260	<i>soluit nodos vitales è corpore.</i>	185
<i>sol infigne diei radiatum</i>	465	<i>soluat animi curas è pectore</i>	373
<i>sol- inbar ignis tremulum</i>	ibid.	<i>soluunt membra languentia</i>	582
<i>sol rosea face</i>	486	<i>soluendi pœnarum tempus adactũ</i>	503
<i>sol rosea lampade lucens</i>	457	<i>solutum cura pectus</i>	112
<i>sol tantulus, qua ratione tantum lumen mittere queat.</i>	457	<i>soluta corpora materiai.</i>	98
<i>solis cursus, lunæque meatus</i>	417	<i>solutas lege lecti animas</i>	256
<i>solus defectus, lunæque latebras plurib. è causis fieri</i>	470	<i>somniant etiã equi, & canes, &c.</i>	378
<i>solus flammam</i>	103	<i>somnia hominum</i>	381
<i>solis radiati lumina</i>	44.462	<i>somnus sequitur cibum.</i>	375
<i>solis ratio nec simplex, nec certa patescit, &c.</i>	459	<i>somnus quomodo fiat</i>	373
<i>solis rota</i>	443.453	<i>somn^o deuinxit corpora suauisopore</i>	335
<i>solis anni 38 solis lustra</i>	482	<i>somnus membra profudit</i>	360
<i>solem & lunã ferri, res indicat ipsa</i>	331	<i>somnus quibus modis quiete irriget</i>	373
<i>solem, lumenque diurnum</i>	335	<i>somno securius tempus post morie</i>	286
<i>solibus Nec tamen. omnino temere illis solibus vlla Comparebat auis</i>	619	<i>somnoque sepulti.</i>	486
<i>solatia multa.</i>	422	<i>somno deuincti.</i>	381
<i>solatia somni</i>	515	<i>somno in leni</i>	378
<i>solatia vitæ.</i>	412.522	<i>somno molli dedita membra.</i>	215
<i>solidum corpus</i>	55	<i>sonere sincerum.</i>	274
<i>Solidi nihil esse videtur in rebus.</i>	55	<i>sonere aureis</i>	219
<i>solide res</i>	41	<i>sonitus armorum.</i>	112
<i>solio si fueris plenior. in. folio feruentis aquai, &c.</i>	582	<i>sonitus non fit cali de parte serena.</i>	532
<i>sollemnis mos sacrorum.</i>	14	<i>sonitus seorsum nascuntur.</i>	332
<i>sollemnia sacra</i>	500	<i>sonitus varij nõ cessant manare per aureis</i>	594
<i>sollertius ipsi venenum aliis vergüt</i>	487	<i>sonitus fragileis, &c.</i>	532
<i>sollertius est multo genus omne virile</i>	513	<i>sonitũ potius, quam verba. audire</i>	349
<i>sollicitat spatium, decurrere amoris</i>	399	<i>sonorem sentire</i>	317
<i>sollicitare opus diuũ suis sedib.</i>	426	<i>sonore lepido fucata.</i>	68
<i>sollicitans lucos pennis</i>	378	<i>sonores melicos</i>	437
<i>sollicitatur semen in nobis</i>	383	<i>sonoribus plenæ aures</i>	614
<i>sollicitata suis trepidant in sedib.</i>	189	<i>sonus aridus aureis terget.</i>	533
<i>sollicito motu priuata</i>	40.	<i>sonos chordarum fieri.</i>	346
<i>sollicito motu iactatur.</i>	602	<i>sopitus leto</i>	278
<i>sollicitam cassã formidine mentem geris</i>	291.	<i>sopitus eadem alijs quiete.</i>	290
<i>sollicitæ, plenæque sanoribus aures</i>	614	<i>sopita graui castoreo mulier.</i>	582
<i>solstitialeis metas</i>	459	<i>sopiti</i>	238
<i>solym nullius ante trita solo.</i>	90.302	<i>sopita quiescunt mens & animus</i>	279

CONTEXTVS.

<i>spargit nouo lumine terras aurora</i>	122	<i>splendida oculi fugitant tueri.</i>	325
<i>spargunt ora lacrymis vorantib.</i>	189.568	<i>splendida lumina solis.</i>	118
<i>spargere se in suos igneis</i>	348	<i>splendor acer adurit sæpe oculos.</i>	325
<i>spargere humorem.</i>	569	<i>splendor clarus vestis purpureai.</i>	112
<i>spargere aras multo sanguine</i>	502.	<i>spolia orum</i>	304. & 483
<i>spatium sine fine, modoque est</i>	117	<i>spoliare lunã lumie cur terra possit.</i>	470
<i>spatium desertum</i>	102	<i>spoliatur facile lumine terra.</i>	329
<i>spatium interpositum longius æquo</i>	344	<i>spoliata colore</i>	178
<i>spatium profundi</i>	97.438	<i>spongiam aquai plenam manu preme- re</i>	350
<i>spatium amoris decurrere</i>	399	<i>sponte sua.</i>	28.126.428.483
<i>spatium obire</i>	459	<i>spumas agit</i>	243
<i>spatium pramonstra.</i>	529	<i>spumantes vnde</i>	ibid.
<i>spatium vacuum inane.</i>	59	<i>spumigeri suis aduentu, validique leonis</i>	486
<i>spatium vacat ex vna parte</i>	602	<i>spurcities</i>	412
<i>spatium vacat infinitum quoquo ver- sus</i>	195	<i>spurca res. grauẽsque</i>	582
<i>spatio vetusto defessa mulier.</i>	473	<i>sputa tenuia, minuta, croci contacta co- lore</i>	614.
<i>spectare bonum commune</i>	483	<i>squalida elementa.</i>	147
<i>spectare hominem in dubiis periclis</i>	212	<i>squalida membra</i>	483
<i>species alia vitulorum</i>	139	<i>squalor materie leuoropp.</i>	144
<i>species natura, & ratio</i>	23.113	<i>squamigerum genus</i>	24.44
<i>species rerum noua</i>	192	<i>squamigerum pecudes</i>	139.196
<i>species. hac fluere, illac calor. ire vide- tur</i>	599	<i>stacta liquor</i>	178
<i>specificationis</i>	513	<i>statione. in statione superna locata nu- bila</i>	539
<i>specimen verum, quã, &c.</i>	317	<i>statuit sine cuppedinis, atq; timoris.</i>	523
<i>speculum futuri temporis</i>	286	<i>status pacati aeris</i>	229
<i>spectatorum pars, quæ nobis dextera est, leua, vel in leua videtur</i>	323	<i>stellis micantib. æthera fixum.</i>	502
<i>speluncis in omnib. est vetus & aer</i>	573	<i>stellante calo.</i>	317
<i>speluncas saxis pendentib. structas</i>	539	<i>sterila sonitu</i>	178
<i>spes laudis</i>	90	<i>steriles famina pluribus hymenais</i>	404
<i>spiracula magni mundi</i>	558	<i>steriles partim nimium crasso semine sunt, partim præter iustum liquido</i>	ibid.
<i>spirat endo mari fons dulcis aquai</i>	592	<i>sterdi venere exigat æuum</i>	403
<i>spirates mistas hinc ducimus auras</i>	608	<i>sternunt iter omne viarum ære & ar- gento</i>	160
<i>spirantes æquo certamine bellum</i>	440	<i>sternit arboribus campos vis venti.</i>	33
<i>spirates narib. igne Diomedis equi.</i>	412	<i>strauit viam per mare magnum.</i>	290
<i>spiritus vnguenti suauis diffugit. in au- ras</i>	224	<i>stillant nubila</i>	561
<i>spiritus creber, aut ingens, raroque coor- rus</i>	614	<i>stillauit gutta dulcedinis, &c.</i>	383
<i>spissa</i>	146	<i>stillent guttis manantibus</i>	596
<i>spisso corpore nubes</i>	533	<i>stillantia viridi margo saxa humida</i>	483
<i>spisse scere nubem fecit ventus</i>	537	<i>stillicidij casus</i>	38
<i>splendere decores.</i>	378	<i>stimulat mœtis tibia ærygio numerosa</i>	38
<i>splendere claro colore.</i>	505		

INDEX

<i>stimulatur fulgure fulgur</i>	315	<i>sub signis</i>	486
<i>stimulum hunc timoris subditat, etc.</i>	566	<i>subcaua loca subcaua terre</i>	563
<i>stimuli subsunt</i>	385	<i>subditat hunc stimulum timoris praesens</i>	
<i>stinguere ardorem in membris</i>	386	<i>vis ipsa pericli, &c.</i>	566
<i>stingui colorem</i>	70.177	<i>subditus lapis magnes (scaphis ahenis)</i>	
<i>stipata materies</i>	40.114.135	604	
<i>stipatis partib.</i>	70.64	<i>subdita fax irai</i>	229
<i>stirpem arboris amplexus serpens</i>	412	<i>subdebantque faceis</i>	624
<i>stirpeis committere ramis</i>	513	<i>subdere rem aliquam oculoru visu</i>	420
<i>stare summa quiete</i>	136	<i>subdola ponti pellacia</i>	155.486
<i>stolidi admirantur, quae cernunt latitan-</i>		<i>subducatur se raptim terra pedib.</i>	102
<i>tia sub inuersis verbis</i>	68	<i>subducere omnia ex oculis nostris</i>	114
<i>stomachi humectum seruare tenore</i>	350	<i>subibat hoc leti gen^d optimus quisq;</i>	620
<i>stragem dare</i>	36	<i>subfulta silicum caernis, Aetnae montis</i>	
<i>stragem propagare</i>	35	<i>natura</i>	573
<i>strata viarum</i>	38.332	<i>subiectare saxa</i>	573
<i>strata mollia lecti</i>	368	<i>subiecta pedib. religio</i>	12
<i>stridit ferrum candens e calidis fornaci-</i>		<i>subigit sol ninguuis descendere, &c.</i>	575
<i>bus, ubi in gelidum prope demersi-</i>		<i>subigit nos mala vitai cupido trepidare,</i>	
<i>mus imbrem</i>	585	<i>&c.</i>	296
<i>stringere</i>	54	<i>subegerit qui haec cuncta subegerit,</i>	
<i>stringor aquae gelidai</i>	257	<i>&c.</i>	417
<i>structa saxorum</i>	328	<i>subactas bello Troiugenas genteis</i>	53
<i>studeat naturam rerum cognoscere</i>	296	<i>subigente vi</i>	126
<i>studium fidele</i>	10	<i>subigentes terrai solum</i>	28.428
<i>studium mentis connexa sequatur</i>	132	<i>subita vis</i>	623
<i>stultorum vita, Acherusia</i>	289	<i>subitiimbres</i>	429
<i>stultitia se damnet</i>	394	<i>subiungere fundamenta rebus</i>	179
<i>stupa supra fontem sita, iacit flamas</i>	592	<i>subiunctis his rebus</i>	563
<i>Stymphala coleres Arcadiae volucres</i>	412	<i>sublatis lumbis</i>	404
<i>suadet adire mortaleis dia voluptas, ce-</i>		<i>sublima cali</i>	40
<i>tera</i>	124	<i>sublime volanteis</i>	126.532
<i>suasit multa, horrida paupertas</i>	623	<i>sublime feruntur</i>	310
<i>suadere surdis</i>	491	<i>sublimem in curru</i>	160
<i>suadente autumno</i>	25	<i>subat, ardet, natura abundans</i>	399
<i>suapte mobilitate calefcit vortex</i>	545	<i>suboles virum</i>	401
<i>suave quod est aliis, cur alijs fiat ama-</i>		<i>suboriri</i>	98.99.202
<i>rum</i>	313	<i>subortu ex alio atque alio</i>	435
<i>suave mari magno, &c.</i>	109	<i>subruit atas ingenteis speluncas</i>	563
<i>suauidicus veribus</i>	315.373	<i>subruitur omnis natura</i>	369
<i>suauiloquis versib.</i>	154	<i>subsiderere saxa non poterant</i>	447
<i>suauiloquenti carmine</i>	91	<i>subsiderere maribus</i>	399
<i>sub celi tegmine</i>	96	<i>subsido</i>	98
<i>sub ditto</i>	317	<i>subfiliunt ignes ad r. d.</i>	126
<i>sub alterius nutu degitit atas</i>	389	<i>subsistere nulli rei potest inans</i>	129
<i>sub ramis arboris alta</i>	315	<i>substernere delicias</i>	109
		<i>substratus lacus aetnae</i>	577

CONTEXTVS.

<i>substrata aetheris ingentibus oris aquora</i>	332	<i>sudabant fauces intrinsecus atro san-</i>	
<i>substrata late pelage</i>	568	<i>guine</i>	611
<i>subsunt stimuli</i>	385	<i>sudent humore</i>	596
<i>subsit magis, emineatque</i>	228	<i>sudent sanguine</i>	496. bis
<i>subesse caecos motus</i>	120	<i>sudantia lingua templa</i>	350
<i>subter terras</i>	580	<i>sudor maris</i>	147
<i>subter si quis eas subter iacuit</i>	582	<i>sudorem Veneris potat vestis thalassina</i>	
<i>subter aliam naturam subter habe-</i>		390	
<i>re</i>	452	<i>suemus</i>	10.37.329
<i>subtexit densendo carula nimbis</i>	558	<i>suerint. trisyll.</i>	323.417
<i>subtexunt nubila calum</i>	445	<i>suisse trisyllabum</i>	480
<i>subtilis imago</i>	358	<i>sueta disyll.</i>	146
<i>subtuli praedita filo</i>	305	<i>sufferre durum laborem</i>	513.286.506
<i>subtu vagari</i>	102	<i>sufficit aliam naturam ex se</i>	258
<i>subuehat orbem aer</i>	449	<i>sufficiunt act.</i>	118.558
<i>subuersa pristina maiestas soliorum ia-</i>		<i>suffit se odorib.</i>	393
<i>cebat</i>	498	<i>suffire terras ignib. aetheris.</i>	198
<i>succedit aliud, & e cõtemtibus exit</i>	906	<i>suffocari in melle situm</i>	274
<i>successere nubes</i>	552	<i>suffugit manuum tactum deorum na-</i>	
<i>succedere in montem siluas cogebat</i>	514	<i>tura</i>	423
<i>succedere praeter solem</i>	310	<i>suffugit hinc ubi suffugit sensum an-</i>	
<i>succedere ad summum honorem</i>	495	<i>gulus, &c.</i>	328
<i>succedere ad superas fauces</i>	250	<i>suffulciat vt cibus suffulciat artus</i>	
<i>succedere nubes soli capere</i>	435	370.375	
<i>succedere frigus non dubitabat</i>	614	<i>suffulta paribus columnis porticus</i>	333
<i>succensa repente</i>	535	<i>suffudit salso gurgite fossas</i>	447
<i>succensa multis locis sola terrae</i>	159	<i>suffundunt sua calum caligine, neb.</i>	558
<i>succidit terra</i>	447	<i>suffundens omnia mortis nigrore</i>	210
<i>succidere horrisono posse omnia victa</i>		<i>sulci recta regione, &c.</i>	404
<i>fragore</i>	421	<i>sulfur in terra gignier</i>	582
<i>succidere artus</i>	219	<i>sulphuris auras graueis halates notas</i>	541
<i>succisa a neruis concidere videres iu-</i>		<i>summa habet nouitatem</i>	437
<i>menta</i>	510	<i>summa neque summa sit vlla</i>	138
<i>succinctas canib. rapidis Scyllas</i>	479	<i>summae ecquae nam sit finis</i>	93
<i>succipit aeternam lampada mundi, sol</i>		<i>summae spatium</i>	96
<i>obuius</i>	441	<i>summa totius</i>	117.570
<i>succumbunt omnia plagis</i>	202	<i>summa rerum</i>	55.78.98.114.135.426.
<i>succumbere partes non poterant</i>	447	431.467.570	
<i>succurrere tempore eodem aliud ne-</i>		<i>summa summarum.</i>	268.438
<i>queat succurrere luna corpus</i>	470	<i>summam euertere ab ima</i>	426
<i>succus seorsum, & rerum. sapor insinua-</i>		<i>summam immensi regere</i>	198
<i>tur sensib.</i>	166	<i>summam attingere</i>	227
<i>succi manantis corpora</i>	350	<i>summatum quisque sibi petebat</i>	498
<i>e succo voluptas est in fine palati</i>	350	<i>summittere</i>	1.586.312
<i>succutit orbis rotarum currus fortis e-</i>		<i>summittere fetus.</i>	27
<i>quum vis.</i>	563	<i>summittere lumen.</i>	166

INDEX

<i>summissa gens animantium floreat</i>	98	<i>suppeditatur lumine lumen</i>	325
<i>summisso corpore fugiunt plagas</i>	493	<i>suppeditantur aeterna materiai corpora</i>	
<i>summi bonu, quod tendimus omnes</i>	523		97
<i>sumas oras per sumas oras labier</i>	446	<i>suppeditantur vnde omnia</i>	157
<i>summa atque ima locans</i>	151	<i>suppeditetur</i>	367
<i>summa vacillant magis mediis, media imis, ima perhillum</i>	564	<i>suppeditetur lumina nocturnis epulis</i>	109
<i>summa, inuidia, ceu fulmine vaporant</i>	496	<i>suppeditetur mihi multa parum ex hoc genere</i>	605
<i>sumit commoda sine poena, qui vitat a-</i>		<i>suppeditabatur semper eorum facies, & forma manebat</i>	500
<i>morem</i>	385	<i>suppetere</i>	99
<i>sumit conamen eundi</i>	548	<i>suppleri summa queatur</i>	ibid.
<i>sumunt robora</i>	473.479	<i>supremo tempore</i>	60
<i>sumant oculi, & c.</i>	155	<i>surarum ac feminum fastigia</i>	367
<i>sumunt augmina</i>	126.463	<i>surdus suadere</i>	491
<i>sumsi, terra, atque igne mortalia esse</i>	431	<i>surgit amari aliquid medio de fonte le-</i>	
<i>sumere quod foret vsus</i>	476	<i>porum</i>	390.586
<i>sumere mobilitatem</i>	548	<i>surgunt ipsa de terra</i>	608
<i>sumere femina</i>	404	<i>surgunt haec omnia ex terris</i>	582
<i>superà</i>	49.59	<i>surgere de terra nebulas, astumque vi-</i>	
<i>supera caput</i>	418.543	<i>demus</i>	558
<i>supera bellum Thebanum</i>	437	<i>surgere certa de parte</i>	465
<i>superbi reges</i>	502	<i>surgere in aethram videantur nebula</i>	558
<i>superbos posteis</i>	398	<i>super pere motus</i>	136
<i>superba scepra</i>	498	<i>sursum ferri, sursumque meare</i>	125
<i>supercilium triste</i>	614	<i>sus Arcadius horrens</i>	412
<i>supernè</i>	55.102	<i>sus amaracinum fugitat, & timet omne</i>	
<i>supernè impendent, & c.</i>	312	<i>unguentum</i>	599
<i>supernè timent lecta</i>	566	<i>suis spumigeri aduentu</i>	486
<i>superditus, a, um.</i>	406	<i>sues saeuos mittere in hosteis experti sunt</i>	
<i>superire salvas lacunas pedibus</i>	200		509
<i>superare absol. 66. 70. 80. 157. 158. 170. 473</i>		<i>suibus fetigeris</i>	485.
<i>superante bili febris alicui coorta</i>	352	<i>subus</i>	599
<i>superantior cum semel in terra fuerit</i>		<i>suscipere curas acreis, luctumque, me-</i>	
<i>superantior ignis</i>	440	<i>tumque</i>	240
<i>supina reuerti videntur</i>	335	<i>suscipere</i>	240.529
<i>supina lecta</i>	340	<i>suscipit auras vitaleis</i>	237
<i>suppeditas nobis patria pracepta</i>	207	<i>suscipere motum</i>	232
<i>suppeditat nouo lumine lumen, sol</i>	434	<i>suscipere puellos ex viro</i>	404
<i>suppeditat</i>	260	<i>suscitat qui horror delubra deum no-</i>	
<i>suppeditant</i>	29.440	<i>ua toto suscitatur orbi terrarum</i>	500
<i>suppeditet ni perpetuo suppeditet</i>		<i>suspensa manet vis aere in ipso</i>	608
<i>lucus caput ipsum</i>	435	<i>suspensa litore vestes</i>	558
<i>suppeditare nouum lumen</i>	435	<i>suspensis dentibus</i>	493
<i>suppeditare absol. 60. 98. 202. 571. 362</i>		<i>suspensus magni caelestia templa super,</i>	
		<i>& c.</i>	502
		<i>susficere</i>	

CONTEXTVS.

<i>susficere in caeli lucida templa</i>	193	<i>tetigere cacumen</i>	261
<i>suspirat arator</i>	202	<i>tangere non quit</i>	423
<i>suspirat ficto amore</i>	399	<i>tangere & tangi, nisi corpus, nulla po-</i>	
<i>sustentata moles multos per annos, ruet</i>		<i>test res</i>	37
	420	<i>tangere cupitum florem etatis</i>	265.476
<i>sustollit machina multa pondere ma-</i>		<i>tangere nostros tactus adiectu</i>	71
<i>gno sustollit leui nisu</i>	371	<i>tangere aureis bellè</i>	68
<i>sustulit primus se sustulit aether</i>	445	<i>tangere sensus iucundè</i>	144
		<i>tangi ira</i>	169
		<i>tangi animum religionem, turpi parto</i>	166
		<i>tacta prius ipso vapore</i>	592
		<i>tactus enim, tactus, & c.</i>	146
		<i>tactus non poterit aureis reprehendere</i>	339
		<i>tactus corporib. cunctis coniunctus</i>	51
		<i>tactus leti causa</i>	31
		<i>tactum, visumque consimili causa la-</i>	
		<i>cessi</i>	319
		<i>tactu non parum multa sunt vitanda</i>	
			582
		<i>sine tactu corpus moueri non potest</i>	219
		<i>tactu recreata valeat</i>	91
		<i>Tactile nil nobis quod sit, cotingere de-</i>	
		<i>bet natura deorum</i>	423
		<i>Tantalus casta formidine torpens</i>	286
		<i>tantum quod</i>	128
		<i>tantulus sol, tantum lumē mittere queat</i>	
			457
		<i>tantula corpuscula</i>	371
		<i>tardescit lingua</i>	243
		<i>tardum oliuum</i>	143
		<i>Tartarus lucis egenus</i>	288
		<i>tartara leti</i>	211
		<i>tartara atra</i>	282
		<i>tartara tatra</i>	495
		<i>taurus Cretæ</i>	412
		<i>tauri hauribant cornib. latera & ven-</i>	
		<i>tres equorum</i>	510
		<i>tauros tentarunt in manere belli</i>	509
		<i>taurea vincla</i>	605
		<i>taurino glutine materies ita iungitur v-</i>	
		<i>na, vt, & c.</i>	605
		<i>tegit quantum tegit caeli impetus in-</i>	
		<i>gens</i>	428
		<i>lecta superne timent</i>	566
		<i>lecta praua, cubantia, prona, supina, ab-</i>	
		<i>sona</i>	340

INDEX

segmen cali	96	templa lingua humida, sudanila	350
tegmene omni corporis resolutio	248	tempus per se non est	53
tegmene demto	260	tempus id est vernū, prima caloris pars,	
tellus affecta calore	588	postrema rigoris	550
tellus affecta. al. effeta	202	tempus horai exiguum	198
tellus daedala	1. & 29	tempus mundi genitale	148
tellus torrida	502	tempus soluendi pœnarum adactū	503
tellus ipsa parit ceteris animalib. omnib.		tempus post mortem. omni somno secu-	
omnia large	429	rius exstat	286
tellus mortuorum ossa amplectitur	358	temporis puncto	102
tellus, est raro cum corpore	569	tempore puncto	131
tellus satis mali nobis fert	571	tempore in anteacto	426
tellus gerit multa semina rerum	582	tempore certo multa fieri	462
telum patris obtundi in terra	552	tempore fausto	81
tela sibi parare	505	tempore tali	620
tela ferro parantur	513	tempora anni	110. 288. 515
tela præportant	160	tempora annorū naturam mutare	124
tela diei	23. 113. 523	tempore annorum varia verti	500
temnunt. quid mirum si se temnunt		tempore annorum varia verti	500
mortalia sacra?	503	tempora multa latet tempore in vno	363
tempestas arridet	109	tempora Veris florentia se pandunt	550
tempestas indulget	81	tempora cali	550
tempestas cali liquidissima	312	tempora caua	614
tempestas noua	443	tendit astrologorū artē conuincere	467
tempestas tota concussa tremis	545	tendit quā se tendit cœrula Ponti pla-	
tempestas seu a coorta est	558	ga	447
tempestas tremulo impete fulgit	537	tendimus summum bonum, quō ten-	
tempestas flammæ media de clade coor-		dimus omnes	523
ta	570	tendunt viis directis simulacra	348
tempestas cum commoliri. tempestas		tendunt diuerso numine simulacra	315
fulmina cœptat	543	tendunt canes diuorsi	399
tempestatem atram grauidam fulminib.		tendere cursū	460
atque procellis trahit nimbus	543	tēdere oculos	12. 325
tempestate coorta	539	tenta frons tenta minebat	614
tempestates terra. cælo quo coortæ	596	tenebræ vitæ	109
tempestates pluuiæ grauiore coortu sūt,		tenet adsuctis humectans oscula labris	
vbi. & c.	571	399	
templū mundi magnū, & versatile	518	natura tenet, ne possit, & c.	98
templa Acherusia	18. 208	tenet hianteis vitæ sitis	296
templa cali	98. 102. 191. 193. 450. 570	tenet morbi causam nō tenet ager	296
templa caelestia ardescunt	571	nec tenet omnia paulatim tabescere	202
templa magni mundi caelestia	502	tenebant homines noctiuagi nympharū	
templa mundi, mortalia esse	528	templa siluestria	483
templa mentis	420	teneret. diffidere, ne terras, æterna nox	
templa serena, edita, doctrina sapien-		teneret	485
tium munita tenere	109	teneant vt si vestigia ferarum inuen-	
templa siluestria nympharum	483	ta teneant	378
		tenere animum in versib. nostris posse	93

CONTEXTVS.

tenere cursus viam sub sole, lunam	467	tenuis aureis mihi da	177
tenere leones vinculis	509	tepefacta, commista calore vis viti	57
tenere loca	346	terebrare tigna	506
tenere memori mente mandatum	158	teretes cicade	473
tenere morbi. generatim sacra tenere		terget aridus sonus aëreus	533
videntur	608	terminus alte harenis	12. 63. 418
tenere regna velle	496	terminus malorum	289
tenere vinclos	399	terminus vitæ depactus, & c.	196
tenentes palmas super vlcera tætra	486	terminat res omneis ead. ratio	169
tenetur quorum natura tenetur	158	terebant sues tauri pedib.	510
teneri in concilio	103	teriturque thalassina vestis	390
teneri nexa principis hamatis	144	teratur breuis hora longo spatio	314
teneri ramosis principis compacta	146	teruntur mutua inter se rami	495
tenenda ratio superum, calique te-		terra merito nomen maternam adeptæ	
nenda	519	est	191. 472. 473
tener humor	81	terra magna deū mater	164
teneræ æris autæ	27	terra, eadem omniparens, eadem com-	
teneræ salices	139	mune sepulcrum	432
tenerascere	263	terra caret sensu	165
tenorem stomachi humectū seruare	350	terra non est oneri aëri	452
tenorem vnum labendi vsque conser-		terra genus creauit humanum, atque a-	
nans	447	nimal propè omne certo tempore fu-	
tentat dubiam mentem rationis egestas		dit	473
502		terra faciliè lumine spoliatur	329
tentamus quadratum	319	terra molli lanugine abundans	473
tentabant aliam, atque aliam culturam		terra mari miscbitur, & mare cælo	269
dulcis agelli	514	terra principio herbarum genus dedit,	
tentari credere	472	& c.	472
tentarunt tauros in mœnere belli	509	Terra cibum pueris, vestem vapor, her-	
tentare belli pericla biuigo curru	508	ba cubile præbebat	473
tentaret Nec poterat quisquam repe-		terra superne tremis	563
riri, quem neque morbus, Nec mors,		terra solis vapore fota nouet fetus	98
nec luctus tentaret tempore tali	620	terra sepius minitatur ruinas, quàm fa-	
tentant blandè lambere lingua catulos		cit	564
493		terra debet finem aliquam pariendi ha-	
tentare Quod nos aduentu possit ten-		bere	473
tare recenti	608	terræ pōdus cōcreto corpore cōstitit	447
tentans accendere	462	terræ motus obortus	566
tentante dolore	219	terrai Italiae	73
tentari dolore	189	terrai motibus quæ ratio exstet	563
tentetur ille metu citius	230	terram non posse in terra sistere	160
tentantur gressus Atthide	608	terram multos lacus, multasque lacunas	
tentarentur res tantis morbis	437	in gremio gerere	563
tentata vilo periculo	68	terram aliam. naturam subter habere	
tentata res labascit	59	partib. aëris mundi coniunctam, at-	
tenuia texta	358	que vniter aptam	453

F N D E X

terram subter, item, vt supera st, fac vt esse rearis ventis, & speluncis plenam	563	tibia fundit querelas dulcibus	346.537
terra frugiferentes	I	timendum pœnas	18
terrarum pars diluuiem reuocatur imbribus	432	timefacta religiones	112
terrisque remotis longinquis	154	timor mortis haud quemquam vexaret eorum	500
terreno corpore contineri	103	timorem mortis esse fontē curarum	212
terrestria lumina	435	tingunt loca calor, & lumen solis	453
terrestria non possunt exisse de salis lacunis	472	nubes tingunt, &c.	537
terribili sonitu	535	inctus candenti lumine	467
terrificare	21	inctus ambrosia, & nectare oleaster quasi verò, &c.	599
terrifico sonitu quatiant caelestia templa	552	incta colore	170.171.173
terrificas cristas capitum numine quantientes	161 vndiq; cristas	titillare sensus	146
terrigenarum genus siluestre	515	Tityos quis in hac vita	286
terrigenas excruciatat frigus nudos sine pellibus	518	Tityon Acherunte iacentem non ineunt volucres	286
terriiloqua dicta	18	tolerant perfacile æuum angustis finibus	202
terrorem animi, & tenebras non radij solis, sed naturæ ratio discutiatur necesse est	23.113	tolerare sauas procellas	266
terroribus belli addidit augmen in dies discordia tristis	508	toleratur exitium lucis celeri flammæ origine	435
tertia numero natura	50	tollunt clamores	158.381
testor res ante probatas	83	tollunt liquidam lugubri voce querelam cycni	344
tetulerunt vbi forte ita se tetulerunt semina aquarum	571	tollebant, nitido capti, læuque lepore aurum, &c.	505
textile tegmen	512	tolleret alta tecta à terris procul	198
textile post ferrum est	513	tollere in luminis oras	472
textilibus in picturis	110	tollere arenæ nimbos	573
texta quæ texta tenentur	548	tollere permulta corpora toto mari naturam	558
texta tria talia texta	420	tandentes pabula lata	136
textæ ferrea	604	tondentes gramina	166
textæ rerum	599	tonsusque natanteis	155
textæ tenuia	358	tonitru fit vti post auribus accipiamus, quàm fulgere cernant oculi	537
textura	31.224.315.352.606	tonitralia templa cali	102
texturas dissimileis	582	tormenta omnia ætatis pertolerassent, priuata fragore	436
texturas rerum tenuis	312	tormentis validis quæ de tormentis missa feruntur	548
thalassina vestis	390	tornata saxorum structa	328
Thessalico concharum colore	151	torpet gelidi pauoris telis perfixa	229
Thrace	412	torpens cassa formidine Tantalus	286
Thyrso percussit laudis spes meū cor	90	torretque flagellis	288
tibia cana Phrygio numero	160	torrent cadauera	144

C O N T E X T V S.

torrētī vapore perisse secla hominū	437	transit per cornu, al. cornum	142
torrentibus auris res exusta pereūt	441	transit validè fulmen per septa domorum	541
torrescere flammis	274	transire foramina	142
tortari	254	transire campos pedibus	335
tractant (corporā) humida lingua itempla, &c.	350	transire pontum pedibus per vada	27
tractabant primi homines solum terræ ære	508	transactum quid sit in æuo	53
tractabant vitam, &c.	482	transactis omnibus rebus quasi transactis omnib. rebus	381
tractare res igni	483	transmittunt medios campos	137
tractentur iucundo sensu	143	transpiciuntur	321. bis
modis tractetur voluptas, referet	404	transpectum apertum præbet	321
tractari malis, morsu verarum	274	transra, gubernata	155
tractata manibus figura, &c.	318	transuersum corpus equi stantis	333
tractata quibus non est tractata	91	transuolito, as	42
tradunt patres patrib. primordia, &c.	401	transuolat, (al. trameat) ignis foraminibus liquidis	548
tradere omnia diuis	500	transuolat dum vox auras transuolat	344
tradere res gestas carminib. cœpere poetæ	519	transuolat species omnis trauiolat vitri foramina	348
tradatur imago de speculo in speculum	323	tremebundus, a, um	14
tradita tutela nostræ	476.477	tremiscunt tecta plaustris cœussa viam propter	563
traducere aliud motus animi	385	tremere artus	614
trahit angustii fastigia coni	333	tremor terras grauiter pertentat	545
trahit coria & carnem (ignis)	598	tremoris magni causa	566
trahere se inuorsum	246	tremulum motum existere faciunt	219
trahatur lana in ignem	329	tremulo risu concussa	189
trahier nerui in manibus	614	tremulas palmas super vlcera tatra tentes	486
tractus flammarum	126	tremulis artubus hedi	207
tractum corporis radentes	533	tremulus vocibus	139
tractu æui perpetuo labentia	502	tremulis ignibus iubar	332
tractum	245	trepidant pueri	112
traieciimus oculos	333	trepidant ancipiti terrore per vrbeis	566
traiciuntur partes	263	trepidare in dubiis periculis	296
tralucet imago è speculo in speculū	323	trepidabat perturbatus totus trepidabat	623
tramite prono, al. paruo	523	tribuit talia facta diuis	502
tramutans dextera læuis	151	tribuebant his sensum	500
trano, as	I	tribuamus colores principis	174
tranat nisi recta foramina tranat	348	tribuisse plus illi quod se videat, &c.	394
tranet neque habet quæ tranet	604	tripectora vis Geryonai	412
tranantibus auras	314		
tranquillum in tam tranquillo vitam locauit è tantis fluctibus	411		
transcendere fineis iuris	212		
transcurrere multiplex loci spatium	315		

I N D E X

triplicem naturā, tria corpora, tria tex- ta, nempe maria, terras, calum vna dies dabit exitio	420	tueri alium	390
tripode ex Phæbi	75.422	tueri vitam	27
triquetris in oris	73	tument loca iritata femine	383
triquetra foramina	352	tumultu magno	550
tristis discordia	508	tumultu nauigia in eo tumultu de- pressa	555
triste supercilium	614	tundimus lapidem digito	320
triste, & amarum quod est aliis, cur alius possit prædulce videri	351	tūditur quod crebro tūditur ictu	405
tristior causa incubuisset	91.437	tundier corpus crebro aëris ictu	375
tristeis curarum fluctus voluere	423	turba maiore coorta	558.561
tristia sapore	582	turbo, inis	33.34.36.556
Tritonidos Palladis ad templum Tri- tonidos almæ.	578	turbinis immensam vim pronomit, at- que procellæ	556
Triuia virgo	14	turbine caelesti subito correptus, & igni 552	
trochleas per trochleas	371	cum cali turbine ferri	459
Troia funera	437	turbine flaccidiore fertur	460
Troigenas genteis bello subactas	53	turbine versanti	533
trucidet magno clamore trucidet	535	turbine violento vexant	429.438.
trudit & impellit, quasi nauim, veliq; ventus	602	503.535.570	
trudit nauim magnam ventus	371	turbibus violentis verti	447
trudere saxum aduerso monte	286	turbant corpore in ipso turbant	146
trudatur brachij coniectu	556	turbabant saui nullo discrimine turmas 509	
truduntur	315	turbare timore	18
truncus, adempta anima	237	turbare magnas Martis cateruas	508
trunco calido, viuenteque	254	turbare absol.	120.447.550
suba depresso grauiter sub murmure mu- git	344	turbantia composituras	325
suditantia	202.234	turbantibus æquora ventis	109
tuor ris, 2. coniug.	39.325. bis	turbantibus aëris auris	447
tuere tuere maria, ac terras, calum- que, &c.	420	turbatur vtrinq; bello ancipiti	551
tuemur quæ longe remmota tuemur, &c.	454	turbidus amnis magno imbrî	35
tuentur pass.	328.378	turbidus ardor incendiij nimis ingēs	571
tuentur voluntatē nostra simulacra	363	turbida cali tempestas	312.551
tueri posse omnia pacata mente, hæc est vera pietas	502	turbida ponti æquora	486
tueri belli certamina	109	turgida femine multo loca	381
tueri cali templa	619	turpis fama	212
tuor tueris in 3. coniug. proterno	37	turpare sanguine	14
tuere hoc circum, supràq;, quod omnem continet amplexu terram	436	turreis altis tuere	436
tuimur cū tuimur misceri absinthia	317	turrito corpore bowes lucas	508
		turicremas aras	139
		tute	47. bis. 146. 393
		tutemet	18. 373
		tutentur mænib. altis non opus est ce- teris animalib. quib. sua tutentur	429
		tympana per trochleas, et tympana	371

C O N T E X T V S.

Tympana tenta tonant palmis	160	vaporis in aqua permulta sunt femina	588.592.
Tyndaris rapta	53	vapori calido sociare	588
Tyria in Tyria Sidone quod acci- dit	566.	vaporem iacit ignis, &c.	70
Tyrrhena retro voluētē carmina fru- stra, &c.	552	vaporem sæpe dimittit aqua	232
	V.	vaporem membræ adflare	453
		vapore torrenti perisse secla hominum	437
Vacesit multusque vacesit in medio locus	601	vapore iniusta signa	541
Vacillat tota tellus sub pedib. nostris	503	vapores calidi	431
Vacillant hac ratione omnia tecta	564	vaporant summa, inuidia, ceu fulmi- ne	496
Vacillant arbusta tæbe nimborum	81	vapulet corpus	375
Vacillet fluctu quoq; terra vacillet	563	variare abs.	150.352
Vacillans fama egrotat	389	variare figurarum ratione	150
Vacillanti crura præpediuntur	242	variare figuras	151
Vacat spatium	37.602	variantis acerui cætu	79
Vacabant armis	510	variante loquela	417
Vacuas aureis alicui adhibere	9	variatus edere tactus variis formis	175
Vada	27.503	variantia rerum.	68.230
Vadimonia fiunt	389	varia volucres	378
Vagitum iouis occultasse feruntur	161	varios lepores ferunt anni tempora	288
Vagituque locum lugubri complet	429	varia annorum tempora cernebant or- dine certo verti	500
Vagitibus ægris mistos ploratus	158	vas ipsum, vitium efficere	522
Vagor funere miscetur	ibid.	vas pertusum	282.288.523
Vagaris fluitans incerto animi errore	91	vasi lateramina rarefacit calor falminis adueniens	541
Vagare Acherunte	251	vasis quassatis	238
Vagare multa rerum simulacra	310	vastantque vias	611
Vagaris auius longè à vera ratione	115	vastæque paludes	428
Vagantur cuncta per inane	115.118	vastâque aquæ lacunas	563
Vagetur flamma per monteis laurico- mos	535	vastæque profundum	63
Vagos imbreis, tempestatésque volan- teis	568	vbera lactis	87.139
Valebit esse non valebit esse	64	vbera mammarum lactantia	479
Valere quantum valere possit	452	vberibus manat distentis	32
Valescat tali tactu recreata	91	vegeat motum signis quæ causa	450
Validi violentis viribus æris	505	vehat in dubio est, fortunam quam vehat atas	296
Validæ saxi radices	117	vellera lanæ pendentia	560
Validis viribus	94	velare tempora	90
Vallo munitur eburno	155	velatum sæpe videri. vertier ad lapi- dem	502
Vallata colubris venenatis hydra	412	velata colore	174
Vapor pueris vestem præbebat,	473	vela ruffa	305
Vapos ignis	556	vela pennarum remittunt	577
Vapor solis	98.315.472.541		
Vaporis corpuscula	122.447		

INDEX

Velisque volamus	332	Veneres nec Veneres nostras hoc fal-	
Velivolium mare	519	lit	394
Vena tabularum hiscant	605	Veris tempora florētia cū se pādūt	550
Venas argenti, aurique sequuntur	582	Vernum tempus id est vernum, prima	
Venis apertis	473	caloris pars, postrema rigoris	ibid.
Venenum acre	351. bis	Veratrum nobis est acre venenum	351
Venena ipsa sibi inter se	78	Veratrum capris, & coturnicibus adi-	
Venenet vi spatium celi quadam de		pes auget	351
parte venenet	586	Verbera ventorum	483
Venit in mentem solis, lunæq; viarū	502	Verberibus radiorum (solis) mitescere	
Venit penitus in artus frigus	566	multa videbant, &c.	495
Veniunt in commutatum	80. 555	Verberibus venti versant chartas vo-	
Venēre ad summum cacumen	519	lanteis	533
Venēre in taleis meatus	426	Verberib. crebris radij solis cogebant ter-	
Venētur anima semina vermiculorū	250	ram, vt, &c.	447
Venariet fouea atque igni ortū est prius,		Verberat aēr semper circumpositus	
quā sapire plagis saltum, &c.	505	res verberat	602
Venantum canes	378	Verberat annellū (aēr) & ciet intus	602
Ventus vela trudit	371. 602	Verbi causa	238
Ventus verberat	320	Verba ventis profundam	374
Vētus fit, vbi est agitādo percit ⁹ aēr	573	Verba discerni articulatum	344
Ventus mobilitate sua feruiscit	537	Verba confundi aëra per multum	344
Venti causa iactari omnia	211	Verba paullo mutatis sunt elementis	89
Venti cæca potestas	226	Verba quando planè exaudiantur	344
Venti calore deficiunt	550	Verborum copia casta	319
Venti nubila persflant	535	Vergebant sæpe sibi venenum impru-	
Venti aquora verrentes	432. 568	dentes	487
Venti nubibus clausi magno murmure		Vergitur solis ardor in terras	126
indignantur	539	Vermeis exspirant cadauera	259
Venti versant chartas volanteis, plan-		Vermeis viuos de stercore tætro existe-	
guntque per auras	533	re	181
Ventis ne verba profundam	374	Vermib. animas extrinsec ⁹ insinuarit	260
Ventigeni crateres	573	Vermina scæua	486
Venas alma	1. 333	Verro, is, it	34. 503
Venus in amore simulacris ludit aman-		Verrentes aquora venti	440. 432. 568
teis	386	Versat omnia in igneis	181
Venus varia, producit sorte figuras	401	Versat agens igneis	
Venus in siluis iungebat corpora aman-		Versant chartas volanteis venti verbe-	
tum	483	ribus	533
Veneris compagib. hærent	386. 399	Verset candida sidera vario motu	502
Veneris harmoniæ multum differre vi-		Versent corpora viua sol & luna	446
dentur	404	Versare vt fluuios versare rotas, atq;	
Veneris fructu non caret is, qui vitat		haustra videmus	449
amorem	385	Versari atria videntur pueris	331
Veneris sagittis	405	Versanti turbine	ibid.
Veneris per res	24. 146. 183. 404	Versabundus turbo descendit	556
		Versabundaque	

CONTEXTVS.

Versabundaque portatur post incita cūm		Vestire corpus spolijs ferarum	485
vis, &c.	566	Vestis thalassina	390
Versatile templum mundi	518	Vestis contemta ferina est	515
Versus spondiacus	28. 115	Veste in plebeia cubandum	110
Versibus suauidicis	315. 373	Veste molli pubescere	462
Vertice torto	36	Veterino semine equorum	479
Vertunt se fluuij, frondes, &c. in pecu-		Vetustas anteacta temporis æterni	286
des	181	Vetustas rerum, nouitate extrusa, cedit	282
in vtram partē se ignis verterit, &c.	529	Vetusto spatio defessa mulier	473
vertere calum manibus	480	Vetusta secla cornicum	493
vertere vitæ rationes	18	Vexamine magno vexamine mun-	
vertere motus	135	di	437
vertere in vtilitatem. al. verti in		vexant turbine violento	429
vilitat.	513	vexare verbis	426
vertere se in auras, &c.	80	vexare pudorem	212
vertere in patrias voces	437	vexantur primordia plagis, &c.	98
vertentes glebas vomere	28. 518	vexari	109
vertitur si magnus celi vertitur or-		vexata nauigia, in summum veniūt pe-	
bis, &c.	419	riclum	555
vertitur intra fineis vitæ	249	via secta	433. 569
verti turbine. violentis	447	via quā munita fideij, &c. fert, etc.	420
verti ordine certo annorum tempora va-		viam monstravit tramite prono	523
ria	500. 518	viarum flexus 249 viarū clausa	349
vertier ad lapidem	502	viarum natura multi modis variās	599
vertier oia in pullos animaleis	185	vias oculorum luce repleuit	327
versa in opprobrium species est falcis		vias leti vitare	182
ahene	508	vij directis simulacra tendunt	348
vera viai	70	vibrante lingua	254
veridico ex ore omnia profudit	522	victus quo victu corpus alatur, non	
veridicis purgavit pectora dictis	523	refert	350
veruti cursus quingentos	332	victus, tus. ad victum quæ flagitat	
vescitur atas	201	vsus, omnia mortalib. esse parata	522
vesci vitalibus auris	476	victa multa estu per agros	495
vesci è terra mortalia secla	103	victæ res mediij cuppedine	103
vesci vesci inter se per nomina rerum		videant animo	278. 426. 491
variante loquela al. nosci	417	videmus mente	360
vesco sale peresa saxa	39	videbant corde, &c.	519
vesicula parua plena animæ	533	videre non fuit ante oculorum lumina	
vestigia certa formarum	305	nata	367
vestigia gelidi leti	245	videndum latè, altèque	570
vestigia lacunarum	505	viduata manuum vicissim	476
vestigia parua	47. 229. 230	vietam vestem aranei cecidisse supra ca-	
vestigia notitiae	118	put non sentimus	234
vestigia pressa	139	viget latitia animus	219
vestigia rerū gestarū nulla tenemus	256	vigebat tum agrestis musca	515
vestigia visus videt in eius voltu	390		

INDEX

vigebant vires 495	vigebāt corde ibid.	virile genus multo sollertius est	513
vigere dextra	508	virutim	202
vigere inuiolabilia	435	virescat	70
vigenti mente	99	virescunt rami 32	virescere 78
vigilans stertis	291	viridēque nitorem	472
vigilante animo videre	500	viridē miscere sinaragos	175
vinxit quos mutua voluptas vin-		viridanti colore prata florida fulserunt	
xit	399		472
vincti hoc fœdere	237	viridatēis hrebās florib. cōspērgūt	110. 514
vinctos vulnere dabant in terram	510	virtus tutata est leones	477
vinctos tenere	399	virtute mira manuum, pedūmq; fre-	
vincta portenta membrorum per totum		ti	485
corpus adhaesit	475	virus Ionium	73
vinco fieri	171	virus percolatur, retrōque remanat	433
vincam, multa semina aquai consurgere		viru tatri primordia	147
nubib. ipsis	560	vis materiai infinita	155
vincere falsa veris	339	vis incita venti	555
vincere verbis	467	vis atque iniuria reuertit ad eū, etc.	498
vincere multa saecula viuendo	282. 127	vis violenta leonum	229
vinci lapides ab æuo	436	vis morbida	619
vinculum extremum reprehendere	349	vis canum promissa	354
vincula amicitia rumpere	212	vis multa	227
vinclis fatalib. indupedita	477	vis vini cūm penetrauit, &c.	243
vindicat neque enim se vindicat hi-		vi victa perire	83
lum	274	vires vigeant	495
vinetaque lata	514	vires imminui	460
vini odor fit plagæ maclabilis instar, (se-		vireis aui validas perferre	436
bri perceptus)	582	viribus validis 94	viribus amplis 500
vini violentia vehemens cōturbare ani-		viscus gigni de paxillis viscerib.	83
nam consuevit corpore in ipso	243	viscere racenti	259
violare factis communia fœdera pa-		visere lumina solis	I
cis	498	visere ad. quicumque suos fugitabāt	
vini vis cūm penetrauit, quæ incommo-		visere ad agros, &c.	619
da hominem consequantur	243	visentes luminis oras pueri	158
violare fidem sensibus	335. 339	visenda regio	75
violare mundi speciem serenam	310	visus, qui fit ex duplici aere.	
violare matris numen	160	vita laborat in tenebris	112
violari non quo violari summa deūm		vita ipsa cōcidat, nisi credere sensibus	
vis possit, &c.	529	ausis	339
violento turbine conreptus nihilominus		vita mancupio nulli datur, omnibus	
ad vada leti fertur, &c.	503	usu	282
violentis viribus æris	506	vita mortua viua atque videnti	291
violentis verti turbinibus	447	vita consorti prædita	230
vipera ocris montis	577	vita labentis dulcia lumina linguebant	
viros lanam facere natura cōegit antē			486
quām muliebre genus	513	vita nimium cupidi	614

CONTEXTVS.

vitam serenam degunt dii	198	vinco labro calamos percurrit hiatēis	346
vitam mutare priorem	426	vinco labro calamos percurrere	515
vitam dijs dignam degere	230	vinca flexis mucronib.	146
vitalis ventus	217	vindas aërias	122
vitalis motus reliquæ	186	vinguiculos auget, alitq; corporis ex-	
vitalem voltum seruat caput abscissum,		tremas parteis, vnguiculōsq; (cibus)	596
trunco calido, viuētēque	254	vnguit posteis superbos amaracino	393
vitalem sensum	182. 224. 245	vnguentum, setigeris subus acre vene-	
vitali motu, sensuq; consentire	182. 422	num est	599
vitales motus impediuntur	185	vngula fissa ferarum	354
vitalis edere motus	232	vnuersum	320
vitalis auris suscipit	237	vnæque figuræ al. vnæque figura	173
vitalis motus contulit	185	vna, eadēque mortalib.	183
vitalis nodos è corpore soluit	185	vniter apti ex animo et corpore	269. 270
vitalis venas intra	198	vniter apta	452. bis
vitalia homini esse multa	581	vocabula prima	491
vitalia rerum 158	vitalia saecula	vocamen proprium laticis	165
607	27	vociferatur res ipsa per se	195
vitalibus auris vesci	248. 476	vociferantur æra	146
vitaliter animata	413	vociferatur carmina Empedoclis, etc.	75
vitigeni latices	605	vociferari simulac tua ratio cœpit vo-	
vitio vertere	513	ciferari, &c.	208
vitio vasis omnia corumpier intus	522	vocat cibus siue ipsi (ignes) serpere pos-	
vitabant pauca latebras	485	sunt, quò cuiusque vocat cibus, atque	
vitare, plagas in amoris ne laciamur,		inuitat eunteis	450
&c.	390	vocare ventos, aurāsque	493
vitare voln ⁹ natura cōegit prius, q̄ leua		vocitamus patrio nomine fulmen, vor-	
obicctum parma daret per artem	367	ticem igneum	546
vitare malum	476	volatile telum	94
vitare præcipiteis locos	339	volgiuoga Venere recentia volnera cu-	
vitri foramina, recta sunt	348	res	385
viuata animi potestas	247. 256	volgiuago more ferarum vitam tracta-	
viuescit verbum adfixum cupido cordi,		bant	482
vt ignis	390	volgata per malos, trabesque vela	305
viuescit vlcus alendo	385	volgata magnum per æuum	443
viuida vis animi 12	viuida tellus	25	260
viuant labentes ætheris ignes	98	volitant animæ sollicitæ morbis	260
viuere parcē, æquo animo, diuinitæ gran-		volitent sponte sua	210
des homini sunt	495	volitēt semina æterno percita motu.	195
viuo atque videnti vita mortua	291	volitare non cessant voces per auras.	
viua progeniē edāt in oras luminis	160	al. per aureis	317
viua corpora	446. 592	volitare dissimili figura	139
viua videns viuo sepeliri viscera busto		volitare solidiss. materiai corpora	93
486		volnus vitare cōegit natura pri ⁹ , quām	
vincis vnguibus Arcadiæ volucres	412	parmam obycere	367
		volnere caco tabescunt	386
		volnere vite	212

INDEX

volnus aeternum sub pectore matri daret	161	voluit crassa caligine fumum	573
volnera vasta ferebant ere primi homines	508	voluunt magnos in magnis orbibus annos	450
vellent quid volnera vellent	486	voluunt se ignes passim per caeli immantia templa	450
volat impete miro	548	voluat se varius fluctus odorum	353
volamus velis praeter campos	331	voluebat spiritus ore foras tetrū voluebat odorem	611
volabant corpora multa vaporis	447	voluere fluctus	523.529.563
volaret variēque volaret	523	voluere saxa grandia	36
volarent lucida tela	367.558	voluere in ore vitales aëris auras	619
volarent quanta mobilitate corpora volarent	558	voluentes flumina fontes	159
volare gigantum ora videntur	310	voluentia lustra	482
volare multa semina rerum, quae sint vitalia nobis	607	voluitur à summo vertice saxum	286
volare in templa caeli	102	voluitur in flammis innoxius, inque peditur	552
volare longè telum	94	voluitur calor extremus primo cum frigore mistus, auctumni quod fertur nomine tempus	550
volando corpora paruola, quae faciunt ignem commissa volando	546	voluantur insatiabiliter toti (sues) ut voluantur ibidem (in luto)	599
volans ignis	529.552	volui per caelum sol, & luna videntur	501
volantes flammæ	501	volui in tenebris, cœnôque	212
volantes fumi	532	volui aliqua diuūm ratione solem, & lunam, ne putemus.	417
volanteis nubibus	432.532	voluier potest luna proprio cum lumine	467
volanteis chartas verberant venti	533	voluenda atas commutat tempora rerum	506
volantum corpora	196	voluenda glans plumbea longo cursu voluenda liquecit	537
volatile telum	94	voluenda sidera micant	449
volpeis tutatus est dolus	477	voluptas dia dux vite	124
volpibus datur dolus à patribus	263	voluptas è succo est in fine palati	350
volturnus altitonans	467	voluptas certa & pura sanis magis, quàm miseris	385
volturnij ducuntur cadaveribus quàmuis longè	354	voluptas blanda, quibus modis tractetur, magni refert	404
voltus furiosus, & acer	614	voluptatis vi membra labefacta liquecunt	386
voltu sereno	229	voluptatem liquidam, puramque	210
volta parentum miscenteis	401	voluto, as quædam qui mente volutent	225
volubilis in procliue	146	vomerem eicit recta regione	404
volubilibus figuris creata aqua	222	vomere glebas vertentes	28.528
volucrumque soporem ex oculis discutere	378		
volucrum ritu flammaram	102		
volucris leuitate feruntur	315		
volucris loca lumine tingunt nubes	537		
voluntas vnde fiat	370		
voluntas sit eiicere, &c.	383		
voluntas sua cuique voluntas his rebus principium dat	131		
voluit aëra	321		

CONTEXTVS.

vomenda vita vomenda	586	ra, &c.	408
vortex sit, ut ipse vortex venti se inuoluat nubibus	556	voces pernolesant per dissepata domorū saxea	596
vortex igneus, quod patrio vocitamus nomine fulmen	546	voces aliæ ex aliis gignuntur	348
vortex insinuatus, versatur in alto	545	voces per ea loca veniunt, per quæ loca oculi cernere nequeunt	348
vortex apparet crebrius prospectu maris in magno, cœloque patenti	556	voces auium ore imitari	514
votis neclere vota	502	voces sex, aut septem, loca reddere vidi, vnam cum iaceres	346
vox confusa, inque pedita	344.449	vocum pars solidis adlisa locis	346
vox parteis in cunctas diuiditur	348	vocibus tremulis hædi	139
vox per flexa foramina rerum incolumis transire potest	348	vrbeis multas obruit humor	441
vox sæpe faucibus præterradit	343	vrget signiferi super ætheris æstus	558
vox & sonitus corporea sunt, quia possunt impellere sensus	343	vrget copia nimborum vrget	561
vox in multas voces diffugit	346	vrget cum ventus obnixus magnis speluncas viribus vrget	563
vox, dum transit clausa viarum, obtunditur	349	vritur nubes ingenti sonitu succensa repente	535
vox, & sonitus feruntur per saxea septa	354	vsurpare sensibus	378
vocis asperitas vnde fiat	344	vsurpare oculis	37
vocem, corpoream constare	343	vsus, & impigræ experientia mentis	519
vocem aëra per multum conturbari	344	vt fama est hominum	441
voce acri increpet	282	vt est extremis oris cumque notata	454
voce lugubri	344	vti terra radicibus apti	473
voces & verba non dubium est quin consent corporeis è principijs	343	utilitatem opportunam præbet æquor in mari sitiensibus nautis	592
voces, & comæ nihilo minus de certo semine fiunt, quàm facies, & corpora		vtor aliquid, quo non consueuimus vti aliquid	608
		vti vocibus inter se fuerant	491
		vesco, us	37

In indice superiore scribe ad vocem, æther, &c.

æther sidera pascit, pro poscit.

æther leuis, &c. pro lenis

ad vocem, anima pro aëre, scribe 74 pro 70

pro claritat. scribe claricitat.

ad, composituras turbantia, scribe, 325 pro 323

ad, inolentis oliui, scribe 179 pro 129

ad, gliscunt inrgia, scribe 243 pro 242

ad vocem, nant oculi, scribe 243 pro 212

& infra

Z. Z. 133

INDEX RERVM, ET VERBORVM

MEMORABILIORVM, QUÆ SVNT IN COM-

mentariis Lambini: & quorundam paucorum, quæ

ad superiorem indicem pertinent, per impru-

dentiam à glutinatoribus prætermiffa.

A eribus letalibus munitus, ab iniuria celi tutus, &c.	20.270	ad spectuum genera duo	366
ab auro fulgor	112	adulationem propriè canum esse	494
ab Iaccho Ceres	393	adumbratim	330
abiisse, pro obiisse	247	ἀδύρω, ἀδύρω	77
abitionem antiqui mortem dicebant	189	ægros, etiã morbũ corporis significat	610
abolerere	469	ægrotat fama	390. & 391
aboriri	220.469	Ægyptij à meridie & austro	609
abrotanum, nomen urbis & herbæ	586	Æneæ mater, Venus	1. & 2
abstergere molestiam, dolorem, metum, &c.	386	Æneadæ	1
absterrere sibi pabula amoris	386	aër, continuus est	349.355
Academici in Academicos	340	aër magis pellucidus est, quàm aqua	336
accidit aureis vocis paternæ sonitus	347	aëris natura, mollis & humida, &c.	435
accipere ignem, incendium, &c.	459	aère videmur amiciri	610
accusatiuus cas. bonam & minimam partem pro bona & minima ex parte	213.623	æs æri cõferruminatur plumbo albo	608
acribus oculis intueri	230	Æschinis rhetoris locus ex oratione	17
acerbus horror ferræ	145	ἄσπφ.	17
acerba, quæ	145	Æschines Socraticus	248
Acheruns, untis	252	æstus, commotio maris	318
Acherunte per u. non per o	287	ætates aliæ aliis prudentiores	265
Acheruntis ostium	580	ætatem, pro diutissimè ætatem ut viuas miser	142
Achiui solent oculorum morbo laborare	609	æternitas per successionem	115
acie nostra nihil fallacius	336	æther ἄθρ τῆ ἀέρι ἄθρ	446
acies vnde, & quo pacto fiat	600	æthera esse igneum	449
ἀκρόστον	13	æthera non esse igneum	446
adaetus dentis	510	Æthiopia in Æthiopia non sunt niues	577
ad arma	493	ἄθρ	559
adamas	148	Ætna aliquando vicinas vrbeis cineribus obruisse dicitur	76
addendum partis alias, &c.	152	æuus in mascul. gen	251
adfligere	188	affinis vitis, &c.	262
adiicere lumina	73.455	Agamemnon filiam cur immolarit	15
adiicere telum	ibid.	Agamemnonis ἀεφᾶσις, seu pretextus, quare filiam immolarit	18
adiectus	ibid.	agmen, pro actu, & ductu	434
adipiscor malis mandaret adeptus	161	agere animam dicuntur moribundi	218
adolere	405	agendum multa	22

COMMENTAR.

ai diphth. antiqua pro æ. quæ patitur		Anaximenes Milesius aëra principium rerum dixit esse	73
ἀίπειον. ai & apud Virgil. & apud Lucret. locis quamplurimis	8	Androgyni, qui	477
αιύξεν	311	angulus luminis reclusus, aut obliquus	176
aiterno, pro eterno	211	angulus omnis, si longius distet, obtusus videtur	329
algor, rus, & algus, us	261	anima, pro aëre	74.75
alia, aliò	601	animam murene in cauda esse	254
alienus, a, um, cum patrio casu	270.	animã quamlibet in quodlibet corpus, nascente homine, insinuari ex sententia Pythagoræ	257
284.531.607		animas ter vocare	242
aliena cum septimo casu	284	animalis, le	30.253.256
aliena videmus naturam in terras reitcere	9	animantiũ aliæ coriis tectæ, &c.	21.376
aliena morte adiutam naturam	32	animus mouet quidem, sed non mouetur	281
ἀλις δυοῖς	517	animus tribus finitur rebus, motu, sensu, incorporeo	220
alis, alid	33	animus cernit, animus audit, &c.	234
alie patrij casus	281	animus sit ne harmonia	216
alituum genus	491.493	animi dubius, & sim.	51
alma Venus	2	animi vitium non esse, quòd senex deliret, &c.	241
alcr, ris aluntur mortis formidine. tralate, pro diuturna, & longa sunt	212	animi vitium esse, non oculorũ, si quid fallimur in rebus cernendis	331
alsa corpora	489.490	animi victus	66
altere dum narrat	174	animi ratio nobis cum diis cõmunis	418
am, pro eam	240	animi domicilium esse medium pectus	219.252
amens ne trepides celi diuisis partibus	529	animus esse senectutis & morbi expertem	241
amens	529	animo, as. animor, aris	169
amfractus	76.466	animus non esse incorporeum	220
amicorum, & amicarum, & filiorum vitia extenuare	395	animi aliam vitam viuunt soli, quàm cum in corporibus inclusi sunt	252
amisi vireis & corpus	82	annuli ferrei	604
amittere ἀποβιβάζω	341	antenna, quid	157
amisso corpore	81	ἀντεστίας οἶνος	225
Ammonis seu Hammonis nemus	590	Antipater, clarus medicus, quo argumẽto concludere solius sit, animum vnde cum corpore affici	241
amare quàm miserum	387	ἀπαλὸν ἦτορ	241
amare pro amorem	309	ἀπαλαὶ φρένες	33.241.265
amantium inconstantia	398.409	aper Erymanthius	415
amoris affectus, & amantium consuetudo	384	apes ex vitulo suffocato	182
amorem veterem nouo expellere	387	ἀφασία	491
ἀμφιέλιος	238	apisci	52
amplexi tenent, seu habent, & sim.	105		
anademata	391		
ἀνάμνησις	273		
Anaxagoras materiam infinitam esse dixit, è qua omnia gignerentur, &c.	83		
Anaximandri opinio de prima origine animantium	474		

INDEX

aplustra	157.336	arteria in neutro gen. plur. num	344
aplustris fractis	335.336	aruum genitale	408
Apollo εὐνέορος	23.441	astrorum naturam non esse calidam	458
Aprilis mens.	2	αἰὼσατον	340
aptus ex	154	αἰπεξία	504
aqua densior aëre	336	Athenienses, vnde humanitas, doctrina,	
aqua magis subsistit corporib. quam aër		religio, &c	523
131		Athenienses solent plerumque podagra	
aqua trisyllabum	591	laborare	609
aquarū non esse vnum certum locū	458	atomorum auctores	34
ara exhalat Panchæos odores	144	atomos figuris inter se differre	140
aram sanguine turparunt, &c.	14	Attalus Rex	161
ararum quæ causa compleuerit vrbeis		audent, pro possunt, ἀποδύοις	607
500		audimus etiam ea, quæ sunt ab auribus	
aras ad aras deducta est Iphianassa		nostris disclusa	350
14		auditus semper pater	349
aras spargunt multo sanguine	502	auerna dicta quasi ἀπρα	578
arbuta, vel pira lecta	483	auernæ paludes	ibidem
Arcefilas nouorum Academicorum prin-		auerruncare	228
ceps	340	auersabile scelus, id est, horrendum, fu-	
Archelaus aërē, & ei circumfusam den-		giendum	553
siuatem, & ei circumfusam raritatem:		aurum mollius ære, & ferro	507
& aquā vult esse principia rerū	715	aurum, cur ceteris metallis anteponatur.	
Archelaus Atheniens. aëra infinitū, prin-		ibidem	
cipium rerum dixit	73	αὐτάρκεις	11
ardor, pro igne	79	αὐτοφυῖ	29
ardor grauis, id est, dolor	227		
Arethusa	592	B	
ἀργύριος, Caurus	536	Babylonica	382
argumenta, quibus probare conatur Lu-		Bacchus, Osiris	414
cretius, animos esse mortales, esse per-		balathrones vnde dicti	284
quàm infirma	239	balbè significarent	489
αἰεστία fortia facta	279	barathrus, seu barathro	284
Aristoteles putat, mundum neque esse		bardus	284
natum, neque interiturum	419	baubari, ἰλακτί	494
Aristoteles terram iccirco vult quiescere		bellum, duellum	551
in medio, quòd grauiam omnia mediū		bellū Thebanū, Troiano antiquius	438
locum petant, terra autem sit omnium		bene vertat, male vertat	615
elementorum grauis.	452	benefactum	250
Aristoteles negat esse inane, nisi quātum		Berecynthia	161
satis sit mundo ad respirandū, faculta-		bestiis vnde nascantur affectus, & ha-	
tem, idque extra mundum	49	bitus dissimiles	230.231
arguati	327	βίαιον, quid	134
arquis, iris: arcus, suspensus fornix	562	Bistonius, a, um. Bistonides	415
arripere pro assumere aliquid ab ad-		blanditiis parentum pueri ingenium fre-	
merfario non datū, neq; probabile	432	gere superbum	489
		bona, magnaque pars	400

bonam

COMMENTAR.

bonam partem	622	catuli pantherarum	491
boues Luca vnde dictæ sint	509	cauea	308
Britanni ab Aquilone, & à Septentrio-		caule, vnde dictæ	188.350.351
nibus	609	Caurus, seu Corus, ἀργύριος	536
Britanni proximi Septentrionib. exceptis		causa paulo durior si insinuarit, etc.	143
iis, qui Thulen incolunt	609	causa tristior incubuisset,	91.437
βροπτιον	398	causarum series ordinata	133
brutum, quid	247	causor, aris	46
bucerum, vox Græca	167	causa sibila calamorum	516
bustum, quid	280	Cecrops, Atheniensium rex	611
byrsa, coriū, & arcis Karth. nomen	585	celer hic, & hæc, & hoc	314
		cenæ apparatus nocte fiebant	112
C		κενὸν, ἀσφείς	37
cadauer, non esse purum	278	censores cibaria locabant anserib.	355
cadere sub imperiū, regnū, leges, etc.	272	Cétauri animates ex hoīe, & equo	480
cæco igni, id est, tecto	375	Centauro, scyllæ, & c. non fuerunt	359
cæca corpora, id est, ἀερα	35	Centauros non fuisse, nec esse posse	481
cæcis corporib. natura gerit res	39	cera non arefcit, sed durefcit potius	324
cæcus, id est, quæ cerni non possunt, ἀ-		κεστειδής	238
εἰσίς 40 in omīssis.		καπίδες	513
cæcus feruoribus	457	Ceræ de Cerere, multa hic	414
calū in 16. parietis diuiserūt Etrusci	531	Ceres eadem, quæ Cybele	161
calum fieri potest, vt calum stet, sīde-		Ceres mammis cum grandibus	396
ra moueantur	451	cernendi tres modi	336.442
carula cali, mundi	448	Cerriti	165
cerula maria	448	ceruorum timiditas	231
calcem quamobrem veteres pro meta		Chalcas trisus cum immolabatur Iphi-	
vsurparint	531	gen.	16
canibus, ignoti omnes hostium sunt loco		Chaldæos astrologia fuisse peritissimos	
380		468	
Canini consulatus λογος ἀρίστος	424	χαλεπῶν	455
capere, δέχεσθαι, seu χερῶν	60	χαμαιβυβάδες sues	601
capite casanti	242	Charymbis	76
Capitolium, vrbe à Gallis capta, ab an-		χαρῶν	181
seribus seruatum	355	Cherilus	38.409
Capitulum, vrbis nomen	586	chimæram numquam fuisse	482
carere nō videtur, qui nō desiderat	230	chimæras ore læuo flammā spirāteis	169
carmine primo, id est primo libro	596	chorus saltabat	379
Carneades Academicus	342	χερῶν capere, tanquam vas	549
casas, & pelles, ignemque pararunt pri-		Chrysippus omnia studiose conquisiuit	
mi homines	489	contra sensus	342
castor fiber	584	chrysocolla	608
castoreum vnde dictum	ibidem	cibus & potus, cur ab animante deside-	
casta priuata veneris connubia lata co-		rentur	370
gnita sunt	489	cibus & potus in ventriculo commi-	
καταδύειν, percellere	5	scitur	370
catenas ludere	163		

AAA

<i>cibi & potus halitus humidus, sursum ferri: hinc somnus.</i>	377	<i>cōmunia plurium sensuum subiecta</i>	319
<i>eibum oportet similem fieri ei, quod alitur, &c.</i>	259	<i>communibus vinclis</i>	399
<i>ciborum & succorum voluptas quibus finibus terminetur</i>	351	<i>cōmunibus inter se radicib. hærent</i>	452
<i>Ciceronis iocus explicatus</i>	424	<i>comparatiua nomina à positiuis in uis, & ius</i>	338
<i>Ciceronis locus restitutus in epistol. ad Atticum</i>	517	<i>complexa, compos. ex con, & plexa</i>	123
<i>Ciceronis locus in oratione in L. Pisonem explicatus</i>	424	<i>comito, as</i>	17
<i>κινῆσαι ἄνθρωπον</i>	249	<i>conata exsequar</i>	441
<i>cinis femin.</i>	374	<i>concilium 26 concinnare</i>	409
<i>cinnus, κιννάβιον</i>	409. 557	<i>conclamare</i>	242
<i>circum cæsura, ἀεὶ κλάσσει</i>	225. 353	<i>conclamata corpora</i>	242
<i>clamor profusus, libertate Græcis reddita</i>	587	<i>concoqui</i>	180
<i>Clemens Alexandrinus</i>	594	<i>concubitus multorum virorum, inutilis ad conceptionē, & eius rei ratio</i>	408
<i>Cleomedes in Epicurum</i>	524	<i>condensere, act.</i>	46
<i>κλεώσιππος</i>	513	<i>condere mortuum, &c.</i>	299
<i>clunium agitatione mulier conceptionem prohibet</i>	408	<i>conducere, συνάγειν</i>	46
<i>cluere</i>	52	<i>coniunctum, quid</i>	52
<i>coalbum, & coalescere, non esse Latina</i>	607	<i>conlectus aquæ, id est collectio</i>	333
<i>cogitationem simili ratione, atque visum, fieri</i>	361	<i>connecti terrestria membra marinis</i>	169
<i>cogitationes nostræ sunt liberae</i>	364	<i>connecti quouquam non potuerunt</i>	ibid.
<i>καμῆσαι ἀνέμους</i>	540	<i>connexa corpora conuenienteis efficiunt motus</i>	ibidem
<i>colligere se, & animum</i>	188	<i>cōnubia priuatae Veneris casta, lata.</i>	489
<i>collina tribus vna ex quattuor tribubus vrbani</i>	16	<i>consentire, συμφωνεῖν</i>	267
<i>color, quid</i>	172	<i>consentire intra animaleis motus, atque animari</i>	569
<i>color non nisi luce cerni potest</i>	172. 176	<i>consiliū non esse in corporib. primis.</i>	124
<i>color non tangitur</i>	321	<i>consuetus, a, um, cum infinitiuo iunctum.</i>	380. 604
<i>color, & lux, per se videntur</i>	378	<i>contacta croci colore</i>	616
<i>colum, li</i>	143	<i>contages, is, contagiū, ij, cōtagio, nis</i>	262
<i>combibissetis</i>	288	<i>contendo, is, cum dandi casu</i>	209
<i>comburendorū corporū mos apud Græcos & Rom. & eius moris ratio</i>	277	<i>contendere oculos, &c.</i>	12
<i>commendarunt pueros, &c.</i>	489	<i>conticinium</i>	487
<i>commixtus aquæ</i>	334	<i>conus, quid</i>	334
<i>communis fœdera pacis</i>	496	<i>coalescere 197 coolitum 203. 607</i>	
<i>communis sensus</i>	49	<i>coorta tempestate, coorto vento, & similia.</i>	79
<i>communis voluptas</i>	399	<i>coplata, pro copulata</i>	608
<i>communis deesse salutē</i>	6	<i>copulantes, & disjungentes particulae copulant simileis casus</i>	402
		<i>cor, pro animo</i>	456
		<i>cor, pro stomacho</i>	613
		<i>corium, pro pelle hominis</i>	597
		<i>cornix quou secula viuat.</i>	494

<i>cornua nata prius vitulo, quam frontibus existit, illis iratus petit, &c.</i>	490	<i>cupiditates, insatiabiles</i>	416
<i>corona, seu corolla, ornatus poti</i>	516	<i>cupiditatum tria genera ab Epicuro posita</i>	416
<i>Coronis in auem mutata</i>	178	<i>Curetes, de his multa</i>	163
<i>corpus, seu plenum, nihil in se recipere potest</i>	41	<i>curauit ignis curauit, vt alia corpora frigus ferre non possent.</i>	489
<i>corpus est quidquid tangi potest</i>	37	<i>Cybele, magna deorum mater</i>	161
<i>corpora prima sensus esse expertia</i>	189	<i>Cybeli cultrix</i>	ibidem
<i>corpora in melle sita seruare</i>	278	<i>cycni moribundi suauissimè canunt</i>	155.
<i>corpora omnia sua vi deorsum ferri</i>	126	345	
<i>corpora prima nullo modo dissolui possunt</i>	59	<i>cymbala vnde dicta</i>	162
<i>corpora prima moueri in infinito mutuis plagis, alternis, ac reciprocis</i>	100		
<i>corpora sunt infinita, vt inane infinitū</i>	95		
<i>corpora prima, colore, & omni qualitate vacare</i>	171		
<i>corpora prima, sunt simpliciss. & sine inani</i>	58		
<i>corporum primorum figurarum dissimilitudines esse infinitas</i>	152		
<i>corpuscula quaedam media inter læuia, & aspera</i>	147		
<i>cortex mascul. & femin. gen.</i>	306		
<i>crateres Aetnae</i>	76		
<i>κράζω, κράζω</i>	500		
<i>creantur cetera, quæ sursum crescunt, sursumque creantur</i>	561		
<i>creentur. Omnia quo pacto fiât, quare ve creentur</i>	ibidem		
<i>creatam ex se prolem videre</i>	489		
<i>creperum bellum</i>	508		
<i>crepitacula</i>	430		
<i>crocum Cilicium</i>	145		
<i>κρωοί</i>	625		
<i>cruru inquinat</i>	611		
<i>cruentum, pro impuro</i>	15. 611		
<i>culta loca incultis præstant</i>	28		
<i>culta, ac deserta loca</i>	24		
<i>cum significat articulū, & quasi punctum temporis</i>	389		
<i>cum in præpositione cum, m, non elisum</i>	545		
<i>cupio, is, it, ire, in 4. inflex.</i>	13		
<i>cupiditates necessitate, & natura terminabat Epicurus</i>	528		
		<i>D</i>	
		<i>δαδάμων 3 dædala chordis carm.</i>	153
		<i>δαδουχῆ</i>	23
		<i>dampnare mendose scribi, cum p. conson.</i>	299
		<i>Danai puellæ</i>	289
		<i>de plano</i>	48
		<i>declinatio atomi ad libidinem fingitur</i>	132
		<i>decurrere</i>	36. 293
		<i>deditus in studio</i>	255. 366
		<i>deductus, a, um</i>	143
		<i>deesse communi salutē</i>	6
		<i>δέμα specimen</i>	428
		<i>delibrare</i>	210. 298. 455. 531
		<i>deliquo, as,</i>	43
		<i>delubrum, vnde dictum</i>	141
		<i>dementia, is, & demento, as</i>	242
		<i>Democritus posuit τὰ νασα, ἢ τὸ κενόν</i>	49
		<i>Democriti sententia refellitur</i>	235
		<i>Democritus centū & nouem annos vixit, &c.</i>	293
		<i>dentis adactus</i>	510
		<i>dentes, hiatus, fauces mortis</i>	85
		<i>densere, pro desare: & denseri, pro densari</i>	69
		<i>densatio, est partium disjunctarum connectio</i>	46
		<i>deorsum, & seorsum disyllaba</i>	341
		<i>deorsum, pro deorsum</i>	290
		<i>deplexæ</i>	511
		<i>deriuare aliò</i>	141
		<i>descendere Iouem, apud poetas, quid valeat</i>	554
		<i>descriptio hominis animo errantis, &</i>	

despicere	110	distantia latitudinis, distantia longitudo	609
desubito	133	dimis	329
deuinctus vulnere.	8	distantia vltima rei, quae cernitur	497
Deus mundum signis, & luminibus, tantquam adilis ornare, nihil erat quod concupisceret	427	diuitior diuor.	507
dij nouem fulmina mittunt	553	dolabra	527
deorum non esse corpus, sed quasi corpus, &c.	425	dolium Danaï filiarum	527
deos esse otiosos, neque habere curam rerum humanarum, non pugnare cum eo, quod ponatur ab Epicuro, natura gubernans	419	dolia, & amphorae fuerunt Romae in quibus meiebant	382
deos esse mcras energias natura sua, &c.	77	dominantior ad vitam animus, quam vis animi	234
deos venerabantur velato, seu operto capite	503	domicum	201
deos non irasci, neq; gratia teneri II. bis.	503	dormitator pro-stulto & deliro	295
deos venerabantur dextrorsum circumacta, & verso corpore	504	draco peruigil malorum aureorum Hesperidum custos	415
deuotio	172	duellum, idem, quod bellum	167, 551
dextra partes cali, sinistrae, &c.	532	dum signi, cat perpetuitatem temporis	389
Diana, cur triuia	15	durate, seu durius equus, id est ligneus	54
διεπον πικρὰ φάρμακία	358	duriter, dure, quid differant inter se	516
διεφανε	172	E.	
differre pro dissipare	33	Ebrius rebus secundis, plagis curis,	295
differitas	352	ebrijs vnu cernentibus, duo apparēt	337
difflugere, translata positum	542	Echo, resona	347
diffusum lumen	3	Echonis exquisita & perfecta propria	348
dilectus militum	15	Echonis porticus	ibid.
dilecti	ibidem	ecqua, ecqua	94
diluiones & incendia ad salutē vniuersi valere	439 & 440	effeta tellus, al. affecta	204
diluiones aquarum, & ignes, seu incendia, rerum prateritarum memoriam deleuerunt	439	efferre laborem	22
Dindymene	161	effigia Veneris	306
discedere calum	209	effutire	482
discedunt sua quoique cibus ex omnibus intus in artus corpora	169	egestas lingua Latinae	22
discidium, χωρισμός	29, 120	excit, disyllabum	276
diseiectus materiai	197	ἐλαφοι vnde dicantur	580
disparare	70	ἐλάχων	132
dyspesis pro distans	38	Electrides insulae	442, 578
dissipat, & dissipat: vt recuperat, & recipiat	128	elefanto pro manu est proboscis	556, 509
		elefantorum dentes	156
		ἐλεφαντισ	609
		em, & im, pro eum	240
		emouere	598
		Empedocles negat esse inane	49
		Empedoclis versus	77
		Endo, & indu	14, 326, 421
		ἐπιαιτός	38
		ἐπιαιτός	389

Ennius Pythagoreus	20	neque vllis alijs disciplinis, &c. fuisse se eruditum	325
ἐνοια	427	Epicurei, vnum Epicurum laudabant, ceteros contemnebant	524
ἐπιεχέα	226	epithetum otiosum	20
eo, is, it. itum repentis animalis, &c.	232	equus, animal bellicum	167
Epeus, seu Epius, equi duratei opifex	54	equus Troianus, equus Mineruae, equus durateus	54
ἐπι μέγας οὐδὲν	188	equi Diomedis Thracis	435
Epicurus, Atheniensis, quorum filius	524	ergo correptum, ergo productum	214
Epicurum paruo fuisse contentum	526	Erichonius in cista inclusus	179
Epicurus parsimoniam, continentiam, &c. laudabat	497	ἐρωιδόν	396
Epicurus librum scripsit de pietate erga deos	11	errantes tota regione	529
Epicurus impius, minimeque audientus	14	error animi, seu mentis	295
Epicurus sensus veros esse defendit	49	escit erit	66
338		est cum, vel est quando, pro interdū, seu aliquando, more Graecorū, ἐν ὄπῃ	547
Epicurus solebat vnius rei controuersae plureis afferre rationes	459	esto, demus, vox concedentis,	162
Epicurus posuit co:pora λόγῳ, θεωρητά, &c. καὶ τὸ κενόν.	49	Etesiae, aquilones.	469, 576
Epicurus quamobrem motum κατ' ἐγκλίαν, seu per declinationem excogitarit	129	Etrusci libri	553
Epicurus, & nonnulli alij, neque extremum, neque medium concedunt	103	euenta	52
Epicurus quomodo concluderit quod est in natura rerum, esse infinitum	95	euertere fundo	427
Epicurus somnia, inania esse arbitratur	378	Euius Bacchus, quare dictus	469
Epicurus vult aliquid esse minimum, & nullum corpus secari posse in infinitum	64	examina, proprie de apib.	514
Epicurus & κατ' ἄλλο nō sustulit, quamuis prouidentiam neg. irit	7, 12	excludere pullos ouis dicuntur gallinae	474
Epicurus pleraque sumit a Democrito	23	exiret odorē, positū, pro declinaret	160
Epicurus cupiditates necessitate, & natura terminabat	528	exierat. iunctū cū accusandi casu	618
Epicurus de rebus superis disputat Academicorum more, nihil affirmās	450	exire, pro declinare cū accusadi casu	511
Epicuri arrogantia	524	exercita	120
Epicuri cum primis stolidi opinio, solera, & lunam, & stellas, nihilo, aut paullo esse maiores, quam nobis videantur.	454, 463	exhalo as. cum accus. casu	433
Epicurum neque mathematicis artibus		exhalatio sicca, materia venti, terrae motus, fulminis, &c.	544
		exitiale, & exitiabile	4
		ἐξορισμός	382
		exosiss saltatio	407
		expurgor. eris. 281 expurgitus	281
		expers dijs	198
		expressit nomina rerum vtilitas	490
		expirant act.	259
		existere	169
		exstruebantur mensae exquisitissimis epulis	544
		exsules	189, 427
		extra numerum	362
		extraria lux	321

INDEX

COMMENTAR.

F		fere drachmis argenteis	498
faciunt tremulum motum membris exsi- stere	229	flictus, us, ni.	605
facilius est diruere, quàm edificare	62	Flora genitrix	469
fæmina non facile completur, nisi vni se dediderit	408	flos ætatis, ἀεξ, ὀπώεα	388
fæminas in re Venerea semen non mit- tere	402	flos æui	62
fallaciæ & captiones visus	329	flos Bacchi	225
falsus animi, & sim.	22	florentia lumina flammis	89.337
fulsi testes deijciebantur de saxo Tar- peio.	290	fluenter	317.595
fama hominum	442	flutat pro fluitat	223
fame, quintæ inflex	261	flumina Magnesij saxi	605
famul famulus	293	fluuij ex fontib. fiunt, qui rursum in ma- re relabuntur	434
famuli origo ab Oscis	293	fluuios ex mari nasci	ibid.
fatisco, is: & fatiscor, eris	241.438	fons in Epiro, cui admota stupa, aut fax, accenditur	592
fatum, quid	133	forma facillimè laudatur	497
fati necessitatem putat Epicurus decli- natione atomi vitari	132	forma suâ cuiusque rei esse formâ	264
fauces Ætnæ	76	fortia facta	279
fauces, κρᾶτρες	571	fregere ingenium fregere superbum pueri, blanditis parentum	489
faceis inuidiæ alicui subijcere	231	fretum vnde	382
felices arbores	514	fretus us, & fretum ti	551
fert humanum in pectus rem via fidei proxima, & c.	420	fretum Gaditanum	609
ferendum id est, auferendum	388	fretu pro freto	76
ferrum quo sapius igni molliu in aquâ frigidam conijciunt, eo fit purius, du- rius, ac solidius	600	frigida mors	281
ferrei annuli	604	fruges, Cererem appellamus, vinum, Li- berum	165
ferrugo	307	frundes, pro frondes	76
ferrugineus color	308	fuam as, at.	457
feruos	113	fuat. pro sit	352
fiber, castor	584	fuuat, pro fuat	45
ficta rerum, & simil	350	fucata, oculis cernuntur	69
figura nõ potest cognosci in tenebris, nisi per speciem, & imaginem	319	fugere se	295. & 297
filij quamobrem patribus ac matribus sint similes, aut dissimiles	401	fugimus, pro negauimus, non concessi- mus	186
filum	308.456	fugiens vita, fugiens venenum, & cet.	41
finis, fæm.	19	fulgur, & fulgor idem valent	76. 123
finitima habentes inter se	49		1.8.537
fistula ex quot cicutis constet	348	fulmen cum æs liquefaciat, lignum nul- lo damno afficit	542
flammæ flos	89	fulmen transit per sæpta domorum	56
flexus, κρᾶτρες	461	fulmen nihil ferè aliud est, quàm ventus incensus	546
		fulminis vis, & mobilitas tanta vnde nascatur	542

fulminum genera	556	Geryo, nis, seu Geryones, &	415
fulmina mittunt nouem dij	553	gignere ictus	131
fundamentum cuiusque rei firmissimum esse debet	63	gigni dicuntur imagines, non geri	314
fundere laudes, fata, verba, versus, ora- tionem, & c.	413	gigni non poterat concordia omni modis	490
fungi pati	52	glacies aris, pro rigore aris, laui, & splendido	56
funus, gen. fæmin.	204	γλαυκ' εἰς ἀδύνας	579
fundum alienum arare	408	γλαυκῶπις	395
		glisco	54
		glomerare gressus	43
		γλυκῶπιον	392
		γῶμον	342
		Græcorum more locutus Lucretius	293
		Græcos semper esse pueros	439
		Græcus red dita libertas à Romanis	587
		grando quomodo, & quando fiat	562
		grauè quid	104
		grauia omnia deorsum ferri	103
		grauida mulieres menstrua non soluunt	584
		grauida mulieres castorei odore partum abiiciunt	ibid.
		gubernacula id est gubernacula	337
		gutta cauat lapidem, & c.	38
		guttæ cadentes cauant lapidem	409
		guttis manantibus stillent	596
		guttis vberibus stent	42
		H	
		habet nouitatem summa	437
		habentes finitima inter se	489
		habemus dicere	573
		habent in se multa semina ignis stupæ, tædæque tenentes	592
		ἄρματα ὀρεπανηφόρα	254
		haustura, rotarum cadi	450
		ἡβη	481
		Heraclæum	311
		Heraclitus σκοπιῶς	68. & 69
		Heraclitus dicebat, νεῦ ὄρη, & c.	234
		Heracliti sententia de principiis rerū	68
		Hercules Gallicus	418
		hermaphroditi, iidem, qui androgyni	477
		hiatus carminis	607.615
		hiscendi st nulla potestas	304.306

INDEX

<i>homo solus titillatur</i>	147	<i>quàm breuissimis feri potest, lineis</i>	
<i>hominum etas cum foliorum ortu, & natura comparatur ab Hom.</i>	115	<i>continentur</i>	324
<i>homulus, homululus, homillus, deminut. ab homine</i>	280	<i>imagines singulae, quae sunt in speculo, non sunt unae</i>	509
<i>honestissima verba, facta turpia</i>	211	<i>imagines quanta celeritate moueantur</i>	315
<i>honore oris, id est decore, pulchritudine</i>	393	<i>imagines esse tenuissima natura praeditas</i>	310
<i>honores populares, esse incertos, ac fluxos</i>	288	<i>imbecillorum esse a quum misererier omnium</i>	490
I			
<i>i non elisum</i>	413. 419	<i>imbres nascuntur ex humoribus in altum sublatis, quos sol concoquere non potuit</i>	433
<i>iacere</i>	12	<i>imbibit petere</i>	288
<i>iaculatur, iaculo ferit</i>	384	<i>imbibere, pro, in animo habere, aut vehementer expetere</i>	531
<i>Iam ne vides</i>	89	<i>imbuta, proprie, quae</i>	172
<i>ianua leti</i>	106. 269	<i>immania, ingentia</i>	451
<i>ibus, pro, ijs</i>	475	<i>immoderatum</i>	99
<i>Ida mons</i>	464	<i>immunda alienant amantes</i>	409
<i>idea nihil frangi, nihil creari potest sine idea</i>	427	<i>impendent te mala</i>	39
<i>idem, eadem, idem cum dandi casu</i>	184	<i>impetrabilis</i>	4
<i>ignis pro cupiditate, seu amore</i>	54	<i>impete valido</i>	138
<i>ignis curauit, ut alia corpora frigida non ita iam ferre possent sub caeli tegmine</i>	489	<i>impetus caeli</i>	429
<i>ignis si cinere tegatur, optime conseruatur</i>	374	<i>implexum</i>	231
<i>ignis constat ex corpusculis paruulis subtilibus</i>	547	<i>implicata oratio</i>	79
<i>ignis vim esse in terra</i>	593	<i>in altum vitam prouexit, &c. tralatio est, seu potius allegoria</i>	518
<i>ignem pastu indigere</i>	462	<i>in luminis oras</i>	6
<i>ignem dicimus viuere & mori</i>	374	<i>inane id, quod alterum è duobus principijs est, purum est</i>	58
<i>ignem purgandi vim habere</i>	278	<i>inane manet intactum</i>	358
<i>igne omnia, mobilia sunt</i>	542	<i>inane nulli rei subsistit</i>	587
<i>illa generandi casus</i>	387	<i>inane rerum</i>	58
<i>illi, pro illic</i>	104	<i>inane non esse motionis causam</i>	44
<i>im & em, pro eum</i>	200	<i>inane si non esset, non esset motus</i>	41
<i>imago imagini succedit</i>	362	<i>inane, seu κενόν, ἀσάρκῃς, id est tactus ex pers</i>	37
<i>imago, quam reddit speculum, non apparet in summo speculo, sed ultra speculum</i>	322	<i>inane, locus est sine corpore</i>	40
<i>imaginum origo celerrima</i>	313	<i>incendium oritur interdum in siluis, sua sponte arboribus inflammatis ex conflictu</i>	89
<i>imaginibus non solum videndi sensum, verum etiã digne, ornatas partitias excitari</i>	358	<i>incilare</i>	284
<i>imagines, quae in speculo cernuntur,</i>		<i>incitus, a, um</i>	35
		<i>inclutus</i>	9
		<i>incuere amorem</i>	91
		<i>inceste</i>	17
		<i>inde</i>	

COMMENTAR.

<i>inde loci</i>	445	<i>intempesta nox</i>	487
<i>indigni</i>	200	<i>interibile</i>	60
<i>indipiscor</i>	224	<i>intermundia, deorum sedes</i>	424
<i>indu, & endo, pro in</i>	199. 326. 421. 593	<i>inuerfa verba</i>	69
<i>indugredi, al. endogredi</i>	15	<i>inuestes, impuberes</i>	465
<i>induere se in fraudem</i>	366	<i>inula, amara</i>	147
<i>induperat</i>	326	<i>inurget vitulas cornibus, al. inurget</i>	491
<i>Industria, vrbis nomen</i>	386	<i>Iphigenia de eius immolatione, historia</i>	15
<i>inequitare</i>	292	<i>irasci, alienum à praestantia naturae diuinae</i>	503
<i>incunte vere, &c.</i>	4	<i>Iris, arcus, seu arcus caelestis</i>	562
<i>infantia lingua videtur protrahere ad gestum pueros</i>	490	<i>isoppositas Plato vult esse causam, quare terra in medio quiescat</i>	452
<i>infensus vitulus cornibus inurget</i>	491	<i>ita quàm non ita, quàm</i>	393
<i>infesta via latrocinij, &c.</i>	153. & 154	<i>intus, pro intro</i>	388
<i>inferie</i>	212	<i>Italia terra, & simil.</i>	76
<i>infinitiuus passiuus cum verbo potestur, & simil.</i>	289	<i>itere pro itinere</i>	464
<i>infinitiu pro nominibus</i>	309	<i>itus, us, ui</i>	236
<i>insit, pro incipit</i>	246	<i>iubar, lucifer</i>	333
<i>insilire cicutas</i>	216	<i>iuglandium grauis umbra</i>	583
<i>infractae voces</i>	430	<i>iungere amicitiam</i>	489
<i>insula</i>	16	<i>Iupiter Ammon, cornutus fingebatur</i>	89
<i>ingenui fontes</i>	30	<i>iuuentas</i>	481
<i>ingratijs, seu ingratis</i>	297. 416. 541	<i>iuxta similiter</i>	402
<i>inhiare</i>	9	<i>lynx, pellacia</i>	488
<i>iniicere animum</i>	172	K	
<i>iniectus animi</i>	172	<i>Karthaginiensium mos, supponi sub cratim, &c.</i>	278
<i>initus, us</i>	4. 45. 134		Κρόνος 164
<i>innumerable, & innumerabile</i>	4	L	
<i>innumerabile esse mundos</i>	193	<i>labasco, is</i>	264
<i>Ino, Leucothea, Matuta</i>	464	<i>labia, & labra</i>	397
<i>inolens oliuum, ἀόμορον</i>	180	<i>labrum, lauabrum</i>	584
<i>insecta ex sanguine</i>	260	<i>labor liquefacit</i>	377
<i>insecta è caeno, simo, sterquilinio, & cet. nasci</i>	181	<i>Lacedaemonij maiorem laudem tribuebant ei, qui rem aliquam consilio, quàm qui viribus confecisset</i>	418
<i>insilia</i>	513	<i>lacio, is lacere in fraudem</i>	393
<i>insinuarit</i>	519	<i>latificare</i>	27
<i>insinuare</i>	19	<i>lamina candens</i>	290
<i>insistere vestigia, viam, &c.</i>	47	<i>lampada vitæ tradere</i>	114. 116
<i>insita aeternis fama monumentis facta virum florent</i>	437	<i>λαμπροδύχοι ἀζώντες</i>	116
<i>instinguo, is</i>	91	<i>lapis statua lapidea</i>	503
<i>insubula, insilia</i>	511	<i>lapis magnes vnde sit appellatus</i>	594
<i>insultare quid</i>	292	<i>lapis lapidem seris</i>	88
<i>intactus, us</i>	51	<i>largus</i>	163
<i>integri fontes</i>	92		

INDEX

laxez.	44	locus Ciceronis in epistolis ad Attic. restitutus, & explicatus	517
Latina lingua non est inops, sed locupletior Græca	22	locus Lucilij apud Nonium restitutus	477
Latini sermonis egestas	ibid.	locus Minucij in Octavio restitutus	294
lauabrum, labrum	584	locus Moschi restitutus	489
laurus duo genera	536	locus Petronij Arbitri	328
laurus abdicat igneis crepitu	536	locus Plinij explicatus	622
lax fraus	157.393	locus Plauti restitutus in Amphitr.	516
leges cui rescindere	457	locus Thucydidi animadvertendus	613
λεπτολογία	250 bis	locus Varronis	322
lenarum descriptio	289	locus Virgilij declaratus	615
leo Nemeæus	414	λεγωτων πο λεγωτων εν σωξαυ	219
leonem rotarum orbis circumacti, & c. & gallorum gallinaceorum cristæ, terrent	357	λογος δεσποτι διη	424
leonum ira	231	loqui non possunt animæ sine lingua, & c.	252
leones cur sint iracundi?	264	lorica pectoris	219
Leucippus posuit duo principia, το πλανητες, καὶ το κενον	49	lotium humor totius corporis saccharus	382
Leucippus, Democritus auctores atomorum	34	lubrica flucta	483
Leucothea, Matuta	464	lubrica serpens	304
lene, quid?	104	Luciani facetissimus dialogus Menippi, & Chironis	284
lenia omnia à medio ad extremum ferri	103	Lucifer iubar	333
leuisomni canes	479	Lucretius cur Venerem imploret, & sibi sociam in scribundis versibus adiungere studeat, cum Epicurei negent, deos res humanas curare	7
libamina	259	ludi Circenses	461
libella	342	ludi λαμπραδουχοι	116
libri Tægetici, libri Etruscorum.	553	lumen, quod à corpore luminoso fluit, non est vnum	362
libri veteres sepe habent b. pro u. & contrà u. pro b. scriptum	129	lumen non impeditum, per totum spatium, quod ei pro portione respõdeat, puncto temporis diffundi	316
libidinem in iccore esse	287	lumen omne, candidum est	330
licet per nos	281	lumen numquam manet idem	ibid.
limatur translatum pro minuitur	433	lumen omne, clarum est	ibid.
lumare flores sic Virgil metere	209	lumen vitæ	293
lingua, verborum figuratrix	346	lumina solis	2
etri similis	ibid.	luna corpus, supra natura opacum	470
linguæ varios sonitus mittere subegit natura al. lingua	490	luna figura cur varietur, & c.	467. & 468
loci, & loca, rum. vterus, & sedes seminis virilis	382. 406	luna lumen esse notum	46
loca campi, & loca camporum	112. 137	luridum unde dictum	327
locus Arnobij restitutus	557	luridi, qui	317
locus Æschinij ex oratione εν ανισοφ.	17	lustra	392
locus Ciceronis restitutus in epist. ad Atticum	165. 488	lustra solis	482

COMMENTAR.

lurum, priore longa	307	lutea	327	obiicitur oculis	331
lux & color per se videntur	328	Mauors unde dictus	8	maximam partem, & non minimam partem, & c. pro, maxima ex parte, & c.	213
lux candida	319	μεγεθυσαται	282	medium, contrarium vltimo	105
lucis & candoris affinitas	319	μεγιστη	145	Melibœa purpura	152
lucem inueneri	621	Melitensia	392	membra mundi	431
		Magnes lapis, al. Heraclius, & sideritis	594	membra non esse nata vt eis vtamur	368
		male veritat, bene veritat	615	membra terrestria connecti marinis non posse	169
m. non elisum	51. 298	malefactum in animo	250	membrorum alia propter eorum usum à natura donata, alia nullam ob utilitatem, sed quasi ad quedam ornatum	369
machinari	283	malis alienis ridere	164	Memmius Gemellus. 8 de quo plura in œθελουμα. in quatern. f.	
machinare	18	manabile frigus	60	memorem mones. prouerb.	293
machus, magis auetus	512	mancipi res	285	Menelaus merens cum immolaretur Iphigenia	16
machatus, us, ui	18	mancipium, seu mancipium, quid	285	mens animi	361
Magne lapis, al. Heraclius, & sideritis	594	mancipio accipere, dare	285	mens nostra quiduis videtur cogitatione depingere posse	364
		manet intactum inane. Ηγεταλει δωαφες. id est perpetuo est intactum	268. 418	mens, rerum arbitra	341
		maneda etas in statu temporis æterni	298	mentem videre, audire, & c. falsum	234
		manes, dii inferi	211	mestrua non soluit grauida mulieres	584
		manus cruentas habere	611	Mercurius Phæbo lyram pro virga donauit	153
		mare, sudor terræ	149	meretricium vitia nosse, vitile est amantibus.	398
		mare cur nihilo maius fiat, tot fluuiis in id decurrentibus.	559	metallorum omnium non est vnus odor	586
		mare, δολεπες ποταμος	157	metæ solis	461. 466
		mare ablat.	25	μετιωρα, id est supera	531
		Marius suam vicem deplorabat, quasi à morte occupatus. & c.	283	metere flores	209
		Mars siccus, & calidus	9	μετρα γυρτα	162
		Mars, pater Romanorum	2	Metrodorus Chius	340
		Mars potestatem bellorum habet	8	Metrodoros posuit τα αδιερετα εν το κωνον	49
		Martius mens.	2	metus comitatur facinorosos	499
		mater deum cur turrita	162	metus in tenebris, cur omnibus accidat	114
		mater deum cur feræ adiuncte	162	minimæ partes, quæ	67
		matri deum cur Galli attributi	162	minimam partem non min. p. pro non minima ex parte	211. & nec minimam partem, pro nec minima ex parte
		materia debet esse omnium formarum expers	327	207. 623. 624. 625	
		mathematicum theorema, ad speculorum rationem pertinens	323		
		mathematicorum ratio, seu demonstratio	334		
		mathematicorum ratio de errore, qui			

I N D E X

<i>minimum nihil esse in verū natura, quod diuidi nequeat</i>	78	<i>moueri motus.</i>	248. & 249
<i>minent, pro imminent</i>	565	<i>μῶ</i>	71. 616
<i>Minucij locus in Octauio restitutus</i>	294	<i>mulcare</i>	311
<i>μινυειν</i>	517	<i>mulcent latitiæ hæc loca circum, &c.</i>	218
<i>mirari, proprium philosophi</i>	194	<i>mulier coniuncta viro cōcessit in vnum</i>	489
<i>miscabant belli fluctus</i>	508	<i>mulier clunium agitatione cōceptionem seminis virilis prohibet</i>	408
<i>misereor, es</i>	277	<i>mulieres grauidæ castorei odore partum abiiciunt</i>	584
<i>misererier imbecillorum, esse æquū</i>	490	<i>multangula, πῶλον</i>	353
<i>mittat auram nullam quæ mittat auram</i>	179	<i>mulus cur vehiculo lunæ adhibeatur</i>	456
<i>mittere varios linguæ sonitus natura subegit</i>	490	<i>mundus creatus à Deo ex sententia Platonis, & Stoicorum: contra quos Epicurus, & contra Epicurū, Cicero</i>	124
<i>μῖστος, & πῖστος, ἄμῖστος</i>	357	<i>mundus, omnium, quæ sunt, pulcherrimum quiddam</i>	ibidem
<i>moderatim</i>	39	<i>mundus, & omne, differunt Epicuro</i>	13
<i>mororum pro murorum.</i>	318. 595	<i>mundus quomodo ex corporibus indiuiduis factus sit</i>	444
<i>moles molestiarum</i>	296	<i>mundi interitus quando futurus sit</i>	421
<i>molibus incurrens validis, &c.</i>	36	<i>mundum esse natum, neque tamen interiturum, ex sententia Plat.</i>	419
<i>mollescere cæpit genus humanum</i>	489	<i>mundum neque esse natum, neque interiturum ex sententia Aristot.</i>	419
<i>mollis aqua</i>	36	<i>mundos esse innumerabileis</i>	193
<i>momen</i>	130. 560	<i>munus ab iniuriæ cæli, tutus ab, &c.</i>	270
<i>μὴν, & αἰὼς, dii</i>	424	<i>muræ animam in cauda esse</i>	254
<i>montes lauricomos appellat Lucretius vestitos, & quasi lauris comatos, pertrahationem, vt frondes, arborum coma dicuntur</i>	536	<i>mustare</i>	71
<i>morborum diuifio</i>	609	<i>mustare, est depressa voce loqui</i>	616
<i>mors priuati sensus</i>	304	<i>mutio, is, it</i>	71
<i>mortis dentes, hiatus, &c.</i>	85	<i>mutatur numerus</i>	587
<i>mortem nihil esse, nihilque ad nos pertinere</i>	271	<i>mutatio, est causa interitus</i>	81
<i>mortuus reuiuifcit numquam</i>	276	<i>mutatio rerum, animalium, hominum</i>	507
<i>mortuos comburebant Romani, Græci, Barbari nonnulli</i>	280	<i>mutatio generis</i>	10. 79. 104
<i>mortuos abuebant veteres aqua calida</i>	242	<i>mutatus, us</i>	130
<i>mores ventorum</i>	36. & 37	<i>mutus, vt piscis</i>	140
<i>motus, calorem auget</i>	542	<i>muti, ne μῦ, quidem promūtari. possunt</i>	616
<i>motus triplex apud Epicurum</i>	115	<i>mutus metra</i>	16
<i>motus κατ' ἑξῆς</i>	116	<i>μῦξεν</i>	71
<i>motus non est sine inani</i>	41	<i>μῦα, μῦξεν</i>	ibidem
<i>motus naturalis omnium ponderum, &c.</i>	132		
<i>motus cæli, rati astrorum ordines</i>	501		
<i>motus vitales intra vitales motus consentire</i>	169		

C O M M E N T A R.

	N	<i>nominum neutr. abl. in e, & in t</i>	25
<i>natus è mari</i>	205	<i>norma, quid</i>	342
<i>natura, ou dia</i>	19	<i>notatus nullo fulgore</i>	457
<i>natura res paratu difficileis non desiderat</i>	527	<i>nothum esse lumen lunæ</i>	456
<i>natura gerit res corporib. cæcis</i>	39	<i>Nouensiles dii</i>	553
<i>natura nata sit vnâ cū corpore, an, &c.</i>	19	<i>nouæ nuptæ virorum manibus tollantur</i>	17
<i>natura rerum duab. reb. constat</i>	49	<i>nubat regat</i>	165
<i>natura subegit varios linguæ sonitus mittere</i>	490	<i>nullæ, patrij casus</i>	554
<i>natura prosopopœia</i>	283	<i>numella</i>	289
<i>natura vitia non posse funditus extirpari</i>	231	<i>nuntia plaga nuntius, a, um</i>	356. 531
<i>naturam poni ab Epicuro gubernantem, & deos fingi otiosos</i>	420		
<i>naturæ duæ multū inter se dissimiles</i>	58		
<i>naturalis, & naturabilis</i>	4	<i>ob, pro ad</i>	318
<i>nauis cur tanto citius feratur, quāto antemna sit altius elata</i>	372	<i>obiit, pro incurrit, occurrit</i>	29
<i>nauigiorum ratio cæca</i>	489	<i>oboriri</i>	318
<i>nauiter ἀπειθεῖς</i>	59	<i>obser-re</i>	4
<i>nenu, pro non</i>	223. 357	<i>obsignare</i>	159
<i>Neptunus vnde dictus</i>	150. 165	<i>obsignatum</i>	ibidem
<i>nexus principiorum dissimiles</i>	32	<i>obstipus, a, um</i>	342
<i>nictare</i>	538. 587	<i>obstitus, a, um</i>	ibidem
<i>nigras pecudes diis manibus immolabat antiqui</i>	211	<i>obstrepere, pass.</i>	123
<i>Nigrinus philos.</i>	351	<i>obuia cursu quæ fuerant</i>	530
<i>nihil è nihilo gigni</i>	23	<i>Oceanus Homericus</i>	434
<i>nihilominus, affirmat</i>	403	<i>ὄχλον ἀτρία</i>	499
<i>nihilo magis, negat</i>	ibidem	<i>oculus quo tempore directe videat</i>	337
<i>Nilus cur in aestate crescat</i>	575	<i>oculi pars crystallina</i>	238
<i>Nili origo, & fontes</i>	577	<i>oculorum infernè premere</i>	337
<i>ninguis, is</i>	ibidem	<i>oculorum ardor iram significat</i>	230
<i>ninguidus</i>	163	<i>oculorum acies eā penetrare non potest, quā vox</i>	349
<i>nitidæ fruges</i>	32	<i>oculos quamobrem splendida offendant</i>	326
<i>nix ad vinum refrigerandum</i>	56	<i>oculos non esse creatos, vt cernamus, & item de cet.</i>	368
<i>nix, quando, & quomodo fiat</i>	562	<i>odor lucernæ modò extinctæ consopit, atque ad eò spiritum intercludit</i>	583
<i>nocte nimborum tatra coorta</i>	312	<i>odor non fertur tam longe, quā vox, quā imagines</i>	355
<i>noctua siebant cenæ apparatores</i>	112	<i>odores suauis valetudinem in quo adiuuent</i>	ibidem
<i>noctuæ & cornicis inimicitia</i>	579	<i>odores aqua tenuiores, aère crassiores, ibidem</i>	ibidem
<i>nomen, verbum adiuuans</i>	41	<i>odores ex alto, & penitus manāt</i>	ibidem
<i>nomina reb. distribuisse</i>	491	<i>odores nihil conferre ad alendum, ibidem</i>	ibidem
<i>nomina facta ex participiis presentib. & variantia, repetentia, &c.</i>	70		

I N D E X

pro u, ut cura, pro cura, æli pro uti, & simil.	8	99 140
anathe	225	Pan pinea coronam in capite gerit, & multa hinc de Pane 348
offensus, us	130. 283	panacea 311
effecti obstructi	361	πανδαιες ἀποδῆται, volgiuag. Venus 387
officiuntur, pass.	123	Panium antrum 580
οἰχθαυ	247	panni, ἔχθα 626
oleastri frondes, amaræ	600	pantherarum catuli 491
olescere 157 olefco, & eius cōposita 303		pappi, carduorum flores 223
oleum, cur leue dicatur	607	parallelarum linearum partes ab adspectu remotiores ad extremum concurrere videntur 314
olla centuria, & sim. pro illa	72	Parium marmor 173
ollis, pro illis	ibidem	parma quid 369
omne, τὸ πᾶν 59. 94. 451		Parmenides 340
omne, aliud est, quàm mundus 13. 136		pars à toto separata, aliarum omnium partium suarum sensus reicit 184. 248
omne, est infinitum et multitudie corporum, & magnitudine inanis 94. 99. 140		pascere oculos 9
omniparentis terras	169	pascere naturam chimeras 169
ὀμοιομερῆ, quæ 83		Pasiphaë Crete taurum adimauit 415
ὀνομαστικῆς, ὀνομαστικῆς 492		pissum, pro pansum 38
opinationes animi 329		participium adiuvans verbum 41
opicorum ratio 329		pauire 142
opus est materies, auctor, &c. 284		pausa nomen à Græco παύσασθαι 120. 275
opus esse colores, & sim. 177		pacem diuinum expetere 505
ὄψιν φάος ἡγήσιο 621		pectus, animi sedes 423
ὄρωσι, tumens 383		pectus perturbatum sedes 113
origo ἡγῆσις 313		pectus, animi & rationis sedes Epicuri sententia 113
originis primæ animantium ratio explicatur 474		pecua, pecuda 610
ortus vnius, alterius est interitus 33. 115		pecudes dicuntur etiam pisces 140
os suum, cibus alienus antith. 85		pellacia, à Græcis lynx 488
oscitatio 297		pellicere 157
oscula humida 400		pellere aliquid nulla res potest, nisi cor- pns 343
osifraga, aquila genus 494		penetrabile, penetrabile 4. 143
ossum, s. pro os, ovis 85		penetrabile, & penetrabile frigus 56
otio nescire uti 297		penetrata, act. 353. 405
ouorum similitudo in proverbio est 142		percipit me odium, horror, voluptas, & simil. 214
ὄυμωροι 93		percipere, pro occupare, seu afficere 359
P		perducere nec potuisset adhuc perducere sæcla propago 490
πῆχυν, pruina 563		perduellionis damnati deiciebantur de saxo Tarpeio 290
pedor, ris 626		Perfica dea 201. 382
palpebre, cur decidant dormituri- bus 376		
πελλοζία 188		
πᾶν τὸ πᾶν, esse infinitum, & magni- tudine spatij, & multitudine corpo- rum minimorum, seu atomorum 94.		

COM M E N T A R.

Peripatetici volunt omne corpus in par- teis infinitas secari posse, & nihil esse minimum: contra Epicurei 64	Plutonium 580
περὶ τὸ ὄρασι ἐπιαντι 289	paeniceus color quid à purpureo & caeruleo differat 178
perplexa 119	paenibat, pro punibat 622
pertentare 546	παιή 318
perusum vas, seu dolium 523 & 527	πλοσὸν μέρος 572
petit cornibus vitulas iratus 491	Pollucis equus, id est, Castoris 409
petiuit suspirium alre 400	polus arcticus, semper nobis sublimis apparet 609
petere à pennis tremulum auxiliatū 491	πλόζωα, multangula 353
petesso v. seu petisso 255. 475	πλόμπες 382
Petronij Arbitri locus 308	poma per ritrum adspicientibus multo maiora sunt 336
Petri Victorij epist. ad 10. Casam 7	Ponti profunda 445
petulantes, & petulci 141	Ponici à subfolano, seu Euro, & Oriente 609
Phaëthontis fabula 442	populi, qui usum frugum non nouerunt 414
φασπός 333	popularis honores, esse incertos, & stuxos 288
philosophi proprius affectus, mirari 194	porticus ἐπίθαρος 347
philosophorum omnium communis opinio, nihil è nihilo gigni 23	positiuus pro superl. 20
φρυγασπῆν, 208	postes 324
Picria mons Bæotiae 92	postscenium, seu postscenium 398
pictas & religio Christiana, tutissima armatura aduersus disputationem Lucretij de animorum mortalitate 216	Potentia, urbis nomen 586
piscæne omnes muti sint 140	potissimum possum 130
piscis minutos magnus comest. 497	potesse 71
pice feruente infusa, maleficorum quorundam corpora urebantur 290	potestas animæ 269
planities speculi, æquor speculi, glacies aris, idem valent 324	potestas plumbi 505
Plato negat esse inane 49	potestur 289
Plato refellit sensus ibidem	poteratur 289
Plato videtur negare sursum ac deorsum 103	potior ris cum accusandicasi 293
Plato vult mundam esse natum, neque tamen interiturum 419	potitus, a, um. cum accus. 361
Plato de magnetu lapidis natura 594	potitus, a, um. cum patrio casu. ut, potitus hostium 361
Plato, Arist. inter platonem & Aristotelem quid intersit in eo, quod neget uterque mundum interiturum 421	præconum munus 347
Platonis morientis vox 283	præficarum consuetudo 279
Plauti locus restit. in Amphitr. 516	præfracta, præfractis 88
plerique omnes 384	prælucere δαδουζῆν 23
plexa 119. 232	præmonstra spatium 529
plumbum candidum 608	præpandere lumina, δαδουζῆν 23
pluvia 87	præpositiones non iteratae 19
	præsidio sibi esse 280
	præscripta ad candida calcis 529
	præstigia & præstigiatores à præstinguo, &c. 294

prestinguere oculorum aciem, & præ-
stinxit, &c. 294
præter antiè 311
primordia rerum debent esse validif-
sima 84
prima virorum 16
princeps, pro primus, a, um. 17.417
principium conciliatus 187
prinas in horas mutatur aer 434
pro diuim, atque homin. fid. 147
proboscus elefanto est pro manu. 156
procurrere 148
produit, foras editur 187
proditus, a, um. 251
proëbia, seu proëbra 604
profecto 96
profundum vastè quid 94
progignere nouos motus 133
prolem ex se vidère creatam 489
promittere, pro affirmare 235
promissâ lögè & porro tenus missa 355
propago, inis 28 490
propago, as 28
προπαγοὺς ὄψινος πλάττει 46
propriatim seu proprietim 190
propter pro iuxta, prope 139
item sepe alibi
propter viam facere 564
proruere 269
proscenium 393
προσκήνη 188
protelare 156
protelum. 155
protelo 316
protollo mortem mihi 438
προτολοῦ τῆς θανάτου 16
protrahere ad gestum pueros videtur
ipsa infantia linguæ 490
Prouerbia, quæ sunt à Lucretio vsurpa-
ta, vel vt prouerbia sunt, vel ex qui-
bus, quamuis apud eum prouerbij lo-
cum non obtineant, aliàs tamen, &
alibi, possunt obtinere.
Aquam in vas pertusum congerere, pro
inanem operam sumere. & pertusum
vas, seu dolium 288. 523. 527

De plano, pro faciliè, & expeditè, & si-
ne magno labore: vel liquidò, & pla-
ne. & de plano promittere, rem faci-
lem, & expeditam, & planam, &
in promptu positam, promittere: vel
liquidò promittere 47
è mari natus. de homine fero, & im-
mani 24. 202. 205
Errare tota regione, quod valet, errare
tota via 529
Errare toto celo. ad hoc prouerbiū al-
ludit Lucretius in illo versu, a uia cum
Phaëthonta rapax vsu solis equorum
Æthere raptauit toto, &c. 386
E Tripode profari, valet, vera proloqui.
nota est origo prouerbij 75. 422
In flumine medio sitire, olet prouerbij.
huc eodem refer prouerbiū, Tan-
tali sitis. quamquam Lucretius alia
pæn. i. Tantulum affici facit 286 287
Gaudere sibi, valet, gaudere in sinu 218
Lampada vitæ tradere. 114. 116
Lanam in igni, seu, in ignè trahere, quod
Græci dicunt, εἰς πῦρ ζαίειν, est inanem
operam sumere, & sumium sine fru-
ctu facere 329. 330
Memorem mones 291. 293
Miscere terram mari, & mare calo, pro-
uerbiū valet ad significandam om-
nium rerum perturbationem 269
Mutæ natantes, &c. hinc prouerbiū,
mutus magis, quàm piscis 139. 140
Orci ianua, olet prouerbiū, & signifi-
cat locum aliquem, aut negotium ali-
quod pestiferum, ac letale. tale illud,
Acheruntis ostium, apud Plautū 580
Pascere oculos, pascere visus auidos
amore, oleat prouerbia 6. 244
Prendere oculis apertis possis. Lucretius.
Prendere quæ possis oculorum lumine
aperto. prouerb. de rebus manifestis
390. & 392
Prouehere in altum, prouerbiū olet,
quod significat, offerre, seu cōiicere in
discrimen, seu exponere periculo 518
Sapere sibi, prouerbiū notum, de eo,
qui

qui sibi consilii 218
Sisyphi saxum, negotium laboriosum,
& nullum fructum afferens signifi-
cat 2. 6
Suadere surdis, valet, narrare surdis fi-
bulam, quod vsurpauit Flaccus 491
Suscepit, seu suscepit lampada, vsurpari
potest prouerbij loco, pro successit ali-
cui ad rem aliquā administrandā 441
Vigilans stertis, prouerbiū in homi-
nem tardum, & hebetem, & leuem,
& inconsideratum. dormitatorē vo-
cat Plautus 291. 295
Viuus, vidensque pereo. sic Lucretius,
Mortua cui vita est prope iam uiuo,
atque videnti 291. & 295
prouerb. ne quō quidem 71
prouincias atomis dare 132
prouolucere, quid sit 625
prudentia versatur in rebus singulari-
bus 265
pruinā, ros congelatus 563
puer, prudens esse non potest 265
puer nascens, cedit inter pedes matris
430
pueri parentum blanditiis ingenium fre-
gere superbum 489
puellos 406
pugna deorum 441
pulchritudo, quiddam regium natura
497
puncto tempore 149
puno pro pænio, & contrā 318
pupula ἠκόρη 238
purpureus color vnde conficeretur 178
pure manus 611
pusum, & pusam pro puerum, &
pueram, seu puellam 381
puteorum aquæ quamobrem æstate sint
frigidiores, hieme calidiores 589
putor, & putror, differunt inter se 609
πῦρ ἀσπίρωπος 128
πυρσῦεν 208
pyropus 176
Pythagoræ visum est summæ sapientiæ
fuisse, nomina rebus imponere 492
Pythagoræ volebant animas nascenti-
bus in corpora insinuari 257
Pythia Laurum gerebat 77
Quadrata figura, quare procul rotunda
videatur 329
Quæso. 505
Quamde 69
quam magis, tam magis 60
quando 27
quanto, ita pro quantum, tantum 223
quanto magis, tanto magis 60
quasi, pro, quemadmodum 314. 591
quassare, seu mouere caput
queatur 289
quidquid, pro quidque 188
quod contra 15
Quod genus, 127. & sepe alibi
Quod superest, 10. millies vsurpat Lucr.
R
Recidere ad nihilum 85
reccidere, pro recidere 85. 435
recta regione viai 101
reddita .i. attributa. millies vsurpat
Lucret. 122
rediens annus 38
reflexionis lineæ 324
refutare 233
regione tota regione errantes 529
regula, quid 342
reice, disyllab. à verbo reicio, seu rei-
cio, 276
reicula oues ibid.
religio vnde dicta 92
religio Christiana, tutissima armatura
aduersus disputationem Lucr. de a-
nimor. mortal. 216
remmota pro remota 322
remi pars, quæ supra aquam cernitur,
recta est, & recta cernitur: quæ sub
aqua, obliqua & refracta 336
renidescō, is. 138
renuto, as 130
reparcent reparco, is, it. 71. & 72
repetere memoria 273
CCC

INDEX.

repetentia ἀσάμνωσις	273	salutandi mos.	39
repperit, rettulit, reccidere, & simil.	322	sam eam	413
reptare	137	Samothracia	604
res mancipi	283	sanguen in neutro gen.	84
res genitæ seruât legem à natura descri- ptam	63	sanguis inquinat	13. & 17
res significata spectatur, non vox signi- ficans	42	sapientia. sophia	413
rebus relictis	293	Sardoa herba	144
referare	4	satiare abl. à satias tis.	194. & 195
resolui possunt omnia creata, seu genitæ in parteis minimas	67	Saturnus filios suos deuorabat	163. & 164
resona, echo	347	saucius animi & sim.	66
respicere dicimur præterita	320	saxum Tarpeium	290
respuit ex animo	329	σκάρπην ἄλν	585
restim ductare	163	scaptesula	ibid.
restinguere de ardore	294	scato is.	416. 458
retinentia	257. 273	scelus	15
retro abhorrere	93	scelerosa facta	15
reuisere ad	621	scilicet, affirmatiua	89
Rhegium à verb. ῥήγνυμι	76	scilicet pro scire licet	150
ridere, transl.	3	scientiam oriri à sensibus	340
rigida, quæ	43	scientiæ certæ sunt	342
rigor auri	56	scientiarum principia oriuntur à sensi- bus	ibid.
rigor pro frigore	547	scortu disciplina est curare, ne grauidæ fiant	408
victim in neutro genere	617	scrupi	343
robur equuleus	290	scruposa via	ibid.
rogare legem	514	Scyllæ descriptio	481
Romulus mensem Martium à Marte, Aprilem à Venere, nominauit	2	scymnique leonum	491. 492
ros, æstate fit maxime	563	secare viam, secta via	570
rumpere silentium, vocem.	348	sedem de. rum. negat esse Epicurus vllâ mundi partem	424
ruo, is, it. act.	35	seiuungunt animalia corpora, motus, in- ternalla, & c. primorum corporum	169
russata factio	307	semiferas hominum facies existere. ibid.	
russus color	307	senectæ corpore	266
		senectutem non esse in animo, sed in in- strumentis	241
		senex cur non æque acutè cernat, atque iuuenis	241
		sensilia quæ sentiendi vim habent	181
		sensus omnes, hebetes & tardi	343
		sensus circa sensus nos facile decipi, cum aliquo animi motu perturbati	
		summa	367

COMMENTAR.

sensus, ratio quædam est	327	singularia in sensib. posita sunt	342
sensus esse veros affirmabat Epicurus		sis id est, suis	236. 291. 494
49		sol cum suis ignibus aliuur terra halitib. humidis, & c.	433
sensus esse veros defendit Epicurus	318	solis lumen, simile non esse ceteris lumi- nibus, quæ humido, aut pingui alun- tur	436
Plato contra		solis & luna corpora, quo modo, & qua ratione vna dicantur	448
sensus, omnium rerum normæ, ac regu- læ	312	solis & luna conuersiones, quas Græci στροφαι vocant, qua ratione fiant	440
sensuum omnium commune est, vt e. a., quæ sub eos cadunt, si modum supe- rent, corrumpant sensus	326	solem & lunam, non esse animatos	448
sentes à sentiendo dictæ	430	solem non esse igneum	458
sentit vim quisque suam, quam possit abuti	490	solem amplius duodeuiginti partib. esse maiores, quàm terram	454
sentire, omnium sensuum commune est	318	solem non ali humido	454
sentire non pertinet ad aureis, siue audi- tum, tantum	253	solem aduersum intueri nequimus	326
seorsum, senuit, & simil. trisyllaba	289	solidum ex omni parte nihil est præter primordia rerum	596
sepulsi somno	22	solium, vas, in quo lauabant seden- tes	585
sepulture genus, in melle condere	278	sollemne sacrum	17
serena cali	41	sollicitare, solo citare	189. 383. 427
seresco, is. ex quo serenus, & sereni- tas	38	sollicitatur αἰσθηται	383
sermo implicatus	538	solstitium sine additione, solstitiū æstiuū significat	461
seruabant sædera casti	490	solum	29 92
seuera pelage	416	solum idem valet interdum quod so- lea	303
Sicilia olim Italiae continens	76	solum, locus	189
Sicilia Triquetra dicta est	75	sola loca, sola terræ	347
sidera pasci	30	sola mihi	174
significarent balbè, & c.	489	soluere curas animi, & soluere animi curis	374
significata res spectatur, non vox signi- ficans	42	σώματα, ψυχῆς ὄργανα	248
signa in portis urbium	39	σώματα, τοποθεία	469
silanus, κροτωνῆς	625	somnia, reliquie earum rerum, quas vi- gilantes sensu percepimus	378
silentium noctis	487	somnus, quid ex Aristot.	374
silentia noctis cur seuera?	337	somnus ex halitibus cibi & potus sur- sum sublatis, & c.	377
siluæ aliquando incendium accipiunt, arboribus inter se collisis, & contri- tis	89	somnum esse ἀδωαπίας animi potesta- tis, & c.	374
Simeo Bofius	164. 165	somno sensus impediuntur	374
simile à torrenti	36	sonitus immoderatus, audiendi sensum lædit	326 327
simile nihil ita esse alteri, vt sit idē	142		
Simonides melicis	115		
simul pro simulatque	603		
simulacra esse mobilissima	316		
simulacrorum tria genera	359		

sonitu sonati, anxius angor, & simil.	82	subigere	29
sono, is. antiq.	220	subiecta sunt quaedam singulis sensibus	
fos, pro eos, & suos	291	319	
σώζω	513	subiicere pedib.	13
species & species	23	subiicere alicui faciei inuidia	231
species, eidos, facies	497	sublima caeli, acuta belli, & simil.	41
specimen veri	317. 428. 514	sublime	127. & 128. 455
speculum debet esse splendidum, &		sublimis in curru	161
densum	313	subare	400
speculorum ratio	313	suboles, ὄμωρον	403
speculorum septem genera ex quib. fiat		suboriri	100
visitata reflexio	325	succedere	436
speculis pluribus certo modo sitis fieri		sudor maris	149
posse, ut tergum tuum cernas.	324	sudor terrae, mare	ibid.
spinus, lapidus genus	584	sudores frigidi per caput, & collu, sunt	
spiritus interni	332	letales	616
splendor nimius oculorum aciem pra-		suffire	199
stinguit	327	sum, pro eum, & suum	291
splendida quamobrem oculos offendat		summa spatium esse infinitum	97
326		summittere	3. 27
sponte nata	29	suppedito, as. abs.	61
squamigeri	25	supera, id est μετῶρα	531
statuae patronorum pro forib. aut valuis		superescit. supererit	66
edium	39	suppleri queatur, & simil.	101
stellas & sidera pasci humoribus negat		supremo tempore	61
Aristot.	451	sursum ac deorsum negat Plato	103
stellas, igneis esse	449	sus. sui anima data est pro sale	600
stinguo, is	91. 173	sui melius olcre caenum, quam unguen-	
stips	163	tum	600
stiricidium, & stillicidium	38	sui generi in luto volutatio grata	ibid.
Stoici intra mundum negant esse inane		suillum genus, Veneri inuisum	400
49		suscipit aeternam mundi lampada sol	
σύμφορα	600	441	
strata viarum, suprema montium, clau-		suspensa aura	223
sa domorum, & simil.	38 350	suspensis dentib.	494
stridor ferrae	145	subiliunt, siue subsiliunt	127
structa saxorum	330	συνάχθη	46
stupa, tadae que tenentes habent ignis se-			
mina	592		
Stymphalus: stymphalides aues	415		
suadente auctumno. tralatio	26		
sub dio	6		
sub cali tegmine	489		
subdita flamma	231		
subegit varios linguae sonitus mittere			
natura	490		

T

tabes nimborum, id est liquor nimbo-	
rum	82
tabe secunda syll. longa	82
tacta, pro contacta	353
tactus, sensus maxime omnium corporu	
proprius	52. 147
tada	143
tadae ardentes	290

terra absinthia	92	terra motus mire descriptus, & amplifi-	
Tages, puer Etruscus ex agro Tarqui-		catus	567
nienfi	553	terram initio, tanquam rudem, & im-	
Tagetici libri	553	peritam, monstra creasse	477
tago, is. antiquum, pro tango.	281	terram nullus physicus principium re-	
talipedare, id est, vacillare	245	rum posuit	73
tangere quicquid tangere, & tangi		terrigena, ἰσχυρῶς	517
potest, corpus est.	37	tertia numero natura	50
tangi ira	11	tetulerunt, & tetulissent, & c.	572
tangi colorem negaret Aristoteles	321	textum, ti	605
Tantalus qua pena apud inferos affi-		Thales de magnetis vi & natura	594
ciatur	287	Thales primus dixit solem deficere eo,	
tantum quod	130	quod luna eum subeat ad perpendi-	
τῶν τῶν αἰσῶν. i. eadem turpi	397	culum	471
taxus arbor	583	Thales Milesius aquam principium re-	
tegmen sub cali tegmine	489	rum posuit	73
tela	23	thalassicus color	308
tempestatis nomen, est μετῶρα	26. 315	thalassina vestis	391
templum tribus modis dici	451	θαλασπῆς, ἀθάλασπῆς	276 299
templa	20	Themista, mulier philosophiae Epicureae	
tempus sit, necne sit	53	studiosa	425
tempore artius fieri meliores, & expoliri		τῆς αἰσῶν	441
439		Thetis & Eurynoma Vulcanum e calo	
tenebrae terrorem incutiant animis	114	deiectum exceperunt	496
tenebrae nigrae	319	Θεωρία	76
tendere oculos	22. 327	Thucydidis locus explicatus	618
teneret culta ac deserta teneret: id est		thyrsi, quid	91
occuparet, inhabitaret, incoleret	24	thyrsos gestabant Bacchi sacerdotes	91
tentare scribendum, non temptare	299	θύρσων	ibid.
tentari morbo, periculo, & c.	60. 419	Tiberius princeps, tonate calo, lauro co-	
ter maneis vocare	242	ronari solitus	536
terebrum	507	timefacta	113
teres	9	tincta proprie, quae	172
terminat eadem ratio res terminat o-		tinnitus aurium	616
mneis	169	titillare quid	147
terra magna deum mater	161. 162	T. Flaminius Macedones deuicit	587
terra deorum, atque hominum mater	32	τὸ πᾶν esse infinitum & magnitudine	
terra omnium elementorum maxime bru-		spatij, & multitudine atomorum	140
ta, & stolidia	452	tolerare domi nihil erat, quo famem	
terra, pars est mundi. iccirco non est ci-		tolerarent	436
neri	453	toll. manib. virorum	17
terra, ἡρωειδῆς	471	tondentes	137
terra Italia, Campan. Gall.	76	tonitru alia templa	106
terra ut in medio quiescat, quo modo		tonitru vnde fiat	533
fi. si	452	tonitrua fulgetra, fulmina omnia, an-	
terrae motuum ratio	564	helitus terrae sunt	556

INDEX

tonsa	157	tatum	81
tornare	310	ventus, est agitatedus aër	574
tota regione errantes	529	ventus, mobilis est	542
trahere lanam in ignem	329. 30	ventus semper est comes fulminis, semperque ei praestit	550
tractus corporum, tractus flammarum, & cet.	534	ventigeni crateres cur dicantur	574
tractum genus dicendi	330	Venus, Martis amica	8
τρυφιδες, satyros	346	Venus, mater Romanorum	2
trahationes duae concurrentes dissimiles	293	Venus, imminuit vires	489
tribuni plebis iussu, deiciebantur de saxo Tarpeio falsi testes convicti, & perduelles	290	Venus, humida, & frigida	9
τρυφιδες	15	Veneris sagittae, id est Cupidinis	409
tripodes Pythiae coronati	77	vepris auctas spoliis, & c.	251
trochlea, quid	372	veratrum, elleborum	313
tudites	204	verba inuersa	69
tuditantes	ibid.	vereri, pro pudorem, verbum pro nomine, ut apud Graecos τὸ ἀδιδιδυ.	309 & 361
tullij	625	vergere inuergere	128. 489
tuor, & tueor, pro eod. ponuntur	37	vermes vnde, & quo pacto nascantur in visceribus.	260
turbo caeli	461	vermina	488
turbare absol.	121	verrucent bene populo	615
turricemas aras	139. 142	verti bene, male	615
surreis armatorum in hosteis ferunt elefantii	509	vertere absolute	191. 615
tutus à periculo	270.	vertere terram	28
tympanum, τρυφιδες	372.	vertier ad lapidem, i. ad statuam lapideam	502. 503
τύφω, vortex sine igni	547	veruina, seu verutum	333
τύποι	103	vera viarum, promta caeli, & simil.	71
Tyriorum gens à Phoenicibus	567	vesci, vii	419
V		vescus	40
v. pro b. & b pro u. 448. qua de re sepe alibi.		Vesta, eadem, quae terra	161
vadimonium, quid	390	vestis pro lanugine, & molli barba	465
vago, as.	252. & 253	veterina animalia	479
varo, id est stolidus	194	veterinosus	242
Varronis locus	322	via ad oculos, ad aureis, & c. ab animi sede, & c.	234
vas, & vasum, dixerunt veteres	542	vibrare absol. & act.	138. 256
ve	40	vibratus ecnephas	547
vectis, palus ligneus, & c.	372	vicia, a	147
vegere, vegetare	451	videlicet, pro videre licet	28. 150.
vellus vnde dictum	561	videre animo	561
velari colore	172	videndi sensus sit per contactum quaedam	328
velati, deos venerabantur	503	videndi sensus sit è regione, & c.	360
vehementer, pro vehementer	194	videndi sensus, ab iis, quae cernuntur, patitur	326
venire in commutationem, seu commu-			

COMMENTAR.

victus animi	66	volnus, & vulgus, & volt, & simil.	9
vincere verbis.	469	voluntas, principium motus in nobis	133
vietus, a, um	236	voluere ingentis iras in pectore	531
vietores	ibidem	voluptas, quae ex cibis percipitur, ea tota palati, & linguae finibus, ac regionibus continetur	351.
vinclis in communibus excruciantur	399	volutare quaedam mente	226.
vinum crura praepedit, & c.	243	volutares, sues, & quibusdam	601
vinum pedes captat primum	244	volutabrum	ibidem
virens flamma	89	vortex sine igni, τὸ φῶς	547
virus, cuiusque rei humor, & virtus naturalis	76	vox, quid	343
vis flamma	126.	vox, quomodo definiatur à Platone, & Aristot.	ibid. & 344
vis canum promissa, id est canes promissi, seu longè missi	354	vocis paternae sonitus aureis accidit	47
vis fortis equi, pro fortis equus	207. 263	vocis asperitas, vnde nascatur	345
vis immensi morbi	555	vocem, corpus esse volunt Stoici	343
vis morbi, excita	352	vocem, corpus esse non putat Plato. ibid.	
vis morbida.	607. 611	vsurpare oculis, sermone, sensibus	37
visere ad.	611	vulitas expressit nomina rerum	40
visus fit è regione, & per rectas lineas, & c.	350	vitor & abutor cum quarto casu interdum iungebant veteres	492
visus causi	177. 320. 327	Vulcanus claudus à Iunone in terras delectus, à Thetide, & Eurynomae exceptus	496
visus fallaciae seu captiones	329	vesco, is vuidus	37
visus visum. reflexere non poterit, & c.	311	vulpes cur dolose	264
vita fugiens	481	vultum, i.	1. 402.
vita lumen inire	258	vulta, seu volta, pro vultus	16
vitul ⁹ cornua nata prius vitulo, quam frontibus exsistent, illis iratus peius, & c.	490	vultus in plur. pro singul.	ibidem
vinatus, a, um	238	vultures, seu vulturij, triduo ante eò volant, ubi cadavera futura sunt	354
viuidus, a, um	13. 37	X.	
viuere, de igne dictum	10	Xenophanis dictum	239
viuus, vidensque	295	Xenophanes putauit, nouos quotidie soles occidere, & oriri	471
viui lacus, & c.	448	Xerxes ab Artabano interfectus	292
viua corpora solis & lunae, qua ratione dicantur	ibidem	Xerxes Hellestonto iuncto, Athone per fossa, maria ambulauit, & c.	291
ultima naturae, & sim.	105	Xerxes insit trecentas plagas mari insigi	292
umbra, cur nigra	330	Y	
umbra aër à lumine vacuus	ibid.	ὕδατιν, baubari	494
umbrarum proprietates	583	ὕδατιν, ὀμίλια, & oppon.	229
unguentum amaracinum	179	Z.	
urae rei	174	Zodiaci situs obliquus.	466
uiter apti	269. 270		
vocales duae, ii, pro vna	621		
volutabile telum, ferrum	95		

ERRATA OPERARVM IN CON-

textu versuum Lucretianorum, sic emendanda:

prior numerus, paginam: initium
versus, versum indicat.

pag. 45 vers. Errat. quod non fuit antè: 58 Omne f. corpora certa
81 Imbrib. & tabe nimborum arb. 98 Integr. amnes, & solis t.
118 I. Paucula. quæ porro m. 151 Quæ quon. non sunt in rebus
173 Vt m. Vt mare, cum magni comm. 282 Nec min. Nec minus
ergo antehac, q. 286 Temporis post mortem denique n. 356 Vt
non sint magis acria visu. 452 Quis potis est, lege, Quid potis
est, &c. 452 Nec minus dentes cadere imp. 477 Nam cap.
pacemque secuta 489 Inde ignemque pararunt: 493 Longe
Longè alias alio 495 Et micat interd. lege, Emicat interd. 500
Quæ nunc, &c. hunc versum non voluit Lambinus, obelisco confodi. 523
Quod naturæ vi, var. 515 Tum redimire coron. 533 Nec
mirum plena animæ ves. 541 Hunc tibi cum primis 552
Si nec opin. volt oppr. 589 Mutat & exs. scribe, Mittit, & ex-
soluit gl. 592 Frigidus supra quem f. 593 Quod superest,
quo scedere fiat Naturæ, lap. 605 Denique copulat vna. 608
Et quom Et quom spirantes mist.

ERRATA OPERARVM IN COM-

mentariis Lambini, & nonnulla ab iisdem per im-

prudenciam prætermissa, sic emendanda,

& reponenda.

pag. 13. vers. ET EXTRA & longe processit extra, &c. 16 pro
Coll. vna ex quattuor tribubus vrbani. Nol. 38. manuscr. post vo-
cem, freti. adde, nam vulgati habent, ætus. 39 non essent, quæ, si
non esset inane, 44 eius sim. non ita dico, mihi videri, sic esse leg.
40 quoque, &c. adde deinceps CORPORIBVS CÆCIS) cæcis, id
est, æo exnis, seu, quæ non cadunt sub sensum, & quæ cerni non possunt. 45
lierint, quod per subitâ illum corp. 46 I. COMPLERI SPAT.
48 vt qui sedent contionantur 56 vulg. adde post contrâ, quæ
habet, glacies acri flamma deuicta, 66 scit? atque hanc scripturam in-
dicio l. 67 minimum: vt res omnes in parteis inf. 71 muta-
reque item amplector, & ret. pag. ead. vers. seq. id est, igneis in congr.
77 φρονιη καταίσουσα δι. pag. ead. cogitationib. mundum mouen-
tem. pag. ead. tatem, & naturam. adde post, ceciderunt. nam versum
proxime sequentem, Et grauitèr magni magno cecid. ibi casu, puto esse declaratio-
nè, seu ἐπιπτώεια, huius versus, καὶ ἐπεὶ ἐκρηθη. Sed cur non dixit, magnum ceciderè
ibi casum, vt libro 3. Scasilferos motus moueri? 85 rum? pro offe, teste So.
88 fluere.

88 fluere. semper ediderim, quidam barb. 91. vidat, &c. Nec me-
animi fallit, Gr. 100 INTEGR. AMNES) sic l. 101 Lucr.
amisso iam corpore, vita q. 117 repono CVM FLIXERE,
pag. ead. verbi sup. legendum cenfeo, non, vt vulgò, 133 gotiorum-
seu procurator, negotia, & simil. 140 LETANTIA) adde post,
dispicio. nisi fortè letantia dixit, ab effectu, quæ latificant, seu letari faciunt vo-
lucris, &c. 143 tuentur, mouet auctoritas, 149 cita obi.
si, quæ fluida sunt, 152 ὄψις. ἀδελανθία, ἀδελανθία βῆν τῆς δ. 162
ram: cæpit: Totus hic locus ab his verbis, Arnobius lib. 5. aliam rat. &c. vsque
ad illa, ab hac cæpit, fuit alieno loco positus: locari autem debet infra post illa, Ex-
tremis mun. locis. 164 quidem quidam, mandèret, legit, sec. 170
conuersa adde post, mureis? Postremò sic fere loquitur Lucretius noster lib. 5.
ibi. Quàdoquidè nequeût vitaliter esse animata. 188. LETI IAM. LIM.
AB IPSO) 192 solus, solus, nec cum discedit, appàret, &c.
197 feras esse gen. adde post, & aueis. MUTAS SQVAMIGERVM
PECVD.) id est, pisceis. sic supra eod. libro duo epitheta posuit ad pisceis signifi-
candos. mutæque natantes. nam per mutas pecudes, nullo alio addito, significantur
simpliciter animalia rationis, et sermonis expertia. vt lib. 5. Quom pecudes muta,
quom denique sacra ferarum, &c. 199 ma. & lib. Licet tamen etiam,
endo manu, legere. 200 delendum è quibus corp. 201. ciens,
anno CID. ID. LXIII. pr. 203 re oport. quidam legunt, M.
pag. ead. noua Vnàque res hæc est, 209 nes vol. hanc rerum na-
turam non à m. 211 resp. νεώστια 235 QVA) adde post vo-
cem, locum. PRÆTEREA SI PRO FORIB.) Hoc Lucretij argumentum,
quo conatur probare, saluum esse, animum per oculos, tanquam per fenestras, cer-
nere, refellit, & irridet Lactantius libro de opificio dei, cap. 8. his verbis: Cum au-
tem videamus momento temporis: plerumque verò aliud agentes, nihilominus ta-
men vniuersa, quæ contrâ sunt posita, intueamur: verius & manifestius est, mentem
esse, quæ per oculos ea, quæ sunt opposita, transpiciat, quasi per fenestras, lucente vi-
tro, aut speculari lapide, obductas. Et iccirco mens, & voluntas ex oculo sæpe di-
gnoscitur. Quod quidem, vt refelleret Lucretius, ineptissimo vsus est argumento. Si
enim mens, inquit, per oculos videret: erutis, & effossis oculis magis videret: quoniã
euulsæ cum postib. fores plus inferant luminis, quàm si fuerint obductæ. Nimirum
ipsi, vel potius Epicuro, qui eum docuit, effossi erât oculi, ne videret, effossis orbibus,
& ruptis oculorum fibras, & fluentem per venas sanguinè, & crescenteis ex vul-
neribus carnes, & obductas ad vltimum cicatrices nihil posse lucis admittere, nisi
forte auribus oculis simileis nasci volebant, vt non tam oculus, quàm foraminibus
cerneremus: quo nihil ad speciem scædius, ad visum inutilius fieri potest, &c.
264 genis cuiusque, ingeneratur dolus, aut p. 266 pore confecto.
267 cinnior est. cinnior est, quàm vulgata. 271 potuit. Nunc huc;
nunc illum morbi al. 276 inde sequitur. adde post, Fecerit arbitria,
&c. Sed videtur legendum versu superiore, Rēfferre, non, vt habent omnes libri,
Differre. Est enim hæc sententia, neque quidquam referre, vtrum is, qui mortuus est,
neque vniquam reuicturus, numquã natus sit, an secus. 287 ANX. ANG.)
sic dictum, vt illud, son. 297 vulgatos: adde, deinceps: qui ha-
bent, at quod scilicet, vt fit, &c. 303 his verbis Pl: habeat auro suppa-
DDD.

Etum solum? 307 cenfer, cenfer, con formæ feru. fig. fortasse non male.
 nolim enim coniecturis eius taleis notas apponere, ne si eas quidem improbem, qua-
 leis ille solet meis: male, pessimè, ineptissimè, mendosissimè. 312 men hanc
 ser. legunt, inde altos trahere, & c. 318 tid eod. certis ab rebus ob-
 ortu n. pag. ead. cum ita ser. ex c. s. feceram x. ex n. u. pag. ead.
 rum reflex. post speculi. adde. sed videtur legendum, Continud nequeunt
 illuc simulacra reu. 329 ἕξ ἡ περ. πῶρρωθεν εσφουλα νομ. 332
 mota. in assiduo motu. ill. 345 ea cum libri leuis leuiore cr.
 349 vis, & potestas vid. post verbum, permanant: adde, neque illa eà tran-
 sire possit, quà hæc transeunt. Interp. 356 videbis n. vbi sit id, quod ol.
 366 ac manif. nisi animum attendas, 368 est tempore: & quie-
 scendi e. 369 sius, homo & ita excudi iussissem, d. pag. ead.
 QVÆ FORET post, quæ ferat vsus. adde, Ego malim hîc nihil mutare, &
 pro possimus, legere, possimus. 376 de me. prosligatissime, & flagitio-
 sissime? 392 ver. i. pretio fuisse, sciunt, & c. 393 censent Nil,
 vt opinor. ita hæc species miranda fuisse. Quam tibi iam nemo, & c. 394
 scriptis. Vt præterm. 395 φοισν ἡδὲ ἐσθλός, qui posterior versus pro-
 fertur ab Aristot. πεδ. β. & ἰλ. ε. ἰῆ δὲ ἐν νυκτὶ ἤδοντο. Parnula (inquit) h. 400
 COMMVN. & quærens communem cum viro volupt. 405 hæ-
 rere. post adhrsim, adde, Quod autem Thraso vult legi, adfigi adhasum, vt
 sit participium: fieri non potest, nam participium passiuum adhasus, a, um, à verbo,
 adhareo, absoluto, neq; reperitur in tota lingua Latina, neq; formari potest. Quod
 enim grammatici notant, interdum participia pass. formasse veteres à verbis neutris
 aut absolutis: ea, cum rara sint, exemplo nobis esse non debent. 433 PRIN-
 CIP. Illud in his reb. 442 v. vlt. quado obruit ūbis, reposui, vrb.
 446 DIFFVS. ῥῶστικὸς ἡλεκτροφός. p. ead. quàm aqua, post, Ari-
 stoteles, adde, quadrat & in naturam ætheris, propter incredibilem leuitatem, ac
 mobilitatem, & liquidissimam naturam. Itaque infra non longè, liquidissimus appella-
 tur, & leuissimus. 450 quæ intendat, alium postremo esse sub terra,
 & sub ped. 465 AD ID SIGN. post, æquinoctium, adde, ANNI
 NODVS) nodum anni dixit, translatis pro eo solis circulo, qui calum mediū quasi
 cingulo cingit, ac circumdat. non dissimili admodum translatione dixit libro 2. ani-
 mæ nodos, & libro 4. Veneris nodos: videlicet, coniunctiones quasdam artas, &
 adstrictas, οὐδέσμοις. 476 gentes, eodem libro, misc. 477 berbi
 androgyni, barbati mæchocinædi. 478 magis probo adde post, &
 famina. vel repete τὸν καινός, videmus debere. 479 vers. i. MVLTÀ-
 QVÆ SVNT N. EX VT. 487. Conf. Confirmit autem hanc l.
 493 culata. adde post, significant. PECYDES MYTÆ) id est, animalia
 rationis, & orationis expertia, ἑκὰς ἄγορα. aliter lib. 2. duobus epithetis coniunctis,
 mutatque natantes, & eodem lib. sic denique mutas Squammigerum pecudes.
 503 his Lucret. opinatione de diis digna, nec quidquã prod. ill. sang. & cruo-
 ris, si credis de h. d. pag. ead. quorum vsurpabant & leg. 511
 PECTORA) adde post, perterrita. atque ita, vox, equites, accipienda erit
 τῶν γενεῶν, pro rectoribus leonum, & pro iis, qui leonibus insidentes, eos regunt, ac
 moderantur, & per fremitum, equorum hinnitus erit intelligendus. vel dic hoc mo-
 do proprie, neque equites poterant equorum, quibus insidebant, pectora mulcere;

perterrita fremitu, id est, rugitu leonū. pectora autem perterrita, id est, animos per-
 territos. & non poterant equos frenis conuere in hosteis. quo fiebat, vt tota tur-
 baretur acies, iūque, qui leones in aciem producerat, ipsi sibi plus mali darēt, quàm
 hostibus inferre potuissent: atque ad eod suis ipsi armis, & inuentis perirent.
 512 piurus. Mihi enim carior est veritas, & c. 518 regi, regi, &
 amiciri def. 534 PLENA scribe, PLENA ANIMÆ VESIC.)
 plena anima, id est, plena vti. Sic Varro Ant. 535 dosi essent, habent, vt
 faciāt: alij, cur faciāt: quos secutus sum. 538 causam ἀετιπὴ δὲ ἀσπῆν τ.
 544 accepimus. adde post, ampliora? quamquam viuentes, apud Arnob.
 proprie potius videtur positum, pro iis, qui viuunt, vt sit, nos, qui viuimus, vel in-
 terea dum viuimus. 549 E REGIONE) distinctionis nota est p.
 554 hor. animos, & inania murm. 560 dum sentimus adhasum
 corp. 568 tus excit. adde post, congressis. Sed videtur in versu sequenti,
 legendum, Imque suis confusa velit compl. ruin. im autē, id est, eum: subintell. hiatū.
 579 hunc versum Qualis apud Cumas lacus est, & c. ita semper scribendum
 tota pagina, lacus (inquam) pro, locus. pag. ead. longè abest adde post,
 & Cumis. Cum hæc ita scripsissem, & iam edidissem: Simo Bosius, quem sepe ap-
 pello, cuiusque & ingenij acumen, & iudicij subtilitatem admiror, hoc loco diu,
 multumque considerato, dixit tandem, sibi videri sic esse legendum. Is lacus est
 Cumas apud, ex viuis per monteis Oppleti calidis vbi fumant fontibus auctus.
 quam lectionem sic ille explicat: Is lacus, (auernis substratus scilicet) est apud Cū-
 mas, vbi auctus, (id est, receptacula) oppleti ex viuis calidis fontibus per monteis
 fumant. De qua lectione, & amici mei coniectura, iudicet lector eruditus.
 587 ne enim adde post pinnarum. vel, frustra nitantur pennis. 592
 bio post, corrupta. adde, nisi forte probanda sit scriptura, venasque relaxat. Nam
 quod Thraso, legendum censet, nervosque relaxat, minus placet. 597
 priè atro sanguine. pag. ead. Descendi Descendi in campum cum f.
 605 magnetis que sunt raro corpore, intactus eat. tral.
 611 natura natura inimicum def. 615 censent, censet, abde d.
 620 v. vltimo passim insepulta iacere, & c.

DDD 2

